

20-hidroksiekdison (*tar. β-ekdison*) (*Alm. 20-Hydroxyecdysone, n; Ecdysterone, n; Fr. ecdyst rone, m; β-ecdysone, m; İng. 20-hydroxyecdysone; β-ecdysone*) **tar.** Böceklere ve diğer bazı eklembacaklılarda protoraks salgı bezinin ürettiği ekdison hormonundan 20-hidroksimonooksijenaz enziminin katalizlemesiyle meydana gelen, hemolenfte serbest dolaşan ve apoliz için epidermal hücreleri uyarak yeni kütikulanın oluşumunu düzenleyen, kısaltması 20HE olan, aktif ekdisteroit hormon.

A vitamini (*Alm. Vitamin A, n; Fr. vitamine A, f; İng. vitamin A*) **1. gıda.** Hayvansal gıdalardan en çok balık, karaciğer yağı, karaciğer, tereyağı, yumurta sarısı ve yağlı sütte bulunan, eksikliğinde gece k rl ğine yol açan, kimyasal adı (2E,4E,6E,8E)-3,7-dimetil-9-(2,6,6-trimetil-1-sikloheksen-1-il)-2,4,6,8-nonatetraen-1-ol, yaygın adı retinol olan, yağda çözünen bir alkol. **2. tar.** iftlik hayvanlarının yiyecekleriyle almak zorunda olduğu, hayvansal organizmada hem serbest alkol hem de yüksek yağ asitlerinin esterleri olarak bulunan, yeşil bitkiler, sarı mısır ve onun yan ürünleri ile havuç ve tatlı patatesten zengin olan, yetersizliğinde gece körlüğü ve ilerlemiş durumda kseroftalmi, büyümede durma, kemik gelişiminde düzensizlikler ve canlı ağırlık kaybına neden olan, memeliler ve deniz balıklarında vitamin A1, tatlı su balıklarında ise vitamin A2 formunda bulunan, ısıya dayanıklı, oksidasyona yatkın, yağda çözünen bir vitamin.

abaş (*Alm. Aehre ohne Kornbildung; Taub hre*) **tar.** Tane tutmamış buğday başağı.

ABC iek gelişim modeli (*İng. ABC model of flower development*) **tar.** iek oluşumunda, çiçekteki homeotik genlerin organ oluşumunu kontrol ettiğini ve her halkadaki organın kimliğini belirleyen   adet genin birlikte aktifleşmesi sonucunda gerçekleştiğini ortaya koyan model.

abdestbozanotu süslüböceği (*Lat. Coraebus elatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının s sl b ceklere (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Coraebus elatus* olan, erginleri 5,5-8,3 mm boyunda, bronz renkli, ergin ve larvaları abdestbozanotu, ilek, beşparmakotu gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

abiyotik stres (*Alm. abiotischer Stress, m; Fr. stress abiotique, m; İng. abiotic stress*) **tar.** Bitkilerde canlı olmayan çevresel faktörlerin neden olduğu büyüme ve gelişmeyi engelleyen stres etmeni.

abjugal karık (*İng. abjugal division; abjugal plane furrow*) **tar.** Akarların besin alma organları ve vücutları, yani ganatozoma ve idiozoma arasındaki hendek biçimli girinti.

absisik asit (*Alm. Abscisins ure, f; Abszisins ure, f; Fr. acide abscissique, m; İng. abscisic acid; dormin*) **tar.** Tomurcukların uyurluğu gibi kontrol işlevleri olan bir bitki hormonu.

Abutilon mozaik virüsü (*İng. AbMV; Abutilon mosaic virus*) **tar.** İlk tanımlanan bitki virüslerinden olup tek sarmallı DNA içeren, Malvaceae, Leguminosae, Solanaceae ve Euphorbiaceae familyasından bitkileri enfekte eden, aşı ve beyaz sineklerle taşınan ve konakçılarında mozaik, cüceleşme ve nekroz belirtileri oluşturan geminivir s.

ACC sentaz (*Alm. ACC-Synthase, f; Fr. ACC synthase, f; İng. ACC synthase*) **tar.** ACC'nin S-adenozilmetiyoninden sentezini katalizleyen enzim.

acente (*Alm. Agentur, f; Agent, m; Handlungsagent, m; Fr. agence, f; agent commercial, m; İng. agency; commercial agent*) **tar.** Ticari işlemlerde aracılık eden kuruluş; eşanlam: ticari temsilci, acenta.

Aceria tosichella (*Alm. Aceria tosichella, f; Fr. Aceria tosichella; İng. Aceria tosichella; Lat. Aceria tosichella*) **tar.** Prostigmata alttakımından, Eriophyidae familyasına ait, buğdaygillerde yaprakları sokup emerek onlara zarar veren, ayrıca buğday çizgili mozaik virüsü (WSMV) ve buğday mozaik virüsünün (WMoV) vektörü olan akar türü.

Aceria ur akarları (*Alm. Aceria; Fr. Aceria; İng. Aceria; Lat. Aceria*) **tar.** Prostigmata alttakımı, Eriophyidae familyası içinde yer alan, iki çift bacaklı, bitkilerde ur, keçe görünümü, renk değişimleri oluşturan, tarımsal ürünlerde ekonomik bakımdan zararlı olan, bazı türleri ise engel sakızı (*Chondrilla juncea*), köy­göçüren (*Cirsium arvense*), tarla sarmaşığı (*Convolvulus arvensis*) gibi saldırgan yabancı otlarda parazitik yaşayarak biyolojik savaşımda rol alan ve yaklaşık 900 türü bulunan cins düzeyinde bir takson.

acı h nkarbeğendiotu (*Alm. bittere Schleifenblume; İng. hyacinth flowered candytuft; rocket tuft; Lat. Iberis amara coronaria*) **tar.** Turpgiller (Brassicaceae) familyasına ait, Avrupa orijinli, çok farklı çiçekleri olan, küçük boylu, başta kaya bahçeleri olmak üzere geniş kullanım alanı bulunan, toprak seçiciliği olmayan ve güneşli ortamları seven, tek yıllık, tohumla çoğalan süs bitkisi.

acıbakla (Alm. *blaue Wiesenlupine*; İng. *annual lupinus*; Texas *bluebonnet*; Lat. *Lupinus ssp.*) **tar.** Baklagiller (Fabaceae) familyasından Akdeniz orijinli, verimli toprakları ve bol güneşli ortamları seven, renk yelpazesi geniş, kesme çiçek ve bahçe çiçeği olarak kullanılabilen, tek yıllık, tohumla çoğalan süs bitkisi; eşanlam: lüpen.

acımarul (Alm. *Endive*, f; Fr. *chicorée de Belgique*, f; *chicorée endive*, f; *endive*, f; İng. *Belgian endive*; *endive*; Lat. *Cichorium endivia*) **tar.** Birleşik çiçekliler (Compositae) familyasına dahil olan, düz veya dilimli, baharatlı yaprakları salata olarak tüketilen, serin iklimden hoşlanan sebze türü; eşanlam: yabanimarul.

Acipayam koyunu (Alm. *Acipayam Schaff*, n; Fr. *mouton Acipayam*, m; İng. *Acipayam sheep*) **tar.** Türkiye'de Acipayam Tarım İşletmesinde geliştirilen, %50 İvesi, %25 Dağlıç ve %25 doğu Friz genotipi taşıyan; Denizli, Afyon, Isparta ve Antalya illerinde yetiştiriciliği yapılan, vücut rengi beyaz olmakla birlikte başında kahverengi veya siyah lekeler bulunabilen, boynuzsuz, kaba yapağılı, yarım yağlı kuyruklu ve kombine verim yönlü yerli koyun ırkı.

acur (Alm. *Gewürzgurke*, f; Fr. *cornichon*, m; İng. *gherkin*; *snake cucumber*; *snake melon*; Lat. *Cucumis flexuosus*) **tar.** Kabakgiller (Cucurbitaceae) familyasına dahil, sarılıcı, sürünücü özellikte bitkileri olan, üzeri derin veya hafif oluklu, yeşil veya koyu yeşil renkli olgunlaşmamış meyveleri taze olarak tüketilen, sıcak iklimden hoşlanan sebze türü.

açık 1. (Alm. *offen*; Fr. *ouvert*; İng. *open*) **blşm.** 1. Bilgisayarda okumaya, kopyalanmaya ya da her ikisine birden açık olan dosyaya ilişkin durum. 2. Tüm standartları ve özellikleri kamuya açık bir şekilde oluşturulduğundan, değişik üreticilerce uyumlu ürünlerin yapılabileceği bir sisteme ilişkin durum. **2.** (Alm. *Ein*; Fr. *en marche*; İng. *power on*; *switched on*) **elk.** Bir elektrik aygıtının çalışır olması veya bir elektrik düğmesinin devreyi tamamlar durumda olması. **3.** (Alm. *Defizit*, m; Fr. *déficit*, m; İng. *deficit*) **tar.** Ticari işlemlerde borcun alacağına göre daha yüksek olması.

açık ağıl (Alm. *Pferch*, m; Gehege, n; Fr. *enclos*, m; İng. *sheepfold*; *sheeppen*) **tar.** Koyunların ve keçilerin barındırıldığı üstü açık, etrafı taş duvar veya çitlerle çevrili, genellikle meralarda bulunan basit yapılar.

açık ahır (Alm. *offener Stall*; Fr. *stabulation ouverte*, f; *hangar agricole ouvert*, m; İng. *open-sided barn*; *open barn*) **tar.** Hayvanların yemlik, su, gezinme ve otlama alanlarına serbestçe ulaşabildikleri açık, genellikle meralarda bulunan, etrafı çitlerle çevrili büyükbaş hayvan yetiştirme alanı.

açık alan (Alm. *Freifläche*, f; *Stadtgebiet*, n; Fr. *espace libre*, m; *espace publique*, m; İng. *open site*; *public space*; *urban open space*) **tar.** Kentlerde, yapılaşmanın olmadığı, halkın kullanabileceği doğal ya da insan eliyle şekillenmiş meydan, avlu, park gibi su yüzeylerini de içerebilen geniş alanlar.

açık alan katsayısı tar. 1. (Alm. *Bebauungskoeffizient*, m; Fr. *coefficient d'occupation des sols*, m; *coefficient d'utilisation du sol*, m; İng. *land use ratio*) Bir arsa üzerinde inşaatta kullanılmayan yüzölçümün toplam inşaat kapalı alan yüzölçümüne oranı. 2. (Alm. *Freiflächenzahl*, f; Fr. *indice d'espace publique*, m; İng. *open space index*) Bir kentteki açık ve yeşil alanların yüzölçümleri toplamının, kentin yerleşik alanının yüzölçümüne oranı; eşanlam: açık alan oranı.

açık alan yoğunluğu (Alm. *Freiflächendichte*, f; Fr. *densité d'espace libre*, f; İng. *open space density*) **tar.** Yapı alanları içinde kalan açık alanlarla, yerleşme bölgesi içindeki nüfusun yararlanmasına açık dinlenme alanları toplamının insan başına düşen oranı.

açık besi sistemi (Alm. *Mastparzelle*, f; *Feedlot*, n; Fr. *parc d'engraissement*, m; İng. *feedlot*) **tar.** Et üretimi amacıyla özellikle etçi sığırlar ile birlikte domuz, koyun ve keçi gibi çiftlik hayvanlarının besilerinin açık alanlarda yapıldığı sistem.

açık bono (Alm. *Blankowechsel*, m; Fr. *billet à ordre en blanc*, m; İng. *blank bill*) **tar.** Miktarı ve tutarı belli olmadan açığa imza atılmış bono.

açık ekonomi (Alm. *offene Wirtschaft*; Fr. *économie ouverte*, f; İng. *open economy*) **tar.** Dışalım ve dışsatım üzerinde herhangi bir sınırlama bulunmayan ekonomi.

açık finansman (Alm. *Defizit-Finanzierung*, f; *Defizitfinanzierung*, f; *Open-Budget-Politik*, f; Fr. *politique de financement déficitaire*, f; *financement déficitaire*, m; İng. *deficit financing*; *deficit spending*) **tar.** Ekonomik hareketlilik yaratmak için iç borçlanma ya da merkez bankasının açıktan para basması gibi yöntemlerle devletin harcamalarının gelirlerinden yüksek olması durumu.

açık hidroponik sistem (Alm. *offener hydroponisch Kreis*, m; *offenes Hydrokultursystem*, n; Fr. *système hydroponique ouvert*, m; İng. *open hydroponic system*) **tar**. Topraksız tarımda bitki kök bölgesinden akaçlanan besin çözeltilisinin toplanıp sistemden uzaklaştırılarak dışarı atılması esasına dayalı tek yönlü besleme sistemi.

açık kredi (Alm. *offener Kredit*; Fr. *crédit à découvert*, m; İng. *open credit*) **tar**. Duyulan güven nedeniyle bir müşteriden teminat istenmeksizin sadece bir imza karşılığında açılan kredi.

açık mera (Alm. *freie Weide*; *offene Weide*; Fr. *pâturage ouvert*; İng. *open pasture*; *open range*) **tar**. Üzerinde hayvan otlatmanın herhangi bir şekilde sınırlandırılmadığı, serbestçe otlatma yapılabilen mera.

açık piyasa (Alm. *offener Markt*, m; Fr. *marché ouvert*, m; İng. *open market*) **tar**. Bütün ekonomik aktörlerin herhangi bir dıştan gelen kısıta maruz kalmadan rol alabildikleri piyasa.

açık piyasa işlemleri (Alm. *Offenmarktgeschäfte*, pl; Fr. *opérations de marché libre*, pl; İng. *open market operations*) **tar**. Merkez bankasının piyasa fiyatlarıyla alım gücünü dengede tutmak amacıyla piyasaya girerek uyguladığı devlet tahvili, hazine bonusu gibi taşınır değerleri alım satım işlemleri.

açık yüzlü koyun (Fr. *mouton au crâne dénudé*, m; İng. *open-faced sheep*) **tar**. Koyunun yüzünde, özellikle de gözlerinin etrafında, hiç yapağı bulunmaması veya düşük düzeyde bulunması durumu.

açıkartırma (Alm. *öffentliche Versteigerung*, f; Fr. *enchère*, f; İng. *open bidding*) **tar**. Alıcılar arasında rekabet yaratarak bir malın ya da hizmetin en yüksek fiyatı verene satış yöntemi.

açıkkeşiltme (Alm. *öffentliche Unterbietung*; Fr. *adjudication au rabais*, f; İng. *auction by underbidding*) **tar**. Mal ve hizmetler piyasasında, satıcılar arasında rekabet yaratarak en düşük fiyat ile satıcı bulma yöntemi.

açılma kuralı bkz. **tar**. Mendel'in birinci yasası.

adaçayı uzun tahtakurusu (Lat. *Platyplax salviae*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakurusları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Platyplax salviae* olan, erginleri 5-6 mm boyunda, kahverengi vücutlu, adaçayları üzerinde bulunan böcek türü.

adaçayı yaprakbiti (Lat. *Aphis salvia*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis salvia* olan, erginleri 1,5-2,1 mm boyunda, parlak kahverengi, ergin ve nimfleri adaçayı, acı ot, lavanta gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

adamotu (Alm. *Alraun*, m; Fr. *mandragore*, f; İng. *mandrake*; Lat. *Mandragora officinarum*) **tar**. Kökleri insan şeklinde olan ve alkaloit taşıyan, narkotik ve afrodisyak olarak kullanılan patlıcanğiller familyasından bir bitki; eşanlam: abdüselam otu, insan kurutan, köpek elması.

Adana ağustosböceği (Lat. *Cicadatra adanai*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağustosböcekleri (Cicadidae) familyasında yer alan, Adana'dan toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan, bilimsel adı *Cicadatra adanai* olan, erginleri 21-26 mm boyunda, siyah renkli, vücut üzerinde kahverengi desenlere sahip olup ergin ve nimfleri kiraz, şeftali, zeytin, asma, söğüt, vişne, incir ağaçlarında beslenen böcek türü.

Adana taklaböceği (Lat. *Dicronychus adanensis*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dicronychus adanensis* olan, erginleri 7-8 mm boyunda, parlak siyahımsı bronz renkli, vücudu beyazımsı tüylerle kaplı, çam ağaçlarıyla beslenen, Adana'dan toplanan örneklerle dayalı olarak bilim dünyasına tanıtılmış böcek türü.

adanal levha (Fr. *plaque adanale*, f; İng. *adanal plate*) **tar**. Akar ve kenelerin vücudunun karın bölgesinde anüslerinin her iki yanına yerleşmiş olan, türe göre yuvarlak, kare ya da yamuk biçimli olabilen levha çifti.

adenotrofik canlı doğurma (Alm. *adenotrophe Viviparie*, f; Fr. *viviparité adénotrophique*, f; İng. *adenotrophic viviparity*) **tar**. Yumurtanın ana vücudu içerisinde açıldığı, yavrunun ananın yardımcı bezlerinden gelen salgılarla beslendiği, larvanın ana vücudu içerisinde deri değiştirdiği, larva ya da pupa halinde doğumun gerçekleştiği canlı doğurma tipi; eşanlam: adenotrofik viviparite.

adım nokta yöntemi (İng. *step point method*; *step point transect method*) **tar**. Bir mera içerisinde her türün rastlanma olasılığını kestirmek ve toplam bitki örtüsünü saptamak üzere araştırmacının seçimine göre belirli bir yönde ve belirli adım aralıklarıyla yürürken örneklenen bitkilerin işaretlenmesi ve incelenmesi.

Adıyaman çiçekseveni (*Lat. Anthaxia adiyamana*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia adiyamana* olan, erginleri 4,1-5,4 mm boyunda, kahverengimsi siyah, ergin ve larvaları gevenotu bitkileriyle beslenen, Adıyaman çevresinden toplanan örneklerle dayalı olarak bilim dünyasına tanıtılmış böcek türü.

adi ateşböceği (*Alm. großer Leuchtkäfer, m; großes Glühwürmchen, n; großes Johannisglühwürmchen, n; Fr. lampyre, m; ver luisant, m; İng. common glow-worm; Lat. Lampyris noctiluca*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının ateşböcekleri (Lampyridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lampyris noctiluca* olan, erginleri 20-25 mm boyunda, özel ışık verme organına sahip, larvaları salyangoz gibi küçük canlılarla beslenen böcek türü.

adi baharböceği (*Lat. Rhizotrogus aestivus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının mayısböcekleri (Melolonthidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhizotrogus aestivus* olan, erginleri 15 mm boyunda, açık ya da koyu kırmızımsı kahverengi, larvaları şekerpancarı, patates, yonca, zeytin, elma, çam, meşe gibi bitkilerin köklerinde beslenen, Türkiye'de ender bulunan böcek türü.

adi cambazböcek (*Alm. düsterer Humusschnellkäfer, m; Fr. taupin obscur, m; İng. dusky wireworm beetle; obscure click beetle; wireworm click beetle; Lat. Agriotes obscurus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agriotes obscurus* olan, erginleri 7-10 mm boyunda, açık kahverengiden kahverengimsi siyaha kadar değişen renkte olan, vücudunun her tarafı sarımsı gri renkte tüylerle kaplı olup baklagiller, patates, şekerpancarı gibi bitkilerde erginlerinin yapraklarla, larvalarının ise kök ve yumrularla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

adi esmer taklaböceği (*Lat. Melanotus fusciceps*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Melanotus fusciceps* olan, erginleri 14-18 mm boyunda, parlak siyah renkte, vücut grimsi tüylü, avcı, zorunlu kaldıklarında bitkisel besin alan ve özellikle şekerpancarında beslenen böcek türü.

adi fındık (*Alm. gemeine Hasel, f; Haselnussstrauch, m; Haselstrauch, m; Fr. noisetier commun, m; İng. common hazelnut; Lat. Corylus avellana*) **tar.** Huşgiller (Betulaceae) familyası üyesi, anavatanı Anadolu olup Balkanlar, Kafkasya ve Kuzeybatı İran'da da doğal olarak yetişen, 80-100 yıl ömre sahip, çalı formunda, 3-5 metre boylanabilen, yaprağını döken, monoik (tek evcikli) çiçek yapısına sahip, sert kabuklu meyve ağacı; eşanlam: fındık.

adi gergedanböceği (*Lat. Phyllognathus excavatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının gergedanböcekleri (Dynastidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phyllognathus excavatus* olan, erginleri 20-25 mm boyunda, parlak kırmızımsı kahverengi, ergin ve larvaları asma ve meyve fidanlarında beslenerek zarar yapan, ayrıca çürüyen organik maddelerle beslenen böcek türü.

adi hisse (*Alm. gewöhnliche Aktie, f; Stammaktie, f; Fr. action ordinaire, m; İng. common share; common stock; ordinary share*) **tar.** Bir ticari ortaklıkta, yasal sözleşmede ifade edilen haklardan başka hakları elde etmeye olanak vermeyen pay; eşanlam: adi pay senedi.

adi karaçekirge (*Alm. Feldgrille, f; Fr. grillon champêtre, m; İng. field cricket; Lat. Gryllus campestris*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının karaçekirgeler (Gryllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Gryllus campestris* olan, erginleri 18-29 mm boyunda, siyah renkli, ergin ve nimfleri buğdaygiller, pamuk, şekerpancarı, tütün gibi bitkilerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

adi kılkuyrıklı (*Alm. Ofenfischchen, n; Fr. thermobie, f; İng. firebrat; Lat. Thermobia domestica*) **tar.** Kılkuyrıklular (Zygentoma) takımının gerçek kılkuyrıklular (Lepismatidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Thermobia domestica* olan, erginleri 10-15 mm boyunda, alacalı gümüş renkli, nişastalı besinleri seven, daha çok lokanta, pastane, fırın, mutfak gibi yerlerde yaşayan ve sıcak yerleri tercih eden böcek türü.

adi komandit ortaklık (*Alm. Kommanditgesellschaft, f; Fr. société simple en commandite, f; İng. normal limited partnership*) **tar.** Borçlara karşı ortaklarının bir kısmının tüm mal varlığı ile (komandite), bir kısmının ise sermayesi oranında (komanditer) sorumlu olduğu işletme türü.

adi mayısböceği (*Alm. Feldmaikäfer, m; gemeiner Maikäfer, m; Fr. hanneton commun, m; İng. common cockchafer; Lat. Melolontha melolontha*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının mayısböcekleri (Melolonthidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Melolontha melolontha* olan, erginleri 20-30 mm boyunda, siyahımsı renkte, kanatlarının üzeri boyuna çıkıntılı çizgilere sahip, erginlerinin çeşitli meyve, orman ve süs ağaçlarıyla, bezelye,

şerbetçiotu, patates, şekerpancarı, buğdaygiller gibi bitkilerin yaprak ve çiçeklerinde, larvalarının ise köklerinde beslendiği zararlı bir böcek türü.

adi sarı akrep (*Alm. Feldskorpion, m; gelber Skorpion, m; İng. common yellow scorpion; Lat. Buthus occitanus*) **tar.** Örümceğimsiler sınıfının akrepler takımında Buthidae familyası içinde yer alan, 60-80 mm uzunluğunda, sarı ya da sarımsı kahverengi, genellikle sıcak ve kurak iklime sahip bölgelere uyarlanmış, otsu alanlarda bulunan bitkilerin yaprak ve sürgünleri ile beslenen, taş altlarında saklanan, Avrupa türleri orta derecede zehirli, Afrika türleri öldürücü olabilen bir tür.

adi senet (*Alm. Schuldschein, f; Fr. effet ordinaire, m; İng. note*) **tar.** Bir borcun kanıtı olarak düzenlenmiş, borçlunun imzasını içeren belge.

adi şirket (*Alm. einfache Gesellschaft; Fr. société simple; İng. ordinary partnership*) **tar.** İki veya daha çok kişinin, ortak amaç doğrultusunda, sermayelerini birleştirerek ve düzenledikleri sözleşme ile oluşturdukları şirket; eşanlam: adi ortaklık.

adi tarlaçekirgesi (*Alm. brauner Grashüpfer, m; Fr. criquet duettiste, m; İng. common field grasshopper; Lat. Chorthippus brunneus*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chorthippus brunneus* olan, erginleri 12-25 mm boyunda, yeşilimsi kahverengi, ergin ve nimfleri çayır bitkileriyle beslenen böcek türü.

adi yaprakarısı (*Fr. tenthrède du bouleau, f; İng. birch sawfly; flat-legged tenthred; hazel sawfly; Lat. Craesus septentrionalis*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının testereliarılar (Tenthredinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Craesus septentrionalis* olan, erginleri 8-11 mm boyunda, parlak siyah renkli, larvaları huş, kızılâğaç, kavak, söğüt, dişbudak, fındık gibi ağaçların yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

adi yaprakkübüküsü (*Alm. Wickler, m; Fr. cigarier, m; İng. leafroller moth; tortrix moth; Lat. Archips xylosteanus*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakkübükeler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Archips xylosteana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 15-23 mm, grimsi kahverengi, larvaları meyve ağaçlarıyla süs bitkileri ve orman ağaçlarında gözleri, çiçekleri ve yaprakları yiyerek meyveleri kemirerek zarar veren ve bitkilerin çiçek ve yapraklarını ağlarla birbirine bağlayan böcek türü; eşanlam: karaağaç yaprakkübüküsü, yaprakkübüküsü.

adifoheosit (*Alm. Adiphohemozyt, m; Fr. adiphohémocyte, m; İng. adiphohaemocyte; adiphohemocyte*) **tar.** Böceklerde kan hücreleri içinde 20-25 mikron uzunluğa sahip, yuvarlak görümlü olan, küçük çekirdekli ve lipit kofulları içeren tip.

adifokinetik hormon (*Alm. adiphokinetisches Hormon, pl; Fr. hormone adipokinetique, f; İng. adiphokinetic hormone*) **tar.** Korpora kardiaka salgı bezi tarafından salgılanan hücre membranındaki alıcılara bağlanarak fosforilasyondan sorumlu protein kinazları aktive ederek lipitlerin hidrolizi gibi lipit metabolizması ile ilişkili tepkimeleri düzenleyen polar karakterli hormon; eşanlam: nöropeptit.

adjuvant (*Alm. Adjuvans, m; Adjuvantien, m; Fr. adjuvant, m; İng. adjuvant*) **1. biyom.** Bir ilacın aktif olan ana maddesinin etkisini artırmak için kullanılan yardımcı madde; eşanlam: adjuvan. **2. tar.** Pestisit formülasyonlarında çoğu zaman bulunabilen, ancak pestisit'in sahada uygulama öncesi hazırlanması esnasında, pülverizatör, tank ya da ilaç deposundaki pestisit ve su karışımına ilave edildiğinde pestisit formülasyonunun bazı özelliklerini değiştirerek uygulamanın etkinliğini artıran, doğrudan zararlı organizma üzerinde öldürücü etkisi bulunmayan maddeler; eşanlam: arttırıcı yardımcı madde.

adrenal bez (*Alm. Adrenaldrüse, f; Nebenniere, f; Fr. glande surrénale, f; İng. adrenal gland*) **tar.** Memelilerde ve kanatlılarda böbreklerin üzerinde yerleşmiş ve salgıladıkları hormonlar yoluyla üreme, dolaşım ve boşaltım fonksiyonları ile birlikte vücudun strese karşı koymasına katkıda bulunan küçük endokrin bezler; eşanlam: böbrek üstü bezi.

adventif bitki (*Alm. adventive Pflanz, f; Fr. plante adventive, f; İng. adventive plant*) **tar.** Ana bitkinin yapraklarında ya da gövdesinde eşeysiz olarak gelişen genç bitki.

adventif göz (*Alm. adventive Auge, f; adventive Knospe, f; Fr. bourgeon adventif, m; İng. adventitious bud; adventive bud*) **tar.** Asmanın gövde, kol gibi yaşlı organları üzerinde kabuk tabakası ile örtülmüş halde bulunan, çıplak gözle fark edilemeyen, uzun yıllar canlılığını sürdüren, bir yıllık dallar ve üzerindeki kış gözlerinin çeşitli

nedenlerle zarar gördüğü durumlarda sürerek "obur" adı verilen, genellikle verimsiz sürgünü oluşturan göz veya tomurcuk; eşanlam: arizi tomurcuk.

adventif kök (*Alm. Adventivwurzel, f; Fr. racine adventive, f; İng. adventitious root*) **tar.** 1. Özellikle tahıllarda bitkiye besin maddesi taşıyan, destek görevi ile bitkinin toprağa sıkıca tutunmasını sağlayan ve embriyo yerine, gövdede ana sapın veya kardeşlerin en alt boğumundan çıkan kökler; eşanlam: ek kök. 2. Gövde veya yapraklar gibi esas kök dışındaki yapılardan çıkan ek kökler.

aeroponik kültür (*Alm. Aeroponik, f; Fr. culture aéronique, f; İng. aeroponics*) **tar.** Topraksız tarımda besin çözeltisinin çıplak bitki köklerine sis halinde uygulanması; eşanlam: aeroponik yetiştirme.

aerosol formülasyon (*Alm. Aerosolformulierung, f; Fr. formulation d'aérosol en suspension, f; İng. aerosol formulation*) **tar.** Uygun bir çözücüde çözünen bir ya da birden fazla etkili maddeden oluşan, hamamböceği, karasinek ve sivrisinek gibi daha çok ev zararlılarına karşı yüksek basınç altında gaz halinde püskürtülerek kullanılan pestisit formülasyonu tipi.

aerotaksi (*Alm. Aerotaxis, n; Fr. aérotactisme, m; aérotaxis, m; İng. aerotaxis*) **tar.** Bir organizmanın, özellikle aerobik ve anaerobik bakterilerin, oksijen ya da havaya doğru hareket etmeleri; eşanlam: hava yönelimli hareket.

aerotropizm (*Alm. Aerotropismus, n; Fr. aérotropisme, m; İng. aerotropism*) **tar.** Canlı organizmaların, özeldede bitki köklerinin oksijen basıncının değişmesine, hava ya da gaz farklılıklarına gösterdiği büyüme ya da hareket tepkisi; eşanlam: hava yönelimli büyüme.

afel bkz. **tar. günöte.**

Afrika ağaç hatmisi (*Alm. Stunden-Eibisch, m; Fr. fleur d'une heure, f; ketmie trilobée, f; İng. flower-of-an-hour; goodnight-at-noon; Lat. Hibiscus africanus; Hibiscus trionum*) **tar.** Ebegümecigiller (Malvaceae) familyasından Tropik Asya orijinli, iri sarı çiçekli, güneşli ortamları, nemli ve zengin toprakları seven, bahçe kenarlarında tercih edilen, tek yıllık, tohumla çoğalan süs bitkisi.

Afrika mandası (*Alm. afrikanischer Büffel; Fr. buffle d'Afrique, m; İng. African buffalo; Lat. Syncerus caffer*) **tar.** Çifttoynaklılar (Artiodactyla) takımının boynuzlugiller (Bovidae) familyasından ve esas olarak Afrika'da yabani olarak yetişen bir manda türü.

Afrika manyok mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque du manioc africain, m; İng. ACMV; African cassava mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı DNA içeren, Euphorbiaceae familyasından bitkileri enfekte eden, özsu ile ve beyaz sineklerle taşınan, konakçılarında mozaik belirtilerine neden olan geminivirüs.

Afrika papatyası (*Alm. Kapkörbchen, pl; İng. African daisy; Cape marigold; star-of-the-veldt; Lat. Dimorphotheca spp.*) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae) familyasından Güney Afrika orijinli, tohumla çoğalan, geceleri ve bulutlu havalarda çiçekleri kapanan, güneşli ve sıcak ortamları sevip toprak seçici özelliği olmayan, dış mekân ve kesme çiçek olarak kullanılan tek yıllık otsu çiçek; eşanlam: altın çiçeği, kum yaraotu, yaraotu.

afyon (*Alm. Opium, n; Fr. opium, m; İng. opium*) **tar.** Papavereceae (gelincikgiller) familyasına mensup papaver türlerinin, özellikle kültürü yapılan *papaver somniferum* L. n=1, kültür haşhaşının çizim olgunluğuna gelmiş kapsüllerinin enine çizilmesi veya kapsülün ezilmesi suretiyle elde edilen sarımtırak kahve renkli, hafif yumuşak kıvamlı çok sayıda (25-35) alkaloid içeren, uyuşturucu, acı ve ağırları dindiren, kan durdurucu etkisi olan bir madde.

agamospermi (*Alm. Agamospermie, f; Fr. agamospermie, f; İng. agamospermy*) **tar.** Çiçekli bitkilerde döllenme tamamlanmadan oluşan tohumdan apomiksi yoluyla üreme.

aglutinasyon testi (*Alm. Agglutinationstest, m; Fr. test d'agglutination, m; İng. agglutination test*) **tar.** Virüs, bakteri, protozoa, spermatozoa ve alyuvar gibi bazı mikroorganizmaların tanınmasında kullanılan serolojik test.

agonist (*Alm. Agonist, m; Fr. agoniste, m; İng. agonist*) **tar.** Genelde doğal olarak bulunan maddelerin davranışlarını taklit eden, hücre reseptörlerine bağlanarak hücrede bir tepki oluşturan bileşikler.

agrega (*Alm. Gesteinkörnung, f; Zuschlag, m; Fr. agrégat, m; granulat, m; İng. aggregate*) **1. inş.** Beton, harç, asfalt yapımında kullanılan, istenilen boyut ve nitelikteki çakıl, kum, cüruf, kırmataş veya bunların

karışımı. **2. tar.** Topraktaki kum, mil ve kilin çeşitli maddeler yardımıyla birleşerek oluşturduğu yapı. **3. yerb.** Doğal ya da yapay olarak oluşmuş büyüklüğü çakıldan kuma değişen kayaç ve mineral kırıntıları.

agrega direnci (Alm. *Aggregatstabilität*, f; Fr. *stabilité des agrégats*, f; *stabilité structurale*, f; İng. *aggregate stability*; *structure stability*) **tar.** Topraktaki kum, mil ve kilin çeşitli maddeler yardımıyla çimentolaşarak oluşturdukları yapıların su ve hava erozyonuna ya da sürülme, frezeleme gibi toprak işlemlerine karşı gösterdiği direnç.

agrega kültürü (Fr. *culture sur agrégats*; İng. *aggregate culture*) **tar.** Topraksız tarımda bitki yetiştirmek için kullanılan, bitkinin kök bölgesine mekanik destek sağlayan kum, torf, perlit, kaya yünü, hindistan cevizi kabuğu benzeri ortamlarda yapılan yetiştiricilik.

agroekosistem (Alm. *agronomisch-ökologisches System*, n; *Agroökosystem*, n; Fr. *agroécosystème*, m; *système agricole*, m; İng. *agroecosystem*; *agrosystem*) **tar.** Çayır, mera ve orman ekosistemleri gibi doğal ekosistemin bozularak tarım kültürüne açıldığı alanlarda insan eliyle oluşturulan sistemde atmosfer, toprak ve su arasında meydana gelen dinamik ilişkiler.

agroloji (Alm. *Agrologie*, f; Fr. *agrologie*, f; İng. *agrology*) **tar.** Kültür bitkilerinin verimliliği ile ilgili olarak tarla ve bahçe topraklarının oluşumu, sınıflandırılması ve yetiştirme tekniği konularını inceleyip araştıran ve kurallarını koyan bilim dalı.

agronomi (Alm. *Agronomie*, f; Fr. *agronomie*, f; *science de l'agronomie*, f; İng. *agronomic science*; *agronomy*) **tar.** Tarla bitkilerinin ve ürünlerin nicelik ve niteliklerin ıslahı ve yetiştirme tekniği konularını inceleyip araştıran ve kurallarını belirleyen bilim dalı.

ağ gözü açıklığı (Alm. *Maschenöffnung*, f; Fr. *maillage*, m; İng. *mesh size*) **tar.** Balık ağı gözünde karşılıklı iki düğüm arasındaki gergin içten içe en uzun mesafe.

ağacimsı yem bitkileri (Alm. *holziges Futtermittel*; Fr. *fourrage ligneux*, m; İng. *woody forage*) **tar.** Çeşitli organları hayvanlar tarafından yenilebilen çok yıllık, özellikle çalı ve benzeri bitkiler.

ağaç altı mikro yağmurlama (Fr. *irrigation sous frondaison*, f; *arrosage en situation basse*, m; İng. *undertree irrigation*) **tar.** Özellikle meyve bahçelerinde küçük yağmurlama başlıkları kullanılarak yapılan sulama.

ağaç beyazkelebeği (Alm. *Baum-Weißling*, m; Fr. *gazé*, m; *piéride de l'aubépine*, m; İng. *black-veined white*; Lat. *Aporia crataegi*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının lahana kelebekleri (Pieridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aporia crataegi* olan, erginlerinin kanat açıklığı 51-70 mm, beyaz renkli, siyah damarlı, larvaları kuşkirazı, akdikeni, elma gibi bitkilerin yapraklarında beslenen böcek türü.

ağaç büyük tahtakurusu (Lat. *Apodiphus amygdali*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Apodiphus amygdali* olan, erginleri 18-19 mm boyunda, kırmızımsı ya da sarımsı kahverengi, ergin ve nimfleri dut, şeftali, kayısı, erik, badem, elma, armut, ceviz gibi ağaçlarda dal, gövde, sürgün ve meyvelerde beslenen, taşçekirdekli meyve ağaçlarının dal ve gövdelerinde beslenme yerlerinden zambak çıkarmalarına ve zayıflamalarına yol açan böcek türü; eşanlam: ağaç büyük pentatomidi.

ağaç dikme makinesi (Fr. *planteuse d'arbres*, f; İng. *plant hole maker*) **tar.** Meyve fidanları ile çeşitli çit direklerinin dikiminde kullanılan tarım ekipmanı; eşanlam: çukur açma makinesi.

ağaç kabukbitleri (Alm. *Baumläuse*, pl; *Lachniden*, pl; *Rindenläuse*, pl; İng. *giant aphids*; Lat. *Lachninae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, buğdaygiller ve kızılıcıkçillere bağlı bitkilerle beslenen türleri içeren altfamilya.

ağaç kızılıkurdu (Alm. *Weidenbohrer*, m; Fr. *cossus gâte-bois*, m; İng. *goat moth*; Lat. *Cossus cossus*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının ağaç kurtları (Cossidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cossus cossus* olan, erginlerinin kanat açıklığı 70-95 mm, gri-kahverengi, larvaları kızıl ağaç, söğüt, kavak, karaağaç, meşe, ıhlamur, asma ve meyve ağaçlarında odun dokusunda galeriler açarak zarar yapan böcek türü; eşanlam: söğüt oyucusu, ağaç kırmızıkurdu, söğüt oyucu kelebeği.

ağaç küçük tahtakurusu (Alm. *graue Gartenwanze*, f; İng. *mottled shieldbug*; Lat. *Rhaphigaster nebulosa*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında

yer alan, bilimsel adı *Rhaphigaster nebulosa* olan, erginleri 13-16 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri dut, fındık, zeytin, çınar, söğüt, ılgın ve birçok meyve ağacının tomurcuk, sürgün, meyve ve çiçeklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: ağaç küçük pentatomidi.

ağaç sarıkurdu (*Alm. Kastanienbohrer, m; Blausieb, n; Fr. zeuzère, m; İng. leopard moth; wood leopard moth; Lat. Zeuzera pyrina*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının ağaç kurtları (Cossidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Zeuzera pyrina* olan, erginlerinin kanat açıklığı 35-70 mm, beyaz renkli, üzeri mavi benekli, larvaları armut, erik, ceviz, kiraz, zeytin gibi bitkilerin fidan ve genç ağaçlarının gövdelerinde, yaşlı ağaçların ise dallarında tünel açarak zarar veren böcek türü; eşanlam: sarı ağaçkurdu, mavi süzgeç kelebeği.

ağaç siyah tahtakurusu (*Lat. Mustha spinosula*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Mustha spinosula* olan, erginleri 20-25 mm boyunda, siyah mat renkli, ergin ve nimfleri zeytin, servi, dut, şeftali, kayısı, erik, badem, elma, armut, ceviz gibi ağaçların dal ve gövdelerinde beslenen, servilerde beslenme yerlerinden zank çıkarmalarına yol açan böcek türü; eşanlam: ağaç siyah pentatomidi.

ağaç tahtakurusu (*Alm. rotbeinige Baumwanze, f; İng. forest bug; red-legged shieldbug; Lat. Pentatoma rufipes*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pentatoma rufipes* olan, erginleri 13-15 mm boyunda, koyu kahverengi, ergin ve nimfleri meşe, armut gibi bitkilerin göz, meyve, çiçek, gövde ve dallarını, bazen de diğer böcekleri sokup emerek beslenen böcek türü.

ağaç yapılı (*Fr. arborescent; İng. arborescent*) **tar.** Özellik, yapı ve görünüş olarak ağaç benzeri olan; eşanlam: arborescent.

ağaçhatmi (*Alm. Farbewechselnder, m; İng. confederate rose; cotton rosemallow; Dixie rosemallow; Lat. Hibiscus mutabilis*) **tar.** Ebegümeçigiller (Malvaceae) familyasına ait Çin orijinli, çan şeklinde pembe, beyaz ve açık mavi çiçekli, iyi bahçe toprağını ve yarı güneşli ortamları seven, park ve bahçelerde çok kullanılan, çelikle çoğalan ve ağaççık formunda olup tipik bir kısa gün bitkisi olan dış mekân süs bitkisi.

ağaçkurtları (*Alm. Holzbohrer, pl; İng. carpenter millers; cossid millers; leopard and goat moths; Lat. Cossidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları odun dokusu içinde açtığı galerilerde yaşayan ve en bilinen türü ağaç kızılkurdu (*Cossus cossus*) olan familya; eşanlam: ağaçoyan güveler.

ağaçlandırma (*Alm. Aufforstung, f; Fr. reboisement, m; İng. afforestation*) **1. çevr.** Yangın, zararlı biyolojik etkiler, kuraklık gibi doğal etmenler ya da yanlış uygulamalar sebebiyle insan eliyle bozulan veya ağaçsız boş alanlarda gerçekleştirilen orman oluşturma faaliyeti. **2. tar.** Erozyon kontrolünde, kumul stabilizasyonunda, karayolu şevlerinde yüzey akışını önlemek gibi çeşitli amaçlarla ağaç çeşit ve türlerinin yoğunluklu olarak kullanıldığı bitkilendirme.

ağaçlıklı yol (*Alm. Allee, f; Fr. allée, f; İng. alley*) **tar.** Bir park ya da bahçedeki iki tarafı ağaçlı yol; eşanlam: ale.

ağıl (*Alm. Korral, m; Schafstall, m; Fr. bergerie, f; corral, m; İng. corral*) **tar.** Evcil küçükbaş hayvanların işletme avlusunda veya genellikle meralarda barındırılması için yapılan duvar veya çitlerle çevrili yer, arkaç.

ağır gebe hayvan (*Alm. hochschwanger Tier; hochträchtige Tier; Fr. animal enceinte et près d'accoucher, m; İng. heavily pregnant animal*) **tar.** Gebeliğin son devresinde olan memeli dişi hayvan.

ağır kültivatör (*Alm. Tiefgrubber, m; Fr. cultivateur scarificateur à dents rigides, m; cultivateur sous-soleur, m; İng. heavy tine cultivator*) **tar.** Genellikle birinci sınıf toprak işleme aletleri gibi anız bozmada kullanılan ve toprağı alt üst etmeden işleyen tarım aleti.

ağır otlatma tar. Bir meranın kapasitesi üzerinde hayvan sayısı ve otlatma müddetinden daha uzun bir süre otlatmaya tabi tutulması.

ağır tesviye (*Fr. terrassement important; İng. heavy grading*) **tar.** Kazı hacmi 100-150 m³/da arasında olan tesviye; eşanlam: ağır düzeyeleme.

ağır toprak (*Alm. schwerer Boden, m; Fr. sol lourde, m; İng. heavy soil*) **tar.** İçeriğinde kil mineralleri gibi küçük çaplı materyalin ağırlıkta olduğu, su geçirimi yavaş olan, tarımsal yönden işlenmesi zor olan topraklar.

ağır yoğunlukta otlatma (Alm. *starkes Abweiden, n; Fr. pâturage excessif; İng. heavy grazing; intensive grazing*) **tar.** Mera bitkilerinin gelişmesini engelleyecek şekilde aşırı otlatma yapılması; eşanlam: ağır otlatma.

ağırlık transferi (Alm. *Lastwechselreaktion, f; Fr. transfert de masse, m; İng. weight transfer*) **tar.** Hareket halindeki taşıtlarda ve iş makinelerinde, özellikle yavaşlama, ivmelenme, viraj alma, savrulma durumlarında ağırlık merkezinin yerdeğişimine bağlı olarak bir kısım ağırlığın aks veya diğer elemanlara aktarılması.

ağız çevresi seta (Alm. *adorale Seta; Fr. séta adonale, f; İng. adoral seta*) **tar.** Kırmızıörümceklerde besin alma organları çevresinde yer alan ve beslenmede yardımcı olan setalar; eşanlam: adoral seta.

ağkanatlı tahtakuruları (Alm. *Gitterwanzen, pl; Netzwanzen, pl; Fr. tingididés, pl; İng. lace bugs; Lat. Tingidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, narin yapılı, kanatları ağ şeklinde desenli, ağaç, çalı ya da alçak boylu bitkilerle beslenen türleri içeren ve en bilinen türü armutkaplanı (*Stephanitis pyri*) olan familya.

ağkurtları (Alm. *Gespinst- und Knospennmotten, pl; Fr. yponomeutidés, pl; İng. ermine moths; Lat. Yponomeutidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları ağ oluşturan, bazı türleri ise bitki dokusu içinde yaşayan, en bilinen türü elma ağkurtu (*Yponomeuta malinellus*) olan familya; eşanlam: örgülü güveler.

ağören böcekler (Alm. *Fersenspinner, pl; Tarsenspinner, pl; Fr. embioptères, pl; İng. webspinners; Lat. Embioptera*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, iki çift kanada sahip, vücutları genellikle koyu renkli, koşucu özellikte bacaklara sahip, ipeksi maddeden yapılmış tüneller içinde yaşayan, ağız parçaları ısırıcı çiğneyici özellik gösteren, genellikle kuru otlar, bitki parçaları, ağaç kabukları, yosun ve likenlerle beslenen türler içeren, bilimsel adı Embioptera olan takım; eşanlam: parlakkanatlı böcekler.

ağören kurtlar (Alm. *Blutströpfungchen, pl; Widderchen, pl; Zygänen, pl; İng. burnet moths; forester moths; foresters; smoky moths; Lat. Zygaenidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvalarının vücudu kümeler halinde killarla kaplı olup en bilinen türü bağ gözkurdu (*Theresimima ampelophaga*) olan familya.

ağsı (*biyom. retiküler*) (Alm. *netzformig; retikular; retikulär; Fr. réticulaire; réticulé; İng. reticular; reticulate*) **1. biyom.** Ağ şeklindeki oluşum ile ilgili. **2. tar.** Damarların, çizgilerin, liflerin ve benzerlerinin, yaprak, spor gibi bir yüzeyde ağ örüntüsü görünümünde olması; eşanlam: retiküle, retikülat.

ağsı sarılık (Fr. *jaunisse réticulée, f; İng. yellow net*) **tar.** Genellikle virüslerin neden olduğu, bitkinin yaprak damarlarının yeşil, damar aralarının sarı renk alması; eşanlam: sarı ağ.

ağustosböcekleri (Alm. *Singzikaden, pl; Fr. cigales, pl; İng. cicadas; Lat. Cicadidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, uzun ve iri vücutlu, nimf dönemini toprak içinde geçiren, erkekleri ses çıkaran, ağaç, çalı ve bazı tek yıllık bitkilerle beslenen, yumurta bıraktıkları bitki kısımlarına zarar veren ve en bilinen türü büyük ağustosböceği (*Lyristes plebejus*) olan familya.

ahır (Alm. *Kuhstall, m; Fr. abri pour bétail, f; İng. cattle shed; cowshed*) **tar.** Evcil büyükbaş hayvanların barındığı kapalı yer; eşanlam: hayvan damı.

ahır gübresi (Alm. *Stalldung, f; Fr. engrais de ferme, m; fumier de ferme, m; İng. barnyard manure; farm manure; farmyard manure; stable manure*) **tar.** Çiftlik hayvanlarının dışkıları ile saman gibi altlık malzemenin karışımından oluşan gübre.

ahır gübresi dağıtıcı (Alm. *Stalldungstreuer, m; Stallmiststreuer, m; Fr. remorque épandeuse de fumier, f; épandeur de fumier, m; éparpilleur de fumier, m; İng. farmyard manure spreader trailer*) **tar.** Ahır gübresinin, yani katı çiftlik gübresinin tarla yüzeyine dağıtılmasında kullanılan makineler.

ahlat tar. 1. (Alm. *Holzbirne, f; Wildbirne, f; Fr. poirier sauvage, f; İng. wild pear*) Ahlat ağacının, üç dört cm çapında, oldukça buruk lezzette, yumuşak çekirdekli meyvesi. 2. (Alm. *Holzbirne, f; Wildbirne, f; Fr. poirier sauvage, m; İng. oleaster-leafed pear; wild pear; Lat. Pirus elaeagnifolia*) Gülgiller (Rosaceae) familyası üyesi, yaprağını döken, yaprakları dar, gri-yeşil yoğun tüylü ve tam kenarlı olan, 10 metreye kadar boylanabilen, beyaz çiçekleri erselik olan, kurağa ve soğuğa dayanıklı, doğada yabancı olarak bulunan, üzerine armut aşılanan ağaç; eşanlam: ahlat ağacı, halfat.

ahşap çit (Alm. Holzsaun, f; Fr. clôtures en bois, f; İng. wood fence) **tar.** Özellikle at yetiştirilen işletmelerin meralarında ve gezi yerlerinde (padoklarında) kalın kalaslardan yapılan çit.

ahşap perde (Alm. Holz Windschutzsaun, m; Fr. clôture en bois, m; İng. wooden curtain; wooden screen; wooden wind fence) **tar.** Değişik boyutlardaki ahşap kazıkların rüzgârın hareket yönüne dik olarak bir dolu bir boş şekilde toprak içine sabitlenmesiyle oluşturulan rüzgâr erozyonunu önleme ve ekili araziyi koruma sistemi.

ahududu çalimsı cücelik virüsü (Alm. Himbeerenzwergbuschvirus; Fr. virus du rabougrissement buissonnant du framboisier, m; İng. raspberry bushy dwarf virus; RBDV) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu, tohum ve polenle taşınan, kırmızı ve siyah ahududu başta olmak üzere 12 çift çenekli familyadan 55 bitki türünü hastalandıran, konakçılarında çoğunlukla semptomsuz bulunmakla birlikte çalimsı cüceliğe neden olan idaeovirus.

ahududu damar klorozu virüsü (Fr. chlorose des nervures du framboisier, f; İng. raspberry vein chlorosis virus; RVCV) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ile taşınan fakat özsu ile nakledilemeyen, Rubus türlerini enfekte eden, konakçılarında küçük yaprak damarlarında kloroz, yapraklarda epinasti, deformasyon ve sarı ağ görünümüne neden olan virüs.

ahududu halkalı leke virüsü (Alm. Himbeerringfleckenvirus, n; Fr. virus des taches annulaires du framboisier, m; İng. raspberry ringspot virus; RpRSV) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve nematotlarla (Longidorus spp.) taşınan, geniş bir konakçı dizisi olan (ahududu, çilek, frenküzümü, asma ve nergis başta olmak üzere pek çok yabani ve kültür tekçenekli ve çiftçenekli bitkiler) konakçılarında testere yaprak belirtisine ve tarlada yama şeklinde görümlere yol açan nepovirüs.

ahududu nekroz virüsü (Fr. virus de la nécrose du framboisier noir, m; İng. black raspberry necrosis virus; BRNV) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ile taşınan, Rubus türleri başta olmak üzere Chenopodiaceae ve Solanaceae familyasından bitkileri enfekte eden, konakçılarında klorotik beneklenme, mozaiklenme, çizgi desenleri, damar bantlaşması şeklinde belirtiler oluşturan virüs.

aile (Alm. Familie, f; Fr. famille, f; İng. family; Lat. Familia) **tar.** Canlıların sınıflandırılmasında takım ile cins arasında yer alan, genetik olarak kendi aralarında yabancı bireylerle olduğundan daha fazla ortak özellikleri olan, akrabalık bağıyla birbirine bağlı cinsler bütünüdür. Oluşturduğu taksonomik basamak; eşanlam: familya.

aile işletmesi (Alm. Familienunternehmen, n; Fr. entreprise familiale, f; İng. family business; family enterprise; family run business; family undertaking) **tar.** Bir ailenin geçimine yetecek ölçekte, aile tarafından çalıştırılan tarım işletmesi; eşanlam: aile çiftçiliği.

ak üçgül (Alm. Weißklee, m; Fr. trèfle blanc; İng. Dutch clover; white clover; Lat. Trifolium repens L.) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının, gülgiller takımının baklagiller familyasının üçgül cinsine mensup (Trifolium repens L. n=7) türü olan, serin yerlerde yetişen çok yıllık kaliteli ot veren bir yem bitkisi.

ak üçgül samanı (Alm. Weißkleeheu, n; Fr. foin de trèfle blanc, f; foin de trèfle rampant, f; İng. Dutch clover straw; white clover straw) **tar.** İyi kalitede olup gevişgetirenlere diğer kaba yemlerle birlikte yedirilebilen, %9 civarında ham protein ve %44,5 civarında ham selüloz içeren baklagil grubu kaba yem.

akaçlama hendeği (Alm. Abflussgraben, m; Wasserableingsgraben, m; Fr. tranchée de drainage, f; fossé de drainage, m; İng. drainage ditch) **tar.** Bir üst kot seviyesinde, tarla parselindeki sulamadan artan sular ile yağış sularını alıp toplayıcı kanala ileten kanallar; eşanlam: drenaj hendeği.

akaçlama katsayısı (Fr. coefficient de drainage, m; İng. drainage coefficient) **tar.** Bir akaçlama alanından birim zamanda uzaklaştırılabilecek ve derinlik birimi ile ifade edilen su miktarı; eşanlam: drenaj katsayısı.

akar 1. (Alm. Akarine, f; Fr. acarien, m; İng. acarina) **çevr.** Kenelerle birlikte Acarina alttürünün büyük çoğunluğunu oluşturan, dökülen deri tozları ile beslenen, en çok halı, koltuk, yatak gibi ev eşyalarında ve tüylü veya kirli ortamlarda bulunan, mikroskobik ve eklembacaklı canlı. **2.** (Alm. Mietobjekt, n; Fr. immobilier, m; İng. rental) **tar.** Kiraya verilerek gelir getiren ev, dükkân, tarla, bağ vb. mülk ya da traktör, kamyon gibi araçlar.

akar fırçalama aygıtı (Fr. brosse à acariens, f; İng. mite-brushing machine) **tar.** Bitki paraziti akar ve avcı akarların bitki yapraklarından fırçalanarak altta cam bir levha üzerinde toplanmalarını sağlayan ve akar popülasyonlarının yoğunluklarını ya da tür çeşitliliğinin tahmin edilmelerine olanak vererek özellikle mücadele zamanını saptamada yardımcı olan aygıt.

akar-gün (*Ing. mite day*) **tar.** Bir bitki paraziti akarın bir gün bitki üzerinde beslenmesini esas alarak ürün üzerinde zararının belirlenmesine yardımcı olan bir kavram.

akarbilim (*Alm. Akarologie, f; Milbenkunde, f; Fr. acarologie, f; İng. acarology*) **tar.** Acari alt sınıfında yer alan, akarlar, kırmızıörümcek ve keneler gibi hayvanları inceleyen zooloji bilim dalı; eşanlam: akaroloji.

akarımsı (*Alm. akaroid; milbenartig; Fr. acaroides; İng. acaroid*) **tar.** Şekil olarak akar ya da kırmızıörümcek benzeri. Kene benzeri; eşanlam: akaroit, kırmızıörümcek benzeri.

akarodomasyum (*Alm. Akarodomatium, n; Fr. acarodomatium, m; İng. acarodomatium*) **tar.** Bitkilerde kırmızıörümceklerin ve özellikle de avcı akarların yaşayabilmeleri ve gizlenebilmelerine uygun yer.

akarsu ağızı (*Alm. Flussmündung, f; Fr. embouchure, f; İng. river mouth*) **tar.** Akarsuların göl ve denizlere açıldığı bölgelerde akarsuyun etkisi altında kalan su ürünleri üretimine uygun alan; eşanlam: mansap.

akarsu yatak erozyonu (*Alm. Bachbett Erosion, f; Fr. érosion du lit des cours d'eau, f; İng. stream bed erosion*) **tar.** Akarsuların yataklarını derinliğine ve genişlemesine aşındırması sonucu oluşan erozyon şekli.

akasya çiçekseveni (*Lat. Anthaxia diadema*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia diadema* olan, erginleri 6-7 mm boyunda, mavimsi yeşil renkli, göğüs kısmının yanları bakır rengi parıltılı, ergin ve larvaları akasya, yenidoğruya, armut, okaliptüs gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

akbaş köpeği (*Alm. Akbasch Hund, m; Fr. chien akbache, m; İng. akbash dog; akbash Turkish shepherd dog*) **tar.** Eskişehir, Afyon ve Ankara illerinde yetiştirilen, orta irilikte, kasları gelişmiş, başı huni şeklinde ve buruna doğru incelmeye gösteren, vücudu beyaz, burun ve dudakları siyah, kuyruğu uzun ve bel üzerinde tek veya çift sarmal oluşturan, uzun ve kısa tüylü olmak üzere iki farklı tipi bulunan ve sürü koruma ve bekçilik amacıyla yetiştirilen Türkiye'ye özgü köpek ırkı; eşanlam: Türk akbaş çoban köpeği.

akbaşak (*Ing. white spike*) **tar.** Süne (*Eurygaster spp.*) türlerinin buğdaygil başaklarında beslenerek başakları beyazımsı renge dönüştürmesi şeklinde ortaya çıkan belirti.

akciğerli balıklar (*Alm. Lungenfische, pl; Fr. dipneuste, m; poissons pulmonés, pl; İng. lungfishes; Lat. Dipnoi*) **tar.** Solungaçlarının yanı sıra yemek borusunun altında iki adet kılcal damarlarla sarılmış hava kesesi olan ve kurak dönemlerde gerektiğinde akciğer görevi yapabilen çift solunumlu kemikli balıklar.

akçaağaç baykuşkelebeği (*Alm. Ahorn-Rindeneule, f; Ahorneule, f; Rosskastanieneule, f; Fr. noctuelle de l'érable, f; İng. sycamore; Lat. Acronicta aceris*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acronicta aceris* olan, erginlerinin kanat açıklığı 40-45 mm, ön kanatları kahverengi, üzeri gri lekeli, arka kanatları beyaz, larvaları atkestanesi, dut, meşe gibi bitkilerin yapraklarında beslenen böcek türü.

akçaağaç çiçekseveni (*Lat. Anthaxia midas midas*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasından, 6,5-10 mm boyunda, göğsü mavimsi, kanatları parlak morumsu, yeşilimsi renkteki erginleri akçaağaç çiçekleriyle beslenen, larvaları doku içinde galeriler oluşturan böcek türü.

akçaağaç unlubiti (*Alm. Ahornschnierlaus, f; Fr. cochenille du pommier; İng. apple mealybug; maple leaf louse; Lat. Phenacoccus aceris*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının unlubitler (Pseudococcidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phenacoccus aceris* olan, erginleri 4-5 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri akçaağaç, alıç, elma, armut, kiraz, vişne, asma, ıhlamur, dişbudak, karaağaç gibi bitkilerde yaprakların alt yüzlerinde damarlar boyunca beslenip ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

akçaağaç yaprakbiti (*Fr. puceron du sycamore, m; İng. common sycamore aphid; sycamore aphid; Lat. Drepanosiphum platanoidis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Drepanosiphum platanoidis* olan, erginleri 3,2-4,2 mm boyunda, yeşilimsi renkte, ergin ve nimfleri akçaağaçların yapraklarının alt yüzlerinde damarlar boyunca yerleşip beslenen böcek türü.

akçakesme pamuklubiti (*Lat. Euphyllura phillyreae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının sıçrayan bitkibitleri (Psyllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Euphyllura phillyreae* olan, erginleri 2-3 mm boyunda, sarımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri zeytin, yabani zeytin ve akçakesme gibi bitkilerin tomurcuk, çiçek ve

sürgünlerinde, bitki öz suyunu emerek beslenen, çiçek ve tomurcuk dökümüne yol açan ve ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

akçakesme süslüböceği (*Lat. Galbella felix tar.* Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Galbella felix* olan, erginleri 3,9-5,4 mm boyunda, parlak mavi renkte ve oval vücutlu, ergin ve larvaları akçakesme ve sakızağacı gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

akdamar tar. Tütün tripsinin (Thrips tabaci) tütün yapraklarının damarlarında beslenmesi sonucunda renk açılması şeklinde ortaya çıkan belirti.

Akdeniz çam kabukböceği (*Alm. südeuropäischer Kiefernborckenkäfer, m; vielzählige Kiefernborckenkäfer, m; İng. European bark beetle; Mediterranean pine beetle; Mediterranean pine engraver beetle; Lat. Orthotomicus erosus tar.* Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Orthotomicus erosus* olan, erginleri 2,7-3,5 mm boyunda, siyahımsı kahverengi vücutlu, ergin ve larvaları çam, köknar, ladin ve sedir türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren böcek türü.

Akdeniz çam keseböceği (*Alm. Raupe des Zyprischen Prozessionsspinners, f; Fr. processionnaire de chypre, m; İng. Cyprus processionary caterpillar; pine processionary moths; Lat. Thaumetopoea wilkinsoni tar.* Kelebekler (Lepidoptera) takımının dişlikelebekler (Notodontidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Thaumetopoea wilkinsoni* olan, erginlerinin kanat açıklığı 30-40 mm, kahverengimsi gri renkli, larvaları çam ağaçlarının yapraklarıyla beslenerek zarara yol açan, dalların uç kısmında yer alan keseler içinde beslenerek zararını artıran, larvalarının üzerinde bulunan kıllarla temas eden kişilerde kaşıntı ve yaralara yol açan böcek türü.

Akdeniz hanımeli keleşbeği (*Alm. blauschwarzer Eisvogel, m; Fr. sylvain azuré, m; İng. southern white admiral; Lat. Limenitis reducta tar.* Kelebekler (Lepidoptera) takımının Alacakelebekler (Nymphalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Limenitis reducta* olan, erginlerinin kanat açıklığı 22-27 mm, kahverengimsi siyah renkli, üzeri beyaz desenli, larvaları hanımeli bitkileriyle beslenen böcek türü.

Akdeniz meyvesineği (*Alm. Mittelmeerfruchtfliege, f; Fr. cératite, f; mouche méditerranéenne des fruits, f; İng. medfly; Mediterranean fruit fly; Lat. Ceratitis capitata tar.* Sinekler (Diptera) takımının meyvesinekleri (Tephritidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ceratitis capitata* olan, erginleri 4,5-6 mm boyunda, sarımsı kahverengi, kanatları desenli olup larvaları turunçgiller, kayısı, ayva, şeftali, nar, incir gibi bitkilerin meyvelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

Akdeniz ormanbahçivani (*Lat. Tomiscus destruens tar.* Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Tomiscus destruens* olan, erginleri 3,5-4,8 mm boyunda, koyu kahverengi vücutlu, ergin ve larvaları çam türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren ve ağaçları kurutabilen böcek türü.

Akdeniz tahıl kist nematodu (*İng. mediterranean cereal cyst nematode; wheat cyst nematode; Lat. Heterodera latipons tar.* Dişileri genellikle tipik limon, erkekleri iplik şeklinde, başlıca konakçısı arpa, yulaf, buğday ve çavdar olan, kist formundaki diğer nematotlar gibi bitkinin köklerinde oluşturduğu beyaz kistlerle tanınan, dişilerin beslenmesi sonucu kök dokusunda dev hücrelerin oluşumuna neden olan, bitkinin su ve besin alımını kısıtlayan, köklerde çatallanma, şişkinlik ve kütleşmeye, bitkilerde büyüme geriliğine neden olan kist formundaki nematotlar.

Akdeniz toprak termiti (*Alm. Erdtermite, f; Mittelmeertermite, f; Fr. termite lucifuge, f; İng. common European white ant; Italian subterranean termite; Lat. Reticulitermes lucifugus tar.* Dictyoptera takımının toprakaltı termitleri (Rhinotermitidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Reticulitermes lucifugus* olan, erginleri 8-10 mm boyunda, açık sarıdan koyu kahverengiye kadar değişen renklerde olup ergin ve nimfleri ahşap yapı malzemesi, çam, asma, turunçgil, elma, erik, buğday, arpa, patlıcan gibi bitkilere zarar veren böcek türü.

akdiken yaprakbiti (*İng. hawthorn carrot aphid; Lat. Dysaphis crataegi tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dysaphis crataegi* olan, erginleri 1,7-2,3 mm boyunda, yeşilimsi gri renkli, tozlu görünümde olup ergin ve nimfleri akdiken ağaçlarının yapraklarında beslenerek kırmızımsı renkte şişkinliklere neden olan böcek türü.

akdiken yaprakbükeni (*Alm. Weißdornwickler, m; Fr. tordeuse du chêne, f; İng. brown oak tortrix; Lat. Archips crataegana tar.* Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbükener (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Archips crataegana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 19-27 mm, sarımsı kahverengi, larvaları akdiken başta

olmak üzere meyve ve orman ağaçlarıyla süs bitkilerinde yaprakları yiyerek çiçekleri ağlarla bağlayıp kıvrarak zarar veren böcek türü.

akene (Alm. Sonnenblumenkern, m; Fr. graine de tournesol, m; İng. sunflower seed) **tar.** Ayçiçeği tohumlarına (meyve), özellikle çerezlik ayçiçeği tohumlarına verilen ad; eşanlam: ayçekirdeği.

akıcı konsantre formülasyon (Alm. fließfähiges Konzentrat Formulierung, f; İng. flowable concentrate formulation) **tar.** Etkili maddenin önce kil gibi kuru bir taşıyıcıya emdirilmesi, sonrasında ise bu ikilinin ince bir toz haline getirilip küçük miktarlardaki sıvı içerisinde dağılımının sağlandığı, yüzey gerilimini azaltıcı maddelerin eklenmesiyle akıcılığın, parçacıkların dibe çökmesini engelleyen maddeler eklenerek sıvı içerisinde homojen dağılımın elde edildiği, emülsiyon konsantre ve ıslanabilir toz formülasyonların avantajlarını içeren, sıvı görünümü pestisit formülasyonu tipi; eşanlam: akıcı derişik formülasyon.

akıntılı kademeli seki (Alm. katarrhalische Stadium Terrasse, f; Fr. terrasse de phase catarrhale, f; İng. catarrhal stage terrace) **tar.** Yüzey akışının fazla olduğu eğimli bir arazide, 20-30 cm aralıklarla toprak ya da taş malzemeden yapılan seki tipi; eşanlam: gradoni.

akıntısız kademeli seki (Alm. Allmähliche Drift-Bänke, f; Fr. dérivants bancs progressives, pl; İng. gradual drift-bench) **tar.** Yüzey akışının az olduğu eğimli bir arazide, %8 eğime kadar projelendirilen seki tipi; eşanlam: zingg.

akış uzunluğu (Alm. Lauflänge, f; Fr. durée de parcours, f; İng. length of run) **tar.** Toprağın içine sızma hızı ve arazi eğimi dikkate alınarak erozyona yol açmayacak biçimde hesaplanan sulama kanalı uzunluğu.

akkadeh çiçeği (Alm. Nierembergie, f; Fr. niérembergie, f; İng. cupflower; nierembergia; Lat. Nierembergia caerulea; Nierembergia hippomanica) **tar.** Patlıcangiller (Solanaceae) familyasından Arjantin orijinli, nemli ve verimli toprakları ve güneşli ortamları seven, kısa boylu, mavi çiçekli, tohumla çoğalan, tek yıllık dış mekân süs bitkisi.

akkaraman koyunu (Alm. weißes Karaman Schaf, n; Fr. mouton Karaman blanc, m; İng. white Karaman sheep) **tar.** Türkiye'de Orta Anadolu Bölgesi'nde yetiştiriciliği yapılan, bozkır iklimine uyum sağlamış, vücut rengi genellikle beyaz ve baş, burun, kulak ve ayaklarda siyah lekeleri olan, dişileri boynuzsuz, erkeklerinde küçük yapılı boynuz bulunabilen, kaba-karışık yapağılı, yağlı kuyruklu ve kombine verim yönlü yerli koyun ırkı.

akkeçi (İng. white goat) **tar.** Türkiye'de Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü tarafından Kilis ve Saanen keçilerinin melezlenmesinden elde edilmiş, %75 düzeyinde Saanen genotipi taşıyan, Ankara ili ve çevresinde yetiştiriciliği yapılan, vücut rengi beyaz olmakla birlikte düşük oranda siyah renge de sahip olabilen, dişiler ve erkekleri genellikle boynuzlu, ağılda yetiştirmeye uygun, süt verim yönlü yerli keçi ırkı.

akkuduzotu (Alm. blaue Lobelie, f; Männertreu, n; Fr. lobélie du cap, f; İng. edging lobelia; Lat. Lobelia erinus) **tar.** Turpgiller (Brassicaceae) familyasından Güney Afrika orijinli, tırmanıcı ve kompakt tipleri olan, nemli, verimli toprakları ve güneşi seven, balkon ve askı sepetleri için uygun, tek yıllık, tohumla çoğalan süs bitkisi; eşanlam: frengiotu.

akrabalı yetiştirme (Alm. Verwandtschaftszucht, f; Fr. croisement consanguin, m; élevage en consanguinité, m; İng. inbreeding) **tar.** Bir bireyin ana ve babasının akraba olması hali, akrabaların çiftleşmesinden döl elde edilmesi.

akrabalık (Alm. Blutverwandtschaft, f; Konsanguinität, f; Fr. consanguinité, f; İng. consanguinity; kinship; relationship) **tar.** Bireyler arasında ortak bir veya daha çok ataya sahip olma hali ve bundan kaynaklanan genetik yakınlık.

akrabalık derecesi (Alm. Inzucht-Koeffizient, m; Fr. coefficient d'autofécondation, m; coefficient d'intraculture, m; İng. coefficient of inbreeding; inbreeding coefficient) **tar.** İki birey arasındaki genetik benzerliğin ölçülerinden biri olup döllenmeyle bir araya gelen iki alelli genin aynı ata genden gelme olasılığını gösteren ve pedigrî katsayısının iki katına eşit olan değer; eşanlam: kendileşme katsayısı, akrabalı yetiştirme katsayısı.

akrep (Alm. Skorpion, m; Fr. scorpion, m; İng. scorpion) **tar.** Arachnida sınıfında yer alan, sıcak yerlerde yaşayan, sekiz bacaklı, kuyruğunda zehirli iğnesi olan örümcekgillerden hayvan.

akrepbenzeri su tahtakuruları (Alm. Skorpionswanzen, pl; Fr. népidés, pl; İng. needle bugs; water stick insects; waterscorpions; Lat. Nepidae) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, oval ya da uzun vücutlu, sucul

ortamlarda yaşayan, su bitkilerinin üzerinde hareket eden ve küçük böcekleri avlayarak beslenen türleri içeren ve en bilinen türü su akrebi (*Nepa cinerea*) olan familya.

akrepçik (Alm. *Afterskorpion, m; Bücherskorpion, m; Pseudoskorpion, m; Fr. chernète, f; faux scorpion, m; pseudoscorpion, m; İng. book scorpion; false scorpion; pseudoscorpion; Lat. Dactylochelifera copiosus*) **tar.** Pseudoscorpiones ailesinden, vücut uzunlukları 1 cm'den kısa, abdomen sonlarının genişçe oval oluşu ve sonunda kuyruk bulunmayışıyla gerçek akreplerden ayrılan, vücutlarının ön kısmında kelat palplerinin olması nedeniyle akreplere çok benzeyen, araknid (Arthropoda Arachnida) grubuna ait olup 3380'e yakın türü bilinen, örümceğe benzer canlılar; eşanlam: yalancı akrep.

akrepkuyruğu tohumböceği (Lat. *Bruchidius seminarius*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchidius seminarius* olan, erginleri 2-3 mm boyunda, siyahımsı renkte ve lekeli olup ergin ve larvaları akrepkuyruğu tohumlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

akrepler (Alm. *Scorpione, pl; Fr. scorpionides, pl; İng. scorpions; Lat. Scorpionidea*) **tar.** Eklembacaklılardan örümceğimsiler sınıfından olan, Scorpiones takımını oluşturan genellikle sıcak ve nemli bölgelerde yaşayan, vücutları sert kitin bir tabaka ile örtülü, kıvrık kalkık kuyruğunda zehir iğnesi bulunan canlılar.

akrepsineği (Alm. *gemeine Skorpionsfliege, f; Fr. mouche scorpion, f; İng. common scorpionfly; Lat. Panorpa communis*) **tar.** Uzunkanatlılar (Mecoptera) takımının akrepsinekleri (Panorpidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Panorpa communis* olan, erginleri 35 mm boyunda, sarı siyah desenli, ergin ve larvaları ölü böceklerle beslenen böcek türü.

akrepsinekleri (Alm. *Skorpionsfliegen, pl; İng. common scorpionflies; Lat. Panorpidae*) **tar.** Uzunkanatlılar (Mecoptera) takımında yer alan, ergin ve larvaları ölü böceklerle beslenen türlerin bulunduğu familya.

akrojen bkz. tar. uçta gelişen.

akromatin (Alm. *Achromatin, n; nicht färbbarer Teil des Zellkerngerüsts, n; Fr. achromatine, f; İng. achromatin*) **tar.** Hücre çekirdeği içinde bir boyarmadde uygulandığında hücrenin geri kalanına göre daha az renklenen kısmı.

akrozomal tepkime (Alm. *Akrosomreaktion, f; Fr. réaction acrosomiale, f; İng. acrosomal reaction*) **tar.** Spermin, oosite ulaştığında zona pellusida doku katını delerek geçebilmesi için başının ön kısmındaki plazma zarı ile dış akrozomal zarının kaynaşıp erimesi ile akrozomal enzimlerin iri kesecikler şeklinde dışarıya salgılanması, bunların içeriklerini boşaltmaları sonucunda zona pellusidanın geçilmesi esnasında sperm başının apeksi etrafında akrozom başlığının tamamen kaybolması ve ön yüzünde yalnızca iç akrozomal zarın kalması ile gerçekleşen biyolojik süreç; eşanlam: akrozomal reaksiyon.

aksilar alan (Fr. *aire axillaire, m; İng. axillary area*) **tar.** Böcek kanadında sertleşmiş levhaların bulunduğu, özellikle uçuştan sorumlu olan, kanadın bükülmesini ve değişik pozisyonlar almasını sağlayan alan.

akşam sefası (Alm. *Wunderblume, f; Fr. belle de nuit, f; İng. four o'clock; marvel of Peru; Lat. Mirabilis jalapa*) **tar.** Begonvilgiller(Nyctaginaceae) familyasından TROPİKAL Amerika orijinli, geçirgen toprakları ve güneşi seven, trampet şeklinde ve farklı renklerde çiçekleri olan, öğleden sonra çiçek açan, tohumla çoğalan, tek veya çok yıllık saksı ve dış mekân bitkisi.

akşam tavuskelebeği (Alm. *Abendpfauenauge, n; Fr. sphinx demi-paon, m; İng. eyed hawk-moth; Lat. Smerinthus ocellata*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının füzevücutlu kelebekler (Sphingidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Smerinthus ocellata* olan, erginlerinin kanat açıklığı 70-80 mm, kanatları yeşilimsi toprak rengi, arka kanatları göz şeklinde mavi benekli, larvaları söğüt, kavak, elma gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

aktif asitlik (Alm. *aktive Azidität; aktive Säure; Fr. acidité active; acidité réelle, f; İng. active acidity; actual acidity*) **tar.** Suyla doyunlaştırılmış topraktaki hidrojen iyonlarının oluşturduğu, pH değeri olarak ölçülen asitlik.

aktif merkez (Alm. *aktives Zentrum, n; Aktivzentrum, n; Fr. centre actif, m; site actif, m; site catalytique, m; İng. active center; active site; kinetic-chain carrier*) **1. biyom.** Bir enzim molekülünde tepkenlerin bağlanıp kimyasal değişime uğradığı ve ürünlerin oluşup ayrıldığı yer. **2. tar.** Bitkilerden besin elementlerinin alınabilmesi için köklerinde yerleşik protein özellikli taşıyıcıların üzerlerinde farklı iyonlara özgü alan. **3. kim.** Bir katı katalizör yüzeyinde, kimyasal tepkimenin gerçekleştiği ve ürünlerin oluştuğu aktif noktalar.

aktif taşınma (Alm. *Activtransport, m; aktiver Transport, m; Fr. transport actif, m; İng. active transport*) **1. biyom.** Moleküllerin ya da iyonların hücre zarının üzerinden veya daha az yoğun bölmelerden daha derişik bölmelere enerji kullanılarak taşınması. **2. tar.** Atom, molekül veya biyokimyasalların derişim gradyanına veya elektrokimyasal potansiyele zıt yönde, metabolik enerji kullanılarak hücre dışından hücre içine taşınmaları; eşanlam: aktif taşınım.

aktinedida (İng. *actinedida*) **tar.** 1. Aralarında bitki paraziti kırmızıörümcek ve bazı avcı akar gruplarının da bulunduğu, solunum delikleri vücudun ön kısmına yerleşmiş olan prostigmata olarak da adlandırılan taksona ait türlerin setalarının aktinopilin maddesi içermesi durumu. 2. Setalarında aktinopilin içeren prostigmata ve astigmata gibi akarlar grubu.

aktinomikotin (Alm. *Aktinomykotin, n; Fr. actinomycotine, f; İng. actinomycotin*) **tar.** Aktinomikoza karşı kullanılan ve aktinomiset kültürlerinden elde edilen madde.

aktinomikoz (Alm. *Aktinomykose, f; Fr. actinobactériose, f; actinomycose, f; İng. actinomycosis; ray-fungus disease*) **tar.** Aktinomiset grubu mikroorganizmaların neden olduğu hayvanlar ya da insanlardaki bir hastalık.

akut arı felci virüsü (Alm. *akutes Bienen-Paralyse-Virus, n; Fr. virus de la paralysie aiguë de l'abeille, m; İng. ABPV; acute bee paralysis virus*) **tar.** *Apis mellifera* ve *A. cerana* türleri başta olmak üzere arıların hem ergin hem de larvalarında enfeksiyon yapan, vektörü başta *Varroa destructor* ve *T. mercedesae* olmak üzere akarlar olan, belirtileri arasında arıların kanatlarında sarkık, titrer bir görüntü göstererek uçma yeteneğinin kaybolması ve ölüm olan, genetik materyal olarak tek sarmallı RNA içeren Dicistroviridae familyasına dahil apavirus.

alabaş (Alm. *Oberrübe, f; Kohlrabi, m; Oberkohlrabi, m; Rübkoohl, m; Fr. chou-rave, m; İng. German turnip; kohlrabi; turnip cabbage; Lat. Brassica oleracea var. gongyloides*) **tar.** Lahanagiller (Cruciferae) familyasına dahil olan, açık yeşil veya mor renkli, topraküstü şişkinleşmiş gövdesi ve gövde üzerindeki yaprakları tüketilen, serin iklimden hoşlanan sebze türü.

alaböcek (Lat. *Polyphylla olivieri*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının mayısböcekleri (Melolonthidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Polyphylla olivieri* olan, erginleri 40 mm boyunda, kırmızımsı-siyahımsı renkli, vücudu beyazımsı küçük pulcuklardan oluşan lekelerle örtülü, larvaları meyve ağaçlarının ve fidanlarının köklerinde beslenerek bu bitkileri kurutan böcek türü.

alaböcekler (Alm. *Buntkäfer, pl; Fr. Cleridae, pl; İng. checkered beetles; Lat. Cleridae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri parlak metalik renkli, desenli kanatlara sahip olan, avcı türleri içeren familya; eşanlam: alacalıböcekler, damalıböcekler.

alacak ödeşmesi (Alm. *Aufrechnung, f; Kompensation, f; Fr. compensation, f; échange de créances, m; İng. clearing; debtswap; set-off*) **tar.** Ülkelerarası dışalım ve dışsatım işlemlerinde döviz kullanmadan takas yoluyla gerçekleştirilen veya merkez bankaları ya da kliring adı verilen kurumlar eli ile yürütülen çift taraflı ticari anlaşma türü; eşanlam: kliring.

alacakelebek (Alm. *großer Fuchs, m; Fr. grande tortue, f; vanesee de l'orme, f; İng. blackleg tortoiseshell; large tortoiseshell; Lat. Nymphalis polychloros*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının alacakelebekler (Nymphalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Nymphalis polychloros* olan, erginlerinin kanat açıklığı 68-75 mm, turuncu renkli, üzeri siyah desenli, larvaları söğüt, elma, armut, üvez, karaağaç, akdiken ve kavak gibi bitkilerin yapraklarıyla beslenen böcek türü.

alacakelebekler (Alm. *Edelfalter, pl; Fr. nymphalidés, pl; İng. brush-footed butterflies; four-footed butterflies; Lat. Nymphalidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları dikenli çıkıntılara sahip olan, genellikle otsu bitkilerle beslenen ve en bilinen türü alacakelebek (*Nymphalis polychloros*) olan familya; eşanlam: fırçabacaklı güveler.

alacakız (Alm. *Wachsblume, f; İng. honeyswort; Lat. Cerinthe aspera*) **tar.** Hodangiller (Boraginaceae) türü ve Akdeniz orijinli olan, tohumla çoğalan, güneşli ortamları tercih edip rüzgâra dayanıklı olan, toprak seçici özelliği olmayan, dış mekân çiçeği olan tek yıllık, otsu bir bitki; eşanlam: mum çiçeği.

alacalı gelinböceği (Alm. *variabler Flach-Marienkäfer, m; Fr. coccinelle, f; İng. Adonis ladybird*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının gelinböcekleri (Coccinellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hippodamia variegata* olan, erginleri 3-5,5 mm boyunda, kırmızı kanatlı ve üzeri siyah lekeli olup ergin ve larvaları yaprakbitleriyle beslenen avcı böcek türü.

alacalı halıböceği (*Alm. gescheckter Teppichkäfer, m; veränderlicher Teppichkäfer, m; Fr. anthrène bigarre des tapis, m; İng. varied carpet beetle; variegated carpet beetle; Lat. Anthrenus verbasci*) **tar.** Kınkatlılar (Coleoptera) takımının deriböcekleri (Dermestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthrenus verbasci* olan, erginleri 1,7-3,5 mm boyunda, göğüs ve kanatları beyaz, kahverengimsi ve sarımsı düzensiz lekeli, erginleri polenlerle beslenirken, larvaları doğal lifler, halı, kilim, mobilya ve böcek koleksiyonlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

alacalılık (*Alm. Panaschierung, f; Fr. bigarrure, f; panachure, f; İng. variegation*) **tar.** Bir bitki kısmında klorofil eksikliğinden ötürü alacalı renk görünümü.

alarm feromonu (*Fr. phéromone d'alarme, m; İng. alarm pheromone*) **tar.** Genellikle zarkanatlılar ve termit gibi sosyal böcekler ve yaprakbitlerinde görülen, tehlike durumunda diğer bireyleri uyararak bir dağılma ya da kaçış işlemini başlatan, popülasyonlarda savunma tepkisi oluşturmak amacıyla salgılanan, farklı yapılardan oluşan feromon.

alatav tar. Tohumun çimlenmesini başlatabilen ancak gelişiminde yeterli olmayan toprağın nem miktarı olması hali.

alaza tar. Özellikle tahıllarda ve diğer tek yıllık otsu bitkilerde hasat sırasında dökülen tohumların çimlenme koşullarını bulduklarında çimlenerek toprak yüzüne çıkmaları ve gelişmeleri, kendigelen.

alçak arazi hayvan ırkı (*Alm. Niederungsviehrasse, f; Tieflandrasse, f; Fr. race de pleine, f; bétail de pleine, m; İng. lowlands animal breed*) **tar.** Coğrafi yayılışları genel olarak ova ve geçiş bölgeleri olan çiftlik hayvan ırkları.

alçak arazi koyun ırkı (*Alm. Tieflandschafrasse, f; Fr. race ovine plaine, f; İng. down sheep breed*) **tar.** Esas olarak Güney Yetiştirildikleri ülkelerde esas olarak alçak arazi ve iklim koşullarına uyum sağlamış etçi koyun ırkları.

alçak tünel (*Alm. Folientunnel, m; Fr. tunnel bas, m; İng. low tunnel; quick hoop*) **tar.** Bitkileri ilkbahar donlarından korumak amacıyla kullanılan; bitki sıraları üzerine, yaklaşık 60 cm yarıçaplı yarım daire kesitli yerleştirilmiş genelde plastik iskeletlerin üzerinin yumuşak plastik örtüler ile örtülmesi sonucu elde edilen, çevre koşullarının kontrolünün düşük düzeyde sağlanabildiği, ısıtılmayan, turfanda sebze ve meyve üretim yeri.

Aleksivirüs (*Alm. Allexivirus, n; Fr. Allexivirus, m; İng. Allexivirus; Lat. Allexivirus*) **tar.** Adını enfekte ettiği bitki cinsi olan soğandan (*Allium*) alan, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, viryonları ipliksi, zarfsız yapıda olan, akarlarla ve mekanik olarak taşınan bitki virüsü cinsi.

alel gen etkileşimi (*Fr. interaction génique réciproque, f; interaction intragénique, f; İng. allelic gene interaction; allelic interaction; intragenic interaction*) **tar.** Bir genin alelleri arasındaki etkileşim.

alel olmayan gen etkileşimi (*Fr. interaction intergénique, f; İng. intergenic interaction; non-allelic gene interaction; non-allelic interaction*) **tar.** Alel olmayan genlerin nicel bir özellik üzerinde birlikte etkisinin, tek tek etkileri toplamından (eklemeli etkilerden) geriye kalan kısmı.

alelokimyasal (*Alm. Allelochemikalie, f; Fr. allélochimique, f; İng. allelochemical*) **tar.** Bir canlı türü tarafından üretilip diğer bazı türler üzerinde davranışsal ya da gelişimsel değişikliklere yol açan semiokimyasal.

alet kombinasyonu (*Fr. combinaison d'outillage agricole, f; İng. combination of agricultural tools*) **tar.** Daha yüksek verimlilik amacıyla traktörle çekilen pulluk, kesek kırıcı ve tapan örneğinde olduğu gibi birden çok tarım aletinin işlevlerine bağlı olarak eklenerek birlikte kullanılması; eşanlam: toprak işleme alet kombinasyonu.

alev makinesi (*Alm. Flammenwerfer, m; Fr. lance-flammes, m; İng. flame thrower*) **tar.** Alevleme işleminde, genellikle propan ve benzeri yanıcı sıvı veya gazların kullanıldığı, kontrollü alevin oluşturulması ve uygulanmasında kullanılan makine.

alev tabancası (*Alm. Flammspritzpistole, f; Fr. chalumeau à flammes, m; pistolet-chalumeau, m; İng. flame gun; flame spraying gun*) **tar.** Yabancı ot mücadelesinde kullanılan alevleme donatımında alevin kontrolünü ve yönlendirilmesini sağlayan kısım.

alevin (Alm. Brütling, f; Fishbrut, f; Fr. alevin vésiculé; alevin à vésicule non résorbé, m; İng. alevin) **tar.** Salmonidae ve Ictaluridae familyası balıklarının besin keseli larva aşamasından, doğrudan sindirim sisteminin geliştiği ve ergin balık görünümüne dönüştüğü dönem.

alevleme (Alm. Flammenbehandlung, f; Beflammen, n; Fr. flammage, m; traitement à la flamme, m; İng. flame treatment; flame weeding) **tar.** Yaban otların alevle yüzey hücrelerindeki suyun buharlaştırılması ve böylece öldürülmesi amacıyla güden tarımsal mücadele tekniği.

alevron katı (Alm. Aleuronschicht, f; Wabenschicht, f; Fr. couche à aleurone, f; İng. aleurone layer; aleurone tissue) **tar.** Genellikle tahıl tanelerinde, özellikle de buğday tanesinde endospermin (besidokunun) dış çeperini saran, buğday tanesinde ağırlıkça payı %7 olan, genellikle tanenin sırtında bir, karnında ise iki-üç sıradan oluşan protein katı; eşanlam: alöron katı.

Alfafleksiviridae (Alm. Alphaflexiviridae, pl; Fr. Alphaflexiviridae, pl; İng. Alphaflexiviridae) **tar.** Adını viryonlarının tipik özelliği olan esnek iplikli kelimelerinden alan, içinde hem virüsleri hem de fungusları enfekte eden *Alleksivirüs*, *Mandarivirüs*, *Poteksvirüs*, *Botreksvirüs*, *Sklerodarnavirüs* ve *Lolavirüs* cinslerini barındıran, viryonları esnek iplikli, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, pozitif anlamlı, tek sarmallı RNA içeren virüs familyası.

Alfakriptovirüs (Alm. Alphacryptovirus, n; Fr. Alphacryptovirus, m; İng. Alphacryptovirus) **tar.** Adını latent enfeksiyon yaptığından dolayı Yunanca "gizli" demek olan crypto kelimesinden alan, genetik malzeme olarak çift sarmallı, iki parçalı çizgisel RNA içeren, viryonları zarfsız ikosahedral yapıda olan, mekanik inokülasyon, tohum ve polenle taşınan bitki virüsü cinsi.

Alfamovirüs (Alm. Alfamovirus; Fr. Alfamovirus, m; İng. Alfamovirus) **tar.** Adını *Alfalfa mosaic virus*'ün baş harflerinden alan, genetik materyal olarak tek sarmallı çizgisel RNA içeren, partikül yapısı zarfsız çomak şeklinde olan, yaprakbitleri ile kalıcı ve/veya kalıcı olmayan şekilde taşınabilen bitki virüsü cinsi.

Alfanekrovirüs (Alm. Alphanecrovirus, m; Fr. Alphanecrovirus, m; İng. Alphanecrovirus) **tar.** Adını Tobacco necrosis virus'ten alan, ikosahedral partiküllü, diğer virüs cinslerine göre çok daha küçük, çizgisel tek parçalı tek sarmallı RNA içeren, enfeksiyonu köklerle sınırlı ve *Olpidium brassicae* isimli fungus ile mekanik olarak ve tohumla taşınan bir bitki virüsü.

alg (Alm. Alge, f; Fr. algae, f; İng. alga) **1. kim.** Basit yapısı ve üreme yöntemi olan, biyolojik etkinliği ile su kütlesindeki pH değerini ve çözünmüş oksijen miktarını etkileyen, suda yüzen, basit, bitkimsi sucul organizma; su dışında uygun nem ve sıcaklıkta ağaç, kaya, besinler üzerinde de yetişebilen, serbestçe yüzebilen mikroskopik boyuttan bodur çalı boyutuna kadar boyutlarda olabilen bitki türü. **2. tar.** Gerçek anlamda kök, gövde ve yaprağı bulunmayan, fotosentez yapabilen, klorofilli, büyüklükleri 1 mikrometreden 100 metreye kadar değişebilen basit yapılı canlılar.

alıcı doku (İng. sink tissue) **tar.** Bitkinin fotosentez yapmayan, büyüme ve depolama gereksinimlerini karşılamaya yetecek kadar fotosentez ürünü üretmeyen organları; örneğin, karbonhidrat alması gerekli yumrular, gelişmekte olan yapraklar.

alıcı hayvan (Alm. Empfängertier, n; Fr. animal receveur, m; İng. recipient animal) **tar.** Memeli çiftlik hayvanları üretiminde embriyo aktarım uygulamasında değerli dişilerden çeşitli yöntemler ile toplanan embriyoların aktarıldıkları, ekonomik değerleri düşük ve sağlıklı olan taşıyıcı dişi hayvanlar.

alıç 1. (Alm. Hagedorn, m; Weißdorn, m; Fr. aubépine, f; İng. hawthorn; Lat. Crataegus) **orm.** Ülkemizde 16 türle temsil edilen, çalı veya ağaççık formunda, sürgünleri 1-6 cm boyunda dikenli, yaprakları loplu bazen dişli, beyaz bazen de pembe renkli erselik çiçekleri ilkbahar aylarında salkım tipi kurullar halinde açan, yalancı etli meyveleri sarı, kırmızı, turuncu ve siyah renkli olup bazı türlerinde yenebilen, ormanlarda doğal olarak yetişen, bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen odunsu bitki cinsi, geyik dikenini, alıç ağacı; eşanlam: alıç ağacı, geyikdikenini. **2.** (Alm. Weißdorn, m; Fr. cenelle, f; İng. hawthorn) **tar.** Alıç ağacının bazı türleri yenebilen, 6-10 mm çapında, sarı, kırmızı, turuncu veya siyaha yakın renkte olan, tek çekirdekli, üzümü meyvesi.

alıç çiçekseveni (Lat. Anthaxia plicata) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia plicata* olan, 4,3-4,5 mm boyunda, bronzumsu siyah renkli erginleri alıç, armut, dağ muşmulası bitkilerinin çiçekleriyle, larvaları ise dal ve sürgünlerde galeriler açarak beslenen böcek türü.

alıç dikenli tahtakurusu (*Alm. Wipfel-Stachelwanze, f; Fr. punaise de l'aubépine, f; punaise des bois, f; punaise à bouclier, f; İng. hawthorn shield bug; Lat. Acanthosoma haemorrhoidale*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının dikenli tahtakuruları (Acanthosomatidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acanthosoma haemorrhoidale* olan, erginleri 16-17 mm boyunda, yeşil renkli ve kahverengi desenli, ergin ve nimfleri alıç ve meşe gibi bitkilerde beslenip salgıladıkları pis kokulu sıvılarını yaprak ve meyvelere bulaştıran böcek türü.

alım vergisi (*Alm. Erwerbsteuer, f; Fr. taxe à l'achat, f; impôt sur les ventes, m; İng. purchase tax*) **tar.** Perakende mal ve hizmet satışlarında uygulanan dolaylı vergi.

alın 1. (*Alm. Ortsbrust, f; Arbeitsfront, m; Fr. front de galerie, m; front de taille, m; İng. mine face; mine front*) **made.** Bir maden işletme galerisinde veya açık işletme basamağında çalışmaların en son yapıldığı ya da yapılmakta olduğu düşey kazı yüzeyi; eşanlam: ayna. **2.** (*İng. frons*) **tar.** Böcek başının ön kısmını oluşturan, frontal dikişlerle klipeus arasında kalan kısım; eşanlam: frons.

alınotum (*Alm. Alinotum, n; Fr. alinotum, m; İng. alinotum*) **tar.** Böceklerde kanatların yer aldığı, mezonotum ve metanotum kısımlarına birlikte verilen ad.

alkalin toprak (*Alm. Alkaliboden, m; Fr. sol alcalin, m; İng. alkaline soil*) **tar.** Genel anlamda pH değeri 7.0'den büyük olan toprak ve bu sınıf topraklara verilen ad; eşanlam: alkali toprak.

allatostatin (*Alm. Allatostatin, n; Fr. allatostatine, f; İng. allatostatin*) **tar.** Böceklerde sinir salgı hücreleri tarafından üretilen ve korpora allata üzerine etki ederek juvenil hormon üretimini sınırlayan nöropeptitler.

allatropin (*Alm. Allatropin, n; Fr. allatropine, f; İng. allatropin*) **tar.** Böceklerde sinir salgı hücreleri tarafından üretilen ve korpora allata üzerine etki ederek juvenil hormon üretimini teşvik eden nöropeptitler.

allomon (*Alm. Allomon, m; Fr. allomone, f; İng. allomone*) **tar.** Bir bitki, mantar, hayvan ya da bakteri bakterisi gibi organizmalar tarafından üretilen, üretici canlıya, savunma olanağı gibi yararlar sağlarken, alıcı canlıya herhangi bir yararı ya da zararı olmayan, hava, su ya da toprağa salınıp özel sinyaller yayan kimyasal salgılar.

allotip (*Alm. Allotyp, m; Fr. allotype, m; İng. allotype*) **1. biyom.** Aynı genin farklı bir aleli tarafından şifrelenen protein. **2. tar.** Bilimsel adlandırmada paratipler arasından seçilen, holotip olarak kabul edilen bir canlıya ait, karşı eşeydeki örneğine verilen ad.

Alman hamamböceği (*Alm. deutsche Hausschabe, f; Fr. blatte germanique, f; İng. German cockroach; Lat. Blattella germanica*) **tar.** Dictyoptera takımının Blattellidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Blattella germanica* olan, erginleri 8-13 mm boyunda, sarımsı kahverengi, göğsün ön kısmı üzerinde boyuna kalın ve koyu renkli iki lekeli, ergin ve nimfleri ev, mutfak, lokanta, pastane, fırın gibi yerlerde besinleri yiyerek kirlüten ve tüberküloz, tifo, dizanteri, kolera gibi hastalık etmenlerini besinlere bulaştırarak zarar veren böcek türü.

Alman yabanarısı (*Alm. Deutsche Wespe, f; Fr. guêpe européenne, f; guêpe germanique, f; İng. European wasp; German wasp; German yellowjacket; Lat. Vesputa germanica*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının eşekarıları (Vespidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Vesputa germanica* olan, erginleri 13 mm boyunda, sarı siyah desenli olup küçük böcekleri ve örümcekleri avlayarak larvalarını besleyen böcek türü.

alokton madde (*Alm. allochthones Material, n; Fr. matière allochtone, f; İng. allochthonous material*) **tar.** Bir ekosisteme dışardan özellikle akarsularla taşınan dış kaynaklı organik ve inorganik maddeler.

alokton tortu (*Alm. allochthones Sediment, n; Fr. sédiment alloctone, m; İng. allochthonous sediment*) **tar.** Bir ekosisteme dışardan özellikle akarsularla taşınan organik ve inorganik maddelerin birikmesi sonucu oluşan tortu; eşanlam: dış kaynaklı tortu.

Alp çileği (*Alm. Monatserdbeere, f; Wald-Erdbeere, f; Fr. fraisier des bois, m; İng. Alpine strawberry; European strawberry; wild strawberry; woodland strawberry; Lat. Fragaria vesca sempervirens*) **tar.** Gülgiller (Rosaceae) familyasından, Avrupa orijinli, serin ve yarı gölgeli ortamlarda yetişen, hoş kokulu, yenebilen meyveleri olan, normal çileklerin aksine kol atmayan, yer örtücü ve saksı bitkisi olarak kullanılan, tohumla çoğalan, çok yıllık süs bitkisi.

alt horizon (*Alm. untere Horizonte, pl; Fr. horizons inférieurs, pl; İng. lower horizons*) **tar.** Toprağın, temel ve geçiş horizonlarının altında olan horizonlar.

alt kavrama payı (Alm. *Pflug unteren Griff Aktie*, m; Fr. *part de charrue bas poignée*, f; İng. *plough bottom grip share*) **tar.** Küçük bir alt kavrama payının pulluğun toprağa batmamasına, fazla alt kavrama payının ise toprağa dalmaya çalışması nedeniyle traktörün zorlanmasına ve yakıt sarfiyatının artmasına yol açtığı için göz önüne alınması gereken, kulaklı pulluk uç demirinin uç kısmı ile taban demiri arasındaki boşluk ölçüsü; eşanlam: pulluk alt kavrama payı.

alt klimaks (Alm. *Subklimax*, f; Fr. *sous-climax*, m; İng. *subclimax*) **tar.** Edafik ve biyolojik bazı özel durumlardan dolayı içinde bulunduğu büyük iklim bölgesinde son basamağa kadar gelişemeyen, fakat yine de stabil bir sürekli bitki toplumu oluşturan bir süksesyon basamağı; eşanlam: subklimaks.

alta kıvrık (Fr. *révoluté*; İng. *revolute*) **tar.** Funguslarda şapkanın, bitkilerde yaprakların kenarlarının, üst yüzü daha çok ortaya çıkaracak şekilde aşağı ve içe kıvrılması; eşanlam: revolüte.

alternatif maliyet (Alm. *Alternativkosten*, pl; Fr. *coût alternatif*, m; İng. *alternative cost*) **tar.** Bir malın üretimine tahsis edilen üretim faktörleriyle üretilmesi mümkün olan, ancak üretimi gerçekleştirilmeyen mal miktarı; eşanlam: seçenekli maliyet.

altı bacaklılar (Alm. *Hexapoden*, pl; Sechsfüßer, pl; Fr. *hexapodes*, pl; İng. *hexapods*; Lat. *Hexapoda*) **tar.** Vücutları baş, göğüs ve karın kısımlarından oluşan, kitin yapısında bir dış iskelete sahip, bacak, duyarğa ve ağız parçaları eklemli yapıda, başlarında bir çift duyarğa ve bir çift bileşik göz bulunan, göğüslerinde üç çift bacak ve genellikle iki çift kanat taşıyan, karasal ve sucul ortamlarda yaşayan türleri içeren, bilimsel adı Hexapoda olan, eklembacaklı canlıların yer aldığı altşube.

altıbasık taklaböceği (Lat. *Cardiophorus impressiventris*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cardiophorus impressiventris* olan, kahverengi, vücudu sarımsı tüylerle kaplı, alt kısmı basık yapıda, meşe ağaçlarıyla beslenen böcek türü.

altıbenekli avcı trips (Lat. *Scolothrips longicornis*) **tar.** Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Scolothrips longicornis* olan, erginleri 1-2 mm boyunda, kanatları üzerinde üç çift kahverengi leke bulunan, ergin ve nimfleri kırmızıörümceklerle beslenen avcı böcek türü.

altın nematot (Alm. *Gelber Kartoffelzystenematode*, m; Goldennematode, m; Fr. *yellow potato cyst nematode; nématode doré*, m; İng. *golden nematode*) **tar.** En önemli konakçısı patates olmak üzere, Solanaceae familyasına ait, bitkiler için zararlı, konakçı bitkilerinin bulunmaması halinde uzun yıllar (10-30 yıl kadar) toprakta bulunabilen, yuvarlak ve küre benzeri şekillerde altın sarısı renginde kistlere sahip, erkekleri ince uzun iplik şeklinde, konakçı bitkilerin kökünde beslenmesi sonucu köklerde çatallanma, şişkinlik, kütleşmeye ve bitkilerin toprak üstü aksamında zayıflama, gelişme geriliği ve solgunluğa neden olan canlılar.

altınarılar (Alm. *Goldenwespen*, pl; Fr. *guêpes-coucou*, pl; İng. *cuckoo wasps; emerald wasps*; Lat. *Chrysididae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, erginleri nektar ve yaprakbitlerinin tatlı sıvılarıyla, larvaları hayvansal besinle beslenen, parlak metalik renkli türlerinin bulunduğu familya.

altıngözlü avciböcek (Alm. *gemeine Florfliege*, pl; grüne Florfliege, pl; Fr. *chrysope verte*, f; *demoiselle aux yeux d'or*, f; İng. *common green lacewing*; Lat. *Chrysoperla carnea*) **tar.** Sinirkanatlılar (Neuroptera) takımının altıngözlü böcekler (Chrysopidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chrysoperla carnea* olan, erginleri 12-20 mm boyunda, yeşil renkli, erginleri avcı olmayıp nektar ve polenle beslenen, larvaları yaprakbitleriyle, kelebeklerin yumurtaları ve ilk dönem larvalarıyla, beyazsinek, kırmızıörümcek ve kirpikkanatlılarla beslenen avcı böcek türü; eşanlam: afit aslanı, timsah.

altıngözlü böcekler (Alm. *Florfliegen*, pl; Goldaugen, pl; Fr. *chrysopes*, pl; *lion des pucerons*, pl; İng. *green lacewings*; Lat. *Chrysopidae*) **tar.** Sinirkanatlılar (Neuroptera) takımında yer alan, türleri eklembacaklıları avlayarak beslenen ve en bilinen türü altıngözlü avciböcek (*Chrysoperla carnea*) olan familya; eşanlam: altıngözlüler.

altıncıklı kelebek (Alm. *Goldafter*, m; Fr. *cul brun*; İng. *brown-tail*; Lat. *Euproctis chrysorrhoea*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının çadırtırtılları (Erebidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Euproctis chrysorrhoea* olan, erginlerinin kanat açıklığı 30-35 mm, beyaz renkli, larvaları özellikle ilkbahar ve sonbaharda olmak üzere armut, elma, meşe, erik, kiraz, vişne, kayısı, ayva, badem gibi bitkilerle beslenerek ağaçları yapraksız bırakan, ayrıca meyvelerde de zarara yol açan böcek türü; eşanlam: altın kelebek, altıntüylü kelebek.

altinkupa (Alm. *Mexikanischer Tulpenmohn*, m; İng. *golden cup*; Mexican tulip poppy; Lat. *Hunnemannia fumarifolia*) **tar.** Haşhaşgiller (Papaveraceae) familyasından Meksika orijinli, sarı çiçekli, çiçeklenme süresi uzun, dilimli yaprakları olan, kısmen kurak alanları ve güneşli ortamları seven, ana vatanında çok yıllık olan ve tohumla çoğalan süs bitkisi; eşanlam: hünemanya.

altınoktalı çiçekzınnı (Alm. *Trauer-Rosenkäfer*, m; Fr. *cétoine grise*, f; İng. *cétoine grise*; Lat. *Oxythyrea funesta*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) çiçekzınları (Cetoniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oxythyrea funesta* olan, erginleri siyah renkte ve üzeri beyaz lekeli, 10-14 mm boyunda, turunçgiller, yaprağını döken çeşitli meyve ağaçları, kabakgil gibi kültür bitkileriyle yabancı bitkilerin çiçeklerinde nektar ve polenle beslenen böcek türü.

altınoktalı kırmızıörümcek (Alm. *Karminspinnmilbe*, f; Fr. *tétranyque à six points*, f; İng. *six-spotted mite*; six-spotted red spider mite; Lat. *Eotetranychus sexmaculatus*) **tar.** Prostigmata alttakımı ve Tetranychidae familyası içinde yer alan, turunçgil, avokado gibi meyve ağaçları, akçaağaç, ateş dikenini gibi süs bitkilerinde sokup emerek zarar meydana getiren bir akar türü.

altınotu yaprakbiti (Lat. *Macrosiphoniella helichrysi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Macrosiphoniella helichrysi* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, grimsi kahverengi, ergin ve nimfleri altınotu bitkilerinde beslenen böcek türü.

altınrenkli çiçekseven (Lat. *Anthaxia deaurata senicula*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia deaurata senicula* olan, bakırımsı altın renkli ve 9-12 mm boyundaki erginleri dişbudak, söğüt, karaağaç ve armut gibi ağaçların yaprak ve çiçekleriyle, larvaları ise gövde ve dallarında galeriler açarak beslenen böcek türü.

altınsinek (Alm. *Goldfliege*, f; Fr. *mouche dorée*, f; İng. *common greenbottle*; *greenbottle*; *sheep blowfly*; Lat. *Lucilia caesar*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının göksinekler (Calliphoridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lucilia caesar* olan, erginleri 8-15 mm boyunda, yeşilimsi mavi renkte, erginleri polen ve nektar, larvaları yaralarla ve hayvan ölüleriyle beslenen böcek türü.

altıntop (*tar. greyfurt*) **tar.** 1. (Alm. *Grapefruit*, f; *Pampelmuse*, f; Fr. *pamplemousse*, f; *fruit défendu*, m; *potémo*, m; İng. *grapefruit*) Altıntop ağacının 10-15 cm çapında, kabuğu sarı ve hafif turuncu renkte, pulpu beyazdan pembe tonlara değişen, tadı ekşimsi, tatlı meyvesi. 2. (Alm. *Grapefruitbaum*, m; Fr. *pamplemoussier*, m; İng. *grapefruit tree*; Lat. *Citrus paradisi*) Sedefotugiller (Rutaceae) familyası üyesi, yaprağını dökmeyen, Karayip adaları orijinli, C.sinensis x C.maxima melezi olarak 1750'li yıllarda tanımlanmış, meyvesi çekirdekli veya çekirdeksiz, dilimleri kırmızı veya açık sarı, dilim zarları soyulduğunda acılığı giden, tatlı-ekşi tada sahip olan, 4,5-6 metre boylanabilen, çiçekleri 2-20 adet beyaz kokulu salkım şeklinde olan, turunçgillere ait bir meyve ağacı türü; eşanlam: altıntop ağacı.

altkosta (Fr. *subcosta*, f; İng. *subcosta*) **tar.** Böcek kanadında, genellikle dallanma göstermeyen, ancak dallanma gösterdiğinde altkosta 1 ve altkosta 2 şeklinde çatallanan, birinci aksilar levha ile temas halinde bulunan damar ya da damarlar.

altlık böceği (Alm. *Getreideschimmelkäfer*, m; Fr. *petit ténébrion mat*, m; İng. *lesser mealworm*; Lat. *Alphitobius diaperinus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kara toprakböcekleri (Tenebrionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Alphitobius diaperinus* olan, erginleri 6,1-7,2 mm boyunda, kahverengimsi siyah renkli, ergin ve larvaları depolanmış çeltiklerde ve çeltik kavuzu kullanılarak hazırlanan kümeslerdeki altlıklarda bulunan böcek türü.

alttoprak (Alm. *Unterboden*, m; Fr. *sous-sol*, m; İng. *subsoil*) **tar.** Yüzey toprak katmanlarının altında yer alan, yüzey toprağına göre özellikleri farklılaşmış, yukarıdan yıkanmış ve taşınmış maddelerin de biriktiği ve daha az organik madde içeren toprak profili kısmı.

ambarda kurutma (Alm. *Heutrocknung under Dacht*, f; *Unterdachtrocknung*, f; Fr. *séchage par ventilation en grange*; *fanage par ventilation en grange*, m; İng. *barn drying*; *barn hay drying*) **tar.** Hava şartlarının kurutmaya uygun olmadığı yerlerde tabanına hava üfleme ya da emmeye yarayan düzenekli bir boru-kanal şebekesi döşenmiş çatının altında yapılan kurutma yöntemi.

Amblyomma cinsi (Alm. *Amblyomma Gattung*, f; Fr. *genre Amblyomma*, m; İng. *Amblyomma genus*; Lat. *genus Amblyomma*) **tar.** Karada yaşayan omurgalılarda parazit olan, aralarında *A. maculatum*, *A. variegatum* gibi

omurgalılarda dışparazit yaşayan kenelerin yer aldığı 129'a yakın türü bulunan, Afrika'da ve sıcak iklim koşullarında pek çok hastalığın vektörü olan keneler.

ambulakrum (*Alm. Ambulakrum, n; Fr. zone ambulacraire, f; ambulacre, m; İng. ambulacrum*) **tar.** Kırmızı örümceklerin ve kenelerin tutunma ve avlanmalarına yardımcı olan, bacaklarında son segmentin ucunda yer alan, içerisinde küçük orta tırnak, gerçek tırnak ve benzeri yapıların yer aldığı uzamış süngerimsi yapı.

Amerikan asma anacı (*İng. American grape rootstock*) **tar.** Amerika kıtasına özgü *Vitis* türlerinden seleksiyonla veya Amerikan türlerinin kendi aralarında veya *Vitis vinifera* L. türü ile melezlenmesi çalışmalarından elde edilen, modern bağcılıkta filokseraya dayanıklı kök sistemini oluşturan saf veya melez genotipler.

Amerikan beyazkelebeği (*Alm. amerikanischer Webebär, m; weisser Bärenspinner, m; Fr. chenille blanche, f; chenille à toile d'automne, f; noctuelle d'automne, f; İng. fall webworm; Lat. Hyphantria cunea*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının çadırtırtılları (Erebidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hyphantria cunea* olan, erginlerinin kanat açıklığı 28-32 mm, gri renkli, larvaları dut, fındık, dişbudak, çınar, kavak gibi bitkilerde yapraklarla beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: beyaz ağkurdu, sonbahar ağkurdu.

Amerikan erik çizgi desenli virüs (*İng. American plum line pattern virus; APLPV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, *Prunus* türlerini enfekte eden, bitki özsuyu ile taşınan, bilinen bir vektörü olmayan, konakçılarında çizgili desenler (klorotik çizgiler ve bantlar) şeklinde belirtiler oluşturan ilavirüs.

Amerikan hamamböceği (*Alm. amerikanische Schabe, f; Fr. blatte américaine, f; coquerelle des caves, f; İng. American cockroach; Lat. Periplaneta americana*) **tar.** Dictyoptera takımının gerçek hamamböcekleri (Blattidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Periplaneta americana* olan, erginleri 25-38 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, göğsünün ön kısmı açık renk şeritle çevrili, ergin ve nimfleri kanalizasyon, foseptik çukurlar, lokanta ve mutfaklarda yaşayan, besinleri yiyerek kirleten ve tüberküloz, tifo, dizanteri, kolera gibi hastalık etmenlerini besinlere bulaştırarak zarar veren böcek türü.

Amerikan kenesi (*Alm. Amblyomma americanum; Fr. Amblyomma americanum; İng. Amblyomma americanum; lone star tick; Lat. Amblyomma americanum*) **tar.** Yaz kenesi grubunda yer alan, Kayalık Dağlar benekli humması ve *Rickettsia rickettsii* etmeninin vektörü olan, yaşam döngüsünü üç konakçıda tamamlayan, yumurtadan ergine kadar gelişme süresi 10-14 hafta süren, dişileri 20.000 civarında yumurta bırakan, 2 yıl ömür uzunluğu olan, konakçıları arasında sığır, at, keçi, koyun, geyik, kedi, köpek, kuş ve sincaplarda bütün evreleri dışparazit olan, çoğunlukla orman ve çalılık alanlarda görülen, yaygın kene türü.

Amerikan mandası (*Alm. amerikanischer Bison; Indianerbüffel, m; Fr. bison d'Amérique du Nord, m; İng. American bison; American buffalo; Lat. Bison bison*) **tar.** Çifttoynaklılar (Artiodactyla) takımının, boynuzlugiller (Bovidae) familyasından ve esas olarak Orta ve Kuzey Amerika'da yabani olarak yetiştirilen bir manda türü; eşanlam: Amerika bizonu.

Amerikan şerbetçiotu latent virüsü (*Fr. virus américain latent du houblon, m; İng. AHLV; American hop latent virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, tek konakçısı şerbetçiotu olan, özsu ile ve yaprakbitleri ile taşınan, İngiliz çeşitlerinde belirti oluşturmeyen, ancak Amerikan fide klonlarında halka ve çizgi şeklinde belirtiler oluşturan karlavirüs.

amfidiploit (*Alm. Amphidiploid, m; Fr. allotétraploïde, m; İng. allotetraploid; amphidiploid*) **tar.** İki veya daha fazla türün somatik kromozom sayısının toplamına sahip canlı, diploit davranış gösteren poliploit; örneğin, her biri farklı bir türden gelen iki kromozom takımı taşıyan tetraploit organizma; eşanlam: ayrı dört takımlı.

amfidrom (*Alm. amphidromisch; Fr. amphibiotique; İng. amphidromous*) **tar.** Bazı balık türlerinin yaşamlarının farklı dönemlerinde, üreme amacı dışında tatlı sudan denizlere, denizlerden tatlı sulara geçme özelliği.

amfit (*İng. amphid*) **tar.** Hemen hemen tüm nematot gruplarında, baş bölgesinde, genellikle ağız açıklığı yakınına yerleşmiş çift olarak bulunan, kimyasal algılayıcı, çok sayıda duyu alıcılarına sahip kompleks organlar.

amfitoki (*Alm. Amphitokie, f; Fr. amphitoquie, f; İng. amphitoky*) **tar.** Hem dişi hem erkek yavruların meydana gelebildiği partenogenetik üreme şekli.

amiktik göl (*Alm. amiktischer Binnensee, m; Fr. lac amictique, m; İng. amictic lake*) **tar.** Mevsimsel karışım göstermeyen, tabakalar arası sıcaklık değişimleri olmayan, yüzeyde kalın bir buz tabakasıyla kaplı olan göl.

amilaz (*Alm. Amylase, f; Fr. amylose, f; İng. amylase*) **1. biyom.** Nişastanın parçalanarak şekere dönüşümünü hızlandıran ve organizmaların çoğu tarafından üretilen, endüstriyel öneme sahip enzim. **2. tar.** Pankreastan salgılanan, bitkilerde bulunan nişastayı bir disakarit olan maltoza parçalayan, tükürükte bulunan haline pityalin adı da verilen ve yemlerde bulunan nişastanın parçalanmasında etkili olduğundan hayvan besleme alanında karma yemlerde yem katkı maddesi olarak da kullanılan enzim; eşanlam: alfa amilaz.

amiloit (*Alm. Amyloid, n; Fr. amyloïde, m; İng. amyloid*) **1. biyom.** Alzheimer hastalığı gibi bazı patolojik olgularda hücre içinde biriken protein. **2. tar.** Sporların iyot çözeltisi ile boyanması sonucu mavi-siyah bir renk alması durumu.

aminizasyon (*Alm. Aminisierung, f; Fr. aminisation, f; İng. aminization*) **tar.** Toprakta bulunan organik azotun, mineralleşmenin ilk adımı olan ve mikroorganizmalar tarafından protein ya da benzeri azotlu bileşiklerin hidrolitik parçalanmaları sonucunda aminler ve amino asitleri oluşturma tepkimesi.

amip (*Alm. Amöbe, f; Fr. amibe, f; İng. ameba; amoeba*) **tar.** Su ve su birikintilerinde bağımsız olarak insan ve hayvanlarda parazit olarak yaşayan tek hücreli organizmalar.

amitotik (*Alm. amitotisch; Fr. amitotique; İng. amitotic*) **tar.** Mitoz bölünmede, kromozomların gösterdikleri özellikleri meydana getirmeksizin hücre çekirdeğinin bölünmesi niteliği.

amniyon (*Alm. Amnion, n; Fr. membrane amniotique, f; amnios, m; İng. amnion; amniotic membrane*) **1. biyom.** Sürüngenler, kuşlar ve memelilerde içinde embriyo ya da ceninin bulunduğu amniyon sıvısı ile dolu boşluğu içten saran zar; eşanlam: amniyon zarı, dölüt zarı. **2. tar.** Böcek embriyonal gelişiminde gastrulasyon sonrasında embriyonun içe doğru kıvrılırken bir miktar serozanın da yumurta sarısı içerisine sürüklenmesi sonucu meydana gelen ve cinsiyet kuşağının etrafını saran zar.

amniyon boşluğu (*Alm. Amnionhöhle, f; Fr. cavité amniotique, f; İng. amniotic cavity*) **tar.** Böcek embriyonal gelişiminde cinsiyet kuşağını çevreleyen ve serozadan ayıran, böcek embriyosunun ventrali ile amniyon arasındaki boşluk.

amobiyum (*Alm. Sandimmortelle, f; Papierknöpcfhen, n; İng. winged everlasting; Lat. Ammobium alatum*) **tar.** Papatyağiller (Asteraceae) familyasına ait, Avusturalya orijinli, tohumla çoğaltılan, kuraklığa oldukça dayanıklı, kuru çiçek olarak kullanılmaya son derece uygun, dış mekân süs bitkisi olarak da sıkça kullanılan, tek yıllık bir süs bitkisi.

amortisman (*Alm. Abschreibung, f; Amortisation, f; Fr. dépréciation, f; amortissement, m; İng. amortization; depreciation*) **1. endst.** Belirli bir dönem içinde ya da ekonomik ömrü süresince ekonomik varlıkların eskime payı, kullanım süresiyle orantılı yıllık değer azalışı ve bunun parasal karşılığı. **2. tar.** İşletmelerde kullanılan makine, donatım, bina gibi yatırım araçlarında ortaya çıkan fiziksel, ekonomik ve hukuksal aşınmayı ya da modasının geçmesi sonucu ortaya çıkan değer azalışını karşılamak üzere, yatırılan paranın kazancından ayrılan yıllık aşınma ve eskime payı.

ampelografi (*Alm. Ampelographie, f; Rebsortenkunde, f; Fr. ampélographie, f; İng. ampelography*) **tar.** Asmaların botanik özellikleri ve ilave olarak DNA parmakizi yöntemlerini de kullanarak tür ve çeşitlerin taksonomik ve morfolojik tanımlanması ile ilgili bilim alanı.

Ampelovirüs (*Alm. Ampelovirus, n; Fr. Ampelovirus, m; İng. Ampelovirus*) **tar.** Viryonları ipliksi, zarfsız, genetik malzeme olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve unlu bitlerle taşınan bitki virüsü cinsi.

ampul biçiminde (*Alm. birneförmig; Fr. ampulliforme; İng. ampulliform*) **tar.** Ampul şeklinde olan.

an (*Alm. Feldgrenze, f; Fr. bord d'un champ, m; İng. field boundary*) **tar.** İki tarla arasındaki sınır çizgisi olarak kullanılan ekilmemiş bölüm; eşanlam: ang.

ana akaçlama kanalı (*Fr. canal principal de drainage, m; İng. main drainage canal*) **tar.** Toplayıcı kanallardan aldığı suyu bir boşaltma ağzına ileten kanal; eşanlam: ana drenaj kanalı.

ana arı (*Alm. Bienenkönigin, f; Fr. reine des abeilles, f; İng. queen bee*) **tar.** Bir balarası kolonisindeki tüm bireylerin anası olan, koloninin yumurtlama özelliğine sahip en önemli dişi bireyi; eşanlam: kraliçe arı.

ana arı çiftleştirme kutusu (*Alm. Bienenkönigin Züchtung Kasten; Fr. boîte de l'élevage de reine des abeilles, f; ruchette de fécondation de reine des abeilles, f; İng. queen bee mating box*) **tar.** Tohumlanacak ana arıların tohumlanmadan önce ve tohumlandıktan sonra muhafaza edildiği, yetiştirilip yavru testlerinin yapıldığı ve uçuş deliği ana arının uçuşunu engelleyerek sadece işçi arının giriş ve çıkışına uygun olan ana arı izgarasıyla kapalı olan kutu.

ana arı uygulama kafesi (*İng. queen bee cage; queen bee practice cage*) **tar.** Tohumlanacak ana arının tohumlama laboratuvarına getirilmesine ve tohumlamadan sonra tekrar yetiştirildiği çiftleştirme kutusuna vermeye yarayan bir tarafı telle kaplı küçük kafes.

ana arı yenileme (*Alm. Bienenkönigin Erneuerung, f; Fr. changement de reine, m; remérage, m; İng. queen bee renovation; requeening*) **tar.** Yaşlanması nedeniyle az sayıda ve çoğunlukla döllenen yumurta bırakan veya genç olduğu halde bazı vücut kusurları ve sakatlıkları olan bir ana arının yerine kovana daha genç ve faal başka bir ana arının konması işlemi.

ana boru hattı (*Alm. Hauptleitung, f; Hauptrohr, n; Fr. ligne principale, f; İng. main pipe*) **tar.** Sulama suyunu, gömülü olarak ya da yüzeydeki kaynaktan alıp lateral boru hatlarına ileten boru hattı.

ana eksen (*Alm. Rachis, f; Spindel, f; Fr. rachis, m; İng. rachis*) **tar.** 1. Çiçekler, yapraklar kuşların telekleri, funguslarda konidyoforlar gibi yapılardaki ana eksenini ifade eden terim. 2. Tahıllarda, özellikle serin iklim tahıllarında başak eksenini.

ana kanal tar. 1. (*Alm. Bewässerungshauptkanal, m; Hauptbewässerungskanal, m; Fr. canal principal d'irrigation, m; İng. main canal; main irrigation canal; primary canal*) Eğimi 0.0002-0.0005 kadar düşük, su taşıma kapasitesi yüksek olan ve sulama suyunu taşıma kanalından alıp sulama alanına ileten kanal. 2. (*Alm. größer Gang, m; Fr. canal majeur, m; İng. major duct*) Mesostigmata alttakımı içinde bulunan avcı akarların yer aldığı Phytoseiidae, Blattisociidae, Otopheidomenidae familya bireylerinde görülen, spermilerin kabul edildiği alandan çıkıp depolandığı alana ulaşan ve uzunluğu türe göre değişebilen tüp şeklindeki yapı.

ana makinesi (*Alm. Brutgerät, n; Fr. éleveur; élèveuse, f; İng. brooder; brooder house*) **tar.** Cıvıvıların sağlıklı, normal ve telefatsız büyümeleri için onlara sıcaklık (25- 33°C) temin eden ve bu nedenle genellikle yumurtadan çıkıştan itibaren 3 hafta müddetle içinde barındırıldıkları çok yönlü makine.

ana sap (*Alm. Hauptstross, m; Haupttrieb, m; Fr. tige principale, f; maître brin, m; İng. main culm; main shoot; main stem*) **tar.** Genellikle buğdaygillerde üzerinde ilk başağın oluştuğu ve en kalın ve kuvvetli, boğum ve boğum aralarından meydana gelen sap.

anaç (*Alm. Wurstock, m; Fr. porte-greffe, f; İng. rootstock*) **tar.** Aşılı bitkilerde aşının yapıldığı, kök kısmını oluşturan bitki kısmı.

anaç balık (*Alm. Laichfisch, m; Rogener, m; Fr. poisson reproducteur, m; İng. brood fish; broodstock; seed fish*) **tar.** Cinsel olgunluğa erişmiş, sağım ve döllenen işleme veya doğal olarak yumurtlamaya uygun büyüklükte olan erkek veya dişi balık; eşanlam: damızlık balık.

anaç domuz (*Alm. Säue, f; Fr. truie, f; İng. sow*) **tar.** İlk doğumunu yapmış dişi domuz.

anaç kuzu (*Alm. weibliches Lamm, n; Zibbenlamm, n; Fr. agnelle, f; İng. ewe lamb*) **tar.** Birinci yaş içinde eşeyssel olgunluğa erişip gebe kalabilecek gelişmeyi gösteren dişi kuzu.

anaç tohumluk (*Alm. Verstufensaatgut, n; Fr. semence de base, f; semence mère, f; İng. nuclear seedstock; seedstock*) **tar.** Orijinal tohumluk veya kendisinden elde edilen, çeşit saflığını devam ettiren, sertifikalı tohumluk yetiştiricileri tarafından yetiştirilen tohumluk; eşanlam: ebeveyn tohumluk.

Anadolu ekin bambulu (*Alm. gemeiner Getreidelaubkäfer, m; Fr. anisoplie des céréales, m; İng. cereal chafer; Lat. Anisoplia segetum*) **tar.** Kinkanatlılar (Coleoptera) takımının bambulböcekleri (Rutelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anisoplia segetum* olan, erginleri 11-13 mm boyunda, baş ve göğsünün ön kısmı madensel koyu yeşil ya da bronz pırıltılı, kanatları kırmızimsı kahverengi renkte, erginleri buğdaygil başaklarıyla, larvaları ise kökleriyle beslenerek önemli zararlar veren böcek türü.

Anadolu mandası (*Alm. anatolischer Wasserbüffel, m; Fr. buffle d'Anatolie, f; İng. Anatolian water buffalo*) **tar.** Karadeniz bölgesinde daha yaygın olmakla birlikte Türkiye'nin tüm bölgelerinde genellikle sulak,

bataklık ve nemli alanlarda yetiştiriciliği yapılan, vücut rengi siyah veya koyu gri olan, boynuzlu ve kombine verim yönlü yerli manda ırkı.

Anadolu maymuncuğu (*Lat. Otiornychus anatolicus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Otiornychus anatolicus* olan, erginleri 9-11 mm boyunda, siyahımsı kahverengi olup ergin ve larvaları ceviz, iğde, şeftali, erik, elma gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

Anadolu Merinos koyunu (*Alm. anatolisches Merino Schaf, n; Fr. mouton mérinos anatolien; İng. Anatolian Merino sheep*) **tar.** Akkaraman ırkı ile Alman Yapağı Et Merinosu'nun melezlenmesinden elde edilmiş, %75-80 Yapağı Et Merinosu genotipi taşıyan, İç Anadolu Bölgesi'nin batı kısımlarında yetiştiriciliği yapılan, vücut rengi beyaz, dişileri ve erkekleri boynuzsuz, ince ve birörnek yapağıya sahip; yağsız, ince ve kısa kuyruklu ve kombine verim yönlü Türkiye yerli koyun ırkı.

Anadolu orakkanadı (*İng. powdered brimstone; Lat. Gonepteryx farinosa*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının lahana kelekleri (Pieridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Gonepteryx farinosa* olan, erginlerinin kanat açıklığı 52-60 mm, sarı renkli, üzeri turuncu benekli, larvaları akdiken, şimşir, sumak, isadiken gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

Anadolu taklaböceği (*Lat. Athous anatolicus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elaeteridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Athous anatolicus* olan, erginleri 12 mm boyunda, yabancı otlar üzerinde bulunan, Anadolu'dan toplanan örneklerle dayalı olarak bilim dünyasına tanıtılmış böcek türü.

anadrom (*Alm. anadrom; Fr. anadrome; potamatoque; İng. anadromous*) **tar.** Bazı balık türlerinin denizlerden içsulara üreme göçü yapma özelliği.

anaerobiyoz (*Alm. Anaerobiose, f; Anoxybiose, f; Fr. anaérobiose, f; İng. anaerobiosis*) **tar.** Serbest oksijenin bulunmadığı ortam ya da koşullar olan yaşam.

anaktinedida (*İng. anactinedida*) **tar.** Setalarında aktinopilin içermeyen kene ve parazitik akarlar grubu.

anal alan (*Alm. Analbereich, m; Fr. région anale, f; İng. anal area; vannus*) **tar.** Böcek kanadında, anal veya vanal damarların bulunduğu, remigyumun altında bulunan alan.

anal çevresi seta (*Alm. adanale Seta; Fr. seta adanale, f; İng. adanal seta*) **tar.** Akar ve kenelerde anal bölgenin her iki yanında bulunan anal bölge levhası üzerinde yerleşen seta; eşanlam: adanal seta.

anal damar (*Alm. Analader, f; Analvene, f; Fr. veine anal, m; İng. anal vein; vanal vein*) **tar.** Sayıları böcek türlerine göre 1-12 adet olan, dallanma göstermeyen, bir yelpaze gibi kanadın katlanmasını sağlayan, üçünü aksilar levha ile temas halinde olan damarlar.

anal kapakçık (*Fr. valve anale, f; İng. anal valve*) **tar.** Akarlarda anal levha üzerine yerleşmiş, anal açıklığı örterek koruyan küçük levha veya kapakçık.

anal levha (*Alm. Analschuppe, f; Anale, n; Analschild, n; Fr. plaque anale, f; İng. anal plate; anal scale*) **tar.** Yılanlar, kaplumbağalar, akarlar gibi hayvanlarda anüs ya da dışkılık (kloaka) çevresinde yer alan, tek ya da çift olabilen levhalar.

anal lop (*Alm. analer Lobus; Fr. lobe anal; İng. anal lobe*) **tar.** 1. Akarların karın bölgesindeki anal açıklığın yer aldığı vücudun son kısmı. 2. İki çift bacaklı ve uyuz akarı olarak da bilinen *Eriophyes*'lerde vücudun süstrata yapışmasını ve dik durmasını sağlayan, çevreye dağılmasında rol oynayan disk.

anal sapçık (*Alm. analer Pedicellus; Fr. pédicelle anale, f; İng. anal pedicel*) **tar.** Depolarda zararlı *Astigmata* grubu ve avcı akarların yer aldığı Mesostigmat grubu akarların bir ara fazı olan hipoplarnın konakçalarına tutunmalarını sağlayan, anal açıklık tarafından salgılanan ve hava ile temas ettiğinde çimento gibi sertleşen yapı.

anal tutunucu (*Fr. plaque anale suceuse, f; İng. anal sucker plate*) **tar.** 1. Astigmat örümceklerin erkeklerinin anüs açıklığının iki tarafına yerleşmiş bulunan çiftleşmeye yardımcı olan yuvarlak şekilli bir çift levhacık. 2. Astigmat ve Mesostigmat grubu akarlarda sıklıkla görülen bazen kötü koşulları atlatmak üzere meydana gelen,

nimf gibi gelişme evreleri arasında bir ara dönem olan hipoplara vücut sonlarının alt kısmına yerleşmiş olan ve konakçıya tutunmasını sağlayan organ.

anal yüzgeç (*Alm. Afterflosse, f; Fr. nageoire anale, f; İng. anal fin*) **tar.** Balıklarda anüs ile kuyruk yüzgeci arasında çoğunlukla bir tane bulunan tek yüzgeç; eşanlam: anüs yüzgeci.

anamorf (*Alm. Anamorphe, f; Fr. anamorphe, m; İng. anamorph*) **tar.** Bir fungusun eşeysiz devresi; eşanlam: imperfekt dönem.

anamorfoz (*Alm. Anamorphose, f; Fr. anamorphose, f; İng. anamorphosis*) **tar.** Akarlarda, embriyo döneminde dışarıdan görülmeyen, bacak gibi bazı uzantı ve yapıların embriyo dönemi sonrası gelişme sürecinde ortaya çıkması durumu.

ananın etkili geni (*Fr. gène à effet maternel, m; İng. maternal-effect gene*) **tar.** Anada olduğu zaman yavrunun belirli bir özellik bakımından fenotipini etkileyen gen; bu genler yüzünden yavrunun söz konusu özellik bakımından fenotipi, ananın genotipi tarafından belirlenir.

ananın özel etkisi (*Alm. mütterlicher Effekt; Fr. effet génétique maternel; effet maternel; İng. maternal effect; maternal influence*) **tar.** Yavrunun bazı özellikler bakımından fenotipini, ananın çekirdek içi genomunun veya sitoplazmik unsurlarının belirlemesi.

anason güvesi (*İng. anise moth; Lat. Depressaria daucivorella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının çayır galerigüveleri (Elachistidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Depressaria daucivorella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 20-25 mm, grimsi renkte, larvaları anason, kereviz, havuç, kimyon gibi bitkilerin yaprak, çiçek ve tohumlarında beslenerek zararlı olan böcek türü; eşanlam: kimyon güvesi, kabya.

anason yaprak yanıklığı (*İng. anise blight; Passalora blight of anise*) **tar.** Anason (*Pimpinella anisum* L) bitkisinde *Passalora malkoffii* adlı fungus tarafından oluşturulan, şiddetli yaprak yanıklığına neden olan hastalık.

anason yaprakbiti (*Alm. Fenchelblattlaus, f; Fr. puceron du fenouil, m; İng. fennel aphid; fly honeysuckle aphid; Lat. Hyadaphis foeniculi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hyadaphis foeniculi* olan, erginleri 1,3-2,3 mm boyunda, kanatsız dişiler soluk sarı ya da yeşil renkli ve tozlu görünümde, kanatlı dişilerin baş ve göğüsleri siyah, karınları sarı kahverengi, ergin ve nimfleri anason başta olmak üzere konakçılarının sürgün, çiçek tomurcuğu ve yapraklarını sokup emerek beslenen böcek türü.

anastomoz (*Alm. Anastomose, f; Fr. anastomose, f; İng. anastomosis*) **1. biyom.** 1. Bağırsak segmentlerini ucu uca yakınlaştırmaya yarayan bağlantı. 2. İçi boş ve tüp şeklindeki iki yapının arasında görülen bağlantı. 3. İki veya daha fazla damarın kılcallarının birbirleriyle bağlantı kurarak oluşturdukları ağ. 4. Kan damarları ya da yaprakların damarlarında olduğu gibi öncesinde iki ya da daha fazla dala ayrılmış akışın tekrar bir araya gelerek birleşmesi. 5. Kanın kılcal damarlara uğramadan doğrudan atardamarlardan toplardamarlara aktarılmasını sağlayan atardamar ile toplardamarı birleştirmiş damar. **2. tar.** Birbirinin aynı olan veya farklı hiflerin ya da bu hiflerden gelen ikincil veya üçüncül hiflerin arasındaki birleşme ve kaynaşma.

anaya bağlı kalıtım bkz. **tar. sitoplazmik kalıtım.**

And Dağları patates benek virüsü (*Fr. virus andin de la marbrure de la pomme de terre, m; İng. Andean potato mottle virus; APMoV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece Güney Amerika'nın And Dağları bölgesinde görülen, Solanacea familyasından bitkileri hastalandıran, mekanik olarak taşınan, konakçılarında orta derecede veya şiddetli benekler, sarı noktalar, lekeler ve sararma şeklinde belirtiler oluşturan timovirüs.

andızotu yaprakbiti (*Lat. Uroleucon inulae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Uroleucon inulae* olan, erginleri 2-3 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri andızotu bitkileriyle beslenen böcek türü.

androjen hormon (*Alm. androgenes Hormon; Fr. hormone androgène, f; İng. androgenic hormone*) **tar.** Erkek hayvanda testisler tarafından salgılanan, üreme kanalının ve yardımcı cinsiyet bezlerinin gelişimi ve fonksiyonlarından, aşım isteğinin ortaya çıkmasından ve ikinci cinsiyet özelliklerinin gelişiminden sorumlu olan steroid yapısındaki hormonlar; eşanlam: erkek cinsiyet hormonu.

anemorya (*Fr. anemorrhia, f; İng. anemorrhia*) **tar.** Akarlarda hava sirkülasyonu yardımıyla çevreye dağılma olayı.

anhidrobiyoz (*Alm. Anhydrobiose, f; Fr. anhydrobiose, f; İng. anhydrobiosis*) **tar.** Nematotlarda, çok düşük ve çok yüksek sıcaklıklara dayanıklı olup uzun bir süre kurumuş durumda kalma ve su ile temasa geçince yitirilen suyu alıp yeniden canlanabilme yeteneği.

anız (*Alm. Stoppeln, pl; Fr. chaume, m; İng. stubble*) **tar.** Genellikle tek yıllık, otsu kültür bitkilerinde hasattan sonra tarlada bırakılan, belli yükseklikteki sap ve toprak içinde kalan köklerden ibaret kısımlar.

anız bozma (*Alm. Stoppelstürzen, n; Fr. déchaumage, m; İng. stubble breaking; stubble ploughing*) **tar.** Hasat sonrası tahıl tarlalarında anızları kısmen toprağa gömme, yağmur sularının içe sızmasını kolaylaştırma amaçlı yüzeysel toprak işlentisi.

anız bozma kültivatörü (*Alm. Stoppelgrubber, m; Fr. déchaumeur, m; İng. stubble cultivator*) **tar.** Tarlada anızları kesip parçalayıp toprağa karıştırma ve gömme amacıyla kullanılan ikinci sınıf toprak işleme aleti.

anız otlığı (*Alm. Stoppelweide, f; Fr. pâturage de chaume, m; İng. stubble pasture*) **tar.** Tarla bitkilerinin hasadından sonra geride kalan bitki artıkları ve kendiliğinden yetişen yem bitkileri bulunan ve hasattan sonra bir süre otlatma amacıyla kullanılan tarla arazisi.

anız yakma (*Alm. Stoppelabbrennen, n; Fr. incinération de chaume, f; brûlage des chaumes, m; İng. stubble burning*) **tar.** Hasat sonrası tarladaki bitki saplarını temizlemek üzere başvurulan kontrollü yakma işlemi.

anız yüksekliği (*Alm. Stoppelhöhe, f; Fr. hauteur de chaume, f; İng. stubble height*) **tar.** Herhangi bir mera arazisinde bitkiler otlatıldıktan sonra toprak üstünde kalan ortalama bitki yüksekliği.

anıza ekim (*Alm. Stoppelsaat, f; Fr. semis sur chaume, m; semis sur retour de céréale, m; İng. stubble seeding; stubble sowing*) **tar.** Sık bir şekilde yetiştirilmiş darılar veya normal sıklıkta ekilmiş serin iklim tahıllarının anızları üzerine, herhangi bir toprak işleme yapılmadan yeni bir kültür bitkisinin tohumlarının veya karışımlarının ekilmesi.

anızlı malçlı tarım (*Alm. Stoppelmulchen, n; Fr. culture en déchaumage superficiel, f; İng. stubble mulch farming; stubble mulching; trash cover farming*) **tar.** Bitkiler hasat edildikten sonra kalan sap ve köklerden oluşmuş kısımların su ve rüzgâr erozyonunu önlemek amacıyla tarım toprağı üzerine serilmesi.

anjyokarp (*Fr. angiocarpe; İng. angiocarpic; angiocarpous*) **tar.** Mantarlarda sporlar oluşuncaya kadar spor taşıyan dokuların kapalı olması.

Ankara keçisi (*Alm. Angora-Ziege, f; Fr. chèvre angora, m; İng. Angora goat*) **tar.** Türkiye'de Orta Anadolu Bölgesi'nde Ankara ve civar illerde yetiştirilen ve esas verim yönü tiftik lifi olan Türkiye yerli keçi ırkı.

Ankara kedisi (*Alm. Angorakatze, f; Fr. chat d'Angora, m; İng. Angora cat; Lat. Felis domesticus angorensis*) **tar.** Etçiller (Carnivora) takımının kedigiller (Felidae) familyasından, badem şekilli gözlere ve beyaz renkli ve uzun tüylere sahip, göz rengi sarı-mavi, kehribar-mavi, ela-mavi gibi iki ayrı renkli olan, mavi gözlü olanlarında sağırılık görülen ve gen orijini Ankara ili ve çevresi olan Türkiye yerli kedi ırkı.

Ankara tavşanı (*Alm. Angorakaninchen, m; Fr. lapin angora, m; İng. angora rabbit*) **tar.** Yabani tavşan ile aynı türe (*Oryctolagus cuniculus*) giren, gen orijini Türkiye'de Ankara ili olan ve lif üretimi amacıyla yetiştirilen uzun, yumuşak ve beyaz renkli liflere sahip tavşan ırkı.

ankes (*Alm. Barguthaben; Kassenbestand, m; Fr. encaisse, m; İng. cash balance*) **tar.** Bir ticari işletmede, ödemelere karşılık hazır bulundurulmuş para.

annulus (*Alm. Manschette, f; Ringzone, f; Annulus, m; Fr. anneau, m; İng. annulus*) **tar.** Bazı şapkalı mantar türlerinin sap kısımlarında hemen şapkanın altında yer alan halka veya yaka şeklindeki oluşum.

anogenital bölge (*Alm. anogenitales Bereich; Fr. région anogénitale; İng. anogenital area; anogenital region*) **tar.** Kırmızı örümceklerde karın bölgesinde bulunan genital, aggenital ve anal bölgelerin tümünü kapsayan alanın genel adı.

anoreksiya (Alm. *Anorexia*, f; Magersucht, f; Fr. *anorexie*, f; İng. *anorexia*) **tar.** İştah kaybı veya azalması durumu.

anormal sperm oranı (Alm. *abnormen Spermien Rate*, f; Fr. *taux de spermatozoïdes anormaux*, m; İng. *abnormal sperm rate*) **tar.** Birim sperma içindeki anormal spermlerin sayısının tüm spermlerin sayısına oranı.

anovulasyon (Alm. *Anovulation*, f; Fr. *anovulation*, f; İng. *anovulation*) **tar.** Evcil memeli hayvanlarda kızgınlığın varlığına rağmen yumurtlamanın şekillenmemesi durumu.

anöplitlik (Alm. *Aneuploidie*, f; Fr. *aneuploïdie*, f; İng. *aneuploidy*) **tar.** Hücre ya da bireylerin kromozom takımlarında hücre bölünmesi sırasında kromozomların ayrılabilmesi gibi sorunlar nedeniyle bir ya da bir kaç kromozomun eksik veya fazla olması durumu; eşanlam: anöplidi, takım sayısı bozukluğu.

anöstrüs (Alm. *Anöstrus*, m; Fr. *anoestrus*, m; İng. *anestrus*) **tar.** Dişilerin cinsel uyarılara yanıt vermediği, iki kızışma dönemi arasındaki cinsel sükûnet dönemi.

antagonist etki (Alm. *antagonistischer Effekt*; Fr. *effet antagoniste*, m; İng. *antagonistic effect*) **tar.** Bir mikroorganizmanın başka bir mikroorganizmanın gelişimini engelleyici etkisi.

antagonizma (Alm. *Antagonismus*, m; Fr. *antagonisme*, m; İng. *antagonism*) **1. biyom.** 1. Bir organizmanın diğer bir organizmanın büyüme ve gelişmesine müdahale etmesi veya büyüme ve gelişmesini engellemesi durumu. 2. İki veya daha fazla kimyasal bileşiğin bir aradaki toplam etkisinin her birinin tek tek olan toplam etkisinden düşük olması durumu. **2. tar.** Topraktaki bir besin elementinin fazla miktarda bulunması durumunda, diğer bazı elementlerin alınmasını ya da bu elementlerin yarayışlılığını olumsuz yönde etkilemesi olayı.

anten görünümlü (Fr. *antenniforme*; İng. *antenniform*) **tar.** Çoğunlukla Bdellidae grubu akarlarda rastlanan, bacaklarında kuvvetli tırnak ya da dokunma yapısı taşımayan, ince, uzun, anten kollarını andırır hali.

anteni beşparçalı tahtakuruları (Alm. *Baumwanzen*, pl; Fr. *péntatomidés*, pl; İng. *shield bugs*; *stink bugs*; Lat. *Pentatomidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, oval ya da uzunca vücutlu, genellikle bitkilerle beslenen türleri içeren, diğer böcekleri avlayan türlerin yanı sıra hem bitkisel hem hayvansal besinlerle beslenen türlerin de yer aldığı ve en bilinen türü piskokulu yeşilböcek (*Nezara viridula*) olan familya; eşanlam: ağaç tahtakuruları.

antepfıstığı tar. 1. (Alm. *Pistazie*, f; Fr. *pistache*, f; İng. *pistachio*) Antepfıstığı ağacının yağlı, ince kabuklu, kendine özgü aroması olan, sert kabuklu meyvelerinin tohumu. 2. (Alm. *Pistazienbaum*, m; Fr. *pistachier commun*, m; *pistachier cultivé*, m; *pistachier vrai*, m; İng. *pistachio*; Lat. *Pistacia vera*) Sakızağacıgiller (Anacardiaceae) familyası üyesi, anavatani Orta Asya ve Ortadoğu olan, 10 metre boylanabilen çok yıllık ağaç formunda, yaprağını döken, 10-20 cm uzunluğunda bileşik yapraklı, genellikle Atlantik fıstığı ya da menengiç üzerine aşılansak çoğaltılan, rüzgârla tozlanan, iki evcikli, tohumları tüketilen sert kabuklu meyve ağacı türü; eşanlam: antepfıstığı ağacı.

antepfıstığı beyaz kabuklubiti (İng. *pistachio noghi scale*; Lat. *Salicicola pistaciae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Salicicola pistaciae* olan, dişileri 1-2 mm uzunlukta, 0,5 mm genişlikte, armut biçiminde beyazımsı kırı gri renkli kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri antepfıstığı, çitlembik ve diğer yabancı fıstık türlerinde ağaçların dal, sürgün ve yapraklarında beslenen böcek türü.

antepfıstığı çiçekseveni (Lat. *Anthaxia armeniaca*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia armeniaca* olan, bakırımsı yeşilimsi renkte ve 4,5-6,2 mm boyundaki erginleri antepfıstıklarının yapraklarıyla, larvaları ise dallarında tüneller açarak beslenen böcek türü.

antepfıstığı dalgüvesi (İng. *pistachio twig borer*; *pistachio woodborer*; Lat. *Kermania pistaciella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının güveler (Tineidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Kermania pistaciella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 11-12 mm, kahverengimsi siyah renkli, larvaları antepfıstığı sürgün ve meyve salkımlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

antepfıstığı dipkurdu (Lat. *Capnodis cariosa*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Capnodis cariosa* olan, grimsi siyah renkli, 28-40 mm uzunlukta,

ergini melengiç ve antepfıstığı gibi bitkilerin yaprak ve sürgünlerinde, larvası ise bitkilerin kökboğazında ve kökte açtığı galeriler içinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

antepfıstığı gözkurdu (*Alm. Pistazien-Prozessionsspinner, m; Fr. processionnaire du pistachier, m; İng. pistachio processionary caterpillar; Lat. Thaumetopoea solitaria*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının dişlikelebekler (Notodontidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Thaumetopoea solitaria* olan, erginlerinin kanat açıklığı 21-38 mm, kahverengimsi gri renkli, larvaları antepfıstığı, melengiç gibi bitkilerin sürgün, göz ve yapraklarıyla beslenerek meyve oluşumunu engelleyen böcek türü; eşanlam: sedir keseböceği.

antepfıstığı içgüvesi (*Lat. Schneidereria pistaciicola*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının pembekurtlar (Gelechiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Schneidereria pistaciicola* olan, erginlerinin kanat açıklığı 9,5-11 mm, gri renkli, larvaları antepfıstığı meyvelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

antepfıstığı kabuklubiti (*Alm. Pistazienkommaschildlaus, f; Pistazieschildlaus, f; İng. pistachio oystershell scale; yellow pistachio scale; Lat. Lepidosaphes pistaciae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lepidosaphes pistaciae* olan, dişileri sarımsı renkli, 2-2,3 mm uzunlukta, 1 mm genişlikte, virgül şeklinde, beyazımsı ya da sarımsı kahverengi kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri antepfıstığı ve çitlembik ağaçlarının sürgün, yaprak ve meyvelerinde beslenen böcek türü.

antepfıstığı karagözkurdu (*Alm. Großer Pistazienborkenkäfer, m; İng. pistachio bark beetle; Lat. Chaetoptelius vestitus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Chaetoptelius vestitus* olan, erginleri 2,4-3,5 mm boyunda, kahverengi, üzeri tüylü olup ergin ve larvaları antepfıstığı, menengiç ve zeytin türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren ve ağaçları kurutabilen böcek türü; eşanlam: fıstık dalkurutanı.

antepfıstığı karazenk hastalığı (*İng. septoria leaf spot*) **tar.** *Septoria pistacina*, (eşeyli dönem adı *Mycosphaerella pistacina*) adlı fungus tarafından oluşturulan, antepfıstığının yaprak ve meyvelerinde lekelenmeye yol açan hastalık.

antepfıstığı meyve içkurdu (*Alm. hellgelbe Pistaziensamenwespe; İng. pistachio seed chalcid; Lat. Megastigmus pistaciae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının tohumarları (Torymidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Megastigmus pistaciae* olan, erginleri 4-5 mm boyunda, kahverengi, larvaları antepfıstığı meyvelerinin içinde beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: menengiç tohumarısı.

antepfıstığı psillidi (*İng. common pistachio psylla; common pistachio psyllid; pistachio psylla; Lat. Agonoscena pistaciae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının sıçrayan bitkibitleri (Psyllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agonoscena pistaciae* olan, erginleri 1-1,8 mm boyunda, pembemsi sarı ya da kahverengi, ergin ve nimfleri antepfıstığı ve yabani antepfıstıklarının yaprak ve sürgünlerinde beslenip yaprakların ve meyve gözlerinin dökülmesine, bodurlaşmaya ve ballık oluşumuna yol açan böcek türü.

antepfıstığı yeşil psillidi (*İng. pistachio leaf-rolling psyllid; Lat. Megagonoscena viridis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının sıçrayan bitkibitleri (Psyllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Megagonoscena viridis* olan, erginleri 2-3 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri antepfıstığı yaprak ve meyve salkımlarında beslenen, şekil bozukluklarına, büyümede durgunluğa, meyve tutumunda azalmaya yol açan ve ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

anteridyum (*Alm. Antheridium, n; Fr. anthéridie, f; İng. antherid; antheridium; male gametangium*) **tar.** Çiçeksiz bitkiler ve funguslarda, erkek gametleri oluşturan kısa, silindirik yapıdaki kese.

anterolateral seta (*İng. anterolateral seta*) **tar.** Akarlarda, sırt levhası, bacak ya da palpusunun yan kısmının ön bölgesinde bulunan ve tür ayırımında yardımcı olan kıllar.

anterozoit (*Alm. Antherozoid, m; Fr. anthérozoïde, m; spermatozoïde, m; İng. antherozoid; spermatozoid*) **tar.** Bazı yosunlar, eğreltiotları veya ilkel funguslarda, kamçılarıyla hareket eden ve genellikle anteridyum tarafından üretilen erkek gamet.

antez (*Alm. Anthese, f; Fr. anthèse, f; İng. anthesis*) **tar.** Bitkilerde çiçeklerin tam olarak açıldığı dönem ya da bu dönemin başlangıcı.

antibiyoz (*Alm. Antibiose, f; Fr. antibiose, f; İng. antibiosis*) **tar.** İlişki içinde bulunan iki mikroorganizmanın, oluşturduğu metabolitlerle diğer mikroorganizmaya zarar vermesi.

antigiberellin (Alm. *Antigibberellin*, n; Fr. *antigibberelline*, f; İng. *antigibberellin*) **tar.** Bitkilerde büyüme teşvik eden büyüme düzenleyici giberellin aktivitesini engelleyen doğal ya da yapay kimyasallar; bitkilerde büyüme geciktirici ya da durdurucu doğal ya da yapay kimyasallar; eşanlam: anticiberellin.

antitripsin faktör bkz. **tar. tripsin baskılayıcısı.**

Anulavirüs (Alm. *Anulavirus*, n; Fr. *Anulavirus*, m; İng. *Anulavirus*) **tar.** Genetik materyal olarak üç parçalı, tek sarmallı RNA içeren, viryonları küremsi, mekanik olarak taşınan bitki virüsü cinsi.

anüs (Alm. *After*, m; *Anus*, m; Fr. *anus*, m; İng. *anus*) **tar.** Böcek, akar, nematot ve diğer hayvanlarda boşaltım amaçlı art bağırsağın dışı açıldığı kısım.

Apis mellifera filamentli virüsü (İng. *AmFV*; *Apis mellifera filamentous virus*) **tar.** *Apis mellifera* türü bal arılarını enfekte eden, yalnızca arılarda enfeksiyon yaptığı bilinen, genellikle kovan önlerinde sürünen fakat tam olarak felç belirtisi olarak tanımlanamayan, bulaşımı gıda alışverişi ile yatay ve kraliçe arıdan işçi arıya dikey olarak gerçekleştiği bilinen, genetik materyal olarak çift sarmallı DNA içeren *Baculoviridae* familyasına dahil virüs.

aplanogamet (Alm. *Aplanogamet*, m; Fr. *aplanogamète*, m; İng. *aplanogamete*) **tar.** Hareketsiz gamet; hareketi sağlayan kamçıya sahip olmayan gamet.

aplanospor (Alm. *Aplanospore*, f; Fr. *aplanospore*, f; İng. *aplanospore*) **tar.** Bazı fungus ve yeşil alg cinslerinde görülen hareketsiz sporlar.

apnöstik (Alm. *apneustik*; Fr. *apnéustique*; İng. *apneustic*) **tar.** Eklembacaklılardan özellikle çözülmüş (erimiş) oksijeni kullanabilen ve çok az düzeyde oksijene ihtiyaç duyan Diptera takımında yer alan Chironomidae türleri gibi suda yaşayan böcekler ve parazitoit Hymenoptera ve Diptera türlerinde de, stigmaların bulunmadığı ve solunumun sifon ya da solungaçlar gibi organlar aracılığıyla gerçekleştirilebildiği kapalı trake sistemi.

apodem (Alm. *Apodem*, n; Fr. *apodème*, m; İng. *apodeme*) **tar.** Böcek ve akar türlerinde görülen, kasların bağlantı yapması için vücut duvarında meydana gelen ve levha şeklinde içe doğru sertleşmiş kütikular çıkıntı.

apofiz (Alm. *Apophyse*, f; Fr. *apophyse*, f; İng. *apophysis*) **1. tar.** 1. Böcek ve örümcek gibi eklembacaklılarda, derinin iç tarafında yer alan, kasların bağlantı yeri olarak görev yapan, genellikle diken şeklindeki kütikular çıkıntılar. 2. Bazı yosun kapsüllerinin tabanındaki şişkinlik. **2. verb.** Derinlik ya da yarı derinlik kayaçlarından, komşu kayaçlar içine uzanan gelişigüzel şekil ve boyuttaki yan kollar veya çıkıntılar. **3. bkz. orm. kozalak kalkanı.**

apoliz (Fr. *apolyse*, f; İng. *apolysis*) **tar.** Deri değiştirmenin başlangıç sürecinde epidermis hücrelerinden eski kütikula tabakasının ayrılması.

Apollo kelebeği (Alm. *Apollofalter*, m; Rotor *Apollo*, m; Fr. *Apollon*, m; İng. *Apollo*; *mountain Apollo*; Lat. *Parnassius apollo*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının kuyruklu kelebekler (Papilionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Parnassius apollo* olan, erginlerinin kanat açıklığı 70-90 mm, saydam kanatlı, üzeri mavimsi siyah desenli, arka kanatta kırmızımsı benek taşıyan, larvaları damkoruğu bitkileriyle beslenen böcek türü.

apomiksi (Alm. *Apomixis*, f; Fr. *apomixie*, f; İng. *apomixia*; *apomixis*) **tar.** Bitkilerde partenogeneze benzer şekilde, dölllenme olmaksızın diploit hücrelerden doğrudan tohum meydana gelmesiyle üreme biçimi; eşanlam: dölllenme olmadan üreme.

apomiktik partenogenez (Alm. *apomiktische Parthenogenese*, f; Fr. *parthénogenèse apomictique*, f; İng. *apomictic parthenogenesis*) **tar.** Oositin mayoz bir bölünmeye uğramadan diploit kaldığı ve yumurta gelişiminin normal bir şekilde seyrettiği ve yavrunun annenin genetik yapısını aldığı, mitoz bölünme yoluyla gerçekleşen partenogenetik üreme şekli.

apoprotein (Alm. *Apoprotein*, n; Fr. *apoprotéine*, f; İng. *apoprotein*) **tar.** Bir protein kompleksinde etkinlik için gerekli olabilecek prostetik grup veya herhangi bir organik veya inorganik kısım haricindeki protein kısmı.

apotel (Alm. *Pretarsus*, m; Fr. *apotèle*, m; *prétarse*, m; İng. *pretarsus*; *tarsal apotele*) **tar.** 1. Akarlarda bacak ve palpus gibi vücut uzantılarının en uç noktasında yer alan, canlının sübstrata tutunmasında rol oynayan genellikle empodyum ve bir çift yan tırnaktan oluşan yapılar; eşanlam: pretarsus. 2. Böcek bacağına tarsusun son

segmentinin ucunda yer alan, tırnak olarak nitelendirilebilecek, unguis ve arolyumdan meydana gelen kısım; eşanlam: pretarsus.

apotesyum (Alm. *Apothecium*, n; Fr. *apothèse*, f; *apothécie*, f; İng. *apothecium*) **tar.** Diskomisetes sınıfı funguslarda görülen, içerisinde askus ve askosporları taşıyan, olgunlukta açık bir üretken tabakaya sahip kase veya kadeh şeklindeki, saplı veya sapsız olabilen askokarp tipi.

apotip (Alm. *Apotyp*, m; Fr. *apotype*, m; İng. *apotype*) **tar.** Bilimsel adlandırmada türün tanıtımı sırasında fotoğrafı çekilmek üzere kullanılan canlı örneğine verilen ad.

apresoryum (Alm. *Haftscheibe*, f; *Appressorium*, n; Fr. *appressorium*, m; İng. *appressorium*) **tar.** Genellikle parazit funguslarda görülen; fungusun konakçı veya herhangi bir substrat yüzeyine hücum ettiğinde hif veya çim borusu üzerinde meydana gelen, konakçıya veya ortama tutunmayı sağlayan ve penetrasyonda görev alan şişkince yuvarlak ya da lop şeklindeki yapılar.

apse (Alm. *Eiterbeule*, f; *Abszess*, m; Fr. *abcès*, m; İng. *abscess*) **tar.** Hayvan vücudunun herhangi bir yerinde, bir doku ya da organda genellikle bakteri istilasına bağlı bir tahriş sonucunda oluşan iltihap birikimi, irinin lokal olarak birikimi.

Apskaviroit (İng. *Apscaviroid*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Apple scar skin viroid*'in baş harflerinden alan, tüm viroitler gibi viryonları olmayan ve protein kodlamayan, genetik materyal olarak bir dairesel tek sarmallı RNA içeren, aşı yoluyla taşınan bitki viroit cinsi.

ara fenotip (Alm. *Zwischenphänotyp*, m; Fr. *phénotype intermédiaire*, m; İng. *intermediate phenotype*) **tar.** Akşamsefası (*Mirabilis jalapa*) bitkisinde beyaz fenotip ile kırmızı fenotip arasında heterozigotların pembe olması örneğinde olduğu gibi bir heterozigotun iki homozigotun tam ortasında bir fenotip göstermesi; eşanlam: entermediyer fenotip.

ara mallar (Alm. *Zwischengüter*; Fr. *biens intermédiaires*, m; İng. *intermediate goods*) **tar.** Bir mal ya da hizmet ürününün üretilmesinde, ilk ve son aşama arasında yer alan, hammadde niteliğini yitirmiş yarı mamul ürün.

arabinan (Alm. *Arabinan*, n; Fr. *arabinane*, m; İng. *araban*; *arabinan*) **tar.** Pancar ve pancar talaşında bulunan, hidroliz edildiğinde L-arabinoz elde edilen, genişgetirenlerin rumenlerinde yaşayan mikroorganizmalar tarafından parçalanarak uçucu yağ asitlerine dönüştürülerek değerlendirilebilen, tek midelilerde değerlendirilme dereceleri düşük olan, homopolisakarit.

aracı ücreti (Alm. *Courtage*, f; Fr. *courtage*, m; İng. *brokerage*) **tar.** Kambiyo ve menkul kıymetler borsalarında satış yapan acentelerin, müşterileri için yapmış oldukları satışlardan almış oldukları komisyon; eşanlam: kurtaj.

araknitler (Alm. *Spinnentiere*, pl; Fr. *arachnides*, pl; İng. *arachnids*) **tar.** Arthropoda şubesi ve Arachnida sınıfı, Keliserler alttaksonu ve Acarina alt sınıfında yer alan örümceğe benzeyen, anatomilerindeki bazı detaylar ve farklılıklar nedeniyle örümceklerden ayrılan, dört çift bacaklı, besin alma organları kelisera ve pedipalpustan meydana gelen, vücutları gnatozoma ve idiozoma olmak üzere iki bölmeli olan eklembacaklılar.

arakonakçı (Alm. *Zwischenwirt*, m; Fr. *hôte alternant*, m; İng. *alternate host*; *intermediate host*) **1. biyom.** Bazı asalakların ve bitki zararlılarının esas zararlı oldukları canlı dışında, gelişimlerinin bazı evrelerini geçirdiği, kısa süreli barındığı ve zaman zaman dış ortama salındığı organizma. **2. tar.** Parazit bir fungusun gelişme evreleri sırasında esas zararlı olduğu bitki dışında, beslenip barındığı ve geliştiği bitkilerden herhangi biri.

arama koçu (Alm. *Probierschafbock*, m; Fr. *animal détecteur*, m; *boute-en-train*, m; *étalon souffleur*, m; İng. *marker ram*; *teaser ram*) **tar.** Bir koyun sürüsünde kızgınlık gösteren dişi koyunların saptanmasında kullanılan fakat vazektomi uygulamasıyla veya penisin uygun bir materyal ile örtülmesiyle koyuna aşım yaparak gebe bırakması engellenmiş olan genellikle genç yaşta olan erkek koyun.

arazi (Alm. *Grundstücke*, f; Fr. *terre*, f; İng. *land*) **tar.** Bataklık ya da geçici su yüzeylerini, sahil kumulları ve her çeşit eğime sahip doğal zemin ya da tarım topraklarını içeren bir kavram.

arazi iyileştirme (Alm. *Bodenverbesserung*, f; *Melioration*, f; Fr. *mélioration*; İng. *land amelioration*; *land improvement*; *melioration*) **tar.** Arazilerin tarıma elverişli hale getirilmesi ve sürekliliğinin sağlanması amacıyla yapılan tesviye çalışmaları, sulama kanalı açılması, sedde yapılması, akaçlama kanalı açılması türünden büyük ölçekli toprak düzenlemeleri ve planlamaları; eşanlam: meliorasyon.

arazi tesviyesi (Alm. Bodenverebnung, f; Landinebnung, f; Fr. nivellement du terrain, m; İng. land grading; land levelling; land smoothing) **tar.** Sulamada kabul edilebilir düzeyde eşit su dağılımı sağlanması için doğal eğimi bozmadan ve verimlilik potansiyelini azaltmadan arazide bulunan çukurlar, tümsekler, pulluk ve ağır makine izleri gibi yüzey düzensizliklerinin düzeltilmesi.

arazi toplulaştırması (Alm. Baulandzusammenlegung, f; Flurbereinigung, f; Fr. regroupement des terres, m; remembrement des parcelles, m; remembrement des terres, m; İng. land consolidation; reparcellation; replotting) **tar.** Mülkiyet, arazi yapısı, altyapı yatırımları, farklı kullanım amaçları gibi nedenlerle parçalanmış arazilerin yasal çerçevede bütünleştirilmesine yönelik plan ve politikalar.

ardıç çiçekseveni (Lat. Anthaxia istriana) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia istriana* olan, 4,2-6,5 mm boyunda, zeytin yeşili renkteki erginleri ardıç ve çam ağaçlarının çiçekleriyle, larvaları ise dal ve gövdelerde tüneller açarak beslenen böcek türü.

ardıç tekeböceği (Lat. Vadonia ciliciensis) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Vadonia ciliciensis* olan, erginleri açık kırmızı renkli kanatlarının üzerinde dört tane siyah leke taşıyan, 12-15 mm boyunda, larvaları ardıç ağaçlarının gövdelerinde galeri açarak beslenen böcek türü.

ardıç tohumarısı (Lat. Megastigmus juniperi) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının tohumarıları (Torymidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Megastigmus juniperi* olan, erginleri 3,8 mm boyunda, sarı renkli, larvaları ardıç tohumlarında beslenen böcek türü.

ardıç tohumkelebeği (Lat. Pammene mariana) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüklenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pammene mariana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 10-12 mm, kahverengi, larvaları ardıç kozalaklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

ardıç yassıbacaklı tahtakurusu (Lat. Gonocerus juniperi) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yassıbacaklı tahtakuruları (Coreidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Gonocerus juniperi* olan, erginleri 11-14 mm uzunlukta, kahverengi, ergin ve nimfleri ardıç ağaçlarında beslenen böcek türü.

ardışık setalar (Alm. adjazenten Seten, pl; Fr. setae adjacentes, pl; İng. adjacent setae) **tar.** Akar ve kenelerde aynı hat üzerinde yer alan eş ya da benzer orijine sahip birbirini takip eden iki setanın birbirine göre konumu.

ardışık ürün yetiştiriciliği (Alm. sequentielle Kultur; Fr. récolte séquentielle, f; İng. sequential cropping) **tar.** Bir ürünün hasadından sonra aynı ya da başka bir bitki türünün yetiştirilmesi şeklinde yapılan çoklu yetiştiricilik şekli.

areol (Alm. Warzenhof, m; Fr. aréole, f; İng. areole) **tar.** 1. Genellikle yassı akarlarda sırt bölgesinde görülen oyuk, boşluk, çöküntü şeklinde desenlenme. 2. Herhangi bir anatomik yapıda, küçük, yuvarlağımsı ve çevresine göre belirgin bir ton farkı gösteren oluşum.

Argas keneleri (Alm. Lederzecken, pl; Fr. argasidés, pl; İng. argasid ticks) **tar.** Argasidae familyasında yer alan kuş ve yarasalara özelleşmiş, 57 türü olan, tavuk ve diğer evcil kanatlılarda ilk olarak tanımlanan yapılan, *Rhynchochopron (A.) persicum* gibi türleri kuş gribi ya da kuş vebasası gibi hastalıkların vektörü olan, beslendikleri canlılarda alerjiye neden olan, yabancı bazıları memelilerde dışparazit olan, daha çok evcil kanatlılara özelleşmiş, yumuşak kenelerin yer aldığı ve ılıman iklim kuşaklarında yaygın, cins düzeyinde bir takson.

arhenotoki (Alm. Arrhenotokie, f; Fr. arrhenotocie, f; İng. arrhenotoky) **tar.** Akar ve böceklerde döllenmemiş yumurtalardan sadece erkek bireylerin ortaya çıktığı partenogenez.

arı kovanı (Alm. Bienenkorb, m; Bienenstock, m; Fr. ruche, f; İng. bee hive; hive) **tar.** Bal arısı kolonisinin barındığı, arının yavru üretip bal depoladığı genellikle ahşaptan yapılan arıcılık malzemesi; eşanlam: bal arısı kolonisi barınağı.

arı maskesi (Alm. Biene Maske, f; Fr. masque d'abeille, f; İng. bee mask; beekeeping hood) **tar.** Bal hasadı ve diğer kovan işlemleri yapılırken giyilen, arıların hücumundan korunmak için çeşitli malzemelerden yapılmış maske.

arı yanardöner virüsü (İng. AIV; Apis iridescent virus) **tar.** *Apis cerena* türü yetişkin arıları enfekte ettiği bilinen, yetişkin arılarda uçamama belirtisi gösteren, enfekte ettiği kolonileri iki ay içinde yok eden, genetik materyal olarak çift sarmallı DNA içeren Iridoviridae familyasına dahil virüs.

arbenzeri kelebekler (Alm. Glasflügler, pl; Fr. sésie, f; İng. clear-winged moths; clearwing moths; Lat. Sesiidae) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları ağaçların odun kısmında galeriler açan ve en bilinen türü elma gövde kabukkurdu (*Synanthedon myopaeformis*) olan familya; eşanlam: saydam kanatlılar.

aribiti (Alm. Bienenlaus, f; Fr. pou des abéilles, pl; İng. bee louse; Lat. Braula coeca) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının aribitleri (Braulidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Braula coeca* olan, erginleri 1-1,5 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, kanatları bulunmayan, balarısı (*Apis mellifera*) kovanlarındaki işçi, erkek ve ana arılarla, larvaları peteklerle beslenerek arıcılıkta önemli zarar verebilen böcek türü.

aribitleri (Alm. Bienenläuse, pl; Fr. poux des abéilles, pl; İng. bee lice; Lat. Braulidae) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, erginleri balarılarının göğüs ve karın kısımlarında asalak olan, larvaları balarısı peteklerinin mum tabakasında beslenen türleri içeren familya.

arıcı (Alm. Bienenzüchter, m; Imker, m; Fr. apiculteur, m; İng. beekeeper) **tar.** Bal, balmumu, polen gibi ürünler elde etmek, bitkilerde tozlaşmayı sağlamak ya da diğer yetiştiricilere ana arı, arı kolonisi satmak amacıyla balarısı kolonilerini yöneten kişi; eşanlam: arı yetiştiricisi.

arıcılık (Alm. Imkerei, f; Fr. apiculture, f; İng. beekeeping) **tar.** Bal, balmumu, polen gibi ürünler üretmek, bitkilerde tozlaşmayı sağlamak ya da diğer yetiştiricilere ana arı ve arı kolonisi satmak amacıyla balarısı kolonilerinin yönetilmesi faaliyetlerinin bütünü.

arıkan at (Alm. Vollblutpferd, n; Fr. cheval pur sang, m; İng. thoroughbred horse) **tar.** İngiliz ve Arap atı gibi uzun yıllardan beri başka ırklarla melezlenmeden tamamen saf olarak yetiştirilen ve şecereleri en az 15-20 kuşağa kadar bilinen at; eşanlam: safkan at.

arılar (Alm. Hautflügler, pl; Fr. hyménoptères, pl; İng. Hymenoptera; Lat. Hymenoptera) **tar.** Böcekler içinde yer alan, iki çift zar kanada sahip, bazı türleri bitkilerle beslenen, bazı türleri asalak ya da avcı olan, içlerinde sosyal yaşayış gösteren türlerin de bulunduğu, bilimsel adı Hymenoptera olan takım.

arılık (Alm. Bienengarten, m; Bienenhaus, n; Fr. apier, m; rucher, m; İng. apiary; bee hive stand) **tar.** Balarısı kolonilerinin (kovanlarının) yerleştirildikleri yer, arazi.

aril (Alm. Arillus, m; Fr. arille, m; İng. aril; arillus) **tar.** Bir çekirdeğin etrafında gelişen etli meyve kısmı; örneğin nar çekirdeğininin etli kısmı.

ark (Alm. Bewässerungsgraben, m; Fr. fosse d'irrigation, f; İng. irrigation ditch; irrigation furrow) **tar.** Bitki yetiştiriciliğinde sulama yapmak için veya herhangi bir ürünün fidelerini dikmek için açılan aralıklar.

ark açıcı (Alm. Furchenzieher, m; Saatpflug, m; Fr. rayonneur; organe ouvrier, m; ouvrier de sillon, m; sillonneur, m; İng. furrow opener) **tar.** Toprak işlemede, sulama için kanal ve ark açmada ekim için tohumun yerleştirileceği düzgün karıkları oluşturmak gibi amaçlarla kullanılan alet; eşanlam: ark açma pulluğu, ark pulluğu.

arka beyin lobu (*tar. tritoserebrum*) (Alm. Tritocerebrum, n; Fr. tritocérébron, m; İng. tritocerebrum) **tar.** Böceklerde beynin ilk iki lobundan alınan duyu uyartıların entegrasyonunu sağlayan, üstdudak ile ilişkili sinirsel faaliyetleri eşgüdümleyen beynin üçüncü lobu.

armillaria kök çürüklüğü (Alm. Armillaria Wurzelfäule, f; Fr. pourridié-agaric, m; İng. armillaria root rot) **tar.** *Armillaria* spp. tarafından bazı meyve ve orman ağaçlarında görülen, hasta ağaçların köke yakın kabuk altlarında ipliksi görünümde rizomorflarını oluşturan fungal bir kök çürüklüğü hastalığı.

armut filizarısı (Alm. Birntriebwespe, f; Fr. cèphe du poirier, m; İng. pear shoot sawfly; Lat. Janus compressus) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının saparıları (Cepidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Janus compressus* olan, erginleri 6-9 mm boyunda, siyah renkli, larvaları armut, elma, ahlat ağaçlarının sürgünlerinde galeri açıp beslenerek zarara yol açan böcek türü.

armut göz kurdu (Alm. Birnenknospenstecher, m; Fr. anthonome du poirier, m; İng. apple bud weevil; Lat. Anthonomus piri) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthonomus piri* olan, erginleri 2,8-4,5 mm boyunda, kahverengimsi siyah renkli olup ergin ve larvaları armut ve elma türlerinde tomurcuklarla beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: armut kış göz kurdu.

armut gri yaprakbiti (*Fr. puceron cendré du poirier, m; İng. pear aphid; pear bedstraw aphid; Lat. Dysaphis pyri*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dysaphis pyri* olan, erginleri 2,5-3 mm boyunda, açık gri renkli ve mumsu görünüşlü olup ergin ve nimfleri armut ağaçlarının yapraklarını orta damara dik gelecek şekilde büzerek ve ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

armut içkurdu (*Alm. Marlinger Birnenwurm, m; Tiroler Birnenwickler, m; İng. pear fruit moth; pear tortricid; Lat. Cydia pyrivora*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüklenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cydia pyrivora* olan, erginlerinin kanat açıklığı 17-22 mm, kahverengi, larvaları armut meyvelerinin içinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

armut kabarcık kanser viroiti (*İng. PBCVd; pear blister canker viroid*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, aşılama ile ve mekanik olarak taşınan, çoğu ticari armut türünde belirti göstermemekle birlikte, indikatör türlerde damar sararması, kabuk kanseri gibi belirtilere neden olan, enfekte ettiği ağaçları 5-8 yıl içinde öldüren, bilinen doğal konakçıları sadece armut ve ayva olan apskaviroid.

armut kabuklubiti (*Alm. apfelsinenfarbene Austernschildlaus, f; Pirus- Austernschildlaus, f; İng. pear scale; Lat. Diaspidiotus pyri*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Diaspidiotus pyri* olan, dişileri limon sarısı renkte, 2-2,5 mm çapında gri renkli hafif şişkin bir kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri armut, elma, çınar, taş çekirdekli meyve ağaçlarının gövde, dal, yaprak ve meyvelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

armut karaleke hastalığı (*Fr. tavelure du poirier, f; İng. pear scab*) **tar.** Armutlarda dallarda sıracı adı verilen, yapraklarda karaleke olarak adlandırılan *Venturia pyrina* adlı fungusun yol açtığı hastalık.

armut kırmızı kabuklubiti (*Alm. rote Austernschildlaus, f; rote Deckelschildlaus, f; Fr. cochenille rouge du poirier, f; İng. European pear scale; Italian pear scale; red pear scale; Lat. Epiaspis leperii*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Epiaspis leperii* olan, dişileri şarap kırmızısı renkte, 1,2-1,8 mm çapında ortası mat kırmızı renkli, dışbükey bir kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri armut, elma, badem, kayısı, kiraz, huş, zeytin, ceviz gibi ağaçların dal ve sürgünlerinde beslenerek gelişmede durgunluğa ve verimde azalmaya yol açan böcek türü.

armut maymuncuğu (*İng. Turkish vine weevil; Lat. Otiorhynchus turca*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Otiorhynchus turca* olan, erginleri 8,6-10,7 mm boyunda, siyah renkli, seyrek pullu olup ergin ve larvaları armut, elma, erik gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: hortumlu armut yaprakböceği.

armut psillidi (*Alm. Birnenblattsauger, m; Fr. psylle du poirier, m; İng. pear psylla; Lat. Cacopsylla pyricola*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının sıçrayan bitkibitleri (Psyllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cacopsylla pyricola* olan, erginleri 2,2-3,5 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, ergin ve nimfleri armutların yaprak ve sürgünlerini sokup emerek beslenen, bitkilerin gelişmesini geriletir ve yaprak ve meyve dökümüne yol açan ve ballık oluşturarak zarar veren böcek türü; eşanlam: armut sıçrayanbiti.

armut süslüböceği (*Alm. Birnprachtkäfer, m; Fr. agrile de poirier, m; İng. sinuate pear tree borer; Lat. Agrilus sinuatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus sinuatus* olan, erginleri armutların yapraklarında beslenerek zarara yol açan, larvaları ise ağaçların gövde ve dallarının kabukları altında tüneller açarak yaralar oluşturup özsu iletimini aksatarak ağaçların zayıflamasına ve kurumasına yol açan böcek türü.

armut testereliarısı (*Alm. Birnensägewespe, f; Fr. hoplocampe du poirier, f; İng. pear fruit sawfly; pear sawfly; Lat. Hoplocampa brevis*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının testereliarılar (Tenthredinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hoplocampa brevis* olan, erginleri 4-5 mm boyunda, kırmızımsı sarı renkli, larvaları armut meyvelerinde çekirdek evinde beslenerek meyve dökümüne yol açan böcek türü.

armut tomurcukuru (*Alm. Birnengallmücke, f; İng. pear gall midge; Lat. Apiomyia bergenstammii*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ursineklere (Cecidomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Apiomyia bergenstammii* olan, erginleri 4-5 mm boyunda, kahverengi, larvaları armut sürgünlerinin uç kısmında ur oluşturarak zarar veren böcek türü.

armut tripsi (*Alm. Birnenblasenfuss, m; Fr. thrips du poirier, m; İng. pear thrips; Lat. Taeniothrips inconsequens*) **tar.** Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan,

bilimsel adı *Taeniothrips inconsequens* olan, erginleri 1,2-1,7 mm boyunda, koyu kahverengi, ergin ve nimfleri armut, elma, erik, kiraz, şeftali, söğüt gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

armut yaprak galerigüvesi (*Alm. Fleckenminiermotte, f; Fr. mineuse cerclée du poirier, f; İng. pear leaf blister moth; ribbed apple leaf miner; Lat. Leucoptera malifoliella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprak galeriaçanları (Lyonetiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Leucoptera malifoliella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 6-8 mm, grimsi beyaz renkli, kanat uçları kahverengi desenli, larvaları armut, kiraz, elma gibi meyve ağaçlarıyla bazı orman ağaçlarında yapraklarda galeriler açarak beslenen böcek türü; eşanlam: armut yaprak galeriaçanı.

armut yaprak uyuzu (*Alm. Birnenpockenmilbe, f; Fr. phytopte du poirier; İng. pear leaf blister mite; Lat. Eriophyes pyri*) **tar.** Eriophyidae familyası içinde yer alan, erginleri iki çift bacaklı, parlak sarı renkli, 0,3 mm boyunda, armut yapraklarının mezofil tabakasını sokup emerek şekilsiz, açık yeşil, kahverengi, pas görünümlü yassı urlar, meyvelerde şekil bozuklukları oluşturarak erken döküme neden olan, kışı ergin döneminde çiçek ve sürgün gözlerinde geçiren akar türü.

armut yaprakarısı (*Lat. Neurotoma saltuum*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının yaprakarıları (Pamphiliidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Neurotoma saltuum* olan, erginleri 11-14 mm boyunda, kahverengi, larvalar armut, kiraz, şeftali, kayısı ve alıç ağaçlarının yapraklarında ördükleri ağlar içinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

armutkaplanı (*Alm. Birnenblattgallmilbe, f; Fr. tigre de poirier, m; İng. pear lace bug; pear tingid; pearlace bug; Lat. Stephanitis pyri*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağkanatlı tahtakuruları (Tingidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Stephanitis pyri* olan, erginleri 3-4 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, ergin ve nimfleri armut, ayva, elma, kiraz, vişne, şeftali, erik, kayısı, kestane, ceviz, gül gibi bitkilerle beslenerek bitki özsuynunu emen ve sarımsı beyaz lekelerin oluşmasına yol açan böcek türü.

armutsu şekilde (*Alm. birnenförmig; Fr. en forme de poire; piriforme; İng. pear-shaped; piriform*) **tar.** Bağlantı noktasına göre armudun dalında bağlı biçimindeki gibi olan; piriform.

arolyum (*Alm. Arolium, n; Fr. arolium, m; İng. arolium*) **tar.** 1. Akar ve kenelerde zemine tutunmaya yardımcı olan, zarımsı, süngerimsi kese gibi oluşumlar içine yerleşmiş tırnak veya benzeri yapı. 2. Böceklerde unguis tırnakları arasında, çoğunlukla derimsi yapıda, bazen üstü kitinleşmiş olan, cilalı yüzeylere tutunma işlevine yardımcı olan, balon benzeri, lobumsu yapı; eşanlam: orta kabarcık.

aromatik amino asit (*Alm. aromatischer Aminosäure, m; Fr. acide amine aromatique, m; aminoacide aromatique, m; İng. aromatic amino acid; aromatic aminoacid*) **tar.** Fenilalanin, tirozin, triptofan gibi yan gruplarında fenil grubu taşıyan amino asitler.

arpa (*Alm. Gerste, f; Fr. orge commune, f; İng. barley; Lat. Hordeum vulgare*) **tar.** 1. Bitkiler aleminin çiçekliler takımının buğdaygiller ailesine mensup, tek yıllık, otsu bir serin iklim tahılı. 2. Çeşit ve varyetelerine göre besin maddeleri içeriği değişen, %8-14 arasında ham protein ve %3,5-6 arasında ham selüloz içeren, enerjice zengin, cılız taneleri daha fazla protein, daha fazla ham selüloz ve daha az unlu kısım içerdiği için hayvan yemine uygun, proteininin kalitesi düşük, vitamin A, riboflavin, kalsiyum ve kobaltça yetersiz, niasin, fosfor ve demirce zengin, çok iyi kalitede et elde etmeye ve domuz semirtmesine uygun, atlar için yulaftan sonra gelen ve kırılmış veya ezilmiş şekilde verilmesi önerilen, sütteki yağ ve süt şekeri oranı ile süt ve tereyağının kalitesini olumlu etkileyen, gevişgetirenler için iyi bir besi yemi olan yoğun yem kaynağı buğdaygil tohumu.

arpa açık rastığı (*Alm. nackter Gerstenbtand; Gerstenflugbrand, m; Fr. charbon nu de l'orge, m; İng. true loose smut of barley*) **tar.** *Ustilago nuda hordei* adlı fungus tarafından arpa başaklarında oluşturulan ve başakta sadece başak ekseninin kaldığı tanelerin tahrip olduğu başak hastalığı.

arpa ağ benek hastalığı (*Alm. Netzfleckenkrankheit, f; Fr. tache réticulée, f; İng. barley net blotch; net blotch*) **tar.** Arpada *Pyrenophora teres* adlı fungus tarafından yapraklarda, ağımsı lekeler şeklinde oluşturulan yaprak hastalığı.

arpa çiçeği bkz. tar. arpa zambağı.

arpa çizgili yaprak lekesi (*Alm. Streifenkrankheit der Gerste, f; Fr. helminthosporiose de l'orge, f; maladie striée de l'orge, f; İng. barley leaf stripe; barley stripe*) **tar.** Arpada *Pyrenophora graminea* adlı fungus tarafından

oluşturulan ve başta yeşil ve soluk sarı, sonunda koyu kestane renginde çizgili lekeler şeklinde görünen bir yaprak hastalığı.

arpa güvesi (*Alm. Getreidemotte, f; Fr. alucite des céréales, m; İng. Angoumois grain moth; Lat. Sitotroga cerealella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının pembekurtlar (Gelechiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sitotroga cerealella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 12-14 mm, sarımsı kahverengi, larvaları depolanan buğdaygillerle beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: hububat güvesi, Akdeniz zahire güvesi.

arpa ılımlı mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque modérée de l'orge, m; İng. BaMMV; barley mild mosaic bymovirus; barley mild mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, *Polymyxa graminis* (Plasmodiophoraceae) fungus türü ve mekanik inokülasyon yoluyla taşınan, sadece Graminae familyasındaki bitkileri hastalandıran, etkilenmiş tarlalarda sarı yamalar şeklinde görüntüler oluşturan, belirtileri arasında genç yapraklarda klorotik çizgiler, mozaiklenme, yaşlı yapraklarda ani ölümlerin yer aldığı bimovirüs.

arpa kapalı راستığı (*Alm. gedeckter Gerstenbrand; Gerstenhartbrand, m; Fr. charbon couvert de l'orge, m; charbon vêtü de l'orge, m; İng. covered smut of barley*) **tar.** *Ustilago hordei* adlı fungus tarafından arpa başaklarında fungusun sporları ile dolu tanelerin siyah görünüm arzettiği başak hastalığı.

arpa posası (*Alm. Biertreber, f; Fr. drèche, f; İng. Brewer's spent grain; draff*) **tar.** Malt olarak adlandırılan çimlendirilmiş ve kurutulmuş arpa içindeki suda çözünen maddelerin uzaklaştırılması sonucu geride kalan, genellikle hayvan yemi ve biyosüreçlerde de substrat olarak değerlendirilen atık; eşanlam: malt yaş posası, yaş bira posası.

arpa samanı (*Alm. Gerstenstroh, n; Fr. paille d'orge, f; İng. barley straw*) **tar.** Olgunlaşmış arpa bitkisinin hasat edildikten sonra geriye kalan sap ve yapraklarının saman makinesi veya dövenle öğütülmesi sonucu elde edilen, %3,5-6 arasında ham protein ve %33,5-36,8 arasında ham selüloz içeren, ham selülozca zengin olduğundan sindirilebilirliği düşük olan, gevişgetirenler ve atlara ek yem olarak yedirilebilen düşük kaliteli kaba yem.

arpa sarı cücelik virüsü (*Alm. Gelbverzwergungsvirus der Gerste, n; Fr. virus de la jaunisse nanisante de l'orge, m; virus du nanisme jaune de l'orge, m; İng. barley yellow dwarf virus; BYDV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ile taşınan, tüm dünyada yaygın olan, yulaf, arpa, buğday ve diğer Graminae bitkilerini hastalandıran, konakçılarında cüceleşme ve kloroz şeklinde belirtilere neden olan virüs.

arpa sarı çizikli mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque en stries jaunes de l'orge, m; İng. barley yellow striate mosaic virus; BYSMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Fulgomorpha alt takımındaki böceklerle taşınan, sadece Graminae familyasındaki bitkileri hastalandıran, tahıllarda çizikli mozaik belirtileri oluşturan sitorabdovirüs.

arpa sarı mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque jaune de l'orge, m; İng. barley yellow mosaic virus; BaYMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, *Polymyxa graminis* (Plasmodiophoraceae) fungus türü ile taşınan, bilinen tek konakçısı olan arpada (*Hordeum vulgare*) yapraklarda sararma, nekrotik yamalar, cüceleşme şeklinde belirtilere neden olan bimovirüs.

arpa yaprak lekeli hastalığı (*Fr. tache pale, f; İng. barley scald; scald*) **tar.** Arpada *Rhynchosporium secalis* adlı fungus tarafından yapraklarda kenarları koyu ortası açık renkli oval şekilli lekeler oluşturan ve fungus için uygun koşullarda önemli oranda verim kaybına yol açan yaprak hastalığı.

arpa yarı açık راستığı (*İng. semiloose smut of barley*) **tar.** *Ustilago nigra* fungusunun siyah sporları ile başağın kısmen tahrip olduğu başak hastalığı.

arpa zambağı (*tar. arpa çiçeği; tar. frezya*) (*Alm. Freesia-Hybriden; Fr. freesia, m; frésia, m; İng. freesia; Lat. Freesia spp.*) **tar.** Süsengiller (Iridaceae) familyasına ait Güney Afrika orijinli, Freesia cinsi içerisinde 14 türü bulunan, her yıl çok sayıda yavru soğan oluşturan çoğaltılmaları da yavru soğan ile yapılan, çiçekleri salkımlar halinde ve dar boru şeklinde olan, genellikle sarı renkli çok güzel kokulu, önemli bir saksı ve kesme çiçeği.

arşınlayan su tahtakuruları (*Alm. Teichläufer, pl; Fr. hydrométridés, pl; İng. marsh treaders; water measurers; Lat. Hydrometridae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, ince uzun çubuk şeklinde vücuda sahip, durgun sulardaki bitkiler ve nemli yosunlar üzerinde yaşayarak küçük canlılarla beslenen türleri içeren familya.

arşınlayan su tahtakurusu (*Lat. Hydrometra stagnorum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının arşınlayan su tahtakuruları (Hydrometridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hydrometra stagnorum* olan, ince uzun çubuk

şeklinde vücuda sahip, durgun sulardaki bitkiler ve nemli yosunlar üzerinde yaşayarak küçük canlılarla beslenen böcek türü.

art bağırsak (*Alm. Enddarm, m; Fr. intestin postérieur, m; İng. epigaster; hindgut; proctodeum*) **tar.** 1. Böcekler ve akarlarda orta bağırsaktan gelen sindirilemeyen katı atıklar ile, Malpighi borucukları aracılığıyla kandan emilen azotlu sıvı atıkların birleşerek vücut dışına atılmasına aracılık eden, suyun geri emiliminde rol oynayan, embriyonal gelişme döneminde ektodermden meydana gelen, hücre ve kütikula tabakasından oluşmuş sindirim sisteminin son kısmı; eşanlam: proktodeum. 2. Hayvanlarda sindirim kanalının son kısmı.

art bağırsak kapağı (*İng. pyloric valve; pylorus*) **tar.** Böceklerde orta bağırsak ile art bağırsak arasında bulunan, sindirilemeyen katı ve sıvı atıkların kademeli bir şekilde tek taraflı olarak art bağırsağa geçişine izin veren kapak; eşanlam: pilorik kapak.

artan getiri (*Alm. steigender Ertrag; Fr. rendement croissant; İng. increasing return; increasing yield*) **tar.** Üretimde, girdi miktarının artması neticesinde, üretim miktarında oluşan artışın, girdi artışından oransal olarak büyük olması durumu.

artan maliyet (*Alm. zenehmende Kosten, pl; Fr. coûts croissants, pl; İng. increasing costs*) **tar.** Üretim faktörlerinden en az birine olan talebin artışı nedeniyle faktör fiyatının yükselmesi.

artan oranlı vergi (*Alm. progressive Steuer; Fr. impôt progressif, f; taxe progressive, f; İng. progressive tax*) **tar.** Matrahın artması ile birlikte oransal olarak yükselen vergiler; eşanlam: artan oransal vergi.

artım (*Alm. Inkrement, n; Fr. augmentation, f; incrément, m; İng. increment*) **1. blşm.** Bir sayacın ya da bilgisayardaki bir yazmacın değerini değiştiren miktar. **2. müh.** Bir değişkenin iki değeri arasındaki pozitif fark. **3. (Alm. Zuwachs, n; Fr. accroissement, m; İng. increment)** **tar.** Odunsu bitkilerin türlerine özgü doğal ömürleri içinde, çap, taban alanı, boy, hacim, nitelik ve diğer özellikleri bakımından büyümeleri.

artikülasyon (*Alm. Gelenk, m; Fr. articulation, f; jointure, f; İng. articulation; joint*) **tar.** Eklembacaklı canlılarda, dış iskelet bölümlerinin birbirlerine bağlandığı eklem, girinti veya diğiş.

artrodial zar (*Alm. Arthrodialmembran, f; Fr. membrane arthrodiale, f; İng. arthrodial membrane*) **tar.** Böcek ve akarların vücut segmentleri arasında yer alan, eklem bağlantılarının yapıldığı, kısıtsız harekete olanak veren, yumuşak kütikula dokusu; eşanlam: segmentler arası zar, düz eklem zarı.

artropodafaj (*Alm. Arthropodaphage, m; Fr. arthropodaphage, m; İng. arthropodaphage*) **tar.** Eklembacaklıları enfekte eden, eklembacaklılarda patojen olan virüsler.

artrospor (*Alm. Arthrospore, f; Fr. arthrospore, f; İng. arthrospore*) **tar.** Somatik hifin enine bölmelerle dikdörtgen şeklinde ayrıldığı zincir görünümünde sporlar.

Artvin taklaböceği (*Lat. Athous artvinensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Athous artvinensis* olan, erginleri 8-11 mm boyunda, siyahımsı renkli, vücudu kızılımsı sarı tüylerle kaplı, ormanlık alanlarda bulunan, Artvin'den toplanan örneklerle dayalı olarak bilim dünyasına tanıtılmış böcek türü.

asalak arılar (*Alm. Schlupfwespen, pl; İng. ichneumon wasps; ichneumonids; Lat. Ichneumonidae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, başka böceklerde asalak olarak yaşayan türlerin bulunduğu familya.

asalak yaprakarıları (*İng. parasitic wood wasps; Lat. Orussidae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, dişileri odunlarda beslenen böceklerin larvalarında asalak olarak yaşayan türlerin bulunduğu familya.

aseptik paketleme (*Alm. aseptische Verpackung; Fr. emballage aseptique, m; embouteillage aseptique, m; İng. aseptic packaging; aseptic package*) **tar.** UHT süt gibi sterilize edilmiş bir gıda ürününün sterilizasyon işleminden sonra aseptik koşullarda steril paketlere konması.

aservul (*Alm. Acervulus, m; Hirsand, m; Fr. acervule, m; İng. acervulus*) **tar.** *Melanconiales* takımına giren fungusların oluşturduğu ve genellikle bitkinin epidermis dokusunun altında yatak biçimindeki yapının içerisinde fungusun sporları ya da spor taşıyıcılarının yer aldığı eşeysiz üreme organı.

asetik asit (*kim. sirke asidi*) (*Alm. Essigsäure, f; Ethansäure, f; Fr. acide acétique, m; acide éthanöique, m; İng. acetic acid; ethanoic acid*) **1. kim.** CH₃COOH formülündeki karboksilik asit; eşanlam: etanoik asit. **2. tar.** 1. Gevişgetirenlerin ön midelerinde (rumenlerinde), karbonhidratların mikrobiyal yıkımı sırasında propionik ve tereyağı asidi ile birlikte oluşan, oranı hayvana verilen rasyonun yapısına bağlı olarak değişiklik gösteren uçucu yağ asidi; eşanlam: sirke asidi. 2. Silo yemlerinde süt asidinin yanı sıra fermantasyon olayları sonucu meydana gelen asit.

asetilkolinesteraz (*Alm. Acetylcholin-Esterase, f; Acetylcholinesterase, f; Fr. acétylcholinestérase, f; İng. acetylcholinesterase; acetylhydrolase; AChE*) **1. biyom.** Bir nöroiletici olan asetilkolini, asetik asit ve kolin olarak ikiye bölen kolinesteraz çeşidi bir enzim. **2. tar.** Böcek ve akarlarda sinir sisteminde nöronlar arasındaki boşlukta bulunan ve asetilkolini asetat ve koline parçalayarak bir sonraki sinirsel iletim maddelerinin asetilkolin alıcılarına bağlanmasına olanak veren, böcek öldürücü olarak kullanılan organik fosfatlı ve karbamatlı bileşikler tarafından faaliyeti durdurulabilen, karboksilesteraz grubunda yer alan temel sinirsel iletim enzimi.

asetonemi (*Alm. Azetonämie, f; Fr. acétonémie, f; acétose, f; İng. acetonemia*) **tar.** Kanda aşırı miktarda aseton veya keton cisimlerinin bulunması.

asgari tarife (*Alm. niedrigster Tariff; Fr. tarif minimum, m; İng. minimum tariff*) **tar.** Dışalım yapılan ürünlerden, yerli ürünlerin korunmasına yönelik alınması gereken en düşük gümrük vergisi; eşanlam: asgari gümrük vergisi.

asgari ücret (*Alm. Mindestlohn; Fr. salaire minimum, m; salaire minimum interprofessionnel garanti, m; İng. life salary; minimum wage*) **tar.** Üretim veya hizmette çalışanların temel ihtiyaçlarını karşılayacak ve insanca yaşamalarını sağlayacak şekilde tasarlanmış yasal en düşük ücret düzeyi.

asılır tip pulluk (*Alm. Anbaupflug, m; Fr. charrue portée; İng. integral plough; integral plow; mounted plough; mounted plow*) **tar.** Yol ve iş konumlarında traktör üç nokta askı düzenine bağlı, sürekli askıda tutularak çalıştırılan kulaklı veya diskli pulluk tipi; eşanlam: asma pulluk.

asidik katyon (*Alm. Säure Kation, n; Fr. cation acidique, f; İng. acid cation*) **tar.** Toprak tutunma yüzeylerine, toprak koloitlerine elektriksel çekimle bağlanmış pozitif yüklü H⁺, Al⁺³, Fe^{+2,3} gibi asitlik veren katyonlar.

asidoz (*Alm. Azcidose, f; Fr. acidose, f; İng. acidosis*) **1. biyom.** Canlıların kanında ya da dokularında pH seviyesinin 5,5 değerinin altına inmesi durumu. **2. tar.** Gevişgetirenlerde işkembe sıvısı pH'sının 5,5 değerinin altına inmesi halinde meydana gelen sindirim hastalığı; eşanlam: rumen asidozu.

asil yusufçuklar (*Alm. Edellibellen, pl; Fr. Æschnidés, pl; İng. darners; hawkers; Lat. Aeshnidae*) **tar.** Yusufçuklar (Odonata) takımında yer alan, ergin ve yavruları böceklerle beslenen türlerin bulunduğu familya.

asimbiyotik azot bağlanması (*Alm. nicht symbiotische Stickstofffixierung, f; Fr. fixation non symbiotique d'azote, f; İng. nonsymbiotic nitrogen fixation*) **tar.** Toprakta serbest halde yaşayan mavi-yeşil algler, azot bakterileri ve klostridyullar gibi mikroorganizmaların havanın mineral azotunu, organik azot şeklinde toprağa bağlamaları olayı.

asit baz dengesi (*Alm. Säure-Basen-Gleichgewicht, n; Fr. équilibre acide-base, m; İng. acid base balance; acid base equilibrium*) **tar.** Toprakta uygun pH'yı sürdürmek üzere asitlerin bazlara oranındaki denge.

asit toprak (*Alm. saurer Boden, m; Fr. sol acide, m; İng. acide soil; acidic soil*) **tar.** Genel anlamda pH değeri 7.0'den küçük olan topraklara verilen ad.

asit yağ (*Alm. Säure Öl, n; Fr. huile acide, f; İng. acid oil*) **tar.** Ham yağların rafinasyon işlemi yan ürünü olan sapstokların sülfürik asitle muamelesi sonucu elde edilen yağ.

asitte çözünmeyen kül (*Alm. in Säure unlösliche Asche, f; Fr. cendres insolubles dans l'acide, pl; İng. acid-insoluble ash*) **tar.** Karma yemlerde hayvansal organizmada değerlendirilmeyen mineral maddeler ile toz, toprak, kum gibi hayvan sağlığına zararlı unsurların oranını veren, %1'den fazla olmaması gereken, ham külün hidroklorik aside konduğunda çözünmeyen kısmı.

askersinekler (*Alm. Waffenfiegen, pl; İng. soldier flies; Lat. Stratiomyidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, erginlerine bitkiler üzerinde rastlanan, larvaları sucul ya da karasal ortamlardaki çürümekte olan maddelerle beslenen türleri içeren familya.

askıda taşıyım (Alm. *Schwebstoffbewegung*, f; Fr. *transport en suspension*, m; İng. *suspension load transport; suspension transport*) **tar.** 70 mikrometre çapından daha küçük parçacıkların akarsu ya da rüzgâr gibi bir akışkanın içinde asılı haline gelip kütle hareketi ile taşıması.

asklı mantarlar (Alm. *Schlauchpilze*, pl; Fr. *ascomycètes*, pl; İng. *ascomycetes*; Lat. *Ascomycota*) **tar.** Birçok zararlı (bitki ya da hayvan patojeni), yararlı (bira mayası), yenebilen (kuzugöbeği) mantarı barındıran, eşeyli sporları bir kese içinde oluşan mantarlar; eşanlam: keseli mantarlar, askomisetler.

askokarp (Alm. *Askokarp*, m; Fr. *ascocarpe*, m; İng. *ascocarp; ascoma*) **tar.** *Ascomycota* bölümü funguslarda görülen, içinde spor kesesi (askus) ve askospor oluşturan, değişik şekillerdeki eşeyli sporulasyon organı.

askorbik asit (Alm. *Ascorbinsäure*, m; Fr. *vitamine C*, f; *acid ascorbique*, m; İng. *ascorbic acid; vitamin C*) **tar.** 1. Bitkiler, algler ve karayosunlarını da içine alan bütün fotosentetik ökaryotlarda bulunan, bitki metabolizmasında antioksidan özelliği olan, enzim katalizörü, elektron taşıması ve oksalat-tartarat sentezinde görev alan metabolit. 2. Gıda endüstrisinde, özellikle donmuş gıdalar, balıklar, süt tozu ve birada koruyucu ve oksitlenme önleyici madde olarak kullanılan kimyasal madde; eşanlam: C vitamini.

askospor (Alm. *Askospore*, f; Fr. *ascospore*, f; İng. *ascospore*) **tar.** *Ascomycetes* sınıfında eşeyli üreme sonucu askuslar içinde meydana gelen haploit karakterli, genellikle 8 adet olarak meydana gelen eşeyli sporlar.

askus (Alm. *Askus*, m; *Schlauch*, m; Fr. *asque*, f; İng. *ascus*) **tar.** Askomisetlerde bulunan, içlerinde askosporları taşıyan kese şeklindeki yapı.

askuslar arası (Fr. *interascal*; İng. *interascal; interascicular*) **tar.** Askuslar arasında oluşan.

aslanağzı (Alm. *Garten-Löwenmaul*, n; *grosses Löwenmaul*, n; Fr. *gueule de loup*, f; *muflier*, m; İng. *snapdragon*; Lat. *Antirrhinum majus*) **tar.** Sinirotugiller (*Plantaginaceae*) familyasına ait, Akdeniz Havzası orijinli, çoğaltılması tohumla yapılan, salkım şeklindeki çiçekleri alttan yukarıya doğru açmaya başlayan, çiçeklenme süresi uzun, jeotropizme eğilimi olan, uzun boyluların sapları desteğe ihtiyaç gösteren, çiçek rengi ağırlıklı olarak pembe olup kırmızı, sarı ve beyaz renkli çeşitleri de bulunabilen, dış mekan, saksı, border ve kesme çiçek olarak kullanılabilen, bodur çeşitleri yer örtücü olarak da kullanılan, açıkta ve örtü altında yetiştiriciliği yapılan, hoş kokulu çeşitleri ve ekonomik değeri olan tek yıllık bir çiçek.

asma (Alm. *Rebe*, f; Fr. *vigne*, f; İng. *common grapevine*) **tar.** Dünyada yetiştiriciliği yapılan üzüm çeşitlerinin %90'ından fazlasını içeren, anavatanı Avrupa ve Yakın Doğu'nun bazı bölgeleri olan, taksonomide yabani asma (*Vitis vinifera* L.spp.*silvestris*) ve kültür asması (*Vitis vinifera* L.spp.*sativa*) olarak tanımlanan iki alt türü bulunan, üzüm üretiminin ana türü; eşanlam: Avrupa asması, eski dünya üzümü.

asma A virüsü (Fr. *virus A de la vigne*, m; İng. *grapevine virus A; GVA*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile çok zor taşınmakla birlikte, enfekte çoğaltım materyali ve unlu bit vektörleri ile uzak mesafelere kolaylıkla taşınan, tüm dünyada *Vitis* türlerinde yaygın olarak görülen, konakçılarında aşı kalemi ve anaç üzerinde çukur ve oluklar oluşturan, bazen belirti oluşturmada kalabilen, özellikle yaprak kıvrılma virüsü ile birlikte bulunduğu bitkide ölümlere neden olan vitivirüs.

asma ağustosböceği (Lat. *Klapperichicen viridissima*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağustosböcekleri (*Cicadidae*) familyasında yer alan, bilimsel adı *Klapperichicen viridissima* olan, erginleri 17-23 mm boyunda, sarımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri asma, kavak, iğde, devedikeni gibi bitkilerde yumurta bırakıp beslenerek asmada gelişmede durgunluğa, boğum aralarının kısılmasına, verim ve kalitede azalmalara neden olan zararlı bir böcek türü; eşanlam: cemicör, çemcur.

asma bambulu (İng. *green chafer*; Lat. *Anomala solida*) **tar.** Kınkanatlılar (*Coleoptera*) takımının bambulböcekleri (*Rutelidae*) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anomala solida* olan, erginleri 12-15 mm boyunda, vücudun üst kısmı parlak yeşil, alt kısmı kırmızımsı bronz pırıltılı olup asma, söğüt ve meyve ağaçlarının yapraklarını yiyerek zarar veren böcek türü.

asma Bulgar latent virüsü (Fr. *virus bulgare latent de la vigne*, m; İng. *GBLV; grapevine Bulgarian latent virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, aşılama ve özsu ile taşınan, sadece Bulgaristan ve ABD'de bulunan, konakçıları arasında asma (*Vitis* spp.) türleri olan ve bu konakçıların bazılarında latent kalarak belirti göstermezken, bazılarında tomurcuk patlamasında gecikme, sürgünlerin düzensiz uzaması, soluk yeşil yaprak rengi, seyrek meyve salkımı oluşması ve asma yelpaze yaprak virüsünününe benzer belirtiler oluşturan nepovirüs.

asma hortumluböceği (*Lat. Megamecus shevketi*) **tar.** Kinkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kinkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Megamecus shevketi* olan, erginleri 10 mm boyunda, siyah veya koyu kahverengi, vücutlarının üzeri yıldız lekeli veya çizgili olup erginleri asma, zeytin, kuşburnu, şekerpancarı gibi bitkilerde yaprakları, gözleri, filizleri yiyerek larvaları ise köklerde beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: bağ kahverengi maymuncuğu, bağ maymuncuğu.

asma kök boğazı uru (*Fr. galle du collet de la vigne, f; İng. grapevine crown gall*) **tar.** Asmalarda *Rhizobium vitis* adlı bakterinin yol açtığı, asma kök boğazında ve gövdelerinde urlara neden olan bakteriyal hastalık.

asma krom mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque jaune de la vigne, m; İng. GCMV; grapevine chrome mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, olasılıkla toprakla taşınan ama vektörü bilinmeyen, özsu ile taşınan, bağda krom-sarı mozaik, yelpaze yaprak, cüceleşme belirtilerine neden olan nepovirüs.

asma külleme hastalığı (*Alm. Rebenmehltau; Fr. blanc de la vigne, m; oidium de la vigne, m; İng. grapevine powdery mildew; powdery mildew of grapevine*) **tar.** *Uncinula necator* adlı fungusun neden olduğu, asma yapraklarında tozlu, kül benzeri lekeler, tanelerde beyaz bir örtü oluşumuna ve çatlamaya yol açan hastalık.

asma mildiyösü (*Alm. falscher Mehltau der Weinrebe, m; Fr. mildiou de la vigne, m; İng. downy mildew of grapewine; grapevine downy mildew*) **tar.** Asma yapraklarında üstten bakılınca sarımsı renkte lekeler şeklinde başlayan, bu lekelerin alt yüzlerinde beyaz yüne benzeyen bir gelişme gösteren, salkımlarda buruşmaya yol açan, *Plasmopara viticola* adlı oomiset fungusun yol açtığı hastalık.

asma sigaraböceği (*Alm. Rebenstecher, m; Rebstecher, m; Zigarrenwickler, m; Fr. cigarier, m; rhynchite du bouleau, m; İng. hazel leaf-roller; hazel leafroller; leaf roller; leaf roller weevil; Lat. Byctiscus betulae*) **tar.** Kinkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakoyucu hortumluböcekler (Rhynchitidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Byctiscus betulae* olan, erginleri mavimsi yeşil renkte, -5,5-9,5 mm boyunda, akçaağaç, kavak, kızılbaş, söğüt, asma ve meyve ağaçlarının yapraklarını bükerek larvaları ise yaprak dokularını kemirerek zarar yapan böcek türü.

asma süslüböceği (*Alm. Starkbehaarter Schmal-Prachtkäfer, m; Weinreben-Prachtkäfer, m; Fr. agrile de la vigne, m; İng. vine jewel beetle; Lat. Agrilus derasofasciatus*) **tar.** Kinkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus derasofasciatus* olan, erginleri asmaların yaprak ve sürgünleriyle beslenen, larvaları ise asma gövde ve kalın dallarında tüneller açarak zarar veren böcek türü.

asma tripsi (*Alm. Rebentrips, m; Fr. thrips de la vigne, m; İng. grape thrips; vine thrips; Lat. Drepanothrips reuteri*) **tar.** Kirpikantlılar (Thysanoptera) takımının darkantlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Drepanothrips reuteri* olan, erginleri 0,6-0,8 mm boyunda, açık sarı renkli, ergin ve nimfleri asmanın yanı sıra, kayısı, şeftali gibi meyve ağaçlarıyla sebze, endüstri ve süs bitkilerinde beslenerek asmaların sürgün, tomurcuk, çiçek, meyve ve yapraklarına yumurta koyarak zarar veren böcek türü.

asma yaprak kıvrılma virüsü (*İng. GLRaV-3; grapevine leafroll-associated virus 3*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve tohumla taşınmayan, Pseudococcidae familyasındaki unlu bitlerle ve yumuşak koşnillerle yarı kalıcı şekilde taşınan, sadece *Vitis* türlerini enfekte eden, konakçılarında zayıf gelişim, yaprak uçlarında aşağı doğru kıvrılma, damar aralarında başlayan ve giderek tüm yaprağı kaplayan, zamanından önce kızarma şeklinde belirtiler oluşturan ampelovirüs.

asma yelpaze yaprak virüsü (*Alm. Fächerblättigkeitsvirus, n; Fr. virus du court-noué, m; İng. GFLV; grapevine fanleaf virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile vejetatif çoğaltma materyali ile ya da toprak ve dorilamoit nematot türleri ile taşınan, *Vitis* türlerinde enfeksiyon yapan, konakçılarında yelpaze yaprak, sarı mozaik, damar bantlaşması, yaprak ve sürgünlerde kusurlu oluşum, klorotik renksizleşme, beneklenme, sararma, halkalı lekeler, çizgiler, meyve tutumunda azalma, meyve kalitesinde düşüş, sürgün sayısında azalma şeklinde belirtiler oluşturan nepovirüs.

asmabahçe (*Alm. Hängergarten, m; Fr. jardin suspendu, m; İng. hanging garden*) **tar.** Ayaklar ve kemerler üzerinde meydana getirilen teraslar üzerine yapılan bahçeler.

asparajin (*Alm. Asparagin, n; Fr. asparagine, f; İng. asparagine*) **tar.** Kimyasal formülü $C_4H_8N_2O_3$ olan, yan zincirinde karboksamit grubu içeren, aspartik asitten türemiş, bitki azot metabolizmasında önemli olan polar özellikte bir amino asit.

aspartat (*Fr. aspartate, m; İng. aspartate*) **tar.** Bitkilerle ortak olarak yaşayan ve azot nodülleri içine azot depolanmasında glutamat ve oksaloasetat bileşiminden ortaya çıkan 4C'lu bir organik asit.

aspartik asit (*Alm. Asparaginsäure, f; Fr. acide aspartique, m; İng. aspartic acid*) **tar.** Kimyasal formülü $\text{HOOCCH}(\text{NH}_2)\text{CH}_2\text{COOH}$ ve molekül ağırlığı 133,1 g/mol olan, protein sentezinde görev alan, polar bir asidik amino asit.

aspergilloz (*Fr. aspergillose, f; İng. aspergilliosis*) **tar.** Çürüten bitkilerde ve eski binalarda bulunan *Aspergillus fumigatus* fungusu tarafından oluşturulan hastalık grubu.

aspir (*Alm. Färberdistel, f; Öldistel, f; Färbessaflor, m; Safflor, m; Fr. carthame des teinturiers, m; safran des teinturiers, m; İng. safflower*) **tar.** Bitkiler aleminin, kampanaçiçekliler (*Campanulatales*) takımının, bileşikgiller (*Compositae*) ailesinin, aspir (*Carthamus*) cinsinin *tinctorius* türü olup en yaygın kültürü yapılan *Carthamus tinctorius* L. n=12 türü olan, tohumları beyaz, bin tane ağırlığı 35 g, 50-100 cm boylanabilen, çiçekleri sarı, krem renginde ve kısmen koyu sarı olan bir yağ bitkisi, yalancı safran, papağan yemi; eşanlam: yalancı safran, papağan yemi.

aspir küspesi (*Alm. Färberdistelmehl, f; Saflormehl, f; İng. safflower meal*) **tar.** Aspir tohumundan yağı alındıktan sonra geriye kalan, kabuklu, kabuksuz veya yağ çıkarma yöntemine göre besin maddesi kompozisyonu oldukça değişen, %18-%50 civarında ham protein içeren, kabuksuzlarda sindirilebilirliği %75 civarında bulunan, makro mineral içeriği ortanın üzerinde, daha çok gevişgetiren hayvanların beslenmesinde kullanımı önerilen yağ sanayi kalıntısı.

aspir yaprakbiti (*Alm. Safflorblattlaus, f; İng. safflower aphid; Lat. Uroleucon carthami*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Uroleucon carthami* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, ergin ve nimfleri aspir bitkilerinde beslenen böcek türü.

Assam çayı (*Alm. Assam-Teestrauch, m; Fr. thé d'Assam; İng. Assam tea*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının çaygiller (*Theaceae*) familyasına mensup Latince adı *Camellia sinensis* L. var. *assamica* olan, kurağa ve hastalıklara karşı duyarlı, geç dönemlerde seyrek çiçek açan, uygun gelişme ortamında yaş yaprak verimi Çin çayına göre çok daha yüksek olan çay.

aster (*Alm. Aster; Fr. aster, m; İng. aster; Tahoka daisy; Lat. Aster tanacetifolius; Machaeranthera tana*) **tar.** Papatyagiller (*Asteraceae*) familyasına ait, tohumla çoğaltılan, genelde yaz sonu ve sonbaharda çiçek açan, çok fazla sıklıktan zarar görebilen, görsel etkinliği yüksek olup süs bitkisi olarak çok yaygın kullanılabilen, kesme çiçek amaçlı da yetiştiriciliği yapılan, tek yıllık kısa gün bitkisi.

aster sarılığı (*Fr. jaunisse de l'aster, f; İng. aster yellows*) **tar.** Fitoplazma olarak bilinen hücre duvarı olmayan bazı bakteriler tarafından birçok bitkide oluşturulan, sıcak bölgelerde daha yaygın olan bir bitki hastalığı.

Astigmatae (*Alm. Astigmatae, pl; Fr. Astigmatae, pl; İng. Astigmatae*) **tar.** Eklembacaklılar şubesinin örümceğimsiler (*Arachnida*) sınıfının *Acarina* takımı içinde yer alan solunum açıklığı bulunmayan, deri solunumu yapan, yavaş hareket eden boyları 200-1500 mikron arasında değişen, 71 familyası, 960 cinsi ve 5000 türü tanımlanmış olan, çoğunlukla böcekler, kuşlar ve omurgalılar da dahil hayvanlarda dışparazit, balarılar gibi bazı konakçılarda ise içparazit yaşayabilen, alerjiye neden olan, kıl ve tüy köklerinde yaşayan ve pek çok türü depolanmış ürünlerde zararlı olan bir takson.

Asya ekini kamburböceği (*Lat. Zabrus asiaticus*) **tar.** Kınkanatlılar (*Coleoptera*) takımının koşucuböcekler (*Carabidae*) familyasında yer alan, bilimsel adı *Zabrus asiaticus* olan, erginleri koyu siyah renkli, 18-20 mm boyunda, yabani ve kültürü yapılan buğdaygillerde başaklara tırmanarak tanelerde larvaları ise köklerde ve genç bitkilerin yaprak ve saplarında beslenen böcek türü.

Asya küçük haziranböceği (*Lat. Anoxia asiatica*) **tar.** Kınkanatlılar (*Coleoptera*) takımının mayısböcekleri (*Melolonthidae*) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anoxia asiatica* olan, erginleri 20-25 mm boyunda, parlak kahverengi, larvaları bitki kökleriyle beslenen böcek türü.

Asya mandası (*Alm. Wasserbüffel, m; Fr. buffle d'eau, m; İng. Asian water buffalo; water buffalo; Lat. Bubalus bubalis*) **tar.** Çifttoynaklılar (*Artiodactyla*) takımının boynuzlugiller (*Bovidae*) familyasından, nehir ve bataklık mandası olmak üzere iki ayrı ırkı olan ve eti, sütü, derisi ve çeki gücü için yetiştirilen bir manda türü.

aşı bağı (*Fr. matériel pour envelopper la greffe, m; İng. graft wrapping material*) **tar.** Aşılardan sonra aşılardan parçaların sıkı bir biçimde temas ederek tutunmasını sağlayan, plastik, bitkisel rafya, bez, klips gibi tutucu nitelikteki materyaller.

aşı hortumluböceği (*Lat. Phyllobius canus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phyllobius canus* olan, erginleri 6-8,5 mm boyunda, siyahımsı kahverengi olup ergin ve larvaları armut, şeftali, kiraz, ceviz, meşe gibi bitki türlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

aşı macunu (*Alm. Veredelungswachs, n; Fr. cire à greffer, f; İng. grafting wax*) **tar.** Aşılardan sonra kesit yüzeylerine sürülerek nem kaybına ve çürükçül etmenlere karşı koruyucu olan parafin, reçine, balmumu vb. maddelerin çözücülerle karıştırılması ile elde edilmiş olan materyal.

aşı makinesi (*Fr. machine à greffer, f; İng. grafting machine*) **tar.** Genellikle omega kesiti olmakla birlikte farklı kesitler açabilen, elde taşınabilir veya masa üzerine monte edilmiş, farklı otomasyon sistemleri ile çalışan aletler.

aşı noktası (*Alm. Pflanzpunkt; Fr. point de greffage, m; İng. union of a graft*) **tar.** Aşılı bitkilerde anaç ile kalemin birleşme noktası.

aşılama (*biyom. inokülasyon*) **1. biyom. 1.** (*Alm. Impfung, f; Vakzination, f; Fr. vaccination, f; İng. vaccination*) Belli bir bulaşıcı hastalığa karşı bağışıklık oluşturmak amacıyla aşının, yani hastalık etmeninin hastalık oluşturmaz ancak antijenik özelliğini koruyan türevinin organizmaya verilmesi. **2.** (*Alm. Inokulation; Fr. inoculation, f; İng. inoculation*) Hücrelerin geliştirilmesi amacı ile aşılı kültürünün besiyerine eklenmesi. **2. kim. 1.** (*Alm. Pflanzung, f; Fr. greffage, m; İng. grafting*) Bir polimer zincirine farklı yapıları yan bir dal olarak katma. **2.** (*Alm. Impfen, n; Fr. ensementement, m; İng. seeding*) Kristallenmeyi hızlandırmak için aşırı soğumuş çözelti ya da sıvıya doymuş ya da soğumuş maddenin küçük bir kristalini eklemek. **3.** (*Alm. Pflanzung, f; Fr. greffage, m; İng. grafting*) Eşeysiz olarak üretilmesi istenen bir bitkiye ait tomurcuk taşıyan bir gözün ya da kalem adı verilen genç sürgün veya dalların anaç denilen bir başka köklü ya da köksüz bitki parçası üstüne yerleştirilerek kaynaşma ve büyümenin sağlanması amacıyla tutturulması işlemi.

aşılı fide (*Alm. aufgefropfter Keimling, m; aufgefropfter Pflanzling, m; Fr. semis greffé, m; İng. grafted seedling*) **tar.** 1. Aşılardan anaç ve kalemin, özel koşullar altında kaynaştırılması sonucu elde edilmiş fide. 2. Değişik aşılama yöntemleri ile kesilen anaç ve kalemin, özel koşullar altında kaynaştırılması sonucu elde edilmiş fide.

aşım (*Alm. Insemination, f; Besamen, n; Fr. insémination, f; monte, f; İng. insemination*) **tar.** Çiftlik hayvanları yetiştiriciliğinde erkek hayvanların dişilerle çiftleştirilmesi işlemi; eşanlam: tohumlama.

aşım durağı (*İng. breeding stand; mating stand*) **tar.** Sığır ve domuzlarda olduğu gibi erkek hayvanın çok ağır olması durumunda çiftleştirmenin kolayca ve dişiye acı çekirmeden yapılmasını sağlamak amacıyla farklı malzemelerden yapılmış sistemler.

aşım sayısı (*Alm. Anzahl von Begattungen, f; Fr. nombre de copulations, m; İng. number of copulations; number of matings*) **tar.** Erkek hayvanın birim zaman içinde gerçekleştirdiği aşım sayısı.

aşırı arz (*Alm. Überangebot, n; Fr. excédent de l'offre, m; İng. excess supply*) **tar.** Herhangi bir ürünün, tüketicilerin talep miktarının üzerinde bir oranla piyasaya sürülmesi durumu; eşanlam: aşırı sunu.

aşırı kızgınlık (*Alm. Nymphomanie, f; Fr. nymphomanie, f; İng. nymphomania*) **tar.** Çoğunlukla ineklerde görülen, sürekli ve aşırı çiftleşme isteği gösterme durumu; eşanlam: nemfomani.

aşırı otlatma (*Alm. Überweidung, f; Fr. surcharge pastorale, m; surpâturage, m; İng. excess grazing; overgrazing*) **tar.** Herhangi bir meranın, yem bitkilerinin toparlanıp yeniden üremelerine olanak tanımayacak yoğunluk ve sürelerde otlatılması.

aşırı talep (*Alm. überhöhte Nachfrage, f; Übernachfrage, f; Fr. demande excédentaire, f; excès de demande, m; excès en demande, m; İng. excess demand*) **1. endst.** Bir üretim biriminin kullanılabilir kapasitesinin karşılayamadığı talep miktarı. **2. tar.** Piyasada üretimin sabit olduğu koşullarda, bir ürüne duyulan talebin normalin üzerine çıkması durumu; eşanlam: aşırı istem.

at (*Alm. Pferd, n; Fr. cheval, m; İng. horse; Lat. Equus caballus; Equus ferus caballus*) **tar.** Tektırnaklılar (Perissodactyla) takımının, atgiller (Equidae) familyasından dñnyanın her yerine yayılmış, binme, yük çekme, taşıma gibi hizmetlerde kullanılan evcil hayvan türü.

at toynağı iltihabı (*Alm. Hufrehe, f; Fr. fourbure aiguë; İng. founder; laminitis*) **tar.** Başta arpa olmak üzere karbonhidratça zengin ve kolay fermente olabilir yemlerin aşırı tüketimi, merada aşırı otlatma, kuru madde içeriği düşük silajların fazla tüketimi gibi durumlarda özellikle atlarda olmak üzere sığırlarda da görñlen, rahat yürümelerini engelleyen ayak iltihabı; eşanlam: arpalama, laminitis.

atatip (*biyom. arketip*) (*Alm. Archetyp, m; Fr. archétype, m; İng. archetype*) **tar.** Bir tür ya da türler grubunun varsayılan atasal tipi; eşanlam: arketip.

Atatürk çiçeği mozaik virüsü (*Alm. Weihnachtsstern-Mosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque de la poinsettia, m; İng. PnMV; poinsettia mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece Euphorbia ve Nicotiana türlerini hastalandıran, özsü ile taşınan, vektörü bilinmeyen, konakçılarında mozaik belirtilerine neden olan virüs.

ateş fasulyesi (*Alm. Feuerbohne, f; Fr. haricot d'Espagne, m; İng. multiflora bean; runner bean; scarlet runner bean; Lat. Phaseolus coccineus*) **tar.** Baklagiller (Leguminosae) familyasına ait olan, baklaları tüylü ve dikenli olduğu için beslenme amaçlı kullanılmayan, kırmızı renkli çiçekleri nedeniyle süs bitkisi olarak kullanılan, çimlenme sonrası çim yaprakları toprak altında olan, tek yıllık sıcak iklimden hoşlanan sebze türü.

ateş kınkanatlıları (*Alm. Feuerkäfer, pl; Kardinäle, pl; İng. fire-colored beetles; Lat. Pyrochroidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri kırmızı renkli, tarak şeklinde duyargalara sahip olan, erginleri polen ve nektarla, larvaları ölmüş ağaçların kabukları ve odun dokusundaki böceklerle beslenen türleri içeren familya.

ateş topu (*Alm. Sommerzypresse, f; Feuerbusch, m; Basenkraut, n; Fr. kachia à balais, f; petits soldats, pl; İng. belvedere; burningbush; summer cypress; Lat. Kochia trichophila*) **tar.** Horozibiğigiller (Amaranthaceae) familyasına ait, Güney Fransa'dan Japonya'ya kadar doğal yayılış alanı olan, yaprakları için yetiştirilen, çit ve arka fon çiçeği olarak kullanılabilen, rüzgâra dayanıklı, toprak seçici olmayan ve güneşli ortamları seven, tohumla çoğalan tek yıllık süs bitkisi.

ateş yanıklığı (*Alm. Feuerbrand, m; Fr. brûlure bactérienne; feu bactérien; İng. fire blight*) **tar.** *Erwinia amylovora* adlı bakteri tarafından başta elma ve armut gibi yumuşak çekirdekli meyve ağaçlarında oluşturulan, ağacın sürgün ve çiçeklerinin ateşte kalmış gibi siyahlaşmasıyla ortaya çıkan bakteriyel bir hastalık.

ateşböcekleri (*Alm. Glühwürmchen, pl; Leuchtkäfe, pl; Fr. lampyres, m; lucioles, pl; İng. fireflies; lightning bugs; Lat. Lampyridae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri özel ışık verme organına sahip olan, larvaları salyangoz gibi küçük canlılarla beslenen türleri içeren familya; eşanlam: ışılböcekler.

atıl gaz (*Alm. Inertgas, n; Fr. gaz inerte, m; İng. inert gas*) **tar.** Belirli şartlar altında kimyasal tepkimelere girmeyen, bazı işlemlerde koruyucu ortam oluşturmak, tank ve tankerlerde tepe boşluğunu doldurmak gibi işlevlerde kullanılan gazlar; eşanlam: inert gaz.

atomizör (*Alm. Feldspritze, f; Sprühgerät, n; Fr. atomiseur, m; pulvérisateur atomiseur, m; İng. atomizer; field crop sprayer*) **tar.** Tarımsal mücadelede olduğu gibi çeşitli amaçlarla sıvı ve toz halindeki maddelerin, çapı 50-150 mikrometre partikül veya toz halinde püskürtülmesinde kullanılan ekipman.

ATP bağlanma kasedi proteini (*Alm. ABC-Transporter, m; Fr. transporteurs ABC; transporteurs à ATP Binding Cassette; İng. ABC protein; ATP binding cassette protein*) **tar.** Toksik moleküllerin hücreden uzaklaştırılmasında görevli, yapısındaki tirozin mutasyonu ya da prematüre bitiş kodonu konfigürasyonu nedeniyle böceklerin *Bacillus thuringiensis* toksinlerine karşı direnç geliştirmesinde önemli rolü bulunan hücresel protein grubu; eşanlam: ABC proteini.

ATP sentaz (*Alm. ATP-Synthase, f; Fr. ATP-Synthase, f; İng. ATP synthase*) **tar.** Kloroplastın tilakoyit zarlarında ve mitokondrinin iç zarında protonların taşınımı ile ATP oluşumunu eşleştiren tümleşik bir zar proteini.

atriyum (*Alm. Atrium, n; Fr. atrium, m; İng. atrium*) **tar.** Böceklerde stigmalardan meydana gelen ve trakeye genişlemiş boşluk; eşanlam: stigma boşluğu.

atrofi (Alm. *Atrophie*, f; Fr. *atrophie*, f; İng. *atrophy*) **tar.** Bir organ veya oluşumun, patolojik, fizyolojik ya da herhangi başka bir nedenle, işlevinin ileri derecede azalması veya tamamen ortadan kalkması ile birlikte boyutlarının da küçülmesi, organın körelmesi.

atsineği (Alm. *Pferdelausfliege*, f; Fr. *hippobosque du cheval*, f; *mouche-araignée*, f; İng. *forest fly*; *new forest fly*; Lat. *Hippobosca equina*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının yassısinekler (Hippoboscidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hippobosca equina* olan, erginleri 6-8,5 mm boyunda, kahverengi, üzeri sarı desenli, at ve sığır gibi hayvanların kanlarını emerek beslenen böcek türü.

Aureusvirüs (Alm. *Aureusvirus*, n; Fr. *Aureusvirus*, m; İng. *Aureusvirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Pothos latent virus*'ün konakçısı olan *Scindapsus aureus*'tan alan, zarfsız, izometrik partiküllü, genetik materyal olarak tek parçalı, tek sarmallı çizgisel RNA içeren, mekanik olarak ve/veya tohumla taşınan bitki virüsü cinsi.

avcı 1. (Alm. *Jäger*, m; Fr. *chasseur*, f; İng. *hunter*) **orm.** Yaban hayvanlarını besin, andaç ve/veya spor için ölü veya canlı olarak avlayan kişi. **2.** (Alm. *Beutegreifer*, m; *Prädator*, m; Fr. *prédateur*, m; İng. *predator*) **tar.** Yaşamları boyunca birden fazla ava ihtiyaç duyan, avlarını arayıp bulan, saldırarak öldüren ve onunla beslenen böcek, nematot ve akar gibi organizmalara verilen isim; eşanlam: predatör.

avcı akar salım paketi (Fr. *sachet d'acarien prédateur à libération lente*, m; İng. *slow-release predatory mite bag*) **tar.** Kepek, bira mayası ve depolanmış buğday akar karışımı ile kitle üretimi yapılan avcı akarlardan *Neoseulus californicus*, *Neoseulus swirskii* gibi Phytoseiidae türlerinin bulunduğu önceden hazırlanmış kültürlerinin, sera veya çok kontrollü alanlarda kırmızıözümcek popülasyonlarının baskılanmasını sağlamak amacıyla uygun doz ve oranda bırakılan avcı akar paketleri.

avcı akarlar (Alm. *Raubmilben*, pl; Fr. *acariens prédateurs*, pl; İng. *predaceous mites*; *predatory mites*) **tar.** Toprakta, yosun ve humuslu alanlarda küçük eklembacaklılar, nematotlar ve akar yumurtaları ve farklı biyolojik evreleri ile beslenen, uzun bacaklı, hızlı hareket eden, keliseraları kesici tipte ve bazıları ise emici stilete dönüşmüş, tarım ürünlerinde, seralarda ve depolarda biyolojik savaşımında etkili olan, Phytoseiidae, Anystidae, Stigmaeidae, Macrochelidae, Parasitidae, Cheyletidae gibi pek çok familya türlerinin de aralarında bulunduğu, genellikle Mesostigamata ve Prostigmata alttakımlarında yer alan, toprakta ya da toprak üstünde bitkiler üzerinde yaşayan akarlar.

avcı nematot (İng. *active searcher nematode*; *cruiser nematode*) **tar.** Özellikle entomopatojen nematotlarda, konakçıları arayan, niktasyon davranışı göstermeyen, toprağın derinliklerinde yaşayan konakçıları bulan *Heterorhabditis bacteriophora*, *H. megidis*, *Steinernema glaseri* ve *S. kraussei* gibi çok hareketli nematotlar; eşanlam: gezgin nematot.

avcısinekler (Alm. *Jagdfliegen*, pl; *Raubfliegen*, pl; Fr. *asilidés*, pl; *mouches à toison*, pl; İng. *robber flies*; Lat. *Asilidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, ergin ve larvaları böceklerle beslenen avcı türlerin bulunduğu familya.

Avenavirüs (Alm. *Avenavirus*, n; Fr. *Avenavirus*, m; İng. *Avenavirus*) **tar.** Adını tip üyesi *Oat chlorotic stunt virus*'ün konakçısı olan yulaftan (*Avena*) alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve/veya tohumla taşınan bitki virüsü cinsi.

avenik asit (Fr. *acide avénique*, m; İng. *avenic acid*) **tar.** Arpa bitkisinin kökleri tarafından salgılanan, protein kökenli olmayan, topraktaki metalleri alabilmek için kökleri ile salgıladıkları amino asit.

avirülent (Alm. *avirulent*; Fr. *avirulent*; İng. *avirulent*) **tar.** Virülent olmayan; hastalık yapma yetisi olmayan.

avlama çabası (Alm. *Fischereiaufwand*, m; Fr. *effort de pêche*, m; İng. *fishing effort*) **tar.** Su ürünleri avcılığında avlanan miktar için harcanan emeğin, gemi sayısı, balıkçı sayısı, avlamada kullanılan toplam ağ uzunluğu, av seferi sayısı, avlamada geçen gün ve saat sayısı, gemi kapasitesi, avlama aracının motor gücü gibi çeşitli ölçülerle ifade edilmesi.

avlanabilir boy (Fr. *taille légale*; İng. *catchable length*) **tar.** Su ürünleri tüzüğü ve genelgesiyle avlanmasına izin verilen en küçük balık boyu.

avokado güneş yanıklığı viroiti (Fr. *viroïde avocado sunblotch*, m; İng. *ASBVd*; *avocado sun-blotch viroid*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan, konakçısı avokadoda sarı, turuncu veya beyaz çizgiler, benekler, yapraklarında şekil bozukluğu ve alaca renklilik yapan avsunviroit.

Avrupa ayçiçeği güvesi (*Alm. Sonnenblumenmotte, f; İng. Eurasian sunflower moth; Lat. Homoeosoma nebulella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Homoeosoma nebulella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 20-27 mm, grimsi beyaz, larvaları ayçiçeği, solucanotu gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

Avrupa ekin kurdu (*Alm. Getreidelaufkäfer, m; Fr. zabre bosu, m; zabre des céréales, m; İng. black coloured ground beetle; cereal ground beetle; wheat ground beetle; Lat. Zabrus tenebrioides*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının koşucuböcekler (Carabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Zabrus tenebrioides* olan, erginleri koyu siyah renkli, 15 mm boyunda, yabani ve kültürü yapılan buğdaygillerde başaklara tırmanarak tanelerde larvaları ise köklerde ve genç bitkilerin yaprak ve saplarında beslenen böcek türü.

Avrupa kımılı (*Alm. Getreidespitzwanze, f; Fr. punaise des céréales, f; İng. bishop's mitre; bishop's mitre shield bug; cereal bug; Lat. Aelia acuminata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aelia acuminata* olan, erginleri 8-9 mm boyunda, esmer renkli, boyuna sarımsı çizgili, ergin ve nimfleri buğdaygillerin sap, yaprak ve başaklarıyla beslenen böcek türü.

Avrupa kırmızıörümceği (*Alm. Obstbaumspinnmilbe, f; rote Spinne, f; Fr. tétranyque rouge du pommier, m; İng. European red mite; Lat. Panonychus ulmi*) **tar.** Kırmızıörümcekçiller (Tetranychidae) familyasına bağlı, vücudu koyu kırmızı, kırmızimsı vücut kılları beyaz renkli küçük şişkinlikler üzerine yerleşmiş, sert ve fırça gibi görülen, özellikle yumuşak ve sert çekirdekli meyve ağaçlarından elma, armut, şeftali, erik, badem ve asma gibi çok geniş konakçı dizinine sahip, tüm dünyada yaygın ve bitki materyali ile bölgeden bölgeye kolaylıkla taşınabilen, yumurtaları soğan şeklinde, küçük saplı ve üstü çizgili, bitkileri sokup emerek yapraklarda yanıklık oluşturan, meyvye dökümü ve ekonomik kayıplara neden olan, kışı yumurta döneminde geçiren, yaygın bir kırmızıörümcek türü.

Avrupa mandası (*Alm. Wisent, m; Fr. bison d'Europe, m; İng. european Bison; wisent; Lat. Bison bonasus*) **tar.** Çifttoynaklılar (Artiodactyla) takımının boynuzlugiller (Bovidae) familyasından, kısa boynuzlu ve hörgüçlü, esmer renkli ve esas olarak Avrupa'da yaşayan yabani ve soyu tükenmekte olan bir manda türü; eşanlam: Avrupa bizonu.

Avrupa sünesi (*Alm. gemeine Getreidewanze, f; Lat. Eurygaster maura*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kalkanlı tahtakuruları (Scutelleridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eurygaster maura* olan, erginleri 9-11 mm boyunda, siyahımsı toprak rengi, ergin ve nimfleri buğdaygillerin sap, yaprak, başak gibi kısımlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

Avsunviroidae (*Alm. Avsunviroidae, pl; Fr. Avsunviroidae, pl; İng. Avsunviroidae*) **tar.** Avsunviroid, Elaviroid ve Pelamoviroid cinslerini içinde bulunduran, tüm viroidler gibi viryonları olmayan ve protein kodlamayan, genetik materyal olarak dairesel, tek sarmallı RNA içeren bitki viroid familyası.

Avsunviroid (*İng. Avsunviroid*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Avocado sunblotch viroid*'den alan, tüm viroidler gibi viryonları olmayan ve protein kodlamayan, genetik materyal olarak tek bir dairesel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan bitki viroid cinsi.

avşarotu (*Alm. Haselwurz, m; Fr. asaret d'Europe, m; İng. asarabacca; European wild ginger; hazelwort; wild spikenard; Lat. Asarum europaeum*) **tar.** Lohusaotugiller (Aristolochiaceae) familyasına ait, Avrupa Kıtası'nın tamamında doğal yayılış gösteren, çoğaltılması köksapların bölünmesi ve tohumla gerçekleşen, çiçeklerinin iç kısmı esmer olup kırmızı renge sahip, kireçli toprakları tercih eden, orman altlarının yaygın bitkilerinden ve iyi bir yer örtücü olan, çok yıllık köksaplı, otsu bir süs bitkisi.

Avustralya hamamböceği (*Alm. australische Schabe, f; Fr. blatte australienne, f; İng. Australian cockroach; Lat. Periplaneta australasiae*) **tar.** Dictyoptera takımının gerçek hamamböcekleri (Blattidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Periplaneta australasiae* olan, erginleri 21-34 mm boyunda, kahverengi, göğsün ön kısmı açık renk şeritle çevrili, ergin ve nimfleri kanalizasyon, fosseptik çukurlar, lokanta ve mutfaklarda yaşayan, besinleri yiyerek kirlenen ve tüberküloz, tifo, dizanteri, kolera gibi hastalık etmenlerini besinlere bulaştırarak zarar veren böcek türü.

Avusturya dikenlikarınlı kınkanatlısı (*Lat. Mordellistena austriaca*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının dikenlikarınlı kınkanatlılar (Mordellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Mordellistena austriaca* olan, erginleri 4-6 mm boyunda, kahverengi, vücut üzeri ince tüylerle kaplı, vücudu geriye doğru diken şeklinde uzamış, genellikle çiçekli bitkiler üzerinde bulunan böcek türü.

Avusturya ekin bambulu (*Alm. südlicher Getreide-Laubkäfer, m; Fr. hanneton du blé, m; İng. wheat chafer; wheat grain beetle; Lat. Anisoplia austriaca*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının bambulböcekleri (Rutelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anisoplia austriaca* olan, erginleri 12-16 mm boyunda, siyah renkli, baş ve göğüs koyu yeşil, erginleri buğdaygil başaklarıyla, larvaları ise kökleriyle beslenerek önemli zarar veren böcek türü.

Avusturya taklaböceği (*Lat. Porthmidius austriacus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Porthmidius austriacus* olan, erginleri 6-7 mm boyunda, gri renkte, çürümüş meşe odunlarında ve yaprağını döken diğer çürümüş ağaçlarda beslenen böcek türü.

ayak banyoluğu (*Alm. Fußbad, m; Fr. bain de pieds, m; İng. foot dip*) **tar.** Sığır, koyun, keçi, domuz gibi çiftlik hayvanlarının ayaklarında yara, tırnak iltihabı veya başka hastalıkların oluşumunu engellemek veya bunların görüldüğü zaman tedavi etmek için içerisine ilaçlı su doldurularak hayvanların geçirildiği farklı malzemelerden farklı ölçülerde yapılan havuz.

ayçiçeği (*Alm. gurkenblättrige Sonnenblume, f; İng. cucumberleaf sunflower; Lat. Helianthus debilis*) **tar.** Papatyağiller (Asteracea) familyasına ait, Kuzey Amerika orijinli, uzun boylu, park-bahçe bitkisi ve kesme çiçek olarak kullanılabilen, her türlü toprakta yetişen, güneşi seven, tohumla çoğalan tek yıllık süs bitkisi; eşanlam: güne bakan, nahif ayçiçeği, şems-ü kamer, şemşamer, sımışka.

ayçiçeği güvesi (*Lat. Ectohomoeosoma kasyellum*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pylalidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Ectohomoeosoma kasyellum* olan, erginlerinin kanat açıklığı 13-16 mm, grimsi kahverengi, larvaları depolanan ürünlerde beslenen böcek türü.

ayçiçeği mildiyösü (*Fr. mildiou du tournesol, m; İng. sunflower downy mildew*) **tar.** Ayçiçeğinde cüceliğe ve tabla (kafa) oluşumunun engellenmesine yol açan *Plasmopara halstedii* adlı oomiset fungus tarafından oluşturulan hastalık.

ayçiçeğikaplanı (*Lat. Galeatus scrophicus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağkanatlı tahtakuruları (Tingidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Galeatus scrophicus* olan, erginleri 2,8-3 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri ayçiçeği yaprak ve tablalarında beslenerek sarımsı beyaz lekelerin oluşmasına yol açan böcek türü.

ayçiçek tohumu küspesi (*Alm. Sonnenblummehel, f; Fr. farine de tourteau de graine de tournesol, f; İng. sunflower meal; sunflower seed meal*) **tar.** Kabuklu, kabuksuz ya da kısmen kabuklu olarak pres, ekspeller veya özütleme yöntemiyle işlenebilen ve buna göre besin maddesi kompozisyonu ve yem değeri oldukça değişen, kabuk oranı arttıkça içerdiği yüksek selüloz nedeniyle sindirilebilirlik derecesi ve yem değeri düşen, proteince zengin ve proteinin biyolojik değeri ortalamasının üstünde olan, elzem amino asitlerden lizin ve metionin bakımından yetersiz, fosfor ve demir mineralleri bakımından zengin, fazlası besi hayvanlarında içyağını, süt hayvanlarında ise tereyağını yumuşatan, atlarda tüylere parlaklık ve canlılık veren, kanatlı ve domuz beslemede yüksek selülozu nedeniyle düşük miktarlarda kullanılan yağ sanayi kalıntısı; eşanlam: ayçiçeği küspesi.

aydınlık dönemi (*Alm. Photophase, f; Fr. photophase; İng. light phase; photophase*) **tar.** 1. Bitkilerin bir gün içinde ışığa maruz kaldığı süre; eşanlam: fotofaz, fotoperiyot. 2. Işık periyodunun karanlık ve ışıklanma olarak değiştiği bir döngüde ışıklanma periyodu.

aygır (*Alm. Hengst, m; Fr. cheval entier, m; étalon, m; İng. entire horse; stallion*) **tar.** Damızlıkta kullanılan erkek at.

ayıdutu mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque de l'oranger des Osages; İng. maclura Osage orange mosaic virus; MacMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Maclura pomifera ve diğer familyalardan birkaç bitkiyi hastalandıran, yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde ve özsü ile taşınan, konakçılarında damar bantlaşması ve yapraklarda bükülmeye neden olan makrovirüs.

aylekeli kelebek (*Alm. Mondfleck, m; Mondvogel, m; Fr. bucéphale, f; İng. buff-tip; Lat. Phalera bucephala*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının dişlikelebekler (Notodontidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phalera bucephala* olan, erginlerinin kanat açıklığı 45-60 mm, beyazımsı kahverengi, üzeri sarımsı lekeli, larvaları ıhlamur, kızılbaş, kayın, huş, kavak gibi ağaçların yapraklarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

aylık (*Alm. Monatsgehalt, n; Fr. salaire mensuel, m; İng. monthly salary; monthly wage*) **tar.** Resmî hüviyetlerinin olup olmamasına bakılmaksızın, çalışanlara emeği karşılığı yapılan aylık ödeme; eşanlam: maaş.

ayni ücret (Alm. *Sacheinlage*, f; *Naturallohn*, m; Fr. *rémunération en nature*, f; *paiement en nature*, m; İng. *payment in kind*; *wage in kind*) **tar.** Tarımsal işlerde çalışan işçiye, çalışması karşılığında verilen mal ya da hizmet.

ayni yardım (Alm. *Sachhilfe*, f; Fr. *aide en nature*, f; İng. *aid in kind*) **tar.** Para yerine değişik türde mal ve/veya hizmet olarak yapılan yardım.

ayrıkotu mozaik virüsü (Fr. *virus de la mosaïque du chiendent*, m; İng. *AgMV*; *Agropyron mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece *Graminae* familyasındaki bitkileri enfekte eden, *Eriophyidae* familyasındaki akarlarla ve özsü ile taşınan, konakçılarında açık yeşilden sarıya değişen mozaik belirtilerine neden olan raymovirüs.

ayrıkotu bitki (Alm. *entartete Pflanze*; Fr. *plante anormale*, f; İng. *rogue*) **tar.** Düşük kalitede ya da hastalıklı olup istenmeyen, uzaklaştırılması gereken bitki.

ayrıkotu bitkileri ayıklama (Alm. *Ausmerzung*, f; Fr. *élimination des plants malvenues*, f; *épuración des sémis*, f; İng. *roguing*) **tar.** Bir üründe hastalığın ve/veya zararının dağılımını önlemek için hastalıklı bitkilerin uzaklaştırılması.

ayrışık düzenleniş (Fr. *conformation trans*, f; İng. *repulsion*; *trans configuration*; *trans conformation*) **tar.** Diheterozigot bir bireyde iki mutant sitenin bir arada olmaması hali; eşanlam: ayrışık yapılanış.

aysar sarmaşığı (Alm. *Mondblüte*, f; Fr. *calonyction*, f; İng. *moon wine*; *moonflower*; *tropical white morning-glory*; Lat. *Calonyction spp.*; Syn. *Ipomea spp.*) **tar.** Tarlasarmaşığıgiller (*Convolvulaceae*) familyasına ait, tropik orijinli olan, tohumla çoğalan, hızlı büyüyen, güneşli ortamları seven, yaprakları kalp, çiçekleri ise iri, beyaz ve trampet şeklinde olup geceleri çiçek açan, duvarlara, sütunlara ve çitlere sardırılan bir bitki; eşanlam: güzel gece çiçeği.

ayva tar. 1. (Alm. *Quitte*, f; Fr. *poire de Cydonie*, f; *pomme d'or*, f; *coing*, m; İng. *quince*) Ayva ağacının, 7-12 cm uzunluğunda 6-9 cm eninde, olgunlaşmamışken tüylü, yumuşak çekirdekli meyvesi. 2. (Alm. *Quitte*, f; Fr. *cognassier*, m; İng. *quince*; Lat. *Cydonia oblonga*) Gülgiller (*Rosaceae*) familyası üyesi, 4-5 metre boylanabilen, yaprağını döken, yaprakları basit, 6-11 cm boyutlarında beyaz tüylü, kendine verimli bir meyve ağacı türü; eşanlam: ayva ağacı.

ayva monilya hastalığı (İng. *quince monilia*) **tar.** Ayvada çiçeklerde yanıklığa, meyvelerde çürümeye yol açan *Monilinia (Monilia) linhartiana* tarafından oluşturulan fungal hastalık.

az alıcılı piyasa (Alm. *Oligopson*, n; Fr. *oligopsonne*, m; İng. *oligopsony*) **tar.** Çok sayıda satıcı ve sınırlı sayıda alıcının bulunduğu piyasa türü; eşanlam: sınırlı alıcılı piyasa.

azalan marjinal yarar (Alm. *abnehmender Grenznutzen*; Fr. *utilité marginale décroissante*, f; İng. *decreasing marginal utility*) **tar.** Sürekli tüketilen bir ürünün, belirli bir noktadan sonra sağladığı yararın azalması durumu.

azalan oranlı vergi (Alm. *degressive Steuer*; *regressive Steuer*; Fr. *impôt régressif*, m; İng. *regressive tax*) **tar.** Vergi matrahı küçüldükçe, küçülen matraha oranla verginin de azalması.

azalan verim yasası (Alm. *Gesetz des abnehmenden Ertrags*, n; *Gesetz des sinkenden Grenzertrags*, n; Fr. *loi des rendements décroissants*, f; İng. *diminishing marginal returns*; *diminishing returns*; *law of diminishing returns*; *law of variable proportions*; *principle of diminishing marginal productivity*) **tar.** Üretim faktörlerinden bir tanesinin artıp diğer faktörlerin sabit tutulması durumunda, toplam üretimde meydana gelen azalmayı ifade eden yasa.

azaltılmış toprak işleme (Alm. *reduzierte Bodenbearbeitung*, f; Fr. *travail réduit du sol*, m; İng. *reduced tillage*) **tar.** Geleneksel toprak işleme uygulamalarında, kulaklı pullukla sürüm gibi işlemlerin yer almadığı ilk sürümden sonra, ikinci sürüme geçmeden doğrudan tohum ekme gibi toprak işleme yöntemi.

azolla (Alm. *Algenfarne*, f; Fr. *azolla*, f; İng. *azolla*; *duckweed fern*; *fairy moss*; *mosquito fern*; *water fern*) **tar.** *Salvinaceae* familyasına ait, elzem amino asitler, proteinler, mineral ve proteinler bakımından zengin, hayvan yemi olarak kullanılabilen, çeltik tarlalarında suyun yüzeyinde oluşturduğu yoğun örtüden dolayı sivrisinek mücadelesinde larva öldürücü olarak yararlanılan bir çeşit su eğreltisi.

azorizobiyum (Alm. *Azorhizobien*, pl; Fr. *azorhizobium*, m; İng. *azorhizobium*) **tar.** Baklagil bitkilerinin köklerine azot bağlanmasını sağlayan, bitkilerle ortak olarak yaşayan bir Gram negatif toprak bakterisi grubunun genel adı.

azospermi (Alm. Azoospermie, f; Fr. azoospermie, f; İng. azoospermia) **tar.** Erkek hayvan tarafından üretilen sperma içerisinde hiç sperm bulunmaması durumu.

azot eksikliği (Alm. Stickstoffmangel, m; Fr. carence en azote, f; İng. nitrogen deficiency) **tar.** Bitkilerde, yetiştirme ortamında yeterli azot bulunmaması durumunda, büyüme ve gelişmenin gerilemesine ilaveten yaşlı yapraklarında homojen sararma şeklinde ortaya çıkan azota özgü noksanlık belirtisi.

azot metabolizması (Alm. Stickstoff-Stoffwechsel, n; Stickstoffmetabolismus, n; Fr. oxidation d'azote, f; métabolisme d'azote, m; İng. nitrogen metabolisme; nitrogen oxidation) **tar.** 1. Bitkiler tarafından alınan NO₃- ve NH₄⁺ formundaki azotun, bitki bünyesinde özümleyerek organik bileşiklere dönüştürülmesi; eşanlam: azot asimilasyonu. 2. Topraktaki bitki ve hayvan kalıntılarından oluşan NH₃ bileşiğinin Nitrosomonas cinsi bakteriler tarafından nitrite çevrilmesi, ardından nitrat bakterileri tarafından nitritin nitrata çevrilmesi, bu süreçte ortaya çıkan enerjinin, bakteriler tarafından organik maddelerin yapımında kullanılması; eşanlam: azot oksidasyonu.

azotsuz öz madde (Alm. stickstofffreie Extraktstoffe, pl; Fr. extractif non azoté; İng. nitrogen free extract) **tar.** Yem ya da yiyeceklerin kimyasal bileşiminde bulunan her tür şeker, nişasta, glikojen, inülin, hemisellüloz, pektin vb. maddeler toplamına verilen ad; eşanlam: azotsuz özüt.

B12 vitamini (Alm. Cobalamine, f; Vitamin B12, n; Fr. vitamine B12, f; İng. cobalamin; vitamin B12) **1. gıda.** Özellikle hayvansal dokularda bulunan, insan metabolizmasında koenzim görevi yapan, büyüme ve eritrositlerin oluşumunu hızlandırma işlevine sahip, eksikliğinde kronik yorgunluk, depresyon, sindirim bozukluklarından hafıza kaybı ve sinirsel bozulmalara kadar çok çeşitli arazlara yol açan, suda çözünen, B grubu bir vitamin. **2. tar.** Hayvanların büyümeleri için gerekli olan, metionin sentezi ile karbonhidrat ve lipid metabolizmasında rol alan, yapısında kobalt bulunan, folik asit ve kolinle metabolik ilişkisi olan, rumende mikroorganizmalar tarafından sentezlenen, özellikle kanatlılar olmak üzere diğer çiftlik hayvanlarının yemlerle alması gereken, daha çok hayvansal kaynaklı ürünlerde bulunan, yetersizliğinde pernisiyöz anemi ve sinirsel lezyonlar oluşan, civcivlerde yumurtadan çıkış gücünü düşüren ve perosise benzer kemik anormallikleri gösteren, kırmızı renkte, kristal toz formda, higroskopik, suda çözünen, B grubundan bir vitamin; eşanlam: kobalamin, siyanokobalamin, antipernisiyöz anemi faktör.

Babuvirüs (Alm. Babuvirus, m; Fr. Babuvirus, m; İng. Babuvirus) **tar.** Adını tip üyesi olan Banana bunchy top virus'un baş harflerinden alan; küçük, zarfsız izometrik partikülleri olan, genetik materyal olarak çok parçalı (6), tek sarmallı DNA içeren, yaprakbitleri ile taşınan bitki virüsü cinsi.

bacağı kısıklı dikenlikarınlı kınkanatlı (Lat. Mordellistena pseudohirtipes) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının dikenlikarınlı kınkanatlılar (Mordellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Mordellistena pseudohirtipes olan, erginleri 4-5 mm boyunda, kahverengi, vücudu ince tüylerle kaplı ve geriye doğru diken şeklinde uzamış, genellikle çiçekli bitkiler üzerinde bulunan böcek türü.

bacaksız larva (Alm. wurmförmige Larve, f; Fr. larve vermiforme, f; İng. apodous form larva; maggot-like larva; vermiform larva) **tar.** Genelde vücut segmentlerinin hareketleri sayesinde yer değiştirebilen, bacakları bulunmayan, vücutları çok az sertleşmiş, baş yapısına göre farklılıklar gösteren, tipik olarak sinekler (Diptera) takımı Culicidae ve Tipulidae familyalarına ait türlerde, kınkanatlılar (Coleoptera) takımı yazıcıböcekler (Scolytidae), süslüböcekler (Buprestidae), tekeboynuzlu (Cerambycidae) böcekler ile zarkanatlılar (Hymenoptera) takımı Apidae familyası türlerinde görülen larva tipi.

Bacillus thuringiensis (Alm. Bacillus thuringiensis; Fr. Bacillus thuringiensis; İng. Bacillus thuringiensis) **tar.** Başta kelebekler, sinekler ve kınkanatlılar gibi zararlı böceklerle karşı tarımsal mücadelede kullanılan, ağız yoluyla böceğe giriş yapıp midede enfeksiyon başlatıp tipik olarak ürettiği toksinler yoluyla böceğin ölümüne neden olan, gram pozitif entomopatojen bakterisi, mikrobiyal insektisit maddesi.

badem bakteriyel kanseri (İng. almond bacterial hyperplastic canker; hyperplastic bacterial canker of almond) **tar.** Ülkemiz bademlerinde de görülen, *Pseudomonas amygdali* adlı bakterinin oluşturduğu, aşırı hücre bölünmesi nedeniyle dallarda yassı görünüşlü oluşuma yol açan hastalık.

badem gözkurdu (Alm. Mandelblütenstecher, m; Fr. anthonome d'amandier, m; İng. almond blossom weevil; Lat. Anthonomus amygdali) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthonomus amygdali* olan, ergin ve larvaları badem, erik, şeftali, kiraz, ceviz, elma, ayva gibi bitkilerin çiçekleriyle, yaprak, filiz ve sürgünlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

badem içkurdu (*Alm. Mandel-Samenwespe, f; Fr. guêpe de l'amande, f; İng. almond fruit wasp; almond stone wasp; Lat. Eurytoma amygdali*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının genişantenli arılar (Eurytomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eurytoma amygdali* olan, erginleri 7 mm boyunda, siyah renkli, ergini badem, kayısı, erik gibi meyvelere yumurta bırakarak larvası ise meyve içinde gelişerek çekirdekle beslenen ve zarara yol açan böcek türü; eşanlam: badem tohumarısı.

badem psillidi (*Lat. Amblyrhina turkiana*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının sıçrayan bitkibitleri (Psyllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Amblyrhina turkiana* olan, erginleri 3-3,5 mm boyunda, sarımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri badem ağaçlarının yapraklarında beslenip ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

badem süslüböceği (*Lat. Agrilus roscidus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus roscidus* olan, badem, kiraz, şeftali, kayısı, armut gibi bitkilerde bulunur erginleri yapraklarda larvaları kalın ve ince dallarda açtıkları tünellerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

badem ursineği (*İng. almond bud gall midge; Lat. Oadinadiplosis amygdali*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ursinekleri (Cecidomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oadinadiplosis amygdali* olan, erginleri 2-2,5 mm boyunda, siyahımsı renkli, larvaları badem ağaçlarının çiçek tomurcuklarında beslenip ur oluşturarak zarar veren böcek türü; eşanlam: badem tomurcuk galsineği.

badem yaprakarısı (*Lat. Cimbex quadrimaculatus*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının topuzluarılar (Cimbicidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cimbex quadrimaculatus* olan, erginleri 19-21 mm boyunda, sarı siyah renkli, larvaları badem, kayısı, kiraz, şeftali, armut gibi meyve ağaçlarıyla bazı orman ağaçlarının yapraklarında oburca beslenerek zarara yol açan böcek türü.

badem yaprakbiti (*Alm. Mandelblattlaus, f; İng. almond leaf curl aphid; short tailed almond aphid; Lat. Brachycaudus amygdalinus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Brachycaudus amygdalinus* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri taşçekirdekli meyve ağaçları, badem, çobandeğneği gibi bitkilerin sürgün ve yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

badem yazıcıböceği (*Alm. Mandelsplintkäfer, m; Fr. scolyte d'amandier, m; İng. almond bark beetle; Lat. Scolytus amygdali*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Scolytus amygdali* olan, erginleri 2-3 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, alnı kıllı olup ergin ve larvaları badem, erik, kiraz, ahlat, armut gibi ağaçların gövde ve dal kabuklarının altında, ayrıca tomurcuk gözleri içinde galeri açarak zarar veren ve ağaçları kurutabilen böcek türü; eşanlam: badem kabukböceği.

bademkaplanı (*Lat. Monosteira lobulifera*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağkanatlı tahtakuruları (Tingidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Monosteira lobulifera* olan, erginleri 2,5 mm boyunda, sarımsı gri renkli, ergin ve nimfleri badem, şeftali, armut, ahlat, meşe gibi bitkilerle beslenerek bitki öz suyunu emen ve sarımsı beyaz lekelerin oluşmasına yol açan böcek türü.

Badnavirüs (*Alm. Badnavirus, n; Fr. Badnavirus, m; İng. Badnavirus*) **tar.** Bacilliform DNA virüs'ün kısaltması olan, genetik materyal olarak çift sarmallı dairesel DNA içeren, zarfsız, çomak şeklinde partikülleri olan, *Aleyrodidae*, *Aphididae*, *Cicadellidae* veya *Pseudococcidae* familyasından böceklerle yarı kalıcı veya kalıcı olarak taşınan, bazı türleri mekanik inokülasyonla, bazıları aşı ile bazıları da polenle taşınabilen bitki virüsü cinsi.

Bafra koyunu (*Alm. Bafra Schaf, n; Fr. mouton Bafra, m; İng. Bafra sheep*) **tar.** Sakız ve Karayaka ırklarının melezlenmesinden elde edilmiş, başta Orta Karadeniz bölgesi olmak üzere Türkiye'nin diğer bölgelerinde de yetiştiriciliği yapılan, vücut rengi beyaz olmakla birlikte ağız, göz ve kulak etrafında siyah lekeleri bulunan, dişileri genellikle boynuzsuz, erkekleri kuvvetli spiral boynuzlu olan, ince ve uzun kuyruklu, döl ve süt verim yönlü yerli koyun tipi.

bağ 1. (*Alm. Link, m; Fr. lien, m; İng. link*) **blşm.** 1. Bilgisayar ağlarında iki ağ düğümü arasında iletişim yapılabilen yol parçası. 2. Bilgisayar programlamasında bağımsız olarak makine diline çevrilmiş amaç kod bölümleri arasında kurulan ilişkilerin her biri. 3. Bilgisayarda, bir veri yapısının iki elemanı arasında kurulan bağ. 4. Bir ürün sayfasından başka bir ürün adresine yapılan gönderme. **2. inş.** Bir ulaştırma ağında düğüm noktalarını birbirlerine ilişkilendiren yollar, hatlar, rotalar ve benzeri temel elemanlar. **3.** (*Alm. Bindung, f; Fr. liason, f; İng. bond*) **kim.** Bir madde içinde atom ya da iyonların bir arada tutulmasını sağlayan kuvvetlerden doğan atomlar arası etkileşim türü. **4.** (*Alm. Tüstock, m; Fr. cadre de boiserie, m; İng. frame set*) **made.** Galeri veya tünellerde, belirli aralıklarla kurulan, genellikle birbirlerine özel şekilde bağlanmış, iki yan dikmeyi birleştiren bir boyunduruktan oluşan ağaç veya çelik destek düzeni. **5.** (*Alm. Weinberg, m; Weingarten, m; Rebanlagen, n; Fr.*

vigne, m; İng. vineyard) tar. Bağcılığın yapıldığı, şaraplık, sofralık ve diğer amaçlara yönelik üzümün yetiştirildiği tarım alanı.

bağ çadırtırtılı (*Alm. schwarze Bär, f; Fr. écaille fermière, f; écaille villegoise, f; İng. cream spot tiger moth; Lat. Arctia villica) tar.* Kelebekler (Lepidoptera) takımının çadırtırtıları (Erebidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Arctia villica* olan, erginlerinin kanat açıklığı 45-60 mm, ön kanadı siyah, arka kanadı sarı renkli, larvaları asmalarda göz, sürgün ve yapraklarla beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: bağ çadırkelebeği.

bağ filokserası (*Alm. Reblaus, f; Fr. phylloxéra de la vigne, m; puceron galligène de la vigne, m; İng. grape louse; grape phylloxera; vine louse; Lat. Viteus vitifoliae) tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının filokseralar (Phylloxeridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Viteus vitifoliae* olan, erginleri 0,2-1,5 mm boyunda, sarımsı yeşil esmerimsi sarı renklerde, ergin ve nimfleri asmaların köklerinde ve yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

bağ gözkurdu (*Alm. Wein-Zygaene; İng. vine bud moth; Lat. Theresimima ampelophaga) tar.* Kelebekler (Lepidoptera) takımının ağören kurtlar (Zygaenidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Theresimima ampelophaga* olan, erginlerinin kanat açıklığı 20-25 mm, siyahımsı kahverengi, larvaları asmaların göz ve yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

bağ horozcuğu (*Alm. Weinhähnchen, n; Fr. grillon d'Italie, m; İng. Italian tree cricket; Lat. Oecanthus pellucens) tar.* Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının karaçekirgeler (Gryllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oecanthus pellucens* olan, erginleri 9-15 mm boyunda, sarımsı yeşilimsi renkte, ergin ve nimfleri asma, böğürtlen, tütün, havuç, pamuk gibi bitkiler ve yumuşak vücutlu böceklerle beslenen böcek türü.

bağ kahverengi maymuncuğu (*Lat. Otiorhynchus scitus) tar.* Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Otiorhynchus scitus* olan, erginleri 8.4-9.6 mm boyunda, siyah renkli ve üzeri sarımsı pulcuklarla kaplı, ergin ve larvaları asma ve şeftali gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

bağ kahverengi tripsi (*Lat. Haplothrips globiceps) tar.* Kirpikkantlılar (Thysanoptera) takımının karatripsler (Phlaeothripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Haplothrips globiceps* olan, erginleri 1-1,5 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri başta asma olmak üzere kayısı, şeftali gibi meyveler ile sebze, endüstri ve süs bitkilerinde beslenen, asmaların sürgün, tomurcuk, çiçek, meyve ve yapraklarına yumurta koyarak da zarara yol açan böcek türü; eşanlam: kahverengi bağ tripsi.

bağ koşnili (*Alm. wollige Rebenschildlaus, f; İng. cottony grape scale; Lat. Pulvinaria vitis) tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pulvinaria vitis* olan, dişileri 5-7 mm uzunluğunda, 3-4 mm genişliğinde, koyu kahverengiden siyaha kadar değişen renkte, beyaz pamuksu görünümde yumurta torbasına sahip olup ergin ve nimfleri asma, akdiken, kayısı ve gülde yaprak, sürgün ve dallarda beslenip ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

bağ kubbeliböceği (*Alm. Bohrkäfer, m; Fr. apate de la vigne; apate des sarments; bostryche, m; İng. auger beetle; Lat. Sinoxylon sexdentatum) tar.* Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kubbeliböcekler (Bostrichidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sinoxylon sexdentatum* olan, erginleri siyahımsı kahverengi, 4-6 mm boyunda, ergin ve larvaları asma, armut, elma, kiraz, şeftali, dut, zeytin, incir, keçiboynuzu gibi ağaçların dallarında tünel açarak beslenen böcek türü.

bağ maymuncuğu (*Lat. Otiorhynchus peregrinus) tar.* Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Otiorhynchus peregrinus* olan, erginleri 8-9 mm boyunda, siyah renkli, ergin ve larvaları asma, gül ve kiraz bitkilerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

bağ pulluğu (*Alm. Weinbergpflug, m; Fr. charrue vigneronne, f; İng. vineyard plough) tar.* Bağlarda asmalar arasındaki toprağı kesmek, toprağı asma köklerine doğru devirmek ya da tersini yapmak gibi işlerde kullanılan özel pulluklar; eşanlam: bağ işleme pulluğu.

bağ pülverizatörü (*Alm. Rebenspritze, m; Fr. pulverisateur viticole, m; İng. vineyard sprayer) tar.* Bağlarda asmaların taç yapısına uygun olarak sıra arasında hareket ettirilerek farklı terbiye sistemlerine uyarlanabilen, ilaçlama yapan makineler.

bağ sivri kabuklubiti (*İng. black vine scale; grapevine black scale; Lat. Targionia vitis) tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Targionia vitis* olan, dişileri

beyazımsı sarımsı renkli, 2-2,5 mm çapında siyahımsı renkte, alt kısmı daire üst kısmı yukarıya doğru sivrilen kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri asma, meşe, kayın gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

bağ tripsi (*Lat. Anaphothrips vitis*) **tar.** Kirpikcanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rubiothrip vitis* olan, erginleri 1 mm boyunda, açık sarı renkte, ergin ve nimfleri başta asma olmak üzere kayısı, şeftali gibi meyveler ile sebzelerde, endüstri ve süs bitkilerinde bulunan; asmaların sürgün, tomurcuk, çiçek, meyve ve yapraklarına yumurta koyarak ve buralarda beslenerek zarara yol açan böcek türü.

bağ üvezi (*Lat. Arboridia adanae*) **tar.** Yarımkcanatlılar (Hemiptera) takımının cüce ağustosböcekleri (Cicadellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Arboridia adanae* olan, erginleri 3-3,2 mm boyunda, açık sarı ya da sarımsı yeşil renkli, başın ön tarafında iki siyah nokta ile göğüs gerisinde iki büyük siyah lekeye sahip olup ergin ve nimfleri asma yapraklarının alt yüzünde bitki özsuğunu emerek beslenen ve gelişme geriliğine yol açan böcek türü; eşanlam: bağ yaprakpiresi, bağ kahverengi yaprakpiresi.

bağ yaprağı pas akarı (*Alm. Weinblattkraeuselmilbe, f; Fr. trimère de la vigne, m; İng. grape leaf rust mite; grape rust mite; Lat. Calepitrimerus vitis*) **tar.** Prostigmata alttakımı, *Eriophyidae* familyası içinde yer alan bağlarda erken dönemde sokup emmeleri sonucu yapraklarda şekil bozuklukları, bitki boğum aralarında kılma, kıvrılmalar ve pas görünümü renk değişimleri oluşturan, kışı gözlerde ve tomurcularda geçiren akar türü.

bağ yaprak erinozu (*Alm. Rebenblattfilzmilbe, f; Rebenblattgallmilbe, f; Rebenpockenmilbe, f; Fr. erinose de la vigne, f; phytotope de la vigne, m; İng. blister vine leaf mite; grape blister mite; grape erineum mite; Lat. Colomerus vitis; Eriophyes vitis*) **tar.** Prostigmata alttakımı, *Eriophyidae* familyası içinde yer alan, gözle görülmeyecek kadar küçük, asma yapraklarının alt yüzünde kıllı yama şeklinde açık erineumlar oluşturan ve bitkinin çiçek tomurcuklarında da emgi yaparak çiçeklenmesine engel olarak zarar veren, asmalara özelleşmiş tüm dünyada yaygın akar türü; eşanlam: bağ yaprak uyuzu.

bağ yaprak galsineği (*Fr. cécidomyie des feuilles de vigne; İng. vine leaf gall midge; Lat. Janetiella oenophila*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ursinekerleri (Cecidomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Janetiella oenophila* olan, erginleri 1,4-1,8 mm boyunda, pembe renkli, larvaları asmaların yaprak, salkım ve saplarında beslenip ur oluşturarak zarar veren böcek türü.

bağ yaprakgüvesi (*Lat. Holocacista rivillei*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Heliozelidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Holocacista rivillei* olan, erginlerinin kanat açıklığı 3-4 mm, ön kanatları kahverengi sarı desenli, arka kanatları krem rengi, larvaları asma yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

bağ yazıcböceği (*Alm. Rebelfalkäfer, m; Weinlausblattkäfer, m; Weinstockfalkäfer, m; Fr. eumolpe de la vigne, m; gribouri de la vigne, m; İng. brown and black beetle; western grape rootworm beetle; Lat. Bromius obscurus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Bromius obscurus* olan, erginleri 4 mm boyunda, kahverengimsi siyah renkli olup erginleri asma ve gül gibi bitkilerin dal, çiçek ve yapraklarında, larvaları köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

bağ yeşilböceği (*Alm. Rebenjulkäfer, m; Weinlaubkäfer, m; Fr. anomala de la vigne, m; hanneton bronze de la vigne, m; hanneton vert de la vigne, m; İng. vine chafer; Lat. Anomala vitis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının bambulböcekleri (Rutelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anomala vitis* olan, erginleri 14-18 mm boyunda, yeşil renkli, larvaları asma, erik, ceviz, kiraz, elma, söğüt, kavak gibi bitkilerin kökleriyle, erginleri ise yapraklarıyla beslenip bitkileri yapraksız bırakabilen böcek türü.

bağa (*Alm. Carapax, f; Rückenschild, m; Fr. carapace, f; İng. carapace*) **tar.** Eklembacaklılar, keneler, kaplumbağalar gibi bazı hayvanlarda sırtı tamamen ya da kısmen örten kitin veya keratin katmanlarından yapılmış sert örtü; eşanlam: karapaks.

bağbozumu (*Alm. Weinernte, f; Weinlese, f; Fr. vendange, m; İng. grape harvest; vintage*) **tar.** Bağlarda üzümün hasat edildiği yoğun çalşıma dönemi.

bağcılık (*Alm. Weinbau, m; Fr. viticulture, f; İng. grape growing; viticulture*) **tar.** Üzüm üretmek amacıyla asmanın (asma tür ve çeşitlerinin) büyüme ve gelişmesinin düzenlendiği yetiştirme tekniklerinin bütünü; eşanlam: vitikültür.

bağımsız açılma kuralı bkz. **tar. Mendel'in ikinci yasası.**

bağımsız yayınım (*Fr. diffusion indépendante, f; İng. independent diffusion*) **tar.** Maddeyi oluşturan atom, molekül iyon gibi parçacıkların herhangi bir metabolik enerji harcamadan yüksek derişime sahip alandan dinamik denge kuruluncaya kadar düşük derişime sahip alana geçişi olarak ifade edilen, mekanizması Fick ve Graham yasaları ile açıklanan olay; eşanlam: bağımsız difüzyon.

bağışıklık baskılaması (*Alm. Immunosuppression, f; Fr. immuno-inhibition, f; immunosuppression, f; İng. immunosuppression*) **tar.** İnsanlar dahil, hayvanlarda doğal bağışıklık tepkilerini baskılayan, örneğin, bazı ilaçların olumsuz etkileşimi sonucunda ortaya çıkan ya da organ nakillerinde amaçlı olarak uygulanan, bir kimyasal bileşik ya da ışınlama gibi bir eylem.

bağkesen (*Lat. Lethrus apterus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının makaslıböcekler (Geotrupidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lethrus apterus* olan, erginleri 10-20 mm boyunda, koyu mat siyah renkte, vücudun alt kısmı hafif mavimsi pırıltılı olup erginleri asma, baklagiller, sebze ve süs bitkilerinin yaprak, sürgün ve körpe kısımlarını keserek zarar veren böcek türü.

bağlantı dengesizliği (*Alm. Verbindungsungleichgewicht, n; Fr. déséquilibre de liaison, m; İng. gametic phase unbalance; linkage disequilibrium*) **tar.** Farklı lokuslardaki (alel olmayan) genlerin gametlerde bir araya gelme olasılığının, bağımsız açılmaya göre beklenenden daha farklı olması.

bağlantı dengesizliği katsayısı (*Alm. Verbindungsungleichgewichtskoeffizient, m; Fr. coefficient de déséquilibre de liaison, m; İng. coefficient of linkage disequilibrium*) **tar.** Alel olmayan genlerin bir arada olduğu gametlerin bütün gametlere yüzdesi ile bağımsız açılmaya göre bir arada olma yüzdesinin farkı.

bağlantı nöronu (*Alm. Schaltneuron; Interneuron, n; Zwischenneuron, n; Fr. interneurone, m; İng. association neuron; connector neuron; interneuron; local circuit neuron; relay neuron*) **tar.** Duyu ve hareket nöronları arasındaki bağlantıyı kuran ve sinir sisteminin çoğunu oluşturan sinir hücreleri.

bağlı durak (*Alm. Anbindehaltung, f; Fr. stalle entravée; İng. tie-stall*) **tar.** Büyükbaş hayvan barınaklarında, dikilme platformu, yemlik ve idrar kanalından oluşan bölüm.

bağlı duraklı ahır (*Fr. étable à stabulation entravée, f; İng. stanchion barn; tie-stall barn*) **tar.** Tamamen kapalı barınaklarda, hayvanların bireysel olarak bağlı bir biçimde durak denilen bölmelerde sıralar halinde barındırıldığı, hayvanların tüm hayatını bu duraklarda bağlı biçimde geçirdiğinden, duraklarda suluk, yemlik ve idrar kanalı sistemleri bulunan ahır.

bağlı talep (*Alm. gekoppelte Nachfrage; Fr. codemande, f; demande conjointe, f; İng. joint demand*) **tar.** Üretilmelerinde birbirlerinden bağımsız olmalarına karşın, belirli bir ihtiyacın sağlanması için birlikte kullanılması zorunlu olan ürünlere duyulan talep.

bağlı ürünler (*Alm. Kuppelprodukte, pl; Verbundprodukte, pl; Fr. co-produits, pl; produits liés, pl; İng. co-products; joint products*) **1. kim.** Aynı girdi malzemelerinden başlayıp kimyasal tepkime süreçleri içinde ortaya çıkan farklı ürünler; örneğin yüksek fırınlarda kok kömürü, kireçtaşı ve demir cevherinden başlayarak elde edilen yüksek fırın gazı, yüksek fırın cürufu ve pik demir. **2. tar.** Koyun eti üretiminde deri ve yapağı elde edilmesi örneğinde olduğu gibi aynı üretim sürecinde elde edilen farklı ürünler.

bahçe cambazböceği (*Alm. Salatschnellkäfer, m; Fr. taupin des salades, m; İng. common click beetle; Lat. Agriotes sputator*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agriotes sputator* olan, erginleri 6-8,5 mm boyunda, siyahımsı veya açık kahverengi, vücudun her tarafı sarımsı gri renkte tüylerle kaplı olup baklagiller, patates, şekerpancarı gibi bitkilerde erginler yapraklarla, larvalar ise kök ve yumrularla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

bahçe çay kuyruklusu (*İng. garden springtail; Lat. Bourletiella hortensis*) **tar.** Kuyrukla sıçrayanlar (Collembola) takımının Bourletiellidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Bourletiella hortensis* olan, erginleri 0,9-1,5 mm boyunda, koyu yeşilden siyaha kadar değişen renkte, şekerpancarı, patates, soya fasulyesi gibi bitkilerin çimlenen tohumları, yaprakları, kökboğazı ve gövdelerinde beslenerek zarara yol açan kuyrukla sıçrayan türü.

bahçe pulluğu (*Alm. Gartenpflug, m; Fr. charrue de jardin, f; İng. garden plough*) **tar.** Ev ya da küçük ticari işletme boyutlarındaki bahçelerde birinci ve ikinci toprak işleme amacıyla kullanılabilen pulluklar.

bahçe pülverizatörü (*Alm. Gartenspritze, m; Fr. pulverisateur pour le jardinage, m; pulvérisateur dorsal, m; İng. garden sprayer*) **tar.** Bitki ilaçlamasında, püskürtme borusu bitkinin taç ve profiline uygun olarak sıra arasında hareket ettirilerek sürekli ilaçlama yapabilen makineler.

bahçe teresi (*Alm. Gartenkresse, f; Kresse, f; Fr. cresson alénois, m; cresson de jardin, m; İng. cress; garden cress; Lat. Lepidium sativum*) **tar.** Lahanagiller (Cruciferae) familyasının, Lepidium cinsi içinde yer alan, biberli, keskin ve mayhoş lezzetli, sığ ve sulak alanda yetişen, baharatlı yaprakları salata olarak kullanılan, serin iklimden hoşlanan, kısa vejetasyona sahip sebze türü; eşanlam: tere.

bahçe toprakpiresi (*Alm. Maiserdfloh, m; Fr. altise du maïs, f; İng. corn flea beetle; Lat. Chaetocnema hortensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chaetocnema hortensis* olan, erginleri 1,6-2,3 mm boyunda, bronz renkli olup buğdaygiller ve yabancı otlarda kök, sap ve yapraklarda beslenerek zarara yol açan böcek türü.

bakır (*Alm. Kupfer, n; Fr. cuivre, m; İng. copper; Lat. Cuprum*) **1. kim.** Kimyasal simgesi Cu, atom numarası 29, atom ağırlığı 63,54, Mohs sertliği 3 ve özgül ağırlığı 8,96 olan, 1084 °C'de eriyen, kübik sistemde kristalleşen, kırmızımsı turuncu veya kırmızımsı kahverengi, çizgi izi metalik kırmızı-açık kırmızı, nabit olarak nadiren kübik kristaller şeklinde, çoğunlukla uzunlamasına yassı biçimli veya som olarak bulunan, metalik parlaklıkta, yaygın ikizlenme gösteren, opak, kırılğan, nitrik asitte kolay çözünen, birçok metal alaşımında yer alan, üstün fiziksel ve kimyasal özelliklerinden dolayı elektrik ve elektronik, inşaat, ulaşım, kimya ve boya endüstrilerinde, kuyumculukta, endüstriyel donatı ve turistik eşya yapımında yaygın olarak kullanılan, bakır içeren sülfür yataklarının oksidasyon zonlarında oluşan element. **2. tar.** Yemlerde yeterli düzeyde bulunan, hayvanlara yüksek düzeyde verildiğinde zehirli etkisi olan, vücutta başlıca kaslar, kemik iliği ve karaciğerde depolanan; yetersizliğinde demir soğurumunda gerileme, anemi, karaciğer, dalak ve saçın bakır kapsamalarının azalmasına neden olan, sığır ve koyunlarda ishal, kuzularda arka bacaklarda felç ve ergin koyunlarda kötü nitelikli yün ve laboratuvar hayvanlarında kıl ağarmasına neden olan iz element.

bakırrenkli çiçekzınnı (*Alm. Kupfer-Rosenkäfer, m; İng. copper chafer; Lat. Protaetia cuprea*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının çiçekzınnıları (Cetoniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Protaetia cuprea* olan, erginleri parlak bakırımsı renkte, 15-22 mm boyunda, çeşitli meyve ağaçlarıyla yabancı bitkilerin ve kültür bitkilerinin çiçeklerinde ve bazen olgun meyvelerle beslenen böcek türü.

bakırrenkli yassıbaş böceği (*Lat. Perotis lugubris lugubris*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Perotis lugubris lugubris* olan, erginleri 14-26 mm boyunda, bronz renkli, larvaları badem, kayısı, kiraz, şeftali, erik ağaçlarının kökboğazında galeriler açarak beslenen böcek türü; eşanlam: bakırlı yassıbaş böceği.

bakir bölge (*Alm. Wildnis, f; Fr. aire de nature sauvage, f; étendue sauvage, f; milieu sauvage, m; İng. wilderness; wilderness area*) **tar.** İnsan tarafından kültüre alınmamış, etkilenmemiş, yerleşilmemiş alanlar; eşanlam: eldeğmemiş bölge.

bakla 1. (*Alm. Gliederkette; Fr. maillon de chaîne, m; İng. link; link of a chain*) **denz.** Demir zincirini oluşturan her bir zincir halkası. **2.** (*Alm. Faberbohne, f; Saubohne, f; Fr. fève, f; féverole à gros grains, f; İng. bell bean; broad bean; faba bean; fava bean; field bean; Lat. Vicia faba var. major*) **tar.** 1. Baklagiller (Leguminosae) familyasına giren, taze ve kuru tohumları yemeklik olarak tüketilen, serin iklimden hoşlanan sebze türü. 2. Pek çok yemlik varyetesi bulunan, %25 civarında ham protein ve %8 civarında ham selüloz içeren, baklagil tohumları içerisinde orta düzeyde proteine sahip, proteini globulin (legumin ve visilin) ve albümin (legümelin) içeren, nitrojenli maddelerinin %10'u amit maddeleri durumunda, yağ içeriği düşük, nitrojensiz öz maddelerin çoğu nişasta durumunda, potasyum, fosfor, mangan ve E vitaminince zengin, A ve D vitaminleri bulunmayan, B vitaminlerini orta düzeyde içeren, bütün hayvanlar için sindirilebilirliği yüksek, proteininin biyolojik değeri düşük, kırılarak ve eksiklikleri tamamlanarak belli oranlarda yedirildiğinde tüm hayvanların besisinde et ve içyağı kalitesini olumlu etkileyen, süt hayvanlarında süt ve sütteki yağ miktarını artıran, gaz yapıcı özelliği ve tanen içermesi nedeniyle genç hayvanlar ve gebeler için daha az uygun olan yoğun yem kaynağı baklagil tohumu.

bakla benek virüsü (*Fr. virus de la marbrure de la fève, m; İng. BBMV; broad bean mottle virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, Leguminosae familyasından bitkileri enfekte eden, konakçılarında klorotik mozaik ve damar açılması şeklinde belirtiler oluşturan bromovirüs.

bakla leke virüsü (*Fr. virus de la tache colorée de la fève; İng. BBSV; broad bean stain virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve tohum ile taşınan, sadece Leguminosae familyasındaki bitkileri hastalandıran ve konakçılarında klorotik beneklenme, mozaiklenme ve tohumda nekrotik lekeler oluşturan komovirüs.

bakla nekroz virüsü (*Fr. virus de la nécrose de la fève, m; İng. BBNV; broad bean necrosis virus*) **tar.** Özsu ile ve toprakla taşınan, konakçıları olan bakla ve bezelyede genç yapraklarda kırmızımsı kahverengi lekeler, çizikler, dama nekrozu şeklinde belirtiler oluşturan pomovirüs.

bakla samanı (*Alm. Saubohnstroh, n; Fr. paille de fève de Windsor, f; paille de féverole à gros grains, f; İng. broad bean straw*) **tar.** Bakla bitkisinin sap ve yapraklarının öğütülmesiyle elde edilen, buğdaygil samanlarına göre ham protein, ham selüloz ve kalsiyum bakımından daha iyi durumda bulunan, %5,5-6 arasında ham protein ve %33-39 arasında ham selüloz içeren, gevişgetirenler ve atların beslenmesinde kaba yem ihtiyaçlarının bir kısmı yerine kullanılabilen baklagil grubu kaba yem.

bakla solgunluk virüsü (*Fr. virus du flétrissement de la fève, m; İng. BBWV; broad bean wilt virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, en az üç yaprakbiti türü ve özsu ile taşınan, bakla, bezelye, ıspanak olmak üzere 14 familyadan 43 türü enfekte eden, konakçılarında solgunluk, çizgi desenleri, yanıklık, halkalı lekeler ve mozaik şeklinde belirtiler oluşturan fabavirüs.

bakla solgunluk virüsü 2 (*Fr. virus du flétrissement de la fève 2, m; İng. BBWV-2; broad bean wilt virus 2*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik inokülasyonla ve yaprakbitleri ile taşınan, başlıca konakçıları arasında bakla, börülce, nohut, fasulye, soya fasulyesi, ıspanak ve marul olmak üzere 39 farklı familyadan 177 tür olan ve bu konakçılarında mozaiklenme, cüceleşme, yanıklık, nekrotik lekeler, apikal nekroz şeklinde belirtiler oluşturan fabavirüs.

bakla tohumböceği (*Alm. Ackerbohne Rüsselkäfer; Fr. bruche de la fève, f; İng. bean beetle; bean seed beetle; Lat. Bruchus rufimanus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchus rufimanus* olan, erginleri 3,5-4,5 mm boyunda, siyah renkli ve üzeri kıllı olup ergin ve larvaları bakla ve fiğ tohumlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

bakla yaprakbiti (*Alm. schwarze Bohnenlaus; Fr. pucéron noir de la fève, m; İng. bean aphid; black bean aphid; Lat. Aphis fabae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis fabae* olan, erginleri 1,8-2,8 mm boyunda, siyah renkli, ergin ve nimfleri bakla, fasulye, kabak, hıyar gibi sebzelerle süs bitkileri ve endüstri bitkilerinin yaprak, sürgün ve gövdelerini sokup emerek beslenen ve ballık oluşturan ve bazı virüs hastalıklarını taşıyarak zarar veren böcek türü.

bakla zınnı (*Alm. zottiger Blütenstecher, m; Fr. cétoine hérissée; cétoine velue; İng. apple blossom beetle; hairy beetle; Lat. Tropinota hirta*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının Cetoniidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Tropinota hirta* olan, erginleri armut, kiraz, kayısı, erik, şeftali, asma, süs bitkileri ve bazı sebzelerin çiçekleri ile beslenen ve bu bitkilerin yaprak, tomurcuk ve meyvelerine de zarar veren böcek türü.

baklagil kavuzu (*Alm. Hülsenfruchtschale, f; Fr. écorces de légumes, pl; İng. legume hull; legume husk*) **tar.** Bakla, bezelye, burçak, fiğ, lüpen, mercimek, soya gibi baklagil grubu tane veya tohumların dışını örten kabuğun soyulması işlemleriyle elde edilen, %6-18 arasında ham protein ve %19,5-37 arasında ham selüloz içeren ve hayvan yemi olarak kullanılabilen yan ürün; eşanlam: baklagil kılıfı.

baklagil samanları (*Alm. Stroh der Hülsenfrüchte, n; Stroh der Leguminosen, n; Fr. paille de plantes légumineuses, f; İng. leguminous straws*) **tar.** Bakla, bezelye, börülce, burçak, fiğ, fasulye, mercimek, nohut, soya, üçgül, yerfıstığı gibi baklagil tohumlarının harman edildikten sonra arta kalan kısımlarından oluşan, bitki çeşidi, kurutma derecesi ve şekli ile üzerinde bulunan yaprak durumuna göre yem değerleri değişen, buğdaygiller samanlarına göre ham protein, ham selüloz ve kalsiyum bakımından daha iyi durumda bulunan, gevişgetirenlerin ve atların beslenmesinde kaba yem ihtiyaçlarının bir kısmını karşılamada kullanılabilen kaba yem.

baklagil tahtakurusu (*İng. gorse shield bug; Lat. Piezodorus lituratus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Piezodorus lituratus* olan, erginleri 10-12 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri yonca, üçgül gibi baklagil yem bitkilerinin sürgün ve tohum kapsüllerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: baklagil pentatomidi.

baklagil tohumböcekleri (*Alm. Samenkäfer, pl; İng. bean weevils; seed beetles; Lat. Bruchinae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, erginleri baklagillerin çiçektozlarıyla, larvaları taneleri içinde beslenen türleri içeren ve en bilinen türü fasulye tohumböceği (*Acanthoscelides obtectus*) olan altfamilya; eşanlam: tohum böcekleri.

baklagil tohumları (*Alm. Hülsenfrüchte, pl; Fr. grains de légumineuses, pl; İng. legume seeds; seed of leguminous plants*) **tar.** Buğdaygil tohumlarına göre proteince zengin, %22-36 arasında ham protein ve %3-12 arasında ham selüloz içeren, bazıları acı lezzetli, yem tüketimlerini düşüren ve kabızlığa neden olan zehir etkili alkaloit veya glikozit karakterde maddeler içerdiğinden pişirme, haşlama veya buğulama gibi ön muameleye tabi tutulması gereken, nitrojensiz öz maddeleri başta nişasta olmak üzere dekstrinler, zamp maddeleri, pentozanlar ve organik asitlerden oluşan, ham kül, mineraller ve ham selüloz sindirilebilirliği buğdaygillerden daha yüksek, kavuzları bulunmadığından silisyum dioksit içerikleri çok düşük, D vitamini az, C vitamini içermeyen, özel durumlar dışında hayvanlara kırılarak yedirilen bakla, bezelye, börülce, burçak, fasulye, fiğ, lüpen, mercimek, mürdümük, nohut, soya fasulyesi, yer fıstığı gibi tohumlar.

bakterisit etki (*Alm. bakterizide Wirkung; Fr. effet bactericide, m; İng. bactericide effect*) **tar.** Bakteriyel etkili bir ilacın bakteri etmenlerini öldürme etkisine denir.

bakteriyel soğuk su hastalığı (*Alm. Kaltwasserkrankheit, f; Fr. maladie des eaux froides, f; İng. bacterial cold water disease; bacterial coldwater disease; psikrophylosis*) **tar.** Bazı alabalık türlerinde, *Cytophaga psychrophila*'nın neden olduğu, genç ve yavrularında özellikle su sıcaklığının 10° C'nin altına düştüğü durumlarda, sırt ve kuyruk yüzgeçlerinde, vücut yüzeyinde çeşitli büyüklükte yaraların oluştuğu, bulaşıcı ve öldürücü bakteriyel hastalık; eşanlam: psikrofiloz.

bakteriyel solungaç hastalığı (*Fr. maladie des branchies, f; İng. bacterial gill disease*) **tar.** Balıklarda, *Flavobacterium branchiophila*'nın neden olduğu, solungaç filamentleri lamellerinin birbirine yapışması, dejenerasyonu ve solungaç hücre ve dokusunun ölümü ile ortaya çıkan bulaşıcı ve öldürücü bakteriyel hastalık.

bakteriyostatik madde (*Alm. Bakteriostatikum, m; Fr. bactériostatique, m; İng. bacteriostat; bacteriostatic agent; bacteriostatic effect*) **tar.** Bakterileri öldürmeden sadece çoğalmalarını durduran madde.

bakteroit (*Alm. Bakteroid; Fr. bactéroïde, m; İng. bacteroid*) **tar.** Çoğunlukla bitkilerin kök yumrularında bulunan, havadaki azotun bağlanmasında rol alan, bakteriye benzeyen hücreler ya da değişime uğramış bakteri hücreleri.

baktöfügasyon (*Alm. Baktöfugation, f; Fr. bactöfugation; İng. bactöfugation*) **tar.** Sütteki bakteri hücrelerinin en az %90'ının merkezkaç kuvveti ile çalışan özel baktöfügator adı verilen ayırıcı ile ayrılması işlemi.

baktöfügator (*Alm. Entkeimungsseparator, m; Fr. bactöfugateur, m; İng. bactöfugator*) **tar.** Peynir ve içme sütü üretim teknolojisi başta olmak üzere süt teknolojisinde işlenecek çiğ sütün içindeki özellikle sporlu ve patojen bakteri türü mikroorganizmaların neredeyse tamamını, toplam bakterilerin de en az %90'ının santrifüj etkisiyle uzaklaştırıldığı bir ayırma yöntemi ve makinesi.

bakulovirüs (*Alm. Baculoviren, pl; Fr. baculovirus, pl; İng. baculovirus*) **tar.** Ağız yoluyla giriş yaparak mideden enfeksiyon başlatan, genellikle türe özelleşmiş, temel olarak Lepidoptera, Hymenoptera ve Diptera takımına ait böcek türleri ve bazı omurgasızları da enfekte edebilen, biyolojik mücadelede kullanılan, ticari biyopestisit formülasyonları da bulunan, ayrıca rekombinant protein üretiminde vektör olarak da yararlanılan, *Baculoviridae* familyasında yer alan etken.

bal hasadı (*Alm. Honigernte, f; Fr. récolte de miel, m; İng. honey harvest*) **tar.** Nektar akışı dönemi sonunda petek gözlerine yerleştirilmiş ve suyu uçurularak olgunlaştırılmış balın alınması işlemi; eşanlam: bal sağımı.

balarıları (*Alm. echte Bienen, pl; Fr. abeilles, pl; abeilles sociales, pl; İng. bees; Lat. Apidae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, türleri sosyal yaşayış gösteren, polen ve nektarla beslenen, çiçekli bitkilerin tozlaşmasında rol alan ve en bilinen türü balarısı (*Apis mellifera*) olan familya.

balarılarını kışlatma (*Alm. Honigbienen Überwinterung, f; Fr. hivernage des abeilles, m; İng. wintering honey bees*) **tar.** Soğuk ve kar yağışı çok olan bölgelerde arıların kışı rahat ve tehlikesiz geçirmeleri için kovanların kapalı bir yere alınması, etraflarının soğuktan koruyucu maddelerle sarılması ve kovanlara kış devresinde yetecek kadar besin maddeleri konulması gibi alınan tedbirler dizisi.

baları (*Alm. Europäische Honigbiene, f; westliche Honigbiene, f; Fr. abeille européenne, f; avette, f; mouche à miel, f; İng. European honey bee; honey bee; western honey bee; Lat. Apis mellifera*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının balarıları (Apidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Apis mellifera* olan, işçi arılar 10-15 mm, erkek arılar 15-17 mm, ana arı 18-20 mm boyunda, siyahımsı kahverengi ve sarı renkli, çiçekli bitkilerin döllemede

önemli rol oynayan, bal, polen, propolis, balmumu, arı zehiri, arı sütü gibi ürünleri beslenme, sağlık, kozmetik gibi alanlarda kullanılan sosyal yaşayışlı yararlı böcek türü.

balansı kolonisi (Alm. *Honigbienenvolk*, n; Fr. *colonie d'abeilles*, f; İng. *honey bee colony*) **tar**. Bir ana arı, on binler mertebesinde işçi arı ve birkaç bin erkek arıdan oluşan arı ailesi.

balansı trake akarı (Alm. *Tracheenmilbe*, f; Fr. *acarien de l'abeille*, m; İng. *honey bee mite*; *honey bee tracheal mite*; Lat. *Acarapis woodi*) **tar**. Prostigmata alttakımı ve Tarsonemidae familyası üyesi olan, dişileri çok küçük, arıların trakelerinin hemolimflerinde iç parazit olarak beslenen ve çoğalarak trakelerin çökmesine neden olarak solunum yapmalarını engelleyen, larvadan ergine 11-15 günde gelişebilen araknit türü.

balast yem (İng. *ballast feed*) **tar**. Ham selüloz içeriğinin yüksek olması nedeniyle besin maddeleri sindirilebilirliği de yoğun yemlerden düşük olan ve hayvanlara tokluk hissi vermek amacıyla yedirilen sap, saman gibi yem maddeleri; eşanlam: dolgu yemi.

baldırısrın (Alm. *Brennfliege*, f; *Stallfliege*, f; *Wadenbeißer*, m; *Wadenstecher*, m; Fr. *mouche charbonneuse*, f; *mouche piquante*, f; *stomoxe*, f; İng. *barn fly*; *biting house fly*; *dog fly*; *power mower fly*; *stable fly*; Lat. *Stomoxys calcitrans*) **tar**. Sinekler (Diptera) takımının karasinekler (Muscidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Stomoxys calcitrans* olan, erginleri 5-7 mm boyunda, grimsi renkli, siyah benekli, insanları özellikle ayak ve baldırlarından, ayrıca evcil hayvanları da değişik yerlerinden sokarak rahatsızlık veren ve bazı hastalıkları taşıyıp bulaştırarak zarara neden olan böcek türü.

balık 1. (Alm. *Magnetührstab*, m; Fr. *agitateur magnétique*, m; *barreau magnétique*, m; İng. *magnetic agitator*; *magnetic stirring bar*) **kim**. Dönen bir dış manyetik alanın etkisiyle kaplardaki sıvının içinde yaptığı çok hızlı fırdolanım hareketiyle sıvıları karıştıran çubuk; eşanlam: mıknatıslı karıştırıcı. **2.** (Alm. *Fisch*, m; Fr. *poisson*, m; İng. *fish*) **tar**. Suda yaşayan, hareketini yüzgeçleri ile sağlayan, solungaçları ile solunum yapan, derisi çoğunlukla pullarla kaplı, soğukkanlı ve omurgalı bir hayvan.

balık avlama (Alm. *Fang*, f; *Fishzug*, m; Fr. *chasse*, f; *pêche*, f; İng. *fishing*) **tar**. Belirli bir yöntem ve araç kullanılarak denizde, gölde veya akarsularda balık yakalama.

balık avlama ruhsatı (Alm. *Fanglizenz*, f; *Fischereilizenz*, f; Fr. *licence de pêche*, m; *permis de pêche commerciale*, m; İng. *commercial fishing license*; *fishing licence*) **tar**. Su ürünleri üretimi ve avlama yapacak gerçek ve tüzel kişilerin, yetkili otorite tarafından, kendileri ve üretimde ve avlamada kullanacakları gemiler için almakla yükümlü oldukları belge.

balık banyosu (İng. *fish bath*) **tar**. Çeşitli hastalıkların tedavisi veya hastalıklara karşı korunmaları amacıyla balıkların kimyasal maddelerden hazırlanan çözeltiler içerisinde belli süre bekletilme işlemi.

balık bilimi (*tar. ihtiyoloji*) (Alm. *Fischkunde*, f; *Ichthyologie*, f; Fr. *ichthyologie*, f; İng. *fish science*; *ichthyology*) **tar**. Çenesiz, kıkırdaklı ve kemikli balıkları inceleyen bilim dalı.

balık biti hastalığı (Fr. *maladie de pou des poissons*, f; İng. *fish louse disease*) **tar**. Etkeni küçük kabuklu olan, tatlı su balıklarında *Argulus* sp., deniz balıklarında *Caligus* sp.'in neden olduğu, balıkların derisinde kızarıklık ve yaraların görüldüğü paraziter hastalık.

balık geçidi (Alm. *Fischpass*, m; Fr. *passe migratoire*, f; *passe à poissons*, f; İng. *fish passage*; *fishway*) **tar**. Yumurtlamak amacıyla içsu veya denizlere göç eden balıkların akarsular üzerindeki, göl, gölet, bent ve baraj gibi engelleri aşabilmeleri için bunların yan taraflarına yapılmış, 50-60 cm kadar derinlikteki havuzcukların merdiven şeklinde yerleştirilmesi ve bunlardan su akıtılması ile sağlanan su yolu.

balık hasat çukuru (İng. *fish harvesting basin*) **tar**. Havuz içinde su boşaltım savağının önünde veya havuz dışında boşaltım kanalı ile bağlantılı, balıkların hasadında kullanılan çukur.

balık hasatı (Alm. *Fischfangung*, f; Fr. *récolte de poissons*, f; İng. *fish harvest*) **tar**. Balık yavrusu, balıkçık, besi balıkları ve sofralık balıkların başka havuzlara nakli ve satış amacıyla buldukları havuzlardan alınması.

balık havuzu (Alm. *Fischteich*, m; Fr. *alévinier*, m; *étang de pisciculture*, m; *étang d'élevage*, m; İng. *fish pond*) **tar**. Kullanım amacı ve yapım şekline göre değişik tipleri olan, su giriş ve çıkışı kontrol edilebilen balık üretim amacıyla kullanılan her nevi yapay veya doğal su rezervi.

balık larvası (*Alm. Fischlarve, f; Fr. larve de poissons, f; İng. fish larva; larval fish*) **tar.** Yumurtadan çıkmış, besin kesesi taşıyan, henüz dışarıdan beslenmeye geçmemiş, erginine benzemeyen balık yavrusu; eşanlam: larva balık.

balık sağımı (*Alm. künstliches Ablachen; Fr. ponte artificielle; İng. fish stripping*) **tar.** Cinsel olgunluğa gelmiş balıkların yapay dölleme amacıyla karınlarının sıvazlanması suretiyle yumurta ve spermlerinin alınması.

balık tuzağı (*Alm. Fischreuse, f; Fr. nasse, f; İng. fish trap*) **tar.** Balık ve diğer su ürünlerini avlamak için doğal sığınma ortamlarından esinlenilerek yapılmış, bir hazne içine girerek yakalanması esasına dayanan yemli ya da yemsiz olabilen sepetler, pinterler ve çömllekler gibi avlama araçları.

balık unu (*Alm. Fischmehl, f; Fr. farine de poisson, f; İng. fish meal*) **tar.** Tüm balık veya balık konservesi kalıntıları veyahut balığın yağı, derisi, karaciğeri ve benzeri kısımları alındıktan sonra kalanının kurutulup öğütülmesi suretiyle elde edilen, genellikle %55-72 arasında ham protein ve %2-14 arasında ham yağ içeren, pratikte kullanılmakta olan yem maddeleri içerisinde proteinin biyolojik değerliliği en yüksek olan, kanatlı ve domuz beslemede protein ve özellikle elzem amino asitlerin sağlanmasında önem taşıyan su ürünleri kalıntısı.

balık yuvası (*Alm. Fischnest, n; Fr. nid de poisson, m; İng. fish nest*) **tar.** Balıkların ot, kök, su bitkileri, çakıl, taş gibi malzemeleri bir araya getirerek oluşturdukları yumurtlama yerleri.

balıkçık (*Alm. Junglachs, m; Setzling, m; Fr. alevin d'un an, m; İng. fingerling*) **tar.** Türlerine göre ağırlığı ve büyüklüğü değişen, yavru ve ergin balık arasındaki büyüklükte olan balık.

balıkçılık biyolojisi (*Alm. Fischerei Biologie, f; Fr. biologie des pêches, f; ichtyobiologie, f; İng. fishery biology*) **tar.** Balık topluluklarının sayısal miktarlarının yer ve zamana göre değişimlerinin araştırılması ile bunların çevre ve avcılıkla olan ilişkilerini ortaya koyan, ticari ve sportif balıkçılıkta en iyi ürüne ulaşma yollarını araştıran uygulamalı bir bilim dalı.

balistospor (*Alm. Ballistospore, f; Fr. ballistospore, f; İng. ballistoconida; ballistospore*) **tar.** Bazidyumdan belirli bir kuvvetle koparak havaya fırlatılan bazidiyospor.

balkabağı (*Alm. Moschus-Kürbis, m; Fr. courge musquée; İng. cushaw pumpkin; musky gourd; musky pumpkin; Lat. Cucurbita moschata*) **tar.** Kabakgiller (Cucurbitaceae) familyasına dahil olan, sarılıcı, sürünücü, kol atma eğiliminde geniş yaprak ayasına sahip bitkileri olan, kestane kabağına göre daha ince ve yumuşak kabuklara sahip olan, kabuk rengi koyu yeşil veya turuncu renkte, meyve eti sarı ve turuncu renkte olan, çoğunlukla meyveleri pişirilerek yenen, sıcak iklimden hoşlanan sebze türü.

Balkan menekşe kelebeği (*Alm. Balkan-Perlmutterfalter, m; Fr. nacré des Balkans, m; İng. Balkan fritillary; Lat. Boloria graeca*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Alacakelebekler (Nymphalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Boloria graeca* olan, erginlerinin kanat açıklığı 40-45 mm, kahverengimsi turuncu, üzeri koyu kahverengi desenli, larvaları menekşe bitkileriyle beslenen böcek türü.

Balkan uzun tahtakurusu (*Lat. Artheneis balcanica*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Artheneis balcanica* olan, erginleri 3,4-3,9 mm boyunda, sarımsı kahverengi böcek türü.

ballı eşekarları (*Alm. Honigwespen, pl; Fr. masarines, pl; İng. pollen wasp; Lat. Masaridae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, larvalarını nektar ve polenle besleyen türlerin bulunduğu familya.

ballıbaba süslüböceği (*Lat. Meliboeus heydeni*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Meliboeus heydeni* olan, erginleri 5,1-6,4 mm boyunda, parlıltılı mavi renkli, ergin ve larvaları ballıbaba familyasından bitkilerle beslenen böcek türü.

balon sarmaşığı (*Alm. Ballonrebe, f; Herzsame, f; İng. balloon vine; heartseed; love-in- a-puff; Lat. Cardiospermum halicacabum*) **tar.** Akçaağaçgiller (Sapindaceae) familyasına ait, anavatanı Tropik Afrika ve Tropik Amerika olan, tohumla ve bölme ile çoğaltılabilen, çok hızlı büyüyen, meyveleri balon, tohumları ise kalp şekilli, sütunlarda, bahçe kenarlarında ve çitlerde sarılıcı olarak kullanılabilen, yayılıcı ve tırmanıcı tek yıllık bir bitki; eşanlam: kardiospermum.

balsıra (Alm. *Honigtau*, m; Fr. *miellat*, m; İng. *honeydew*) **tar**. Yaprak biti, koşnil gibi zararlıların ya da bu zararlıların etkisi ile bitkinin çıkardıkları tatlımsı ve yapışkan salgıların ağaçların dal, yaprak ve meyvelerin yüzeyinde birikmesi.

balya (Alm. *Ballen*, m; Fr. *balle*, f; İng. *bale*) **1. denz**. Kendir bezi, branda ve benzeri maddelerle ambalajlanmış çuval veya denk şeklindeki ticari eşya. **2. deri**. Dağıtım için hazırlanmış, ip, sicim gibi malzemelerle bağlanmış malzemelerin kümesi. **3. tar**. Kuru ot, saman ve yünlerin makineyle sıkıştırılıp bağlanmış durumu. **4. teks**. Tekstil liflerinin, pres makinelerinde basınç altında hacmi küçültülerek dikdörtgenler prizması şeklinde ambalajlanmış, plastik ya da alüminyum çemberle bağlanmış hali.

balya makinesi (Alm. *Aufsammelpresse*, f; *Feldpresse*, f; *Pick-up Presse*, f; Fr. *presse ramasseuse*; *ramasseuse-presse*; İng. *baler*; *pick-up baler*) **tar**. Genelde traktörle çalışan, ot veya samanları hasat sonrası sıkıştırıp küp veya silindirik biçiminde bağlayan makine.

bambulböcekleri (İng. *jewel scarabs*; Lat. *Rutelidae*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, ergin ve larvaları bitkilerin toprak altı ve üstü kısımlarıyla beslenen türleri içeren ve en bilinen türü Anadolu ekin bambulu (*Anisoplia segetum*) olan familya.

bambulotu (Alm. *Sonnenwende*, f; İng. *cherry pie*; *common heliotrope*; Lat. *Heliotropium peruvianum*) **tar**. Hodangiller (Boraginaceae) familyasının Peru orijinli, hoş kokulu ve menekşe rengi çiçekleri olan, saksı, balkon ve sınır çiçeği olarak kullanılan, verimli toprakları ve güneşli ortamları tercih eden, Peru dışında tek yıllık olarak yetiştirilen ve tohumla çoğaltılan süs bitkisi.

bamya mozaik virüsü (Alm. *Mosaikvirus der Okra*, n; Fr. *virus de la mosaïque de l'okra*, m; İng. *OkMV*; *okra mosaic virus*) **tar**. Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, bilinen bir vektörü olmayan, Malvaceae familyasından çok geniş bir konakçı dizisi olan, konakçılarında mozaik ve benekler şeklinde belirtiler oluşturan timovirüs.

ban otu (Alm. *Hexenkraut*, n; *schwarze Bilsenkraut*, n; Fr. *jusquiame noire*, f; İng. *black henbane*; *henbane*; *stinking nightshade*; Lat. *Hyoscyamus niger* L.) **tar**. Patlıcangiller familyasına mensup, iki yıllık, otsu 20-100 cm kadar boylanan zehirli, sinir sistemi üzerinde etki yaptığı bilinen, tıp ve eczacılıkta kullanımı olan bitki; eşanlam: batbat otu, çömlek otu.

bandırma çözeltisi (Fr. *solution de trempage*, f; İng. *dipping solution*) **tar**. Kurutmalık üzüm hasat edildikten sonra, hızlı kuruma, iyi tane rengi ve parlaklık elde etmek amacıyla üzümlerin muamele edildiği, potasyum karbonat ve zeytinyağının belirli oranlarda karıştırılması ile hazırlanan çözelti; eşanlam: potasa çözeltisi.

banotu mozaik virüsü (Alm. *Bilsenkrautmosaikvirus*, m; Fr. *virus de la mosaïque du jusquiame*, m; İng. *henbane mosaic virus*; *HMV*) **tar**. Tek sarmallı RNA içeren, Solanaceae familyasından bitkileri enfekte eden, yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, konakçılarında mozaik belirtilerine neden olan potyvirus.

banyo (*deri flotte*) **1.** (Alm. *Flotte*, f; Fr. *bain*, m; İng. *float*) **deri**. Pikle, sepilme gibi deri işlentilerinin yapıldığı sulu ortam. **2.** (Alm. *Bad*, n; Fr. *bain*, m; İng. *bath*) **kim**. İçine daldırılan bir cismi sabit sıcaklıkta tutmak, yağlamak ya da kimyasal bir işleme sokmak için kullanılan içi madde dolu kap; eşanlam: yunak. **3.** (Alm. *Tauch*, m; Fr. *plongement*, m; İng. *dipping*) **tar**. Koyun, keçi, domuz gibi hayvanların dış parazitler ve çeşitli hastalıklara karşı korumak için özel yapılmış banyoluk içerisindeki ilaçlı suya batırılıp çıkarılma uygulaması.

barbakan (Alm. *Barbakan*, m; Fr. *barbacane*, f; İng. *barbacan*; *barbican*; *weep hole*) **tar**. İstinat duvarlarında belirli aralık ve yüksekliklerde bırakılan akaçlama delikleri.

bardo (Alm. *Maulesel*, m; Fr. *bardeau*, m; İng. *hinny*; Lat. *Equus*) **tar**. Memeliler (*Mamalia*) sınıfının, tektırnaklılar takımının (*Perissodactyle*), atgiller (*Equidae*) familyasından, aygır ve dişi eşeğin çiftleşmesinden meydana gelen, dış yapı bakımından ata benzeyen, kötü çevre şartlarına dayanıklılığı anadan geçen, erkekleri kısır, bacaklarına oranla iri vücutlu olan ve kuyruk kılları çalı gibi çok kaba olan melez hayvan.

barınak yemlemesi (Alm. *Stallfütterung*, f; Fr. *affouragement à l'étable*, m; İng. *barn feeding*; *confined feeding*; *house feeding*; *indoor feeding*; *stall feeding*) **tar**. Hayvanların yem ihtiyaçlarının otlatmadan önce veya otlatmadan sonra barınak içinde veya avlusunda karşılanması.

bariyer izolasyonu (*Fr. isolement par une barrière, m; İng. barrier isolation*) **tar.** Yabancı döllenen bitkilerde tohumluk elde edebilmek için bitki grupları arasında çiçektozu geçişini engelleyici sık ve daha uzun boylu bitkilerin ekilmesi ile tozlaşma ve dölllenme olmasının önlenmesi.

basamaklı teras (*Alm. Hangterrasse zur Erosionsbekämpfung, f; Fr. terrasse en gradins, f; İng. bench terrace*) **tar.** Eğimli arazilerde, nemi korumak, erozyonu azaltmak veya su akışını kontrol etmek veya depolamak için belirli aralıklarda, toprak, taş ve diğer materyallerden yapılmış, üstü yatay veya düşük eğimli, uzun dar bir sırt veya set.

basamaklı tip kümes (*Fr. cage californienne, f; İng. California cage*) **tar.** 2 veya 3 katlı basamak biçiminde, üst üste yerleştirilen kafes sıralarından oluşan kümes sistemi; eşanlam: Kaliforniya tipi kümes.

basık korsan tahtakurusu (*Lat. Callistodema fasciata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının korsan tahtakuruları (Reduviidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Callistodema fasciata* olan, erginleri 9,8-11,3 mm boyunda, turuncumsu kırmızı, üzeri siyah desenli, ılgınlar üzerinde bulunan ve diğer böcekleri avlayarak beslenen böcek türü.

basıkçekirge (*Fr. tétrix déprimé; Lat. Depressotetrix depressus*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının cüce çekirgeler (Tetrigidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Depressotetrix depressus* olan, erginleri 15-16 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri çeşitli bitki türlerinde beslenen böcek türü.

basıkvücutlü cambazböcek (*Lat. Agriotes depressus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agriotes depressus* olan, erginleri 12 mm boyunda, koyu kahverengi, vücudu sarımsı kahverengi tüylerle kaplı böcek türü.

basıkvücutlü uzun tahtakurusu (*Lat. Macrolax fasciata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Macrolax fasciata* olan, erginleri 3,7-5 mm boyunda, koyu kahverengi vücutlü, kanatlarının üzeri açık kahverengi desenli; laden, menengiç, mürver gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

basit daldırma (*Fr. marcottage par couchage, m; İng. simple layering; soil layering*) **tar.** Bir dalın toprağa doğru bükülmesi, toprağa gelen kısmının toprak veya başka bir köklendirme materyali ile örtülmesi ve dalın ucunun topraktan dışarı çıkarılarak yapılan daldırma ile çoğaltma.

basit göz (*Alm. Ocellus, m; Fr. ocelle, m; İng. ocellus; simple eye*) **tar.** 1. İnsanda ve birçok hayvanda olduğu gibi tek bir merceğe sahip göz. 2. İnsanlar ve birçok hayvanda olduğu gibi tek bir merceğe sahip göz.

basit sigmoid gelişme (*Alm. einfache sigmoidale Entwicklung, f; Fr. croissance sigmoïdale simple, f; İng. simple sigmoid development*) **tar.** Meyvelerin ilk dönemde yavaş, orta dönemde hızlı ve son dönemde yavaş gelişme göstermesi.

basit tomurcuk (*İng. plain bud*) **tar.** Sürdüğünde yalnız çiçek veya yalnız yaprak meydana getiren tomurcuk yapısı; eşanlam: saf tomurcuk.

baskılayıcı toprak (*Alm. Suppressivimpfung Boden, m; Fr. sole suppressive, f; İng. suppressive soil*) **tar.** Toprakta var olan pek çok organizma ve çevre koşulu etkisiyle herhangi bir hastalığın gelişme göstermediği toprak türü. Bu etki daha çok o hastalık etmenine karşı antagonistik etki gösteren mikroorganizmalardan kaynaklanmaktadır.

baskın alel (*Alm. dominantes Allel, n; Fr. allèle dominant, m; İng. dominant allele*) **tar.** Homolog kromozomunun karşı lokusunda eşleştiği alelin baskın ya da çekinik olmasına bağlı kalmadan aynı fenotipi üreten alel.

baskın karakter (*Alm. dominantes Charakter, n; Fr. caractère dominant, m; İng. dominant character; dominant trait*) **tar.** 1. Baskın bir alelin çekinik bir allele eşleşmesi sonucunda ortaya çıkan kalıtsal karakter. 2. Organizmalarda, biri diğerinden daha belirgin, devamlı, daha sık görülebilen karakter.

baskın öldürücülük (*Alm. dominante Letalität, f; Fr. létalité dominante, f; İng. dominant lethality*) **tar.** Kimyasallar ya da radyasyon yoluyla değiştirilmiş haploit bir çekirdek ile normal bir haploit çekirdeğin birleşmesiyle meydana gelen zigotun hemen veya kısa bir sürede ölümüne neden olan, kısır böcek tekniğinin temelini oluşturan uygulama.

baskınlık (Alm. Dominanz, f; Fr. dominance, f; İng. dominance) **1. endst.** Karar kuramında bir seçeneğin tüm ölçütler altında diğer seçenekleri değerlendirme dışı bırakacak kadar daha üstün ve daha uygun olması durumu; eşanlam: başatlık. **2. tar.** Heterozigot bireylerde bir alelin belirlediği fenotipin ortaya çıkması hali; eşanlam: dominantlık.

baş 1. (Alm. Bug, m; Fr. avant; proue, f; İng. stem) **denz.** 1. Bir teknenin baş bodoslaması, baş kasarası ve omuzluklarının bulunduğu ön ve ileri kısmı. 2. Geminin ön ucu, baş tarafı. **2.** (Alm. Kopf, m; Fr. tête, f; İng. head) **tar.** Böceklerde embriyonal gelişim döneminde ilk altı segmentten meydana gelen, anten, ağız parçaları, göz gibi yapıların yer aldığı vücudun ön kısmı.

baş aşağı durma (Alm. Resupination, f; Fr. résupination, f; İng. resupination) **tar.** Botanikte genellikle sapın eğilmesi sonucunda çiçeğin yüzünün yere bakması, çiçeğin baş aşağı durması.

baş biti (Alm. Kopflaus, f; Fr. pou de tête, m; İng. head louse; Lat. Pediculus capitis) **tar.** Bitler (Phthiraptera) takımının gerçek insanbitleri (Pediculidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pediculus capitis* olan, erginleri 2,5-3 mm boyunda, sarımsı kırmızımsı renkli, insan saçlarının arasında dolaşarak rahatsızlığa yol açan ve kan emerek beslenen böcek türü.

baş salata (Alm. Kopfsalat, m; Fr. laitue pommée, f; İng. butterhead salad; cabbage lettuce; crisphead; head lettuce; iceberg lettuce; Lat. Lactuca sativa var. capitata) **tar.** Birleşik çiçekliler (Compositae) familyasına dahil olan, yuvarlak şekilli kısa yaprak sapına sahip düz veya dalgalı yaprakların birbirinin üzerini örtmesi ile baş meydana getiren, yaprakları salata olarak tüketilen, serin iklimden hoşlanan, halk arasında "atom salata ya da aysberg" olarak bilinen sebze türü.

başak (Alm. Ähre, f; Fr. épi, m; İng. ear) **tar.** Arpa, buğday, yulaf gibi ekinlerin taneleri taşıyan kılıçlıklı başı.

başak biçimli (Fr. épié; İng. spicate) **tar.** Başak şeklinde olma; eşanlam: spikat.

başatlık (Alm. Dominanz, f; Fr. dominance, f; İng. dominance) **tar.** Sürü düzeyinde erkek memelilerden birinin önder duruma geçmesi ve diğerlerinin eşeyssel aktivitelerini engellemesi durumu; eşanlam: hâkimiyet.

başkalaşım (yerb. metamorfizma) **1.** (Alm. Verwandlung, f; Fr. métamorphose, f; İng. metamorphosis) **tar.** 1. Akar ve böceklerde yumurtadan sonraki gelişme evrelerinde görülen, larva, pupa ve ergin gibi yapısal değişikliğe uğrayarak geçirilen morfolojik yapı ve form değişiklikleri ile fizyolojik değişimlerinin tümüne verilen isim. 2. Bir hayvanın doğumundan ya da yumurtadan çıkmasından sonra hücre gelişimi ve farklılaşması sonucu vücut formunda çok belirgin ve oldukça hızlı biçimde değişiklikler olması; örneğin, bir iribaşın kurbağaya dönüşmesi; eşanlam: metamorfoz. **2.** (Alm. Metamorphose, f; Metamorphismus, m; Fr. métamorphose, f; métamorphisme, m; İng. metamorphism; metamorphosis) **yerb.** Yerkabuğunda, diyajenez sonrası artan basınç ve/veya sıcaklık koşullarında, akışkanların da etkisiyle, kayaçların, toplam kimyasal bileşimi değişmeksizin ve ergimeksizin, katı-katı tepkimelerle, ilksel yapı, doku ve mineral bileşimini değiştirerek yeni bir kayaca dönüşmesi.

başkalaşimsız gelişme (Alm. Ametabolie, f; Fr. amétabolie, f; İng. ametaboly) **tar.** Çoğunlukla kanatsız böceklerde görülen, gerçek başkalaşımın olmadığı, genç dönemler ve erginler arasında sadece büyüklük ve cinsel olgunluk farkına dayalı bir gelişim tipi; eşanlam: ametabol gelişme, başkalaşım geçirmeyen gelişme.

başlangıç evresi (Alm. Organanlage, f; Fr. primordium, m; İng. primordium) **tar.** Bir organ ya da dokunun tanınır hale geldiği ilk evresi; örneğin, bir bazidyokarp taslağı; eşanlam: primordium.

başlangıç popülasyonu (Alm. Ausgangspopulation, f; Fr. population initiale, f; İng. initial population) **1. ist.** Bir genetik optimizasyon algoritmasına başlangıçta verilen ve buradan başlayarak optimal çözüme doğru gidilmesi hedeflenen, ama optimal olmayan çözümler kümesi. **2. tar.** Genetikte gözlem periyodunun başlangıcında, ilgilenilen bir türe ait elemanların toplamı.

başlatma yemi (Alm. Starterfutter, n; Fr. aliment de début, m; aliment de démarrage, m; İng. starter feed; starter ration) **tar.** Cıvciv, buzağı gibi hayvanların yaşamlarının ilk haftalarında kullanılan özel karma yem veya rasyon; eşanlam: starter yem, başlangıç yemi.

başlıgöğüs (Alm. Cephalothorax, m; Kopfbrust, m; Fr. céphalothorax, m; İng. cephalothorax; Lat. Cephalothorax) **tar.** Bazı eklembacaklılar ve örümceklerde bulunan, baş ve göğsün birbiriyle kaynaşmış olma hali; eşanlam: sefalotoraks.

bataklık bitkisi (Alm. *Sumpfpflanze*, f; *Helophyt*, m; Fr. *plante des marais*, f; *plante palustre*, f; İng. *bog plant*; *helophyte*; *marsh plant*) **tar.** Sürekli ya da periyodik olarak göl, gölet kıyısı ya da bataklık gibi ıslak olan topraklar üzerinde yetişebilen bitkiler.

bataklıkketeni yaprakbiti (İng. *wayfaring tree-sedge aphid*; Lat. *Ceruraphis eriophori*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ceruraphis eriophori* olan, erginleri 2-3 mm boyunda, siyah renkli, beyaz mumsu örtülü, ergin ve nimfleri bataklıkketeni ve kartopu bitkilerinde beslenen böcek türü.

batı çiçektripsi (Alm. *kalifornischer Blüenthrrips*; Fr. *thrips californien*; *thrips des petits fruits*, m; İng. *western flower thrips*; Lat. *Frankliniella occidentalis*) **tar.** Kirpikcanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Frankliniella occidentalis* olan, erginleri 1-1,5 mm boyunda, sarımsı kahverengi, ergin ve nimfleri pamuk, domates, patlıcan, biber, fasulye, hıyar, kabak, kavun, karpuz, karanfil, gül, kasımpatı, gerbera gibi bitkilerin yaprak ve çiçeklerinde beslenerek zarara yol açan, aynı zamanda bazı fungus, bakteri ve virüs hastalıklarının taşınmasında rol oynayan böcek türü.

batın genişliği (Alm. *Einstreu*, f; *Wurfgröße*, f; Fr. *taille de la portée*, f; *naissances par accouchement*, pl; İng. *kindle*; *litter size*; *prolificity*) **tar.** Memeli çiftlik hayvanlarında doğuran hayvan başına doğan yavru sayısı.

baykuş sinekleri (Alm. *Schmetterlingshafte*, pl; Fr. *ascalaphes*, pl; İng. *owflies*; Lat. *Ascalaphidae*) **tar.** Sinirkanatlılar (Neuroptera) takımında yer alan, türleri eklembacaklıları avlayarak beslenen ve en bilinen türü *Libelloides ottomanus* olan familia.

bayrak yaprağı (Alm. *Fahnenblatt*, n; Fr. *dernière feuille*, f; *feuille paniculaire*, f; *feuille étandard*, f; İng. *flag leaf*) **tar.** Tahıllarda sapın en üst boğumundan çıkan yaprak; başak altındaki ilk yaprak.

baz çifti (Alm. *Basenpaar*, n; Fr. *paire de base*, f; İng. *base pair*) **tar.** DNA sarmalının nükleobazları (azot bazları) arasında oluşan ve DNA ve RNA'nın yapısını meydana getiren bloklar.

baz doygunluğu (Alm. *Basensättigung*, f; Fr. *saturation de base*, f; *taux de saturation en bases*, m; İng. *base saturation*; *percent base saturation*) **orm. tar.** Toprakta bazik katyonların (kalsiyum, magnezyum, sodyum ve potasyum gibi) koloitlere bağlanmış toplamının katyon değişim kapasitesine oranı.

bazal (Alm. *basal*; Fr. *basale*; İng. *basal*) **tar.** Anatomide bir organ ya da yapının tabanı ile ilgili.

bazal katlanma yeri (İng. *basal fold*; *plica basalis*) **tar.** Böceklerde aksilar alan ile remigiyum arasında bulunan katlanma yeri; eşanlam: plica bazalis.

bazal kısım (İng. *basal article*) **tar.** Kenelerde kelisera olarak da adlandırılan besin alma organlarının, en fazla üç segmentin birleşmesiyle oluşan ve kendinden sonra gelen yapıya eklemle bağlanan ana gövde kısmı.

bazal membran (Alm. *Basalmembran*, m; Fr. *jonction dermo-épidermique*, f; *membrane basale*, f; İng. *basement membrane*) **1. biyom.** Destekleyici olarak epitel dokunun (örtükat) altında yer alan, deri dahil tüm organların boşlukları ve yüzeyleri ile damarların iç yüzünde bulunan endotel hücre katmanını kaplayan, iplikçiklerden oluşan, bazal lamina ve ağısı lamina adlı iki katlı ince tabaka. **2. tar.** Böceklerde epidermis hücrelerini vücut boşluğundan ayıran 0,5 µm eninde mukopolisakaritlerle zengin tabaka; eşanlam: asal zar.

bazal metabolizma (Alm. *Grundstoffwechsel*, m; Fr. *métabolisme basal*, m; İng. *basal metabolism*) **1. gıda.** Alınan besinlerin sindirilmesinden (yemekten 12 saat sonra) sonra mutlak dinlenme anında, uyanık olduğu zamanda iç organların çalışması ve yaşam faaliyetlerinin sürdürülmesi için gerekli enerjiyi sağlayan metabolizma. **2. tar.** Mutlak dinlenme durumunda olan bir hayvanın sadece yaşamsal faaliyetlerini sürdürebilmesi için gerekli enerjiyi sağlayan metabolizma.

bazal şişkinlik (Alm. *basale Knolle*, f; Fr. *bulbe basale*; İng. *basal bulb*) **tar.** Nematotlarda sindirim sisteminin ön bağırsak bölümünün (özofagus) sonunda (tabanında) yer alan, kütikula ile kaplı, özofagus duvarının kassal ve bezsel olarak genişlemesiyle oluşan oval, armut vb. şekillerde olabilen bölüm; eşanlam: bazal soğan, bazal korpus.

bazidiyokarp (Alm. *Basidiocarp*, m; Fr. *basidiocarpe*, m; *basidiome*, m; İng. *basidiocarp*; *basidioma*; *basidiome*) **tar.** Bazidili mantarlar bölümü (Basidiomycota) funguslarda görülen, bazidiyum ve bazidiyosporları taşıyan eşeyli sporilasyon organı; eşanlam: bazidiyoma.

bazidyospor (*Alm. Basidiospore, f; Fr. basidiospore, f; İng. basidiospore*) **tar.** Bazidili mantarlar bölümünde görülen, eşeyli üreme sonucunda bazidyum üzerinde genellikle 4 adet halinde oluşan haploit karakterli eşeyli bir spor.

bazidyum (*Alm. Basidium, n; Fr. baside, m; İng. basidium*) **tar.** Bazidili mantarlar bölümü funguslarda eşeyli üreme sonucu oluşan bazidiyosporları üzerinde taşıyan askusların homoloğu olan yapılar.

bazitarsus (*Alm. Basitarsus, m; Fr. basitarse, m; İng. basitarsus*) **tar.** Akar, kene ve örümceğimsilerde bacak veya palpuslarının en uç bölmesi olan ve tarsus olarak adlandırılan son segmentin bir dikişle ayrılan asıl bölümü.

bazitli mantarlar (*Alm. Ständerpilzen, pl; Fr. basidiomycètes, pl; İng. basidiomycota; Lat. Basidiomycota*) **tar.** Mantar (Fungi âleminin) eşeyli sporlarından oluşan, topuz şekilli bir yapıda (bazidyum), genellikle sterigma adı verilen çıkıntılar üzerinde spor oluşturan funguslar; eşanlam: bazidyomisetler.

beç tavuğu (*Alm. Perlhuhn, n; Fr. pintade, f; İng. guinea fowl; Lat. Numida meleagris*) **tar.** Sülüngiller (Phasianidae) familyasının Numida cinsi içerisinde yer alan, kuluçka süresi 26-28 gün olan ve başlıca et verimi amacıyla yetiştirilen çiftlik şartlarına alıştırmış bir kanatlı hayvan türü.

Begomovirüs (*Alm. Begomovirus, n; Fr. Begomovirus, m; İng. Begomovirus*) **tar.** Adını *Bean golden mosaic virus*'ün baş harflerinden alan, ikiz ikosahedral zarfsız viryonları olan, genetik materyal olarak iki parçalı, dairesel, tek sarmallı DNA içeren, *Bemisia tabaci* veya diğer beyaz sineklerle taşınan bitki virüsü cinsi.

begonya (*Alm. Begonie, f; Fr. begonia, m; İng. begonia; Lat. Begonia spp.*) **tar.** Begonyagiller (Begoniaceae) familyası türlerinden olup anavatanı Brezilya olan, çoğaltılması tohum ve taze sürgünlerle yapıp yumru ile de çoğaltılabilen, organik maddece zengin toprakları tercih eden, türüne bağlı olarak güneşli veya yarı gölgeli yerlerde iyi gelişen, saksı ve dış mekân çiçeği olarak yaygın bir şekilde kullanılan, çoğunlukla çok yıllık bitki.

bekleme yeri (*Alm. Wartezone, f; Fr. zone d'attente, f; İng. waiting area*) **tar.** Hayvanları sağlama hazırlamak için sürünün tamamının ya da bir kısmının alındığı alan.

Bektaşi üzümü tar. 1. (*Alm. Stachelbeere, f; Fr. groseille à maquereau, f; İng. gooseberry*) Bektaşi üzümü bitkisinin ufak, sarımsı yeşil veya kırmızımsı renkte, şeffaf, tüylü kabuklu, yumuşak, tatlıyla ekşi arası aromatik tadı olan üzüm meyvesi. 2. (*Alm. Stachelbeere, f; Fr. groseillier à maquereau, m; İng. gooseberry; Lat. Ribes uva-crispa*) Bektaşiüzümgiller (Grossulariaceae) familyası üyesi, Avrupa'nın, kuzeybatı Afrika'nın ve batı, güney, güneydoğu Asya'nın doğal bitkisi olan, 1,5 metre boylanabilen çalı formunda yaprağını döken, 3-5 loblu yaprağa sahip, 1-2,5 cm boyunda meyveleri olan üzüm meyve ağacı türü; eşanlam: Bektaşi üzümü ağacı.

Bekurtovirüs (*Alm. Becurtovirus, n; Fr. Becurtovirus, m; İng. Becurtovirus*) **tar.** Adı biyolojik özellikleri ortak olan fakat genom organizasyonu farklı bir bitki virüsü cinsi olan kurtovirüsten (*Beet curly top virus*) esinlenerek verilen, viryonları ikiz ikosahedral, zarfsız olan, genetik materyal olarak tek parçalı, dairesel, tek sarmallı DNA içeren, mekanik olarak taşınan bitki virüsü cinsi.

belirgin kenarlı uzun tahtakurusu (*Lat. Megalonotus emarginatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Megalonotus emarginatus olan, erginleri 4,5-5,5 mm boyunda, koyu kahverengi vücutlu, vücudunun kenarları belirgin olan noktalı böcek türü.

belirteç bitki (*Alm. Indikatorpflanz, f; Fr. plante indicatrice, f; İng. indicator plant*) **tar.** Tarım ürünleri arasında yetişen ve bitki zararlıları için tarladaki normal tarımsal üründen daha çekici rol oynayan, bu nedenle de zararlı probleminin varlığının kısa sürede belirlenmesine yardımcı olup zararlı popülasyonlarına, çok ciddi boyutlara ulaşmadan müdahale etme şansı veren bitki grupları; eşanlam: indikatör bitki.

belirteç canlı (*Alm. Bioindikator, m; Fr. bioindicateur, m; indicateur biologique, m; İng. bioindicator*) **tar.** Bulunduğu yerin çevre koşulları hakkında bilgi veren, hangi stres faktörlerinin bulunduğu ve çevrenin bu etkileri olan tepkisine ilişkin ipucu veren canlı; eşanlam: biyoendikatör.

belirti 1. (*Alm. Symptom, n; Fr. symptome, m; İng. symptom*) **biyom.** Bir hastalık veya sağlık bozukluğunun hastanın kendisi tarafından fark edilen öznel ve nesnel emareleri; eşanlam: semptom. **2.** (*Alm. Bezeichnung, f; Fr. signe, m; İng. indication, sign*) **tar.** Bir bitki hastalığının teşhisinde önem arz eden ve hasta bitkinin kendine özgü meydana getirdiği gözle görülebilen ipuçları; eşanlam: emare.

ben düşme (Alm. *Vérasion*, f; *Beginn der Traubenreife und Farbumschlag*, m; Fr. *vérasion*, f; *Ing. onset of ripening; vérasion*) **tar.** Üzümlerde olgunluk aşamasının ilk adımı olan, tanelerde şeker birikimi, yumuşama ve renk dönümünün başladığı gelişme evresi.

benek 1. (Alm. *Fleck*, m; Fr. *spot*, m; *Ing. spot*) **elk.** 1. Bir elektron ışınının fosforlu ekrana çarpması sonucu ışıldayan bölge. 2. İmge işlemede, arkaplana göre daha koyu ya da daha açık olan ya da rengi farklı olan yuvarlağımsı leke. **2.** (Alm. *Fleck*, m; Fr. *moucheture*, f; *Ing. fleck*) **tar.** Bitkilerin yaprak ve saplarında patolojik, normalden farklı renge sahip çok küçük lekeler.

benekli tohumböceği (Lat. *Bruchus atomarius*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchus atomarius* olan, erginleri 2,5-4 mm boyunda, siyah renkli ve grimsi benekli olup ergin ve larvaları bakla ve bezelye tohumlarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

benekli yeşilçekirge (Alm. *gestreifte Zartschrecke; weißfleckige Zartschrecke*, f; *Ing. striped bush-cricket; Lat. Leptophyes albovittata*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının Phaneropteridae familyasında yer alan, bilimsel adı *Leptophyes albovittata* olan, erginleri 8-20 mm boyunda, sarımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri çınar, gürgen, akçaağaç, böğürtlen, adaçayı gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

Benivirüs (Alm. *Benyvirus*, n; Fr. *Benyvirus*, m; *Ing. Benyvirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Beet necrotic yellow vein virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları belirgin bir orta kanalı olan çubuk şeklinde, zarfsız, düz şekilli, helikal simetrik, genetik materyal olarak çizgisel, tek sarmallı, dört-beş parçalı RNA içeren, başta *Polymyxa betae* olmak üzere Plasmodiophorales takımından funguslarla taşınan bitki virüsü cinsi.

benlik bölge (Alm. *Benthal*, n; Fr. *milieu benthique*, m; *Ing. benthic zone*) **tar.** Denizlerde ve göllerde kıyı şeridinden en derin bölgeye kadar tüm tabanı içeren bölge.

benzemeyenlerin çiftleşmesi (Alm. *disassortative Paarung*, f; Fr. *appariement d'individus dissemblables*, m; *Ing. disassortative mating; negative assortive mating*) **tar.** Bir popülasyonda fenotipik olarak benzemeyenlerin çiftleşme olasılığının, rasgele çiftleşmeye göre beklenenden daha yüksek olması.

benzeyenlerin çiftleşmesi (Alm. *assortative Paarung*, f; Fr. *accouplement par sélection; accouplement raisonné; Ing. assortative mating*) **tar.** Bir popülasyonda fenotipik olarak benzeyenlerin çiftleşme olasılığının, rasgele çiftleşmeye göre beklenenden daha fazla olması.

benzil adenin (Fr. *benzyl adénine*, f; *Ing. benzyl adenine; benzylaminopurine*) **tar.** Hücre bölünmesini tetikleyen ve doku kültürleri çalışmalarında da kullanılan, bitkilerde büyümeyi, çiçeklenmeyi ve meyve bolluğunu teşvik eden sentetik sitokinin.

Bergama yeşilçekirgesi (Lat. *Poecilimon pergamicus*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının yeşilçekirgeler (Tettigoniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Poecilimon pergamicus* olan, çayırlık alanlarda yaşayan, Bergama'dan toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

Berlese hunisi (Alm. *Berlese-Tullgren-Trichter*, m; Fr. *entonnoir de Berlese*, m; *Ing. Berlese funnel; Berlese trap; Tullgren funnel*) **tar.** Bitki, toprak ve döküntü vb. örneklerde bulunan akar ve bazı küçük böceklerin ayıklanıp toplanmasında yardımcı olan, canlıların ışık ve ısı kaynağı kullanarak sübstrattan ayrılması esasına dayanan aygıt.

besi (Alm. *Mast*, f; *Mästen*, n; Fr. *engraissement*, m; *Ing. fattening*) **tar.** Çiftlik hayvanlarının büyüme dönemlerinde protein, enerji, vitamin ve mineral bakımından uygun kaba ve kesif yemlerle hedeflenen canlı ağırlığa en kısa sürede ve ekonomik şekilde ulaştırılması.

besi barınağı (Fr. *abri d'engraissement*, m; *Ing. fattening shelter*) **tar.** Besi hayvanlarının besi sırasında tutuldukları ve su ve yem gibi ihtiyaçlarının karşılandığı kapalı, açık veya yarı açık barınaklar.

besi dönemi (Alm. *Mastperiode*, f; Fr. *période d'engraissement*, f; *Ing. fattening period*) **tar.** Çiftlik hayvanlarının et üretimi için beslenmeye tabi tutuldukları dönem.

besi görelilik derecesi bkz. **tar. yağ görelilik derecesi.**

besi merası (Alm. Mastweide, f; Fr. pâturage d'engraisement, m; pâturage d'embouche, m; İng. fattening pasture) **tar.** Besleme değeri yüksek olan yem bitkileri ile kaplı mera.

besi yeteneği (Alm. Mastfähigkeit, f; Fr. aptitude à l'engraisement, f; capacité d'engraisement, f; İng. fattening ability; fattening capacity) **tar.** Çiftlik hayvanlarının besi süresince göstermiş olduğu canlı ağırlık artışı ve yemden yararlanma yeteneği; eşanlam: besi performansı yeteneği, et artışı sağlama yeteneği.

besin anatagonizması (Fr. antagonisme des éléments alimentaires, m; İng. nutrient antagonism) **tar.** Yetiştirme ortamında iki değişik bitki besin elementinin birlikte bulunmasının ürün miktarını olumsuz etkilediği durum.

besin çözeltisi (Alm. Nährlösung, f; Fr. solution nutritive, f; İng. nutrient solution) **tar.** Suda tuzları çözerek elde edilen ve bitkilerin büyümek için gereksindikleri tüm elementleri içeren çözelti.

besin keseli larva (Alm. Dottersacklarve, f; Fr. larve en membrane vitelline, f; İng. yolk saccid larvae) **tar.** Yumurtadan çıkan larvanın, dıştan beslenmeye geçene kadar besinini sağladığı sindirim sistemine bağlı yumurta sarısı ile dolu keseli durum.

besin kofulu (Alm. Nahrungsvakuole, f; Fr. vacuole d'aliment, f; İng. food vacuole) **tar.** Bir hücreli hayvanların sitoplazmasında bulunan sindirimin yapıldığı kofullar.

besin madde yıkım düzeyi (İng. nutrient degradability level) **tar.** Gevişgetirenlerde genelde tüketilen besin madde miktarının yüzdesi olarak ele alınan, tüketilen yemlerin içerdığı besin maddelerinin işkembe ya da ön midede bakteriyel olarak çoğu zaman yapıtaşlarına kadar parçalanma düzeyi, besin madde parçalanma oranı.

besin maddesi oranı (Alm. Nährstoffverhältnis, n; Fr. rapport nutritif; İng. nutrient feed ratio; nutriment ratio; nutritive ratio) **tar.** Herhangi bir yem veya rasyonun içerdığı enerjinin proteinine oranı.

besin sinerjisi (Fr. synergisme des éléments alimentaires, m; İng. nutrient synergism; nutrient synergy) **tar.** Yetiştirme ortamında iki değişik bitki besin elementinin birlikte bulunmasının hasat edilen ürün miktarını olumlu etkilediği durum.

besleme tamburu (İng. row crop header) **tar.** Sıraya ekilmiş olan ve toprak yüzeyine yakın bir noktada biçilen bitkileri kıyıcı üniteye ileten elemanlar.

beslenmeyi engelleyici (Alm. Ernährungsblockierend; İng. antifeedant; phagodeterrent) **tar.** Bir organizmayı taciz ederek bu organizmanın ilgili bir besinle daha az beslenmesine ya da hiç beslenmemesine yol açan madde.

beslenmeyi teşvik edici (Fr. phagostimulant; İng. feeding stimulant; phagostimulant) **tar.** Bir organizmanın bir besinle daha fazla ya da sürekli olarak beslenmesini sağlayan madde.

beşgenbaşı tahtakuruları (Lat. Macrolophus) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, erginleri 2,5-3,5 mm boyunda, açık sarımsı yeşil renkli, başı beşgen biçimli, göz gerisi siyah şeritli, ergin ve nimfleri yaprakbitleri, beyazsinek, kırmızıörümcek, kirpik kanatlılar ve kelebek yumurtalarıyla beslenen ve önemli türleri arasında *Macrolophus caliginosus*, *M.costalis*, *M.nubilis* gibi türlerin bulunduğu böceklerin genel adı.

beşlekeli baklagil tohumböceği (Lat. Bruchidius quinqueguttatus) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchidius quinqueguttatus* olan, erginleri 3-4,5 mm boyunda, siyah renkli kanatlar üzerinde beş adet beyazımsı leke taşıyan, ergin ve larvaları nohut, bakla, acıbakla gibi bitkilerin tohumlarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

beşparmakotu yaprakbiti (Lat. Chaetosiphon potentillae) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chaetosiphon potentillae* olan, erginleri 1,4-2,1 mm boyunda, sarımsı beyazımsı renkli, ergin ve nimfleri beşparmakotu bitkilerinde beslenen böcek türü.

beta gluklan (Alm. β -Glukan, n; Fr. β -glucane, m; İng. beta glucane; β -glucan) **tar.** Birçok bitki tohumunda ksiloglikanları, mannoglikanları ve glikan yapısında sakızları içeren, alkali bir çözeltide tamamen çözünebilen, glikoz moleküllerinde olduğu gibi birbirlerine β (1,3 ve 1,4) glikozit bağları ile bağlanmış, selülozdaki 1,4 β bağına ilaveten 1,3 β bağlarını da içermeleri nedeniyle dallı yapıda, suyla şişme gösteren ve ağdalığı artıran, özellikle

arpa ve yulafta yüksek düzeyde bulunan, kümes kanatlıları ve memelilerde sindirecek enzim bulunmayan, anti-besinsel özellikteki, nişasta olmayan polisakarit; eşanlam: β -glukan.

Betaflexiviridae (*Alm. Betaflexiviridae, pl; Fr. Betaflexiviridae, pl; İng. Betaflexiviridae*) **tar.** *Kapillovirüs, Karlavirüs, Foveavirüs, Trikovirüs, Vitivirüs ve Tepovirüs* cinslerini içinde bulunduran, viryonları esnek ipliksi, genetik materyal olarak tek parçalı, pozitif anlamlı, tek sarmallı RNA içeren bitki virüsü familyası.

Betakriptovirüs (*Alm. Betacryptovirus, n; Fr. Betacryptovirus, m; İng. Betacryptovirus*) **tar.** Alfakriptovirüslerden daha büyük partikülleri olan ve serolojik olarak onlarla akraba olmayan, viryonları ikosahedral, zarfsız, genetik materyal olarak iki parçalı, çizgisel, çift sarmallı RNA içeren, tohumla taşınan bitki virüsü cinsi.

beyaz baş lahana (*Alm. Weißkabis, m; Weißkohl, m; Weißkraut, n; Fr. chou pommé; chou cabus, m; İng. cabbage; Lat. Brassica oleracea var. capitata*) **tar.** Lahanagiller (Cruciferae) familyasına dahil olan, açık yeşil, beyaz renkli yaprakların birbirinin üzerine kapatması ile yuvarlak, yassı veya yassı yuvarlak baş oluşturan, başı oluşturan yaprakları çiğ veya pişmiş olarak tüketilen, ikinci yıl tohum veren, serin iklimden hoşlanan sebze türü.

beyaz benek hastalığı (*Alm. Ichtyophthiriose, f; Fr. ichtyophthiriose, f; İng. ichthyophthiriosis*) **tar.** Etkeni tek hücreli, *Ichtyophthiriosis multifiliis*'in neden olduğu, balık yetiştiriciliğinde sıkça rastlanılan, balıkların üst derisine yerleşerek dışarıdan 1 mm büyüklüğünde beyaz noktacıkların gözlemlendiği paraziter hastalık; eşanlam: ihtiyofitiriyoz.

beyaz dut tar. 1. (*Alm. weiße Maulbeere, f; Fr. mûre blanche, f; İng. white mulberry*) Beyaz dut ağacının 1-2,5 cm uzunluğunda yoğun aromalı, tatlı, bileşik meyvesi. 2. (*Alm. weiße Maulbeere, f; Fr. mûrier blanc, m; mûrier du ver à soie, m; İng. white mulberry; Lat. Morus alba*) Dutgiller (Moraceae) familyası üyesi, anavatanı Doğu Asya, 15-20 metre boylanabilen, 8-15 cm uzunluğunda kalp şekilli kenarları testere dişli yaprakları olan, yaprakları ipek üretimi için ipekböceği yetiştiriciliğinde kullanılan, ılıman iklimde yaprağını döken ama tropikte herdem yeşil olan, erkek çiçekleri 2-3,5 cm, dişi çiçekleri 1-2 cm uzunluğunda olan, rüzgârla tozlanan, tek evcikli çiçekleri olan üzümü meyve ağacı türü; eşanlam: beyaz dut ağacı.

beyaz hindiba (*Alm. Chichorée, f; Zichorie, f; Fr. chicorée amère, f; chicorée sauvage, f; İng. common chicory; cornflower; hendibeh; succory; wild endive; witlof chichory; Lat. Cichorium intybus*) **tar.** Birleşikçiçekliler (Compositae) familyasına dahil olan, kenarları düz veya dişli şekilde baharatlı rozet yapraklardan oluşan, taze olarak ve salata olarak tüketilen, serin iklimden hoşlanan sebze türü; eşanlam: başlı çikori.

beyaz kavak kelebeği (*Alm. Pappelspinner, m; Fr. bombyx du saule, m; liparis du saule, m; İng. satin moth; white satin moth; Lat. Leucoma salicis*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının çadırtırtılları (Erebidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Leucoma salicis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 35-45 mm, beyaz renkli, larvaları kavak, söğüt gibi bitkilerde yapraklarla beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: kavak örücüsü.

beyaz pas 1. (*Alm. Weißrost, m; Fr. rouille blanche, f; İng. white rust*) **malz.** Nemli havada kalan çinko levha ve çinko kaplı yüzeylerde oluşan çinko oksit. **2.** (*Alm. weißer Rost, m; Fr. rouille blanche, f; bois de cerf, m; İng. staghead; white rust*) **tar.** Albuga türlerinin neden olduğu, tozumsu beyaz görünümlü bitki hastalığı.

beyaz saraçotu sarı leke virüsü (*Fr. virus de la moucheture jaune du silene, m; İng. melandrium yellow fleck virus; MYFV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, vektörü bilinmeyen, tek konakçısı *Melandrium album* olan ve bu konakçıda sistemik damar açılması ve sarı lekeler oluşturan bromovirüs.

beyaz yonca kriptik virüsü 1 (*İng. WCCV-1; white clover cryptic virus 1*) **tar.** Çift sarmallı RNA içeren, sadece beyaz yoncayı (*Trifolium repens*) hastalandıran, özsu veya aşı ile taşınmayan, bilinen bir biyolojik vektörü olmayan, ancak tohumla yüksek oranda taşınan alfakriptovirüs.

beyaz yonca kriptik virüsü 2 (*İng. WCCV-2; white clover cryptic virus 2*) **tar.** Çift sarmallı RNA içeren, özsu veya aşı ile taşınmayan, tek konakçısı olan beyaz yoncada (*Trifolium repens*) belirti oluşturmadan kalan, bilinen bir biyolojik vektörü olmayan, ancak tohumla yüksek oranda taşınan betakriptovirüs.

beyazalınlı yeşilçekirge (*Alm. südlicher Warzenbeißer, m; Fr. mectique à front blanc, m; İng. white-faced bush-cricket; Lat. Decticus albifrons*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının yeşilçekirgeler (Tettigoniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Decticus albifrons* olan, erginleri 30-41 mm boyunda, kahverengi, alın kısmı beyaz renkte olup ergin ve nimfleri bitkisel ve hayvansal besinlerle beslenen böcek türü.

beyazbacaklı küçükbaşlı tahtakurusu (*Lat. Dicranocephalus albipes*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının küçükbaşlı tahtakuruları (Stenocephalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dicranocephalus albipes* olan, erginleri 12 mm boyunda, koyu kahverengi vücutlu, beyaz lekeli bacaklara sahip, otsu bitkilerle beslenen böcek türü.

beyazbantlı avcı trips (*İng. banded thrips; Lat. Aeolothrips intermedius*) **tar.** Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımının genişkanatlı tripsler (Aeolothripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aeolothrips intermedius* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, koyu renkli, ön kanatları üzerinde enine üç beyaz bant taşıyan, nimfleri trips, kırmızıörümcek ve yaprakbitleriyle, erginleri polenle beslenen böcek türü.

beyazbenekli ekinbambulu (*Lat. Anisoplia leucaspis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının bambulböcekleri (Rutelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anisoplia leucaspis* olan, erginleri 10-13 mm boyunda, koyu kahverengi, ergin ve larvaları buğdaygillerde beslenen böcek türü.

beyazçizgili çekirge (*Alm. weißrandiger Grashüpfer; Fr. criquet marginé, m; İng. lesser marsh grasshopper; Lat. Chorthippus albomarginatus*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chorthippus albomarginatus* olan, erginleri 13-22 mm boyunda, yeşilimsi kahverengi, vücudu beyaz çizgili olup ergin ve nimfleri buğdaygillerle beslenen böcek türü.

beyazçukurlu uzun tahtakurusu (*Lat. Microplax albofasciata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Microplax albofasciata* olan böcek türü.

beyazkarıncalar (*Alm. Termiten, pl; Fr. fourmis blanches, pl; termites, pl; İng. termites; white ants; Lat. Isoptera*) **tar.** Dictyoptera takımının beyazkarıncaları içeren, Isoptera olarak bilinen, koloni halinde yaşayan, bireyleri arasında iş bölümü olan ve en önemli türleri esmer oduntermiiti (Kaloterme flavicollis), hasat eden Ortadoğu termiiti (Anacanthotermes ubahi), Akdeniz toprak termiiti (Reticulitermes lucifugus) olan alttakımı; eşanlam: termitler, akkarıncalar.

beyazlekeli kılıçları (*Lat. Xiphydria prolongata*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının kılıçları (Xiphydriidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Xiphydria prolongata* olan, erginleri 7-18 mm boyunda, siyah renkli, göğsünde beyaz lekeler taşıyan; larvaları kesilmiş ve hastalıklı kavak, söğüt ve karaağaçların odun dokusunda galeri açarak yaşayan böcek türü.

beyazlekeli uzun tahtakurusu (*Lat. Melanocoryphus albomaculatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Melanocoryphus albomaculatus* olan, erginleri 6,9-8 mm boyunda, kırmızı vücutlu, siyah desenli, kanatlarının üzeri beyaz benekli, kırsal alanlarda taş aralarında bulunan böcek türü.

beyazsinekler (*Alm. Mottenschildläuse, pl; Fr. aleurodes, pl; İng. whiteflies; Lat. Aleyrodidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, erginlerinin kanatları beyaz renkli mumsu bir maddeyle örtülü olan, pamuk, tütün, sebzeler, süs bitkileri ve meyve ağaçlarının yapraklarında beslenen, tatlı madde salgılayarak fotosentezi engelleyen ve önemli zararlara yol açan, bazı virüs hastalıklarını taşıyan türleri içeren ve en bilinen türü tütün beyazsineği (*Bemisia tabaci*) olan familya; eşanlam: aksinekler.

beygir (*Alm. Zugpferd, n; Fr. cheval castré; cheval de trait; hongre, m; İng. cart horse; gelding*) **tar.** Beş yaşından büyük olan, yük ve çeki işlerinde kullanılan, genellikle enenmiş at.

beyin pelteleşmesi (*Alm. Enzephalomalazie, f; Fr. encéphalomalacie, f; İng. cerebral softening; encephalomalacia*) **tar.** Civcivlerde E vitamini eksikliğine bağlı olarak görülen, çoğu kez öldürücü sinirsel bozukluklarla karakterize edilen hastalık; eşanlam: beyin yumuşaması, ensefalomalasiya.

Beyşehir taklaböceği (*Lat. Selatosomus beysehiricus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Selatosomus beysehiricus* olan, erginleri 13 mm boyunda, siyah renkli, meşe ağaçlarıyla beslenen, Beyşehir'den toplanan örneklere dayalı olarak bilim dünyasına tanıtılmış böcek türü.

bezelye (*Alm. Erbse, f; Gartenerbse, f; Fr. pois, m; pois de potager, m; İng. pea; Lat. Pisum sativum*) **tar.** 1. Baklagiller familyasına giren, taze meyveleri, taze veya kuru tohumları yemeklik olarak kullanılan, serin iklimden hoşlanan sebze. 2. Yüzde 24 civarında ham protein ve %4,5 civarında ham selüloz içeren, proteince zengin ve proteini globülin ve albümin içeren, kanatlılar için metionin sınırlandırıcı amino asit durumunda olan, süt sığırları, besi sığırları, koyunlar ve atların beslenmesinde tek protein kaynağı olarak kullanılabilen, yağca fakir, ham

selülozunun sindirilebilirliği yüksek, nitrojeniz öz maddeler bakımından baklagil tohumları arasında en zengini olup yoğun nişasta ve ayrıca basit şekerler (şakaroz ve dekstrin) içeren, kalsiyumca fakir, fosfor ve potasyum bakımından zengin, bütün hayvanlara kuvvetli yem veya semirtme yemi olarak yedirilebilen yoğun yem kaynağı baklagil tohumu.

bezelye askohitozu (*Fr. ascochytose, f; brulûre asochyrique, f; İng. ascochyta blight*) **tar.** *Ascochyta pisii, A. pinodes A. pinodella* türleri fungusların meydana getirdiği, bezelyelerde kök çürüklüğü, yaprak ve kapsül lekelerine yol açan hastalık grubu; eşanlam: bezelye *Ascochyta* yanıklığı.

bezelye çizik virüsü (*Fr. virus de la striure du pois, m; İng. pea streak virus; PeSV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Papillonaceae familyasından bitkileri hastalandıran, bazı izolatları yaprakbitleri ile taşınan, konakçılarında sap ve çiçek yapraklarında şiddetli nekrotik çizikler, damar nekrozu, yapraklarda gevşeklik, apikal yapraklarda kloroz, bitki uçlarında solgunluk ve ölüm, kapsüllerde bükülme, mor renk oluşumu ve tohum bağlayamama şeklinde belirtilere neden olan karlavirüs.

bezelye enasyon mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque énation du pois, m; İng. pea enation mosaic virus; PEMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve yaprakbitleri ile kalıcı şekilde taşınan, bakla ve bezelyede hastalık yapan, konakçılarında mozaikleşme, şeffaf benekler ve enasyonlar oluşturan enamovirüs.

bezelye erken kahverengileşme virüsü (*Fr. virus du brunissement précoce du pois, m; İng. pea early-browning virus; PEBV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve *Trichodorus* spp. (Nematoda: Trichodoridae) ile taşınan, başta bezelye olmak üzere baklagiller (Leguminosae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarının kın ve yaprakçıklarında büyük nekrotik parçalar, nekrotik çizgiler, sürgünlerinde ölüm, kapsüllerinde nekrotik alanlar gibi belirtiler oluşturan tobnavirüs.

bezelye hortumluböceği (*Alm. gestreifter Blatrandkäfer, m; Fr. sitone rayé; sitone des pois, m; sitone linéaire, m; İng. pea leaf weevil; Lat. Sitona lineatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sitona lineatus* olan, erginleri 3-5 mm boyunda, kahverengi ve üzeri boyuna çizgili olup ergin ve larvaları bezelye ve diğer baklagil türlerinde kök ve yeşil kısımlarda beslenerek zarara yol açan böcek türü.

bezelye kapsülkurdu (*Alm. Erbsenwickler, m; rehsfarbener Erbsenwickler, m; Fr. tordeuse du pois, f; İng. pea moth; Lat. Cydia nigricana*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbükkenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cydia nigricana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 13-17 mm, kızıl kahverengi, larvaları bezelye, bakla, mürdümük, mercimek bitkilerinde tanelerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

bezelye samanı (*Alm. Erbsestroh, n; Fr. paille de pois, f; İng. pea straw*) **tar.** Bezelye bitkisinin sap ve yapraklarından elde edilen, samanlar içinde en yüksek yem değerine sahip olan, %4,5-16 arasında ham protein ve %24,5-45,8 arasında ham selüloz içeren, sığır, koyun ve atların beslenmesi için uygun olan, fazla yedirildiğinde süt verimini olumsuz etkileyen ve kabızlığa neden olan, mantar kökenli hastalıklar ve böceklerle bulaşık olup olmamasına dikkat edilmesi gereken baklagil grubu kaba yem.

bezelye tohumböceği (*Alm. Erbse Rüsselkäfer, m; Fr. bruche du pois, f; İng. pea weevil; Lat. Bruchus pisorum*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchus pisorum* olan, erginleri 4-5 mm boyunda, siyah renkli, beyaz benekli ve üzeri kıllı olup ergin ve larvaları bezelye tohumlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

bezelye tohumla taşınan mozaik virüsü (*İng. pea seed-borne mosaic virus; PSbMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu, tohum ve yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, başta bezelye olmak üzere baklagillerde enfeksiyon yapan, konakçılarında cüceleşme, yapraklarda aşağı doğru kıvrılma, damarlarda şişme ve şeffaflaşma, küçük bükülmüş kapsüller şeklinde belirtiler oluşturan potyvirus.

bezelye tripsi (*Alm. Erbsenblasenfuss, m; Fr. thrips des pois, m; İng. bean thrips; pea thrips; Lat. Kakothrips robustus*) **tar.** Kirpikantlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Kakothrips robustus* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda kahverengi, ergin ve nimfleri bezelye ve diğer baklagil bitkilerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

bezelye yaprakbiti (*Alm. Erbsenblattlaus, f; Erbsenlaus, f; Fr. puceron du pois, m; puceron vert du pois, m; İng. clover louse; green dolphin; pea aphid; pea louse; Lat. Acyrthosiphon pisum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Homoptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acyrthosiphon pisum* olan, erginleri 3,5-4

mm boyunda, parlak yeşilden sarımsı yeşile kadar değişen renklerde, ergin ve nimfleri bezelye, fasulye, bakla, nohut, yonca gibi baklagil bitkilerinin sürgün ve yapraklarında beslenerek ve bazı virüs hastalıklarını taşıyarak zarar veren böcek türü.

bıldırcın (*Alm. Wachtel; Fr. caille, f; İng. quail; Lat. Coturnix coturnix*) **tar.** Sülüngiller (Phasianidae) familyasının Coturnix cinsi içerisinde yer alan, kuluçka süresi 16-18 gün olan, dişileri erkeklerinden daha ağır, başlıca et ve yumurta verimi için yetiştirilen, yarı evcil, kanatlı hayvan türü.

biber (*Alm. Pfeffer, m; Fr. poivre, m; İng. pepper; Lat. Capsicum annum*) **tar.** Patlıcangiller (Solanaceae) familyasından, genç meyveleri sarı, yeşil tonlarında; olgunları kırmızı, turuncu veya siyah renkte ince veya kalın etli, uzun, yuvarlak, silindirik şekilde; olgunlaşmamış ve olgun meyveleri yemeklik olarak tüketilebilen, sıcak iklimden hoşlanan, tek yıllık, sebze türü.

biber benek virüsü (*Alm. Scheckungs-Virus des Pfeffers, n; Fr. virus de la marbrure du poivre, m; İng. PepMoV; pepper mottle virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, biber başta olmak üzere patlıcangiller (Solanaceae) familyasından bitkileri hastalandıran, konakçılarında beneklenmeler ve meyvelerde şekil bozukluğu belirtilerine neden olan potyvirus.

biber damar benek virüsü (*İng. pepper veinal mottle virus; PVMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, başta biber olmak üzere (Capsicum annum) patlıcangiller (Solanaceae) familyası bitkilerinde enfeksiyon yapan, petunyada yaprak klorozu, beneklenme, biberde ise yapraklarda distorsiyona ve önemli verim kayıplarına neden olan potyvirus.

biber galsineği (*İng. chilli gall midge; Lat. Asphondylia capparisi*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ursinekleri (Cecidomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Asphondylia capparisi* olan, erginleri 2 mm boyunda, grimsi siyah renkli, larvaları biber bitkilerinin çiçek tomurcuklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

biber halkalı leke virüsü (*Alm. Pfefferringfleckenvirus, n; Fr. virus des taches annulaires du poivre, m; İng. pepper ringspot virus; PepRSV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve Trichodoridae familyasından nematot türlerle taşınan, bilinen doğal konakçıları domates, biber ve enginar olan, biberde halkalı lekeler, domateste ve enginarda sarı bantlar şeklinde belirtilere neden olan tobravirus.

biber ılımlı benek virüsü (*İng. pepper mild mottle virus; PMMoV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, bilinen tek doğal konakçısı olan biber türlerinde (Capsicum spp.) ılımlı yaprak klorozu ve küçük, kusurlu meyve oluşumuna ve nekrotik alanlara neden olan, erken dönemde enfekte olmuş biberlerde ise cüceleşmeye yol açan, mekanik inokülasyonla ve kültürel işlemlerle, ayrıca tohumla taşınan ama biyolojik vektörü bilinmeyen tobamovirus.

biber yanıklığı (*İng. pepper blight*) **tar.** Fungus benzeri organizma grubundan (Chromista) başta biber olmak üzere domates, bezelye, marul gibi birçok sebze kök, kök boğazı, yaprak ve meyve çürüklüğüne neden olan bir bitki hastalığı.

biçerbağlar (*Alm. Bindemäher, m; Binder, m; Fr. moissonneuse-lieuse, f; moissonneuse, f; İng. binder; reaper-binder*) **tar.** Genellikle traktörle çekili olarak kullanılan ve ekinin biçilerek demet haline getirilip bağlanmasını sağlayan tarım makinesi.

biçerdöver (*Alm. Kombine, f; Mährescher, m; Fr. moissonneuse-batteuse, f; İng. combine; combine harvester; combined harvester-thresher*) **tar.** Genelde kendi yürür tipte olan, özellikle düz ve geniş arazilerde hububat hasadının tüm aşamalarının gerçekleştirilmesinde kullanılan tarım makinesi.

biçilen değer (*Alm. Schätzwert, m; Fr. valeur d'expertise, f; valeur à dire d'expert, f; İng. appraisal value; appraised value*) **tar.** Bir eşyanın piyasa koşullarında kestirilen maddi değeri; eşanlam: takdir edilen değer.

biçime dayalı cins (*Fr. genre de forme, m; İng. form genus*) **tar.** İmperfekt funguslar örneğinde olduğu taksonomik adı olan bir cins olarak kabul edilen, ancak evrimsel ilişkilere değil de morfolojiye dayanan organizma yapay grubu.

bidellitler (*Fr. Bdellidae, pl; İng. Bdellidae; snout mites*) **tar.** Prostigmata (stigmaları vücudun ön kısmında) alt takımı içinde yer alan, erginleri kırmızı-portakal renkli, yaklaşık 2 mm boyunda ve besin alma kısımları sivri şekilde sonlanan, duyargaları dirsek şeklinde anten gibi görülen, akarlar ve küçük böcek yumurtaları üzerinde avlanarak beslenen araknit taksonu içindeki türler.

bileşik çiçek (Alm. *zusammengesetzte Blüte*, f; Fr. *fleur composite*, f; İng. *compound flower*) **tar.** Tek bir çiçek görünümünde olan birçok küçük çiçekten oluşan çiçek.

bileşik göz (Alm. *Facettenaugen*, f; Fr. *œil composé*, m; *œil à facettes*, m; İng. *compound eye*) **tar.** Ergin böceklerde ve hemimetabol başkalaşım gösteren böceklerin nimflerinde temel görme işlevinden sorumlu olan, başın her iki yanında birer adet olarak bulunan, sayıları böcek türlerine göre değişen ve ommatidyum adı verilen, kendi mercek ve ışık alıcılarına sahip olan temel görme birimlerinin bir araya gelmesiyle oluşmuş göz tipi.

bileşik kromozom kısırlığı (Fr. *téchnique du chromosome composé*, f; İng. *compound chromosom technique*) **tar.** Homolog kromozomlar arasında kromozom kollarının değişimi ile oluşturulan ve muamele edilen bireyler düşük üreme kapasitesine sahip olmakla birlikte, normal kromozom yapısına ait bireylerle çiftleştikleri zaman tamamen kısır hibritler meydana getiren, F1 dölünde yumurta olarak zigotun ölümüne neden olan kısır böcek tekniği.

bileşik meyve (Alm. *Fruchtstand*, m; Fr. *fruit multiple*, m; *syncarpe*, m; İng. *collective fruit; multiple fruit*) **tar.** Ananas ve dut örneklerinde olduğu gibi çiçekte her bir karpelin gelişerek ayrı ayrı meyvecik oluşturduğu, çok çiçek çok dişicikten oluşan meyve tipi.

bilezik alma (Alm. *Ringelung*, f; Fr. *incision annulaire*, f; İng. *bark ringing; girdling; ring barking*) **tar.** Çok yıllık odunsu bitkilerde verim ve kaliteyi artırmak amacıyla yaz gelişme döneminde, besin maddesinin köke gidişini engellemek için gövde, kol veya dallar üzerinde çepeçevre kabuk ve floem tabakasının çıkarılması işlemi.

Bimovirüs (Alm. *Bymovirus*, n; Fr. *Bymovirus*, m; İng. *Bymovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Barley yellow mosaic virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları ipliksi, zarfsız, genetik materyal olarak çizgisel, tek sarmallı iki parçalı RNA içeren, başta *Polymyxa graminis* olmak üzere tüm Plasmodiophorales takımından funguslarla taşınabilen bitki virüsü cinsi.

binış (İng. *mounting*) **tar.** Erkek memeli hayvanın aşım davranışı gerçekleştirmek için kızgınlık gösteren dişinin üzerine çıkarak ön bacaklarıyla sağrı üzerine bastırması ya da abanması olayı.

biotrof (Alm. *Biotroph*, m; Fr. *biotrophe*, m; İng. *biotroph*) **tar.** Sadece canlı hücrelerden besinlerini sağlayan organizmalar.

bipolar nöron (Alm. *bipolare Nervenzelle*, f; Fr. *neurone bipolaire*, m; İng. *bipolar neuron*) **tar.** Böceklerin, genellikle duyu organları ve alıcıları gibi dış reseptörlerdeki duyu nöronlarında görülen, somadan 1 akson ve 1 dendritin çıktığı tip.

bipolaris (Fr. *bipolaris*; İng. *bipolaris*) **tar.** Bir sporun iki uçtan da çimlenebilme yetisi.

bir gen-bir enzim hipotezi (Alm. *Beadle Hypothese*, f; Ein Gen-ein Enzym-Hypothese, f; Fr. *hypothèse un gène-une enzyme de Beadle*, f; İng. *one gene – one enzyme hypothesis*) **tar.** Bir hammaddeden bir son ürüne doğru devam eden reaksiyonlar zincirinde her ara halkayı katalize eden enzimin sentezlenmesinin veya aktivitesinin bir gen tarafından kontrol edildiği hipotezi; eşanlam: tek gen-tek enzim hipotezi.

bir gen-bir polipeptit hipotezi (Alm. *Ein Gen-ein Polypeptid-Hypothese*, f; Fr. *hypothèse un gène-un polypeptide*, f; İng. *one gene – one polypeptide hypothesis*) **tar.** Her genin bir polipeptit sentezini kontrol ettiği hipotezi. Proteinlerin bazılarının birden fazla polipeptitten oluştuğu anlaşıldıktan sonra bir gen-bir enzim hipotezinin yerine ikame edilmiştir; eşanlam: tek gen-tek polipeptit hipotezi.

bir hücreliler (Alm. *Einzeller*, pl; *Protozoen*, pl; *Urtierchen*, pl; Fr. *animaux unicellulaires*, pl; *organismes unicellulaires*, pl; *protozoaires*, pl; İng. *protozoans; unicellular animals; unicellular organisms*; Lat. *Protozoa*) **tar.** Vücutları bir hücreden oluşan, genel olarak gözle görülemeyecek kadar küçük, tatlı su ve denizlerde yaşayan, bazıları parazit, çok hücrelilerdeki organ yerine organelleri olan ve hareket organellerine göre kamçılılar, kökayaklılar, amipler, sporlular, kirpikliler olarak dört sınıfa ayrılan hayvanlar âlemi; eşanlam: tekhücreliler.

bir yaşında hayvan (Alm. *Jährling*, f; Fr. *animal d'un an*, m; İng. *yearling*) **tar.** Çiftlik hayvanları yetiştiriciliğinde, genellikle bir yaşını tamamlamış hayvan.

bir yaşlı dal (*Ing. one year cane*) **tar.** 1. Çok yıllık odunsu bitkilerde sürgünün ilk yaprak dökümünden sonra aldığı ad. 2. Asma sürgünlerinin yaprak dökümünden sonra odunsu yapı ve karakteristik kahverengi tonları kazandığı durum.

bira mayası (*Alm. Bierhefe, f; Fr. levure de bière, f; İng. brewer's yeast*) **1. biyom.** 1. Bira üretiminde, etanol ve karbondioksitle birlikte diğer metabolik yan ürünlerin üretiminden sorumlu maya suşları. 2. Proteinler, B grubu vitaminler ile özellikle krom ve selenyum gibi elementlerce zengin, gıda takviyesi olarak kullanılan maya hücreleri. **2. tar.** Biranın elde edilmiş işlemi sonunda %86 gibi çok sulu olarak ele geçen, %8,6 civarında ham protein ve %0,2 civarında ham selüloz içeren, muamele görmemiş ve tazesini genellikle acı lezzetli, maya hücreleri canlı ve kısa sürede bozulabilen, taze veya silajı ergin gevişgetirenlere yedirilebilmekle birlikte daha çok kurutulmuşu yem olarak tavsiye edilen bira sanayi kalıntısı.

bira sanayi kalıntısı (*Alm. Brauereinebenprodukt, n; Fr. issues de brasserie, pl; İng. brewery industry by-product; brewery industry byproduct*) **tar.** Buğday ve çoğunlukla arpadan elde edilen, malt çili, malt posası, bira mayası, yemlik maya ve şerbetçiotu posası gibi bira sanayisinde bira elde edilirken ele geçen, besin maddeleri içeriği ve besleme değeri birbirinden farklı hayvan beslemede kullanılan artıklar.

birbiriyle uyumsuzluk (*Alm. kreuz Inkompatibilität, f; Fr. incompatibilité croisée; İng. cross incompatibility*) **tar.** Bitkilerde bir çeşidin çiçektozlarının aynı tür içindeki diğer bir çeşidi döleyememesi.

bircinsli ikievçikli (*Alm. diozisch; zweihäusig; Fr. dioïque; İng. diecious*) **1. orm.** Çiçeklerin dişi ya da erkek olmak üzere bir cinsiyet taşıdığı ve bu bir cinsli çiçeklerden dişi olanların bir, erkek olanların da başka bir bitki üzerinde olduğu çiçek durumu; eşanlam: dioik. **2. tar.** Funguslarda erkek ve dişi cinsiyet hücreleri ya da organlarının farklı taluslar üzerinde bulunması hali.

bireysel parazitoit (*Fr. parasitoïde solitaire, m; İng. solitary parasitoid*) **tar.** Konakçısına birden fazla yumurta koysa dahi sadece bir parazitoidin geliştiği parazitoit türler; eşanlam: soliter parazitoit.

bireysel yemleme (*Alm. Einzelfütterung, f; Fr. affouragement individuel; İng. individual feeding*) **tar.** Her hayvanın yem ihtiyacının kendisine ayrılmış yemikte veya yem bölmesinde verilmesi uygulaması.

birgünlükler (*Alm. Eintagsfliegen, pl; Fr. éphéméroptères, pl; İng. fishflies; mayflies; shadflies; Lat. Ephemeroptera*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, genellikle yoğun damarlı yapıda iki çift kanada sahip, vücutlarının sonunda 2-3 uzantı bulunan, ergin öncesi dönemlerini sucul ortamlarda, ergin dönemini ise karasal ortamlarda geçiren ve ergin ömrü birkaç saat ile 1-2 hafta arasında değişen, ağız parçaları ısırıcı özellik gösteren, bazıları canlı ve ölü bitkilerle, bazıları alg ve hayvansal besinlerle beslenen türler içeren, bilimsel adı Ephemeroptera olan takım; eşanlam: Mayıs sinekleri, günlük böcekler.

birikim (*Alm. Aufspeicherung, f; Kumulierung, f; Fr. accumulation, f; İng. accumulation*) **1. müh.** Bir sisteme giren ve/veya üretilen kütle, enerji ya da kütsel ivmenin çıkan ve/veya tüketilen kütle, enerji ya da kütsel ivmeden büyük olması sonucu sistem içerisinde bunların niceliğindeki artış. **2. tar.** Bitkinin çeşitli yerlerinde fotosentez ürünlerinin birikmesi veya toprakta bitki besin maddelerinin birikmesi ya da yığılması.

birinci koltukaltı levhası (*Fr. première plaque axillaire, f; İng. first axillary plate*) **tar.** Böceklerde subkostaanın kaidesini oluşturan levha; eşanlam: birinci aksilar levha.

birinci maksilla bkz. **tar. maksilla.**

birinci melez kuşağı (*Alm. Filialgeneration, f; Nachkommengeneration, f; Fr. génération de progéniture, f; génération des descendants, f; hybride F1, m; İng. F1 hybrid; filial 1 hybrid; filial generation; generation of offspring*) **tar.** Bir ırk ıslahı deneyinde, iki çeşidin ya da aynı türün iki saf hat ırk bireyinin çiftleşmesinden oluşan döl; eşanlam: birinci döl kuşağı, F1.

birincil belirti (*Alm. primäres Symptom; Fr. symptôme primaire, m; İng. primary symptom*) **tar.** Farklı hastalık ve zararlı belirtilerinin oluştuğu canlılarda ilk görülen belirtiler.

birincil çürüklük (*Alm. primäres Fäulnis; Fr. pourriture primaire, f; İng. primary rot*) **tar.** Birden fazla canlı ve cansız etkenlerle ortaya çıkan çürümelerde ilk oluşan çürüklük.

birincil enfeksiyon (Alm. *primäre Infektion*; *Primärinfektion*, f; Fr. *infection primaire*, f; *primo-infection*, f; *Ing. primary infection*) **tar.** Bir bitkinin, hayat döngüsündeki dinlenme döneminden (kışlayan veya yazlayan) çıkarken patojen tarafından ilk defa enfekte edilmesi; eşanlam: primer enfeksiyon.

birincil enfeksiyon döngüsü (Alm. *Primärinfektion Zyklus*, m; Fr. *cycle d'infection primaire*, m; *Ing. primary infection cycle*) **tar.** Bitki hastalıklarının belirli bir mevsimde başlayan ve genellikle her mevsimde bir kere oluşan ilk enfeksiyon döngüsü.

birincil homonim (Alm. *primäres Homonym*, n; Fr. *homonyme primaire*, m; *Ing. primary homonym*) **tar.** Canlıların adlanmalarında, türlerin veya alttürlerin orijinal tanımlarında aynı cins adı içinde tür adları kullanıldığında ortaya çıkan durum; eşanlam: primer homonim.

birincil idrar (Alm. *Primärharn*, m; Fr. *urine primaire*, f; *Ing. primary urine*) **tar.** Böceklerde Malpighi borucukları tarafından üretilerek art bağırsağa gönderilen ve rektum tarafından işlenerek ikincil idrara dönüştürülen birinci boşaltım atığı.

birincil inokülüm (Alm. *primäres Inokulum*; Fr. *inoculum primaire*, m; *Ing. primary inoculum*) **tar.** Bir hastalık döngüsünde konakçı bitkide ilk hastalığı oluşturan patojen ya da zararlı kısmı.

birincil metabolit (Alm. *Primärmetabolit*, m; Fr. *métabolite primaire*, m; *Ing. primary metabolite*) **1. biyom.** Bir kültürün beslenme evresi boyunca sentezlenen amino asit, şeker, yağ asidi, protein, nükleik asit, lipid ve polisakaritler gibi büyüme için gerekli ürünler ile etanol, aseton, butanol, laktik asit gibi enerji metabolizması yan ürünlerinin tümü. **2. tar.** Organizmalar tarafından üreme döneminde meydana getirilen ve doğrudan büyüme, gelişme ve çoğalma fonksiyonlarına katkısı olan bileşikler.

birincil misel (Alm. *primäres Myzel*; Fr. *mycelium primaire*, m; *Ing. primary mycelium*) **tar.** Bazidyospor ya da konidyumların çimlenmesi ile meydana gelen ve her bölmesinde haploit karakterli bir çekirdek bulunan monokaryotik misel; eşanlam: primer miselyum.

birincil parazitoit (Fr. *parasitoïde primaire*, m; *Ing. primary parasitoid*) **tar.** Tarımsal zararlılara parazit bulaştıran parazitoit; eşanlam: primer parazitoit.

birincil tomurcuk (Alm. *primäre Knospe*, f; Fr. *bourgeon primaire*, m; *Ing. primary bud*) **tar.** Asmada salkımları taşıyan yaz sürgünlerini oluşturan tomurcuk; eşanlam: primer tomurcuk.

birincil toprak işleme (Alm. *Primärbodenbearbeitung*, f; Fr. *labourage primaire*, m; *travail du sol primaire*, m; *Ing. primary tillage*) **tar.** Tohum yatağı hazırlama işlemlerinden önce, tarlada gerçekleştirilen sürüm, kesek kırma ve tırmıklama gibi işlemlerin tümü.

birincil toprak işleme aleti (Alm. *primäres Ackgerat*; *primäres Bodenbearbeitunggeratsgerat*; Fr. *instrument aratoire primaire*, m; *matériel du labourage primaire*, m; *Ing. primary tillage equipment*) **tar.** Tarlada birincil toprak işleme amacıyla kullanılan, kulaklı ve diskli pulluklar, çizel ve dipkazan gibi aletler.

birincil transkripsiyon ürünü (Fr. *acide ribonucléique prémessager*, m; *transcrit primaire*, m; *Ing. pre-messenger ribonucleic acid*; *primary transcript*) **tar.** Ökaryotlarda bir transkripsiyonun ürünü olan ve işlendikten sonra haberci RNA haline gelen RNA molekülü.

birörnek otlatma (Fr. *pâturage uniforme*, m; *Ing. uniform grazing*) **tar.** Herhangi bir meranın her tarafındaki yem bitkilerinin aynı derecede otlanmasını sağlamak üzere, otlayan hayvanların mera üzerine birörnek dağıtılması şeklinde yapılan otlatma; eşanlam: üniform otlatma.

bitki besin elementleri (Alm. *Hauptnährstoffe*, pl; Fr. *éléments nutritifs de base*, pl; *éléments nutritifs essentiels*, pl; *Ing. essential elements*; *essential nutrients for plant growth*) **tar.** Organik maddelerde ve bitkilerin yapılarında yüksek oranda bulunan, güneş ya da yapay ışık enerjisi ile gerçekleşen fotosentez sonucu, ışığın enerjisinin kimyasal gıda enerjisi şeklinde depo edildiği; bitkiler tarafından mikro, oligo veya iz düzeylerinden makro veya esas düzeylere kadar depo edilen, bitkilerin büyüme ve gelişmesi için mutlaka gerekli olan, yetiştirme ortamında bulunmadığı koşullarda ise büyüme ve gelişmesini sınırlayan karbon, oksijen, hidrojen, azot, fosfor, potasyum, kalsiyum, magnezyum ve kükürtten oluşan kimyasal elementler; eşanlam: mutlak gerekli elementler.

bitki dayanıklılığı (Alm. *Pflanzenresistenz*, f; *Widerstandskraft von Pflanzen*, f; Fr. *résistance d'une plante*, f; İng. *plant resistance*) **tar.** Bitkilerin virüsler, nematotlar, aşırı soğuk, kuraklık gibi biyotik ve abiyotik olumsuz etmenlere karşı tolerans göstererek gelişmelerini sürdürmeleri.

bitki dayanma gücü (Alm. *Pflanz Widerstandsfähigkeit*, f; Fr. *rusticité des plantes*, f; İng. *plant hardiness*) **tar.** Bitkilerin, soğuk, rüzgâr, sıcak, kuraklık, su taşkını gibi zor ve olumsuz koşullara dayanabilme özelliği.

bitki deseni (İng. *crop pattern*; *plant pattern*; *vegetation pattern*) **tar.** Sulanacak alanda yetiştirilen ya da yetiştirilmesi düşünülen bitkilerin bu alandaki dağılımlarının ya da ekiliş oranlarının yüzde olarak ifade edilmesi.

bitki destek sistemi (Fr. *système de palissage*, m; *système de tuteurage*, m; İng. *plant support system*) **tar.** Meyvecilikte ve bağcılıkta, telli terbiye şekillerinde gerekli olan ahşap, beton, metal, plastik materyallerden yapılmış olan heretik direk, tel ve yardımcı ekipmanlardan oluşan yapılar; eşanlam: bitki dayanak sistem.

bitki engelleyici madde (Alm. *Wachstumsinhibitor*, m; Fr. *inhibiteur de croissance*, m; İng. *growth inhibitor*) **tar.** Abzistik asit ve etilen örneklerinde olduğu gibi bitkinin gelişmesinde engelleyici rol alan büyümeyi düzenleyiciler; eşanlam: bitki büyüme ketleyici.

bitki hastalığı (Alm. *Pflanzenkrankheit*, f; Fr. *maladie des plantes*, f; İng. *plant disease*) **tar.** 1. Bitkinin tümüne veya herhangi bir kısmına ya da ürününe zarar veren, ürünün nicelik ve niteliğini bozarak ekonomik değerini azaltan, fizyolojik faaliyetlerinde meydana gelen bozukluklar veya yapısında görülen anormallikler. 2. Konukçu-asalak etkileşiminin konakçı aleyhine gelişmesi ve/veya olumsuz çevre koşulları sonucu bitkinin fizyolojik dengesinde görülen bozulmalar.

bitki hücre duvarı esneme yeteneği (Fr. *extensibilité des parois des cellules végétales*; İng. *extensibility of plant cell wall*; *plant cell wall extensibility*) **tar.** Bitki hücrelerinde büyüme esnasında yüzey alanının dönüşümsüz olarak artmasını sağlayan çeperin genişleme kapasitesi.

bitki hücresi (Alm. *Pflanzenzelle*, f; Fr. *cellule végétale*, f; İng. *plant cell*; *vegetal cell*) **tar.** Bitki organizmalarını oluşturan, genelde sitoplazma ve çeşitli plastitlerle çevrili, 10 ile 200 mikrometre boyunda ökaryot hücreler.

bitki katsayısı (Alm. *Pflanzenfaktor*, m; Fr. *coefficient cultural*, m; İng. *crop coefficient*) **tar.** Geniş tarlalarda, yeterli toprak nemi ve bitki besin elementlerinin bulunduğu koşullarda, serbestçe ve hastaliksız büyüyen bitkiler için gerçek bitki su tüketiminin referans bitki su tüketimine oranı.

bitki koruyucu ilaç (Alm. *Pflanzenstärkungsmittel*, n; Fr. *agent phytosanitaire*, m; *produit phytosanitaire*, m; İng. *plant protectant*; *plant protecting agent*) **tar.** Bitki yüzeyinde patojenle etkileşime girerek enfeksiyonu engelleyen herhangi bir kimyasal madde.

bitki kök sistemi (Alm. *Wurzelsystem*, n; Fr. *système racinaire*, m; *système racinaire*, m; İng. *root system*) **tar.** Ana işlevleri bitkiyi toprağa bağlayarak mekanik direnç sağlayan ve topraktaki su ve çözünmüş mineralleri soğurmak olan, bitkinin emici tüylerden birincil ve ikincil dallanmalardan oluşan sistemi.

bitki lekeli tahtakurusu (Alm. *trübe Feldwanze*, f; İng. *bishop bug*; *European tarnished plant bug*; Lat. *Lygus rugulipennis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lygus rugulipennis* olan, erginleri 4,5-5,5 mm boyunda, toprak rengi, üzeri grimsi tüy ve lekelerle kaplı, ergin ve nimfleri yonca ve tırfıl gibi baklagil yem bitkileri, patates, patlıcan, şekerpancarı, susam, ısırganotu gibi bitkilerin yaprak, sürgün, çiçek, meyve ve tohumlarında beslenerek verimde azalmalara yol açan böcek türü.

bitki öldürücü (Alm. *Herbizid*, n; *Unkrautvertilgungsmittel*, n; Fr. *herbicide*, m; İng. *herbicide*) **tar.** Zararlı, istenmeyen bitkileri ve/veya bitki tohumlarını öldüren kimyasal ilaçlar; eşanlam: herbisit, otkıran.

bitki özsuğu (Alm. *Pflanzensaft*, m; Fr. *sève plantes*, f; İng. *plant sap*) **tar.** Bir bitkinin kalburlu soymuk borularında ya da odun borusu hücrelerinde taşınan ve çeşitli organik ve inorganik maddeleri içeren sıvı.

bitki parazit akarları (Alm. *pflanzenfressende Milbe*, f; *phytophage Milbe*, f; Fr. *acarien phytophage*, m; İng. *phytophagous mite*; *plant mite*) **tar.** Bitkilerin toprak üstü ve altı organlarında zararlı olan, stiletleri ile konakçı bitkileri sokup emerek zarar veren, özellikle Tetranychidae, Eriophyidae, Tenuipalpidae ve Tarsonemidae gibi

tarım açısından çok önemli zararlı türleri içeren familyaların yer aldığı, bazı türleri tahıl, kuru meyve, yağlı tohumlar, un ve mamulleri gibi depolanmış ürün ve yumrulu bitkilerde, toprakta bitki köklerinde, çiçek soğanlarında beslenen, toprak mikroflorasında önemli, Prostigmata ve Astigmata alttakımlarına bağlı akar türleri.

bitki paraziti nematot (*Alm. Pflanznematode, f; Fr. phytonématode, m; İng. plant parasitic nematode*) **tar.** Büyük bir çoğunluğu *Tylenchida* alttakımında yer alan, genellikle görünüşleri iplik şeklinde, ancak bazı türlerinin ergin dişilerinde torba, armut, küre veya limon şekillerine rastlanan, erkeklerin ise solucan benzeri ince uzun ve silindirik şeklinde olduğu, özel bir beslenmeye yardımcı organa (nematot iğnesi, stilet) sahip olan bitki zararlısı canlılar; eşanlam: bitki paraziti ipliksi solucan.

bitki tahtakuruları (*Alm. Blindwanzen, pl; Weichwanzen, pl; Fr. miridés, pl; İng. capsid bugs; grass bugs; leaf bugs; mirid bugs; plant bugs; Lat. Miridae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, nazik vücutlu, sarımsı yeşilimsi renkte, genellikle bitkilerle, bazıları küçük böcekleri avlayarak bazılarıysa hem hayvansal hem bitkisel besinlerle beslenen türleri içeren ve en bilinen türü çiçek sapsokanı (*Lygus pratensis*) olan familya; eşanlam: kapsitler.

bitki uru (*Alm. Cecidie, f; Pflanzengalle, f; Fr. cécidie, f; galle, f; İng. gall; plant gall*) **tar.** Bir fungus, bakteri, nematot, akar, böcek veya diğer organizma tarafından saldırıya sonucu bitki tarafından oluşturulan, kabaca küremsi olan anormal içe ve/veya dışa doğru bir şişkinlik veya lokal büyüme; eşanlam: gal.

bitki yaşlanması (*Alm. Seneszenz bei Pflanzen, f; Fr. sénescence de plantes, f; İng. plant biological aging; plant senescence*) **tar.** Bitkilerin gerek programlı yaşlanma gerek başka nedenlerden ötürü yaşlanıp yozlaşmaları.

bitki zehirlenmesi (*Alm. Phytotoxizität, f; Fr. phytotoxicité, f; İng. phytotoxicity*) **tar.** Bir pestisit kimyasal özelliği, dozu, uygulanma yöntemi, bitki toleransı, bitki yaşı ve çevre koşullarına göre bitkilere zarar verme ölçüsü; eşanlam: fitotoksosite.

bitkilerde bor alımı (*Alm. Boraufnahme im Pflanzen, f; Fr. absorption de bore par les plantes; İng. boron uptake in plants*) **tar.** Yetiştirme ortamındaki bor miktarına orantılı olarak bitkiler tarafından aktif ya da pasif soğurum yoluyla alınan ve transpirasyona bağlı olarak iletim borularında bitkilerin tepe noktalarına kadar taşınması.

bitkilerde su alımı (*Alm. Wasseraufnahme im Pflanzen, f; Fr. absorption d'eau par les plantes, f; İng. absorption of water; water absorption; water uptake in plants*) **tar.** Bitkilerin gereksindiği suyu kök sistemleri aracılığıyla topraktan bünyelerine almaları.

bitkinin çıkışı öncesi (*Alm. Preemergenz, f; Fr. pré-émergence; prélevée; İng. pre-emergence*) **tar.** Bir tohumun çimlenmesi ile toprak yüzeyine çıkış yapmasına kadar olan bitki gelişme dönemi. Bu dönem kültür bitkisi veya yabancı otlar için ayrı ayrı tanımlanır.

bitkinin çıkışı sonrası (*Alm. Postemergenz, f; Fr. post-émergence; postlevée; İng. post-emergence*) **tar.** Bir tohumun ekilmesi ile oluşan bitkinin toprak yüzeyine çıkmasından sonraki gelişme dönemi. Bu dönem kültür bitkisi veya yabancı otlar için ayrı ayrı tanımlanır.

bitkisel insektisit (*Alm. botanisches Insektizid, n; Fr. insecticide botanique, m; İng. botanical insecticide*) **tar.** Bitkiler tarafından üretilen ya da bitkilerden elde edilen böcek öldürücü etkisi olan piretrum, rotonon, sabadilla, nikotin, neem, ryanodin gibi maddeler.

bitkisel madde (*Alm. pflanzliches Materiel, n; Fr. matériel végétal, pl; İng. vegetable matter*) **tar.** Kirli yapağı içinde bulunan ve işlenme sırasında fireyi artırarak elde edilen yapağının değerini düşüren tohum, ot, tahıl kabuğu, saman ve yaprak gibi bitkisel maddeler.

bitler (*Alm. Saugläuse, pl; Fr. anoploures, pl; İng. biting lice; parasitic lice; sucking lice; Lat. Phthiraptera*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, özellikle kuş ve memeliler başta olmak üzere çok sayıda hayvan türünde dış asalak olarak yaşayan, kanat taşımayan türlerin yer aldığı, bilimsel adı Phthiraptera olan takım.

biyocoğrafya (*Alm. Biogeographie, f; Fr. biogéographie, f; İng. biogeography*) **tar.** Canlıların yeryüzündeki dağılımlarını inceleyen bilim dalı, canlı coğrafyası.

biyoinektisit (*Alm. Bioinsektizid, n; Fr. bio-insecticide, m; insecticide biologique, m; İng. bioinsecticide; biological insecticide*) **tar.** Biyolojik kökenli olan, entomopatojenleri içeren ya da mikroorganizma veya bitkilerden elde edilen böcek öldürücü maddeler.

biyolojik değer (Alm. *biologische Wertigkeit*; Fr. *valeur biologique*, f; İng. *biological value*) **tar.** Gerçek protein ve sindirilebilir ham protein gereksiniminin hesaplanmasında kullanılan, insan veya hayvanlar tarafından tüketilen proteinin, vücut proteinlerinin sentezlenmesi sırasında gereksinim duyulan amino asitlerin uygun miktar ve oranlarını sağlama derecesini belirten ve değeri %100 olan proteine göre karşılaştırılarak ifade edilen protein değerlendirme sistemi.

biyolojik evre (Alm. *Lebenszyklusphase*, f; Fr. *étape du cycle de vie*, f; İng. *life cycle stage*) **tar.** 1. Böceklerde yumurta, larva, nimf, pupa, ergin gibi, akarların yumurta, larva, nimf ve ergin gibi, nematotlarda yumurta, larva ve ergin olmak üzere yaşamları boyunca geçirdikleri biyolojik döngü içindeki her bir döneme verilen ad. 2. Funguslarda yaşam çemberinin değişik aşamaları.

biyolojik indeksleme (Alm. *biologische Indexierung*, f; Fr. *indexage biologique*, m; İng. *biological indexation*; *biological indexing*) **tar.** Aşı kalemi, özsu vb. kullanılarak virüs aşılınmış bir bitkinin, virüsle enfekte (bulaşık) olup olmadığının belirlenmesi için uygulanan bir yöntem.

biyolojik oksidasyon (Alm. *biologische Oxidation*, f; Fr. *biooxidation*, f; *oxydation biologique*, f; İng. *biological oxydation*; *biooxidation*) **tar.** Hücrelerde organik maddelerin karbon iskeletlerinin kademe kademe parçalanması ve açığa çıkan enerjinin mitokondri zarlarında elektron taşınım sistemi aracılığıyla ATP'ye dönüşmesi olayı; eşanlam: biyolojik yükseltgenme.

biyomatematik (Alm. *Biomathematik*, f; *mathematische Biologie*, f; Fr. *biomathématique*, f; İng. *biomathematics*; *mathematical biology*) **tar.** Çeşitli matematiksel yöntemler kullanarak biyolojik gözlemlerin ölçülmesini, modellenmesini, işlenmesini ve matematiksel gösterimini konu edinen disiplin; eşanlam: matematiksel biyoloji.

biyopestisit (Alm. *Biopestizid*, n; Fr. *biopesticide*, m; *pesticide biologique*, m; İng. *biologic pesticide*; *biopesticide*; *organic pesticide*) **tar.** Zararlıları yok etmek amacıyla kullanılan bakteri, fungus gibi canlılar ya da feromon gibi biyolojik bileşikler.

biyopreparat (Fr. *biopreparat*, m; İng. *biological preparete*; *biopreparate*) **tar.** Biyolojik mücadelede kullanılan fungus ve bakteri gibi biyolojik maddelerin ilaç formuna getirilmiş şekli.

biyosit (Alm. *Biozid*, n; Fr. *biocide*, m; İng. *biocide*) **tar.** İnsan ve hayvan sağlığına, doğal veya yapay materyale zarar veren organizmaların büyümesini engelleyen dezenfektan, zirai ilaç, boya veya yüzey korucuyu olarak kullanılan kimyasal madde.

biyosönoz (Alm. *Biocoenose*, f; *Biozönose*, f; Fr. *biocénose*, f; *communauté biologique*, f; İng. *biocenose*; *biocoenose*; *biological community*; *biotic community*; *ecological community*; *life assemblage*) **tar.** Bir ortama yerleşmiş yaşam birliği içinde olan organizma topluluklarının tümü.

biyotik (Alm. *biotisch*; Fr. *biotique*; İng. *biotic*) **tar.** Organik hayatla, canlı organizmalarla, ilişkili olma hali.

biyotik stres (Alm. *biotischer Stress*, m; Fr. *stress biotique*, m; İng. *biotic stress*) **tar.** Bitkilerde insanlar tarafından oluşturulan veya çeşitli zararlılardan kaynaklanan büyüme ve gelişmeyi engelleyen stres etmeni.

biotin (Alm. *Biotin*, n; Fr. *biotine*, f; İng. *biotin*) **1. gıda.** Üre ve tiyofenden oluşan, kimyasal formülü C₁₀H₁₆N₂O₃S olan, metabolizmada karboksilasyon tepkimelerinde yardımcı olarak rol alan, eksikliğinde kellik, deride kızarıklık, kas ağrısı vb. bulgular görülen bir vitamin. **2. tar.** Birçok enzimin yapısına giren, enerji ve amino asit metabolizmasında rol oynayan, tüm hayvan türlerinde bağırsaktaki mikroorganizmalar tarafından sentezlenebilen, civcivleri perosisten koruyan, başta mayalar, karaciğer, melas, süt ve tahıllar olmak üzere tüm bitkisel ve hayvansal kaynaklı yemlerde zengin olan, nadir de olsa yetersizliğinde tüm türlerde dermatit, kıl dökülmeleri ve gelişme bozukluklarına, civcivlerde yumurtadan çıkış gücünün azalmasına yol açan, suda çözünen, renksiz, kokusuz, B grubundan bir vitamin; eşanlam: H vitamini, koenzim R, yumurta akı hastalığını önleyici faktör.

biyotip (Alm. *Biotyp*, m; Fr. *biotype*, m; İng. *biotype*) **tar.** Aynı genetik kompozisyon ve kalıtsal ıraları içeren fertlerden oluşmuş homojen bir bitki veya hayvan topluluğu; fizyolojik ırkın alt bölümü; eşanlam: alt ırk.

biyotrof (Alm. *biotroph*; Fr. *biotrophe*; İng. *biotrophic*) **tar.** Sadece canlı organizmalarda yaşayabilen yani obligat parazit canlının niteliği.

blastoderm (Alm. *Blastoderm*, n; Fr. *blastoderme*, f; İng. *blastoderm*) **tar.** Embriyonal gelişme sürecinde, döllenmiş böcek yumurtasındaki zigot çekirdeğin mitoz bölünmesi sonucunda ortaya çıkan yeni çekirdeklerin

cidara doğru hareketi ve sonrasında birbirleri arasında hücre zarlarının oluşması ile koryon altında meydana gelen çepeçevre tabaka.

blastospor (Alm. *Blastospore*, f; Keimflechte, f; Fr. *blastospore*, f; İng. *blastoconidium*; *blastospore*) **tar**. Daha çok mayalarda görülen, bir hif veya konidiyoforun somatik hücrelerinin tomurcuklanmasıyla oluşan eşeysiz sporlar.

blastula (Alm. *Blastula*, f; Fr. *blastula*, f; İng. *blastula*) **tar**. 1. Böceklerde embriyonal gelişme sürecinde blastodermin meydana gelmesiyle birlikte bölünmenin durduğu dönem. 2. Bütün çok hücreli hayvanlarda embriyo gelişmesi evresinde görülen, bir sıra hücre katmanından oluşan, içi bir sıvı ile dolu bir top şeklinde olan, segmentasyon sırasında morula evresinden sonra oluşan evre.

bloke hesap (Alm. *blockiertes Konto*; *gesperrtes Konto*; Fr. *compte bloqué*; İng. *blocked account*) **tar**. Belirli bir dönem için kullanımı yasaklanmış banka ya da banka yerine çalışan kurumlardaki hesap.

bodur büyüme (Alm. *Verkümmern*, n; Fr. *arrêt de croissance*, m; *rabougrissement*, m; İng. *stunting*) **tar**. Viral, bakteriyel veya fungal hastalıkların, nematotların veya abiyotik etkenlerin sonucunda bitki boyunun normalden kısa kalması.

bodur geyikböceği (Alm. *Balkenschröter*, m; *Zwerghirschkäfer*, m; Fr. *petite biche*, f; İng. *lesser stag beetle*; Lat. *Dorcus parallelipedus*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının geyikböcekleri (Lucanidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dorcus parallelipedus* olan, erginleri 15-35 mm boyunda, parlakça siyah renkli olup larvaları kesilmiş ya da devrilmiş kestane, meşe, söğüt, kavak gibi ağaçların dip kısımlarında ya da odunların içinde beslenen böcek türü.

boğa (Alm. *Bulle*, m; *Stier*, m; Fr. *taureau*, m; İng. *bull*) **tar**. Damızlık olarak kullanılan erkek sığır.

boğa bölmesi (Alm. *Bullenbucht*, f; *Bullenstand*, m; Fr. *case à taureaux*, f; *box à taureaux*, m; İng. *bull pen*) **tar**. Boğaları, aynı cinsten diğer hayvanlarla beraber aynı ahırda barındırmak mecburiyetinde kalındığında ayrılan, etrafı çevrili bireysel bölme.

boğaz doldurma makinesi (Alm. *Häufelschar*, m; *Häufler*, m; Fr. *charrue butteuse*, f; *butteur*, m; İng. *ridger*; *ridger machine*) **tar**. Patates ve tütün gibi bazı bitkilerde ekimden sonra bitki kök bölgesine toprak yığma işleminde kullanılan makine.

boğma (Alm. *Ringelung*, f; Fr. *étranglement*, m; İng. *choking*) **tar**. Odunsu bitkilerde bir sürgün veya dalın tel veya esnemeyecek bir materyalle büyümesine izin vermeyecek şekilde sıkıca sarılması, boğulması.

bokböcekleri (Alm. *Blatthornkäfer*, pl; Fr. *scarabéidés*, pl; İng. *scarab beetles*; *scarabs*; Lat. *Scarabaeidae*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, ergin ve larvaları memeli hayvanların dışkılarıyla beslenen ve onların doğaya dönüşümünde önemli rol oynayan türleri içeren ve en bilinen türü pislik böceği (*Scarabaeus sacer*) olan familya.

boncuklanma 1. (Alm. *Verrieseln*, n; Fr. *millerandage*, m; İng. *hens and chickens*; *millerandage*) **tar**. Tozlanma ve döllenme koşullarının uygun olmaması sonucunda üzüm ve zeytinlerde salkım üzerindeki tanelerde, küçük tanelerin genellikle çekirdeksiz, büyük tanelerin ise normal çekirdekli olması durumu; eşanlam: boncuk tane. **2.** (Alm. *Pilling*, n; Fr. *boulochage*, m; İng. *pillling*) **teks**. Kumaş yüzeyinden çıkan gevşek liflerin kullanım ya da yıkama sırasında mekanik etkilerle karmaşıklaşarak küçük lif topçukları oluşturması.

bono (Alm. *Obligation*, f; Fr. *bon*, m; İng. *bond*) **tar**. Üstünde yazılı olan bedelin belirlenen süre sonunda adı yazılı kişiye mutlak olarak ödeneceğini düzenleyen taahhüt senedi.

bonsai (Alm. *Bonsai*, m; Fr. *bonsai*, m; İng. *bonsai*) **tar**. Kök budaması yaparak saksı büyüklüğünü kısıtlayarak ve su ver besin dengesi kurarak oluşturulan Japonya orijinli minyatür ağaç üretim yöntemi.

bor eksikliği (Alm. *Bormangel*, m; Fr. *carence en bore*, f; İng. *boron deficiency*) **tar**. Bitkilerde yetiştirme ortamında yeterli bor bulunmaması durumunda, bitkinin büyüme noktalarında zararlanmalar, genç yaprakların büzülüp kıvrılması şeklinde ortaya çıkan noksanlık belirtisi.

borç (Alm. *Schuld*, f; Fr. *dette*, f; İng. *debt*) **tar**. Bir kurum veya kişinin, diğer kurum veya kişiye karşı yerine getirmesi gereken yükümlülük.

borç erteleme (Alm. *Moratorium*, n; Fr. *moratorium*, m; İng. *moratorium*) **tar.** Vadesi gelmiş borçların ödenemediği durumlarda, borçların yasal yollar ile veya karşılıklı anlaşmalar sureti ile ertelenmesi.

borç temdid (Alm. *Zahlungsaufschub*, m; Fr. *atermoiement*, m; İng. *extension of time*; *extension of time of payment*) **tar.** Genel anlamda, vadesi gelen borca yeni bir zaman dilimi eklenerek borcun daha ileri bir zamana ertelenmesiyle borçluya zaman fırsatı verilmesi; eşanlam: temdit.

borç yükü (Alm. *Schuldenlast*, f; Fr. *charge de la dette*, f; *fardeau de la dette*, m; *poids de la dette*, m; İng. *debt burden*; *debt charges*) **tar.** Özel ve tüzel yükümlülük taşıyan hizmetlerin finansmanında, borçlanmanın getirdiği mali yük.

bordo karaçekirgesi (Alm. *Bordeaux-Grille*, f; Fr. *grillon de Bordeaux*, m; İng. *Bordeaux crickets*; Lat. *Tartarogryllus burdigalensis*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının karaçekirgeler (Gryllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tartarogryllus burdigalensis* olan, erginleri 10-15 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, ergin ve nimfleri pamuk, şekerpancarı, kavun gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

boru çiçeği (Alm. *Zwillingspore*, m; İng. *twinspur*; Lat. *Diascia barberae*) **tar.** Aslanağzıgiller (Scrophulariaceae) familyasına ait, Güney Afrika orijinli, tohumla çoğaltılan, normal toprakları ve güneşli ortamları seven, tarh sınır bitkisi olarak kullanılan tek yıllık otsu bir bitki; eşanlam: diyasciye, iki nokta çiçeği, torba çiçeği.

boruçiçeği güvesi (Alm. *Süßkartoffelminiermotte*, f; Fr. *mineuse du liseron*, f; İng. *weet potato leaf miner*; Lat. *Bedellia somnulentella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Bedelliidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Bedellia somnulentella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 8-10 mm, beyaz renkli, üzeri küçük kahverengi benekli, larvaları boruçiçeği, tatlıpatates, tarla sarmaşığı gibi bitkilerin yapraklarında galeri açarak beslenen böcek türü.

borulukoşniller (İng. *ensign scale insects*; *ensign scales*; *ortheziids*; Lat. *Ortheziidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, erginlerinin üzeri mum levhacıklarıyla kaplı, dişiler boru görünümü çok sayıda yumurta torbasına sahip, ergin ve nimfleri ağaç ve otsu bitkilerde yaşayan türleri içeren familya.

botansinekleri (Alm. *Schnaken*, pl; Fr. *tipules*, pl; İng. *daddy-long-legs*; *large crane flies*; Lat. *Tipulidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, erginleri karasal, larvaları sucul ya da karasal ortamda yaşayan, larvaları hayvansal, bitkisel ya da çürükçül maddelerle beslenen türlerin bulunduğu familya; eşanlam: dere sivrisinekleri.

boşaltım deliği (Alm. *Ausscheidungsporus*, m; Fr. *pore excrétoire*, f; İng. *excretory pore*) **tar.** Nematotlarda genellikle sindirim sisteminin ön bağırsak bölümünde (özofagus) yer alan, kütikula ile kaplı kanalın dışına açılan ventral açıklık; lateral veya latero-ventral olarak yerleşmiş boşaltım kanalının medio-ventral olarak dışarıya açıldığı delik.

botanik bahçesi (Alm. *botanischer Garten*; Fr. *jardin botanique*, m; İng. *botanic garden*; *botanical garden*) **tar.** Çok çeşitli canlı ve cansız bitki türlerinin bir araya getirildiği açık hava müzesi ya da bitki koleksiyonu.

Botreksvirüs (Alm. *Botrexvirus*, n; Fr. *Botrexvirus*, m; İng. *Botrexvirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Botrytis virus* X'den alan, viryonları ipliksi, esnek, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren mikovirüs cinsi.

botridiyal duyu kılı (Alm. *bothridiales Sensillum*, n; Fr. *sensille bothridiale*, f; İng. *bothridial sensillum*; *bothridial seta*; *bothridial trichome*; *trichobothrium*) **tar.** Stigmaları gizli olan *Cryptostigmata* alt takımı içindeki türlerin vücutlarının ön bölümünde bulunan, solunum deliğine benzer belirli bir kıl kökü üzerine yerleşmiş ince uzun iplik şeklinde, kalınlaşmış, sertleşmiş veya çomak gibi değişik şekillerde görülebilen, duyu alması fonksiyonu olan, genellikle bir çift, nadiren iki çift olan ve türlerin tanımlarında yardımcı olabilen seta; eşanlam: botridiyal seta.

boy-ağırlık ilişkisi (Fr. *relation longueur-poids*, f; İng. *length-weight relation*) **tar.** Boy ile ağırlık olarak ifade edilen boyutlar arasındaki logaritmik ilişki.

boya koşnilleri (Fr. *dactylopiidés*, pl; İng. *cochineal insects*; *cochineals*; Lat. *Dactylopiidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, kırmızı renkli ve üzeri mumsu bir tozla örtülü vücuda sahip, geçmişte boya elde edilmesinde kullanılmış olan, bazı türleri kaktüs bitkileriyle beslenen familya.

boya uzun (Alm. *länglich*; Fr. *oblong*; İng. *oblong-shaped*; *oblong*) **tar.** Boyu eninden fark edilir kadar uzun olan bir dikdörtgenin niteliği; eşanlam: oblong.

boynuz kesimi (*Alm. Enthornung, f; Fr. écornage, m; İng. dehorning*) **tar.** Sığırcılık işletmeleri başta olmak üzere serbest barındırma sisteminin uygulandığı hayvancılık işletmelerinde hayvanların boynuzları ile birbirlerine ve bakıcılara zarar vermelerini önlemek için belirli uzunlukta büyümüş olan boynuzların boynuz tüpü, boynuz makası, boynuz kesme kerpeteni ve testere gibi aletler ile kesilme uygulaması.

boynuz köreltme (*İng. disbudding*) **tar.** Memeli çiftlik hayvanlarında boynuzun çıkmasını önlemek için doğumdan sonra gelişmesinden yani keratin yapısının oluşmasından önce sodyum ya da potasyum hidroksit gibi kimyasal ve dağlama aleti, boynuz kaşığı ve elastratör gibi fiziksel metotlarla köklerinin tahrip etme işlemi.

boynuzlu ağustosböcekleri (*Alm. Buckelzikaden, pl; Buckelzirpen, pl; İng. thorn bugs; treehoppers; Lat. Membracidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, boyları 12 mm'den kısa, silindimsi vücutlu, göğsünün ön kısmı büyük ve geriye doğru uzamış, meyve ağaçları ve çalılarla beslenen, en bilinen türü kambur üçgenböceği (*Stictocephala bisonia*) olan familya.

boynuzlu böcek (*Alm. Dornzikade, f; Fr. cigale épineuse, f; demi diable, m; İng. horned treehopper; Lat. Centrotus cornutus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının boynuzlu ağustosböcekleri (Membracidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Centrotus cornutus* olan, erginleri 8,5-9,5 mm boyunda, siyahımsı ya da koyu kahverengi, sırt kısmı boynuz şeklinde geriye uzamış olup ergin ve nimfleri böğürtlen, kavak, ormangülü, çınar gibi bitkilerin yapraklarında beslenen böcek türü.

boynuzlu kınkanatlı böcek (*İng. broadhorned flour beetle; Lat. Gnathocerus cornutus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kara toprakböcekleri (Tenebrionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Gnathocerus cornutus* olan, erginleri 3-4 mm boyunda, kırmızımsı esmer renkli olup ergin ve larvaları buğdaygil kırması, un ve unlu gıdalar ile bazı yağlı tohumlarda beslenerek zarara yol açan böcek türü.

boyun 1. (*Alm. Zervix, f; Fr. col, m; İng. cervix*) **tar.** Böceklerde başın toraksa bağlandığı, ön kısmı başın son segmentine, arka kısmı ise göğsün ilk segmentine ait olan, zarımsı bölge; eşanlam: serviks. **2.** (*Alm. Passstraße, f; Gebirgspass, m; Fr. col de montagne, m; İng. mountain pass*) **yerb.** Suyu zıt yönde akan iki vadinin başlangıç kesimleri ile biri birine bakan iki sırtın arakesiti olan ve tepe ve sırtlar arasındaki geçişi sağlayan, az eğimli, eyer şeklinde yeryüzü şekli; eşanlam: dağ geçidi, kapuz.

boyun çubuğu (*Alm. Nackenholm, m; Fr. barre de cou, f; traverse à la nuque, m; İng. neck beam; neck rail*) **tar.** Büyükbaş hayvancılıkta, durağa girmeye çalışan hayvanı yatmaya, duraktan çıkmak isteyen hayvanı da ayağa kalkmaya zorlayan, durak tabanından 90-100 cm yukarıya yerleştirilen, metal ya da ahşap silindirik çubuklar.

boyuncuk (*Alm. Hypokotyl, n; Fr. axe hypocotilé; hypocotile, m; İng. hypocotyl*) **tar.** Kotiledon yapraklar ile kök arasındaki kısım; eşanlam: hipokotil.

boyunduruk (*Alm. Joch, n; Fr. culasse, f; İng. yoke*) **1. elk.** 1. Doğru akım elektrik motorlarında, temel işlevi manyetik devreyi kapatmak olan, genellikle bir sargı taşımayan sabit ferromanyetik kısım. 2. Katot ışın tüplerinde elektron demetinin yönlendirilmesi ve odaklanması için hazırlanan elektromanyetik sargılar. **2. tar.** Çift süren veya araba, kağıt, saban, pulluk, dögeni çekebilmeleri için hayvanların boyunlarına geçirilen bir tür ağaç çember veya çatal.

boz sığır ırkı (*İng. Anatolian gray cattle*) **tar.** Türkiye'de Trakya, Marmara, Kuzey ve İç Ege, Batı Anadolu bölgelerinde orman içleri ve engebeli arazilerde yetiştiriciliği yapılan, her türlü olumsuz çevre koşullarına dayanıklı, vücut rengi açık gümüşiden koyu kül rengine kadar değişim gösteren, hilal şeklinde boynuz yapısına sahip olan kombine verimli yerli sığır ırkı.

Bozdağ cambazböceği (*Lat. Dicronychus bozdagensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dicronychus bozdagensis* olan, erginleri siyah renkli, kahverengi bacaklı, Bozdağ'dan toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

Bozdağ çiçekseveni (*Lat. Anthaxia bozdagensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia bozdagensis* olan, Bozdağ'dan toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

Bozdağ meşe cepkenliböceği (*Lat. Leptobium bozdagensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının cepkenliböcekler (Staphylinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Leptobium bozdagensis* olan, Bozdağ'da meşelik alanlarda toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

Bozdağ siyah cepkenliböceği (*Lat. Atheta tmolosensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının cepkenliböcekler (Staphylinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Atheta tmolosensis* olan, Bozdağ'dan toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

Bozdağ zirve cepkenliböceği (*Lat. Sunius bozdagensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının cepkenliböcekler (Staphylinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sunius bozdagensis* olan, Bozdağ'ın zirve kısmından toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

bozkır (*Alm. Steppe, f; Fr. steppe, f; İng. steppe*) **tar.** Soğuk kış ve kurak yaz mevsiminin görüldüğü, bitki örtüsünün kısa, boz renkli olduğu, genellikle kurakçıl otsuların yer aldığı ormansız geniş alan.

bozkır karaçekirgesi (*Alm. Steppengrille, f; Fr. grillon noirâtre, m; grillon pubescent, m; İng. desert cricket; Lat. Melanogryllus desertus*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının karaçekirgeler (Gryllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Melanogryllus desertus* olan, erginleri 12-20 mm boyunda, siyah renkli, ergin ve nimfleri sebzeler, mısır, şekerpancarı, tütün gibi bitkilerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

bozkurtlar (*Alm. Erdeulen, pl; Erdraupen, pl; Lat. Agrotis*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, erginleri 30-55 mm kanat açıklığında, ön kanatları kahverengi, arka kanatları beyazımsı krem rengi olup larvaları boz renkli ve toprakta yaşayarak fide ve genç bitkileri kesen, geceleri etkin olan, tarımsal yönden önemli türleri arasında *Agrotis exclamationis*, *A. ipsilon* ve *A. segetum* gibi türlerin bulunduğu böceklerin genel adı.

böbrek üstü salgı bezi hormonları (*Alm. Nebennieren Hormone, pl; Fr. hormones surrénales, pl; İng. adrenal gland hormones*) **tar.** Böbrek üstü bezlerin kabuk (korteks) ve öz (medulla) kısımlarından üretilen kortizol, aldosteron, adrenal eşey hormonları ile adrenalin ve noradrenalin hormonlarına verilen isim.

böceğin erginlik dönemi (*Alm. Imaginalphase, f; Imago, f; Imaginalstadium, n; Fr. insect parfait; image, m; İng. adult stage; imaginal stage; imago*) **tar.** Bir böceğin başkalaşım, gelişme ve büyüme sürecinin en sonunda vardığı erginlik aşaması; eşanlam: erginlik aşaması.

böcek (*Alm. Kerbtier, m; Insekt, n; Fr. insect, m; İng. insect*) **tar.** Eklembacaklılar (Arthropoda) şubesi, Mandibulata altşubesi, Insecta (Hexapoda) sınıfında yer alan, vücut boşluğu bulunan ve vücutları baş, göğüs ve karın olmak üzere üç kısımdan oluşan, üzeri integument adı verilen dış iskelet ile kaplı, segmentli ve ergin döneminde bir çift anten, üç çift bacağa sahip, kanatlı ya da kanatsız omurgasızları içeren, yeryüzündeki hayvan türlerinin 4/5'inden fazlasını oluşturan canlıların genel adı.

böcek akarlar (*Alm. Hornmilben, pl; Fr. oribates, pl; İng. armored mites; box mites; oribatid mites*) **tar.** Cryptostigmata alt takımı ve Phthiracaridae familyası içinde yer alan, solunum deliği dışardan görülmeyen, çoğunlukla toprakta yaşayan, çok yavaş hareket eden, rahatsız edildiklerinde kendilerini korumak ve savunma mekanizması olarak besin alma organları, bacak gibi uzantılarını vücudunun altında doğru geri çekerek gizleme özelliğine sahip ve üstten bakıldığında kutu gibi kapanabilen, kınkanatlı böceklere benzer, vücutları çok sertleşmiş, bir grup toprak akarlarına verilen genel ad.

böcek aortu (*Fr. aorte d'insect; İng. insect aorta*) **tar.** Böcek dolaşım sisteminde, kalpten gelen kanı baş içerisinde beynin yanına taşınmasını sağlayan, kalbin devamını oluşturan, göğüs ve baş kısmında yer alan tüp.

böcek büyüme düzenleyicisi (*Alm. Insektenwachstumsregulator, m; Fr. régulateur de croissance des insectes, m; İng. insect growth regulator*) **tar.** Böceklerin büyüme ve gelişiminde rol alan ekdisteroit ve juvenil hormon gibi hormonları taklit etmek suretiyle böcek gelişimini bozan insektisitler.

böcek çekici (*Alm. Insekt-Lockstoff, n; Fr. insecticide-appât, m; İng. insect attractant*) **tar.** Böceklerin zehirli tuzaklara çekilerek öldürülmesinde ya da arazi inceleme çalışmaları amacıyla yakalanmasında kullanılan çiftleşme feromonları ya da beslenme amaçlı şekerli-tatlı bileşikler gibi çekici maddeler.

böcek derisi (*Alm. Integument, n; Fr. tégument, m; İng. integument*) **tar.** Böceklerin vücudunu tamamen sararak canlı ve cansız etkenlere karşı genel koruyucu bir rol oynayan, kasların bağlantı yeri olarak görev yapan, vücuttan su ve mineral madde kaybını engelleyen, vücuda şeklini veren, esnek yapısı gereği böceğin rahat hareket etmesini, başkalaşımın başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlarken böceğin dış dünya ile olan iletişimde dolaylı olarak rol alan ve temel olarak kütikula, epidermis hücreleri ve bazal membrandan oluşan yapı; eşanlam: dış iskelet, integument.

böcek glutasyon S transferaz gen familyası (*İng. insect glutathion S transferase gene family*) **tar.** Böğürtlen bitkisinin, yaklaşık 2 cm çapında olan, antioksidan zengini bileşik meyvelerden oluşan üzümü meyvesi.

böcek kalbi (*İng. insect heart*) **tar.** Böcek dolaşım sisteminde, ostiyumlardan giren kanı peristaltik hareketlerle, vücudun arkasından önüne doğru taşınımını sağlayan, abdomenin dorsal kısmında yer alan tüp.

böcek kalp kapakçığı (*tar. ostiyum*) (*Alm. Ostium, n; Fr. ostium, m; İng. ostium*) **tar.** 1. Anatomide, zoolojide, bitkibiliminde ağız biçimindeki herhangi bir açıklık. 2. Böceklerde vücut içerisine açılan, böcek kalbinin bölmeleri arasında kanın girişine izin veren açıklıklar.

böcek karboksilesteraz gen familyası (*İng. insect carboxylesterase gene family*) **tar.** Böceklerde sinirsel iletim maddelerinin parçalanması, böcek gelişimi ve davranışında rol alan hormon, feromon ve lipidlerin metabolizmasında rolleri olan, su ilavesiyle karboksil esterlerin alkol ve asit bileşenlerine hidrolizini katalize eden, karboksil/kolinesteraz gen familyasında yer alan esterazlar.

böcek nöronu (*Alm. Insektneuron, m; Fr. neurone d'un insecte, m; İng. insect neuron*) **tar.** Böceklerde ektoderm kökenli olan, iri çekirdeğe sahip, kordonlar aracılığıyla iletimi sağlayan sinir hücreleri.

böcek öldürücü (*Alm. Insektizid, n; Fr. insecticide, m; İng. insecticide*) **tar.** Böceklerin ölümüne neden olan kimyasal ya da biyolojik kökenli maddelere verilen ad; eşanlam: böcekkıran, insektisit.

böcek sitokrom P450 gen familyası (*İng. insect cytochrome P450 gene family*) **tar.** Böceklerde büyümeyi, gelişmeyi, hormonların biyosentezini ve pestisit gibi yabancı toksik maddelerin anabolizması ve katabolizmasını düzenleyen, bir moleküler oksijen atomunu substratlarına transfer ederek gerçekleştirdiği temel monooksijenaz aktivitesinin yanı sıra oksidaz, redüktaz ve izomeraz gibi farklı enzimatik aktiviteleri de bulunan, mitokondri ve endoplazmik retikulumda yer alan, özellikle ergin dönemlerde sentezi artan CYP2, CYP3, CYP4 ve mitokondriyal P450'liler olmak üzere 4 grubu bulunan enzimleri kodlayan gen familyası.

böcek uzaklaştırıcı (*Alm. Insekt-Repulsivstoff, m; Insekten-Repellent, m; Fr. insectifuge, m; répulsif pour les insects, m; İng. insect repellent*) **tar.** Zararlıların bitki, insan ya da hayvanlara yaklaşmasını engelleyen fiziksel bariyer ya da doğal veya sentetik allomon özellikte kimyasal maddeler.

böcekbilim (*Alm. Entomologie, f; Insektenkunde, f; Fr. entomologie, f; İng. entomology*) **tar.** Eklembacaklıların Insecta sınıfında yer alan, böcekleri inceleyen zooloji bilim dalı; eşanlam: entomoloji.

böcekler (*Alm. Insekten, pl; Kerbtiere, pl; Kerfe, pl; Fr. insectes, pl; İng. insects; Lat. Insecta*) **tar.** Vücutları baş, göğüs ve karın kısımlarından oluşan, kitin yapısında bir dış iskelete sahip, bacak, duyarga ve ağız parçaları eklemli yapıda, başlarında bir çift duyarga ve bir çift bileşik göz bulunan, göğüslerinde üç çift bacak ve genellikle iki çift kanat taşıyan, karasal ve sucul ortamlarda yaşayan türleri içeren, bilimsel adı Insecta olan sınıf.

böğürtlen 1. (*Alm. Broombeere, f; Fr. ronce, f; İng. blackberry; Lat. Rubus*) **orm.** Kışın yaprak döken nadiren herdem yeşil, yaprakları basit, loplul veya tüysü, beyaz-pembe çiçekli, genellikle sürgünleri dikenli, meyveleri lezzetli, bazı türleri meyveleri dolayısıyla kültüre alınmış, sarılıcı ya da yerde sürünen çalı cinsi. **2. tar.** 1. (*Alm. Brombeere, f; Fr. mûre, f; mûron, f; İng. blackberry*) Böğürtlen bitkisinin, yaklaşık 2 cm çapında olan, antioksidan zengini bileşik meyvelerden oluşan üzümü meyve. 2. (*Alm. Brombeere, f; Fr. ronce commune, f; ronce des bois, f; ronce des haies, f; İng. blackberry; Lat. Rubus fruticosus*) Gülgiller (Rosaceae) familyası üyesi, Avrupa'da doğada yetişen, yaprağını döken çalı formunda olan, Mayıs-Ağustos ayları arasında çiçeklenmesi nedeniyle salkım üzerinde, olgunlaşmamış yeşil meyveden, pembe, kırmızı ve olgunlaşmış siyah meyveye kadar farklı formları görünen üzümü meyve ağacı türü; eşanlam: böğürtlen ağacı.

böğürtlen ağsı sarılık virüsü (*Fr. virus de la jaunisse réticulée de la ronce, m; İng. Rubus yellow net virus; RYNNV*) **tar.** Çift sarmallı DNA içeren, özsu ve yaprakbitleri (Amphorophora spp.) ile taşınan, Rubus türlerinde enfeksiyon yapan, konakçılarında yaprak damarlarında kloroz oluşturarak ağsı sarılık belirtisine, damar bantlaşmasına ve kloroza neden olan badnavirüs.

böğürtlen mühendisböceği (*Alm. Stachelbeerspanner, m; Fr. phalène mouchetée, f; zérène du groseillier, f; İng. magpie moth; Lat. Abraxas grossulariata*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının mühendisböcekleri (Geometridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Abraxas grossulariata* olan, erginlerinin kanat açıklığı 18-25 mm, beyaz renkli, üzeri siyah benekli, larvaları altın çilek gibi bitkilerin yapraklarıyla beslenen böcek türü.

böğürtlen süslüböceği (*Lat. Agrilus viridicaerulans rubi*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus viridicaerulans rubi* olan, yeşil renkli, 4-6 mm boyundaki erginleri meşe ve böğürtlen yapraklarıyla, larvaları ise dallar içinde galeriler açarak beslenen böcek türü.

böğürtlen taklaböceği (*Lat. Adrastus anatolicus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Adrastus anatolicus* olan, böğürtlen, çınar, fındık, iğde, kızılbaş, kavak, söğüt gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

böğürtlen tripsi (*Lat. Thrips major*) **tar.** Kirpikkantlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Thrips major* olan, erginleri 1-1,5 mm boyunda, esmer renkte, ergin ve nimfleri turunçgil, böğürtlen, gül gibi bitkilerin özellikle çiçeklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

böğürtlen ursineği **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ursinekleri (Cecidomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lasioptera rubi* olan, erginleri 1,5-3 mm boyunda, siyah, larvaları böğürtlen sürgünlerinde ur oluşturarak zarar veren böcek türü.

böğürtlen yaprakarısı (*Lat. Sterictiphora furcata*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının gül yaprakarıları (Argidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sterictiphora furcata* olan, erginleri 6,5 mm boyunda, sarımsı kahverengi, başı siyah olup larvaları böğürtlen yapraklarıyla beslenen böcek türü.

böğürtlen yaprakbiti (*Fr. petit puceron de la ronce, m; İng. permanent blackberry aphid; Lat. Aphis ruborum*) **tar.** Yarımkantlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis ruborum* olan, erginleri 1,1-2,2 mm boyunda, sarımsı, yeşilimsi siyah renkli, ergin ve nimfleri böğürtlenlerde beslenen ve bazı virüs hastalıklarını taşıyan böcek türü.

bölmeli (*Alm. mit Scheidewände; Fr. muni d'un septum; İng. septate*) **tar.** Hif, hücre gibi yapılarda bir bölme duvarının bulunması hali; eşanlam: septat.

bölmesiz (*Alm. ohne Scheidewände; İng. aseptate; eseptate*) **tar.** Hif, hücre gibi yapılarda bir bölme duvarının bulunmaması hali; eşanlam: asepat.

bölmesiz hif (*Alm. coenocytische Hypha; Hypha ohne Scheidewände, f; Fr. hyphe non muni d'un septum; İng. aseptate hypha; coenocytic hypha; nonseptate hypha*) **tar.** Enine hücre duvarı olmayan hif.

börülce (*Alm. Kuhbohne, f; Kuherbse, f; Fr. pois canne, m; pois yeux noirs, m; pois à vache, m; İng. cowpea; Lat. Vigna sinensis*) **tar.** 1. %22 civarında ham protein ve %3 civarında ham selüloz içeren, siyanik asitli glikozit içerebilen, protein bakımından zengin, metionin, triptofan ve sistin amino asitleri yetersiz olduğundan proteininin biyolojik değeri düşük, daha çok sığır, koyun, at ve domuz beslemesinde kullanılan yoğun yem kaynağı baklagil tohumu; eşanlam: böğrülce. 2. Baklagiller familyasına giren, ince uzun meyvelere sahip olan, taze meyveleri, taze tohum ve kuru tohumları yemeklik olarak tüketilen, sıcak iklimden hoşlanan sebze türü.

börülce benek virüsü (*İng. cowpea mottle virus; CPMoV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve *Ootheca mutabilis*, *Paraluperodes lineata* (Coleoptera: Chrysomelidae) taşıyan, Leguminosae familyasından bitkileri hastalandıran ve konakçılarında yapraklarda şekil bozukluğu, küçük yaprak oluşumu, cadı süpürgeliği gibi belirtilere neden olan karmovirüs.

börülce ılımlı benek virüsü (*İng. cowpea mild mottle virus; CPMMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, tohumla ve özsu ile taşıyan, bilinen bir vektörü olmayan, konakçıları arasında börülce (*Vigna unguiculata*) olmak üzere Leguminosae familyasından bitkiler olan ve bu konakçılarda genellikle ılımlı mozaik belirtileri oluşturmakla birlikte, bazen de şiddetli sistemik kloroz ve nekroza neden olan karlavirüs.

börülce klorotik benek virüsü (*Fr. virus de la marbure chlorotique du vigna, m; İng. CCMV; cowpea chlorotic mottle virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve *Ceratoma trifurcata* ve *Diabotrica undecimpunctata* (Coleoptera: Chrysomelidae) taşıyan, Leguminosae familyasındaki bitkileri enfekte eden, konakçılarında mozaiklenme, damar nekrozu ve lokal lezyonlar şeklinde belirtilere neden olan bromovirüs.

börülce mozaik virüsü (*Fr. virus de la marbure du vigna, m; İng. cowpea mosaic virus; CPMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve başta *Ootheca mutabilis* (Coleoptera: Chrysomelidae) olmak üzere kınkanatlı böceklerle taşıyan, börülce ve soya fasulyesi ve Leguminosae familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında mozaiklenme, yaprak alanında ve çiçek üretiminde azalma şeklinde belirtilere neden olan komovirüs.

börülce samanı (*Alm. Augenbohnestroh, n; Kuhbohnestroh, n; Fr. paille de dolique, f; paille de haricot à oeil noir, f; İng. black-eyed pea straw; cowpea straw*) **tar.** Sığır ve atlar için lezzetli, üzerinde bulunan yapraklara göre yem değeri değişen, baklagil grubu kaba yem.

börülce şiddetli mozaik virüsü (*İng. cowpea severe mosaic virus; CPSMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve en önemlileri *Ceratomyxa ruficornis* (=Andrector ruficornis) ve *C. trifurcata* olmak üzere kınkanatlı böceklerle (Coleoptera: Chrysomelidae) taşınan, Leguminosae familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında %100'e varan verim kaybına neden olan şiddetli mozaik belirtileri oluşturan komovirüs.

börülce tohumböceği (*Alm. Vierfleckiger Kundekäfer, m; Fr. bruche de dolique à oeil noir, f; İng. bean beetles; cowpea seed beetle; cowpea weevil; Lat. Callosobruchus maculatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Callosobruchus maculatus* olan, erginleri 2,7-3,5 mm boyunda, kahverengimsi siyah renkli ve sarımsı beyaz kıllı olup ergin ve larvaları börülce, nohut, bezelye ve mercimek tohumlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

börülce yaprakbiti (*Alm. Kuhbohne Rüsselkäfer, m; Fr. puceron de la gourgane, m; puceron noir de la luzerne, m; puceron oriental du pois, m; İng. cowpea aphid; Lat. Aphis craccivora*) **orm. tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis craccivora* olan, erginleri 1,5-2,5 mm boyunda, siyah renkli, ergin ve nimfleri baklagiller, turunçgiller, pamuk, elma, erik, kestane, akasya, akçaağaç, ılgın gibi bitkilerin sürgün, tomurcuk ve yapraklarında özsu emerek beslenen ve ballık oluşturan böcek türü; eşanlam: Akasya sürgünbiti.

börülce yaprakbiti ile taşınan mozaik virüsü (*İng. CABMV; cowpea aphid-borne mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, tohumla ve *Aphis craccivora*, *A. fabae*, *A. gossypii*, *A. medicaginis*, *Macrosiphum euphorbiae* ve *Myzus persicae* (Hemiptera.: Aphididae) gibi pek çok yaprakbiti türü ile taşınan, başta börülce (*Vigna unguiculata*) olmak üzere Leguminosae ve Amaranthaceae, Chenopodiaceae, Cucurbitaceae, Labiatae ve Solanaceae familyasındaki bitkileri hastalandıran; konakçılarında şiddetli mozaiklenme, damar bantlaşması, yaprak şekil bozukluğu ve cüceleşme gibi belirtilere neden olan potivirüs.

Bradford sistemi (*Alm. Bradfordsystem, n; Fr. système anglais, m; système Bradford, m; İng. Bradford count; Bradford system; English worsted yarn count system; spinning count*) **tar.** Yapağuların incelik derecelerine göre sınıflandırılmasında bir pound yıkanmış ve taranmış yünden 560 yarda uzunluğunda kaç adet ip yumağı elde edileceğini esas alan bir yapağı incelik sınıflandırma sistemi.

Brambivirüs (*Alm. Brambyvirus, n; Fr. Brambyvirus, m; İng. Brambyvirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Blackberry virus* Ynin genel adı olan *bramble*'dan alan, viryonları ipliksi, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel RNA içeren ve bilinmeyen bir vektörle taşınan bitki virüsü cinsi.

Brezilya tohumböceği (*Alm. Brasilbohlenkäfer, m; brasilianischer Bohnenkäfer, m; Fr. bruche brésilienne; İng. Mexican bean weevil; Lat. Zabrotes subfasciatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Zabrotes subfasciatus* olan, erginleri 2-2,6 mm boyunda, kahverengimsi siyah renkte ve üzeri beyazımsı-gri lekeli olup ergin ve larvaları fasulye, bezelye, mürdümük ve fiğ tohumlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

Britanya kabuklubiti (*Alm. Ilexschildlaus, f; İng. holly scale; Lat. Dynaspidiotus britannicus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dynaspidiotus britannicus* olan, dişileri saydam beyazımsı griden siyaha kadar değişen renklerde, 1-2 mm çapında bir kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri zeytin, antepfıstığı, keçiboynuzu, içde, turunçgiller, elma ve birçok süs bitkisinin yapraklarında beslenen böcek türü.

brokoli (*Alm. Brokkoli, m; Fr. chou-fleur broccoli, f; chou broccoli, m; İng. broccoli; Lat. Brassica oleracea var. italica*) **tar.** Lahanagiller (Cruciferae) familyasından, kalın bir çiçek sapı üzerindeki açılmamış yeşil veya mor renkli çiçeklerden buketlerin oluşturduğu taç kısmı tüketilen, serin iklimden hoşlanan sebze türü.

brokoli nekrotik sarılık virüsü (*Fr. virus de la jaunisse nécrisante du broccoli, m; İng. BNYV; broccoli necrotic yellows virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ile taşınan, karnabahar, brokoli ve Brüksel lahanasında hastalık oluşturan, konakçılarında damar açılması, yapraklarda kıvrılma şeklinde belirtiler oluşturan sitorabovirüs.

brom otu mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque du brome, m; İng. BMV; brome mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Graminae familyasından bitkileri enfekte eden, konakçılarında mozaik belirtileri oluşturan bromovirüs.

Bromoviridae (*Alm. Bromoviridae, pl; Fr. Bromoviridae, pl; İng.*

Bromoviridae) **tar.** Alfamovirüs, Anulavirüs, Bromovirüs, Kükümovirüs, İlarvirüs, Oleavirüs cinslerini içinde barındıran, viryonları izometrik zarfsız, genetik materyal olarak çok parçalı, pozitif anlamlı, tek sarmallı RNA içeren bitki virüsü familyası.

Bromovirüs (*Alm. Bromovirus, n; Fr. Bromovirus, m; İng. Bromovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Brome mosaic virus*'ün baş harflerinden alan, genetik materyal olarak çift sarmallı RNA içeren, viryonları izometrik, zarfsız olan ve Coleoptera takımından böceklerle, aşılama ve bitkiler arasındaki temasla taşınan bitki virüsü cinsi.

brovalya (*Alm. Browallie, f; Fr. browallie décorative, f; İng. amethyst violet; blue violet; browallia; Lat. Browallia speciosa spp.*) **tar.** Patlıcangiller (Solanaceae) familyasına ait, ana vatanı Güney Amerika olan, tohumla çoğaltılan, trambet şeklinde mavi çiçekli, yarı gölgeli yerleri ve organik maddece zengin toprakları tercih eden, yer örtücü, askı, bahçe sınırı ve saksı çiçeği olarak kullanılabilen tek yıllık bir bitki.

broylar verim indeksi (*Alm. Leistungsgrad des Brathähnchens, m; Fr. indice de performance de poulet de chair, m; İng. broiler performance index; performance index of broiler chicken*) **tar.** Etçi tavukların yaşama gücü, canlı ağırlık, canlı ağırlık artışı, besi süresi ve yemden yararlanma oranı gibi performans özelliklerini birlikte dikkate alarak belirlenen verim indeksi.

Brüksel lahanası (*Alm. Brüsseler Kohl, m; Rosenkohl, m; Fr. chou de Bruxelles, m; İng. Brussels sprout; Lat. Brassica oleracea var. gemmifera*) **tar.** Lahanagiller (Cruciferae) familyasına dahil olan, yaprak koltuklarında mini lahanalar oluşturan, serin iklimden hoşlanan sebze türü.

brüt enerji (*tar. gros enerji*) (*Alm. Bruttoenergie, f; Fr. énergie brute, f; İng. gross energy*) **tar.** Yemin içerdiği ve kalorimetrik olarak saptanabilen ya da besin madde bileşiminden hesaplanabilen enerji; eşanlam: ham enerji.

budama 1. (*Alm. Beschnitt, m; Beschneiden, n; Fr. débordage, m; İng. trimming*) **deri.** Deri üretiminde ham deri ve derilerin kullanılmayan kısımlarının kesilerek uzaklaştırılması işlemi. **2.** (*Alm. Aufasten, n; Fr. procédure de coupe d'arbres, f; élagage, m; İng. cut-off; pruning; tree cut-off*) **orm.** Bir ağaç ya da çalının tepesinin gelişmesine yön ya da şekil verilmesi için dallarının bir kısmının kesilerek uzaklaştırılması. **3.** (*Alm. Beschneidung, f; Schnitt, m; Fr. émondage, m; İng. pruning*) **tar.** Bitkilere uygulanan dal kesme, dal çıkarma, dalların açılarını değiştirme işlemlerinin tamamı.

budama makinesi (*Alm. Laubabschneider, m; Fr. machine d'élagage, f; İng. pruner; pruning machine*) **tar.** Meyve ağaçları, asma ve çalı tipi bitkilerde beklenen verim ve kaliteye ulaşmak için taç oluşturma, biçimlendirme ve budama yapan makineler.

budama şiddeti (*Fr. sévérité de la taille, f; İng. pruning severity*) **tar.** Bağların budamasında metrekareye veya omca başına bırakılan kış gözü sayısı; eşanlam: şarj.

buğday (*Alm. Weizen, m; Fr. blé, m; İng. wheat*) **tar.** 1. Besin maddeleri oranı iklime, toprağın verimliliğine ve çeşidine göre değişen, %11-14 arasında ham protein ve %1,5-3,5 arasında ham selüloz içeren, sindirilebilirliği yüksek, enerjice zengin, niasin ve E vitaminince zengin, fosfor ve demir bakımından orta, diğer mineraller, A vitamini, D vitamini ve riboflavin bakımından fakir, karbohidratça zengin olduğundan iş yeminden ziyade iyi bir semirtme besisi yemi olan, yapısında bulunan nişasta tabiatında olmayan polisakaritler nedeniyle kanatlı rasyonlarında sınırlı kullanılan yoğun yem kaynağı buğdaygil tohumu. 2. Buğdaygiller familyasından, %13 protein içeriği ile insan beslenmesinde en önemli bitkisel protein kaynağını oluşturan, tek yıllık otsu bitki cinsi.

buğday alacalı başaksineği (*Lat. Meromyza variegata*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ekinsinekleri (Chloropidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Meromyza variegata* olan, erginleri 3-4 mm boyunda, sarımsı yeşil renkli, larvaları buğday, arpa, yulaf, çavdar gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

buğday başaksineği (*İng. barley stem maggot; Lat. Meromyza saltatrix*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ekinsinekleri (Chloropidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Meromyza saltatrix* olan, erginleri 2,6-4,4 mm boyunda, sarımsı renkli, larvaları buğday, arpa, yulaf, çavdar gibi bitkilerin sapları içinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

buğday biti (*Alm. Kornkäfer, m; Fr. calandre des grains, m; calandre des greniers, m; charançon du blé, m; İng. grain weevil; granary weevil; wheat weevil; Lat. Sitophilus granarius*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının Dryophthoridae familyasında yer alan, bilimsel adı *Sitophilus granarius* olan, erginleri 3-5 mm boyunda, parlak koyu kahve veya esmer renkli, alt kanatları körelmiş olup ergin ve larvaları depolanan buğdaygil taneleriyle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

buğday çizik mozaik virüsü (*Alm. Weizenstrichelmosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque-bigarrure du blé, f; İng. wheat streak mosaic virus; WSMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve *Aceria tosichella* (Eriophyidae) ile taşınan, buğdaygiller (Poaceae) familyasındaki bitkileri enfekte eden, konakçılarında mozaiklenme belirtilerine neden olan tritimovirüs.

buğday dikenli tripsi (*Alm. Blasenfuß, m; Fr. thrips des près, m; İng. grass thrips; Lat. Haplothrips aculeatus*) **tar.** Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımının karatripsler (Phlaeothripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Haplothrips aculeatus* olan, erginleri 1,5-1,7 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, ergin ve nimfleri buğday, arpa, çeltik, mısır bitkilerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

buğday iğ çizik mozaik virüsü (*Alm. Weizen spindlestrichel-Virus, n; Fr. virus de la filosité panachée du blé, m; İng. wheat spindle streak mosaic virus; WSSMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve *Polymyxa graminis* ile taşınan, bilinen tek konakçısı buğday olan, konakçısında mozaiklenme, yapraklarda klorotik ve nekrotik iğ şekilli çiziklere neden olan bimovirüs.

buğday karasineği (*İng. spring fly; Lat. Phorbia fumigata*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının sebzeseinekleri (Anthomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phorbia fumigata* olan, erginleri 3,5-5 mm boyunda, siyah renkli, larvaları buğday, arpa, yulaf, çavdar gibi bitkilerin kardeşlenme döneminde sapı kurutarak zarar veren böcek türü.

buğday karıncası (*Alm. Ernteameise, f; Fr. fourmi moissonneuse, f; İng. harvester ant; Lat. Messor semirufus*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının karıncalar (Formicidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Messor semirufus* olan, kırmızımsı kahverengi, buğdaygil tohumlarını toplayarak depolayan ve gerektiğinde tüketen böcek türü.

buğday kepeği (*Alm. Weizenkleie, f; Fr. son de blé, m; İng. wheat bran*) **tar.** Buğday tanesinin dış kabuğundan oluşan, buğday çeşidi ve buğdaydan elde etmedeki öğütme veya fabrikasyon sistemine bağlı olarak besin maddeleri kompozisyonu, sindirilebilirliği ve dolayısıyla yem değeri değişen, protein, yağ, selüloz ve kül bakımından buğdaydan daha yüksek, proteinin biyolojik değeri orta durumda olan, daha çok sığır beslemede tercih edilen, B grubu vitaminlerince zengin olduğundan kanatlı rasyonlarında %20'ye kadar kullanılabilen, %12-18 arasında ham protein ve %8-22 arasında ham selüloz içeren un sanayi kalıntısı.

buğday kesiksineği (*Alm. Hessenfliege, f; Fr. mouche de Hesse, f; İng. barley midge; hessian fly; Lat. Mayetiola destructor*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ursinekekleri (Cecidomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Mayetiola destructor* olan, erginleri 1,7-2,5 mm boyunda, koyu grimsi siyah renkli, larvaları buğday, arpa, yulaf, çavdar gibi bitkilerin gövdesinde beslenip şişkinlik oluşturarak sapların kırılmasına ve ürün kaybına yol açan böcek türü.

buğday kökbiti (*Lat. Paraclotus bykovi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Paraclotus bykovi* olan, erginleri 2,4-3,5 mm boyunda, sarımsı beyaz renkli, ergin ve nimfleri buğdaygillerin köklerinde beslenen böcek türü.

buğday posası (*Alm. Weizenpulpe, f; Fr. pulpe de blé, f; İng. wheat pulp*) **tar.** Buğday tanesi veya tohumundan nişasta elde edilirken ele geçen, %15 civarında kuru madde ve %1,5 civarında ham protein içeren, gevişgetirenlerin beslenmesi için uygun olan nişasta sanayi kalıntısı.

buğday samanı (*Alm. Weizenstroh, n; Fr. paille de blé, f; İng. wheat straw*) **tar.** Olgunlaşmış buğday bitkisinin hasat edildikten sonra geriye kalan sap ve yapraklarının saman makinesi veya dövenle öğütülmesi sonucu elde edilen, %3,5-5 arasında ham protein ve %39-41 arasında ham selüloz içeren, ham selülozca zengin olduğundan sindirilebilirliği düşük olan, gevişgetirenler ve atlara ek yem olarak yedirilebilen düşük kaliteli kaba yem.

buğday sabböceği (*İng. wheat mud beetle; Lat. Helophorus nubilus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının subböcekleri (Hydrophilidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Helophorus nubilus* olan, erginleri 3-4 mm boyunda, kahverengi, başı koyu yeşil ya da koyu esmer renkte olup larvaları buğdaygillerde alt yaprakların ya da sapların ilk boğumlarını parçalayarak zarar veren ve bitkileri kurutabilen böcek türü.

buğday sarı yaprak virüsü (*Fr. virus des feuilles jaunes du blé, m; İng. wheat yellow leaf virus; WYLV*) **tar**. Tek sarmallı RNA içeren, sadece buğdaygiller (Gramineae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında klorotik çizgiler ve damar aralarında kloroz belirtilerine neden olan, Rhopalosiphum maidis ile yarı kalıcı şekilde taşınan klosterovirüs.

buğday sürmesi (*Alm. Kornfäule, f; Fr. carie du blé, f; İng. common smut of wheat; stinking smut of wheat; wheat bunt*) **tar**. Buğday başaklarındaki taneleri siyah sporlarla dolduran, *Tilletia tritici* ve *T. foetida* adlı fungusların oluşturduğu, tohumla taşınan hastalık.

buğday şeritli mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque striée, m; virus de la striure de l'orge, m; İng. barley stripe mosaic virus; BSMV*) **tar**. Tek sarmallı RNA içeren, vektörü bilinmeyen, tüm dünyada yaygın olan, bilinen konakçıları sadece arpa (*Hordeum vulgare*) ve buğday (*Triticum aestivum*) olan, konakçılarında ılımlı şeritli mozaikten, ölümcül nekroza kadar uzanan belirtiler oluşturan hordeivirüs.

buğday tohum nematodu (*Alm. Weizenälchen, n; Fr. anguillule du blé niellé, f; İng. ear-cockle nematode; seed-gall nematode; seed and leaf gall nematode; wheat gall nematode; wheat seed-gall nematode; wheat seed and leaf gall nematode; wheat seed gall nematode; Lat. Anguina tritici*) **tar**. Dişisi ve erkeği iplik formunda, dişisi ortalama 3,8 mm boyunda, spiral şeklinde, çok şişman vücutlu ve hareketsiz, erkeği düz vücutlu, ortalama 2,4 mm boyunda ve çok aktif olan, Graminae familyası bitkilerinin tohumlarında endoparazit, sap ve yapraklarında ektoparazit olarak yaşayan; bitkiyi cüceleştiren, saplarda kalınlaşma ve gevrekleşmeye, sak boğumlarından yeni çıkmakta olan yapraklara zarar vermek suretiyle yapraklarda kıvrılmaya, testere dişi bir şekil vererek yaprağın deformasyonuna, bitki gövdesinde bükülmelere neden olan, buğdayın süt olum devresinde tanelere geçerek taneleri deforme eden ve içini larva ile dolduran, tipik galler meydana getirerek "galli tane" oluşumuna neden olan, galli taneler içinde 27 yıl ve daha uzun süreyle (39 yıla kadar) uyuşuk halde canlılığını koruyabilen nematot; eşanlam: buğday gal nematodu.

buğday tripsi (*Alm. Weizenblasenfuß, m; Fr. thrips du blé, m; İng. wheat thrips; Lat. Haplothrips tritici*) **tar**. Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımının karatripsler (Phlaeothripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Haplothrips tritici* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, ergin ve nimfleri buğday, arpa, mısır gibi bitkilerin yaprak ve başaklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

buğday yaprak kıvrıcılık akarı (*Alm. Tulpengallmilbe, f; Fr. Aceria tulipae; Eriophyes tulipae; İng. wheat curl mite; Lat. Aceria tulipae; Eriophyes tulipae*) **tar**. Prostigmata alttakımı, Eriophyidae familyasına ait, buğdaygil bitkilerinde, soğan, sarımsak ve soğanlı süs bitkilerinde genç yaprakları sokup emerek deformasyona ve renk açılmasına, lale, soğan ve sarımsak yumrularında lameller arasında beslenerek kurumaya neden olan, ayrıca mısır tane çizgi virüsü, buğday yaprak leke virüsü ve buğday çizgili mozaik virüsünü taşıyan akar tür; eşanlam: kuru yumru akarı, sarımsak akarı.

buğday yaprakbiti (*Alm. Russische Getreideblattlaus, f; Fr. puceron russe du blé, m; İng. Russian wheat aphid; Lat. Diuraphis noxia*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Diuraphis noxia* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, sarımsı renkte, vücut beyaz mumsu bir maddeyle örtülü, ergin ve nimfleri buğday, arpa, çavdar, yulaf gibi buğdaygil bitkilerinin yapraklarında beslenerek yaprakların kurmasına, başak ve tane bağlamamaya yol açarak zarar veren böcek türü.

buğdaygil samanları (*Alm. Stroh der Gramineen; Fr. paille de graminacée, f; İng. graminaceae straw; straw of graminaceae*) **tar**. Olgunlaşmış buğdaygil bitkileri tohumlarının harman edilmesi sonrası ele geçen, ziraat işletmelerinde en çok üretilen ve hayvan beslemede en fazla kullanılan, yaprak durumuna göre yem değerleri değişen, gevişgetirenler ve atların beslenmesinde kaba yem ihtiyacının bir kısmı yerine kullanılabilen, baklagil samanlarına göre ham protein, ham selüloz ve kalsiyum bakımından daha kötü durumda bulunan, arpa, buğday, çavdar, çeltik, darı, mısır, yulaf gibi buğdaygil grubu yemlerden elde edilen samanlar.

buğdaygil taklaböceği (*Lat. Cardiophorus gramineus*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cardiophorus gramineus* olan, erginleri 8-9,5 mm boyunda, baş ve kanatlar siyah, göğüs kırmızı renkte, vücut sarımsı gri tüylerle kaplı, buğdaygiller ve kestanede beslenen böcek türü.

buğdaygil tohumları (*Alm. Getreidekor, n; Fr. grains céréaliers, pl; İng. cereal grains*) **tar**. Yemlik tohumların büyük bir çoğunluğunu oluşturan, kuru madde içerikleri %87-%90 arasında değişen, sindirilebilir besin maddeleri ve nişastaca zengin, selülozca nispeten fakir, nişasta ve proteinin birbiriyle ters orantılı arttığı, proteinlerinin kalitesi düşük, fosfor dışındaki minerallerin genellikle yetersiz olduğu, B grubu vitaminlerinden tiamince zengin, riboflavince fakir, hayvanlara yedirilirken özel durumlar dışında kabaca öğütülerek verilen arpa, buğday, çavdar, darı, pirinç, yulaf gibi tohumlar; eşanlam: buğdaygil taneleri.

buğdaygil uzun tahtakurusu (*Lat. Nysius graminicola*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Nysius graminicola* olan, erginleri 3-4 mm boyunda, kahverengi, üzeri koyu siyah desenli, ergin ve nimfleri buğdaygiller, nane, kekik, adaçayı gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

buğdaysı meyve (*Alm. Karyopse, f; Komfrucht, f; Schalfrucht, f; Fr. caryopse, f; İng. caryopsis*) **tar.** Tohum kabuğunun meyve kabuğundan ayrılmayacak bir biçimde birleştiği tek tohumlu, açılmayan kuru bir meyve; eşanlam: karyops.

buhar enjeksiyonu (*Alm. Dampf-Injektion, f; Fr. injection de vapeur, f; İng. direct UHT; steam injection*) **tar.** Uzun ömürlü içme sütü üretiminde süte buharın enjekte edildiği doğrudan UHT yöntemi.

buhar infüzyonu (*Alm. Dampf-Infusion; Fr. infusion de vapeur, f; İng. steam infusion*) **tar.** Uzun ömürlü içme sütü üretiminde buhara sütün enjekte edildiği direkt UHT yöntemi.

buharlaştırma-terleme bölgesi (*Alm. Bodenwasserzone, f; Fr. zone de sol, f; İng. soil zone*) **tar.** İçerdiği suyun bir kısmı bitki kökleri ve sıcaklığın etkisiyle buharlaştırma-terleme sonucu atmosfere dönen, doymamış bölgenin üst kesimi.

buharlaştırıcı (*Alm. Verdampfer, m; Fr. évaporateur, m; İng. evaporator*) **1. denz.** 1. Gemilerde ısı değiştirici bölümünde belli bir vakum altında deniz suyunun buharlaştırılmasını ve yoğunlaştırıcı bölümünde su buharının yoğunlaştırılması ile tatlı su elde edilmesini sağlayan ünite. 2. Soğutma sistemlerinde çevreden ısı alarak gaz fazına geçen ısı değiştiricisi. **2. kim.** Sıvı karışımlarda bulunan çözünmüş maddenin derişimini artırmak için uçucu sıvının buharlaştırılmasında kullanılan aygıt. **3. tar.** Süt, peyniraltı suyu gibi sıvı ürünlerin kuru maddesinin artırılmasını sağlayan makineler; eşanlam: evaporatör.

bulutlu kanat virüsü (*Alm. Virus der trüben Flügel, n; İng. cloudy wing virus; CWV*) **tar.** Vektörü *Varroa cinsi akar olan, hastalığa yakalanmış arıların kanatlarının yarısaydam hale gelmesine neden olan*, genetik materyal olarak tek sarmallı RNA içeren, taksonomideki yeri henüz tespit edilmemiş olan virüs.

Bunyaviridae (*Alm. Bunyaviridae, pl; Fr. Bunyaviridae, pl; İng. Bunyaviridae*) **tar.** Bitkilerin yanı sıra omurgasızları da enfekte edici Hantavirus, Nairovirus, Orthobunyavirus, Phlebovirus, Tospovirus cinslerini içinde barındıran; viryonları pleomorf, zarflı, genetik materyal olarak üç parçalı, negatif anlamlı tek sarmallı RNA içeren virüs familyası.

burçak (*Alm. Erwenlinse, f; Linsen-Wicke, f; Fr. lentille bâtarde, f; İng. bitter vetch; ervil; Lat. Vicia ervilla* L.) **tar.** Yüzde 22 civarında ham protein ve %6 civarında ham selüloz içeren, proteininin sindirilebilirliği ve nişasta değeri yüksek, içerdiği acı maddeler nedeniyle at, katır ve domuz için zararlı etkilerde bulunabilmekle birlikte sığır, manda ve koyunlarda sorun yaratmayan, buharda pişirilerek veya birkaç gün ıslatıldıktan sonra suyu uzaklaştırıldığında her çeşit hayvana yedirilebilen yoğun yem kaynağı (*Vicia ervilla* L. n=7) baklagil tohumu.

burçak samanı (*Fr. paille d'ers, f; İng. bitter vetch straw; ervil straw*) **tar.** Protein bakımından diğer baklagillerden daha fakir, ham selüloz, kalsiyum ve fosfor bakımından ise diğer baklagillerden zengin, %4,5 civarında ham protein ve %38,5 civarında ham selüloz içeren, sığır ve daha çok koyun beslenmesinde kullanılan, lezzeti düşük, fazla yedirildiğinde kabız yapıcı etkisi bulunan baklagil grubu kaba yem.

burçak tohumböceği (*Lat. Bruchus ulicis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchus ulicis* olan, erginleri 3-3,5 mm boyunda, koyu renkli ve üzeri beyazımsı benekli olup ergin ve larvaları burçak tohumlarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

bursa (*İng. caudal alae*) **tar.** Bazı nematot gruplarında erkek üreme sisteminde çiftleşmede yardımcı olan; anüs çevresini kaplamış (adanal tip), kuyruğun ortasına kadar uzanmış (leptoderan tip) ve kuyruğu kaplamış tipte (peloderan tip) bulunan ince kütikular yapı.

bursikon (*İng. bursicon*) **tar.** Böceklerde deri değiştirme sonrası oluşan yeni kütikulanın sklerotizasyonuna aracılık eden ya da epidermisteki yara yerlerinin onarımında rol alan nöropeptit.

but çevresi (*Alm. Fesselumfang, m; Fr. tour de jambe, m; İng. leg girth*) **tar.** Memeli hayvanda, ölçme şeridinin tuber ischii'den tuber coxae'ya çaprazlama geçirilip butu çevreleyerek alınan ölçü.

buz çiçeği 1. (Alm. Frostblume, f; Fr. fleur de gel, f; fleur de glace, f; İng. frost flower; ice flower) **meteo.** Çiçek şekillerine benzeyen, buz tabakası veya yavaş donan su yüzeylerinde görülen buz kristalleri oluşumu. **2.** (Alm. Mittagsblume, f; Fr. ficoïdes, pl; İng. fig merigold; icicle plant; living stone plant; tricolor mesembryanthemum; variegated heartleaf mesembryanthemum; Lat. Mesembryanthemum spp.) **tar.** Makasotugiller (Aizoaceae) familyasından Güney Afrika orijinli, çok farklı türleri olan, etli sulu, toprak seçiciliği olmayan, güneşi çok seven, rüzgâra dayanıklı, yer örtücü, sürünücü, sarkıcı, gündüzleri çiçek açan, çok fazla kullanım alanı olan, tohumla ve çelikle çoğalan, Akdeniz havzasında fazlaca kullanılan tek veya çok yıllık süs bitkisi; eşanlam: kazayağı.

buzağı (Alm. Kalb, n; Fr. veau, m; İng. calf) **tar.** 1. Doğumdan altıncı ay sonuna kadar olan erkek ve dişi sığır yavrusu. 2. Sığırın 6-12 aylık erkek ve dişi yavrusu.

buzağı bölmesi (Alm. Kälberbox, f; Kälberbucht, f; Fr. case à veaux, f; enclos à veaux, m; İng. calf compartment; calf pen) **tar.** Buzağuların doğumdan sonra 3-4 aylık oluncaya kadar barındırıldıkları, süt, yem ve sularının verildiği, diğer hayvanların giremediği, ahır içinde veya dışında bulunabilen, hayvan refahı açısından genişliği ayaktaki buzağının cidago yüksekliğinden, uzunluğu ise burun ucundan kuyruğa kadar olan uzunluğun 1,1 katından daha az olmayacak boyutlardaki sabit veya seyyar şekildeki bölmeler.

buzağı ölüm oranı (Alm. Kälbersterblichkeit, f; Fr. mortalité des veaux, f; İng. calf mortality) **tar.** Belirli dönemlerde ölen buzağı sayısının canlı doğan buzağı sayısına yüzde olarak oranı.

buzağı verimi (Alm. Abkabelrate, f; Fr. pourcentage de vélage; taux de vélage, m; İng. calving crop; calving efficiency; calving percentage) **tar.** Bir yıl içerisindeki sürüde doğan buzağuların sayısının, yetiştirmeye tabi tutulan ineklerin ve düvelerin sayısına oranı.

buzağılaç düve (Alm. hochträchtige Färse; Fr. génisse amouillante, f; génisse vélante, f; İng. calving heifer) **tar.** Gebeliğin son devresindeki buzağılamak üzere olan düve.

buzağılaç inek (Alm. hochtragende Kuh; hochträchtige Kuh; Fr. vache amouillante; vache vélante, f; véleuse, f; İng. calving cow) **tar.** Gebeliğin son devresinde buzağılamak üzere olan inek.

buzağılama (Alm. Abkalben, n; Fr. vélage, m; İng. calving) **tar.** Gebelik süresi sonunda ineğin doğurması; gebe ineğin doğum yaparak buzağı meydana getirmesi.

buzağılama aralığı (Alm. Zwischenkalbezeit, f; Fr. intervalle entre deux vélages, m; intervalle entre vélages, m; İng. calving interval; intercalving interval) **tar.** Sığırlarda normal olarak 12-13 ay olması istenen iki buzağılama arasındaki süre.

buzağılama bölgesi (Alm. Abkalbebox, f; Abkalbestand, m; Fr. box de vélage; compartiment de vélage, m; İng. calving compartment; calving pen) **tar.** Ahırın içinde uygun bir yere yapılan ve içerisine gebe ineğin doğumdan 1-2 gün önce alınarak doğumunu yaptığı bölme.

buzağılama ipi (Alm. Geburtshelferstrick, m; Fr. corde de vélage, f; İng. calving rope) **tar.** Zor doğumlarda ineğin doğurmasına yardım etmek için iki ucu buzağının ön ayaklarına geçirilip çekilmek amacıyla halka haline getirilmiş olan ip.

bükülükanatlılar (Alm. Fächerflügler, pl; Fr. strepsiptères, pl; İng. twisted-wing parasites; Lat. Strepsiptera) **tar.** Böcekler içinde yer alan, erkekleri ön kanatları gelişmemiş, arka kanatları büyük ve yelpaze şeklinde, dişileri kanatsız olup bazıları asalak özellikte türleri içeren, bilimsel adı Strepsiptera olan takım; eşanlam: yelpaze kanatlılar.

bükümlü (Alm. gekrümmt; gewunden; Fr. flexueux; İng. flexuous) **tar.** Dönüler veya bükümler içeren, bükülebilme yetisinde olan.

bünye (Alm. Körperbau, m; Fr. constitution, f; İng. constitution) **tar.** Hayvan vücudundaki hücre, doku ve organların yapılışı ve fizyolojik faaliyetlerinin uyumlu olması sonucu vücudun bir bütün olarak çevre etkilerine karşı gösterdiği yaşama gücü direnci, uyumu ve kalıtsal olarak verimli olma durumu; eşanlam: konstitüsyon.

bütçe (Alm. Budget, n; Fr. budget, m; İng. budget) **1. müh.** Bir devletin, kuruluşun, ailenin ya da kişinin gelecekteki belirli bir dönemde gerçekleşmesini öngördüğü gelir ve giderleri tür ve ayrıntılarıyla gösteren çizelge. **2. tar.** Genellikle bir yıl olarak göz önüne alınan, gelecekteki bir dönem için gerçekleştirilmesi düşünülen gelir-gider tahminlerini gösteren cetvel.

bütçe açığı (Alm. Budgetdefizit, f; Fr. déficit budgétaire, m; İng. budget deficit) **tar.** Bütçe giderlerinin, bütçe gelirlerinden fazla olması durumu.

bütirik asit 1. (Alm. Butansäure, f; Buttersäure, f; Fr. acide butanoïque, m; acide butyrique, m; İng. butanoic acid; butyric acid) **kim.** CH₃CH₂CH₂COOH formülünde, bağlı yoğunluğu 0,96, kaynama noktası 163 °C olan, renksiz, sıvı halde bir karboksilli asit; eşanlam: bütanoik asit. **2.** (Alm. Buttersäure, f; Fr. acide butyrique, m; İng. butyric acid) **tar.** 1. Gevişgetirenlerin ön midelerinde (rumenlerinde), karbonhidratların mikrobiyal yıkımı sırasında sirke ve propionik asit ile birlikte oluşan yağ asidi. 2. Silo yemlerinin silolanmaları sırasında meydana gelen, fazla miktarda bulunduğu silonun uygun yapılmadığını gösteren ve fazlası süt ineklerinde olumsuz etki yapan asit.

büvelek (Alm. Dasselfliege, f; Fr. hypoderme, m; hypoderme rayé, m; İng. bomb fly; common cattle grub; gadfly; heel fly; warble fly; Lat. Hypoderma lineatum) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının büvelekler (Oestridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hypoderma lineatum* olan, erginleri 13 mm boyunda, yeşilimsi kahverengi, erginleri sığırların derisine yumurta koyarak larvaları dokularda beslenip et ve süt verimini ve hastalıklara direnci düşürerek zarar veren böcek türü.

büvelekler (Alm. Biesfliegen, pl; Dasselfliegen, pl; Fr. œstres, pl; œstridés, pl; İng. bot flies; gadflies; heel flies; warble flies; Lat. Oestridae) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, larvaları hayvanların derileri altında beslenen türleri içeren ve en bilinen türü büvelek (*Hypoderma lineatum*) olan familya.

büyük ağustosböceği (Fr. cigale plébéienne, f; İng. common cicada; European cicada; Lat. Lyristes plebejus) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağustosböcekleri (Cicadidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lyristes plebejus* olan, erginleri 30-37 mm boyunda, siyah renkli, baş ve göğsün ön kısmı sarı desenli, nimfleri armut, kiraz, zeytin gibi meyve ağaçlarıyla orman ve süs ağaç ve çalılarının köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

büyük baharböceği (İng. april beetle; Lat. Rhizotrogus aequinoctialis) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının mayısböcekleri (Melolonthidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhizotrogus aequinoctialis* olan, erginleri 15-22 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, larvaları mera bitkileri, şekerpancarı, hayvanpancarı, ayçiçeği, yonca, ıhlamur gibi bitkilerin köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

büyük don mühendisböceği (Alm. großer Frostspanner, m; Fr. hibernie défeuillante, f; İng. mottled umber; Lat. Erannis defoliaria) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının mühendisböcekleri (Geometridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Erannis defoliaria* olan, erginlerinin kanat açıklığı 36-40 mm, sarımsı kahverengi, larvaları meşe, kestane, kayın, gürgen bitkilerinin yapraklarını yiyerek zarar veren böcek türü.

büyük döngülü (Alm. macrocyclisch; Fr. macrocyclique; İng. macrocyclic) **tar.** Pas hastalıklarında, beş spor dönemini de gösteren paslara verilen ad; eşanlam: makrosiklik.

büyük ekin kamburböceği (Lat. Zabrus spinipes) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının koşucuböcekler (Carabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Zabrus spinipes* olan, erginleri koyu siyah renkli, 19-25 mm boyunda, yabani ve kültürü yapılan buğdaygillerde başaklara tırmanarak tanelerde larvaları ise köklerde ve genç bitkilerin yaprak ve saplarında beslenen böcek türü.

büyük gonca (Alm. Sonnenflügal Rosa Papierblümchen, n; İng. Australian strawflower; Mangles everlasting; pink sunray; rose sunray; silver bells; swan river everlasting; Lat. Helipterum manglesii) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae) familyasından Avusturalya orijinli, farklı renkli, kesme ve kuru çiçek olarak kullanılabilen, toprak açısından seçici olmayan, güneşli ortamları seven, tohumla çoğalan tek yıllık süs bitkisi.

büyük kahverengi hortumluböcek (Alm. großer brauner Nadelholzrüssler, m; großer brauner Rüsselkäfer, m; Fr. grand charançon du pin, m; hylobe du pin, m; İng. large pine weevil; Lat. Hylobius abietis) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hylobius abietis* olan, erginleri 8-14 mm boyunda, koyu kahverengi olup çam, ladin, göknar bitkilerinde erginleri fidanların kabuklarını kemirerek larvaları ise kök ve odun dokusunda beslenerek zarara yol açan böcek türü.

büyük maymuncuk (Alm. gefurchter Dickmaulrüssler, m; Fr. charançon noir de la vigne, m; İng. black vine weevil; vine weevil; Lat. Otiorhynchus sulcatus) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Otiorhynchus sulcatus* olan, erginleri 8-11 mm boyunda, siyah renkli, ergin ve larvaları çamgiller, böğürtlen, ormangülü gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

büyük ormanbahçivanı (*Alm. grosser Kiefernmarkkäfer, m; Fr. blastophage destructeur du pin, m; İng. common pine shoot beetle; larger pine shoot beetle; Lat. Tomicus piniperda*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Tomicus piniperda* olan, erginleri 3,5-4,8 mm boyunda, siyah vücutlu olup ergin ve larvaları çam ve ladin türlerine kabuk altında galeri açarak zarar veren ve ağaçları kurutabilen böcek türü.

büyük sirkesineği (*Lat. Drosophila funebris*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının sirkesineklere (Drosophilidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Drosophila funebris* olan, erginleri 4 mm boyunda, kahverengi, ergin ve larvaları çürümekte olan besinlerle, çöp ve dışkılarla beslenerek hastalık taşıyabilen böcek türü.

büyük tavuskelebeği (*Alm. Wiener Nachtpfauenaug, f; Fr. grand paon de la nuit, m; İng. giant emperor moth; giant peacock moth; great peacock moth; Viennese emperor; Lat. Saturnia pyri*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının tavuskelebekleri (Saturniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Saturnia pyri* olan, erginlerinin kanat açıklığı 87-166 mm, kahverengi, kanatlar üzerinde dört tane göz şeklinde lekesi bulunan, larvaları orman ve meyve ağaçlarının yapraklarıyla beslenen böcek türü.

büyük traktör (*Alm. Grossackerschlepper, m; Grosstraktor, m; Fr. tracteur de grande puissance, m; tracteur très lourd, m; İng. large tractor*) **tar.** Alet kombinasyonlarının kullanıldığı toprak işleme uygulamaları başta olmak üzere, büyük güç gerektiren çalışmalarda kullanılan, motor gücü 66 kW'a (90 BG) kadar olan traktör grubu.

büyük yeşilçekirge (*Alm. östliches Heupferd, n; Fr. grande sauterelle verte, f; İng. great green bush-cricket; Lat. Tettigonia viridissima*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının yeşilçekirgeler (Tettigoniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tettigonia viridissima* olan, erginleri 27-50 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri bitkiler ve bazı küçük böceklerle beslenen böcek türü.

büyükbaş çiftlik hayvanı (*Alm. Großnutztier, n; Großvieh, n; Fr. gros bétail, m; İng. heavy livestock; major livestock*) **tar.** Tarım işletmelerinde yetiştirilen cüssece büyük siğir, manda, deve, at, eşek ve katır gibi hayvanlar.

büyükbaş hayvan birimi (*Alm. äquivalente Großvieheinheit, f; Fr. unité bétail équivalente, f; İng. animal unit equivalent*) **tar.** Çiftlik hayvan sayısını, bir büyükbaş hayvan birimi olan 500 kg canlı ağırlığa çevrilerek ifade eden ölçü.

büyükbaş hayvan yetiştiriciliği (*Alm. Großtierzucht, f; Großviehzucht, f; Rinderhaltung, f; Fr. élevage de gros bétail, m; İng. breeding of higher cattle; cattle raising*) **tar.** Siğir, manda, deve, at, eşek ve katır gibi çiftlik hayvanlarının yetiştiriciliğinin yapıldığı hayvancılık dalı.

büyükgöğüslü taklaböceği (*Lat. Cardiophorus megathorax*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cardiophorus megathorax* olan, erginleri 6 mm boyunda, siyah renkte, karaağaç ve gül gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

büyükkanatlı böcekler (*Alm. Großflügler, pl; Schlammfliegen, pl; Fr. mégaloptères, pl; İng. Megaloptera; Lat. Megaloptera*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, damarsız yapıda bir çift büyük ve vücut üzerinde çatı şeklinde duran kanada sahip, erginleri karasal, ergin öncesi dönemleri su ya da çamur gibi ortamlarda yaşayan, ağız parçaları ısırıcı çiğneyici özellik gösteren, erginleri çiçek özsuvarı ile ergin öncesi dönemleri sudaki canlıları avlayarak beslenen türler içeren, bilimsel adı Megaloptera olan takım.

büyüme (*Alm. Wachstum; Fr. croissance; İng. growth*) **tar.** Tüm memeli ve kanatlı çiftlik hayvanlarında hücre sayısı ve büyüklüğündeki artışa bağlı olarak vücut ağırlığı ve hacmindeki artışın, ergin vücut büyüklüğüne ulaşıncaya kadar sigmoidal bir eğri şeklinde devam etmesi.

büyümeyi teşvik edici (*Alm. Wachstumsförderer, m; Fr. anabolisant, m; facteur de croissance, m; stimulateur de croissance, m; İng. growth promotant; growth stimulant; growth stimulator*) **biyom. tar.** Oksinler, gibberellinler, sitokinler gibi bitkinin büyüme ve gelişmesinde teşvik edici rol oynayan büyüme düzenleyiciler; eşanlam: bitki büyüme faktörü.

büyütme yemi (*Alm. Aufzuchfutter, n; Fr. aliment d'élevage; fourrage d'élevage; İng. growing feed; ration for growth; rearing feed*) **tar.** Başlatma yeminden sonra hayvanların belirli bir canlı ağırlığa ulaşıncaya kadar beslenmelerinde kullanılan karma yem veya rasyon.

büzülgen koful (*Alm. kontraktile Vakuole; Fr. vacuole contractile, f; İng. contractile vacuole; Lat. vacuola contractilis*) **tar.** Bazı tatlı su protistlerinde ve tekhücreli alglerde fazla suyun dışarı atılmasına yardım eden zarımsı bir kese.

C vitamini (*Alm. Ascorbinsäure, f; Fr. acide L-ascorbique; İng. ascorbic acid; vitamin C*) **1. gıda.** Hem asidik hem de indirgen özelliğe sahip, suda çözünen, bozunma tepkime basamaklarına karşı oldukça duyarlı olan taze meyve ve sebzelerde bol miktarda bulunan, antioksidan etkilerinden dolayı, kürlenmiş et ürünlerinde nitrozamin oluşumunu engellediği için gıdalarda katkı maddesi olarak kullanılan bir vitamin. **2. tar.** Kobayların yiyecekleriyle almaları gereken, diğer hayvan türlerinde sentezlenebilen, metabolizma sırasında yükseltgenme ve indirgenme tepkimelerinin düzenlenmesini sağlayan, folik asit ve B12 vitamini ile fonksiyonel ilişkisi bulunan, bağıdokunun gelişimi, kemiklerin kalsifikasyonu, bağıışıklığı artırılması için gerekli olan, süt ve yemlerde bol miktarda bulunan, yetersizliğinde iskorbüt hastalığına neden olan, antioksidan, suda çözünen bir vitamin; eşanlam: askorbik asit, L-askorbikasit, antiskorbutik faktör, antiskorbutik vitamin.

cadı süpürgesi (*Alm. Hexenbesenkrankheit, f; Hexenbesen, m; Fr. balai de sorcière, m; İng. brooming; witches' broom*) **tar.** Eriyofitler başta olmak üzere bazı akarların, fitoplazmaların ve bazı fungusların neden olduğu yapraklarda renk açılması, konakçı bitkilerde çok sayıda küçük yan dalcıkların meydana gelmesi sonucu oluşan bozuk, şekli tam belli olamayan, süpürgemsi görünümde yapı; eşanlam: çalılışma.

camgüzeli (*Alm. fleißiges Lieschen; Fr. alsamine de Waller, f; impatiente, f; İng. bussy Lizzie; patience; patient Lucy; Lat. Impatiens walleriana*) **tar.** Kınaçiçeğigiller (Balsaminaceae) familyasından Asya orijinli, renk yelpazesi geniş, kolay yetişen, saksı, balkon ve bahçe sınırları için ideal, nemli ve yarı gölgeli ortamları seven, soğuktan zarar gören, tohumla çoğalan tek yıllık bitki; eşanlam: balsam, kına çiçeği.

can suyu 1. (*Alm. Anforderungen an die Umweltströmung, f; Fr. exigences de flux environnementaux, pl; İng. environmental flow requirements*) **meteo.** Akarsu çevresindeki ekosistemde canlıların etkilenmemesi için akarsu yatağına bırakılması gereken en düşük su miktarı. **2. tar.** Yeni dikilen fide veya fidanların dibine dökülen az miktardaki ilk su.

canavarotu (*Alm. Sommerwurze, f; Fr. orobranche, f; İng. broomrape; orobanche; Lat. Orobranche*) **tar.** Canavarotugiller familyasından klorofilsiz sapı etli, kırmızımsı, sarımsı veya morumsu renkli çiçeklere sahip, tohumları çok küçük; ayçiçeği, bakla ve tütün gibi kültür bitkilerinde zararlı ve 100 civarında türü bulunan çiçekli parazit bir bitki.

canlı ağırlık (*Alm. Lebendegewicht, n; Fr. poids vif; İng. live weight*) **tar.** 1. Hayvanın kesim öncesi ağırlığı. 2. Hayvanların çeşitli yaş dönemlerinde, canlıyken tespit edilen ağırlıkları.

canlı ağırlık artışı (*Alm. Lebendegewichtszunahme, f; Fr. gain de poids vif; İng. live weight gain; liveweight gain*) **tar.** Hayvanların belirli bir yemleme süresi sonunda canlı ağırlıklarının, başlangıçtaki canlı ağırlıklarına göre farkı ya da bu farkın yemleme süresine bölünmesi sonucu elde edilen g/gün, kg/gün vb. birimlerle ifade edilen miktar; eşanlam: canlı ağırlık kazancı.

canlı doğurma (*tar. viviparite*) (*Alm. Viviparie, f; Fr. viviparie, f; viviparité, f; İng. viviparity*) **tar.** 1. Ayçiçeği meyveleri, domates çekirdekleri örneklerinde olduğu gibi tohumun meyveden ayrılmadan çimlenmesi. 2. Bütün memeliler, bazı sürüngenler, kurbağalar, bazı böcekler, akarlar ve eklembacaklılarda, yumurtanın açılıncaya kadar annenin vücudu içinde kalması, embriyo gelişiminin anne eşey kanallarında ve dölyatağında tamamlanarak yavrunun canlı olarak dışarıya çıkması.

canlı yem (*Alm. Lebendfutter, n; Fr. nourriture vivante, f; İng. live feed*) **tar.** Su ürünleri yetiştiriciliğinde kullanılan mikroskopik ve makroskopik su canlıları.

cehri süslüböceği (*Alm. Heckenkirschenprachtkäfer, m; Fr. agrile bleuâtre, m; Lat. Agrilus cyanescens*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus cyanescens* olan, 5,5-6,5 mm boyunda, metalik mavi renkli, erginleri cehri ve hanımeli bitkilerinin yapraklarında larvaları ise sap ve gövdede galeriler açarak beslenen böcek türü.

cehri yaprakbiti (*Lat. Macchiatiella rhamnii*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Macchiatiella rhamnii* olan, erginleri 1,9-2,3 mm boyunda, yeşilimsi kahverengi, ergin ve nimfleri cehri ve çobandeğneği gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

cep hastalığı (*tar. erikte cep hastalığı*) (*Alm. Narrenkrankheit der Pflaume, f; Taschenkrankheit, f; Fr. lèpre du prunier, f; pochettes du prunier, pl; İng. bladder plum; plum pocket; pocket plum*) **tar.** Erik ağaçlarında meyveleri cep veya çanta şekline sokarak zararlı olan *Taphrina pruni* adlı fungus tarafından oluşturulan fungal bir hastalık; eşanlam: çanta hastalığı.

cepkenliböcekler (*Alm. Kurzflügler, pl; Fr. staphylins, pl; İng. rove beetles; Lat. Staphylinidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri genellikle kısa kın kanatlara sahip olan, hayvan dışıkları, çürümüş maddeler, diğer böcekler ya da polenle beslenen, karınca, kuş ya da memeli canlıların yuvalarında yaşayan türleri içeren familya.

Cercospora yaprak lekesi (*Fr. cercosporiose, f; tache cercosporéenne, f; İng. cercospora leaf spot; cercosporiosis*) **tar.** Şekerpancarı yapraklarında kenarları koyu kahve, ortaları grimsi renkte yaprak lekeleri oluşturan, yapraklarda yanma ve kurumaya neden olan yaygın bir fungus hastalığı.

ceviz (*Alm. Nussbaum, m; Fr. noyer, m; İng. walnut tree; Lat. Juglans regia*) **1. orm.** Kışın yaprağını döken, tek tüysü bileşik yaprakları aromatik kokulu, değerli odunları ve yenen yağlı tohumları nedeniyle uzun yıllar önce kültüre alınmış, boylu ağaç cinsi. **2. tar.** 1. Cevizgiller (Juglandaceae) familyası üyesi, yaprağını döken, yaprakları çok sıralı sarmal dizilmiş, tek evcikli, erkek çiçekleri bir önceki yılın sürgünlerinde aşağıya sarkan kedicik diye adlandırılan grup halinde, dişi çiçekleri aynı ağaç üzerinde yeni sürgünlerin ucunda 2-3 çiçekli gruplar halinde bulunan, rüzgârlarla tozlanan meyve ağacı. 2. (*Alm. Walnuss, m; Fr. noix, m; İng. walnut*) Ceviz ağacının, sonbaharda olgunlaşan iki loplu tohumu içinde barındıran, yağlı ve lezzetli olan, sert kabuklu meyvesi.

ceviz antraknozu (*Alm. Blattbräune beim Nussbaum, f; Fr. anthracnose du noyer, f; İng. anthracnose of walnut; walnut anthracnose; Lat. Gnomia leptostyla*) **tar.** Ceviz ağaçlarında yaprak ve yeşil meyvelerde siyahımsı renkte lekelerle neden olan *Gnomonia leptostyla* (*anamorf Marssonina juglandis*) fungusu tarafından oluşturulan hastalık.

ceviz küçük yaprakbiti (*İng. small walnut aphid; Lat. Chromaphis juglandicola*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chromaphis juglandicola* olan, erginleri 1,6-2,6 mm boyunda, açık sarımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri ceviz ağaçlarının yapraklarının alt yüzünde damarlar boyunca yerleşip beslenen böcek türü.

ceviz yaprağı ur akarı (*Alm. Walnussfilz gallmilbe, f; İng. Aceria tristriatus; Eriophyes tristriatus*) **tar.** Prostigmata alttakımı, *Eriophyidae* familyası içinde yer alan, 1-2 mm boyunda, yaprakların, her iki yüzünde, çoğunlukla orta damar boyunca mezofil dokusunu sokup emerek zararlı olan, yapraklarda 1-1,5 mm çaplı sertleşmiş ular meydana getiren, tüm Avrupa ve Asya ülkeleri ceviz yetiştiriciliğinde problem olan bir eriofit türü.

ceviz yaprak uyuzu (*Alm. Walnussgallmilbe, f; Fr. phytopte du noyer, m; İng. walnut gall mite; Lat. Aceria erinea*) **tar.** Prostigmata alttakımı, *Eriophyidae* familyası içinde yer alan, boyları 0,1-0,2 mm civarında olan, ceviz yapraklarının alt yüzünde tüylü, kabarcık benzeri cep ya da kese şeklinde beyaz, keçe görünümlü, oluşumlar meydana getirerek zararlı olan, kışı tomurcuklar içinde, kabuk altlarında, gövdedeki yarık ve çatlaklarda ergin halde geçiren akar türü.

ceviz yaprakbiti (*İng. large walnut aphid; Lat. Panaphis juglandis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Panaphis juglandis* olan, erginleri 3,5-4 mm boyunda, açık sarımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri ceviz ağaçlarında yaprakların üst yüzünde damarlar boyunca beslenen böcek türü.

ceyat (*İng. gaead*) **tar.** Başkalaşım geçirmeyen ve karasal ortamlarda yaşayan böceklerin yumurta ile ergin arasındaki dönemlerine verilen ad.

cışkan yüzükkelebeği (*Alm. Frankfurter Ringelspinner; Fr. franconienne, f; İng. franconian lackey; Lat. Malacosoma franconica*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının halkakelebekleri (Lasiocampidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Malacosoma franconica* olan, erginlerinin kanat açıklığı 22-36 mm, sütlü kahverengi, larvaları kuzukulağı, sinir otu, pelin otu, civanperçemi gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

civık mantar (*Alm. Schleimpilze, f; Fr. moisissure visqueuse, f; myxomycose, f; İng. slime mold; slime mould; slime mould disease*) **tar.** Ökaryotik canlılar grubuna giren ve protozoa aleminin *Myxomycetes* sınıfında yer alan, vücut yapıları gerçek bir çeperi olmayan çok çekirdekli bir protoplazma kitlesinden ibaret olan ve eskiden akışkan funguslar olarak bilinen fungus benzeri organizmalardır; eşanlam: civık küf.

cidago yüksekliği (Alm. *Wideristhöhe*, f; Fr. *hauteur au garrot*, f; İng. *height at withers; withers height*) **tar.** Genelde atlarla ilgili kullanılmasına karşın, memeli hayvanlarda ön bacaklarının en tepe noktasından, yani sırtın ön tarafından yere kadar olan düşey mesafe.

cinsel birleşme (Alm. *Begattung*, f; Kopulation, f; Fr. *copulation*, f; İng. *copulation*) **tar.** Karşı cinsten iki bireyin çiftleşme organları yoluyla, genelde çoğalma amacıyla eşey hücrelerini değiş tokuş edişleri; eşanlam: kopülasyon, çiftleşme.

cinsel boşalma (Alm. *Ejaculation*, f; *Samenerguss*, m; Fr. *ejaculation*, f; *émission de sperme*, f; İng. *ejaculation*) **tar.** Erkek hayvanda spermanın, cinsel uyarım sonucunda penis üretrasından dışarıya atılması; eşanlam: ejakülasyon.

cinsel doygunluk (Alm. *sexuelle Befriedigung*, f; Fr. *satiété sexuelle*, f; İng. *sexual satiation*) **tar.** Hayvanlarda, cinsel uyarımların daha fazla cinsel duyarlılığa ve motivasyona neden olmaması durumu.

cinsiyet feromonu (Fr. *péromone de sex*, f; İng. *sex pheromone*) **tar.** Her iki cins tarafından salınabilmekle birlikte genellikle dişiler tarafından, karşı cinsi cezbetme amacıyla salgılanan, genellikle türe özgü olmakla birlikte nadiren yakın türlere de etkisi olan, ergin kelebeklerde daha basit, sinekler, kınkanatlılar ve diğer pek çok böcek takımında daha karmaşık kimyasal yapıda olan feromon.

cinsiyet kuşağı (Fr. *germband*, f; İng. *germ band; germband*) **tar.** Böceklerde embriyonal gelişme sürecinde blastodermin ventral kısmındaki hücrelerin daha hızlı bölünerek kalınlaşmasıyla meydana gelen, gastrulasyon sonrasında dışarıda ektoderm, içerde endoderm ve en son olarak mezoderm tabakalarını oluşturacak şekilde farklılaşan, ileride embriyoyu meydana getirecek olan kısım.

cinsiyet oranı (Alm. *Sexualproportion*, f; *Geschlechterverhältnis*, n; Fr. *rapport de masculinité*, m; *rapport hommes - femmes*, m; İng. *male/female ratio; sex ratio*) **tar.** Canlı popülasyonlarında dişi ve erkek arasındaki oran.

civanperçemi çiçekseveni (Lat. *Anthaxia millefolii*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia millefolii* olan, 4-7 mm boyunda, metalik yeşil renkli erginleri meşe, kestane ve civanperçeminin çiçekleriyle, larvaları ise dallarında tüneller açarak beslenen böcek türü.

civanperçemi yaprakbiti (Lat. *Coloradoa achilleae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Coloradoa achilleae* olan, erginleri 1,1-1,6 mm boyunda, siyah renkli, ergin ve nimfleri civanperçemi bitkilerinde beslenen böcek türü.

civciv (Alm. *Hühnchen*, n; *Küken*, n; Fr. *poussin*, m; İng. *chick*) **tar.** 1. Etçi tavuk ırklarında yumurtadan çıkıştan 3 haftalık yaşa kadarki dişi ve erkek tavuk. 2. Yumurtacı tavuk ırklarında yumurtadan çıkıştan 7-10 günlük yaşa kadarki dişi ve erkek tavuk.

civciv gaga kesimi (Alm. *Schnäbelkürzen*, n; Fr. *débecquage*; İng. *beak trimming*) **tar.** Tavuklarda esas olarak kanibalizmi ve yem saçımını engellemek amacıyla 6-9 günlük yaştaki civcivlerin gagasının ½ veya 2/3'ünün kesilmesi ve dağlanması şeklinde yapılan uygulama.

collik (İng. *crotalaria; golden yellow sweet pea; rattle box; Lat. Argyrolobium argenteum; Crotalaria argentea*) **tar.** Baklagiller (Fabaceae) familyasından olan, Asya orijinli, tohumla çoğalan, verimli toprakları ve güneşli mekânları tercih eden, hoş kokulu, sınır bitkisi ve kesme çiçek olarak kullanılabilen, tek yıllık, gösterişli bir süs bitkisi.

cüce ağustosböcekleri (Alm. *Kleinzikaden*, pl; *Zwergzikaden*, pl; Fr. *cicadelles*, pl; İng. *leafhoppers hoppers; sharpshooters; Lat. Cicadellidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, boyları 10 mm'den kısa, silindirimsi vücutlu, meyve, orman, süs ağaç ve çalılarıyla diğer bitkilerin yaprak, sürgün gibi kısımlarıyla beslenen, kızarma, renk değişimi, kıvrılma gibi belirtilere yol açan, bazı hastalık etmenlerini taşıyan türleri içeren ve en bilinen türü yuvarlakbaşı yaprakpiresi (*Empoasca decipiens*) olan familya.

cüce balarısı (Alm. *Zwerghonigbiene*, f; Fr. *abeille naine*, f; İng. *dwarf honey bee; red dwarf honey bee; Lat. Apis florea*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının balarıları (Apidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Apis florea* olan, işçi arıları 7-10 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi ve sarı renkli olup çiçekli bitkilerin döllenmesinde önemli rol

oynayan; bal, polen, arı reçinesi, balmumu, arı zehiri, arı sütü gibi ürünleri beslenme, sağlık, kozmetik gibi alanlarda kullanılan sosyal yaşayışlı ve güneydoğu Asya kökenli böcek türü.

cüce çekirge (*Fr. tétrix des carrières, m; İng. long-horned groundhopper; Lat. Tetrix tenuicornis*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının cüce çekirgeler (Tetrigidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tetrix tenuicornis* olan, erginleri 8-10 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri çam fidelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

cüce çekirgeler (*Alm. Dornschracken, pl; Fr. tétrigidés, pl; tétrix, pl; İng. groundhoppers; grouse locusts; pygmy grasshoppers; pygmy locusts; Lat. Tetrigidae*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımında yer alan, türleri genellikle bitkilerle beslenen ve en bilinen türü cüce çekirge (*Tetrix tenuicornis*) olan familya; eşanlam: bodur çekirgeler.

cüce danaburunları (*Alm. Grabschracken, pl; İng. pygmy mole crickets; Lat. Tridactylidae*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımında yer alan, türleri bitkisel artıklarla beslenen ve en bilinen türü *Bruntridactylus tartarus* olan familya.

cüce dipkurdu (*Lat. Capnodis tenebricosa*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Capnodis tenebricosa* olan, bakır renkli, 16-22 mm uzunlukta, erginleri kuzukulağı, badem, kayısı gibi bitkilerin yaprak ve sürgünlerinde, larvaları ise kökboğazında ve kökte açtığı galeriler içinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

cüce sürme (*Alm. Zwergsteinbrand, m; Fr. carie naine, f; İng. dwarf bunt*) **tar.** Buğday ve çavdarda görülen bitkilerin bodur kalmasına ve başaklarda tanelerin içinde fungusun siyah sporlarının yer aldığı *Tilletia contraversa* adlı fungusun meydana getirdiği fungal bir hastalık.

cüce taklaböceği (*Lat. Adelocera pygmaeus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Adelocera pygmaeus* olan, erginleri 4-5 mm boyunda, kahverengi, sarımsı kahverengi tüylerle kaplı, meşe bitkileriyle beslenen böcek türü.

cüce tohumböceği (*Lat. Bruchidius pygmaeus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchidius pygmaeus* olan, erginleri 1,3-2 mm boyunda, siyah renkli olup ergin ve larvaları tıfıl tohumlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

cüce yaprak ursineği (*Fr. cécidomyie des feuilles du poirier, f; İng. pear leaf midge; Lat. Dasineura pyri*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ursinekleri (Cecidomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dasineura pyri* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, kahverengi, larvaları armut yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

cücekelebekler (*Alm. Zwergminiermotten, pl; İng. midget moths; pigmy moths; Lat. Nepticulidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, bitki dokularında galeri açarak beslenen larvalara sahip böcek türlerini içeren familya.

cücükotu süslüböceği (*İng. devil's-bit scabious jewel beetle; Lat. Trachys troglodytes*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Trachys troglodytes* olan, erginleri 2,2-3,5 mm boyunda, bronz renkte, larvaları cücükotu yapraklarında galeriler açarak beslenen böcek türü.

çadır tırtılı (*Alm. brauner Bär; Fr. écaille hérissone, f; écaille martre, f; İng. garden tiger moth; great tiger moth; Lat. Arctia caja*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının çadırtırtılları (Erebidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Arctia caja* olan, erginlerinin kanat açıklığı 45-65 mm, kahverengi ve üzeri beyaz desenli, larvaları böğürtlen, ahududu, kurtbağrı ve hanımeli bitkilerinin yapraklarında beslenen böcek türü.

çadırtırtılları (*Lat. Erebidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları toplu halde yaşayan, ağ ören ve en bilinen türü altıncıklı keleş (*Euproctis chrysorrhoea*) olan familya.

çakal eriği 1. (*Alm. Schlehdorn, m; Fr. prunellier, m; İng. blackthorn; Lat. Prunus spinosa*) **orm.** Kışın yaprağını döken, sık dallı, dalları dikenli, yapraklardan önce açan çiçekleri beyaz renkli, olgun meyveleri mavi-siyah buğulu olup taze olarak yenen veya pekmez, ezme yapılan, Türkiye ormanlarında geniş yayılışı olan çalı; eşanlam: güvem, gögem. **2. tar. 1.** (*Alm. Schlehe, f; Fr. prunelle, f; İng. sloe*) Çakal eriği ağacının, olgunlaşmayla birlikte yeşil renkten koyu mavi veya siyahımsı mavi renge dönen, olgunlaştıkça ekli ve acı olan tadı yenebilecek tada

ulaşan sert çekirdekli meyvesi. 2. (Alm. *Schlehe*, f; *Heckendorn*, m; *Schlehdorn*, m; Fr. *épine noire*, f; *prunellier*, m; İng. *blackthorn*; *bullace*; *sloe*; Lat. *Prunus spinosa*) Gülgiller (Rosaceae) familyası üyesi, 1-3 metre boylanabilen, dikenli, yaprağını döken, mart-nisan aylarında açan beyaz renkli çiçeklere sahip yapraklarını çiçekten sonra oluşturan, yaklaşık 10-12 mm çapındaki meyveleri kasım ayında olgunlaşan sert çekirdekli meyve ağacı türü; eşanlam: çakal eriği ağacı.

çakıldak (Fr. *laine salie par les crottes*, f; *lainette*, f; İng. *crutchings*; *dag*; *daggings*) **tar**. Koyun ve keçi gibi lif üreten hayvanların kuyrukları veya butları üzerindeki liflerde hayvanın gübresinin birikerek kurumasıyla oluşan top şeklindeki pislikler.

çakıldak temizliği (İng. *crutching*; *dagging*) **tar**. Koyun ve keçi gibi lif üreten hayvanların kuyruk ve butlarındaki çakıldakların kırımdan önce temizlenmesi.

çakşır süslüböceği (Lat. *Acmaeoderella villosula*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acmaeoderella villosula* olan, erginleri 4,5-5,5 mm boyunda, mavimsi siyah, ergin ve larvaları çakşır bitkileriyle beslenen böcek türü.

çalıanteni yaprakarıları (Alm. *Buschhornblattwespen*, pl; Fr. *diprionidés*, pl; İng. *conifer sawflies*; Lat. *Diprionidae*) **tar**. Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, türleri bitkilerle beslenen, erkeklerinin antenleri iki taraflı taraflı olan ve en bilinen türü çam testereliarısı (*Diprion pini*) olan familya.

çalihatmi (Alm. *Gartenhibiskus*, m; Fr. *ketmie des jardins*, f; *mauve des jardins*, f; İng. *blue hibiscus*; *rose of Sharon*; *Syrian ketmia*; Lat. *Hibiscus syriacus*) **tar**. Ebegümecigiller (Malvaceae) familyasına ait, Asya orijinli, orta boylu, çan şeklinde ve farklı renklerde çiçekleri olan, dış mekânlarda kullanılan, drenajı iyi toprakları ve güneşli ortamları seven, çok yıllık ve çelikle çoğaltılan süs çalısı.

çalışma (Alm. *buschiges Wachstum*; Fr. *croissance buissonnante*; İng. *bushy growth*) **tar**. Gökmar ağaçlarında *Melampusorella caryophyllacearum* Schroet.'un etkisi sonucu meydana gelen cadısüpürgesinde olduğu gibi biyotik veya abiyotik nedenlerle bitkilerin sürgün veya dallarının anormal bir şekilde çoğalıp sıklaşması sonucu oluşan hiperplastik bir bulgu tipi.

çalimine (Alm. *Wandelröschen*, n; Fr. *lantanium*, m; *thé de Gambie*, m; İng. *common lantana*; *trailing lantana*; Lat. *Lantana camara*) **tar**. Mineçiçeğiğiller (Verbenaceae) familyasından Jamaika orijinli, çalı formunda, bol çiçekli, renk yelpazesi geniş, dönencealtı ve tropik iklim kuşağında yetişen, güneşli ortamları seven, genelde çok yıllık, tohumla ve çelikle çoğalan süs bitkisi.

çalışma örneği (Fr. *échantillon d'analyse*, m; İng. *working sample*) **tar**. Tohumluk testlerinde, tohum partisinden parça, paçal, temsili sıralı örnek alma sürecinde analizler için alınan örnekler.

çam altıdişli kabukböceği (Alm. *sechszähniiger Kiefernborckenkäfer*; Fr. *scolyte du cambium du pin*, m; İng. *engraver beetle*; *pine bark beetle*; *sharp-dentated bark beetle*; *sharp toothed bark beetle*; Lat. *Ips acuminatus*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Ips acuminatus* olan, erginleri 2,2-3,5 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, ergin ve larvaları çam, ladin ve köknar türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren böcek türü.

çam büyük süslüböceği (Alm. *Marienprachtkäfer*, m; Fr. *bupreste du pin*, m; İng. *flat-headed pine borer*; Lat. *Chalcophora mariana*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chalcophora mariana* olan, erginleri 24-32 mm boyunda, üzeri düzensiz siyah çizgili parlak bronz renkli, larvaları yaşlı çam ve ladin ağaçlarının gövdelerinde galeriler açarak beslenen böcek türü.

çam kabuklubiti (Alm. *cochenille des aiguilles du pin*, f; İng. *Austrian pine scale*; *Hartig's pine scale*; *smooth pine scale*; *white pine scale*; Lat. *Leucaspis pini*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Leucaspis pini* olan, dişileri grimsi beyaz renkli, 1 mm uzunlukta, 0,6 mm genişlikte, sarımsı kahverengi virgül şeklinde kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri çam ve sedir ağaçlarının yaprak ve sürgünlerinde beslenen böcek türü.

çam keseböceği (Alm. *Pinien-Prozessionsspinner*, m; Fr. *chenille processionnaire du pin*, f; İng. *pine processionary caterpillar*; *pine processionary moth*; Lat. *Thaumetopoea pityocampa*) **orm. tar**. Kelebekler (Lepidoptera) takımının dişlikelebekler (Notodontidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Thaumetopoea pityocampa* olan, erginlerinin kanat açıklığı 30-40 mm, kahverengimsi gri lekeli, larvaları çam ağaçlarının

yapraklarıyla beslenerek zarara yol açan, dalların uç kısmında yer alan keseler içinde beslenerek zararlarını artıran, larvalarının üzerinde bulunan kıllarla temas eden kişilerde kaşıntı ve yaralara neden olan böcek türü; eşanlam: çam kesetirtili, çam tırtılı.

çam kozalak hortumluböceği (*Fr. pissode des cônes, m; İng. pine cone weevil; Lat. Pissodes validirostris*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pissodes validirostris* olan, erginleri 5-8 mm boyunda, kırmızimsi kahverengi olup ergin ve larvaları çam türlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

çam kültür hortumluböceği (*Alm. Kiefernkulturrüssler, m; Fr. pissode ponctué, m; İng. banded pine weevil; lesser banded pine weevil; pine banded weevil; small banded pine weevil; Lat. Pissodes castaneus*) **orm. tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pissodes castaneus* olan, erginleri 5-11 mm boyunda, kırmızimsi kahverengi olup ergin ve larvaları çam nadiren göknar ve ladin ağaç türlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

çam onikidişli kabukböceği (*Alm. zwölfzahniger Kiefernborckenkaefer, m; Fr. grand rongeur du pin, m; İng. six-toothed pine bark beetle; Lat. Ips sexdentatus*) **orm. tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Ips sexdentatus* olan, erginleri 5,5-8,2 mm boyunda, kahverengi vücutlu, ergin ve larvaları ladin, çam ve köknar türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren ve ağaçları kurutabilen böcek türü; eşanlam: onikidişli çam kabukböceği.

çam örücü yaprakarası (*Alm. Kieferkotsackblattwespe, f; Kiefernkultur-Gespinstblattwespe, f; Fr. lyde champêtre, f; lyde du pin, f; mouche à scie des champs, f; İng. solitary web-spinning sawfly; web-spinning pine-sawfly; Lat. Acantholyda hieroglyphica*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının yaprakaraları (Pamphiliidae) familyasında yer alan, erginleri 12-17 mm boyunda, başı ve göğsü siyah, üzeri sarımsı lekeli, kanatları parlak sarı renkte olup larvaları çam ağaçlarının taze yapraklarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

çam pamuklubiti (*İng. giant pine scale; Lat. Marchalina hellenica*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının devkoşniller (Margarodidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Marchalina hellenica* olan, dişileri 6-9 mm boyunda, limon ya da açık portakal sarısı renkte, ergin ve nimfleri, kızılçam, sarıçam, halepçamı ve fıstıkçamında bitki özsuyunu emerek beslenen ve vücutları dışına bıraktıkları şeker yönünden zengin sıvılar ise arıcalar tarafından çam balı üretiminde kullanılan böcek türü; eşanlam: çam koşnili, çam pamuklukoşnili.

çam sarıçukurluböceği (*Lat. Chrysobothris solieri*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chrysobothris solieri* olan, erginleri bakırimsi bronz renkte, 8-12 mm boyunda, larvaları çam ağaçlarının gövde ve dallarında galeriler açan böcek türü.

çam solgunluk nematodu (*Alm. Kiefernfadennematode, m; Kiefernholznematode, m; Fr. nématode du bois de pin, m; nématode du pin, m; İng. pine wilt nematode; pine wood nematode; Lat. Bursaphelenchus xylophilus*) **tar.** Çam testere böcekleri [*Monochamus* (Coleoptera: Cerambycidae)] cinsine bağlı bazı türler ile taşınan, orman alanları için önemli, bulaşık çamların erken sonbahar veya geç yaz döneminde ölümüne neden olan, enfekte olan ağaçların bodur kalmasına ve yeşil rengin kahverengi veya hafif sarımsı renge dönüşmesine, ahşap reçine içeriğinin önemli ölçüde azalmasına neden olan canlı; eşanlam: çam solgunluk ipliksi solucanı.

çam sürgünbükücüsü (*Alm. Kieferntriebwickler, m; Fr. tordeuse des pousses du pin, f; İng. European pine shoot moth; pine shoot moth; Lat. Rhyacionia buoliana*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbükkenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhyacionia buoliana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 18-25 mm, grimsi kahverengi, larvaları çam fidanlarının ve ağaçlarının tepe sürgününde beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: çam sürgünbüvesi.

çam taklaböceği (*Alm. weißschuppiger Schnellkäfer; Fr. lacon ponctué, m; Lat. Lacon punctatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lacon punctatus* olan, erginleri 13-18 mm boyunda, mat siyah renkte, ergin ve larvaları ormanlarda çam, meşe ve söğüt gibi ölü ağaçların kavlamış kabukları altında ve köklerinde beslenen böcek türü.

çam tekeböceği (*İng. sawyer beetles; sawyers; Lat. Monochamus galloprovincialis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Monochamus galloprovincialis* olan, 20-32 mm boyunda, erginleri siyahımsı kahverengi olup larvaları çam ve ladin ağaçlarının dal ve gövdelerinde odun dokusu içinde beslenerek onlara zarar veren böcek türü.

çam testereliarısı (*Alm. gemeine Kiefernbuschhornblattwespe, f; Fr. diprion du pin, m; lophyre du pin, m; İng. pine sawfly; Lat. Diprion pini*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının çalıanteni yaprakarıları (Diprionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Diprion pini* olan, erginleri 6-11 mm boyunda, dişileri soluk sarı, erkekleri siyah renkli olan, larvaları çam ağaçlarının yapraklarında beslenerek önemli zarara yol açan böcek türü; eşanlam: çam çalıanteni yaprakarısı.

çam tohumkelebeği (*Lat. Cydia conicolana*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüktenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cydia conicolana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 11-15 mm, kahverengi, larvaları karaçam ve kızılçam kozalaklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

çam uzun tahtakurusu (*Lat. Rhyparochromus pini*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhyparochromus pini* olan, erginleri 7-8 mm boyunda, kahverengi vücutlu, siyah benekli, ergin ve nimfleri çam ağaçlarındaki kırmızıörümcek ve yaprakbitlerini avlayarak beslenen böcek türü.

çam uzunboyunlu kabukböceği (*Alm. langhalsiger Kiefernborckenkäfer; Lat. Orthotomicus longicollis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Orthotomicus longicollis* olan, erginleri 3,5-5 mm boyunda, koyu kahverengi, üzeri kıllı olup ergin ve larvaları çam türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren böcek türü.

çam yaprak kabuklubiti (*Lat. Leucaspis pusilla*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Leucaspis pusilla* olan, dişileri 1,5-1,9 mm uzunluğunda, şarap kırmızısı renkte kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri çam ağaçlarında yaprakların dip kısımlarında ve iç yüzlerinde beslenerek dökülmelerine ve ağaçlarda kurumalara yol açan böcek türü.

çam yaprakbiti (*Fr. puceron lanigère du pin gris, m; İng. European woolly pine needle aphid; grey waxy pine needle aphid; Lat. Schizolachnus pineti*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Schizolachnus pineti* olan, erginleri 2-2,3 mm boyunda, grimsi siyah renkte, ergin ve nimfleri çam ağaçlarının yapraklarında beslenip sararmalara yol açan böcek türü.

çam yassı tahtakurusu (*Lat. Aradus cinnamomeus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yassı tahtakuruları (Aradidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aradus cinnamomeus* olan, erginleri 3,5-4,5 mm boyunda, yassı vücutlu, kırmızımsı kahverengi, ergin ve nimfleri çam fidan ve ağaçlarının özsuğunu emen böcek türü.

çam yüzükkelebeği (*Alm. Kiefernspinner, m; Fr. bombyx du pin, m; İng. pine-tree lappet; Lat. Dendrolimus pini*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının halkakelebekleri (Lasiocampidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dendrolimus pini* olan, erginlerinin kanat açıklığı 45-70 mm, kahverengi, larvaları çam, köknar, ladin gibi bitkilerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

çamuratan (*Lat. Agalmatium flavescens*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının çamuratan bitkipireleri (Issidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agalmatium flavescens* olan, erginleri 4-6,5 mm boyunda, kirli sarı ya da kahverengi, ergin ve nimfleri zeytin, elma, armut gibi ağaçlarla otsu bitkilerin çiçek, sürgün ve meyve saplarını sokup emerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: kırilangıç böceği.

çamuratan bitkipireleri (*İng. issid planthoppers; Lat. Issidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, tümsek vücutlu, enli göğüslü, ön kanatları kalın ve derimsi olup erginleri yumurtalarını ağaçların dal ve gövdelerine çamursu bir salgıyla birlikte bırakan türlere sahip familya.

çam çiçeği (*Alm. Glockenblume, f; Fr. campanule, f; İng. bellflower; canterbury bells; Lat. Campanula spp.*) **tar.** Çançiçeğigiller (Campanulaceae) familyasından olan, anavatanı Güney Avrupa ve Türkiye dahil Asya'nın batısı olan, tohumla çoğaltılan, iyi bahçe toprağını ve güneşli ortamları seven, park, bahçe çiçeği ve kesme çiçek olarak kullanılabilen tek yıllık süs bitkisi.

çam sarmaşığı (*Alm. Glokenrebe, f; Fr. cobéa, f; cobée, f; İng. cathedral bells; cup and saucer plant; Mexican ivy; Lat. Cobaea scandens*) **tar.** Mızrakgiller (Polemoniaceae) familyasının tropik Amerika orijinli olan, tohumla çoğaltılan, güneşli ortamları seven, çan şeklinde ve farklı renklerde albenisi yüksek çiçekleri olan, duvar önlerinde ve çitlerde kullanılabilen, sarılıcı ve tırmanıcı tek yıllık bir bitki.

çanak çiçeği (Alm. Irlandglocke, f; Muschelblume, f; Fr. molucelle lisse, f; İng. bells of Ireland; Irish bell; molucca balm; shell flower; Lat. Molucella laevis) **tar.** Ballıbabagiller (Lamiaceae) familyasından Avrupa ve Akdeniz orijinli, geçirgen toprakları ve güneşli ortamları seven, başak şeklinde yeşil çiçekli, dış mekân çiçeği ve kesme çiçek olarak kullanılan, tek yıllık ve tohumla çoğalan süs bitkisi; eşanlam: İrlanda çan çiçeği.

çanakçık (Alm. Azetabulum, n; Fr. acetabule, m; acetabulum, m; İng. acetabulum) **tar.** 1. Akar vücut duvarında bacak ve diğer uzantıların bağlandığı konik çöküntü. 2. Böceklerde bacakların yerleştiği toraks üzerindeki kısmen sertleşmiş boşluk. 3. Su akarlarında genital levhanın yerleştiği üzerine yerleşen sertleşmiş yuvarlak levha; eşanlam: asetabulum. 4. Şeritlerde ve sülüklerde konağa bağlanmaya yarayan vantuz.

çapa bitkisi tar. Pamuk, şekerpancarı, patates gibi belirli bir aralık, mesafe ile yetiştirilen ve ilk gelişme dönemlerinde basit toprak işleme aletleri ile çapalanan bitkiler.

çapalama makinesi (Alm. Hackmaschine, f; Hackpflug, m; Fr. houe à plusieurs rangs, f; cultivateur à plusieurs éléments, m; İng. inter-row cultivation machine; interrow cultivator) **tar.** Sıralı dikilmiş bitkilerinin aralarında gelişen yabancı otları kesmek, toprağı yüzeyel işlemek gibi amaçlarla kullanılan makine.

çapraz geliş (Alm. Querlage, f; Fr. présentation transverse, f; İng. transverse position; transverse presentation) **tar.** Memeli hayvanlarda doğum esnasında yavrunun omurga hattı ile ananın omurga hattının birbirine çapraz olduğu geliş şekli.

çardak (Alm. Dachlaubenerziehung, f; Pergel, n; Fr. pergola, f; treille en tonnelle, f; İng. arbour; pergola) **tar.** Asma ve diğer sarılıcı bitkilerin insan boyunu geçen yükseklikten taçlandırılarak amaca bağlı olarak genişliği değişen telli dayanak sistemi üzerinde sardırılması ile elde edilen terbiye şekli; eşanlam: pergola.

çarkifelek odunsuluk virüsü (İng. passion fruit woodiness virus; PWV) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve en az iki yapraklı türü ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, sadece Leguminosae familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında mozaikleşme, halkalı lekeler, buruşukluk gibi belirtilere neden olan potyvirus.

çatal biçimli (Alm. dichotomisch; zweigeteilt; Fr. dichotome; İng. dichotomous) **tar.** Peronosporaceae familyasından *Bremia* spp. ve *Peronospora* spp.'nin sporangiyofor dallanmasında olduğu gibi bir miselin hemen hemen eşit olarak ikiye dallanmış olması; eşanlam: dikotom.

çatalkuyruklu tırtıl (Alm. großer Gabelschwanz; Fr. grande harpie, f; queue fourchue, f; vinule, f; İng. puss moth; Lat. Cerura vinula) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının dişlikelebekler (Notodontidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cerura vinula* olan, erginlerinin kanat açıklığı 58-75 mm, sarımsı gri kanatlı, larvaları kavak ve söğüt gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

çatalkuyruklular (Alm. Doppelschwänze, pl; Fr. diploures, pl; İng. two-pronged bristletails; Lat. Diplura) **tar.** Eklembacaklılar içinde yer alan, kanatsız, ısırıcı tipte ağız parçalarına sahip, vücutlarının sonunda iki uzantı taşıyan, nemli ortamlarda, döküntü, taş ve kabuk altlarında, humus yönünden zengin topraklarda bulunan, bitkisel ve hayvansal maddeler, alg ve funguslarla beslenen türleri içeren, bilimsel adı Diplura olan takım.

çatallı (Alm. zweiteilen; Fr. bifurqué; İng. bifurcate) **tar.** Uçta iki parçaya ayrılan ya da iki çıkıntı içeren yapı veya seta.

çatallı anahtar (Alm. dichotomischer Schlüssel, m; Fr. clef analytique, f; clef dichotome, f; İng. dichotomous key) **tar.** Bilimsel adlandırmada, daima karşıt karakterleri kullanan, kanatlı ya da kanatsız örneğinde olduğu gibi her aşamada iki seçeneğe birine karar verilip yola devam edilen tanı yordamı; eşanlam: dikotom anahtar, iki seçenekli anahtar.

çatallı kımıl (Lat. Aelia furcula) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aelia furcula* olan, erginleri 9,5-10 mm boyunda, sarımsı renkli, siyahımsı çizgili, ergin ve nimfleri buğdaygillerin sap, yaprak ve başaklarıyla beslenen böcek türü.

çatallı ot tırmığı (Alm. Gabelheuwender, m; Gabelwender, m; Fr. faneuse à fourches, f; İng. fork-type hay tedder) **tar.** Biçilmiş otun tarlada yayılması, çevrilmesi, aktarılması ve namlu haline getirilmesi gibi işlemleri gerçekleştiren makineler.

çavdar (Alm. Roggen, m; Fr. seigle, m; İng. rye) **tar.** Dolgun tanelileri nişastaca cılız tanelileri proteince zengin olan, %9-14,5 arasında ham protein ve %1,5-4 arasında ham selüloz içeren, enerji, karbonhidrat, magnezyum ve

fosforca zengin, kalsiyum ve iz elementler bakımından fakir olan, lezzetsiz bir yem olduğundan yem tüketimini düşüren, çavdar mahmuzu ile bulaşık olduğunda zehirli etkisi bulunan, tek yem olarak ve fazla yedirilmesi durumunda sindirim bozuklukları ve tereyağının sertleşmesine neden olan, iyi bir iş yemi, yapısında bulunan nişasta tabiatında olmayan polisakaritler ve çavdar mahmuzunda bulunan ergotamin alkaloidi nedeniyle kanatlı rasyonlarında sınırlı kullanılan yoğun yem kaynağı buğdaygil tohumu.

çavdar kepeği (*Alm. Roggenkleie, f; Fr. son de seigle, m; İng. rye bran*) **tar.** Çavdar tanesi veya tohumundan un elde edilirken ele geçen, tanenin sivri kısımları alındığından %7 civarında ve buğday kepeğinden daha düşük ham selüloz içeren, çavdar mahmuzu ile bulaşık olmadığına buğday kepeğinden daha değerli un sanayi kalıntısı.

çavdar mahmuzu (*Alm. Mutterkornpilze, f; Fr. ergot; ergot du seigle, m; İng. ergot; ergot fungi; rye ergot; Lat. Claviceps*) **tar.** 1. Çavdar, yabani buğday gibi tahıllarda başaklarda tane yerine *Claviceps purpurea* adlı fungusun oluşturduğu mahmuz, boynuz veya fildişi şeklinde görülen çıkıntılar. 2. Çavdarda tanelerin siklotrohal haline dönüşmesi hastalığı; eşanlam: ergot.

çavdar samanı (*Alm. Roggenstroh, n; Fr. paille de seigle, f; İng. rye straw*) **tar.** Olgunlaşmış buğday bitkisinin hasat edildikten sonra geriye kalan sap ve yapraklarının saman makinesi veya dövenle öğütülmesi sonucu elde edilen, buğdaygil samanları içerisinde yem değeri en düşüklerinden biri olan, %3-4,5 arasında ham protein ve %31,5-41 ham selüloz içeren, ham selülozca zengin olduğundan sindirilebilirliği düşük, gevişgetirenler ve atlara ek yem olarak yedirilebilen, çavdar mahmuzu ve diğer mantar hastalıkları riski bulunan düşük kaliteli kaba yem.

çay bitkisi (*Alm. Tee, m; Fr. thé, m; İng. tea; Lat. Camellia sinensis*) **tar.** Çaygillerden herdem yeşil, Çin ve Japonya kökenli, ülkemizin Doğu Karadeniz bölgesi dahil, dünyada nemli iklimlerde tarımı yapılan ve yaprak sürgünleri çay olarak isimlendirilen sıcak bir içecek yapımında kullanılan bir kültür bitkisi.

çay filizgüvesi (*Lat. Haplochromis theae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının çayır galerigüveleri (Elachistidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Haplochromis theae* olan, erginlerinin kanat açıklığı 9-12 mm, sarımsı renkte ve metalik pırıltılı, larvaları çay bitkisinin yaprak ve sürgünlerinde galeriler açarak beslenen böcek türü.

çay koşnili (*Alm. Kamelien-Wollschildlaus, f; Fr. kermès du camélie, m; İng. camellia cottony scale; cottony camellia scale; Lat. Pulvinaria floccifera*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pulvinaria floccifera* olan, dişileri 2-3,5 mm uzunluğunda, 1,5-2,5 mm genişliğinde, açık sarı renkli, uzunca oval biçimde, 5-11 mm uzunluğunda, beyaz yünsü yapıda yumurta torbasına sahip olup ergin ve nimfleri çay, turuncgiller, asma, defne, taflan ve birçok süs bitkisinde yaprak ve sürgünlerde beslenip gelişme geriliğine yol açarak ve ballık oluşturarak zarar veren böcek türü; eşanlam: yünlü koşnil.

çayır (*Alm. Wiese, f; Fr. prairie, f; İng. meadow; prairie*) **tar.** Genellikle düz ve taban suyu yüksek, otça zengin, yüksek boylu bitkilerin yer aldığı ve otu genellikle biçilmek suretiyle değerlendirilen alan.

çayır arpası (*Alm. Mähnenegerste, f; Fr. orge queue-d'écureuil, f; queue d'écureuil, f; İng. foxtail barley; squirreltail grass; Lat. Hordeum jubatum*) **tar.** Buğdaygiller (Poaceae) familyasına ait, Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'nın soğuk ve kuru bölgelerinde gelişen, her türlü toprakta ve güneşli ortamlarda yetişen, kuru çiçek olarak ve dış mekânlarda çiçek aranjmanlarında sıklıkla kullanılan, tohumla çoğaltılan, doğal alanlarında çok yıllık, kültürü yapılan yerlerde tek yıllık olabilen bitki; eşanlam: sincap kuyruğu, sincap otu.

çayır galerigüveleri (*Alm. Grasminiermotten, pl; Fr. élachistidés, pl; İng. grass-miner moths; Lat. Elachistidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, çalı ve çayır bitkilerinde tünel açarak beslenen larvalara sahip böcek türlerini içeren, en bilinen türü anason güvesi (*Depressaria daucivorella*) olan familya.

çayır kelp kuyruğu (*Alm. Wiesen-Lieschgras, n; Fr. fléole des pres, f; İng. common cat's tail; meadow cat's-tail; timothy-grass; timothy; Lat. Phleum pratense*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının kavuzlu çiçekliler takımının buğdaygiller familyasından çayır kelp kuyruğu cinsinin *Phleum pratense* L. n= 7,21 türü olan, çok yıllık, yumak meydana getiren, 40-120 cm kadar boylanan, kökle gövdenin birleştiği yerde bir şişkinliği bulunan, çeltik tarlalarının yabancı otu olup nemli alan ve çayırlarda, Akdeniz Bölgesi'nin kuzeyinden başlayarak serin yerlerde yetişen, azalıcı bitkiler grubundan bir bitki.

çayır küçük korsan tahtakurusu (*Lat. Lyctocoris campestris*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının küçük korsan tahtakurusları (Anthocoridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lyctocoris campestris* olan, erginleri 3,5-4,5 mm boyunda, koyu kahverengi, vücut üzeri altın renkli kıllarla kaplı, küçük eklembacaklıları avlayarak beslenen böcek türü.

çayır salkım otu (*Alm. Wiesen-Rispengras, n; Fr. pâturin des prés, m; İng. common meadow-grass; Kentucky bluegrass; smooth meadow-grass; Lat. Poa pratensis*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının kavuzlu çiçekliler takımının buğdaygiller familyasının yumak cinsi olan (*Poa pratensis* L. n=14,28), dünyanın serin ve ılıman bölgelerine uyum göstermiş, tek yıllık olan türlerinin daha çok yabancı ot niteliği taşıdığı, kültürü yapılan türlerinin çok yıllık olduğu, yaygın yem bitkisi türü.

çayır tırtılı (*Alm. Rübenzünsler, m; Weidenzünsler, m; Fr. tisseuse de la betterave, f; İng. beet webworm; sugarbeet webworm; Lat. Loxostege sticticalis*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Crambidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Loxostege sticticalis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 18-29 mm, kahverengi, larvaları patates, ayçiçeği, şekerpancarı, tütün, bezelye, mısır, buğdaygiller, sirken gibi bitkilerin yaprak, tomurcuk ve çiçek yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

çayır tripsi (*Alm. roter Blasenfuss, m; İng. red grass thrips; Lat. Aptinothrips rufus*) **tar.** Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aptinothrips rufus* olan, erginleri 1,1-1,5 mm boyunda, sarımsı esmer renkte, ergin ve nimfleri buğdaygillerde ve özellikle yulafta beslenerek zarara yol açan böcek türü.

çayır yembitkisi (*İng. meadow forage crop*) **tar.** Çayır arazisinde bulunan biçilerek değerlendirilen, genellikle yeşil ya da kuru ot olarak tüketilen, hayvanların sağlığına ve ürünlerine zararlı olmayan bitkiler.

çayırçekirgesi (*Alm. grüne Strandschrecke; Lat. Aiolopus thalassinus*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aiolopus thalassinus* olan, erginleri 18-30 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, ergin ve nimfleri buğday, yonca, fiğ, mısır, korunga, nohut gibi bitkilerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

çedarlama (*Alm. Brennen des Käsebruchs, n; Fr. cheddarisation, f; İng. cheddaring; curd cheddaring*) **tar.** Yarı-sert ve sert peynir çeşitlerinde peynir işlenmesi sırasında elde edilen telemede daha iyi bir kıvamlilik, hamur yapısı ve serum ayrılması sağlanması için telemenin belirli sıcaklık derecelerinde kademeli olarak ısıtılması işlemi.

çeki gücü (*Alm. Zugleistung, f; Zugvermögen, n; Fr. puissance de traction, f; İng. tractive power*) **tar.** İş makinesinin çeki kancasında geliştirilebilen güç.

çeki hayvanı (*Alm. Zugtier, n; Fr. animal de traction, m; animal de trait, m; İng. draft animal; draught animal*) **tar.** Tarım, ormancılık ve taşımacılık gibi alanlarda çeki güçlerinden yararlanmak amacıyla kullanılan at, eşek, katır, sığır, öküz, manda, geyik, fil, köpek, deve ve lama gibi hayvanlar.

çekilir traktör pulluğu (*Alm. Schlepper-Anhängepflug, m; Fr. charrue remorquée; charrue trainée; İng. pull-type plow; trailed plough; trailed tractor plough; trailing plow*) **tar.** Traktörle çekilen, yol ve sürüm konumlarının her ikisinde de kendi tekerleri üzerinde hareket eden her tür pulluk tipi.

çekinik alel (*Alm. rezessives Allel, n; Fr. allèle récessif, m; İng. recessive allele*) **tar.** Karakteristik fenotipini, ancak homolog kromozomunun karşı lokusunda eşleştiği alel kendisiyle özdeş yani çekinik olduğunda üretebilen alel.

çekiniklik (*Alm. Rezessivität, f; Fr. récessivité, f; İng. recessiveness*) **tar.** Heterozigot bireylerde bir alelin belirlediği fenotipin ortaya çıkmaması hali; eşanlam: resesiflik.

çekirdek 1. (*Alm. Keim, m; Fr. germe, m; İng. nucleus*) **kim.** Bir madde faz değiştirirken yeni fazda oluşan ve ilk kristalleşen parçacık kümesi. **2.** (*Alm. Kern, m; Fr. coeur, m; İng. core*) **müh.** Bir cismin dışarıdan etkilenmeyen iç kısmı. **3.** (*Alm. Kern, m; Fr. noyau, m; İng. core*) **tar.** Etili meyvelerin içinde bir ya da birden çok bulunan, çoğu sert bir kabukla kaplı tohum.

çekirdek bölge (*Alm. Kern, m; Fr. noyau, m; İng. core*) **tar.** Bir yapı veya makine elemanında en fazla yük karşılayan merkez bölgesi.

çekirdek güvesi (*Lat. Esperia oliviella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Oecophoridae familyasında yer alan, bilimsel adı *Esperia oliviella* olan erginlerinin kanat açıklığı 13-15 mm, siyah renkli, beyaz desenli olup larvaları fındık, meşe gibi bitkilerin yaşlı dokularında beslenen böcek türü.

çekirdek yalıtım (*Alm. Kernisolierung, f; Fr. isolation centrale, f; noyau isolant intermédiaire, m; İng. core insulation*) **tar.** Yapı elemanını oluşturan farklı ya da aynı malzemeler arasına bir katman halinde yalıtım malzemesinin yerleştirilmesi.

çekirgemi hamamböcekleri (*Fr. Grylloblattodea; İng. grylloblattids; ice crawlers; icebugs; Lat. Grylloblattodea*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, kanatsız, 15-30 mm uzunluğunda, vücutları kara çekirge ve hamamböceklerine benzeyen yapıda, ağız parçaları ısırıcı özellik gösteren, bitkisel ve hayvansal maddelerle beslenen türler içeren, bilimsel adı Grylloblattodea olan takım.

çelik 1. (*Alm. Stahl, m; Fr. acier, m; İng. steel*) **malz.** Demirin, karbon ve %2'ye varan oranlarda başka elementlerle oluşturduğu, yüksek dayanımlı alaşımların genel adı. **2.** (*Alm. Steckling, m; Fr. bouture, f; İng. cutting*) **tar.** Otsu veya odunsu bitkilerde çoğaltma amacıyla ana bitkiden ayrılarak hazırlanmış kök, gövde, dal, yaprak veya doku parçası.

çelikle çoğaltım (*Alm. Stecklingspflanzung, f; Vermehrung durch Stecklinge, f; Fr. bouturage, m; İng. cutting propagation; propagation by cutting*) **tar.** Bitkinin kök, dal, sürgün, yaprak veya doku parçalarının köklendirilmesi yoluyla çoğaltılması.

çeltik (*Alm. Rohreis, m; Fr. riz brüt, m; riz paddy, m; İng. paddy rice; rough rice*) **tar.** 1. Kavuzu ayıklanmamış piriç. 2. Sulak ve bataklıklarda yetiştirilen, %5,5-6,8 arasında ham protein ve %1,5-4,5 arasında ham selüloz içeren, silis ve nişasta bakımından zengin, çok sert bir kavuza sahip olduğundan hayvanlara kırarak veya kabaca öğütülerek yedirilmesi gereken yoğun yem kaynağı buğdaygil tohumu.

çeltik cücelik virüsü (*Alm. Reisverzwergungs-Virus, n; Fr. virus du nanisme du riz, m; İng. RDV; rice dwarf virus*) **tar.** Çift sarmallı RNA içeren, çeltik ve diğer buğdaygiller (Gramineae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, Cicadellidae familyasındaki böceklerle taşınan, konakçılarında cüceleşmeye neden olan fitoreovirüs.

çeltik çimensi cücelik virüsü (*Fr. virus du rabougrissement herbeux du riz; İng. RGSV; rice grassy stunt virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Fulgomorpha alt takımındaki böceklerle (özellikle Nilaparvata lugens) kalıcı şekilde taşınan, sadece çeltik (Oryza spp.) bitkisini hastalandıran; konakçısında cüceleşmeye, dik yapraklılığa, yapraklarda çeşitli boylarda ve şekillerde koyu kahverengi beneklere, soluk sarı veya yeşil renklenme şeklinde belirtilere neden olan tenuivirüs.

çeltik çizgi virüsü (*Alm. Reisstreifenvirus, n; Fr. virus de la rayure du riz, m; İng. rice stripe virus; RSV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Laodelphax striatellus (Hemiptera: Delphacidae) türü böcek tarafından taşınan, buğdaygiller (Gramineae) familyasındaki bitkileri enfekte eden, konakçılarında klorotik çizgiler, cüceleşme ve kahverengi-gri çizimler şeklinde belirtilere ve ölüme neden olan tenuivirüs.

çeltik hoja blanca virüsü (*Fr. virus de la feuille blanche du riz, m; İng. RHBV; rice hoja blanca virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, başta Sogatodes orizicola olmak üzere Fulgomorpha alt takımındaki böceklerle ile kalıcı (propagatif) şekilde taşınan, sadece buğdaygiller (Gramineae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında yaprak kınında klorotik şeritler, bitkide cücelik ve nekroz belirtilere yol açan, erken enfeksiyona yakalanan yapraklarda ölüme neden olan tenuivirüs.

çeltik kavuz akarı (*İng. panicle rice mite; rice mite; rice tarsonemid mite; rice white mite; spinki mite; Lat. Stenotarsonemus spinki*) **tar.** Tarsonemidae familyası içinde yer alan, 250 mikron uzunluğunda şeffaf sarımsı renkte, erkeklerinin arka bacakları uzun diken şeklinde setali, yaprak kınlarını sokup emerek kahverengi lekelerle yol açan, ileri dönemlerde yapraklar ve çiçek salkımlarını da sokup emerek süt olum ve baş bağlama döneminde tanede deformasyona ve steriliteye yol açarak ürün kaybına neden olabilen, bu zararlarının yanında çeltikte salkım yanıklık etmeni gibi bazı bitki hastalıklarını taşıyan akar türü; eşanlam: çeltik beyaz tarsonemid akarı.

çeltik kımılı (*İng. white spotted bug; whitespotted stink bug; Lat. Eysarcoris inconspicuus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eysarcoris inconspicuus* olan, erginleri 5-7 mm boyunda, kahverengimsi toprak rengi, ergin ve nimfleri mısır, çeltik ve diğer buğdaygil bitkilerinin özellikle tanelerinde beslenen böcek türü.

çeltik nekroz mozaik virüsü (*Alm. nekrotisches Reis-Mosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque nécrosée du riz, m; İng. rice necrosis mosaic virus; RNMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Polymyxa graminis fungusu ile taşınan, bilinen tek konakçısı çeltik olan, konakçısında alt yapraklarda iğ şeklinde sarı benekler ve çizgilere; sapta nekrotik benekler, bitkide cüceleşme şeklinde belirtilere neden olan bimovirüs.

çeltik pürüzlü cücelik virüsü (*Fr. virus la de échancre et du rabougrissement du riz, m; İng. rice ragged stunt virus; RRSV*) **tar.** Çift sarmallı RNA içeren, buğdaygiller (Gramineae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, mekanik olarak taşınmayan, Nilaparvata lugens (Hemiptera: Delphacidae) türü böcekle ile taşınan, konakçılarında cüceleşme, daha sonra kahverengileşen iğ şeklinde enasyonlar, bükülmüş ve pürüzlü görünümlü yapraklar, boğumlarda aşırı dallanma, çiçeklenmede gecikme şeklinde belirtilere neden olan orizavirüs.

çeltik samanı (*Alm. Rohreisstroh, n; Fr. fanes de riz paddy, pl; İng. paddy straw; rice in the husk*) **tar.** Olgunlaşmış pirinç bitkisinin hasat edildikten sonra geriye kalan sap ve yapraklarının saman makinesi veya dövenle öğütülmesi sonucu elde edilen, %4,5 civarında ham protein ve %34,5 civarında ham selüloz içeren, sindirilebilir protein ve organik madde bakımından buğdaygiller içerisinde iyi durumda olan, ham kül bakımından zengin, minerallerin büyük bir kısmını silisin oluşturduğu, ham selülozca zengin olduğundan sindirilebilirliği düşük olan, gevişgetirenler ve atlara ek yem olarak yedirilebilen düşük kaliteli kaba yem; eşanlam: pirinç samanı.

çeltik sarı benek virüsü (*Fr. virus de la marbrure jaune du riz, m; İng. rice yellow mottle virus; RYMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece buğdaygiller (Gramineae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, Kınkanatlı böceklerle taşınan, konakçılarında sarımsı turuncu yaprak rengine, cüceleşmeye ve kısırığa neden olan sobemovirüs.

çeltik siyah çizgili cücelik virüsü (*Fr. virus de la striure noire du riz, m; İng. RBSDV; rice black streaked dwarf virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, buğdaygiller (Gramineae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında cüceleşme, damarlar boyunca urumsu çoğalmalar şeklinde belirtiler oluşturan, Fulgoromorpha alt takımındaki böceklerle taşınan fijivirüs.

çeltik tungro basil virüsü (*Fr. virus bacilliforme du tungro du riz, m; İng. rice tungro bacilliform virus; RTBV*) **tar.** Çift sarmallı DNA içeren, Nephotettix virescens (synonym N. impicticeps), N. cincticeps, N. nigropictus, N. malayanus ve Recilia dorsalis (Hemiptera: Delphacidae) ile taşınan, sadece çeltik (Oryza spp.) türlerinde enfeksiyon yapan, konakçılarında cüceleşme, yapraklarda kırmızı veya turuncu renk değişimi, sürgün sayısında azalma şeklinde belirtiler oluşturan tungrovirüs.

çeltik tungro küresel virüsü (*İng. rice tungro spherical virus; RTSV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Nephotettix virescens (synonym N. impicticeps), N. cincticeps, N. nigropictus, N. malayanus ve Recilia dorsalis (Hemiptera: Delphacidae) ile yarı kalıcı şekilde taşınan, sadece çeltik (Oryza spp.) türlerinde enfeksiyon yapan, konakçılarında cüceleşmeye neden olan waikavirüs.

çeltik ur cücelik virüsü (*Fr. virus du nanisme à galles du riz, m; İng. RGDV; rice gall dwarf virus*) **tar.** Çift sarmallı RNA içeren, Delphacidae familyasındaki böceklerle taşınan, buğdaygiller (Gramineae) familyasındaki bitkileri enfekte eden, konakçılarında cüceleşme, yaprakların alt kısmında beyazımsı urlar, çiçeklenmede gecikme, boş tane oluşumu gibi belirtilere neden olan fitoreovirüs.

çeltik yanıklığı (*Alm. Brosonekrankheit, f; Reisbräune, f; Fr. brûlure du riz, f; pyriculariose, f; pyriculariose du riz, f; İng. rice blast*) **tar.** Çeltik bitkisinde başta yapraklar olmak üzere sap ve başaklarda oval veya iğ şeklinde kenarları kahverengi ortası gri renkli yanıklık lekelerine neden olan, uygun koşullarda %75'lere varan ürün kaybına yol açan, hastalık etmeni *Pyricularia oryzae* olan fungal bir hastalık.

çeltik yaprak galerisineği (*Fr. mineuse des céréales, f; mouche des céréales, f; petite mineuse du riz, f; İng. rice leaf miner; Lat. Hydrellia griseola*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının Ephydriidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Hydrellia griseola* olan, erginleri 1,8-2,5 mm boyunda, grimsi renkli, larvaları çeltik, arpa, yulaf gibi bitkilerin yapraklarında galeri açarak beslenen böcek türü.

çeltik yaprak nematodu (*Alm. Reisblattälchen, n; Fr. anguillule des feuilles de riz, m; İng. rice white tip nematode; Lat. Aphelenchoides besseyi*) **tar.** Dişi ve erkeği iplik şeklinde, mikroskobik, kuraklığa dayanıklı olup çeltik tanesinin kavuzu altında uyuşuk halde bulunan, toprağa geçtiğinde konakçısını bulamadığı zaman dört ay içinde ölen, zararı sonucu çeltik bitkisinde kardeşlere ait yaprakların uç kısmında özellikle 3-5 cm'lik bölümlerinde beyazlaşmaya neden olan, partenogenetik olarak üreyebilen, ayrıca *Culvularia*, *Alternaria*, *Fusarium* ve *Helminthosporium* cinslerine bağlı funguslar üzerinde de gelişebilen ektoparazit canlılar; eşanlam: çeltik ipliksi solucanı, çeltik beyaz uç nematodu.

çemenotu (*Alm. Bockshornklee, m; Fr. rigonelle fénugrec, f; İng. fenugreek*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının gülgiller takımının baklagiller familyasının çemen cinsinin (*Trigonella graeceum* L. n= 8) önemli türü olan, hem sucuk ve pastırma gibi et mamullerinin korunmasında, terbiye edilmesinde ve aromalandırılmasında hem de yem bitkisi olarak kullanılan bir bitki.

çenek (*Ing. seed leaf tar*). Tekçeneklilerden hububat tohumları, çiftçeneklilerden fasulye, nohut, bezelye tohumları örneklerinde olduğu gibi tohumlu bitkilerin tohumlarının çimlenmesi sonucu oluşan ilk yaprak ya da tohumda cücüğü kaplayan etli kısım.

çengelli bacak (*Ing. perching leg tar*). Tipik olarak bitlerde görülen ve ucunda konakçıya tutunmak için bir kanca bulunan küt ve tek segmentli bir tarsus barındıran bacak tipi.

çengelsakızı yaprakbiti (*Lat. Uroleucon chondrillae tar*). Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Uroleucon chondrillae* olan, erginleri 2,5-3,5 mm boyunda, koyu kahverengi, ergin ve nimfleri çengelsakızı bitkilerinde beslenen böcek türü.

çepeçevre kamçılı (*Alm. peritrisch; völig begeißelt; Fr. péritrice; İng. peritrichous tar*). Hareketli hücrelerde (daha çok bakterilerde) hücrenin tüm yüzeyine dağılmış olarak kamçı içermesi; bu tür kamçılara peritrik kamçı denir; eşanlam: peritrikoz.

çepiç (*Alm. einjähriges Steinbock; Fr. chèvre d'un an, m; İng. doeling; yearling kid tar*). Yedinci ayın başından bir yaşına kadar olan erkek ve dişi genç keçiler.

çepin (*Alm. Handhacke, f; Fr. sarcler, m; İng. gardener's hoe; hand hoe tar*). Bahçelerde kullanılan küçük çapa.

Çeravirüs (*Alm. Cheravirus, n; Fr. Cheravirus, m; İng. Cheravirus tar*). Adını tip üyesi olan *Cherry rasp leaf virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik malzeme olarak iki parçalı, çizgisel tek sarmallı RNA içeren, nematotlarla taşınan bitki virüsü cinsi.

çeşit adayı (*Fr. lignée végétale, f; İng. plant line tar*). Belirli bir kademeye kadar ıslahı yapılmış, özellikleri belirlenmiş, ancak henüz tescilli yapılmamış çeşit olmaya aday bitki; eşanlam: bitki hattı.

çeşit adı (*Alm. Sortenbezeichnung, f; Fr. dénomination variétale, f; İng. variety denomination; variety name tar*). Bir bitkiye özgü botanik veya bilimsel isim.

çevirme ağı (*Alm. Wadennetz, m; Fr. seine, f; senne, f; İng. seine net tar*). Açık sularda yaşayan balık sürülerinin önce etrafını çevirerek sonra ağın altına büzürülmesi ve balıkları hapsetmek suretiyle yakalanmalarını sağlayan avlama araçları; eşanlam: gırgır ağı.

çevre (*Alm. Umgebung, f; Umwelt, f; Fr. environnement, m; İng. environment tar*). **1. çevr.** Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam. **2. tar.** Bir canlının genomunun fenotipik tezahürünü etkileyen tüm dış şartlar.

çevre analizi (*Alm. Umweltanalytik, f; Fr. analyse de l'environnement, f; İng. environmental analysis tar*). Tarımsal üretim programlama aşamasında, bir arazinin topografik, hidrolojik, jeolojik ve kültürel özellikleri gibi çevresel özelliklerinin incelenmesi.

çevresel varyasyon (*Alm. Umwelt Variationen, pl; Fr. variation de l'environnement, f; İng. environmental variation tar*). Sürü düzeyinde bireylerde ele alınan fenotipik özelliklerin ortaya çıkmasında etkili olan çevre faktörleri arasındaki farklılıklar.

çiban (*Alm. Furunkel, m; Fr. furuncle, m; İng. boil; furuncle tar*). Genellikle deri üzerindeki bir kıl keseciğinde ya da yağ bezi kanalındaki bakteriyel enfeksiyon sonucu oluşan ağrılı, şiş apse.

çift alacası tar. Tütün yaprak damarları arasında koyu yeşilden kahverengiye kadar değişen zigzaglar şeklinde iç içe halkalı tipik lekelerin klorogenik asit düzenindeki bozulmadan dolayı meydana geldiği, Karadeniz Bölgesi'nde yaygın görülen, paraziter olmayan fizyolojik bir hastalık.

çikintılı korsan tahtakurusu (*Lat. Coranus tuberculifer tar*). Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının korsan tahtakuruları (Reduviidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Coranus tuberculifer* olan, erginleri 10,1-12,2 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, üzeri benek şeklinde çikintılı, diğer böcekleri avlayarak beslenen böcek türü.

çınar yaprakoyucusu (*Alm. Platanen-Miniermotte, f; Fr. teigne mineuse du platane, f; Lat. Phyllonorycter platani tar*). Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprak galerioyucuları (Gracillariidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phyllonorycter platani* olan, erginlerinin kanat açıklığı 8-10 mm, ön kanatları turuncumsu, arka kanatları beyaz renkli, larvaları çınar yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

çiçek açma (Alm. *Aufblühen*; Fr. *floraison*, f; İng. *blossoming*; *flowering*) **tar.** Bitkilerde çiçek tomurcuklarının açılıp çanak, taç yaprakları, dişi ve erkek organlarından oluşan çiçek organlarının görünür hale gelmesi; eşanlam: çiçeklenme.

çiçek dibi çürüklüğü (Alm. *Blütenendfäule*, f; Fr. *nécrose apicale*; *pourriture apicale*; İng. *blossom-end rot*) **tar.** Domateslerde kalsiyum eksikliği ve düzensiz sulama koşullarında meyvenin alt kısmında kahverengiden siyaha kadar değişen renkte oluşan çürüklüğün meydana geldiği paraziter olmayan fizyolojik bir hastalık.

çiçek dökümü (Fr. *coulure*, f; İng. *flower drop*; *flower fall*) **tar.** Bitkilerde dişi organın kusurlu olmasının yanı sıra yağış, beslenme türü çevre koşullarından dolayı çiçeklenmeden çok kısa bir süre sonra meydana gelen döküm.

çiçek kurulu (Alm. *Infloreszenz*, f; *Blütenstand*, m; Fr. *inflorescence*, f; İng. *inflorescence*) **1. orm.** Çok sayıda çiçeğin bir sap üzerinde ve belirli bir düzen içerisinde bulunma durumu. **2. tar.** Çiçeklerin, ayçiçeğinde tabla, çeltikte salkım, mısırdaki püskül ve koçan örneklerinde olduğu gibi bir sap üzerinde bulunuş ve düzenleniş örüntüsü; eşanlam: çiçek durumu.

çiçek salkımı seyreltmesi (İng. *flower cluster thinning*; *removal of flower clusters*) **tar.** Asmalarda çiçekler açılmadan önce bazı çiçek salkımlarının kesilmesi ile yapılan seyreltme işlemi.

çiçek sapsokanı (Alm. *gemeine Wiesenwanze*, f; Fr. *punaise terne*, f; İng. *lygus bug*; *tarnished plant bug*; Lat. *Lygus pratensis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lygus pratensis* olan, erginleri 5,5-7,5 mm boyunda, toprak rengi, üzeri kırmızımsı kahverengi lekeli, ergin ve nimfleri pamuk, yonca, fasulye, patates, ayçiçeği, yarıfıstığı, mısır, havuç, pancar ile birçok sebze ve yabancı otta beslenen; pamuk bitkisinin özellikle tomurcuk, çiçek ve kozalarında beslenip onların dökülmelerine ve bitkide şekil bozukluklarına yol açan böcek türü.

çiçek soğanlığı (Alm. *Brutzwiebel*, m; Fr. *bulbe secondaire*, m; *caïeu*, m; İng. *bulbil*; *bulblet*; *offset bulb*) **tar.** Çiçek soğanlarından üreyen ve zamanla gelişerek kendileri de birer soğana dönüşen küçük, ikincil soğanlar.

çiçek soğanı (Alm. *Blumenzwiebel*, f; Fr. *bulbe à fleur*, f; *oignon à fleur*, m; İng. *flower bulb*) **tar.** Zambak, süsen gibi soğanlı çiçeklerin toprak altında bulunan gövdesi.

çiçek tomurcuğu (Alm. *Blütenknospe*, f; Fr. *bouton floral*; *bouton de fleur*, m; İng. *flower bud*) **1. orm.** Fındık, karaağaç gibi bazı ağaçlarda yuvarlak şekilleriyle diğerlerinden ayırt edilen, bazı ağaçlarda da diğer tomurcuklarla aynı görünüşte olan ve yalnızca generatif organları, yani çiçek veya çiçek kurullarını taşıyan tomurcuk. **2. tar.** Çiçekli bitkilerde değişik şekilleriyle yaprak tomurcuğundan ayırt edilebilen, yalnızca generatif organları, yani çiçek veya çiçek organlarını taşıyan tomurcuk.

çiçekböceği (Alm. *Goldkäfer*, m; *Goldrosenkäfer*, m; Fr. *cétoine dorée*; *hanneton des roses*, m; İng. *hanneton des roses*; *rose chafer*; Lat. *Cetonia aurata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının çiçekzınları (Cetoniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cetonia aurata* olan, erginleri 14-21 mm boyunda, metalik yeşil renkte olup gülgiller, bağ, çeşitli meyve ağaçları, süs bitkileri ile yabani bitkilerin çiçeklerinde nektar ve polenle, bazen olgun meyvelerle beslenen böcek türü.

çiçekgüveleri (Lat. *Praydidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları bitki yaprakları arasında ağ örüp, yapraklar içinde galeriler açan ve en bilinen türü zeytin güvesi (*Prays oleae*) olan familya.

çiçeklenme süresi (Alm. *Blütendauer*, f; Fr. *durée de la floraison*, f; İng. *duration of flowering*) **tar.** Bir bitkide çiçeklerin ilk açtığı tarihten son çiçeğin açışına kadar geçen ve gün olarak ifade edilen süre.

çiçeklenme uyarıtısı (Fr. *floral stimulus*; *flowering stimulus*) **tar.** Çiçekli bitkilerde çiçek tomurcuklarının oluşumu ve açılabilmesi için sıcaklık ve ışıklandırma yanında gerekli olan vernalin ve florigen gibi bazı enzimlerin etkin hale gelmesi.

çiçeksinekleri (Alm. *Schwebfliegen*, pl; *Stehfliegen*, pl; Fr. *syrphes*, pl; *syrphides*, pl; İng. *flower flies*; *hoverflies*; *sweat bees*; *syrphid flies*; Lat. *Syrphidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, erginleri çiçek özleriyle, çoğu türlerin larvaları böcekleri avlayarak bazı türleri de bitkilerle beslenen ve en bilinen türü nergis küçük soğansineği (*Eumerus narcissi*) olan familya.

çiçekte renk yozlaşması (*İng. flower breaking*) **tar.** Daha çok virüsler tarafından oluşturulan çiçeklerin rengindeki bozulmalar ya da çizgiler şeklindeki renk değişikliği.

çiçektozu (*Alm. Blütenstaub, m; Pollen, m; Fr. pollen, m; İng. pollen*) **tar.** Eşeyli üremeye hizmet etmek üzere çiçekli bitkilerin erkek organlarında mayoz bölünme sonucu oluşan, selülozdan oluşan çok dayanıklı çepelere sahip canlı erkek üreme hücresi; eşanlam: polen, mikrospor.

çiçektripsi (*Alm. amerikanischer Weizenblasenfuß, m; Fr. thrips des fleurs, m; İng. flower thrips; Lat. Frankliniella intonsa*) **tar.** Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Frankliniella intonsa* olan, erginleri 1,2-1,8 mm boyunda, sarımsı, kırmızımsı kahverengi, ergin ve nimfleri baklagil yem bitkileri, çilek, pamuk, soya fasulyesi, turunçgiller, elma, kayısı, süs bitkilerinde çiçeklerle beslenerek çiçek dökümüne yol açan böcek türü.

çiçekyiyen (*Lat. Omophlus flavipennis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kara toprakböcekleri (Tenebrionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Omophlus flavipennis* olan, erginleri 7-12 mm boyunda, baş ve göğsü parlak siyah, kanatları kızıl kahverengi olup erginleri zeytin, iğde, asma, ısırgan, hardal gibi bitkilerin çiçeklerinde beslenerek onlara zarar veren böcek türü.

çiçekzınları (*İng. flower chafers; Lat. Cetoniidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri genellikle metalik renkli olup bitkilerin çiçeklerinde nektar ve polenle, bazen olgun meyvelerle beslenen türleri içeren ve en bilinen türü çiçek böceği (*Cetonia aurata*) olan familya.

çiçekzınnı (*İng. Middle-east flower scarab; Lat. Oxythyrea cinctella*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının çiçekzınları (Cetoniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oxythyrea cinctella* olan, erginleri siyah renkte ve üzeri beyaz lekeli, 10 mm boyunda, turunçgiller, elma, haşhaş, gül, bakla, kestane, enginar, devedikenini bitkilerinin çiçeklerinde nektar ve polenle beslenen böcek türü.

çift gen (*Alm. Doppelgängergene, pl; Fr. gènes dupliqués, pl; İng. duplicate genes*) **tar.** Alel olmayan ve aynı fenotipik etkiyi yapan genler; örneğin, aynı fenotipik etkiyi yapan A ve/veya B genleri genotipte bulunduğu özelliği oluşturabilirler; böyle durumda F₂'de açılma oranı 15:1 olur.

çift modlu taşınma (*Alm. bimodale Übertragung, f; Fr. transmission bimodale, f; İng. bimodal transmission*) **tar.** Virüsün yaprakbitleri ile hem kalıcı olmayan hem de yarı kalıcı olan şekilde taşınması.

çift monozomi (*Alm. Doppelmonosomie, f; Fr. monosomie double, f; İng. double monosomy*) **tar.** Diploit bir canlının bütün diğer kromozomlarından ikişer tane, iki tanesinden birer tane olması (2n-1-1).

çift sarmallı DNA virüsü (*Alm. doppelsträngiges DNA-Virus, n; Fr. virus à ADN bicaténaire, m; virus à ADN double brin, m; İng. double stranded DNA virüs; virus with double-stranded DNA genome*) **tar.** Genetik materyal olarak çift sarmallı DNA içeren virüsler; eşanlam: dsDNA virüsü.

çift sarmallı RNA virüsü (*Alm. doppelsträngiges RNA-Virus, n; Fr. virus à ARN bicaténaire, m; virus à ARN double brin, m; İng. double stranded RNA virus; virus with double-stranded RNA genome*) **tar.** Genetik materyal olarak çift sarmallı RNA içeren virüsler; eşanlam: dsRNA virüsü.

çift seta (*İng. duplex setae*) **tar.** Tek bir kıl kökünden çıkmış, biri dokunma eyleme, diğeri ise duyu alma fonksiyonu olan, konumu ve şekli tür tanısında da yardımcı olan kıl çifti; eşanlam: ikili seta.

çift sıra ekim (*Alm. zweireihiges Saat, n; Fr. semis à rangée double, m; İng. double row sowing*) **tar.** Herhangi bir suni mera kurulmasında bir veya iki mera bitkisinin yan yana ayrı iki sıra halinde ekildikten sonra geniş bir aralık bırakılarak tekrar çift sıra halinde ekilmesi.

çift sıralı dikim (*Alm. Pflanzung in doppelten Reihe, f; Fr. plantation à deux rangs, f; İng. double row planting; two row planting*) **tar.** Herhangi bir kültür bitkisi plantasyonu tesisi veya mera kurulmasında bir veya iki kültür bitkisi ya da mera bitkisinin vejetatif olarak yan yana iki sıra halinde dikildikten sonra geniş bir aralık bırakılarak tekrar çift sıra halinde dikilmesi.

çift sigmoit gelişme (*Alm. doppel sigmoidale Entwicklung, f; Fr. croissance sigmoïdale double, f; İng. double sigmoid growth*) **tar.** Meyvelerin ilk dönemde hızlı, orta dönemde yavaş ve son dönemde hızlı gelişme göstermesi.

çift silindirli infiltrometre (Alm. *Doppelringinfiltrrometer, n*; İng. *double ring infiltrrometer*) **tar**. Toprağın su alma hızını ölçmeye yarayan iç içe geçmiş iki metal silindirden oluşan bir mekanizma.

çift taraklı (İng. *bipectinate*) **tar**. Akarlarda seta, böceklerde antenlerin şekli için kullanılan, tarak ya da telek şeklinde çift yönlü dişli çıkıntılı görünümüne sahip olma.

çift yüzgeçler (Alm. *paarige Flossen, pl*; Fr. *nageoires paires, pl*; İng. *paired fins*) **tar**. Balıklarda çift olarak simetrik bulunan göğüs ve karın yüzgeçleri.

çiftleşme (Alm. *Paarung, f*; Fr. *accouplement, m*; İng. *mating*) **tar**. Aynı türe ait karşı cinsten iki canlının çoğalmak amacıyla bir araya gelmesi.

çiftleşme kesesi (Fr. *sac copulatrix, m*; İng. *bursa copulatrix*) **tar**. Çeşitli erkek hayvanların üreme sistemlerinde bulunan ve olgunlaşan spermlerin, çiftleşmeden sonra, geçici olarak bırakıldıkları dişi hayvanlardaki kese.

çiftleşme mevsimi (Alm. *Decksaison, f*; Paarungszeit, *f*; Fr. *période d'accouplement, f*; *saison de monte, f*; *saison de rut, f*; *saison sexuelle, f*; İng. *joining season*; *mating season*; *tupping time*) **tar**. Mevsime bağlı kızgınlık gösteren memeli hayvanlarda dişilerin erkek hayvanları kabul ettikleri mevsim ya da dönem.

çiftlik hayvanı büyüme eğrisi (Alm. *Farmtieren Wachstumskurve, f*; Fr. *courbe de croissance des animaux de ferm, f*; İng. *farm animal growth curve*) **tar**. Et türü çiftlik hayvanlarında başta vücut ağırlığı, vücut boy ve uzunluğu olmak üzere büyüme özelliklerinin zaman içerisindeki değişimini tanımlayan eğri.

çiftlik hayvanları (Alm. *Vieh, n*; Fr. *bétail, m*; İng. *livestock*) **tar**. Eti, sütü, derisi ve gücünden yararlanan, gevişgetiren memelilerden olan sığırın dişisine inek, yeni doğan erkek yavrusuna buzağı, dişi yavrusuna ise düve, bir yaşına basan buzağıya dana, burularak içdiş edilen erkeğine öküz, burulan danaya tosun, iki buçuk yaşını geçmiş erkeğe boğa denen evcil hayvan grubu.

çiftlik merası (Alm. *Bauernhof Weide, f*; Fr. *pâturage de la ferme, m*; İng. *farm pasture*) **tar**. Bir tarım işletmesinin topraklarında doğal olarak oluşmuş veya yapay olarak kurulmuş ve sadece o işletmenin hayvanları tarafından otlanan meralar.

çiftlik yemi (Alm. *Eigenbaufutter, n*; *Wirtschaftsfutter, n*; Fr. *fouirage produit à la ferme, m*; *fourages à la ferme, pl*; İng. *farm-produced fodder*; *farm produced feed*) **tar**. Bir tarım işletmesinde çiftçinin emeği ve masrafı sayesinde çiftlik toprağında üretilen yem.

çiftsiyahkuşaklı tekeböceği (Alm. *kleiner Kieferzangenbock*; *spürender Zangenbock*; *Schrotbock, m*; Fr. *rhagie inquisitrice, f*; İng. *ribbed pine borer*; Lat. *Rhagium inquisitor*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhagium inquisitor* olan, erginleri 10-20 mm boyunda, kanatları boyunca siyah çizgili ve sarı siyah lekeli, larvaları çürümekte olan çam, ardıç, köknar, ladin gibi ağaçların kütük ve odunlarında beslenen böcek türü.

çiğdem (*tar. safran*) (Alm. *Krokus, m*; Fr. *crocus, m*; İng. *crocus*; Lat. *Crocus spp.*) **tar**. Süsengiller (Iridaceae) familyasına ait, bilinen 90 kadar türü olan, genellikle Akdeniz çevresinde yayılış gösteren, çiçek rengi sarı veya mavi olan, ağaç altları gibi gölgeli yerlerde süs bitkisi olarak kullanılan kormlu bir bitki.

çiğit (Alm. *Baumwollsamem, m*; Fr. *graine de coton, f*; İng. *cottonseed*) **tar**. Pamuk tohumunun uzun pamuk lifleri alındıktan sonraki durumu.

çiğneme odacığı (Alm. *Cibarium, n*; Fr. *cibarium, m*; İng. *cibarium*) **tar**. Böceklerin ağız boşluğunda, hipofarenksin üstünde yer alan, tükürük salgısıyla yumuşatılan besinlerin çiğnendiğı odacık.

çilek tar. 1. (Alm. *Erdbeere, f*; Fr. *fraise, f*; İng. *garden strawberry*; *strawberry*) Çilek bitkisinin, karakteristik aromalı, parlak kırmızı renkli, hoş tat ve dokulu meyvesi. 2. (Alm. *Ananas-Erdbeere, f*; *Gartenerdbeere, f*; *Kulturerdbeere, f*; Fr. *fraisier ananas, m*; *fraisier cultivé, m*; İng. *garden strawberry*; *strawberry*; Lat. *Fragaria vesca*; *Fragaria x ananassa*) Gülgiller (Rosaceae) familyası üyesi olan, stolonlar (kol) ile çoğalan, salkım şeklindeki çiçeklerin tozlanmasından 30-35 gün sonra meyveleri olgunlaşan, ilk melez ticari türünün 17.yüzyılda *Fragaria virginiana* ve *Fragaria chiloensis* melezi *Fragaria vesca* olan, 2n: 14 diploit türler yanında farklı kromozom yapısına sahip türleri ve bunların melezleri nedeniyle Latince *Fragaria x ananassa* olarak anılan, üzümsü çok yıllık otsu bitki; eşanlam: çilek bitkisi.

çilek aroması (*Fr. arôme foxé; İng. foxy aroma*) **tar.** *Vitis labrusca* türüne ait üzümelerde ve melezlerinde metil antranilat maddesinin neden olduğu özel tat ve koku.

çilek damar bantlaşma virüsü (*Alm. Erdbeerenadernmosaikvirus, n; Fr. virus de la nervure du fraisier, m; İng. strawberry vein banding virus; SVBV*) **tar.** Çift sarmallı DNA içeren, sadece *Fragaria* türlerini enfekte eden, küsküt (*Cuscuta subinclosa*), aşılama ve *Amphorophora agathonica*, *Aphis rubifolii*, *Aulacorthum solani*, *Chaetosiphon fragaefolii*, *C. jacobi*, *C. tetrahodus*, *C. thomasi*, *Macrosiphum pelargonii* and *M. rosae*, *Myzus ascalonicus*, *M. ornatus* ve *M. persicae* (Heteroptera: Aphididae) ile yarı kalıcı şekilde taşınan, konakçılarında damar bantlaşması, kıvrıcıklaşma, sararma belirtileri oluşturan kaulimovirüs.

çilek karaböceği (*Alm. Erdbeersamenkäfer, m; Fr. anthonome du fraisier et du framboisier, m; İng. strawberry seed beetle; Lat. Pseudoophonus rufipes*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının koşucuböcekler (Carabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pseudoophonus rufipes* olan, erginleri siyah renkte, 11-16 mm boyunda, çilek meyveleri ile beslenen böcek türü.

çilek kırışıklık virüsü (*Fr. virus de la frisolée du fraisier, m; İng. SCV; strawberry crinkle virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınmayan, *Chaetosiphon fragaefolii* ve *C. jacobi* (Heteroptera: Aphididae) ile kalıcı şekilde taşınan, çilek (*Fragaria* spp.) türlerini hastalandıran, konakçılarında kırışıklık, sararma, yapraklarda kıvrılma şeklinde belirtiler oluşturan sitorabdovirüs.

çilek latent halkalı leke virüsü (*Alm. Erdbeerringflecken-Virus, n; Fr. virus des taches annulaires latentes du fraisier, m; İng. SLRSV; strawberry latent ringspot virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, geniş bir konakçı dizisi olan, *Xiphinema* spp. (Longidoridae) cinsi nematotlarla taşınan, konakçılarında beneklenme, mozaiklenme, halkalı lekeler ve tepeden ölüme neden olan virüs.

çilek nematodu (*Alm. Erdbeerälchen, n; Fr. anguillule du fraisier, f; aphelenchus du fraisier, m; İng. strawberry bud nematode; strawberry crimp nematode; strawberry eelworm; Lat. Aphelenchoides fragariae*) **tar.** Dişi ve erkeği iplik şeklinde, mikroskobik boyları yaklaşık 0,5-1,0 mm, çilekte zararlı bitki paraziti nematot türlerinin en önemlisi olan tomurcuklarda ve bitki büyüme noktasında ektoparazit olarak yaşayan, yaprak ve tomurcuk gelişmesini önleyen, yapraklarda buruşma, kıvrılma ve renk açılmasına, yaprak saplarının kısa kalmasına, küçük ve açık renkte meyveler oluşumuna neden olan canlılar.

çilek taklaböceği (*Lat. Athous fragariae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Athous fragariae* olan, erginleri 11 mm boyunda, koyu kahverengi, ergin ve larvaları çilek bitkileriyle beslenen böcek türü.

çilek yaprakbiti (*Alm. Erdbeerblattlaus, f; Erdbeerknottenhaaraus, f; Fr. puceron du fraisier, m; İng. strawberry aphid; Lat. Chaetosiphon fragaefolii*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chaetosiphon fragaefolii* olan, erginleri 0,9-1,8 mm boyunda, yeşilimsi sarı renkli, ergin ve nimfleri çilek bitkilerinde beslenen böcek türü.

çilek yaprakbükene (*Lat. Choristoneura obsoletana*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbükenerler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Choristoneura obsoletana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 21-24 mm, kahverengi, larvaları çilek, böğürtlen, huş gibi bitkilerin yapraklarında beslenen böcek türü.

çilek yaprakeğeni (*Alm. Erdbeerwickler, m; Fr. tordeuse du fraisier, f; İng. compton's ancylis moth; strawberry leaf-roller; Lat. Ancylis comptana*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbükenerler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ancylis comptana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 11-14 mm ve kahverengi olup larvaları çilek, böğürtlen, kekik gibi bitkilerin yapraklarını kıvrıp ağ ören böcek türü.

çilekte gri küf hastalığı (*Alm. Erdbeere Grauschimmel, m; Fr. moisissure grise du fraisier, f; İng. gray mold of strawberry*) **tar.** Çileklerde yaprak lekesi ve meyve çürüklüğüne yol açan, *Botrytis cinerea* adlı fungusun oluşturduğu önemli bir çilek hastalığı.

çim iğne nematodu (*Fr. nématode à lance, m; İng. lance nematode; needle nematode; Lat. Longidoruselongatus*) **tar.** Boyları oldukça uzun, erkek ve dişisi iplik formunda, ergin ve larvaları köklerin öz suyunu emerek beslenen, bazı türlerinin yaşam çemberi 2 yıl kadar sürebilen, köklerdeki beslenmeleri sonucu yuvarlaktan kanca şekline kadar değişen görünümde şişkinlikler meydana getiren, bitkinin genel görünümünde cüceleşmeye neden olan, ahududu halka nokta virüsü [raspberry ring spot virus (RRV)], domates, siyah halka virüsü [tomato black ring virus (TomBRV)] ve kaşık yaprak virüsü [spoon leaf virus] de dahil olmak üzere birçok

önemli bitki virüsü hastalığının taşıyıcısı, en önemli konakçısı şekerpancarı ve çim olan ektoparazit canlı; eşanlam: çim iğne iplikli solucanı.

çim tüpü (*Alm. Keimfaden, m; Fr. filament germinatif; tube germinatif; İng. germ tube; germinating tube*) **tar.** Çimlenme sürecinde fungusların spor duvarı ve sitoplazmasından çıkan, miselin başlangıcı sayılan hifsel yapı.

çimlenme oranı (*Alm. Auflaufergebnis, n; Fr. taux de germination, m; İng. germination rate*) **orm. tar.** Optimum koşullar altında belli bir zaman sonunda çimlenen tohumların yüzdesi.

çimlenme süresi (*Alm. Keimungszeit, f; Fr. durée de germination, f; İng. germination time*) **tar.** Belirli orandaki tohumun çimlenmesi için gerekli olan zaman.

Çin asteri (*Alm. Chinesischer Sommeraster, f; Gartenaster, f; İng. annual aster; Chinese aster; Lat. Callistephus chinensis*) **tar.** Papatyağiller (Asteraceae) familyasından anavatanı Çin olan, tohumla çoğaltılan, geçirgen ve organik maddece zengin toprakları sevip güneşli ve hafif gölgeli yerlerde daha iyi gelişen, çiçekleri farklı renklerde ve etkin görünümlü olan, boylu çeşitlerinin kesme çiçek olarak kullanılabilirdiği, kasımpatıya çok benzeyen tek yıllık bir bahçe çiçeği; eşanlam: Mudanya güzeli.

Çin kamışı çizik virüsü (*Fr. virus de la biggare de miscanthus, m; İng. miscanthus streak virus; MiSV*) **tar.** Tek sarmallı DNA içeren, vektörü bilinmeyen, mekanik inokülasyonla taşınmayan, bilinen tek doğal konakçısı Miscanthus sacchariflorus olan, konakçısında mozaik, cüceleşme ve yırtık yapraklılık şeklinde belirtiler oluşturan mastrevirüs.

Çin koşnili (*Alm. chinesische Wachsschildlaus, f; Fr. céroplaste des agrues, m; İng. Chinese wax scale; Lat. Ceroplastes sinensis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ceroplastes sinensis* olan, dişileri 7 mm uzunluğunda, 5 mm genişliğinde, 4 mm yüksekliğinde, pembemsi ya da kırmızımsı renkli, bombeli olup beyazımsı renkte mum tabakasıyla örtülü, ergin ve nimfleri turunçgiller, nar, çay, elma, taş çekirdekli meyveler ve süs bitkilerinde yaprakların üst yüzeyinde, dal ve sürgünlerde beslenip ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

Çin lahanası (*Alm. Bok Choy, m; Pak Choi, m; Paksoi, m; Pok Choi, m; Fr. bok choy, m; chou de Chine, m; İng. chinese cabbage; pakchoi; Lat. Brassica campestris subsp. pekinensis*) **tar.** Lahanagiller (Cruciferae) familyasına dahil olan, marul benzeri başlar oluşturan, tadı lahana ile marul arasında olan, serin iklimden hoşlanan sebze türü; eşanlam: Çin marulu.

Çin tohumböceği (*Alm. chinesischer Bohnenkäfer; Kundekäfer, m; Fr. bruche chinoise; bruche de Chine, f; İng. adzuki bean seed beetle; adzuki bean weevil; chinese bean weevil; chinese bruchid; cowpea weevil cowpea beetle; mung bean bruchid; Oriental cowpea bruchid; pulse beetle; stored-bean pest; Lat. Callosobruchus chinensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Callosobruchus chinensis* olan, erginleri 2,3-3,3 mm boyunda, koyu kırmızı renkte olup ergin ve larvaları fasulye, soya fasulyesi, nohut, mercimek, fiğ, mürdümük gibi bitkilerin tohumlarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

Çine çaparı koyunu (*Alm. Cine Capari Schaf, n; Fr. mouton Cine Capari, m; İng. Cine Capari sheep*) **tar.** Türkiye'de Aydın ili ve civarında dağlık alanlarda yetiştiriciliği yapılan, vücut rengi bej veya açık gri, baş, kulaklar, bacaklar ve karın altında kahverengiden siyaha kadar değişen lekeler görülebilen, dişileri çoğunlukla boynuzsuz, erkekleri güçlü spiral boynuzlu, kaba-karışık yapağılı, yağlı kuyruklu ve kombine verim yönlü yerli koyun ırkı.

çinko (*Alm. Zink, n; Fr. zinc, m; İng. zinc*) **1. kim.** Atom numarası 30, atom ağırlığı 65,38 ve simgesi Zn olan; mavi-beyaz renkli, parlak, yumuşak, sünek; metal kaplamalarda, alaşım, anot ve pil yapımında kullanılan metal. **2. tar.** Bitkilerde yaygın olarak bulunan, en fazla deri, saç ve yünde olmak üzere kemikler, kaslar, kan ve çeşitli organlarda da iz miktarlarda bulunan, kolostrumda (ağız sütü) normal süttten daha fazla bulunan, yetersizliğinde domuzlarda parakeratoz denilen hastalığı meydana getiren, Zn ile simgelenen iz element.

çinko eksikliği (*Alm. Zinkmangel, m; Fr. carence en zinc, f; İng. zinc deficiency*) **tar.** Bitkilerde, yetiştirme ortamında yeterli çinko bulunmaması durumunda, bodur büyüme ile birlikte buğdaygillerde çoğunlukla orta yaşlı yapraklarda gri ve açık kahve renkli lekeler, meyve ağaçlarında ise özellikle sürgün uçlarında boğum arasının kısılması ve yaprakların küçülerek "rozet" görünümü alması şeklinde ortaya çıkan çinkoya özgü noksanlık belirtisi.

çit bitkisi akarı (*İng. fern mites; Lat. Hemitarsonemus tepidariorum*) **tar.** Prostigmata alttakımı, Tarsonemidae familyası içinde yer alan, yeni büyümekte olan çit bitkilerinde ve seralarda zararlı olan akar türü.

çitlembik 1. (*Alm. Nesselbaum, m; Zürgelbaum, m; Fr. micocoulier, m; İng. hackberry; Lat. Celtis*) **orm.** Kendirgiller (Cannabaceae) familyası üyesi; Avrupa, Kuzey Afrika ve Anadolu'nun doğal bitkisi olan; kışın yaprağını döken, kabuğu gri renkli, ince ve düzgün, 25 metre boylanabilen, 5-15 cm uzunluğunda koyu grimsi yeşil renkli, basit yapraklarının kenarı genellikle sivri dişli, rüzgârla tozlanan, erselik çiçekleri olan, nohut büyüklüğündeki çekirdekli sulu meyveleri bazı türlerinde yenebilen, Türkiye'de 4 türü doğal olarak yetişen ağaç veya çalı cinsi; eşanlam: çitlik. **2.** (*Fr. micocoule, f; İng. hackberry*) **tar.** Çitlembik ağacının küçük 6-10 mm çapında, koyu mor renkte, sert çekirdekli eriği, tatlı meyvesi.

çitlembik kelebeği (*Alm. Zürgelbaum-Schnauzenfalter, m; Zürgelbaumfalter, m; Fr. échancré, m; İng. European beak; nettle-tree butterfly; Lat. Libythea celtis*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Alacakelebekler (Nymphalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Libythea celtis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 20-25 mm, kahverengi, üzeri sarı desenli, larvaları çitlembik bitkileriyle beslenen böcek türü.

çitlembik süslüböceği (*Lat. Agrilus auricollis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus auricollis* olan, erginlerin göğüs kısmı bronzumsu, kanatları metalik mavi renkte, 6-8 mm boyunda, larvaları karaağaç ve çitlembik ağaçlarının genç gövde ve dallarında tüneller açarak beslenen böcek türü.

çitlembik yaprakbiti (*İng. Asian woolly hackberry aphid; Lat. Shivaphis celti*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Shivaphis celti* olan, erginleri 2-2,5 mm boyunda, mavimsi beyaz renkli, ergin ve nimfleri çitlembik ve kargı bitkilerinde beslenen böcek türü.

çivi böceği (*Alm. purpurroter Apfelfruchtstecher; Fr. charançon des fruits, m; İng. leafroller weevil; leafroller weevil beetle; peach weevil; Lat. Rhynchites bacchus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakoyucu hortumluböcekler (Rhynchitidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhynchites bacchus* olan, erginleri parlak metalik mor renkli, 4,5-6,5 mm boyunda, şeftali, erik, elma, armut, kayısı, kiraz gibi meyve ağaçlarının tomurcuk, çiçek ve yumuşak meyvelerinde, larvaları ise meyve ve çekirdeklerinde beslenen böcek türü.

çizel pulluk (*Alm. Tieflockerer, m; Unterbodengrubber, m; Unterbodenlockerer, m; Fr. charrue ciseau, f; chisel, m; cultivateur sous-soleur, m; İng. chisel plough; chisel plow; subsoil cultivator*) **tar.** Toprağı devirmeden ve tarla tabanında oluşan tabantaşını kırarak 40 cm derinliğe kadar dipkazan görevi yapan, derin birincil toprak işleme aleti; eşanlam: çizel.

çizgi çizgi (*Alm. gerippt; Fr. strié; İng. striate; striated*) **tar.** Narin çizgi, çukur veya kabarıklık ile göze çarpan; eşanlam: kesikli çizgili.

çizgiçizen odun kabukböceği (*Alm. gestreifter Nutzholzborkenkäfer, m; liniierter Nutzholzborkenkäfer, m; Fr. scolyte birayé, m; İng. spruce ambrosia beetle; striped ambrosia beetle; Lat. Trypodendron lineatum*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Trypodendron lineatum* olan, erginleri 2,8-3,8 mm boyunda, kahverengi, üzeri kıllı olup ergin ve larvaları ladin, köknar, çam ve sedir türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren ve ağaçları kurutabilen böcek türü.

çizgili bambul (*Lat. Blitopertha lineolata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının bambulböcekleri (Rutelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Blitopertha lineolata* olan, erginleri 8-11 mm boyunda, baş ve göğsün ön kısmı siyahımsı renkte ve madensel parlaklıkta, kanatlar parlak kahverengi olup birçok bitkinin taze yaprak, çiçek ve meyvelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

çizgili cambazböcek (*Alm. Feldhumusschnellkäfer, m; Saatschnellkäfer, m; Fr. taupin des moissons, m; taupin rayé, m; İng. lined click beetle; striped elaterid beetle; Lat. Agriotes lineatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agriotes lineatus* olan, erginleri 7,5-10 mm boyunda, kahverengimsi siyah renkte olup baklagiller, patates, şekerpancarı, ahlat, ceviz, vişne gibi bitkilerde erginleri yapraklarla, larvalar ise kök ve yumrularla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

çizgili çayırçekirgesi (*Alm. braune Strandschrecke, f; Fr. criquet farouche, m; oedipode automnale, m; Lat. Aiolopus strepens*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aiolopus strepens* olan, erginleri 17-32 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri buğday, arpa, çeltik, yonca, fiğ, korunga gibi bitkilerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

çizgili çekirge (*Ing. eastern chest-backed grasshopper; Lat. Thisoicetrinus pterostichus*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Thisoicetrinus pterostichus* olan, erginleri 20-55 mm boyunda, yeşilimsi renkte, ergin ve nimfleri ayçiçeği, çeltik, tütün, pamuk ve çayır bitkileriyle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

çizgili haziranböceği (*Ing. eastern maybeetle; Lat. Anoxia orientalis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının mayısböcekleri (Melolonthidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anoxia orientalis* olan, erginleri 30-35 mm boyunda, kahverengimsi, kanatları boyuna beyaz çizgili olup larvaları asma ve çeşitli meyve ağaçları ile patates ve yerfıstığı bitkilerinin köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

çizgili pancar leşböceği (*Alm. brauner Rübenaskäfer, m; buckelstreifiger Rübenaskäfer, m; grauhaariger Aaskäfer, m; Fr. silphe de la betterave, m; silphe ondulé de la betterave, m; Ing. beet carrion beetle; Lat. Aclypea opaca*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının leşböcekleri (Silphidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aclypea opaca* olan, erginleri 9-12 mm boyunda, mat siyah renkte, yassıca vücutlu olup ergin ve larvaları şeker ve hayvanpancarı ile patates, domates, lahana, turp, yonca buğday, arpa gibi bitkilerin yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

çizgili yassikanatlılar (*Alm. Bastplattkäfer, pl; Halsplattkäfer, pl; Ing. lined flat bark beetles; Lat. Laemophloeidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, kırmızımsı kahverengi, yassı vücutlu, 1-5 mm boyunda türleri içeren, ergin ve larvaları depolanan buğdaygil kırması, un, makarna, bisküvi, kepek, nişasta gibi maddelerle beslenen ve en bilinen türü küçük kırmabiti (*Cryptolestes ferrugineus*) olan familya; eşanlam: kırmabitleri.

çizik 1. (*Alm. Stria, f; Fr. strie, f; Ing. stria*) **tar.** Nematot kutikulası üzerinde bulunan enine çizgi veya oluklar. **2.** (*Alm. Schliere, f; Stria, f; Fr. strie, f; Ing. streaking; stria*) **verb.** 1. Buzul hareketi sırasında çakılların sürtünme yüzeylerinde oluşumu çizgi şeklinde izler. 2. Kuvars, feldspat, prit, turmalin, kalkosit ve sfalerit gibi bazı kristal yüzeylerinde oluşan saç kılı şeklinde özgün büyüme şekilleri. 3. Yapısal jeolojide, faylanmaya bağlı blok ötelenmesi sırasında görece daha sağlam çakıl veya kayaçların, kayma yüzeyinde oluşturduğu çizgi şeklindeki izler.

çoban (*Alm. Schäfer, m; Fr. berger, m; Ing. herder; herdsman; shepherd*) **tar.** Sığır, manda, koyun ve keçi gibi çiftlik hayvanı sürülerini güden, merada sevk ve idarelerini yapan kişi.

çoğalıcı olmayan taşınma (*Alm. nicht propagative Übertragung; sich vermehrend Übertragung, f; Fr. transmission non-propagative, f; Ing. non-propagative transmission*) **tar.** Virüsün vektör böceğin vücudunda çoğalarak taşınması.

çoğalıcı taşınma (*Alm. propagative Übertragung, f; sich vermehrende Übertragung, f; Fr. transmission multipliant, f; transmission propagative, f; Ing. propagative transmission*) **tar.** Virüsün vektör böceğin vücudunda çoğalarak taşınması; eşanlam: propagatif taşınma.

çoğalıcı virüs (*Alm. sich ausbreitendes Virus, n; sich vermehrendes Virus, n; Fr. virus multipliant, m; virus propagatif, m; Ing. propagative virus*) **tar.** Vektörlerinde çoğalan, örneğin, hem taşıyıcı böcek içinde hem de bitki içinde çoğalan virüsler; eşanlam: propagatif virüs, yayılıcı virüs.

çoğuz doğuran hayvan (*Alm. multipares Tier, n; Fr. animal multipare, m; Ing. multiparous animal*) **tar.** Bir batında birden fazla yavru doğuran hayvan.

çok ağır tesviye (*Ing. very heavy grading*) **tar.** Kazı hacmi 150 m³/da'dan fazla olan tesviye; eşanlam: çok ağır düzleme.

çok bileşenli virüs (*Alm. Mehrkomponenten Virus, n; Fr. virus multicomponent, m; Ing. multicomponent virus*) **tar.** Genomu iki veya daha fazla parçaya bölünmüş olan, dolayısıyla tam bir enfeksiyon için iki ya da daha fazla parçanın olmasının gerektiği virüs; eşanlam: çok komponentli virüs.

çok bölmeli (*Alm. multiseptiert; Fr. multisepté; Ing. multiseptate*) **tar.** Birden fazla bölme (septum) içermesi.

çok büyük traktör (*Alm. Super Ackerschlepper, m; Fr. tracteur de très grande puissance, m; Ing. giant tractor*) **tar.** Alet kombinasyonlarının kullanıldığı toprak işleme uygulamaları başta olmak üzere, büyük güç gerektiren çalışmalarda kullanılan motor gücü 75 kW (100 BG)'in üzerinde olan traktör grubu.

çok çekirdekli (Alm. *mehrkernige*; *polynukleäre*; Fr. *polynucléaire*; İng. *polynuclear*; *polynucleate*) **tar.** Hücrede birden fazla çekirdek olması; eşanlam: polinükleat.

çok delikli (Fr. *polypore*, *m*; İng. *polypore*) **tar.** Polyporaceae familyasında, bazidyokarpın çok sayıda delikli tüplerden oluşması; eşanlam: polipor.

çok dönemli (Alm. *polyzyklisch*; Fr. *polycyclique*; İng. *polycyclic*) **tar.** Bir hastalığın veya patojenin, tek bir gelişme mevsiminde birçok inokülüm kuşağı veya birçok enfeksiyon döngüsü oluşurması; eşanlam: polisiklik.

çok düşük hacimli püskürtme (Alm. *Feinsprühung*, *f*; Fr. *pulvérisation en ultra-bas volume*, *f*; İng. *ultra low volume spray*) **tar.** Yer bitkilerinde 20 lt ha⁻¹, ağaçlara 56 lt ha⁻¹, ilaçlı sıvının atıldığı, damlacık büyüklüğünün 1-150 mikrometre arasında yer aldığı ilaçlama tekniği; eşanlam: ULV püskürtme.

çok düşük hacimli uygulama (Alm. *Spritzen mit äußerst kleinem Volumen*, *n*; Fr. *pulvérisation en ultra-bas volume*, *f*; İng. *ultra low volume spraying*) **tar.** Tarla bitkilerinde dekara 0,5 litreden, ağaçlarda ise dekara 5 litreden daha az miktarda uygulamaya uygun pestisitlerin atılmasını öngören, tipik olarak sulandırılmadan ya da çok az miktarlarda özel solventlerle sulandırılarak 1-150 µm çapında küçük damlacıkların oluşmasını sağlayan ekipmanlarla uygulanan, genellikle, %100 aktif madde içeren, sıvı pestisit uygulama tekniği.

çok erişimli anahtar (Alm. *Matrix-Schlüssel*, *m*; Fr. *clef à access multiple*, *f*; İng. *free-access key*; *matrix key*; *multiple-access key*) **tar.** Bilimsel adlandırmada uzman tarafından saptanan soru ardışımı kullanılmayıp kullanıcının tercihiyle göre belirlenen soru dizine göre her aşamada sunulan iki ya da daha çok seçenekten birine karar verilerek sonuca gidilen tanı yordamı.

çok kızgınlık dönemli (Alm. *polyestrisch*; Fr. *polyestrien*; İng. *polyestrous*) **tar.** Sığır, manda, domuz ve evcil tavşan gibi çiftlik hayvanı türlerinin dişilerinde, gebe kalınmadığı sürece, kızgınlığın yıl boyunca düzenli aralıklar ile görülmesi durumu; eşanlam: poliöstrik.

çok küçük traktör (Alm. *Minischlepper*, *m*; Fr. *micro tracteur*, *m*; *mini tracteur*, *m*; İng. *garden tractor*; *micro tractor*; *mini tractor*) **tar.** Genellikle tek dingilli bahçe traktörleri olup motor gücü 9 kW (12 BG)'a kadar olan traktör grubu.

çok parçalı genom (Alm. *vierteiliges Genom*; *multipartites Genom*, *n*; Fr. *génomme multiparti*, *m*; *génomme multipartite*, *m*; İng. *multipartite genome*) **tar.** Virüsün genetik yapısının üçten çok nükleik asit molekülü içerdiğini ifade eden ve virüslerin sınıflandırılmasında kullanılan bir özellik.

çok ruşeyimli tohum (Alm. *mehrkeimiges Saatgut*, *n*; Fr. *semence multigerme*, *f*; *semence plurigerme*, *f*; İng. *multigerm seed*) **tar.** Şekerpancarı örneğinde olduğu gibi çimlendiğinde birden fazla bitki üreten ve birbirine yapışık tohumlar halinde görülen tohum türü.

çok seçenekli anahtar (Alm. *polytomischer Schlüssel*, *m*; Fr. *clef polytomique*, *f*; İng. *polytomous key*) **tar.** Bilimsel adlandırmada, her aşamada birden fazla seçenekten birine; örneğin çiçek renkleri beyaz, sarı, pembe ya da kırmızı olarak karar verilip yola devam edilen tanı yordamı; eşanlam: politom anahtar.

çok yıllık misel (Alm. *ausdauerndes Myzelium*; Fr. *mycelium pérenne*, *m*; İng. *perennial mycellium*) **tar.** Aynı konakçı üzerinde birbirini takip eden birçok yıl devamlı olarak yaşamaya devam eden misel.

çokkonakçılı (*tar. heteroik*) (Alm. *heterözisch*; Fr. *hétéroïque*; İng. *heteroecious*) **tar.** 1. Pas funguslarının hayat dönemlerini iki farklı konakçıda tamamlama hali. 2. Yaşam döngüsünü tamamlamak için iki ya da daha fazla konakçıya gereksinim duyan organizmanın özelliği.

çoklu döllenme (Alm. *Polyspermie*, *f*; Fr. *polyspermie*, *f*; İng. *polyspermy*) **tar.** Oositin birden daha fazla sayıda sperm tarafından döllenmesi olayı; eşanlam: polispermi.

çoklu kültür (Alm. *Polykultur*, *f*; Fr. *polyculture*, *f*; İng. *polyculture*) **tar.** Aynı tarım işletmesinde aynı yetiştirme döneminde birden fazla bitki yetiştiriciliği; eşanlam: polikültür.

çokmerkezli (Alm. *mehrzentrisch*; *polyzentrisch*; Fr. *polycentrique*; İng. *polycentric*) **tar.** Funguslarda bir tallusun birden fazla merkezinden üreme organlarının meydana gelmesi hali.

çokmerkezli kromozom (*Alm. polyzentrische Chromosome; Fr. chromosom polycentrique, m; İng. polycentric chromosome*) **tar.** Çok sayıda merkezi olan, bu nedenle hücre bölünmesi sürecinde iğ ipliğine birden fazla noktada bağlanan kromozom.

çokrenkli tırpankurdu (*Alm. rötlichbraune Erdeule, f; Fr. ver-gris panaché, m; İng. pearly underwing; variegated cutworm; Lat. Peridroma saucia*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, erginlerinin kanat açıklığı 40-50 mm, kızılımsı kahverengi olup larvaları tütün, pancar, lahana, havuç, mısır, pamuk, soğan, patates, çilek, domates, buğday, yonca gibi bitkilerle orman, meyve ağaçları ve süs bitkilerinde genellikle yapraklarda beslenen böcek türü.

çögür anaç (*Fr. porte-greffe de semis, m; porte-greffe franc, m; İng. seedling rootstock*) **tar.** Tohumdan elde edilen ve aşılama kullanılarak üretilen anaç; eşanlam: generatif anaç.

çökerten (*Alm. Keimlingsfäule, f; Kolbenfäule, f; Stängelfäule, f; Wurzelfäule, f; Fr. brûle de semis, f; fonte de semis, f; İng. damping-off; damping-off of seedlings; seedling blight*) **tar.** Daha çok toprak patojeni funguslar (*Pythium, Rhizoctonia, Phytophthora* türleri) tarafından toprağa ekilen tohumların çürümesi veya fidelerin toprak yüzeyine devrilmesiyle oluşan hastalık belirtisi.

çöl çayırçekirgesi (*İng. Sudan plague locust; Lat. Aiolopus simulatrix*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aiolopus simulatrix* olan, erginleri 17-31 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri buğdaygillerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

çöl çekirgesi (*Alm. Wüstenheuschrecke, f; Fr. criquet pélerin, m; İng. desert locust; Lat. Schistocerca gregaria*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Schistocerca gregaria* olan, erginleri 45-72 mm boyunda, kırmızımsı, yeşilimsi, sarımsı renkte, ergin ve nimfleri bitkilerin yaprak, çiçek, meyve, tohum ve sürgünleriyle oburca beslenen çok zararlı böcek türü.

çöl hamamböcekleri (*İng. sand cockroaches; Lat. Polyphagidae*) **tar.** Dictyoptera takımında yer alan, ısırıcı çiğneyici ağız parçalarına sahip türleri içeren, çöl ya da yarı çöl alanlarda yaşayan türlerin bulunduğu familya.

çöl kırmızıörümceği (*Alm. Kakteenspinnmilbe, f; İng. desert spider mite; Lat. Tetranychus desertorum*) **tar.** Bitki yapraklarının alt yüzünde ve özellikle kaktüsleri sokup emerek zararlı olan, kaktüslerin biyolojik mücadelesinde kullanılabilen, yapraklarda yanıklık, deformasyon ve renk değişikliği oluşturan; tarım ürünleri, orman ağaçları, süs bitkileri ve yabancı otlarla beslenen kırmızıörümcek türü.

çöl korsan tahtakurusu (*Lat. Vachiria deserta*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının korsan tahtakuruları (Reduviidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Vachiria deserta* olan, erginleri 8,6-11,7 mm boyunda, sarımsı gri renkli, diğer böcekleri avlayarak beslenen böcek türü.

çöl meneksesi (*Alm. Abronie; Zandverbennen, pl; Fr. abronia, f; İng. abronia; sand verbenas; wild lantanas; Lat. Abronia umbellata*) **tar.** Begonvilgiller (Nyctaginaceae) familyasına ait ve Kuzey Amerika orijinli olan, çoğaltımı tohumla gerçekleşen, çiçekleri yuvarlak salkım şeklinde ve genelde pembe renkte olup bahçe kenarlarında ve bordürlerde süs amacıyla kullanılan tek yıllık bir bitki; eşanlam: abronya.

çöl peygamberdeveleri (*Lat. Eremiaphilidae*) **tar.** Dictyoptera takımında yer alan, ısırıcı çiğneyici ağız parçalarına sahip türleri içeren, ergin ve nimfleri diğer böcek türleriyle beslenen, çöl ya da yarı çöl alanlarda yaşayan türlerin bulunduğu familya.

çörekotu (*Alm. Jungfer im Grünen, f; Fr. nigelle de Damas, f; cheveux de Vénus, pl; İng. devil in a bush; fennel flower; love in a mist; nigella; Lat. Nigella damascena*) **tar.** Dügünçiçeğigiller (Ranunculaceae) familyasından Akdeniz orijinli, toprak seçici olmayan, güneşli ortamları seven, çok yönlü kullanılabilen, kesme çiçek olarak kullanılabilen, tohumla çoğalan tek yıllık, bitki; eşanlam: Şam çörekotu.

çukuralınlı taklaböceği (*Lat. Pseudocrepidophorus concavifrons*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pseudocrepidophorus concavifrons* olan, erginleri 8-11 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, vücudu krem rengi tüylerle kaplı, çukur alınlı, meşe ağaçlarıyla beslenen böcek türü.

çukurkarınlı taklaböceği (*Lat. Cardiophorus sculptus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cardiophorus sculptus* olan, erginleri 7,5 mm boyunda, parlak siyah, vücudu sarımsı tüylerle kaplı, karın kısmının sonu çukur olan ve ormanlık alanlarda yaşayan böcek türü.

çukurlu cambazböcek (*Lat. Danasoma fasciata tar.* Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Danasoma fasciata* olan, erginleri 15-19 mm boyunda, siyahımsı kahverengiden siyaha kadar değişen renklerde böcek türü.

çulluksinekleri (*Alm. Schnepfenfliegen, pl; İng. snipe flies; Lat. Rhagionidae tar.* Sinekler (Diptera) takımında yer alan, erginleri baş aşağı konumda ortama konan, ergin ve larvaları küçük böcekleri avlayarak beslenen türleri içeren familya.

çürükçül (*Alm. Saprophyt, m; Fr. saprophyte, m; İng. saprophyte*) **1. çevr.** Doğada ölmüş ya da çürümekte olan maddeleri hücre dışı enzimleri ile ayrıştırarak beslenen ve bu maddelerin besin içeriklerini bitkiler tarafından tekrar kullanılabilir yapıya dönüştürerek toprak yapısının iyileşmesini sağlayan mantar ve bakterilere verilen ad; eşanlam: saprofit. **2. tar.** Ölmüş ve çürümekte olan organik maddeler ile beslenen organizmalar.

çürükçül organizma (*Alm. Saprobiot, m; Fr. organisme saprobie, m; saprobe, m; saprobionte, m; İng. saprobe; saprobic organism; saprobiont tar.* Çürümekte olan organik maddelerle beslenen organizmalar; eşanlam: saprob.

çürüklük (*Alm. Fäule, f; Fr. pourriture, f; İng. rot tar.* Taze sebze ve meyvelerde çoğu zaman olgunluğa yakın ya da olgunluk zamanında bahçede başlayıp depoda devam eden, genellikle fungal ve bakteriyel etmenlerin yol açtığı parankimatik doku bozulmaları şeklinde oluşan hastalık belirtisi.

çürüntü tekeböceği (*Alm. Mulmbock, m; Zimmerbock, m; Lat. Ergates faber tar.* Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ergates faber* olan, erginleri kahverengimsi siyahımsı renkte, 27-50 mm boyunda, larvaları çam, ladin, sedir ve kızılçam gibi ağaçların kütük, gövde ve dallarında kabuk altında, odun dokusu içinde ve nem alan binaların tahta kısımlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

D vitamini (*Alm. Vitamin D, n; Fr. vitamine D, f; İng. vitamin D*) **1. gıda.** Güneşin morötesi ışınları ile deri altında sentezlenebilen, kimyasal olarak sterol yapısında ve anti-raşitik etkili, yağda çözünen, çoğunlukla yağlı balıklar, yumurta sarısı, peynir ve sütte bulunan vitamin. **2. tar.** Hayvan beslemede D2 ve D3 formları önemli olan, civciv ve hindilerde daha çok D3 formu antirraşitik etkili olan, özellikle karma yemlerde oksidasyona yatkın, yetersizliği büyüme döneminde raşitizm, gelişmesini tamamlamışlarda ise osteomalasiya neden olan, yumurta tavuklarında yumurta verimi ve yumurtadan çıkış gücünü düşüren, başlıca karaciğer olmak üzere akciğer, böbrek, kan ve deride depolanan, yumurta sarısı, süt, balık yağı ve balık ununda bol bulunan, güneşte kurutulmuş otlarda zengin, fazla alınması durumunda hiperkalsemi durumu oluşturan, yağda eriyen bir vitamin; eşanlam: antirraşitik vitamin.

D2 vitamini (*Alm. Vitamin D2, n; Fr. vitamine D2, f; calciférol, m; ergostérol irradié, m; viostérol, m; İng. activated ergosterol; calciferol; ergocalciferol; viosterol; vitamin D2; vitamine D2 tar.* Provitamini olan ergosterolün güneşin morötesi ışınlarına maruz kalması sonucu sentezlenebilen vitamin D'nin bitkilerde bulunan formu; eşanlam: kalsiferol, ergokalsiferol.

D3 vitamini (*Alm. Cholecalciferol, n; Vitamin D3, n; Fr. vitamine D3, f; cholécalciférol, m; İng. vitamin D3; vitamine D3 tar.* Provitamini olan 7-dehidroksikolesterolün güneşin morötesi ışınlarına maruz kalması sonucu deride sentezlenebilen, vitamin D'nin balık yağı, süt ve yumurta gibi hayvansal kaynaklı ürünlerde bulunan formu; eşanlam: kolekalsiferol.

dağ ağustosböceği (*Fr. petite cigale des montagnes, f; İng. new forest cicada; Lat. Cicadetta montana tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının küçük ağustosböcekleri (Tibicinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cicadetta montana* olan, erginleri 15-22 mm boyunda, siyah renkli, karın kısmı turuncu kahverengi, ergin ve nimfleri kiraz, kayısı, zeytin gibi meyve ağaçlarıyla huş, kavak, meşe, adi fındık, alıç gibi orman ağaçlarında beslenen böcek türü.

dağ hayvan ırkı (*Alm. Bergtierrasse; Hohenlandrasse, f; Hohenvieh, n; Fr. race de montagne; bétail de montagne, m; İng. mountain breed tar.* Coğrafi yayılışları genel olarak dağlık bölgeler olan çiftlik hayvan ırkları.

dağ kadifemsi su tahtakurusu (*Lat. Hebrus montanus tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kadifemsi su tahtakuruları (Hebridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hebrus montanus* olan, bataklıklardaki nemli yosunlar arasında yaşayarak bitkilerle beslenen böcek türü.

dağ korsan tahtakurusu (*Lat. Rhynocoris monticola tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının korsan tahtakuruları (Reduviidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhynocoris monticola* olan, daha çok dağlık alanlarda bulunan, diğer böcekleri avlayarak beslenen böcek türü.

dağ merası (Alm. *Alpenwiese*, f; Fr. *alpage*, m; İng. *alpine meadow*; *alpine pasture*) **tar**. Genellikle yüksek, orman sınırının üstünden, devamlı kar sınırına kadarki alan içinde yer alan meralar.

dağ taklaböceği (Lat. *Adrastus montanus*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Adrastus montanus* olan, erginleri 3-4 mm boyunda, siyah ya da siyahımsı kahverengi olup vücudunun üst kısmı bronz, alt kısmı sarımsı tüylerle kaplı; armut, böğürtlen, fındık ve kavak gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

dağ yusuflukları (Alm. *Quelljungfern*, pl; Fr. *cordulegastridés*, pl; İng. *biddie*; *flying adder*; *spiketails*; Lat. *Cordulegastridae*) **tar**. Yusufçuklar (Odonata) takımında yer alan, çoğunlukla dağlık alanlardaki sucul ortamlarda bulunan, ergin ve yavruları böceklerle beslenen türlerin bulunduğu familya.

dağıltı oranı (Alm. *Dispersionsverhältnis*, n; Fr. *rapport de dispersion*, m; İng. *dispersion ratio*) **tar**. Belirli bir çalkalama ve bunu izleyen çökmeden sonra asıltı halde kalan silt ve kilin mekanik analizle bulunan silt ve kilin miktarına oranı.

dağıltıcı madde (Alm. *Dispergator*, m; *Dispergiemittel*, n; *Dispersionsmittel*, n; Fr. *agent dispersant*, m; *dispersant*, m; İng. *dispersant*; *dispersing agent*) **1. made**. Yüzdürme sürecinde ve katı-su asıltılarında katı tanelerin topaklanmasını önleyen ve suyla ıslanmasını sağlayan kimyasallar; eşanlam: dağıtıcı. **2. tar**. Sıvı pestisit formülasyonlarında oluşabilecek granüleşmeyi ve çökelmeyi engelleyen madde; eşanlam: disperse edici madde.

dağınık kırsal yerleşim (Alm. *ländliche Streusiedlung*; Fr. *habitat dispersé*; İng. *dispersed rural settlement*; *scattered rural settlement*) **tar**. Tarım işletme merkezlerinin kendi tarım arazileri içerisinde olduğu yerleşim biçimi.

dağlıç koyunu (Alm. *Daglic Schaf*, n; Fr. *mouton daglic*, m; İng. *daglic sheep*) **tar**. Türkiye'de İç ve Batı Anadolu Bölgesi'nde yetiştiriciliği yapılan, sıcak ve kurak iklimle uyum sağlamış olmakla birlikte değişik çevre koşullarında da yetiştirilebilen, vücut rengi genellikle beyaz; gözleri ve ağız etrafında, kulaklarında ve bacaklarında siyah veya koyu kahverengi lekeler görülebilen; erkekleri genellikle boynuzlu, dişileri boynuzsuz olan, kaba-karışık yapağılı, yağlı kuyruklu ve kombine verim yönlü yerli koyun ırkı.

dağmuşmulası çiçekseveni (Lat. *Anthaxia ghazi*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia ghazi* olan, erginleri 3,3-3,5 mm boyunda, kahverengi, vücut kenarları sarımsı krem renkli, ergin ve larvaları dağmuşmulası bitkileriyle beslenen böcek türü.

dağseven taklaböceği (Lat. *Melanotus monticola*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Melanotus monticola* olan, dağlık alanlarda bulunan böcek türü.

daimi yük (Alm. *Schichtladung*, f; Fr. *charge de couche*, f; İng. *layer charge*) **tar**. Levha yapılı kil minerallerinde, silisyum levhalarında kristal yapıda yer alan merkez Si+4 atomlarının bazılarının yerini Al+3, alüminyum levhalarında ise kristal yapıda yer alan merkez Al+3 atomlarından bazılarının yerini Mg+2, Fe+2 gibi atomların alması sonucunda yapıda sürekli negatif yüklerin meydana gelmesi.

dal kızkıurdu (Fr. *cécidomyie des écorces de l'olivier*, f; İng. *olive bark midge*; *olive stem midge*; Lat. *Resseliella oleisuga*) **tar**. Sinekler (Diptera) takımının ursinekleri (Cecidomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Resseliella oleisuga* olan, erginleri 3 mm boyunda, siyah renkli, larvaları zeytin ağaçlarının dallarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

dalcık (Alm. *Zweig*, m; Fr. *brindille*, f; *ramille*, f; İng. *twig*) **tar**. Bitkilerde genellikle yapraksız halde ince dal ya da sürgün; eşanlam: çildirge.

daldırma (Alm. *Absenkerbildung*, f; Fr. *marcottage*, m; İng. *layering*) **tar**. Ana bitkiden ayırmadan bir dal parçasının köklendirilerek yeni bir bitki elde edilmesi.

daldırmayla çoğaltma (Fr. *multiplication des plantes par marcottage*, f; İng. *plant propagation by layering*) **tar**. Bir dalın ana bitkiden ayrılmadan köklendirilmesi ile yapılan çoğaltma şekli.

dalgıçböcekler (Alm. *Schwimmkäfer*, pl; Fr. *dystiques*, pl; İng. *predaceous diving beetles*; Lat. *Dytiscidae*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, sucul ortamlarda yaşayan, ergin ve larvaları hayvansal canlılarla beslenen türleri içeren familya; eşanlam: hakiki yüzücüböcekler.

dalkıran (*Alm. ungleicher Holzbohrer, m; ungleicher Holzborkenkäfer, m; Fr. xylébore disparate, m; İng. European shot-hole borer; larger shot-hole borer; pear blight beetle; Lat. Xyleborus dispar*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Xyleborus dispar* olan, erginleri 1,8-3,5 mm boyunda, koyu kahverengi, ergin ve larvaları fındık, kestane, gürgen, kiraz, elma, ıhlamur, meşe ve karaağaç türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren böcek türü; eşanlam: noktaşeritli odunoyucusu.

dalkurutun (*Alm. europäischer Ölbaumorkenkäfer, m; Ölbaum-Borkenkäfer, m; Fr. scolyte de l'olivier, m; İng. bark beetle; Lat. Hylesinus toranio*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Hylesinus toranio* olan, erginleri 2,5-3,2 mm boyunda, siyah renkli, üzeri kıllı olup ergin ve larvaları zeytin, dişbudak, kayın türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren böcek türü; eşanlam: zeytin yazıcıböceği.

dalyan (*Fr. casier à poissons, f; İng. fish garth; fishing weir*) **tar**. Deniz, göl ve nehirlerin kıyılarında balıkların geçiş yerlerine sabit olarak kazıklar veya geçici olarak ağlarla oluşturulan avlama yerleri.

damar açılması (*Fr. décoloration des nervures, f; éclaircissement des nervures, m; İng. vein clearing*) **tar**. Bitkilerde bazı virüs hastalıklarının bir belirtisi olarak damar dokusunun sağlıklı bitkilere göre daha açık yeşil renk alması.

damar bantlaşması (*Fr. chlorose de nervures; İng. vein banding*) **tar**. Damarlar boyunca ya koyu yeşil ya da damarlar arası dokudan belirgin şekilde daha açık sarı renkte bölgelerin oluştuğu bir virüs hastalık belirtisi.

damarsal (*Alm. gefäßbedingt; vaskulär; Fr. vasculaire; İng. vascular*) **tar**. Bitkilerde sıvı iletimi dokuları (ksilem ve floem) ile ilgili 2. İnsan ve hayvanlarda tüm kan taşıyan arter ve damarlarla ilgili; eşanlam: vasküler.

damızlık belgesi (*İng. breeder registration document*) **tar**. Soy kütüğü belgeleri bulunan damızlıklardan yetkili merciler tarafından çıkarılan yönetmelikteki kriterlere uygunluğu onaylanan belge.

damızlık boğa (*Alm. Stambulle, m; Zuchtbulle, m; Fr. taureau de souche, m; İng. stud bull*) **tar**. Gelecek kuşağın babası olarak seçilmiş, aşımada veya yapay tohumlamada kullanılan boğa.

damızlık değeri (*Alm. Zuchtwert, m; Fr. valeur génétique, f; İng. additive genetic value; breeding value*) **tar**. Bir bireyin belirli bir nicel özelliğini belirleyen genlerinin eklemeli etkilerinin toplamı; eşanlam: eklemeli genotipik değer.

damızlık dışı hayvan (*Fr. animal non reproducteur, m; İng. non breeding animal*) **tar**. Kendisinden döl vermesi beklenmeyen erkek ya da dişi cinsiyetteki hayvan.

damızlık hayvan (*Alm. Zuchtier, n; Fr. animal reproducteur, m; İng. breeding animal*) **tar**. Kendisinden döl vermesi istenen erkek ya da dişi cinsiyetteki hayvan.

damızlık koç (*Alm. Zuchtschaftsbock, m; Fr. bélier d'élite, m; bélier d'élevage, m; İng. stud ram*) **tar**. Gelecek kuşağın babası olarak seçilmiş aşımada veya yapay tohumlamada kullanılan koç.

damızlık sertifikası (*Alm. Züchter-Zertifikat, n; Fr. certificat d'éleveur, m; İng. breeder certificate*) **tar**. Ana ve babası bilinen ancak ebeveynlerinin verim kayıtları bilinmeyen ve mensup olduğu ırkın özelliklerini taşıyan damızlık hayvanlara yetkili kuruluşlarca verilen sertifika.

damızlık teke (*Alm. Zuchtbock, m; Fr. bouc de souche, m; İng. stud buck*) **tar**. Gelecek kuşağın babası olarak seçilmiş aşımada veya yapay tohumlamada kullanılan teke.

damla erozyonu (*Alm. Regenerosion, f; Regentropfenerosion, f; Fr. érosion provoquée par les gouttes de pluie, f; İng. raindrop erosion; rainfall erosion; rainsplash erosion*) **tar**. Yağmur damlalarının bitki örtüsüz veya sürülmüş toprakların yüzeylerine şiddetli bir şekilde çarpmasıyla oluşan erozyon.

damla sulama (*Alm. Tropfbewässerung, f; Tröpfchenbewässerung, f; Fr. irrigation au goutte-à-goutte, f; irrigation goutte-à-goutte, f; İng. drip irrigation; micro-irrigation; trickle irrigation*) **tar**. Suyun, araziye belirli aralıklarla yerleştirilen damlatıcılara iletilmesi ve damlatıcılardan düşük basınçla toprak yüzeyine verilmesi biçiminde yapılan sulama.

damlama (Alm. *Guttation, f; Fr. guttation, f; sudation, f; İng. guttation*) **tar.** Zarar görmemiş bitkilerde kök basıncına bağlı olarak yaprakların kenarlarından dışarı su çıkışı; eşanlam: gutasyon, yaşarma.

damping (Alm. *Dumping, n; Fr. dumping, m; İng. dumping*) **tar.** Bir ürünün, özellikle dış pazarlara girebilmek için dış pazardaki fiyatının iç pazardaki fiyatından çok daha düşük tutulması; eşanlam: fiyat düşürme.

dana (Alm. *Absetzkalb, n; Fr. veau sevré; İng. weaned calf; weaner*) **tar.** Yaşı 6 aydan büyük, 12 aydan küçük erkek ve dişi sığır.

danaburnu (Alm. *Maulwurfsgrill, m; Fr. courtilière, f; İng. mole cricket; Lat. Gryllotalpa gryllotalpa*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının danaburunları (Gryllotalpidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Gryllotalpa gryllotalpa* olan, erginleri 35-50 mm boyunda, kahverengi, toprak içinde yaşayan ve bitki köklerini genç oldukları dönemde keserek zarar veren böcek türü; eşanlam: lagot, buzağıdışi, kesegen, bostankesen, kökkurdu.

danaburunları (Alm. *Maulwurfsgrillen, pl; Fr. courtilières, pl; İng. mole crickets; Lat. Gryllotalpidae*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımında yer alan, türleri bitkiler ve toprakta yaşayan bazı böcek ve solucanlarla beslenen, en bilinen türü danaburnu (*Gryllotalpa gryllotalpa*) olan familya.

dansçisinekler (Alm. *Tanzfliegen, pl; İng. balloon flies; dagger flies; dance flies; Lat. Empididae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, erginleri çiçek özsuyu ya da böceklerle, larvaları topraktaki çürüyen maddelerle ya da böceklerle beslenen türleri içeren familya.

dantelakanatlı esmerböcekler (Alm. *braune Florfliegen, pl; Taghafte, pl; İng. brown lacewings; Lat. Hemerobiidae*) **tar.** Sinirkanatlılar (Neuroptera) takımında yer alan, türleri eklembacaklıları avlayarak beslenen ve en bilinen türü *Megalomus tortricoides* olan familya.

dar anlamda kalıtım derecesi (Alm. *Heritabilität im engen Sinne, f; Fr. héritabilité génétique, f; İng. heritability in narrow sense; narrow-sense heritability*) **tar.** Nicel bir özellik bakımından popülasyondaki toplam fenotipik varyasyonun içinde eklemeli genotipik değerler bakımından varyasyonun payı.

dar tabanlı teras (İng. *narrow-based terrace*) **tar.** Kanal ve sırt genişliği dışında her bakımdan geniş tabanlı terasa benzer ve taban genişliği 1,20-1,60 m olan teras.

dar uzun tahtakurusu (Lat. *Emblethis angustus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakurusları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Emblethis angustus* olan, erginleri 5,5-8,2 mm boyunda, kahverengi, dar ve uzun vücutlu böcek türü.

darbaşı bitkipireleri (Alm. *Glasflügelzikaden, pl; İng. cixiid planthoppers; Lat. Cixiidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, başı göğüsten dar olan, geniş kanatlı ve siyah lekeli, ergin ve nimfleri bitkilerle beslenen türleri içeren familya.

darboğaz (Alm. *Engpaß, m; Fr. goulot d'étranglement, m; İng. bottleneck*) **1. müh.** Tüm bir sistemin performansının ya da kapasitesinin tek bir bileşen tarafından büyük ölçüde sınırlandırılmasına bağlı olarak ortaya çıkan olay. **2. tar.** Ekonomide, değişik varlıkların, olması gereken düzeylerinin altına düşmesi ile oluşan durum.

darı (Alm. *Brein, m; Fr. millet, m; İng. millet*) **tar.** Ak darı, cin darı, süpürge darısı gibi pek çok çeşidi bulunan, çeşidine göre iri veya ufak, kavuzlu veya kavuzsuzu bulunan, kavuzsuzların ham selüloz içerikleri düşük ve yem değeri daha yüksek olan, %6,5-13,5 arasında ham protein ve %1-13 arasında ham selüloz içeren, nişasta, nitrojeniz öz maddeler, vitamin B ve niasince zengin, lizin ve metionin amino asidi bakımından yetersiz, fosfor ve magnezyumca iyi, diğer makro ve mikromineraler bakımından fakir, D vitaminin bulunmadığı, A vitaminin yetersiz düzeyde bulunduğu, genelde küçük taneli ve sert kabuklu olduğundan kırılarak veya öğütülerek hayvanlara yedirilmesi gereken, at ve katırlarda kabızlığa neden olabilen, tüm hayvanlar için lezzetli, yoğun yem kaynağı buğdaygil tohumu.

darı mozaik virüsü (Alm. *Rispenhirsensmosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque du panic, m; İng. panicum mosaic virus; PMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, vektörü bilinmeyen, sadece Gramineae familyasındaki bitkileri enfekte eden, konakçılarında hafif mozaik şeklinde belirtilere neden olan panikovirüs.

darı samanı (Alm. *Hirsestroh, n; Fr. fanes de millet, pl; İng. millet straw*) **tar.** Olgunlaşmış darı bitkisinin hasat edildikten sonra geriye kalan sap ve yapraklarının saman makinesi veya dövencele öğütülmesi sonucu elde edilen,

%4,5-6,5 arasında ham protein ve %34-35 civarında ham selüloz içeren, besin maddelerinin sindirilebilirliği ile nişasta değeri bakımından kendi grubu içerisinde oldukça iyi olan, yem değeri bakımından orta kalitedeki kuru çayır otuna denk olan, gevişgetirenler ve atlara ek yem olarak yedirilebilen düşük kaliteli kaba yem.

darı sineği (*İng. broom-corn stem-maggot fly; Lat. Atherigona quadripunctata*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının karasinekler (Muscidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Atherigona quadripunctata* olan, erginleri 4 mm boyunda, grimsi renkli, larvaları mısır ve süpürge darısı bitkilerinin saplarını keserek zarar veren böcek türü.

darkalkanlı tahtakurusu (*Lat. Odontotarsus angustatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kalkanlı tahtakuruları (Scutelleridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Odontotarsus angustatus* olan, geriye doğru incelen dar vücutlu böcek türü.

darkanatlı tripsler (*Lat. Thripidae*) **tar.** Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımında yer alan, türleri genel olarak bitki dokularını törpüleyerek beslenen ve en bilinen türü tütün tripsi (*Thrips tabaci*) olan familya.

darvücutlu ağkanatlı tahtakurusu (*Lat. Tingis angustata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağkanatlı tahtakuruları (Tingidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tingis angustata* olan, ergin ve nimfleri üvez ve armut gibi bitkilerle beslenerek bitki özsuyunu emen ve sarımsı beyaz lekelerin oluşmasına yol açan böcek türü.

darvücutlu kazıcı tahtakurusu (*Lat. Geotomus angustus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kazıcı tahtakuruları (Cydniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Geotomus angustus* olan, oval şekilli, parlak siyah renkli, kazıcı ön bacaklara sahip, taş altı, toprak içi, çayır bitkilerinin kökleri çevresinde bulunup bitki kökleri ve hayvansal maddelerle beslenen böcek türü.

darvücutlu lahana piskokuluböceği (*Alm. schwarzückige Gemüseswanze, f; Fr. punaise ornée, f; punaise rouge du chou, f; İng. red cabbage bug; Lat. Eurydema ornata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eurydema ornata* olan, erginleri 6,5-8,5 mm boyunda, dar vücutlu, üzeri siyah kırmızı ya da açık renkte lekelerle kaplı, ergin ve nimfleri lahana, karnabahar, turp, kolza, şalgam, hardal, keditırnağı gibi bitkilerin yaprak, çiçek ve tohumlarında beslenen böcek türü.

darvücutlu ot tahtakurusu (*Lat. Stictopleurus angustus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ot tahtakuruları (Rhopalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Stictopleurus angustus* olan, erginleri 5,3-6,8 mm boyunda, açık grimsi yeşilden beyazımsı sarıya kadar değişen renklerde, ergin ve nimfleri papatyagil tohumlarıyla beslenen böcek türü.

darvücutlu süslüböcek (*Alm. kleiner Eichenheisterprachtkäfer; schmaler Eichenprachtkäfer; Fr. agrile du chêne, m; İng. oak borer; oak girdler; Lat. Agrilus angustulus*) **tar.** Kinkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus angustulus* olan, bronzumsu yeşil renkte, 4,5-6 mm boyundaki erginleri meşe, kayın, gürgen, akçaağaç, kestane, fındık ve alıç gibi ağaçların yapraklarında larvaları ise aynı bitkilerin gövde ve dallarında açtıkları tünellerde beslenen böcek türü.

dauer larva (*Fr. larva de dauer, f; İng. dauer larva*) **tar.** Bir nematodun açlığa, kurumaya ve kimyasallara karşı dirençli, özel bir morfolojiye ve enerji metabolizmasına sahip, beslenmeyen, uzun süre hayatta kalma özelliğine sahip dönemi.

davar (*Alm. Schafe und Ziegen, pl; Fr. troupeau de petit bétail, m; İng. flock of sheep and goat*) **tar.** 1. Koyun veya keçi sürüsü. 2. Türkiye'de bazı bölgelerde koyun ve keçiye verilen ortak ad.

dayaklama (*Alm. Pfählung, f; Pfählen, n; Fr. tuteurage, m; İng. propping; staking*) **tar.** Bir fidanı, yeni dikilmiş bir ağacın gövdesini düzgün büyötmek, eğilme, devrilme gibi olumsuzlara karşı korumak için bitkinin yanına dikilen bir ya da birden çok sırık ya da herek olarak tanımlanan daha çok ağaç veya farklı materyallerden elde edilebilen destek unsurlarına bağlayarak sabitleme.

dayanıklı 1. (*Alm. dauerhaft; langlebig; Fr. durable; İng. durable*) **müh.** Kullanma süresi uzun olma niteliği. **2.** (*Alm. beständig; Fr. réfractaire; résistant; İng. resistant*) **tar.** 1. Canlıların asalak kökenli olan ya da olmayan hastalıklardan ve zararlılardan kolayca etkilenmeme niteliği. 2. Vücutta enzimler tarafından çok az ayrıştırılabilen, dolayısıyla sindirimde çok az soğrulabilen nişastaların özelliği; eşanlam: dirençli.

dayanıklı tüketim malları (Alm. *langlebige Gebrauchsgüter, pl*; Fr. *biens de consommation durables, pl*; *biens durables, pl*; İng. *consumer durables; durable consumer goods; durable goods*) **tar.** Beyaz eşya, kitap, otomobil vb. görece daha uzun süre ve birden çok kullanımı söz konusu olan mallar.

dayanıklılık 1. (Alm. *Beständigkeit, f*; *Dauerhaftigkeit, f*; Fr. *durabilité, f*; İng. *durability*) **müh.** 1. Bir mühendislik tasarımının belirli bir süre boyunca belirli koşullar altında görevini yerine getirebilme yeteneği. 2. Bir yapının ya da bir malzemenin servis ömrü süresince dış etkenlere karşı koyabilme yeteneği, kalıcılık. **2.** (Alm. *Beständigkeit, f*; *Resistenz, f*; Fr. *résistance, f*; İng. *resistance; tolerance*) **tar.** Bitkinin bir hastalık etmeni enfeksiyonuna veya zararlı istilasına karşı koyabilmesi ve yaşamını sürdürebilmesi veya kuraklık, don gibi olumsuz koşullardan etkilenmemesi hali.

debi kontrol ünitesi (Alm. *Volumenstromregler, m*; Fr. *contrôleur de débit, m*; İng. *rate controller*) **tar.** Hassas tarım uygulamasında, tohum, gübre gibi bir tarımsal girdinin birim zamanda verilme miktarını ayarlayan düzenek.

defekasyon (Alm. *Darmentleerung, f*; Fr. *défécation, f*; İng. *defecation*) **tar.** Sindirim sonunda sindirilmemiş besin artıklarının sindirim kanalının sonundan dışarıya atılması olayı; eşanlam: dışkılama.

deflasyon (Alm. *Deflation, f*; Fr. *déflation, f*; İng. *deflation*) **1. endst.** Belirli bir gözlem süresinde mal ve hizmet fiyatlarının genel düzeyindeki azalış; eşanlam: para darlığı. **2. tar.** Ürün fiyatlarındaki artışın, gelir düzeyindeki artışların altında kalması ya da gelirin sabit kalması durumunda, ürün fiyatlarının *düşmesi*.

defne kabuklubiti (Alm. *Lorbeerschildlaus, f*; Fr. *cochenille des lauriers, f*; İng. *laurel scale*; Lat. *Aonidia lauri*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aonidia lauri* olan, dişilerin kabuğu oval şekilli, üzeri mumsu örtü ile kaplı, 1,5 mm çapında, kahverengi, ergin ve nimfleri defnelerin dal ve yapraklarında beslenerek renk değişimine yol açan böcek türü.

defne süslüböceği (Lat. *Agrilus integerrimus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus integerrimus* olan, erginleri parlak bronz renkli, 5-7 mm boyunda, larvaları defne köklerinde ve gövdelerinde kabuk altında tüneller açarak beslenen böcek türü.

defne X virüsü (Alm. *Daphne-X-Virus, n*; Fr. *virus X du daphné, m*; İng. *daphne virus X; DVX*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, bilinen bir vektörü olmayan ancak vejetatif çoğalma yoluyla yayılan, bilinen doğal konakçıları sadece *Daphne cneorum* ve *D. odora* olan, bilinen bir belirtisi bulunmayan poteksvirüs.

deforme kanat virüsü (Alm. *Flügeldeformationsvirus, m*; Fr. *virus des ailes déformées, m*; İng. *deformed wing virus; DWV*) **tar.** Arıları enfekte ettiği bilinen, balarısı *Apis mellifera*'nın yanısıra *Bombus terrestris* gibi arı türlerini de hastalandıran, vektörü başta *Varroa destructor* olmak üzere *Varroa* türü akarlar olan, arı pupalarında gelişmeyi yavaşlatan ve kanatlarda deformasyona ve diğer gelişim bozukluklarına neden olan, genetik materyal olarak tek sarmallı RNA içeren Iflaviridae familyasına dahil Iflavirüs.

defter değeri (Alm. *Buchwert, m*; Fr. *valeur comptable, f*; İng. *book value*) **1. endst.** İşletme varlıklarının muhasebe defterlerine göre hesaplanan değeri. **2. tar.** İşletmelerde eldeki varlıkların işletme defterindeki kayıtlı değerleri; eşanlam: aktif değer.

değer biçme (Alm. *Wertbestimmung, f*; Fr. *estimation, f*; *valorisation, f*; *évaluation, f*; İng. *valuation*) **tar.** Ticari işletmeler için işletme varlıklarının sahip olduğu ve para ile ifade edilen değerlerin saptanması.

değerlendirme incelemesi (Alm. *Bewertungsüberblick, m*; Fr. *enquête d'évaluation, f*; *étude d'évaluation, f*; İng. *evaluation survey*) **tar.** Hastalık ve zararlılara karşı bitki koruma yöntemlerinin uygulanıp uygulanamayacağı ile hangi yöntemlerin uygulanacağına karar vermek, hastalık ve zararlıların gelecek yıllardaki durumları ile ilgili ön bilgileri toplamak ve ürün kayıplarını saptamak için yapılan yoğunluk çalışmaları.

değirmen güvesi (Alm. *Mehlmotte, f*; Fr. *pyrale de la farine, f*; *teigne de la farine, f*; *papillon gris de la farine, m*; İng. *Indian flour moth; Mediterranean flour moth; mill moth*; Lat. *Ephestia kuehniella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Ephestia kuehniella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 16-20 mm, grimsi kahverengi, larvaları depolanan un ve un ürünleri, buğdaygiller, kuru meyveler, sebze, kakao, baharat gibi maddelerle beslenerek zararlı veren böcek türü; eşanlam: un güvesi, un değirmen güvesi, un kurdu.

değirmencilik sanayi kalıntıları (Alm. *Rückstände der Müllerei, pl*; Fr. *produits résiduels de la minoterie, pl*; İng. *milling industry residues*) **tar.** Tahıl veya baklagil ve benzeri tanelerin değirmenlerde işlenerek insan gıdası veya

endüstri maddesi olarak kullanılabilir (un, irmik, kahvaltılık, nişasta gibi) kısımları alındıktan sonra ele geçen ve hayvan yemi olarak kullanılan kalıntılar.

değişikbaşlı tahtakuruları (*İng. gnat bugs; unique-headed bugs; Lat. Enicocephalidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, silindirik şeklinde ve sivrisineği andıran vücuda sahip, çürümüş odunlar içinde yaşayarak beslenen türleri içeren familya.

değişikbaşlı tahtakurusu (*Lat. Henschiella pellucida*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının değişikbaşlı tahtakuruları (Enicocephalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Henschiella pellucida* olan, çürümüş odunlar içinde yaşayarak beslenen böcek türü.

değişikkanatlılar (*Alm. Wanzen, pl; Fr. hétéroptères, pl; punaises, pl; İng. typical bugs; Lat. Heteroptera*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, yassı ve oval vücutlu, ön kanatların yarısı derimsi, yarısı zarımsı yapıda, ağız parçaları sokucu emici tipte, genellikle piskoku bezlerine sahip, karada ya da suda yaşayan, çoğu bitkilerle beslenen, bazı türleri avcı ya da dış parazit olarak yaşayan, anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae), kalkanlı tahtakuruları (Scutelleridae), bitki tahtakuruları (Miridae) gibi familyaları dikkat çeken alttakım.

değişken oranlı teknoloji (*Alm. variable Ausbringungstechnologie, f; Fr. technologie à taux variable, f; İng. variable rate technology*) **tar.** Hassas tarımda, değişken oranlı girdi uygulamaları için algılayıcı, tarım makineleri ve kontrol birimlerinden oluşan sistem.

değişken oranlı uygulama (*Alm. variable Applikationsrate, f; variable Ausbringung, f; Fr. application à taux variable, f; İng. variable rate application*) **tar.** Hassas tarımda, tarım arazisinin, tohumlama, yabancı ot ayıklama, gübreleme gibi faaliyetlerde uygulanacak malzemenin bulunulan yerin konumuna, özelliklerine ve verim potansiyeline göre yüksek duyarlılıkta ayarlanması.

değnek çekirgeleri (*Alm. Gespenstschrecken, pl; Phasmiden, pl; Fr. phasmes, pl; phasmoptères, pl; İng. ghost insects; leaf insects; phasmids; stick-bugs; stick insects; walking sticks; Lat. Phasmatodea*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, kanatsız ya da kısa kanatlı, 5-35 cm uzunluğa sahip, vücutları bitkilerin dal, yaprak gibi kısımlarına benzeyen, ağız parçaları ısırıcı özellik gösteren, bitkisel maddelerle beslenen türler içeren, bilimsel adı Phasmatodea olan takım; eşanlam: çubuk çekirgeleri, cadı çekirgeleri.

deirit (*Alm. Deirid, n; Fr. déiride, f; İng. deirid*) **tar.** Bazı nematod gruplarında, genellikle sinir halkası veya boşaltım deliği yakınına veya hizasına yerleşmiş dokunma duyasıyla ilgili kabartılar; eşanlam: deirid.

dekstran (*Alm. Dextran, n; Fr. dextran, m; İng. dextran*) **1. biyom.** Soğuk suda çözünerek düşük ağırlıklı çözeltiler oluşturan, tıpta yaygın olarak kan plazmasında hacim artırıcı olarak kullanılan bir glikoz biyopolimeri. **2. tar.** Mayada ve bakterilerde depo polisakariti olarak bulunan, D-glikoz birimlerinin polimerleşmeleri ile meydana gelen, çok sayıda dallanma gösteren, dallanma noktalarında 1-2,1-3,1-4 ya da 1-6 glikozit bağı bulunan homopolisakarit.

demersal balık bkz. **tar. dip balığı.**

demetsi (*Alm. faszikulär; Fr. fasciculé; İng. fasciculate*) **tar.** Salkımlı, kısım kısım gelişmeye sahip olan; eşanlam: fasiküle, salkımsı.

demir (*Alm. Eisen, n; Fr. fer, m; İng. iron*) **1. kim.** Kimyasal simgesi Fe, atom numarası 26, atom ağırlığı 55,847, özgül ağırlığı 7,87 ve Mohs sertliği 4 olan, 1538 °C'de ergiyen, kübik sistemde kristalleşen, gri yansımali gümüşümsü ak-çelik grisi-mavimsi esmer renkli, çizgi izi kara, kristalleri som taneler şeklinde bulunan, metalik parlaklıkta, opak, eczacılıkta ve endüstride özellikle pik demir, çelik ve döküm alaşımlarında kullanılan, Yeryuvarı'nın en bol (%35), yerkabuğunun oksijen, silisyum ve alüminyumdan sonra 4. en bol (%6) elementi. **2. tar.** Hayvan vücudunda yaşam için gerekli bazı bileşiklerin yapılarında yer alan, hemoglobin ve kanın oksijen taşıyıcı kromoproteini ile katalaz, peroksidaz, sitokromlar, sitokrom oksidaz ve sitokrom peroksidaz gibi enzimlerde bulunan, dalak ve bağırsak duvarında ferritin olarak depo edilen, gebelik ve yumurta veriminde gereksinimi artan, yetersizliğinde anemi görülen, Fe ile simgelenen iz element.

demir bakterileri (*Alm. Eisenbakterien, pl; Fr. bactéries du fer, pl; İng. iron bacteria*) **tar.** Toprakta ve suda bolca bulunan ve demiri okside eden bakteriler.

demir eksikliği (*Alm. Eisenmangel, m; Fr. carence en fer; İng. iron deficiency*) **tar.** Bitkilerde, yetiştirme ortamında yeterli demir bulunmaması durumunda, genç yapraklarda özellikle de yeni çıkan yapraklarda damarlar yeşil rengini korurken damarlar arasında sararma (kloroz) şeklinde ortaya çıkan demire özgü noksanlık belirtisi.

demir etkin bitkiler (*İng. iron efficient plant*) **tar.** Topraktaki demir içeriği az olduğunda, Fe³⁺ iyonlarının hareketlerini artırarak hücre zarlarından daha fazla demirin içeriye girmesini sağlayan bitkiler.

demir etkin olmayan bitkiler (*İng. iron inefficient plant*) **tar.** Topraktaki demir içeriği az olduğunda, bunu dengeleyecek uyarlanmalar yapamayan bitkiler.

demisiklik pas fungusu (*Alm. halbzyklische Rostpilze; İng. demicyclic rust fungus; medium cycle rust*) **tar.** Hayat çemberlerinde 5 spor devresinden sadece üreidiyum safhası olmayan pas funguslarına verilen isim.

demodeks alerji akarları (*Alm. Demodicidae, pl; Fr. Demodicidae, pl; İng. Demodicidae*) **tar.** Prostigmata alttakımı ve Demodicidae familyası içinde, 86 türü tanımlanmış olan, 0,3-0,4 mm. boyunda; D. brevis ve D. folliculorum türleri insanlarda, diğer omurgalı türlerden köpek, kedi, keçi, at, sığır gibi hayvanlarda tünel açarak zararlı olan; özellikle yüzde, burun, kirpik ve kaş araları gibi vücut yüzeyinde kıl köklerinde alerjiye neden olan akar türleri.

demonstrasyon (*Alm. visuelles Lernen; Fr. méthode demonstrative; démonstration, f; İng. demonstration*) **tar.** Tarımsal üretimde yeni teknikler, yöntemler ve/veya yeni çeşitleri uygulayarak yerinde göstermek ve öğretmek amacını taşıyan faaliyetler.

deney birimi (*Alm. Versucheinheit, f; Fr. unité expérimentale, f; İng. experimental unit*) **tar.** Bir deneyde, etkileri arasındaki farklılıkların araştırılan muamelelerin uygulanmasıyla veri elde edilen deneme materyalindeki birimlerin her birisi; eşanlam: deney ünitesi.

denge fiyatı (*Alm. Gleichgewichtspreis, m; Fr. prix d'équilibre, m; İng. equilibrium price*) **tar.** Ürün miktarındaki değişimden dolayı artma ya da azalma eğilimi göstermeyen fiyat.

dengeleme derinliği (*Alm. Lichtkompensationspunkt, m; Fr. profondeur de compensation, f; niveau de compensation, m; İng. compensation depth; depth of compensation*) **tar.** Göl ve deniz sularında bir gün içerisinde fotosentez yoluyla üretilen oksijen miktarı ile solunum ve organik parçalanma sonucu tüketilen oksijen miktarının eşit veya fazla olmasını sağlayacak kadar oksijenin bulunduğu, aynı zamanda öfotik kuşak derinliğine karşılık gelen, yüzeyden itibaren bölgeye göre birkaç on metre ile 200 m arasında değişen, düşey yönde karışımın yavaş olduğu durumda kritik derinliğe eşit olan su derinliği; eşanlam: kompenzasyon derinliği.

dengeleyici madde (*teks. stabilizatör*) (*Alm. Stabilisator, m; Stabilisierungsmittel, n; Fr. agent stabilisateur, m; stabilisant, m; stabilisateur, m; İng. stabilizer; stabilizing agent*) **1. gıda.** 1. Gıda ürünlerine, oksidasyonu geciktirme, lezzet kaybını yavaşlatma ve daha kıvamlı bir doku vermek üzere eklenen katkı maddesi. 2. Yoğurt, dondurma gibi ürünlerin üretiminde ürünün raf ömrü boyunca üretildiği gündeki fiziksel konumunu stabil halde tutması amacıyla süte ilave edilen gıda katkı maddesi; eşanlam: stabilizör. **2. tar.** Pestisit formülasyonlarında etkili maddenin kısa süre içerisinde parçalanmasını engelleyen katkı maddesi; eşanlam: stabilizatör. **3. teks.** Hidrojen peroksit ağartmasında, ağartmayı sağlayan tepkime hızını dengeleyerek hem ağartma verimliliğini artıran hem de liflerin zarar görmesini engelleyen su camı, aminokarboksilat, hidrokarboksilat ya da organofosfonat esaslı kimyasal maddeler; eşanlam: dengeleyici.

dengeli büyüme (*Alm. ausgewogenes Wachstum, n; Fr. croissance équilibrée, f; İng. balanced growth*) **1. biyom.** Büyümeye elverişli bir ortamda logaritmik evredeki hücrelerin metabolizmalarını düzenleyerek ve içsel tepkimelerini ayarlayarak yarattıkları üreme durumu. **2. tar.** Ekonomide mevcut bulunan sektörlerin birbirlerine uyumlu bir şekilde büyümeleri.

dengeli rasyon (*Alm. ausgeglichene Ration; ausgegogene Ration; Fr. ration équilibrée; İng. balanced ration*) **tar.** Çiftlik hayvanının besin maddesi ihtiyaçlarını eksiksiz olarak karşılayabilecek yem karışımı.

deniz (*Alm. See, f; Meer, n; Fr. mer, f; İng. sea*) **tar.** Sınırları kıtalarla ve adalarla belirlenen, yeryüzünü örten belirli hidrolojik özelliklere sahip tuzlu büyük su kütleleri.

deniz biyoçeşitliliği (*Alm. marine Biodiversität, f; Fr. biodiversité marine, f; İng. marine biodiversity*) **tar.** Okyanus ve denizlerdeki tür çeşitliliği, türlerin genetik çeşitliliği ve deniz ekolojik çeşitliliği.

deniz lavantası (*Alm. Meerlavendel, m; Strandflieder, m; İng. Algerian statice; marsh-rosemary; notchleaf statice; rat tail statice; Russian statis; Lat. Limonium spp.*) **tar.** Kadıkdikenigiller (Plumbaginaceae) familyasından Akdeniz ve Orta Asya orijinli, tuzlu toprakları, deniz kıyıları ve güneşli ortamları seven, sahil bahçeleri için ideal olan, rüzgâra dayanıklı, kesme ve kuru çiçek olarak kullanılabilen, tohumla çoğalan, tek veya çok yıllık süs bitkisi.

deniz ürünleri yetiştiriciliği (*Alm. marine Aquakultur, f; Fr. aquaculture en eau marine, f; mariculture, f; İng. maricultur; saltwater culture; sea farming*) **tar.** Denizlerde kurulmuş, ağ kafes, balık çiftliği ve benzeri sistemlerde deniz organizmalarının yetiştiriciliği; eşanlam: marikültür.

Denizli tavuğu (*Alm. Denizli Huhn; Fr. poule de Denizli; İng. Denizli hen*) **tar.** Kökeni Denizli ve yöresi olmakla birlikte Türkiye genelinde yetiştirilen, balta ya da gül ibikli, gözleri erkekte belirgin sürmeli, boyunları erkeklerde uzun, dişilerde orta uzunlukta ve tüylü, kuyrukları sağlam yapılı ve erkeklerde gösterişli, erkeklerde boyun, sırt ve kanatta renkli telekler bulunabilen ve bu renklerin varlığına göre erkekleri demir kır, pamuk kır, kefi sarı, al ve siyah olarak adlandırılan, horozları uzun ötüşleri (15-16 sn) ile tanınan, yumurta üretimi ve özel merak amacıyla yetiştirilen yerli tavuk ırkı.

denizlik (*Alm. Fenstersims, m; Fensterbrett, n; Fr. rebord de fenêtre, m; İng. window ledge; windowsill*) **tar.** Pencere boşluklarında doğramanın altında kalan ve duvarı yağmur sularından koruyan yapı uzantısı.

denkleştirici kalem (*Alm. Ausgleichsposten, m; Fr. élément compensatoire, m; İng. balancing item*) **tar.** Ödemeler bilançosundaki açıkların veya fazlalıkların dengelenmesini sağlayan kalemler.

depo polisakarit (*Alm. Energiespeicher Polysaccharid, n; Fr. polysaccharide de réserve, m; İng. storage polysaccharide*) **tar.** Başlıca üyeleri nişasta, glikojen ve inülin olan ve canlılarda enerji deposu görevini yapan polisakaritler.

depolama organı (*Alm. Speichergewebe, n; Fr. tissu de reserve, m; İng. storage tissue*) **tar.** Yedek besin maddelerinin depolandığı organ.

depolama ömrü (*Alm. Lagerbeständigkeit, f; Fr. durée de vie en stockage, f; İng. storage life*) **1. müh.** Bir alet ya da maddenin belirtilen koşullarda saklandığında işlevsel ya da nitel isterlerinin korunduğu en uzun süre. **2. tar.** Tarımsal ürünlerin hasattan sonra uygun koşullarda saklandıklarında niteliklerini kaybetmeden durabildikleri en uzun süre.

depolama ömrü kısa tohum (*Alm. rekalkitrante Samen; Fr. semence récalcitrante, f; İng. recalcitrant seed; unorthodox seed*) **tar.** Aşırı soğuk ve/veya kuraklık koşullarına dayanamayan, dolayısıyla uzun süre depolanamayan tohum; eşanlam: rekalsitrant tohum.

depolama ömrü uzun tohum (*Alm. orthodoxe Samen; Fr. semence orthodoxe, f; İng. orthodox seed*) **tar.** Aşırı soğuk ve/veya kuraklık koşullarında bile uzun süre depolanabilen tohum; eşanlam: ortodoks tohum.

depolamalı boşaltım (*İng. storage excretion*) **tar.** Boşaltımda atıkları vücut dışına doğrudan atmaya uygun vücut kısımları içerisinde ayrı olarak tutmayı sağlayan, özellikle ürik asit gibi çözünme yeteneği düşük olan atıkların rektum gibi asidik koşullara sahip ortamlarda katı hale çökertilmesine dayalı bir tür boşaltım mekanizması.

depolanmış hububat akarı (*Alm. Kopramilbe, f; İng. cereal mite; common stored grain mite; forage mite; Lat. Tyrophagus putrescentiae*) **tar.** Astigmata içinde yer alan, 0,4 mm boyunda, parlak, şeffaf renkli, toprakta, depolanmış ürünlerde, çürümekte olan maddeler arasında, mantar ve funguslarda beslenebilen, arı kovanları ve kuş yuvalarında bulunan, bazı önemli hastalıkları taşıyabilen, çok sayıda konakçısı olan, insanlarda deride ve solunumda alerjiye neden olan mikrobiyoloji laboratuvarlarında da zararlı ve tüm dünyada yaygın önemli araknit türü; eşanlam: küf akarı.

depolanmış ürün akarı (*İng. common stored-product mite; Lat. Glycyphagus domesticus*) **tar.** Astigmata alttakımı ve Acarididae familyası içinde yer alan, küçük boylu, kötü koşullarda 6 ay kadar canlı kalabilen, gıdalarda, mobilyalarda, depolanmış tahıllarda, ev tozlarında, yarasa mağaralarında, balarısı kovanlarında bulunan, nadiren de funguslarda beslenen, insanlarda alerjiye neden olabilen akar türü.

dere yusufçukları (*Alm. Flussjungfern, pl; Fr. gompidés, pl; İng. clubtails; Lat. Gomphidae*) **tar.** Yusufçuklar (Odonata) takımında yer alan, göl ve derelerde yaşayan, ergin ve yavruları böceklerle beslenen türlerin bulunduğu familya.

dereotu (*Alm. Dill, m; Fr. aneth, m; fenouil bâtard, m; İng. dill; Lat. Anethum graveolens*) **tar**. Şemsiyegiller (Havuçgiller) familyasına dahil olan, yaprak ayası iğ gibi yaprakçıklar ile uzun bir saptan oluşan, baharatlı salata olarak kullanılan, serin iklimden hoşlanan sebze türü.

deri bezi (*Alm. dermale Drüse, f; Fr. glande dermale, f; İng. dermal gland*) **tar**. Böcek derisinde epidermal tabakada yer alan ve sahip olduğu kanalları ile kütikulaı dikine geçerek derinin dış tabakalarında yer alan lipoproteinler, hidrokarbonlar, alkoller ve yağ asidi esterleri gibi maddeleri üreten dışsalgı bezi.

deri değişimi (*Alm. Häutung, f; Fr. mue, f; İng. molting; moulting; shedding; sloughing*) **tar**. Böceklerde büyüme ile birlikte eski derinin atılarak daha büyük ve yeni bir derinin meydana getirildiği, beslenmenin olmadığı ve farklı fizyolojik değişimlerin yaşandığı gelişimsel dönem; eşanlam: gömlek değişimi.

deri değiştirme hattı (*Fr. suture ecdysiale, f; İng. ecdysial cleavage line; ecdysial line*) **tar**. Böcek derisinde ekzokütikulanın azaldığı özellikle eklembacaklılarda deri değiştirme davranışında larvanın ya da erginin çıkış noktası olarak görev yapan zayıf yapılı, özel alan; eşanlam: ekdisiyal hat.

deri değiştirme jeli (*Fr. gel de mue, m; İng. molting gel*) **tar**. Böceklerde deri değiştirme sürecinde ekzuvial boşlukta aktif olmayan kitinaz ve proteazları içeren ve bu enzimlerin aktive olmasıyla eski deriyi parçalamaya yarayan sıvı.

deri değiştirme sıvısı (*Alm. Ecdysialflüssigkeit, f; Häutungsflüssigkeit, f; Fr. fluide mue, m; İng. exuvial fluid; molting fluid*) **tar**. Böceklerde deri değiştirme sürecinde ekzuvial boşlukta, yeni derideki dış epikütikulanın oluşmasıyla birlikte aktif hale geçen kitinaz ve proteazları içeren ve ekzuvial boşluk üzerinde kalan eski deriyi parçalamaya yarayan sıvı.

deri değiştirmeyi tetikleyen hormon (*Alm. Häutungshormon, n; Fr. ecdysone, f; hormone de de mue, f; İng. ecdysis triggering hormone*) **tar**. Böceklerde ve eklembacaklıların trakelerindeki inka hücreleri tarafından üretilerek ventral sinir kordonu üzerine etki eden ve deri değiştirme hareketi öncesindeki ilk kasılma hareketlerinin oluşumunu kontrol eden hormon.

derialtı kanatizli böcekler (*Alm. holometabole Insekten, pl; Fr. endoptérygotes, pl; holométaboles, pl; İng. endopterygota; holometabola*) **tar**. Insecta sınıfı, Pterygota alt sınıfı Endopterygota üsttakımında yer alan, larva, pupa ve ergin dönemleri olan, kanat gelişimleri pupa döneminde vücutlarının içerisinde gerçekleşen, pul kanatlılar, sinekler, arılar, kınkanatlıların aralarında bulunduğu 11 takımında yer alan 850 000 tanımlanmış türü bulunan, tam başkalaşım geçiren böcekler; eşanlam: endopterigotlar.

deriböceği (*Alm. Dornspeckkäfer, m; Fr. dermeste des peaux, m; destructeur de cuir, m; İng. hide beetle; leather beetle; Lat. Dermestes maculatus*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının deriböcekleri (Dermestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dermestes maculatus* olan, erginleri 5,5-10 mm boyunda, koyu kahverengi veya siyah renkli, göğüs üzerinde beyaz kıllı bir bant bulunan, ergin ve larvaları hayvan ve insan kadvralarında, kurutulmuş hayvansal ürünlerde beslenerek zarara yol açan, aynı zamanda doğal döngüye ve adli olayların aydınlatılmasına katkı sağlayan böcek türü.

derikanatlılar (*Alm. Ohrwürmer, pl; Fr. dermptères, pl; İng. earwigs; Lat. Dermaptera*) **tar**. Böcekler içinde yer alan, iki çift kanada sahip, arka kanatları çok kısa olup derimsi yapıdaki ön kanatların altına katlanmış, vücut sonunda bir çift kısaç görünümlü uzantı taşıyan, ağız parçaları ısırıcı çiğneyici özellik gösteren, bazı türleri bitkilerle, bazıları hayvansal besinlerle beslenen, genellikle geceleri hareket eden türlere sahip takım; eşanlam: kulağakaçanlar.

derin toprak işleme (*Alm. tiefe Bodenbearbeitung; Fr. travail profond du sol, m; İng. deep tillage*) **tar**. Toprağın olağan sürülme derinliğinden daha derinde; örneğin 40-60 cm derinlikte işlenmesi.

derin yataklı kümes (*Alm. Matratzeneinstreu, f; Fr. poulailler à litière profonde, m; poulailler à litière épaisse, m; İng. deep litter chicken coop*) **tar**. Kümes tabanına 15-25 cm yataklık malzeme serilen, yemlik ve sulukların da bu malzeme üzerine yerleştirildiği sistemler.

deriüstü kanatizli böcekler (*Alm. hemimetabole Insekten, pl; Fr. exoptérygotes, pl; hemimétaboles, pl; İng. exopterygota; hemimetabola*) **tar**. Insecta sınıfı, Pterygota alt sınıfı, Exopterygota üsttakımında yer alan kanat gelişimleri vücutlarının dışarısından görülebilen, pupa dönemi bulunmayan, yavruların ergine benzediği, biyolojik evreleri nimf ve ergin olarak adlandırılan, aralarında termitler, çekirgeler ve tripslerin yer aldığı 15 takım içinde 130 000 tanımlanmış türü olan, yarı başkalaşım geçiren böcekler.

dermatofit (*Alm. Dermatophyt, m; Fr. dermatophyte, m; İng. dermatophyte*) **tar.** Deri hastalığına neden olan funguslardan her birine verilen özel bir isim.

detritus bkz. **tar. organik kırıntı.**

deutocin (*Fr. deutogyne, m; İng. deutogyne*) **tar.** Eriophyoid akarların normal gelişme evrelerinden farklı meydana gelen, erkeği bulunmayan, aşırı soğuk koşullara dayanıklı olan ve kışı geçirebilen ve normal dişileri meydana getirecek yumurtaları bırakan dişi eriofit formlarının özelliği; eşanlam: deytocin.

deutonimf (*Alm. Deutonymph, f; Fr. deutonymphe, f; İng. deutonymph*) **tar.** 1. Bazı akar türlerinde hipopuslar olarak adlandırılan ve normal dönemlere göre çok değişikliğe uğramış, bireyin uygun olmayan koşullarda canlı kalmasına olanak veren ve akar türünün çevreye dağılmasında rol oynayan, beslenme organları körelmiş, bacakları küçülmüş ara dönem. 2. Bazı kırmızıörümcek türleri akarlarda larvadan sonra görülen ve dört çift bacaklı nimf dönemlerinden ikincisi olan, ergin öncesi son dönem.

dev balarısı (*Alm. Riesenhonigbiene, f; Fr. abeille géante, f; İng. giant honey bee; Lat. Apis dorsata*) **tar.** Arılar (Hymenoptera. takımının balarıları (Apidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Apis dorsata* olan, işçi arılar 17-20 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi ve sarı renkli, çiçekli bitkilerin döllemede önemli rol oynayan, bal, polen, arı reçinesi, balmumu, arı zehiri, arı sütü gibi ürünleri beslenme, sağlık, kozmetik gibi alanlarda kullanılan sosyal yaşayışlı ve güneşdoğu Asya kökenli böcek türü.

dev mavi kelebek (*Alm. Blasenstrauch-Bläuling, m; Fr. argus du Baguenaudier, m; azuré du baguenaudier, m; İng. Iolas blue; Lat. Iolana iolas*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Lycaenidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Iolana iolas* olan, erginlerinin kanat açıklığı 18-21 mm, morumsu mavi renkli, larvaları patlangaç, yalancı sinameki gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

dev soymukböceği (*Alm. Riesenbastkäfer, m; Fr. hylésine géant, m; İng. European spruce beetle; great spruce bark beetle; Lat. Dendroctonus micans*) **orm. tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Dendroctonus micans* olan, erginleri 7-9 mm boyunda, parlak siyah renkli, üzeri kıllı olup ergin ve larvaları ladin ve çam türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren ve ağaçları kurutabilen böcek türü; eşanlam: dev kabukböceği.

dev su tahtakuruları (*Alm. Riesenwanzen, pl; Fr. léthocères d'Amérique, m; punaises d'eau géantes, pl; İng. alligator ticks; electric-light bugs; giant water bugs; Indian toe-biters; toe-biters; Lat. Belostomatidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, bazı türleri 11 cm uzunluğunda olan, durgun su, göl ve havuzlarda yaşayan, sucul ortamdaki diğer böcekler, salyangozlar, kurbağa yavruları ve küçük balıklarla beslenen türleri içeren, en bilinen türü dev su tahtakurusu (*Lethocerus patruelis*) olan familya.

dev su tahtakurusu (*İng. giant water bug; Lat. Lethocerus patruelis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının dev su tahtakuruları (Belostomatidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lethocerus patruelis* olan, 8 cm uzunluğunda, durgun su, göl ve havuzlarda yaşayan, sucul ortamdaki diğer böcekler, salyangozlar, kurbağa yavruları ve küçük balıklarla beslenen böcek türü Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının dev su tahtakuruları (Belostomatidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lethocerus patruelis* olan, 8 cm uzunluğunda, durgun su, göl ve havuzlarda yaşayan, sucul ortamdaki diğer böcekler, salyangozlar, kurbağa yavruları ve küçük balıklarla beslenen böcek türü.

dev tosvuranböceği (*Alm. bunter Pochkäfer; geschcheckter Nagekäfer; Fr. horloge de la mort; grosse vrillette, f; İng. deathwatch beetle; Lat. Xestobium rufovillosum*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tosvuran böcekler (Anobiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Xestobium rufovillosum* olan, erginleri kırmızımsı kahverengi, 5-7 mm boyunda, ergin ve larvaları meşe, gürgen, kestane, karaağaç, kavak ve söğüt gibi ağaçların kurumuş dal ve gövdeleriyle, bunlardan yapılmış mobilya ve ahşap malzemelerde galeriler açarak beslenen böcek türü.

dev yeşilçekirge (*Fr. magicienne anatolienne, f; İng. Anatolian predatory bush-cricket; Lat. Saga natoliae*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının yeşilçekirgeler (Tettigoniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Saga natoliae* olan, erginleri 50-90 mm boyunda, yeşilimsi kahverengi, ergin ve nimfleri böcekleri avlayarak beslenen böcek türü.

devalüasyon (*Alm. Abwertung, f; Devaluation, f; Fr. dévaluation, f; İng. devaluation*) **tar.** Ülke para değerinin, döviz değerlerine göre değerine oranla, yasal olarak düşürülmesi.

devamlı akışlı sulama (Alm. *stetige Bewässerung*; Fr. *irrigation continue*, f; İng. *continuous irrigation*) **tar.** Sulama suyunun sistemde bulunan tüm kanallara kullanıcının istediği zaman su alabileceği şekilde sürekli olarak verilmesi esasına dayanan yöntem; eşanlam: devamlı akış yöntemi.

deveelması çiçekseveni (Lat. *Anthaxia hypomelaena*) **tar.** Kırkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia hypomelaena* olan, 3,7-5 mm boyunda, göğsünün yarısı mavi yarısı turuncu olan, kanatları metalik mavimsi yeşil renkteki erginleri deveelması çiçekleriyle, larvaları ise sap ve köklerde tüneller açarak beslenen böcek türü.

devegiller (Alm. *Schwielensohler*, m; Kameltiere, pl; Fr. *camélidés*, pl; İng. *camelidae*; Lat. *Camelidae*) **tar.** Memeliler (Mammalia) sınıfının, çifttoynaklılar (Artiodactyla) takımının, gevişgetirenler (Ruminantia) alt takımından, topuktabanlılar (Tylopoda) üst familyasından, içinde üç ayrı cinse (*Camelus*, *Lama*, *Vicugna*) dağılan altı türün (*Camelus dromedarius*, *Camelus bactrianus*, *Lama glama*, *Lama guanicoe*, *Vicugna vicugna*, *Vicugna pacos*) yer aldığı ve çeki gücünden, etinden, sütünden ve lifinden yararlanılan deve familyası; eşanlam: Camelidae familyası.

devekuşu (Alm. *afrikanischer Strauß*, m; *Vogel Strauß*, m; Fr. *autruche*, f; *autruche d'Afrique*, f; İng. *ostrich*; Lat. *Struthio camelus*) **tar.** Struthionidae familyasının *Struthio* cinsi içerisinde yer alan, kuluçka süresi 42 gün olan, başlıca et, deri ve yumurta verimi için yetiştirilen ve dünyada yaşayan en büyük kuş olan yarı evcil bir kanatlı hayvan türü.

devkoşniller (Alm. *Margarodiden*, pl; Fr. *margarodidés*, pl; İng. *cottony cushion scales*; *giant coccids*; *giant scale insects*; *ground pearls*; Lat. *Margarodidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, dişleri oval vücutlu, üzeri beyaz tozumsu mum tabakasıyla örtülü, bitkilerin yaprak, sürgün, gövde, dal, kök gibi kısımlarında beslenen türleri içeren ve en bilinen türü çam pamuklubiti (*Marchalina hellenica*) olan familya; eşanlam: incibenzeri koşniller.

dezenfeksiyon banyosu (Alm. *Disinfektion Tauchbeizung*, f; Fr. *désinfection par immersion*, f; *désinfection par trempage*, f; İng. *dipping for disinfection*; *disinfection steeping*) **tar.** Koyun, keçi, domuz gibi hayvanların dış parazitler ve çeşitli hastalıklara karşı korumak için özel yapılmış banyoluk içerisindeki ilaçlı suya batırılıp çıkarılması uygulaması; eşanlam: banyo.

dezenfektan (Alm. *Desinfektionsmittel*, n; Fr. *désinfectant*, m; İng. *disinfectant*) **tar.** Bitki, organ, doku veya cansız ortamı, patojenlerin etkilerinden arındıran fiziksel veya kimyasal maddeler.

dezenflasyon (Alm. *Disinflation*, f; Fr. *désinflation*, f; İng. *disinflation*) **tar.** Ürün fiyatlarını azaltmaya yönelik hafif önlemlerle enflasyonun durdurulmaya çalışılması durumu.

dış açık (Alm. *Auslandsdefizit*, n; *Defizit der Zahlungsbilanz*, n; Fr. *déficit externe*, m; *déficit extérieur*, m; İng. *external deficit*) **tar.** Dış ticaretteki borç kalemlerinin alacak kalemlerinden fazla olması durumu.

dış asalak (Alm. *Ektoparasit*, m; Fr. *ectoparasite*, m; İng. *ectoparasite*; *external parasite*) **tar.** Konakçısının dış tarafında yaşayan parazit; eşanlam: dış parazit, ektoparazit.

dış çiğneyici lob (İng. *galea*; *lobus externus*) **tar.** Maksillada yer alan stipese dış taraftan bağlı bulunan, böceklerde çiğneme işlevine yardımcı olan, kelebeklerde ise bir hortum haline dönüşerek emici görev üstlenen ağız parçası.

dış epikütikula (Fr. *cuticuline*, f; İng. *cuticulin*; *envelope*; *outer epicuticle*) **tar.** Böceklerde epidermis hücreleri tarafından üretilen, deri değiştirme sürecinde ilk oluşan, kitin içermeyen, böcek kütikulasının en dış, trakeollerin ise tek kütikular tabakası; eşanlam: kütikulin.

dış gebelik (Alm. *Eileiterschwangerschaft*, f; Fr. *grossesse extra-utérine*, f; İng. *ectopic pregnancy*) **tar.** Memeli dişi hayvanlarda gebelik ürünü olan döllenmiş yumurtanın rahim boşluğu dışında yerleşmesiyle oluşan bir gebelik komplikasyonu; eşanlam: ektopik gebelik.

dış iskelet (Alm. *Außenskelett*, n; *Exoskelett*, n; Fr. *exosquelette*, f; İng. *exoskeleton*) **tar.** Eklembacaklılarda kasların içten bağlantı yaptığı, organizmayı dış etkilerden koruyan, vücut suyunun muhafaza edilmesini sağlayan, organizmaya şeklini veren ve boydan boya örten sert kütikuladan meydana gelen örtü.

dış parazitoit (Alm. Ektoparasitoid, m; Fr. ectoparasitoïde, m; İng. ectoparasitoid) **tar.** Konakçısının vücudu dışarısında beslenerek gelişimlerini tamamlayan parazitoit; eşanlam: ektoparazitoit.

dış yapı özellikleri (Alm. Außenstruktur Eigenschaften, pl; Fr. caractéristiques de structure externe, pl; İng. external characteristics; external structure characteristics) **tar.** Çiftlik hayvanlarında vücudu örten liflerin rengi ve dağılımı, cidago ve sağrı yüksekliği, vücut, baş ve kulak uzunluğu ve boynuz, kuyruk, meme ve ibik yapısı ve şekli gibi özellikler dış morfolojik özellikler.

dışa açık büyüme (Alm. auslandsorientiertes Wachstum; Fr. croissance financée par le déficit extérieur, f; croissance économique étrangère, f; İng. outward-oriented growth) **tar.** Dışsatım veya dış yatırıma yönelik büyüme stratejisi.

dışalım (Alm. Einfuhr, f; Import, f; Fr. importation, f; İng. import) **tar.** Yabancı ülkelerden mal ve hizmet alınması işlemi; eşanlam: ithalat.

dışalım kısıtlaması (Alm. Einfuhrbeschränkung, f; Fr. limite des importations, f; restriction à l'importation, f; İng. import limitation; import restriction) **tar.** Bir ülkenin ithalatında, gümrük tarifeleri ve ithal kotalarının belirli ölçüğe ayarlanması; eşanlam: ithal sınırlaması.

dışalım kotası (Alm. Importquote, f; Einfuhrkontingent, n; Fr. quota d'importation, m; İng. import quota) **tar.** Bir ülkeye yapılacak olan dışalım hem değer hem de miktar olarak devlet tarafından sınır getirilmesi; eşanlam: ithal kotası.

dışkisinekleri (Alm. Dungfliegen, pl; İng. dung flies; Lat. Scathophagidae) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, hayvan dışkılarında bol bulunan, avcı özellik gösteren, ayrıca bitki sap ve yapraklarında galeri açan türleri içeren familya.

dışparazit akar (Alm. Ektoparasite Milbe, f; Fr. acarien ectoparasite, m; İng. ectoparasitic mite) **tar.** Çoğu konakçısına özelleşmiş, kanda beslenen, derilerde tünel şeklinde leke görünümü oyuk oluşturan, kuş, yarasa, balık, sürüngenler, çiftlik hayvanları ve yaban hayatındaki omurgalıların yer aldığı çok sayıda konakçıda sokup emerek beslenen, önemli hastalık etmenlerinin de vektörü olan Sarcoptidae, Dermoglyphidae, Analgidae, Lalelapidae, Trombiculidae, Macronyssidae, Erytraeidae ve Trombidiidae familyası türleri ile omurgalı ve omurgasızlarda dışparazit yaşayan akarlar; eşanlam: ektoparazit akar.

dışsalgı bezi (biyom. ekzokrin bez) (Alm. exokrine Drüse, f; Fr. glande exocrine, f; İng. exocrine gland) **1. biyom.** Salgısını kanal aracılığıyla belli bir organın boşluğuna veya vücut dışına boşaltan tükürük bezi, safra kesesi gibi bezler. **2. tar.** Böceklerde pis koku, ipek, zehir, çekici koku ve mum gibi salgıları özel kanalları aracılığıyla vücut dışına ya da içerisine bırakan bezler.

dışsatım (Alm. Ausfuhr, m; Export, m; Fr. exportation, f; İng. export; exportation) **tar.** Üretilen hammadde, yarı mamul, mal ve hizmetlerin yurt dışına satılması; eşanlam: ihracat.

dışsatım kotaları (Alm. Ausfuhrquoten; Exportquoten, pl; Fr. quotas d'exportation, m; İng. export quotas) **tar.** Ülkelerarası anlaşmalar doğrultusunda bir malın, talebin arzdan daha az olması sonucu fiyatının belirli bir eşiğin altına düşmesini engellemek amacıyla ihracatın sınırlandırılması; eşanlam: ihracat kotaları.

dışsatım primi (Alm. Ausfuhrsubvention, f; Exportsubvention, f; Fr. prime à l'exportation, m; subvention à l'exportation, m; İng. export bonus; export subsidy; premium on exports) **tar.** Dışsatım mallarının ucuzlatılması amacıyla ihracatçılara yapılan parasal destek; eşanlam: ihracat primi.

dışsatım vergileri (Alm. Ausfuhrsteuern, f; Fr. taxes d'exportation, f; İng. export taxes) **tar.** Dış ülkelere yapılan satışlardan alınan devlet payı; eşanlam: ihracat vergileri.

dışsatımda vergi iadesi (Alm. Steuerrückerstattung im Export, f; Fr. remboursement des taxes à l'exportation, f; İng. tax refund for exportation) **tar.** Devlet tarafından, ihracatı teşvik ederek döviz girişini artırmak amacıyla maliyete ait olan bir kısım vergilerin ihracatçı işletmelere iade edilmesi; eşanlam: ihracat vergi iadesi.

dıştan yalıtım (Alm. äußere Isolierung; Fr. mur manteau; isolation externe, f; İng. external insulation; external wall insulation) **tar.** Yapı elemanının dış yüzeyine yapılan ısı ve nem yalıtımı.

dıştan yanmalı motor (Alm. *externer Verbrennungsmotor*; Kraftmaschine mit äußerer Verbrennung, f; Fr. *moteur à combustion externe*, m; *moteur à énergie externe*, m; İng. *external combustion engine*) **tar**. Motor dışında ısıtılan bir akışkanın enerji dönüşümünden yararlanılan motor tipi.

diafiltrasyon (Alm. *Diafiltration*, f; Fr. *diafiltration*, f; İng. *diafiltration*) **tar**. Sütte bulunan serum proteinlerinin derişik hale getirilmesi amacıyla ultrafiltrasyon sonrası kısmen tekrar sulandırılıp derişiminin daha da artırılması işleminin.

Diantovirüs (Alm. *Dianthovirus*, n; Fr. *Dianthovirus*, m; İng. *Dianthovirus*) **tar**. Adını tip üyesi *Carnation ringspot virus*'ün konakçısı olan karanfilden (*Dianthus*) alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak iki parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak bitkiler arasındaki temasla ve tohumla taşınan bitki virüsü cinsi.

didimospo (Alm. *Didymospor*, f; Fr. *didymospore*, f; İng. *didymospore*) **tar**. Sporları yumurta şeklinde ya da uzunca, bir bölmeli olanlar.

dikalsiyum fosfat (Alm. *Calciumhydrogenphosphat*, n; *Dicalciumphosphat*, n; Fr. *phosphate bibasique de calcium*, m; *phosphate dicalcium*, m; İng. *calcium monohydrogen phosphate*; *dibasic calcium phosphate*) **tar**. Hayvanların kalsiyum ve fosfor ihtiyacını karşılamada karma yemlerde sıkça kullanılan, %22,5 Ca ve %17,5 civarında P içeren, DCP olarak da anılan yem katkı maddesi.

dikaryon (Alm. *Dikaryon*; Fr. *dicaryon*, m; İng. *dicaryon*) **tar**. *Puccinia* spp.'nin esyospor, üredospor ve telütosporları örneğinde olduğu gibi genellikle ayrı ayrı ebeveyn hücrelerden gelen ve bir fungal hücrede yan yana bulunan haploit bir çift nükleus.

dikaryotik hücre (Alm. *dikaryotische Zelle*; Fr. *cellule dicaryotique*, f; İng. *dikaryotic cell*) **tar**. Bazı mantarlarda farklı eşey tiplerine sahip iki monokaryotik misel hücrelerinin birleşmesi ile oluşan çift çekirdekli misel hücresi.

dikdörtgen dikim (Alm. *rechteckiges Anpflanz*, m; Fr. *plantation en rectangle*, f; İng. *rectangular planting*) **tar**. Sıra arası mesafenin sıra üzeri mesafeden daha geniş planlandığı dikim sistemi.

diken ışın (Fr. *rayon épineu*, m; İng. *actinotrichium*; *spiny ray*) **tar**. Balık yüzgeçlerinde, embriyonik aşamada ipliksi yumuşak bir yapıdan türemiş, segmentsiz, sert ve diken gibi sivri uçlu oluşumlar; eşanlam: aktinotrihyum.

dikensinliler (Alm. *Stachelflosser*, pl; Fr. *acanthopterygiens*, pl; İng. *acanthopterygians*; Lat. *Acanthopterygii*) **tar**. Balıkların yüzgeçlerinde yumuşak ışının dışında diken ışın içeren grubu.

dikenli (Alm. *borstig*; *stachelig*; Fr. *échiné*; İng. *echinate*; *echinulate*) **tar**. *Aspergillus parasiticus* ya da *Ustilago hordei*'nin sporlarında görüldüğü gibi genellikle fungus sporları yüzeyinin sivri uçlu dikenimsi yapıda olması.

dikenli haşhaş (Alm. *grossblümiger Stachelmohn*, m; İng. *large-flowered prickly poppy*; *prickly poppy*; Lat. *Argemone grandiflora*) **tar**. Haşhaşgiller (Papaveraceae) familyasına ait, Meksika orijinli, tohumla çoğaltılan, kuraklığa dayanıklı, soğuğa hassas, çok ideal bir bahçe kenarı, sınır bitkisi olan, tek yıllık bitki.

dikenli kaktüs kabuklubiti (Alm. *cochenilles des cactées*, f; *Kakteenschildlaus*, f; Fr. *kermès des cactiers*; İng. *cactus scale*; Lat. *Diaspis echinocacti*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Diaspis echinocacti* olan, dişilerin kabuğu yuvarlak, 1,5-2,5 mm çapında, beyazımsı renkte ve ortası kahverengi, ergin ve nimfleri kaktüslerin toprak üstü kısımlarında beslenerek renk değişikliklerine ve kurumaya yol açabilen böcek türü.

dikenli silindirbacaklı tahtakurusu (Lat. *Patapius spinosus*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının silindirbacaklı tahtakuruları (Leptopodidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Patapius spinosus* olan, iri gözlü, vücudu dikenlerle kaplı, silindir şeklinde bacaklı, nehir kenarları ve taş altlarındaki nemli ortamlarda yaşayan, küçük böceklerle beslenen böcek türü.

dikenli tahtakuruları (Alm. *Bauchkielwanzen*, pl; *Stachelwanzen*, pl; İng. *shield bugs*; Lat. *Acanthosomatidae*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, göğüs kısmında öne doğru uzamış dikensi uzantı taşıyan, çalılar, ağaçlar ve özellikle meyveler üzerinde beslenen türleri içeren, bazı türleri avcı olan familya.

dikenli yaprakböceği (*Alm. schwarzer Stachelkäfer; İng. prickly leaf beetle; Lat. Hispa atra*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hispa atra* olan, erginleri 2,7-4,5 mm boyunda, siyah renkli ve üzeri dikenlerle kaplı olup ergin ve larvaları buğdaygillerin yapraklarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

dikenlikarınlı kınkanatlılar (*Alm. Stachelkäfer, pl; İng. pintail beetles; tumbling flower beetles; Lat. Mordellidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginlerinin karın ucu diken şeklinde uzamış olan, bitkilerin yaprak, çiçek ya da odunsu dokularında beslenen türleri içeren familya.

dikenlikurt (*Alm. Ägyptischer Baumwollkapselwurm; Fr. chenille épineuse du cotonnier, f; İng. cotton spotted bollworm; Egyptian bollworm; Egyptian stemborer; spiny bollworm; Lat. Earias insulana*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Nolidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Earias insulana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 20-28 mm, sarımsı yeşil renkli, larvaları pamuk, bamyacı, ebegümeci gibi bitkilerin sürgün, tomurcuk, çiçek ve meyvelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: dikenli pamuk kozakurdu.

dikensi çıkıntı (*Alm. Stachelspitze, f; Fr. mucron, m; İng. mucro; mucron*) **1. orm.** Başta çam türlerinin kozalakları olmak üzere birçok kozalakta iç pulların ucundan ya da sırt kısmından dışarıya doğru uzanan batıcı çıkıntı. **2. tar.** Bazı nematot gruplarında kuyruk ucunda bulunabilen kütikular sert ya da sivri çıkıntı; eşanlam: mukron.

dikensizler (*Alm. stachellose Fische, pl; Fr. anacanthiniens, pl; gadiformes, pl; İng. anacanthiniens; Lat. Anacanthini; Gadiiformes*) **tar.** Omurgalı hayvanlardan balıklar sınıfı, tükel ağızlılar alt sınıfı, kemikli balıklar takımının, yüzgeçleri dikensiz, yüzme keseleri kapalı balıkların bir alt takımı.

dikey bütünleşme (*Alm. vertikale Integration, f; Fr. intégration verticale, f; İng. vertical integration*) **1. endst.** Tedarik, üretim ve dağıtım aşamalarında meydana gelebilecek aksamaların giderilmesi, stok masraflarının azaltılması ve dolayısıyla maliyetlerin düşürülmesi amacıyla firmaların tedarikçi ve/veya dağıtıcılarıyla birleşmesi; eşanlam: dikey tümleştirme. **2. tar.** Bir tarımsal ürün tipinin üretim ve dağıtımının tüm değişik aşamalarının tek bir işletmenin yönetimi altında olması.

dikey dayanıklılık (*Alm. vertikale Resistenz, f; Fr. résistance verticale, f; İng. race specific resistance; specific resistance; vertical resistance*) **tar.** Bitkilerde tek gen aracılığıyla yönetilen, tek bir hastalığa karşı kuvvetli düzeyde dayanıklılığın sağlandığı, bir patojenin sadece bir ırkına dayanıklı olup diğer ırklarına dayanıklı olunmadığı durum; eşanlam: ırka özgü olan dayanıklılık.

dikey geliş (*Alm. vertikale Presentation, f; Fr. présentation verticale; İng. vertical presentation*) **tar.** Memeli hayvanlarda doğum esnasında ananın omurga hattı ile yavrunun omurga hattının birbirine dikey olduğu geliş şekli.

dikey taşınma (*Fr. transmission transovarienne, f; İng. transovarial transmission; transovarian transmission*) **tar.** Kene ve örümcekler tarafından taşınan hastalık etmenlerinin ve mikrobiyal simbiyotların çoğalma organlarına yerleşerek yumurta aracılığıyla bir sonraki döllere geçirilmesi; eşanlam: transovariol taşınma, yumurtayla taşınma.

dikilme platformu (*İng. standing platform*) **tar.** Hayvanın barınakta bulunduğu sürece, yattığı ya da ayakta durduğu, boyutları, hayvanın yaşına, ırkına, canlı ağırlığına göre değişen bölüm.

dikim 1. (*Alm. Pflanzung, f; Fr. plantation forestière, f; İng. forestry planting*) **orm.** Ağaçlandırma planları kapsamında çıplak köklü veya tüplü orman ağacı fidanlarının diriörtü temizliği yapılmış ve toprağı işlenmiş alanlara dikilmesi işlemi. **2.** (*Alm. Pflanzung, f; Fr. plantation, f; İng. planting*) **tar.** Herhangi bir fide veya fidanı yetiştirmek için toprağı yerleştirmek.

dikim sıra aralığı (*Alm. Reihenabstand, m; Fr. écartement des rangs, m; İng. inter-row spacing; row spacing*) **tar.** Tarla bitkilerinde ve dikili ormanlarda, bitkinin en iyi su ve ışık alma, büyüme koşullarını sağlamak üzere planlanan dikim sıraları arası uzaklık.

diktiyospor (*Alm. Dictyospor, f; Fr. dictyospore, f; İng. dictyospore; muriform spore*) **tar.** Üzerinde enine ve boyuna septumları (bölmeleri) bulunan bir spor.

diktiyozom (*Alm. Dictyosom, n; Fr. dictyosome, m; İng. dictyosome*) **tar.** Bitkilerin, omurgasız hayvanların ve Oomycota başta olmak üzere diğer bazı fungusların hücrelerinde elektron mikroskopta görülebilen ve Golgi

aygıtını teşkil eden membranlarla sarılı, çoğu zaman kubbe biçiminde, bazen de iç içe girmiş şekilde 5-10 tane üst üste yığılmış yassı kesecikten oluşan yapı.

dil (*Alm. Glossa, f; Fr. glossa, f; İng. glossa*) **tar**. Böceklerde labiumda yer alan, prementuma bağlı olan, tat duyusu, besini kavrama ve geriye itme görevlerini yapan, özellikle arılarda ince bir hortum halinde gelişerek emme işlevini yerine getiren ağız parçası.

dilcikli aşı (*Alm. Kopulieren mit Gegenzunge, n; Fr. greffe en fente anglaise, f; greffe à l'anglaise, f; İng. tongue graft; whip and tongue graft; whip graft*) **tar**. Aşılama yapılabilen bitkilerde aynı kalınlıkta olan kalem ve anaçta verev olarak kesilen yüzeylerde birbirinin ters yönüne doğru açılan eğimli çentiklerin iç içe geçmesi ile yapılan kalem aşısı tekniği.

dimiktik göl (*Alm. dimiktischer Binnensee, m; Fr. lac dimictique, m; İng. dimictic lake*) **tar**. Yüzeyden dibe kadar ilkbahar ve sonbahar olmak üzere yılda iki kez karışım gösteren ve bu karışım döneminde su sıcaklığının gölün her derinlik seviyesinde aynı olduğu, kış aylarında yüzeyinde buz tabakası olup sıcaklığın alt katmanda yüksek olduğu ve yaz aylarında ise yüzeyden dibe doğru azalan bir sıcaklık tabakalaşmasının görüldüğü göl.

dinitrojenaz (*Alm. Dinitrogenase, f; Fr. dinitrogénase, f; İng. dinitrogenase*) **tar**. Moleküler nitrojeni ATP yardımıyla amonyağa indirgenmesini katalizleyen iki enzimden bir.

dinlenici spor (*Alm. ruhende Spore; Fr. spore au repos, f; İng. resting spore*) **tar**. Daha çok funguslarda olmak üzere, mikroorganizmaların kötü koşullara karşı oluşturduğu klamidospore, oospore, telötozpor gibi dayanıklı sporlar.

dinlenme (*tar. dormansi*) (*Alm. Schlafzustand, m; Fr. dormance, f; İng. dormancy*) **tar**. Organizmaların yaşam çevriminde, metabolizmanın çok yavaşladığı, büyümenin ve gelişmenin asgaride tutulduğu ya da durduğu, hayvanlarda ve bitkilerde fiziksel faaliyetin görülmediği dönem; eşanlam: uyurluk.

dinlenme alanı (*Alm. Ruheraum, m; Fr. aire de couchage, f; gisoir, m; İng. bedded area; bedding area; lying area; resting area*) **tar**. Tabanına yataklık serilmiş, rüzgâr, yağış ve güneş etkilerinden bir çatı ve duvarlarla korunmuş alan.

Dinovernavirüs (*Alm. Dinovernavirus, n; Fr. Dinovernavirus, m; İng. Dinovernavirus*) **tar**. Adını double stranded (çift sarmallı), insect (böcek), Latince dokuz demek olan novem ve RNA kelimelerinin baş harflerinden alan, viryonları izometrik, genetik materyal olarak çok parçalı (9), çizgisel, çift sarmallı RNA içeren, omurgasızları enfekte eden virüs cinsi.

diöstrüs (*Alm. Zwischenbrunst, f; Diöstrus, m; Fr. dioestrus; İng. diestrus*) **tar**. Memeli dişi hayvanlarda korpus luteum büyüklüğünün ve ürettiği progesteron hormonunun düzeyinin maksimum olduğu ve buna bağlı olarak nihai foliküler gelişmenin, kızgınlığın ve ovulasyonun engellendiği kızgınlık döngüsü aşaması.

dip balığı (*tar. demersal balık*) (*Alm. Bodenfisch, m; Fr. poisson benthique, m; poisson de fond, m; poisson demersal, m; İng. demersal fish*) **tar**. Yaşama koşullarına göre, hayatlarının büyük bir kısmını, özellikle ergin hayat aşamasını suyun taban kısmında veya taban yüzeyinde geçiren balıklar.

dip patlatma (*İng. pan breaking*) **tar**. Tarlada sürekli olarak aynı derinlikte sürüm yapılması nedeniyle, işlenen toprak katmanının altında oluşan ve tabantaşı olarak adlandırılan sertleşmiş tabakayı, toprağın yapısına zarar vermeden parçalama yöntemi.

dip sürgünü (*Alm. Wurzelschössling, m; Wurzeltrieb, m; Fr. drageon, m; İng. sucker*) **tar**. Çok yıllık bitkilerde kök gövdesinin toprakla temas ettiği bölgede aşı noktasının hemen üzerinde kalemden veya altında anaçtan çıkan verimsiz sürgün.

dipçik görünümlü (*Alm. keulenförmig; Fr. claviforme; İng. clavate; claviform; club-like*) **tar**. Bazı sporların uç kısma doğru gittikçe kalınlaşıp topuz şeklindeki görünen hali; eşanlam: topçuk görünümlü.

dipkazan (*Alm. Tiefenlockerer, m; Untergrundlockerer, m; Fr. charrue sous soleuse, f; İng. subsoil plow; subsoiler*) **tar**. Özellikle, sürekli aynı derinlikte sürüm yapılması nedeniyle oluşan tabantaşını kırmak için kullanılan, çatı, üç nokta askı düzeni ile işleyici parça uç demiri ve gövdeyi çatıya bağlayan ayaktan oluşan birincil bir toprak işleme aleti.

dipkurtları (*Lat. Capnodis tar*). Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, grimsi siyah renkli, 15-35 mm uzunlukta, erginleri erik, kayısı, kiraz, vişne, şeftali, badem, kavak, söğüt, antepfıstığı gibi bitkilerle, larvaları ise kökboğazında ve kökte açtığı galeriler içinde beslenerek zarara yol açan, tarımsal yönden önemli türleri arasında *Capnodis tenebrionis*, *C. miliaris* ve *C. carbonaria* gibi türlerin bulunduğu böceklerin genel adı.

diplanetizm (*Alm. Diplanetismus, n; Fr. diplanetisme; İng. diplanetism tar*). Bir fungusun hayat çemberinde iki tip zoospor (hareketli hücre) oluşturması durumu; örneğin Saprolegniales takımı üyeleri.

diploid partenogenesis (*Alm. diploide Parthenogenese, f; Fr. parthénogénèse diploïde; İng. diploid parthenogenesis tar*). Partenogenetik olarak gelişen yumurtaların, haploit gametlerden otomiktik ya da apomiktik partenogenez yollarıyla diploit olduğu üreme şekli.

diploit evresi (*Alm. Diplophase, f; Fr. diplophase, f; İng. diplophase tar*). Her bir hücrede diploit karakterli çekirdeklerin bulunduğu aşama; eşanlam: diplofaz.

direk (*Alm. Stütze, f; Fr. pilier, m; İng. pillar 1. orm*). Kabuksuz orta çapı 8-22 cm boyu 1,5 m ve daha uzun olan yuvarlak odun. **2. tar**. Terbiye sistemlerinde, ağaçtan, betondan, demirden veya alüminyum ve benzeri malzemelerden yapılan uzun ve kalın destek.

diri odunböcekleri (*Alm. Splintholzkäfer, pl; İng. powderpost beetles; Lat. Lyctidae tar*). Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, yaprağını döken ağaçların odun dokusu içinde ya da depolanmış tomruklarda beslenen türlere sahip ve en bilinen türü kahverengi diri odunböceği (*Lyctus brunneus*) olan familya.

disakarit (*Alm. Disaccharid, n; Fr. disaccharide, m; İng. disaccharide tar*). 1. İki monosakarit molekülünün bir molekül su çıkararak oluşturdukları karbonhidratlar. 2. İki monosakaritin birbirine glikozit bağı ile bağlanmaları sonucu oluşan, en önemli üyeleri sakaroz (sükroz), maltoz, laktoz, selobioz, izomaltoz, turanoz, trehaloz, melibioz ve gentibioz olan karbohidratlar.

diskli pulluk (*Alm. Scheibenpflug, m; Fr. charrue à disques; İng. disc plough; disk plows tar*). İşleyici gövdeleri keskin kenarlı, içbükey biçimli çelik disklerden oluşan, askılı ve çekili tipleri bulunan, toprağı karıştırma ve parçalama etkisi yüksek olan pulluk tipi.

diskli tırmık (*Alm. Scheibenegge, f; Telleregge, f; Fr. herse à disques; déchaumeuse, f; déchaumeuse à disques, f; pulvériser à trains de disques tandem, m; İng. disc harrow tar*). Toprağı kesmek, ufalamak, aktarmak ve karıştırmak suretiyle işlemek, kesekleri parçalamak, otları toprağa gömmek gibi amaçlarla kullanılan ve farklı çaplardaki disklerden oluşan ikincil toprak işleme aleti; eşanlam: diskaro.

disülfür 1. (*Alm. Disulfid, n; Fr. bisulfure, m; İng. disulfide kim*). Birbirine bağlı iki kükürt atomu içeren, R-S-S-R' yapısındaki molekül ya da iyon. **2.** (*Alm. Disulfid, n; Fr. disulfure, f; İng. disulphide tar*). Basit değerlik bağı ile bağlanmış iki kükürt atomundan oluşan fonksiyonel grup.

dişbudak büyük kabukböceği (*Alm. grosser schwarzer Eschenbastkäfer; Fr. hylésine crénéle, m; İng. larch elm bark beetle; Lat. Hylesinus crenatus tar*). Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Hylesinus crenatus* olan, erginleri 3,8-6 mm boyunda, siyah renkli, üzeri kısa kıllı olup ergin ve larvaları dişbudak, meşe, ıhlamur, gürgen ve ceviz türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren böcek türü.

dişbudak çiçekseveni (*Lat. Anthaxia bicolor tar*). Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia bicolor* olan, erginleri 2,8-6,8 mm boyunda, göğüs ve kanatların birleşim yeri yeşilimsi mavi, diğer kısımları koyu pembemsi kırmızı olup ergin ve larvaları dişbudak ve zeytin gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

dişbudak hortumluböceği (*İng. ash weevil; Lat. Stereonychus fraxini tar*). Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Stereonychus fraxini* olan, erginleri 3-4 mm boyunda, açık kahverengi, siyah renkli olup ergin ve larvaları dişbudak, zeytin, meşe, karaağaç gibi bitki türlerinde tomurcuk ve yapraklarda beslenerek zarara yol açan böcek türü.

dişbudak küçük kabukböceği (*Alm. bunter kleiner Eschenbastkäfer, m; Fr. hylésine du frene, m; İng. ash bark beetle; Lat. Hylesinus fraxini tar*). Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Hylesinus fraxini* olan, erginleri 2,5-

3,5 mm boyunda, siyah renkli, üzeri pul şeklinde kıllı olup ergin ve larvaları dişbudak, zeytin ve yalancı akasya türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren böcek türü; eşanlam: dişbudak alacalı kabukböceği.

dişbudak pamuklu yaprakbiti (*Lat. Prociphilus fraxini*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Prociphilus fraxini* olan, erginleri 3 mm boyunda, beyaz renkli, vücut üzeri pamuksu görünümde, ergin ve nimfleri dişbudak, meşe, yalancı akasya, alıç gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

dişbudak sarıpsillidi (*Lat. Psylloppis fraxini*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının sıçrayan bitkibitleri (Psyllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Psylloppis fraxini* olan, erginleri 3,5-3,9 mm boyunda, sarı renkli, üzeri siyahımsı lekeli, ergin ve nimfleri dişbudak yapraklarında beslenen ve ballık oluşturan böcek türü.

dişbudak yeşil psillidi (*Lat. Psylloppis fraxinicola*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının sıçrayan bitkibitleri (Psyllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Psylloppis fraxinicola* olan, erginleri 2,8-3 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri dişbudak yapraklarında beslenen ve ballık oluşturan böcek türü.

dişi bitki (*Alm. weibliche Pflanz; Fr. plante femelle, f; İng. female plant*) **tar.** Sadece dişi çiçek bulunduran bitki.

dişi çiçek (*Alm. karpellate Blüte, f; pistillate Blüte, f; Fr. fleur femelle, f; İng. female flower; gynocious flower*) **tar.** Yalnız dişi organın bulunduğu, erkek organların olmadığı çiçek tipi.

dişi keçi (*Alm. weibliche Ziege, f; Fr. chèvre, f; İng. doe; nanny goat*) **tar.** Evcil keçi türünün dişisi.

dişi tavşan (*Alm. Häsın, f; Fr. lapine; hase, f; İng. doe hare; female hare; jill*) **tar.** Aşım çağına gelmiş, 5-10 aylık tavşan.

dişi üreme verimliliği (*Alm. weibliche Fortpflanzungseffizienz, f; Fr. efficiency reproductive, f; İng. female reproductive efficiency; reproductive efficiency*) **tar.** Çiftlik hayvanları yetiştiriciliğinde, memeli dişi hayvanın sürüde kaldığı sürece doğurduğu toplam yavru sayısını, kanatlı dişi hayvanın ise yumurtladığı toplam yumurta sayısını gösteren ölçüt.

dişli dil (*Fr. rutellum, m; İng. rutellum*) **tar.** Mollusca gibi yumuşakçalarda ve Cryptostigamata ve Metastigamata grubu akarlar ve kenelerde görülen ve besinlerin sokup emilmesi ve parçalanmasında yardımcı olan yapı.

dişli seta (*Fr. sêta denticulé, m; İng. denticulate seta*) **tar.** Metastigamata ve bazı Mesostigamata türlerinin gnatozoma kaidesinde yaygın olarak görülen küçük ve keskin dişli yapılı seta.

dişli taklaböceği (*Lat. Peripontius dentatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Peripontius dentatus* olan, erginleri 7 mm boyunda, kahverengi, vücudu açık kahverengi tüylerle kaplı, fiğ bitkileriyle beslenen böcek türü.

dişlibacıklı tohumböceği (*Lat. Bruchus dentipes*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchus dentipes* olan, erginleri 5-5,7 mm boyunda, siyah renkli ve üzeri kıllı olup ergin ve larvaları bakla ve fiğ tohumlarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

dişliböcekler (*Alm. Halmplattkäfer, pl; İng. silvan flat bark beetles; silvanid flat bark beetles; Lat. Silvanidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, ergin ve larvaları bitkiler üzerinde, ağaç kabukları altında ya da depolanmış ürünlere beslenen türleri içeren ve en bilinen türü dişliböcek (*Oryzaephilus mercator*) olan familya.

dişlidil halkalı leke virüsü (*Fr. virus de la tache annulaire d'Odontoglossum, m; İng. Odontoglossum ringspot virus; ORSV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan, vektörü bilinmeyen *Odontoglossum grande*'den izole edilmiş olmakla beraber pek çok orkide türünü enfekte eden, konakçılarında halkalı leke ve elmas şeklinde benekler oluşturan tobamovirüs.

dişlikelebekler (*Alm. Zahnspinner, pl; Fr. notodontidés, pl; İng. prominent moths; Lat. Notodontidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları çeşitli ağaç ve çalılarda ağlar oluşturan ve en bilinen türü çam keseböceği (*Thaumetopoea pityocampa*) olan familya.

diterpenoit asit (*Fr. acide diterpénoïde, m; İng. diterpenoid acid*) **tar.** Gelişmekte olan tohum ve meyveler, genç yapraklar ve uzamakta olan sürgün uçlarında ve kök uçlarında sentezlenen kimyasal olarak giberellik asidi toplayan asit grubu.

diüretik hormon (*Alm. diuretische Hormon, f; Fr. hormone diurétique, f; İng. diuretic hormone*) **tar.** Böceklerde boşaltımda rol alan, ilk idrar üretimini düzenleyerek Malpighi borucuklarının aktivitesini artıran hormon grubu.

divergens *bkz. tar. derin suların yüzeye yükselişi.*

diyadrom (*Alm. diadrom; Fr. diadrome; İng. diadromous*) **tar.** Bazı balık türlerinin tuzlu sular ve tatlı sular arasında göç yapma özelliği.

diyapoz (*Alm. Diapause, f; Ruhestadium, n; Fr. diapause; İng. diapause*) **tar.** Böcek ve akar gibi eklembacaklıların düşük ya da yüksek sıcaklıklar, kuraklık ya da açlık gibi olumsuz koşullarda yaşam faaliyetlerine ara verdiği, genetik olarak kontrol edilen ve çoğu zaman zorunlu olan fizyolojik uyku ya da dinlenme dönemi.

diyetetik yem (*Alm. Diätfuttermittel, n; Fr. aliment diététique pour animaux, m; İng. dietetic feed*) **tar.** İçerdiği maddelerden dolayı sindirimi kolaylaştırıcı etkisi olan, özel besleme amaçlı yem.

dizi analizi (*Alm. Sequenzbestimmung, f; Sequenzierung, f; Fr. séquençage, m; İng. sequencing*) **tar.** Bir nükleik asit veya proteinin dizisini belirlemek; eşanlam: sekans analizi.

DNA replikasyon başlangıç noktası (*Alm. Replikationsursprung, f; Fr. origine de répliation, f; İng. origin of replication; replication origin*) **tar.** DNA üzerinde replikasyon için kromozomun ikili sarmalının bir çatal oluşturacak şekilde birbirinden ayrılmaya başladığı türe özgü DNA sentezinin başladığı sabit nokta; eşanlam: DNA sentezinin başlama noktası.

DNaz (*Alm. Desoxyribonuklease, f; DNase, f; Fr. ADN-ase, f; désoxyribonucléase, f; İng. deoxyribonuclease; DNAase; DNase*) **tar.** DNA'ya bağlanmaları engelleyen bir enzim; eşanlam: deoksiribonükleaz, DNAaz.

doğal aydınlatma (*Alm. natürliche Belichtung, f; Tageslichtsystem, n; Fr. éclairage naturel, m; İng. daylighting; natural lighting*) **tar.** 1. Pencerele ve yansıtıcı yüzeyler kullanarak gündüzleri iç mekân aydınlatmasını sağlamak. 2. Tarımsal yapılarda uzun yan duvarlara yerleştirilen pencereler ile doğal ışıktan yararlanma; eşanlam: günüşiği aydınlatması.

doğal biyotik alan (*Alm. anthropologisches Schutzgebiet; Fr. réserve anthropologique, f; İng. anthropological reserve; natural biotic area*) **tar.** Modern teknolojinin önemli bir etkisinin olmadığı ve içinde mevcut canlıların, doğa ile uyumlu bir şekilde yaşamaya devam ettikleri alanlar.

doğal düşman (*Alm. natürlicher Feind; Fr. ennemi naturel, m; İng. natural enemy*) **tar.** Eklembacaklılarla avlanarak beslenen, konakçılarında asalak olan ya da hastalık oluşturarak konakçıları öldüren, zayıflatan veya çoğalma güçlerini düşüren, avcı, patojen veya parazitoit gibi canlılar.

doğal kuluçka (*Alm. natürliche Bebrütung, f; Fr. incubation naturelle, f; İng. natural incubation*) **tar.** Annelik içgüdüğü gösteren dişi kanatlı hayvanların civciv çıkarmak ve dolayısıyla nesillerini devam ettirebilmek amacıyla yumurtladıkları yumurtaların üzerine yatma şeklinde gösterdikleri üreme davranışı.

doğal kurutulmuş ot (*Alm. luftgetrocknetes Futter; Fr. fourrage séché à l'air, m; fourrage séché à l'atmosphère ambiante, m; İng. air dried fodder; naturally dried fodder*) **tar.** Doğal ot kurutma yöntemlerinden birisi kullanılarak elde edilmiş kuru ot.

doğal nüfus artışı (*Alm. natürlicher Bevölkerungszuwachs; Fr. accroissement naturel de la population, m; İng. natural population growth*) **tar.** Belirli bir dönemde, belirli bir popülasyonda doğum ve ölüm sayıları arasındaki fark.

doğal ot kurutma (*Alm. Heuwerbung, f; Fr. fenaison, f; İng. hay harvesting*) **tar.** Doğal veya suni çayır otlarının veyahut diğer yeşil yem bitkilerinin biçildikten sonra bozulmadan saklanabilmesi için yerde veya sehpa üzerinde, hava veya güneşte bırakılarak su içeriklerinin belirli bir oranın altına düşürülmesi işlemi.

doğal perde (Alm. *naturlicher Zaun*; Fr. *clôture en arbres*; f; İng. *living fence*; *natural fence*; *tree fence*) **tar.** Rüzgâr hızını kesmek ve toprak aşınımını azaltmak amaçlarıyla, rüzgâr yönüne dik olarak ağaç dikerek düzenlenen bir perdeleme sistemi; eşanlam: ağaç perde.

doğal peyzaj (Alm. *Naturlandschaft*; f; Fr. *paysage naturel*; m; İng. *natural landscape*) **tar.** İnsanın hiç değiştirmediği ve kendi doğal düzenini koruyabilen peyzaj.

doğal vejetasyon (Alm. *natürliche Vegetation*; Fr. *végétation naturelle*; *végétation spontanée*; İng. *natural vegetation*) **tar.** Bir arazi parçası üzerinde kendiliğinden gelişmiş bitki topluluğu.

doğal yatkınlık (Alm. *Prädisposition*; f; Fr. *prédisposition*; f; İng. *predisposition*) **tar.** Bir bitkinin bünyesinin, kısmen kalıtsal özellikler, kısmen de çevre şartlarının sonucunda bir hastalığın meydana gelmesine önceden eğilimli olması; eşanlam: predispozisyon, yatkınlık.

doğranmış yem (Alm. *Häckselfutter*; n; Fr. *foufrage coupé*; m; *foufrage haché*; m; İng. *chopped feed*; *chopped forage*) **tar.** Eldeki kaba yemin hayvanlar tarafından sert kısımlarını heba etmeden yiyemeyecekleri veya olduğu gibi yedirildiği zamankine nazaran daha fazla yemeği sağladığı durumlarda, hayvanların çiğnemesine yardımcı olmak, yemden yararlanmayı artırmak ve özellikle yemelerini kolaylaştırmak amacıyla doğranan yem.

doğrudan ekim (Alm. *Direktsaat*; f; *minimale Bodenbearbeitung*; f; Fr. *culture minimum*; f; *semis direct*; m; İng. *direct seeding*; *direct sowing*) **tar.** Bir ürünün bölge, çevre ve toprak şartları nedeniyle, ekim öncesi tarlada herhangi bir toprak işleme yapılmaksızın, tohumların gömülüp toprağın bir miktar karıştırıldığı, toprak işlemez tarıma göre daha çok işlemin yapıldığı yöntem; eşanlam: direkt ekim.

doğrudan gen aktarımı (Alm. *direkter Gentransfer*; m; *vektorfreier Gentransfer*; m; Fr. *transfere de gene direct*; m; İng. *direct gene transfer*; *vectorless gene transfer*) **tar.** Genlerin izole edilerek mikroenjeksiyon, kimyasallar aracılığıyla ya da parçacık tabancası gibi biyoteknolojik yöntemler marifetiyle bir bitkiye aktarılması; eşanlam: vektörsüz gen aktarımı, doğrudan gen transferi.

doğrudan hücre bölünmesi (Alm. *amitotische Zellteilung*; *direkte Kernteilung*; *Amitose*; f; Fr. *amitose*; f; İng. *amitosis*) **tar.** Çekirdekleri kromozom meydana getirmeden doğrudan doğruya bölünen hücrelerde görülen hücre bölünmesi; eşanlam: amitoz.

doğrudan penetrasyon (Alm. *direkte Penetration*; f; Fr. *pénétration directe*; f; İng. *active penetration*; *direct penetration*) **tar.** Patojenin kütiküla veya epidermis katını delerek konakçısının dokusuna girmesi.

doğrusal büyüme fazı (Fr. *periode de croissance linéaire*; f; İng. *linear growth phase*) **tar.** Bitkilerde boy ve ağırlık artışı büyüme eğrisinin zamana karşı grafiğinin doğrusal olduğu aşama.

Doğu Anadolu kırmızısı (İng. *eastern anatolian red cattle*) **tar.** Türkiye'nin Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaygın olarak yetiştirilen, karasal iklimin hüküm sürdüğu olumsuz çevre koşullarına dayanıklı, vücut rengi kırmızı ve kırmızı tonlarında, küçük yapılı ve kısa boynuzlu kombine verim yönlü yerli sığır ırkı.

Doğu eşekarısı (Alm. *orientalische Hornisse*; f; Fr. *frelon oriental*; m; İng. *oriental hornet*; Lat. *Vespa orientalis*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının eşekarıları (Vespidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Vespa orientalis* olan, erginleri 25-35 mm boyunda, kırmızımı kahverengi, karın kısmı ince sarı bantlı olup nektar, meyve, balarıları ve diğer böceklerle beslenen böcek türü.

Doğu hamamböceği (Alm. *orientalische Schabe*; f; Fr. *blatte orientale*; f; İng. *oriental cockroach*; Lat. *Blatta orientalis*) **tar.** Dictyoptera takımının gerçek hamamböcekleri (Blattidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Blatta orientalis* olan, erginleri 18-30 mm boyunda, kahverengi olup ergin ve nimfleri lağım, ev, mutfak, lokanta, pastane, fırın gibi yerlerde besinleri yiyerek kirlenmeye yol açan ve tüberküloz, tifo, dizanteri, kolera gibi hastalık etmenlerini besinlere bulaştırarak zarar veren böcek türü.

Doğu kırmızı akarı (Alm. *braune Zitrusmilbe*; f; İng. *citrus brown mite*; Lat. *Eutetranychus orientalis*) **tar.** Prostigmata alttakımı ve Tetranychidae familyasına bağlı, tarım açısından önemli, çok sayıda konakçısı olan, turuncđil gibi meyve ağaçları ve süs bitkilerinde zararlı, karantina açısından önemli, özellikle Asya, Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde görülen, sadece yumurtalarını korumak amaçlı gevşek ağ ören kırmızıörümcek türü; eşanlam: Doğu kırmızı örümceği.

Doğu meyvegüvesi (*Alm. Pfirsichtriebwickler, m; Fr. tordeuse orientale du pêcher, f; İng. Oriental fruit moth; peach moth; Lat. Grapholita molesta*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüklenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Grapholita molesta* olan, erginlerinin kanat açıklığı 11-13 mm, siyahımsı kahverengi, larvaları şeftali, ayva, muşmula, kayısı, badem, armut, elma ağaçlarının sürgün ve meyvelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: şark meyvegüvesi.

Doğu sıçan piresi (*Alm. Pestfloh, m; tropischer Rattenfloh, m; Fr. puce orientale du rat, f; İng. Oriental rat flea; Lat. Xenopsylla cheopis*) **tar.** Pireler (Siphonaptera) takımının gerçek pireler (Pulicidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Xenopsylla cheopis* olan, erginleri 1,5-4 mm boyunda, koyu kahverengi, sıçan, diğer kemirgenler ve insanları sokup emerek beslenen, veba, tifüs gibi hastalıkları taşıyan böcek türü.

Doğu yeşilböceği (*İng. Asiatic beetle; oriental beetle; spotted chafer; Lat. Anomala orientalis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının bambulböcekleri (Rutelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anomala orientalis* olan, erginleri 7-11 mm boyunda, madensel kahverengimsi siyah renkte olup larvaları otsu bitkilerin kökleri, erginleri gül, petunya gibi süs bitkileriyle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

doğum ağırlığı (*Alm. Geburtsgewicht, n; Fr. poids de naissance, m; poids à la naissance, m; İng. birth weight*) **tar.** Memeli çiftlik hayvanlarında yeni doğan bir yavrunun doğumdan sonraki ilk 24 saat içerisinde belirlenen ağırlığı.

doğum kanalı (*Alm. Geburtskanal, m; Fr. filière d'expulsion du fœtus, f; filière pelvienne, f; filière pelvigénitale, f; İng. birth canal*) **tar.** Dişi memelilerde doğum sırasında yavrunun dölyatağından dış ortama çıkarken geçmek zorunda olduğu kanal.

doğum sonrası (*Alm. postnatal; Fr. post-natal; İng. post-natal*) **tar.** Yavru ile ilgili doğum sonrası döneme ilişkin; eşanlam: postnatal.

doğurma (*Alm. Parturitio, f; Geburtsvorgang, m; Fr. parturition, f; poulinage, m; İng. foaling; parturition*) **tar.** Memeli çiftlik hayvanlarında gebelik süresinin sonunda fetüsün dölyatağından dışarıya atılması olayı.

doğurma oranı (*Alm. Fertilitätsrate, f; Fruchtbarkeit, f; Fr. taux de fécondité, m; İng. fertility rate*) **tar.** Memeli çiftlik hayvanlarında çiftleşen ya da tohumlanan dişi hayvanlardan doğuranların oranı; fertilité.

doğurma sonrası (*Alm. nach der Geburt; Fr. post-partum; İng. postpartum*) **tar.** Anne ile ilgili doğum sonrası döneme ilişkin; eşanlam: postpartum.

doku hidratlaşması (*Alm. Gewebsdurchfeuchtung, f; Fr. hydratation des tissus, f; İng. tissue hydration*) **tar.** Biyolojik dokuların suyu soğurma ve tutma süreci.

dokuzbenekli çam süslüböceği (*İng. flat headed woodborer; painted jewel beetle; Lat. Buprestis novemmaculata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Buprestis novemmaculata* olan, erginleri 14-20 mm boyunda, siyahımsı bronz renkte, sarımsı turuncu lekelerle kaplı, larvaları çam ve köknar ağaçlarının çürüyen gövdelerinde gelişen böcek türü.

dolaylı gen aktarımı (*Alm. indirekter Gentransfer, m; vektorvermittelter Gentransfer, m; Fr. transfere de gene indirect, m; İng. indirect gene transfer; vector-mediated gene transfer*) **tar.** Genlerin *Agrobacterium tumefaciens* gibi bir bakteri taşıyıcı aracılığıyla bir bitkiye aktarılması; eşanlam: vektörlü gen transferi, dolaylı gen transferi.

dolaylı ölüm oranı (*Alm. indirekte Mortalität, f; Fr. mortalité indirecte, f; İng. indirect mortality*) **tar.** Avına mutlak bağlı olan zorunlu avcı akarların, pestisit uygulamalarını takiben avlarının ölmelerine bağlı olarak besin yokluğu nedeniyle meydana gelen popülasyonlarında düşme veya ölüm.

dolaylı penetrasyon (*Alm. indirekte Penetration; Fr. pénétration indirecte; İng. indirect penetration*) **tar.** Bir patojenin bir bitki dokusuna stoma gibi doğal açıklıklar veya yaralardan girmesi; eşanlam: indirekt penetrasyon, pasif penetrasyon.

dolaylı UHT yöntemi (*Alm. indirektes UHT-Verfahren; Fr. méthode indirecte de UHT, f; İng. indirect UHT method*) **tar.** Ön ısıtmadan sonra süte homojenleştirme işlemi yapılmasına ve plakalı veya borulu ısı

değiştiricilerde 135- 140 °C'lerde / 2-3 sn UHT işlemleri uygulanmasına dayalı süt sterilizasyon işlemi; eşanlam: indirekt UHT-yöntemi.

dolgu maddesi (Alm. Füller, m; Füllstoff, m; Fr. matière de remplissage, f; agent de remplissage, m; İng. filler; filling agent; filling material) **1. deri.** İşlenti sırasında deri kesitinde oluşan iç boşlukları doldurmak için kullanılan malzeme. **2. malz.** 1. Malzemenin tanecikleri arasındaki boşlukları doldurmak ya da hacmi genişletmek için kullanılan malzeme. 2. Plastik, kompozit, beton gibi malzemelerin yüksek maliyetli bağlayıcı bileşen miktarlarını düşürmek ya da nihai malzemeye daha iyi bazı özellikler kazandırmak amacıyla başlangıç karışımına eklenen lifli olmayan inorganikler. **3. (Alm. inerte Inhaltsstoff, m; saugfähiges Bestandteil, n; Fr. ingrédient inerte, m; İng. inert ingredient) tar.** Pestisit içerisindeki aktif maddenin saf halinin çok toksik olması, suyla çok iyi karışamama durumu, stabilitesinin değişken olabilmesi, depolama, nakliye kullanım açısından tehlikeli olabilmesi ve tek başına kullanılması durumunda maliyetinin ekonomik olmaması gibi nedenlerle formülasyon içerisine eklenen, hedeflenen zararlı organizma üzerinde doğrudan öldürücü bir etkisi olmayan, bazen de sadece aktif maddeyi seyreltici ve taşıyıcı özellikte olan pestisit formülasyonu maddesi.

dolipor septum (Alm. Dolipore Septum, m; Fr. cloison à pore doliforme, f; İng. dolipore septum) **tar.** Bazı bazidyomikota funguslarının hiflerinde rastlanılan değişik görünümlü bölme tipi.

domates (Alm. Tomate, f; Fr. tomate, f; İng. tomato; Lat. Lycopersicon lycopersicum = L. esculentum) **tar.** Patlıcangiller (Solanaceae) familyasına dahil olan, genç meyveleri yeşil, olgun meyveleri kırmızı, turuncu, pembe veya sarı renkli, yuvarlak, basık yuvarlak veya silindirik şekilli, 2-15 cm çapında meyveleri olan, kabuk rengi beyaz, turuncu veya kırmızı olan, çoğunlukla tek yıllık, yarı olgun ve olgun meyveleri taze veya değişik şekillerde işlenmiş olarak tüketilebilen, sıcak iklimden hoşlanan tek yıllık, subtropik iklim kuşağında çok yıllık olan sebze türü.

domates akarı (Lat. Tetranychus evansi) **tar.** Tetranychidae familyasında yer alan, dişileri kırmızı portakal renkli, 0,3-0,4 mm boyunda, domates başta olmak üzere tüm patlıcangillerde (Solanaceae) ve köpek üzümü, şeytan elması gibi pek çok yabancı ot ve süs bitkisinde emgileri sonucunda gümüşü renkli renk açılmalarına ve ileri dönemlerde de bitkide ölüme yol açan, Güney Amerika, Afrika ve Akdeniz ülkelerinde yaygın, karantinaya tabi olan saldırgan bir araknit türü.

domates altın mozaik virüsü (Fr. virus de la mosaïque dorée de la tomate, m; İng. TGMV; tomato golden mosaic virus) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece patlıcangiller (Solanaceae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, Bemisia tabaci (Hemiptera: Aleyrodidae) ile taşınan, konakçılarında altın renkli mozaiklenme belirtilerine neden olan begomovirüs.

domates aspermi virüsü (Fr. virus de l'aspermie de la tomate, m; İng. TAV; tomato aspermy virus) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, kasımpatı ve domates başta olmak üzere pek çok çiftçenekli bitkide yaygın olarak görülen, çiçeklerde renk kırılması, cüceleşme ve şekil bozukluğu gibi belirtilere neden olan kukumovirüs.

domates bakteriyel kanseri (Alm. Tomaten-Bakterienbrand, m; Fr. flétrissement bactérien de la tomate, m; İng. tomato bacterial canker) **tar.** Domateslerde hem seralarda hem de açık alanlarda yaygın olarak görülen, bitkilerin yukarıdan aşağı doğru kurumasına neden olan *Clavibacter michiganensis* subsp. *michiganensis* adlı bakterinin neden olduğu hastalık.

domates çalimsı cücelik virüsü (Alm. Tomatenzwerbuschvirus, n; Fr. virus du rabougrissement de la tomate, m; İng. TBSV; tomato bushy stunt virus) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, vektörü bilinmeyen, başta domates, enginar, sardunya, kiraz ve karanfil olmak üzere az sayıdaki çift çenekli bitkinin doğal konakçısı olduğu, konakçılarında cüceleşme, çalimsı gelişme, beneklenme, şiddetli yaprak deformasyonu, meyvelerde çukurcuk oluşumuna, klorotik halkalar ve lekeler şeklinde belirtilere neden olan tombusvirüs.

domates güvesi (Alm. Tomaten-Palpenmotte, f; Tomatenminiermotte, f; İng. South American tomato moth; tomato leafminer; Lat. Tuta absoluta) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının pembekurtlar (Gelechiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tuta absoluta* olan, erginlerinin kanat açıklığı 10-14 mm, grimsi kahverengi, ön kanatları siyah noktalı, larvaları domates, patlıcan, patates, biber, fasulye bitkilerinde yaprak, meyve, sap, gövde ve büyüme noktalarında galeriler açarak beslenen ve çok zararlı olan böcek türü.

domates halkalı leke virüsü (Alm. Tomatenringfleckenvirus, n; Fr. virus des taches annulaires de la tomate, m; İng. tomato ringspot virus; ToRSV) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve Xiphinema americanum nematot türü ile taşınan, tütün, sardunya, ortanca, ahududu, böğürtlen, şeftali, asma ve glayöl gibi pek çok otsu ve odunsu

bitkiyi hastalandıran, konakçılarında mozaiklenme, halkalı lekeler, sarı damar, cüceleşme ve tepeden ölüm gibi belirtilere neden olan nepovirüs.

domates küllemesi (*Alm. Tomatenmehltau, m; Fr. blanc de la tomate, m; oïdium de la tomate, m; İng. tomato powdery mildew*) **tar.** Domateslerde *Leveillula taurica* ve *Oidium* cinsine bağlı funguslar tarafından oluşturulan, birbirinden farklı belirtileri olan hastalık.

domates lekeli solgunluk virüsü (*Alm. Bronzefleckenkrankheit der Tomate, f; Tomatenbronzefleckenvirus, m; Fr. virus de la tache bronzée de la tomate, m; virus des taches bronzées de la tomate, m; İng. tomato spotted wilt virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Thrips tabaci, *Frankliniella schultzei*, *F. occidentalis* ve *F. fusca* (Thysanoptera: Thripidae) ve özsu ile taşınan, biber, marul, bezelye, tütün, patates, domates, patlıcan ve pek çok süs bitkisi başta olmak üzere 34 familyadan 166 bitki türü ile çok geniş bir konakçı dizisi olan, konakçılarında klorotik ve nekrotik lekeler, halkalar, cüceleşme, enasyon, yapraklarda bronzlaşma, bitki boyunda kısılma, olgun meyvede soluk kırmızı renk ve sarı alanlar görülmesi gibi belirtilere neden olan tospovirüs.

domates mozaik virüsü (*Alm. Tomaten-Mosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque de la tomate, m; İng. tomato mosaic virus; ToMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, kültürel işlemler, toprak ve tohumla taşınan, ancak bilinen bir doğal vektörü olmayan, patlıcangiller (Solanaceae) familyasındaki bitkileri enfekte eden, konakçılarında yapraklarda beneklenme, mozaiklenme, cüceleşme, eğrelti otu benzeri görünüm, petiyol, yaprak ve meyvelerde nekrozlar şeklinde belirtilere ve PVX ile birlikte karışık enfeksiyon yaptığında çift virüslü çizgi hastalığına neden olan tobamovirüs.

domates pas akarı (*Alm. Tomatenrostmilbe, f; Fr. ériophyide de tomate, m; İng. tomato rust mite; Lat. Aculops lycopersici*) **tar.** *Eriophyidae* familyasına ait, erginleri sarımsı bej renkli, iki çift bacaklı, iğ şeklinde, 150-180 mikrometre boyutlarında, bitkinin gövde, yaprak ve meyvelerinde beslenerek yaprakların kızılımsı kahverengileşerek kurumaları, gevrekleşmeleri ve kavrulmuş gibi bitkinin bronz bir görüntü almasına, bitki gövdeleri ve meyvelerinin sertleşerek çatlamalarına neden olan, asıl konakçısı domates olmak üzere patlıcan, tütün ve petunya gibi Solanaceae bitkilerinde zararlı olan mikroskobik bir araknit türü.

domates posası (*Alm. Tomatenpulpe, f; Fr. pulpe de tomate, f; İng. tomato pulp*) **tar.** Domatesin domates suyu, ketçap, salça, püre, çorba ve sos gibi yoğunlaştırılmış ürünlere işlendikten sonra yan ürün olarak ortaya çıkan, çekirdek, kabuk ve lifli kısımlardan oluşan, ele geçtiği sırada oldukça sulu olan, yaş veya kuru ya da silajı yapılarak hayvan beslemede kullanılabilen proteince zengin alternatif yem materyali.

domates siyah halka virüsü (*Fr. virus des anneaux noirs de la tomate, m; İng. TBRV; tomato black ring virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve nematotlarla (*Longidorus* spp.) taşınan, domates dışında fasulye, şekerpancarı, marul, çilek, ahududu, kereviz, patates, şeftali, kabak, asma, yonca, pırasa ve soğan gibi pek çok bitkide hastalık oluşturan, konakçılarında siyah halkalar, halkalı lekeler, damarlarda sarılık, buketleşme, sürgün cüceleşmesi, mozaiklenme şeklinde belirtilere neden olan nepovirüs.

domates yalancı tepe kıvrıcıklığı virüsü (*Fr. virus du pseudo-enroulement de la tomate, m; İng. tomato pseudo-curly top virus; TPCTV*) **tar.** Tek sarmallı DNA içeren, sadece Solanaceae familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında tepe kısımlarda kıvrıcıklığa neden olan, *Microtalis malleifera* (Homoptera: Membracidae) böcek türüyle taşınan topokuvirüs.

domates yaprakoyucusu (*Alm. Kartoffelminierfliege, f; Tomatenminierfliege, f; İng. celery miner fly; tomato leaf-miner; Lat. Liriomyza bryoniae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının yaprakoyucu sinekler (Agromyzidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Liriomyza bryoniae* olan, erginleri 1,5-2,3 mm boyunda, grimsi renkli, larvaları domates, kavun, hıyar gibi bitkilerin yapraklarında galeriler açıp beslenerek zarara yol açan böcek türü.

dominantlık varyansı (*Alm. Dominanzvarianz, f; Fr. déviation de dominance, f; İng. dominance genetic variance; dominance variance*) **tar.** Alel genlerin birlikte olmalarından kaynaklı (eklemeli etkileri toplamından sapan) etkiyle oluşmuş varyans.

domuz ahır (*Alm. Schweinestall, m; Fr. porcherie, f; İng. hog pen; piggery; pighouse; pigsty; sty*) **tar.** Domuzların beslenme ve üreme gibi yaşamsal fonksiyonlarını normal bir şekilde gerçekleştirebilmelerine olanak verecek şekilde yapılan bir kısmı açık, bir kısmı kapalı küçük barınaklar.

domuz ayırığı benek virüsü (*Fr. virus de la marbrure du dactyle, m; İng. cocksfoot mottle virus; CoMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, *Lema melanopa* ve *L. lichenis* (Coleoptera: Chrysomelidae) ile ve özsu ile taşınan, sadece

Graminae familyasından bitkileri hastalandıran, konakçılarında beneklenme ve kurumaya neden olan sobemovirüs.

domuz ayrığı çizik virüsü (*İng. cocksfoot streak virus; CSV tar*). Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ile taşınan, Graminae familyası bitkilerini hastalandıran, konakçılarında şiddetli çizikler şeklinde lekeler, filizlenmede azalma şeklinde belirtiler oluşturan potivirüs.

domuz ayrığı ılımlı mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque atténuée du dactyle, m; İng. CMMV; cocksfoot mild mosaic virus tar*). Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve *Myzus persicae* (Hemiptera.: Aphididae) ile taşınan, sadece Graminae familyasından bitkileri enfekte eden, konakçılarında mozaik belirtilerine neden olan panikovirüs.

domuzkanı emenbit (*Fr. pou du porc, m; İng. hog louse; Lat. Haematopinus suis tar*). Bitler (Phthiraptera) takımının hayvankanı emenbitler (Haematopinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Haematopinus suis* olan, erginleri 5-6 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, domuzların vücudunu sokup emerek zarar veren böcek türü.

domuzotu mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque du hypochaeris; İng. HyMV; hypochaeris mosaic virus tar*). Tek sarmallı RNA içeren, mekanik inokülasyonla taşınan, vektörü bilinmeyen, bilinen iki doğal konakçısı olan (*Hypochaeris radicata* (domuzotu) ve *Leontodon autumnalis* (güz aslandişi)), bu konakçılarda bazen belirtisiz kalan, bazen de klorotik benekler oluşturan tobamovirüs.

domuzotu yaprakbiti (*Alm. braune Birmentaschengallenlaus, f; Bärenklauwurzelhalslaus, f; İng. pear hogweed aphid; Lat. Anuraphis subterranea tar*). Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anuraphis subterranea* olan, erginleri 2-3,4 mm boyunda, parlak yeşilden sarımsı yeşile kadar değişen renklerde, ergin ve nimfleri asıl konakçısı armut ve ara konakçıları yabani havuç ve domuzotunda beslenen, hıyar mozaik virüsü hastalığını taşıyan böcek türü.

don 1. (*Alm. Frost, m; Fr. gelée, f; gel, m; İng. frost meteo*). 1. Duru, açık ve rüzgârsız havalarda yerde ışınım kaybindan dolayı önce çukur ve rüzgârdan korunmuş, nispeten alçak bölgelerde oluşan yerel, sığ ve kısa süreli olarak hava sıcaklığının donma sıcaklığının altına düşmesi. 2. Soğuk hava adveksiyonu nedeniyle geniş bir bölgede üzerinde tarımsal alanlara zarar verebilecek ve/veya ıslak yüzeylerdeki suları yoğuşma ile buza dönüştürebilecek kadar uzun bir süre ve şiddette yüzey hava sıcaklığının donma sıcaklığının altında (0°C'nin) kalması. **2.** (*Alm. Farbe des Pferdes, f; Fr. couleur du cheval, f; İng. color of the horse tar*). Yağız, al, beyaz ve doru gibi atın vücut, yele ve kuyruğundaki liflerin renklerine verilen isim; eşanlam: at rengi.

don mühendisböceği (*Alm. gemeiner Frostspanner, m; kleiner Frostspanner, m; Fr. arpentouse tardive, f; phalène brumeuse, f; İng. winter moth; Lat. Operophtera brumata tar*). Kelebekler (Lepidoptera) takımının mühendisböcekleri (Geometridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Operophtera brumata* olan, erginlerinin kanat açıklığı 22-30 mm, siyahımsı kahverengi, larvaları meşe, gürgen ve kestane ağaçlarının yaprak, tomurcuk ve meyveleriyle beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: küçük don mühendisböceği.

don toleranslı böcek (*Fr. insect tolérant du gel, m; İng. freeze-tolerant insect tar*). Buz oluşumunu hücrelere zarar vermeyecek şekilde hücreler arası boşlukta meydana getiren, donma-ergime döngüsü göstererek düşük sıcaklıklarda yaşamına devam edebilen böcekler.

dondan kaçınan böcek (*İng. freeze-avoidant insect tar*). Buz çekirdeği oluşumuna neden olan etmenlerin vücuttan uzaklaştırılarak böcek kanının buz oluşumunu engelleyici (antifriz) proteinler, gliserol, manitol ve sorbitol gibi maddeler sayesinde donmadan sıvı fazda tutularak düşük sıcaklıklarda yaşamına devam edebilen böcekler.

dondan koruma makinesi (*Alm. Frostschutzmaschine, f; Fr. machine de protection contre le gel, f; İng. frost protection machine; frostbuster tar*). Meyve bahçesi ve bağlarda kış ve ilkbahar donlarından koruma amacıyla kullanılan ve genellikle sıcak hava üflemeyle dayalı olan makine ve araçlar.

dondurma ekim tar. Geç sonbaharda tohumların ekilmesinden sonra toprak altında hafif çimlenerek ilkbahara kadar bırakıldığı ekim yöntemi; eşanlam: gömme ekim.

donmaönler protein (*Alm. Anti-Frost-Protein, n; Eisstrukturierendes Protein, n; Fr. protéine antigel, f; İng. antifreeze protein; ice structuring protein 1. gıda*). Üç amino asitlik bir peptit zincirinin üçüncü amino asidine kovalent bağlarla bağlanmış bir disakarit molekülünden oluşan birimlerin (alanin-alanin-threonin-galaktozil-N-asetilgalaktozamin) n kez tekrarlanması ile meydana gelen bir glikopeptit yapıya sahip, gıda endüstrisinde donma noktasını düşürmek ve yeniden kristallenmeyi önlemek amacıyla kullanılan protein; eşanlam: antifriz protein. **2. tar**. Çok düşük sıcaklıklara (-40 °C) dayanabilen bitkilerin, otsu ve odunsu bitkiler ve

özellikle ağaçların hücrelerinde yavaş soğuma ile buzlanmadan yaşama devam edebilmelerini sağlayan, buz kristalinin yüzeyine bağlanarak kristalin daha fazla büyümesini engelleyen özel proteinler; eşanlam: donma önleyici protein.

donukböcekler (*İng. false darkling beetles; Lat. Melandryidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, larvaları ağaçların gövdelerinde galeri açan türleri içeren ve en bilinen türü donukrenkli göknar böceği (*Serropalpus barbatus*) olan familya.

donukrenkli köknar böceği (*Alm. bärtiger Schwarzkäfer, m; Großpalpen-Düsterkäfer, m; Tannendüsterkäfer, m; İng. false darkling beetle; Lat. Serropalpus barbatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının donukböcekler (Melandryidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Serropalpus barbatus* olan, erginleri 8-18 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, larvaları köknar, ladin, ardıç ve meşe ağaçlarının gövdelerinde galeriler açarak zarar veren böcek türü.

dormansi bkz. **tar. dinlenme.**

dorsal diyafram (*Alm. dorsales Diaphragma, n; Fr. diaphragme dorsal, m; İng. dorsal diaphragm*) **tar.** Böceklerde kanın dikine dolaşımını kolaylaştırmak için vücudun üst kısmında yer alan, üstünde perikardial sinüsün, altında ise periviseral sinüsün yer aldığı, kasılma ve gevşeme yeteneğinde olan kas ya da zar benzeri yapı.

dorsal seta (*Fr. séta dorsal, m; İng. dorsal seta*) **tar.** Akar vücudunun idiyozoma ya da sırt bölgesine yerleşmiş olan tüm setalar.

dot blot melezleme (*Alm. Dot Blot Hybridisierung, f; Fr. dot blot hybridation, f; İng. dot blot hybridization*) **tar.** Moleküler genetikte kullanılan, DNA ya da RNA'nın yalıtılıp denşirilerek naylon filtreye emdirilerek ısıtılıp tespit edildiği ve uygun işaretli prob ile mezlenerek otoradyografide değerlendirildiği hibridasyon yöntemi; eşanlam: dot blot hibridasyon.

doyma noktası (*Alm. Sättigungspunkt, m; Fr. point de saturation, m; İng. saturation point*) **1. kim.** Doyma konumunda derişim, sıcaklık, basınç gibi özniteliklerin taşıdıkları değerler ile tanımlanan nokta; eşanlam: doyma noktası. **2. tar.** Toprak gözeneklerinin tamamen su ile dolu olduğu koşulda, nemin toprakta 0 atm değerinde tutulduğu nokta.

dökülüm tabakası (*Alm. Abzissionsschicht, f; Fr. couche d'abscission, f; İng. abscission layer; separation layer*) **tar.** Bitkilerde çiçek ve meyvelerinin, absisyon tabakası oluşturarak dökülmesi sağlayan hücre çeperi zayıflamış hücrelerin oluşturduğu tabaka; eşanlam: absisyon tabakası.

döl tar. **1.** (*Alm. Generation, f; Fr. génération, f; İng. generation*) Bir böceğin yumurta döneminden başlayarak tekrar yumurta dönemine kadar geçen zaman; eşanlam: jenerasyon. **2.** (*Alm. Nachwuchs, n; Nachkommen, pl; Fr. descendance, f; progéniture, f; İng. offspring; progeny*) Canlıların üremesi sonucu ortaya çıkan yeni birey veya bireylerin bütünü. **3.** Hayvanlarda ortak bir soydan eşit olarak uzak bir türün bireyleri.

dölleme solüsyonu (*Alm. befruchtendes Fluid; Fr. fluide de fertilisation, m; İng. fertilizing solution*) **tar.** Yapay sağım ve dölleme sırasında yapışkan yumurtalarda yapışkanlığı kaldırmak amacıyla kullanılan, tuz, karbomit ve su karışımından oluşan çözelti.

döllerin anası (*Alm. Fundatrix, n; Fr. fondatrice, f; primogyne, f; İng. fundatrix; stem mother*) **tar.** Yaprak bitlerinde kışlayan yumurtalardan ilkbaharda çıkan kanatsız, vivipar, partenogenetik çoğalan dişiler; eşanlam: fundatriks.

döllü yumurta (*Alm. befruchtetes Brüte; Fr. œuf fécondé, m; œuf à couver fécondé, m; İng. fertilized egg; fertilized hatching egg*) **tar.** Kanatlı hayvanlarda dişi genital kanalının infundubulum bölgesinde sperm tarafından döllenmiş olan ovumdan gelişen damızlık yumurta; eşanlam: döllenmiş yumurta.

döllülük oranı tar. Kuluçka makinesine konulan yumurtalardan döllu olanların, toplam yumurta sayısına oranı.

dölyatağı (*Alm. Gebärmutter, f; Uterus, m; Fr. utérus, m; İng. uterus*) **tar.** Memeli dişi hayvanda sperm taşınımını, embriyonun gelişmesini, yerleşmesini, beslenmesini ve korunmasını ve yeterince gelişen yavrunun doğumla dışarıya çıkmasını sağlayan dişi üreme organı kısmı; eşanlam: rahim, uterus.

döner besleyici (*Alm. Dosierschleuse, f; Zellenradschleuse, f; Rotationsanleger, m; Fr. écluse rotative, f; distributeur rotatif, m; İng. rotary airlock; rotary feeder; rotary seal; rotary valve*) **1. made.** Özellikle cevher

silolarının altında bulunan ve hızı ayarlanarak izleyen işlemlere sabit bir hızda besleme yapılmasını sağlayan döner tabla biçimli aygıt. **2. tar.** Tarım ve endüstriyel uygulamalarda yığınsal katı malzemeyi, kova, siklon, silo, bunker gibi bir depolama ortamından, besleme gözünden ya da doldurma hunisinden alıp vakumlu ya da basınçlı pnömatik götürücü bir sisteme hızı ayarlanabilir bir şekilde aktarmakta kullanılan vana; eşanlam: döner vana.

döner kulaklı pulluk (Alm. *Wendepflug*, m; Fr. *charrue brabant*, f; *charrue réversible*, f; İng. *reversible plough*; *reversible plow*; *turn-over plow*; *two-way plow*) **tar.** İşleyici gövdeleri taşıyıcı şase üzerinde 180° dönebilecek yapıda olan, her çizi sonunda gövdesi döndürülerek tarla yüzeyinde kesilen şeritlerin sürekli aynı tarafa devrilmesini ve düz sürüm yapılmasını, çizi sonundaki dönüşlerde manevra mesafesinin kısaltarak yakıt ve zaman tasarrufu sağlayan kulaklı pulluk tipi.

döngülü olmayan taşınma (Alm. *nicht zirkulative Übertragung*, f; Fr. *transmission non-circulante*, f; İng. *non-circulative transmission*) **tar.** Virüsün böceğin dış iskeletinde, örneğin maksiller stilet kütikülünde taşınması; eşanlam: sirkülatif olmayan taşınma.

döngülü taşınma (Alm. *zirkulative Übertragung*, f; Fr. *transmission circulante*, f; İng. *circulative transmission*) **tar.** Virüsün hayat çemberinin bir kısmını vektör böceğin orta veya arka bağırsağında tamamladığı taşınma şekli; eşanlam: sirkülatif taşınma.

döngülü virüs (Alm. *zirkulatives Virus*, n; Fr. *virus circulant*, m; İng. *circulative virus*) **tar.** Vektörlerinin ağız parçalarıyla alınarak içinde biriken, dokularından geçen ve daha sonra da bitkilere vektörlerinin ağız parçalarından geçen virüsler; eşanlam: sirkülatif virüs.

dönme hastalığı 1. (Fr. *maladie de la tourne*, f; İng. *tourne*) **gıda.** Şarapta laktik asit bakterileri tarafından gliserin ve tartarik asidin parçalanması sonucu şarabın bulanması ile kendini gösteren hastalık; eşanlam: turn hastalığı. **2.** (Alm. *Drehkrankheit*, f; Fr. *myxosomiose*, f; *tournis*, m; İng. *myxosomatosis*; *whirling disease*) **tar.** Etkeni tek hücreli, *Myxosoma cerebralis*, parazitin neden olduğu özellikle alabalık yavrularında dönerek yüzmenin ve balığın arka kısmında siyahlaşmanın görüldüğü paraziter hastalık.

dördüncü koltukaltı levhası (Fr. *quatrième plaque axillaire*, f; İng. *fourth axillary plate*) **tar.** Bütün böceklerde bulunmayan, jugal alandaki damarların kaidelerini oluşturan, oldukça küçük levha; eşanlam: dördüncü aksilar levha.

dörtbenekli çiçekseven (Alm. *vierpunktiger Kiefernprachtkäfer*; Lat. *Anthaxia quadripunctata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia quadripunctata* olan, bronzumsu yeşilimsi siyah renkte ve 4,5-7 mm boyundaki erginleri çam, köknar, ardıç ve ladin ağaçlarının çiçekleriyle, larvaları ise dal ve gövdelerde galeriler açarak beslenen böcek türü; eşanlam: çam dörtnoktalı süslüböceği.

dörtbenekli taklaböceği (Lat. *Zoroachros quadrinaevus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Zoroachros quadrinaevus* olan, erginleri 10 mm boyunda, siyah renkli, turuncu lekeli böcek türü.

dörtbenekli uzun tahtakurusu (Lat. *Beosus quadripunctatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Beosus quadripunctatus* olan, erginleri 5,5-7 mm boyunda, başı ve göğsü siyah, kanatları kırmızı, üzerinde dört benek bulunan, toprakta ve bitki artıkları arasında yaşayan böcek türü.

dörtlekeli taklaböceği (Lat. *Zoroachros quadriguttatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Zoroachros quadriguttatus* olan, erginleri 3-3,8 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, vücudu sarımsı gri tüylerle kaplı, kayın ağaçlarıyla beslenen böcek türü.

dörtlekeli tekeböceği (Lat. *Morimus asper*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Morimus asper* olan, erginleri 15-40 mm boyunda, siyah renkli kanatlarının üzeri dört lekeli, larvaları iğne yapraklı ve yaprağını döken ağaçların odun dokusu ile beslenen böcek türü.

döviz değer yükseltimi (Alm. *Revalorisierung*, f; *Revaluation*, f; Fr. *revalorisation*, f; *réévaluation*, f; İng. *revalorization*; *revaluation*) **tar.** Hükümet kararı ile ulusal paranın yabancı paralar karşısındaki değerinin yükseltilmesi; eşanlam: revalüasyon.

döviz değiş tokuşu (Alm. *Devisenaustausch*, m; Swappeschaft, n; Fr. *échange des devises étrangères*, m; İng. *currency swap*) **tar.** Bir bankada, farklı nitelikte iki dövizin aynı anda karşılıklı değiş tokuşu; eşanlam: çapraz kur.

döviz kuru riski (Alm. *Devisenkursrisiko*, n; Fr. *risque de cours de change*, m; İng. *foreign exchange risk*) **tar.** Uluslararası ticarete, döviz kurlarında meydana gelebilecek değişiklikler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarar olasılığı; eşanlam: kur riski.

drenaj pulluğu (Alm. *Rigolpflug*, m; Fr. *charrue defonceuse*, f; İng. *trench plough*) **tar.** Tarlalarda 120 cm derinliklere kadar çalışmaya uygun olarak drenaj açmada kullanılan özel pulluk tipi; eşanlam: hendek pulluğu.

druplet (Alm. *Steinfrüchtchen*, n; Fr. *drupéole*, f; İng. *drupelet*; *druplet*) **tar.** Ahududu örneğinde olduğu gibi, birleşik meyvelerde birçok drupenin bir arada bulunduğu durumda her bir drupe.

dumanlı Apollo kelebeği (Alm. *schwarzer Apollofalter*, m; Fr. *semi-apollo*, m; İng. *clouded Apollo*; Lat. *Parnassius mnemosyne*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının kuyruklu kelebekler (Papilionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Parnassius mnemosyne* olan, erginlerinin kanat açıklığı 55-70 mm, saydam kanatlı, üzeri siyah desenli, larvaları kazgagası bitkileriyle beslenen böcek türü.

durağan evre (Alm. *stationäre Phase*, f; Fr. *phase stationnaire*, f; İng. *stationary phase*) **1. biyom.** 1. Gaz ya da sıvı olabilen hareketli fazın üzerinden geçtiği, hareketsiz sıvı veya katı olabilen kromatografik sistemin parçası. 2. Kesikli bir kültürde üreme ortamındaki besin maddelerinin azalması ve ortamda bazı atık maddelerin birikmesiyle büyümenin sınırlandığı fakat enerji metabolizması ile diğer bazı metabolik aktivitelerin devam ettiği, hücre sayısında net bir artış veya azalmanın gözlenmediği evre; eşanlam: durgun evre. **2. tar.** Bitkilerde mitoz bölünmenin çok yavaşladığı ya da sona erdiği, boy ve ağırlık artışı büyüme eğrisinin zamana karşı grafiğinin sabitleştiği aşama; eşanlam: durağan faz.

duraklama (*tar. kuissens*) (Alm. *Stilllegung*, f; Fr. *quiescence*, f; İng. *quiescence*) **tar.** Koşulların uygun olmamasından dolayı organizmaların gelişmelerinin durduğu ve ancak koşulların iyileşmesi ile birlikte gelişmenin yeniden başlayabildiği durum.

duran varlık (Alm. *Sachanlage*, f; Fr. *immobilisation corporelle*, f; *bien immobilisé corporel*, m; İng. *fixed asset*; *property plant and equipment*; *tangible asset*) **tar.** Üretim süreci içinde birden çok dönemde yer alan, birden çok üretim sürecine katılan, paraya çevrilmesi ya da satılması öngörülmeyen arazi, bina, makine gibi varlıklar.

durgunluk enflasyonu (Alm. *Stagflation*, f; Fr. *stagflation*, f; İng. *stagflation*) **tar.** Üretim maliyetlerinin ve dolayısıyla fiyatların sürekli yükselmesi yanında üretimin düşüp işsizliğin artması şeklinde ortaya çıkan enflasyon içinde durgunluk ve işsizlik.

dut halkalı leke virüsü (Alm. *Maulbeerenringfleckvirus*, n; Fr. *virus de la tache annulaire du mûrier*, m; İng. *MRSV*; *mulberry ringspot virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve *Longidorus martini* (Nematoda: Longidoridae) ile taşınan, tek doğal konakçısı dut olan ve bu konakçıda mozaik ve halkalı leke belirtileri oluşturan nepovirüs.

dut kabuklubiti (Alm. *Maulbeerschildlaus*, f; Fr. *cochenille de mûriers*, f; *chermès des mûriers*, m; İng. *mulberry scale*; *white peach scale*; Lat. *Pseudaulacaspis pentagona*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pseudaulacaspis pentagona* olan, dişileri sarı renkte, 1,5-2,8 mm uzunlukta, beyazımsı grimsi renkli, oval şekilli dışbükey kabukla örtülü olup dut, şeftali, nektarin, kayısı, badem, ceviz, kavak, gül, erik, kiraz gibi bitkilerin gövde ve dallarında beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: dut koşnili.

dut kımılı (Alm. *Beerenwanze*, f; Fr. *punaise des baies*, f; İng. *sloe bug*; Lat. *Dolycoris baccarum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dolycoris baccarum* olan, erginleri 10-12 mm boyunda, kirli sarımsı ya da esmerimsi renkli, morumsu pırıltılı, ergin ve nimfleri domates, biber, fasulye başta olmak üzere çok sayıda bitki türünde yaprak, çiçek ve meyvelerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

dut kırmızı kımılı (Lat. *Pausias martini*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pausias martini* olan, erginleri 11-12 mm boyunda, açık sarı renkli, vücut kenarı kare şeklinde lekeli, ergin ve nimfleri dut meyvelerinde beslenerek pis koku bırakan böcek türü.

dut süslüböceği (*Lat. Strigopteroïdes aegyptiaca*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Strigopteroïdes aegyptiaca* olan, erginleri 10-16 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, ergin ve larvaları dut bitkileriyle beslenen böcek türü.

duvar örgülü (*Alm. muriform; Fr. muriforme; İng. muriform*) **tar.** Bir yüzeyde hem uzunluğuna hem de enine bölmeleri olan, örülmüş duvar görünüşlü hücreleri içeren yapı.

duvarsarmaşığı yaprakbiti (*İng. ivy aphid; Lat. Aphis hederæ*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis hederæ* olan, erginleri 1,4-2,5 mm boyunda, koyu kahverengi, ergin ve nimfleri duvarsarmaşığı ve diğer bazı süs bitkilerinde beslenen böcek türü.

duyurga (*Alm. Fühler, m; Fühlhorn, n; Fr. antenne, f; İng. antenna; feeler*) **tar.** Çoğunluklarla böceklerde görülen vücudun ön bölgesinde beslenme organlarının önüne yerleşmiş olan, dış dünya ile iletişimde rol alan, koku, ışık, ısı ve ses gibi farklı uyartıları algılama fonksiyonlarını yerine getiren organ; eşanlam: anten, dokunaç.

duyargabacaklılar (*Alm. Beintastler, pl; Fr. protoures, pl; İng. coneheads; proturans; Lat. Protura*) **tar.** Eklembacaklılar içinde yer alan, kanat, duyurga ve gözleri bulunmayan, çoğunlukla nemli topraklarda, döküntüler arasında, ağaç kabukları altında ve yosunlar arasında yaşayan, ağız parçaları emici özellik gösteren, genellikle bitkisel ve hayvansal maddelerle beslenen türleri içeren, bilimsel adı Protura olan takım; eşanlam: konibaşlılar.

duyarlı piyasa (*Alm. unsicherer Markt, m; Fr. marché sensible, m; İng. sensitive market*) **tar.** İyi veya kötü haberlerin etkilediği ve önemli fiyat dalgalanmalarına neden olduğu piyasa; eşanlam: hassas piyasa.

duyu alıcı (*Alm. sensorischer Rezeptor, m; Fr. récepteur sensoriel, m; İng. sensory receptor*) **tar.** Bir organizmanın içinden ya da dışından gelebilecek uyartılara tepki veren özelleşmiş hücre, doku ya da organ; eşanlam: duyu reseptörü.

duyu nöronu (*biyom. afferent nöron*) (*Alm. afferentes Neuron, n; Fr. neurone afférent, m; neurone récepteur, m; neurone sensoriel, m; İng. afferent nerve fiber; afferent neuron; receptor neuron; sensory neuron*) **1. biyom.** Elektrokimyasal duyu darbelerini/dürtülerini alıcılardan veya duyu organlarından merkezi sinir sistemine getiren sinir hücresi; eşanlam: getirgen nöron. **2. tar.** Böceklerde duyu organları ve alıcılarında bulunan ve dış dünyadan alınan uyarıyı merkezi sinir sistemine ileten bipolar ya da multipolar karakterli sinir hücreleri.

duyu setası (*İng. seta bristles*) **tar.** Akarlarda kimyasal, dokunma ve nem gibi farklı uyarıcıları algılama özelliğinde, basit bir seta veya çok dallanmış yapılarda farklı şekillerde görülebilen ve taksonomide kullanılabilen, akar gruplarına göre farklı isimler alan yapılar.

duyumsanır ısı dengesi (*Alm. fühlbare Wärmebilanz; Fr. équilibre de chaleur sensible, m; İng. sensible heat balance*) **tar.** Hayvan barınaklarında, hayvanların ortama yaydıkları duyumsanır ısının, bina yapı elemanlarından ve havalandırma nedeniyle kaybolan ısıların toplamına eşitlenmesi; eşanlam: hissedilir ısı dengesi.

düğmelenme (*İng. crop buttoning*) **tar.** Brokoli ve lahanada fidelerinin ya da sert çekirdekli meyvelerin dondurucu soğukta kalmaları sonucu çiçek tablalarının küçük kalması, meyvelerin deforme olması.

düğmeotu mozaik virüsü (*Alm. Knopfkräutermosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque de galinsoga, m; İng. galinsoga mosaic virus; GaMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve köklerde yoğun olarak bulunan bir virüs olduğu için herhangi bir vektör yardımı olmadan toprakla taşınan, sadece düğmeotunu (*Galinsoga parviflora*) enfekte eden, konakçısında mozaik belirtilerine neden olan gallantivirüs; eşanlam: patates otu mozaik virüsü.

dülger tekeböceği (*Alm. Schneiderbock, m; Zimmermannsbock, m; Fr. Acanthocine charpentier, m; İng. Siberian timberman beetle; timberman beetle; Lat. Acanthocinus aedilis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acanthocinus aedilis* olan, erginleri kahverengi, 14-20 mm boyunda, larvaları öncelikle çam, bazen köknar ve ladinlerde odun kısmında dış yüzeye paralel olacak şekilde galeri açarak beslenen böcek türü.

dürmece (*Alm. Springwurm, m; Fr. pyrale de la vigne, f; tordeuse des feuilles de la vigne, f; tordeuse printanière de la vigne, f; İng. grape leafroller; leaf-rolling tortrix; long-palpi tortrix; vine tortrix moth; Lat. Sparganothis pilleriana*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbükökenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sparganothis pilleriana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 14-22 mm, sarımsı kahverengi, larvaları asma, gül,

kiraz, erik gibi bitkilerde gözleri kemirerek yaprak ve sürgünleri salgıladıkları ağlarla birbirine yapıştırıp kıvrarak zarar veren böcek türü.

düşük basınçlı sulama (Alm. *Langsamberegnung, f; Schwachberegnung, f; Fr. irrigation aérante, f; arrossage lent, m; İng. aeration irrigation; low-pressure irrigation*) **tar.** Tarla sulama amacıyla suyun kaynaktan iletiminin ve dağıtımının, toprak altına gömülü ya da toprak yüzeyine serili düşük basınçlı boru hatları ile yapıldığı sistem.

düşük mallar (Alm. *minderwertige Güter; billige Ersatzgüter, pl; Fr. biens inférieurs, m; İng. Giffen goods; inferior goods*) **tar.** Tüketicilerin gelirlerinin arttığı durumlarda, talebin azaldığı ürünler.

düşük sıcaklık stresi (Alm. *Kaltebeanspruchung, f; Fr. cryostress, m; İng. cold stress; low temperature stress*) **tar.** Sıcak iklimlerde yaşayan ve gelişen bitkilerin düşük sıcaklıklarda uğradıkları, büyüme ve çoğalma verimliliklerini azaltan metabolik, fizyolojik ve biyokimyasal değişiklikler; örneğin mısır, domates, soya, muz, pamuk gibi bitkiler 10-15 °C, elma, patates ve kuşkonmaz gibi bitkiler 0-5 °C derecelerde strese girerler.

düve (Alm. *Färse, f; Fr. génisse, f; İng. heifer*) **tar.** Yaşı 12 aydan büyük, henüz doğurmamış dişi sığır.

düzalınlı avcı tahtakuruları (Lat. *Deraeocoris*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, erginleri 4-10 mm boyunda, turuncumsu kahverengi, üzeri farklı renkte lekeli, gözlerinin arası düz yapıda olup nimfleri morumsu koyu renkte, ergin ve nimfleri yaprakbitleri, beyazsinek ve kırmızıörümceklerle beslenen ve önemli türleri arasında düzalınlı kırmızı avcı tahtakurusu (*Deraeocoris ruber*), düzalınlı noktalı avcı tahtakurusu (*D.punctulatus*), düzalınlı ikibenekli avcı tahtakurusu (*Deraeocoris punctum*) gibi türlerin bulunduğu böceklerin genel adı.

düzalınlı ikibenekli avcı tahtakurusu (Lat. *Deraeocoris punctum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Deraeocoris punctum* olan, erginleri 5,5-6,2 mm boyunda, turuncumsu kırmızı renkli, kanatlarında siyah renkli iki benek bulunan, ergin ve nimfleri kelebek yumurta ve küçük larvaları, kirpikkanatlılar, kırmızıörümcekler, yaprakbitleri ve beyazsinekleri avlayarak beslenen böcek türü.

düzalınlı kırmızı avcı tahtakurusu (Alm. *rote Weichwanze, f; Fr. dysdercus, m; İng. mirid bug; Lat. Deraeocoris ruber*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Deraeocoris ruber* olan, erginleri 6-8 mm boyunda, turuncumsu kırmızı renkli, ergin ve nimfleri kelebek yumurta ve küçük larvaları, kirpikkanatlılar, kırmızıörümcekler, yaprakbitleri ve beyazsinekleri avlayarak beslenen böcek türü.

düzalınlı noktalı avcı tahtakurusu (Lat. *Deraeocoris punctulatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Deraeocoris punctulatus* olan, erginleri 3,8-4,5 mm boyunda, kahverengimsi toprak rengi, üzeri koyu renk noktalı, kelebek yumurta ve küçük larvaları, kirpikkanatlılar, kırmızıörümcekler, yaprakbitleri ve beyazsinekleri avlayarak beslenen böcek türü.

düzeltilici koç (İng. *corrective ram; ram for improving flock genetics*) **tar.** Koyun yetiştiriciliğinde sınıf usulü koç katımının uygulandığı veya elden aşım yaptırıldığı hallerde koyunlarda görülen istenmeyen özellikleri düzeltmek amacıyla kullanılan iyi özelliklere sahip koç.

düzkanatlılar (Alm. *Heustrecken, pl; Fr. sauterelles, f; İng. crickets; grasshoppers; locusts; Lat. Orthoptera*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, genellikle bitkilerle beslenen, bazı türleri avcılık yapan, derikanatlı türlerin yer aldığı, bilimsel adı Orthoptera olan takım; eşanlam: çekirgeler, doğrukanatlılar.

E vitamini 1. (Alm. *Vitamin E, n; Fr. vitamine E, f; İng. vitamin E*) **gıda.** Yağda çözünen, doğada tokoferol ve tokotrienol şeklinde bulunan, çoğunlukla hücre zarında bulunan ve hücreleri oksijen moleküllerinin zararlarından koruyan, özellikle bitkisel yağlar, ayçekirdeği, yarfıstiği, buğday, sert kabuklu meyveler ve sebzelerin yanı sıra kepeği ayrılmamış unda bulunan vitamin. **2.** (Alm. *Vitamin E, n; Fr. vitamine E, f; İng. vitamin E; vitamine E*) **tar.** En aktif olanı alfa tokoferol olmak üzere beta gama gibi de çeşitleri olan, metabolizmada birçok biyokimyasal olaylarda rol alan, kolay okside olan ve ultraviyole ışınların etkisiyle bozulan, ısıya dayanıklı, suda çözünmeyen, açık sarı renkli, çok iyi ve doğal antioksidan, normal üreme, döl verimi, kasların gelişimi, bağışıklık sistemi için gerekli olan, yetersizliğinde özellikle kuzu ve buzağılarda kas distrofisi, etlik civcivlerde ensefalomalaziya ve kanatlılarda döl verimi ve yumurtadan çıkış gücünü azaltan, başta karaciğer olmak üzere yağ dokuları, pankreas, dalak gibi organlarda depolanan, toksik etkili olmayan, tahıllar yeşil bitkiler, iyi kalite kuru otlar, özütleme ile edilenler dışında bitkisel yağlar, karaciğer ve yumurta sarısında zengin, süt ve süt ürünlerinde az bulunan, sentetik olarak ta üretilen, yağda eriyen bir vitamin; eşanlam: tokoferoller.

edafik (*Alm. bodenbedingt; edaphisch; Fr. édaphique; İng. edaphic*) **tar.** İklim koşullarından çok, toprak koşullarından etkilenen veya bunların sonucu oluşan; eşanlam: toprağa ait olan.

edeagus (*Alm. Aedeagus, m; Aedoeagus, m; Fr. aedaegus, m; édéage, m; İng. aedeagus; aedoegus*) **tar.** Bazı erkek akar ve böceklerde çiftleşme organı.

edinilmiş sistemik dayanıklılık (*Alm. systemisch akquirierte Resistenz, f; systemisch erworbene Resistenz, f; Fr. résistance systématique acquise, f; İng. acquired systemic resistance*) **tar.** Bir bitkinin daha önce bir patojene maruz kalmış olması sonucu yerleşmiş olan patojene karşı kazandığı direnç; eşanlam: kazanılmış sistemik dayanıklılık.

Edirne taklaböceği (*Lat. Athous edirnensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Athous edirnensis* olan, erginleri 9 mm boyunda, kahverengi, vücudu altın sarı tüylerle kaplı, Edirne çevresinden toplanan örneklerle dayalı olarak bilim dünyasına tanıtılmış böcek türü.

efektif talep (*Alm. echte Nachfrage; effektive Nachfrage; Fr. demande effective; İng. effective demand*) **tar.** Satılma gücü ile desteklenmiş talep.

efektif vergi oranı (*Alm. effektiver Steuersatz; Effektivteuersatz, m; Fr. taux d'imposition effectif, m; İng. effective tax rate*) **tar.** Gelir dağılımının çok bozuk olduğu ekonomilerde kullanılan ortalama vergi oranı.

efektör (*Alm. Effektor, m; Fr. effecteur, m; İng. effector*) **1. biyom.** 1. Sinir sistemi tarafından uyarıldığında bir fizyolojik yanıt oluşturan organ ya da hücre. 2. Tepkime sürecinde kendisi değişmeyen ancak etkileştiği enzimin katalitik etkinliğini değiştiren küçük molekül ya da ligant. **2. tar.** Bir proteine seçici olarak bağlanan ve biyolojik aktivitesini düzenleyen genellikle küçük bir molekül.

eğime dik sürüm (*Alm. Konturpflügen, n; Fr. labour de niveau, m; İng. ploughing perpendicular to slope*) **tar.** Erozyonu önlemek için eğim yönüne dik olarak yapılan toprak işleme uygulaması.

eğime paralel sürüm (*Alm. Streifenanbau, m; Konturpflügen, n; Fr. labourage en courbes de niveau, m; İng. contour farming; contour ploughing*) **tar.** Arazinin eşyükselti eğrileri boyunca hazırlanan şeritlerde yapılan toprak işleme uygulaması.

eğreltiotu kabuklubiti (*Alm. Farnschildlaus, f; Fr. cochenille des fougères, f; İng. fern scale; Lat. Pinnaspis aspidistrae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pinnaspis aspidistrae* olan, dişileri sarımsı renkte, 2-3 mm uzunlukta, esmerimsi renkli, armut şeklinde kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri eğreltiotu, turunçgiller, palmye ve seralarda yetiştirilen süs bitkilerinde beslenen böcek türü.

ejekülasyon kanalı (*Alm. Spritzkanälchen; Spritzkanal, m; Spritzkanälchen, n; Fr. canal éjaculateur, m; İng. ejaculatory duct; Lat. ductus ejaculatorius*) **tar.** Ucunda erkek çiftleşme organı edeagusu bulunduran kuvvetli kaslara sahip yapı.

ekdisteroit (*Alm. Ecdysteroid, n; Fr. ecdystéroïde, m; İng. ecdysteroid*) **tar.** Böceklerde deri değiştirme işleminde rol alan, steroid tipinde olan ekdison ve türevlerinin yer aldığı hormon grubu.

ekdisteroit agonisti (*İng. ecdysteroid agonist*) **tar.** Böceklerde deri değiştirmedeki aktif hormon olan 20-Hidroksiekdison'u taklit ederek böcek hazır olmadığı halde deri değiştirme sürecini teşvik eden, beslenme ve ağırlık artışını azaltarak böceğin ölümüne neden olan özellikle kelebekler, sinekler ve kınkanatlılarda etkili sentetik insektisit grubu.

ekim (*Alm. Aussaat, m; Fr. ensemencement, m; İng. sowing*) **tar.** İşlenmiş olan bir toprağa tohumun belli bir zamanda ve istenilen derinlik ve aralıkta gömülmesi.

ekim aralığı (*Alm. Pflanzweite, f; Fr. écartement de plantation, m; İng. planting distance; spacing*) **tar.** Pamuk, şekerpancarı gibi çapa bitkilerinde en iyi büyüme ve ürün alma koşulları için ekim sıralarının uzaklığı.

ekim makinesi (*Alm. Drillmaschine, f; Sämaschine, f; Fr. semoir, m; İng. seed drill; seeder; sowing machine*) **tar.** Tohumu toprakta kesin biçimde konumlandırıp ve ektikten daha sonra üstünü örtün, yapısal özellikleri ekilecek ürüne bağlı olarak farklılaşan ve dolayısıyla ektiği ürün adıyla betimlenen makineler.

ekim normu (*Alm. Pflanzdichte, f; Saatedichte, f; Fr. densité de plantation, f; densité de semis, f; İng. planting density; seed density*) **tar.** İklim şartları, bitki çeşidi, tohum özelliği ve ekim yöntemine bağlı olarak belirlenen birim alana ekilecek tohum miktarı.

ekim nöbeti (*Alm. Fruchtwechsel Anbaumethode, f; Fruchtwechsel Anbausystem, n; Fr. culture alternante, f; système de culture par rotation, m; İng. rotation cropping system*) **tar.** Tarım işletmelerinde, toprağın verimliliğini artırmak, hastalık ve zararlı popülasyonlarını azaltmak gibi amaçlarla, akraba olmayan kültür bitkilerinin aynı tarla üzerinde arka arkaya yetiştirilme sırasını belirleyen bir üretim sistemi; eşanlam: münavebe, rotasyon.

ekim-öncesi (*Fr. préplantation, f; İng. preplant*) **tar.** Kültür bitkisinin ekimi öncesini kapsayan dönem; örneğin ekim öncesi herbisit uygulaması.

ekin ambargüvesi (*Alm. Kornmotte, f; weißer Kornwurm, m; Fr. teigne des grains, f; teigne du blé, f; İng. European grain moth; European grain worm; Lat. Nemapogon granella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının güveler (Tineidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Nemapogon granella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 10-15 mm, kahverengi, üzeri beyaz desenli, larvaları kuru meyveler, buğday, un, baklagil tohumlarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

ekin bambulu (*Lat. Anisoplia agricola*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının bambulböcekleri (Rutelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anisoplia agricola* olan, erginleri 10-11 mm boyunda, madensel siyah renkli, kanatları üzerinde portakal sarısı lekelerle sahip olan, Türkiye'de ender bulunan böcek türü.

ekin başaksineği (*Alm. Fritfliege, f; Fr. oscinie de l'avoine, f; İng. frit fly; Lat. Oscinella frit*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ekinsinekleri (Chloropidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oscinella frit* olan, erginleri 1-2 mm boyunda, siyah renkli, larvaları yulaf, arpa ve mısır gibi bitkilerin başaklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

ekin cüce saparısı (*Alm. Europäische Getreidehalmwespe, f; Fr. cephe du blé, m; İng. European wheat stem sawfly; Lat. Cephus pygmeus*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının saparıları (Cepidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cephus pygmeus* olan, erginleri 5-11 mm boyunda, parlak siyah renkte, karın kısmı sarı çizgili, birinci karın boşumunda sarı renkli üçgen biçiminde lekeye sahip olup larvaları buğday, arpa, çavdar gibi bitkilerin sapları içinde beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: sarılekeli ekin saparısı, arpa saparısı, ekin arısı.

ekin çekirgesi (*İng. African cone-headed grasshopper; Lat. Acrida bicolor*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acrida bicolor* olan, erginleri 70-100 mm boyunda, yeşil ve kahverengi desenli, ergin ve nimfleri buğday, arpa, çeltik gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

ekin güvesi (*Alm. Weizen-Blattmotte, f; Weizenminiermotte, f; Fr. mineuse de la feuille du blé, f; İng. cereal leaf miner; wheat leaf miner; Lat. Syringopais temperatella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Autostichidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Syringopais temperatella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 10-18 mm, sarımsı kahverengi, larvaları buğday, arpa, yulaf ve yabani buğdaygillerin yapraklarında galeriler açarak beslenen ve bu yaprakların kurumasına yol açan böcek türü; eşanlam: ekin yaprakgüvesi.

ekin kamburbiti (*Alm. Getreidekapuziner, m; Fr. bostriche des grains; capucin des grains, m; İng. American wheat weevil; Australian wheat weevil; lesser grain borer; stored grain borer; Lat. Rhyzopertha dominica*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kubbeliböcekler (Bostrichidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhyzopertha dominica* olan, ergin ve larvaları buğdaygil taneleriyle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

ekin kamburböceği (*Lat. Amara morio*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının koşucuböcekler (Carabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Amara morio* olan, erginleri parlak bakır renkli, 15-20 mm boyunda, buğdaygillerle beslenen böcek türü.

ekin kamburkurdu (*Lat. Zabrus femoratus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının koşucuböcekler (Carabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Zabrus femoratus* olan, erginleri koyu siyah renkli, 15 mm boyunda, yabani ve kültürü yapılan buğdaygillerde başaklara tırmanarak tanelerde larvaları ise köklerde ve genç bitkilerin yaprak ve saplarında beslenen böcek türü.

ekin karaböceği (*Fr. cadelle, f; İng. cadelle beetle; Lat. Tenebroides mauritanicus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının Trogositidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Tenebroides mauritanicus* olan, erginleri 6-19 mm boyunda, parlak siyahtan kahverengiyeye kadar değişen renkte olup ergin ve larvaları depolanan buğdaygiller, un ve unlu gıdalar, kuru meyve ve baharatta beslenerek zarara yol açan böcek türü.

ekin koşnili (*Ing. wheat cochineal; Lat. Porphyrophora tritici*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının devkoşniller (Margarodidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Porphyrophora tritici* olan, dişileri 3-5 mm uzunlukta, 1,6-3,5 mm genişlikte, vişne renkli, hafifçe şişkin vücutlu, ergin ve nimfleri buğday, arpa, yulaf, çavdar gibi buğdaygil bitkilerinin kökboğazında beslenerek başak bağlamalarını engelleyen böcek türü.

ekin köksineği (*Alm. Gartenhaarmücke, f; Fr. bibion horticole, m; İng. March fly; orange bibio; Lat. Bibio hortulanus*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının kıllısinekler (Bibionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Bibio hortulanus* olan, erginleri 6-9 mm boyunda, siyah ve kahverengimsi kırmızı renkli, larvaları buğday, arpa, yulaf, çavdar gibi bitkilerin kökleriyle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

ekin saparısı (*Fr. cephe du blé, m; İng. black stem sawfly; Lat. Trachelus tabidus*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının saparıları (Cephididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Trachelus tabidus* olan, erginleri 7-10 mm boyunda, parlak siyah renkli, karın kısmının kenarları turuncu sarı renkte şeritli olup larvaları buğday, arpa, çavdar gibi bitkilerin sapları içinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

ekin teresi (*Alm. Meerviole, f; Strand-Levkoje, f; İng. Virginia stock; Lat. Malcomia maritima*) **tar.** Turpgiller (Brassicaceae) familyasına ait, Kuzey Amerika orijinli, şebboya benzeyen, renk yelpazesi geniş, toprak seçici olmayan, güneşi seven, kaya bahçesi ve bahçe sınırı için ideal olan, tohumla çoğalan tek yıllık, bitki; eşanlam: malkomya.

ekin tripsi (*Alm. Getreideblasenfuss, m; Fr. thrips des céréales, m; İng. black wheat thrips; corn thrips; grain thrips; Lat. Limothrips cerealium*) **tar.** Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Limothrips cerealium* olan, erginleri 1,3-2 mm boyunda, koyu kahverengi-siyah renkli, ergin ve nimfleri buğday, arpa, yulaf, çeltik, mısır ve yabancı buğdaygillerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

ekin yaprakbiti (*Alm. Haferblattlaus, f; Traubenkirschenlaus, f; Fr. puceron bicolore des céréales, m; puceron du merisier à grappes, m; İng. bird cherry-oat aphid; Lat. Rhopalosiphum padi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhopalosiphum padi* olan, erginleri 1,5-2,3 mm boyunda, yeşil renkli, üzeri beyaz mumsu bir tozla örtülü, ergin ve nimfleri buğdaygillerin yapraklarında beslenen ve bazı virüs hastalıklarını taşıyan böcek türü.

ekin yapraksülüğü (*Alm. Grashähnchen, n; rothalsiges Getreidehähnchen, n; Fr. léma à pieds noirs, m; İng. barley leaf beetle; cereal leaf beetle; red-throated cereal leaf beetle; Lat. Oulema melanopus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oulema melanopus* olan, erginleri 5-6 mm boyunda, mavi turuncu renkli olup buğday ve arpa gibi bitkilerin yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

ekinsinekleri (*Alm. Halmfliegen, pl; Fr. mouches de frit, pl; oscinie ravageuses, pl; İng. frit flies; grass flies; Lat. Chloropidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, erginleri nektar ve yaprakbiti salgılarıyla, larvaları çayır bitkileri ve buğdaygillerde beslenen türleri içeren ve en bilinen türü ekin başaksineği (*Oscinella frit*) olan familia; eşanlam: sapsinekleri.

eklembacaklılar (*Alm. Arthropoden, pl; Gliederfüßer, pl; Fr. arthropodes, pl; İng. arthropods; Lat. Arthropoda*) **tar.** Karasal ve sucul ortamlarda yaşayan, vücutları baş, göğüs ve karın olmak üzere üç bölüme ayrılan, her bölümü çeşitli sayıda eklemli kısımdan oluşan, hareketleri sağlayan özel kasların bağlı olduğu kitin yapısında dış iskelete sahip, vücutları iki taraflı simetrik bilimsel adı Artropodlar olan, adını Yunanca arthron (eklem) ve podos (ayak) sözcüklerinden alan, sınıflamaları vücut halkaları, ayak sayısı ve solunum organının durumu ve yapısına göre yapılan, fosilleri altı sınıfta (arachnida, merostomata, insecta, crustacea, trilobita) toplanan, Erken Kambriyen–Holosen zaman aralığında denizde, karada, tatlı ve acı sularda bireysel olarak yaşayan, yengeç, karides, istakoz, böcek, örümcek ve akrep gibi kabuklu, eklem bacaklı omurgasız hayvanların yer aldığı şube.

eklembacaklılarda deri değiştirme (*Alm. Ecdysis, f; Fr. mue des arthropodes, f; İng. ecdysis*) **tar.** Eklembacaklılarda dış iskelet olarak da adlandırılan kütikula tabakasının belirli gelişme evreleri sonunda yırtılarak atılması ve yerine yeni derinin salgılanması.

eklemeli varyans (*Alm. additive Varianz, f; Fr. variance additive, f; İng. additive genetic variance; additive variance*) **tar.** Genlerin eklemeli etkileri bakımından görülen varyasyonun ölçüsü; fenotipik varyansın eklemeli gen etkileri yüzünden olan kısmı.

eklozyon (Alm. Schlüpfen, m; Fr. éclosion, f; émergence, f; İng. eclosion; emergence) **tar.** Ergin böceklerin pupadan ya da 1. dönem larvaların yumurtadan çıkması.

eklozyon hormonu (Alm. Schlüpfenhormon, m; Fr. hormone d'éclosion, f; İng. eclosion hormone) **tar.** Böceklerde pupadan ergin çıkışı veya deri değiştime öncesinde peristaltik kasılma hareketlerini eşgüdümleyen nöropeptit.

ekmek böceği (Alm. Brotkäfer, m; Fr. stégobie des pharmacies, f; vrillette boulangère, f; vrillette du pain, f; İng. biscuit beetle; bread beetle; drugstore beetle; Lat. Stegobium paniceum) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tosvuran böcekler (Anobiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Stegobium paniceum olan, erginleri kahverengi, 2,6-4 mm boyunda, larvaları ambar ve kiler gibi yerlerde ekmekek, bisküvi, un, kepek, makarna gibi nişastası bol besinlerle kurutulmuş bitkiler, eski mobilyalar, kâğıt, kitap yaprakları ve ciitlerini yiyerek zarar yapan böcek türü.

ekmeklik buğday (Alm. Brotweizen, m; Fr. blé commun; blé cultivé; blé ordinaire, m; İng. bread wheat; common wheat; Lat. Triticum aestivum L.) **tar.** Çiçeklik bitkiler sınıfının kavuzlu çiçekliler takımının buğdaygiller familyasının buğday cinsinin (Triticum aestivum L. n= 21) ekmeklik buğday türü olup dünyada en fazla ekilen buğday olan otsu bir bitki.

ekolojik ağ (Alm. ökologisches Netzwerk; Fr. réseau écologique, m; İng. ecological network) **tar.** Biyolojik çeşitliliği korumak ve desteklemek amacıyla parçalanmış doğal sistemler arasında uyumlu ilişkiler oluşturmayı hedefleyen, ekolojik açıdan korunması gereken alanların (çekirdek alan) ekolojik koridorlar aracılığıyla bir araya getirildiği doğal rezerv sistemleri.

ekolojik koridor (Alm. Biotopvernetzung, f; Biotopverbund, m; Fr. couloir écologique, m; İng. ecological corridor; green corridor; habitat corridor; wildlife corridor) **orm. tar.** Parçalanmış peyzajlarda habitat parçaları arasında organizmaların hareketini sağlayan doğal (akarsu koridoru, çalı ya da ağaç çitleri, doğal koruluklar, dağ sıraları) ya da yapay karakterde (rüzgâr şeritleri, bitkilendirilmiş su kanalları, yeşil kuşaklar) olabilen çok işlevli peyzaj yapıları olup peyzaj yapısı ve fonksiyonuna katkıda bulunması açısından peyzajın tamamlayıcı bir parçası.

ekolojik tarım (Alm. alternative Landwirtschaft; biologische Landwirtschaft; ökologische Landwirtschaft; Ökolandbau, m; Fr. agriculture biologique, f; agriculture organique, f; İng. bio farming; organic agriculture; organic farming) **tar.** Sentetik kimyasal tarım ilaçları, hormonlar ve mineral gübrelere kullanımından kaçınan, organik gübreleme, münavebe, toprağın korunması, bitkinin direncini artırma, bitki korumada doğal düşmanlardan faydalanmayı ön plana alan, kapalı bir sistemde yer alan bütün bu önlemlerle tarımda hem miktar artışının hem ürün kalitesini yükseltmeyi amaçlayan üretim yöntemi; eşanlam: organik tarım.

ekonomik ambargo (Alm. Wirtschaftsmbargo, n; Fr. blocus économique, m; embargo économique, m; İng. economic blockade; economic embargo) **tar.** İç ve/veya dış ticarete, bir ürün veya hizmetin belirli bir ülkeye ya da belirli bir bölgeye alım ve satımına getirilen yasaklama; eşanlam: ticari engellemeye.

ekonomik büyüme (Alm. wirtschaftliches Wachstum; Wirtschaftswachstum, n; Fr. croissance économique, f; İng. economic growth) **tar.** Bir ülkede, üretim ve yatırım kapasitesinin, ulusal gelirin ve bundan kişi başına düşen payın yıldan yıla artışı.

ekonomik insan (Alm. homo oeconomicus; Fr. homo economicus; İng. economic man; homo economicus; Lat. homo economicus) **tar.** Ekonomik faaliyetlerini yalnızca ekonomik çıkarlarına göre davranarak yürüten insan; eşanlam: homo economicus.

ekonomik istikrar (Alm. wirtschaftliche Stabilität; Wirtschaftsstabilität, f; Fr. stabilité économique, f; İng. economic stability) **tar.** Ekonomik fiyatların, istihdam hacminin, döviz kurlarının, faiz oranları vb. olguların dengede olması, iç ve dış faktörler nedeniyle ekonomide önemli bir değişikliğin beklenmemesi.

ekonomik kalkınma (Alm. wirtschaftliche Entwicklung, f; Fr. développement économique, m; İng. economic development) **tar.** Bir ekonomide, fert başına düşen gelirin artırılması ile birlikte, sosyo-kültürel yapının yenileştirilmesi ve geliştirilmesi.

ekonomik özyeterlilik (Alm. ekonomische Selbstversorgung; wirtschaftliche Unabhängigkeit; Autarchie, f; Fr. autarcie, f; İng. autarchy; economic self-sufficiency) **tar.** Bir ekonomide, tüm dış ekonomik bağlantıları kaldırarak kendi olanakları ile yeterlilik gösterilmesi; ekonomik olarak kendi kendine yeterlilik; eşanlam: otarşi.

ekonomik zarar düzeyi (*Fr. niveau des dégâts économiques, m; İng. economic damage; economic damage level*) **tar.** Ekonomik ürün kaybının mücadele maliyetine eşit olduğu, zararının en düşük popülasyonu.

ekonomik zarar eşiği (*Alm. ökonomische Schadensschwelle, f; ökonomischer Grenzwert der Schädigung, m; Fr. seuil de dommages économiques, m; seuil économique d'intervention, m; İng. economic damage threshold; economic injury threshold*) **tar.** Artan böcek popülasyonlarının ürünlerde ekonomik kayıp yapacak düzeye ulaşmadan popülasyonu düşürme girişimlerinin gerekli olduğu popülasyon düzeyi; eşanlam: mücadele eşiği.

ekotip (*Alm. Ökotyp, n; Fr. écotype, m; İng. ecospecies; ecotype*) **tar.** 1. Bir bitki türü içerisinde belirli bir habitata uyarak ve evrimlenerek o türün diğer bitkilerinden genetik olarak ayrılan tipleri. 2. Bir hayvan türüne ait toplulukların çevresel yalıtım sonucu değişik evrimsel etkiler altında farklılaşması ile oluşan ırklar.

ekoton (*Alm. Ökoton, n; Fr. écotone, m; İng. ecotone*) **orm. tar.** Belirli popülasyona ait yaşama alanlarının sınır bölgesi, iki ekosistemin kesiştiği yer; örneğin, yağmur ormanı ile ona bitişik ağaçlık ya da otlak halindeki ekolojik topluluk arasındaki geçiş alanı.

eksantif çiftlik hayvanı yetiştiriciliği (*Alm. extensive Tierhaltung; extensive Viehhaltung; Fr. élevage extensif; İng. extensive livestock farming*) **tar.** Genellikle düşük verimli yerli çiftlik hayvanı ırklarının yetiştirildiği küçük kapasiteli hayvancılık işletmelerinde, başta mera olmak üzere esas olarak kaba yem kullanılarak yapılan yetiştiricilik sistemi.

eksenden uzak (*Alm. abaxial; achsfern; Fr. abaxial; anti-axial; İng. abaxial; anti-axial*) **tar.** Bir yaprak, bir akar bedeni gibi orta ekseni belli olan bir şekilde, herhangi bir parçanın, yapının ya da bakış yönünün eksenden uzak olması, vücut ekseni dışına doğru; vücut ekseninden uzak; eşanlam: abaksiyal.

eksene doğru (*Alm. achsnah; adaxial; Fr. adaxial; para-axial; İng. adaxial; paraxial*) **tar.** Bir yaprak, bir akar bedeni gibi orta ekseni belli olan bir şekilde, herhangi bir parçanın, yapının ya da bakış yönünün eksene doğru olması, vücut ekseni yakınında; vücut eksenine yakın; eşanlam: adaksiyal.

eksik blok deneme planı (*Alm. unvollständige Blockanlage, f; Fr. plans en blocs incomplets, m; İng. incomplete block design*) **tar.** Muamele sayısı çok olduğu zaman, hepsinin denenebileceği yeterli büyüklükte ve birörnek olan deneme materyali bulunamayacağı için muamelelerin bir kısmının bir blokta, bir kısmının ikinci blokta ve geri kalanların da diğer bloklarda denendiği deneme tertibi; eşanlam: eksik blok deneme deseni.

eksik çiçek (*Fr. fleur incomplète; İng. incomplete flower*) **tar.** Çanak yaprak, taç yaprak, erkek ve dişi organlardan bir veya birkaçı olmayan çiçek.

eksipulum (*Alm. Excipulum, n; Fr. excipulum, m; İng. exciple; excipulum*) **tar.** Diskomisetes grubu funguslardan Ostropales, Pezizales, Tuberales takımlarının apotesyumlarında görüldüğü gibi, apotesyumun etli kısmı, dış tabakası.

ekspeller küspesi (*Alm. Expellermehle, f; Fr. tourteau expeller, m; İng. expeller meal; expeller oil cake; expeller oil meal*) **tar.** Yağlı tohumlardan yağın baskı yoluyla ayrılması sonucu geriye kalan ve %4-6 arası yağ içeren yan ürün.

ekstansif balık yetiştiriciliği (*Fr. système d'élevage extensif, m; İng. extensive fish culture*) **tar.** Doğal ortamda bulunan besinlere dayalı balık yetiştiriciliği uygulaması.

ekstansif yemleme (*Alm. extensive Fütterung, f; Fr. alimentation excessive, f; İng. extensive feeding*) **tar.** Yüksek verim beklemeden az masrafla mera ve/veya ahırda yapılan kaba yeme dayalı yemleme programı.

ekstensin (*Alm. Extensin, n; Fr. extensine, f; İng. extensin*) **tar.** Bitkilere primer hücre duvarının %15 kadarını oluşturan ve hidroksiprolin bakımından zengin 300 amino asitlik bir glikoprotein.

ekstruzyon kurutma (*Alm. Extrusion-Trocknung, f; Fr. séchage par extrusion, m; İng. extrusion drying*) **tar.** Gıda sanayisinde kahvaltılık ürünlerin, kimi unlu mamul çeşitlerinin, tekstürel proteinlerin, kazeinatların, kolay ve çabuk eriye ürünlerin üretiminde kullanılan bir kurutma yöntemi.

ekşilikköbeği (*İng. pineapple beetle; Lat. Urophorus humeralis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının ekşilikköbekleri (Nitidulidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Urophorus humeralis* olan, erginleri 3-4 mm boyunda, koyu kahverengimsi siyah renkte olup buğdaygil ve çeşitli olgun meyvelerle beslenen böcek türü.

ekşilikböcekleri (*Alm. Glanzkäfer, pl; İng. sap-feeding beetles; sap beetles; Lat. Nitidulidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, bazıları depolanan ürünlerde, bazıları ayrışmakta olan bitkisel ve hayvansal maddelerle beslenen türleri içeren ve en bilinen türü ekşilikböceği (*Urophorus humeralis*) olan familya.

ektoderm 1. (*Alm. Epiblast; Ektoblast, m; Ektoderm, n; Fr. épiblaste; ectoblaste, m; ectoderme, m; İng. ectoblast; ectoderm; epiblast*) **biyom.** 1. Çok hücreli hayvanlarda vücudun dış yüzünü örten tabaka. 2. Epidermis, sinir sistemi ve duyu organlarını meydana getiren embriyonun en dış tabakası; eşanlam: epiblast. **2.** (*Alm. Ektoderm, n; Fr. ectoderm, m; İng. ectoderm*) **tar.** Böceklerde embriyonal gelişme döneminde embriyonun dış kısmında yer alan ve epidermis, dışsalgı bezleri, beyin ve sinir sistemi, duyu organları, ön bağırsak, art bağırsak, solunum sistemi ve genital organların dış kısmını oluşturan kısım.

ektoretik nematot (*Fr. nematode ectophorétique, m; İng. ectophoretic nematode*) **tar.** Konakçısı olan böceğin dışında taşınan, genellikle fungusla beslenen ve konakçı böceği sadece vektör olarak kullanan nematotlar; eşanlam: dış taşıyıcılı nematot.

ektoperitrofik boşluk (*Alm. ektotropischer Raum, m; Fr. espace ectoperitrophique, m; İng. ectoperitrophic space*) **tar.** Böcek midesinde mide epitel hücreleri ile peritrofik matris arasında kalan boşluk.

ektotrofik (*Alm. ectotroph; Fr. ectotrophe; İng. ectotrophic*) **tar.** Konukçusunun dış kısmında beslenen canlının özelliği.

ektotrofik mikoriza (*Alm. ektotrophische Mykorrhiza; Fr. ectomycorrhize, f; mycorrhize ectotrophe, f; İng. ectomycorrhiza; ectotrophic mycorrhiza*) **tar.** Mikoriza tiplerinden biri olup fungus hifinin konakçıyı manto gibi dıştan sarması ve konakçı merkezine doğru hücrelerarası boşluklara misellerini göndererek beslenmesi; eşanlam: ektomikoriza.

ekzantem (*Alm. Exanthem, n; Fr. exanthème, m; İng. exanthen*) **tar.** Turunçgil, erik, zeytin, elma ve armut gibi bazı bitkilerde bakır noksanlığından, bazen de elma ve zeytinde bor noksanlığından kabuk kızamığı veya yaz ölümü gibi isimler de verilen, kabukta kabarma, çatlama, zamklanma, filiz ucu ölümü, cadı süpürgesi gibi belirtiler gösteren hastalık belirtisi.

ekzojen misel (*Alm. exogenes Myzel; Fr. mycélium exogénique, m; İng. exogeneous mycellum*) **tar.** Konakçısının yüzeyinde serbestçe gelişen ve çoğalan, üstünde bulunduğu konakçı dokusunun derinliklerine emmeçlerini göndererek beslenebilen fungus miseli.

ekzokütikula (*Alm. Exocuticula, f; Fr. exocuticule, f; İng. exocuticle*) **tar.** Derideki epidermis hücreleri tarafından prokütikulanın ilk üretilen, kuvvetli ve çapraz bağlı proteinleri içeren, sertleşmiş, suda çözünmeyen ve deri değiştirme esnasında parçalanmayan kısmı.

ekzudasyon (*Alm. Exudation, f; Fr. exudation, f; İng. exudation*) **tar.** Bir hücre, organ ya da organizmadan zar, delik ya da bez aracılığıyla madde çıkması.

ekzuviyal boşluk (*İng. exuvial space*) **tar.** Böceklerde deri değiştirme sürecinde apoliz sonucunda hipodermis hücreleri ile kütikula arasında oluşan, öncesinde deri değiştirme jelini ve yeni derideki dış epikütikulanın oluşmasıyla birlikte deri değiştirme sıvısını içeren boşluk.

el pülverizatörü (*Alm. handbetätiger Spritze, m; Handspritzgerate, n; Fr. pulverisateur à main, m; pulvérisateur à pompe à bras, m; İng. hand-operated sprayer; hand sprayer*) **tar.** Küçük işletmelerde elde ya da sırtta taşınan bazıları motorlu bazıları kol gücüyle çalıştırılan püskürtme makineleri.

elasmoyit pul (*Alm. Elasmoidschuppe, f; Fr. écaille élasmoïde, f; İng. elasmoid scale*) **tar.** Kemikli balıklarda bulunan, ince ve bükülebilir özellikte olan, büyümeye bağlı olarak dairesel çizgilerin olduğu, stenoyit ve sikloyit olmak üzere iki tipi olan pullar.

elastratör (*Alm. Elastrator, m; Fr. élasteur, m; İng. elastrator*) **tar.** Sığırlarda boynuz köreltme, koyunlarda kuyruk kesme ve eneme uygulamalarının kansız bir şekilde gerçekleştirilmesinde kullanılan alet.

Elavroit (*İng. Elavroid*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Eggplant latent viroid*'in baş harflerinden alan, tüm viroitler gibi viryonları olmayan ve protein kodlamayan, genetik materyal olarak tek bir dairesel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan bitki viroit cinsi.

elbise güvesi (Alm. Kleidermotte, f; Fr. mite des vêtements, f; teigne commune des vêtements, f; İng. clothing moth; common clothes moth; webbing clothes moth; Lat. Tineola bisselliella) **tar**. Kelebekler (Lepidoptera) takımının güveler (Tineidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Tineola bisselliella olan, erginlerinin kanat açıklığı 8-13 mm, kanatları parlak altın sarısı renkte, larvaları pamuklu, yünlü giysiler, halı, kürk, battaniye, döşemelik kumaşlarla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

elden çiftleştirme (Alm. Hand Paarung, f; Fr. monte en main, f; İng. hand breeding; hand mating) **tar**. Çiftlik hayvanları yetiştiriciliğinde damızlık değeri en yüksek olan hayvanlardan en üst düzeyde yararlanmak amacıyla çiftleştirilecek olan dişi ve erkek hayvanların önceden belirlendikleri ve buna göre çiftleştirildikleri kontrollü çiftleştirilme yöntemi.

elekli boru (Alm. Siebröhre, pl; Fr. tube criblé; vaisseau criblé; İng. sieve tube) **tar**. Bitkilerde karbonhidrat türü gıda materyallerinin yapraklardan meyvelere ve köklere taşındığı, uzun floem hücrelerinin birbirlerine ilmeklenerek bir boru oluşturduğu yapı; eşanlam: kalburlu boru.

elektrik hücresi (Alm. Elektroplox-Zelle, f; Fr. électrocyte, m; İng. electrocyte; electroplaxe) **tar**. Elektrikli balıklarda elektrik organında bulunan, değişime uğramış kas veya sinir hücresi; eşanlam: elektrosit.

elektrik organı (Alm. Elektroplox, m; Eplax, m; Fr. organe électrique, m; İng. electrical organ) **tar**. Genellikle yavaş hareket eden, geceleri etkin olan ve görme işlevinin iyi yapılamadığı bulanık sularda demersal yaşayan elektrikli balıklarda bulunan, işlevsel birimleri çizgili kas liflerinin biçim değiştirmesi ile oluşmuş, yassı, plak şeklinde elektrositler olup bir yüzleri düz, yoğun olarak sinirlendirilmiş, diğer yüzü ise çok sayıda uzantılar ve aralarında kan damarları içeren, buldukları bazı balıklarda vücudu saran ya da baş bölgesinde yer alan saldırma ve savunma ile ilgili organ.

elektrolit dengesi (Alm. Elektrolythaushalt, m; Fr. équilibrage électrolytique, f; İng. electrolyte balance) **tar**. Hücre içi ve dışı sıvısındaki madensel iyonların eşit yoğunlukta bulunması.

elektrolit tedavisi (Alm. Elektrolyttherapie, f; Fr. thérapie électrolytique, f; İng. electrolyte therapy) **tar**. Elektrolit denge bozukluklarında yeniden fizyolojik derişimlerin sağlanması için parenteral veya ağızdan elektrolitlerin verilmesi.

elektronörlük 1. (Alm. Elektroneutralität, f; Fr. électroneutralité, f; İng. electroneutrality) **kim**. Bir kimyasal yapıtaşında artı ve eksi yüklerin birbirine eşit olması durumu. **2.** (Alm. Elektroneutralität, f; Fr. neutralité électrique, f; électroneutralité, f; İng. electrical neutrality; electroneutrality) **tar**. Bir elektrolitik eriyikte iyon tür derişimlerinin, eriyiği elektrikselleştirme bakımından nötr kılacak düzeyde olması.

elektrotropizm (Alm. Elektrotropismus, m; Fr. électrotaxie, f; galvanotaxie, f; galvanotropisme, m; électrotropisme, m; İng. electrotaxis; electrotropism; galvanotaxis; galvanotropism) **tar**. Bir organizmanın bir dış elektrik alanının etkisiyle büyümesi ya da yönelim hareketi; eşanlam: elektrığe yönelim.

elementer mineral (Alm. elementares Mineral; Fr. minéral élémentaire; İng. elemental mineral) **tar**. 1. Başka minerallerle karışmamış ya da serbest iyonik çözüm halinde bulunan mineraller. 2. Doğada serbest halde bulunan ve ekonomik değeri olan maden yataklarını oluşturan mineraller.

elit tohumluk (Alm. Züchter Samen, m; Fr. semence du sélectionneur, f; İng. breeder seed) **tar**. Yeni ıslah edilmiş veya geçmiş yıllarda ıslah edilmiş olmakla birlikte usulüne uygun olarak çeşit saflığını koruyan ve devam ettirilen doğrudan doğruya ıslahçı tarafından kontrol edilen, orijinal tohumluğun başlangıcı, diğer sınıf tohumlukların kaynağı olan tohumluk.

elma tar. 1. (Alm. Apfel, m; Fr. pomme; İng. apple) Elma ağacının, geç yaz veya sonbaharda olgunlaşan, 5-8 cm çapında, yumuşak çekirdekli, tatlımsı meyvesi. 2. (Alm. Apfelbaum, m; Fr. pommier; İng. apple tree; Lat. Malus communis; Malus domestica) Gülgiller (Rosaceae) familyasının dünyada en yaygın üretilen ve tüketilen türü olan, aşı ile çoğaltılan; bodur, yarı bodur, kuvvetli diye klon anaçları bulunan, yaprağını döken, 1,8-4,6 metre arasında boylanabilen, karışık tomurcukları ilkbaharda sürdüğünde yaprak ve çiçekleri aynı zamanda oluşan, 4-6 çiçekten oluşan salkımlarda ilk açan çiçeği en büyük meyveyi yapan, yaklaşık 57 bin gen ile kontrol edilen genoma sahip, 7.500'den fazla çeşidi olan bir meyve ağacı türü; eşanlam: elma ağacı.

elma ağkurdu (Alm. Apfel-Gespinstmotte, f; Fr. teigne du pommier, f; hyponomeute du pommier, m; İng. apple ermine; Lat. Yponomeuta malinellus) **tar**. Kelebekler (Lepidoptera) takımının ağkurtları (Yponomeutidae)

familyasında yer alan, erginlerinin kanat açıklığı 16-20 mm, ön kanatları beyaz, üzeri siyah benekli, arka kanatları kahverengi, larvaları elma ağaçlarının yapraklarında ipeksi ağlar örüp beslenerek onlara zarar veren böcek türü.

elma çiçekseveni (*Lat. Anthaxia muliebris*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia muliebris* olan, erginleri 4-7 mm boyunda, yeşil, yan kısımları koyu pembemsi, ergin ve larvaları elma ve nar gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

elma gövde kabukkurdu (*Alm. Apfelbaum-Glasflügler, m; Obsthain-Glasflügler, m; Fr. sésie du pommier, f; İng. apple clearwing moth; red-belted clearwing; Lat. Synanthedon myopaeformis*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının arıbenzeri kelebekler (Sesiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Synanthedon myopaeformis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 16-25 mm, larcivert siyah renkli ve saydam kanatlı, larvaları elma ağaçlarının kalın dal ve gövdelerinde doku içinde beslenip galeri açarak zarar veren böcek türü; eşanlam: gövdekurdu, arıbenzeri kelebek, gövde kabukkurdu, elma gövdekurdu, elma kabukkurdu.

elma gövde yiv virüsü (*Fr. virus du bois cannelé du pommier; virus du bois strié du pommier, m; İng. apple stem grooving virus; ASGV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, *Rosaceae* familyasından bitkileri ve turunçgilleri hastalandıran, doğal taşınma yolu bilinmeyen, konakçılarında gövdede yivlenme, kahverengi çizgiler, aşı uyumsuzluğu anormallikleri, tomurcuk uyumsuzluğu anormallikleri şeklinde belirtiler oluşturan kapillovirüs.

elma gözkurdu (*Alm. Apfelblütenstecher, m; Fr. anthonome du pommier, m; İng. apple blossom weevil; Lat. Anthonomus pomorum*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthonomus pomorum* olan, erginleri 3,4-4,3 mm boyunda, kahverengi ve üzeri beyaz kıllarla kaplı, ergin ve larvaları elma, armut, ahlat, badem, kestane, ayva, ceviz, çitlembik ve gül gibi bitkilerin ağırlıklı olarak çiçekleriyle, bunun yanı sıra yaprak, filiz ve sürgünleriyle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

elma gri yaprakbiti (*Alm. rosige Apfelblattlaus, f; Fr. puceron rose du pommier, m; İng. rosy apple aphid; Lat. Dysaphis plantaginea*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dysaphis plantaginea* olan, erginleri 1,8-2,5 mm boyunda, gri esmer renkli, tozlu görünümde olup ergin ve nimfleri elma ağaçlarının yapraklarında özsuyu emerek taze yaprakları kıvrarak ve bazı virüs hastalıklarını taşıyarak zarar veren böcek türü.

elma güvesi (*Alm. Apfelmotte, f; Ebereschenmotte, f; Fr. teigne des pommes, f; İng. apple fruit moth; Lat. Argyroresthia conjugella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının parlakbaşlı güveler (Argyroresthiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Argyroresthia conjugella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 10-14 mm, beyaz renkli, üzeri açık kahverengi desenli, larvaları elma ve üzve meyveleriyle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

elma içkurdu (*Alm. Apfelwickler, m; Fr. pyrale de la pomme, f; carpocapse de la pomme, m; İng. codling moth; Lat. Cydia pomonella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüktenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cydia pomonella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 18-20 mm, kahverengimsi toprak renginde, larvaları başta elma olmak üzere ayva, armut, ceviz, kayısı, şeftali, erik gibi bitkilerin meyvelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

elma kabuk pürüzlenme viroiti (*İng. apple scar skin viroid; ASSVd*) **tar.** Tek sarmallı dairesel RNA içeren, *Malus* ve *Pyrus* türlerini hastalandıran, aşı yoluyla taşınan, konakçılarında yara, beneklenme ve çatlamalara neden olan apskaviroit.

elma kara lekesi (*Alm. Apfelschorf, m; Fr. tavelure de la pomme, f; tavelure du pommier, f; İng. apple scab*) **tar.** Etmeni *Venturia inaequalis* (*Spilocea pomi*, anamorph) adlı fungus olan, elma yapraklarında ve meyvelerinde koyu zeytin yeşilinden siyaha kadar değişen renkte lekeler oluşturan ve üründe nitelik ve nicelik kayıplarına yol açan fungal bir hastalık.

elma kırmızı galyaprabiti (*Fr. puceron des galles rouges, m; İng. rosy leaf curling aphid; Lat. Dysaphis devecta*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dysaphis devecta* olan, erginleri 1,8-2,5 mm boyunda, gri esmer renkli, tozlu görünümde olup ergin ve nimfleri elma ağaçlarının yapraklarını orta damar boyunca sigara biçiminde kıvrarak kırmızimsi renkte ur oluşturarak zarar veren böcek türü.

elma klorotik yaprak leke virüsü (*Fr. virus de la tache chlorotique du pommier; İng. ACLSV; apple chlorotic leaf spot virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, elma, şeftali, armut, erik, kiraz ve kayısı başta olmak üzere *Rosacea* familyasından bitkileri hastalandıran, doğal taşınma yolu bilinmeyen, ancak otsu bitkilere mekanik olarak

aşılabilen, konakçılarında bazen belirti oluşturmadan kalabilen, bazen de klorotik halkalı lekeler, mozaik, kabuk soyulması, rozet yapraklılık şeklinde belirtiler oluşturan ve *pseudo pox* hastalığına neden olan trikovirüs.

elma küllemesi (*Alm. Apfelmehltau, m; Fr. blanc de pommier, m; oïdium du pommier, m; İng. apple powdery mildew*) **tar.** Etmeni *Podospheera leucotricha* olan, elma sürgün ve yapraklarında kül veya un serpilmiş gibi fungal örtü oluşturan, zamanla genç sürgünlerin ve yaprakların kurumasına yol açabilen fungal bir hastalık.

elma mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque du pommier, m; İng. ApMV; apple mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Rosaceae familyasından bitkilerin yanı sıra huş ve şerbetçiotunu da hastalandıran, bilinen bir vektörü bulunmayan, tüm dünyada yaygın, konakçılarında mozaik, çizgi desenleri, klorotik halka ve damarlara paralel çizgiler şeklinde belirtiler oluşturan ilarvirüs.

elma pamuklubiti (*Alm. Apfelblutlaus, f; Fr. puceron lanigère du pommier, m; İng. woolly aphid; woolly apple aphid; Lat. Eriosoma lanigerum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eriosoma lanigerum* olan, erginleri 2-2,5 mm boyunda; kanatsız dişileri morumsu renkte, kanatlı dişileri siyahımsı renkte, vücutları pamuksu iplikçiklerle örtülü, karın kısmı pamuksu bir maddeyle kaplı, ergin ve nimfleri elma ağaçlarının topraküstü ve toprakaltı kısımlarında beslenip köklerde ur oluşumuna yol açarak zarar veren böcek türü; eşanlam: kanlıbit.

elma pas akarı (*Alm. Apfelrostmilbe, f; Fr. ériophyide du pommier, m; İng. apple rust mite; Lat. Aculus schlehtendali*) **tar.** Eriophyidae familyasına ait, erginleri iğ şeklinde, sarımsı kahverengi, boyları 0,16-0,18 mm uzunluğunda, iki çift bacaklı, çiçek tomurcukları, çiçek ve yaprakları ile kabarmakta olan odun gözlerinde beslenerek bitkinin pas rengi veya kahverengine dönüşmesine neden olan ve kışı ergin dişi olarak gevşek yapılı ağaç kabukları altında ve tomurcuk pulları arasında geçiren, öncelikle elmada yaygın olarak bulunan, bazen armutta da zarara neden olan, gözle görülemeyecek kadar küçük bir araknit türü.

elma posası (*Alm. Apfelmasse, f; Fr. pulpe de pomme, f; İng. apple pulp*) **tar.** Elmanın suyu sıkıldıktan sonra ele geçen, elmanın kabuk, etli kısım ve çekirdeklerinden oluşan, taze, kurutulmuş, silolanmış veya diğer yemlerin silolanmasında karbonhidrat kaynağı gibi farklı şekillerde ergin gevişgetirenler ve atların beslenmesinde kullanılabilen ve buna göre yem değeri değişen, protein ve mineraller bakımından fakir, hemiselülozlar, pektinler başta olmak üzere şeker ve şeker benzeri nitrojensiz öz maddeler bakımından zengin meyve işleme kalıntısı.

elma psillidi (*Alm. Apfel-Blattfloh, m; Fr. psylle du pommier, m; İng. apple psyllid; Lat. Cacopsylla mali*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının sıçrayan bitkibitleri (Psyllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cacopsylla mali* olan, erginleri 2,6-3,2 mm boyunda, kırmızımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri elma ve armut ağaçlarının sürgün ve yapraklarında beslenip ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

elma tahtakurusu (*Alm. grüne Fliege, f; grüne Futterwanze, f; Fr. punaise de la pomme de terre, f; punaise verte des pousses, f; İng. common green capsid; Lat. Lygocoris pabulinus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lygocoris pabulinus* olan, erginleri 5,5-7 mm boyunda, yeşilimsi sarı renkli, ergin ve nimfleri elma, frenküzümü, ahududu gibi bitkilerin sürgün uçlarında, yapraklarında, meyve ve çiçeklerinde beslenen böcek türü.

elma testereliarısı (*Alm. Apfelsägewespe, f; Fr. hoplocampe du pommier, m; İng. apple sawfly; hoplocampe of the apple; Lat. Hoplocampa testudinea*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının testereliarılar (Tenthredinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hoplocampa testudinea* olan, erginleri 6-7,5 mm boyunda, siyah renkli, larvaları elma meyvelerinde çekirdek evinde beslenerek meyve dökümüne yol açan böcek türü.

elma tomurcuktırtılı (*Alm. grauköpfige Obstbaummotte, f; Fr. fausse-teigne des bourgeons, f; İng. lesser budmoth; Lat. Recurvaria leucatella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının pembekurtlar (Gelechiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Recurvaria leucatella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 14-15 mm, ön kanatları kahverengi desenli, arka kanatları krem rengi olup larvaları elma ve akdiken ağaçlarında yaprak tomurcuklarında beslenerek onlara zarar veren böcek türü; eşanlam: elma tomurcukgüvesi.

elma yaprak galerigüvesi (*Alm. Apfelblattminiereremotte, f; Apfelblattminierer, m; İng. apple pygmy; Lat. Stigmella malella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının cücekelebekler (Nepticulidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Stigmella malella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 6-9 mm, siyahımsı kahverengi, larvaları elma ağaçlarının yapraklarında galeriler açarak beslenen böcek türü.

elma yaprak oval galerigüvesi (*Lat. Phyllonorycter gerasimowi*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprak galeriyucuları (Gracillariidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phyllonorycter gerasimowi* olan, erginlerinin

kanat açıklığı 6-7 mm, sarımsı kahverengi, larvaları elma, fındık ve diğer meyve ağaçlarıyla bazı orman ağaçlarının yapraklarında galeriler açarak beslenen böcek türü.

elma yaprakbiti (*Lat. Aphis polygonata tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis polygonata* olan, erginleri 1,6-2,2 mm boyunda, siyahımsı koyu kahverengi, ergin ve nimfleri elma ve çobandeğneği gibi bitkileri sokup emerek beslenen ve ballık oluşturan böcek türü.

elma yaprakbükene (*Alm. Heckenwickler, m; Fr. tordeuse européenne; İng. rose tortrix moth; Lat. Archips rosanus tar.* Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbükener (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Archips rosana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 18-20 mm, sarımsı kahverengi, larvaları elma, kiraz, ayva, kayısı, armut gibi meyve ağaçlarıyla süs bitkileri ve orman ağaçlarında gözleri, çiçekleri ve yaprakları yiyerek, bükerek, ağlarla bağlayarak ve meyveleri kemirerek zarar veren böcek türü.

elma yazıcıböceği (*Alm. glänzender Obstbaumsplintkäfer, m; grosser Obstbaumsplintkäfer, m; Fr. scolyte du pommier, m; İng. apple bark beetle; large fruit bark beetle; larger shothole borer; Lat. Scolytus mali tar.* Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Scolytus mali* olan, erginleri 3-4,5 mm boyunda, siyah renkli, üzeri kıllı olup ergin ve larvaları elma, erik, kayısı, armut ve ayva türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren böcek türü.

elma yeşil yaprakbiti (*Alm. grüne Apfelblattlaus, f; Fr. puceron vert de pommier; İng. apple aphid; green apple aphid; Lat. Aphis pomi tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis pomi* olan, erginleri 1,5-2,4 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri elma fidan ve ağaçlarının sürgün ve yapraklarında özsu emerek zarar veren böcek türü.

elma-ot yaprakbiti (*Alm. Apfelgraslaus, f; Kernobstblattlaus, f; İng. apple-grass aphid; Lat. Rhopalosiphum insertum tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhopalosiphum insertum* olan, erginleri 1-1,6 mm boyunda, sarımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri elma ağaçlarının taze yapraklarında beslenip yaprakları enine bükerek sarartan böcek türü.

eluvasyon (*Alm. Auswaschung, f; Fr. éluviation, f; İng. eluviation tar.* Üst toprak katmanında yer alan humus, demir gibi bazı toprak bileşenlerinin toprak oluşum süreçlerinde buradan aşağı derinliklere taşınarak uzaklaşması ve bunun sonucu olarak mineral yüzey katmanının açık kül renkli bir durum alması.

elver (*Alm. Glassaal, m; Fr. civalle, f; pibale, f; İng. elver tar.* Yılan balığı larvalarının başkalaşım geçirerek tatlı sulara girmeye başladığı 6-7cm boyunda minyatür yılan balığı görünümündeki yavru.

elzem amino asit indeksi (*Alm. Anteil der essentiellen Aminosäuren, m; Fr. indice d'acide aminé essentiel, m; İng. essential amino acide index tar.* Herhangi bir yem ya da rasyonun içermiş olduğu esansiyel amino asitlerinin toplam amino asit miktarına oranı olan ve yüzde olarak ele alınan nicelik; eşanlam: esansiyel amino asit endeksi.

elzem bitki mineral elementleri (*Alm. wesentliches Gemengeteil, n; Fr. éléments minéraux essentiels pour les plantes, pl; İng. essential mineral elements for plants tar.* Toprakta ve/veya yetiştirme ortamında bulunmaması ya da eksik bulunması durumunda bitkinin yaşamasını veya gelişimini sınırlandıran bitki için zorunlu elementler.

elzem olmayan aminoasit (*Alm. nicht essentielle Aminosäure; Fr. acide aminé non essentiel, m; İng. non essential amino acid) gıda. tar.* İnsan ve hayvan vücudunda sentezlenebilen, dolayısıyla gıdalarla dışarıdan alınması zorunlu olmayan amino asit; eşanlam: esansiyel olmayan amino asit.

Emaravirüs (*Alm. Emaravirus, n; Fr. Emaravirus, m; İng. Emaravirus tar.* Adını tip üyesi olan *European mountain ash ringspot-associated virus*'ün baş harflerinden alan, pleomorf, yuvarlak, zarflı viryonları olan, genetik malzeme olarak dört parçalı, tek sarmallı RNA içeren, aşı ile ve olasılıkla *Eriophyes pyri* ile taşınabilen bitki virüsü cinsi.

emaskülatör (*Alm. Kastrierzange, f; Emaskulator, m; Fr. pince à castrer, f; émasculateur, m; İng. emasculator tar.* Bir kesici ve bir ezici kenara sahip olan, boğa ve aygır gibi erkek hayvanların açık (kanlı) kastrasyon ameliyatlarıyla birlikte kuzu gibi küçükbaş hayvanların yavrularında kuyruk kesiminde de kullanılan aygıt; eşanlam: iğdiş kerpeteni.

embriyo dışında gelişmiş zar (Alm. *extraembryonische Membran*, f; Fr. *membrane extra-embryonnaire*, f; İng. *extraembryonic membrane*) **tar.** Embriyodan oluşan ve içten dışa doğru onu saran, sırasıyla amniyon, allantoyis ve koryon isimdeki zarlar; eşanlam: yavru zar, embriyon dışı zar.

embriyo ölümü (Alm. *embryonaler Fruchttod*; Fr. *mort de l'embryon*, m; İng. *embryonic death*) **tar.** Memeli hayvanlarda döllenme sonucunda oluşan embriyonun, çoğu kez dölyatağının endometriyum dokusuna tutunmasından sonra gelişiminin durması ya da ölmesi durumu.

embriyo transferi (Alm. *Embryonalverpflanzung*, f; *Embryotransfer*, m; Fr. *inovation*, f; *transplantation embryonnaire*, f; *transfert d'embryons*, m; İng. *embryo transfer*; *embryo transplantation*) **tar.** Verici hayvanın yumurtalık yolundan ya da dölyatağından alınan veya laboratuvarında in vitro döllenme yoluyla elde embriyonun, alıcı hayvanın dölyatağına aktarılması olayı.

emeç (Alm. *Haustorium*, n; Fr. *haustorium*, m; *suçoir*, m; İng. *haustorium*) **tar.** Parazit fungusların, konakçılarından besin almalarını sağlayan, değişikliğe uğramış kök veya sömürme kökü.

emek (Alm. *Arbeitskraft*, f; Fr. *main-d'œuvre*, f; İng. *labor*) **tar.** İnsanın, sahip olduğu bedensel ve/veya zihinsel potansiyel gücün üretimde kullanılması.

emek devir oranı (Alm. *Arbeiterwechsel*, m; *Arbeitskräfteumlauf*, m; Fr. *roulement de la main-d'œuvre*, m; *roulement du personnel*, m; İng. *employee turnover*; *labour turnover*; *staff turnover*) **tar.** Belirli bir dönemde, işletmeden çıkartılan çalışanların, işletmede çalışanlara oranı; eşanlam: işçi devir oranı.

emek hareketliliği (Alm. *Arbeitskräftemobilität*, f; *Beweglichkeit der Arbeitskräfte*, f; Fr. *mobilité de la main-d'œuvre*, f; İng. *mobility of labour*) **tar.** Çalışanların iş değiştirme kolaylığı veya işgücü hareketliliği; eşanlam: emek mobilitesi, işgücü devingenliği.

emek istemi (Alm. *Arbeitsnachfrage*, f; Fr. *demande de la main-d'œuvre*, f; İng. *labour demand*) **tar.** Bir ekonomide, belli bir dönem için aranılan toplam işgücü miktarı; eşanlam: emek talebi.

emek yoğun teknoloji (Alm. *arbeitsintensive Technologie*; Fr. *technologie à forte intensité de main-d'œuvre*, f; İng. *labor intensive technology*) **tar.** Üretimde, insan gücüne ağırlık verilmesi veya insan gücünün temel emek olarak kullanılması.

emici ağız tipi (Alm. *Mund der siphonierende Art*, f; Fr. *bouche de type siphonneur*, f; İng. *siphoning mouth type*) **tar.** Çiçek nektarlarının emilebilmesi için maksillada yer alan galeaların bir araya gelerek bir hortum haline dönüştüğü ve dinlenme halindeyken başın altında kıvrılarak tutulduğu, tipik olarak lepidopter erginlerinde görülen, mandibulaların tamamen köreldiği, labiumun ise oldukça küçülerek sadece palpus labialisler olarak görüldüğü ağız tipi.

emme basıncı 1. (Alm. *Saugdruck*, m; Fr. *pression d'aspiration*, f; İng. *low-end pressure*; *suction pressure*) **mak.** Soğutma ve iklimlendirme sistemlerinde, giriş tarafındaki daha düşük olan basınç; eşanlam: emme kuvveti. **2.** (Alm. *Ansaugdruck*, m; Fr. *pression de succion*, f; *pression d'aspiration*, f; İng. *suction pressure*) **tar.** Bitkilerde su, besin elementi ve organik bileşiklerin alınma ve taşınmalarında rol oynayan, bitkiler tarafından transpirasyon ile kaybedilen suyun etkisiye oluşan, ksilem iletim demetlerinde geçişim basıncı ile turgor basıncı arasındaki basınç farkı.

empodyum (Alm. *Empodium*, n; Fr. *empodium*, m; İng. *empodium*) **tar.** Böcek ve akarlarda vücut uzantılarının en son segmenti olan tarsusun ucunda yer alan yan tırnaklar arasında bulunan, tırnak, vantuz ya da benzeri şekillerdeki orta uzantı, eklenti yapısı ya da böceklerde arolyum yerine bulunan kalın kıl.

emülsiyon konsantre formülasyon (Alm. *Emulsionskonzentrat*, n; Fr. *concentré d'émulsion*, m; İng. *emulsion concentrate*) **tar.** Etkili madde oranı %20-50 olan, formülasyon içerisinde genellikle yağda çözülebilir sıvı etkili maddenin normalde su içerisinde çözünmemesi nedeniyle çözücü ve bu etkili maddenin iyi bir şekilde dağılımının sağlanması amacıyla emülgatör içeren, su ile karıştırıldığında tipik olarak beyaz renk kazanan, sıvı pestisit formülasyonu tipi; eşanlam: emülsiyon derişik formülasyon.

emzirici inek (Alm. *Ammenkuh*, f; *Mutterkuh*, f; Fr. *vache allaitante*, f; *vache nourisse*, f; İng. *foster cow*; *nurse cow*) **tar.** Anası ölmüş veya çeşitli nedenlerle kendi anasının sütünden yararlanamayan buzağıları emziren inek.

en uygun hasat zamanı (*Alm. beste Erntezeit; Fr. meilleur temps pour la cueillette, m; İng. best harvesting time*) **tar.** Kültür bitkilerinin yetiştirilmesinde birim alandan mutlak kuru madde miktarı ve besin madde miktarı olarak en yüksek olduğu vejetasyon evresi.

Enamovirüs (*Alm. Enamovirus, n; Fr. Enamovirus, m; İng. Enamovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Pea enation mosaic virus 1*'den alan, viryonları izometrik, zarfsız, tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve/veya yaprakbitleri ile kalıcı olarak taşınan bitki virüsü cinsi.

enasyon (*Alm. Bildung von Auswüchsen, f; Enation, f; Fr. énation, f; İng. enation*) **tar.** Bitki yaprak damarlarında değişik etkenler sonucunda oluşan kulak biçimindeki yapı bozuklukları.

endemik (*Alm. einheimisch; endemisch; Fr. endémique; İng. endemic*) **biyom. tar.** Yaşam alanları buldukları ekolojik koşullar sebebiyle belli bir yer, mikroklimatik bölge ya da coğrafi yöre ile sınırlanmış, başka bir yerden gelmemiş canlı türlerin özelliği.

endemik ekin kamburböceği (*Lat. Zabrus melancholicus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının koşucuböcekler (Carabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Zabrus melancholicus* olan, erginleri koyu siyah renkli, 15-18 mm boyunda, yabani ve kültürü yapılan buğdaygillerde başaklara tırmanarak tanelerde larvaları ise köklerde ve genç bitkilerin yaprak ve saplarında beslenen böcek türü.

endemik tür (*Alm. endemische Species; Fr. espèce endémique, f; İng. endemic species*) **orm. tar.** Doğal olarak mikroklimatik bölge, ada ya da dağ gibi sadece belirli bir coğrafyada yetişen bitki, hayvan ya da organizma türü; eşanlam: özgül tür.

endobiyotik (*Alm. endobiotisch; Fr. endobiotique; İng. endobitic*) **tar.** Konakçısının iç alanında, hücrelerinde yaşayan organizma; eşanlam: konakçıl.

endoderm 1. (*Alm. Endoblast, n; Entoderm, n; Fr. endoblaste, m; endoderme, m; entoblaste, m; périsperme, m; İng. endoblast; endoderm*) **biyom.** Embriyo gelişiminin erken dönemlerinde oluşan üç jerm tabakasından biri olup embriyonun gelişimi esnasında organ ve dokuları oluşturan üç tabakanın en içte bulunan, gastruladaki iç hücre tabakası. **2.** (*Alm. Entoderm, m; Fr. endoderme, m; İng. endoderm*) **tar.** Böceklerde embriyonal gelişme döneminde embriyonun en iç kısımda yer alan ve mideyi meydana getiren tabaka.

endofit 1. (*Alm. Endophyt, m; Fr. endophyte, m; İng. endophyte*) **biyom.** Yaşamının en azından bir kısmını bitkiye zarar vermeden onun içerisinde sürdüren, bazı durumlarda bitkiye kuraklık, hastalık ve böceklerden korunma gibi ilave avantajlar sağlayan, çoğunun tam olarak bitki ile ilişkisinin aydınlatılmadığı bakteri veya fungus. **2.** (*Alm. endophytisch; Fr. endophyte; İng. endophytic*) **tar.** Bir bitkinin dokuları içerisinde yaşayan canlıların özelliği; eşanlam: endofitik.

endoforetik nematot (*Fr. nematode endophorétique, m; İng. endophoretic nematode*) **tar.** Konakçısı olan böceğin içinde taşınan ve konakçı böceği sadece vektör olarak kullanan nematotlar; eşanlam: iç taşıyıcılı nematot.

endojen bkz. tar. iç kaynaklı.

endokarp (*Alm. Endokarp, n; Fr. endocarpe, m; İng. endocarp*) **orm. tar.** Çekirdekli bazı meyvelerde perikarpın odunumsu iç katmanı.

endokütikula (*Alm. Endocuticula, f; Fr. endocuticule, f; İng. endocuticle*) **tar.** Derideki epidermis hücrelerinin hemen üzerinde yer alan, 10-200 µm kalınlığında, bölmeli yapıda ve deri değiştirme esnasında prokütikulanın parçalanmış kısmı.

endoperitrofik boşluk (*Alm. endotropischer Raum, m; Fr. espace endoperitrophique, m; İng. endoperitrophic space*) **tar.** Pek çok böcek midesinde peritrofik matriks tarafından çevrelenen ve sindirim işleminin gerçekleştiği kısım; eşanlam: mide boşluğu.

Endornaviridae (*Alm. Endornaviridae, pl; Fr. Endornaviridae, pl; İng. Endornaviridae*) **tar.** Endornavirüs cinsini içinde barındıran, viryonları olmayan, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, fungusları ve bitkileri enfekte eden türleri bulunan virüs familyası.

Endornavirüs (*Alm. Endornavirus, n; Fr. Endornavirus, m; İng. Endornavirus*) **tar.** Sadece bitkileri değil, Oomycetes sınıfından fungusları da enfekte edebilen, viryonları olmayan, genetik materyal olarak adını da aldığı (endogenous double-stranded RNAs) çift sarmallı, çizgisel, endojen RNA içeren, polenle taşınan virüs cinsi.

endospor (*Alm. Endospore, f; Fr. endospore, f; İng. endospore*) **1. biyom.** Belirli bakterilerin hücreleri içinde oluşturulan, yüksek sıcaklık, kuraklık, zehirli kimyasallar ve besin kıtlığı gibi zor koşullara dayanıklı, metabolik olarak aktif olmayan ancak uygun koşullarda yeniden işlevsel hücreye dönüşebilen farklılaşmış hücre. **2. tar.** Funguslarda bir üreme yapısı içinde oluşan spor.

endotrofik mikoriza (*Alm. endotrophische Mykorrhiza; Fr. endomycorrhize, f; mycorrhize endotrophe, f; İng. endomycorrhiza; endotrophic mycorrhiza*) **tar.** Fungus hiflerinin konakçı bitkinin tümüyle kök hücreleri içerisinde gelişip beslendiği mikoriza tipi; eşanlam: endomikoriza.

endrin (*Alm. Endrin, f; Fr. endrine, f; İng. endrin*) **tar.** Pamuk, mısır, pirinç ve şekerpancarı gibi zirai ürünleri çok çeşitli tarla zararlılarına karşı korumak amacıyla kullanılan, yüksek derecede kalıcı klorlu zirai ilaç.

eneme (*Alm. Kastration, f; Fr. castration, f; İng. castration*) **tar.** Erkek hayvanlarda testislerin ve dişi hayvanlarda yumurtalıkların çıkartılması veya başka yöntemler ile fonksiyonlarının durdurulması işlemi.

enenmiş dişi hayvan (*Alm. kastrierten weiblichen Tier; Fr. animal femelle castrée; İng. castrated female animal*) **tar.** Operasyonla yumurtalıkları alınarak üreme fonksiyonu durdurulmuş olan dişi hayvan; eşanlam: kastre edilmiş dişi hayvan, ovaryektomi edilmiş hayvan.

enenmiş horoz (*Alm. Kapaun, m; Fr. chapon, m; İng. capon*) **tar.** Operasyonla testisleri alınarak döl verme yeteneği yok edilmiş horoz.

enenmiş keçi (*tar. erkek*) (*Alm. kastrierter Ziegenbock, m; Mönch, m; Fr. bouc châtré, m; İng. wether goat*) **tar.** Cinsi olgunluktan önce enenmiş ve damızlıkta kullanılmayan erkek keçiler; eşanlam: erkek.

enenmiş koyun (*Alm. Hammel, m; Schöps, m; Fr. bélier castré, m; mouton mâle castré, m; İng. wether ram*) **tar.** Cinsel olgunluk yaşına erişmeden önce eneme işlemi yapılmış koyun.

enerji metabolizması (*Alm. Energiewechsel, m; Energiumsatz, n; Fr. transformation d'énergie, f; métabolisme énergétique, m; İng. energy exchange; energy metabolism*) **tar.** Aerobik ya da anaerobik olarak bir organizmanın besinlerden enerji üretme süreci.

enfeksiyöz (*Alm. ansteckend; infektiös; Fr. infectieux; İng. infectious*) **tar.** Enfeksiyon yapabilme yetisinde olan; eşanlam: enfekte edici.

enflasyonist açık (*Alm. inflatorische Lücke; Inflationslücke, f; Fr. écart d'inflation, m; écart inflationniste, m; İng. inflationary gap*) **tar.** Ekonomideki toplam talebin, toplam arzdan fazla olması ile ortaya çıkan açık.

engerekotu (*Alm. Natternkopf, m; Fr. vipérine commune, f; vipérine vulgaire, f; İng. blueweed; viper's bugloss; Lat. Echium vulgare*) **tar.** Hodangiller (Boraginaceae) familyasından, Akdeniz Havzası orijinli, ilkbaharda çiçek açan, yoğun tüylü, kireçli topraklarda ve güneşli ortamlarda yetişen, sahil bahçelerini tercih eden, tek yıllık, tohumla çoğalan tür.

enginar (*Alm. Artischocke, f; Fr. artichaut, m; İng. burr artichoke; globe artichoke; Lat. Cynara scolymus*) **tar.** Birleşik çiçekliler (Compositae) familyasına dahil olan, etli çiçek tablası ve üzerinde dizili dip kısımları etli yaprakların oluşturduğu baş kısmı çiğ veya pişirilmiş olarak tüketilen, Akdeniz iklimine sahip alanlarda yayılma gösteren, çok yıllık, bitkinin dip kısmından çıkan sürgünleri ile çoğaltılan sebze türü.

enginar damar bantlaşması virüsü (*Fr. virus de la nervure de l'artichaut, m; İng. artichoke vein banding virus; AVBV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, doğal taşınma yolu bilinmese de özsu ile otsu indikatör bitkilere aktarılabilen, tek konakçısı olan enginarda damarlar boyunca klorotik renk açılımına yol açan çeravirüs.

enginar İtalyan latent virüsü (*Fr. virus italien latent de l'artichaut, m; İng. AILV; artichoke Italian latent virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, enginar, sardunya, glayöl, asma, acı marul gibi kültür bitkileri ve Cichorium intybus, Sonchus arvensis gibi yabancı ot konakçıları olan, bitkilerde cüceleşme, klorotik benek, yelpaze yapraklılık, sarı halka ve çizgi şeklinde desenler oluşturan, *Longidorus apulus* (Nematoda: Longidoridae) ve özsu ile taşınan nepovirüs.

enginar kelebeği (*Alm. Distelfalter, m; Fr. vanesse du chardon, f; İng. painted lady; Lat. Vanessa cardui*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının alacakelekler (Nymphalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Vanessa cardui* olan, erginlerinin kanat açıklığı 50-90 mm, turuncu siyah renkli, beyaz benekli, larvaları enginar, ayçiçeği, pelinotu gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

enginar kurdu (*Lat. Phragmacossia albida*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının ağaçkurtları (Cossidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phragmacossia albida* olan, erginlerinin kanat açıklığı 40-65 mm, krem rengi olup larvaları enginar köklerinde beslenerek bitkilerin kurumasına yol açan böcek türü.

enginar sarı halkalı leke virüsü (*İng. artichoke yellow ringspot virus; AYRSV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, doğal taşınma yolu bilinmese de özsuyun yanı sıra tohum ve polenle de otsu indikatör bitkilere aktarılabilen, konakçıları arasında enginar, yabani enginar, tütün, bakla, dereotu, rezene, fasulye gibi bitkiler olan, krom-sarı lekeler, halkalar ve çizgiler, sarı-nekrotik halkalı lekeler, meşe yaprağı formu, cüceleşme, yapraklarda deformasyon şeklinde belirtiler oluşturan nepovirüs.

enginar yaprakbiti (*Alm. große Pflaumenblattlaus, f; Fr. puceron du chardon, m; İng. plum-thistle aphid; thistle aphid; Lat. Brachycaudus cardui*) **tar.** Yarımkanatlılar (Homoptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Brachycaudus cardui* olan, erginleri 2-2,5 mm boyunda, açık yeşil, parlak yeşil ya da sarımsı kahverengi, karın kısmı siyah lekeli, ergin ve nimfleri asıl konakçılarından kayısı, erik, şeftali ve kiraz ile ara konakçılarından enginar, kasımpatı, dededeni gibi bitkilerin yapraklarında beslenerek şekil bozukluklarına, ballık oluşumuna yol açan ve bazı virüs hastalıklarının taşınmasına neden olan böcek türü.

enginar yaprakböceği (*Fr. altise rouge; Lat. Sphaeroderma rubidum*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sphaeroderma rubidum* olan, erginleri 2,3-3 mm boyunda, kahverengi olup enginar ve gelindüğmesi gibi bitkilerin yapraklarında beslenen böcek türü.

enkapsülasyon 1. (*Alm. Verkapselung, f; Fr. encapsulation, f; İng. encapsulation*) **tar.** Böcek kan hücrelerinden granulositlerin ve plazmatositlerin membranlarında reseptörler ile vücuda giren ve tehlikeli görülen yabancı partiküller ile mikroorganizmaların etrafının hücreler, glikoaminoglikanlar ve fenoloksidaz metabolik yolu sonucunda sentezlenen melanin gibi maddeler aracılığıyla besin ve oksijen ile temaslarının kesilerek etkisiz hale getirmesi. **2. bkz. gıda. kapsülleme.**

enküçük çam soymuk kabukböceği (*Alm. kleinster Kiefernbastkäfer, m; Lat. Carphoborus minimus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Carphoborus minimus* olan, erginleri 1,2-1,8 mm boyunda, siyah renkli, üzeri kıllı olup ergin ve larvaları sedir ve çam türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren böcek türü.

entalpi (*enj. ısı içeriği*) (*Alm. Enthalpie, f; Wärmeinhalt, m; Fr. contenu calorifique; enthalpie, f; İng. enthalpy; heat content*) **1. müh.** Bir sistemin iç enerjisiyle basınç-hacim çarpımının toplamından oluşan ve değişimi sabit basınçta sistemin aldığı ısıyı gösteren termodinamik durum değişkeni. **2. tar.** Hava su buharı karışımlarında, kuru havanın entalpisi ile su buharı entalpisinin toplamı, diğer bir deyişle, duyumsanır ısı ve gizli ısı toplamı.

entansif balık yetiştiriciliği (*Alm. intensive Fischzucht; Fr. pisciculture intensive; système d'élevage intensif, m; İng. intensive fish culture*) **tar.** Balık yetiştiriciliği için tüm şartların optimize edildiği, tamamen dışardan beslemeye dayalı, stoklama oranının yüksek olduğu yoğun yetiştiricilik.

entansif çiftlik hayvanı yetiştiriciliği (*Alm. Intensivtierhaltung, f; Fr. élevage intensif; İng. intensive livestock farming*) **tar.** Genellikle büyük kapasiteli hayvancılık işletmelerinde yüksek verimli çiftlik hayvanı ırklarından pazara yönelik yüksek miktar ve kaliteli ürün elde edebilmek için esas olarak yoğun yem verilerek yapılan yetiştiricilik sistemi.

entansif yemleme (*Alm. intensive Fütterung, f; Fr. alimentation intensive, f; İng. high feeding; intensive feeding*) **tar.** Normal rumen fermantasyonunu koruyacak minimum selülozun kaba yemle, diğer besin maddesi ihtiyaçlarının yoğun yemle karşılandığı yemleme programı.

entomopatojen (*Alm. Enthomopathogen, n; Fr. agent enthomopathogène; İng. entomopathogen; entomopathogene*) **tar.** Böcekler ve akarlarda hastalık meydana getiren, bakteri, virüs, nematod, protozoa ve funguslara verilen genel ad.

entomopatojen nematot (*Alm. insektenpathogener Nematode; Fr. nématode entomopathogène, m; İng. entomopathogenic nematode*) **tar.** Rhabditida takımı içinde yer alan Steinernematidae ve Heterorhabditidae familyalarına ait, toprak içinde yaşayan zorunlu böcek patojeni olan, Enterobacteriaceae familyasına ait *Xenorhabdus* (Steinemema cinsi nematotların taşıdığı) ve *Photorhabdus* (*Heterorhabditis* cinsi nematotların taşıdığı) cinslerine ait bakterilerle simbiyotik ilişki içinde olan ve taşıdıkları bu bakteriler sayesinde konakçılarını 48 saat içinde septisemi yoluyla öldürme yeteneğine sahip nematotlar; eşanlam: entomopatojen ipliksi solucan.

enzim (*biyom. ferment; kim. özgen*) (*Alm. Enzym, n; Fr. enzyme, f; İng. enzyme*) **1. biyom.** Tepkimelerin aktivasyon enerjisini düşürerek daha kolay gerçekleşmesini sağlayan ve tepkime sonucunda değişikliğe uğramadan tepkimeden çıkan, ana maddesi proteinlerden oluşan biyolojik katalizör. **2. tar.** Canlı hücreler tarafından üretilen ve özgül biyokimyasal tepkimelerde görev yapan biyokatalizörler olan ve yemlerde bulunan sindirimi güç yapısal karbonhidratlar ile diğer organik ve inorganik unsurlardan daha iyi yararlanmak üzere karma yemlere katılan yem katkı maddesi.

enzim aktivitesi (*Alm. Enzymaktivität, f; Fr. activité enzymatique, f; İng. enzymatic activity; enzyme activity*) **tar.** Enzimin katalizleyici etkisine bağlı olarak gerçekleşen ve birim zamanda dönüştürülen substrat molu olarak hesaplanan substratın tepkime hızı.

enzim zehiri (*Alm. Enzymgift, n; Fr. poison enzymatique, m; İng. enzyme poison*) **tar.** Enzimlerin aktifliğini sürekli durdurabilen madde.

enzimatik sindirim (*Alm. enzymatische Verdauung, f; Fr. digestion enzymatique, f; İng. enzymatic digestion*) **tar.** Besinlerin sindirim sisteminde enzimatik hidrolizle emilebilecek daha basit biçimlere dönüştürülmesi.

Eotetranychus kırmızıörümcekleri (*Alm. Eotetranychus; Fr. Eotetranychus; İng. Eotetranychus*) **tar.** Prostigmata alttakımı ve Tetranychidae familyasına bağlı willametti akarı (*E. willamettei*), sarı akar (*E. carpini*) ve altı noktalı kırmızıörümcek (*E. sexmaculatus*) gibi önemli türleri bulunan, bağ, kiraz, incir, turuncgil, çilek gibi tarım ürünlerinde, orman ağaçlarında, süs bitkilerinde zararlı ve tüm dünyada yaygın olan, 180'den fazla sayıda türün yer aldığı cins düzeyinde bir takson.

epibiyotik (*Alm. epibiotisch; Fr. épibiotique; İng. epibiotic*) **tar.** Genellikle asalak olarak bitki ve hayvanların üzerinde yaşayan.

epidermis 1. (*Alm. Epidermis, f; Fr. epiderme, m; İng. epidermis*) **biyom. deri.** Dış deriden meydana gelen, vücudu dıştan örterek koruyan, omurgasız hayvanlarda bir sıralı hücre tabakasından, omurgalı hayvanlarda ise keratinli çok tabakalı yassı epitelden meydana gelen derinin üst tabakası; eşanlam: üstderi. **2. tar.** 1. Akarlarda dış iskeletin kütikula kısmını salgılayan ve gözenek kanalları yardımıyla salgılarını epikütikula ulaştırabilen, vücut üzerinde çeşitli şekil ve farklılıklar gösteren setaları meydana getiren, kütikulanın vücut ile temas eden en alt tabakası. 2. Yaprak veya diğer bitki kısımlarının yüzey hücre katmanı.

epididim (*Alm. Epididymis, f; Nebenhoden, m; Fr. épídídyme, m; İng. epididymis*) **tar.** Embriyolojik olarak mezonefrik kanaldan gelişen, testisteki getirgen (eferent) kanallar ile vas deferens arasında yer alan ve spermlerin aktarımlarında, olgunlaşmalarında ve depolanmalarında fonksiyon yapan erkek üreme kanalı; eşanlam: erbezi üstü.

epifarenks (*Alm. Epipharynx, m; Fr. epipharynx, m; İng. epipharynx*) **tar.** Böceklerde üstdudağın (labrum) zarımsı yapıdaki iç yüzeyinde meydana gelen, besin seçiminde rol alan, özellikle sokucu-emici ağız tipine sahip böceklerde gelişen, kimyasal ve mekanik duyu hücrelerince zengin bölüm.

epifil (*Alm. epiphyll; Fr. épiphyll; İng. epiphyllous; folicolous*) **tar.** Yapraklar üzerinde yaşayan; konakçı bitkinin yapraklarına yerleşmiş.

epifit (*Alm. Aufsitzerpflanze, f; Epiphyt, m; Fr. aerophyte, m; épiphyte, m; İng. aerophyte; epiphyte*) **tar.** Kökler dahil tüm organlarının tamamı toprak üstünde bulunan, besinini havadan ve yağmurdan alan, parazit olmadan diğer bitkiler üzerinde yaşayan bitki; eşanlam: üstbitken, kabukçul.

epifitotik (*Fr. épiphytie, f; İng. epiphytotic; epiphytotic disease*) **tar.** Bir bitki hastalığının ani ve tahripkar bir şekilde geniş çapta yayılma göstermesi hali; eşanlam: bitkiler arası epidemi.

epifiz bezi (Alm. *Epiphyse*, *f*; Zirbeldrüse, *f*; Fr. *glande pinéale*, *f*; *épiphyse*, *f*; İng. *conarium*; *epiphysis cerebri*; *pineal body*; *pineal gland*) **tar**. Hayvanlarda beynin dorsal kısmında bulunan ve ürettiği melatonin hormonu yoluyla memeli hayvanlarda mevsimsel üremenin ve lif büyüme ve döküm döngüsünün, kanatlı hayvanlarda ise endokrin sisteminin ve metabolizmanın kontrolünde rol alan endokrin bez; eşanlam: epifiz salgıbezi.

epikarp (Alm. *Epikarp*, *n*; Fr. *épicarpe*, *m*; İng. *epicarp*; *exocarp*) **tar**. Perikarpın sert üst tabakası; eşanlam: ekzokarp.

epikotil (Alm. *Epikotyl*, *n*; Fr. *axe épicotylé*, *m*; İng. *epicotyl*) **orm. tar**. Bir bitki embriyosu ya da fideciğin sapının çenek yaprak boğumunun üstünde kalan kısmı.

epikranial dikiş (Alm. *epikraniale Naht*, *f*; Fr. *suture épicraniale*, *f*; İng. *epicranial suture*) **tar**. Pek çok böcekte başın ön yukarı kısmında bulunan ve ters Y harfi şeklinde olan, deri değiştirme süresinde parçalanmış, başın tepe ve alın kısmı arasında yer alan dikiş.

epikütis (Alm. *Epicutis*, *f*; Fr. *épicutis*, *f*; İng. *epicutis*) **tar**. Bazidyokarpın yüzeye paralel hiflerinin sıkışmasıyla oluşan dış tabaka.

epikütikula (Alm. *Epicuticula*, *f*; Fr. *épicuticle*; İng. *epicuticle*; *epicuticula*) **tar**. Böcek ve akarlarda dış iskeletin üstünde bulunan, lipoproteinlerce zengin, kütikulin, sement ve su kaybını engelleyen mum tabakası gibi alt tabakaları içeren, vücudu dış etkilere koruyan, 0,2-4 mikrometre kalınlığında katman.

epimer 1. (Alm. *Epimer*, *n*; Fr. *épipère*, *m*; İng. *epimer*) **kim**. Konfigürasyon farkı olan stereoisomer çiftlerinden biri; örneğin, şekerlerde glikoz ve galaktoz. **2.** (Alm. *Epimeron*, *n*; Fr. *épimeron*, *m*; İng. *epimere*; *epimeron*) **tar**. 1. Böceklerde protoraksta da olabilmekle birlikte esas olarak mezotoraks ve metatoraksta yer alan, pleural dikişin arkasındaki sklerit. 2. Kriptostigma ve Astigmata'da birinci çift bacakların koksaları ile bağlantılı, vücudun içine doğru uzanan ve kasların bağlantı yaptığı iç çıkıntı.

epinasti (Alm. *Epinastie*, *f*; Fr. *épinastie*, *f*; İng. *epinasty*) **tar**. Yapraklarda, üst yüzün alt yüze göre daha fazla büyümesi sonucunda üst yüzün bombeleşmesi ve kenarların sarkması.

epipedon bkz. **tar. yüzey horizontu.**

epipelik (Alm. *epipelisch*; Fr. *épipélique*; İng. *epipelic*) **tar**. Göl, gölet, akarsu, denizler gibi su kütlelerinin tabanındaki çökelti katmanında yaşamlarını sürdüren organizmalar.

epiplazm (Alm. *Epiplasma*, *n*; Fr. *épiplasmé*; İng. *epiplasm*) **tar**. Askomikota bölümü funguslarda askosporların oluşması için doğrudan doğruya kullanılan ask protoplazmasının bir kısmı.

epiprokt (Alm. *Epiprokt*, *m*; Fr. *épiprocte*, *m*; İng. *epiproct*) **tar**. Bazı böceklerde tek olarak anüsün üst kısmında yer alan kitinsel çıkıntı.

epiptigma (Fr. *epiptygma*; İng. *epiptygma*) **tar**. Bazı dişi nematod üreme sisteminde vajina veya vulva dudağı üzerine yerleşmiş kütikular çıkıntı şeklinde bir yapı.

epispor (Alm. *Epispor*, *f*; Fr. *épispore*, *f*; İng. *epispor*) **tar**. Fungal sporların kalın spor muhafazası; eşanlam: spor duvarı.

epistatik varyans (Alm. *epistatische Varianz*, *f*; Fr. *variance épistatique*, *f*; İng. *epistatic variance*) **tar**. Alel olmayan genlerin birlikte olmalarından kaynaklanan (eklemeli etkileri toplamından sapan) etkiden kaynaklanan varyans.

epistazi (Alm. *Epistasis*, *f*; Fr. *épistasis*, *f*; İng. *epistacy*; *epistasis*; *epistasy*) **tar**. Bir epistatik genin fenotipi belirlerken diğer hipostatik genin etkisinin maskelenmesi şeklindeki alel olmayan genler arası tek yönlü etkileşim; eşanlam: gen etkileşimli maskeleyiş.

episternum (Alm. *Episternum*, *n*; Fr. *épisternum*, *m*; İng. *episternum*) **tar**. Böceklerde protoraksta da olabilmekle birlikte esas olarak mezotoraks ve metatoraksta yer alan, pleural dikişin önündeki sklerit.

epitesyum (Alm. *Epithecium*, *n*; Fr. *épithécie*, *f*; İng. *epithecium*) **tar**. Askusların üzerinde parafizlerin uçlarının dallanmasıyla oluşan apotesyumun yüzeyindeki doku.

epizoik (Alm. *epizoisch*; Fr. *épizoïque*; İng. *epizoic*) **tar.** Hayvanların yüzeyinde asalak olmadan yaşayan organizmalar.

epizooti (Alm. *Tierseuche*, f; Fr. *épizootie*, f; İng. *epizootics*) **tar.** Hayvanlarda büyük ölçüde yaygın ve hızlı salgın hastalık oluşturma durumu.

Eragrovirüs (Alm. *Eragrovirus*, n; Fr. *Eragrovirus*, m; İng. *Eragrovirus*) **tar.** Adını tip (ve tek) üyesi olan *Eragrostis curvula streak virus*'den alan, viryonları ikiz, ikosahedral, zarfsız, genetik malzeme olarak tek parçalı, dairesel, tek sarmallı DNA içeren, mısır, cassava gibi çok yıllık bitkileri enfekte eden, Fulgomorpha alt takımındaki böceklerle taşınan bitki virüsü cinsi.

erdişi (Alm. *bisexuell*; hermaphroditisch; Fr. *bisexué*; hermaphrodite; İng. *bisexual*; hermaphroditic) **orm. tar.** İki cinsiyete sahip olan canlıların özelliği; eşanlam: biseksüel.

erdişilik (Alm. *Zweigeschlechtigkeit*, f; Hermaphroditismus, n; Fr. *hermaphrodisme*, m; İng. *hermaphroditism*) **tar.** Çiftlik hayvanlarında bireylerin hem dişi hem de erkek üreme organlarına ya da bunların karışık şekillerine sahip olma durumu; eşanlam: çift eşeylilik, iki cinslilik.

erepsin (Alm. *Erepsin*, n; Fr. *érepsine*, f; İng. *erepsin*) **tar.** İnce bağırsak salgısında bulunan ve proteinleri parçalayarak sindirime katkıda bulunan bir enzim.

ergenlik (Alm. *Adoleszenz*, f; Jugendzeit, f; Jugendalter, n; Fr. *adolescence*, f; İng. *adolescence*) **biyom. tar.** Cinsel organların fizyolojik olgunluğa erişmesiyle cinsel yetilerin kazanılmaya başlandığı, erinlikle yetişkinlik arasındaki genel olarak 12-21 yaş aralığını kapsayan dönem; eşanlam: ergenlik çağı.

ergin (Alm. *Adultus*, m; *Erwachsener*, m; Fr. *adulte*, m; İng. *adult*) **tar.** Eşeyssel olgunluğa erişmiş birey.

ergin parazitoidi (Fr. *parasitoïde adulte*, m; İng. *adult parasitoid*) **tar.** Konakçısının ergin dönemine uçuş esnasında larvasını bırakıp ergin çıkışını konakçısının ölmüş ergininden gerçekleştiren parazitoid.

erginlik ön kuşağı (Alm. *Imaginalscheibe*, f; Fr. *disque imaginale*, m; İng. *imaginal disc*) **tar.** Böceklerde ve eklembacaklılarda başkalaşım sürecinin pupa döneminde, ergine ait organları meydana getirecek olan bir grup hücre; eşanlam: imajinal disk.

ergotizm (Alm. *Kriebelkrankheit*, f; *Antoniusfeuer*, m; *Ergotismus*, m; Fr. *ergotisme*, m; *feu de Saint-Antoine*, m; *mal des ardents*, m; İng. *ergot poisoning*; *ergotism*; *ergototoxicosis*; *Saint Anthony's Fire*) **tar.** İnsan ve hayvanlarda ergot (çavdar mahmuzu) alkoloitleri ile bulaşık hububatın yenmesiyle, ekseri ortaçağlarda kutsal ateş (holy fire) veya St. Anthony's fire olarak adlandırılan hastalık.

ergotoksin (Alm. *Ergotoxin*, n; Fr. *ergotoxine*, f; İng. *ergotoxin*) **tar.** Çavdar Mahmuzu hastalık etmeni *Claviceps purpurea* fungusunun sikloterilerinden elde edilen ve damar büzücü, kadınlarda doğum sonrası kanamayı durdurucu etkisi olan alkaloit.

erguvan çiçekseveni (Lat. *Anthaxia brevis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia brevis* olan, erginleri 5-7 mm boyunda, göğüs ve kanatların birleşim yeri parlıltılı mavi, diğer kısımlar bronzumsu kahverengi, ergin ve larvaları erguvan, dişbudak, meşe gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

erguvan psillidi (Lat. *Cacopsylla pulchella*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının sıçrayan bitkibitleri (Psyllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cacopsylla pulchella* olan, erginleri 2,8-3,1 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri erguvan yaprak ve sürgünlerini sokup emerek beslenen ve ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

erik tar. 1. (Alm. *Pflaume*, f; *Zwetschge*, f; Fr. *prune*; İng. *plum*; *prune*) Erik ağacının farklı dönemlerde olgunlaşan, yeşil, sarı, kırmızı ve mor renklere sahip, ekşiden (can eriği) tatlıya (mürdüm eriği) kadar değişen tada sahip sert çekirdekli meyve. 2. (Alm. *Pflaumenbaum*, m; *Zwetschgenbaum*, m; Fr. *prunier domestique*, m; İng. *plum*; *prune*; Lat. *Prunus domestica*) Gülgiller (Rosaceae) familyası üyesi, anavatani Anadolu olan, büyük çalı veya küçük ağaç formunda, yaprağını döken, erken ilkbaharda açan beyaz renkli çiçekli, yuvarlaktan ovale kadar değişik şekillere sahip, 8 cm iriliğe ulaşabilen meyveleri olan, sert çekirdekli meyve ağacı türü; eşanlam: erik ağacı.

erik ağkurdu (Alm. Pflaumen-Gespinstmotte, f; Fr. hyponomeute du cerisier, m; İng. orchard ermine; Lat. Yponomeuta padella) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının ağkurtları (Yponomeutidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Yponomeuta padella olan, erginlerinin kanat açıklığı 19-22 mm, ön kanatlar beyaz, üzeri siyah benekli, arka kanatları kahverengi, larvaları erik ağaçlarının yapraklarında ipeksi ağlar örüp beslenerek zarara yol açan böcek türü.

erik kücelik virüsü (Alm. Zwetschgen-verzweigungsvirus, n; Fr. virus du rabougrissement du prunier, m; İng. PDV; prune dwarf virus) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, vektörü bilinmeyen, özsu ile taşınan, Prunus türlerini hastalandıran, konakçılarında sararma, klorotik halkalar, düzensiz küçük nekrotik benekler, sarı mozaik şeklinde belirtilere neden olan iltirüsü.

erik çadırtırtılı (Alm. Schlehen-Bürstenspinner, m; Schlehenspinner, m; Fr. étoilée, f; İng. rusty tussock moth; vapourer; Lat. Orgyia antiqua) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının çadırtırtılları (Erebidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Orgyia antiqua olan, erginlerinin kanat açıklığı 35-38 mm, turuncumsu grimsi kahverengi, larvaları huş, meşe, söğüt, ılgın gibi bitkilerin yapraklarıyla beslenen böcek türü.

erik dipkurdu (Lat. Capnodis carbonaria) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Capnodis carbonaria olan, grimsi siyah renkli, 22-33 mm uzunlukta, erginleri erik, kayısı, kiraz, vişne, şeftali, badem gibi bitkilerle, larvaları ise kökboğazında ve kökte açtığı galeriler içinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

erik içkurdu (Alm. Pflaumenwickler, m; Fr. carpocapse des prunes, m; ver des prunes, m; İng. plum fruit moth; Lat. Grapholita funebrana) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüklenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Grapholita funebrana olan, erginlerinin kanat açıklığı 13-15 mm, kahverengi, larvaları erik, kayısı, kiraz, akdiken meyvelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

erik koşnili (Alm. kleine runde Napfschildlaus, f; Fr. lécanie du prunier, f; İng. globose scale; Lat. Sphaerolectanium prunastri) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Sphaerolectanium prunastri olan, dişileri 3-3,5 mm uzunluğunda, 2,5-3 mm genişliğinde, 2-2,5 mm yüksekliğinde, koyu esmer ya da koyu kahverengi, erik başta olmak üzere sert çekirdekli meyve ağaçlarında beslenip ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

erik maymuncuğu (Fr. otiorhynque méridional, m; İng. lilac root weevil; Lat. Otiorhynchus meridionalis) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Otiorhynchus meridionalis olan, erginleri 6,5-9 mm boyunda, siyah renkli, ergin ve larvaları erik, zeytin, kurtbağrı, yasemin gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

erik nekrotik halkalı leke virüsü (Fr. virus des anneaux noirs de Prunus; İng. PNRSV; Prunus necrotic ringspot virus) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu, polen ve tohumla taşınan, bilinen bir biyolojik vektörü olmayan, Prunus türlerini enfekte eden, konakçılarında nekrotik halkalı lekeler, buruşuk mozaik, mozaik, çizgi şeklinde desenler şeklinde belirtiler oluşturan iltirüsü.

erik psillidi (Fr. psylle du prunier, m; Lat. Spanioneura pechai) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının sıçrayan bitkibitleri (Psyllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Spanioneura pechai olan, erginleri 3-3,5 mm boyunda, kahverengimsi, ergin ve nimfleri erik ve badem ağaçlarının yapraklarında beslenip ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

erik süslüböceği (Lat. Agrilus macroderus) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Agrilus macroderus olan, bronz renkli ve 5-7 mm boyundaki erginleri erik, kiraz ve kayısı ağaçlarının yapraklarıyla, larvaları ise zayıf ve bakımsız ağaçlar ile genç ağaç ve fidanların dallarında gittikçe genişleyen tüneller açarak önemli zararlar veren böcek türü.

erik testereliarısı (Alm. gelbe Pflaumen-Sägewespe, f; Fr. hoplocampe commun du prunier, m; İng. hoplocampe of plum; plum sawfly; Lat. Hoplocampa flava) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının testereliarılar (Tenthredinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Hoplocampa flava olan, erginleri 5 mm boyunda, sarımsı kahverengi, larvaları erik meyvelerinde çekirdek evinde beslenerek meyve dökümüne yol açan böcek türü.

erik unlu yaprakbiti (Alm. mehliges Pflaumenblattlaus, f; Fr. puceron farineux du prunier, m; puceron hyaloptère du prunier, m; İng. mealy plum aphid; Lat. Hyalopterus pruni) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı Hyalopterus pruni olan, erginleri 2-3,5 mm boyunda,

açık yeşil renkte, üzeri beyazımsı toz tabakasıyla örtülü, ergin ve nimfleri erik, kayısı, şeftali ve badem ağaçlarının yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

erik yaprak galerigüvesi (*İng. new sloe case-bearer; Lat. Coleophora prunifoliae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının torbaligüveler (Coleophoridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Coleophora prunifoliae* olan, erginlerinin kanat açıklığı 6-9 mm, kahverengi, larvaları erik başta olmak üzere bazı meyve ve orman ağaçlarında yapraklarda galeri açarak beslenen böcek türü.

erik yaprakarı (*Fr. pamphile du prunier, m; İng. plum webspinning sawfly; Lat. Neurotoma inconspicua*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının yaprakarıları (Pamphiliidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Neurotoma inconspicua* olan, erginleri 7-9,5 mm boyunda, siyah renkli, larvaları erik ve kiraz ağaçlarının yapraklarında ördükleri ağlar içinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

erik yaprakbiti (*Fr. puceron vert du prunier, m; İng. leaf-curling plum aphid; leaf curl plum aphid; Lat. Brachycaudus helichrysi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Brachycaudus helichrysi* olan, erginleri 1,3-2 mm boyunda, sarımsı yeşil ya da sarımsı esmer renkli, ergin ve nimfleri esas konakçısı erik, şeftali gibi meyve ağaçları ile ara konakçısı papatyağiller familyasına bağlı bitkilerin yapraklarında beslenerek meyve ağaçlarının yapraklarında şekil bozuklukları, renk değişiklikleri ve dökülmelere yol açan, önemli bazı virüs hastalıklarını da taşıyarak zarar veren böcek türü.

erikte cep hastalığı bkz. **tar. cep hastalığı.**

erineum (*Fr. érinéon, m; İng. erineum*) **tar.** Prostigmata alttakımı ve Eriophyidae familyası içinde, iki çift bacaklı, bitkilerin yapraklarını sokup emmeleri sonucunda meydana getirdikleri tüylü cep şeklinde ve çok sayıda kıllı yapısıyla akarlar için uygun beslenme ortamı sağlayan, ortamda yüksek nemin muhafaza edilmesine ve avcılardan korunmasına yardımcı olan genellikle yapraklar, bazen de meyvelerdeki oluşumlar.

erilik (*Alm. Geschlechtsreife, f; Pubertät, f; Fr. puberté, f; İng. puberty*) **1. biyom.** Bir çocuğun, üreme işlevini yerine getirebilecek fiziksel, fizyolojik ve psikolojik değişikliklerden geçtiği, genellikle 12-15 yaşları arasındaki gelişim dönemi; eşanlam: pubertas, cinsel olgunluk dönemi. **2. tar.** Dişi ve erkek hayvanda üreme bezlerinin ve organlarının işlev görmeye ve buna bağlı olarak da üreme davranışlarının ve ikincil üreme özelliklerinin oluşmaya başladığı ve geliştiği devre.

Eriophoid akarlar (*Alm. Pockenmilben, pl; Fr. phytoptes, pl; ériophids, pl; İng. eriophyid mites; rust mites*) **tar.** Eriophyoidea üstfamilyasına bağlı, konakçısına özelleşmiş, iki çift bacaklı, bitkileri sokup emerek pas görünümü yanıklık ve şekil bozuklukları, gözlerde iri tomurcuk gibi zararlara neden olan, yaprakların yapısını bozan, blister, ur, erineum ve cadı süpürgesi gibi görünlere yol açan, bazıları virüs vektörü olan akarlar.

eriyebilir toz formülasyonu (*Alm. pulverlösliches Insektizid, n; Fr. formulation en poudre soluble, f; İng. soluble powder formulation*) **tar.** %15-95 arasındaki oranlarda etkili madde içerebilen, etkili maddenin suda tamamen çözülebilir nitelikte olduğu, dolayısıyla da çözücü içermeyen pestisit formülasyonu tipi.

erkeç bkz. **tar. enenmiş keçi.**

erkeğe bağlı translokasyon (*İng. male-linked translocation*) **tar.** Erkek cinsiyetinin belirlenmesinde otozom ve kromozom arasındaki genetik materyal değişimine bağlı olarak meydana gelen, babadan oğula genetik olarak geçen, düşük üreme kapasitesine sahip sadece erkek bireylerin oluşturulduğu, dişiler üzerinde ise herhangi bir etkinin görülmediği kısır böcek tekniği.

erkek arı (*Alm. Drohne, f; Fr. abeille mâle, f; abeillaud, m; İng. drone*) **tar.** Ana arının döllenmemiş yumurtalarından gelişen, ana arı ile çiftleşme dışında bilinen başka bir işlevi olmayan koloninin erkek bireyi.

erkek arı alma kutusu (*Alm. Drohnenfalle, f; Fr. trappe à bourdons, f; trappe à mâles, f; İng. drone holding cage; drone trap*) **tar.** Tohumlamada kullanılacak olgunlaşmış erkek arıların erkek kolonilerden toplanıp laboratuvara getirildiği, iki tarafından hava alabilen, bir tarafında seyyar sürgüsü bulunan kutu.

erkek bitki (*Alm. männliche Pflanz, f; Fr. plante mâle, f; İng. male plant*) **tar.** Sadece erkek çiçekleri taşıyan bitki.

erkek çiçek (*Alm. männliche Blüte, f; staminate Blüte, f; Fr. fleur mâle, f; İng. androcious flower; male flower*) **tar.** Erkek organları iyi gelişmiş, dişi organı bulunmayan veya doku izi görünen ve tamamen kusurlu olan çiçek tipi.

erkek piliç (Alm. *Junghahn*, m; Fr. *coquelet*, m; *jeune coq*, m; İng. *cockere!*) **tar.** 8-10 haftalık yaştan 5 aylık yaşa kadarki erkek tavuk.

erkek tavşan (Alm. *männliches Kaninchen*; *Rammler*, m; Fr. *lapin mâle*; İng. *jack*; *male rabbit*) **tar.** Her yaştaki erkek tavşan.

erken gelişme özelliği (Alm. *Frühreife*, f; Fr. *précocité*, f; İng. *precocity*) **tar.** Hayvanlarda gerek fiziksel gerekse davranışsal özelliklerin anormallik göstermeksizin normal zamanından önce gelişmesi.

erken süttan kesme (Alm. *Frühentwöhnung*, f; Fr. *sevrage précoce*, m; İng. *early weaning*) **tar.** Daha çok sütün piyasada para ettiği durumlarda yavrunun normal emzirme süresinden önce emzirmeye son verme.

erken uyarı (Alm. *Früherkennung*, f; Fr. *alerte précoce*, f; İng. *early warning*) **1. meteo.** Mümkün olduğu kadar çok sayıda insana hızla ulaşarak gelmekte olan tehlikeye karşı, zamanında ve gerektiği gibi davranmalarına olanak tanıyacak şekilde haberdar etmek ve kaynağı, yeri, zamanı, şiddeti veya büyüklüğü, olası etkileri hususunda bilgilendirmek. **2. tar.** Bazı meteorolojik verilere dayandırılarak bir tarımsal hastalığın ve zararının gelişim dönemlerinin önceden tahmin edilerek salgın veya şiddetli zarar olasılığının bilgilendirilmesi.

erkenci kestane içkürdü (Alm. *früher Kastanienwickler*, m; İng. *chestnut leafroller*; Lat. *Pammene fasciana*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüklenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pammene fasciana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 13-17 mm, kahverengi, beyaz desenli, larvaları kestane, meşe, kayın gibi bitkilerin meyvelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

erozyon yağışı (Alm. *erosive Niederschläge*, f; Fr. *précipitation érosive*, f; İng. *erosive rainfall*) **tar.** Toprak taneciklerini yerinden aşındırıp taşınmasına neden olacak yağış türü; eşanlam: erosif yağış.

Errantivirüs (Alm. *Errantivirus*, n; Fr. *Errantivirus*, m; İng. *Errantivirus*) **tar.** Adını Latince *errans* (göçebe) kelimesinden alan, virüs benzeri partikülleri değişken yumurtamsı veya yuvarlak, genetik materyal olarak tek sarmallı RNA içeren, protozoa ve omurgasızları enfekte eden virüs cinsi.

erselik çiçek (Alm. *zweigeschlechtige Blüte*, f; Fr. *fleur bisexuée*, f; *fleur parfaite*, f; İng. *bisexual flower*; *hermaphroditic flower*; *perfect flower*) **tar.** Dişiciği (pistil) ve erciği (stamen) aynı çiçek üzerinde bulunan çiçek; eşanlam: erdişi çiçek, kusursuz çiçek.

esidiyospor (Alm. *Äciospore*, f; *Äzidipspore*, f; Fr. *spore écidie*, f; *écidiospore*, f; İng. *aecidiospore*; *aeciospore*) **tar.** Pas funguslarının yer aldığı *Uredinales* takımında görülen ve esyum içinde oluşan dikaryotik bir spor.

esidiyum (Alm. *Aecidium*, n; Fr. *aecidium*, m; İng. *aecidium*; Lat. *aecidium*) **tar.** Pas funguslarında zincir şeklinde dikaryotik özellikte sporların oluştuğu çan şeklindeki özelleşmiş bir üreme yapısı.

eski bağcılık (İng. *old world viticulture*) **tar.** Avrupa bağlarına filoksera zararlısının bulaşmasından önceki dönemlerde ve günümüzde halen filoksera ile bulaşık olmayan alanlarda kültür asmalarına ait çeliklerin köklendirilmesi yoluyla bağların kurulması.

esmer böcekler (Alm. *Dunkelkäfer*, pl; *Schwarzkäfer*, pl; Fr. *ténébrionides*, pl; İng. *darkling beetles*; *darkling ground beetles*; *mealworms*; Lat. *Tenebrionidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, ergin ve larvaları genellikle bitkisel besinle ve depolanmış ürünlerle beslenen türleri içeren ve en bilinen türü kırma biti (*Tribolium confusum*) olan familya; eşanlam: toz böcekleri, karaböcekler.

esmer çürüklük (Alm. *braune Fäule*; Fr. *pourriture brune*, f; İng. *brown rot*; *brown wood rot*) **orm. tar.** Sadece hidrolaz enzimi üreten bazidyomikota funguslarının lignini bozmadan sadece selüloz içeren odun elementlerini parçalayarak oluşturdukları kahverengi çürüklük tipi.

esmer kelekler (Alm. *Augenfalter*, pl; İng. *browns*; *satyrids*; *satyrines*; Lat. *Satyridae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları çayır bitkileriyle beslenen böcekleri içeren familya.

esmer mercan çiçeği sarı mozaik virüsü (Fr. *virus de la mosaïque jaune de kennedya*, m; İng. *kennedya yellow mosaic virus*; *KYMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, vektörü bilinmeyen, Papilionaceae familyasından türleri enfekte eden, konakçılarında genç yapraklarda klorotik mozaik ve olgun yapraklarda solgunluk belirtileri meydana getiren timovirüs.

esmer oduntermiti (*Alm. Gelbhalstermte, f; Fr. termite à cou jaune, m; İng. yellownecked dry-wood termite; Lat. Kaloterme flavicollis*) **tar.** Dictyoptera takımının esmer oduntermileri (Kalotermitidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Kaloterme flavicollis olan, erginleri 8-10 mm boyunda, açık sarıdan koyu kahverengine kadar değişen renklerde, göğsünün ön kısmı portakal sarısı renkte olup çeşitli ağaçların odunları içinde ve toprak altında yaşayan böcek türü; eşanlam: odun sarıboyunlu termite.

esmer oduntermileri (*İng. drywood termites; Lat. Kalotermitidae*) **tar.** Dictyoptera takımında yer alan, en bilinen türü esmer oduntermite (*Kaloterme flavicollis*) olan familya; eşanlam: kuruoduntermite.

esneklik 1. (*Alm. Flexibilität, f; Fr. flexibilité, f; İng. flexibility*) **endst.** Değişen çevre koşullarına hızlı uyum gösterebilme yeteneği. **2.** (*Alm. Elastizität, f; Fr. élasticité, f; İng. elasticity*) **tar.** Ekonomide, bir değişkenin, diğer bir değişkenden meydana gelen değişime göstermiş olduğu tepki.

esteraz (*Alm. Esterase, f; Fr. estérase, f; İng. esterase*) **tar.** Esterleri bir su molekülü ile kimyasal tepkimeye sokarak onlardan bir asit ve bir alkol molekülü üreten, hidrolaz tipi enzim.

esyum (*Alm. Aecie, f; Aecium, n; Fr. écidie, f; écidiole, f; écie, f; İng. aecium*) **tar.** Pas funguslarının yer aldığı üredinales takımında görülen ve içerisinde esyosporları barındıran genellikle konakçı bitkilerin yaprak altlarında oluşan çanak biçimli sporulasyon organı.

eş irilikli (*Alm. monodispers; Fr. monodispersé; İng. monodisperse*) **tar.** Taneciklerin, gözeneklerin vb. benzer boy ve biçimde olduğu kümeleri betimleyen nitelik.

eşbaskınlık (*Alm. Kodominanz, f; Fr. codominance, f; İng. codominance*) **tar.** Heterozigot bireylerde her iki alelin fenotipinin ortaya çıkması; eşanlam: kodominantlık.

eşdeğer maliyet analizi (*Alm. äquivalente Kostenanalyse; Fr. analyses des coûts équivalente, f; İng. equivalent cost analysis*) **tar.** İki farklı üretim sisteminin karşılaştırılmasında daha ekonomik olan sistemin belirlenmesinde kullanılan yöntem.

eşdeğer nem (*Alm. äquivalente Feuchtigkeit; Fr. humidité équivalente; İng. equivalent moisture*) **tar.** Su ile doygun haldeki toprak örneğinin yerçekimi kuvvetinin 1000 katı bir merkezkaç kuvvetine karşı tutabildiği su miktarı.

eşek (*Alm. Esel, m; Fr. âne, m; İng. donkey; Lat. Equus asinus*) **tar.** Memeliler (*Mamalia*) sınıfının, tekmaklılar takımının (*Perissodactyle*), atgiller (*Equidae*) familyasının, *Equus asinus* türüne giren ve yük ve çeki hayvanı olarak önem kazanmış her yaş ve cinsiyetteki hayvan; eşanlam: merkep.

eşek marulu sarı damar virüsü (*Fr. virus des nervures jaunes du laitern, m; İng. sowthistle yellow vein virus; SYVV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Hyperomyzus lactucae (Heteroptera: Aphididae) ile kalıcı olarak taşınan, bilinen doğal konakçıları eşek marulu (*Sonchus oleraceus*) ve marul (*Lactuca sativa*) olan, konakçılarında damarlarda ve yakınındaki dokularda renk açılması, sararma şeklinde belirtilere neden olan nükleorabdovirüs.

eşekarıları (*Alm. Faltenwespen, pl; Lat. Vespidae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, türleri sosyal yaşayış gösteren, bitkisel ve hayvansal besinlerle beslenen ve en bilinen türü eşekarısı (*Vespa crabro*) olan familya; eşanlam: yabanarıları, hakiki eşekarıları.

eşekarısı kavak kelebeği (*Alm. Bienen-Glasflügler, m; Hornissen-Glasflügler, m; Fr. sésie du peuplier, f; papillon frelon, m; İng. hornet clearwing; hornet moth; Lat. Sesia apiformis*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının arıbenzeri kelebekler (Sesiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sesia apiformis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 33-48 mm, karın üzerinde bulunan sarı-siyah şeritler nedeniyle eşekarısı görünümünü andıran, larvaları kavak ve söğüt gibi bitkilerin gövde ve kökboğazında kabuk altında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

eşekarısı (*Alm. Hornisse, f; Fr. frelon européen, m; İng. hornet; Lat. Vespa crabro*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının eşekarıları (Vespidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Vespa crabro* olan, erginleri 35 mm boyunda, siyah renkli, sarı ve kahverengi desenli olup larvaları için balarıları ve diğer böcekleri avlayan, meyve ağaçlarının genç sürgünlerini ve taze kabuklarını kemirerek zarar veren böcek türü.

eşekdikeni süslüböceği (*Lat. Julodis onopordi*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Julodis onopordi* olan, erginleri 20-30 mm boyunda, yeşil renkli ve üzeri bol tüylü, larvaları eşekdikenlerinde beslenen böcek türü.

eşekmarulu yaprakbiti (*Alm. braune Gänse-distelblattlaus, f; İng. large sowthistle aphid; Lat. Uroleucon sonchi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Homoptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Uroleucon sonchi* olan, erginleri 2,8-3,3 mm boyunda, koyu kahverengi, ergin ve nimfleri eşekmarulu bitkilerinde beslenen böcek türü.

eşey (*Alm. Geschlecht, n; Fr. sexe, m; İng. sex*) **tar.** Erkek ve dişi canlıları birbirinden ayıran yapısal, işlevsel ve davranışsal özelliklerin tümü; eşanlam: cinsiyet.

eşey kromozomu (*Alm. Geschlechtschromosom, n; Gonosom, n; Fr. chromosome sexuel; allosome, m; gonosome, m; hétérosome, m; İng. allosome; heterotypical chromosome; idiochromosome; sex chromosome*) **tar.** Varlığı veya yokluğu ile taşıyıcısının cinsiyetini belirleyen kromozom; eşey tayininde rol oynayan kromozom.

eşeye bağlı özellik (*Alm. geschlechtsgebundene Eigenschaft, f; geschlechtsgebundene Merkmale, pl; Fr. caractère lié au sexe, m; İng. sex linked trait*) **tar.** Fenotipi, eşey kromozomu üzerinde bulunan genler tarafından belirlenen özellikler, diğer bir deyişle, genlerin baskın ya da çekinik olma özelliğinin eşeye bağlı olmasından kaynaklanan fenotipik özellikler.

eşeye bağlılık (*Alm. Geschlechtsgebundenheit, f; Fr. transmission dominante liée à l'X, f; İng. sex linkage*) **tar.** Bir özelliğın eşey kromozomu üzerinde bulunan genler tarafından belirlenmesi hali.

eşeye göre değişen özellik (*Alm. Geschlecht beeinflusste Eigenschaft, f; geschlechtbeeinflusstes Merkmal, n; Fr. caractère influencé par le sexe, m; caractère sous influence sexuelle, m; trait sous influence sexuelle, m; İng. sex influenced trait*) **tar.** Heterozigot erkeklerde baskın, dişilerde çekinik olan gen veya tersi örneğinde olduğu gibi etkisi, bireyin eşeyine göre değişen gen; eşanlam: eşeyin etkilediği özellik.

eşeyli çoğalma (*Alm. generative Vermehrung, f; geschlechtliche Fortpflanzung, f; sexuelle Fortpflanzung, f; Fr. reproduction générative; multiplication sexuée, f; reproduction sexuée, f; İng. generative reproduction; seminal propagation; sexual propagation; sexual reproduction*) **biyom. tar.** İki ayrı eşeyin oluşturdukları haploit (n) gametlerin birleşmesi ile gerçekleşen ve döllenmiş bu yumurta hücresinde (2n) genetik çeşitliliğın meydana geldiği üreme şekli; eşanlam: seksüel çoğalma, eşeyli üreme, generatif üreme, generatif çoğalma.

eşeyli dönem (*Alm. perfektes Stadium; Fr. stade parfait; İng. perfect stage; perfect state; teleomorph*) **tar.** 1. Bir çiçeğın ercik ve dişiciklere sahip olduğu devre. 2. Bir fungusun eşey sporlarının bulunduğu dönem; eşanlam: perfekt dönem, teleomorfik dönem.

eşeyssel iki biçimlilik (*Alm. Geschlechtsdimorphismus, m; Sexualdimorphismus, m; Fr. dimorphisme sexuel, m; İng. sexual dimorphism*) **tar.** Bir tür içinde iki eşeyin morfolojilerinde belirgin farklılıklar olması durumu, eşey ayrılığı; eşanlam: eşeyssel dimorfizm, seksüel dimorfizm.

eşeyssel olgunluk ağırlığı (*Alm. Geschlechtsreife Gewicht, n; Fr. poids de la maturité sexuelle, m; İng. sexual maturity weight*) **tar.** Erkek ve dişi çiftlik hayvanlarının eşeyssel olgunluk dönemlerindeki vücut ağırlıkları; eşanlam: cinsel olgunluk ağırlık.

eşeyssiz çoğaltma (*Alm. vegetative Fortpflanzung, f; Fr. multiplication végétative, f; İng. vegetative propagation*) **tar.** Bitkiye ait kök, gövde, dal, yaprak gibi vejetatif bitki parçaları kullanarak yeni bitki elde etme; eşanlam: aseksüel çoğaltma.

eşeyssiz dönem (*Alm. imperfektes Stadium; Fr. stade imparfait; İng. imperfect stage; imperfect state*) **tar.** Bir fungusun yaşamında eşeyssiz sporlarının oluştuğu veya hiç spor oluşturmadığı dönem; eşanlam: anamorfik dönem, imperfekt dönem.

eşlenik düzenleniş (*Fr. configuration cis, f; phase de couplage, f; İng. cis arrangement; cis configuration; cis conformation; coupling configuration; coupling phase*) **tar.** Diheterozigot bir bireyde iki mutant sitenin aynı gen içinde, yabancı alellerin de homolog gen içinde olması hali; eşanlam: eşlenik yapılanış.

eşleşme tipi (Alm. Paarungstyp, m; Fr. type d'accouplement, m; İng. mating type) **tar.** Mikroorganizma türlerinde farklı eşleşme davranışı gösteren hücre tiplerinin her biri.

eşükselti karıkları (Fr. labour de contour, m; labour suivant les courbes de niveau, m; sillon de niveau, m; sillon suivant les courbes de niveau, m; İng. contour furrows) **tar.** Toprak kaybını önlemek ve suyun toprağa girmesini sağlamak amacıyla çayır ve mera arazilerinde eşükselti eğrileri üzerine açılmış karıklar.

et keçisi ırkı (Alm. Fleisch Ziegenrasse, f; Fr. race de chèvres de viande, f; İng. meat goat breed) **tar.** Boer keçisi gibi öncelikli olarak eti için yetiştirilen, et verimi ve kalitesi yüksek olan keçi ırkları.

et yağ oranı (Alm. Fleisch-Fett-Verhältnis, n; Fr. proportion viande-graisse, f; İng. lean to fat ratio; meat-fat ratio) **tar.** Memeli çiftlik hayvanlarının karkastaki yağ miktarının, et miktarına oranı.

et yüzgeçliler (Alm. Fleischflosser, pl; Muskelflosser, pl; Fr. sarcoptérygiens, pl; vertébrés à membres charnus, pl; İng. lobe-finned fishes; Lat. Sarcopterygii) **tar.** Yüzgeçleri kaslı olan, balıklardan aşağı organizasyonlu olan akciğerli balıklar ve karasal omurgalılara geçiş formu olarak kabul edilen mavi balıklar olmak üzere 2 takım ve günümüzde yaşayan 8 balık türünü ve karasal omurgasızlardan tetrapotları içine alan alt sınıf; eşanlam: kas yüzgeçliler.

etçi hayvan ırkı (Alm. Fleischrasse, f; Fr. race à viande, f; İng. meat breed) **tar.** Esas olarak et üretimi amacıyla yetiştirilen çiftlik hayvanı ırkları.

etçi koyun ırkı (Alm. Fleischschafasse, f; Fr. race de boucherie, f; race ovine de la viande, f; İng. meat sheep breed) **tar.** Lincoln, Leicester, Border Leicester, Southdown, Hampshire Down ve Ile de France koyun ırkları gibi öncelikli olarak et verimi için yetiştirilen, et verimi ve kalitesi yüksek koyun ırkları.

etçi siğir ırkı (Alm. Fleischrinderrasse, f; Fr. race de bovins de boucherie, f; İng. beef cattle breed) **tar.** Hereford, Aberdeen-Angus, Galloway ve Charolais siğir ırkları gibi esas olarak et verimi ve kalitesi için yetiştirilen siğir ırkları.

etçi tavşan ırkı (Alm. Kaninchenrasse für Fleischerzeugung, f; Fr. race de lapin de qualité bouchère, f; İng. meat rabbit breed) **tar.** Beyaz Yeni Zelanda ve Kaliforniya gibi karkas ağırlığı, 700 g'dan az olmayan ve bazı hallerde 1,5 kg'a kadar ulaşan ve esas olarak et verimi ve kalitesi için yetiştirilen tavşan ırkları.

etçi tavuk ırkı (Alm. Masthähnchen Rasse, f; Fr. race de poules de chair, f; race de poules de viande, f; İng. meat chicken breed) **tar.** Öncelikli olarak et verimi ve karkas kalitesi için yetiştirilen ağır tavuk ırkları.

etiyojoloji (Alm. Krankheitsursache, f; Ätiologie, f; Fr. étiologie; İng. etiology) **tar.** Patojenlerin yapısını, konakçı ile olan ilişkilerini ve hastalık sebeplerini inceleyen bilim dalı.

etkili bitki kök derinliği (Alm. Durchwurzelungstiefe, f; Fr. profondeur d'enracinement effectif, f; İng. effective rooting depth) **tar.** Bitkilerin normal gelişimleri için gerekli olan suyun %80'inin alındığı, dolayısıyla sulama suyu uygulanacak toprak derinliğine de karşılık gelen kök derinliği; eşanlam: mutlak derinlik.

etkili doz (Alm. Effektivdosis, f; effektive Dosis, f; Fr. dose efficace, f; İng. effective dose) **1. biyom.** Organizma, organ ya da dokuda test edilen bir maddenin ölçülebilir bir biyolojik aktiviteye karşılık verilen dozu; örneğin, tam etkinin yarısının görüldüğü doz ED50 dozu. **2. tar.** Bir patojen veya zararlı popülasyonunun ya da hastalık veya zararlı kontrolünün hedeflenen oranında etkin olan doz.

etkili toprak derinliği (Alm. effektive Bodentiefe; Fr. profondeur du sol efficace, f; İng. effective soil depth) **tar.** Geçirimsiz tabaka ya da taban suyuna kadar olan ve bitki köklerinin hava, nem ve besinleri alarak gelişebildiği maksimum toprak derinliği.

etkin yağış (Alm. effektiver Niederschlag, m; effektiver Regen, m; Fr. pluie effective, f; précipitation efficace, f; İng. effective precipitation; effective rainfall) **1. meteo.** Yağışın yüzey akışa katkıda bulunan bölümü. **2. tar.** Düşen yağışın buharlaşma ve yüzeysel akışa ayrılan kısımlar çıkarıldıktan sonra toprakta kök bölgesinde depolanan, bitkilerin yararlandığı yağış miktarı.

etli bitki (Alm. Fettpflanze, f; Sukkulente, f; Fr. plante grasse; plante succulente; İng. succulent plant; succulent vegetation; Lat. succulentus) **tar.** Hücreler arası boşlukları yer yer aşırı derecede genişleterek bünyesinde bol

miktarda su tutabilen ve terleme ile çok yavaş su kaybeden, dolayısıyla kurağa dayanıklı olan bitkiler; eşanlam: sukulent bitki, etli sulu bitki.

etli meyve (*Alm. Sukkulentfrucht, f; Fr. fruit succulent, m; İng. succulent fruit*) **tar.** Sulu, etli ve kalın kabuğa sahip meyve; eşanlam: etli sulu meyve.

etlik piliç (*Alm. Masthähnchen, n; Fr. poulet de chair, m; İng. broiler; broiler chicken; meat chicken*) **tar.** Et üretimi için yetiştirilen ve 6-7 haftalık yaşa kadar beslenip büyütülerek yemeklik olarak satılan erkek ve dişi piliç, kasaplık piliç; eşanlam: broyler.

etoksikuin (*Alm. Ethoxyquin, n; Fr. éthoxyquine, f; İng. ethoxyquin*) **tar.** Kimyasal formülü C₁₄H₁₉ON olan, tüm karma yemlerde antioksidan özelliğinden dolayı tek başına veya BHT ve/veya BHA ile birlikte kullanılan ve yemdeki toplam derişimi 150 mg/kg'ı geçmesi gereken bir katkı maddesi.

etsinekleri (*Alm. Fleischfliegen, pl; Fr. mouches à viande, pl; İng. flesh flies; Lat. Sarcophagidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, larvaları dışkılar ve çürümekte olan organik maddelerle beslenen ya da insan ve hayvanlarda asalak olarak yaşayan türlerin bulunduğu familya.

ev cırtlağı (*Alm. Heimchen, n; Fr. grillon domestique, m; İng. house cricket; Lat. Acheta domestica*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının karaçekirgeler (Gryllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acheta domestica* olan, erginleri 16-20 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri bitkisel ve hayvansal besinlerle beslenen böcek türü.

ev sivrisineği (*Alm. gemeine Stechmücke, f; nördliche Hausmücke, f; Fr. maringouin domestique, m; moustique commun, m; İng. common house mosquito; northern house mosquito; Lat. Culex pipiens*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının sivrisinekler (Culicidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Culex pipiens* olan, erginleri 3-7 mm boyunda, kahverengi, ergin dişileri kan emerek rahatsızlık veren böcek türü.

ev tekeböceği (*Alm. großer Holzwurm; Balkenbock, m; Hausbock, m; Fr. capricorne des maisons, m; İng. house longhorn beetle; old-house borer; Lat. Hylotrupes bajulus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hylotrupes bajulus* olan, erginleri siyahımsı esmer renkli, 15-20 mm boyunda, larvaları köknar, meşe, kavak, kızılâğaç, fındık, dişbudak, akasya, ılgın ve iğne yapraklı ağaçların yaşlı ve kurumakta olanlarının gövde ve dallarında odun kısmı ile evlerde tahtadan yapılmış mobilya, direk, kiriş ve bahçelerin tahta çitlerinde galeriler açarak beslenen böcek türü.

evapore süt (*Alm. vaporierte Milch; Büchsenmilch, f; Fr. lait évaporé; İng. dehydrated milk; evaporated milk*) **tar.** Su içeriğinin en az yüzde ellisi arınmış ve şeker eklenmiş taze süt.

evcil domuz (*Alm. Hausschwein, n; Schwein, n; Fr. cochon; porc; cochon domestique, m; İng. domestic pig; hog; swine; Lat. Sus scrofa domestica*) **tar.** Çift tırnaklılar (Artiodactyla) takımının domuzgiller (Suidae) familyasından, köpek dişleri büyük olmayan, yaban domuzundan evcilleştirilmiş ve esas olarak eti için yetiştiriciliği yapılan bir tür.

evcil hayvan (*Alm. Haustier, n; Fr. animal domestique, m; İng. domestic animal*) **tar.** İnsan denetiminde yaşayan ve üreyen genellikle ekonomik yarar sağlayan hayvan.

evcil kedi (*Alm. Hauskatze, f; Fr. chat domestique, m; İng. domestic cat; Lat. Felis catus; Felis silvestris catus*) **tar.** Etçiller (Carnivora) takımının kedigiller (Felidae) familyasından, Mısırlılar tarafından evcilleştirilmiş ve Akdeniz bölgesi üzerinden dünyaya yayılmış olan bir hayvan türü.

evcil koyun (*Alm. Schaf; Fr. mouton; İng. sheep; Lat. Ovis ammon aries*) **tar.** Çift tırnaklılar (Artiodactyla) takımının, Ovinæ alt familyasının, Ovis cinsinin, Ovis aries türüne giren ve eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen her yaş ve cinsiyetteki koyunlar.

evcil köpek (*Alm. Haushund, m; Fr. chien, m; İng. dog; Lat. Canis familiaris; Canis lupus familiaris*) **tar.** Etçiller (Carnivora) takımının köpekçiller (Canidae) familyasından ve günümüzde hayvan sürülerinin idaresi ve korunması, bekçilik, avcılık ve çeki gücü gibi birçok amaç için yetiştiriciliği yapılan bir hayvan türü; eşanlam: köpek.

evcil sığır (*Alm. Hausrind, n; Fr. bovins, pl; İng. cattle; Lat. Bos primigenius taurus*) **tar.** 1. Gevişgetirenlerden, boynuzlu büyükbaş evcil hayvanların genel adı. 2. Omurgalılar grubundan, memeliler (Mammalia) sınıfından,

çifttırnaklılar alt takımından (Artiodactyla) ve boşboynuzlular (Bovidae) familyasının sığırlar (Bovinae) alt familyasından *Bos taurus* türüne giren her yaş ve cinsiyetteki büyükbaş hayvan.

evcil tavşan (*Alm. Kaninchen, n; Fr. lapin, m; İng. rabbit; Lat. Lepus eurpeus*) **tar.** Kemiriciler (Rodentia) takımının tavşangiller (Leoporidae) familyasından eti, postu ve lifi için yetiştirilen bir hayvan türü.

evcilleştirme (*Alm. Domestikation, f; Domestizierung, f; Fr. domestication; İng. domestication*) **tar.** Yabani hayvanların ürünlerinden ve hizmetlerinden yararlanılması amacıyla insanlara alıştırılması ve istenen özelliklerinin ön plana çıkartılarak yetiştirilmesi.

evrendeş (*Alm. Kosmopolit, m; Fr. cosmopolite, m; İng. cosmopolitan; world-wide*) **tar.** Yayılış alanı ülkeler ve kıtalar ölçeğinde geniş olan, her yerde görülebilen, yaygın olan bir grup veya tür; eşanlam: kozmopolit.

ex situ hayvan ırkı koruma (*Alm. Ex-situ-Erhaltung von Tierrassen, f; Fr. conservation ex situ des races animales, f; İng. ex situ animal breed conservation*) **tar.** Hayvan ırklarının sıvı nitrojen içinde dondurulmuş sperm, oosit veya embriyolar yoluyla korunmaları.

F değeri (*Alm. F-Wert, m; Fr. valeur de F, f; İng. F value*) **gıda. tar.** Belli bir mikroorganizmanın spor ve vejetatif hücrelerini öldürebilme kapasitesi açısından ısının belli bir referans sıcaklıkta dakika cinsinden eşdeğeri.

Fabavirüs (*Alm. Fabavirus, n; Fr. Fabavirus, m; İng. Fabavirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan Broad bean wilt virus 1'in konakçısı olan *Vicia faba*'dan alan, viryonları boyutları benzer fakat B ve M partikülü olmak üzere iki tip, izometrik, ikosahedral, zarfsız olan, genetik materyal olarak iki parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ile taşınan bitki virüsü cinsi.

fagositoz (*Alm. Phagozytose, f; Fr. phagocytose, f; İng. phagocytosis*) **tar.** 1. Böcek kan hücrelerinden granüositlerin ve plazmatositlerin membranlarında reseptörler ile vücuda giren yabancı partikülleri ve mikroorganizmaları algılayarak ve soğurarak etkisiz hale getirmesi; eşanlam: fagositleme. 2. Bir hücrelilerin amöboit, yani sözde ayaklarla yapılan hareketler sayesinde avını yutması; eşanlam: hücre yutarlığı. 3. Omurgalı bağışıklık sisteminin özel hücreleri tarafından mikroorganizmaların hücre içine alınarak sindirilmesi.

faiz oranı (*Alm. Zinsrate, f; Zinssatz, m; Fr. taux d'intérêt, m; İng. interest rate; rate of interest*) **tar.** Faiz miktarının belirlenmesi için paranın çarpıldığı belirli bir yüzde değer.

faktör hareketliliği (*Alm. Faktormobilität, f; Fr. mobilité des facteurs, f; İng. factor mobility*) **tar.** Üretim faktörlerinin kullanım alanları arasındaki hareketlilik durumu; eşanlam: faktör devingenliği.

faktör ödemeleri (*Alm. Faktorzahlungen, pl; Fr. rémunérations des facteurs, m; İng. factor payments*) **tar.** Üretimde kullanılan girdilere yapılan harcamalar; eşanlam: etmen ödemeleri.

faktör piyasası (*Alm. Faktormarkt, m; Fr. marché des facteurs, m; İng. factor market*) **tar.** Üretim girdilerinin alınıp satıldığı piyasa; eşanlam: etmen piyasası.

fakültatif parazit (*Alm. fakultativer Parasit; Fr. parasite facultatif; İng. facultative parasite*) **tar.** Normalde saprofit olarak yaşayan, ancak uygun koşullarda parazit olabilen organizmalar.

famulus (*İng. famulus*) **tar.** Acariformes grubu akarlarda optik olarak aktif I. bacak tarsus üst bölgesine yerleşmiş, taksonomik olarak önemli olan ve ϵ (epsilon) simgesiyle gösterilen duyu alıcı seta; eşanlam: famulus epsilon.

faneroplazmodyum (*Alm. Phaneroplasmidium, n; Fr. phanéroplasmode, m; İng. phaneroplasmidium*) **tar.** Doğada en büyük ve en sık rastlanan, yapışkan, mukozamsı ve parlak renkli kümeler şeklinde görülen, protoplazması granüllü ve yüzeyi gözle görülebilecek derecede damarlı ve ağımsı olan plazmodyum tipi.

farekulağı (*Alm. Nebelpflanze, f; Acker-Gauchheil Roter Gauchheil, m; Weinbergsstern, m; Wetterkraut, m; Fr. mouron des champs, m; mouron rouge, m; İng. pimpernel; Lat. Anagallis arvensis*) **tar.** Çuhaçiçeğigiller (Primulaceae) familyası içerisinde yer alan, çoğaltılması tohumla yapılan, Avrupa orijinli, parlak portakal rengi ya da koyu mavi renkli çiçekleri olan, güneşli ortamları seven, yer örtücü olarak bahçelerde, pencere önündeki küçük saksılarda ve makromelerde kullanılan tek yıllık, kısa boylu bir çiçek.

farinks dişleri bkz. **tar. yutak dişleri.**

farklı çekirdekli hücre (*tar. heterokaryon*) (*Alm. Heterokaryon, n; Fr. hétérocaryon, m; İng. heterokaryon*) **tar.** Genetik olarak iki ya da daha fazla farklı hücrenin birleşmesi ile oluşan birden fazla fonksiyonel çekirdek kapsayan hücre.

farklılaşmadan geri dönme (*Alm. Dedifferenzierung, f; Fr. dédifférenciation, f; İng. dedifferentiation*) **1. biyom.** 1. Bir hücrenin farklılaşmasının ardından in vivo ifade etmesi gereken özelliklerinin geri dönüşümsüz olarak kaybolması sonucu belli ara basamaklar geçirek bir diğer hücre çeşidine dönüşmesi; eşanlam: dediferansiyasyon. 2. Farklılaşmış bitki hücresinin ya da dokusunun kallus denilen organize olmamış hücre yığınına dönüşmesi; eşanlam: tersine farklılaşma. **2. tar.** Önceden gelişmiş ve farklılaşmış hücrelerin meristematik yapılarından dolayı bölünebilme ve yeni büyüme noktaları geliştirebilme kapasitesine sahip olması.

Fas çekirgesi (*Alm. marokkanische Wanderheuschrecke, f; Fr. criquet marocain, m; İng. moroccan locust; Lat. Doclostaurus maroccanus*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Doclostaurus maroccanus* olan, erginleri 17-33 mm boyunda, sarımsı gri renkli, ergin ve nimfleri çayır ve mera bitkileri başta olmak üzere birçok bitkiyle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

faseolin (*Alm. Phaseolin, n; Fr. phaseoline, f; İng. phaseolin*) **tar.** Taze fasulyenin tanelerinde globülinin depolandığı, patojenlere karşı koruyucu etkisi olan protein; eşanlam: fazeolin.

fasiyasyon bkz. tar. hotozlanma.

fasulye (*Alm. Bohne, f; Fr. haricot, m; İng. bean; Lat. Phaseolus vulgaris*) **tar.** 1. Baklagiller (Leguminosae) familyasına dahil olan, sarılıcı veya bodur gelişen, yeşil tonlarında veya bordo benekli taze meyveleri, taze tohumları veya kuru tohumları yemeklik olarak tüketilen, tek yıllık sıcak iklimden hoşlanan sebze türü. 2. Yüzde 23,5 civarında ham protein ve %5 civarında ham selüloz içeren, lezzetsiz, proteini fazeolin ve fazelin globülinlerinden oluşan, metonin ve sistin amino asitlerince yetersiz, ham yağca fakir, nitrojensiz öz madde bakımından zengin, pişirmeyle etkisi giderilebilen fazin adlı zararlı bir glikozit içerebilen, insan beslenmesinde kullanılmayacak durumlarda olanları acısı alınmış olarak alıştırılmak suretiyle sığır beslemede protein tamamlayıcısı olarak kullanılabilen yoğun yem kaynağı baklagil tohumu.

fasulye adi mozaik virüsü (*Fr. mosaïque commune du haricot, m; İng. BCMV; bean common mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik inokülasyonla ve yaprakbitleri ile taşınan, başta *Phaseolus* türleri olmak üzere Leguminosae familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında mozaiklenme, yaprak deformasyonu ve nekroz şeklinde belirtilere neden olan potivirüs.

fasulye altın mozaik virüsü (*İng. bean golden mosaic virus; BGMV*) **tar.** Tek sarmallı DNA içeren, Leguminosae familyasındaki kültür bitkilerinde ve yabani türlerde hastalık oluşturan, Bemisia tabaci (Hemiptera: Aleyrodidae) ve özsu inokülasyonu ile taşınan, konakçılarında parlak sarı mozaik belirtilerine neden olan begomovirüs.

fasulye antraknozu (*Alm. Brennfleckenkrankheit der Bohne, f; Fr. anthracnose du haricot, f; İng. anthracnose of bean; bean anthracnose*) **tar.** *Colletotrichum lindemuthianum* adlı fungus tarafından oluşturulan, yapraklarda damar nekrozları, meyve kapsüllerinde çökük, kahverengi lekeler şeklinde belirtiler görülen tohumla taşınan bir fungal hastalık.

fasulye ılımlı mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque modérée du haricot; İng. bean mild mosaic virus; BMMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, *Phaseolus* türleri başta olmak üzere Leguminosae familyasındaki bitkileri hastalandıran, özsu ile ve kınkanatlı böceklerle taşınan, konakçılarında belirtisiz kalabilen veya çok şiddetli olmayan mozaik belirtilerine neden olan karmovirüs.

fasulye kapsül benek virüsü (*Fr. virus de la marbrure des gousses du haricot, m; İng. bean pod mottle virus; BPMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, *Phaseolus* ve *Glycine* türlerini enfekte eden, kınkanatlı böceklerle ve özsu ile taşınabilen, konakçılarında şiddetli mozaiklenme ve kapsüllerde beneklenme şeklinde belirtiler oluşturan komovirüs.

fasulye kapsülkurdı (*Alm. Leguminosenzünslers, m; Robiniensamenzuensler, m; Fr. pyrale du haricot, f; foreur des gousses de haricot de Lima, m; İng. legume pod moth; limabean pod borer; pea podborer; Lat. Etiella zinckenella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Etiella zinckenella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 20-22 mm, grimsi kahverengi, larvaları fasulye, börülce, mercimek çiçek ve kapsüllerinden beslenerek bunlarda zarara yol açan böcek türü.

fasulye kırışık mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque rugouse du haricot; İng. bean rugose mosaic virus; BRMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, kınkanatlı böceklerle ve özsu ile taşınabilen, Leguminosae familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında beneklenme, cüceleşme ve kapsüllerde oluşum kusuru şeklinde belirtiler oluşturan komovirüs.

fasulye pası (*Alm. Bohnenrost, m; Fr. rouille du haricot, f; İng. bean rust*) **tar.** *Uromyces appendiculatis* adlı fungus tarafından oluşturulan, yaprak ve meyve kapsüllerinde kahverengi pas püstüllerinin olduğu fungal hastalık.

fasulye samanı (*Alm. Bohnestroh, n; Fr. paille de haricot, f; İng. bean straw; common bean straw; kidney bean straw*) **tar.** Sığır ve atlar için lezzetli, üzerinde bulunan yaprak miktarına göre yem değeri değişen, %5,5-6 civarında ham protein ve %32 civarında ham selüloz içeren baklagil grubu kaba yem.

fasulye sarı mozaik virüsü (*İng. bean yellow mosaic virus; BYMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Leguminosae familyası dışında Liliiflorae familyasından bitkileri de enfekte eden, yaprakbitleri ile ve özsu ile taşınan, konakçılarında parlak açık sarıdan koyu yeşile kadar değişen mozaiklenme, yaprak şekil bozukluğu, apikal nekroz, rozetleşme şeklinde belirtilere neden olan potivirüs.

fasulye tohumböceği (*Alm. Speisebohnenkäfer, m; Fr. bruche couverte, f; bruche de haricot, f; İng. bean weevil; dried bean beetle; Lat. Acanthoscelides obtectus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Acanthoscelides obtectus* olan, erginleri 2,5-4,8 mm boyunda, kahverengi ve üzeri gri tüylerle kaplı olup ergin ve larvaları fasulye, börülce, nohut, mürdümük, mercimek ve bakla tohumlarından beslenerek bunlara zarar veren böcek türü.

fasulye yaprak kıvrılma virüsü (*İng. bean leaf roll virus; BLRV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece Leguminosae familyasındaki bitkileri hastalandıran, yaprakbitleri ile kalıcı olarak taşınan, konakçılarında yapraklarda yukarı doğru kıvrılma, damar aralarında sararma, kapsül sayısında azalma, cüceleşme, kloroz şeklinde belirtilere neden olan luteovirüs.

fazeik asit (*Fr. acide phaséique, m; İng. phaseic acid*) **tar.** Absisik asidin bir terpenoit kataboliti olup bitkilerde fotosentezin durmasında ve absisyonda rol oynayan bir bitki hormonu.

fazmit (*Alm. Phasmide, m; Fr. phasmide, f; İng. phasmid*) **tar.** Bazı nematot gruplarında genellikle kuyruk bölgesinde, lateral olarak yer alan, fonksiyonunun sinirsel olduğu tahmin edilen ve bulunuş yeri ve bulunup bulunmaması teşhis karakteri olarak kullanılan, nematotların *Aphasmidia* ve *Phasmidia* olarak sınıflandırılmasında da kullanılan bir çift duyu organı.

femur (*Alm. Femur, n; Fr. fémur, m; İng. femur*) **tar.** 1. Akar ve kenelerde bacak segmentlerinden trohanter ve genu arasında yer alan üçüncü kısım. 2. Böceklerde bacağın trohanter ve tibiya segmentleri arasında kalan, en geniş ve en kuvvetli olan, ses çıkarma, sıçrama gibi farklı fonksiyonları olabilen üçüncü kısım.

fenokopya (*Alm. Phänokopie, f; Fr. phénocopie, f; İng. phenocopy*) **tar.** Canlının içinde bulunduğu çevresel koşullara bağlı olarak ortaya çıkan ve kalıtsal olmayan fenotipik değişiklik; eşanlam: fenokopi, çevre bağımlı görünüm.

fenoloji (*Alm. Phänologie, f; Fr. phénologie, m; İng. phenology*) **tar.** Bitkilerin buldukları ekoloji ile ilişkili olarak yaşam döngülerinde, tomurcuk patlaması, çiçeklenme, yaprak dökümü gibi gelişme evrelerini zamana bağlı olarak inceleyen bilim dalı; eşanlam: görünüşbilim.

feofitin (*Alm. Phäophytine, f; Fr. phéophytine, f; İng. pheophytin*) **tar.** Klorofil a ve b'nin aksine, merkezinde Mg atomu yerine iki hidrojen atomu bulunduran ve bitkilerde fotosentezde, fotosistem II'de ilk elektron alıcı olarak görev yapan bir klorofil.

fermantasyon sanayi kalıntıları (*Alm. Abfälle der Fermentationsindustrien, pl; Abfälle der Gärungsindustrien, pl; Fr. résidus de l'industrie de fermentation, pl; İng. fermentation industry residues*) **tar.** Nişasta veya şeker içeren ziraat ürünlerinin nişasta ve şekerlerinin çeşitli işlemler ve şartlar altında mayalarla fermentasyonu ile alkolle çevrildikten sonra geriye kalan, çoğunlukla yaş, besleme değeri ve bileşim bakımından farklı, hammaddesinden daha fazla protein ve ham selüloz içeren, hayvan beslemede yem olarak kullanılan alkol, bira ve şarapçılık sanayi kalıntıları.

feromon (Alm. *Pheromon*, n; Fr. *phéro-hormone*, f; *phéromone*, f; İng. *pheromone*) **tar.** Böcekler, kurbağalar, sürüngenler ve memelilerin dışsalığı bezlerinden (ekzokrin bezler) üretilen ve vücut dışına salgılanan, aynı türün bireyleri arasında haberleşmede rol oynayan, çiftleşme, alarm, toplanma ve işaretleme amaçlı sinyalleri içeren, davranış ve gelişimlerini etkileyen kimyasal bileşik ya da bileşikler karışımı.

ferritin (Alm. *Ferritin*, n; Fr. *ferritine*, f; İng. *ferritin*) **1. biyom.** Canlı dokularda demiri depolayan ve aynı zamanda kontrollü bir şekilde demir salımı yapan hücre içi protein. **2. tar.** Metabolizma için bağırsak duvarı, dalak, karaciğer, kemik iliği ve plazmada bulunup demir depolayan, bir demir yedek maddesi olarak görev yapan, yaklaşık % 23 demir içeren demir proteinat bileşimi olarak demir elementinin vücutta depo edilen şekli.

ferrodoksin (Alm. *Ferredoxin*, n; Fr. *ferrédoxine*, f; İng. *ferredoxin*) **tar.** Bitkilerde fotosentezin fotosistem I aşamasında elektron taşınımında görev yapan demir sülfür proteini içeren suda çözünebilen protein.

fertigasyon (Alm. *Fertigation*, f; Fr. *fertigation*, f; *irrigation fertilisante*, f; İng. *fertigation*; *fertilizer irrigation*; *nutritive irrigation*) **tar.** Suda eriyen gübreleri ve toprak için gerekli diğer maddeleri sulama suyuna karıştırarak vermek.

ferulik asit (Alm. *Ferulasäure*, f; Fr. *acide férulique*; İng. *ferulic acid*) **tar.** Tohumun çimlenme engelleyicileri arasında bulunan bir asit karakterindeki fenol bileşiği.

fesleğen (Alm. *Basilienkraut*, n; *Basilium*, n; Fr. *basilic*, m; *basilic romain*, m; İng. *sweet basil*; Lat. *Ocimum basilicum*) **tar.** Ballıbabagüller (Lamiaceae) familyasına ait, Tropik Asya orijinli, hafif bünyeli toprakları ve güneşli ortamları seven, aromatik, koyu kırmızı yapraklı, saksı, balkon ve dış mekân bitkisi olabilen, tohumla çoğalan tek yıllık, bitki.

fetüs mumyalaşması (Alm. *mumifizierter Fötus*; Fr. *foetus momifié*, m; İng. *mummified fetus*) **tar.** Gebelikte ölerek dölyatağı içerisinde kalan steril fetüsün, suyunu kaybedip üzerinin kuru ve buruşuk bir deriyle örtülerek esmer veya siyah bir renk ve köseleyi andıran mumya halini alması durumu.

fiçi pupa (Alm. *Tönnchenpuppe*, f; İng. *coarctate pupa*; *pupa coarctata*) **tar.** Son larva döneminden pupa dönemine geçişte, larva derisinin atılmayıp puparium adı verilen bu derinin içinde larvanın pupa olduğu, oval ya da basık şekilli, düzgün yüzeyli, üzerinde genellikle dairesel çizgiler yer alan, ergin bireylerin fiçinin tepesinde kapak şeklindeki bir kalkan kısmından dışarı çıktığı, tipik olarak sinekler (Diptera) takımı Brachycera alttakımı türlerinde görülen ve çoğunlukla toprakta meydana gelen fiçi görünümündeki pupa tip.

findık 1. (Alm. *Hasel*, f; Fr. *noisetier*, m; İng. *hazel*; Lat. *Corylus*) **orm.** Kuzey Yarımküre'nin ılıman ve serin yerlerinde yetişen, kışın yaprağını döken, küremsi nuks meyvesi torba biçiminde bir örtü içerisinde yer alan, birçok türü yenen meyvesi için kültüre alınmış, bazıları süs bitkisi olarak yetiştirilen, az sayıda türünün odunu değişik amaçlar için kullanılan boylu çalı ya da ağaç. **2.** (Alm. *Haselnuss*, m; Fr. *noisette*, f; İng. *hazelnut*) **tar.** Huşgiller (Betulaceae) familyası üyesi olan, adı findık olarak da adlandırılan ağacın şekli ovalle küre arasında değişen, 15-25 mm boyunda ve 10-15 mm eninde, sert kabuklu meyvesi.

findık filizgüvesi (İng. *common cloaked shoot*; Lat. *Gypsonoma dealbana*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüklenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Gypsonoma dealbana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 11-14 mm, kahverengi, beyaz desenli, larvaları findık, söğüt, kavak, akdiken, meşe gibi bitkilerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

findık galsineği (İng. *hazelnut gall midge*; Lat. *Mikomyia coryli*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ursinekleri (Cecidomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Mikomyia coryli* olan, erginleri 1,8-2 mm boyunda, kırmızı renkli, larvaları findık bitkilerinin yaprak, meyve ve sürgünlerinde galeri açıp ur oluşturarak zarar veren böcek türü.

findık kahverengi koşnili (İng. *oak soft scale*; Lat. *Parthenolecanium rufulum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Parthenolecanium rufulum* olan, dişileri 3-6 mm uzunluğunda, 2-4 mm genişliğinde, kırmızımsı esmer renkte, ergin ve nimfleri findık, meşe, gürgen, kestane, kayın, karaağaç, akasya, böğürtlen gibi bitkilerin yaprak, dal ve gövdelerinde beslenip ballık oluşturan böcek türü.

findık koşnili (Alm. *Zwetschgen-Napfschildlaus*, f; *Zwetschgenschildlaus*, f; Fr. *lecanie de la vigne*, f; *lecanie du cornouillier et de la vigne*, f; İng. *European fruit lecanium*; *European fruit lecanium scale*; Lat. *Parthenolecanium corni*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Parthenolecanium corni* olan, dişileri 3,0-6,5 mm uzunluğunda, 2-4 mm genişliğinde, 4 mm yüksekliğinde, kahverengi, şişkin vücutlu, ergin ve nimfleri findık, badem, erik, kayısı, elma, şeftali, ayva, asma gibi bitkilerin yaprak, dal ve gövdelerinde beslenip ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

findık kurdu (*Alm. Nussrüssler; Haselnussbohrer, m; Fr. balanin des noisettes, m; ver des noisettes, m; İng. hazelnut weevil; Lat. Curculio nucum*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Curculio nucum* olan, erginleri 6-7 mm boyunda, kül rengi, ince uzun hortumlu olup ergin ve larvaları findık, elma, kiraz, karayemiş, armut, döngel türlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: findık içkurdu, findık meyveoyucusu.

findık küspesi (*İng. hazelnut kernel meal; hazelnut meal*) **tar.** Findık içinden yağı alındıktan sonra geriye kalan, %35-%45 civarında ham protein içeren, daha çok gevişgetiren hayvanların beslenmesinde kullanımı önerilen yağ sanayi kalıntısı.

findık tahtakurusu (*Lat. Pantilius tunicatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pantilius tunicatus* olan, erginleri 8,5-10,5 mm boyunda, koyu sarıdan kırmızımsı esmere kadar değişen renklerde, ergin ve nimfleri findık, akçaağaç, huş, kavak gibi bitkilerde tomurcuk, sürgün ve erkek çiçeklerde beslenerek bu bitkilerdeki verimi azaltan böcek türü.

findık tekeböceği (*Alm. Hasel-Linienbock, m; Haselbockkäfer, m; İng. hazelnut and walnut twig borer; Lat. Oberea linearis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oberea linearis* olan, erginleri siyahımsı ya da kahverengimsi, 11-15 mm boyunda, larvaları findık, ceviz, gürgen, karaağaç ve söğüt gibi ağaçların yeni dal ve sürgünlerinde odun içinde galeriler açarak zarar veren böcek türü.

findık yaprak galerigüvesi (*İng. hawthorn red midget moth; Lat. Phyllonorycter corylifoliella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprak galeriyucuları (Gracillariidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phyllonorycter corylifoliella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 6-9 mm olan, ön kanatları kahverengi, arka kanatları krem renkli, larvaları findık, elma ve diğer meyve ağaçlarıyla bazı orman ağaçlarının yapraklarında galeriler açarak beslenen böcek türü.

findık yaprakbiti (*Alm. Haselblattlaus, f; Fr. petit puceron du noisetier, m; puceron jaune du noisetier, m; İng. filbert aphid; Lat. Myzocallis coryli*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Myzocallis coryli* olan, erginleri 1,3-2,2 mm boyunda, sarımsı beyaz renkli, ergin ve nimfleri findık ağacının yapraklarında beslenerek balık oluşturan böcek türü.

findık yaprakböceği (*İng. Altica bicarinata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Altica bicarinata* olan, erginleri 4-5 mm boyunda, parlak yeşil renkli olup ergin ve larvaları findık ve böğürtlen gibi bitkilerin yaprakları ile beslenen böcek türü.

findık yaprakbükücüsü (*Alm. Haselblattroller, m; Fr. apodère du noisetier; İng. hazel-leaf roller weevil; hazel leaf roller; Lat. Apoderus coryli*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakbükücü hortumluböcekler (Attelabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Apoderus coryli* olan, erginleri kırmızımsı renkli, 5,5-8 mm boyunda, findık, karaağaç, kızılbaş, huş, gürgen, meşe ve kayın ağaçlarının yapraklarını sigara şeklinde kıvrıran, larvaları bu kıvrımlar içinde beslenen böcek türü.

findık yaprakdeleni (*İng. hazelnut leaf holer; Lat. Anoplus roboris*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anoplus roboris* olan, erginleri 2-3 mm boyunda, grimsi siyah renkte, kısa ve küt hortumlu olup ergin ve larvaları findık ve meşe türlerinde, erginleri yaprak ve tomurcularda beslenerek larvaları ise genç yapraklarda galeri açarak zarar veren böcek türü.

findık yaprakemicisi (*Lat. Phylus coryli*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phylus coryli* olan, erginleri 4,5-5,5 mm boyunda, açık kahverengiden siyaha kadar değişen renklerde, ergin ve nimfleri findık bitkileriyle beslenen ayrıca küçük böcekleri de avlayan böcek türü.

findık yapraksineği (*Lat. Contarinia coryli*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ursinekleri (Cecidomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Contarinia coryli* olan, erginleri 1,2-1,5 mm boyunda, kırmızı renkli, larvaları findık bitkilerinin yaprak, erkek çiçek salkımı ve sürgünlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

findık yazıcıböceği (*İng. Asian ambrosia beetle; common Eurasian ambrosia beetle; fruit-tree pinhole borer; Lat. Xyleborinus saxesenii*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Xyleborinus saxesenii* olan, erginleri 1,5-1,8 mm boyunda, kahverengi, ergin ve larvaları findık, köknar, sedir, kızılbaş, kayın, dişbudak, ardiç ve günlük ağaçlarında kabuk altında galeri açarak zarar veren böcek türü; eşanlam: adi odunoyucusu.

findık yeşil yaprakbiti (*Alm. Haselnussblattlaus, f; Fr. puceron vert du noisetier, m; İng. hazelnut aphid; large hazel aphid; Lat. Corylobium avellanae tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Corylobium avellanae* olan, erginleri 1,5 mm boyunda, açık yeşil ve kırmızımsı renkte, ergin ve nimfleri findık ağaçlarında dalların uç kısmındaki yaprakların alt yüzünde ve sürgünlerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

findık yeşilkokarcası (*Alm. grüne Stinkwanze, f; Fr. punaise verte, f; İng. green shield bug; Lat. Palomena prasina tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Palomena prasina* olan, erginleri 12-15 mm boyunda, koyu yeşil renkli, ergin ve nimfleri findık, meşe, böğürtlen, tütün ve birçok meyve ağacı ile sebzelerde beslenen, findık meyvelerinin siyahlaşarak dökülmelerine yol açan böcek türü; eşanlam: findık karamukböceği.

fırçamsı yüzey zarı (*Alm. Mikrozotte, f; Fr. microvillosité, f; İng. brush border membrane; microvillus tar.* Epitel hücrelerinin hücre boşluğuna bakan kısımlarında enzim salgı alanı ile geri emilim alanlarının artırılmasına olanak veren, aktin filamentleri merkezi içeren, zarla çevrili fırça kılı görünümündeki mikroskobik çıkıntılar; eşanlam: mikrovilüs.

fırıldak subböcekleri (*Alm. Taumelkäfer, pl; Fr. gyrins, pl; İng. whirligig beetles; whirlygig beetles; Lat. Gyridae tar.* Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri parlak siyah renkli, suda yaşayan ve böceklerle beslenen türleri içeren familya.

fırın kurusu toprak nemi (*Alm. Trockenschrank-Bodenfeuchte, f; Fr. humidité du sol anhydre, f; İng. oven-dry soil moisture tar.* Toprak örneğinin alındığı andaki ağırlığının, etüvde, 105-110 °C'de kurutulduktan sonraki ağırlığının farkına dayanılarak saptanan nem miktarı.

fırlak çene (*Alm. prognathischer Kiefer, m; vorspringender Kiefer, m; Fr. mâchoire prognathe, f; İng. prognathous jaw tar.* Böcek başının vücuda yatay olarak konumlandığı, ağız parçalarının öne doğru çıktığı ve tipik olarak kınkanatlılar (Coleoptera) takımı türlerinde görülen baş konumu özelliği; eşanlam: prognat çene.

fıstık içkurdu genişanteni arısı (*Lat. Eurytoma pistaciae tar.* Arılar (Hymenoptera) takımının genişanteni arılar (Eurytomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eurytoma pistaciae* olup erginleri 1,7-2,2 mm boyunda, siyah renkli, antepfıstığı meyve içkurdu (*Megastigmus pistaciae*)'nun parazitoiti olan yararlı böcek türü.

fıstık siyah içkurdu (*Alm. braune Pistaziensamenwespe, f; İng. pistachio seed wasp; Lat. Eurytoma plotnikovi tar.* Arılar (Hymenoptera) takımının genişanteni arılar (Eurytomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eurytoma plotnikovi* olan, erginleri 2,1-2,5 mm boyunda, siyah renkli, larvaları antepfıstığı meyvelerinde beslenen böcek türü.

fıstık torbalıkoşnili (*Alm. Pistaziennapfschildlaus, f; Pistazienschildlaus, f; İng. pistachio cushion scale; Lat. Anapulvinaria pistaciae tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anapulvinaria pistaciae* olan, dişileri 3 mm boyunda, oval şekilli olup yumurtlama sırasında beyaz renkli bir yumurta torbası salgılayan, ergin ve nimfleri antepfıstığı, sumak, ceviz ve ilginlarda beslenerek ballık oluşturabilen böcek türü.

fıstık yaprakkurdu (*Lat. Eutelia adalatrix tar.* Kelebekler (Lepidoptera) takımının Eutelidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Eutelia adalatrix* olan, erginlerinin kanat açıklığı 25-28 mm, kahverengi, üzeri sarı, mavi, kahverengi desenli, larvaları fıstık, kurtbağrı, duman ağacı gibi bitkilerde beslenen böcek türü.

fıstıkçamı çiçekseveni (*Lat. Anthaxia pinguis tar.* Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia pinguis* olan, erginleri bronzumsu bakır renkli ve 3,6-6,8 mm boyunda, larvaları çam ağaçlarının dal ve gövdelerinde tüneller açarak beslenen böcek türü.

fıstıkçamı kozalakkelebeği (*Lat. Dioryctria pineae tar.* Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Dioryctria pineae* olan, erginlerinin kanat açıklığı 34-38 mm, grimsi beyaz renkli, larvaları kızılçam ve halepçamı kozalaklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

fıstıkkoşnili (*Lat. Eulecanium rugulosum tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eulecanium rugulosum* olan, dişileri 5 mm uzunluğunda, 4 mm genişliğinde, kahverengi, üzeri koyu lekeli, ergin ve nimfleri antepfıstığı, elma, ayva, ceviz, şeftali ağaçlarının sürgünlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

fişkin (Alm. *Wurzelaustrieb*, m; Fr. *drageon racinaire*, m; İng. *root sprout; root sucker*) **tar.** Bazı bitkilerde kökler üzerindeki büyüme noktalarından oluşan, uygun şekilde aktarıldıklarında yeni bir bitki meydana getiren, köklü sürgünler; eşanlam: kök sürgünü.

fialit (Alm. *Phialid*, n; Fr. *phialide*, m; İng. *phialide*) **tar.** Bazı fungusların konidyoforumunun ucundaki spor üreten, şişe biçimini andıran hücreler.

fialospor (İng. *phialospore*) **tar.** Fialit adı verilen, şişe şeklinde yapılar içinde oluşan spor.

fidan çukuru açma makinesi (Alm. *Grabenaushubmaschine*, f; *Grabenzieger*, m; Fr. *trancheuse*, f; İng. *trencher; trencher for tree planting*) **tar.** Meyve fidanlarını, köklendirilmiş bağ ve meyve çubuklarını dikmek ve benzer uygulamalar için kullanılan makineler.

fidan dikim makinesi (Alm. *Baumschulpflanzmaschine*, f; Fr. *planteuse d'arbres de pépinière*, f; İng. *nursery tree planter; sapling planting machine*) **tar.** 1-2 yıllık fidanların önceden hazırlanmış topraklara, uygun derinliğe kadar dikilmesinde kullanılan tarım makinesi.

fidanlık (Alm. *Baumschule*, f; *Pflanzenschule*, f; Fr. *pépinière*, f; İng. *nursery; plant nursery*) **tar.** Çok yıllık asma, meyve, süs ve orman ağaçlarına ait aşılı veya aşısız çoğaltma materyallerinin köklendirilerek köklü fidanların üretildiği işletme.

fide dikim makinesi (Alm. *Pflanzmaschine*, f; *Pickiermaschine*, f; Fr. *répiqueuse*, f; İng. *transplanter*) **tar.** Bazı orman ve bahçe bitkisi fideleri ile yastık ve seralarda yetiştirilen fidelerin tarlaya eşit derinlikte, sıra üzeri ve sıra arası mesafelere dikilmesinde kullanılan makine.

fiğ (Alm. *Futterwicke*, f; *Saatwicke*, f; Fr. *vesce*, f; *vesce commune*, f; İng. *common vetch; vetch*; Lat. *Vicia sativa* L.) **tar.** 1. %29 civarında ham protein ve %6 civarında ham selüloz içeren, proteini legümin, legümelin ve diğer nitrojenli maddelerin kolin ve betain içeren, yemlik baklagil tohumları arasında en düşük ham selüloza sahip, nitrojeniz öz maddelerin esas kısmı nişasta, geri kalanı sakaroz, galaktan, organik asitten oluşan, magnezyum ve fosfor dışındaki mineraller bakımından diğer baklagillerden düşük, kırılmış olarak ineklere ve bütün halde başta güvercinler olmak üzere tüm kanatlılara sorunsuz olarak yedirilebilen, acısı giderildikten sonra genç hayvanların beslenmesinde de kullanılabilen, besi sığırları ve öküzlerin beslenmesinde iyi bir semirtme yemi, at beslemede ise nadiren kullanılan, pişirme veya buğulama ile lezzeti artırılabilen yoğun yem kaynağı baklagil tohumu; eşanlam: adi fiğ. 2. Çiçekli bitkiler sınıfının gülgiller takımının baklagiller familyasının fiğ cinsinin (*Vicia sativa* L. n=6) en önemli türü olan, tanesi ve kaliteli yem verdiği için yetiştirilen bitki.

fiğ samanı (Alm. *Wickestroh*, n; Fr. *paille de vesce*, f; İng. *vetch straw*) **tar.** Diğer baklagillerden protein bakımından daha fakir, ham selüloz, kalsiyum ve fosfor bakımından ise zengin olan, %5,9 civarında ham protein ve %40,7 civarında ham selüloz içeren, sığır ve daha çok koyun beslenmesinde kullanılan, lezzeti düşük, fazla yedirildiğinde kabız yapıcı etkisi bulunan baklagil grubu kaba yem.

fiğ tohumböceği (Alm. *Zottelwickenkäfer*, m; *Zottenwickler*, m; Fr. *bruche des vesces*, f; İng. *vetchbruchid; vetch weevil*; Lat. *Bruchus brachialis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchus brachialis* olan, erginleri 3-3,5 mm boyunda, esmer renkli üzeri benekli olup ergin ve larvaları fiğ tohumlarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

Fijivirüs (Alm. *Fijivirus*, n; Fr. *Fijivirus*, m; İng. *Fijivirus*) **tar.** Adını ilk kez izole edildiği Fiji adasından alan, viryonları izometrik, ikosohedral, zarfsız, genetik materyal olarak 10 parçalı, çizgisel, çift sarmallı RNA içeren, Delphacidae familyasındaki Fulgomorpha alttakımındaki böceklerle taşınan bitki virüsü cinsi.

fikobilizom (Alm. *Phycobilisom*; Fr. *phycobilisome*, m; İng. *phycobilisome*) **tar.** Kırmızı alglerde ve siyanobakterilerde fotosentetik zarın üzerinde düzenli sıralar halindeki çıkıntılardan oluşan ışık toplama kompleksi.

fikomisetler (Alm. *Phycomyceten*, pl; Fr. *phycomycètes*, pl; İng. *phycomycetes*) **tar.** Eski fungus taksonomisine göre bölmesiz miselli fungusların yer aldığı, Chromista âleminden Oomycota ve Fungi âleminden Chytridiomycota ve Zygomycota gibi bölümleri kapsayan geniş bir fungus sınıfı.

Filistin yaprakbiti (*İng. Aleppo pine aphid; Lat. Cinara palaestinensis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cinara palaestinensis* olan, erginleri 2-3,3 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri çam ağaçlarında beslenen böcek türü.

filiz (*Alm. Trieb, m; Fr. rejeon, m; İng. shoot; sprout*) **tar.** Tohumdan veya tomurcuktan çıkan körpe ve küçük dal.

filizkıran (*Alm. Ölbaumborkenkäfer, m; Fr. barbotte, f; rongeur de l'olive, m; İng. olive bark beetle; olive bark borer; Lat. Phloeotribus scarabaeoides*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Phloeotribus scarabaeoides* olan, erginleri 2-2,5 mm boyunda, gri vücutlu, ergin ve larvaları zeytin ağaçlarının gövde, dal ve sürgünlerinin kabuk altında ve yaprak koltuklarının dokusu içinde galeri açarak zarar veren böcek türü.

filizlenme (*Alm. Sprossung, f; Fr. germination, f; pousse, f; İng. germination; shoot emergence; sprouting; vegetative shoot emergence*) **tar.** Tohumun uygun koşullar altında (sıcaklık, nem ve oksijen) gelişerek sürgün vermeye başlaması.

filokseralar (*İng. phylloxerans; phylloxerids; Lat. Phylloxeridae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, oval, çıplak ve yumuşak vücutlu olup kanatlı ve kanatsız bireylere sahip, asma ve orman ağaçlarında beslenen, yaprak ve köklerde urlar oluşturan türleri içeren ve en bilinen türü bağ filokserası (*Viteus vitifoliae*) olan familya; eşanlam: yaprakkurutanlar.

filosfer (*Alm. Phyllosphäre, f; Fr. phyllosphère, f; étage foliaire, m; İng. phylloplane; phyllosphere*) **tar.** Mikroorganizmalar için tüm bitkilerin toprağın üstünde kalan kısımlarının oluşturduğu habitat.

filtre odacıklı boşaltım (*İng. filter chamber excretion*) **tar.** Özellikle yaprakbiti gibi fazla miktarda bitki özsuyu emen sokucu-emici ağız yapısına sahip böceklerde, hızlı boşaltıma olanak sağlayan, Malpighi borucuklarının da midenin ön ve arka kısımlarının yakın bir mesafede temas kurmasıyla oluşan odacığa bağlı bulunduğu, emilen özsuyun doğrudan ve hızlı bir şekilde art bağırsağa taşınımına olanak veren bir tür boşaltım mekanizması; eşanlam: süzme odacığı.

finanslama (*Alm. Finanzierung, f; Fr. financement, m; İng. financing*) **tar.** Üretim, satış ve yatırım için gerekli parasal değerlerin elde edilmesi, saklanması, ödenmesi ve bunlarla ilgili maliyetleri de kapsayan para bulma ve kullanma etkinliği; eşanlam: finansman, akçalama.

fire 1. (*Alm. Schwundmenge, f; Fr. freinte, f; gaspillage, m; İng. wastage*) **endst.** 1. Bir malın üretimi sırasında kullanılan hammadde, yarı ürün ve diğer malzemelerden arta kalan ve geri dönüşüm açısından ekonomik değeri olmayan artıklar. 2. Envanterde zarar gören, onarımı ekonomik olmayan, epriyen mal ve/veya malzeme. **2.** (*Alm. Schwund, m; Fr. freinte, f; İng. shrinkage*) **tar.** 1. Hayvanların nakliye, kötü hava koşullarında dışarıda kalma ve yem kısıtlaması gibi olumsuz faktörlere maruz kalmaları sonucunda vücut ağırlıklarında meydana gelen azalmanın miktarı. 2. Yapağıda yağın, terin ve diğer yabancı maddelerin yıkanarak veya karbonize edilerek uzaklaştırılmasından sonra gerçekleşen ağırlık kaybı. 3. Yaşlanma sürecinde karkas ağırlığında ortaya çıkan azalma.

firigo fide (*İng. frigo seedling*) **tar.** Fideliklerden aralık-ocak aylarında sökülerek -2 °C'de muhafaza edilen ve yaz dikiminde kullanılan çilek fidesi.

fitaz (*Alm. Phytase, f; Fr. phytase, f; İng. phytase*) **tar.** Tahıllar ve soya küspesinde başta olmak üzere pek çok bitkisel materyalde yaygın olarak bulunan, bazı iz mineralleri bağladığı gibi protein ve karbonhidratlarla da bağ oluşturabilen fitik asidi parçalayarak kalsiyum ve bağlı fosforu açığa çıkaran, hayvan organizmasında ise çok az bulunan, karma yemlere yem katkı maddesi olarak da katılabilen enzim.

fitoaleksin (*Alm. Phytoalexin, n; Fr. phytoalexine, f; İng. phytoalexin*) **tar.** Bitkilerde patojen enfeksiyonundan veya kimyasal ya da mekanik zarar görme ile stres oluşumu sonucu bitkilerin oluşturduğu ve bitkiye dayanıklılık sağlayan düşük molekül ağırlıklı antimikrobiyal bileşikler.

fitofaj (*Alm. Phytophage, m; Fr. phytophage, m; İng. phytophage*) **tar.** Bitkileri enfekte eden, bitkilerde patojen olan virüsler.

fitokrom (*Alm. Phytochrom, n; Fr. phytochrome, m; İng. phytochrome*) **tar.** Bitkilerde hücrelerin sitoplazmasında bulunan kırmızı ve kırmızı ötesi ışığı çok fazla soğuran, ancak mavi ışığa kadar olan dalga boylarını da

soğurabilen, ışık tarafından kontrol edilen vegetatif ve generatif gelişmede anahtar rol oynayan, yaklaşık 125 kDa (kilodalton) molekül ağırlığında olan bir protein.

fitopatojenik (Alm. *phytopathogen*; Fr. *phytopathogène*; İng. *phytopathogenic*) **tar**. Mikroorganizmaların bitkilerde hastalık oluşturabilme yeteneği.

fitopatoloji 1. (Alm. *Pflanzenpathologie*, f; *Phytopathologie*, f; Fr. *pathologie végétale*; *phytopathologie*, f; İng. *phytopathology*; *plant pathology*) **orm**. Bitki hastalıklarını inceleyen bilim dalı. **2.** (Alm. *Pflanzenpathologie*, f; Fr. *pathologie végétale*, f; *phytopathologie*, f; İng. *phytopatology*) **tar**. Bitkilerde hastalık oluşturan etmen ve etkenlerin neler olduğunu, bunların nasıl hastalık oluşturduğunu, hastalık nedenleri ile bitki arasındaki ilişkilerin neler olduğunu ve bitki hastalıklarıyla nasıl savaşılabileceğini inceleyen bilim; eşanlam: bitki hastalık bilimi.

fitoplankton (Alm. *Phytoplankton*, n; Fr. *phytoplancton*, m; İng. *phytoplankton*) **tar**. Sularda besin zincirinin birinci basamağını oluşturan, suyun hareketi ile yer değiştiren, klorofil taşıyan ve fotosentez yapabilen, planktonda yer alan mikroskopik bitkisel organizmalar.

fitoplazma (Alm. *Phytoplasme*, n; Fr. *phytoplasma*, m; İng. *mycoplasma-like organism*; *phytoplasma*) **tar**. Hastalıklı bitkilerin floem demetlerinde çoğalan bitkilerde hastalık oluşturan, hücre duvarları olmayan, böceklerle taşınan prokaryotik organizmalar; eşanlam: mikoplazma benzeri organizma.

Fitoreovirüs (Alm. *Phytoreovirus*, n; Fr. *Phytoreovirus*, m; İng. *Phytoreovirus*) **tar**. Adını Yunanca Phyto (bitki) ve reovirus (from respiratory entericorphan virus) kelimelerinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak çizgisel, çift sarmallı, çok parçalı (12) RNA içeren, Cicadellid yaprak pireleri ile taşınan bitki virüsü cinsi.

fitoseiid akarları (Alm. *Phytoseiidae* Milben, pl; Fr. *phytoséiides*, pl; İng. *phytoseiid mites*) **tar**. Mesostigmata alttakımında ve Phytoseiidae familyasında bulunan, *Phytoseiulus persimilis*, *Neoseiulus californicus* gibi önemli avcı akar türlerinin yer aldığı, yüksek üreme gücüne sahip, sebzeler, meyve ve orman ağaçlarında zararlı akar türleri ve beyaz sinek gibi küçük eklembacaklıların popülasyonlarını baskılayan, 2700'ün üzerinde tanımlanan türü bulunan avcı akarlar.

fitosiderofor (Alm. *Phytopsideriphor*, n; Fr. *phytopsidérophore*, m; İng. *phytopsideriphor*) **tar**. Bitkilerde topraktaki kimi metal elementlerin, özellikle de demirin toprakla reaksiyona girmemesi için bitkiler tarafından doğal olarak kökleri ile salgılanan ve bu elementin etrafını kaplayarak alınmasını sağlayan organik bileşik.

fitosterol (Alm. *Phytosterin*, n; *Phytosterol*, n; Fr. *phytostérol*, m; *stérol naturel*, m; İng. *phytosterol*) **1. gıda**. Kolesterolün bağırsaktaki emilimini engelleyerek kandaki toplam ve LDL-kolesterol seviyelerini düşürücü etki gösteren, antibakteriyel, antifungal ve antiülser etkileri olan bütün bitkisel orijinli gıdalardan temin edilebilen bir grup steroid alkol. **2. tar**. Bitki hücrelerinde doğal olarak bulunan, tıp ve kozmetik endüstrisinde yararlanılan, gıdalarda kolesterol düşürücü olarak kullanılan pigment benzeri maddeler olan steroller.

fitotoksik (Alm. *phytotoxisch*; Fr. *phytotoxique*; İng. *phytotoxic*) **tar**. Bitkilerde toksik etki yaratan madde ya da bu maddelerin özelliği.

fitotoksin 1. (Alm. *Pflanzengift*, n; *Phytotoxin*, n; Fr. *phytotoxine*, f; İng. *phytotoxin*) **çevr**. Bitki tarafından ikincil metabolit olarak ya da bakteriler tarafından da üretilen bazı hücre dışı toksinlerle aynı özellikte olan alkaloit gibi bitkilere zehir etkisi yapan madde. **2.** (Alm. *Phytotoxin*, n; Fr. *phytotoxine*, f; İng. *phytotoxin*) **tar**. 1. Bir bitki tarafından oluşturulan toksin. 2. Bir mikroorganizma tarafından oluşturulan ve bir bitkiye veya bitki hücre/dokularına toksik olan ya da büyümesini engelleyen madde.

fiyat desteleme (Alm. *Preisstützung*, f; Fr. *soutien des prix*; İng. *price support*; *support of prices*) **tar**. Ekonomide, bir işin yapılmasını olanaklamak ve sürekliliğini korumak amacıyla önceden belirlenen fiyatın altına düşülmemesi için ara farkın devlet tarafından ödenmesi.

fiyat düzeyi (Alm. *Preisebene*, f; *Preishöhe*, f; *Preisstand*, m; *Preisniveau*, n; Fr. *niveau des prix*, m; İng. *price level*) **tar**. Ekonomide, ürün ve hizmet fiyatlarının genel düzeyi.

fiyat etkisi (Alm. *Preiseffekt*, m; Fr. *effet des prix*, m; İng. *price effect*) **tar**. Ürün ve hizmet fiyatlarındaki değişim sonucunda meydana gelen ürün ve hizmet talep miktarındaki toplam fark.

fiyat istikrarı (Alm. Kursstabilität, f; Preisniveaustabilität, f; Fr. stabilité des prix, f; İng. price stability) **tar.** Paranın satın alma gücünün üretimi, yatırımı ve istihdamı sürdürmeye yetecek düzeyde tutulması durumu.

fiyat kontrolü (Alm. Preiskontrolle, f; Fr. contrôle des prix, m; İng. price control) **tar.** Tüketiciyi ve/veya üreticiyi korumak amacıyla fiyatların alınan bazı önlemlerle kontrol altında tutulması ve duruma göre yükselmesinin ya da düşmesinin engellenmesi.

fiyat liderliği (Alm. Preisführerschaft, f; Fr. action directrice en matière de prix; İng. price leadership) **tar.** Hâkim bir işletmenin belirlemiş olduğu bir fiyatın, piyasadaki ilgili diğer işletmeler tarafından gönüllü olarak takip edilmesi.

fizikokimyasal arıtım (Alm. Chemisch-physikalische Behandlung; Fr. traitement physico-chimique, m; İng. physico-chemical treatment) **tar.** Atıksu arıtımında pıhtılaştırma, yumaklaştırma ve çöktürme gibi fiziksel ve kimyasal süreçleri içeren arıtım basamaklarının tümü.

fiziksel dinlenme (Alm. physische Dormanz, f; Fr. dormance physique, f; İng. physical dormancy) **tar.** Tohumun ya da embriyonun geçirgen olmayan bir örtü ile kaplı olmasından kaynaklanan zorunlu dinlenme.

fiziksel kuraklık (Alm. physische Trockenheit, f; Fr. sécheresse physique, f; İng. physical dryness) **tar.** Yağış azlığı nedeniyle bir bölgede hüküm süren su yetersizliği.

fiziksel ürün (Alm. dingliches Produkt; Fr. produit matériel, m; İng. tangible goods; tangible product) **tar.** Elle tutulabilen, gözle görülebilen bina, arazi, makine, taşıt vb. varlıklar; eşanlam: maddi mal.

fizogastri (Alm. Physogastrie, f; Fr. physogastrie, f; İng. physogastry) **tar.** 1. Bazı hayvanların sindirim sisteminin başkaları için bir besin deposu işlevi görmesi. 2. Pyemotidae familyası türleri dişilerinde görülen, yavru doğurma yoluyla olgun dişi ve erkek birey meydana getirmeleri için yumurta ve embriyo gelişiminin tamamlanması sürecinde idiozomanın şişkinleşmesi, irileşmesi, ağırlaşması ile dişinin hareket edememesi ve bu şekilde çok sayıda dişinin birlikte üzüm salkımı gibi görülmesi durumu.

fizoklist balıklar (Alm. Physoclisten, pl; Physoklisten, pl; Fr. physocliste, f; İng. physoclisti; Lat. physoclist) **tar.** Gaz keselerinin yemek borusuna bağlantısının olmadığı, yüzeye erişemeyen veya daha derin bölgelerde yaşayan kemikli balıklardan yüksek organizasyonlu olanlar.

fizostom balık (Fr. poisson physostome, m; İng. physostomus fish) **tar.** Yüzme keselerinin bir kanalla aktif olarak yemek borusuna bağlantılı olduğu, yüzeye yakın veya sığ sularda yaşayan daha ilkel formlarda olan balıklar.

fizyogen (Alm. physiogen; Fr. physiogène; İng. physiogenic) **tar.** Bitkilerde hastalık etmeninin parazitler olmayıp çevresel ya da fizyolojik anormallikler olması durumu.

fizyolojik bozukluk (Alm. physiologische Pflanzen Beeinträchtigung; Fr. maladie physiologique, f; İng. physiological plant disorder) **tar.** Bitkilerde hastalık etmenleri ve doğrudan mekanik zararlardan ileri gelmeyip hava koşulları, besinsizlik, yeterince ışık alamamak gibi çeşitli etkenlerden ileri gelen metabolizma bozuklukları; eşanlam: fizyolojik bitki bozukluğu.

fizyolojik dinlenme (Alm. physiologische Dormanz; Fr. dormance physiologique, f; İng. physiological dormancy) **tar.** Tohumda ya da embriyoda ışık, nem ya da sıcaklık koşullarının yetersizliğinin yol açtığı zorunlu dinlenme.

fizyolojik ırk (Alm. physiologische Rasse; Fr. race physiologique, f; İng. physiological race) **tar.** Bir patojen türünün, özellikle fungusların, türün diğer bireylerinden bir konakçının farklı çeşitlerini hastalandırmasına göre ayrılan bireyleri.

fizyolojik kuraklık (Alm. physiologische Trockenheit, f; Fr. sécheresse physiologique, f; İng. physiological drought; physiological dryness) **tar.** Toprakta yeterince suyun bulunmasına rağmen bitkilerin bu sudan, don, tuzlanma vb. nedenlerle yararlanamamaları.

fizyolojik olgunluk (Alm. physiologische Reife, f; Fr. maturité physiologique, f; İng. natural maturity; physiological maturity) **1. orm.** Ağaçların meyve ve tohum vermeye başladığı dönemin başı; eşanlam: derim olumu, ağaç olumu. **2. tar.** Bitki üzerinde gelişerek ve besin maddelerini yeterince biriktirerek derimden sonra yenebilirlik kazanabilen meyvenin durumu; eşanlam: derim olumu, ağaç olumu.

flagellum (Alm. *Flagellum*, n; Fr. *flagelle*, m; İng. *flagellum*) **tar.** Böcek anteninde pediselden sonra gelen, sap veya kamçı kısmı olarak adlandırılan, çok sayıda duyu hücrelerine sahip, çeşitli morfolojik değişimler geçirerek farklı anten tiplerini meydana getiren çok segmentli kısım; eşanlam: filagel, kamçı.

flavin (Alm. *Flavin*, n; Fr. *flavine*, f; İng. *flavin*) **tar.** Yüksek hayvan ve bitkilerde genellikle riboflavin olarak bulunan, bir enzime bağlı olan, yeşilimsi sarı florışıllık gösteren, bitkilerde fototropik uyarıcı olarak görev yapan sarı pigment grubundan biri.

flehmen tepkisi (Alm. *Flehmen*, n; Fr. *flehmen*, m; *retroussement des babines*, m; İng. *flehmen position*; *flehmen reaction*; *lip curling*) **tar.** Birçok memeli hayvan türünde, dişi hayvanların genital kanalından idrarın salgılanması ve salgıların erkek hayvanları uyarılmasından sonra, erkek hayvanların üst dudağı ile burnunu bükerek başlarını yukarıya doğru kaldırmaları şeklinde gösterdikleri davranış.

flor (Alm. *Fluor*, n; Fr. *fluor*, m; İng. *fluorine*) **1. kim.** Simgesi F, atom numarası 9, atom ağırlığı 19, yoğunluğu 1,265 g/cm³ olan, kokusu ozonu andıran, yeşilimsi sarı renkte, halojenler grubunun ilk elementi olan element. **2. tar.** Kıkırdak, kemik, diş ve tırnağın yapısında bulunan, diş dokusunun korunması için gerekli, toksik düzeylerde alındığında dişlerde renk koyulaşması, domuz ve sığırlarda çabuk aşınma ile kendini gösteren, F ile simgelenen iz element.

flora ve fauna incelemesi (Alm. *Flora und Fauna Untersuchung*, f; Fr. *sondage de la faune et de la flora*, m; İng. *flora and fauna survey*) **tar.** Hastalık ve zararlıların gelecek yıllardaki durumları ile ilgili ön bilgileri toplamak için yapılan yoğunluk çalışmaları.

floridon (Alm. *Fluoridon*, n; Fr. *fluoridon*, m; İng. *fluoridon*) **tar.** Tohumun çimlenmesi sürecinde rol alan, çimlenmeyi olumsuz etkileyen absisik asidin (ABA) etkisini bastıran bitki büyüme düzenleyicisi.

florigen (Alm. *Florigen*, n; Fr. *florigène*, m; İng. *florigen*; *flowering hormone*) **tar.** Bitkilerde çiçeklenmeyi kontrol eden ve tetikleyen, sentezlendiği yerden soymuk boruları aracılığıyla sürgün apikal meristemine taşınabildiği gibi, olduğu bitkiden bir diğer bitkiye aşılama yoluyla de aktarılabilen bitki büyüme düzenleyicisi; eşanlam: çiçeklenme hormonu.

folik asit (Alm. *Folsäure*, f; Fr. *acide folique*, m; İng. *folic acid*) **tar.** Hayvanların büyümeleri için gerekli olan, bazı enzim sistemleri ve nükleik asit metabolizmasında görev yapan, yenidoğanlar dışında gevişgetirenlerin rumenlerinde sentezlenebilen, özellikle kanatlılar olmak üzere diğer çiftlik hayvanlarının yemlerle alması gereken, başta yeşil bitkiler, et, tahıllar, soya fasulyesi, fabrikasyon artıkları olmak üzere tüm bitkisel ve hayvansal kaynaklı ürünlerde zengin olan, yetersizliğinde büyümede gerileme ve anemiye neden olan, sarı renkte, kristal formda, suda çözünen, B grubundan bir vitamin; eşanlam: folasin, pteroilglutamik asit.

folikül (Alm. *Follikel*, m; Fr. *follicule*, m; İng. *follicle*) **tar.** Anatomide, küçük kese veya kese şeklinde oluşum; özellikle salgı yapan kese şeklindeki küçük bez.

folikül uyarıcı hormon (Alm. *Follikel-stimulierendes Hormon*, n; Fr. *hormone folliculostimulante*, f; İng. *follicle stimulating hormone*) **tar.** Hipofiz ön lobundan üretilen ve dişi hayvanda foliküllerin gelişimini, erkek hayvanda ise sertoli hücrelerinin fonksiyonlarını uyaran glikoprotein yapısındaki hormon.

folikülogenez (Alm. *Follikulogenese*, f; Fr. *folliculogénèse*, f; İng. *folliculogenesis*) **tar.** Hayvanlarda yumurtalıklarda gonadotropin ve lokal büyüme faktörleri etkisi altında birincil foliküllerin ikincil, üçüncül ve olgun graaf foliküller şeklinde gelişerek ovulasyon yapmaya hazır hale geldikleri süreç.

folluk (Alm. *Nistkasten*, m; Fr. *nichoir*, m; İng. *nest box*; *nesting box*) **tar.** Kümelerde tavukların yumurtlamaları için yapılmış yer ya da düzenek.

forezi (Alm. *Phoresie*, f; Fr. *phoresie*, f; İng. *phoresy*) **tar.** Bir organizmanın bir yerden başka bir yere taşınmak için başka bir organizmadan yararlanması.

fosfin 1. (Alm. *Phosphin*, n; Fr. *hydrogène phosphoré*, m; İng. *phosphine*) **kim.** PH₃ formülünde, suda az çözünen, erime noktası -133 °C, kaynama noktası -87,7 °C olan, renksiz, zehirli gaz. **2.** (Alm. *Phosphorwasserstoff*, m; *Phosphin*, n; Fr. *phosphine*, f; İng. *phosphine*) **tar.** -88 °C'de kaynayan, renksiz, yanıcı ve oldukça zehirli olan, depolanmış ürün zararlılarıyla mücadelede alüminyum fosfit, kalsiyum fosfit veya çinko fosfit tabletlerinin atmosferik suyla teması sonucu gaz haline geçerek etki gösteren fumigant.

fosfor (Alm. Phosphor, n; Fr. phosphore, m; İng. phosphorus) **1. kim.** Simgesi P, atom numarası 15, atom ağırlığı 30,97 olan, yarısaydam, balmumu kıvamında, karanlıkta ışıldayan, 1,83 g/cm³ yoğunluğunda, zehirli bir element. **2. tar.** Hayvan vücudunda yaklaşık %80'i kemik ve dişlerde bulunan, yetersizliği büyüme çağındaki hayvanlarda raşitizm, erginlerde osteomalazi denen kemik hastalıkları meydana getiren, buğday kepeği ve yağlı tohum küspelerinde zengin olarak bulunan, vücutta soğurulma, değerlendirilme ve depolanmasını rasyonda bulunan kalsiyum ve vitamin D düzeyi belirleyen, kalsiyumla belirli oranda bulunması ve hayvanlara çeşitli bileşiklerle verilmesi gereken, P ile simgelenen makro element.

fosfor bağlanması (Alm. Phosphat Fixierung, f; Fr. fixation du phosphate, f; İng. phosphate fixation) **tar.** Bitkilere yarayırlı iyonlar halinde bulunan fosforun toprak koşullarına bağlı olarak bitkilerin kullanamayacağı bileşiklere dönüşmesi ya da yapılarla bağlanması; eşanlam: fosfor fiksasyonu.

fosfor eksikliği (Alm. Phosphormangel, m; Fr. carence en phosphore, f; İng. phosphorus deficiency) **tar.** Bitkilerde, yetiştirme ortamında yeterli fosfor bulunmaması durumunda, yaprak gelişimi ve yaprak yüzey alanı azalmasıyla birlikte yaşlı yapraklarda koyu yeşil, mor, erguvani, bronz renkler şeklinde ortaya çıkan fosfora özgü noksanlık belirtisi.

fosforilaz (Alm. Phosphorylase, f; Fr. phosphorylase, f; İng. phosphorylase) **tar.** Enerji tepkimelerinden sorumlu olan, bir inorganik fosfattan bir alıcı moleküle fosfat grubu eklenmesini katalizleyen enzim.

fotoinhibisyon (Alm. Photoinhibition, f; Fr. photo-inhibition, f; İng. photoinhibition) **tar.** Işığın etkisiyle canlılarda herhangi bir fizyolojik sürecin yavaşlaması ya da durması.

fotosentetik pigment (Alm. Photosynthesepigment, n; Fr. pigment photosynthétique, m; İng. photosynthetic pigment) **tar.** Fotosentezde gözle görülebilen güneş ışınlarının soğrularak ışık enerjisinin yüksek enerjili bileşikler tarafından tutulduğu kloroplastlarda bulunan moleküller.

fotosentez (Alm. Photosynthese, f; Fr. photosynthèse, f; İng. photosynthesis) **1. orm.** Bitkilerin başta yaprakları olmak üzere yeşil dokularında su ve karbondioksitin güneş ışığı etkisi ve klorofil aracılığıyla karbonhidratlar gibi organik moleküllere dönüştürüldüğü doğal süreç. **2. tar.** 1. Kimyasal bileşiklerin ışımaya enerjisi ve özellikle ışık enerjisi ile sentezi. 2. Yeşil bitkilerde olduğu gibi klorofil içeren hücrelerde karbondioksit ve su gibi hidrojen kaynağından karbonhidratların sentezi.

fotosistem (Alm. Photosystem, m; Fr. photosystème, m; İng. photosystem) **tar.** Bitkilerde ışığın soğurumu ve enerji ve elektron aktarımı ile ilgili fotosentez sürecinden sorumlu, protein tümleşkelerinden oluşan yapısal ve işlevsel sistemler.

fotosolunum (Alm. Photorespiration, f; oxidativer photosynthetischer Kohlenstoffzyklus, m; Fr. photorespiration, f; İng. C2 photosynthesis; oxidative photosynthetic carbon cycle; photorespiration) **1. çevr.** Bitkilerde fotosentez sırasında ve ışık varlığında hücre içindeki organik maddenin ATP kazanımı olmaksızın oksijenle oksitlenerek karbondioksit dönüştürülmesi. **2. tar.** Rubisko (Ribuloz Bifosfat Karboksilaz/Oksijenaz) enziminin karbondioksit yerine oksijen bağlaması sonucu O₂ ve ATP tüketimine ve CO₂ açığa çıkmasına neden olan ve fotosentez çıktısını azaltan bir metabolik yol; eşanlam: fotorespirasyon, ışıkta solunum.

fototropizm (Alm. Phototropie, f; Fr. phototropisme, m; İng. phototropism) **1. tar.** Bitkilerin ve mantarların ışığa yönelmesi ya da bitkinin ışıksız taraftaki oksinin artması sonucu ışık alan tarafında görülen aşırı büyüme; eşanlam: fototropizm. **2. teks.** Kuvvetli bir ışığın etkisi altında, bazı boyarmaddelerin renginin değişmesi.

Foveavirüs (Alm. Foveavirus, n; Fr. Foveavirus, m; İng. Foveavirus) **tar.** Adını tip üyesi olan Apple stem pitting virus'un tipik belirtisinin Latince adı olan fovea'dan alan, viryonları ipliksi, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel RNA içeren, aşı yoluyla taşınan bitki virüsü cinsi.

fragmobazidyum (Alm. Fragnobasidium, n; Fr. fragnobaside, f; İng. fragnobasidium) **tar.** Enine veya boyuna septumlarla birden fazla hücreye bölünmüş olan bazidyum.

fragmoplast (Alm. Phragmoplast; Fr. phragmoplaste, m; İng. phragmoplast) **tar.** Bitki hücrelerinde mitoz bölünmenin telofaz aşamasında iğ ipliklerinin meydana getirdiği ve hücre bölünmesinde hücre plağının oluşumunda rol oynayan, bölünmeden sonra halka şeklinde yayılan fiçı şekilli yapı.

fragmospor (Alm. Phragmospore, f; Fr. phragmospore, f; İng. phragmospore) **tar.** Enine iki veya daha çok bölmesi olan spor.

frenküzümü testereliarısı (Alm. Gelbe Stachelbeer-Blattwespe, f; Stachelbeerblattwespe, f; Fr. némate du groseillier, m; İng. common gooseberry sawfly; gooseberry sawfly; imported currantworm; Lat. *Nematus ribesii*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının testereliarılar (Tenthredinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Nematus ribesii* olan, erginleri 6-8 mm boyunda, sarımsı siyah desenli, larvaları frenküzümü bitkilerinin yapraklarıyla beslenen böcek türü; eşanlam: böğürtlen testereliarısı.

frenküzümü tomurcukakarı (Alm. Johannisbeergallmilbe, f; Fr. phytopte du cassissier, m; phytopte du groseillier, m; İng. blackcurrant gall mite; blackcurrant mite; Lat. *Phytoptus ribis*) **tar.** Prostigmata alttakımı, Eriophyidae familyası içinde, frenküzümü bitkisinin göz, çiçek ve meyvelerinde sokup emerek şekil bozuklukları gözlerde şişkinleşme, irileşmeye ve kurumalara yol açan, ayrıca frenküzümü kıvırcıklığı virüsünü taşıyan vektör akar.

frenküzümü yaprakbiti (Alm. kleine Johannisbeertriebblattlaus, f; Fr. puceron vert du groseillier à grappes et du cassissier, m; İng. black currant aphid; permanent currant aphid; Lat. *Aphis schneideri*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis schneideri* olan, erginleri 1,7-2,3 mm boyunda, siyahımsı yeşil, üzeri mumsu yapıda, ergin ve nimfleri frenküzümlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

frenulum (Alm. *Frenulum*, n; Fr. *frein*, m; İng. *frenulum*) **tar.** Lepidoptera takımında Heterocera (gecekelebekleri) alttakımında yer alan güvelerde ve kanatlarının birlikte hareket etmesini sağladığı bazı arılarda (Hymenoptera), arka kanatların ön kenarında bulunan, genellikle bir dizi kıl ya da sertleşmiş çıkıntılı yapı.

frezeli çapa makinesi (Alm. Hackfräse, f; Rotorhacke, f; Fr. houe roulante à pointes; houe rotative à pointes, f; İng. rotary hoe; rotary weeder) **tar.** Toprağı yüzeyel olarak kabartan, yaban otlarını ayıklamakta ve toprağın kabuk bağlamış katmanını ufalamakta kullanılan tarım aleti.

frezeli pulluk (Alm. *Kreiselpflug*, m; *Rotationspflug*, m; Fr. *charrue rotative*, f; İng. *rotary plow*) **tar.** Pullukla toprağın derinlemesine ve şeritler halinde kesilerek devrilmesinin ardından freze ile toprak yüzeyinin parçalanarak ufalanmasını amaçlayan, toprak frezesi ile kulaklı pulluk kombinasyonundan oluşan ve traktör kuyruk milinden hareket alarak çalışan bir birincil toprak işleme aleti.

frezya bkz. **tar. arpa zambağı.**

frigana (İng. *frigana*) **tar.** Doğu Akdeniz Bölgesi'nin garig formasyonuna verilen özel ad.

frontal dikiş (Alm. *Stirnnaht*, f; Fr. *suture frontale*, f; İng. *frontal suture*) **tar.** Böcek başındaki epikranial dikişin çatal kısımlarına verilen isim.

fruktifikasyon (Alm. *Fruchtbildung*, f; Fr. *fructification*, f; İng. *fructification*; Lat. *fructificatio*) **tar.** Bazen mantarlardaki şapkamsı ve diğer üreme organları, alglerdeki sporangiyum, karayosunlarındaki sporofit üzerindeki koruncak, eğreltiotlarındaki soruz (sorus), açiktohumlu bitkilerdeki kozalak gibi yapıları belirtmek için uygulanan, ancak esas olarak çiçekli bitkilerde çiçek ve meyve gibi üreme işlevine katılan yapılar ya da bu işlev.

fulvik asit (Alm. *Fulvosäure*, f; Fr. *acide fulvique*, m; İng. *fulvic acid*) **tar.** Organik maddenin alkali çözeltide çözünebilen ancak asitle çökeltmeyen bölümü.

fumajin (Alm. *Rußtau*, m; Fr. *fumagine*, f; İng. *fumagine*; sooty mold) **tar.** Balsıra üzerine bazı saprofit fungusların gelip yerleşmesi ve çoğalması sonucu meydana gelen koyu renkteki tabaka.

fumigan (Alm. *Begasungsmittel*, n; Fr. *fumigant*, m; *insecticide d'inhalation*, m; *insecticide fumigant*, m; İng. *fumigant*; *fumigation insecticide*) **tar.** Belirli alanlardaki değişik hastalık veya zararlıları yok etmek için kullanılan, uygulama ortamında gaz haline geçen sıvı veya katı kimyasal toksik madde.

fumigasyon (Alm. *Ausräucherung*, f; *Vernebelung*, f; Fr. *fumigation*, f; İng. *fumigation*) **tar.** Bir ortamda bulunan zararlı organizmaları öldürmek amacıyla kapalı, yalıtılmış bir yerde gaz haline geçebilen, fumigant adı verilen kimyasal maddeyi belli bir miktar ve sürede uygulama işlemi.

fundatrijen (Alm. *Fundatrigene*, f; İng. *fundatrigenia*; *fundatrispuriae*) **tar.** Yaprak bitlerinde, yaza doğru fundatrikslerin partenogenetik canlı doğurmasıyla oluşturduğu, çoğunlukla kanatsız, bazen kanatlı, vivipar, partenogenetik çoğalan dişiler.

fungus koloni (Alm. Pilzkolonie, f; Fr. colonie fungale, f; İng. fungal colony) **tar.** Bir hif parçasından veya bir spordan gelişen ve aynı türe ait hiflerden oluşan birey grubu.

fungistatik madde (Alm. fungistatisches Mittel, n; Fr. agent fongistatique, m; İng. fungistatic agent) **tar.** Fungusu öldürmeksizin onun gelişmesini engelleyici madde.

fungivor akar (Alm. mykophage Milbe; fungivore Milbe, f; Fr. acarien fungivore, m; İng. fungivorous mite; mycetophage mite) **tar.** Funguslar üzerinde beslenen ve özellikle pek çok türü depolanmış ürünler üzerinde de zararlı olabilen Astigmata içinde yer alan akarlar; eşanlam: fungusobur akar.

fungus kolonizasyonu (Alm. Pilzkolonisation, f; Fr. colonisation fongique, f; İng. fungal colonization) **tar.** Fungusların bitki dokularında veya herhangi bir canlı dokuda yerleşimi.

Furovirüs (Alm. Furovirus, n; Fr. Furovirus, m; İng. Furovirus) **tar.** Adını *fungally-transmitted rod-shaped virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları çubuk şeklinde, zarfsız, genetik materyal olarak çizgisel, tek sarmallı, iki segmentli RNA içeren, Plasmodiophorales takımından funguslarla taşınan bitki virüsü cinsi.

furunkuloz (Alm. Furunkulose, f; Fr. furunculose, f; İng. furunculosis) **tar.** Çoğunlukla alabalıklarda olmak üzere sazan türlerinde, kedi balıklarında, turna balıklarında ve nadiren deniz balıklarında, *Aeromonas salmonicida*'nın neden olduğu, vücudun çeşitli yerlerinde kabarcıklar, kanamalar, apse ve yaralar oluşturan bakteriyel hastalık; eşanlam: kan çibani hastalığı.

fusarik asit (Alm. Fusarinsäure, m; Fr. acide fusarique, m; İng. fusaric acid) **tar.** Bitkilerde solgunluk oluşturan ve *Fusarium oxysporum* fungusunca üretilen bir toksin.

fusariyöz (Alm. Fusariose, f; Fr. fusariose, f; İng. fusariosis) **tar.** *Fusarium* genusuna dahil fungusların bitkilerde solgunluğa yol açan ve çoğunlukla ksilem iletim demetlerinde oluşturdukları hastalıkların genel adı.

füzevücutlu kelebekler (Alm. Schwärmer, pl; Fr. Sphingidés, pl; İng. hawk moths; hornworms; sphinx moths; Lat. Sphingidae) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvalarının vücudunun her iki yanında göz şeklinde iri lekeye sahip olan, bitkilerin yapraklarında beslenen ve en bilinen türü kurukafalı kelebek (*Acherontia atropos*) olan familya.

GABA alıcısı (Alm. GABA Rezeptor, m; Fr. récepteur GABA, m; İng. GABA receiver) **tar.** Omurgalı ve omurgasızların hem merkezi hem de periferel sinir sisteminde bir inhibitör sinir ileticisi olan gama amino bitürik asidinin bağlandığı klor kanallarını içeren ve bağlanma sonucu hücre içerisine klor iyonunun akışının başlamasıyla hücre zarının direncinin düşmesine neden olan, yapılarında 4 transmembran domain ve 1 fosforilasyon bölgesi taşıyan, böcekler ve aynı zamanda çeşitli insektisitler için hedef yeri olan pentamerik reseptör; eşanlam: gama-aminobütirik asit alıcısı.

gaga (Alm. Schnabel, f; Fr. bec, f; İng. beak) **tar.** Kanatlılarda renk, biçim ve büyüklüğü türlere göre değişen, keratin yapısında, sert ve ağzın uzantısı olan çıkıntılı organ.

galaktan (Alm. Galaktan, n; Fr. galactan, m; İng. galactan) **tar.** Özellikle saman, odun ve birçok tohum olmak üzere bitkilerde yaygın olarak bulunan, deniz yosunlarından elde edilen ve bakteriyolojide kültür ortamlarının hazırlanmasında kullanılan, 1,3 glikozit bağ ile bağlı D-galaktoz ünitelerinden oluşan polisakarit.

galaktoz (Alm. Galaktose, f; Fr. galactose, m; İng. galactose) **1. kim.** Genellikle serbest halde bulunmayan, laktoz ve rafinoz gibi oligosakaritlerin ve polisakaritlerin yapılarında bulunan, sakarozdan daha az tatlı, altı karbonlu aldoz yapısında, glikoz molekülünün bir stereoizomeri olan monosakarit. **2. tar.** Bir disakarit olan laktozda, glikozla beraber bitki hücre duvarındaki pektin, glikolipitler ve glikoproteinlerde, süt ve süt ürünleri, şekerpancarı ve bazı bitkilerden elde edilen sakız ve reçinelerde zengin olarak bulunan, glikoza göre daha az tatlı ve suda çözünürlüğü fazla olmayan bir monosakarit; eşanlam: süt şekeri.

galbenzeri koşniller (Fr. kermesidés, pl; İng. kermes scales; Lat. Kermesidae) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, dişilerin vücudu küremsi, yarı küresel ya da böbrek şeklinde, ursu yapıda, kırmızı renkli, genellikle meşeler üzerinde beslenen türler içeren familya.

galeri 1. (Alm. Fördergestänge, f; söhlige Strecke, f; Stollen, m; Transportgestänge, n; Fr. galerie, f; İng. mine gallery; mine roadway) **made.** Yeryüzünden yeraltına doğru kazılan, yatay veya yataya yakın yeraltı açıklığı. **2.** (Alm. Galerie, f; Fr. galerie, f; İng. gallery) **tar.** Kabuk ve odunda böcek tüneli. **3.** (Alm. Galerie, f; Fr.

galerie, f; İng. gallery; passage) yerb. Genellikle karstlaşmalı alanlarda yer altında insanın geçişine olanak veren uzun açıklıklar ve mağara kolları.

Gallantivirüs (*Alm. Gallantivirus, n; Fr. Gallantivirus, m; İng. Gallantivirus) tar.* Adını tip üyesi olan *Galinsoga mosaic virus*'ün konakçısı olan *Galinsoga parviflora*'ın yerel İngilizce adı olan gallant'dan alan, viryonları izometrik, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik inokülasyonla taşınan bitki virüsü cinsi.

gallik asit (*Alm. Gallussäure, f; Fr. acide gallique, m; İng. gallic acid) 1. kim.* C₆H₂(OH)₃COOH formülünde benzoik asidin 3, 4 ve 5. konumlarında OH grubu bulunan, ergime noktası 253 °C olan, renksiz, kristal halde, aromatik karboksilik asit; eşanlam: 3,4,5-trihidroksibenzoik asit. **2. tar.** anen içeren çeşitli gıdaların doğal olarak yapısında bulunan antioksidan özelliğe sahip, bitkilerde florigenin yapraklardan çiçek tomurcuklarına taşınmasına set çekerek çiçeklenmeyi engelleyen organik asit.

gametangiyal birleşme (*Alm. Gametangienkonjugation, f; Fr. conjugaison gamétangiale, f; İng. gametangial conjugation) tar.* Fungus hücresinin bir gametangiyum gibi farklılaşması, iki farklılaşmış hücrenin birleşerek önce plazmalarının karışması, sonra yan yana eşleşmiş çekirdeklerin birleşerek zigot oluşturması, zigottaki diploit çekirdeğin mayoz ve mitoz bölünmeler geçirerek bir askus halini alması aşamalarından oluşan funguslarda, daha da çok mayalarda görülen eşeyli üreme yollarından biri.

gametangiyal temas (*İng. gametangial contact) tar.* Gametangiumların birbirlerine temas etmesi, temas noktasında oluşan bir delik veya dölllenme tüpü ya da askomikotalarda olduğu gibi askogonyumdan anheridyuma trikojen adı verilen bir uzantı yardımıyla erkek anteridyumun çekirdeklerinin dışı askogonyumuna geçmesi, bölmesiz miselli funguslarda eşleşen çekirdeklerin bir müddet sonra birleşmesi, askomikata gibi bölmeli funguslarda ise uzun bir süre sonra yani askus oluşacağı zaman çekirdeklerin birleşme aşamalarından oluşan, funguslarda çok görülen eşeyli üremenin başlangıcı.

gametangiyum (*Alm. Gametangium, n; Fr. gamétange, m; İng. gametangium) tar.* Çok hücreli protista, alg, mantar ve bitkilerin gametofitlerinde bulunan ve içinde eşey hücreleri oluşturan organ ya da hücre; eşanlam: eşey hücre kesesi.

gametofit (*Alm. Gametophyt, m; Fr. gamétophyte, m; İng. gametophyte) tar.* Yaşam döngüsünde gamet oluşturan birey ya da haploit çok hücreli dönem.

gammalı kelebek (*İng. silver Y moth; Lat. Autographa gamma) tar.* Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Autographa gamma* olan, erginlerinin kanat açıklığı 30-45 mm, kahverengi, üzeri gri lekeli, larvaları bezelye, şekerpancarı, lahana gibi bitkilerin yapraklarında beslenen böcek türü.

gangliyon (*Alm. Ganglion, n; Fr. ganglion, m; İng. ganglion) tar.* 1. Anatomide biyolojik zar kütlesi, genel olarak sinir hücresi grupları. 2. Böceklerin sinir sisteminde hareket nöronları ve bağlantı nöronlarının gövde kısımlarının bir araya gelerek toplandığı, duyu nöronlarını ise genellikle içinde bulundurmeyen, temel olarak baş toraks ve abdomen segmentlerinde birer çift birleşik yapı halinde bulunan sinirsel yönetim birimleri.

ganoyit pul (*Alm. Ganoidschuppe, f; Schmelzschuppe, f; Fr. écaille ganoïde, f; İng. ganoid scale) tar.* Günümüzde yaşayan mersin balıkları başta olmak üzere birkaç türde bulunan, ganoyin katman içeren, büyümeleri alt ve üst yüzeylerine yeni katmanların eklenmesi ile oluşan pullar.

garantisiz ticari borçlar (*Alm. nicht versicherte Handelsschulden, f; İng. non guaranteed trade arrears) tar.* Devlet garantisi olmadan ve sigortasız olarak yapılan dışalımında, döviz yetersizliği nedeniyle biriken borçlar.

gastrik seka (*Fr. caeca gastrique, f; İng. gastric caeca; midgut caeca) tar.* Böcek midesinin ön kısmında yer alan ve başta kitin, kitin deasetilazlar ve bazı sindirim enzimlerini üreten epitel hücrelerinin oluşturduğu kese benzeri yapı.

gayret çiçeği (*Alm. kurzlebige Kokardenlume, f; Fr. gaillarde gracieuse, f; İng. firewheel; Indian blanket; Indian blanket flower; Indian paintbrush; sundance; Lat. Gaillardia pulchella) tar.* Papatyağiller (Asteraceae) familyasından, Kuzey Batı Amerika orijinli, son derece gösterişli, toprak açısından seçici olmayan, kuraklığa ve aşırı sıcağa dayanıklı, bol güneşli ortamları seven, çok yönlü kullanım alanına sahip, tek yıllık ve tohumla çoğalan süs bitkisi; eşanlam: gayardiya.

gayrisafi milli harcama (*Alm. Bruttostaatsausgaben, pl; Fr. dépense nationale brute, f; İng. gross national expenditure*) **tar.** Belirli bir dönemde, tüketilen mal, hizmet ve yapılan yatırımların para karşılığı toplamından, dolaylı vergilerin çıkartılması ile kalan değer.

gayrisafi ulusal ürün (*Alm. Bruttozialprodukt, m; Bruttonationaleinkommen, n; Fr. produit national brut, m; İng. gross national product*) **tar.** Belirli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerin yıllık ortalama fiyatlara göre para karşılığı toplamı.

gayrisafi yatırım (*Alm. Bruttoinvestition, f; Fr. investissement brut; İng. gross investment*) **tar.** Belirli bir dönemde, eskiyen, aşınan ve yatırımların yenilenmesi de dahil olmak üzere, gerçekleştirilen yatırım harcamalarının tamamı.

gaz kesesi (*denz. hava kesesi; tar. yüzme kesesi*) (*Alm. Fischblase, f; Luftblase, f; Fr. vessie gazeuse, f; vessie natatoire, f; İng. gas bladder*) **tar.** Balıklarda batmazlığı sağlayan yemek borusundan oluşmuş, içi gaz dolu kese; eşanlam: yüzme kesesi.

gazanya (*Alm. Gazanie, f; Mittagsgold, n; İng. gazania; treasure flower; Lat. Gazania longiscapa*) **tar.** Papatyağiller (Asteraceae) familyasının Güney Afrika orijinli, son derece popüler, çiçek rengi yelpazesi oldukça geniş, geceleri çiçeklerini kapatan, çok yönlü kullanımı olan, tek yıllık ve tohumla çoğalan süs bitkisi.

gazelboynuzu (*Alm. gewöhnliche Hornklee, f; Fr. lotier corniculé, m; İng. bird's-foot trefoil; common bird's-foot trefoil; Lat. Lotus corniculatus L.*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının gülgiller takımının baklagiller familyasının gazelboynuzu cinsinin sarı çiçekli türü olup kromozom sayısı n = 6, 12 olan, yem bitkisi olarak samanı için meralarda yetiştirilmekte olan çok yıllık otsu bir bitki.

gebe kısarak serum gonadotropini (*Alm. Stutengonadotropin, n; Fr. gonadotrophine de sérum de jument gravide, f; gonadotrophine chorionique equine, f; İng. eCG; equine chorionic gonadotropin; pregnant mare serum gonadotropin*) **tar.** Gebe atta dölyatağının endometrial cup'ları tarafından üretilen, luteotropik etkiye sahip ve diğer türlerin dişilerine eksogen olarak uygulandığında ise folikül uyaran hormon (FSH) benzeri etki gösteren glikoprotein yapısındaki hormon.

gebelik (*Alm. Trächtigkeit, f; Fr. gestation, f; İng. gestation; pregnancy*) **tar.** Döllenmeden yavrunun doğumuna kadar geçen ve zigot, embriyo ve fetal olmak üzere üç dönemden meydana gelen süreç.

gebelik başına aşım sayısı (*Alm. Anzahl der Paarunge pro Schwangerschaft, f; Fr. nombre d'accouplements par grossesse, m; İng. number of matings per pregnancy*) **tar.** Bir sürüde gebelik başına düşen çiftleşme sayısı veya aşım sayıları toplamının gebe kalan hayvanların sayısına oranı; eşanlam: gebelik başına çiftleşme sayısı.

gebelik başına tohumlama sayısı (*Alm. Anzahl der Inseminationen pro Schwangerschaft, f; Fr. nombre d'inséminations par la grossesse, m; İng. number of inseminations per pregnancy*) **tar.** Bir sürüde belirli bir zaman aralığında yapılan tohumlamaların toplamının, bu tohumlamaların sağladığı gebelik sayısına oranı.

gebelik oranı (*Alm. Schwangerschaftsrate, f; Fr. taux de conception, m; taux de grossesse, m; İng. conception rate; pregnancy rate*) **tar.** Memeli çiftlik hayvanlarında doğal veya yapay tohumlama uygulaması ile tohumlanan dişi hayvanlardan gebe kalanların (döl tutanların) oranı.

gebelik süresi (*Alm. Schwangerschaftdauer, f; Fr. période de gestation, f; İng. duration of pregnancy; gestation period*) **tar.** Dişi memelilerde yumurtanın sperm tarafından döllenmesinden doğuma kadar geçen zaman.

gebelik tanısı (*Alm. Schwangerschaftsdiagnose, f; Fr. diagnostic de la gravidité, m; İng. pregnancy diagnosis*) **tar.** Bir dişi hayvanın gebe olup olmadığının çeşitli yöntemlerle saptanması.

gebelik üretkenliği (*Alm. Gestationseffizienz, f; Fr. efficacité de gestation, f; İng. gestation efficiency*) **tar.** Koça ve tekeye verilen, sırasıyla, her yüz koyun ve keçiden doğumdan elde edilen toplam kuzu ve oğlak ağırlığı; eşanlam: gebelik verimliliği.

gece gözü (*Alm. Superpositionsaue, f; Fr. oeil de superposition, m; İng. superposition eye*) **tar.** Gece ya da düşük ışık şiddeti koşullarında aktif olan böceklerde görülen ve ommatidyumlardaki pigment hücrelerinin hareketi nedeniyle cisimlerden gelen ışığın komşu ommatidyumlardan da geçerek bir rabdom üzerinde birleştiği, daha kuvvetli hayal oluşumu sağlayan, bileşik göz tipi; eşanlam: süperpozisyon göz.

gece körlüğü (Alm. *Dämmerungsamblyopie, f; Hemeralopie, f; Nachtblindheit, f; Fr. cécitésotopique, f; héméralopie, f; İng. hemeralopy; night-blindness*) **tar.** A vitamini yetersizliğinde ortaya çıkan, gözün karanlığa uyum sağlamada güçlük çekmesi ya da karanlıkta görme yeteneğini kaybetme ile karakterize edilen bir hastalık; eşanlam: tavukkarası.

gecekelebekleri (Alm. *Eulenfalter, pl; noctuelles, pl; Fr. noctuidés, pl; İng. armyworms; cutworms; noctuids; owl moths; semi-loopers; Lat. Noctuidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları bitkilerin kök, yaprak, çiçek ve meyvelerinde beslenerek zarar oluşturan, en bilinen türü yeşilkurt (*Helicoverpa armigera*) olan ailesi.

gecesel (Alm. *nächtlich; in der Nacht, f; Fr. nocturne; İng. nocturnal*) **tar.** Geceye ait olan ya da geceleri tamamlanan ve tekrar eden ölçüm, olay veya hareket; eşanlam: gece olan.

geç otlatma (Alm. *Spätbeweidung, f; Fr. pâture tardif; İng. late grazing*) **tar.** Mera bitkilerinin otlatma olgunluğu evresi geçtikten sonra çiftlik hayvanlarının otlatılması.

geçici dışsatım (Alm. *vorläufiger Export; vorübergehende Ausfuhr; Fr. exportation provisoire, f; İng. provisory exportation*) **tar.** Bir ürünün, nihai ürün haline getirilebilmesi veya işlenmesi için yurt dışına geçici olarak gönderilmesi; eşanlam: geçici ihracat.

geçici kısırılık (Alm. *vorübergehende Sterilität, f; Fr. stérilité temporaire, f; İng. temporary infertility; temporary sterility*) **tar.** Dişi veya erkek hayvanların genellikle bazı çevre faktörlerinin etkilerine bağlı olarak üreme yeteneklerini geçici olarak kaybetmeleri durumu.

geçiş horizonu (Alm. *Transition Horizont, m; Fr. horizon de transition, m; İng. transition horizon*) **tar.** İki ana horizon arasında bulunan ve her iki horizonun genel özelliklerini taşıyan horizonlar.

geleneksel toprak işleme (Alm. *herkömmliche Bodenbearbeitung; Fr. travail du sol conventionnel; travail du sol classique, m; İng. conventional tillage*) **tar.** Tarlada birincil toprak işleme aletleri ile ürün artıklarının yaklaşık %85'inin gömüldüğü, %15 civarındaki kısmının ise toprak yüzeyinde bırakıldığı, ancak yol açtığı erozyon ve ekonomik kayıplar nedeniyle terk edilmekte olan toprak işleme sistemi.

gelgeç protein (Alm. *Pansen abbaubares Futterprotein, n; Fr. protéine non-dégradée; protéine digestible, f; İng. bypass protein; rumen undegraded protein; undegraded intake protein*) **tar.** Gevişgetirenlerin rumeninde herhangi ciddi bir yıkıma (parçalanmaya) uğratılmadan abomasuma geçiş yapabilen yem proteinlerine verilen ad, by-pass protein; eşanlam: rumene dayanıklı protein.

gelinböcekleri (Alm. *Marienkäfer, pl; Fr. bêtes à bon Dieu, pl; coccinelles, pl; coccinellidés, pl; İng. lady beetles; ladybird beetles; Lat. Coccinellidae*) **tar.** Kınkatatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri yarımküre şeklinde vücut yapısına sahip, genellikle avcı türleri içeren ve en bilinen türü yedinoktalı gelinböceği (*Coccinella septempunctata*) olan ailesi; eşanlam: uğurböcekleri, hanımböcekleri, kadınböcekleri.

gelinteli (Alm. *Sommer-Schleierkraut, n; Fr. gypsophile élégante, f; İng. annual babies' breath; Lat. Gypsophila elegans*) **tar.** Karanfilgiller (Caryophyllaceae) familyasının Akdeniz Havzası türü olan, Anadolu'da çok sayıda türü olan, zarif beyaz ve pembemsi çiçeklere sahip, çiçek aranjmanlarında çok tercih edilen, tıbbi özelliklere sahip, ekonomik değeri yüksek, kireçli toprakları seven, güneşli ortamlarda çok iyi yetişen, fakültatif uzun gün bitkisi olan, tek yıllık ve çok yıllık, tohumla ve yeşil çelikle çoğalan bitki; eşanlam: alçı otu, çöven, gelin tacı, gibso.

gelir dağılımı (Alm. *Einkommensverteilung, f; Fr. répartition des revenus, f; İng. income distribution*) **tar.** 1. Bir ülkede, ulusal gelirin, kişi başına dağılımı. 2. Ekonomide, bir dönemde yaratılan gelirin, üretim faktörleri sahiplerine dağılımı.

gelir vergisi (Alm. *Einkommenssteuer, f; Fr. impôt sur le revenu, m; İng. income tax*) **tar.** Gerçek kişilerin belirli bir dönem içinde elde ettikleri kazanç ve gelirlerin net tutarı üzerinden, bu tutarın belirli bir oranı olarak alınan dolaysız vergi.

gelirin yeniden dağılımı (Alm. *Einkommensumverteilung, f; Umverteilung des Einkommens, f; Fr. redistribution du revenu, f; İng. income redistribution; redistribution of income*) **tar.** Düşük gelirli grupların hayat standardını yükseltmek için yaratılan gelirlerin bir kısmının transfer harcamaları yoluyla düşük gelirli gruplara aktarılması; eşanlam: gelirin yeniden dağıtım.

geliş (Alm. Präsentation, f; Fr. présentation, f; İng. presentation) **tar.** Dişi memelilerde doğum sırasında yavrunun dışarıya doğru ilerlerken doğum kanalındaki görünüşü; eşanlam: prezantasyon.

gelişimsel dönem (Alm. Erscheinungsform Stade, f; Fr. stade larvaire, f; instar, m; İng. instar; larval stage) **tar.** Böceklerin larva ya da nimf gelişim evrelerinde deri değiştirme olgularıyla birbirinden ayrılan süreçler; eşanlam: deri değiştirmeler arasındaki gelişim evresi.

gelişme (Alm. Entwicklung, f; Fr. développement, m; İng. development) **tar.** Hayvan vücudunun olgunlaşmasına kadar farklı fizyolojik süreçlerin ortak ve eş güdümlü etkilerinin sonucunda hücre sel farklılaşmayla birlikte vücut şekli ve yapısında ortaya çıkan değişiklikleri içeren süreç; hayvanın büyüme ile birlikte çeşitli özelliklerini kazanması.

gelişme görelilik derecesi (Alm. Teilwirkungsgrad für Wachstum, m; İng. development dependent effectiveness) **tar.** Hayvanların canlı ağırlık artışı için herhangi bir yem ya da rasyonun net enerji içeriğinden yüzde olarak ifade edilen yararlanma düzeyi.

Geminiviridae (Alm. Geminiviridae, pl; Fr. Geminiviridae, pl; İng. Geminiviridae) **tar.** Begomovirüs, Kurtovirüs, Mastrevirüs, Topokuvirüs, Bekurtovirüs, Turnkurtovirüs ve Eragrovirüs cinslerini barındıran, viryonları ikiz ikosaedral, zarfsız, genetik materyal olarak tek veya iki parçalı, dairesel tek sarmallı DNA içeren bitki virüsü familyası.

gemma (Alm. Gemme, f; Brutkörper, m; Fr. gemme, f; İng. gemma) **tar.** 1. Funguslarda, oomisetlerde örneğin Saprolegniales takımında sporangiyum oluşumu için uygun olmayan durumlarda klamidospora benzer şekilde oluşan kalın çeperli düzensiz yapılar. 2. Hayvanlarda yeni organizmalar şeklinde gelişen dış büyümeler. 3. Rizitlerde yaprak koltuklarında, gövdede, yaprak yüzeylerinde ya da bazı özel noktalarındaki eşeysiz üretken doku.

gemula (Alm. Gemmula, n; Fr. gemmule, f; İng. gemmule) **tar.** Tatlı sularda yaşayan süngerlerin uygun olmayan ortam şartlarında büzülerek ve küçülerek hücrelerinin toplu iğne başı şeklinde yuvarlak ve kabuğunun her türlü ortam şartlarına dayanıklı tanecikli şekilde oluşturduğu yapı.

gen etkileşimi (Alm. Gen-Interaktion, f; genetische Interaktion, f; Fr. interaction génique, f; interaction génétique, f; İng. gene interaction) **tar.** Alel olmayan genlerin birbirlerine olan etkisi.

gen girginliği (*biyom. penetrans*) (Alm. Penetranz, f; Fr. pénétrance, f; İng. penetrance) **tar.** Bir popülasyonda belirli bir genotipin fenotip olarak kendini gösterme oranı.

gen ikamesinin ortalama etkisi (Fr. effet moyen de substitution, m; effet moyen d'un gene, m; İng. average effect of a gene substitution) **tar.** Popülasyonda bir genin yerine alelinin ikame edilmesi yüzünden nicel bir özelliğin ortalamasında meydana gelen değişme.

gen susturma (Alm. Gen-Stillegung, f; Hemmung der Übersetzung von Genen in Proteine, f; Fr. silençage de l'expression génique, m; silençage génique, m; İng. gene silencing) **tar.** RNA interferaz ya da mutasyon yöntemleriyle gene özgü mRNA'nın hedeflenerek gen ekspresyonunun azaltılması ya da tamamen bloke edilmesi.

gena (İng. gena) **tar.** Böcek başında bileşik gözlerin altında yer alan yanak kısmı.

genç balık (Alm. Jugendliche, m; Jungfisch, m; Fr. poisson juvénile, m; İng. juvenile fish) **tar.** Ergin bireylere benzeyen ancak eşeysel olgunluğa erişmemiş birey.

genç dönemde üreme (Alm. Pedogenese, f; Fr. pédogenèse, f; İng. paedogenesis) **tar.** Ergin hale gelmemiş böceklerin olgun yumurtalara sahip olduğu ve döllemsiz olarak larva döneminde çoğalabildiği üreme biçimi; eşanlam: pedogenez.

genç sinonim (Alm. jüngeres Synonym, n; Fr. synonyme plus récent, m; İng. junior synonym) **tar.** Bilimsel adlandırmalarda, aynı taksona verilen farklı adlardan en son verilen ad; eşanlam: kıdemli sinonim.

genç tavşan (Alm. Kaninchenjunges, n; Fr. lapereau, m; İng. kit; nestling; young rabbit) **tar.** Doğumdan döl verme dönemine kadarki yaşta olan erkek ve dişi tavşan.

genççam hortumluböceği (Alm. *Kiefernstangenrüßler*, m; İng. *pine-top weevil*; Lat. *Pissodes piniphilus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pissodes piniphilus* olan, erginleri 4-6 mm boyunda, kırmızısı kahverengi olup ergin ve larvaları çam türlerinde ve özellikle genç ağaçlarda beslenerek zarara yol açan böcek türü.

gençleştirme budaması (Alm. *Erneuerungsschnitt*, m; Verjüngungsschnitt, m; Fr. *taille de rajeunissement*, f; *taille de renouvellement*, f; *taille de restauration*, f; *taille de régénération*, f; İng. *hard pruning*; *rejuvenation pruning*; *renewal pruning*; *renovation pruning*) **tar.** Verimden düşmüş odunsu bitkilerde yoğun dal kesimi şeklinde yapılan budama.

gençlik kısırlığı dönemi (Alm. *Jugendphase*, f; Fr. *phase juvénile*, f; İng. *juvenile phase*) **tar.** Meyve ağaçlarında ilk ürün yılına kadar geçen süre.

genel grev (Alm. *allgemeiner Streik*; *Generalstreik*, m; Fr. *grève générale*, f; İng. *general strike*) **tar.** Çalışanların, işveren-işçi ilişkilerinde yeni düzenlemeler yapılması, ücret uyuşmazlığının çözülmesi ya da siyasi amaçlar doğrultusunda, işyeri veya işkollarında, çalıştıkları işi topluca bırakmaları; eşanlam: genel işbirakımı.

genel kombinasyon yeteneği (Alm. *allgemeine Kombinationseignung*, f; Fr. *aptitude générale à la combinaison*, f; İng. *general combining ability*) **tar.** İki hattın melezinin diğer kombinasyonlardan ortalama fenotipik üstünlüğü.

generatif büyüme (Alm. *generatives Wachstum*, n; Fr. *croissance générative*, f; İng. *generative growth*) **tar.** Bitkilerin meyve ve tohum meydana getirebilmeleri için vegetatif dönemden generatif döneme geçmeleri ve bitki generatif organlarının hacim ve kütlece artmaları.

generatif dönem (Alm. *generative Phase*, f; Fr. *phase générative*, f; İng. *generative period*; *generative phase*; *generative stage*) **tar.** Bitki yaşamında çiçeklenmeden itibaren tohum, meyve oluşumu ve meyvenin olgunlaşmasını kapsayan süre.

generatif hif (Alm. *generative Hyphe*, f; Fr. *hyphe générative*, f; İng. *generative hypha*) **tar.** Bazidyokarpın yapısında yer alan, çok dallı, bölmeli ve kancalaşma yeteneğine sahip bazidyum oluşturan temel hif tipi.

generatif hücre (Alm. *generative Zelle*, f; Fr. *cellule générative*, f; İng. *generative cell*) **tar.** Eşeyli üremede etkin olan, tohumlu bitkilerde sperm hücrelerini oluşturan gametler.

genetik bağlantı (Alm. *Genkopplung*, f; Fr. *liaison des gènes*, f; *liaison génétique*, f; İng. *genetic linkage*) **tar.** Bazı alel olmayan (farklı lokuslarda ve farklı özellikleri veya aynı özelliği belirleyen) genlerin, aynı kromozom üzerinde oldukları için mayoz bölünme esnasında beraber kalma eğiliminde olup bağımsız açılmaya göre beklenenden daha yüksek oranda bir arada görülmesi ve bu şekilde kalıtılması.

genetik ilerleme (Fr. *gain génétique*, m; İng. *genetic advance*; *genetic gain*) **tar.** Üzerinde durulan özellik bakımından seleksiyon üstünlüğünün döllere geçmesi beklenen, yani kalıtım derecesi kadar olan kısmı; eşanlam: genetik kazanım.

genetik kodun yozlaşması (Alm. *Entartung des genetischen Codes*, f; Fr. *dégénérescence du code génétique*, f; İng. *codon degeneracy*; *degeneracy of codons*) **tar.** Dört bazın üçerli 64 kombinasyonunun ve bilinen amino asitlerinin sayısının 20 olmasından dolayı bazı amino asitlerin birden fazla kodon tarafından kodlanma durumu; eşanlam: genetik şifre dejenerasyonu.

genetik savaşım (Alm. *genetische Kontrolle*, f; *genetische Schädlingbekämpfung*, f; Fr. *lutte génétique*, f; İng. *autocidal control*; *genetic control*) **tar.** Temelde böcek popülasyonları içerisinde kısır böcek salımı ya da zararlı veya öldürücü özellikte genlere sahip ya da fizyolojik faaliyetler için gerekli genleri bozulmuş bireylerin karıştırılması suretiyle ve kalıtsal özelliklerin dölden dölle geçmesi ilkesince böcek popülasyonlarının baskılanmasını hedefleyen, gen manipülasyonlarına dayalı tarımsal savaşım stratejileri.

genetik şifre (Alm. *genetischer Code*; Fr. *code génétique*, m; İng. *genetic code*) **tar.** DNA ya da haberci RNA'da bulunan bilginin proteinlerdeki amino asit dizisine çevrilmesine aracılık eden ya da sentezin başlangıç ve sonlanmasını belirleyen ardışık sıralı üç bazdan oluşan sözcükler (kodonlar) dizisi; eşanlam: genetik kod, kalıtsal şifre.

genetik varyans (Alm. *genotypische Varianz*, f; Fr. *variance génétique*, f; İng. *genetic variance*) **tar.** Popülasyon içinde ya da popülasyonlar arasında gözlemlenen genetik farklılıkların ölçüsü.

geniş anlamda kalıtım derecesi (*Alm. Heritabilität im weiteren Sinne; Fr. héritabilité génotypique, f; İng. broad-sense heritability; heritability in the broad sense*) **tar.** Nicel bir özellik açısından popülasyondaki toplam fenotipik varyasyonun içinde genotipik değerler bakımından varyasyonun payı.

genişantenli arılar (*Lat. Eurytomidae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, bazı türleri bitkilerin tohumları içinde beslenen, bazı türleri asalak olan ve en bilinen türü badem içkurdu (*Eurytoma amygdali*) olan familya.

genişbaşlı baklagil tahtakurusu (*İng. broadheaded bug; Lat. Camptopus lateralis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının genişbaşlı tahtakuruları (Alydidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Camptopus lateralis* olan, erginleri 12-14 mm boyunda, mat koyu kırmızımsı esmer renkte, ergin ve nimfleri yonca, tırfıl gibi yem bitkilerinin tohum kapsüllerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

genişbaşlı tahtakuruları (*Alm. Krümmfühlerwanzen, pl; Fr. alydidés, pl; İng. broad-headed bugs; Lat. Alydidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, nimfleri karıncaya benzeyen görünüşte olan, özellikle baklagillerle beslenen türleri içeren ve en bilinen türü baklagil tahtakurusu (*Camptopus lateralis*) olan familya.

genişgöğüslü köpüklü ağustosböcekleri (*Alm. Blutzikaden, pl; Fr. cercopidés, pl; Lat. Cercopidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, göğüsleri baştan daha geniş, nimfleri tükürük görünümü köpüksü sıvı salgılayan ve bu sıvının içinde yaşayan, erginleri genellikle buğdaygiller ve diğer otsu bitkilerle beslenen türleri içeren, bazı türleri ağaç ve çalılarda sap, dal ve sürgünlerle beslenerek bazı virüs hastalıklarını taşıyan familya; eşanlam: şeytantükürükleri.

genişhortumlular (*Alm. Breitrüssler, pl; Fr. Anthribidae, pl; İng. fungus weevils; Lat. Anthribidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, ergin ve larvaları döküntü ve ölü odun dokusundaki mantarlarla, bazıları tohumlarla beslenen, kimileri de avcı özellik gösteren türleri içeren familya.

genişkanatlı tripsler (*İng. broad-winged thrips; Lat. Aeolothripidae*) **tar.** Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımında yer alan, türleri eklembacaklıları avlayarak beslenen ve en bilinen türü beyazbantlı avcitrrips (*Aeolothrips intermedius*) olan familya.

genişvücutlu lahana piskokuluböceği (*Lat. Eurydema ventralis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eurydema ventralis* olan, erginleri 8-9 mm boyunda, yassı ve geniş yapılı olup üzeri siyah kırmızı ya da açık renkte lekelerle kaplı, ergin ve nimfleri lahana, karnabahar, turp, kolza, şalgam, hardal, keditırnağı gibi bitkilerin yaprak, çiçek ve tohumlarında beslenen böcek türü.

genişvücutlu maydanozgil piskokuluböceği (*Lat. Ancyrosoma leucogrammes*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ancyrosoma leucogrammes* olan, erginleri 6-8 mm boyunda, toprak renkli, boyuna çizgili, ergin ve nimfleri anason, havuç, maydanoz, kereviz, dereotu gibi bitkilerin çiçek sapı ve tohumlarını sokup emerek zararlı olan böcek türü.

genital çevre setası (*İng. ag seta; aggenital seta*) **tar.** Böceklerin ve akar gibi eklembacaklıların vücutlarının karın bölgesinde genital levhanın veya genital kapakçığın ön kısmına yerleşmiş ve bölgenin dış etkilerden korunmasında rol oynayan ve türlerin ayırımında yapı özelliklerinden yararlanılan kıl; eşanlam: agenital kıl.

genital çevresi levha (*Alm. aggenitale Platte; Fr. plaque aggénitale, f; İng. aggenital plate*) **tar.** Eklembacaklılar şubesinde yer alan akar ve kenelerde karın bölgesinde bulunan genital açıklık çevresinde yer alan levhalar; eşanlam: aggenital levha.

genital seta (*Fr. sêta génitale, f; İng. genital seta*) **tar.** Akar vücudunun karın bölgesinde, genital levhanın ön kısmında kütikula üzerine yerleşmiş olan ve genel olarak Ag -Ag 1 olarak adlandırılan setalar; eşanlam: genital kıl.

genomik DNA (*Alm. genomischer DNA, m; Fr. ADN génomique, m; İng. genomic DNA*) **1. biyom.** Bir hücre ya da organizmanın genomunu oluşturan DNA'nın tümü. **2. tar.** Genomik deoksiribonükleik asit, plasmit gibi kromozom dışı DNA'ların aksine, kromozomda bulunan DNA.

genotipik değer (*Alm. genotypischer Wert, m; Fr. valeur génotypique, m; İng. genotypic value*) **tar.** Bir popülasyonda aynı genotipteki bireylerin belirli bir nicel özellik bakımından gösterdikleri fenotipik değerlerinin ortalaması.

genu (Fr. *genu*; İng. *genu*) **tar.** Akarlarda bacak ve pedipalpusdaki femur ve tibia arasında yer alan en uçtan itibaren üçüncü segment.

gerçek gelir (Alm. *Realeinkommen*, n; Fr. *revenu réel*, m; İng. *earnings*; *real income*; *revenue*) **tar.** Elde edilen gelirin, belli bir andaki satın alınabilecek mal ve hizmet tutarı olarak karşılığı, gelirin fiyat endeksine göre satın alma gücü.

gerçek hamamböcekleri (Alm. *Kakerlaken*, pl; Fr. *blattes*, pl; *cafards*, pl; İng. *cockroaches*; Lat. *Blattidae*) **tar.** Dictyoptera takımında yer alan, en bilinen türleri doğu hamamböceği (*Blatta orientalis*) ve Amerikan hamamböceği (*Periplaneta americana*) olan familya.

gerçek insanbitleri (Alm. *Menschenläuse*, pl; Fr. *poux de corps*, pl; *poux de l'homme*, pl; İng. *body lice*; Lat. *Pediculidae*) **tar.** Bitler (Phthiraptera) takımında yer alan, kanatsız türleri içeren ve en bilinen türleri baş biti (*Pediculus capitis*) ve vücut biti (*Pediculus humanus*) olan familya.

gerçek kılkuyrullular (Lat. *Lepismatidae*) **tar.** Kılkuyrullular (*Zygentoma*) takımında yer alan, vücutları çıplak ya da pullarla kaplı, kanatları olmayan, vücutlarının sonunda üç uzantı taşıyan, ağız parçaları ısırıcı özellik gösteren, genellikle ev, pastane, lokanta, fırın gibi sıcak ve nemli yerlerde yaşayan, nişasta içeren besinleri tüketen türleri içeren, en bilinen türü şeker böceği (*Lepisma saccharina*) olan familya.

gerçek kulağakaçanlar (Fr. *forficules*, pl; Lat. *Forficulidae*) **tar.** Derikanatlılar (Dermaptera) takımında yer alan, ısırıcı çiğneyici ağız parçalarına sahip türleri içeren ve en bilinen türleri kulağakaçan (*Forficula auricularia*) ve İzmir kulağakaçanı (*Forficula smyrnensis*) olan familya.

gerçek peygamberdeveleri (Lat. *Mantidae*) **tar.** Dictyoptera takımında yer alan, en bilinen türü peygamberdevesi (*Mantis religiosa*) olan familya.

gerçek pireler (İng. *common fleas*; Lat. *Pulicidae*) **tar.** Pireler (Siphonaptera) takımında yer alan, memeli ve kuşların derisine tutunarak kanını emen, alerjiye neden olabilen, en bilinen türü insan piresi (*Pulex irritans*) olan familya.

gerçek sermaye (Alm. *Realkapital*, n; *Sachkapital*, n; Fr. *apital réel*, m; İng. *real capital*) **tar.** Bir işletmenin üretimde kullandığı fiziksel mal varlıkları ve maddi üretim araçları; eşanlam: reel sermaye.

gerçek sölomlular (Alm. *Coelomaten*, pl; Fr. *coelomates*, pl; *cœlomés*, pl; İng. *coelomata*; *coelomate animals*; *eucoelomates*) **tar.** Sülükler ve yer solucanları gibi, içi sıvı dolu, vücut boşluğu mezoderm ile çevrili ve boşlukta bulunan organlarının üzeri mezoderm ile örtülü bazı canlılar; eşanlam: sölom boşluğu olanlar.

gerçek tahtakuruları (Alm. *Bettwanzen*, pl; *Plattwanzen*, pl; Fr. *cimicidés*, pl; İng. *bed-bugs*; *bed bugs*; *bedbugs*; *cimicids*; Lat. *Cimicidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, yassı ve geniş vücutlu, insan, memeli hayvanlar ve kuşlarda dış asalak olarak yaşayan, bazı hastalık etmenlerini taşıyan, kan emerek beslenen türleri içeren ve en bilinen türü tahtakurusu (*Cimex lectularius*) olan familya; eşanlam: yatak tahtakuruları, tahtakuruları.

gerçek tozbitleri (Lat. *Liposcelididae*) **tar.** Kitap bitleri (Psocoptera) takımında yer alan, eski evler, ahşap binalar, kitap ciltleri, böcek koleksiyonları ve doldurulmuş hayvanlarla beslenen, en bilinen türü kitapbiti (*Liposcelis decolor*) olan familya.

gerçek ücret (Alm. *Effektivlohn*, m; *Reallohn*, m; Fr. *salaire réel*, m; İng. *real wages*) **tar.** Elde edilen ücretin satın alma gücü; parasal ücretlerin genel fiyat endeksine oranı; eşanlam: reel ücret.

gerçek yatırım (Alm. *reale Investition*; *Sachinvestition*, f; Fr. *investissement réel*, m; İng. *real investment*) **tar.** Ekonomide, yeni üretim alanları yaratmaya yönelik, makine, araç ve gereç gibi yatırımlar; eşanlam: reel yatırım.

gerçek yaykuyrullular (İng. *clover springtails*; *lucerne earth fleas*; *lucerne fleas*; Lat. *Sminthuridae*) **tar.** Kuyrukla sıçrayanlar (Collembola) takımında yer alan, kanatsız vücut yapısına sahip türleri içeren ve en bilinen türü yonca piresi (*Sminthurus viridis*) olan familya.

gerçek yusufçuklar (Alm. Kurzlibellen, pl; Segellibellen, pl; Fr. libellulidés, pl; İng. perchers; skimmers; Lat. Libellulidae) **tar.** Yusufçuklar (Odonata) takımında yer alan, ergin ve yavruları böceklerle beslenen türlerin bulunduğu familya.

gerçek zamanlı kinematik (Alm. Echtzeitkinematik, f; Fr. cinématique temps reel, f; İng. real-time kinematic) **tar.** Hareketli sistemlerde uydu tabanlı konumlandırma sistemleri ile elde edilen konum verilerinin santimetre düzeyinde duyarlılığını artırmak için hassas tarımda kullanılan bir teknik.

gereksinim açığı oranı (Alm. Relation des Bedarfslückenunterschieds, f; İng. nutrient gap ratio) **tar.** Bir hayvanın günlük protein ve enerjiye olan gereksinimi ile yemlemede kullanılan rasyon ile tüketilen protein ve enerji miktarı arasındaki farkın her g protein miktarına karşılık enerjiye olan açığın oranı.

gergedanböceği (Alm. Nashornkäfer, m; Fr. oryctes commun, m; İng. European rhinoceros beetle; Lat. Oryctes nasicornis) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının gergedanböcekleri (Dynastidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oryctes nasicornis* olan, erginleri 20-47 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, cilalı görünümde olup ergin ve larvaları çürümekte olan ağaç kütükleri ile beslenen böcek türü; eşanlam: hörgüçlü gergedanböceği.

gergedanböcekleri (Alm. Riesenkäfer, pl; Fr. dynastes, pl; İng. horn beetles; rhinoceros beetles; Lat. Dynastidae) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginlerin başının üzerinde geriye doğru kıvrılmış bir çıkıntı taşıyan, ergin ve larvaları bitkilerle ya da bitkilerin çürümekte olan kısımlarıyla beslenen türleri içeren ve en bilinen türü adı gergedanböceği (*Phyllognathus excavatus*) olan familya.

gergi makarası (Alm. Spannrolle, f; Fr. tambour tendeur, m; İng. tensioning pulley) **tar.** Telli destek sistemlerinde direkler arasında gerilen tellerin esnemeye karşı yeniden gerilmesi için kullanılan gereç.

geriye dönük kıvrık (Alm. zurückgebogen; Fr. refléchi; İng. reflected; reflexed) **tar.** Bir yapının, örneğin bir yaprağın kenarının ya da şapkalı mantarlarda şapka ucunun aşağı doğru veya geriye dönük kıvrılmış olması.

Gerze tavuğu (Alm. Gerze Huhn, f; Fr. poule de Gerze; İng. Gerze hen) **tar.** Türkiye'de esas olarak Sinop ilinin Gerze ilçesinde yetiştirilen, başı orta uzunlukta ve çatal ibikli, burun delikleri büyük ve gaga üzerinde çıkıntılı, gagası gri renk tonlarında ve orta uzunlukta, boyun yapısı erkeklerde uzun, dişilerde orta uzunlukta ve tüylü, kuyruğu sağlam yapılı ve gösterişli, kanatları büyük ve geniş, vücudu siyah tüylerle kaplı, erkeklerde kuyruk tüyleri ışık altında yeşil-siyah görünen, oldukça ürkek, erkekleri boğuk ve kalın bir sese sahip, yumurta ve özel merak için yetiştirilen yerli tavuk ırkı.

geven (Alm. Milchwicke, f; Tragant, m; Fr. astragale, f; İng. milk vetch; Lat. Astragalus) **tar.** Baklagiller (Fabaceae) familyasından, yetiştiği bölgelere göre farklılaşan iki bin kadar türü bulunan otsu ve küçük çalılıarın ortak adı.

gevenotu yaprakbiti (Lat. Therioaphis astragali) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Therioaphis astragali* olan, erginleri 1,5-1,9 mm boyunda, yeşil renkli, karnı siyah benekli, ergin ve nimfleri gevenotu bitkilerinde beslenen böcek türü.

geviş getirme (Alm. Rumination, f; Wiederkauen, n; Fr. rumination, f; İng. rumination) **tar.** Gevişgetiren hayvanlarda yemin yeterince çiğnenmeden yutulan ya da ruminal hareketler sonrasında hâlâ yeterince parçalanmamış iri partiküler yapıya sahip yem kısımlarının, retikulumdan geçebilecek boyuta gelene değin lokmalar halinde yeniden ağız boşluğuna getirilerek çiğnenmesi olayı; eşanlam: ruminasyon.

gevişgetiren (Alm. Wiederkäuer, m; Fr. ruminant, m; İng. ruminant; ruminant animal) **tar.** Mideleri dört bölmeden oluşan, selülozu sindirebilen, sığır, manda, koyun, keçi, deve, lama, antilop, geyik, zürafa gibi hayvanlar; eşanlam: ruminant, çok mideli, gevişen.

geyik derisineği (İng. deer warble-fly; Lat. Hypoderma diana) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının büvelekler (Oestridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hypoderma diana* olan, erginleri 15 mm boyunda, sarımsı kahverengi, erginleri geyiklerin derisine yumurta koyarak larvaları dokularda beslenip et verimini ve hastalıklara direnci düşürerek zarar veren böcek türü.

geyikböceği (Alm. Feuerschroeter, m; Hirschkäfer, m; Fr. cerf-volant, m; İng. stag beetle; Lat. Lucanus cervus) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının geyikböcekleri (Lucanidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lucanus cervus* olan, erginleri 25-85 mm boyunda, siyah veya kahverengi olup larvaları kesilmiş ağaçların toprak içinde kalan kısımlarında ya da kesilmiş odunların çürüyen kısımlarında yaşayan böcek türü.

geyikböcekleri (Alm. *Schröter*, pl; Fr. *lucanes*, pl; İng. *stag beetles*; Lat. *Lucanidae*) **tar.** Kinkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri iri ağız parçalarına sahip olan, larvaları kesilmiş ağaçların toprak içindeki kısımlarında ya da çürümekte olan ağaçların odun dokularında yaşayan türleri içeren ve en bilinen türü geyikböceği (*Lucanus cervus*) olan familya.

gezdan (Alm. *Zicklein*, n; İng. *female yearling goat*; *goatling*) **tar.** Bir yaşından iki yaşına kadar olan dişi keçiler.

gezeğen eriofit akarı (İng. *leaf vagrants eriophyoid mite*) **tar.** Bitki yüzeyinde yaşayan, ur oluşturmayan, yapraklarda, meyvelerde ve diğer bitki kısımlarında beslenmeleri sonucunda zarar meydana getiren, pas görünümü ve sarmalar oluşturan eriofit türleri; eşanlam: vagrant eriofit akarı.

gezici otlatma (Alm. *nomadische Beweidung*; Fr. *pâturage nomade*, m; İng. *nomadic grazing*) **tar.** Özellikle tarıma elverişli arazinin az olduğu yerlerde hayvanların sürüler halinde meralar arasında gezdirilerek yapılan otlatma.

gezinme alanı (Fr. *aire de promenade*, f; İng. *loafing alley*; *walking area*) **tar.** Dinlenme yerinin açık cephesi önünde hayvanların güneş ve temiz havadan yararlanmaları ve gezinmeleri için bırakılan açık alanlar.

gıda sistemi (Alm. *Lebensmittelsystem*, n; Fr. *système alimentaire*, m; İng. *food system*) **tar.** Bir nüfusu beslemek için kullanılan ekim, yetiştirme, hasat, işleme, ambalajlama, taşıma, pazarlama, atık bertarafı vb. faaliyetlerin ve altyapıların tümü.

giberellin (Alm. *Gibberellin*, n; Fr. *gibbérelline*, f; İng. *gibberellin*) **tar.** Bitkilerde yaprak ve sürgünlerin büyümesi, sapların uzaması, çimlenme ve çiçeklenme gibi birçok faaliyeti düzenleyen ve uyaran hormon; eşanlam: ciberellin.

gider (Alm. *Ausgabe*, f; *Aufwand*, m; Fr. *dépense*, f; İng. *expenditure*; *outlay*) **tar.** 1. Para ya da para yerine geçen ekonomik değerlerin belirli bir amaç doğrultusunda elden çıkartılması; eşanlam: harcama. 2. Ürün üretebilme hizmet sağlayabilmek için para ile ifade edilen ve elden çıkartılan değerlerin brüt toplamı.

gider vergisi (Alm. *Ausgabensteuer*, m; Fr. *impôt sur la dépense*, m; İng. *expenditure tax*) **tar.** Gelirin veya servetin harcanması nedeniyle alınan vergi.

gilaburu tar. 1. (Alm. *Blutbeere*, f; Fr. *baie de la viorne obie*, f; İng. *European cranberry*) Gilaburu bitkisinin çok asidik tadı nedeniyle çok az miktarda doğrudan tüketilebilen, jöle yapımında kullanılabilen sert çekirdekli meyvesi. 2. (Alm. *Blutbeere*, f; *Herzbeere*, f; Fr. *rose de Gueldre*; *viorne obier*, m; İng. *European cranberrybush*; *Guelder rose*; Lat. *Viburnum opulus*) Mürvergiller (Adoxacea) familyası üyesi, yaprağını döken, 4-5 metre boylanabilen çalı formunda, 3 loblu 5-10 cm uzunluk ve genişliğinde yaprakları olan, erselik böceklerle tozlanan, beyaz çiçekleri sürgünün ucunda 4-11 cm çapında demetler halinde bulunan, parlak kırmızı renkli 7-10 mm çapında tek ve sert çekirdekli meyve ağacı türü; eşanlam: gilaburu ağacı.

gilya (Alm. *blaues Sperrkraut*, n; İng. *blue thimble flower*; *bluehead gilia*; *globe gilia*; Lat. *Gilia capitata*) **tar.** Mızrakotugiller (Polemoniaceae) familyasının Kuzey Pasifik orijinli, ince yapraklı, mavi çiçekli, averaj topraklarda ve güneşli ortamlarda yetişen, rüzgârlara dayanıklı, çok yönlü kullanımı olan ve kesme çiçek olarak da değerlendirilen, tek yıllık ve tohumla çoğalan, önemli hibritleri de bulunan süs bitkisi.

gimnokarpik (Fr. *gymnocarpe*; İng. *gymnocarpic*; *gymnocarpous*) **tar.** 1. Bitkilerde meyvenin çiçek örtüsüne sahip olmaması durumu. 2. Sporokarplarda üretken tabaka olan himenyumun başlangıçtan itibaren açıkta olması hali.

Gine çim mozaik virüsü (Fr. *virus de la mosaïque de l'herbe de Guinée*, m; İng. *GGMV*; *Guinea grass mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, vektörü bilinmeyen, Graminae familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında cüceleşme ve açık yeşil mozaik şeklinde belirtilere neden olan potyvirus.

girdi (Alm. *Eingabe*, f; Fr. *entrée*, f; İng. *input*) **1. blşm.** Bir bilgi işlem sisteminin dışarıdan aldığı işaretler, veriler ya da dosyalar. **2. kim.** Bir kimyasal sürece beslenen madde veya enerji. **3. müh.** Bir sürece veya sisteme giren kütle ve değişik enerji türleri. **4.** (Alm. *Eingangssignal*, n; Fr. *signal d'entrée*, m; İng. *input signal*) **elk.** 1. Bir bilgi veya işaret işleyici sisteme giren bilgi veya işaret. 2. Bir devrenin ya da sistemin girişine uygulanan işaret, giriş işareti. **5.** (Alm. *Input*; *Eingang*, m; Fr. *entrant*, m; *input*, m; *intrans*, m; İng. *input*) **tar.** Herhangi bir üretim veya hizmetin yapılabilmesi için emek, sermaye, doğal kaynaklar gibi gerekli olan giderler.

girdi-çıkıktı analizi (*Alm. Einkommen-Ausgaben-Analyse; Input-Output-Analyse, f; Fr. analyse d'entrées-sorties, f; analyse d'intrants-extrants, f; İng. input-output analysis*) **tar.** Bir üretimi gerçekleştirebilmek için ihtiyaç duyulan mal ve hizmetlerin miktarı ile hedef üretim miktarı arasındaki ilişkilerin sistematik bir şekilde incelenmesi; eşanlam: girdi-çıkıktı analizi.

giriş engelleri (*Alm. Eingangsbarrieren, pl; Fr. barrières à l'entrée, pl; İng. entry barriers*) **tar.** Bir yatırım alanına girerken ve o alandan çıkarken devletin sağlamış olduğu destekler ve yardımlar.

giriş ve çıkış (*Alm. Ein-und Ausgang, f; Fr. entrée et sortie, f; İng. entry and exit*) **tar.** Bir üretim ve hizmet alanına giriş yapma ve bu üretim ve hizmet alanından değişik nedenlerden ötürü ayrılma.

giriş ve çıkış kolaylıkları (*Alm. günstige Möglichkeiten für ein-und Ausgang, pl; Fr. mécanismes de l'entrée et de la sortie, pl; İng. entry and exit facilities*) **tar.** Bir yatırım alanına girerken ve o alandan çıkarken devletin sağlamış olduğu destekler ve yardımlar.

girişimci (*Alm. Unternehmer, m; Fr. entrepreneur, m; İng. entrepreneur; esk. müteşebbis*) **1. endst.** Sosyal veya ticari fayda sağlamak amacıyla mal veya hizmet üretmek için gerekli kaynakları bir araya getiren ve risk üstlenerek iş kuran kişi. **2. tar.** Ekonomik anlamda kâr sağlamak amacıyla başkalarının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik mal ve hizmet üretmek için faaliyette bulunan kişi.

Girit mısır koçankurdu (*Fr. noctuelle du sorgho, f; İng. corn stem borer; durra stem borer; greater sugarcane borer; large corn borer; maize borer; pink corn borer; pink sugarcane borer; purple stem borer; sorghum borer; sorghum stem borer; stem corn borer; sugarcane pink borer; Lat. Sesamia cretica*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sesamia cretica* olan, erginlerinin kanat açıklığı 28-33 mm, sarımsı beyaz renkli, larvaları mısır, buğday, arpa gibi bitkilerin yaprak, gövde, koçan ve tepe püsküllerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

gizli enflasyon (*Alm. versteckte Inflation; Fr. inflation larvée, f; inflation latente, f; inflation masquée, f; İng. hidden inflation*) **tar.** Fiyatların, gelirlere göre çok düşük bir hızla artması ve bu yüzden para değerindeki düşüşün ve yaratacağı zararın faiz politikaları ile dengelenmeye çalışılması.

gizli fiyat artışı (*Alm. versteckte Preishöhung, f; versteckte Preissteigerung, f; Fr. hausse de prix masquée, f; hausse de prix subreptice, f; İng. hidden price increase*) **tar.** Ürün ve hizmet fiyatlarının değişmemesine karşın, ürün veya hizmet kalitelerinde ve/veya miktarlarında meydana gelen azalış.

gizli işsizlik (*Alm. versteckte Arbeitslosigkeit; Fr. chômage invisible, m; chômage latent, m; chômage non déclaré, m; chômage occulte, m; İng. disguised unemployment; hidden unemployment*) **tar.** Bir sektörde, istihdam edilen bir kısım çalışanın işten çıkartılmasına karşın üretimde herhangi bir azalmanın gerçekleşmemesi durumu.

gizli vergi (*Alm. verdeckte Steuer; Fr. impôt occulte; taxe cachée; taxe déguisée; İng. hidden tax*) **tar.** Ürün ve hizmet fiyatına dahil edilen vergi.

gizli virüs (*Alm. latentes Virus, n; Fr. virus latent, m; İng. latent virus*) **tar.** Konakçısında enfeksiyona yol açmadan gizlenen ve varlığı dolaylı yolla tepki verdirterek saptanabilen virüs; eşanlam: latent virüs.

gizli yedekler (*Alm. stille Reserve; Fr. réserves latentes, pl; réserves occultes, pl; İng. hidden reserve; secret reserve*) **tar.** İşletme varlıklarının bilerek düşük fiyatlandırılmasından ya da pasif kalemlerin olduğundan fazla gösterilmesinden kaynaklanan ve herhangi bir hesap üzerinden takip edilmeyen değer; eşanlam: gizli ihtiyat.

glayöl (*tar. kılıç çiçeği*) (*Alm. Gladiole, f; Schwertblume, f; Fr. glaïeul, m; İng. gladiolus; Lat. Gladiolus spp.*) **tar.** Süsengiller (Iridaceae) familyası içerisinde yer alan, anavatanı Akdeniz Havzası ve Güney Afrika olan, yaprakları kılıca benzeyen kormlu bitkiler.

glayöl tripsi (*Alm. Gladiolenthrips, m; Fr. thrips du glaïeul, m; İng. gladiolus thrips; Lat. Thrips simplex*) **tar.** Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Thrips simplex* olan, erginleri 1,2-1,7 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, ergin ve nimfleri glayöl, karanfil, nergis, süsen ve serada yetiştirilen bazı soğanlı süs bitkilerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

gleba (*Alm. Fruchtmasse, f; Gleba, f; Fr. gleba, f; glèbe, f; İng. gleba*) **tar.** Bazidyomikota bölümüne giren bazı mantarlarda, spor üreten kapalı yapıda etli iç doku.

gleyleşme (Alm. *Vergleung*, f; Fr. *gleyification*, f; İng. *gleization*; *gleyization*) **tar.** Havasız, genellikle yüksek taban suyunun yol açtığı indirgenmiş demir, mangan gibi elementlerden dolayı yeşil-mavi renk oluşumunun görüldüğü toprak horizonu.

glikofit bitkiler (Alm. *Glykophyt*, m; Fr. *glycophyte*, m; İng. *glycophyte*) **tar.** Büyümeleri için çok az sodyum tuzu içeren ortama gereksinim duyan bitkiler.

glikojen (Alm. *Glykogen*, n; Fr. *glycogène*, m; İng. *glycogen*) **1. kim.** C₆H₁₀O₅ formülünde, glikoz monomerlerinden oluşan, gerektiğinde yeniden glikoza dönüştürülen, omurgalılarda kasta ve karaciğerde bulunan dallı polisakarit zinciri. **2. tar.** 1. Amilozdan çok amilopektine benzeyen dallanmış zincirli bir polisakarit. 2. Hayvansal nişasta. 3. Hayvansal organizmada nişasta taneciklerinden çok daha küçük taneler halinde ve az miktarda bulunan, suda kolay dağılan, iyotla menekşe kırmızısı bir renk veren, nişasta gibi D-glikoz polimeri olan, D-glikoz birimlerinin 1,4 α, dallanma noktalarının ise 1,6 α glikozit bağları ile bağlanmaları sonucu oluşan ve daha çok karaciğer ve kaslarda olmak üzere hayvansal hücrelerin hepsinde depo maddesi olarak bulunan bir homopolisakarit.

glikolik asit (Alm. *Glycolsäure*, f; *Hydroxyessigsäure*, f; Fr. *acide glycolique*, m; *acide hydroxyacétique*, m; İng. *glycolic acid*; *hydroxyacetic acid*) **tar.** Bitkilerde ışık solunumu ve fotosentezde görev alan, formülü C₂H₄O₃ olan, renksiz, kokusuz, nemsever, kristalimsi bir asit.

glikoneogenez (Alm. *Glukoneogenese*, f; *Neubildung*, f; *Neubildung von Glukose*, f; Fr. *gluconéogénèse*, f; İng. *gluconeogenesis*) **tar.** Canlılarda laktat, gliserin gibi karbohidratlı olmayan karbon substratlardan glikoz üretimine yol açan metabolik yolak; bitkilerde, özellikle de fidelerde asetat gibi yağlı asitleri karbon kaynağına dönüştüren birincil mekanizma.

glikoprotein (Alm. *Glykoprotein*, n; Fr. *glicoprotéine*, f; *glucoprotéide*, m; İng. *glucoprotein*; *glycoprotein*) **1. deri.** Proteinlerin karbohidratlara değerlik bağları ile bağlanarak birlikte oluşturdukları ve dericilik açısından uzaklaştırılması gereken bileşik protein. **2. tar.** Yumurta albümini ve bazı serum albüminleri gibi proteinlerin karbohidratlarla kovalent bağlarla birleşmesiyle oluşan bileşik protein.

gliya hücresi (Alm. *Gliazelle*, f; Fr. *cellule gliale*, f; İng. *glia cell*) **tar.** Nöronları kaplayan veya birbirinden ayıran, aynı zamanda besleyen besin maddelerini içeren ve sinirsel iletimdeki iyon dengesinde de rol alan salgıları üreten hücreler.

glutasyon (Alm. *Glutathion*, n; Fr. *glutathione*, m; İng. *glutathione*) **tar.** Bitkilerde, hayvanlarda, funguslarda ve bazı bakterilerde bulunan, glutamat, sistein ve glisin amino asitlerinden oluşmuş, ağır metallerin, serbest radikaller, peroksitler ve ağır metallerin yol açtığı hücre yıkımını önleyen, tripeptit yapıda önemli bir antioksidan bileşik; eşanlam: glutasyon.

glükozit (Alm. *Glucosid*, n; Fr. *glucoside*, m; İng. *glucoside*) **tar.** Siyanojenik ve fenolik glikozitler örneğinde olduğu gibi bazı bitkilerin savunma sisteminin ana bileşikleri olan, glikozun parçalanması ile oluşan bileşikler.

glütamatdehidrogenaz (Alm. *Glutamatdehydrogenase*, f; Fr. *glutamate déshydrogénase*, f; İng. *glutamate dehydrogenase*) **tar.** Bitkilerde amonyum azotunun özümsemesini sağlayan, koşullara bağlı olarak glutamattan α-ketoglutarata ve amonyağa dönüşüme ya da tersi yönde dönüşüme yol açan enzim.

gnatozoma kapsülü (Fr. *capsule céphalique*, f; İng. *gnathosomatal capsule*; *gnathosomatic capsule*) **tar.** Özellikle *Tarsonemidae* türlerinde ve bazı *Prostigmatic* akarlarda kelat ve pedipalpusun kaynaşmasıyla meydana gelen yapı.

gnotobiyotik (Alm. *gnotobiotisch*; Fr. *gnotobiotique*; İng. *gnotobiotic*) **tar.** Mikroorganizma bulaşması olmadan canlılar üzerinde, mikroorganizmaların bulunmadığı veya sadece bilinen ya da belirtilen mikroorganizmalar ile ilişkili olan organizmalar ya da koşullar.

gonadosomatik indeks (Alm. *gonadosomatischer Index*; Fr. *indice gonadosomatique*, m; İng. *gonadosomatic index*) **tar.** Balıklarda yumurtlama zamanının belirlenmesinde kullanılan, gonad ağırlığının vücut ağırlığına göre yüzde ifadesi.

gonadotropik hormon (Alm. *gonadotropes Hormon*; Fr. *hormone gonadotrope*, f; İng. *gonadotropic hormone*) **tar.** Hipofiz ön lobundan üretilen, dişi ve erkekte gonatları uyaran, folikül uyarıcı hormon (FSH) ve luteinleştirici hormona (LH) verilen isim; eşanlam: gonat uyaran hormonlar.

gonadotropik hormon salgılatıcı hormon (*Alm. Gonadotropin-Releasing-Hormon, f; Fr. hormone libérant la gonadotrophine, f; facteur de libération de la gonadotrophine, m; İng. gonadotropin-hormone releasing factor; gonadotropin-releasing hormone*) **tar.** Hipotalamusta nörosekretör hücreler tarafından üretilerek hipofiz bezinin ön lobundan FSH ve LH'nin salımını uyaran, plazmadaki yarı ömrü 2-12 dk arasında değişen, buserelin, histerelin, nafarelin gibi sentetik benzerleri üretilmiş olan, genellikle damar içi, deri altı ve burun yoluyla kullanılan ve klinikte, ineklerde yumurtalık kistlerinin sağaltımı, buzağılama ile ilk kızgınlık arasında geçen süreyi kısaltma, koyun ve keçilerde mevsim dışı gebeliği teşvik etme gibi amaçlarla kullanılan dekapeptit yapısındaki bir hormon; eşanlam: Gn-RH.

gonat hormonu (*Alm. Gonadenhormon, n; Fr. hormone gonadique, f; İng. gonadal hormone*) **tar.** Dişi hayvanda ovaryumlar ve erkek hayvanda testislerden üretilen hormonlar; eşanlam: cinsiyet hormonu.

gonopodyum (*Alm. Gonopodium, n; Fr. organe copulateur, m; İng. gonopodium; Lat. gonopodium*) **tar.** İç döllenme yapan bazı kemikli balıkların erkeklerinde anal yüzgeçlerinde bulunan çiftleşme organı.

gossipol (*Alm. Gossypol, n; Fr. gossypol, m; İng. gossypol*) **tar.** Pamuk tohumunda %0,4-2,5 arasında bulunabilen, ısı ve çözücü maddelerden olumlu etkilenmekle birlikte küspesinde de rastlanabilen, özellikle kanatlılar, domuz ve atlar olmak üzere tüm hayvanlarda zehirli etki gösteren polifenol bileşik; eşanlam: gosipol.

göbek kordonu (*Alm. Nabelschnur, f; Fr. cordon ombilicale, m; İng. navel cord; umbilical cord*) **tar.** Fetüsün göbek bağı ile plasenta arasında uzanan ve içinden atar ve toplardamarların geçtiği belirli uzunluktaki kordon.

göbekbağı (*Alm. Funiculus, m; Samenstielchen, n; Fr. funicule; İng. funiculus*) **tar.** 1. Kuş yuvası mantarlarında (Nidulariaceae) huni biçimindeki bazidiyokarpların içindeki peridyoller peridyuma bağlayan ince ip şeklindeki yapı. 2. Patates, yerelması ve benzeri bitkilerin toprak altındaki yumru köklerin uç kısmında yumruyu oluşturan organa stolon, stolonu yumruya bağlayan sap. 3. Tohum taslağı (ovule) ya da tohumu plasentaya (ovaryum duvarı) bağlayan sap.

göbekçik (*Alm. Hilum, n; Fr. hile, m; İng. hilum; Lat. hilum*) **tar.** 1. Damar ve sinirlerin organa girip çıktığı hafif çöküntülü olan yeri. 2. Nişasta taneciklerinde halkalanmaların ortası, hilum. 3. Tohum taslağı sapının tohuma bağlandığı yer ve/veya sap ayrıldıktan sonra tohum üzerinde kalan iz.

göbekçik rengi (*Alm. Hilumfarbe, f; Fr. couleur du hile, f; İng. hilum color*) **tar.** Özellikle baklagil tohumlarında bir çeşit tanılama kriteri olarak yararlanılan siyah, kahverengi, sarı veya gri gibi renklere biri.

göç (*teks. migrasyon*) (*Alm. Abwanderung, f; Migration, f; Fr. migration, f; İng. migration*) **1. deri.** Deri bünyesinde bulunan bazı bileşenlerin ya da üretimde kullanılan kimyasal maddelerin deride yerdeğişimi. **2. teks.** Tekstil terbiye maddelerinin ve diğer kimyasalların, uygulandığı tekstil malzemesi içerisinde yerdeğişimi. **3. gıda.** Ambalaj materyalindeki bileşiklerin gıda maddesine, gıdanın yağlı, asitli vb. olması gibi özelliği, temas sıcaklığı, süresi ve alanına bağlı olarak gerçekleşen kütle transferi. **4. tar.** Bir grubun bir popülasyondan diğer bir popülasyona gitmesi ve bu suretle genetik bilginin taşınması.

göçmen balık (*Alm. Wanderfisch, m; Fr. poisson migratoire, f; İng. migratory fish*) **tar.** Yaşamlarının bir bölümünü denizlerde ve bir kısmını iç sularda geçiren ve bu iki su kütlesi arasında genellikle üreme için göç eden balıklar.

göğüs (*Alm. Brustkorb, m; Thorax, m; Fr. corselet, m; thorax, m; İng. midsection; thorax*) **tar.** 1. Böceklerde embriyonal gelişim döneminde, pro, mezo ve metatoraks olarak adlandırılan üç segmentten meydana gelen, her bir segmentinde bir çift bacağı bulunan, kanatların çoğunlukla ikinci ve üçüncü segmentte, nadiren de sadece ikinci segmentte yer aldığı, bazı türlerde de kanatsız olan böcek vücudunun orta kısmı. 2. Hayvanlarda baş ile karın arasındaki vücut bölümü; eşanlam: toraks.

göğüs çevresi 1. (*Alm. Brustumfang, m; Fr. circonférence de la poitrine, f; périmètre thoracique, m; tour de poitrine, m; İng. chest girth; chrest circumference*) **tar.** Memeli hayvanda, cidago ve sternumdan geçen ve göğsü tamamen çevreleyen ölçü. **2.** (*Alm. Brustumfang, m; Fr. tour de poitrine, m; İng. breast girth*) **teks.** Mezuranın göğsün en yüksek noktasından yere paralel olarak vücudu sarmasıyla alınan ölçü.

göğüs derinliği 1. (*Alm. Brusttiefe, f; Fr. profondeur mamelonnaire, f; profondeur thorax, f; İng. chest depth*) **endst.** Giysi tasarımı uygulamalarında olduğu gibi ürün, araç-gereç tasarımıda yararlanılan, ölçümü kişi ayakta dik pozisyonunda ve normal şekilde nefes alıp verirken yapılan, erkeklerde göğüs ucu seviyesinde; kadınlarda dördüncü kaburganın göğüs kemiğiyle birleştiği seviyede ölçülen, göğsün ön ve arka kısmı arasındaki

yatay mesafe. **2.** (*Alm. Brusttiefe, f; Fr. profondeur de poitrine, f; İng. chest depth*) **tar.** Memeli hayvanda, cidago ile göğüs kemiği arasındaki düşey uzaklık.

göğüs genişliği 1. (*Alm. Brustweide, f; Fr. largeur thorax, f; İng. chest breadth*) **endst.** Giysi tasarımı uygulamalarında olduğu gibi ürün, araç-gereç tasarımı yararlanılan, ölçümü kişi ayakta dik pozisyonunda, normal şekilde nefes alıp verirken ve kollar yanda doğal bir biçimde sarkıtılmışken yapılan, erkeklerde göğüs ucu seviyesinde; kadınlarda dördüncü kaburganın göğüs kemiğiyle birleştii seviyede ölçülen yatay göğüs mesafesi. **2.** (*Alm. Brustbreite, f; Fr. largeur de poitrine, f; İng. chest width*) **tar.** Memeli hayvanda, kürek kemikleri arkasında bulunan çukurluklar arası uzaklık. **3.** (*Alm. Brustweite, f; Fr. largeur poitrine, f; İng. bust width*) **teks.** Ön bedende, göğüs eksenini üzerinde kolun gövde ile birleştii noktadan iki göğüs arasındaki orta noktaya kadar olan yatay ölçü.

göğüs kemiği (*Alm. Brustbein, n; Sternum, n; Fr. sternum, f; İng. breastbone; sternum*) **tar.** Balık ve kurbağalar dışında, omurgalı hayvanlarda göğsün alt orta tarafında bulunan, kaburga ve omuz kemeri ile bağlı bir veya birkaç kemik ya da kırıkdağlı parçadan oluşan bir kemik yapısı.

göğüs tahtası (*İng. breast board*) **tar.** Sığırın durağın ön tarafına doğru yatmalarını engellemek amacıyla durak tabanından 20-30 cm yüksekte ve düşeyle 30-45° aç yapacak biçimde yerleştiren ahşap malzeme.

göğüs uzunluğu (*Alm. Brustlänge, f; Fr. longueur de poitrine, f; İng. chest length*) **tar.** Memeli hayvanda, omuz ucundan son kaburganın bitimine kadar olan uzaklık.

göğüs yüzgeci (*Alm. Brustflosse, f; Fr. nageoire pectorale, f; İng. pectoral fin; Lat. pectoralem pinna*) **tar.** Balıklarda, başın arkasında her iki tarafta bulunan, büyüklüğü ve şekli balık türlerinin yaşama koşullarına göre değişen çift halde bulunan yüzgeç; eşanlam: pektoral yüzgeç.

gök etsineği (*Alm. blaue Schmeißfliege, f; Brummer, m; Fr. mouche bleue, f; mouche à viande, f; İng. bluebottle fly; bottlebee; Lat. Calliphora vomitoria*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının göksinekler (Calliphoridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Calliphora vomitoria* olan, erginleri 10-14 mm boyunda, yeşilimsi mavi renkte, erginleri polen ve nektar, larvaları hayvan ölüleriyle beslenen ve adli sorunların çözümünde yararlanılan böcek türü.

Gökçeada koyunu (*Alm. Imbros Schaf, n; Fr. mouton Imbros; İng. Imbros sheep*) **tar.** Türkiye'de Gökçeada, Çanakkale ve Kuzey Batı Anadolu bölgesinde yetiştiriciliği yapılan, vücut rengi beyaz olmakla birlikte göz, ağız, burun ucu, kulak ve ayaklarında siyah lekeler bulunabilen, dişileri boynuzsuz, erkekleri kuvvetli spiral boynuzlu, küçük yapılı, yağsız, ince ve uzun kuyruklu ve kombine verim yönlü yerli koyun ırkı; eşanlam: İmroz koyunu.

gök nar çiçekseveni (*Lat. Anthaxia helvetica*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia helvetica* olan, 5-8 mm boyunda, metalik bronz renkteki erginleri köknar, çam, ardıç ve ladin ağaçlarının çiçekleriyle, larvaları ise dal ve gövdelerde tüneller açarak beslenen böcek türü; eşanlam: köknar çiçekseveni.

gök nar hortumluböceği (*Alm. Tannenrüsselkäfer, m; İng. European silver fir weevil; Lat. Pissodes piceae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pissodes piceae* olan, erginleri 7-10 mm boyunda, kahverengi, üzeri sarı pullu olup ergin ve larvaları göknar ve ladin türlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

gök nar küçük kabukböceği (*Alm. gekörnter Tannenborkenkäfer; kleiner Tannenborkenkäfer; Fr. petit bostryche du sapin, m; İng. fir bark beetle; small fir bark beetle; Lat. Cryphalus piceae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Cryphalus piceae* olan, erginleri 1,1-1,8 mm boyunda, koyu kahverengi, üzeri kıllı olup ergin ve larvaları köknar, ladin, sedir ve çam türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren ve ağaçları kurutabilen böcek türü.

gök nar maskelibiti (*Alm. Weißtannentrieblaus, f; Fr. puceron des pousses du sapin, m; İng. balsam twig aphid; Lat. Mindarus abietinus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Mindarus abietinus* olan, erginleri 1,8-3,3 mm boyunda, yeşilimsi kahverengi, ergin ve nimfleri göknar ve ladin fidan ve ağaçlarının taze sürgünlerindeki yapraklarla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

gök nar odunarı (*Alm. gelbe Fichtenholzwespe, f; Fr. guêpe du bois, f; İng. siricid woodwasp; Lat. Urocerus augur*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının odunarıları (Siricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Urocerus augur* olan, erginleri 17-40 mm boyunda, baş ve göğüs siyah renkli, karın koyu kahverengi ve sarı bantlı olup

larvaları köknar ağaçlarının odun ve kerestelerinde galeriler açarak zarar veren böcek türü; eşanlam: köknar odunarısı.

göknar öz çürüklüğü (*İng. fir hearth rot*) **tar.** Göknar (*Abies spp.*) ve diğer bazı ibreli ağaçlarda kökten başlayarak odun özünü çürüterek bitkileri öldüren, *Heterobasidion annosum* adlı fungus tarafından oluşturulan hastalık.

göknar süslüböceği (*Alm. erzfarbener Nadelholz-Prachtkäfer; Lat. Buprestis haemorrhoidalis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Buprestis haemorrhoidalis* olan, erginleri 15-20 mm boyunda, bronzumsu yeşil renkte ve sarı benekli, larvaları çam, köknar ve ladin ağaçlarının dal ve gövdelerinde galeriler açarak beslenen böcek türü.

göknar tohumarısı (*Lat. Megastigmus suspectus*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının tohumarıları (Torymidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Megastigmus suspectus* olan, erginleri 4,3-4,9 mm boyunda, siyah renkli, larvaları köknar tohumlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: köknar tohumarısı.

göknar yaprakbiti (*Lat. Elatobium momii*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Elatobium momii* olan, erginleri 1,5-1,7 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri göknar ağaçlarının yapraklarında beslenen böcek türü.

göksinekler (*Alm. Schmeißfliegen, pl; Fr. mouches vertes et bleues, pl; İng. blow-flies; blow flies; bluebottles; carrion flies; cluster flies; greenbottles; Lat. Calliphoridae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, larvaları döküntüler, leş ve pislikler içinde yaşayan, bazı türleri hastalık taşıyan, bazı türleri hayvanlarda yaralar oluşturan familya.

Göksun cambazböceği (*Lat. Agriotes goksunensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agriotes goksunensis* olan, erginleri 10 mm boyunda, kahverengi, Göksun çevresinden toplanan örneklerle dayalı olarak bilim dünyasına tanıtılmış böcek türü.

göl soğanı (*Alm. Schneefloke, f; Fr. flocon de neige, m; İng. snowflake; Lat. Leucojum aestivum*) **tar.** Nergisgiller (Amaryllidaceae) familyası içerisinde yer alan, kardelene benzemekle beraber, ondan daha boyulu ve ayrı bir cins (*Leucojum*) ait olan, sulak alanları tercih eden, kesme çiçek olma potansiyeline sahip soğanlı beyaz renkli çiçekleri olan çok yıllık bitkiler.

gölet (*Alm. Teich, m; Fr. étang; İng. pond*) **tar.** Doğal bir şekilde oluşmuş ya da birikinti sularının bir set ardında toplanmasıyla yapay olarak oluşturulan, genellikle sığ, küçük çaplı göl; eşanlam: gölek.

gölevez mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque du taro, m; İng. dasheen mosaic virus; DsMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleriyle kalıcı olmayan şekilde ve özsu ile taşınan, sadece Araceae familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında mozaik, yapraklarda bükülme şeklinde belirtiler oluşturan potyvirus; eşanlam: tora mozaik virüsü, kolakas mozaik virüsü.

gölgeden kaçınma (*Alm. Schattenflucht, m; Fr. évitement d'ombre, m; İng. shade avoidance*) **tar.** Başka bir bitkinin gölgesine giren bir bitkinin belirli bir yönde uzama, çiçeklenme zamanının değişmesi, tepe baskınlığının artması gibi gösterdiği olumsuz koşulların etkisini azaltma davranışı.

gölgelik (*Alm. Schattenkonstruktion, f; Fr. ombrière, f; structure d'ombrage, f; İng. shade structure; sun shade*) **tar.** Sığır, koyun, keçi, tavuk gibi çiftlik hayvanlarının dışarıda yağmur, kar ve güneşin etkisinden korunmaları amacıyla kullanılan dört tarafı açık üstü kapalı yapılar.

göllendirme sulama (*Alm. Überschwemmung-Bewässerung, f; Fr. irrigation par inondation, f; irrigation par submersion, f; İng. flood irrigation*) **tar.** Suyun tava ya da karıklar içerisinde göllendirilmesi ile yapılan sulama.

gölük tar. Beş yaşından büyük olan ve yük ve çeki (koşum) işlerinde kullanılan dişi at.

gömlek (*Alm. Häutung, f; Mauser, f; Fr. mue, f; İng. molt*) **tar.** Eklembacaklı hayvanlarda gömlek değişimi sürecinde evre geçişlerinde ayrılıp atılan kütikulanın tamamı.

gömüleme (*Alm. Hortung, f; Horten, n; Fr. thésaurisation, f; accaparement, m; İng. hoarding*) **tar.** Paranın, yatırım yapılmadan ya da dolaşıma sokulmadan saklanması.

gömülü virüs (*İng. occluded virus; occlusion-derived virus; ODV*) **tar.** Bakulovirüs enfeksiyon döngüsünde, ağız yoluyla alınan protein cisimciklerinin böcek midesinde çözülmesiyle birlikte açığa çıkarak mide epitel hücrelerinde enfeksiyon başlatan virüsün birincil fenotipi, temel enfeksiyon kaynağı.

gönüllü işsizlik (*Alm. freiwillige Arbeitslosigkeit; Fr. chômage volontaire, m; İng. voluntary unemployment*) **tar.** Kişilerin çalışma yaş ve yeteneğinde olmalarına karşın, geçerli ücret düzeyini, çalışma koşullarını beğenmedikleri için işi kabul etmemesi ya da bu yüzden işten ayrılması ile meydana gelen işsizlik.

göreceli uyum değeri (*Alm. relative Fitness, f; Fr. valeur sélective relative, f; İng. relative fitness*) **tar.** Bir bireyin veya genotipin mutlak seçim değerinin popülasyondaki en yüksek seçim değerine oranı.

götürü vergi (*Alm. Kopfsteuer, f; Pauschalsteuer, f; Steuerpauschale, f; Fr. impôt forfaitaire, m; İng. lump-sum tax*) **tar.** Vergi mükellefinin gerçek matrahını dikkate almadan genel bir takdir ile belirlenen vergi.

gövde oyuklaşması (*Fr. striures du bois, pl; İng. stem-pitting*) **tar.** Bitkinin gövdesinde çökükler şeklinde karakterize edilen, bazı viral hastalıkların bir belirtisi.

göz aşısı (*Alm. Okulation, f; Fr. écoussonage, m; İng. budding; graft budding*) **tar.** Bitkilerin aşılınması işleminde, tek bir gözün, etrafında bulunan kabuk veya kabukla birlikte odun dokusuna ait parça ile alınması ve anaca takılması ile gerçekleştirilen aşılama teknikleri.

gözenekli alan (*İng. area porosa*) **tar.** Genellikle çürükçül yaşayan Oribatida grubu akarlarda sırt bölgesinde kütükulada görülen ve solunumda da rol oynayan, yuvarlak veya oval görünümü, küçük por benzeri, kaba görünümü ve salgı bezleriyle bağlantısı bulunan alanlar dizisi; eşanlam: proz alan.

gözenekli dipkurdu (*Lat. Capnodis porosa*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Capnodis porosa* olan, grimsi siyah renkli, 25-30 mm uzunlukta, erginleri badem ve diğer bazı sert çekirdekli bitkilerin yaprak ve sürgünleriyle, larvaları ise kökboğazında ve kökte açtığı galeriler içinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

gözkelebeği (*İng. European peacock; peacock butterfly; Lat. Inachis io*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının alacakelebekler (Nymphalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Inachis io* olan, erginlerinin kanat açıklığı 50-55 mm, kanat zemini parlak kırmızı renkli, üzeri sarı, siyah ve mavi renkli göz şeklinde lekelerle sahip, larvaları ısırganotu ve şerbetçiotu bitkileriyle beslenen böcek türü.

gözlem değeri (*Alm. Beobachtungswert, m; Fr. valeur observée; İng. observed value*) **1. müh.** Bir gözlem ya da denemenin sonunda elde edilen değer. **2. tar.** Biyometride, deneme birimlerinin her birinden elde edilen nicel veya nitel değer.

gözlenmiş yumurta (*Alm. angebrütetes Ei, n; Fr. oeufs embryonnés, pl; oeufs nucléés, pl; İng. eyed egg*) **tar.** Yumurtanın döllenmesinden sonra saydam yumurta kabuğu altında, embriyo üzerinde iki siyah göz noktasının belirgin olduğu evre.

gözlükotu (*Alm. Augentrost, m; Fr. euphrase, f; İng. eyebright; Lat. Euphrasia officinalis*) **tar.** Sıracagiller familyasına ait olan, kırlarda kendiliğinden yetişen, 5-20 cm boylanabilen, yaz ortasından sonbaharın sonuna kadar çok sayıda açan mor ya da sarı lekeli beyaz küçük çiçekleri olan, tohumla çoğalan, otacılıkta kullanılan bir yıllık otsu bitki.

gözsinekleri (*Alm. Augenfliegen, pl; İng. big-headed flies; Lat. Pipunculidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, çok iri gözlere ve başa sahip, gelişimlerini bazı böcekler içinde tamamlayarak onların çoğalmasını engelleyen böcek türlerini içeren familya.

gözüsaplısinekler (*Alm. Stielaugenfliegen, pl; İng. stalk-eyed flies; Lat. Diopsidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, gözleri sapsı bir uzantı ucunda bulunan, erginleri bitkisel özsular, larvaları ise çürümekte olan ya da canlı bitkisel besinlerle beslenen türleri içeren familya.

gözyaşıotu (*Alm. Hiobsträne, f; Hiobstränengras, n; Fr. coix, m; larmes de Job, pl; İng. Job's tears; Lat. Coix lacryma-jobi*) **tar.** Buğdaygiller (Poaceae) familyasına ait, anavatanı Doğu Hint adaları ve Asya'nın bazı bölgeleri olan, tohumla çoğalan, tahıl olarak da yetiştirilebilen, tek yıllık, otsu bir süs çimi.

Gram negatif bakteriler (*Alm. gramnegative Bakterien, pl; Fr. bactéries à Gram négatif, pl; İng. Gram negative bacteria*) **tar.** Hücreleri farklılaştırmak amacıyla yapılan Gram boyama yöntemi sırasında kristal menekşe boyasını tutmayan ve böylece ayırt edilebilen bakteriler.

Gram pozitif bakteriler (*Alm. grampositive Bakterien, pl; Fr. bactéries à Gram-positif, pl; İng. Gram positive bacteria*) **tar.** Hücreleri farklılaştırmak amacıyla yapılan Gram boyama yöntemi sırasında kristal menekşe boyasını tutan ve böylece ayırt edilebilen bakteriler.

granum (*Alm. Granum, n; Fr. granum, m; İng. granum*) **tar.** Kloroplastların tilakoyit zarlarının üst üste gelerek yığınlar oluşturduğu, fotosentezin ışık tepkimelerinde görev alan yapı.

granül formulation (*Fr. formulation en granule, f; İng. granule formulation*) **tar.** Etkili madde miktarı genellikle %1-15 olan, etkili maddenin kil veya öğütülmüş ceviz kabuğu ya da mısır koçanı gibi bitkisel kökenli dolgu maddelerine emdirilmesi ya da dolgu maddelerinin yüzeyini kaplaması suretiyle elde edilen, partiküllerinin daha büyük ve ağır oluşuyla toz formülasyonlardan ayrılan, suda çözülmeyen, katı pestisit formülasyonu tipi.

granüle makinesi (*Alm. Schneidmühle; Granülmühle, f; Fr. granulateur, m; İng. granulating machine; granulator*) **1. müh.** Büyük malzeme parçalarını ve atık kalıp materyalini tanecikler haline getirmeye yarayan değirmen; eşanlam: granulatör. **2. tar.** Hayvan yemi üretim tesislerinde, çubuk halinde soğutucudan çıkan yemlerin, valsler arasında hayvanların yiyebileceği boyutta parçacıklara kırılmasını sağlayan pelet makinesinin tamamlayıcısı makine.

granüllü endoplazmik retikulum (*Alm. granuläres endoplasmatisches Retikulum, n; Fr. réticulum endoplasmique granulaire, m; réticulum endoplasmique rugeux, m; İng. granular endoplasmic reticulum; rough endoplasmic reticulum*) **tar.** Ökaryot hücrelerin sitoplazmasında üzerlerinde ribozom taşıyan, dağınık ya da kümeler halinde bulunan, sentezlenen salgı ya da zar proteinlerinin taşınmasında, depolanmasında görev yapan, yassı keseler halinde görülen bir organel; eşanlam: granüllü ER.

granülosit (*Alm. Granulozyt, m; polymorphkerniger Leukozyt, m; Fr. granulocyte, m; leucocyte polynucléaire, m; polymorphonucléaire, m; polynucléaire, m; İng. granular leukocyte; granulocyte; granulocytic leukocyte; polymorphonuclear leukocyte; polynuclear leukocyte*) **1. biyom.** Kırmızı kemik iliğinde üretilen, parçalı çekirdekli, sitoplazmasında granüller içeren ve bu granüllerin boyanma niteliğine göre bazofil, eozinofil ve nötrofil olmak üzere üç tipi bulunan akyuvar; eşanlam: granüllü akyuvar, polimorfonükleer lökosit. **2. tar.** Böceklerde kan hücreleri içinde bulunan, küçük çekirdeklerinin etrafında çok sayıda granül içeren, ince uzun yalancı ayakları olabilen, böcek vücuduna giren yabancı maddelerle ilk karşı karşıya gelip üzerlerine granüller içeriklerini bırakarak plazmatositlerin aktivasyonunu sağlayan, nodül ve kapsül meydana getiren hücre tipi.

granülsüz endoplazmik retikulum (*Alm. agranuläres endoplasmatisches Retikulum; Fr. réticulum endoplasmique agranaire, m; réticulum endoplasmique lisse, m; İng. agranular endoplasmic reticulum; smooth endoplasmic reticulum*) **tar.** Ökaryot hücrelerin sitoplazmasında bulunan, üzerlerinde ribozom bulunmayan, genellikle küçük kesecikler halinde dağınık ya da belli bölgelerde toplanmış görülen, steroid, lipid ve karbonhidrat sentezleyen hücrelerde bol bulunan bir organel; eşanlam: granülsüz ER.

gravitropizm (*Alm. Gravitropismus, m; Fr. gravitropisme, m; géotropisme, m; İng. geotropism; gravitropism*) **tar.** Bitkilerin ve fungusların yerçekiminden etkilenmesi, yerçekimi doğrultusunda yönelmeleri.

greyluft bkz. tar. altıntop.

gri ağkanatlı tahtakurusu (*Lat. Tingis grisea*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağkanatlı tahtakuruları (Tingidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tingis grisea* olan, peygamberçiçeği bitkileriyle beslenen böcek türü.

gri uzun tahtakurusu (*Lat. Emblethis griseus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Emblethis griseus* olan, erginleri 5,5-6,5 mm boyunda, saman renkli böcek türü.

gri yaprak tahtakuruları (*Alm. Meldenwanzen, pl; Fr. piésmatidés, pl; İng. ash-grey leaf bugs; Lat. Piesmatidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, gri renkli, oval vücutlu, şekerpancarı, horozibiği gibi bitkilerle beslenen türleri içeren ve en bilinen türü pancar tahtakurusu (*Piesma quadratum*) olan familya.

gri yumuşak koşnil (*İng. grey citrus scale; Lat. Coccus pseudomagnoliarum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniler (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Coccus pseudomagnoliarum* olan, dişileri 2,4-7

mm uzunluğunda, 1,4-3,5 mm genişliğinde, gri renkli, üzeri siyahımsı lekeli, ergin ve nimfleri turuncgiller, nar, ceviz ve bazı süs bitkilerinin yaprak, dal ve sürgünlerinde beslenip ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

grirenkli dikenli tahtakurusu (*Alm. fleckige Brutwanze, f; İng. parent bug; Lat. Elasmucha grisea*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının dikenli tahtakuruları (Acanthosomatidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Elasmucha grisea* olan, erginleri 8-12 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, göğüs kısmında öne doğru uzamış dikensi uzantı taşıyan, huş ağaçlarında beslenen böcek türü.

grirenkli taklaböceği (*Lat. Aeoloides grisescens*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aeoloides grisescens* olan, buğday, mısır gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

grirenkli yassıbacaklı tahtakurusu (*Lat. Cercinthus griseus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yassıbacaklı tahtakuruları (Coreidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cercinthus griseus* olan, gri renkli, ergin ve nimfleri bitkilerin yaprak, sap ve tohumlarıyla beslenen böcek türü.

grit (*Alm. Grit, n; Fr. gravier, m; İng. grit*) **tar.** Kanatlılarında yemin taşlıkta parçalanmasına veya öğütülmesine katkıda bulunan istiridye kabuğu, mermer tozu, kum ve çeşitli granit ürünleri; eşanlam: mide taşları.

gritüylü cambazböcek (*Alm. mausgrauer Sandschnellkäfer, m; Fr. lacon souris, m; Lat. Agrypnus murinus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrypnus murinus* olan, erginleri 11-18 mm boyunda, gri renkli, larvaları buğdaygiller, patates, sebze, orman ve süs bitkilerinin fide köklerinde, erginleri de gül ve asma sürgünlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

gros enerji bkz. tar. brüt enerji.

guanin (*Alm. Guanin, f; Fr. guanine; İng. guanine*) **tar.** Nükleik asitlerin yapısında bulunan, pürin grubundan çift halkalı olup iki eksenli DNA molekülünde pirimidin grubundan tek halkalı sitozin ile eşleşen, sembolü G ve kimyasal formülü $C_5H_5N_5O$ olan bir pürin bazı.

guano (*Alm. Guano, m; Fr. guano, m; İng. guano*) **tar.** Deniz kuşlarının ve yarasaların dışkılarıyla oluşan, azot, fosfor ve potasyum bileşiklerince çok zengin gübre elde edilen organik kaynak.

gubernakulum (*Alm. Gubernaculum, n; Fr. gubernaculum, m; İng. gubernaculum*) **tar.** Erkek nematodlarda üreme sisteminde spikül (çiftleşme organı)'ün hemen altında yer alan ve spikülün hareketlerine yardımcı olan kaslı bir yapı.

gurk olma (*Alm. Brütigkeit, f; Brutlust, f; Fr. envie de couver, f; fièvre de couver, f; İng. broodiness*) **tar.** Dişi kanatlı hayvanların, yumurtladıkları yumurtaların üzerine yatıp civciv çıkarmak için sergiledikleri üreme davranışı.

guyot (*Alm. Guyot-Erziehung, f; Fr. taille Guyot, f; İng. Guyot pruning*) **tar.** Telli terbiye sisteminde belirli bir gövde yüksekliği üzerinde, her iki yönde karşılıklı olarak kısa ve uzun budanan dört adet bir yıllık daldan meydana gelen asmalara özgü terbiye şekli.

gübre (*Alm. Düngemittel, n; Fr. engrais, m; İng. fertilizer; manure*) **tar.** Bitki büyüme ve gelişmesini artırmak, ürün miktarını çoğaltmak, kalite özelliklerini iyileştirmek amacıyla toprağa, suya ve bitkiye uygulanan, içerisinde bir veya birkaç besin maddesini bir arada bulunduran anorganik veya organik bileşik.

gübreleme (*biyom. fertilizasyon*) (*Alm. Düngung, f; Fr. fumure, f; fumage, m; İng. fertilization; fertilizing*) **tar.** Bitkisel üretimde amaçlanan verim ve kaliteye ulaşmak için içerisinde bir veya birden fazla besin maddesi bulunan anorganik veya organik bileşiklerin toprağa, suya verilmesi ya da bitkiye uygulanması.

gübreleme yöntemi (*Alm. Befruchtungsmethode, f; Fr. méthode de fertilisation, f; programme de fumure, m; İng. fertilization method*) **tar.** Gübrelerin serpmeye, sıra üzerinde, belli bir derinlikte ve bitkiye belli bir yakınlıkta, banda, baş ve üst gübre olarak püskürtülerek toprağa ve yapraklara ya da sulama suyu ile karıştırılarak verme gibi değişik koşullarda ve bitkilere yarayışlı şekilde uygulanan yöntemler.

gübrelik (*Alm. Dunghaufen, m; Fr. tas de fumier, m; İng. dunghill; midden*) **tar.** Özellikle ahır gübresinin gübre uygulama zamanına kadar bitki besin maddelerinin en iyi şekilde korunabilmesi için her türlü iklim ve çevre koşullarına karşı muhafaza edildiği yer.

güdükçekirge (*Lat. Arcyptera labiata*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Arcyptera labiata* olan, erginleri 21-45 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri çayır ve mera bitkileri başta olmak üzere birçok bitkiyle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

güdümlü ekonomi (*Alm. gelenkte Wirtschaft; gesteuerte Ökonomie; Fr. économie planifiée; İng. command-directed economy; guided economy*) **tar.** Denetim, düzenlenme ve örgütlenmenin merkezi bir otorite tarafından üstlenildiği ekonomi.

gül çiçekseveni (*Lat. Anthaxia fulgurans*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia fulgurans* olan, mavimsi yeşilimsi renkte ve 5-7 mm boyundaki erginleri kiraz, elma, erik ve kızılıcak gibi ağaçların çiçekleriyle, larvaları ise sürgün ve dallarında galeriler açarak beslenen böcek türü.

gül filizarısı (*Lat. Syrysta parreyssi*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının saparıları (Cephididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Syrysta parreyssi* olan, erginleri 18-20 mm boyunda, parlak siyah renkte, vücutları üzerinde kirlili sarı renkli üçgen biçiminde lekeye sahip olup erginlerinin yağ ve süs güllerinin sürgün uçlarına yumurta koyarak larvaları sürgün özünde beslenerek bu sürgünleri kurutan böcek türü.

gül filizburgusu (*Fr. mineuse des pousses, f; Lat. Ardis pallipes*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının testereliarılar (Tenthredinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ardis pallipes* olan, erginleri 5-6 mm boyunda, siyah renkli, larvaları gül sürgünlerinde galeriler açarak zarar veren böcek türü.

gül galböceği (*Alm. schmaler Brombeer-Prachtkäfer; Fr. agrile du rosier, m; İng. rose stem girdler; Lat. Agrilus cuprescens*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus cuprescens* olan, 5,5-6,5 mm boyunda, metalik bronz renkli erginleri böğürtlen, ahududu, yabani ve kültürü yapılan güllerin yapraklarıyla beslenen, larvaları dalın orta kısmında sarmal şekilde tüneller açarak iğ şeklinde ur oluşturan ve bu kısımlarda kırılma ve kurumalara neden olan böcek türü.

gül güvesi (*İng. rose plume moth; Lat. Cnaemidophorus rhododactyla*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pterophoridae familyasında yer alan, bilimsel adı *Cnaemidophorus rhododactyla* olan, erginlerinin kanat açıklığı 18-26 mm, kahverengi, üzeri beyaz desenli, larvaları gül yaprak, tomurcuk ve çiçeklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

gül hortumluböceği (*Lat. Involvulus hungaricus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının Rhynchitidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Involvulus hungaricus* olan, erginleri, gül tomurcuklarını keserek döküme yol açarak zarar veren böcek türü.

gül kabuklubiti (*Alm. kleine weisse Rosenschildlaus, f; Fr. cochenille du rosier, f; diaspis du rosier, m; İng. rose scale; Lat. Aulacaspis rosae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aulacaspis rosae* olan, dişilerinin kabuğu 2-3 mm çapında, kırmızımsı renkli, vücudu örten beyazımsı renkli kabuğu oval şekilli olup ergin ve nimfleri gül, böğürtlen, ahududu ve frenküzümünde dal, sürgün ve yapraklarda beslenerek kurumalara yol açan böcek türü.

gül küllemesi (*Alm. Rosen echter Mehltau, m; Fr. blanc de rosier, m; İng. powdery mildew of rose; rose powdery mildew*) **tar.** *Sphaerotheca pannosa* tarafından gül ve şeftalide oluşturulan, yapraklarda ve sürgünlerde küllü serpilmiş gibi fungal örtü meydana getiren fungal bir hastalık.

gül maymuncuğu (*Lat. Otiorhynchus ovalipennis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Otiorhynchus ovalipennis* olan, erginleri 8-10 mm boyunda, siyah renkli, ergin ve larvaları badem, gül, kiraz, erik, şeftali gibi bitkilerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

gül sapburgusu (*Alm. aufsteigender Rosentriebbohrer, m; Röhrenwurm, m; Fr. tenthrede des pousses du rosier, m; İng. rose shoot sawfly; Lat. Cladardis elongatula*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının testereliarılar (Tenthredinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cladardis elongatula* olan, erginleri 7 mm boyunda, siyah renkli, larvaları gül sürgünlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

gül sürgünuru (*Alm. gemeine Rosengallwespe; Fr. cynips du rosier, m; İng. bedeguar gall wasp; moss gall; Robin's pincushion gall; rose bedeguar gall; Lat. Diplolepis rosae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının urarıları (Cynipidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Diplolepis rosae* olan, erginleri 3-4 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, larvaları gül yapraklarıyla beslenip ur oluşturarak zarar veren böcek türü.

gül tohumarısı (*İng. rose-seed megastigmus; Lat. Megastigmus aculeatus*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının tohumarıları (Torymidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Megastigmus aculeatus* olan, erginleri 3 mm boyunda, sarı renkli, larvaları gül çiçekleri içinde beslenen böcek türü.

gül tripsi (*Alm. Rosenblasenfuss, m; Fr. thrips du rosier, m; İng. rose thrips; Lat. Thrips fuscipennis*) **tar.** Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Thrips fuscipennis* olan, erginleri 1,2-1,6 mm boyunda, sarımsı esmer renkli, ergin ve nimfleri gülhatmi, kuşkonmaz, nane, böğürtlen gibi bitkilerin çiçekleriyle beslenen böcek türü.

gül yaprakarıları (*Alm. Bürstenhornblattwespen, pl; İng. argid sawflies; Lat. Argidae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, türleri ağaç ve otsu bitkilerin yapraklarıyla beslenen ve en bilinen türü böğürtlen yaprakarı (*Sterictiphora furcata*) olan familya.

gül yaprakarısı (*Alm. gemeine Rosenbürstenhornwespe, f; Nähfliege, f; Fr. tenthrede défeuillante du rosier, f; hylotome du rosier, m; İng. rose sawfly; Lat. Arge ochropus*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının testereliarılar (Tenthredinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Arge ochropus* olan, erginleri 7-10 mm boyunda, sarımsı turuncu renkte, baş ve göğsü siyah renkli olup larvaları gül yapraklarıyla beslenen böcek türü; eşanlam: gül yaprak testereliarısı.

gül yaprakbiti (*Alm. Rosenblattlaus, f; Fr. puceron de rosier, m; İng. rose aphid; Lat. Macrosiphum rosae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Macrosiphum rosae* olan, erginleri 3-3,5 mm boyunda, yeşil ya da esmer renkli, pembemsi görünüşlü, ergin ve nimfleri güllerin sürgün, tomurcuk ve yapraklarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: gül şirini.

gül-ekin yaprakbiti (*Alm. bleiche Getreideblattlau, f; Fr. grand puceron du blé, m; puceron des céréales et du rosier, m; İng. rose-grain aphid; Lat. Metopolophium dirhodum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Metopolophium dirhodum* olan, erginleri 2 mm boyunda, açık sarımsı renkli, ergin ve nimfleri asıl konakçısı gül ile ara konakçıları olan buğdaygillerin yapraklarında beslenen böcek türü.

gülhatmi klorotik halkalı leke virüsü (*Alm. Ringfleckvirus des Hibiskus mit Chlorose, n; Fr. virus de la tache annulaire chlorotique de l'hibiscus, m; İng. HCRSV; hibiscus chlorotic ringspot virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan, Malvaceae familyasındaki bitkileri enfekte eden, konakçılarında benekler, küçük noktalar, damar bantlaşması, cüceleşme şeklinde belirtilere neden olan karmovirüs.

gülhatmi latent halkalı leke virüsü (*Alm. latentes Ringfleckvirus des Hibiskus; Fr. virus de la tache annulaire latent de l'hibiscus, m; İng. hibiscus latent ringspot virus; HLRSV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsü ile taşınan, vektörü bilinmeyen, bilinen tek doğal konakçısı gülhatmi (*Hibiscus rosa-sinensis*) olan ve bu konakçıda klorotik halkalı lekeler oluşturan nepovirüs.

gülhatmi süslüböceği (*İng. mallow beetle; Lat. Trachys troglodytiformis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Trachys troglodytiformis* olan, erginleri 2,2-3,5 mm boyunda, bronz renkli, larvaları gülhatmi ve ebegümeci gibi bitkilerin yapraklarında galeriler açarak beslenen böcek türü.

Gülнар cambazböceği (*Lat. Agriotes gulnariensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agriotes gulnariensis* olan, erginleri 14,8 mm boyunda, parlak koyu kahverengi, vücudu sarımsı tüylerle kaplı, meşe ağaçlarında beslenen, Gülнар çevresinden toplanan örneklerle dayalı olarak bilim dünyasına tanıtılmış böcek türü.

gümrük (*Alm. Zoll, m; Fr. douane, f; İng. customs*) **tar.** 1. Belirlenen ülke sınırlarından geçen her türlü üründen alınan, gerektiğinde sıfırlanan resim, harç ve vergi. 2. Bir ülkenin resmî sınır kapısı.

gümrük birliği (*Alm. Zollunion, f; Zollverein, m; Fr. union douanière, f; İng. customs union*) **tar.** Ekonomik bütünleşmenin bir aşaması olan ve bütünleşmeye dahil ülkeler arasında ortak bir gümrük anlaşması yapılması; dışalım ve dışatımda, bütünleşen ülkelerin tek bir gümrük sistemi uygulaması.

gümrük tarifeleri (*Alm. Zolltarife, pl; Fr. tarifs des douanes, pl; tarifs douaniers, pl; İng. customs tariffs*) **tar.** Dışalım ürünlerinden, sınırdan geçişleri sırasında alınacak verginin oranlarını gösteren cetvel.

gümrük vergileri (*Alm. Zollgebühren, pl; Fr. droits de douane, pl; taxes de douane, pl; taxes douanières, pl; İng. customs duties*) **tar.** Devlete gelir sağlama ya da yerli ürünlere koruma amacıyla bir ülkenin sınırlarından geçen mallardan alınan vergiler.

gümrük vergisi iadesi (*Alm. Zollrückerstattung, f; Fr. ristourne des droits de douane, f; İng. drawback*) **tar.** Herhangi bir ürünün ülke sınırlarından girerken alınan ve ülke sınırlarından çıkarken geri ödenen vergi; eşanlam: reddi rüsum.

gümrük vergisinden bağışık (*Alm. zollfrei; Fr. exempt des droits douaniers; exempt des taxes douanières; İng. duty-free*) **tar.** Devletçe belli koşullar altında ve kimi bölgelerde ya bütünüyle gümrüksüz ya da çok düşük bir vergi karşılığında alışverişine izin verilen malın özelliği.

gümüşi yaprak beyazsineği (*Fr. aleurode Bemisia argentifolii, m; İng. silverleaf whitefly; Lat. Bemisia argentifolii*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının beyazsinekler (Aleyrodidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Bemisia argentifolii* olan, erginleri 0,9-1,1 mm boyunda, açık sarımsı beyaz renkli, ergin ve nimfleri hıyar, turp, kavun, biber, fasulye, patlıcan, domates, pamuk, turunçgiller ve birçok süs bitkisinin yaprak, sürgün ve meyvelerinde sokup emerek beslenen, ballık oluşturan ve önemli zararlılar arasında yer alan böcek türü.

gümüştrenkli seken su tahtakurusu (*İng. little pond skater; Lat. Gerris argentatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının seken su tahtakuruları (Gerridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Gerris argentatus* olan, erginleri 6,1-8,1 mm boyunda, gümüş renkli, silindirik şeklinde vücutlu, sucul ortamlarda yaşayan ve başka böceklerle beslenen böcek türü.

gün etkisi (*Alm. Photoperiodismus, m; Fr. photoperiodisme, m; İng. photoperiodism*) **tar.** Bitkilerin günlük ışıklanma süresine karşı verdikleri tepki; örneğin, bitkilerin çiçeklenmede ışıkla ilgili olarak gösterdikleri periyodik davranış; eşanlam: fotoperiyodizm.

gün papatyası (*İng. sunshine daisy; Lat. Gamolepis tagetes*) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae) familyasının Güney Afrika orijinli, ince yapraklı, sarı çiçekli, kaya bahçeleri, bahçe sınırları ve balkon saksıları için ideal, toprak seçici olmayan, güneşli ortamları seven, tek yıllık ve tohumla çoğalan süs bitkisi türü; eşanlam: gamolepis.

gün-derece (*Alm. Gradtagzahl, f; Fr. degrés jour unifiés, pl; İng. day-degree*) **tar.** 1. Balık yumurtasının döllenmesinden embriyonun çıkışına kadar olan açılma süresinin, geçen gün sayısı ve bu günlere ait ortalama su sıcaklığı ile çarpımı olarak ifadesi. 2. Zamana göre bir taban değere göre ortam sıcaklığının tümlevi olarak hesaplanıp toplam soğuma ya da ısınmanın bir ifadesi olan, balık yetiştiriciliğinden, kültür bitkilerinin ekimi, ısınma ve iklimleme giderlerinin hesaplanmasına kadar farklı uygulamalarda kullanılan nicelik.

gündönümü böceği (*Alm. Sonnwendkäfer, f; Junikäfer, m; Fr. hannéton européen, m; hannéton solsticial, m; İng. European chafer; European june beetle; summer chafer; Lat. Amphimallon solstitiale*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının mayısböcekleri (Melolonthidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Amphimallon solstitiale* olan, erginleri 15-20 mm boyunda, parlak kırmızımsı renkte, kanatlar dışında vücudu kırmızımsı, sık ve kalkık tüylerle örtülü, larvaları asma, buğdaygiller, yonca, fasulye, süs bitkileriyle bazı orman ağaçlarının köklerinde beslenerek bu bitkileri kurutabilen böcek türü.

gündüz gözü (*Alm. Appositionsaue, f; Fr. oeil d'apposition, m; İng. apposition eye*) **tar.** Gündüz aktif olan böceklerde görülen ve ommatidyumların çok sayıda pigment hücrelerince çevrelenmesi nedeniyle cisimlerden gelen ışığın birleşmeden ommatidyumlardan ayrı ayrı geçerek diğer bir deyişle, ommatidyumlardaki görüş alanlarının birbiri üzerine çok kısıtlı düzeyde bindiği için zayıf bir hayalin olduğu bileşik göz tipi; eşanlam: apozisyon göz.

gündüz sefası (*Alm. dreifarbige Winde, f; Fr. belle-de-jour, f; liseron tricolore, m; İng. dwarf morning-glory; tricolour convolvulus bind weed; Lat. Convolvulus tricolor*) **tar.** Tarlasarmaşığigiller (Convolvulaceae) familyasından, anavatanı Avrupa- Türkiye olan, tohumla çoğalıp nemli ve yarı gölge ortamları tercih eden, yayılıcı-tırmanıcı, tek yıllık bir bitki.

güneşe yönelim (*Alm. Heliotropismus, m; Fr. héliotropisme, f; İng. heliotropism; Lat. Heliotropismus*) **tar.** Bitki ve hayvanların büyüme ve hareketlerini güneşe yönelerek gerçekleştirmeleri; eşanlam: heliotropizm.

güneşgülü S virüsü (*İng. Helenium virus S; HVS*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Helenium hibritlerinde ve *Impatiens holstii*'de hastalık oluşturan, yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, konakçılarında büyümede gerileme, yapraklarda bükülme, şeklinde belirtiler oluşturan karlavirüs.

güneşlenme süresi (Alm. *Insolationsdauer*, f; *Sonnenscheindauer*, f; Fr. *durée d'insolation*, f; İng. *insolation duration*; *sunshine duration*) **tar.** Yeryüzünde bir noktada ya da bölgede, bir yıl gibi belirli bir süre zarfında güneşin gökyüzünde görülebildiği ve metrekare başına en az 1200 W güç düştüğü sürelerin toplamı; eşanlam: güneş ışınım süresi.

güneşseven (Alm. *heliophil*; Fr. *héliophile*; İng. *heliophilic*; *heliophilous*; *heliophilous*) **tar.** Canlılar, özellikle de bitkiler için güneş ışığını seven, tam gelişimi için bol güneş ışığına gereksinim duyan.

güneşsizlikten solma (Alm. *Vergeilung*, f; *Étiollement*, n; Fr. *étiollement*, m; İng. *etiolation*) **tar.** Işık azlığı nedeniyle, bitkilerde organları oluşturan dokuların zayıf ve seyrek oluşması ve bitki boyunun normale göre çok uzaması, incilmesi ve renginin açılması (sarması) durumu; eşanlam: etiyolman.

güneştöpu (Alm. *Goldmohn*, m; *Kalifornischer Kappenmohn*, m; *Kalifornischer Mohn*, m; Fr. *pavot de Californie*, m; *pavot d'Amérique*, m; İng. *California poppy*; *California sunlight*; *cup of gold*; *golden poppy*; Lat. *Eschscholzia californica*) **tar.** Gelincikgiller (Papaveraceae) familyasından, Kaliforniya orijinli, gelincik benzeri çiçekleri olan, güneşli ortamları tercih eden, bahçe ve saksı çiçeği olarak kullanılan, tek yıllık ve tohumla çoğalan süs bitkisi; eşanlam: eşşolziya, Kaliforniya haşhaşı.

güney sırtüstüyüzen tahtakurusu (Lat. *Notonecta meridionalis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının sırtüstüyüzen tahtakuruları (Notonectidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Notonecta meridionalis* olan, uzun vücutlu, sucul ortamlarda yaşayan, sırtüstü yüzen, küçük eklembacaklılarla beslenen böcek türü.

Güney Anadolu kırmızısı (İng. *South Anatolian red cattle*) **tar.** Esas olarak Kilis ili merkez olmak üzere Mersin'den Şanlıurfa'ya kadar Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde yetiştirilen, vücut rengi sarıdan kahverengiye kadar değişim gösteren, kısa boynuzlara sahip ve Türkiye'nin en iri ve süt verimi en yüksek olan kombine verimli yerli sığır ırkı; eşanlam: Kilis sığırı.

güney fasulye mozaik virüsü (Fr. *virus de la mosaïque du haricot du Sud des Etats-Unis*, m; İng. *SBMV*; *southern bean mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, tohum, özsü ve Chrysomelidae familyasındaki kınkanatlı böceklerle taşınan, Leguminosae familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında mozaiklenme ve beneklenmeye neden olan sobemovirüs.

güney Karaman koyunu (İng. *south Karaman sheep*) **tar.** Türkiye'de Antalya, Mersin, Hatay ve Gaziantep illerinde yüksek rakımlı alanlarda yetiştiriciliği yapılan, vücut rengi beyazdan siyaha kadar tonlarda değişen, erkekleri boynuzlu, dişilerinde ise nadiren boynuz görülen, küçük yapılı, kaba-karışık yapağılı, yağlı kuyruklu ve kombine verim yönlü yerli koyun ırkı.

güney sığır kenesi (Alm. *südstaatliche Rinder-Zecke*, f; İng. *southern cattle tick*; *tropical fever tick*; Lat. *Rhipicephalus (Boophilus) microplus*) **tar.** Ixodidae familyası içinde yer alan, bütün evreleri sığır, manda, geyik başta olmak üzere, at, koyun, domuz ve köpek gibi omurgalılarda geçen tek konakçılı, Laym, kene tifüsü, Q-humması ve kene felci gibi pek çok hastalık etmenini taşıyan, sığırların en önemli dışparaziti olan, yaz kenesisgillerden bir organizma.

güney taklaböceği (Lat. *Zoroachros meridionalis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Zoroachros meridionalis* olan, erginleri 1,5-2,5 mm boyunda, donuk siyah, vücudu gri tüylerle kaplı, çürümüş meşe ağaçlarının gövdesindeki oyuklarda yaşayan böcek türü.

günişığı mozaik virüsü (İng. *SHMV*; *sunh-hemp mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsü ile taşınan, baklagiller (Leguminosae) familyasından pek çok bitkiyi hastalandıran, bilinen bir vektörü olmayan, konakçılarında mozaik, buruşukluk, kabarcıklaşma, cüceleşme ve kusurlu oluşum belirtilerine neden olan tobamovirüs.

günlük defter (Alm. *Strazze*, f; *GeschäftsTagebuch*, n; *Journal*, n; *Kassabuch*, n; Fr. *journal*, m; *livre journal*, m; İng. *daybook*; *general journal*) **tar.** Bir işletmede, gerçekleşmiş bulunan günlük ticari işlemlerin, ilgili belgeleri ile birlikte, belirli bir sıralama ile kayda alındıkları defter.

günlük sperm üretimi (Alm. *tägliche Spermienproduktion*, f; Fr. *production quotidienne de sperme*, f; İng. *daily sperm production*) **tar.** Memeli erkek hayvanda bir günde iki testis tarafından üretilen sperm miktarı.

günlük süt verimi (Alm. *tägliche Milchleistung*, f; Fr. *production journalière de lait*, f; İng. *daily milk production*) **tar.** Memeli çiftlik hayvanlarının 24 saat içerisinde verdiği sütün miktarı.

Gürcistan cambazböceği (*İng. steppe click beetle; Lat. Agriotes gurgistanus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurları (Elaeteridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agriotes gurgistanus* olan, erginleri 9-13 mm boyunda, açık kahverengiden siyahımsı kahverengine kadar değişen renkte, vücudunun her tarafı sarımsı kahverengi tüylerle kaplı olup ergin ve larvaları şekerpancarında beslenen böcek türü.

gürgen kabukböceği (*Alm. Hainbuchensplintkäfer, m; Weißbuchensplintkäfer, m; İng. white beech bark beetle; Lat. Scolytus carpini*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Scolytus carpini* olan, erginleri 2-3,6 mm boyunda, kahverengimsi siyah renkli, üzeri kıllı olup ergin ve larvaları gürgen, kayın, meşe, fındık ve karaağaç türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren böcek türü.

gürgen süslüböceği (*Lat. Agrilus olivicolor*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus olivicolor* olan, 4-5,5 mm boyunda, yeşilimsi bronz renkli erginleri huş, gürgen, kestane, fındık, kayın ve meşe ağaçlarının yapraklarıyla, larvaları dal ve gövdelerinde galeriler açarak beslenen böcek türü.

gürgen yaprakbiti (*İng. hornbeam aphid; Lat. Myzocallis carpini*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Myzocallis carpini* olan, erginleri 1,3-2,2 mm boyunda, sarımsı beyaz renkli, ergin ve nimfleri gürgen ağaçlarının yapraklarının altında beslenen böcek türü.

güvebenzeri bitkipireleri (*İng. flatid planthoppers; Lat. Flatidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, erginleri güveleri andıran görünüşte, ön kanatları narin yapılı, ergin ve nimfleri ağaç ve çalılarla beslenen türleri içeren familya.

güveler (*Alm. echten Motten; Fr. mites, pl; teignes, pl; İng. fungus moths; tineid moths; Lat. Tineidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları bitkisel besinler, depolanmış buğdaygiller, mantarlar, döküntüler, giysiler, deriler, kurutulmuş hayvanlar üzerinde beslenen ve en bilinen türü elbise güvesi (*Tineola bisselliella*) olan familya; eşanlam: gerçek güveler.

güvercin (*Alm. Taube, f; Fr. pigeon, m; İng. pigeon; Lat. Columba livia*) **tar.** Güvercingiller (Columbidae) familyasının *Columba* cinsi içerisinde yer alan, kuluçka süresi 17-18 gün olan, et, süs, oyun ve yarı amaçla yetiştirilen yarı evcil bir kanatlı hayvan türü.

güvercin bezelyesi mozaik virüsü (*İng. QPMV; quail pea mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, *Ceratoma trifurcata* (Chrysomelidae) *Diabrotica undecimpunctata* (Chrysomelidae) ve *Epilachna varivestis* (Coccinellidae) başta olmak üzere kınkanatlı takımındaki (Coleoptera) böcekler ve özsu ile taşınan, güvercin bezelyesi, soya fasulyesi ve fasulyede hastalık oluşturan, konakçılarında mozaik belirtilerine yol açan komovirüs.

güvercin yassisineği (*Alm. Taubenlausfliege, f; İng. pigeon fly; pigeon louse fly; Lat. Pseudolynchia canariensis*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının yassısinekler (Hippoboscidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pseudolynchia canariensis* olan, yassı vücutlu, erginleri 5-6 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, güvercinlerin kanlarını emerek beslenen böcek türü; eşanlam: güvercin sineği.

güzelavratotu benek virüsü (*Fr. virus de la marbrure de la belladonne, m; İng. belladonna mottle virus; BeMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve *Epithrix atropae* (Coleoptera: Chrysomelidae) isimli kınkanatlı böceklerle taşınan, güzelavratotu başta olmak üzere Solanaceae familyası bitkilerinde hastalık yapan, konakçılarında beneklenme ve deformasyona neden olan timovirüs; eşanlam: belladonna benek virüsü.

Habeşistan buğdayı (*İng. Ethiopian wheat; Lat. Triticum abyssinicum*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının kavuzlu çiçekliler takımının buğdaygiller familyasına mensup buğday cinsinin (*Triticum abyssinicum* L. n= 42) yarı yabani bir türü olan otsu ve tek yıllık bir tahıl.

haçsı bölünme (*Alm. kreuzförmige Zellteilung, f; Fr. division cruciforme, f; İng. cruciform nuclear division*) **tar.** Plasmodiophoromycetes sınıfı funguslarda hücre bölünmesi sırasında görülen ve bir haç şeklini andıran bölünme; eşanlam: krusiform bölünme.

hafif beneklenme (*Alm. Fleckung, f; Fr. marbrure, f; İng. mottle; mottling*) **tar.** Bitki yapraklarında virüslerin yol açtığı düzensiz ve girişik mozaik belirtileri.

hafif kültivatör (*Alm. leichter Grubber; Fr. cultivateur légère, m; İng. light cultivator*) **tar.** Tarlada pullukla yapılan sürümden sonra, kesek kırılması gibi amaçlarla toprağın yeniden sürülmesinde kullanılan toprak işleme aleti.

hafif tesviye (*Fr. terrassement léger; İng. light grading*) **tar.** Kazı hacmi 50 m³/da'dan az olan tesviye; eşanlam: hafif düzeyeleme.

hafif yoğunlukta otlatma (*Fr. pâturage léger; İng. light grazing*) **tar.** Mera bitkilerinin gövde, sürgün ve yaprak gibi organlarının, bitkilerin gelişmesini aksatacak seviyenin çok altında otlatılması; eşanlam: hafif otlatma.

haksız rekabet (*Alm. unerlaubter Wettbewerb; unlauterer Wettbewerb; Fr. compétition injuste, f; concurrence déloyale, f; İng. unfair competition*) **tar.** Rekabette, uzlaşmış iyi niyet kurallarının aşılması, rekabetin bilerek kötüye kullanılması ve kurallara uyanın zarara uğrama riskinin ortaya çıkması.

hale çiçeği (*Alm. Barenohr, n; İng. African daisy; white arctotis; Lat. Arctotis grandis; Arctotis stoechadifolia*) **tar.** Papatyağiller (Asteracea) familyasına ait, Güney Afrika orijinli, kuraklığa dayanıklı, bol güneşli, kumlu toprakları seven, gece çiçeklerini kapatan, ideal bir çiçek aranjman bitkisi, tohumla çoğalan, tek yıllık süs bitkisi; eşanlam: ayıkulağı.

Halepçamı çiçekseveni (*Lat. Anthaxia praeclara*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia praeclara* olan, erginleri 4,8-5,1 mm boyunda, yeşilimsi bronz, ergin ve larvaları sedir, ardıç, halepçamı gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

halı böceği (*Alm. gemeiner Teppichkäfer, m; Fr. anthrène des tapis, m; ronger des tapis, m; İng. common carpet beetle; Lat. Anthrenus scrophulariae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının deriböcekleri (Dermestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthrenus scrophulariae* olan, erginleri 2,5-3,8 mm boyunda, siyah renkli, göğüs ve kanatları beyaz, portakal ve kırmızı renkli desenli, erginleri polen ve nektarla beslenirken, larvaları müze örneklerinde, halı, kilim, çeşitli kumaşlarda beslenerek zarara yol açan, ayrıca larva gömlekleri alerjik deri rahatsızlıklarına yol açan böcek türü; eşanlam: halı kurdu.

halı güvesi (*Alm. Tapetenmotte, f; Fr. teigne des tapis, f; İng. carpet moth; tapestry moth; Lat. Trichophaga tapetzella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının güveler (Tineidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Trichophaga tapetzella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 14-18 mm, gri renkli, ön kanatların yarısı gri renkli, larvaları pamuklu, yünlü giysiler, halı, kürk, battaniye, hayvan derisinden yapılan giysi ve döşemelik kumaşlarda beslenerek zarara yol açan böcek türü.

halinden memnunluk (*Alm. Zufriedenheit, f; Fr. satisfaction, f; İng. contentment*) **tar.** Hayvanın sağlıklı olması, stres içinde olmaması durumu; eşanlam: hoşnutluk.

halka biçimli (*Alm. geringelt; mit Ringen bestehen; Fr. annulé; İng. annulate*) **tar.** 1. Özellikle Eriophyoid akarların kütikularlarının halka şeklindeki yapı veya desenlemeye sahip olması durumu. 2. Halka şeklinde yapı veya desenlenme; eşanlam: halkalı.

halkacık (*İng. annule*) **tar.** Nematot vücudu, kütikulası üzerinde düzenli aralıklarla görülen enine koyu çizgilerin arasındaki kıvrımlı alanlar; eşanlam: annül.

halkakelebekleri (*Alm. Glucken, pl; Wollraupenspinner, pl; Fr. livrées, pl; İng. eggars; lappet moths; snout moths; tent caterpillars; Lat. Lasiocampidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları ağaç ya da çalıların toprak üstü kısımlarında beslenip oluşturdukları ağlarla bitkilerin üzerini saran ve en bilinen türü yüzükkelebeği (*Malacosoma neustria*) olan familya; eşanlam: çadırtırtılları, kuluçka kelebekleri, çadırikelebekleri.

halkalı leke (*Fr. tache annulaire, f; İng. ring spot; ringspot*) **tar.** Bitkilerde daha çok virüslerin yol açtığı, tek veya iç içe geçmiş halkalardan oluşan, halka aralarının yeşil, ortasının açık yeşil (klorotik) veya nekrotik olabildiği bir hastalık belirtisi.

halkalı uzunbacaklı tahtakurusu (*Lat. Metacanthus annulosus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzunbacaklı tahtakuruları (Berytidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Metacanthus annulosus* olan, erginleri 5 mm boyunda, dar ve uzun vücutlu, çayırılık alanlarda yaşayan, küçük böcekler ve bitkisel besinlerle beslenen böcek türü.

Haller duyu organı (*Alm. Haller'sches Organ, n; Fr. organe d'Haller, m; İng. Haller's organ*) **tar.** Kenelerin bacaklarında sıcaklık ve nem alıcı hücrelerin yer aldığı alan.

ham fosfat (*Alm. Rohphosphat, n; Fr. phosphate brut, m; İng. raw phosphate; rock phosphate*) **tar.** Fosforlu kimyasal gübrelerin ana kaynağı olan, genelde fosfat kayaları şeklinde bulunan yataklar.

ham kül (*Alm. Rohasche, f; Fr. cendre brute, f; İng. crude ash*) **tar.** Yem ya da yiyeceklerde proteinler, karbohidratlar, sıvı ve katı yağlar ve lifler dışında kalan, mineraller, toprak, kum gibi maddelerin toplamı.

ham lif (*Alm. Rohfaser, f; Fr. fibre brute; İng. crude fiber; residue fiber; Weende cellulose*) **1. gıda.** 1. Genel besin analizinde, besinlerin sulu asit ve alkali çözeltilerinde ısıtıldığında erimeyen bölümü, besin değeri olmayan kalıntı. 2. Selüloz, hemiselüloz ve lignin gibi karbohidratları içeren, insan vücudunda sindirilemeyen bitkisel kaynaklı bileşen. **2. tar.** Yem ya da yiyeceklerde bulunan, protein içermeyen ve sindirilemeyen selüloz, pentozan, lignin, suberin, kütin vb. maddelerin toplamı.

ham protein (*Alm. Rohprotein, n; Fr. protéine brute, f; İng. crude protein*) **tar.** Yem ya da yiyeceğin asit amit, serbest amino asitleri, basit peptitler, azot içeren glikozitler, betain, ksantin, guanin vb. amid maddeleri ile saf proteinlerin tamamının toplamı.

ham selüloz kuralı tar. Özellikle gevişgetirenlerin yemlenmesinde sindirim olaylarının belli bir seyre sahip olması ve herhangi bir sağlık sorununun yaşanmaması açısından günlük tüketilen kuru madde miktarının %16 ila 18 arasındaki kısmının ham selülozdan oluşması gerektiğini belirten kural.

ham yağ 1. (*Alm. Rohöl, n; Fr. huile brute; İng. raw oil*) **gıda.** Çözücü ve/veya mekanik yöntemle elde edilen, duyuşsal ve karakteristik özellikleri bakımından doğrudan tüketime uygun olmayan, saflaştırma veya teknik amaçlı kullanıma uygun olan yağ. **2.** (*Alm. Rohfett, n; Fr. matière grasse brute, f; İng. crude fat; ether extract*) **tar.** Yem ya da yiyeceğin trigliseritleri, fosfatitleri, serebrositleri, serinleri, mumları, klorofilleri, karotenleri, ksatofilleri, eterik yağları, organik asitlerinin vb. genel toplamı.

hamamböcekleri (*Lat. Blattodea*) **tar.** Dictyoptera takımının hamamböceklerini içeren, Blattodea olarak bilinen ve en önemli türleri Alman hamamböceği (*Blattella germanica*), doğu hamamböceği (*Blatta orientalis*) ve Amerikan hamamböceği (*Periplaneta americana*) olan alttakımı.

hamil (*Alm. Inhaber, m; Fr. porteur, m; İng. bearer; holder*) **tar.** Yasalara uygun olarak çek, bono, poliçe, makbuz senedi, hisse senedi, tahvil vb. kıymetli evrakları elinde bulunduran ve kendine ya da kendi emrine ödeneceği kişi.

hamulus (*Alm. Hamulus, n; Fr. crochet, m; İng. hamulus*) **tar.** Zarkanatlılar (Hymenoptera) takımına ait böceklerin erginlerinde uçuş esnasında her iki kanadın birlikte hareketini sağlamak amacıyla arka kanadın ön kenarında bulunan bir dizi çengel.

hançer nematodu (*Lat. Trichodorus similis*) **tar.** Hafif ve kumlu topraklarda, genellikle 20-30 cm derinlikte yaygın olarak bulunan, 0.88-0.96 mm boyunda, erkek ve dişi iplik formunda, baş bölgesinde 40-41 µm uzunlukta hançer şeklinde kıvrık stilette sahip, ergin ve larvaları köklerin öz suyunu emerek beslenen, çok yıllık ve odunsu bitkilerin köklerinde yaşayan, kök ucunun hemen arkasında beslenmeye başlayan ve sonra kök ucuna ve yan kök başlangıcına saldıran, virüs taşıyıcısı olan ektoparazit canlı; eşanlam: hançer ipliksi solucanı.

hançerli arılar (*Alm. Dolchwespen, pl; İng. scoliid wasps; Lat. Scoliidæ*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, konakçısı olan böcekleri sokarak ölümüne yol açan türlerin bulunduğu familya.

hanımeli kelebeği (*Alm. kleiner Eisfalter, m; kleiner Eisvogel, m; Fr. petit sylvain, m; İng. white admiral; Lat. Limenitis camilla*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Alacakelebekler (Nymphalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Limenitis camilla* olan, erginlerinin kanat açıklığı 52-60 mm, kahverengimsi siyah renkli, üzeri beyaz desenli, larvaları hanımeli bitkileriyle beslenen böcek türü.

hanımeli latent virüsü (*Alm. latentes Virus des Geißblatts, n; Fr. virus latent de la chèvrefeuille, m; İng. HnLV; honeysuckle latent virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece hanımeli (*Lonicera japonica* ve *L. periclymenum*) türlerini enfekte eden, özsu ve yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, konakçılarında genellikle belirti oluşturmayan karlavirüsü.

hantal çekirgeler (*Fr. pamphagidés, pl; Lat. Pamphagidae*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımında yer alan, ergin ve nimfleri step bitkileriyle beslenen türlerin bulunduğu familya.

hap kinkanatlıları (*Alm. Pillenkäfer, pl; İng. pill beetles; Lat. Byrrhidae*) **tar.** Kinkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri grimsi yeşil ya da grimsi mavi renkli, 1 mm kadar boya sahip olan, nemli çayırlar, su kenarları ve ormanlarda yaşayan, karayosunları ve diğer bitkilerle beslenen türleri içeren familya.

hapa (*İng. hapa*) **tar.** İlık su balıkları yetiştiriciliğinde stoklama havuzlarına genellikle bambu sırıklarla tutturulmuş, 1 m derinliğinde dikdörtgen bez havuz.

haplofaz (*Alm. Haplophase, f; Fr. haplophase, f; İng. haplophase*) **1. biyom.** Canlının yaşam döngüsünün haploit evresi; eşanlam: tek takımlı evre. **2. tar.** Bazı fungus ve bitkilerin yaşam çevrimlerinde haploit olarak geçirdikleri dönemleri.

haploit partenogenez (*Alm. haploide Parthenogenese, f; Fr. parthénogenèse haploïde, f; İng. haploid parthenogenesis*) **tar.** Diploit (2n) dişilerin, mayoz bölünme ile haploit yumurtalar meydana getirdiği, ilgili haploit yumurtaların döllenmesi durumunda diploit zigot dışı bireylerin, döllenmemesi durumunda ise haploit erkek bireylerin oluştuğu üreme şekli.

haplotip (*Alm. Haplotyp, m; Fr. haplotype, m; İng. haplotype*) **tar.** Diploit canlılarda eş kromozomlardan biri üzerinde belirli bir bölgedeki DNA dizisi veya gen grubu.

hara (*Alm. Gestüt, n; Fr. haras, m; İng. haras; stud farm*) **tar.** Atların bakım ve beslemelerinin yapıldığı ve rahatça hareket etmelerini sağlayan alanların bulunduğu tesis.

hardaliye (*İng. hardaliye*) **tar.** Yapımında papazkarası cinsi olgunlaşmış yaş üzüm, vişne ve ayva yaprağıyla kırılmış siyah hardal tohumu kullanılan, fermente alkolsüz bir içki.

Hardy Weinberg dengesi (*Alm. Hardy-Weinberg-Gleichgewicht, n; Fr. loi d'Hardy-Weinberg, f; modèle d'Hardy-Weinberg, m; İng. Hardy-Weinberg equilibrium; Hardy-Weinberg principle*) **tar.** Sonsuz genişlikte rasgele çiftleşen bir popülasyonda mutasyon, seleksiyon ve göç olmadığı durumlarda gen ve gen frekanslarının kuşaklar boyunca değişmeden devam ettiğini belirten model.

hareket proteini (*Alm. Bewegungsprotein, n; Fr. protéine de mouvement, f; İng. movement protein*) **tar.** Bitki virüsleri tarafından kodlanan virüsün enfekte olmuş hücreden diğerine geçişini sağlayan yapısal olmayan protein.

hareketli kelisera dişi (*İng. movable cheliceral digit; Lat. digitus mobilis*) **tar.** Mesostigmata alttakımı içinde yer alan, gnatozomada bulunan keliserayı kesmeye yarayan, sabit parmağın tam karşısına denk gelen dişli kısım; eşanlam: hareketli kelisera parmağı.

hareketsiz (*İng. aplanate*) **tar.** Biyolojide, hareketsiz, hareket etmeyen.

harita birimi (*Alm. Centimorgan, n; Fr. centimorgan, m; İng. centimorgan; map unit*) **tar.** Aynı kromozom üzerindeki iki lokus arasındaki fiziki uzaklığın bir ölçüsü olarak kontrol melezlemesinden elde edilen yeni kombinasyonların oranının yüz ile çarpılmasıyla elde edilen sayı; eşanlam: santimorgan.

harman makinesi (*Alm. Dreschmaschine, f; Drescher, m; Fr. batteuse, f; İng. thresher*) **tar.** Elle ya da bir besleme düzeni ile makineye konulan demet halindeki hububatın tanelerini başaktan ayıran ve temizleyen; traktörün kayış kasnağı ya da kuyruk milinden hareket alarak sabit bir şekilde çalışan makineler; eşanlam: patoz, sapdöver.

harmanlama (*kim. paçallama*) **1.** (*Alm. Kollation, f; Fr. collation, f; İng. collation*) **blşm.** İki ya da daha çok kümeyi, bu kümelerin her birinden öğeler içerecek şekilde birleştirip bu kümelerin düzeninden farklı bir düzende de olabilecek yeni bir küme ya da kümeler yaratmak. **2.** (*Alm. Abmischung, f; Fr. mélange, m; İng. blending*) **kim.** Birden fazla maddeyi belirli oranlarda karıştırarak homojen bir karışım elde etme. **3.** (*Alm. Drusch, m; Dreschen, n; Fr. battage, m; İng. threshing*) **tar.** Genelde yenilebilir tanenin bitkinin yenmeyen diğer kısımlarından ayrılması için yapılan işlem. **4.** (*Alm. Mischen, n; Fr. mélange, m; İng. blending; mixing*) **teks.** Kesikli lif iplikçiliğinde, farklı lif özelliklerine sahip ipliğin enine ve uzunlamasına lif dağılımının aynı olması için harman hallaç, tarak ve çekme makinelerinde işlemler; eşanlam: karıştırma.

harnup güvesi (*Alm. Johannisbrotmotte, f; Fr. pyrale des caroubes, f; teigne des caroubes et des figues, f; İng. carob moth; locust bean moth; Lat. Apomyelois ceratoniae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, erginlerinin kanat açıklığı 8-11 mm olan, ön kanatları kahverengi, arka kanatları beyaz renkli, larvaları harnup, incir, Trabzon hurması, elma, armut, badem, kestane ve greyluft meyvelerinde beslenerek bunlardan zarara yol açan böcek türü.

hasat (Alm. *Ernte*, f; Fr. *cueillette*, f; *récolte*, f; İng. *harvest*; *harvesting*) **1. mûh.** Belirli derecede olgunluğa erişmiş toprak ve deniz ürünlerinin toplanması. **2. tar.** Kültür bitkilerinin uygun zamanda biçilmesi, sökülmesi veya toplanması.

hasat akarları (Alm. *Herbstmilbe*, f; *Trombiculid*, n; Fr. *aoûtât commun*; İng. *aouta*; *berry bug*; *cherry bug*; *harvest mite*; *red bug*; *scrub-itch mite*; Lat. *Trombiculidae*) **tar.** Boyları 0,4 mm, yaşam çemberinde yumurta, larva nimf ve ergin dönemlerine sahip olan portakal kırmızımıslı parlak renkte, altı bacaklı larvaları kan emici olan, insanlar da dahil, tavşan, kaplumbağa gibi omurgalıların derilerinde beslenerek yoğun kaşıntıya, deride kızarıklık ve şişmeye neden olan, beslendikten sonra konakçılarını terk ederek insanlara zararsız hale gelen, nimf ve erginleri küçük eklembacaklılar üzerinde beslenen, dişileri her defasında 3-6 yumurta bırakan, birçok doğal çevrede bulunan araknitler grubu.

hasatçı Ortadoğu termiti (İng. *harvester termite*; Lat. *Anacanthotermes ubahi*) **tar.** Dictyoptera takımının hasatçı termitler (Hodotermitidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anacanthotermes ubahi* olan, erginleri 8-10 mm boyunda, sarımsı renkli, ergin ve nimfleri çeşitli bitkilerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

hasatçı termitler (Fr. *termites fourrageurs*, pl; *termites marcheurs*, pl; İng. *harvester termites*; Lat. *Hodotermitidae*) **tar.** Dictyoptera takımında yer alan, en bilinen türü hasatçı Ortadoğu termiti (*Anacanthotermes ubahi*) olan familya; eşanlam: toplayan termitler.

hasıl tar. 1. Buğday hasılı, arpa hasılı, mısır hasılı, yulaf hasılı örneklerinde olduğu gibi, özellikle kültürü yapılan buğdaygil yeşil yemlerinin, bitkinin başaklanmasından sonra hasat edilmesi sonucu ele geçen ürün. 2. Henüz başak tutmaya başlamış yeşil ekin.

hassas ekim makinesi (Alm. *Präzisionssaatmaschine*, f; Fr. *semoir de précision*, m; *semoir monograine*, m; İng. *precision planter*) **tar.** Tohumları tek tek belirli sıra arası ve sıra üzeri uzaklıklarda ve istenilen derinlikte eken makineler; eşanlam: tek tane ekim makinesi.

hassas tarım (Alm. *Teilschlagbewirtschaftung*, f; *teilschlagbezogene Landwirtschaft*, f; Fr. *agriculture de précision*, f; İng. *precision agriculture*; *precision farming*; *site-specific crop management*) **tar.** Tarlanın bütününe yapılan alışlagelmiş sabit düzeyli uygulama yöntemleri yerine, çok daha küçük kısımlarına ait toprak ve bitki özelliklerinin belirlenmesi sayesinde her bir kısma kendi ihtiyacı kadar gübre veya ilaç uygulanması, farklı derinlikte toprak işleme, farklı normlarda ekim, farklı düzeylerde sulama ve akaçlama gibi yöntemlerle ekonomik ve çevreye duyarlı tarımsal üretim yöntemi; eşanlam: tarım arazisine özgü ürün yönetimi.

hastalık (Alm. *Krankheit*, f; Fr. *maladie*, f; İng. *disease*) **tar.** Canlıların fizyolojik faaliyetlerinde meydana gelen bozukluklar veya yapılarında görülen anormallikler.

hastalıkların jerm kuramı (Alm. *Keimtheorie der Krankheit*, f; Fr. *théorie microbienne des maladies*, f; *théorie pathogénique des maladies*, f; İng. *germ theory of disease*) **tar.** Hastalıkların virüs, bakteri, fungus, protist gibi mikroorganizmalar tarafından oluşturulduğunu ileri süren kuram.

haşhaş kökboğazı yanıklığı (Alm. *Schlafmohn Blattbrand*, m; Fr. *brûlure bactérienne du pavot somnifère*; İng. *opium poppy blight*) **tar.** Haşhaşta yaygın olarak fide kök çürüklüğü, bunun yanında yaprak ve kapsül lekeleri neden olan *Dendryphion papaveris* adlı fungus tarafından oluşturulan hastalık.

haşhaş kökkurdu (Lat. *Ethelcus denticulatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ethelcus denticulatus* olan, erginleri 3-3,5 mm boyunda, grimsi kahverengi, erginleri haşhaş, gelincik ve karanfil türlerinin yapraklarıyla, larvaları ise köklerde beslenerek bunlara zarar veren bir böcek türü.

haşhaş kurdu (İng. *poppy root weevil*; Lat. *Stenocarus ruficornis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Stenocarus ruficornis* olan, erginleri 2,7-3,8 mm boyunda, kahverengimsi siyah renkli olup ergin ve larvaları haşhaş bitkilerinin köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

haşhaş küspesi (Alm. *Mohnsamenmehl*, f; Fr. *farine de graines d'oeillette*, f; İng. *poppyseed meal*) **tar.** Üretildiği yere, kavuzlu veya kavuzsuz oluşuna ve yağ çıkarma yöntemine göre besin maddesi kompozisyonu değişen, %30-%40 civarında ham protein içeren, sindirilebilir protein bakımından en değerli küspelerden olan, kalsiyum ve fosfor bakımından zengin, meyvesinin kabuklarında narkotik etkiye sahip afyon bulunan, narkotik etkili olanları tembellik ve uyuşukluğa neden olan, şüpheli küspeleri besi sığırları ve cinsel arzuları kösteklenmesi bakımından

damızlık boğalara önerilen, genç hayvanlara, gebe ve emziren hayvanlara önerilmeyen, daha çok gevişgetiren hayvanların beslenmesinde kullanımı önerilen yağ sanayi kalıntısı.

haşlanma belirtisi (Alm. *Aussehen der Verbrühung*, f; Fr. *apparence d'échaudure*, f; İng. *scalded appearance*) **tar.** Dokusu genellikle renkçe açılmış ve yüksek sıcaklığa maruz bırakılmış görünümlü bir nekrotik durum.

hatalı fermantasyon (Fr. *mise en silos incorrecte*, f; İng. *incorrect ensiling*) **tar.** Özellikle silo yemi yapımında süt asidi bakteri fermantasyonu dışında diğer mikroorganizmaların yem ortamında neden olduğu fermantasyon şekli; eşanlam: istenmeyen fermantasyon.

hatır bonusu (Alm. *Wechselreiterei*, f; *Gefälligkeitswechsel*, m; *Kellerwechsel*, m; Fr. *effet de complaisance*, m; İng. *accomodation bill*) **tar.** Parasal sorunları çözmek amacıyla borçlunun düzenleyip alacaklıya verdiği, karşılığı bulunmayan senet.

hava daldırması (Alm. *Abmoosen*, n; Fr. *marcottage aérien*, m; İng. *air layering*) **tar.** Bitkinin kabuk dokusunda yara açma ya da bilezik alma yoluyla adventif kök oluşumunun uyarıldığı ve bu noktanın nemli kalacak şekilde torf ve benzeri organik materyalle sarılıp kaplandığı vejetatif çoğaltma yöntemi; eşanlam: havai daldırma.

hava ile taşınan virüs (Alm. *Luft übertragenes Virus*, n; Fr. *virus transporté par l'air*, m; İng. *air borne virus*) **tar.** Özellikle yaprakbitleri gibi uçabilen ve sokucu emici ağız parçası olan böcek vektörleri tarafından taşınan virüs.

hava keseciği (Alm. *Aerostat*, m; Fr. *aérostaf*, m; İng. *aerostat*) **tar.** Böceklerde ana solunum borularının genişlemesiyle oluşan, oksijen depolamaya yarayan, özellikle uçucu böceklerde vücut yoğunluğunu azaltan ve vücut boşluklarını da doldurarak vücut stabilitesine de destek olan kesecikler.

hava kilidi 1. (Alm. *Gärspund*, m; *Gärröhrchen*, n; Fr. *souape de fermentation*, f; İng. *fermentation lock*) **gıda.** Bira ve şarap imalatında yaygın olarak kullanılan, kapalı kaptan gazın dışarı çıkmasına izin veren, ancak dışarıdan herhangi bir gazın içeri girişine olanak tanımayan düzenek. **2.** (Alm. *Luftscheuse*, f; Fr. *airlock*, m; İng. *sas*) **tar.** 1. Belirli basınç altındaki mekân ile çevresi arasında insan ve malzeme geçişini sağlayan, aynı anda ikisinin birden açılmasına izin verilmeyen, içe ve dışa iki kapısı bulunan kontrollü oda. 2. Pnömatik esaslı materyal taşıma ve toz tutma düzenlerinde kullanılan ve genel anlamda büyük bir vana görevi yapan donanım.

hava kökü (Alm. *Luftwurzel*, f; Fr. *racine aérienne*, f; İng. *aerial root*) **1. orm.** Bataklık koşullarına uyum sağlamış bataklık servileri gibi bazı ağaçların topraktan alamadıkları oksijeni karşılamak üzere su ve/ ya da toprağın üstüne doğru oluşturdukları kök; eşanlam: solunum kökü. **2. tar.** Orkidelerde kauçuk ağaçlarında görüldüğü gibi bitkinin toprak üstünde oluşturdukları kökler.

hava kuruğu topraktaki nem (Alm. *Luft trocknen Bodenfeuchte*, f; Fr. *humidité du sol séché à l'air*, f; İng. *air dry soil moisture*) **tar.** Normal laboratuvar koşullarında bekletilmiş ve kurumuş olan toprağın içerdiği nemin yüzde miktarı.

havadan tohumlama (Alm. *Aussaaf aus der Luft*, f; *Aussaaf vom Flugzeug*, f; Fr. *ensemencement aérien*, m; *semis par aéronaf*, m; İng. *aerial seeding*; *aerial sowing*; *air seeding*) **tar.** Geniş bir alanı hedef bir vejetasyon ile kaplama amacıyla uçak veya helikopter gibi bir hava aracı ile tohumların serpilmesi.

havalandırma kapasitesi (Alm. *Belüftungsvermögen*, n; Fr. *capacité de ventilation*; İng. *ventilation capacity*) **tar.** Hayvansal üretim yapılarında birim zamanda değiştirilmesi gereken ve kış ve yaz mevsimleri için ayrı ayrı hesaplanan hava miktarı.

havalandırma oranı (Alm. *Luftwechselrate*, f; Fr. *débit de renouvellement d'air*, m; *taux de renouvellement d'air*, m; İng. *air change rate*; *air renewal rate*; *ventilation rate*) **tar.** Kapalı bir mekana giren ya da çıkan hava kütesinin mekândaki hava hacmine oranı.

havuç (Alm. *Karotte*, f; Fr. *carotte*, f; İng. *carrot*; Lat. *Daucus carota*) **tar.** Kuru maddesi %10-20 arasında değişen, %1 civarında ham protein ve ham selüloz içeren, nitrojensiz öz maddelerce zengin olup diğer kök yemlerden farklı olarak şeker ve nişasta da içeren, karotin ve A vitamini zengin olan ve bu özelliği hayvansal ürüne yansıyan, iştah açan, hazmı kolaylaştıran, solunum sisteminde tahrişleri yumuşatan, kıl değişmesini olumlu etkileyen ve kıllara parlaklık veren, özellikle gençlerine olmak üzere her çeşit çiftlik hayvanına başarıyla yedirilebilen kök yem.

havuç benek virüsü (*Fr. virus de la marbrure de la carotte, m; İng. carrot mottle virus; CMoV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, *Cavariella aegopodii* (Hemiptera: Aphididae) ve özsu ile taşınan, konakçıları arasında *Amaranthaceae*, *Chenopodiaceae*, *Papilionaceae*, *Solanaceae* ve *Umbelliferae* familyasından bitkiler olan ve konakçılarında genellikle havuç kırmızı yaprak virüsü ile karışık enfeksiyon halinde yapraklarda sararma ve kızarma, beneklenme, cüceleşme şeklinde belirtiler oluşturan umbravirüs.

havuç çizgili tahtakurusu (*Alm. Streifenwanze, f; Fr. punaise arlequin, f; İng. striped shieldbug; Lat. Graphosoma lineatum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Graphosoma lineatum* olan, erginleri 9-11 mm boyunda, kırmızımsı ya da sarımsı renkli, boyuna çizgili, ergin ve nimfleri havuç, kereviz, maydanoz, dereotu gibi şemsiyegillere bağlı bitkilerin çiçek tablalarında çiçek, sap ve tohumlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

havuç ince yaprak virüsü (*İng. carrot thin leaf virus; CTLV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ile ve özsu ile taşınan, *Umbelliferae* familyasından bitkileri enfekte eden, konakçılarında yapraklarda daralma, bükülme ve üründe verim kaybına neden olan potivirüs.

havuç kırmızı yaprak virüsü (*Fr. virus du rouge de la carotte; İng. carrot red leaf virus; CtRLV*) **tar.** Çift sarmallı RNA içeren, *Cavariella aegopodii* (Hemiptera.: Aphididae) ile taşınan, sadece *Umbelliferae* familyasından bitkileri enfekte eden, konakçılarında havuç benek virüsü ile karışık enfeksiyon halinde sararma, kızarma, cüceleşme, beneklenme şeklinde belirtiler oluşturan polerovirüs.

havuç makaslıböceği (*Alm. gemeiner Mistkäfer, m; Rosskäfer, m; Fr. géotrupe du fumier, m; İng. dor beetle; Lat. Geotrupes stercorarius*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının makaslıböcekler (Geotrupidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Geotrupes stercorarius* olan, erginleri 25 mm boyunda, mavimsi parlak koyu renkli, ergin ve larvaları hayvan dışkılarıyla beslenen ve havuç gibi yumrulu bitkilerin çevresinde bulunan böcek türü.

havuç sineği (*Alm. Karottenfliege, f; Möhrenfliege, f; Fr. mouche de la carotte, f; İng. carrot fly; carrot rust fly; Lat. Chamaepsila rosae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının Psilidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Chamaepsila rosae* olan, erginleri 4-5 mm boyunda, yeşilimsi siyah renkli, larvaları havuç, kereviz, maydanoz gibi bitkilerin köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

havuç tahtakurusu (*Lat. Orthops campestris*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Orthops campestris* olan, erginleri 3,5-4,5 mm boyunda, parlak sarımsıdan esmere kadar değişen renklerde, ergin ve nimfleri havuç, anason, kereviz, maydanoz, dereotu gibi şemsiyegillere bağlı bitkilerin tohumlarında beslenerek bunlara zarar veren böcek türü.

havuç yaprakbiti (*Alm. Gierschblattlaus, f; Fr. puceron de la carotte, m; İng. willow-carrot aphid; Lat. Cavariella aegopodii*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cavariella aegopodii* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri asıl konakçısı söğüt ağaçları ile ara konakçıları havuç, kereviz ve yabani havuç bitkilerinin yapraklarında beslenip şekil bozukluklarına, gelişmede durgunluğa, kurumalara, ballık oluşumuna yol açarak ve bazı virüs hastalıklarını taşıyarak zarar veren böcek türü.

hayat standardı (*Alm. Lebensstandard, m; Lebensniveau, n; Fr. niveau de vie, m; İng. living standard; standard of living*) **tar.** Toplumun mal ve hizmet tüketim oranlarını belirleyen ölçek.

hayıt yaprakbiti (*Lat. Aphis viticis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis viticis* olan, erginleri 1-2 mm boyunda, sarımsı gri renkli, ergin ve nimfleri hayıt bitkilerinde beslenen böcek türü.

hayvan ayıklama (*Alm. Merzvieh, m; Brackvieh, n; Fr. réforme, m; tri éliminatoire, m; İng. culling*) **tar.** Hastalık ve yaşlılık gibi nedenlerle damızlık hayvanların bir bölümünün sürüden çıkartılması.

hayvan başına dönüm (*Alm. Anbaufläche pro Tierbestand, f; Fr. superficie par bétail, f; İng. acreage per livestock; acres of pasture per animal*) **tar.** Herhangi bir merada, doğru otlatma şartları altında bir hayvan birimine bir ay veya bir otlatma mevsimi boyunca yeterli miktarda yemi sağlayacak dönüm sayısı.

hayvan birimi otlatma ayı (*Alm. Großvieheinheit Monat, n; Fr. unité bétail équivalent/mois, f; İng. animal unit month*) **tar.** Bir hayvan biriminin, bir ayda ihtiyaç duyduğu yem veya mera yemi miktarı; örneğin, sığır otlatma ayı, koyun otlatma ayı.

hayvan ekolojisi (Alm. Tierökologie, f; Fr. écologie animale, f; İng. animal ecology) **tar.** Hayvanların kendi aralarındaki ve doğal çevreleri ile karşılıklı ilişkilerini inceleyen bilim dalı; eşanlam: hayvan çevre bilimi.

hayvan gütmek (Alm. das Vieh hüten; Fr. garder le bétail; İng. herding) **tar.** Hayvanları merada önüne katıp otlatarak sürme veya belli bir sahada sevk ve idare etme uygulaması.

hayvan ıslahı (Alm. selektive Tierzucht, f; selektive Viehzucht, f; Fr. élevage sélectif des animaux, m; İng. animal improvement; selective animal breeding) **tar.** Çiftlik hayvanları yetiştiriciliğinde sürü düzeyinde ele alınan özellikler bakımından verimliliği artırmak için uygulanan aktivitelerin tümü.

hayvan pancarı (Alm. Futterrübe, f; Runkelrübef, f; Fr. betterave fourragère, f; İng. field beet; fodder beet; Lat. Beta vulgaris var. crassa) **tar.** Kuru maddenin büyük bir kısmı nitrojensiz öz madde olmak üzere %8-18 arasında kuru madde içeren, protein ve selülozca fakir (%1), sodyum ve klor bakımından zengin, diğer mineraller bakımından orta ve düşük düzeyde, sulu ve yumuşak olduğundan tüm yedirilebilen, taze yedirildiğinde ishal yapan, kabızlığı önleyici etkisi bulunan, diğer yemlerle karıştırmak için iri doğranması önerilen, tereyağını sertleştirici özellikte, dikkat edilmediğinde süte pancar kokusu geçebilen, kışın saklanması kolay, yeşil silo yemi gibi silolanmaması gereken, başta gevişgetirenler olmak üzere her çeşit hayvana yedirilebilen kök yem.

hayvan yatırarak gübreleme (Fr. fumure naturelle; İng. livestock dunging; natural manuring) **tar.** Mera hayvanlarının, geceleri meranın değişik yerlerinde en fazla üç gece yatırılmaları suretiyle, bu yatak yerinin gübre ve idrar ile yeteri kadar gübrelenmesini sağlamak.

hayvancılık (Alm. Viehzucht, f; Fr. élevage de bétail, m; İng. animal husbandry; livestock breeding; raising livestock; stock farming) **tar.** Evcil hayvanların, et, süt, yumurta, bal, arı sütü, polen, balmumu, deri, lif, tüy ve gübre gibi ürünlerinin elde edilmesi, çeki, yük taşıma, binek, spor, süs, ev hayvanı ve korunma amaçlı olarak yararlanılması için uygun koşullarda ve sağlıklı olarak üretilmesi, ıslah edilmesi, yetiştirilmesi, bakım ve beslenmelerinin sağlanması üzerine gerçekleştirilen ekonomik faaliyet.

hayvancılık işletmesi (Alm. Tierhaltung, f; Tierproduktionsbetrieb, m; Viehzuhbetrieb, m; Fr. exploitation d'élevage, m; ferme d'élevage, m; İng. animal farm; breeding farm; livestock enterprise) **tar.** Esas olarak çiftlik hayvanlarının yetiştirildiği ve bitki yetiştiriciliğinin daha çok yem üretimine yöneldiği tarım işletmeleri.

hayvankanı emenbitler (İng. ungulate lice; Lat. Haematopinidae) **tar.** Bitler (Phthiraptera) takımında yer alan, kanatsız türleri içeren ve en bilinen türü siğirkanı emenbit (Haematopinus eurysternus) olan familya.

hayvanlarda cinsellik (Alm. Tiersexualverhalten, n; Fr. sexualité animale, f; comportement sexuel des animaux, m; İng. animal sexual behavior) **tar.** Dişi ve erkek memeli çiftlik hayvanlarının çiftleşme için göstermiş oldukları fizyolojik, morfolojik ve psikolojik davranışlar; eşanlam: hayvanlarda eşeyssel davranış.

hayvansal yağ (Alm. Tierfett, n; Fr. graisse animale, f; İng. animal fat) **tar.** İçyağı, donyağı, sızdırma yağ, kemik yağı gibi başta etlik piliçler olmak üzere karma yemlerde enerji kaynağı olarak kullanılan bozulmamış ve acılaşmamış yağ.

hayvansal zehir (Alm. Tiergift, n; Fr. venin, m; İng. venom) **tar.** Bir böcek, akar, yılan gibi bir hayvanın iğnesiyle zerk ettiği, konakçısında ölüm, felç ve ağrı meydana getiren alerjik ve zehirli madde.

hazırlayıcı bitki ile mera kurma (İng. pasture establishment with priming vegetation) **tar.** Yapay mera kurmak üzere yeni sürülmüş olan toprakların kültür seviyelerini yükseltmek ve çıkacak fideleri su ve rüzgâr erozyonundan korumak için bir yıl veya daha uzun bir zaman tahıl yetiştirildikten sonra, bunların anızlarına mera bitkilerinin ekilmesi.

hazine (Alm. Staatskasse, f; Fiskus, m; Schatzamt, n; Fr. trésor public; trésorerie, f; trésor, m; İng. treasury) **tar.** Devlet kamusal gelir ve gider işlemlerinin yürüttüğü, devletin elinde bulunan parayı korumak, gelir ve giderleri yer ve zaman bakımından denkleştirmekle kasa görevi yapan, banka niteliğindeki merkezi kuruluş.

hazine bonusu (Alm. Schatzanweisung, f; Schatzschein, m; Schatzwechsel, m; Staatsanlaehe, m; Fr. bon du trésor, m; İng. treasury bill) **tar.** Hazinesinin, bütçe kanununa dayanarak finansman açığını kapatmak, piyasadan para çekmek gibi amaçlarla çıkartmış olduğu en fazla bir yıl vadeli borç senedi.

haziran dökümü (*Alm. Juni Drops, m; Fr. chute de juin, f; İng. june drop; june fruit drop*) **tar.** Ağaçlarda meyvelerin gelişme başlangıcı döneminde, hastalık, yetersiz su ve gübreleme ya da çevresel faktörler sonucu şiddetlenen, Mayıs ve Haziran aylarında diğer aylara göre daha sık görülen meyvelerin dalından düşmesi.

haziranböceği (*Alm. Türkischer Maikäfer; Fr. hanneton des pins, m; hanneton foulon, m; İng. pine chafer; scarred melonlontha; Lat. Polyphylla fullo*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının mayısböcekleri (Melolonthidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Polyphylla fullo* olan, erginleri 32-40 mm boyunda, kırmızımsı-siyahımsı renkli, vücudu beyazımsı küçük pulcuklardan oluşan lekelerle örtülü, larvaları çeşitli orman, meyve ağaçları, asma fidanları ile süs bitkileri, buğdaygiller, şekerpancarı, patates gibi bitkilerin köklerinde beslenerek bu bitkileri kurutan böcek türü.

hegzamerin (*Alm. Hexamerin, n; Fr. héxamerine, f; İng. hexamerin*) **tar.** Böceklerde temel olarak beslenmenin olmadığı dönemlerde enerji ve amino asit ihtiyacının karşılanması amacıyla depo proteini olarak görev yapan, bunun yanı sıra kütikula oluşumu, hormonların taşınımı, bağışıklık ve savunma fizyolojisinde fonksiyonları da olan protein grubu.

hegzaploit organizma (*Alm. hexaploider Organismus; Fr. organisme hexaploïde, m; İng. hexaploid organism*) **tar.** Ekmeklik buğday (*Triticum aestivum* L. $2n=6x$, $x=7$, $2n=6x=42$), hegzaploit pancar ($2n=6x$, $x=9$, $2n=6x=54$) örneklerinde olduğu gibi somatik hücrelerinde altı genom ($2n=6x$) bulunduran organizmalara verilen ad.

hektolitreye ağırlığı (*Alm. Hektolitergewicht, n; Fr. poids à héctolitre, m; İng. hectolitre weight*) **tar.** Daneli ürünlerin ve tohumların 100 litre hacminin ağırlığı.

hemal diken (*Alm. Hämalhorn, m; Fr. hémépine, f; épine hémale, f; İng. haemal spine*) **tar.** Balıklarda omurganın kuyruk bölgesinde hemal yayı oluşturan kıkırdak ya da kemik uzantılarının birbiriyle kaynaşarak oluşturduğu dikensi çıkıntı.

hemal kanal (*Alm. Hämalrippe, f; Hämalbogen, m; Fr. arc hémal, m; chevron, m; İng. haemal canal; Lat. canalis haemalis*) **tar.** 1. Balıklarda omurganın ventralinde kuyruk bölgesinde kan damarlarının içinden geçtiği hemal yayların oluşturduğu kanal. 2. Omurgalılarda, hemal yayların meydana getirdiği ve içinden kan damarları geçen kanal.

hemal yay (*İng. haemal arch; Lat. arcus haemalis*) **tar.** 1. Balıklarda omurganın kuyruk bölgesinde her omurun ventralinde kan damarlarını koruyan yay. 2. Omurgalılarda, kuyruk omurlarında her omur merkezinin ventralinde kuyruk atardamarı ve toplardamarını koruyan yay.

hemiangiyo-karpik (*Fr. hemiangiocarpe; İng. hemiangiocarpic; hemiangiocarpous*) **tar.** Funguslarda başta kapalı olan sporakarpın tam olgunlaşmadan önce açıldığı mantarların özelliği.

hemikriptofit *bkz. tar. yarısaklı bitki.*

hemipnöstik (*Alm. hemipneustik; Fr. hémipneustique; İng. hemipneustic*) **tar.** Böceklerde iki fonksiyonel stigmanın bulunduğu durum.

hemiselüloz (*Alm. Hemizellulose, f; Fr. hémicellulose, f; İng. hemicellulose*) **1. tar.** Bitkilerin hücre duvarı bileşenlerinden olup kaynar suda erimeyip sulu alkalide eriyen, sulu asitler, basit şekerler, çoğunlukla uronik asitler ve özellikle glikuronik ve galakturonik asitlere hidroliz olan, yapısındaki şekerler birbirlerine 1,4 β-glikozit bağları ile bağlanmış ve rumende yıkıma karşı selülozdan daha az dirençli bir polisakarit. **2. teks.** Bitkisel liflerde selülozla birlikte bulunan, selülozun tersine az dayanıklı ve kolay hidroliz olan, biçimsiz heteropolimer yapıları, kısa zincirli bir polisakarit türü.

Hemivirüs (*Alm. Hemivirus, n; Fr. Hemivirus, m; İng. Hemivirus*) **tar.** Adını DNA sentezi yarım bir tRNA molekülü tarafından başlatıldığı için Yunanca "yarım" anlamındaki hemi kelimesinden alan, virüs benzeri partikülleri zarfsız, ovoid ya da yuvarlak, genetik materyal olarak pozitif anlamlı, tek sarmallı RNA içeren, fungus, omurgasız ve protozoonları enfekte eden virüs cinsi.

hemizonit (*Fr. hémizonide; İng. hemizonid*) **tar.** Bazı nematot gruplarında, genellikle sindirim sistemi bölümünde, boşaltım deliği civarında ve sinir halkasının hemen altında, kütikula tabakası yanında yer alan ve sinir sistemine ait önemli bir organ.

hemolenf (Alm. *Hämolymphe*, f; Fr. *hémolymph*; İng. *haemolymph*; *hemolymph*) **tar.** Böcek gibi bazı omurgasızların hemosölünde bulunan kan; eşanlam: böcek kanı.

hemosit (Alm. *Hämozyt*, m; Fr. *hémocyte*, m; İng. *haemocyte*; *hemocyte*) **tar.** Böceklerde serbest dolaşımdan ziyade belli dokulara bağlı olarak bulunan, embriyonal gelişme döneminde mezodermden meydana gelen, enkapsülasyon, fagositleme ve yaraların iyileştirilmesi gibi görevleri olan kan hücreleri.

hemosolik canlı doğurma (Fr. *viviparité dans l'hémocèle de l'insect*, f; İng. *hemocelous viviparity*) **tar.** Yumurtalıkların yağ dokuda bağlı olmadan bulunduğu, yumurtaların vücut boşluğuna serbest bırakıldığı ve yavrunun yumurtaları çevreleyen folikül hücreleri tarafından ozmos yoluyla beslendiği canlı doğurma tipi; eşanlam: hemosolik viviparite.

hemosöl (Alm. *Blutgeschwust*, m; *Hämocoel*, n; *Hämözöl*, n; Fr. *haemocoèle*, m; İng. *haemocoele*; *hemocoel*) **tar.** Eklembacaklılarda gerçek sölomun yerine geçen ve içinde vücut sıvısının dolaştığı geniş boşluk.

Hemşin koyunu (Alm. *Hemsin Schaf*, n; Fr. *mouton Hemsin*, m; İng. *Hemsin sheep*) **tar.** Türkiye'de Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Artvin ve Rize illerinde dağlık alanlarda yetiştiriciliği yapılan, vücut rengi genellikle siyahtan kahverengiye kadar değişen, bunun yanında beyaz renkli olanlarına da rastlanılabilen, çoğunlukla boynuzsuz, kaba-karışık yapağılı, yerli ırklar içerisinde en uzun kuyruğa sahip, yarım yağlı kuyruklu ve kombine verim yönlü yerli koyun ırkı.

hendek açma (Alm. *Grabenherstellung*, f; Fr. *ébergement*, m; İng. *diking*; *ditching*) **tar.** Meyilli meralarda su erozyonunu önlemek amacıyla tesviye eğrilerine paralel bir şekilde, genellikle yarım ila bir metre derinliğinde büyük hendeklerin açılması; eşanlam: hendekleme.

hendek daldırması (İng. *trench layering*) **tar.** Bütün bir bitki veya bir dalın sığ bir hendeğe yatay olarak yerleştirilip üstünün toprak ile örtülerek yapılan daldırma ile çoğaltma.

hendek seki (Alm. *Graben Bank*, f; Fr. *banc de fossé*, m; İng. *ditch bench*) **tar.** Ağaçlandırma çalışmalarının yapıldığı dik arazilerde eğime dik yönde belirli aralıklarla açılan hendeklerin oluşturduğu sekiler.

hepatosomatik indeks (Fr. *indice hépato-somatique*, m; İng. *hepatosomatic index*) **tar.** Balıklarda beslenme durumu ve büyüme hızını gösteren, karaciğer ağırlığının vücut ağırlığına göre yüzde olarak ifadesi.

her yöne büyüyen (Alm. *amphigenisch*; Fr. *amphigène*; İng. *amphigenous*) **tar.** İki yöne ya da bütün yönlere büyüeyen veya iki yönde veya tüm yönlerde meydana gelebilen.

herek (Alm. *Baumstütze*, f; *Baumpfahl*, m; Fr. *tuteur*, m; İng. *stake*) **tar.** Fidan dikimi ve sonrasında yıllarda, gövde oluşumu sırasında sürgünü korumak ve düzgün bir gövde oluşumuna yardım etmek üzere fidanın yanına çakılan boyutları değişik olabilen, genellikle ahşap dayanak.

Herik koyunu (Alm. *Herik Schaf*, n; Fr. *mouton Herik*, m; İng. *Amasya Herik sheep*; *Herik sheep*) **tar.** Akkaraman ve Morkaraman koyunlarının, Karayaka koçlarıyla melezlenmesinden elde edilmiş, Amasya ili ve ilçelerinde düşük rakımlı tepeler ile düz arazilerde yetiştiriciliği yapılan, yağışlı ve nemli iklim şartlarına uyum sağlamış, vücut rengi genellikle beyaz olmakla birlikte baş ve bacaklarda siyah-kahverengi leke veya benekler görülen, dişileri genellikle boynuzsuz, erkekleri boynuzlu, kaba yapağılı, yarım yağlı kuyruklu ve kombine verim yönlü Türkiye yerli koyun tipi.

hesap özeti (Alm. *Bankauszug*, m; Fr. *relevé bancaire*, m; İng. *abstract account*; *account statement*) **tar.** Alacak veya borç olan bir hesabın, hesap sahibine verilen gün, ay, yıl gibi belirli dönemler için hesap dökümü.

heterofit (Alm. *Heterophyt*, n; Fr. *hétérophyte*, m; İng. *heterophyte*) **tar.** Besinlerini diğer canlı veya ölü organizmalardan sağlayan bitki.

heterofit fungus (Fr. *champignon hétérophyte*, m; İng. *heterophytic fungus*) **tar.** Besinlerini farklı bitkilerden sağlayan fungus.

heterogamet (Alm. *Heterogamet*, m; Fr. *hétérogamète*, m; İng. *heterogamet*) **tar.** Morfolojik olarak farklı yapıda olan ve birbirine benzemeyen erkek ve dişi gametlerden her biri.

heterogametik eşey (Alm. *heterogametische Geschlecht*; Fr. *sexe hétérogamétique*; İng. *heterogametic sex*) **tar.** Anne ve babasından farklı eşey kromozomları alan ve bu yüzden ürettiği gametleri eşey kromozomu bakımından farklı olan eşey.

heterogami (Alm. *Heterogamie*, f; Fr. *hétérogame*, f; İng. *heterogamy*) **tar.** Farklı görünüşte iki gametin eşeyssel olarak birleşmesi.

heterogoni (Alm. *Heterogonie*, f; Fr. *hétérogonie*, f; İng. *heterogony*) **tar.** Çoğunlukla gal akarları ve yaprakbitlerinde görülen, eşeyli üreme ve eşeysiz üreme dönemlerinin birbirini izlediği çoğalma şekli.

heteroik bkz. **tar. çokkonakçılı.**

heterokaryon bkz. **tar. farklı çekirdekli hücre.**

heterokaryoz (Alm. *Heterokaryosis*; Fr. *hétérocaryose*, f; İng. *heterocaryosis*; *heterokaryosis*) **tar.** Aynı protoplast veya aynı miselyum içinde genetik bakımdan farklı olan çekirdeklerin meydana gelmesi olayı.

heteromorf (Alm. *heteromorph*, m; Fr. *hétéromorphe*; İng. *heteromorphic*) **tar.** Bazı Mesostigmata türlerinde morfolojik olarak farklılaşmış deutonimflere sahip olma, eriofit türlerinde protocin ve deutocin gibi farklı dış görünüşüne sahip nimflerin meydana gelmesi, Astigmata türlerinde, kötü koşulları atlama üzere hipoplarn meydana gelmesi gibi farklı morfolojik görünümde belirli biyolojik evrelerin veya herhangi bir biyolojik gelişme döneminde morfolojik olarak birbirinden farklı görüntüye sahip formda bireylerin özelliği.

heteroserk kuyruk yüzgeci (Alm. *heterocerke Schwanzflosse*, f; Fr. *nagoire caudale hétérocerque*, f; İng. *heterocercal caudal fin*) **tar.** Kıkırdaklı balıklarda omurganın ucunun kuyruk yüzgecinin bitimine kadar yukarı doğru uzaması ile oluşan ve dış görünüş açısından asimetri gösteren yüzgeç.

heterospor (Alm. *heterospor*; *verschiedensporig*; Fr. *hétérospore*, m; İng. *anizospore*; *heterosporous*) **tar.** Morfolojik ve cinsiyet bakımından birbirinden farklı biçim ve büyüklükte olan sporun niteliği.

Heterostigmata (Alm. *Heterostigmata*; Fr. *hétérostigmates*, pl; İng. *Heterostigmata*) **tar.** Aralarında Tarsonemidae familyası türlerinin yer aldığı, erginleri 0,1-0,3 mm boyunda, sert, parlak veya soluk renkli, oval şekilli, alg ve funguslarda beslenenler olduğu gibi, canlılarda içparazit ya da avcı olan, bazıları insanlarda alerjiye neden olabilen, ev tozlarında yaşayabilen, sera ve doğada bitki paraziti türlerinin de aralarında yer aldığı, farklı habitatlarda var olabilen, 40 cins ve 530 türe sahip, solunum açıklıkları vücudun ön kısmında yer alan, dişi ve erkekleri farklı morfolojik görünümde, tropik ve subtropik alanlarda yaygın olan büyük bir takson; eşanlam: heterostigmat akarlar.

heterotalik (Alm. *heterothallich*; Fr. *hétérothallique*; İng. *heterothallic*) **tar.** Eşeyli çoğalma için farklı yapıda taluslara ihtiyaç duyan bireyin özelliği.

heterotalizm (Alm. *Heterothallie*, f; Fr. *hétérothallisme*, m; İng. *heterothallism*; *heterothally*) **tar.** Eşeyli üremede, farklı tipte talus oluşumuna gereksinim duyulması olayı.

heterotrof bakteriler (Alm. *heterotrophe Bakterien*, pl; Fr. *bactéries hétérotrophes*, pl; İng. *heterotrophic bacteria*) **tar.** Enerji ve karbon kaynağı olarak toprak organik maddesini kullanan bakteriler.

heterotrof canlı (Alm. *heterotropher Organismus*; Fr. *organisme hétérotrophe*, m; İng. *heterotrophic organism*) **tar.** Ekosistemde fotosentez yapmayan, yaşamaları için gerekli olan enerjiyi organik maddelerden sağlayan organizmalar.

heterozigot (Alm. *Heterozygote*, f; Fr. *hétérozygote*, m; İng. *heterozygote*) **tar.** Üzerinde durulan özelliklerle ilgili olarak bir veya daha fazla lokusta farklı aleller taşıyan zigot ve ondan gelişen birey.

heterozigotluk indeksi (Alm. *Heterozygositätsindex*, m; Fr. *indice de hétérozygosité*, m; *indice de hétérozygotie*, m; İng. *heterozygosity index*) **tar.** 1-akrabalı yetiştirme katsayısı şeklinde hesaplanan ve rasgele çiftleşen bir popülasyonda bir bireyin sahip olduğu iki alelin müşterek atadan gelme ihtimali.

hiyar (Alm. *Gurke*, f; Fr. *concombre*, m; İng. *cucumber*; Lat. *Cucumis sativus*) **tar.** Kabakgiller (Cucurbitaceae) familyasına dahil olan, bitkileri toprak yüzeyine yayılarak büyüyen, sarımsı, sürüncü özellikte bitkileri olan, yeşil

tonlarında oluklu veya düz, dikenli veya dikensiz meyveleri olgunlaşma öncesi taze, pişmiş veya salamura yapılarak tüketilen, sıcak iklimden hoşlanan sebze türü.

hıyar mozaik virüsü (*Alm. Gurkenmosaikvirus, n; Fr. VMC; virus de la mosaïque du concombre, m; İng. CMV; cucumber mosaic cucumovirus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, 40 farklı bitki familyasının 191 türünü hastalandıran, çok sayıda yaprakbiti türü ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, konakçılarında mozaikleşme, cüceleşme ve çiçeklerde renk kırılması şeklinde belirtilere neden olan kukumovirüs.

hıyar nekroz virüsü (*Fr. virus de la nécrose du concombre, m; İng. cucumber necrosis virus; CuNV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, topraktan *Olpidium cucurbitacearum* (*Olpidiaceae*) isimli fungus ile ve mekanik inokülasyonla taşınan, tek doğal konakçısı hıyar olan, konakçısında nekrotik benekler, yapraklarda kusurlu oluşum ve sera hıyarlarında cüceleşme şeklinde belirtiler oluşturan tombusvirüs.

hıyar yaprak lekeli virüsü (*Fr. virus de la tache foliaire du concombre, m; İng. CLSV; cucumber leaf spot virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu, toprak ve tohumla taşınan, sadece hıyarı enfekte eden ve konakçısında açık yeşilden sarımsı renge kadar değişebilen, düzensiz ortası kahverengi nokta benzeri renk açılmalarına ve cüceleşmeye neden olan aureusvirüs.

hıyar yeşil benek mozaik virüsü (*İng. CGMMV; cucumber green mottle mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve tohum ile taşınan, bilinen bir vektörü olmayan, Cucurbitaceae familyasındaki bitkileri hastalandıran ve konakçılarında yapraklarda beneklenme, kabarcıklaşma, şekil bozukluğu, cüceleşme, meyvelerde sarı veya gümüşü renkli çizgi ve benekler şeklinde belirtiler oluşturan tobamovirüs.

hıyarda köşeli yaprak lekeli (*Fr. bras noir du concombre, m; İng. angular leaf spot of cucumber; bacterial blight of cucumber*) **tar.** Daha çok hıyarlarda, bunun yanında kabakgillerde de görülen, yaprak ve meyvelerde sulu görünüşlü, köşeli lekeler oluşturan *Pseudomonas syringae* pv. *lachrymans* adlı bakteri tarafından oluşturulan hastalık.

hızlandırılmış amortisman (*Alm. beschleunigte Abschreibung, f; degressive Abschreibung, f; Fr. amortissement accéléré; İng. accelerated amortization; accelerated depreciation*) **tar.** Daha önceki yıllarda yüksek, daha sonraki yıllarda azalan miktarlarda, örneğin vergiye orantılı olarak amortisman ayrılmasını sağlayan yöntemler.

hibridom (*Alm. Hybridom, n; Fr. hybridome, m; immunome, m; İng. hybridoma*) **tar.** 1. Monoklonal antikor üretimi için antikor üreten bir hücre ve bir kanser hücresinin birleştirilmesiyle elde edilen hücre. 2. Sadece melez hücre grubunda, özellikle B ya da T lenfositlerin miyeloma hücreleri ile birleşmesi sonucunda oluşan, sürekli kontrolsüz şekilde antikor ya da T hücresi reseptörleri meydana getiren, genellikle monoklonal antikor oluşturan hücreler.

hibrit kısırılık (*Alm. hybride Sterilität, f; Fr. stérilité hybride, f; İng. hybrid sterility*) **tar.** Genetik ya da sitoplazmik uyumsuzluk yoluyla meydana getirilen, genetik uyumsuzluk şeklinde genellikle heterogametik bireylerin etkilendiği, çoğu zaman kısır hibrit erkek bireylerle birlikte kısmen doğurgan F1 dişilerinin görüldüğü, erkek bireylerin üreme sisteminin yeterince gelişmemesi ve buna bağlı olarak sağlıklı dişilerin sağlıklı erkeklerle çiftleşmeyi tercih etmesi nedeniyle genetik kontrol açısından çok uygun bulunmayan, sitoplazmik uyumsuzluk şeklinde ise, *Wolbachia* gibi endosimbiont bakteri cinsleri aracılığıyla meydana getirilen, anneden yavruya genetik olarak geçen, sağlıklı dişinin *Wolbachia* ile enfekte olmuş erkek ile döllenmesi durumunda zigot ölümünün, *Wolbachia* ile enfekte olmuş dişinin sağlıklı erkek ile döllenmesi durumunda sağlıklı zigot oluşumunun, *Wolbachia* ile enfekte olmuş dişinin *Wolbachia* ile enfekte olmuş erkek ile döllenmesinde ise yine sitoplazmik uyumsuzluğun görüldüğü ve bu nedenlerle *Wolbachia* ile enfekte olmuş erkek salımına dayalı, kısır böcek tekniği.

hidroaktif kontrol (*Fr. fermeture hydroactive des stomates, f; İng. hydroactive closing of stomata; hydroactive control*) **tar.** Yapraklardaki su turgorunun azalması ile absizik asit (ABA) hormonunun sentezinin artması ve fotosentezi önlemesine tepki olarak bitkilerde stomaların kapanması.

hidrobiyoloji (*Alm. Hydrobiologie, f; Fr. hydrobiologie, f; İng. hydrobiology*) **tar.** Deniz, göl, akarsu, göl ve bataklık gibi sucul sistemlerde yaşayan bitki ve hayvanlar ile yaşadıkları çevreyi inceleyen bilim dalı.

hidrojen bakterileri (*Alm. Wasserstoff Bakterien, pl; Fr. bactéries d'hydrogène, pl; İng. hydrogen bacteria*) **tar.** Moleküler hidrojeni sahip oldukları hidrogenaz enzimleri yardımıyla okside eden bakteriler; eşanlam: patlayıcı gaz bakterileri.

hidrojen doygunluğu (Alm. Wasserstoff Sättigung, f; Fr. hydrogène acide saturation, f; hydrogène saturation, f; İng. hydrogen acid saturation; hydrogen saturation) **tar.** 100'den baz doygunluğunun çıkarılmasıyla bulunan bir değer; eşanlam: hidrojen asit doygunluğu.

hidrolik basınç (Alm. Hydraulikdruck, m; Fr. pression hydraulique, f; İng. hydraulic pressure) **tar.** Uygulanan kuvvet sonucu oluşan ve kabın tüm çeperlerine eşit miktarda dağılan basınç.

hidrolize saman (Alm. hydrolysierte Strohmehl, f; Fr. paille hydrolysée, f; İng. hydrolyzed straw) **tar.** Yapısında yüksek oranda bulunan selüloz, hemiselüloz ve ksilan gibi polisakaritleri parçalayarak sindirilebilirliğini ve dolayısıyla yem değerini artırmak amacıyla uygun sıcaklık, basınç ve nem altında sodyum hidroksit veya amonyak gibi alkali maddelerle muamele edilmiş saman; eşanlam: hidratlanmış saman.

hidrolize tüy unu (Alm. hydrolysierte Geflügel Federmehl, f; Fr. plume de volaille hydrolysée; farine de plumes, f; İng. hydrolyzed feather meal) **tar.** Kümes hayvanlarından kesim sonrası elde edilen temiz ve bozulmamış tüylerin uygun sıcaklık, basınç ve nem koşullarında hidrolize ve sterilize edildikten sonra kurutulup öğütülmesi ile elde edilen sindirilebilir protein ve bypass protein değeri yüksek yem materyali; eşanlam: hidratlanmış tüy unu.

hidrolize yağ (Alm. hydrolisiertes Öl, n; Fr. huile hydrolysée, f; İng. hydrolyzed oil) **tar.** Bitkisel ve hayvansal yağların yemeklik yağ üretimi ya da sabun yapımında işlenmeleri sırasında elde edilen yağ.

hidropasif kontrol (Fr. fermeture hydropassive des stomates, f; İng. hydropassive closing of stomata; hydropassive control) **tar.** Yapraklardaki su miktarı azalıp daimi solma noktası 15 bara veya atmosfer basıncına gelindiğinde bitkilerde aşırı su kaybından dolayı stomaların kendiliğinden kapanması.

hidrotropizm (Alm. Hydrotropismus, n; Fr. hydrotropisme, m; İng. hydrotropism) **tar.** Bitkilerin kökleri ile suya doğru gösterdikleri yönelme hareketi; eşanlam: suya yönelim, su yönelimli büyüme.

hidroz (Alm. Hidrose, f; Fr. hydrose, f; İng. hydrosis) **tar.** Bitkilerde bazı nedenlerle hücre suyunun hücre arası boşluklara dolması sonucu yaprak ve sürgünlerin haşlanmış gibi görünüm almaları.

hif ayağı (İng. hyphopodium) **tar.** *Meliola* sp.'de olduğu gibi hif üzerinde, uç kısmı sivri veya yuvarlak bir ya da iki hücreden oluşan kısa bir dal; eşanlam: hifopodyum.

hifomisetler (Alm. Hyphomyceten, pl; Fr. hyphomycètes, pl; İng. hyphomycetes) **tar.** Eşeysiz sporları (konidyumları) hiflerin farklılaşması ile oluşan fungus sınıfı.

hifsel kın (Fr. gaine hyphale; İng. hyphal mantle; hyphal sheath) **tar.** Bir ektomikoriza türü fungus için konakçısı olduğu bitkinin kısa emici köklerini kuşatan yoğun hif kütlesi.

higroskopik su (Alm. hygroskopische Feuchtigkeit; hygroskopisches Wasser, n; Fr. eau d'hygroscopicité, f; eau hygroskopique, f; İng. hygrosopic moisture; hygrosopic water; moisture of condensation) **orm. tar.** Toprak koloitlerinin yüzeyine çok ince film halinde 4,5 pF ya da 31 atmosfer basınçtan yüksek basınçlarla tutunan ve bitki beslenmesinde yararlanılamayan su.

hilal çiçeği (Alm. grosses Bärenohr, n; Kapkörbchen, n; İng. African daisy; Lat. *Arctotis grandis*; *Arctotis stoechadifolia grandis*) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae) familyasına ait, çoğaltılması tohumla yapılan, kuraklığa ve fakir topraklara son derece dayanıklı olup soğuklara karşı duyarlı olan, kapalı havalarda ve geceleri çiçekleri kapanan, çiçek saplarının uzun olması sebebiyle çiçek düzenlemelerinde kullanılabilen, çiçeklerinde beyaz renk hâkim olmakla birlikte renk yelpazesi geniş olan, tüylü gri yaprakları ile de öne çıkan ve çoğunlukla tek yıllık olan bir süs bitkisi; eşanlam: kenber.

hileli iflas (Alm. betrügerischer Bankrott; Konkursbetrug, m; Fr. faillite frauduleuse; İng. fraudulent bankruptcy) **tar.** Alacaklıları aldatmak amacıyla yönelik olarak borçlunun yalan beyanda bulunarak iflas ettiğini ileriye sürmesi.

Himalaya mavi kelebeği (Alm. östlicher Quendelbläuling, m; Fr. azuré de Schiffermüller, m; İng. eastern baton blue; vicrama blue; Lat. *Pseudophilotes vicrama*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Lycaenidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Pseudophilotes vicrama* olan, erginlerinin kanat açıklığı 20-26 mm, morumsu mavi renkli, larvaları kekik, nane, cücegözü gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

himenyum (*Alm. Hymenium, n; Fr. hymenium, m; İng. hymenium*) **tar.** Askomikota ve bazidyomikota bölümü gelişmiş funguslarda askokarp ve bazidyokarp yapılarında askus ve askospor ile bazidyum ve bazidyosporlarla steril yapıların yer aldığı üretken tabaka.

hindi (*Alm. Truthenne, f; Truthahn, m; Fr. dinde; İng. turkey; Lat. Meleagris gallopavo*) **tar.** Sülüngiller (Phasianidae) familyasının Meleagris cinsi içerisinde yer alan, kuluçka süresi 28 gün olan ve başlıca et verimi için yetiştirilen yarı evcil bir kanatlı hayvan türü.

hindiba sarı benek virüsü (*Fr. virus de la bigarrure jaune de la chicorée, m; İng. chicory yellow mottle virus; ChYMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve tohumla taşınan, bilinen bir vektörü olmayan, sadece hindiba (*Cichorium intybus*) ve maydanozu (*Petroselinum crispum*) enfekte eden, konakçılarında açık sarı beneklenme, halkalı lekeler şeklinde belirtiler oluşturan nepovirüs.

hindiba yaprakbiti (*Lat. Aphis intybi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis intybi* olan, erginleri 1,5-2,3 mm boyunda, mat gri renkli, ergin ve nimfleri hindiba bitkilerinde beslenen böcek türü.

hindistancevizi cadang cadang viroiti (*Fr. viroïde du Cadang-Cadang, m; İng. CCCVd; coconut cadang-cadang viroid*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan fakat doğal taşınma yolu bilinmeyen, sadece Palmae familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında sarı bronz renk değişimi, meyve tutumunda azalma, küçük taç izdüşümü oluşumu, yapraklarda küçük klorotik benek ve lekeler ve tepeden ölüm şeklinde belirtiler oluşturan kokadviroit.

hindistancevizi unlubiti (*Fr. cochenille du cocotier, f; İng. avocado mealybug; coconut mealybug; spiked mealybug; Lat. Nipaecoccus nipae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının unlubitler (Pseudococcidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Nipaecoccus nipae* olan, dişileri 1-1,5 mm boyunda, koyu kırmızı renkli, oval ve şişkince vücutlu, üzeri beyazımsı sarı renkli, pamuksu ve konik çıkıntılı, ergin ve nimfleri palmye, kaktüs, dut, incir, asma, kuşkonmaz gibi bitkilerde beslenen böcek türü.

Hint yasemini mozaik virüsü (*Alm. Wachsblumenmosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque du frangipanier, m; İng. frangipani mosaic virus; FrMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, bilinen bir vektörü olmayan, tek konakçısı Hint yasemini türleri (*Plumeria* spp.) olan, konakçısında mozaik, halkalı leke, damar bantlaşması, bronzlaşma, yaprak bükülmesi ve nekroz şeklinde belirtiler oluşturan tobamovirüs.

hintyağı (*Alm. Kastoröl, n; Rizinusöl, n; Fr. huile de ricin, f; İng. castor oil; castor seed oil; ricinus oil*) **tar.** Tıpta müshil olarak deri tabaklanmasında sepileyici olarak ve yüksek devirli motorlarda yağlayıcı olarak kullanılan, hintyağı bitkisinin tohumlarından elde edilen yağ.

hintyağı bitkisi (*Alm. Wunderbaum, m; Fr. ricin commun, m; İng. castor oil plant; Lat. Ricinus communis*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının, sütleğengiller (Euphorbiales) takımının, sütleğenler (Euphorbiaceae) familyasının *Ricinus* cinsinin *communis* L. n=10 türü olup erkek ve dişi çiçekleri aynı bitkideki başakta olan (üstte dişiler, altta erkekler) bir bitki; eşanlam: hintyağı.

hiperenflasyon (*Alm. galoppierende Inflation; Hyperinflation, f; Fr. inflation au galop, f; İng. galloping inflation; hyperinflation; rampant inflation; runaway inflation*) **tar.** Mevcut piyasada, fiyatlar genel düzeyinin paradan kaçma olayına yol açacak kadar hızlı ve sürekli bir şekilde yükselmesi; eşanlam: dörtlü enflasyon.

hiperfiltrasyon (*Alm. Hyperfiltration, f; Fr. hyperfiltration, f; İng. hyperfiltration*) **tar.** Peyniraltı suyu, permeat gibi süt teknolojilerine ilişkin sıvıların sadece suyunun süzüldüğü membran ayırma yöntemi.

hipermetabol başkalaşım (*Alm. hypermetabolische Metamorphose, f; Hypermetamorphose, f; Fr. hypermétamorphose, f; métamorphose hypermétabolique, f; İng. hypermetabol metamorphosis; hypermetamorphosis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımı Meloidae familyası türleri, Neuroptera takımı Mantispidae familyası türleri, Strepsiptera takımı türleri, Diptera takımı Nemestrinidae, Acroceridae ve Cryptochetidae familyaları türleri ve Bombyliidae ve Tachinidae familyalarındaki bazı türler, Hymenoptera takımı Perilampidae ve Eucharitidae familyaları türleri ve Ichneumonidae familyasındaki bazı türler ve Lepidoptera takımı Epipyropidae familyası türleri gibi böceklerde görülen, en az bir larva döneminde diğer larva dönemlerine göre bacak, göz ve anten gibi organlarda morfolojik, işlevsel ve davranışsal farklılıkların gözlemlendiği, larval gelişimin tamamlanmasıyla birlikte gerçek bir pupa döneminin yaşandığı bir tam başkalaşım şekli.

hiperparazit (*Alm. Hyperparasit, m; Fr. hyperparasite, m; İng. hyperparasite*) **tar.** Diğer parazitler üzerinde etkili olan parazit; bir parazitin paraziti.

hiperparazitoit (*Fr. hyperparasitoïde, m; İng. hyperparazitoid*) **tar.** Parazitoit bir türü parazitleyen parazitoit.

hiperplazi (*Alm. Hyperplasie, f; Fr. hyperplasie, f; İng. hyperplasia*) **tar.** Bir doku ya da organın kendisini oluşturan hücrelerin sayısının artması sonucu büyümesi, aşırı hücre çoğalması.

hiperplazi belirtisi (*Fr. symptôme de hyperplasie; İng. hyperplastic symptom*) **tar.** *Agrobacterium tumefaciens, Pseudomonas savastoni, Nectria galligena, Gymnosporangium sabina* etmenlerinin oluşturdukları tümör, azman ya da biçimsiz oluşuklar gibi bitki hücre, doku ya da organlarının aşırı gelişmesi ve büyümesi.

hipertrofi (*Alm. Hypertrophie, f; Fr. hypertrophie, f; İng. hypertrophy*) **tar.** Bir doku ya da organın, kendisini oluşturan hücrelerin hacminin artması sonucu aşırı büyümesi.

hipodermis-epidermis (*Alm. Hypoderm-Epiderm, n; Fr. hypoderme-épiderme, m; İng. hypodermis-epidermis*) **tar.** Böcek gibi eklembacaklıların derisinin hücresel olan en alt tabakası ve derinin cansız tabakası olan kütikula ile kütikulanın yapısındaki kitin ve protein gibi bileşenleri, alttaki bazal membranı üreten, yağın depolandığı kısmı.

hipofarenks (*Alm. Hypopharynx, m; Fr. hypopharynx, m; İng. hypopharynx; lingua*) **tar.** Böcek başında iç bir lob olarak gelişen, tükürük bezleriyle doğrudan ilişki içerisinde olan, genellikle ağız boşluğunu dorsalde çiğneme odacığı ve ventralde tükürük cebi olarak iki kısma ayıran, yutkunma görevini yerine getiren dil benzeri zarımsı yapı; eşanlam: ön yutak.

hipofil (*Alm. hypophyll; Fr. hypophylle; İng. hypophyllous*) **tar.** Spor yatağının ya da muhafazasının yaprak ayasının alt yüzünde gelişmesi.

hipofiz (*Alm. Hirnanhangdreuse, f; Hypophyse, f; Fr. glande pituaire, f; hypophyse, f; İng. hypophysis; pituitary body*) **tar.** Omurgalılarda ara beyin ventralinde kısa bir sapla hipotalamusa bağlı olan, ön lobunda (adenohipofiz) adenokortikotropin, büyüme hormonu, prolaktin, folikül geliştirici hormon, luteinleştirici hormon ve tiroit uyarı hormonunun üretildiğı, arka lobunda (nörohipofiz) ise hipotalamustan üretilen oksitosin ve vazopressin hormonlarının depolandığı içsalgı bezi.

hipofiz enjeksiyonu (*Alm. Hypophiseninjektion, f; Fr. injection d'hypophise, f; İng. hypophysis injection*) **tar.** Ilık su balıklarında tam kontrollü yavru üretiminde, cinsi olgunluğa ulaşmış üreme dönemindeki dişi balıkların kafatasından çeşitli yöntemlerle çıkarılan hipofiz bezinin belli işlemlerden geçirilerek %0.6'lık tuz çözeltisinde çözdürülüp, dişilerde yumurtlamayı, erkeklerde ise süt (sperm) üretimini teşvik etmek amacıyla damızlık balıklara belli miktarlarda enjekte edilmesi.

hipokalsemi (*Alm. Hypokalzämie, f; Fr. hypocalcémie, f; İng. hypocalcemia; milk fever*) **tar.** Memelilerde kan kalsiyum düzeyinin normalin altına düşmesi; eşanlam: süt humması.

hipop (*Fr. hypope, m; İng. hypopus*) **tar.** Çoğu kez Astigmata gibi göç eden bazı akar gruplarında görülen, nimf döneminde kötü koşulları atlatmak üzere akarın dönüştüğü, beslenmeyen, vücudu yassılaştırmış ve aşırı sertleşmiş, bacakları küçülmüş, besin alma organları nispeten körelmiş hale geldiğı, akarın çevreye dağılmasında yardımcı olan bir ara duraklama evresi.

hipopilazi (*Alm. Hypoplasie, f; Fr. hypoplasie, f; İng. hypoplasia*) **tar.** Cüceleşme veya bodurlaşmada olduğu gibi, patolojik olarak normalin altında hücre çoğalması.

hipoplazi belirtisi (*Fr. symptôme de hypoplasie, m; İng. hypoplastic symptom*) **tar.** Bitki hücre, doku ve organlarının gelişme ve büyümesinin normalden küçük olmasına işaret eden bulgular; eşanlam: hipoplastik semptom.

hipotalamus (*Alm. Hypothalamus, m; Fr. hypothalamus, m; İng. hypothalamus*) **tar.** Beyinde talamus altında bulunan ve organizmada bazı metabolik faaliyetlerin düzenlenmesi ile birlikte başta hipofiz bezi olmak üzere içsalgı bezlerinin fonksiyonlarını da kontrol eden anatomik bölüm.

hipotalamus hormonu (Alm. *Hypothalamushormon*, n; Fr. *hormone hypothalamique*, f; İng. *hypothalamic hormone*) **tar.** Gn-RH, oksitosin ve dopamin gibi hipotalamusta bulunan sinir hücreleri tarafından üretilen hormonlar.

hipotesyum (Alm. *Hypothecium*, n; Fr. *hypothécie*, f; İng. *hypothecium*) **tar.** Bir apotesyumda himenyumun hemen altında oluşan ince hif tabakası.

hipovirüent (Alm. *hipovirulent*; Fr. *hipovirulent*; İng. *hypovirulent*) **tar.** Hastalık yapma yeteneği düşük olan patojenin özelliği; eşanlam: hipovirülan.

hisse senedi (Alm. *Aktie*, f; *Wertpapier*, n; Fr. *action*, m; İng. *share*; *stock*) **tar.** Bir anonim ortaklığın sermayesinin, ilgili kanunda belirlenmiş esaslara göre düzenlenmiş şekilde, eşit paylara bölünmüş dilimlerden her birine karşılık gelen ve bunu kanıtlayan yasal koşullara uygun olarak çıkarılan değerli kâğıt; eşanlam: pay senedi.

histerozoma (Alm. *Hysterosoma*, n; Fr. *hystérosoma*, m; İng. *hysterosoma*) **tar.** Akarların ikinci çift bacaklarından vücutlarının sonuna kadar olan sırt bölgesi.

histoliz (Alm. *Gewebezerfall*, m; Fr. *hystolyse*, f; İng. *histolysis*) **tar.** 1. Böceklerde pupa döneminde larvaya ait organların yok olarak yerine ergine ait organların meydana gelmesi olayı. 2. Kan ve dokuların parçalanıp değişmesi.

hiyalin (Alm. *Hyalin*, f; Fr. *hyaline*, f; İng. *hyaline*; Lat. *hyalin*) **tar.** 1. Açık bir zeminde çıplak gözle genellikle beyaz renkli görülen, saydam, camsı madde özelliği. 2. Canlı hücrelerinde ve dokularında farklı yerlerde bulunan ve birçok görevi yerine getiren, kan damarları ve sinirler içermeyen esnek, yüzeyi parlak bir tip kıkırdak doku özelliği.

hiyalospor (Alm. *Hyalospor*, f; Fr. *hyalospore*, m; İng. *hyalospor*) **tar.** Açık bir zeminde çıplak gözle genelde beyaz renkli görülen saydam spor.

hizmet 1. (Alm. *Service*, m; Fr. *service*, m; İng. *service*) **blşm.** 1. Bilgisayar iletişim ağlarında kullanılan Açık Sistemler Arabağlaşım mimarisinde bir katmanın ve altındakilerin bir üst katmana sunduğu olanaklar. 2. Telefon ağı gibi, kullanıcıların veri iletim gereksinimlerini karşılayan enformasyon taşıyıcı ağ olanakları. 3. Ticari bilgi işlemede, tasarım, kurulum, imalat, bakım, müşteri eğitimi, programlama yardımı, hata düzeltimi gibi müşteri ile ya da bir ürünle ilgili yapılan şeyler. **2.** (Alm. *Dienstleistung*, f; Fr. *service*, m; İng. *service*) **tar.** Maddi bir özelliği bulunmamakla birlikte alım ve satımı mümkün olan, elle tutulamayan, saklanmayan ve depolanamayan ekonomik faaliyet.

hodan (Alm. *Morgenländischer Rauhling*, m; Fr. *trachystemon orientalis*, m; İng. *trachystemon orientalis*; Lat. *Trachystemon orientalis*) **tar.** Hodangillerden hispit tüylü, çok yıllık otsu, taç yapraklar topluluğu borumsu, ülkemizde Karadeniz Bölgesi'nde ormanlar altında yayılış gösteren ve pazarlarda sebze olarak satılan bir tür; eşanlam: ıspıt, kaldirik, galdirik.

holobazidyum (Alm. *Holobasidium*, n; Fr. *holobaside*, m; İng. *holobasidium*) **tar.** Üzerinde bazidyosporları taşıyan bölmesiz bazidyum; bir hücreli bazidyum.

holokarpik (Alm. *holokarpisch*; Fr. *holocarpe*; İng. *holocarpic*) **tar.** Chytridiomycetes ve Hyphochytridiomycetes sınıfı fungusların bazı türlerinde olduğu gibi, eşeyli ya da eşeysiz üreme zamanında talusun üreme faaliyetine bütünüyle katılması özelliği.

holokinetik kromozom (Alm. *holokinetisches Chromosom*, n; Fr. *chromosome holocinétique*, m; İng. *holocentric chromosome*; *holokinetic chromosome*) **tar.** Kromozomların belirgin bir primer boğuma (sentromer) sahip olmadığı, diğer bir deyişle lokalize bir sentromer eksikliği ile karakterize olan ve kinetokor proteinlerinin kromozomların tüm uzunluğu boyunca bağlandığı, genellikle böcek ve nematod türlerinde görülen tip; eşanlam: holosentrik kromozom.

holomorf (Alm. *Holomorpe*, f; Fr. *holomorpe*, m; İng. *holomorph*) **tar.** Bir fungusun, hem eşeysiz (anamorf) hem de eşeyli (teleomorf) dönemi içermesi durumu; bu durumdaki funguslar iki dönemleri için ayrı ayrı adlandırılır.

holopnöstik (Alm. *holopneustik*; Fr. *holopnéustique*; İng. *holopneustic*) **tar.** Böceklerde tüm stigmaların açık durumda ve fonksiyonel olması.

holotip (*Alm. Holotypus, m; Fr. holotype, m; İng. holotype*) **tar.** Bilimsel adlandırmada, uzmanlar tarafından yeni bir tür olarak kabul edilen ve buna dayanılarak özgün tanıtımı yapılan örnek; eşanlam: ilkörnek.

holotrişi (*İng. holotrichy*) **tar.** Akarlarda belirli bir taksonomik grubun atalarının sahip olduğu seta dizilerinin/dizilimlerinin tümüne sahip olması ve bunların görülmesi durumu.

holoventral bağa (*Fr. bouclier holoventral, m; İng. holoventral shield*) **tar.** Mesostigmata alttakımındaki akarların erkek bireylerinin koksaları arası, ventral, anal ve genital levhaların kaynaşmasıyla karın bölgesini kaplayan levha.

homeotik gen (*Alm. Homöogen, n; Fr. gène homéotique, m; homéogène, m; İng. homeogeme; homeotic gene*) **tar.** 1. İfadesi, canlılarda vücudun bir bölgesinin oluşumunu belirleyen gen; eşanlam: homeogen. 2. Kanatlılarda vücut kısımlarının konumunu düzenleyen ve ilk olarak Drosophila'nda (meyve sineği) keşfedilen genler.

homogamet (*Alm. Homogamet, m; Fr. homogamète, m; İng. homogamete*) **1. biyom.** Benzer eşey kromozomlarına sahip olup aynı eşey hücreleri meydana getiren. **2. tar.** Morfolojik olarak birbirine benzeyen ve kendi aralarında birleşebilen erkek ve dişi gametlerden her biri.

homogametik eşey (*Alm. homogametische Geschlecht, f; Fr. sexe homogamétique, m; İng. digametic sex; homogametic sex*) **tar.** Anne ve babasından aynı eşey kromozomları alan ve bu yüzden ürettiği gametleri eşey kromozomu bakımından farklı olmayan eşey.

homojenkanatlılar (*Alm. Gleichflügler, pl; Fr. homoptères, pl; İng. homopteran; Lat. Homoptera*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, genellikle arkaya doğru daralan vücutlu, ön kanatları homojen yapıda, ağız parçaları sokucu emici tipte, kanatlı ve kanatsız bireylere sahip olabilen, eşeyli ya da eşeysiz üreyen, bitki özsuyla beslenen, bitki dokularına zehirli madde salgılayarak ballık oluşturarak bazı virüs hastalıklarını taşıyarak zararlı olan türleri içeren, yaprakbitleri (Aphididae), beyazsinekler (Aleyrodidae), kabuklubitler (Diaspididae) gibi familyaları dikkat çeken, Cicadomorpha, Fulgoromorpha ve Sternorrhyncha ile temsil edilen alttakım.

homokaryotik (*Alm. homokaryotisch; Fr. homokaryotic; İng. homokaryotic*) **tar.** Genetik olarak aynı tipte hücre çekirdeklerine sahip bireyin özelliği.

homomorf koloni (*Alm. homomorphe Kolonie; Fr. colonie homomorphe, f; İng. homomorphic colony*) **tar.** Birbirine benzeyen fertlerden oluşan koloni.

homonim (*Alm. Homonym, n; Fr. homonymie, m; İng. homonyme*) **tar.** Adı, farklı bir taksonla aynı olan takson; aynı bilimsel ismin iki veya daha fazla canlıya verildiği durum.

homoserk kuyruk yüzgeci (*Alm. homocerke Schwanzflosse, f; Fr. nagoire caudale homocerque, f; İng. homocercal caudal fin*) **tar.** Kemikli balıklarda omurganın son omurlarının şekil değiştirmesi ve birkaç omurun kaynaşması sonucu oluşan kemiklerin yukarı doğru yönelmesi ile oluşan, ancak loblarının simetrik yerleştiği yüzgeç.

homotalik (*Alm. homothallisch; Fr. homothallique; İng. homothallic*) **tar.** Eşeyli çoğalma için farklı taluslara ihtiyaç duymayan, aynı talusun farklılaşması ile eşeyli çoğalmayı gerçekleştiren birey.

homotip (*Alm. Homotyp, m; Fr. homotype, m; İng. homotype*) **tar.** Bilimsel adlandırmalarda, holotiple kıyaslanarak tanısı yapılan örneklere verilen ad.

homozigot tar. 1. (*Alm. Homozygote, f; Fr. homozygote, m; İng. homozygote*) Üzerinde durulan özelliklerle ilgili olarak bir veya daha fazla lokusta aynı alelleri taşıyan zigot ve ondan gelişen birey. 2. (*Alm. gleicherbig; reinerbig, f; Fr. homozygote; İng. homozygotic; homozygous*) Homolog kromozomlarında birbirine özdeş alelleri taşıyan bireyin özelliği; eşanlam: eş alelli.

Honamlı keçisi (*Alm. Honamli Ziege, f; Fr. chèvre Honamli, m; İng. Honamli goat*) **tar.** Türkiye'de Akdeniz Bölgesi'nin Toros Dağları eteklerinde ve Antalya, Isparta ve Konya üçgeninde yetiştiriciliği yapılan, iri yapılı, vücut rengi esas olarak siyah olmakla birlikte, beyaz lekeli, kızıl ve gri renkli de olabilen, dişileri ve erkekleri genellikle boynuzlu, alt çenesi üst çenesinden daha uzun, dışbükey burun yapısına sahip, et verimi önde kombine verimli yerli keçi ırkı.

Hordeivirüs (Alm. *Hordeivirus*, n; Fr. *Hordeivirus*, m; İng. *Hordeivirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Barley stripe mosaic virus*'ün konakçısı olan arpadan (*Hordeum vulgare*) alan, viryonları düz çubuk şeklinde, zarfsız, genetik materyal olarak tek sarmallı, çizgisel, çok parçalı (3 veya 4) RNA içeren, tohumla taşınan bitki virüsü cinsi.

hormon reseptörü (Alm. *Hormonrezeptor*, m; Fr. *récepteur d'hormone*, m; *récepteur hormonal*, m; İng. *hormone receptor*) **tar.** Belirli bir hormona bağlanan molekül; örneğin, peptit hormon reseptörleri hücrelerin plazma zarında, yağda çözülen hormonlar ise sitoplazmada bulunur.

horoz (teks. *iplik verici*) (Alm. *Hahn*, m; Fr. *coq*, m; İng. *cock*) **tar.** Aşım çağına gelmiş, 5 aylıktan büyük, enenmemiş erkek tavuk.

horozibiği (Alm. *Garten-Fuschschwanz*, m; Fr. *amarante caudée*, f; *amarante queue de renard*, f; İng. *foxtail amaranth*; *love-lies-bleeding*; *tassel flower*; *velvet flower*; Lat. *Amaranthus caudatus*) **tar.** Horozibiğigiller (Amaranthaceae) familyasına ait, Uzakdoğu orijinli, bahçe çiçeği ve saksı bitkisi olarak yaygın bir şekilde kullanılan, çoğaltımı tohumla yapılan, çok farklı formu ve rengi olan yaprakları ve çiçek salkımları ile görsellik kazanan, tek yıllık bir süs bitkisi.

hortumlu kınkanatlılar (Alm. *Rüsselkäfer*, pl; Fr. *curculionidés*, pl; İng. *snout beetles*; *true weevils*; Lat. *Curculionidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginlerinin başı öne doğru incelenerek uzamış olan, bitkisel besinle beslenen türleri içeren ve en bilinen türü fındık kurdu (*Curculio nucum*) olan familya; eşanlam: hortumlu böcekler.

hortumlu küçük yaprakböceği (Lat. *Polydrusus ponticus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Polydrusus ponticus* olan, erginleri 4-7,5 mm boyunda, yeşil renkli olup ergin ve larvaları kayısı, kiraz, elma gibi bitki türlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

hortumlu yeşil yaprakböceği (Lat. *Polydrusus pterygomalis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Polydrusus pterygomalis* olan, erginleri 4-4,5 mm boyunda, yeşil renkli olup ergin ve larvaları geniş yapraklı ağaç türlerinde yapraklarla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

Hostuviroit (İng. *Hostuviroid*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Hop stunt viroid*'in baş harflerinden alan, tüm viroitler gibi viryonları olmayan ve protein kodlamayan, genetik materyal olarak tek bir dairesel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan bitki viroit cinsi.

hotozlanma (*tar. fasiyasyon*) (Alm. *Fasziation*, f; *Verbänderung*, f; Fr. *crustation*, f; *fasciation*, f; İng. *cresting*; *fasciation*) **tar.** Damarlı bitkilerde görülen, sürgen ucun sivri ve silindirik şekilli olması yerine, büyüme yönüne dik yönde uzayan, yassı, şerit şerit, bükümlü bir hal olması halinde görülen bir büyüme bozukluğu; eşanlam: fasiyasyon.

Hoyer ortamı (Fr. *milieu de montage d'Hoyer*, m; İng. *Hoyer's mounting medium*) **tar.** Akarların mikroskopik incelenmelerine olanak sağlayan, Arap zamkı, kloral hidrat ve gliserin karışımından oluşan, muhafazasında yaygın kullanılan ortam.

högeç tar. İki yaşından büyük enenmiş erkek koyun.

hörgüç (Alm. *Köcherblümchen*, n; Fr. *cuphea cocciné*, m; *cuphea rouge-feu*, m; İng. *cigar plant*; Lat. *C. miniata*; *C. platycentra*; *Cuphea ignea*) **tar.** Aklarotugiller (Lythraceae) familyasından, Meksika orijinli, tohumla çoğalıp sürekli çiçek açan, derli toplu formlu iç-dış mekân ve kaya bahçesi çiçeği olarak kullanılabilen, tek yıllık, otsu bir bitki.

hörgüçlü (Fr. *omboné*; İng. *umbonate*) **tar.** Bakterilerde deve hörgücüne benzer şekilde, tümsek biçiminde koloni şekli ya da diğer canlılarda görülen benzer şekilli yapı.

hububat hortumluböceği (İng. *cereal weevil*; Lat. *Pachytychius hordei*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pachytychius hordei* olan, erginleri 3-4 mm boyunda, kahverengi ve üzeri krem rengi pullarla kaplı, ergin ve larvaları buğday, arpa, yulaf gibi bitkilerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

hububat pas akarı (*Alm. Getreiderostmilbe, f; İng. cereal rust mite; grain rust mite; Lat. Abacarus hystrix*) **tar.** Prostigmata alttakımı, Eriophyidae familyası içinde, küçük, iki çift bacaklı, erginleri sarı, beyaz veya portakal renkli, buğdaygil, yem bitkileri ve diğer otsu bitkileri sokup emerek bunlara zarar verdiği gibi buğday çizgili mozaik virüsünü de taşıyan, yaygın akar türü; eşanlam: buğday pas akarı.

hububat toprakpiresi (*Alm. Halmerdfloh, m; Fr. altise des céréales, f; İng. cereal flea beetle; Lat. Chaetocnema aridula*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chaetocnema aridula* olan, erginleri 2,5-3 mm boyunda, bronz renkli olup buğdaygillerin kök, sap ve yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

hububat tripsi (*Alm. Haferblasenfuß, m; Fr. thrips de l'avoine, m; İng. oats thrips; Lat. Stenothrips graminum*) **tar.** Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Stenothrips graminum* olan, erginleri 1-1,3 mm boyunda, koyu kahverengi, ergin ve nimfleri buğday, arpa, yulaf gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

hububat yaprakbiti (*Alm. grüne Getreideblattlaus, f; Fr. petit puceron des céréales, m; puceron vert des graminées, m; İng. greenbug; wheat aphid; Lat. Schizaphis graminum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Schizaphis graminum* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, sarımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri buğdaygil bitkilerinde yaprakların alt yüzünde beslenip bitkileri kurutarak zarar veren böcek türü.

humik asit (*Alm. Huminsäure, f; Fr. acide humique, m; İng. humic acid*) **tar.** Ölü organik maddelerin bozunması sonucu ortaya çıkan, kömür, turba ve humusun oluşumuna önemli katkı veren, asitlerle çökebilen organik maddeler.

humus (*Alm. Humus, n; Fr. humus, m; İng. humus*) **orm. tar.** Toprağın içinde ve üzerinde bulunan, devamlı ayrışma ve değişme olayları etkisinde kalan, bitkisel, hayvansal ve toprak canlılarına ait dokularla onların sentez ürünlerini de içeren organik maddelerin tümü.

humuslaşma (*Alm. Humifizierung, f; Fr. humification, f; İng. humification*) **orm. tar.** Toprakta mikrobiyolojik madde dönüşüm ürünlerini de içeren, ileri derecede ayrılmış maddeler üzerinde oksitlenme ve polimerleşme olaylarının birlikte etkileri sonucunda yüksek moleküllü, siyah renkli ve mikrobiyolojik ayrışmaya dirençli humin maddelerinin oluşumunda rol oynayan olaylar; eşanlam: humifikasyon.

hurma (*Alm. Dattel, f; Fr. datte, f; İng. date*) **1. gıda.** Yüksek oranda şeker içeren, tatlı olarak tek başına tüketilebildiği gibi, kek ve bisküvilere ilave edilebilen; şurup, pekmez ve sirke yapımında ve şeker ikamesi olarak kullanılan, çekirdekli ve oval şekle sahip bir meyve. **2. tar.** 1. Hurma ağacının, olgunlaştığında 3-7 cm uzunluğunda ve 2-3 cm eninde oval silindirik şekilli, parlak kırmızıdan parlak sarıya kadar renge sahip sert çekirdekli meyvesi. 2. (*Alm. echte Dattelpalme, f; Fr. dattier, m; palmier dattier, m; İng. date; Lat. Phoenix dactylifera*) Hurmağiller (Arecaceae) familyası üyesi, anavatanının Ortadoğu olabileceği tahmin edilen, belli bir tropik ve tropik altı bölgede yetişebilen, 21-23 metre boylanabilen, yaklaşık 30 cm uzunluğunda, 150 adet yapraklı, 4-6 metre uzunluğunda yapraklı, iki evcikli rüzgârlarla tozlanan, 2-2,5 cm uzunluğunda ve 6-8 mm eninde tohumu olan, sert çekirdekli, tropik ve tropik altı iklim meyve ağacı türü; eşanlam: hurma ağacı.

hurma kabuklubiti (*Alm. braune Dattelpalmenschildlaus, f; braune Dattelschildlaus, f; Fr. cochenille des dattiers, f; İng. Parlatoria date scale; Lat. Parlatoria blanchardi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Parlatoria blanchardi* olan, dişileri 1-1,5 mm uzunlukta, 0,7 mm genişlikte saydam, sarımsı esmer renkli kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri hurma ve palmiye ağaçlarının yaprak ve meyvelerinde beslenip şekil bozukluklarına ve kurumalara yol açarak zarar veren böcek türü.

huş kelebeği (*Alm. Birken-Zipfelfalter, m; Nierenfleck-Zipfelfalter, m; Fr. porte-queue à bandes fauves, f; thècle du bouleau, m; İng. brown hairstreak; Lat. Thecla betulae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Lycaenidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Thecla betulae* olan, erginlerinin kanat açıklığı 36-45 mm, kahverengi, üzeri turuncu desenli, larvaları badem, erik, kayısı, kiraz gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

huş yassı tahtakurusu (*Lat. Aradus betulae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yassı tahtakuruları (Aradidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aradus betulae* olan, geniş ve yassı vücutlu böcek türü.

huş yüzükkelebeği (*Alm. Frühlings-Wollfalter, m; Fr. bombyx laineux, m; İng. small eggar; Lat. Eriogaster lanestris*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının halkakelebekleri (Lasiocampidae) familyasında yer alan, bilimsel

adı *Eriogaster lanestrís* olan, erginlerinin kanat açıklığı 30-40 mm, sütlü kahverengi, üzeri beyaz kırçılı, larvaları huş, alıç, çakal eriği gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

hücre duvarı unsurları (*Fr. composants de la paroi cellulaire, f; İng. cell wall components*) **tar.** Bitki hücre duvarının yapısında bulunan hemiselüloz, selüloz ve lignin gibi bileşenler.

hücre hasarı (*Alm. Zellschädigung, f; Fr. dommage cellulaire, m; İng. cell damage*) **tar.** Serbest radikaller gibi herhangi bir etken dolayısıyla hücrelerdeki proteinlerin, yağların ve DNA'nın zarar görmesi.

hücre özsuyu (*Alm. Zellsaft, m; Fr. sève cellule, f; İng. cell sap*) **tar.** Canlı hücrenin büyük merkezi kofulundaki başlıca su olmak üzere, amino asitler, glikoz ve tuzları içeren sıvı.

hücreden hücreye taşınma (*Fr. mouvement intercellulaire, m; İng. cell-to-cell movement*) **tar.** Bitki virüslerinin konakçı hücreye girdikten sonra plasmodezma ve iletim dokuları aracılığıyla tüm bitkiye yayılması.

hücrelerarası (*tar. interselüler*) (*Alm. interzellular; Fr. intercellulaire; İng. intercellular*) **tar.** Hücrelerin arasında olan.

hücrelerarası boşluk (*Alm. Interzellularraum, m; Fr. cavité intercellulaire, f; İng. intercellular space*) **tar.** Bitki dokuları arasında, hava veya çevredeki hücrelerin salgıladıkları reçine, eterik yağ veya mukus gibi maddelerle doldurulan, değişik nedenlerle, değişik tiplerde oluşabilen boşluklar.

hümeral levha (*Fr. plaque humérale, f; İng. humeral plate*) **tar.** Böceklerde kanadın birinci boyuna damarı olan kostanın kaidesini oluşturan, bazı böceklerde oldukça iyi gelişmiş olabilen, çoğu böcekte ise oldukça küçük levha.

hümin dışı maddeler (*Alm. Nicht Huminstoff, m; Fr. substance non humique, f; İng. non humic substance; non humin substance*) **tar.** Toprakta belirgin bir maddesel değişime uğramamış veya çok az uğramış ölü bitkisel, hayvansal ve toprak canlılarına ait dokuları içeren maddeler; eşanlam: hümin olmayan maddeler.

hümin maddesi (*Alm. Huminstoff, m; Fr. substance humique, f; İng. humic substance; humin substance*) **tar.** Humik asit, fulvik asit ve humin kısımlarından oluşan, toprakta, şeyllerde, göl çökeltlerinde ve sulardaki doğal organik maddenin çoğunluğunu oluşturan, bozunan organik maddelerden kaynaklanan, toprağa karakteristik koyu esmer rengini veren, mikrobiyolojik ayrışmaya dirençli maddeler; eşanlam: humik madde.

hünkarbeğendi otu (*Alm. doldige Schleifenblume, f; Fr. thlaspi des jardiniers, m; thlaspi en ombelle, m; İng. garden candytuft; globe candytuft; Lat. Iberis umbellata*) **tar.** Turpgiller (Brassicaceae) familyasına ait, Avrupa orijinli, oldukça parlak çiçekli, kaya bahçeleri, sınırlar ve dar alanlar için ideal, çok kolay yetişen, toprak seçici olmayan, güneşli ortamları seven, tek yıllık, tohumla çoğalan bitki; eşanlam: küme civan otu, şemsiye.

hünnap tar. 1. (*Alm. Azufaiifa, f; chinesische Dattel, f; chinesische Jujube, f; rote Dattel, f; Fr. jujubier commun, m; İng. Indian date; jujube; Korean date; red date; Lat. Ziziphus jujuba*) Cehrigiller (Rhamnaceae) familyası üyesi, yaprağını döken, subtropik kökenli, dikenli ağaç veya ağaççık formunda, 5-12 metre boyolanabilen bir meyve ağacı; eşanlam: hünnap ağacı, ünnap ağacı. 2. (*Alm. chinesische Dattel, f; chinesische Jujube, f; Fr. jujube, m; İng. jujube; red date*) Hünnap ağacının, 1,5-3 cm boyutlarında, oval biçimde, kabuğu kahverengi ile morumsu-siyah renge dönen, hurma gibi buruşan, elma tadında, zeytin çekirdeği gibi sert tek bir tohumu olan meyve türü.

hünnap kabuklubiti (*Alm. Schwarztafelchen, n; Fr. cochenille noşre des orangers, f; İng. black parlatoria scale; Lat. Parlatoria ziziphi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Parlatoria ziziphi* olan, dişileri morumsu renkte, 1,5-2 mm uzunlukta, 0,7 mm genişlikte siyahımsı renkli kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri turunçgiller ve hünnap bitkilerinde yaprak ve meyvelerde beslenerek büyümeyi yavaşlatan böcek türü.

hünnapsineği (*İng. ber fruit fly; Lat. Carpomya vesuviana*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının meyvesinekleri (Tephritidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Carpomya vesuviana* olan, erginleri 7-9 mm boyunda, sarımsı renkte ve siyah benekli olup ergin ve larvaları hünnap bitkilerinde çiçek ve meyvelerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

Hyalomma cinsi (*Alm. Hyalomma Gattung, f; Fr. genre de Hyalomma, m; İng. Hyalomma genus*) **tar.** İnsanlar, yaban hayatındaki memeliler, gevişgetiren hayvanlar, kuşlar ve sürüngenlerde dışparazit olan, sokmaları sonucunda kanamalı ya da nekrotik doku oluşturan, pek çok öldürücü hastalığı taşıyan organizmaların oluşturduğu Metastigmata içinde yer alan ve 21 türü olan, kurak koşullarda yaşayabilen cins düzeyinde takson.

ıhlamur koşnili (*Alm. Haselnuss-Schildlaus, f; Fr. kermes du noisetier, m; İng. brown gooseberry scale; nut scale; Lat. Eulecanium tiliae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eulecanium tiliae* olan, dişileri 5 mm çapında, kahverengi, üzeri sarımsı çizgili, ergin ve nimfleri ıhlamur, akçaağaç, atkestanesi, fındık, elma, badem ağaçlarının gövde, dal ve yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

ıhlamur süslüböceği (*Lat. Trachys minutus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Trachys minutus* olan, erginleri 2-3 mm boyunda, bronzumsu renkte, larvaları ıhlamur, söğüt, karaağaç, akçaağaç ve fındık ağaçlarının yapraklarında galeriler açarak beslenen böcek türü.

ıhlamur yaprakbiti (*Fr. puceron du tilleul, m; İng. lime-tree aphid; linden aphid; Lat. Eucallipterus tiliae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eucallipterus tiliae* olan, erginleri 1,8-3 mm boyunda, sarımsı renkte, siyah lekeli, ergin ve nimfleri ıhlamur ağacı yapraklarının alt yüzlerinde damarlar boyunca yerleşip beslenen böcek türü.

ılgın yaprakbiti (*Lat. Brachyunguis tamaricis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Brachyunguis tamaricis* olan, erginleri 1-2 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri ılgın bitkilerinde beslenen böcek türü.

ılık barınak (*Fr. bergerie chaude, f; İng. insulated sheep barn; sheltered barn; warm barn*) **tar.** Çiftliklerde dış iklim koşulları ne olursa olsun iç ortamda istenilen çevre koşullarının sağlandığı, tamamen kapalı yapılar.

ılık yastık (*İng. warm bed*) **tar.** Sıcak mevsim sebze fidelerinin yetiştirilmesi ve çimlendirilmiş fidelerin şaşırtılması amacıyla kullanılan, derinliği sıcak yastıklardan daha az olan ve ahır gübresinin yanında toprak karışımı da kullanılan fide yetiştirme yeri.

ıra (*Alm. Character, m; Fr. caractère, m; İng. character*) **1. biyom.** Fenotipte ayırt edilen özgün nitelikler ve nicelikler. **2. tar.** Bir tür, bir ırk veya bir bireye ilişkin ve onun ayırt edilmesini sağlayan özelliklerden her biri; eşanlam: karakter.

ırk tar. **1.** (*Alm. Rasse, f; Fr. race, f; İng. breed; race*) Aynı tür kapsamına giren, bazı fizyolojik ve morfolojik kalıtsal karakterler bakımından birbirine benzeyen ve bu özellikleri kuşaklar boyunca sürdüren, belli yaşama koşullarına uyma sonucu meydana gelen hayvanlar grubu. **2.** (*Alm. Rasse, f; Fr. race, f; İng. race*) Bitki patolojisinde, belirli bir bitki çeşidini veya bitki türünü enfekte eden patojenlerin tür altı kategorisi.

ısı denkliliği (*inş. kim. ısı bilançosu*) (*Alm. Wärmebilanz, f; Fr. bilan calorifique, m; bilan thermique, m; İng. heat balance; thermal balance*) **1. kim.** Belirli bir sürede sisteme giren ısının, sistemde tutulan ve sistemden çıkan ısı miktarları toplamına eşitliği olup yalnızca iş ve madde etkileşimlerinin olmaması halinde geçerlidir. **2. tar.** Tarımsal hayvan yapılarında, hayvanların ortama yaydıkları toplam ısının, bina yapı elemanlarından ve havalandırma nedeniyle kaybolan ısıların toplamına eşitlendiği durum; eşanlam: ısı dengesi.

ısı iletken malzeme (*Alm. wärmeleitendes Material, n; Fr. materieu conducteur de chaleur, m; İng. heat conductive material; thermally conductive material*) **tar.** Isı iletkenlik katsayısı yüksek malzeme.

ısırganotu uzun tahtakurusu (*Fr. punaise de l'ortie, f; İng. nettle ground bug; Lat. Heterogaster urticae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Heterogaster urticae* olan, erginleri 6-7 mm boyunda, kahverengimsi siyah vücutlu, ısırganotlarıyla beslenen böcek türü.

ısırganotu yaprakbiti (*Fr. cochenille de l'ortie, f; puceron de l'ortie, m; İng. dark green nettle aphid; Lat. Aphis urticae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis urticae* olan, erginleri 1.7-2.2 mm boyunda, yeşilimsi koyu mavimsi yeşil renkli, ergin ve nimfleri ısırganotu bitkilerinde beslenen böcek türü.

ısırcı keçibiti (*Alm. Ziegenhaarling, m; Fr. mallophage de la chèvre, m; İng. goat biting louse; Lat. Bovicola caprae*) **tar.** Bitler (Phthiraptera) takımının kıl kesenler (Bovicoliidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Bovicola caprae* olan, erginleri 1,3-1,6 mm boyunda, kırmızımsı esmer renkli, evcil keçiler ve dağ keçilerinin kılları arasında dolaşip deriyi ısırpı tahriş ederek zarar veren böcek türü.

ısırcı koyunbiti (*Alm. Schlaflaus, n; Fr. pou de mouton, m; İng. damalinia ovis; sheep biting louse; sheep body louse; sheep lice; Lat. Bovicola ovis*) **tar.** Bitler (Phthiraptera) takımının kıl kesenler (Bovicoliidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Bovicola ovis* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, soluk sarı renkli, koyun, tavuk, hindi, kaz ve güvercinlerin tüyleri arasında dolaşır deriyi ısırıp tahriş ederek zarar veren böcek türü.

ısırcı sığırbiti (*Alm. Rinderhaarling, m; İng. cattle louse; damalinia bovis; red louse; Lat. Bovicola bovis*) **tar.** Bitler (Phthiraptera) takımının kıl kesenler (Bovicoliidae) familyasında yer alan, erginleri 1-2 mm boyunda, sarımsı beyaz renkli, karın kısmında enine sekiz adet bant taşıyan, sığırların kılları arasında dolaşarak deriyi ısırıp tahriş ederek zarar veren böcek türü.

ısırcı tiftikkeçisi biti (*İng. angora goat louse; fringed goat louse; Lat. Bovicola limbatus*) **tar.** Bitler (Phthiraptera) takımının kıl kesenler (Bovicoliidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Bovicola limbatus* olan, erginleri 1,2 mm boyunda, sarımsı kahverengi renkli, tiftik keçilerinin kılları arasında dolaşarak deriyi ısırıp tahriş ederek zarar veren böcek türü.

ısırcı-çiğneyici ağız tipi (*İng. biting - chewing mouth type; mandibulate mouth type*) **tar.** Tipik olarak labrum, hipofarinks, bir çift mandibula, maksilla, labium ve bunlara bağlı organlardan oluşan, başta kınkanatlılar (Coleoptera), su bakireleri ya da yusuçuklar (Odanata), düzkanatlılar (Orthoptera), (termitler) Isoptera, Thysanura, kuyruklaşıçrayanlar (Collembola), derikanatlılar (Dermaptera), Mallophaga, sinirkanatlılar (Neuroptera), uzunkanatlılar (Mecoptera), Trichoptera takımı üyeleri, Lepidoptera larvaları ve bazı arıların (Hymenoptera) bireylerinde görülen temel ağız tipi.

ıslah edilmemiş yapağı (*Alm. einheimische Wolle; Fr. laine indigène, f; İng. home grown wool; native wool*) **tar.** Islah edilmemiş yerli koyun ırklarından elde edilen kaba karışık tipteki yapağı.

ıslanabilir toz formülasyon (*Alm. benetzbares Pulver, n; Fr. poudre mouillable, f; İng. wettable powder*) **tar.** Etkili madde oranı %5-95 arasında olan ve etkili maddenin, dolgu maddesi, dağıltıcı maddeler, asılı halinde tutucu ve ıslatıcı maddelerle formüle edilmesiyle elde edilen, su ile karıştırıldığında çözünmeyen ancak süspansiyon oluşturan, oldukça ince öğütülmüş katı pestisit formülasyonu tipi.

ıslatıcı madde 1. (*Alm. Benetzungsmittel, n; Fr. agent mouillant, m; mouillant, m; İng. wetting agent*) **malz.** Sır çamuruna %1'den daha az miktarda ilave edilen, köpüklenmeyi azaltan ya da tamamen ortadan kaldıran katkı maddesi. **2. müh.** Bir sıvının yüzey gerilmesini azaltıp bulunduğu zeminde daha kolay yayılıp akmasını sağlayan madde; eşanlam: ıslatıcı. **3.** (*Alm. Netzmittel, n; Fr. agent mouillant, m; agent solubilisant, m; İng. solubilizing agent; wetting agent*) **tar.** Sıvı pestisitün yüzey gerilimini azaltarak ilaç uygulanan yüzeyin daha iyi bir şekilde kaplanmasını sağlayan adjuvant.

ıslatılmış yem (*Fr. fourrage humidifié, m; İng. moisturized fodder*) **tar.** Gerek acı lüpen, pelit, burçak gibi yemlerin ıslatma suyunu atarak acılığının giderildiği ve zararlı maddelerinin bertaraf edildiği, gerekse kırılmamış veya öğütülememiş küçük ya da sert tanelerden yararlanımı artırmak amacıyla hayvanlara verilmeden önce ıslatılarak yumuşatılmış, kısa sürede tüketilmediğinde çabuk bozulan yem.

ıspanak (*Alm. Spinat, m; Fr. épinard, m; İng. spinach; Lat. Spinacia oleracea*) **tar.** Kazayaklılar (Amaranthaceae = Chenopodiaceae) familyasına dahil olan, koyu veya açık yeşil renkli, düz veya dalgalı yaprak ayası ve sapa sahip, yaprakları ve sapları tüketilen, serin iklimden hoşlanan, dioik sebze türü.

ıspanak latent virüsü (*Alm. latentes Virus des Spinats, m; Fr. virus latent d'épinard, m; İng. spinach latent virus; SpLV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve tohum ile taşınan, bilinen bir vektörü olmayan, tek doğal konakçısı olan ıspanakta belirti oluşturmayan ilarvirüs.

ıspanak mildiyösü (*Fr. mildiou de l'épinard, m; İng. downy mildew of spinach; spinach downy mildew*) **tar.** Peronospora farinosa adlı fungusun oluşturduğu, ıspanağın yeşil aksamında lekelenmelere, rozetleşmeye ve kurumalara yol açan hastalık.

ışıkçıl bitki (*Alm. Sonnenpflanze, f; Fr. plante héliophile, f; İng. heliophyte*) **tar.** Normal büyüme ve gelişmelerini yapabilmeleri için bol ışığa ihtiyaç duyan bitkiler.

ışıkta çimlenme (*Fr. germination sous lumière, f; İng. germination in light*) **tar.** Nem, sıcaklık ve hava (oksijen) gibi çimlenme faktörleri yanında ışığın da mutlaka bulunmasıyla gerçekleşebilen çimlenme; örneğin, tütün tohumları.

işin yüzgeçliler (Alm. *Strahlenflosser*, pl; Fr. *actinoptérygiens*, pl; *poissons à nageoires rayonnées*, pl; İng. *ray-finned fishes*; Lat. *Actinopterygii*) **tar.** Yüzme keseleri oluşmuş, yüzgeçleri ışın destekli, burun delikleri çoğunlukla ağız boşluğuna açılmayan, elasmoyit veya ganoyit pul taşıyan modern balıkları içine alan sınıf.

işinsal (Alm. *radialförmig*; Fr. *de forme radiale*; *de forme étoilée*; İng. *actiniform*; *actiniform*) **tar.** 1. Akarlarda işinsal uzantıları olan kıllar. 2. Bir tekerleğin parmaklarını andırır biçimde, bir merkezden ışınlar gibi yayılan; eşanlam: aktiniform.

işkin (Alm. *Rhabarber*, m; Fr. *rhubarbe*, f; İng. *rhubarb*; Lat. *Rheum ribes*) **tar.** Madımakgillerden çok yıllık, oldukça büyük yaprakları ile belirgin, özellikle Doğu Anadolu illerinde al renkli yenen kökleri pazarlarda satılan otsu bir tür; eşanlam: uşkun.

ızgara tabanlı kümes (Fr. *poulallier avec sol grillagé*, m; İng. *poultry with grid flooring*) **tar.** Tabanının %50-%75 arası ızgara ile kaplı, geri kalanı altlık ile doldurulmuş kümes tipi.

ibik (Fr. *crêtes de coq*, f; İng. *cockscorn*; *comb*) **tar.** Bazı kanatlılarda başın üst kısmında yer alan kırmızı-pembe renkli tüysüz deri.

iç asalak (Alm. *Endoparasit*, m; Fr. *endoparasite*, m; İng. *endoparasite*; *internal parasite*) **tar.** Konakçısının içinde yaşamını sürdüren ve çoğalan parazit; eşanlam: endoparazit.

iç çiğneyici lob (İng. *lacinia*; *lobus internus*) **tar.** Maksillada yer alan, stipese iç taraftan bağlı bulunan, böceklerde çiğneme işlevine yardımcı olan ağız parçası.

iç finansman (Alm. *Eigenfinanzierung*, f; *Innenfinanzierung*, f; Fr. *autofinancement*, m; *financement interne*, m; İng. *internal financing*; *self-financing*) **tar.** Bir işletmenin gereksinim duyduğu sermayeyi kredi kullanmadan dağıtılmayan kâr paylarını kullanarak ya da ortakların sermaye artırıma gitmesi ile kendi gücü ile ortaya koyması; eşanlam: otofinansman.

iç getiri oranı (Alm. *interner Zinsfuss*, m; Fr. *taux de rendement interne*, m; *taux interne de rentabilité financière*, m; İng. *discounted cash flow rate of return*; *economic rate of return*; *internal rate of return*) **tar.** Uzun vadeli yatırım projelerinin değerlendirilmesinde, yatırımın gelecek yıllarda sağlayacağı nakit hareketlerini, nakit giriş ve çıkışlarını bugünkü değerleriyle birbirine eşitleyen oran; eşanlam: iç verimlilik oranı.

iç kavuz (Alm. *Glumelle*, f; Fr. *glumelle*, f; İng. *glumella*) **tar.** Buğdaygillerin başağında bulunan tek bir çiçeği saran, alt iç kavuz (lemma) ve üst iç kavuzdan (palea) oluşan örtü pulu; eşanlam: glumella.

iç parazitoit (Alm. *Endoparasitoid*, m; Fr. *endoparasitoïde*, m; İng. *endoparasitoid*) **tar.** Konakçısının vücudu içerisinde beslenerek gelişimini tamamlayan parazitoit; eşanlam: endoparazitoit.

iç sular 1. (Alm. *Binnengewässer*, pl; Fr. *eaux nationales*; *eaux continentales*, pl; *eaux intérieures*, pl; İng. *continental waters*; *inland waters*; *interior waters*; *national waters*) **denz.** Bir devletin karasularından içeride kalan, liman ağzları, ırmaklar, körfezler, iç denizler ve göller gibi su kütleleri. **2.** (Alm. *Binnengewässer*, pl; Fr. *eaux intérieures*, pl; İng. *inland water*) **tar.** Okyanus ve denizler dışında kalan, göl, akarsu, bataklık, yeraltı suları gibi karalar üzerinde yer alan, fiziksel ve kimyasal özellikler bakımından farklılıklar gösteren, tatlı, tuzlu veya acımsı tüm sular.

içe sızma hızı (*tar. infiltrasyon hızı*) (Alm. *Infiltrationsrate*, f; Fr. *taux d'infiltration du sol*, m; İng. *infiltration rate*) **tar.** Toprağın taneliği ve içerdiği nem miktarı gibi etmenlere bağlı olarak birim zamanda ve birim alandan toprağa giren su miktarı; eşanlam: infiltrasyon oranı.

içe sızma kapasitesi (Alm. *Höchst-Versickerungsgeschwindigkeit*, f; Fr. *capacité d'infiltration du sol*, f; İng. *infiltration capacity*) **tar.** Belirli koşullar altında ve birim zamanda bir toprağın soğurabileceği maksimum su miktarı; eşanlam: infiltrasyon kapasitesi.

içfindık güvesi (Alm. *Samenzünsler*, m; İng. *stored nut moth*; Lat. *Paralipsa gularis*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Paralipsa gularis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 21-32 mm, grimsi kahverengi, larvaları findık, badem, soyafasulyesi, keten gibi bitkilerin meyve ve tohumlarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

içparazit akar (*Alm. Endoparasite Milbe, f; Fr. acarien endoparasite, m; İng. endoparasitic mite*) **tar.** Astigmata, Prostigmata ve Mesostigmata alttakımlarına bağlı omurgalıların ağız parçaları, burun delikleri, solunum sistemleri, sinüs yolları ve hava keselerine yerleşerek beslenen, trake sistemlerinin çökmesine sebep olan Heterostigmata, Halacaridae, Otopheidomeridae gibi pek çok familya türlerinin yer aldığı araknitler; eşanlam: endoparazit akar.

içsalgı bezi (*biyom. endokrin bez*) (*Alm. endokrine Drüse, f; Fr. glande endocrine, f; İng. endocrine gland*) **1. biyom.** Memelilerde vücudun çeşitli bölgelerinde bulunan, çoğunlukla hormon içerikli salgısını herhangi bir kanala gerek duymadan doğrudan kana veren, vücutta düzenleyici görevlerde bulunan hipofiz, tiroit, paratiroid gibi bezler. **2. tar.** Böcek vücudu içerisinde bulunan ve hormon adı verilen salgılarını doğrudan vücut içerisine bırakan ve fizyolojik mekanizmalara etki eden bezler.

içsel dinlenme (*Alm. angeborene Dormanz, f; endogene Dormanz, f; Fr. dormance endogène, f; İng. endodormancy; endogenous dormancy; innate dormancy*) **tar.** 1. Tohumun ve/veya embriyonun bünyesindeki fizyolojik ya da morfolojik özelliklerin yol açtığı dinlenme; eşanlam: içsel dormantlik. 2. Tomurcuklarda soğuklanma gereksinimi nedeniyle ortaya çıkan dinlenme durumu.

içten yalıtım (*Alm. innere Isolierung; Fr. isolation interne, f; İng. internal insulation*) **tar.** Yapı elemanlarına binanın iç yüzeyinden yapılan ısı ve nem yalıtımı.

içtençeneliler (*Alm. Sackkiefler, pl; Lat. Entognatha*) **tar.** Vücutları baş, göğüs ve karın kısımlarından oluşan, kitin yapısında bir dış iskelete sahip, bacak, duyarğa ve ağız parçaları eklemli yapıda, başlarında bir çift duyarğa ve bir çift bileşik göz bulunan, göğüslerinde üç çift bacak taşıyan, kanatları bulunmayan, karasal ve sucul ortamlarda yaşayan türleri içeren, bilimsel adı Entognatha olan sınıf.

içtutunum (*verb. kohezyon*) (*Alm. Kohäsion, f; Fr. cohésion, f; İng. cohesion; cohesive attraction; cohesive force*) **1. tar.** Bir maddenin moleküllerini bir arada tutan çekim kuvveti. **2. verb.** 1. Dikey gerilmenin etkilediği bir düzlem boyunca malzemeyi kırmak için gerekli olan makaslama gerilmesi. 2. Zemin tanelerinin dağılmadan bir arada durabilme özelliği.

İdaevirüs (*Alm. Idaeovirus, n; Fr. Idaeovirus, m; İng. Idaeovirus*) **tar.** Adını tip üyesi *Raspberry bushy dwarf virus*'ün konakçısı olan *Rubus idaeus*'dan alan, viryonları izometrik zarfsız, genetik materyal olarak üç komponentli, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, polenle taşınan bitki virüsü cinsi.

idiyotip (*Fr. idéotype, m; İng. ideotype*) **tar.** Herhangi bir canlı tipinin, yaşadığı yerin dışında bir yerden toplanıp tipin esas örnekleri ile karşılaştırılarak teşhis edilen, çevrenin etkisiyle farklılaşmış olan form; eşanlam: kendine özgü tip.

idiyobiont parazitoit (*İng. idiobiont parasitoid*) **tar.** Parazitlemeyi takiben konakçısını paralyze ederek gelişimini durduran, genellikle yumurta ve pupa gibi hareketsiz konakçı dönemlerini parazitleyen, çoğunlukla ektoparazitoit özellikte olan parazitoit.

idiyozoma (*Alm. Idiosoma, n; Fr. idiosome; İng. idiosoma*) **tar.** Kırmızıörümcek ve kenelerde vücudun besin alma organlarının arkasında yer alan ikinci bölmesi.

İdnoreovirüs (*Alm. Idnoreovirus, n; Fr. Idnoreovirus, m; İng. Idnoreovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Idnoreovirus 1*'den alan, viryonları izometrik, genetik materyal olarak çizgisel, çift sarmallı, çok parçalı (10) RNA içeren, omurgasızları enfekte eden virüs cinsi.

idrar kanalı (*Fr. drainage d'urine, m; İng. urine drain pipe*) **tar.** Hayvan barınaklarında idrar ve sıvı atıkların ahır içerisinde toplanıp uzaklaştırılması amacıyla yapılan kanallar.

iflas 1. (*Alm. Insolvenz, f; Konkurs, m; Fr. faillité, f; İng. bankruptcy; insolvency*) **endst.** Anaparasını yitiren, borçlarını ödeyemediği mahkeme kararıyla saptanan ve ilan olunan ticari kurumların durumu; eşanlam: batkılık. **2.** (*Alm. einfacher Konkurs; Fr. faillite simple, f; İng. bankruptcy; non-fraudulent bankruptcy*) **tar.** Gerçek ya da tüzelkişinin borçlarını ödeyemeyecek durumda olduğunun mahkemelerce saptanması.

iğ şekilli (*Alm. Fusiform, f; Fr. fusiforme, f; İng. fusiform; Lat. fusiformis*) **tar.** Uca doğru daralan, ince ve uzun mekik şekilli.

iğaçacı kabuklubiti (*Fr. cochenille du fusain, f; İng. euonymus scale; Lat. Unaspis euonymi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Unaspis euonymi* olan,

dişileri portakal sarısı renkte, 1,4-2 mm uzunlukta, 1,3 mm genişlikte, gri renkli armut şeklinde kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri iğaçlarının sürgün, dal, gövde ve yapraklarının alt yüzünde beslenerek sararma ve dökülmelere yol açan böcek türü.

iğde tar. 1. (Alm. *Oleaster*, m; Fr. *élagne*, m; İng. *oleaster*; *silverberry*) İğde ağacının, portakal sarısı renkte, 1-2 cm uzunluğunda elipsoit biçimli, kabuğunun altındaki unlu tatlı kısmı yenen, sert çekirdekli meyvesi. 2. (Alm. *schmalblättrige Ölweide*, f; Fr. *élagne à feuilles étroites*, f; *arbre du paradis*, m; *arbre d'argent*, m; *olinet*, m; *olivier de Bohême*, m; İng. *oleaster*; *Persian olive*; *silverberry*; *wild olive*; Lat. *Eleagnus angustifolia*) İğdegiller (Elaegnaceae) familyası üyesi, yaprağını dökken çalı veya 7-8 metre boylanabilen, söğüt yapraklarına benzeyen yaprakları kısa saplı, dar şerit biçiminde, 4-8 cm uzunluğunda, üst yüzü mat-yeşil alt yüzü gümüşü renkte, çiçekleri gümüş renkli ve güzel kokulu olan bir meyve ağacı; eşanlam: kuş iğdesi, iğde ağacı.

iğde yaprakbiti (Alm. *Artischockenblattlaus*, f; *Ölweidenblattlaus*, f; Fr. *puceron de l'artichaut*, m; İng. *artichoke aphid*; *common oleaster aphid*; Lat. *Capitophorus elaeagni*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Capitophorus elaeagni* olan, erginleri 1,4-2,5 mm boyunda, yeşilimsi kahverengi, ergin ve nimfleri iğde ve yalancı iğde bitkilerinde beslenen böcek türü.

iğne nematodu (İng. *Longidorus spp*) **tar.** Boyları oldukça uzun (2-11 mm), erkek ve dişi iplik formunda, baş bölgesinde 44-180 µm uzunlukta stilete sahip, ergin ve larvaları köklerin özsuyunu emerek beslenen, bazı türlerinin yaşam çemberi 2 yıl kadar sürebilen, ektoparazit, köklerdeki beslenmeleri sonucu yuvarlak kanca şekline kadar değişen görünümde galler meydana getiren, bitkinin genel görünümünde cüceleşmeye neden olan virüs taşıyıcısı olan türleri bulunan canlılar; eşanlam: iğne iplikli solucanı.

iğneli su tahtakuruları (Alm. *Schwimmwanzen*, pl; İng. *creeping water bugs*; Lat. *Naucoridae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, oval ve yassı vücutlu, sucul ortamlarda yaşayan çoğunlukla küçük böcekleri avlayarak beslenen türleri içeren familya.

ihracat teşviki (Alm. *Exportanreize*, f; *Exportvergünstigungen*, pl; Fr. *mesures d'encouragement à l'exportation*, f; *mesures d'incitation à l'exportation*, f; İng. *export incentives*) **tar.** Dışsattım miktarını, dolayısıyla gelirlerini artırmak, dışsattım ürün cinsini değiştirmek gibi amaçlarla devlet tarafından sağlanan her türlü olanak; eşanlam: dışsattımı özendirme önlemleri.

ihracat vergi muafiyeti (Alm. *Steuerfreibetrag für die Ausfuhr*, m; Fr. *exemption d'impôt à l'exportation*, f; İng. *tax exemption for exports*) **tar.** İhraç mallarının maliyetini azaltıp ihracatı kolaylaştırmak için ihraç mallarının girdilerinde kullanılan ithal malların vergi, resim ve harçlarında indirim yapılması; eşanlam: dışsattımda vergi bağışıklığı.

ihtiyoloji bkz. **tar. balık bilimi**.

ihtiyoplankton (Alm. *Ichthyoplankton*, n; Fr. *ichthyoplancton*, m; İng. *ichthyoplankton*) **tar.** Su yüzeyinden yaklaşık 200 metre derinliğe kadar bulunabilen su dalgaları ile pasif olarak yer değiştiren balık yumurtaları ve henüz yüzme aktivitesini kazanmamış balık larvaları.

ikame esnekliği (Alm. *Substitutionselastizität*, f; Fr. *élasticité de substitution*, f; İng. *elasticity of substitution*) **tar.** Hem tüketiciler yönünden hem de malların üreticileri yönünden, üretim faktörlerinin birbirlerinin yerine kullanılabilme olanağı; eşanlam: ornatım esnekliği.

ikame etkisi (Alm. *Substitutionswirkung*, f; *Substitutionseffekt*, m; Fr. *effet de substitution*, m; İng. *substitution effect*) **tar.** Tüketicilerin gelirinin sabit kalması koşulu altında, bir malın talebinde diğer malların nisbi fiyatlarında oluşan değişiklik sonucunda gerçekleşen fark; eşanlam: yerine geçme etkisi.

ikame mal (Alm. *Ersatzartikel*, m; *Ersatzmittel*, n; Fr. *bien substitut*; *produit de substitution*, m; İng. *substitute goods*) **tar.** Aynı ihtiyaçların karşılanmasında birbirleri yerine geçebilen mallar; örneğin bir malın fiyatı yükseldiğinde, onun yerine geçen daha ucuz başka bir mal.

iki alıcılı piyasa (Alm. *Duopsonie*, f; *Duopson*, n; Fr. *duopsonie*, m; İng. *duopsony*) **tar.** Çok sayıda üreticinin ve buna karşılık sadece iki alıcının bulunduğu piyasa; eşanlam: düopson.

iki biçimli (*biyom. dimorf*) (Alm. *dimorph*; *zweigestaltig*; Fr. *dimorphe*; *dimorphique*; İng. *dimorphic*; *dimorphous*) **1. biyom.** 1. İki farklı tipte çiçeği olan bitki. 2. Kalıtsal olarak belirlenmiş iki tipi olan popülasyon ya da takson. **2. tar.** 1. *Taphrina deformans* konakçısında fungusun misel tallusu oluştururken, laboratuvar ortamlarında

mayalardaki gelişmeye benzeyen bir tallus oluşturması örneğinde olduğu gibi bulunduğu ortama göre türün iki farklı morfolojide var olması; eşanlam: dimorfik. 2. Aynı türün dişi ve erkeğinin birbiri ile karşılaştırıldığında büyüklük ve şekil olarak birbirinden farklı görünümde ve formda olması. 3. **yerb.** Aynı kimyasal bileşimde iki farklı sisteminde kristalleşen mineral özelliği.

iki biçimlilik (Alm. *Dimorphismus*, m; Fr. *dimorphisme*, m; İng. *dimorphism*) 1. **tar.** Bir canlının farklı iki dış görünümüne sahip olması; eşanlam: dimorfizm. 2. **yerb.** Bir maddenin iki farklı kristal yapısında olabilme özelliği.

iki çekirdekli (Alm. *dikariotisch*; Fr. *dicariotique*; İng. *dicaryotic*) **tar.** Aynı ayrı ebeveyn hücrelerden gelen haploit bir çift çekirdeği içeren spor veya hif hücresinin özelliği; eşanlam: dikaryotik.

iki çekirdekli dönem (Alm. *dikaryotische Periode*, f; Fr. *période dicaryotique*, f; İng. *dikaryotic period*) **tar.** Funguslarda plazmogami ile karyogami arasında geçen sürede oluşan hücrelerde erkek ve dişi karakterli çekirdeklerin yan yana bulunması; eşanlam: dikaryotik dönem.

iki çekirdekli evre (Alm. *Dikariophase*, f; Fr. *dicariophase*, f; İng. *dicariophase*; *dikariophase*) **tar.** Bir spor veya miselin her bir hücresinde iki çekirdeğin bulunduğu dönem; eşanlam: dikaryofaz.

iki daneli buğday (Alm. *Emmer*, m; *Zweikorn*, m; Fr. *blé amidonnier*, m; İng. *emmer wheat*; *hulled corn*; *two-grained spelt*; Lat. *Triticum dicoccum* L.) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının kavuzlu çiçekliler takımının buğdaygiller familyasına mensup buğday cinsinin *Triticum dicoccum* L. n= 7) yarı yabani türlerinden biri olan otsu ve yıllık bir bitki.

iki doğum arası süre (Alm. *Zeit zwischen zwei Geburten*, f; Fr. *temps entre deux naissances*, m; *temps entre deux parturitions*, m; İng. *time between two births*; *time between two parturitions*) **tar.** Memeli hayvanlarda birbirini izleyen iki doğum arasında geçen süre.

iki gömleklili askus (Alm. *bitunikater Ascus*, m; Fr. *asque bituniqée*, f; İng. *bitunicate ascus*) **tar.** İç gömleğin orijinal uzunluğunun iki veya daha fazla kez genişlemesiyle dış gömleği tepeden patlatarak serbest hale geçirmesi ve olgunlaşan sporların iç gömleğin tepesindeki delikten dışarı çıkması özelliklerini taşıyan çift çeperli askus; eşanlam: iki duvarlı askus.

iki kamçılı (Fr. *bicilié*; İng. *biciliate*; *biflagellate*) **tar.** 1. Bakterilerde iki kutupta birer kamçı bulunması. 2. Zoosporlarında iki kamçı (flagellum) bulunan fungus ve fungus benzeri organizmaların özelliği.

iki kutupta kamçılı (Alm. *amphitrisch*; *beidseitig begeißelt*; *bipolar begeißelt*; Fr. *amphitrische*; İng. *amphitrichous*; *bipolar monotrichous*) **tar.** Her iki kutbunda birer adet kamçı taşıyan bakterinin özelliği.

iki noktali kırmızıörümcek (Alm. *Bohnenspinnmilbe*, f; *Gemeine Spinnmilbe*, f; *Karminspinnmilbe*, f; Fr. *tétranyque à deux points*, m; İng. *Carmine spider mite*; *two spotted spider mite*; Lat. *Tetranychus urticae*) **tar.** Prostigmata alttakımı, Tetranychidae familyası içinde yer alan ve *Tetranychus urticae* olarak bilinen, yılda 6-10 döl veren, 0,4 mm boyunda, bitkileri sokup emerek yapraklarda kırmızımsı, sarı renkli lekeler meydana getiren, bitkinin fotosentezini engelleyen, yoğun ağ ören, tarım ürünleri, orman ağaçları ve süs bitkileri olmak üzere çok sayıda konakçıda zararlı olan, dünyada yaygın bir kırmızıörümcek türü.

iki parçalı genom (Alm. *bipartites Genom*, n; *zweiteiliges Genom*, n; Fr. *génome biparti*, m; *génome bipartite*, m; İng. *bipartite genome*) **tar.** Virüsün genetik yapısının iki parça nükleik asit molekülü içerdiğini ifade eden ve virüslerin sınıflandırılmasında kullanılan bir özellik.

iki üretici tekeli (Alm. *Duopol*, n; Fr. *duopole*, m; İng. *duopoly*) **tar.** İki üretici ve çok sayıda tüketicinin bulunduğu piyasa; eşanlam: düapol.

ikibenekli dut tekeböceği (Lat. *Xylotrechus stebbingi*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Xylotrechus stebbingi* olan, ergin ve larvaları, başta dut olmak üzere meşe, incir, kavak gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

ikiçukurlu yassıbacaklı tahtakurusu (Lat. *Camptopus bifasciatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının genişbaşlı tahtakurusları (Alydidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Camptopus bifasciatus* olan, baklagillerle beslenen böcek türü.

ikidişli korsan tahtakurusu (*Lat. Pygolampis bidentata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının korsan tahtakuruları (Reduviidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pygolampis bidentata* olan, siyahımsı kahverengi, dar ve uzun vücutlu, diğer böcekleri avlayarak beslenen böcek türü.

ikikabarcıklı koşnil (*İng. bituberculata scale; Lat. Palaeolecanium bituberculatum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Palaeolecanium bituberculatum* olan, dişileri 4-6 mm uzunluğunda, 3-4 mm genişliğinde, 2-2,5 mm yüksekliğinde, kahverengi, şişkin vücutlu, üzeri iki kabarcıklı, ergin ve nimfleri elma, armut gibi meyve ağaçlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

ikikuşaklı meşe süslüböceği (*Fr. bupreste du chêne, m; İng. oak buprestid; Lat. Coraebus florentinus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Coraebus florentinus* olan, erginleri 13-16 mm boyunda, metalik yeşilimsi mavimsi renkli, larvaları meşe ve kestane ağaçlarının gövde ve dallarında galeriler açan böcek türü.

ikilekeli incir tekeböceği (*İng. mango stem-borer; Lat. Batocera rufomaculata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Batocera rufomaculata* olan, erginleri yeşilimsi sarı renkte, göğüs kısmında iki tane turuncu leke taşıyan, 45-50 mm boyunda, larvaları incir ağaçlarının dal ve gövdelerinde galeri açarak beslenen böcek türü.

ikilekeli kahverengi gelinböceği (*Alm. Zweipunktmarie, m; Fr. coccinelle à deux points, f; İng. heather ladybird; Lat. Chilocorus bipustulatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının gelinböcekleri (Coccinellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chilocorus bipustulatus* olan, erginleri 2,7-4 mm boyunda, vişneçürüğü renginde, kanatları üzerinde altı adet sarı leke taşıyan, ergin ve larvaları koşnillerle beslenen avcı böcek türü.

ikilekeli kahverengi taklaböceği (*Lat. Drasterius bimaculatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Drasterius bimaculatus* olan, erginleri 3-5 mm boyunda, kanatları kırmızımsı kahverengiden sarımsıya kadar değişen renkte, armut, ayçiçeği, şekerpancarı, kavak ve mısır gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

ikilekeli kubbeliböcek (*Alm. karminroter Kapuzinerkäfer, m; Fr. bostryches de la vigne, pl; Lat. Schistoceros bimaculatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kubbeliböcekler (Bostrichidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Schistoceros bimaculatus* olan, erginleri parlak esmerimsi siyah renkte, 6-12 mm boyunda, göğsünün iki yanında siyahımsı ikişer leke bulunan, ergin ve larvaları asma, badem, incir, kiraz, elma, nar, turuncgiller ve bazı süs bitkilerinin dallarında tünel açarak beslenen böcek türü.

ikilekeli süslüböcek (*Alm. zweipunktiger Eichenprachtkäfer; İng. oak splendor beetle; two spotted oak buprestid; Lat. Agrilus biguttatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus biguttatus* olan, yeşilimsi mavimsi renkte, 8,5-13 mm boyundaki erginleri kestane, kayın ve meşe ağaçlarının yapraklarında larvaları gövdelerinde yukarıdan aşağı doğru tüneller açarak beslenen, gövdede ur şeklinde şişlikler oluşturan ve kurak mevsimlerde ağaçların kurumalarına neden olan böcek türü.

ikilekeli tohumböceği (*Lat. Bruchidius biguttatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchidius biguttatus* olan, erginleri 2,5-3,2 mm boyunda, siyah renkli olup ergin ve larvaları laden tohumlarıyla beslenen böcek türü.

ikileme tar. 1. Genellikle küçükbaş hayvanlarda birinci sağımdan sonra memede kalan sütün dışarıya alınması için yapılan ikinci sağım. 2. Tarlayı hem enine, hem boyuna sürme. 3. Tarlayı ikinci kez sürme ya da tarlayı sürüp nadasa bıraktıktan sonra bir yıl sonra tekrar sürme.

ikinci koltukaltı levhası (*Fr. deuxième plaque axillaire, f; İng. second axillary plate*) **tar.** Böceklerde birinci aksilar levhanın önünde yer alan, radiusun kaidesini oluşturan levha; eşanlam: ikinci aksilar levha.

ikinci ürün yetiştiriciliği (*Alm. doppeltes Abschneiden; Fr. double récolte, f; İng. double crop production; double cropping; short season crop production*) **tar.** Aynı üretim yılı içerisinde sonbahar ve ilkbahar dönemlerinde kısa dönemler şeklinde aynı arazide iki kez yetiştiricilik yapılması.

ikincil belirti (*Alm. sekundäres Symptom; Fr. symptôme secondaire, m; İng. secondary symptom*) **tar.** Farklı hastalık ve zararlı belirtilerinin oluştuğu canlılarda, birincil belirtilerden sonra görülen belirtiler.

ikincil besin maddesi (Alm. *Sekundärnährstoff*, m; *Sekundärelement*, n; Fr. *mésonutrimet*, m; *élément fertilisant secondaire*, m; *élément secondaire*, m; İng. *secondary element*; *secondary fertilizer element*; *secondary nutrient*) **tar.** Bitki beslemede, temel elementlerin dışında kalan, ikincil öneme sahip Ca, Mg, S, Zn, Cu, B gibi elementler; eşanlam: yardımcı besin elementi.

ikincil çürüklük (Alm. *sekondäres Fäulnis*; Fr. *pourriture secondaire*, f; İng. *secondary rot*) **tar.** Birden fazla canlı ve cansız etkenlerle ortaya çıkan çürümelerde ilk çürüklüğü yaratan nedenlerden farklı nedenlerden dolayı oluşan çürüklük.

ikincil dinlenme (Alm. *sekondärer Schlafzustand*; Fr. *dormance secondaire*, f; İng. *secondary dormancy*) **tar.** Dinlenmede olmayan ya da dinlenmeden çıkmış bir tohumun, hemen çimlenmeye hazır olgunlukta olmasına rağmen bir ya da daha fazla olumsuz koşuldan ötürü çimlenememesi durumu; eşanlam: sekonder dormantlık.

ikincil döngü (Alm. *sekondärer Zyklus*; Fr. *cycle secondaire*, m; İng. *secondary cycle*) **tar.** Bir bitki hastalığının aynı mevsimde oluşturulan inokülüm ile başlatılan döngüsü.

ikincil enfeksiyon (Alm. *Sekundärinfektion*, f; Fr. *infection secondaire*, f; İng. *secondary infection*) **tar.** 1. Bir enfeksiyon sürerken başka bir zararlıının etkisiyle farklı bir enfeksiyonun başlaması; örneğin bir virüs enfeksiyonu sırasında bakteri başka bir enfeksiyonunun başlaması. 2. Birincil enfeksiyon sonucunda oluşan sporların ikincil inokülümü oluşturduğu enfeksiyonlar.

ikincil homonim (Alm. *sekundäres Homonym*, n; Fr. *homonyme secondaire*, m; İng. *secondary homonym*) **tar.** Orijinalde farklı cinslere teklif edilmiş adlar, daha sonra ayrı bir cins içerisine transfer edildiğinde ortaya çıkan durum; örneğin, *Popiliodaplidice* ssp. *iranica* Rb., 1900; *Pierisglaucanome* ssp. *iranica* Bien 1870'in ikincil homonimidir; eşanlam: sekonder homonim.

ikincil idrar (Alm. *Sekundärharn*, m; Fr. *urine secondaire*, f; İng. *secondary urine*) **tar.** Böceklerde rektumda birincil idrarın işlenmesiyle meydana getirilen ve vücut dışına bırakılan boşaltım atığı.

ikincil inokülüm (Alm. *sekondäres Inokulum*; Fr. *inoculum secondaire*, m; İng. *secondary inoculum*) **tar.** Birincil enfeksiyonların sonucunda oluşan ve konakçı popülasyonunda hastalığın yayılmasına yol açan inokülüm.

ikincil kanal (Alm. *sekondärer Kanal*, m; Fr. *canal sécondaire*, m; İng. *ancillary canal*; *secondary canal*; *secondary irrigation canal*) **tar.** Tarla sulama suyunu ana kanaldan alıp üçüncül kanala ileten, uzunluğu 10-15 km arasında olabilen ve eğimi 0.007'den az olmaması gereken sulama kanalı; eşanlam: sekonder kanal.

ikincil kök 1. (Alm. *sekondäre Wurzel*, f; Fr. *racine secondaire*, f; İng. *secondary root*) **orm.** Odunsu bitkilerde birincil kökün oluşmasının ardından, kambiyum tarafından yapılan bölünmelerle oluşturulan, bitkilerdeki mekanik desteği sağlayan, alınan su ve mineral maddelerini gövdeye taşıyan odunlaşmış kısım; eşanlam: sekonder kök. **2.** (Alm. *adventive Wurzel*, f; Fr. *racine adventive*; İng. *adventive root*) **tar.** Bitkilerde vejetatif gelişmenin ilerlediği ve besin maddelerine ihtiyacın arttığı dönemlerde çevre şartlarına da bağlı olarak genellikle embriyonal köklerin oluşumundan bir süre sonra, ana sapın ve varsa kardeşlerin en alt boğumlarından çıkan ve bitkiye besin maddesi taşıma, bitkinin toprağa sıkıca tutunmasını sağlama işlevleri olan kökler; eşanlam: adventif kök, arızı kök.

ikincil metabolitler (*biyom. sekonder metabolitler*) (Alm. *Sekundärmetabolite*, pl; Fr. *métabolites secondaires*, pl; İng. *secondary metabolites*) **1. biyom.** Büyüme veya hücrel işlevler için gerekli olmayan genellikle bir hücre ya da mikroorganizmayı korumak amacıyla durağan evre boyunca üretilen antibiyotik, pigment, alkaloid, toksin gibi ikincil metabolizma ürünleri. **2. tar.** Bitki tarafından meydana getirilen ve özellikle zararlılara karşı bitki savunmasında kullanılan kimyasal maddeler.

ikincil misel (Alm. *sekondäres Myzelium*, n; Fr. *mycélium secondaire*, m; İng. *secondary mycelium*) **tar.** *Bisidiomycota* sınıfı misel yapılarında görüldüğü gibi birincil misellerin somatogami, anastomoz ya da spermatizasyon yollarından biri ile iki çekirdekli miseller haline gelmesi.

ikincil tomurcuk (Alm. *sekundäre Knospe*, f; Fr. *bourgeon secondaire*, m; İng. *secondary bud*) **tar.** Asmada birincil tomurcuğun zarar görmesi halinde süren, birincil tomurcuğa göre daha düşük verimli olan tomurcuk; eşanlam: sekonder tomurcuk.

ikincil toprak işleme (Alm. *nachfolgende Bodenbearbeitung*; *sekundäre Bodenbearbeitung*; Fr. *travail secondaire du sol*, m; İng. *secondary tillage*) **tar**. Birincil toprak işleme aletleriyle işlenen tarlada, tohum yatağı hazırlamak üzere ikincil toprak işleme aletleriyle gerçekleştirilen toprak işleme uygulamalarının tümü.

ikincil toprak işleme aleti (Alm. *Sekundärbodenbearbeitung Werkzeug*, m; Fr. *outil de travail secondaire du sol*, m; İng. *secondary tillage tool*) **tar**. İkincil toprak işleme uygulamalarında kullanılan kültivatörler, tırmıklar, toprak frezeleri ve merdaneler gibi aletlerin tümü.

ikincil üretim (Alm. *Sekundärproduktion*, f; *Sekundärproduktivität*, f; Fr. *production secondaire*, f; *productivité secondaire*, f; İng. *secondary production*; *secondary productivity*) **tar**. Belirli bir zaman periyodunda beslenmeleri ilk üretime bağlı olan heteretrof ya da dış beslek organizmalarının oluşturdukları biyokütle.

ikinoktalı baklagil tohumböceği (Lat. *Bruchidius bimaculatus*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchidius bimaculatus* olan, erginleri 3-3,5 mm boyunda, siyah renkli, üzeri beyaz kıllı olup ergin ve larvaları fiğ, yonca gibi bitkilerin tohumlarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

ikinoktalı dikenlikarınlı kınkanatlı (Lat. *Mediimorda bipunctata*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının dikenlikarınlı kınkanatlılar (Mordellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Mediimorda bipunctata* olan, erginleri 5-7 mm boyunda, gri renkli, kanatlar üzerinde iki siyah benek bulunan, vücutlarının üzeri ince tüylerle kaplı, vücutları geriye doğru diken şeklinde uzamış, genellikle çiçekli bitkiler üzerinde bulunan böcek türü.

ikinoktalı gelinböceği (İng. *two-spot ladybird*; *two-spotted lady beetle*; *two-spotted ladybug*; Lat. *Adalia bipunctata*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının gelinböcekleri (Coccinellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Adalia bipunctata* olan, erginleri 4-6 mm boyunda, kırmızımsı kanatlı ve üzerlerinde genellikle iki adet siyah leke bulunan, ergin ve larvaları yaprakbitleriyle beslenen avcı böcek türü.

ikinoktalı karaçekirge (Alm. *Mittelmeer-Feldgrille*, f; *Mittelmeergrille*, f; *Zweifleckgrille*, f; Fr. *grillon provençal*, m; İng. *African field cricket*; *Mediterranean field cricket*; *two-spotted cricket*; Lat. *Gryllus bimaculatus*) **tar**. Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının karaçekirgeler (Gryllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Gryllus bimaculatus* olan, erginleri 19-33 mm boyunda, siyah renkli, kanatlarının dibinde sarımsı renkte iki leke olup ergin ve nimfleri buğdaygiller, kabakgiller, lahanagiller, tütün ve pamuk bitkileriyle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

ikinoktalı taklaböceği (Lat. *Calais parreysii*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Calais parreysii* olan, erginleri 25-38 mm boyunda, siyahımsı gri renkli, göğüsleri üzerinde iki tane leke taşıyan, vücutlarının üzeri uzun ve grimsi beyaz pullu, larvaları çam ağaçlarının çürüyen odunlarında beslenen böcekleri avlayarak yaşayan böcek türü.

ikirenkli kazıcı tahtakurusu (İng. *pie shield bug*; Lat. *Tritomegas bicolor*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kazıcı tahtakuruları (Cydnidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tritomegas bicolor* olan, erginleri 5,5-7 mm boyunda, vücutları siyah ve beyaz desenlerle kaplı, oval şekilli, kazıcı ön bacaklara sahip, taş altında, toprak içinde bulunan ve ballıbaba, yalancı ısırğan gibi bitkilerde rastlanan böcek türü.

ikirenkli taklaböceği (Lat. *Procaerus bicolor*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Procaerus bicolor* olan, erginleri 8-10 mm boyunda, açık kahverengi, vücutları beyazımsı sarı tüylerle kaplı, yaprağını döken orman ağaçlarında beslenen böcek türü.

ikirenkli zürafagörünüslü tahtakurusu (Lat. *Prostemma bicolor*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının zürafagörünüslü tahtakuruları (Nabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Prostemma bicolor* olan, erginleri 6,5-7 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, küçük eklem bacaklıları avlayarak beslenen böcek türü.

ikiz doğum oranı (Alm. *Zwillingsträchtigkeit*, f; Fr. *taux de gestation gémellaire*, m; *taux de gémellité*, m; İng. *twin birth rate*; *twin pregnancy rate*; *twinning rate*) **tar**. Memeli çiftlik hayvanlarında doğuran hayvanlardan ikiz doğuranların oranını gösteren terim; eşanlam: ikizlik oranı.

ikizlik kısırılığı (Alm. *Freemartinismus*, n; Fr. *freemartinisme*, m; İng. *freemartinism*) **tar**. Memeli çiftlik hayvanlarından esas olarak ineklerde ve çok düşük oranda da koyunlarda görülen, ikiz gebelikte yavrulardan birinin dişi, diğerinin erkek olması halinde dişi yavrunun, üreme organlarında ortaya çıkan gelişme bozukluğuna bağlı olarak ileride kısır kalması ve erkek benzeri davranışlar göstermesi durumu; eşanlam: frimartinizm.

iktidarsızlık (Alm. Erektionsstörung, f; Impotenz, f; Potenzstörung, f; Fr. impuissance sexuelle, f; İng. sexual impotence) **tar.** Erkek hayvanlarda üreme fonksiyonunun çok zayıflaması veya tamamen yok olması durumu.

iktisadi birlik (Alm. wirtschaftliche Union; Wirtschaftsunion, f; Fr. union économique, f; İng. economic union) **tar.** Birden çok ülkenin, gerek yurt dışı ticaret politikalarında, gerekse yurt içi ekonomik uygulamalarında ortak tavır almaları ve birlikte hareket etmeleri.

iktisadi güç (Alm. Wirtschaftskraft, f; Wirtschaftsmacht, f; Fr. puissance économique, f; İng. economic power) **tar.** Ekonomik özkaynakları kontrol edebilme ve bu kaynaklar üzerinde kontrol sahibi olabilme; eşanlam: ekonomik güç.

iktisadi mal (Alm. wirtschaftliches Gut, n; Wirtschaftsgut, n; Fr. biens économiques, pl; İng. economic good) **tar.** İnsanların gereksinimlerini gidermeye yönelik ve elde edilmesi için para karşılığında emek ihtiyacı duyulan nesne.

iktisadi planlama (Alm. Wirtschaftsplanung, f; Fr. planification économique, f; İng. economic planning) **tar.** Geleceğe yönelik bazı gereksinimlerin karşılanması amacıyla belirli bir dönem, eldeki mevcut ekonomik olanakların en iyi şekilde kullanılmasını sağlayan tedbirlerin bütünü.

iktisadi rant (Alm. wirtschaftliche Rente; Fr. rendement économique, m; İng. economic rent) **tar.** Üretim faktörlerini faal olarak tutabilmek için gerektiğinde, değerinin üzerinde daha fazla bir değer ile ödeme yapılması.

İlarvirüs (Alm. Iarvirus, n; Fr. Iarvirus, m; İng. Iarvirus) **tar.** Adını bu gruptaki virüslerin (10 alt gruba bölünmüştür) tipik belirtisi olan izometrik kalıcı halkalı lekelerin İngilizce adı olan isometric labile ringspot'un baş harflerinden alan, viryonları izometrikle küremsi arasında değişebilen, üç parçalı, tek sarmallı RNA içeren, böceklerle ve/veya temasla taşınabilen bitki virüsü cinsi.

ilek arıcığı (Alm. Feigenwespe, f; Fr. blastophage, m; İng. Capri fig wasp; Lat. Blastophaga psenes) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının incirarıları (Agaonidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Blastophaga psenes* olan, erginleri 2 mm boyunda, siyah renkli, bazı incir türlerinde döllenmeyi sağlayan yararlı böcek türü.

ilekleme (Alm. Kaprifikation, f; Fr. caprification, f; İng. caprification) **tar.** İncirde erkek ağaçların ilek meyvelerini dişi ağaçlara asarak tozlanmanın sağlanması ve iyi lop meyvelerin gelişimine olanak verilmesi; eşanlam: kaprifikasyon.

iletim demeti (Alm. Faszikel, m; Leitbündel, m; Fr. faisceau libéro-ligneux, m; faisceau vasculaire, m; İng. vascular bundle; vascular strand) **tar.** Bitkilerin en alt kısmından tepesine kadar tüm dokulara iletimi sağlayan, ksilem ve floem olmak üzere iki ana kısımdan oluşan, ksilem tarafında kökten uca doğru su ve mineral maddeleri, floem tarafında da yukarıdan aşağıya doğru organik maddeleri ileten iletim elemanı.

ilginlik (teks. afinite) (Alm. Affinität, f; Fr. affinité, f; İng. affinity) **1. kim.** Moleküllerin ya da kimyasal maddelerin yapısal özelliklerinden kaynaklanan çekim ve birleşme eğilimi; eşanlam: kimyasal ilginlik. **2. tar.** Aşılı bitkilerde anaç ve kalem arasında, tek bir bitki gibi büyüme ve gelişme gerçekleştirebilmede yaşanan uyum; eşanlam: anaç-kalem ilişkisi. **3. teks.** Boyarmadde ya da tekstil yardımcı maddelerinin liflerle aralarındaki çekim kuvvetlerini belirleyen bağlanma enerjisi.

ilk damızlıkta kullanma yaşı (Alm. erstes Zuchtalter, m; erstmaliges Zuchtalter, m; Fr. âge de la première reproduction, m; âge de la première saillie, m; İng. age at first breeding; first breeding age) **tar.** Çiftlik hayvanları yetiştiriciliğinde erkek ve dişi hayvanların gelişmelerinde, konstitüsyonlarında ve yaşam boyu verimliliklerinde önemli bir gerilemeye yol açmadan ilk kez çiftleştirildikleri yaş; eşanlam: ilk damızlık yaşı.

ilk don tarihi (Alm. erster Frosttag, m; Fr. date de la première gelée, f; İng. first frost date) **tar.** Sonbaharda hava sıcaklığının ilk kez bitkiye zarar verecek sürede olmak üzere -0,1 °C'nin altına düştüğü gün.

ilk tohumlamada döl tutma oranı (Alm. ersten Besamung Konzeptionsrate, f; Fr. taux de conception à la première insémination, m; İng. conception rate in the first insemination) **tar.** Dişi hayvanın yapılan ilk tohumlamada gebe kalma olasılığı.

ilkbahar anız bambulu (Lat. Rhizotrogus vernalis) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının mayısböcekleri (Melolonthidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhizotrogus vernalis* olan, erginleri açık ya da koyu kırmızımsı kahverengi, larvaları buğdaygillerin köklerinde beslenen böcek türü.

ilkbahar karışımı (Alm. Frühling Zirkulation, f; Fr. brassage de printemps, m; renversement printanier, m; İng. spring circulation; spring overturn) **tar.** Ilıman bölgelerde bahar başlangıcında mevsim değişikliğine bağlı olarak su sıcaklığının yüzeyde +4 °C'ye çıkması ve göl suyunda yüzeyden dibe doğru su sıcaklığının aynı olması.

ilkine doğurma yaşı (Alm. Alter der erster Geburt, m; Fr. premier âge de la parturition, m; İng. first parturition age) **tar.** Memeli dişi çiftlik hayvanlarının ilk defa doğurdukları yaş.

ilkine doğurmuş inek (Alm. Kuhkalb, n; Fr. génisse primapare, f; vache primapare, f; İng. cow heifer; first-calf heifer) **tar.** İlk doğumunu yaparak düvelikten çıkmış olan inek.

ilkine kırılan koyun (Alm. Zeitschaf, f; Fr. mouton entre la première et la deuxième tonte; İng. shearling) **tar.** Doğduktan sonra yapağı gömleği ilk kez kırılan dişi veya erkek koyun.

ilkinkelebekler (Alm. Urmotten, pl; Fr. microptéridés, pl; İng. micropterigid moths; Lat. Micropterigidae) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları bitkilerin yaprakları ve döküntülerle, erginleri polenle beslenen, erginlerinin arka kanatlarının uç kısmında tüysü uzantı taşıyan familya.

ilksel ürünler (Alm. Grundstoffe, pl; Primärgüter, pl; Fr. produits primaire, pl; İng. primary commodities; primary products) **tar.** Başka bir malın üretiminde kullanılan yarı işlenmiş veya işlenmemiş maddeler; eşanlam: temel maddeler.

imalat sanayi (Alm. verarbeitende Industrie; Fertigungsindustrie, f; Fr. industrie de la fabrication, f; industrie manufacturière, f; İng. manufacturing industry) **tar.** Hammade ya da yan ürünlerin işlenerek mamul madde haline getirilmesi işlemlerinin tümü.

imamkavuşu (Alm. Schönmalve, f; Fr. abutilon, m; İng. abutilon; Indian mallow; velvetleaf; Lat. Abutilon theophrasti) **tar.** Ebegümecigiller (Malvaceae) familyası içerisinde yer alan, yaprakları akçaağaç yaprağına benzeyen, çiçekleri çan şeklinde ve aşağı doğru sarkık olan, koyu kırmızıdan sarı ve beyaza kadar değişen çok farklı renk yelpazesine sahip tek veya çok yıllık bir süs bitkisi; eşanlam: güzelhatmi.

imperfekt fungus (Alm. imperfekte Pilz; Deuteromyceten, pl; Fr. champignon imparfait; Deuteromycota; deutéromycètes, pl; İng. Deuteromycota; imperfect fungus) **tar.** Eşeyli üreme devresi henüz bilinmeyen funguslar; eşanlam: mitosporik fungus, eşeysiz fungus.

implantasyon (Alm. Implantation, f; Nidation, f; Fr. nidation, f; İng. implantation) **tar.** Memeli dişi hayvanlarda embriyonun dölyatağı endometriyumuna tutunması olayı.

in planta (Alm. in planta; Fr. in planta; İng. in planta) **tar.** Bir bitki içinde.

in situ hayvan ırkı koruma (Alm. In-situ-Erhaltung von Tierrassen, f; Fr. conservation in situ de races animales, f; İng. in situ animal breed conservation) **tar.** Hayvan ırklarının doğal yayılma alanlarında yeterli büyüklükteki sürüler halinde ve rasgele çiftleştirilerek korunmaları yöntemi.

in vitro dölleme (Alm. extrakorporale Befruchtung, f; in-vitro-Fertilisation, f; Fr. fécondation in vitro, f; İng. in vitro fertilization) **tar.** Dişi hayvandan alınan yumurtaların erkek hayvandan alınan spermiler ile laboratuvar ortamında suni olarak birleştirilmesi uygulaması.

in vitro test (Alm. in-vitro-Prüfung, f; Fr. essai in-vitro, m; İng. in vitro study; in vitro trial) **tar.** Organizmaların sahip olduğu koşulların yapay olarak ve olanaklar ölçüsünde laboratuvar koşullarında gerçekleştirilmesi şartlarında yapılan deneme ya da testler; eşanlam: in vitro araştırma.

in vivo test (Alm. in-vivo-Prüfung, f; Fr. essai in-vivo, m; İng. in vivo study; in vivo trial) **1. biyom.** Bir ilacın ya da herhangi bir kimyasalın etkinliğinin ya da toksisitesinin değerlendirildiği memeli hayvanlar üzerinde yapılan test. **2. tar.** Doğrudan canlı hayvanlarla doğal koşullarında üreme yeteneği, yem sindirilebilirliği gibi testler; eşanlam: in vivo araştırma.

ince ayar 1. (Alm. Feinabstimmung, f; Feineinstellung, f; Fr. réglage de précision; accord par vernier, m; ajustage fin, m; İng. fine tuning) **elk.** 1. Bir alet, aygıt ya da sistemin verimli çalıştırma koşulları için görece olarak yüksek duyarlılıktaki ayarı. 2. Elektronikte direnç, sığaç, indükleyici gibi öğelerin ince ayarlarının yapılması. **2.** (Alm. volkswirtschaftliche Feinsteuerung; Fr. gestion fine, f; pilotage à vue, m; İng. economic fine-tuning; fine tuning) **tar.** İstihdam, ulusal gelir ve fiyatlar üzerinde görülen kısa süreli dalgalanmaların giderilmesine yönelik

para ve maliye politikaları uygulamaları. **3.** (Alm. *Trimmung*, f; Fr. *commande de trim*, f; *équilibrage*, m; İng. *trim*) **uçk.** Uçaklarda kaldırma ve sürüklenme kuvvetlerini farklı yük ve hava hızı koşullarında ayarlamak için kanatlarda ve diğer kontrol yüzeylerinde yapılan ayarlamalar.

ince bağırsak son bölümü (Alm. *Ileum*, n; Fr. *iléon*, m; İng. *ileum*) **tar.** 1. Böceklerde plorik kapağın hemen arkasında yer alan, genellikle dar bir tüp şeklinde olmakla birlikte, bazen simbiyontları barındıran böceklerde genişleyerek bir fermantasyon odasına dönüşen, art bağırsağın ilk kısmı. 2. Memelilerde ince bağırsağın son bölümü olan kıvrımlı bağırsak.

ince tesviye (inş. reglaj) (Alm. *Feinebnen*, n; *Feineinebnen*, n; *Feinplanieren*, n; Fr. *nivellement de finissage*, m; *régalement de finition*, m; İng. *final grading*; *fine grading*) **1. inş.** Doğal zeminin, yol için gerekli enkesit şekline dönüştürülerek üstyapı yapımına hazır duruma getirilmesi için enine ve boyuna geometrik özellikleri sağlamak üzere yapılan son düzeltme işlemi; eşanlam: ince düzleştirme. **2. tar.** Kaba tesviye tamamlandıktan sonra tarım arazisi üzerindeki küçük düzensizlikleri gidermek amacıyla düzleyici gibi hafif tesviye makineleri ile yapılan tesviye.

incebelli arılar (Alm. *Grabwespen*, pl; İng. *sphecoid wasps*; *thread waisted wasps*; Lat. *Sphecidae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, toprakta ya da eski binalarda yuva yapan, larvalarını avladıkları böceklerle besleyen türlerin bulunduğu, en bilinen türü turuncuşeritli incebelliarı (*Ammophila sabulosa*) olan familya; eşanlam: kum arıları.

incedal kabukböceği (İng. *Pityogenes bistridentatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Pityogenes bistridentatus* olan, erginleri 1,8-2,6 mm boyunda, kahverengimsi siyah renkli, üzeri kıllı olup ergin ve larvaları çam, ladin, köknar türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren ve ağaçları kurutabilen böcek türü.

incekoşniller (İng. *aclerid scales*; Lat. *Acleridae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, yassı ve zarsı vücutlu, yaprak kılfinin altında bulunup buğdaygilleri emerek beslenen türleri içeren familya.

inceuzun kazıcı tahtakurusu (Lat. *Geotomus elongatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kazıcı tahtakuruları (Cydnididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Geotomus elongatus* olan, erginleri 4,5-5 mm boyunda, ince uzunca oval şekilli, parlak siyah renkli, kazıcı ön bacaklara sahip, taş altında, toprak içinde, çayır bitkilerinin kökleri çevresinde bulunup bitki kökleri ve hayvansal maddelerle beslenen böcek türü.

incir tar. 1. (Alm. *echte Feige*, f; *Feige*, f; Fr. *figuier*, m; İng. *common fig*; *fig*; Lat. *Ficus carica*) Dutgiller (Moraceae) familyası üyesi anavatani Doğu Akdeniz ve Güneybatı Asya olan, yaprağını döken, 7-10 metre boylanabilen ağaç formunda, 12-25 cm uzunluğunda 10-18 cm eninde üç veya beş derin loblu yaprakları olan, iki evcikli çiçekli, tozlanması ile sineği sayesinde gerçekleşen tropik altı iklim meyve ağacı türü; eşanlam: incir ağacı. 2. (Alm. *Feige*, f; Fr. *figue*, f; İng. *fig*) İncir ağacının 3-5 cm uzunluğunda olan, kendine özgü tadı olan tatlı bileşik üzümü meyvesi.

incir kist nematodu (İng. *fig cyst nematode*; Lat. *Heterodera fici*) **tar.** Dişisi armut veya limon şeklinde, erkeği iplik formunda, toprakta uzun süre (6-10 yıl kadar) canlılıklarını kist olarak muhafaza edebilen, başta incir olmak üzere kauçuk benzeri ficus süs bitkilerinde de ciddi boyutlarda zarar meydana getirebilen, bulaşık topraklarda yetişen bitkilerde bodurlaşma, gelişme geriliği, meyve veriminde ve iriliğinde azalmaya sebep olan, incir fidanlıklarında potansiyel bir tehdit olan kist formundaki nematot.

incir maymuncuğu (Fr. *charançon du figuier*, m; İng. *fig weevil*; Lat. *Otiorhynchus davricus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Otiorhynchus davricus* olan, erginleri 6-7 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, üzeri kül rengi kıllı, erginleri incir, ayva, elma, ceviz gibi bitkilerin gözlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

incir mozaik virüsü (İng. *fig mosaic virus*; FMV) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, *Aceria fici* (Eriophyidae) ve aşı yoluyla taşınan, fakat tohumla taşınmayan, tek konakçısı Ficus türleri olan, yapraklarda kloroz, deformasyon, mozaik veya renksizleşme belirtileri oluşturan, meyvelerde olgunlaşmadan dökülmeye neden olan Emaravirüs.

incir psillidi (İng. *fig psylla*; Lat. *Homotoma ficus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kılliantenli bitkibitleri (Homotomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Homotoma ficus* olan, erginleri 4,3-5,3 mm boyunda, sarımsı yeşilden sarımsı esmere kadar değişen renklerde, ergin ve nimfleri incir ağaçlarının yapraklarında beslenerek sarımsı lekeler oluşturan ve dökülmelere yol açabilen böcek türü.

incir süslüböceği (*Lat. Agrilus obscuricollis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus obscuricollis* olan, 3,5-5 mm boyunda, zeytin yeşili-mavi renkli erginleri incir, gürgen, huş, fındık ve meşe ağaçlarının yapraklarında larvaları ise dal ve sürgünlerinde kabuk altında tüneller açarak beslenen böcek türü.

incir tomurcukakarı (*Alm. Feigengallmilbe, f; İng. fig rust mite; Lat. Aceria ficus*) **tar.** Prostigmata alttakımı, Eriophyidae familyası içinde yer alan, 0,16- 0,17 mm boyunda, iğ şeklinde, bejden kahverengimsiyeye kadar renklerde olan, incir yapraklarında, gözlerinde ve meyvelerde sokup emerek renk değişimi ve deformasyon oluşturan, ayrıca incir mozaik virüsünü nakleden, tomurcuk gözlerinde kışlayan, tüm dünyada özellikle Amerika ve Afrika kıtalarında, Hindistan ve Japonya'da yaygın akar türü.

incir unlubiti (*Alm. Rebenschmierlaus, f; Fr. cochenille farineuse de la vigne, f; İng. vine mealybug; Lat. Planococcus ficus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının unlubitler (Pseudococcidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Planococcus ficus* olan, erginleri 2-3,5 mm boyunda, sarımsı renkli, üzeri beyaz mum tabakasıyla örtülü olup ergin ve nimfleri incir, asma, erik, ceviz, çınar, söğüt gibi bitkilerin yaprak, sap, sürgün ve köklerinde beslenerek ballık oluşturan ve bazı virüs hastalıklarını taşıyarak zarar veren böcek türü.

incir yazıcıböceği (*Alm. Feigenborkenkäfer, m; Fr. scolyte du figuier, m; Lat. Hypoborus ficus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Hypoborus ficus* olan, erginleri 1-1,3 mm boyunda, siyah renkli, üzeri pul şeklinde kıllı olup ergin ve larvaları incir ağaçlarında kabuk altında galeri açarak zarar veren böcek türü.

incirarıları (*Alm. Feigenwespen, pl; Fr. agaonidés, pl; guêpes du figuier, pl; İng. fig wasps; Lat. Agaonidae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, türleri ilek incirleri içinde yaşayarak döllenmeyi sağlayan ve en bilinen türü ilek arıcığı (*Blastophaga psenes*) olan familya.

indeksleme (*Alm. Indexierung, f; Fr. indexage, m; İng. host reaction test; indexation; indexing*) **tar.** Bir hastalığa sahip olmasından kuşku edilen bir bitkiden aşılı alınmış bitkiyi tanımlayıcı belirtiler gösterebilecek bir başka bitkiye aktarılacak yapılan test işlemleri.

indel mutasyonu (*Alm. Indel, n; Fr. indel, m; İng. indel; indel mutation*) **tar.** Bir genin DNA dizisinden bir veya daha fazla nükleotit çiftinin kopması veya eklenmesi ile meydana gelen mutasyon.

indüklenmiş sistemik dayanıklılık (*Alm. induzierte systemisch Resistenz, f; Fr. résistance systémique induite, f; İng. induced systemic resistance*) **tar.** Genelde patojen olmayan, büyüme tetikleyici rizobakterilerin belirli suşlarının ya da bazı kimyasalların yarattığı hastalıklara karşı direnç artışı.

inek (*Alm. Kuh, f; Fr. vache, f; İng. cow*) **tar.** İlk yavrusunu doğurmuş olan dişi sığır.

inek sütü (*Alm. Kuhmilch, f; Fr. lait de vache, m; İng. cow's milk*) **tar.** İnekten elde edilen, ırklara göre değişmekle birlikte kuru madde, yağ, protein, laktoz ve mineral madde oranı yaklaşık olarak sırasıyla, %10,5-14,5, %2,5-6, %2,9-5, %3,6-5,5 ve %0,6-0,9 arasında olan ve bileşimine bağlı olarak pH derecesi 6,2-8,9 ve yoğunluğu 1,028-1,039 g/ml arasında değişen süt tipi.

infiltrasyon hızı bkz. **tar. içe sızma hızı.**

İngiliz çimi (*Alm. deutsches Weidelgras, n; Fr. ray-grass anglais, m; İng. English ryegrass; perennial rye-grass; winter ryegrass; Lat. Lolium perenne L.*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının kavuzlu çiçekliler takımının buğdaygiller familyasının çim cinsinin çok yıllık türü ve kromozom sayısı n = 7, 14 olan, iyi bir yem bitkisi olduğu kadar çiğnenmeye ve biçmeye dayanıklı olduğu için spor alanlarında, park ve bahçelerde de kullanılan, çok su isteyen, nemli toprakları seven bir bitki; eşanlam: çok yıllık çim.

inhibin (*Alm. Inhibin, n; Fr. inhibine, f; İng. inhibin*) **tar.** Erkek hayvanlarda sertoli ve dişi hayvanlarda granuloza hücreleri tarafından üretilen ve hipofiz ön lobundan folikül uyaran hormon (FSH) salımını engelleyen glikoprotein yapısındaki hormon.

inklüzyon cisimciği (*Alm. Einschlusskörper, m; Innenkörper, m; Fr. corps d'inclusion, m; İng. inclusion body*) **tar.** Virüs bulaşmış bitkilerde nükleus ya da sitoplazma içinde bulunan, amorf, kristal veya tanecikli yapıda olabilen, virüse bağlı olarak yapı ve kompozisyonu değişken olabilen anormal oluşum.

inokülüm potansiyeli (*Alm. Inokulum Potenzial, n; Fr. potentiel de l'inoculum, m; İng. inoculum potential*) **tar.** Bir aşı maddesinin nicelik ve niteliğine bağlı olan hastalandırma gücü.

inokülüm yoğunluğu (*Alm. Inokulum Dichte, f; Fr. densité d'inoculum, f; İng. inoculum density*) **tar.** Bir uygulamada besiyerindeki birim alana veya hacme düşen inokülüm miktarı.

inorganik gübre (*Alm. anorganischer Dünger; Fr. engrais inorganiques; İng. commercial fertilizer; inorganic fertilizers*) **tar.** Kimyasal yöntemlerle elde edilen ve kolay çözünebilen, bitkilerin gelişimini sağlayan maddeler.

inorganik horizon (*Alm. anorganischer Horizont; Fr. horizon minéral; İng. inorganic horizon*) **tar.** Toprağın organik horizonlarının altında ve değişik miktarlarda organik madde ile karışmış ve ancak temelini inorganik maddelerin oluşturduğu horizonlar.

insan koryonik gonadotropin (*Alm. menschliches Choriongonadotropin, m; Fr. gonadotrophine chorionique humaine, f; İng. hCG; human chorionic gonadotropin*) **tar.** Gebe kadın plasentasının trofoblast hücreleri tarafından üretilen ve güçlü bir luteotropik etkiye sahip olan glikoprotein yapısındaki hormon.

insan ölçeği (*Alm. Menschenskala, f; Fr. echelle humaine, f; İng. human scale*) **tar.** 1. İnsanın sahip olduğu boyutlara, devinim ve algı yeteneklerine yakın ölçülerde. 2. Kentlerde yapıların ve yapı kümelerinin boyutlarının, insanların estetik beğenilerine hitap edecek düzeyde olması gerektiğini belirten tasarım anlayışı.

insan piresi (*Alm. Menschenfloh, m; Fr. puce de l'homme, f; İng. human flea; Lat. Pulex irritans*) **tar.** Pireler (Siphonaptera) takımının gerçek pireler (Pulicidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pulex irritans* olan, erginleri 2-4 mm boyunda, parlak kestane renginde, insan, oklu kirpi, domuz, kedi, köpek ve tavukları sokup emerek beslenen, alerjiye yol açan, veba, tifüs gibi hastalıkları taşıyan böcek türü.

insan uyuz akarı (*Fr. sarcopte de la gale, m; İng. itch mite; Lat. Sarcoptes scabiei*) **tar.** Astigmata alttakımı ve Sarcopidae familyası üyesi, insanlarda ve köpeklerde görülen, köpeklerin uyuz etmenini sahiplerine bulaştıran ve insan arasında doğrudan temas ile dağılabilen, deri altında tüneller açarak kendini belli eden, alerjik iltihaplanmalar, kaşıntı ve deri enfeksiyonları, kızarmış küçük çıkıntılar ve kesecikler oluşturan, parmak aralarından başlayarak ileri durumlarda parmaklara, kollara, gövdeye, kalçalara doğru yayılan uyuz etmeni.

insan varlığı (*Alm. Bildungskapital, n; Humankapital, n; Fr. ressources humaines, f; capital humain, m; İng. human capital*) **tar.** İşgücünü meydana getiren insanların bilgi, beceri ve diğer niteliklerinin değeri; eşanlam: insan sermaye.

insektisit detoksifikasyonu (*Alm. Entgiftung von Insektiziden, f; Fr. détoxification d'insecticide, f; İng. insecticide detoxification*) **tar.** Böceklerde toksik etkilere sahip insektisitlerin sitokrom P450, glutatyon S transferaz ve karboksilesteraz gibi detoksifikasyon enzimleri aracılığıyla biyokimyasal mekanizmalarla bu toksik etkilerinin azaltılması ya da bertaraf edilmesi.

instantizasyon (*Alm. Instantisieren; Fr. instantanéisation, f; İng. instantizer process*) **tar.** Kolay ve çabuk çözünen süttozu üretmek amacıyla püskürtmeli kurutmadan sonra akışkan yataklarda süttozu taneciklerinin granülleştirilerek ikincil yapı ve kurumanın sağlanması.

integüment *bkz. tar. tohumtaslağı gömleği.*

interselüler *bkz. tar. hücrelerarası.*

inülin (*Alm. Alantin, n; Inulin, n; Fr. inuline, f; İng. inulin*) **tar.** 1. β (1,2) glikozit bağlar ile bağlı früktoz birimlerinden oluşan, sıcak suda eriyen, iyot ile renk vermeyen, tam hidrolizinde D-früktoz meydana getiren bir homopolisakarit. 2. Çeşitli bitkilerin köklerinde ve enginar, soğan, sarımsak gibi bitkilerin yumrularında bol miktarda bulunmakla birlikte, besin değeri olmayan polisakarit. 3. Yerelması, yıldızçiçeği ve karahindiba çiçeği gibi bazı bitkilerde nişasta yerine karbonhidratın depo edilmiş şekli.

invert şeker (*Alm. Invertzucker, m; Fr. sucre inverti; İng. invert sugar*) **tar.** Balda bol miktarda bulunan, asitlerle mayanın invertaz enzimi veya bağırsağın sakaraz (sukraz) enzimi ile hidrolizi sonucunda meydana gelen glikoz früktoz karışımı; eşanlam: evirtik şeker.

invölüsyon (Alm. *Rückbildung*, f; Fr. *involution*, f; İng. *involution*) **tar.** 1. Fizyolojik nedenlerle hacim ve fonksiyon bakımından normalin üstüne çıkmış olan bir organın bir seri katabolik olaylar sonucunda küçülerek eski normal büyüklüğüne dönmesi. 2. Kıvrılma, içe doğru bükülme.

ipar gülü (Lat. *Jurinella moschus subsp. Moschus*) **tar.** Papatyağiller (Asteraceae) familyasına ait, Türkiye- Orta Asya orijinli olan, tohumla çoğaltılıp güneşli ve kurak ortamları seven, kısa boylu ve hoş kokulu, kaya bahçelerine uygun, çok yıllık otsu bir bitki; eşanlam: dede gülü.

ipeğimsi ağ maddesi (İng. *silk weaving substance*) **tar.** Bazı kırmızıörümcek türlerinde (Tetranychidae) salgı bezleri tarafından salgılanan, akar bedeninin aşırı su kaybını önleyerek yağmur ve doğal düşmanlarından koruyarak faydalı olan, diğer taraftan bazen avcılara avın yerini gösterdiğinden risk oluşturan, balon oluşturarak akarın çevreye dağılmasında rol oynayan ipeğimsi ağ benzeri yapılar.

ipekböceği (Alm. *Maulbeerspinner*, m; *Seidenspinner*, m; Fr. *bombyx du mûrier*, m; İng. *silkworm*; Lat. *Bombyx mori*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Bombycidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Bombyx mori* olan, erginlerinin kanat açıklığı 40-50 mm, krem renginde, larvaları dut yapraklarıyla beslenen ve kozalarından doğal ipek elde edilen böcek türü.

ipekböceği tohumu (Alm. *Seidenraupenei*, n; Fr. *graine de vers à soie*, m; *oeuf de ver à soie*, m; İng. *silkworm egg*; *silkworm seed*) **tar.** İpekböceği yumurtası.

ipekböcekleri (Alm. *Echten Spinner*, pl; İng. *silkworm moths*; Lat. *Bombycidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları doğal ipek üretmek için yetiştirilen ve en bilinen türü ipekböceği (*Bombyx mori*) olan familya.

iplik geçirme aleti (Alm. *Einfädler*, m; Fr. *enfile-aiguilles*, f; İng. *needle threader*) **tar.** Dikiş iğnelere ipliği geçirmeyi sağlayan alet.

iplikantenli sinekler (Alm. *Mücken*, pl; Fr. *nématocères*, pl; Lat. *Nematocera*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, iplik şeklinde 6-40 boşumdan meydana gelen uzun duyargalar taşıyan sineklerin yer aldığı alttakım.

iplikantenli tersaneböceği (Alm. *Schiffswerftkäfer*, m; Fr. *dermeste du chêne*, m; *dermeste naval*, m; İng. *timber beetle*; Lat. *Lymexylon navale*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tersaneböcekleri (Lymexylidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lymexylon navale* olan, erginleri 7-13 mm boyunda, kırmızımsı sarı renkte olup larvaları meşe ağaçlarının odun dokularında ya da tersanelerde işlenmiş odunlarda silindir şeklinde galeriler açarak beslenen ve Türkiye'de ender bulunan böcek türü.

ipliksi (Alm. *fadenförmig*; *filiform*; Fr. *filiforme*; İng. *filamentous*; *filiform*) **tar.** İplik veya lif şeklinde olan spor, yaprak veya diğer yapıların özelliği.

İpomovirüs (Alm. *Ipomovirus*, n; Fr. *Ipomovirus*, m; İng. *Ipomovirus*) **tar.** Adını tip üyesi *Sweet potato mild mottle virus*'ün konakçısı olan tatlı patatesin jenerik adı olan *Ipomoea*'dan alan, viryonları ipliksi, zarfsız, genellikle esnek, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, beyaz sineklerle taşınan bitki virüsü cinsi.

ipotek (Alm. *Hypothek*, f; Fr. *hypothèque*, f; İng. *mortgage*) **tar.** 1. Alacağın karşılığı olan ve tapuda tescilli zorunlu bulunan taşınmaz malın. 2. Borç güvencesi olarak taşınmazlar üzerine konan yasal koruma; eşanlam: taşınmaz rehini, tutu.

İran taklaböceği (Lat. *Lanelater persicus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lanelater persicus* olan, erginleri 7-8 mm boyunda, siyah, vücudu beyazımsı tüylerle kaplı, meşe ağaçlarıyla beslenen, İran'dan toplanan örneklerle dayalı olarak bilim dünyasına tanıtılmış böcek türü.

iri tozböceği (Lat. *Opatrum germinatum*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kara toprakböcekleri (Tenebrionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Opatrum germinatum* olan, erginleri 10-12 mm boyunda, mat siyah renkli, vücut üzeri kabartılı yapıda olup ergin ve larvaları şekerpancarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

irigözlü avcı tahtakuruları (İng. *big-eyed bugs*; Lat. *Geocoris*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, erginleri 2,7-4,4 mm boyunda, vücut sarı, siyah, kahverengi, baş

siyah ya da kahverengi, gözleri belirgin, ergin ve nimfleri kelebek larvaları, yaprakbitleri, bitki tahtakuruları, beyazsinekler, sıçrayan bitkibitleri, unlubitler, kırmızıörümceklerle, av bulamadığında çiçek özleriyle beslenen ve önemli türleri arasında irigözlü büyükbaşlı avcı tahtakurusu (*Geocoris megacephalus*), irigözlü kırmızıbaşlı avcı tahtakurusu (*Geocoris erythrocephalus*) ve *G.lineola* gibi türlerin bulunduğu böceklerin genel adı.

irigözlü büyükbaşlı avcı tahtakurusu (*Lat. Geocoris megacephalus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Geocoris megacephalus* olan, erginleri 3,5-4,4 mm boyunda, sarımsı siyah renkli, ergin ve nimfleri kelebek larvaları ve yaprakbitlerini avlayarak beslenen böcek türü.

irigözlü kırmızıbaşlı avcı tahtakurusu (*Lat. Geocoris erythrocephalus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Geocoris erythrocephalus* olan, erginleri 2,9-3,9 mm boyunda, kırmızı başlı, siyah vücutlu, ergin ve nimfleri kırmızıörümcek ve yaprakbitlerini avlayarak beslenen böcek türü.

iris fulva mozaik virüsü (*Alm. Kupfer-Schwertlilienmosaikvirus, n; Terrakotta-Schwertlilienmosaikvirus, n; İng. IFMV; iris fulva mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, doğal olarak sadece Iris fulva hibritlerinde bulunan, inokülasyonla ve yaprakbitleri ile taşınan, konakçılarında ılımlı mozaik ve yapraklarda kusurlu oluşum belirtilerine neden olan potyvirus.

isimsiz hesap (*Alm. Nummernkonto, n; Fr. compte numéroté; compte à numéro, m; İng. numbered account*) **tar.** Bankada, adı belirlemeden açılan ve ad yerine hesap numarası ile işlem gören banka hesabı.

iskeletimsi hif (*Alm. skelettartige Hyphe; Fr. hyphe squelettique, f; İng. skeletal hypha*) **tar.** Bazidyokarpın yapısında yer alan, dallanmamış veya çok az dallanmış, bölmesiz, kalın duvarlı, kapalı lümenli, diğer hif tiplerine göre daha geniş ve kancalaşma olayı görülmemeyen hifler.

iskonto (*Alm. Abzug, m; Diskont, m; Preisnachlass, m; Rabatt, m; Fr. remise, f; ristourne, f; réduction, f; escompte, m; İng. discount*) **tar.** Ürün ve hizmet karşılığı fiyatlarda, satıcının alıcı lehine yaptığı indirim; eşanlam: indirim.

iskonto oranı (*Alm. Abzinsungssatz, m; Diskontsatz, m; Fr. taux de réduction, m; İng. discount rate; rate of discount*) **tar.** Vadesi gelmeden önce ödenmek istenen borçlarda, borçlu lehine yapılan indirimin belirlenmesi için uygulanan yüzde oran.

İspanyol silindirbacaklı tahtakurusu (*Lat. Leptopus hispanus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının silindirbacaklı tahtakuruları (Leptopodidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Leptopus hispanus* olan, iri gözlü, silindir şeklinde bacaklı, nehir kenarları ve taş altlarındaki nemli ortamlarda yaşayan, küçük böceklerle beslenen böcek türü.

İspanyol yağlıböceği (*Alm. spanische Fliege, f; Pflasterkäfer, m; Fr. cantharide du frene, f; cantharide vésicante, f; mouche d'Espagne, f; İng. blister fly; blister green cantharide; Spanish fly; Lat. Lytta vesicatoria*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yağlıböcekler (Meloidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lytta vesicatoria* olan, erginleri 15-23 mm boyunda, metalik yeşil veya mavimsi renkte, larvaları bazı arıların yuvalarında yumurta, larva ve balla beslenirken, erginleri zeytin, çınar, leylak, karaağaç, dişbudak gibi bitkilerin yapraklarını sap ve damarları kalacak şekilde yiyerek zarar veren, Türkiye'de geniş alanda ancak az sayıda bulunan böcek türü; eşanlam: İspanyol sineği.

İspanyol yaprakbiti (*Lat. Aphis hispanica*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis hispanica* olan, erginleri 1,2-2 mm boyunda, mat gri renkli, ergin ve nimfleri sütleğen bitkilerinde beslenen böcek türü.

İsrail akut arı felci virüsü (*Alm. Israel akutes Bienen-Paralyse-Virus; Fr. virus IAPV, m; virus israélien de la paralysie aiguë, m; İng. IAPV; Israeli acute bee paralysis virus*) **tar.** *Apis mellifera* ve *A. cerana* türleri başta olmak üzere arılarda, ayrıca *Bombus terrestris*'te de enfeksiyon yapan, kolonilerde hiçbir klinik enfeksiyon oluşturmadığı tespit edilen yumurta, larva, pupa, yetişkin işçi arılar ve kraliçelerde görülebilen, vektörü *Varroa destructor* olan, genetik materyal olarak tek sarmallı RNA içeren Dicistroviridae familyasına dahil virüs.

İsrail bambulu (*Lat. Blitopertha nazarena*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının bambulböcekleri (Rutelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Blitopertha nazarena* olan, erginleri 12-18 mm boyunda, başı, göğsünün ön

kısmı ve karnı parlak siyahımsı, kanatları sarımsı renkli ve üzeri siyahımsı lekeli, larvaları buğday, arpa ve diğer buğdaygillerin köklerinde beslenerek bunlara zarar veren böcek türü.

istek güdümlü sulama (*Fr. distribution à la demande, f; irrigation à la demande, f; İng. demand irrigation; user control irrigation*) **tar.** Her zaman sulama kanallarında suyun bulunmadığı, sulama suyunun çiftçi isteklerine göre dağıtıldığı yöntem; eşanlam: istek yöntemi.

istenilmeyen bitki (*Alm. unerwünschte Pflanz; Fr. plante indésirable, f; İng. undesirable plant*) **tar.** Herhangi bir meradaki, lezzetsiz veya az lezzetli oldukları için hayvanlar tarafından yeteri kadar yenmedikleri, hayvanları zehirledikleri veya mekanik zararlar verdikleri için mera vejetasyonu içerisinde bulunması istenilmeyen bitki türleri.

istihdam 1. (*Alm. Erwerbstätigkeit, f; Fr. emploi, m; İng. employment*) **endst.** Bir ekonomide işgücünün işverenler ve çalışanlar arasında sözleşmelere dayanarak ekonomik faaliyetlere katılımı. **2.** (*Alm. Anstellung, f; Erwerbstätigkeit, f; Fr. emploi, m; İng. employment*) **tar.** 1. Çalışabilir olarak belirlenen nüfus işgücü. 2. Çalışmak ve gelir elde etmek isteyen kişilerin hizmetlerinden yararlanmak üzere çalıştırılmaları; eşanlam: işlendirme.

istihdam hacmi (*Alm. Beschäftigungsumgang, m; Beschäftigungsvolumen, n; Fr. volume d'emploi, m; İng. employment volume; volume of employment*) **tar.** 1. Bir sektörde veya bir iş kolunda, belirli bir süre içinde istihdam edilmekte olanların toplam miktarı. 2. Bir toplumda çalışabilir olarak belirlenen nüfus.

istilacı bitki (*Alm. invazive Pflanze, f; Fr. plante invasive, f; İng. invasive plant*) **tar.** Klimaks vejetasyonda hiç bulunmayan veya pek az sayıda bulunan, devamlı aşırı otlama şartları altında yok olan azalıcı bitkilerin toprakta bıraktıkları boşluklara gelip yerleşen, çoğu yabancı ot karakterinde olan, düşük değerli bitki türleri.

istilacı tür (*Alm. invazive Species; Fr. espèce envahissante; İng. invasive species*) **1. orm.** Bir alanda doğal olarak bulunmayıp doğal yollarla gelen ya da getirilen ve o alanda aşırı miktarda çoğalarak diğer türlerin varlığını tehdit eden türler. **2. tar.** Bir alanda doğal olarak bulunmayıp o alana gelerek ya da getirildiğinde aşırı miktarda çoğalan ve diğer türlerin varlığını tehdit eden türler.

iş bölümü (*Alm. Arbeitsteilung, f; Fr. division du travail; principe de la division du travail; İng. division of labor; principle of the division of labor*) **tar.** Çalışanların, çalıştıkları alanlarda uzmanlaşmaları ve uzmanlaştıkları alanlarda istihdam edilmeleri.

iş makinesi kombinasyonu (*Alm. Bestellkombination, f; Fr. machine combinée de culture et de semis, f; İng. combined soil cultivation and sowing unit; cultivation and sowing combination*) **tar.** Tohum yatağı hazırlanmasında, ekim yapılmasında zaman, işgücü ve maliyetten tasarruf edilmesi ve bir geçişle birçok işlemin aynı anda yapılmasını sağlayan tarım makinesi düzenlemeleri.

işçi arı (*Alm. Arbeiterinne, f; Arbeitskraftbiene, f; Fr. abeille ouvrière, f; ouvrière, f; İng. worker bee*) **tar.** Ana arının döllenmiş yumurtasından gelişen, kolonide kovan içi ve dışı tüm faaliyetleri gerçekleştiren, üreme organları tam gelişmemiş olan, koloninin dişi bireyi.

işçi sendikası (*Alm. Gewerkschaft, f; Arbeitersyndikat, n; Fr. syndicat des travailleurs, m; syndicat d'ouvriers, m; İng. labor union; trade union*) **tar.** Çalışanların sosyo-ekonomik haklarının korunması ve artırılması için çalışanlar tarafından kurulan birlik.

işgücü nüfusu (*Alm. Arbeitskraft, f; Fr. force de travail, f; main-d'œuvre, f; puissance de travail, f; İng. labour force; workforce*) **tar.** Çalışma çağında olan nüfustan, çalışmak istemeyenlerin sayısının çıkartılmasından sonra geriye kalan nüfus.

işgücü sunumu (*Alm. Angebot an Arbeitskräften, n; Arbeiterangebot, n; Fr. offre de travail, f; İng. labour supply*) **tar.** Bir ülkede, belirli bir zaman diliminde toplam çalışan sayısı ya da çalışılan iş saati; eşanlam: emek arzı, emek sunumu.

işkembe (tar. rumen) 1. (*Alm. Kutteln, pl; Fr. tripe, f; İng. tripe*) **gıda.** Çorba, haşlama, tuzlama gibi yemeklerin yapımında kullanılan ve bazı peynir türleri ve tereyağı için lezzet verme amacıyla torba haline getirilip içinde bekletme şeklinde yararlanılan, gevişgetiren hayvanların midesinin dört bölümünden bir tanesi. **2.** (*Alm. Pansen, m; Rumen, m; Fr. panse, f; rumen, m; İng. paunch; rumen*) **tar.** Yeni doğmuş gevişgetirenlerde midenin ilk ve en küçük hacmine sahip olan bölümü iken, ergin gevişgetirenlerde midenin ilk ve en büyük hacmine sahip olan ve mikrobiyal sindirimin gerçekleştiği bölümü; eşanlam: rumen.

işkembe fistilü (Alm. *Kuhfistel, f; Pansenfistel, f; İng. rumen fistula*) **tar.** Naylon kese sindirim denemelerinde kullanılmak üzere işkembeye açılan 4-5 santimetre çapında delik; eşanlam: rumen fistilü.

işleme koyma (Alm. *Ziehung, f; Fr. tirage, m; İng. drawing*) **tar.** Herhangi bir poliçe veya çekin düzenlenerek imzalanması ve ödeme emri özelliğinde olan bu çek veya poliçenin gereği nedeniyle hamiline verilmesi; eşanlam: keşide.

işlenen alan (Alm. *Anbaufläche, f; Kulturlfläche, f; Kulturland, n; Fr. terres cultivées, pl; İng. cultivated land; cultivated agricultural area; cultivated areas*) **tar.** Nadas dahil, ekonomik olarak bitki yetiştirmek için ayrılan tüm alanları ifade eden bir kavram.

işletme avlusu (Alm. *Bauerhoft, m; Bauergehöft, n; Fr. ferme, f; İng. farmstead*) **tar.** Bir tarım işletmesinde yapıların yerleştirildiği alan; eşanlam: tarım işletme merkezi.

iştah (Alm. *Appetit, m; Esslust, m; Fr. appétit, m; İng. appetite*) **tar.** Yem tipi, tadı ve kokusu, çevre sıcaklığı ve hastalık gibi birçok faktöre bağlı olarak hayvanlar tarafından yemlerin istekle tüketilmesi durumu.

İtalyan çekirgesi (Alm. *Italienische Schönschrecke, f; Fr. criquet italien, m; İng. short-horned grasshopper; short-horned locust; Lat. Calliptamus italicus*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Calliptamus italicus* olan, erginleri 14-41 mm boyunda, grimsi kahverengi, ergin ve nimfleri çayır ve mera bitkileri başta olmak üzere birçok bitkiyle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

İtalyan çimi (Alm. *welsches Weidelgras, n; Fr. ivraie multiflora, f; ray-grass d'Italie, m; İng. annual ryegrass; Italian ryegrass; Lat. Lolium italicum; Lolium multiflorum*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının kavuzlu çiçekliler takımının buğdaygiller familyasının çim cinsinin italicum türü olup iyi bir yem bitkisi olduğu kadar, yeşil gübre ve toprak ıslahı bitkisi olup erozyonu önlemek amacıyla de kullanılan bir tür çim; eşanlam: tek yıllık çim.

ithal ikamesi tar. Yabancı ülkelerden ithal edilen mal ve hizmetlerin, ithal eden ülke içinde üretiminin sağlanması; eşanlam: dışalım ornatımı.

ivesi koyunu (Alm. *Awassi Schaf, n; Fr. mouton Awassi, m; İng. Awassi sheep*) **tar.** Türkiye'de Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yetiştiriciliği yapılan, sıcak ve kurak iklim koşullarına uyum sağlamış, vücut rengi beyaz-krem, başı ise kirli sarı-kahverengi, siyah ve beyaz olmak üzere üç farklı renkte olabilen, dişilerde az sayıda boynuzluluk görülen, erkekleri ise çoğunlukla boynuzlu olan, kaba-karışık yapağılı, yağlı kuyruklu ve süt verimi öncelikli, kombine verim yönlü yerli koyun ırkı.

iyi cins bitki (Alm. *erwünschte Pflanz; Fr. plante désirable, f; İng. desirable plant*) **tar.** Herhangi bir merada hayvanlar tarafından sevilerek yenilen yüksek nitelikli bol yem üreten ve bu yüzden merada çoğalması istenilen bitki türleri, bölgenin klimaks vejetasyonunun azalıcı bitki türleri.

iyi tarım uygulamaları (Alm. *gute landwirtschaftliche Praxis, f; Fr. bonne pratique agricole, f; İng. good agricultural practices*) **tar.** Tarımsal faaliyetlerin çevreye ve doğaya en az zarar verecek şekilde yapılması ve dolayısıyla tüketicilere güvenilir ve izlenebilir ürünler sunulması amacıyla getirilen minimum şartlar.

iyon takası (Alm. *Ionenaustausch, m; Fr. échange d'ions, m; İng. ion exchange*) **1. müh.** Polimer ya da mineral iyon değiştiricilerde olduğu gibi, çoğunlukla arıtma ve ayırma süreçlerinde iki elektrolit arasında ya da bir elektrolit ile bir kompleks arasındaki iyon alışverişi; eşanlam: iyon değişimi. **2. tar.** Toprak tutunma yüzeylerine, toprak koloitlerine elektriksel çekimle bağlanmış iyonlarla toprak çözeltisinde serbest halde bulunan iyonların, bir denge tepkimesi sonucu, yer değiştirmesi.

iyot sayısı (Alm. *Jodzahl, f; Fr. indice d'iode, m; İng. iodine adsorption value; iodine index; iodine number; iodine value*) **tar.** Yağların doymamışlık derecesinin bir ölçüsü olan, uygulamada 100 gram yağ tarafından soğrulabilen iyodun gram olarak saptanması ile bulunan, iyot sayısı yükseldikçe yağın doymamışlık derecesinin artmasıyla karakterize olan, yemlik yağ kalite kriteri.

iz çekirdek (Alm. *rudimentäre Saat, f; Fr. graine rudimentaire, f; İng. rudimentary seed*) **tar.** *V. vinifera* üzüm çeşitlerinde 2 mm'den daha küçük veya iplikli yapıda olan, doğal koşullarda çimlenme yeteneği olmayan tohumlar; eşanlam: rudimenter çekirdek.

iz feromonu (İng. *trail pheromone*) **tar.** Genellikle zarkanatlılar türlerinde ve bazı lepidopter larvalarında görülen, yön belirleme ve iz arama gibi işlevlerden sorumlu, kalıcılığı oldukça kısa olan feromonlar.

İzmir ağaç tahtakurusu (*Lat. Mustha izmirensis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Mustha izmirensis* olan, erginleri 19-20 mm boyunda, siyah renkli, vücutları üzerinde sarımsı desenlere sahip olan İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

İzmir altınarısı (*Lat. Chrysura smyrnensis*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının altınarılar (Chrysididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chrysura smyrnensis* olan, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

İzmir bostan sineği (*Lat. Tipula soosi izmirensis*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının bostansinekleri (Tipulidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tipula soosi izmirensis* olan, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek alttürü.

İzmir cambazböceği (*Lat. Agriotes izmirensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agriotes izmirensis* olan, erginleri 11-12 mm boyunda, sarımsı kahverengi, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

İzmir çayır cepkenliböceği (*Lat. Geostiba smyrnensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının cepkenliböcekler (Staphylinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Geostiba smyrnensis* olan, İzmir'de çayırılık alanlardan toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

İzmir eşekarısı (*Lat. Celonites cyprius smyrnensis*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının eşekarıları (Vespidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Celonites cyprius smyrnensis* olan, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek alttürü.

İzmir gelincik saparısı (*Ing. poppy-cephid; Lat. Pachycephus smyrnensis*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının saparıları (Cephalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pachycephus smyrnensis* olan, larvaları gelincik ve haşhaş bitkilerinde beslenen, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

İzmir haziranböceği (*Lat. Polyphylla tuerkmenoglui*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının mayısböcekleri (Melolonthidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Polyphylla tuerkmenoglui* olan, erginleri 28-32 mm boyunda, açık kahverengi, kanatları ince beyazımsı pulcuklarla örtülü, larvaları çeşitli meyve ağaçlarının fidanları ile yeni dikilen asmaların kök ve kökboğazına yakın yerlerinde, yerfıstığı ve mısır gibi bitkilerin köklerinde beslenerek kurumalarına neden olan böcek türü; eşanlam: yerli haziranböceği.

İzmir hortumluböceği (*Lat. Rhynchites smyrnensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakoyucu hortumluböcekler (Rhynchitidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhynchites smyrnensis* olan, erginleri 6-7,5 mm boyunda, kırmızımsı yeşil renkte metalik pırıltılı, erik ve bademlerde meyveleri oyararak beslenen böcek türü.

İzmir hububat hortumluböceği (*Lat. Pachytychius smyrnensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pachytychius smyrnensis* olan, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

İzmir kanadıyumuşak çiçek kınkanatlısı (*Lat. Anthocomus smyrnensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kanadıyumuşak çiçek kınkanatlıları (Malachiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthocomus smyrnensis* olan, erginleri 2,5-3,5 mm boyunda, siyah renkli, yeşilimsi mavimsi pırıltılı, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

İzmir kara toprakböceği (*Lat. Eutagenia smyrnensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kara toprakböcekleri (Tenebrionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eutagenia smyrnensis* olan, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

İzmir kesikkanatlı böceği (*Lat. Hister smyrnensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kesikkanatlılar (Histeridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hister smyrnensis* olan, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

İzmir köşelikanatlı böceği (*Lat. Sphenoptera smyrnensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sphenoptera smyrnensis* olan, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

İzmir kulağakaçanı (*Lat. Forficula smyrnensis*) **tar.** Derikanatlılar (Dermaptera) takımının gerçek kulağakaçanlar (Forficulidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Forficula smyrnensis* olan, erginleri 10-12 mm boyunda, sarımsı kahverengi renkli, kanatlarının üzeri dört tane sarı noktalı, ergin ve nimfleri bitkilerin yaprak, çiçek ve meyveleriyle, bazen de yaprakbitleri ve tırtıllarla beslenen böcek türü.

İzmir küçük cepkenliböceği (*Lat. Dinusa smyrnensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının cepkenliböcekler (Staphylinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dinusa smyrnensis* olan, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

İzmir küçük haziranböceği (*Lat. Anoxia smyrnensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının mayısböcekleri (Melolonthidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anoxia smyrnensis* olan, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

İzmir saparısı (*Lat. Chrysis smyrnensis*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının saparıları (Cephidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chrysis smyrnensis* olan, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

İzmir taklaböceği (*Lat. Leptoschema smyrnense*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Leptoschema smyrnense* olan, İzmir'den toplanan örneklerle dayalı olarak bilim dünyasına tanıtılmış böcek türü.

İzmir tekeböceği (*Lat. Dorcadion smyrnense*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dorcadion smyrnense* olan, boyuna siyah desenli, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

İzmir yağlıböceği (*Lat. Alosimus smyrnensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yağlıböcekler (Meloidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Alosimus smyrnensis* olan, erginleri 6-20 mm boyunda, göğüs turuncu, baş ve kanatları parlak mavimsi yeşil renkli, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

İzmir yeşilçekirgesi (*Lat. Eupholidoptera smyrnensis*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının yeşilçekirgeler (Tettigoniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eupholidoptera smyrnensis* olan, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

İzmir yumuşakböceği (*Lat. Cantharis smyrnensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yumuşakböcekler (Cantharidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cantharis smyrnensis* olan, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

izogen hat (*Alm. isogene Linie, f; Fr. isoligne, f; lignée isogénique, f; İng. isogenic line; isoline*) **tar.** Genetik olarak benzer bir seri bitki hattında belirli bir patojene karşı dayanıklılık için farklı özgül genler içeren bir hat.

izolasyon 1. (*Alm. Isolation, f; Isolierung, f; Fr. isolement, f; İng. isolation*) **tar.** 1. Ekolojik, fizyolojik, kalıtsal, coğrafi etyolojik vb. engellerle, ana popülasyondan ayrılan ve zamanla daha önce çiftleşebildiği türdeşleri ile çiftleşme olanağının ortadan kalkması ve aynı türün alt popülasyonlarının genetik özellikler bakımından birbirinden uzaklaşması. 2. Konakçısından bir patojeni ayırma ve bir besi ortamında geliştirme işlemi. 3. Yabancı tozlanıp döllenen bitkilerin birbirlerini tozlayıp döllemelerini engelleme. **2. bkz. kim. yalıtım.**

izolasyon mesafesi (*Alm. Trennabstand, m; Fr. distance d'isolement, f; İng. plant isolation distance*) **tar.** Tohumluk üretim alanlarında, birbirini tozlayıp dölleyebilecek tür, cins ve çeşitlerin, birbirlerini tozlayıp döllemelerini engellemek için üretim parselleri, tarlaları arasında bulunması gereken mesafe.

izometrik virüs (*Alm. isometrisches Virus; Fr. virus isométrique, m; İng. isometric virus*) **tar.** Genellikle bir virüs partikülünü tanımlamak için kullanılan, yirmigen yapıda olan ve yaklaşık olarak yuvarlak görünen virüs.

izomorfik yerdeğişim (*Alm. isomorphe Substitution; Fr. substitution isomorphe, f; remplacement isomorphe, m; İng. isomorphic substitution; isomorphous replacement*) **tar.** Silisyum levhalarında kristal yapıda yer alan merkez Si⁺⁴ atomlarının bazılarının yerini Al⁺³, alüminyum levhalarında kristal yapıda yer alan merkez Al⁺³ atomlarından bazılarının yerine Mg⁺², Fe⁺² gibi atomların girmesi.

izotip (*Alm. Isotyp, m; Fr. isotype, m; İng. isotype*) **tar.** Bilimsel adlandırmada ilk betimlemede holotip olarak tanıtılan bir canlı örneğinin aynı özelliklerini taşıyan diğer bir örneği.

Japon defne beyazsineği (*İng. bayberry whitefly; Japanese bayberry whitefly; Lat. Parabemisia myricae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının beyazsinekler (Aleyrodidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Parabemisia myricae* olan, erginleri 0,9-1,3 mm boyunda, sarı renkli, kırmızı gözlü, ergin ve nimfleri turuncuğiller, defne, nar, gül, asma, şeftali, elma, dut, böğürtlen gibi bitkilerin sürgün ve yapraklarında beslenip ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

Japongülü (*Alm. Chinesische Rose, f; Chinesischer Roseneibisch, m; Zimmer-Hibiskus, m; Fr. rose de Chine, f; hibiscus, m; İng. China rose; Chinese hibiscus; shoeblackplant; Lat. Hibiscus rosa sinensis*) **tar.** Ebegümeçigiller (Malvaceae) türü, Uzakdoğu Asya orijinli, çoğunlukla parlak kırmızı çiçekli, çok önemli bir süs çalısı olan, soğuğa hassas, güneşli ortamları seven, çok yıllık, çelikle çoğaltılan süs bitkisi; eşanlam: Çin gülü.

jasmonik asit (*Alm. Jasmonsäure, f; Fr. acide jasmonique, m; İng. jasmonic acid*) **tar.** Kimyasal adı (1R,2R)-3-okso-2-(2Z)-2-pentenil-siklopentanasetik asit olan ve zar lipitlerinde bulunan bir linolenik asit türevi olup bitkinin biyotik ve abiyotik stres faktörlerine olan tepkisinde, büyüme ve gelişiminde, yaşlanma sürecinin hızlanmasında ve sülüklerin kıvrılmasında rol oynayan bitki hormonu.

jugal alan (*Fr. aire jugal, m; İng. jugal area*) **tar.** Böcek kanadında, aksilar alan ile vanal alan arasında bulunan, kanat kaidesine doğru uzanan küçük alan.

jugal damar (*Alm. Jugalader, f; Fr. veine jugal, m; İng. jugal vein*) **tar.** Bazı böceklerin kanadında nadiren 1-2 adet bulunan, şeffaf, jelatinimsi bir alan meydana getiren damarlar.

jugal katlanma yeri (*Fr. fente du jugum, f; İng. jugal fold*) **tar.** Böceklerde vanal alan ile jugal alan arasında bulunan katlanma yeri.

jugum (*Alm. Jugum, n; Fr. jugum, m; İng. jugum*) **tar.** Lepidoptera takımında Rhopalocera (gündüzkelebekleri) alttakımında yer alan bireylerde, kanatların birlikte hareket etmesini sağlayan arka kanatların ön kenarında bulunan çengel benzeri yapı.

jüvenil (*Alm. juvenil; Fr. juvénile; İng. juvenile*) **tar.** Genç, henüz tam erişkin döneme geçmemiş, olgunlaşmamış organizmanın niteliği.

jüvenil hormon (*Fr. hormone juvénile, f; İng. juvenile hormone*) **tar.** Böceklerde korpora allata tarafından üretilen, başkalaşım ve üreme üzerine önemli etkileri olan, polar olmayan gençlik hormonu.

jüvenil hormon agonisti (*Alm. Juvenileoid, m; Fr. juvenileoide, m; İng. juvenileoid; juvenile hormone agonist*) **tar.** Böceklerde gençlik hormonu olan jüvenil hormonunu taklit ederek embriyogenez, yumurta açılımı, larval gelişim, metamorfoz, deri değiştirme, diyapoz ve üreme faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyen terpenoit ya da terpenoit olmayan üyelerle sahip sentetik insektisit grubu; eşanlam: jüvenoit.

jüvenil hormon bağlanma proteinleri (*İng. juvenile hormone binding proteins*) **tar.** Korpora allata tarafından jüvenil hormonun üretilmesi sonucu bağlandığı, jüvenil hormonu hidrolizasyondan koruyan yüksek birleşme eğilimine sahip, düşük moleküler ağırlıklı tip, lipitleri dokular arası taşıyan yüksek birleşme eğilimine ait yüksek moleküler ağırlıklı tip (lipoforinler) ve hegzamerinler olmak üzere 3 tipi bulunan protein grubu.

jüvenil hormon esteraz (*İng. juvenile hormone esterase*) **tar.** Jüvenil hormon bağlanma proteinleri jüvenil hormon kompleksine bağlanarak jüvenil hormon bağlanma cebindeki jüvenil hormonun serbest kalmasını ve parçalanmasını sağlayan enzim.

K vitamini (*Alm. Vitamin K, n; Fr. vitamine K, f; İng. vitamin K*) **1. grda.** K grubu vitaminler naftakinon derivatları olup kan pıhtılaştırıcı faktörlerin biyosentezi ile ilişkili olan, çoğunlukla yeşil yapraklı sebzelerde, meyvelerde, kuru yemişlerde, yumurtada, süt ürünlerinde ve özellikle karaciğer olmak üzere etlerde bulunan vitamin. **2. tar.** K1, K2 ve K3 gibi formları olan, yetersizliğinde kanın pıhtılaşma süresini artıran ve protrombin seviyesini düşüren, gevişgetiren hayvanların iştahlarında bakteriler tarafından sentezlenen, civcivler dışında kaz, ördek, güvercin ve özel durumlarda da tavşanlarda yetersizliği görülebilen, taze ve kuru, yeşil bitkilerde ve balık unu gibi hayvansal kaynaklı ürünlerde bol bulunan, yağda eriyen bir vitamin.

K1 vitamini (*Alm. Vitamin K1, n; Fr. vitamineK1, f; İng. vitamin K1; vitamine K1*) **tar.** Yoncadan elde edilen ve K vitamini aktivitesi gösteren bileşik.

K2 vitamini (Alm. *Vitamin 2, n; Fr. vitamine K2, f; İng. vitamin K2; vitamine K2*) **tar.** Balık unundan elde edilen ve K vitamini aktivitesi gösteren bileşik.

K3 vitamini (Alm. *Vitamin 3; Fr. vitamine K3, f; İng. vitamin K3; vitamine K3*) **tar.** Mısırdan elde edilen ve K vitamini aktivitesi gösteren bileşik.

kaba tarım (Alm. *extensive Bewirtschaftung; Fr. agriculture extensive, f; culture extensive, f; İng. extensive agriculture; extensive cultivation; extensive farming*) **tar.** Büyük tarımsal alanlarda küçük miktarda sermaye ve emek kullanılarak gerçekleştirilen, tarım tekniğinin zayıf olduğu tarımsal faaliyet; eşanlam: ekstansif tarım.

kaba tesviye (Alm. *Grobbebnen, n; Grobplanieren, n; Fr. mise en forme grossière, f; terrassement général, m; İng. rough grading*) **tar.** İlk aşamada kazartaşır ve düzleyici gibi ağır tesviye makineleri ile yapılan tesviye.

kaba yem (Alm. *Raufutter, n; Fr. fourrage grossier; İng. forage; roughage*) **tar.** Birim hacimde besin maddeleri yoğunluğu az, sindirilebilirliği düşük ve kuru maddesinde %18'in üzerinde ham selüloz içeren kuru ot, kuru yonca, saman ve silaj gibi hacimli yem maddeleri.

kaba-yoğun yem oranı (Fr. *rapport fourrage grossier / mélange d'aliments concentrés, m; İng. roughage to concentrate feed ratio; roughage to concentrate ratio*) **tar.** Rasyonu oluşturan kaba yem kaynakları miktarının, yine aynı rasyonu oluşturan yoğun yem kaynakları miktarına oranı; eşanlam: kaba-kesif yem oranı.

kabak mozaik virüsü (Alm. *Speisekürbis-Mosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque de la courge, m; İng. SqMV; squash mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik inokülasyon, tohum, *Diabrotica* spp. ve *Acalymma* spp. (Coleoptera: Chrysomelidae) ile taşınan, kabakgiller (Cucurbitaceae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında mozaik, halkalı lekeler, beneklenme, deformasyon nadiren de enasyonlara neden olan komovirüs.

kabak yaprak kıvrıcıklığı virüsü (Fr. *virus de la frisolée de la courge, m; İng. SLCV; squash leaf curl virus*) **tar.** Tek sarmallı DNA içeren, kabakgiller (Cucurbitaceae), baklagiller (Leguminosae), patlıcangiller (Solanaceae) ve Euphorbiaceae familyasından bitkileri enfekte eden, konakçılarında şiddetli küçüleme ve yaprak kıvrıcıklığına neden olan, *Bemisia tabaci* (Hemiptera: Aleyrodidae) ve özsu ile taşınan begomovirüs.

kabakgil küllemesi (Alm. *echter Mehltau an Kürbis; Fr. blanc des cucurbitacées, m; İng. cucurbit powdery mildew*) **tar.** Genellikle *Sphaerotheca fluginea* tarafından, bazen *Erysiphe cichoracearum*'un da katıldığı, kabakgillerin yeşil aksamında beyaz tozlu lekelerle yol açan fungal hastalık.

kabakgil mildiyösü (Fr. *mildiou de concombre, m; İng. cucumber downy mildew*) **tar.** Daha çok hıyarlarda ve diğer kabakgillerde *Pseudoperonospora cubensis* adlı fungus tarafından oluşturulan, yapraklarda köşeli lekeler şeklinde görülen hastalık; eşanlam: yalancı mildiyö.

kabarcık akarı (Alm. *Gallenmilbe, f; Gallmilbe, f; Fr. acarien galligène, f; İng. blister mite; gall mite*) **tar.** Prostigmata alttakımı, Eriophyoidea üstfamilyası türleri tarafından konakçı bitki yapraklarının alt yüzeyinde genellikle açık renkli keçe görünümü, yaprak parankimasının üst yüzeyinde ise tam dairesel olmayan, yassılaştırmış ur meydana getiren, armut yaprak uyuzu (*Eriophyes pyri*), ceviz keçe ur akarı (*Eriophyes erinea*) gibi türlere verilen genel ad; eşanlam: blister akarı, gal akarı.

kabuk aşısı (Alm. *Kronenveredelung, f; Rindenporpfen, n; Fr. greffage en couronne, m; İng. bark graft; rind graft*) **tar.** Aşılama yapılabilen bitkilerde kabuk dokusunun odun dokusundan ayrılabilirdiği gelişme döneminde gövde ve dallarda ekvator düzleminde bir kesim ve bu kesime dik olarak açılan çizi içerisine, dinlenme döneminde olan ve bir yönünden uca kadar inen belirli uzunlukta düz bir kesimin uygulandığı ve aşı kaleminin yerleştirildiği kalem aşısı tekniği.

kabuklu kardioaktif peptit (İng. *crustacean cardioactive peptide*) **tar.** Böcek gibi eklembacaklılarda, eklozyon hormonunun etkisiyle ventral gangliyon hücreleri tarafından salgılanan, deri değiştirme öncesi davranışları durdurarak deri değiştirme davranışı ve hareketlerini başlatan hormon; eşanlam: krustase kardioaktif peptidi.

kabuklubitler (Alm. *Deckelschildläuse, pl; Fr. cochenilles diaspininess, pl; diaspinnes, pl; İng. armored scale insects; Lat. Diaspididae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, dişileri dairesel, yarı küresel, uzunca, virgül ya da midye şeklinde vücuda sahip, üzerleri tümsek, yassı ya da hafif şişkin, vücuttan kolayca ayrılan bir kabukla örtülü, erkekleri kanatlı ya da kanatsız olup meyve ve orman ağaçları, çalılar, süs bitkilerinin topraküstü kısımlarında beslenen türleri içeren ve en bilinen türü zeytin kabuklubiti (*Parlatoria oleae*) olan familya.

kabukluguveler (*Alm. Asselspinner, pl; Schildmotten, pl; Schneckenspinner, pl; İng. slug caterpillar moths; slug moths; Lat. Limacodidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, sümüklüböcekleri andıran görünümde larvalara sahip böcek türlerini içeren familya.

kabul (*Alm. Annahme, f; Fr. acceptation, f; İng. acceptance*) **1. endst.** Sağlanan mal ve hizmetlerin denetiminin yapılarak sorumluluğun satıcıdan devralınması. **2. tar.** Ödeme ile ilgili bir değerli kâğıdın, bedelinin, vadesinde ödeneceğinin imza yoluyla taahhüt edilmesi.

kaçınma (*Alm. Vermeidung, f; Fr. évitement, m; İng. avoidance*) **tar.** Bitkilerin doğal olarak verdikleri, molekülerden daha düşük seviyeden başlayıp bitki topluluğunun yöreye özgüleşmesine kadar varan gösterdiği tepkilerle stresten korunmaları davranışı ya da durumu; eşanlam: avoidans.

kadaverin (*Alm. Cadaverin, n; Fr. cadavérine, f; İng. cadaverine*) **tar.** Bozulan gıda maddelerinde, özellikle etlerde bakterilere ait dekarboksilazların (enzim) etkisiyle meydana gelen kötü kokulu ve zehirli bir kimyasal madde.

kadeh biçimli (*Alm. becherförmig; napfförmig; Fr. cupuliforme; İng. cup-shaped; cupulate*) **tar.** Kupa şeklinde az ya da çok fincana benzeyen yapı.

kadeh biçimli mide hücresi (*Alm. Becher-Zelle, f; Goblet-Zelle, f; Fr. cellule caliciforme, f; İng. goblet cell*) **tar.** Ters kadeh görünümünde olan, hücre ile çevrili geniş bir boşluğu ve bol sayıda mikrovilüsleri bulunan, sahip olduğu proton pompası ile mide boşluğuna potasyum iyonları salgılanmasını sağlayarak Lepidoptera takımı türlerin larvalarında olduğu gibi alkali bir mide ortamı yaratılmasından sorumlu mide hücresi.

kadıntuzluğu tar. 1. (*Alm. Berberitze, f; Fr. fruit de l'épine-vinette, m; İng. barberry*) Kadıntuzluğu ağacının 7-10 mm uzunluğunda, 3-5 mm eninde silindirik, sonbaharda olgunlaşan, yenilebilir ancak ekşi, C vitaminince zengin, kırmızı renkteki meyvesi. 2. (*Alm. gewöhnliche Berberitze; echte Berberitze, f; Essigbeere, f; Sauerdorn, m; Fr. vinettier; épine-vinette, f; İng. barberry; European barberry; Lat. Berberis vulgaris*) Kadıntuzluğuğiller (Berberidaceae) familyası üyesi, 2-4 metre boylanabilen çalı formunda, kışın yapraklarını döken, sarı veya turuncu renginde çiçekleri tek tek veya demetler halinde şemsiye şeklinde olan, üzümü meyve türü; eşanlam: adı kadıntuzluğu.

kadife akarı (*Fr. araignées rouges, pl; İng. rain bug; red velvet mite; velvet mite; Lat. Trombididae*) **tar.** Prostigmata alttakımında yer alan, parlak kırmızı renkli, vücutları çok tüylü kadife gibi görünen, toprak yüzeyinde çok hızlı hareket edebilen, bazı türlerinin dişileri birkaç yıl yaşayabilen, larvaları, çekirge gibi bazı böcekler, küçük eklembacaklılar, kemirgenler, kuşlar, kümes hayvanları, tavşanlar, yılanlar ve insanlarda dışparazit olan, nimf ve erginleri eklembacaklılarda avcı olan, toprak ve döküntülerde yaşayan araknit türleri; eşanlam: kırmızı kadife akarı.

kadifemsi sahil tahtakuruları (*İng. velvety shore bugs; Lat. Ochteridae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, oval ve basık vücutlu, göl ve akarsu kıyılarında yaşayan, küçük böcekleri avlayarak beslenen türleri içeren familya.

kadifemsi su tahtakuruları (*İng. velvet water bugs; Lat. Hebridae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, boyları 33 mm'den küçük, bataklıklardaki nemli yosunlar arasında yaşayarak bitkilerle beslenen türleri içeren familya.

kafes balıkçılığı (*Fr. pisciculture en cage, f; élevage en cage, m; İng. cage farming; cage fish culture; cage rearing*) **tar.** Denizlerde ve iç sularda, yetiştiriciliğe uygun alanlarda, su üzerinde durabilen çeşitli malzemelerden yapılan çerçevelerden sarkıtılan, balık türü ve büyüklüğüne göre farklı göz açıklıklarındaki ağ torbalarının içinde yapılan balık yetiştiriciliği.

Kafkas ağkanatlı tahtakurusu (*Lat. Stephanitis caucasica*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağkanatlı tahtakuruları (Tingidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Stephanitis caucasica* olan, ergin ve nimfleri mayasilotu bitkilerinin özsuynunu emerek beslenen böcek türü.

Kafkas Apollo kelebeği (*İng. Caucasian Apollo; Lat. Parnassius nordmanni*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının kuyruklu kelebekler (Papilionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Parnassius nordmanni* olan, erginlerinin kanat açıklığı 32-36 mm, saydam kanatlı, üzeri mavimsi siyah desenli, arka kanatta kırmızımsı benek taşıyan, larvaları kazgagası bitkileriyle beslenen böcek türü.

Kafkas balarısı (*Alm. kaukasische Biene, f; Fr. abeille caucasienne, f; İng. Caucasian bee*) **tar.** Orta Kafkasların yüksek vadilerinden Kuzey Doğu Anadolu'ya kadar uzanan bir bölge içinde yetiştirilen, vücudu iri, abdomeni geniş, çok uysal, kışlama yeteneği yüksek olmayan, oğul verme eğilimi düşük, propolisi en fazla kullanan, en uzun dile sahip olan yerli arı ırkı.

Kafkas çiçekyiyeni (*Lat. Omophlus caucasicus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kara toprakböcekleri (Tenebrionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Omophlus caucasicus* olan, erginleri 12-14 mm boyunda, siyahımsı renkli, kanatları kırmızımsı ya da sarımsı kahverengi olup erginleri patates, şekerpancarı gibi bitkilerin çiçek ve yapraklarında, larvaları ise köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

Kafkas menekşe kelebeği (*İng. Caucasian fritillary; Lat. Boloria caucasica*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Alacakelebekler (Nymphalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Boloria caucasica* olan, erginlerinin kanat açıklığı 40-45 mm, kahverengimsi turuncu, üzeri koyu kahverengi desenli, larvaları menekşe bitkileriyle beslenen böcek türü.

Kafkas ot tahtakurusu (*Lat. Maccevethus caucasicus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ot tahtakuruları (Rhopalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Maccevethus caucasicus* olan, erginleri 7,5-11,3 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, sarımsı kahverengi, yeşilimsi kahverengi ve bunların değişik tonlarında renklere sahip, ergin ve nimfleri buğdaygil ve diğer otsu bitkilerle beslenen böcek türü.

Kafkas seken su tahtakurusu (*Lat. Gerris caucasicus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının seken su tahtakuruları (Gerridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Gerris caucasicus* olan, erginleri 8-9 mm boyunda, silindirik şekilde vücutlu, sucul ortamlarda yaşayan ve böceklerle beslenen böcek türü.

Kafkas taklaböceği (*Lat. Selatosomus caucasicus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Selatosomus caucasicus* olan, erginleri 10 mm boyunda, metalik yeşilimsi siyah renkte böcek türü.

Kafkas yassı tahtakurusu (*Lat. Aradus caucasicus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yassı tahtakuruları (Aradidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aradus caucasicus* olan, geniş ve yassı vücutlu böcek türü.

Kafkasya yazböceği (*Lat. Amphimallon caucasicus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının mayısböcekleri (Melolonthidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Amphimallon caucasicus* olan, erginleri 14-18 mm boyunda, açık kahverengi olup larvaları ayçiçeği, marul, fasulye, bakla, patates, soğan, sarımsak, buğdaygiller ve bazı süs bitkilerinin köklerinde beslenerek zarara yol açan ve bu bitkileri kurutabilen böcek türü.

kahkaha çiçeği (*Alm. Purpur-Prunkwinde, f; Fr. volubilis, m; İng. common morning-glory; purple morning glory; tall morning-glory; Lat. Ipomoea purpurea*) **tar.** Tarlasarmaşığgiller (Convolvulaceae) familyasından olan, Kuzey ve Tropik Amerika orijinli, çok hızlı büyüyen, mavi çiçekli, toprak seçici olmayan, güneşli ortamları seven, tek yıllık, tohumla çoğalan süs bitkisi.

kahverengi akar (*Alm. braune Spinnmilbe, f; Fr. tétranyque brun, m; İng. brown mite; Lat. Bryobia rubrioculus*) **tar.** Kırmızıörümcekler arasında yer alan, kahverengi, bordo görünümlü, ön bacakları uzun, 0,7-0,8 mm boyunda, telitoki çoğalma şekline sahip, sokup emerek zarar veren, sürgün ve yapraklarda kahverengi renk oluşumu, beyazımsı gri lekeler meydana getiren, sürgünlerde gelişmede gerilik ve yaprak dökümüne neden olan, yumuşak ve özellikle bademler olmak üzere sert çekirdeklielerde zararlı bir araknit.

kahverengi badem gözkurdu (*Lat. Anthonomus rubripes*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthonomus rubripes* olan, erginleri 2-3 mm boyunda, siyahımsı kahverengi ve kırmızı bacaklı olup ergin ve larvaları badem ağaçlarına zarar veren böcek türü.

kahverengi bitkipiresi (*Alm. Getreideszikade, f; Fr. cicadelle brune mineure, f; İng. small brown planthopper; Lat. Laodelphax striatellus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının mahmuzlu bitkipireleri (Delphacidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Laodelphax striatellus* olan, erginleri 3-4,5 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, ergin ve nimfleri buğdaygil bitkilerinde beslenip bitkileri zayıf düşüren ve bazı virüs hastalıklarını taşıyan böcek türü.

kahverengi diri odunböceği (*Alm. brauner Splintholzkäfer, m; Fr. lycte brun, m; İng. brown lyctus beetle; brown powderpost beetle; Lat. Lyctus brunneus; powderpost beetle*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının diri

odunböcekleri (Lyctidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lyctus brunneus* olan, erginleri kırmızımsı kahverengi, 7 mm boyunda, ergin ve larvaları meşe, karaağaç, okalıptüs gibi ağaçların odun dokularında beslenen böcek türü.

kahverengi hububat akarı (*Fr. tétranyque du blé, m; İng. brown wheat mite; Lat. Petrobia latens*) **tar.** Tetranychidae familyası içinde yer alan, erginleri oval, kahverengi, soluk sarı renkli, ön bacakları vücutlarından daha uzun, soğan akarı olarak da bilinen, hububat, sebze, süs bitkileri, yumrulu bitkiler ve pamukta zararlı olabilen, serin iklimde aktif olup sıcak ve kurak iklim koşullarında diyapoza giren canlılar.

kahverengi kazıcı tahtakurusu (*Lat. Macroscytus brunneus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kazıcı tahtakuruları (Cydniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Macroscytus brunneus* olan, erginleri 8-8,3 mm boyunda, uzunca oval şekilli, parlak kahverengi, kazıcı ön bacaklara sahip, biber ve karanfil gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

kahverengi köpek kenesi (*Alm. braune Hundezecke, f; Fr. tique sanguine, f; İng. brown dog tick; Lat. Rhipicephalus sanguineus*) **tar.** Ixodidae familyasında yer alan, soğuk bölgelerde tüm biyolojik evrelerini kapalı mekânlarda tamamlayan ve bu nedenle de diğer türlerden farklılık gösteren, omurgalılarda ve özellikle de köpeklerde dışparazit olan, dişileri 5000 yumurta bırakabilen, yumurtadan ergine gelişmesini 4-5 haftada tamamlayan, derilerde alerjiye yol açan, Ortadoğu ateşli virüsü ve kene tifüsü gibi hastalık etmenlerini de taşıyan, yaygın yaz kenesisgiller.

kahverengi kulak kenesi (*Fr. tique brune de l'oreille, f; İng. brown ear tick; Lat. Rhipicephalus appendiculatus*) **tar.** Ixodidae familyası içinde yer alan, sığır, manda ve antilopların kulaklarında parazit olan, anemiye neden olan ve çok çeşitli ateşli hastalık virüs etmenlerinin taşıyıcısı olarak rol oynayan vektör keneler.

kahverengi naringövdeli odunarı (*Alm. schwarze Kiefernholzwespe, f; Lat. Xeris spectrum*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının odunarıları (Siricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Xeris spectrum* olan, erginleri 16-50 mm boyunda, koyu kahverengi, larvaları çam, ladin ve köknar ağaçlarında odun içinde galeriler açarak zarar veren böcek türü.

kahverengi tırpankurdu (*Alm. Hausmutter, f; Fr. fiancée, f; triphène fiancée, f; İng. large yellow underwing; Lat. Noctua pronuba*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Noctua pronuba* olan, erginlerinin kanat açıklığı 50-60 mm, siyahımsı kahverengi, larvaları pancar, lahana, havuç, çilek, marul, sinirotu, patates, ıspanak, soğan gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

kahverengi uzun tahtakurusu (*Lat. Drymus brunneus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Drymus brunneus* olan, erginleri 4-5 mm boyunda, kahverengimsi siyah vücutlu böcek türü.

kahverengi yumuşak koşnil (*Alm. Orangenschildlaus, f; Fr. cochenille plate de l'oranger, f; İng. brown soft scale; Lat. Coccus hesperidum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Coccus hesperidum* olan, dişileri 2,5-5 mm uzunluğunda, 1,5-3 mm genişliğinde, sarımsı esmer renkli, ergin ve nimfleri turunçgiller, çay, incir, dut, şeftali, erik, kayısı, ayva, asma, gül, kavak ve süs bitkilerinin yaprak, sürgün ve ince dallarında beslenip ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

kahverengibacaklı kadifemsi su tahtakurusu (*Lat. Hebrus pusillus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kadifemsi su tahtakuruları (Hebridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hebrus pusillus* olan, bataklıklardaki nemli yosunlar arasında yaşayarak bitkilerle beslenen böcek türü.

kahverengibacaklı taklaböceği (*Lat. Melanotus brunnipes*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Melanotus brunnipes* olan, erginleri 14-16 mm boyunda, siyah renkte, vücudunun her tarafı grimsi uzun tüylerle kaplı, mısır tohumlarında, sürgünlerinde ve diğer buğdaygillerde beslenen böcek türü.

kahverengibantlı antepfistığı psillidi (*İng. brown-banded pistachio psyllid; Lat. Agonoscena targionii*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının sıçrayan bitkibitleri (Psyllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agonoscena targionii* olan, erginleri 1-1,9 mm boyunda, sarımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri antepfistığı, menengiç ve dikensizsakız bitkilerinin yapraklarında beslenip ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

kahverengibantlı hamamböceği (*Alm. Braunbandschabe, f; Möbelschabe, f; Fr. blatte des meubles, f; blatte rayée, f; blatte à bandes brunes, f; İng. brown-banded cockroach; Lat. Supella longipalpa*) **tar.** Dictyoptera

takımının Blattellidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Supella longipalpa* olan, erginleri 9,5-10,5 mm boyunda, sarımsı kahverengi renkli, kanatlarının dip ve orta kısmı iki tane enine koyu renk bantlı, ergin ve nimfleri ev, lokanta, pastane, fırın ve hastanelerde besinleri yiyerek kirleten ve tüberküloz, tifo, dizanteri, kolera gibi hastalık etmenlerini besinlere bulaştırarak zararlı olan böcek türü.

kahverengikanatlı dikenlikarınlı kınkanatlı (*Lat. Stenalia brunneipennis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının dikenlikarınlı kınkanatlılar (Mordellidae) familyasında yer alan, erginleri 4-6 mm boyunda, grimsi kahverengi renkli, vücutları üzeri ince tüylerle kaplı ve geriye doğru diken şeklinde uzamış, genellikle çiçekli bitkiler üzerinde bulunan böcek türü.

kahverengikanatlı kazıcı tahtakurusu (*Lat. Geotomus brunneipennis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kazıcı tahtakurusları (Cydnidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Geotomus brunneipennis* olan, oval şekilli, parlak siyahımsı kahverengi, kazıcı ön bacaklara sahip, taş altı, toprak içi, çayır bitkilerinin kökleri çevresinde bulunup bitki kökleri ve hayvansal maddelerle beslenen böcek türü.

kaide (*Alm. Basis, f; Fr. base, f; İng. base*) **tar.** Akarlarda bacak, palpus, keliser gibi vücut uzantılarının vücut ile bağlantı yapan esas kısmı, bir segmentin tabanına doğru olan kısmı.

kainit *bkz. tar. keynit.*

kakaban (*İng. kakaban*) **tar.** Bazı balıklardan döl almak amacıyla havuzların içine yerleştirilmiş, doğal ve suni materyalden yapılmış yumurtlama alanları.

kakao şişkin sürgün virüsü (*Alm. Cacao-swollen-shoot-Virus, n; İng. cacao swollen shoot virus; CSSV*) **tar.** Çift sarmallı DNA içeren, 14 farklı unlu bit türü ile taşınan, doğal konakçıları arasında kakao, kola ağacı ve pamuk ağacı (*Ceiba pentandra*) ve geven yer alan, konakçılarında tepeden ölüm, sürgünlerde ve kazık köklerde şişkinlik, damar bantlaşması, meşe yaprağı formu, damarlar arasında sararma şeklinde belirtiler oluşturan badnavirüs.

kakma aşısı (*Fr. greffe en incrustation, f; İng. notch graft; wedge graft*) **tar.** Dinlenme dönemindeki ağaç ve omcaların gövde veya ana dal ve kolları üzerinde ekvator düzleminde yapılan kesimin kenarında V şeklinde açılan kesit içine uygun olarak hazırlanan dinlenme halindeki bir veya daha fazla kalemin çepeçevre takılması ile yapılan kalem aşısı tekniği.

kaktüs beyaz kabuklubiti (*İng. latania scale; Lat. Hemiberlesia lataniae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hemiberlesia lataniae* olan, dişileri sarımsı renkte, 1,5-2 mm çapında, beyaz ya da grimsi renkli dışbükey bir kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri dut, zeytin, asma ve çeşitli meyve ağaçlarıyla süs bitkilerinde beslenen böcek türü.

kaktüs kabuklubiti (*İng. cyanophyllum scale; Lat. Abgrallaspis cyanophylli*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Abgrallaspis cyanophylli* olan, dişileri 1,5-2,5 mm uzunluğunda, 2 mm genişliğinde, sarımsı renkte, armut şeklinde olup ergin ve nimfleri serada yetiştirilen süs bitkilerinde, kaktüs, orkide, palmiye gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kaktüs X virüsü (*Fr. cactus virus X, m; İng. cactus virus X; CVX*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan fakat bilinen bir vektörü olmayan, konakçıları arasında kaktüs, kaynana dili, gül kaktüsü, yılbaşı çiçeği, kirpi kaktüsü, yılbaşı kaktüsü gibi etli sulu bitkiler olan ve bu bitkilerde gözle görülür bir belirti oluşturmayan, ancak diğer virüslerle birlikte enfeksiyon yaptığında belirti gösteren poteksvirüs.

kaladyum X virüsü (*İng. caladium virus X; CAIVX*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik inokülasyonla taşınan, bilinen tek konakçısı kaladyum bitkisi olan ve bu bitkide klorotik benekler, mozaiklenme ve nekrotik halkalar şeklinde belirtiler oluşturan poteksvirüs.

kalandriya (*Alm. Calandrinie, f; İng. red maids; rock purslane; Lat. Calandrinia spp.*) **tar.** Montiyagiller (Montiaceae) familyasından anavatanı Güney Amerika ve Avustralya olan, tohumla çoğaltılan, sığağa, kurağa ve kısmen fakir topraklara dayanıklı, kaya bahçeleri ve balkonlarda kullanılabilen, tek yıllık otsu bitki.

kalem (*Alm. Sprössling, f; Ableger, m; Fr. greffon, m; İng. scion*) **tar.** Kalem aşısında kullanılmak üzere bir bitkiden alınan birden fazla göz taşıyan genç sürgün veya dal parçası; eşanlam: yamalaç.

kalem aşısı (*Alm. Geißfußveredlung, f; Spaltpfropfung, f; Fr. greffe par rameaux, f; greffage en fente, m; İng. scion graftage; scion grafting*) **tar.** Bitkilerin aşılınması işleminde, sürgün yılına ait yeşil, yarı-odun veya

odunlaşmış bir yaşındaki dallardan uzunluğu ve üzerinde bulunan göz sayısı kullanılan tekniğe göre değişen kalemin anaca takılması ile gerçekleştirilen aşılama teknikleri.

kalıcı taşınan virüs (*Alm. persistentes Virus, n; Fr. virus persistant, m; İng. persistent virus*) **tar.** Vektörlerle taşınan ve vektörde çoğalan, vektör içinde uzun süre taşınan virüs; eşanlam: persistent virüs.

kalıcı taşınmayan virüs (*Alm. nicht persistentes Virus; Fr. virus non persistant, m; İng. non-persistent virus*) **tar.** Vektörlerle taşınan virüs hastalıklarında, hastalığın vektör tarafından kısa süreliğine temas yoluyla bulaştığı, hastalık etmeni olan virüsün vektör içinde çoğalmadığı virüs; eşanlam: non-persistent virüs.

kalın kısıkaçlı akrep (*İng. Israeli gold scorpion; large-clawed scorpion; Lat. Scorpio maurus*) **tar.** Eklembacaklı hayvanlardan örümceğimsiler sınıfının akrepler takımından olup Scorpionidae familyasında yer alan genelde sarı ve koyu kırmızı kahverengi, uzunluğu 6-8 cm, sternumu beş köşeli, yan kenarları birbirine paralel ve boyu en az eninin yarısı kadar olan yerden bir metre derinliklerdeki nemli oyuklarda yaşayan genellikle zehirsiz bir tür.

kalınbacaklı ağkanatlı tahtakurusu (*Lat. Catoplatus crassipes*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağkanatlı tahtakuruları (Tingidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Catoplatus crassipes* olan böcek türü.

kalınbacaklı korsan tahtakurusu (*Lat. Phymata crassipes*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının korsan tahtakuruları (Reduviidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phymata crassipes* olan, erginleri 7-9 mm boyunda, turuncumsu kahverengi, ön bacakları çok kalın yapılı, diğer böcekleri avlayarak beslenen böcek türü.

kalınbacaklı taklaböceği (*Lat. Cidnopus crassipes*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cidnopus crassipes* olan, erginleri 9 mm boyunda, siyah renkli, vücudu krem rengi tüylerle kaplı, meşe ağaçlarıyla beslenen böcek türü.

kalınbaşlısinekler (*Alm. Blasenkopffliegen, pl; Dickkopffliegen, pl; Fr. conopides, pl; İng. thick-headed flies; Lat. Conopidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, erginleri iri ve kalın başlı, larvaları arılarda asalak olarak gelişen türleri içeren familya.

kalınduyargalı ot tahtakurusu (*Lat. Stictopleurus crassicornis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ot tahtakuruları (Rhopalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Stictopleurus crassicornis* olan, erginleri 6,3-8,2 mm boyunda, sarımsı kahverengiden kırmızımsı kahverengine kadar değişen renklerde, ergin ve nimfleri otsu bitkiler ve patateslerde beslenen böcek türü.

kalınduyargalı uzun tahtakurusu (*Lat. Lasiocoris crassicornis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lasiocoris crassicornis* olan, erginleri 5 mm boyunda, kahverengi, siyah benekli, kalın antenli böcek türü.

kalınduyargalı yaprakbiti (*Lat. Lachnus crassicornis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lachnus crassicornis* olan, erginleri 2,5-2,8 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, kalın duyargalı, ergin ve nimfleri meşelerde beslenen böcek türü.

kalıntı (*Alm. Rest, m; Rückstand, m; Fr. résidu, m; İng. residue*) **1. biyom.** Bir protein ya da polipeptit zinciri içinde yer alan amino asit monomerleri. **2. kim.** Bir kimyasal ayırma işleminde, buharlaşma, damıtma ya da süzgeçlemeden sonra arta kalan maddeler ya da bir tepkimedeki yan ürünler. **3. tar.** Tarımsal üretimdeki pestisit ve hormon gibi çeşitli kimyasal madde uygulamalarında bitkisel ve hayvansal ürünlerde kalan istenmeyen miktar. **4. (Alm. Residuuum, n; Fr. résidu, m; İng. residual)** **ist.** Gözlemlenen ya da ölçülen bir değer ile bir veri model oluşturulduktan sonra bu modele göre kestirilen değer arasındaki fark.

kalıntı süt (*Alm. Restmilch, f; Nachgemelk, n; Fr. lait résiduel, m; İng. afterings; residual milk*) **tar.** Sığır, koyun ve keçide makine ya da elle sağım ile alınamayarak memede kalan süt.

kalınyapılı tahtakuruları (*Lat. Pachynomidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, uzun vücutlu ve kalın yapılı olup küçük böcekleri avlayarak beslenen türleri içeren familya.

kalıtım (*Alm. Heredität, f; Vererbung, f; Fr. hérédité, f; İng. heredity*) **tar.** Atalarından özdeş genler almış olmalarından dolayı, akraba bireylerin birbirlerine başkalarına benzediklerinden daha çok benzemeleri ve bu benzerliği sağlayan geçiş süreci.

kalıtım derecesi (Alm. *Erblichkeit*, f; Fr. *héritabilité*, f; İng. *heritability*) **tar**. Kalıtsal temelli çeşitliliğin tüm fenotip çeşitliliğine oranı, diğer bir deyişle genotipik varyasyon-fenotipik varyasyon oranı; eşanlam: kalıtılabilirlik.

kalıtsal (Alm. *vererbbar*; Fr. *héréditaire*; İng. *inheritable*) **tar**. Kalıtımla geçen ve bir dölden diğerine geçme gücü olan ırklar.

kalıtsal kısmi kısırılık (İng. *inherited partial sterility*) **tar**. Tipik olarak holokinetik kromozom yapısına sahip, kısırlaştırma işlemi için daha yüksek radyasyon dozu gerektiren lepidoptera türlerde görülen, yüksek doz uygulamasının kısır böceklerin sağlıklı böceklerle olan rekabetini azaltması nedeniyle, kısırlaştırma dozunun altındaki radyasyon uygulamalarıyla F1 dölünde ebeveyne göre daha rekabetçi ve fazla sayıda dişi ya da erkek kısır bireyin meydana geldiği, ayrıca kısır erkek sayısının da kısır dişi sayısına göre daha fazla ortaya çıktığı kısır böcek tekniği.

kalıtsal plazma (Alm. *Keimplasma*, n; Fr. *plasme germinale*; *plasme germinatif*; İng. *germ plasm*; *germplasm*) **tar**. Kalıtsal materyali taşıyan üretken yapı.

Kaliforniya akarı (İng. *California mite*; Lat. *Amblyseius californicus*; *Neoseiulus californicus*) **tar**. Pek çok tarım ürününde zararlı kırmızıörümceklerin popülasyonlarını baskılamakta rol oynayan Phytoseiidae familyasında yer alan ticari olarak üretilen ve seralarda kullanılan avcı akar türü.

Kaliforniya kamalı nematot (İng. *California dagger nematode*; Lat. *Xiphinema index*) **tar**. Boyları oldukça uzun (3 mm), erkek ve dişi iplik formunda, baş bölgesinde 126 µm uzunlukta stiletli bulunan, baş alanlarının en önemli zararlı olan, köklerin özsuyunu emerek beslenen, ektoparazit, kısa boğum virüsünü [Grapevine Fanleaf Virus (GFLV)] taşıyan canlı.

Kaliforniya siyah ceviz kese akarı (İng. *California black walnut leaf pouch gall mite*; *Eriophyes brachytarsus*) **tar**. Prostigmata alttakımı, Eriophyidae familyası içinde yer alan, konakçısının yapraklarının üst yüzeyinde 4 mm çaplı oval şekilli, yaprakların alt yüzünde ise küçük kıl demetlerinden oluşan çıkıntılı görünümü, daha sonra kırmızılaşan urlar oluşturan, mikroskobik canlılar; eşanlam: ceviz boncuk akarı.

kalite kontrol (Alm. *Qualitätskontrolle*, f; *Qualitätswesen*, n; Fr. *contrôle de la qualité*, m; İng. *quality control*) **1. endst**. Üretilen mal ya da hizmetin niteliklerinin beklentileri sürekli karşılaması için uygulanan kontrol eylemlerinin tümü; eşanlam: nitelik kontrolü. **2. inş**. İnsanlar, sistemler, malzemeler, evrak, teknik ve işçilik dahil tüm proje unsurlarının plan, şartname ve ilgili standartlara uygun olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan sürekli inceleme, teftiş, belgeleme ve testleri. **3. tar**. İşletmelerde tüketici memnuniyetini sağlamak için kalitenin korunduğunu veya geliştirildiğini gösteren sistem.

kaliteli silaj (Alm. *Silage von guter Qualität*, m; Fr. *silage de bonne qualité*, m; İng. *good quality silage*) **tar**. Hafif ekşimsi, meyvemsi veya ekmeğimsi hoş kokusu bulunan, zeytin yeşili renginde, yaprak ve sapların yapısı korunmuş, 3,8- 4,2 arasında pH içeren silaj.

kalkanböceği (Alm. *nebliger Schildkäfer*, m; Fr. *casside nébuleuse*, f; İng. *clouded tortoise beetle*; Lat. *Cassida nebulosa*) **tar**. Kalkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cassida nebulosa* olan, erginleri 6-7 mm boyunda, kahverengimsi yeşil renkte ve üzeri siyah benekli olup şekerpancarı, sirken ve pazı gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kalkancık (Alm. *Schildchen*, n; *Scutellum*, n; Fr. *petit bouclier*, m; *scutellum*, m; İng. *scutellum*; Lat. *scutellum*) **tar**. 1. *Tylenchida* takımına ait bazı bitki paraziti nematod gruplarında oldukça genişlemiş fazmitlere verilen isim, *Hoplolaiminae* altfamilyasında fazmitler kalkana benzer şekilde genişlemiştir. 2. Buğdaygil tohumlarının çeneğinde dölütü besi dokudan eşit biçimde ikiye ayıran yapı; eşanlam: skutelum. 3. Çimen tohumlarında embriyoyu endospermden ayıran çenek yapraklardan gelişmiş yapı; eşanlam: kalkansı pul, skutelum. 4. Tergumun üçüncü skleriti olan, bazı böceklerde metanotumun alt kısmını oluşturan katman; eşanlam: skutellum.

kalkanlı tahtakuruları (Alm. *Schildwanzen*, pl; Fr. *scutelleridés*, pl; İng. *jewel bugs*; *metallic shield bugs*; *shield-backed bugs*; Lat. *Scutelleridae*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, oval ve yassı vücutlu, buğdaygillerin sap, yaprak ve başaklarıyla beslenerek önemli zararlar oluşturabilen türleri içeren ve en bilinen türü süne (*Eurygaster integriceps*) olan familya.

kalloz (Alm. *Callose*, f; *Kallose*, f; Fr. *callose*, m; İng. *callose*) **tar**. Bitki hücre duvarları arasında özellikle yaralanma, enfeksiyon gibi stres koşullarına karşı sentezlenip depolanan polisakaritler.

kalsifüj bitki (*Alm. kalzifuge Pflanze; Fr. plante calcifuge, f; İng. calcifuge; calcifuge plant*) **tar.** Meşe, kestane, çay ve fındık gibi kireç sevmeyen ve asit tepkimeli topraklarda iyi yetişen bitkiler.

kalsikol bitkiler (*Alm. kalzikole Pflanze, f; kalziphile Pflanze, f; Fr. plante calciphile, f; İng. calcicole plant; calcicolous plant; calciphile plant; calciphyte*) **tar.** Kireç seven ve çavdar gibi kireçli topraklarda iyi yetişen bitkiler.

kalsiyum (*Alm. Kalzium, n; Fr. calcium, m; İng. calcium*) **1. kim.** Atom numarası 20, atom ağırlığı 40,8, yoğunluğu 1,55 g/cm³, simgesi Ca olan, 845 °C'de eriyen, sarımtırak beyaz renkte kireç ve alçının temel elementi. **2. tar.** Hayvan vücudunda yaklaşık %99'u kemik ve dişlerde bulunan, daha çok ince bağırsakta az miktarda soğurulan, yetersizliği büyüme çağındaki hayvanlarda raşitizm, erginlerde osteomalazi denen kemik hastalıklarını meydana getiren, aşırı yetersizliğinde felç, tetani ve kısırılığa varan sonuçları olan, tavuklarda yetersizliği ince yumurta kabuğu, azalan yumurta verimi ve verimin durmasına neden olan, balık unu, süt gibi hayvansal kaynaklı yemlerde zengin olan, soğrulmasına proteinin olumlu etkisi olan, Ca ile simgelenen makro element.

kalsiyum eksikliği (*Alm. Kalziummangel, m; Fr. carence en calcium, f; İng. calcium deficiency*) **tar.** Bitkilerde, yetiştirme ortamında yeterli kalsiyum bulunmaması durumunda, meristematik dokularda gelişmenin gerilemesi ile birlikte büyüme noktalarında ve genç yapraklarda sararma ve şekil bozulması şeklinde ortaya çıkan kalsiyuma özgü noksanlık belirtisi.

kalsiyum fosfor oranı (*Fr. ratio du calcium par rapport au phosphore, m; İng. calcium phosphorous ratio; ratio of calcium to phosphorous*) **tar.** Herhangi bir yem ya da rasyonda birim kilogramda her gram kalsiyuma karşılık içerilen fosfor miktarı.

kalsiyum stearat (*Alm. Calciumstearat, n; Fr. stéarate de calcium, m; İng. calcium stearate*) **tar.** Bazı yüzey aktif maddelerde, makine yağlarında ve hayvan yemlerinde kullanılan, beyaz mumsu toz halinde bulunan, kalsiyum karboksilat maddesi.

kamalı nematot (*İng. dagger nematode; Lat. Xiphinema spp*) **tar.** Boyları oldukça uzun (6 mm kadar olabilir), erkek ve dişi iplik formunda olan, baş bölgesinde 200 µm'ye kadar varan uzunlukta stileti bulunan, köklerin öz suyunu emerek beslenen, köklerde beslenmelerinden dolayı, kök ucunda şişkinlikler, kıvrılma, kısalma, kök hacminin azalması ve çürüme gibi belirtilere neden olan, üremelerinin oldukça yavaş olduğu, ektoparazit, virüs taşıyıcısı nematot; eşanlam: kamalı iplikli solucanı.

kambiyo (*Alm. Devisengeschäft, f; Wechsel, m; Devisen, pl; Fr. opération sur devises; devise, f; opération de change, f; İng. foreign exchange; foreign exchangeoperation*) **tar.** Herhangi bir ülkeye giren veya çıkan döviz ve bu döviz için yapılan işlemler.

kambiyo senedi (*Alm. Tratte, f; Wechsel, m; Fr. lettre de change, f; effet commercial, m; effet de commerce, m; İng. bill of exchange*) **tar.** Uluslararası ticarete kullanılan, karşılığı döviz ile ödenmek kaydıyla düzenlenen senet.

kambur üçgenböceği (*Alm. Büffelzikade, f; Büffelzirpe, f; Fr. cicadelle bison, f; cicadelle bubale, f; İng. buffalo treehopper; Lat. Stictocephala bisonia*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının boynuzlu ağustosböcekleri (Membracidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Stictocephala bisonia* olan, erginleri 8-11 mm boyunda, açık yeşil ya da sarımsı yeşil renkli, sırt kısmı tümsek, ergin ve nimfleri baklagiller, mısır, kasımpatı, bazı sebze ve yabancı otlarla beslenen, dişileri elma, armut, kiraz, vişne, şeftali, kayısı, fındık, kestane, ıhlamur gibi ağaçların dalları içine yumurta bırakan böcek türü.

kamburçekirge (*İng. eastern crested grasshopper; Lat. Dericorys tibialis*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dericorys tibialis* olan, erginleri 19-38 mm boyunda, kahverengimsi sarı renkte, ergin ve nimfleri pamuk bitkisinin yaprak ve saplarıyla beslenen böcek türü.

kambursinekler (*Alm. Buckelfliegen, pl; İng. coffin flies; humpbacked flies; scuttle flies; Lat. Phoridae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, larvaları insan veya hayvanların vücutlarının içinde asalak olarak yaşayan türlerin bulunduğu familya; eşanlam: gübresinekleri.

kamçı benzeri seta (*Fr. sêta bicilié; İng. biciliate seta; biflagellate seta*) **tar.** Mesostigmata türlerinde beslenmede yardımcı olan tritosternum olarak adlandırılan yapının, kamçı görünümünde, çatallı çıkıntı ya da seta şeklindeki yapı.

kamçılı spor (*tar. zoospor*) (*Alm. Schwärmespore, f; Zoospore, f; Fr. zoospore, f; İng. swarm spore; zoospore; Lat. zoospora*) **tar.** Bir hücreli hayvanlar ile alg ve mantar gibi canlılarda, funguslarda ise sporangiyum adı verilen kese şeklinde yapılarda oluşan, eşeysiz ve eşeyli üremede işlevi olan, kamçısıyla devinen bir üreme birimi; eşanlam: hareketli spor, zoospor.

kamçısız (*Alm. ununbegeißelt; Fr. atriche; İng. atrichous*) **tar.** Kamçısı bulunmayan bakteri hücresi veya bakterinin niteliği.

kamçısız bakteri (*Alm. unbegeißeltes Bakterium; Fr. bactérie atriche; İng. atrichous bacteria*) **tar.** Kamçısı bulunmayan bakteri hücresi veya bakterinin niteliği.

kamış perde (*Alm. Gardinenstangen, pl; Fr. tringles à rideaux, pl; İng. reed fence; reed windbreak*) **tar.** Rüzgâr erozyonuna karşı kamıştan yapılan engeller.

kampodeit tip larva (*Fr. larve campodéiforme, f; İng. campodeid larva; campodeiform larva*) **tar.** Campodea cinsindeki türlere benzerlikleri nedeniyle bu ismi alan, uzun, düz ve oldukça sertleşmiş vücuda sahip, hızlı hareket eden, prognat baş tipinde, uzun 3 çift göğüs bacağına ve 1 çift antene sahip, tipik olarak kınkanatlılar (Coleoptera) takımına bağlı Coccinellidae ve Carabidae familyalarında yer alan avcı türlerde ve sinirakanatlılar (Neuroptera) ile ağörenler (Trichoptera) takımı türlerinde görülen larva tipi; eşanlam: kampodeit larva.

kamu gelirleri (*Alm. öffentliche Einnahmen; Staatseinkommen, n; Staatseinnahmen, pl; Fr. recettes publiques, f; revenus publics, m; İng. public revenues*) **tar.** Kamu ve kamu tüzel kişilikleri eli ile toplanılan devlete ait gelirler; eşanlam: devlet varidatı.

kamu harcamaları (*Alm. Regierungsausgaben, pl; Staatausgaben, pl; Fr. dépenses publiques, f; İng. public expenditures*) **tar.** Devletin, ekonomik, sosyal, siyasi ve idari amaçları doğrultusunda ürettiği mal ve hizmet için yapmış olduğu ödemeler.

kamu işletmesi (*Alm. öffentliches Unternehmen; Gemeinwirtschaft, f; Fr. entreprise publique, f; İng. public enterprise*) **tar.** Ekonominin geliştirilmesi veya desteklenmesi için sermayesinin tamamı veya büyük bir kısmı kamu tüzel kişiliklerine ait olan kurumlar.

kamu kesimi (*Alm. öffentliche Unternehmen; öffentlicher Sektor; staatliches Unternehmen; Staatssektor, m; Fr. secteur public, m; İng. public sector*) **tar.** Sermayesinin tamamı veya en az yarısından bir fazlası devlete ait olan ekonomik girişim.

kamu maliyesi (*Alm. öffentliche Finanzwirtschaft; Fr. finances publiques, f; İng. public finance*) **tar.** Toplumsal hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla kamusal faaliyetlerin ekonomik ve finansal yönlerini ele alıp araştıran bilim dalı.

kamu tüketimi (*Alm. Staatsleistung, f; Fr. consommation publique, f; İng. public consumption*) **tar.** Kamusal işlemlerin yürütülebilmesi için gerekli olan mal ve hizmetlerin alımı yönünde yapılan harcamalar.

kamulaştırma (*Alm. Enteignung, f; Fr. expropriation, f; İng. expropriation; esk. istimlâk*) **1. müh.** Devletin, kamu yararı söz konusu olduğunda, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamına ya da bir bölümüne bedelinin peşin ödenmesi koşuluyla el koyması. **2. tar.** Bireylere veya özel sektöre ait menkul veya gayrimenkullerin toplum yararına olarak devlet ya da kamu tüzelkişileri tarafından satın alınması veya devlet tarafından el konulması.

kamusal mal ve hizmetler (*Alm. öffentliche Waren und Dienstleistungen; Fr. biens et services publics, m; İng. public goods and services*) **tar.** Devlet denetiminde bulunan kurum ve kuruluşlara ait mal veya bu kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülen hizmetler.

kamyonda teslim (*Alm. franko Waggon; frei Waggon; Fr. franco camion, m; franco sur camion, m; İng. free on truck*) **tar.** Satışlarda, yükümlülüğün kamyonu yüklenmesine kadar satıcı tarafından üstlenilmesi ve kamyonu yüklenimden sonra tüm sorumluluğun alıcıya ait olması; eşanlam: FOT.

kan çiçeği (*Alm. Milchwurz; Curaçao-Seidenpflanze, f; Indianer-Seidenpflanze, f; Seidenpflanze, f; İng. blood flower; blood flower milkweed; tropical milkweed; Lat. Asclepias curassavica*) **tar.** Zakkumgiller (Apocynaceae) familyasına ait, tohumla çoğaltılan, koyu pembemsi kırmızı ve portakal renkli küçük çiçekleri salkım şeklinde olan, yaz sonu çiçek açan, güneşli mekânları tercih eden, bahçe düzenlemelerinde arka fon bitkisi olarak ve süs bitkisi

olarak kullanımı yaygın olan, kurutulmuş meyveleri de kuru çiçek düzenlemelerinde kullanılan, tropik bölgelerde çok yıllık olarak da bulunabilen, tek yıllık bir bitki.

kan derecesi sistemi (*İng. blood degree system*) **tar.** Koyun ırklarını esas alarak yapağıları 1/4'den düşük, 1/4, 3/8 ve 1/2 kan düzeyi şeklinde sınıflandıran ve genellikle ABD ve Kanada'da Bradford sistemi ile birlikte kullanılan yapağı incelik sınıflandırma sistemi.

kan tozu (*Alm. Blutmehl, f; Fr. farine de sang, f; İng. blood meal*) **tar.** Mezbahalardaki hayvan kesiminden arta kalan kanların kurutulması ile elde edilen, içeriğinde organik halde ve özellikle protein halinde %8-14 oranında azot bulunan önemli bir bitki besleme maddesi.

kanadıbenekli uzun tahtakurusu (*Lat. Ortholomus punctipennis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ortholomus punctipennis* olan, erginleri 4,5-6 mm boyunda, kahverengi vücutlu, kanatlar üzeri benekli, üçgüç, beşparmakotu, pelin, kekik gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

kanadıdışlı mühendisböceği (*İng. clouded august thorn; Lat. Ennomos quercaria*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının mühendisböcekleri (Geometridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ennomos quercaria* olan, erginlerinin kanat açıklığı 28-37 mm, krem renginde, larvaları gürgen, kayın, meşe, atkestanesi ağaçlarının yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kanadınoktalı zürafagörünüslü tahtakurusu (*Lat. Nabis punctatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının zürafagörünüslü tahtakuruları (Nabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Nabis punctatus* olan, erginleri 6,7-8 mm boyunda, soluk sarımsı gri renkli, kanatların üzeri noktalı, ergin ve nimfleri yaprakbitleri ve diğer küçük eklembacaklıları avlayarak beslenen böcek türü.

kanadıomurlu baklazını (*Lat. Tropinota squalida*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının çiçekzinları (Cetoniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tropinota squalida* olan, erginleri esmerimsi siyah renkte ve üzeri tüylü, 8-12 mm boyunda, armut, kiraz, kayısı, erik, şeftali, asma, süs bitkileri ve bazı sebzelerin çiçekleri ile beslenen ve bu bitkilerin yaprak, tomurcuk ve meyvelerine de zarar veren böcek türü.

kanadışeritli küçükbaşlı tahtakurusu (*Lat. Dicranocephalus marginatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının küçükbaşlı tahtakuruları (Stenocephalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dicranocephalus marginatus* olan, kahverengi vücutlu, kanat kenarları sarı şeritli, otsu bitkilerle beslenen böcek türü.

kanadıyumuşak çiçek kınkanatlıları (*İng. soft-winged flower beetles; Lat. Malachiidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, birçok türü çiçeklerde bulunarak polen ve böceklerle, odun içinde yaşayan türlerse doku içindeki böcek larvalarıyla beslenen, en bilinen türü İzmir kanadıyumuşak çiçek kınkanatlısı (*Anthocomus smyrnensis*) olan familya.

kanal teras (*Alm. Kanal-Terrasse, f; Fr. terrasse de canal, f; terrasse à large base, f; İng. broadbase graded terrace; broadbase terrace; channel terrace*) **tar.** Yüzey eğiminin %10'dan az olduğu arazilerde yüzey akışının erozyona yol açmayacak şekilde uygulanan teras tipi.

kanama 1. (*Alm. Blutung, f; Blutaussfluss, m; Fr. hémorragie, f; İng. bleeding; haemorrhage; hemorrhage*) **biyom.** Yırtılma veya sızma sonucunda kanın herhangi bir damardan vücudun içine ya da dışına akması. **2.** (*Alm. Bluting, f; Fr. pleurs, m; İng. bleeding; weeping*) **tar.** İlbaharda yapılan budamalar sırasında asmanın kesim yüzeylerinde oluşan su sızıntıları; eşanlam: ağlama.

kanatkenarı renksiz uzun tahtakurusu (*Lat. Tropidothorax leucopterus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tropidothorax leucopterus* olan, erginleri 9-10 mm boyunda, kırmızı vücutlu, siyah benekli, kanat kenarları renksiz, toprak ve döküntüler üzerinde bulunan böcek türü.

kanatlı cinsiyet ayırımı (*Alm. Geschlechtsbestimmung des Geflügels, f; Fr. détermination du sexe de la volaille, f; İng. poultry sex determination*) **tar.** Tavuk, hindi, kaz gibi kanatlı türlerinin günlük yaştaki civcivlerinde, tecrübeli kişiler tarafından geriye (kloak) bakılarak veya bazı tavuk hatlarında renk veya kanat tüylenme hızına göre (oto seks) yapılan cinsiyet ayırımı.

kanatlı çiftlik hayvanı (*Alm. Geflügel, n; Fr. volaille, f; İng. poultry*) **tar.** Başta eti ve yumurtası için yetiştirilen tavuk, hindi, ördek, kaz, bildircin gibi evcil çiftlik hayvanı türleri; eşanlam: kümes hayvanı.

kanatsız korsan tahtakurusu (*Lat. Holotrichius apterus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının korsan tahtakuruları (Reduviidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Holotrichius apterus* olan, diğer böcekleri avlayarak beslenen böcek türü.

kanatsız taklaböceği (*Lat. Cardiophorus apterus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cardiophorus apterus* olan, kahverengimsi bronz renkli, vücudu krem renkli tüylerle kaplı, kanatsız böcek türü.

kanatsız zürafagörünüslü tahtakurusu (*Alm. Baumsichelwanze, f; İng. tree damsel bug; Lat. Himacerus apterus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının zürafagörünüslü tahtakuruları (Nabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Himacerus apterus* olan, erginleri 9-10 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, doğada çoğunlukla kanatsız bireylerine rastlanan, küçük eklembacaklıları avlayarak beslenen böcek türü.

kançalı subböcekleri (*Alm. Hakenkäfer, pl; Klauenkäfer, pl; İng. hairy water beetles; long-toed water beetles; Lat. Dryopidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri kahverengimsi yeşil renkli, tatlı sulara yaşayan, bitkisel besinler alan türleri içeren familya.

kandamlası (*Alm. Sommeradonis, m; Sommeradonisröschen, m; Fr. adonis d'été, m; İng. pheasant's eye; summer adonis; Lat. A. annua; A. autumnalis; Adonis aestivalis*) **tar.** Düğün çiçeğigiller (Ranunculaceae) familyası üyesi olan, Avrupa orijinli, hafif yapılı ve nemli toprakları tercih eden, tohumla çoğaltılan, yaz döneminde parlak kırmızı çiçekleri açan, ülkemizde yol kenarlarında ve tarlalarda kendi halinde yetişen, tek yıllık, küçük boylu bir bitki türü; eşanlam: kanavcıotu, şeytangözü, keklikgözü.

Kangal akkaraman koyunu (*Alm. Kangal weißes Karaman Schaf, n; Fr. mouton Kangal blanc de Karaman, m; İng. Kangal white Karaman sheep*) **tar.** Türkiye'de Orta Anadolu Bölgesi'nde Sivas ve çevre illerde yetiştiriciliği yapılan, Akkaraman ırkına benzer niteliklere sahip olmakla birlikte vücut yapısı daha iri olan, kaba-karışık yapıda, yağlı kuyruklu ve kombine verim yönlü yerli koyun ırkı.

Kangal köpeği (*Alm. Kangal Hund, m; Fr. chien Kangal; berger d'Anatolie, m; İng. Kangal dog*) **tar.** Sivas ili başta olmak üzere Anadolu'nun tamamında yetiştirilen, iri yapılı ve vücut bölümleri arasındaki uyumu çok iyi, göğsü geniş ve derin, beli orta uzunlukta, kafası orta büyüklükte ve vücudu ile bağlantısı kuvvetli, kulakları üçgen şeklinde, uçları yuvarlak ve sarkık, bacakları uzun ve kuvvetli, pençeleri iri ve güçlü, rengi kirli beyazdan açık sarı tonlar arasında değişen, sahibine sadık, analık içgüdüleri iyi, dövüşürken çok güçlü olan göğsünü ve ön bacaklarını kullanan ve esas olarak sürü koruma ve bekçilik amacıyla yetiştirilen Türkiye yerli köpek ırkı.

kangal mavi süslüböceği (*Lat. Meliboeus violaceus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Meliboeus violaceus* olan, erginleri 4-7 mm boyunda, parlak mavi renkli, ergin ve larvaları kangal bitkileriyle beslenen böcek türü.

kangal süslüböceği (*Lat. Acmaeoderella stricta*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acmaeoderella stricta* olan, erginleri 5,5-7 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, üzeri sarı benekli, ergin ve larvaları kangal bitkileriyle beslenen böcek türü.

kanibalizm (*Alm. Kannibalismus, n; Fr. cannibalisme, m; İng. cannibalism*) **tar.** 1. Etçil ve etçil-otçul beslenme grubuna dahil aynı türden canlıların türdeşini yemesi durumu. 2. Tavukların birbirlerini gagalaması ve yaralaması davranışı; eşanlam: yamyamlık.

kanlibalsıra (*Alm. Feigenschildlaus, f; Fr. cochenille du figuier, f; céroplaste du figuier, m; İng. fig wax scale; Lat. Ceroplastes rusci*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ceroplastes rusci* olan, dişileri 3-6 mm uzunluğunda, 2-3 mm genişlik ve yüksekliğinde, açık kırmızımsı ya da kirli morumsu renkte, vücutları bombeli ve pembemsi beyaz renkte bir mum tabakasıyla örtülü, ergin ve nimfleri incir, turunçgil, mersin, zakkum, defne gibi bitkilerin sürgün, yaprak ve meyvelerinde beslenip ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

kansızlık (*Alm. Anämie, f; Blutarmut, f; Fr. anémie, f; İng. anaemia; anemia*) **tar.** Kandaki toplam alyuvar sayısının veya alyuvarlar içindeki hemoglobin miktarının azalması veya her ikisinin birlikte olması sonucu oluşan, kanın oksijen taşıma kapasitesinin azalmasına yol açan bir hastalık.

kantaksantin (*Alm. Cantaxantin, n; Fr. cantaxantine, f; İng. cantaxantine; canthaxanthin*) **tar.** 1. Özellikle somonların etinde fazla miktarda bulunan, portakal sarısına benzer renkte bir karotenoit pigmenti. 2. Bitkisel besinlerde bulunan ve retinol veya retinoik aside dönüşmeyen karotenoit madde.

kanuni yedek akçe (*Alm. gesetzliche Rücklage; Fr. couverture legale; réserve légale; İng. legal reserve*) **tar.** Ana sermayenin işlevini sürekli olarak yürütebilmek için zarar karşılığı doğabilecek eksilmeleri gidermeye yönelik ve Ticaret Kanunu gerekçesine bağlı kalmak kaydı ile ayrılması lazım gelen fon; eşanlam: yasal ihtiyat.

kanyaprak (*İng. Herbst's loodleaf; Lat. Iresine herbstii*) **tar.** Horozibiğigiller (Amaranthaceae) familyasına ait Tropik Amerika orijinli, yaprağının güzelliği ile öne çıkan, gruplar halinde etkinliği fazla olan ve aynı zamanda önemli saksı çiçeği sayılan, nemli toprakları ve nemli ortamları seven, tek yıllık, tohumla çoğalan süs bitkisi; eşanlam: iresin, kınalı yaprak, kırmızı yaprak.

kapakçık (*Alm. Operculum, n; Operkulum, n; Fr. opercule, m; İng. opercle; operculum*) **tar.** 1. Bazı askusların (torba şeklinde spor taşıyan yapıların) tepe kısmında askosporların bulunduğu tüpün ağzında bulunan kapak. 2. Karayosunlarında sporangiyumun peristomunu koruyan örtü. 3. Kemikli balıkların solungaçlarını örten kemik yapılı levha; eşanlam: operkulum.

kapakçıklı (*Fr. operculé; İng. operculate*) **tar.** Bir askus veya sporangiyumun sporlarının çıkışını sağlayan açıklıkta bir kapakçığının bulunması; eşanlam: operküle.

kapalı ahır (*Alm. geschlossener Stall; Fr. stabulation fermée, f; İng. closed barn*) **tar.** Dört tarafı duvarlarla çevrili, çeşitli malzemelerden bir çatıyla örtülmüş büyükbaş hayvan barınağı.

kapalı besi sistemi (*İng. indoor fattening system; stall fattening*) **tar.** Özellikle etçi sığırlar ile birlikte domuz, koyun ve keçi gibi çiftlik hayvanlarının et üretimi amacıyla besilerinin kapalı alanlarda yapıldığı sistem.

kapalı hidroponik sistem (*Alm. geschlossenes hydroponisches System, n; Fr. système hydroponique fermé, m; İng. closed hydroponic system*) **tar.** Topraksız tarımda bitki kök bölgesinden akaçlanan besin çözeltilisinin toplanıp besin içeriğinin incelenerek besin çözeltilisinin takviye edilmesiyle tekrar bitkilere uygulanması esasına dayalı besleme sistemi.

kapalı sistem temizleme (*Alm. CIP-Reinigung, f; Reinigung in geschlossenen Systemen, f; Reinigung vor Ort, f; Fr. nettoyage en circuit fermé, m; nettoyage sur place par circulation, m; İng. cleaning-in-place*) **tar.** Gıda işleme tesislerinde imalat sürecinde kullanılan tüm mekanik sistemlerin, boruların, tankların, süzgeçlerin ve süreç ekipmanının iç yüzeylerinin, demonte edilmeden yerinde, otomatik olarak dezenfeksiyonu ve yıkanması işlemi; eşanlam: CIP-temizleme.

kapama ağı (*Alm. bedeckte Garnreuse, f; Fr. filets piège couverts, pl; İng. cover nets*) **tar.** Sığ yerlerde balıkların üstten atılan ağı ile kapatılarak ağın içinde kalmasını sağlayan avlama aracı.

kapalı folluk (*Alm. Fallennest, n; Fr. nid trappe, m; İng. trap nest*) **tar.** Yumurtladıktan sonra tavuğun dışarı çıkmasını önleyecek şekilde yapılmış ve yumurta verim kontrolü ve genetik ıslah çalışmalarında kullanılan önü kapalı folluk tipi.

kapasite kullanım oranı (*Alm. Kapazitätsauslastung, f; Ausnutzungsgrad, m; Fr. degré d'utilisation de la capacité, m; taux d'utilisation de la capacité, m; İng. capacity utilization ratio; production capacity utilization*) **1. endst.** Bir sistemin belirli bir süredeki üretim miktarının ilgili sistemin belirlenen sürede tam kapasitede çalışması durumundaki üretim miktarına oranı. **2. tar.** Belirli bir zaman süresinde bir firma, sanayi kolu ya da ülkenin bir mal veya hizmette ürettiği miktarın o alandaki üretebileceği üretim kapasitesine oranı.

kapçık (*kim. kapsül*) **1.** (*Alm. Kapsel, f; Fr. capsule, f; İng. capsule*) **kim.** Birbirine geçen iki parçadan oluşan ve içine sıvı ya da toz kimyasal maddeler konan küçük kap. (*Alm. Arillus, m; Samenmantel, m; Fr. arille, m; İng. aril; arillus*) **2. orm.** Bazı açıktohumlu bitkilerde tohumu kısmen ya da tamamen kapatan etlenmiş örtü; eşanlam: arillus. **3. tar.** Başta buğday olmak üzere tahıllarda çiçek organlarından biri, başakçığıdaki iç kavuzun karşılığı.

kapçık meyve (*Alm. Achäne, f; Schließfrucht, f; Fr. achène, f; İng. achene; akene*) **tar.** Meşe palamudu, ceviz gibi açılmayan, tek taneli kuru meyve; eşanlam: aken.

kapıcık (*tar. mikropil*) (*Alm. Mikropyle, f; Fr. micropyle, m; İng. micropyle*) **tar.** 1. Başta buğday olmak üzere tahıllarda çiçek organlarından biri olan, ovaryumun tepesinde polen tüpünün içeri girdiği küçük delik ya da kanal. 2. Bazı hayvan yumurtalarının kılıfında spermanın girdiği açıklık. 3. Nematotlarda, akarlarda ve böceklerde spermatozoanın girmesi için yumurta hücresi zarında bulunan küçük açıklık. 4. Tohum kabuğunda tohumun su alması için bulunan küçük açıklık. 5. Tohumlu bitkilerde genellikle polen tüpünün girdiği tohum taslağındaki küçük açıklık.

kapilityum (*Alm. Capillitium, n; Fr. capillitium, m; İng. capillitium*) **tar.** Cıvık mantarlarda sporangiyum içinde sporlarla karışık bir halde steril, ipliksi ağ şekline dönüşebilen veya tüp şeklinde olan protoplazma kalıntısı bir yapı.

Kapillovirüs (*Alm. Capillovirus, n; Fr. Capillovirus, m; İng. Capillovirus*) **tar.** Viryonları ipliksi, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, pozitif anlamlı RNA içeren, tohumla ve/veya mekanik olarak taşınabilen bitki virüsü cinsi.

kapitulum (*Alm. Capitulum, n; Fr. capitulum, m; İng. capitulum; gnathosoma*) **tar.** Akar ve kenelerde kelat ve pedipalpus gibi besin alma organlarının bulunduğu vücudun geri kalan kısmından yumuşak kütükula halkası ile ayrılan vücudun ön bölgesine verilen genel ad; eşanlam: gnatozoma.

kapitulum kaidesi (*İng. basis capitulum*) **tar.** Özellikle kenelerde palpus ve kelat segmentlerinin yer aldığı vücudun ön bölgesini, vücudun geri kalan kısmından ayıran, yumuşak kütükuladan oluşan bir halka.

kaplama tohum (*Alm. piliertes Samen, m; piliertes Saatgut, n; Fr. semence enrobée, f; İng. coated seed; pelleted seed; pilled seed*) **tar.** Şekil, irilik ve renk yönünden büyük farklılıklar gösteren tohumların şeklini düzgünleştirmek, ekimini kolaylaştırmak ve çimlenme ile çıkışını iyileştirmek için topraktaki zararlılara ve hastalıklara karşı üzerine kabuktan ayrı, katı veya sıvı materyaller kullanılarak ikinci bir örtü oluşturulmuş tohum; eşanlam: kaplanmış tohum.

kaplan kırlangıçkuyruk kelebeği (*Fr. Alexanor, m; grand sélésier, m; İng. Alexanor; southern swallowtail; Lat. Papilio alexanor*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının kuyruklu kelebekler (Papilionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Papilio alexanor* olan, erginlerinin kanat açıklığı 60-80 mm, sarı renkli, üzeri mavimsi siyah desenli, dağlık alanlarda yaşayan, larvaları çakşırotu bitkileriyle beslenen böcek türü.

kaplanböcek (*Alm. Feld-Sandlaufkäfer, m; Feldsandläufer, m; Fr. cicindèle champêtre, f; İng. green tiger beetle; Lat. Cicindela campestris*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının koşucuböcekler (Carabidae) familyasının kaplanböcekler (Cicindelinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Cicindela campestris* olan, erginlerinin yeşilimsi metalik kanatlarının üzerinde krem renginde lekeler bulunan, 12-15 mm boyunda, erginleri toprak üstünde, larvaları ise toprak içinde açtığı galerilerde yaşayan ve değişik eklembacaklıları avlayarak beslenen böcek türü.

kaplanböcekler (*Alm. Sandlaufkäfer, pl; Fr. Cicindelinae, pl; İng. tiger beetles; Lat. Cicindelinae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının koşucuböcekler (Carabidae) familyasında yer alan, erginleri metalik parlak renkli, kumsal alanlarda yaşayan, larvaları toprak içinde bulunan, avcı türleri içeren ve en bilinen türü kaplanböcek (*Cicindela campestris*) olan altfamilya; eşanlam: kum böcekleri.

kaplanpençesi latent virüs (*Alm. latentes Virus der Schöteriche, n; Fr. virus latent de l'ersymium, m; İng. ErLV; erylimum latent virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren özsu ile ve toprakpireleri ile taşınan, Erysimum türleri ve adi kış teresi (*Barbarea vulgaris*) doğal konakçıları olan ve bu konakçılarında bazen belirti oluşturmayan, bazense mozaik belirtilerine yol açan timovirüs.

kaponlaştırma (*Alm. Kapaunisieren, n; Fr. chaponnage, m; İng. caponizing*) **tar.** Erkek kanatlıların besi performanslarını artırmak amacıyla 2-4 haftalık yaşta, çeşitli metotlarla testislerinin alınması işlemi; eşanlam: kanatlı eneme.

kapra böceği (*Alm. Khaprakäfer, m; Fr. dermeste de grains, m; İng. cabinet beetle; khapra beetle; Lat. Trogoderma granarium*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının deriböcekleri (Dermestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Trogoderma granarium* olan, erginleri 1,8-2,5 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, oval şekilli olup ergin ve larvaları depolanan buğdaygiller, organik kuru maddeler, kuru meyve ve tohumlarla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kapsantin (*Alm. Capsanthin, n; Fr. capsanthine, f; İng. capsantin*) **tar.** Hayvan beslemede deri, yumurta sarısı, içyağı, tereyağı vb. ürünlerde arzu edilen rengi elde etmek için karma yemlere katılan ve kırmızı biberde bulunan pigment.

kapsül (*Alm. Kapsel, f; Fr. capsule, f; İng. capsule*) **1. biyom.** 1. Bazı bakterilerde hücre duvarı dışında genellikle polisakaritlerden oluşan ve hücreye sıkıca tutunmuş olan kalın dış katman. 2. Eczacısanayisinde, belirli bir dozda ilacı ağız yoluyla ya da fitil olarak alınmasına elveren paketleme tekniği. **2. tar.** Keten, susam, haşhaş, kolza gibi

tohumlu bitkilerde her birisi birden çok tohum içeren, iki ya da daha çok kaynaşmış iç puldan meydana gelen kuru meyve.

kâr 1. (*Alm. Gewinn, m; Profit, m; Fr. profit, m; İng. profit*) **endst.** Bir malın veya hizmetin satış fiyatı ile o malın veya hizmetin üretimi için karşılanması gereken tüm dolaylı ve dolaysız maliyetler toplamının farkı. **2.** (*Alm. Gewinn, m; Fr. profit, m; İng. profit*) **tar.** 1. Mal ve hizmet üretimi ya da satışı için yapılan giderlerle, bu mal ve hizmetlerden piyasada elde edilen gelirler arasındaki pozitif fark. 2. Sermaye sahibinin, üretimden veya satıştan aldığı pay.

kâr dağıtımı (*Alm. Gewinnausschüttung, f; Gewinnverteilung, f; Fr. répartition des bénéfices, f; İng. profit distribution*) **tar.** Bir işletmede, ortakların elde ettikleri kârı, genellikle hesap yılı sonunda, yasaların belirlediği esaslar doğrultusunda, aralarında paylaşmaları.

kâr maksimizasyonu (*Alm. Gewinnmaximierung, f; Fr. maximisation du profit, f; İng. profit maximization*) **tar.** Bir mal veya hizmeti en düşük maliyet ile üretmek veya belli bir maliyet ile en yüksek mal veya hizmet üretimi sağlamak.

kâr zarar hesabı (*Alm. Ertragskonto, n; Gewinn-und-Verlustkonto, n; Fr. compte de profits et pertes, m; sommaire des résultats, m; İng. income account; profit and loss account*) **tar.** İşletmenin dikkate aldığı dönem sonu hesaplarında gelirleri, giderleri ve kayıpları gösteren hesap cetveli.

kara baharböceği (*Lat. Pseudotrematodes frivaldszkyi*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının mayısböcekleri (Melolonthidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pseudotrematodes frivaldszkyi* olan, erginleri 15-23 mm boyunda, mat siyah renkli, ergin ve larvaları asma ve buğdaygillerde beslenen böcek türü.

kara gergedanböceği (*Lat. Pentodon idiota*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının gergedanböcekleri (Dynastidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pentodon idiota* olan, erginleri 15-20 mm boyunda, siyah renkli, arkaya doğru genişleyen bombeli bir vücuda sahip olup ergin ve larvaları asma, ayçiçeği, şekerpancarı, buğdaygiller, tütün, patates ile meyve ağaç ve fidanlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kara kraliçe hücre virüsü (*Alm. Virus der schwarzen Königinzelle, n; Fr. virus de la cellule royale d'abeille, m; İng. black queen cell virus; BQCV*) **tar.** *A. mellifera*'yı enfekte eden çoğunlukla pupalarda görülen, yetişkin arılara subklinik olarak bulaştırılabilen prepupada da görülen, vektörü *Nosema apis* olarak bilinen, belirtileri arasında arılarda ishal, büyümüş karın, orta bağırsakta ödem ve içindeki şeffaf sudan dolayı şişmiş rektum belirtileri gösteren, genetik materyal olarak tek sarmallı RNA içeren Dicistroviridae familyasına dahil Cripavirus.

kara nadas (*Alm. Schwarzbrache, f; Fr. jachère complète, f; İng. full fallow*) **tar.** Tarlanın yabancı otlarını kontrol etmek, toprakta su biriktirmek ve organik artıkların ayrışmasını (mineralize olmasını) sağlamak gibi amaçlarla bir yıldan fazla bir süre boş bırakılmasından sonra ilk toprak işlemenin ilkbaharda yapıldığı ve daha sonra da gerektiği ölçüde toprağın işlendiği nadas türü.

kara pamukbambulu (*Lat. Pharaonus varicoloreus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının bambulböcekleri (Rutelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pharaonus varicoloreus* olan, erginleri 8,5-10 mm boyunda, mat siyah renkli, meyankökünde çiçek ve çiçek tomurcuklarıyla, pamukta sürgün ve yapraklarla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kara pazı (*Alm. Garten-Melde, f; Fr. arroche des jardins, f; İng. French spinach; orache; sea purslane; Lat. Atriplex hortensis*) **tar.** Kazayağigiller (Chenopodiaceae) familyası türlerinden, anavatanı Asya olan, tohumla çoğaltılan, toprak isteği bakımından fazla seçici olmayan, ok şeklindeki yaprakları koyu kırmızı olup çiçekleri açık mor olan, 1,5-2,0 metreye ulaşabilen, geçici çit bitkisi veya perdeleme bitkisi olarak kullanılabilen, iç mekân saksı bitkileri ile birlikte kullanılmaya da uygun, çok hızlı gelişen bir bitki.

karaağaç alacalı kabukböceği (*Alm. Ulmensplintkäfer, m; Fr. scolyte de l'orme, m; İng. elm bark beetle; Lat. Pteleobius vittatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Pteleobius vittatus* olan, erginleri 1,8-2,2 mm boyunda, kahverengi, üzeri pul şeklinde kıllı olup ergin ve larvaları karaağaçlarda kabuk altında galeri açarak zarar veren böcek türü.

karaağaç benek virüsü (*Alm. Ulme-Motte-Virus, n; Fr. virus de la marbrure de l'orme, m; İng. elm mottle virus; EMoV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve tohumla taşınan, bilinen bir vektörü olmayan, konakçıları

arasında karaağaç türleri, (*Ulmus carpinifolia* ve *U. Glabra*) ve leylak (*Syringa vulgaris*) yer alan, konakçılarında sistemik mozaik, klorotik halkalı lekeler ve çizgiler şeklinde belirtiler oluşturan ilarvirüs.

karaağaç büyük kabukböceği (*Alm. großer Ulmensplintkäfer, m; Fr. grand scolyte de l'orme, m; İng. large elm bark beetle; large elm beetle; Lat. Scolytus scolytus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Scolytus scolytus* olan, erginleri 3-6 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, ergin ve larvaları karaağaç, meşe, gürgen, fındık, badem, kayısı ve dişbudak türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren ve ağaçları kurutabilen böcek türü.

karaağaç galbiti (*Lat. Eriosoma lanuginosum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eriosoma lanuginosum* olan, erginleri 2,2-2,6 mm boyunda, beyazımsı sarı ya da kırmızımsı sarı renkli, vücudu beyaz köpükçüklerle kaplı olup ergin ve nimfleri karaağaç yapraklarında beslenerek ur oluşturan, sürgünlerin büyümesini engelleyerek zarar veren böcek türü.

karaağaç koşnili (*Alm. Ulmenwollldlaus, f; Ulmenwollschildlaus, f; Fr. cochenille de l'orme, f; kermès de l'orme, m; İng. European elm scale; Lat. Gossyparia spuria*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının keçelikoşniller (Eriococcidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Gossyparia spuria* olan, dişileri 2-3 mm uzunlukta, 1,5 mm genişlikte, esmer kırmızı renkte, vücudun kenarları grimsi beyaz renkli, mumsu uzantılara sahip olup ergin ve nimfleri karaağaç, akçaağaç, kızılbaş, dişbudak ve fındık ağaçlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: keçeli karaağaç koşnili.

karaağaç küçük kabukböceği (*Alm. kleiner Ulmensplintkäfer, m; Fr. petit scolyte de l'orme, m; petit scolyte européen de l'orme, m; İng. European elm bark beetle; smaller European elm bark beetle; Lat. Scolytus multistriatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Scolytus multistriatus* olan, erginleri 2-4 mm boyunda, siyah renkli, ergin ve larvaları karaağaç, kayın, gürgen, erik, kiraz, meşe ve dişbudak gibi ağaçlarda kabuk altında galeri açarak zarar veren ve ağaçları kurutabilen böcek türü; eşanlam: Karaağaç yazıcıböceği.

karaağaç solgunluğu (*Alm. Ulmensterben, n; Fr. graphiose de l'orme, f; maladie hollandaise de l'orme, f; İng. Dutch elm disease*) **tar.** İlk Hollanda'da ortaya çıkan ve sonra tüm dünyaya dağılarak çok sayıda karaağacın ölümüne yol açan, ağaçların iletim demetlerini istila ederek solgunluk oluşturan ve kabuk böcekleri ile dağıtılan *Ceratocystis ulmi* (*Pesotum ulmi* anamorf) olarak adlandırılan fungal bir hastalık.

karaağaç süslüböceği (*Lat. Acmaeoderella despecta*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acmaeoderella despecta* olan, erginleri 5-7 mm boyunda, siyah renkli, sarı benekli, ergin ve larvaları karaağaç, badem, incir, iğde gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

karaağaç taklaböceği (*Lat. Adrastus longicornis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Adrastus longicornis* olan, karaağaç, kızılbaş, söğüt gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

karaağaç yaprakbiti (*Alm. Ulmenblasenlaus, f; İng. elm-grass root aphid; elm sack gall aphid; Lat. Tetraneura ulmi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tetraneura ulmi* olan, erginleri 2,5-3 mm boyunda, sarımsı kahverengi, ergin ve nimfleri asıl konakçısı karaağaç yapraklarının üst yüzünde urlar oluşturarak ara konakçıları buğdaygil bitkilerinin köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

karaağaç yaprakböceği (*Alm. Ulmenblattkäfer, m; Fr. galéruque de l'orme, f; İng. elm leaf beetle; Lat. Xanthogaleruca luteola*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Xanthogaleruca luteola* olan, erginleri 5,5-7 mm boyunda, kırmızımsı sarı renkli olup ergin ve larvaları karaağaç ve atkestanesi gibi bitkilerin yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

karabuğday (*Alm. Buchweizen, m; Fr. blé noir, m; sarassin, m; İng. black wheat; buckwheat; Lat. Fagopyrum esculentum*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının, karabuğdaygiller familyasından, *Fagopyrum cinsinin*, *esculentum* türü olup 2n= 16, 32 tohumları özellikle glüten içermeyen ürünlerin yapımında kullanılan tek yıllık bitki.

karaburçak (*Alm. gesse de pres, f; gesse sauvage, f; Wiesen-Platterbse, f; İng. meadow vetchling; Lat. Ervum ervilia*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının gülgiller takımının baklagiller familyasından, *Ervum cinsinden* *E. ervilia* L. isimli bitki olup yem bitkisi ve yeşil gübre bitkisi olarak faydalanılan bir türü; eşanlam: küşne.

Karacabey Merinosu koyunu (*Alm. Karacabey Merinoschaf, n; Fr. mouton merinos Karacabey; İng. Karacabey merino sheep*) **tar.** Kıvrıkcık ırkı ile Alman Yapağı Et Merinosu'nun melezlenmesinden elde edilmiş, %90 üzerinde Alman Yapağı Et Merinosu genotipi taşıyan, ağırlıklı olarak Güney Marmara Bölgesi'nde yetiştiriciliği yapılan, vücut rengi beyaz, dişileri boynuzsuz, erkekleri düşük oranda boynuzlu, ince ve birörnek yapağıya sahip, yağsız, ince ve uzun kuyruklu, et ve yapağı verim yönlü, Türkiye yerli koyun ırkı; eşanlam: Türk Merinosu.

karaçalı taklaböceği (*Lat. Peripontius concolor*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Peripontius concolor* olan, karaçalı, ardıç, böğürtlen, çam, çınar, gül, kavak, kayın, meşe, menengiç, söğüt gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

karaçekirgeler (*Alm. echten Grillen, pl; Fr. grillons, pl; İng. true crickets; Lat. Gryllidae*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımında yer alan, türleri bitkilerle beslenen ve en bilinen türü ikinoktalı karaçekirge (*Gryllus bimaculatus*) olan familya; eşanlam: cırtlaklar.

karadişotu (*Alm. blaue Rasselblume, f; Amors Pfeil, m; Fr. catananche bleue, f; cupidone bleue, f; İng. blue cupidone; blue succory; cupid's dart; Lat. Catananche caerulea*) **tar.** Papatyağiller (Asteraceae) familyasından Avrupa orijinli olan, tohumla çoğaltılan, mavi çiçekli, geçirgen toprakları ve güneşli ortamları seven, bordür çiçeği ve kuru çiçek olarak değerlendirilebilen tek yıllık bir çiçek; eşanlam: cırcır çiçeği.

karadut tar. 1. (*Alm. schwarze Maulbeere, f; Fr. mûrier noir, m; İng. black mulberry; Lat. Morus nigra*) Dutgiller (Moraceae) familyası üyesi, anavatanı Doğu Asya olan, 12-15 metre boylanabilen, yaprağını döken, 10-20 cm uzunluğunda, 6-10 cm eninde yapraklı üzüm meyve ağacı türü; eşanlam: kara dut ağacı. 2. (*Alm. schwarze Maulbeere, f; Fr. mûre noire, f; İng. black mulberry*) Karadut ağacının, 2-3 cm uzunluğunda, yoğun aromalı, bileşik meyve formunda, koyu mor renkte meyvesi olan üzüm meyve.

karagül (*Alm. Karakulwolle, f; Fr. laine caracul, f; laine karakul, f; İng. caracul wool; karakul wool*) **tar.** Karagül koyun ırkının kuzularından elde edilen postlara verilen genel isim.

karagül koyunu 1. (*Alm. Karakul, n; Karakulschaf, n; Fr. mouton de Karakul, m; İng. broad tailed sheep; karakul sheep*) **deri.** Uzun, kaba fakat oldukça yumuşak ve parlak yünü olan, Tibet kökenli geniş kuyruklu bir koyun türü, *Ovis aries*. 2. (*Alm. Karakulschaf, n; Fr. mouton Caracul, m; mouton Karakul, m; İng. Karakul sheep; Qaraqul sheep*) **tar.** Türkiye'de Tokat ili ve çevresinde yetiştiriciliği yapılan, bozkır iklimi ve kurak şartlara uyum sağlamış, vücut rengi genellikle siyah olan, dişileri genellikle boynuzsuz, erkekleri boynuzlu, kaba-karışık yapağılı olmakla birlikte kuzuları parlak, bukleli ve kürk yapımına uygun lif örtüsüne sahip, yağlı kuyruklu ve kombine verim yönlü yerli koyun ırkı.

karahindiba (*Alm. gewöhnliche Löwenzahn, f; Fr. pissenlit officinal, m; İng. dandelion; Lat. Taraxacum officinale*) **tar.** Birleşik çiçekliler (Compositae) familyasına dahil olan, koyu yeşil, düz veya kenarları dişli yaprakları salata olarak kullanılan, serin iklimden hoşlanan sebze türü.

karamuk tar. 1. (*Alm. Kornrade, f; Fr. nielle des blés, f; İng. corn cockle; Lat. Agrostemma githago*) Ekinler arasında sık rastlanan, karanfilgiller (Caryophyllaceae) familyasından, tohumla çoğaltılan, çiçek rengi mor ve bazen de beyaz olan, bir metre kadar boylanabilen/uzayabilen, park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yer alan, ıslah yoluyla kesme çiçek olarak da üretilen tek yıllık bitki. 2. Fındık yeşilkokarcası (*Palomena prasina*)'nın fındık meyvelerinde beslenmesi sonucunda meyvelerin kahverengimsi renk alması şeklinde ortaya çıkan belirti.

karamuk mozaik virüsü (*Alm. Weidelgras-Mosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque de l'ivraie, m; İng. RGMV; ryegrass mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece buğdaygiller (Gramineae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, özsu ve *Abacarus hystris* başta olmak üzere eriofit akarlarla taşınan, konakçılarında açık yeşil-sarı mozaik belirtilerine neden olan raymovirüs.

karanfil 1. (*İng. cap stay; stay signal stay; triatic stay-jumper*) **denz.** Yelkenli teknelerde iki direk arasını birleştiren sabit halat. 2. (*Alm. Nelke, f; Fr. œillet, m; İng. carnation; Lat. Dianthus spp.*) **tar.** Karanfilgiller (Caryophyllaceae) familyasına ait, Akdeniz orijinli, tohumla ve çelikle çoğalan, kireçli toprakları ve güneşli ortamları seven, dış mekan, kesme çiçek ve saksı çiçekleri olarak kullanılabilen ve bazı türleri çöven adı altında tıbbi bitki olarak ihraç edilen tek veya çok yıllık otsu çiçek; eşanlam: çöven.

karanfil Alternaria yanıklığı (*İng. carnation Alternaria blight*) **tar.** *Alternaria dianthi* ve *A. dianthicola* adlı funguslar tarafından oluşturulan, karanfil yapraklarında ortaları kahverengi küçük morumsu lekeler ve sarmalara yol açan fungal hastalık.

karanfil benek virüsü (*Fr. virus de la marbrure de l'oeillet, m; İng. CarMV; carnation mottle virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan, bilinen bir vektörü olmayan, Caryophyllaceae familyasından bitkileri enfekte eden, konakçılarında beneklenme, kloroz, kesme çiçeklerde nicelik ve nitelikte azalma, kıvrıkcıklaşma ve damar açılması, sarı halkalı lekeler ve genel mozaik şeklinde belirtilere neden olan karmovirüs.

karanfil damar benek virüsü (*İng. carnation vein mottle virus; CVMoV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, *Myzus persicae* (Hemiptera: Aphididae) ile ve özsü ile taşınan, konakçıları arasında karanfil başta olmak üzere Caryophyllaceae ve Chenopodiaceae, Aizoaceae, Amaranthaceae, Portulacaceae, Polygonaceae ve Plantaginaceae familyasından bitkiler olan ve bu konakçılarda klorotik beneklenme, yaprak damarları boyunca koyu yeşil çizgiler, cüceleşme, çiçek miktarında azalma, çiçeklerde renk kırılması ve şekil bozukluğu şeklinde belirtiler oluşturan potivirüs.

karanfil Fusarium gövde çürüklüğü (*Alm. Stängelfäule der Nelke, f; Fr. pourriture basale fusarienne de l'oeillet, f; rhizoctone commun de l'oeillet, m; İng. Fusarium stem rot of carnation*) **tar.** Karanfillerde özellikle sera yetiştiriciliğinde gövdelerde çürümelere ve kırılmalara yol açan, *Fusarium graminearum* (*Gibberella zeae*, teleomorf) adlı fungusun oluşturduğu hastalık.

karanfil Fusarium solgunluğu (*İng. Fusarium wilt of carnation*) **tar.** *Fusarium oxysporum* f.sp. *dianthi* adlı fungusun neden olduğu, bitki köklerindeki yaralardan girerek iletim demetlerini tıkaması sonucu bitkilerde pörsümeye yol açan hastalık.

karanfil halka virüsü (*İng. carnation etched ring virus; CERV*) **tar.** Çift sarmallı DNA içeren, mekanik inokülasyonla ve *Myzus persicae* (Hemiptera: Aphididae) ile taşınan, başta karanfil (*Dianthus caryophyllus*) olmak üzere sadece Caryophyllaceae familyasından bitkileri enfekte eden, bu konakçılarda düzensiz halkalar, nekrotik benekler, halkalar ve çizgiler oluşturan ve bu nekrotik yaprak lekeleri daha sonra düzensiz yamalar haline dönüşüren kaulimovirüs.

karanfil halkalı leke virüsü (*İng. carnation ringspot virus; CRSV*) **tar.** Vejetatif çoğaltma materyali, özsü, yaprak ve köklerin teması ile taşınan, konakçıları arasında *Dianthus* türleri, armut, vişne, elma yer alan ve bu konakçılarında yapraklarda beneklenme, cüceleşme, şekil bozukluğu, yaprak ucunda nekroz şeklinde belirtiler oluşturan diantovirüs.

karanfil kriptomatik virüsü (*Fr. virus cryptique de l'oeillet, m; İng. carnation cryptic virus; CCV*) **tar.** Çift sarmallı DNA içeren, tohumla taşınan, karanfil (*Dianthus*) türlerini enfekte eden ve konakçılarında belirtisiz kalabilen alfakriptovirüs.

karanfil latent virüsü (*İng. carnation latent virus; CLV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsü ile ve yaprakbitleri ile taşınan, konakçıları arasında başta karanfil (*Dianthus caryophyllus*) olmak üzere Caryophyllaceae familyasından bitkiler olan ve bu konakçılarında belirti oluşturmeyen karlavirüs.

karanfil nekrotik leke virüsü (*İng. carnation necrotic fleck virus; CNFV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ile taşınan, sadece Caryophyllaceae familyasından bitkileri enfekte eden, konakçılarında grimsi beyaz veya kırmızımsı mor leke, çizgi ve benekler şeklinde belirtiler oluşturan klosterovirüs.

karanfil pası (*Fr. rouille de l'oeillet, f; İng. carnation rust*) **tar.** Süs bitkisi olan karanfillerde yapraklarda sarı-turuncu, tozumsu görünüşlü kabarık yapılar (püstül) yol açan, *Uromyces dianthi* adlı fungus tarafından oluşturulan, yaygın bir hastalık.

karanfil tripsi (*Alm. Nelkenblasenfuss, m; Fr. thrips de l'oeillet, m; İng. carnation thrips; Lat. Taeniothrips atratus*) **tar.** Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Taeniothrips atratus* olan, erginleri 1,3-1,8 mm boyunda, koyu kahverengi, ergin ve nimfleri karanfillerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

karanfil yaprakbükeni (*Alm. Mittelmeer-Nelkenwickler, m; Nelkenwickler, m; Fr. tordeuse de l'oeillet, f; İng. carnation tortrix; Lat. Cacoecimorpha pronubana*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbükenerler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cacoecimorpha pronubana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 15-22 mm, kahverengi, larvaları karanfil, böğürtlen, akasya, kasımpatı, yasemin, kurtbağrı, gül, lahana, havuç, domates, patates, zeytin gibi bitkilerin yaprak, çiçek ve meyvelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

karanlıkta çimlenme (*Fr. germination dans l'obscurité, f; İng. germination in darkness*) **tar.** Nem, sıcaklık ve hava (oksijen) türü çimlenme faktörleri yanında, mutlaka karanlığın da olmasıyla meydana gelebilen çimlenme olayı.

karanlıktaki solunumu (Alm. *Dunkelrespiration*, f; Fr. *respiration à l'obscurité*, f; İng. *dark respiration*) **tar**. Bitkilerde güneş ışığı olmadan gerçekleşen karbondioksit salımı.

karantina (Alm. *Quarantäne*, f; *Quarantäne Maßnahmen*, pl; Fr. *quarantine*, f; *mesures de quarantaine*, pl; İng. *quarantine*; *quarantine measures*) **tar**. 1. Bitki koruma açısından sorun oluşturan zararlı, hastalık etmeni ve yabancı bitkilerin, dış karantina adı altında uluslararası düzeyde bir ülkeye giriş çıkışlarının, iç karantina adı altında bir ülkede bulaşmanın olmadığı yerlere yayılışının önlenmesi için yasa, yönetmelik ve tüzüklere dayalı olarak alınan önlemler bütünü; eşanlam: karantina önlemleri. 2. Bulaşıcı bir hastalığa maruz kalan şüpheli durumdaki hayvanları, hastalığın en uzun kuluçka devresine eşit süre boyunca diğer hayvanlar ve insanlar ile temas ettirmemek suretiyle alınan önlemler bütünü; eşanlam: karantina önlemleri.

karapara (Alm. *Schwarzgeld*, n; Fr. *monnaie noire*, f; *argent noir*, m; *argent sale*, m; İng. *black money*; *illicit money*) **tar**. Yasal olmayan yollar ile elde edilen para.

karar verme (Alm. *Entscheidung*, f; *Entscheidungsfindung*, f; Fr. *prise de décision*, f; İng. *decision making*) **tar**. Belirlenen amaca ulaşmak için mevcut alternatifler arasında seçim yapmak.

kararenkli cambazböcek (Lat. *Agriotes ustulatus*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agriotes ustulatus* olan, erginleri 8-11 mm boyunda, siyah renkte, vücudunun her tarafı sarımsı gri renkte tüylerle kaplı olan, Türkiye'de ender bulunan böcek türü.

kararlı denge (Alm. *stabiles Gleichgewicht*, n; Fr. *équilibre stable*, m; İng. *stable equilibrium*) **1. denz**. Rüzgâr ve dalga gibi dış etkenlerle zorlanan geminin ilk denge durumuna dönebilme yeteneğine sahip olma hali. **2. mak**. Denge durumundaki bir sisteme bozucu bir etki geçici olarak uygulandığında, sistemin aynı denge durumuna geri dönmesi. **3. tar**. İşletmelerde kurulu bulunan ekonomik dengenin, beklenilmeyen olaylar karşısında bozulmasına karşın, daha sonra tekrar yerine oturması.

kararsız denge (Alm. *instabiles Gleichgewicht*, n; Fr. *équilibre instable*, m; İng. *unstable equilibrium*) **1. mak**. Bir cisme denge durumunu bozucu bir kuvvetin geçici olarak uygulanması halinde, bu cismin dışarıdan müdahale olmaksızın denge durumuna geri dönemediği durum. **2. tar**. İşletmelerde kurulu bulunan ekonomik dengenin, beklenilmeyen olaylar karşısında bozulmasından sonra eski durumuna dönememesi.

karasal alan (Alm. *Landesfläche*, f; Fr. *surface des terres*, f; *surface émergée*, f; İng. *land surface*) **tar**. Yeryüzünde, okyanus, deniz, göl ve akarsu yüzeylerinin dışında kalan alanlar.

karasinek (Alm. *Stubenfliege*, f; Fr. *mouche domestique*, f; İng. *common housefly*; *house-fly*; *house fly*; Lat. *Musca domestica*) **tar**. Sinekler (Diptera) takımının karasinekler (Muscidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Musca domestica* olan, erginleri 8 mm boyunda, grimsi siyah renkli, ergin ve larvaları dışkılar, atık maddeler, taze ve çürümekte olan besinlerle beslenen, tifo, paratifo, dizanteri, trahoma gibi hastalıkları taşıyıp bulaştırarak zarar veren böcek türü.

karasinekler (Alm. *echten Fliegen*, pl; İng. *house flies*; *stable flies*; Lat. *Muscidae*) **tar**. Sinekler (Diptera) takımında yer alan, ergin ve larvaları dışkılar, atık maddeler, taze ve çürümekte olan besinlerle beslenen ve birçok hastalığı bulaştıran türleri içeren ve en bilinen türü karasinek (*Musca domestica*) olan familya.

karatripsler (Lat. *Phlaeothripidae*) **tar**. Kırpıkkanatlılar (Thysanoptera) takımında yer alan, türleri genel olarak bitki dokularını törpüleyerek beslenen ve en bilinen türü bağ kahverengi tripsi (*Haplothrips globiceps*) olan familya.

karayaka koyunu (Alm. *Karayaka Schaf*, n; Fr. *mouton Karayaka*, m; İng. *Karayaka sheep*) **tar**. Türkiye'de Sinop'tan Trabzon'a kadar Karadeniz'in kıyı ve dağlık kesimleri ile Orta Karadeniz'in İç Anadolu ile kesişen Tokat ve Amasya illeri çevresinde yetiştiriciliği yapılan, vücut rengi beyaz olmakla birlikte baş ve boyun bölgesinde kahverengi ve siyah lekeler bulunabilen, dişileri boynuzsuz, erkekleri öne doğru kuvvetli boynuzlu, kaba-karışık yapağılı, yağsız, ince ve uzun kuyruklu ve kombine verim yönlü yerli koyun ırkı.

karbamatlı insektisit (Alm. *Carbamat Insektizid*, n; Fr. *insecticide du groupe des carbamates*, m; İng. *carbamate insecticide*) **tar**. Asetilkolinesteraza karbamilasyon yoluyla geçici ve geri dönüşümlü olarak bağlanarak aktiviteye ket vuran, çevrede çabuk parçalanan, zehirlilikleri yüksek, karbamik asit türevi insektisit grubu.

karbamit bkz. **tar**. **üre**.

karboksi peptidaz (*Alm. Carboxypeptidase, f; Fr. carboxypeptidase, f; İng. carboxypeptidase*) **tar.** Proteinlerin parçalanmasında görevli olan, peptit veya proteinlerin son kısımlarındaki peptit bağlarının hidrolizini katalize ederek serbest amino asitleri oluşturan bir enzim.

karboksilaz (*Alm. Carboxylase, f; Fr. carboxylase, f; İng. carboxylase*) **tar.** Karbon dioksitin başka bir molekülün içine dahil edilmesini katalizleyen enzim.

karboksilleme (*Alm. Carboxylierung, f; Fr. carboxylation, f; İng. carboxylation*) **tar.** Bir karboksil asit grubunun bir substrata dahil edildiği kimyasal tepkime; eşanlam: karboksilasyon.

karbon azot oranı (*Alm. Kohlenstoff / Stickstoff-Verhältnis, n; Fr. rapport carbone / azote, m; İng. carbon nitrogen ratio*) **tar.** Toprakta bulunan organik maddenin ayrışması hakkında bilgi veren ve organik karbonun azota oranını ifade eden bir değer.

karbondioksit gübrelemesi (*Alm. Kohlenstoffdioxiddüngung, f; Fr. fertilisation par carbon dioxyde, f; İng. carbon dioxide fertilization*) **tar.** Bitkide fotosentez hızını artırmak için hidrokarbonların yakılması veya sıvı ya da katı haldeki saf karbondioksitin kullanımı ile sera atmosferinin karbondioksitçe zenginleştirilmesi.

karbonik anhidraz (*Alm. α-Carboanhydrase, f; Fr. anhydrase carbonique, f; İng. carbonate dehydratase; carbonic anhydrase*) **tar.** Bitkilerde ve hayvanlarda yavaş bir tepkime olan karbondioksitin bikarbonat ve protona dönüşümünü katalizleyen, aktif bölgesinde çinko (Zn²⁺) iyonu içeren bir metaloenzim ailesi; eşanlam: karbonik dehidrataz.

karbonik asit kuramı (*İng. carbonic acid exchange theory*) **tar.** Toprakta parçacıkların yüzeyine tutunan bitki besin maddelerinin önce toprak çözeltisine geçtiğini ve sonra kök üzerine alındığını kabul eden kuram.

kardelen çiçeği (*Alm. Schneeglöckchen, n; Fr. perce-neige, m; İng. snowdrop; Lat. Galanthus spp.*) **tar.** Nergisgiller (Amaryllidaceae) familyasına ait, çiçekleri beyaz ve çan şeklinde olan, ilkbaharın müjdesi olarak kabul edilen, Türkiye'de 12 türü bulunan, çok yıllık, soğanlı bitki.

kardeş (*Alm. Schössling, m; Fr. talle, f; İng. stool; tiller*) **tar.** Buğdaygillerde yaygın olan, kökboğazından veya toprak üzerindeki ilk boğumdan çıkan yan sürgün, gövde veya sap; eşanlam: kök filizi.

kardeş bitki (*Alm. Begleitpflanze, f; Fr. plante compagne, f; plantes amie, f; compagnonage végétal, m; İng. companion plant*) **tar.** Bahçecilik ve tarımda, zararlılarla mücadele edebilmesi, tozlaşma ve ürün verimliliğini artırması gibi destek özelliklerinden ötürü diğer bitkilerin yakınında dikilen bitkiler; eşanlam: tamamlayıcı bitki.

kardeşlenme (*Alm. Ausläuferbildung, f; Fr. tallage, m; İng. tillering*) **tar.** Özellikle serin iklim tahıllarında bitkilerin toprak üzerindeki ilk boğumdan ana sap gibi saplar oluşturması ve çoğu kez zayıf olmakla beraber uçlarında da başak meydana gelmesi durumu.

kardinal böceği (*İng. cardinal ladybird; vedalia beetle; Lat. Rodolia cardinalis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının gelinböcekleri (Coccinellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rodolia cardinalis* olan, erginleri 3-4 mm boyunda, sarımsı kırmızı kanatlı ve üzeri siyah lekeli olup ergin ve larvaları torbalıkoşnille beslenen avcı böcek türü.

kardinal taklaböceği (*İng. cardinal click beetle; Lat. Ampedus cardinalis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ampedus cardinalis* olan, erginleri 12-16 mm boyunda, siyah renkte, vücut siyah ya da sarımsı tüylerle kaplı, çam ağaçlarıyla beslenen böcek türü.

kardinal yarar (*Alm. Kardinalnutzen; Fr. utilité cardinale, f; İng. cardinal utility*) **tar.** İnsan ihtiyaçlarını tatmin etme özelliği bakımından, her mal ya da mal kümesinin yararının kuramsal bir yarar birimiyle ölçülebilmesi; eşanlam: kardinal fayda.

kardiya (*Alm. unterer Ösophagusphinkter; Kardia, f; Fr. cardia; İng. cardia; osophago intestinal valve*) **tar.** Bazı nematod gruplarında sindirim sisteminin ön bağırsak bölümünün (özofagus) sonunda, genellikle alt şişkinliğin tabanında yer alan, özofagusun bağırsakla birleştiği bölgede bulunan valf şeklindeki kaslı yapı; eşanlam: mide ağzı.

kare dikim (*Alm. karreeförmiges Anpflanz, m; Fr. plantation en carrée, f; İng. square planting*) **tar.** Sıra arası ve sıra üzeri mesafenin eşit olduğu dikim sistemi.

karık (Alm. *Ackerfurche*, f; Fr. *rigole*, f; *sillon*, m; İng. *furrow*) **tar.** Genellikle fide ile yetiştirilen, sulanan sebze ve endüstri bitkileri gibi ürün fidelerinin dikimi için belli aralıklarla ve belli şekillerde hazırlanan arklara verilen isim; eşanlam: ocak.

karık sulama (Alm. *Furchenbewässerung*, f; Fr. *irrigation par rigoles*, f; *irrigation par rigoles d'infiltration*, f; İng. *furrow irrigation*) **tar.** Karık sıraları arasındaki küçük yüzlek kanallara su verilmesi ile yapılan sulama işlemi; eşanlam: karık usulü sulama.

karıklama (Alm. *Kreuz- und Querpflügen*, n; Fr. *rigolage*, m; *ruelage*, m; İng. *furrowing*; *opening furrows*) **tar.** Genellikle meralarda ve erozyon olan alanlarda ani ve şiddetli yağışlardan sonra yüzey akışını yavaşlatmak ve toprak nemini uzun süre koruyarak vejetasyonu geliştirmek amaçlarıyla, 1,0-1,5 m aralıklarla 10-15 cm kesitinde tesviye eğrilere paralel küçük hendeklerin açılması.

karın (Alm. *Abdomen*, m; *Bauch*, m; Fr. *abdomen*, m; *ventre*, m; İng. *abdomen*; Lat. *abdomen*) **tar.** 1. Akarların genital, anal açıklık, ipek örü bezleri gibi çeşitli yaşamsal fonksiyonlarını yerine getiren organlarının yer aldığı, vücutlarının alt bölgesi. 2. Böceklerde embriyonal gelişim döneminde 12 segmentten meydana gelen ve pek çok fizyolojik sistemi barındıran böcek vücudunun son kısmı; eşanlam: abdomen, pleon. 3. Omurgasız hayvanlarda, göğüs bölgesinden sonra gelen vücudun üç ana bölgesinden art bölgesi, omurgalı hayvanlarda ise üreme, boşaltım ve sindirim gibi yaşamsal sistemleri içine alan ve bulunması halinde bacak gibi vücut uzantılarını da taşıyan bölge.

karın bölgesi yapağısı (Alm. *Bauchwolle*, f; Fr. *laine de ventre*, f; İng. *belly wool*) **tar.** Kısa boylu olmaları, lüle oluşumları ve niteliklerinin yetersiz olması gibi nedenlerle gömlek yapağılarına göre kaliteleri daha düşük olan, tekstil sanayisi tarafından tercih edilmeyen koyunun karın bölgesi yapağıları.

karın yüzgeci (Alm. *Bauchflosse*, f; Fr. *nageoire ventrale*, f; İng. *ventral fin*) **tar.** Balıklarda, vücudun alt tarafında karın bölgesinde anüsün önünde bulunan konumu balık gruplarında gelişim düzeyleri açısından göğüs yüzgecine göre değişen çift halde bulunan yüzgeç; eşanlam: pelvis yüzgeci.

karıncaarıları (Alm. *Ameisenwespen*, pl; Fr. *mutillidés*, pl; İng. *velvet ant*; Lat. *Mutillidae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, böceklerle beslenen türlerin bulunduğu familia.

karıncaaslanı (Alm. *Ameisenjungfer*, m; Fr. *fourmi-lion commune*, f; İng. *antlion*; Lat. *Myrmeleon formicarius*) **tar.** Sinirakanatlılar (Neuroptera) takımının karıncaaslanları (Myrmeleontidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Myrmeleon formicarius* olan, erginleri 50-60 mm boyunda, kahverengi, erginleri ve larvaları eklembacaklıları avlayarak beslenen böcek türü; eşanlam: karıncayiyen.

karıncaaslanları (Alm. *Ameisenjungfere*, pl; Fr. *fourmilions*, pl; *fourmis-lions*, pl; İng. *ant lions*; *antlions*; Lat. *Myrmeleontidae*) **tar.** Sinirakanatlılar (Neuroptera) takımında yer alan, türleri eklembacaklıları avlayarak beslenen ve en bilinen türü karıncaaslanı (*Myrmeleon formicarius*) olan familia.

karıncalar (Alm. *Ameisen*, pl; Fr. *formicidés*, pl; *fourmis*, pl; İng. *ants*; Lat. *Formicidae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, türleri sosyal yaşayış gösteren, hayvansal ya da bitkisel besinlerle beslenen ve en bilinen türü kırmızı ormankarıncası (*Formica rufa*) olan familia.

karıncamsı kınkanatlılar (İng. *ant-like beetles*; *ant-like flower beetles*; Lat. *Anthicidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri renk ve vücut şekli bakımından karıncalara benzeyen, erginleri polen, mantarlar ya da eklembacaklılarla, larvaları bitki döküntüleri ve çürüyen ağaçlarla beslenen türleri içeren familia.

karışık budama (Alm. *Rebschnitt*, m; Fr. *taille mixte*, f; İng. *cane and spur pruning*; *mixed pruning*; *rod and spur pruning*) **tar.** Asmalarda kış budaması sırasında bir yıllık dalların bitki üzerinde bulunduğu konuma bağlı olarak bir kısmının kısa, bir kısmının uzun budanması.

karışık tomurcuk (Alm. *zusammengesetzte Knospe*; Fr. *bourgeon mixte*, m; İng. *compound bud*; *mixed bud*) **tar.** Bitkilerde yaprak ve çiçek organlarının birlikte bulunduğu tomurcuk; eşanlam: karma tomurcuk.

karışık yağ (Alm. *Mischöl*, n; Fr. *huile mélangée*, f; İng. *mixed oil*) **tar.** İçyağ, tavuk yağı, asit yağı, lokanta yağları gibi çeşitli yağların karıştırılmasıyla elde edilen ve karma yemlere enerji kaynağı olarak ilave edilen yağ.

karkas ağırlığı (Alm. *Schlachtgewicht*, n; Fr. *poids de la carcasse*, m; İng. *carcass weight*; dressed weight) **tar.** Kasaplık hayvanın kesildikten sonra deri, baş ve ayaklar, testisler, dalak, iç yağı, takım (kalp, akciğer ve karaciğer) ve sindirim organlarını içermeyen ağırlığı.

karkas bileşimi (Alm. *Schlachtkörperzusammensetzung*, f; Fr. *composition de carcasse*, f; İng. *carcass composition*) **tar.** Karkas kalitesi üzerinde ipucu veren, karkası oluşturan kas, yağ ve kemik dokularının oranları.

karkas konformasyonu (Alm. *Karkasse Konformation*, f; Fr. *conformation de carcasse*, f; İng. *carcass conformation*) **tar.** Kasaplık bir hayvanın karkas genişliğinin, karkas uzunluğuna oranı.

karkas randımanı (Alm. *Schlachtausbeute*; Fr. *rendement de la carcasse*, m; İng. *carcass dressing percentage*; *carcass yield*; *dressing percentage*) **tar.** Kasaplık bir hayvanın karkas ağırlığının, kesimhane ağırlığına oranı.

karkas yoğunluğu (Alm. *Karkasse Dichte*, f; Fr. *densité de la carcasse*, f; İng. *carcass density*) **tar.** Karkas ağırlığının karkas uzunluğuna oranı.

Karlavirüs (Alm. *Carlavirus*, n; Fr. *carlavirus*, m; İng. *carlavirus*) **tar.** Adını *Carnation latent virus*'un baş harflerinden alan, hafif bükük çubuk şeklinde partikülleri olan, genetik materyal olarak tek moleküllü, tek sarmallı çizgisel RNA içeren ve çoğunluğu yaprakbitleri ile döngülü olmayan şekilde taşınan bitki virüsü grubu.

karma ekonomi (Alm. *gemischte Wirtschaft*, f; Fr. *économie mixte*, f; İng. *mixed economy*) **tar.** Ekonomide, devlet sektörü ile özel sektörün birlikte bulunmaları, birlikte iş yapmaları durumu.

karma işletme (Fr. *entreprise mixte*, f; İng. *private and public owned institution*) **tar.** Kamu tüzel kişiler ile özel kişilerin birlikte oluşturdukları işletmeler.

karma yem (Alm. *Fertigfutter*, n; *Mischfutter*, n; Fr. *aliment composé*, m; *aliment mélangé*, m; İng. *compound feed*; *formula feed*; *mixed feed*) **tar.** Hayvanın türü, yaşı ve verimine göre belirlenmiş normlara uygun olarak çeşitli yem maddelerinin makro ve iz elementler, vitaminler ve diğer katkı maddeleri de dâhil olacak şekilde uygun oranlarda bir araya getirilip karıştırılması; eşanlam: fabrika yemi, suni yem.

karma yetiştiricilik (Alm. *Nachpflanzen*, n; Fr. *culture associée*, f; *culture intercalaire*, f; *plantation intercalaire*, f; İng. *intercropping*; *interplanting*; *intertilling*) **tar.** Aynı ekim alanından daha fazla ürün alabilmek ya da zararlılardan ve hastalıklardan korunmak için almaşan sıralar halinde birden fazla ürünün aynı anda yetiştirilmesi; eşanlam: birlikte ekim.

karmovirüs (Alm. *Carmovirus*, n; Fr. *Carmovirus*, m; İng. *Carmovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Carnation mottle virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak bitkiler arasındaki temasla ve tohumla taşınan bitki virüsü cinsi.

karnabahar (Alm. *Blumenkohl*, m; *Karfiol*, m; Fr. *chou-fleur*, m; İng. *cauliflower*; Lat. *Brassica oleracea var. Botrytis*) **tar.** Lahanagiller (Cruciferae) familyasına dahil olan, çiçek taslaklarının birleşmesi ile oluşan saplı çiçek kümelerinin oluşturduğu beyaz, krem, sarı veya açık yeşil renkli bir taca sahip olan, tacı oluşturan buketleri çiğ veya pişmiş olarak tüketilen, serin iklimden hoşlanan sebze türü.

karnabahar mozaik virüsü (Alm. *Blumenkohl-Mosaikvirus*, n; Fr. *virus de la mosaïque du chou-fleur*, m; İng. *CaMV*; *cauliflower mosaic virus*) **tar.** Çift sarmallı DNA içeren, pek çok yaprakbiti türü ile ve mekanik olarak taşınan, sadece Crucifereae familyası bitkilerinde hastalık oluşturan, belirtileri arasında damar açılması, damar bantlaşması, klorotik lokal lezyonlar ve benekler yer alan kaulimovirüs.

karoten (Alm. *Carotin*, n; Fr. *carotène*, m; İng. *carotene*) **tar.** 1. Bitkilerde sentezlenen, A vitamininin ön maddesi olarak bilinen, hayvan vücudunda karaciğerde depolanan ve ihtiyaç halinde A vitaminine dönüşen, yetersizliğinde hayvanlarda gece körlüğüne neden olan, balık, süt, tereyağı ve yumurta sarısında bol miktarda bulunan, sarı ve portakal renkli bir pigment; eşanlam: karotin, provitamin A. 2. Bitkilerin yapısında klorofille birlikte bulunan, başta havuç olmak üzere turuncu renge sahip bitkilerin renginden sorumlu olan, bitkilerin yeşil yaprakları ve diğer kısımlarında özellikle koyu yeşil, lüf ve sarı sebze ve meyvelerde bulunan, yağda çözünen bir pigment.

karpresi (Alm. *Schneefloh*, m; *Springfloh*, m; Fr. *collembola nivicola*, m; *puces de neige*, m; İng. *snow flea*; Lat. *Boreus hyemalis*) **tar.** Uzunkanatlılar (Mecoptera) takımının Boreidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Boreus hyemalis* olan, erginleri 3-4,5 mm boyunda, grimsi kahverengi, ergin ve larvaları diğer böcek türlerini avlayarak beslenen böcek türü.

karpuz (*Alm. Wassermelone, f; Fr. pastèque, f; melon d'eau, m; İng. anguria; watermelon; Lat. Citrillus lanatus*) **tar.** Kabakgiller (Cucurbitaceae) familyasına dahil olan, yayılıcı, sürünücü ve sarılıcı özellikte bitkilere sahip olan, farklı irilikte (0,5-12 kg) yuvarlak veya uzun silindirik, kabuk rengi koyu yeşil veya yeşil üzerine açık yeşil şeritli olan, meyve eti, kırmızı, pembe ve sarı renkli olabilen, genellikle meyveleri, çekirdekleri ve kabukları insan beslenmesinde tüketilen, sıcak iklimden hoşlanan sebze türü.

karpuz bakteriyel meyve lekesi (*Fr. tache bactérienne de la pastèque, f; İng. bacterial blotch of watermelon*) **tar.** Karpuz ve kavunlarda, *Acidovorax avenae* adlı bakteri tarafından oluşturulan ve karpuz meyvelerinde çürümelere yol açan hastalık.

karpuz Fusarium solgunluğu (*Alm. Fusariumwelke an Wassermelone, f; Fr. fusariose de la pastèque, f; İng. Fusarium wilt of watermelon*) **tar.** Karpuzlarda iletim demetlerini tıkayarak solgunluğa yol açan, *Fusarium oxysporum* f.sp. *niveum* adlı fungus tarafından oluşturulan hastalık.

karpuz mozaik virüsü (*Alm. Wassermelone -Mosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque du pastèque, m; İng. marrow mosaic virus; watermelon mosaic virus; WMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, kabakgiller (Cucurbitaceae), baklagiller (Leguminosae) ve ispanakgiller (Chenopodiaceae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, *Myzus persicae*, *Aphis gossypii* ve *Aphis fabae* başta olmak üzere yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, konakçılarında kloroz, beneklenme, yapraklarda şekil bozukluğu ve cüceleşme şeklinde belirtilere neden olan potyvirus.

karpuz mozaik virüsü-2 (*Alm. Wassermelonen-Mosaikvirus 2, n; Fr. virus de la mosaïque du pastèque de type 2, m; İng. watermelon mosaic virus-2; WMV-2*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, daha önce karpuz mozaik virüsü ile karıştırılan ancak günümüzde kavunağacı halkalı leke virüsünün bir ırkı olduğu bilinen, mekanik olarak ve başta *Aphis citricola*, *A. craccivora*, *A. gossypii*, *Aulacorthum solani*, *Macrosiphum euphorbiae*, *Myzus persicae* ve *Toxoptera citricidus* olmak üzere 38 yaprakbiti türü ile taşınan, kabakgiller (Cucurbitaceae), baklagiller (Leguminosae) ve ebegümecigiller (Malvaceae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında mozaiklenme, beneklenme, meyve verimi ve kalitesinde azalma şeklinde belirtilere neden olan potyvirus.

karpuz telliböceği (*İng. melon ladybird; Lat. Henosepilachna elaterii*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının gelinböcekleri (Coccinellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Henosepilachna elaterii* olan, erginleri 7-9 mm boyunda, sarımsı kırmızı, kırmızı renkli olup kanatları üzerinde 12 tane siyah leke taşıyan, erginleri karpuz, kavun, fasulye, hıyar, kabak gibi bitkilerin yaprak, çiçek, meyvelerinde, larvaları yapraklarda beslenerek zarara yol açan böcek türü.

Karsantı cambazböceği (*Lat. Agriotes karsantianus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agriotes karsantianus* olan, açık kahverengi, Karsantı çevresinden toplanan örneklerle dayalı olarak bilim dünyasına tanıtılmış böcek türü.

karşılık (*Alm. Gegenwert, m; Fr. dette provisionnée, f; provision, f; İng. estimated liability; provision*) **tar.** İşletmelerde tahmini bir değer saptayarak ileride doğabilecek zararları karşılamaya yönelik ayrılan fonu ifade eden bir muhasebe işlemi.

karşılıklı melezleme (*Alm. reziproke Kreuzung; Fr. hybrides réciproques, pl; İng. reciprocal hybrids*) **tar.** Bitki ve hayvan ıslahında yeni çeşit ve ırk geliştirmek için uygulanan, eşeyleri AA (dişi) x aa (erkek) ve AA(erkek) x aa (dişi) melezlemesi şeklinde yapılan çift yönlü melezleme; eşanlam: resiprokal melezleme.

karşılıklı otozom değişimi (*Alm. autosomale Translokation, f; Fr. translocation autosomale, f; İng. autosomal translocation*) **tar.** Dişi ya da erkek bireylere ait homolog olmayan kromozomlar arasında kromozom değişimine bağlı olarak oluşturulan, muamele edilen bireyler üreme kapasitesine sahip olsa da, normal kromozom yapısına ait bireylerle çiftleştikleri zaman düşük üreme kapasitesine sahip hibritler meydana getiren, kısır böcek tekniği; eşanlam: otozomal translokasyon.

karşılıksız çek (*Alm. Banküberziehung, f; Girokontenüberziehung, f; Fr. chèque sans provision, m; découvert bancaire, m; İng. bad cheque; bank overdraft; not sufficient funds cheque*) **tar.** Hazırlanıp imzalanmış bir çekin, ilgili bankada karşılığının bulunmaması durumu.

kartel (*Alm. Wirtschaftsring, m; Kartell, n; Fr. cartel, m; İng. cartel*) **tar.** Aynı üretim ve satış alanında bulunan iki veya daha çok işletmenin, hukuki ve ekonomik bağımsızlıklarını koruyarak birlikte hareket etmeleri, rekabeti ortadan kaldırmaları ve tek fiyat üzerinde anlaşarak pazarda tekel oluşturmaları.

kartopu yaprakbiti (*Alm. schwarze Schneeballblattlaus, f; Fr. puceron de la viome, m; İng. viburnum aphid; Lat. Aphis viburni*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis viburni* olan, erginleri 1,5-3 mm boyunda, kahverengimsi yeşilimsi siyah renkli, ergin ve nimfleri kartopu bitkilerinde beslenen böcek türü.

Karya koyunu (*Alm. Karya Schaf, n; Fr. mouton Karya, m; İng. Karya sheep*) **tar.** Türkiye'de Batı Anadolu'daki koyun ırklarının Sakız ve Kıvırcık koçlarıyla sistemsiz melezlenmesi sonucu geliştirilen, yetiştiriciliği yoğun olarak Aydın, İzmir, Manisa, Uşak ve Denizli illerinde yapılan, vücut rengi beyaz olmakla birlikte göz etrafı, kulak uçları ve ayakları genellikle siyah olan, dişileri boynuzsuz, erkekleri kuvvetli spiral boynuzlu, kaba karışık yapağılı, erken gelişen, döl ve süt verimi yüksek, yağsız ve ince kuyruklu ve kombine verim yönlü yerli koyun ırkı.

karyogami (*Alm. Karyogamie, f; Fr. caryogamie, f; İng. karyogamy*) **tar.** İki haploit ökaryot hücrenin birleşmesinin son aşaması ve funguslarda farklı karakterdeki iki çekirdeğin birleşerek diploit hale geçtiği eşeyli üremenin ikinci evresi.

kas distrofisi (*Alm. Muskeldystrophief; Fr. dystrophie musculaire, f; İng. muscular dystrophy*) **tar.** Çiftlik hayvanlarında yetersiz E vitamini ve selenyum tüketimi sonucunda meydana gelen kaslarda zayıflık ve dejenerasyon durumu.

kasaplık hayvan (*Alm. Fleisch Tier, n; Fr. animal de boucherie, m; İng. meat animal*) **tar.** Etlerinden yararlanılmak için kesilen büyükbaş, küçükbaş ve diğer kasaplık hayvanlar.

kasık biti (*Alm. Filzlaus, f; Schamlaus, f; Fr. morpion, m; pou de pubis, m; İng. crab louse; pubic louse; Lat. Pthirus pubis*) **tar.** Bitler (Phthiraptera) takımının yengeçbitleri (Pthiridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pthirus pubis* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, sarımsı kahverengi, insan vücudunda baş dışındaki kıllı kısımlarda bulunan ve kan emerek beslenen böcek türü; eşanlam: yengeç biti, anüs biti.

kasımpatı (*Alm. Gänsenwucherblume, f; Riesenmargerite, f; Fr. chrysanthème, m; İng. chrysanthemum; Lat. Chrysanthemum parthenium; Chrysanthemum segetum*) **tar.** Papatyağiller (Asteraceae) familyasından, Akdeniz Havzası orijinli, tohumla çoğalan, sarı ağırlıklı olmak üzere farklı renklerde ve parlak çiçekli olan, hızlı büyüyen, güneşli ve yarı gölgeli ortamları seven, humuslu toprakları tercih eden, dış mekân süs bitkisi olarak kullanılan, tek yıllık, otsu bir bitki; eşanlam: krizantem, gümüşdüğme.

kasımpatı cücelik viroidi (*Fr. viroïde du rabougrissement du chrysanthème, m; İng. chrysanthemum stunt viroid; CSVd*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve vejetatif çoğaltma yoluyla taşınan, konakçıları arasında başta krizantem (*Dendranthema x grandiflorum* Kitam) olmak üzere *Argyranthemum* (syn. *Chrysanthemum*) *frutescens* ve *Petunia hybrida* yer alan, bu konakçılarda çeşit ve çevresel koşullara bağlı olarak çok değişkenlik göstermekle birlikte, cüceleşme, erken çiçeklenme, renk açılması, yaprak lekeleri, "kızamık" olarak da isimlendirilen büyük, sarı yaprak renk açılmaları, kıvırcıklık, yaprak şekil bozukluğu, köklenmede azalma, şeklinde belirtiler oluşturan pospiviroit; eşanlam: krizantem cücelik viroidi.

kasımpatı pas akarı (*İng. chrysanthemum rust mite; Lat. Epitrimerus alinae*) **tar.** Prostigmata alttakımı ve Eriophyidae familyası içinde yer alan, kasımpatı başta olmak üzere süs bitkilerini sokup emerek kahverengi pas görünümü zararı oluşturan akar türü; eşanlam: krizantem pas akarı.

kasımpatı tripsi (*Alm. Chrysantheme-Blasenfluss, m; Fr. thrips de chrysanthème, m; İng. chrysanthemum thrips; Lat. Thrips nigropilosus*) **tar.** Kirpik kanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Thrips nigropilosus* olan, erginleri 1,1-1,4 mm boyunda, sarımsı kahverengi renkli, kanatlarının üzeri koyu renkli lekeli, ergin ve nimfleri kasımpatı, marul, hintyağı, sığırkuyruğu gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

kasımpatı yaprakbiti (*Alm. braune Chrysanthemblattlaus, f; Fr. puceron du chrysanthème, m; İng. chrysanthemum aphid; Lat. Macrosiphoniella sanborni*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Macrosiphoniella sanborni* olan, erginleri 2-2,4 mm boyunda, siyahımsı renkli, ergin ve nimfleri kasımpatı bitkilerinin yaprak, sürgün ve tomurcuklarında beslenip bazı virüs hastalıklarını taşıyarak zarar veren böcek türü; eşanlam: krizantem yaprakbiti.

kasımpatı yapraksineği (*İng. chrysanthemum leafminer; Lat. Phytomyza atricornis*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının yaprakoyucu sinekler (Agromyzidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phytomyza atricornis* olan, erginleri 2-2,5 mm boyunda, parlak siyah renkli, larvaları, kasımpatı, aslanağazi, şebboy, biber, kabak, hardal gibi bitkilerin yapraklarında galeriler açıp beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kasmotesyum (Alm. *Chasmothecium*, n; Fr. *chasmothecium*, m; İng. *chasmothecium*) **tar.** Bitkilerde külleme hastalığına yol açan fungusların oluşturduğu, tamamen kapalı küre şeklinde, içinde askus ve askosporların düzenli bir şekilde sıralandığı dış yüzeyinde tutunucu uzantıların yer aldığı, bir askokarp tipi olan eşeyli spor yapıları.

Kasnak taklaböceği (Lat. *Cardiophorus kasnaki*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cardiophorus kasnaki* olan, erginleri 8 mm boyunda, siyahımsı bronz renkli, meşe ağaçlarıyla beslenen, Isparta Kasnak Meşesi Ormanı'nda toplanan örneklere dayalı olarak bilim dünyasına tanıtılmış böcek türü.

kaşak kuzu besisi tar. Batı Anadolu Bölgesi'nde erkek kuzuların kasaplık (2-2,5 ay) çağa kadar hem analarını emmeleri sağlanarak hem de iyi kalitede kuru ot ve yoğun yem verilerek yapılan besi yöntemi; eşanlam: kaşak besi.

kaşeksi (Alm. *Kachexie*, f; Fr. *cachexie*, f; İng. *cachexia*) **tar.** Uzun süreli açlık, yetersiz besin alımı, zihinsel iştahsızlık gibi çeşitli ruhsal bozukluklar, besinlerin emiliminin azalmasıyla seyreden sindirim sistemi hastalıkları, hormonal kökenli hastalıklar, kronik enfeksiyon hastalıkları, toksikomaniler, habis tümörlerin ileri evreleri gibi faktörlere bağlı olarak aşırı kilo kaybı, deri altı yağ dokusunda ve kas kütlelerinde azalma, iç organlarda küçülme, deride değişiklikler ve saç dökülmeleri gibi belirtileri olan vücudun gerilemesi durumu.

kaşektik (Alm. *kachektisch*; Fr. *cachectique*; İng. *cachectic*) **tar.** Yeterli gelişme göstermemiş, kötü kondisyonlu hayvan; eşanlam: zafiyetli.

kaşınma kazığı (İng. *scratching pile*) **tar.** Meralarda çeşitli böcek, sinek ve arılar tarafından rahatsız edilen hayvanların kaşınarak rahatlamaları için meranın elverişli yerlerine dikilen ve üzerlerine, antiseptik maddeli gres yağı sürülen kuvvetli kazıklar.

Kaşmir arı virüsü (Alm. *Kashmir-Bienenvirus*, n; Fr. *virus de Cachemire de l'abeille*, m; İng. *Kashmir bee virus*; KBV) **tar.** *Apis cerana*'da enfeksiyona neden olan *Varroa* akarı ile taşınan, yüksek oranda ölümlere neden olan, genetik materyal olarak tek sarmallı RNA içeren Dicistroviridae familyasına dahil Cripavirus.

kat mülkiyeti (İng. *ownership of a flat in an a building; ownership of an apartment in an a building*) **tar.** Tamamlanmış bir yapı içinde, yasal olarak bağımsız bölüm olmaya hak kazanmış bir taşınmazın iyelik hakkı.

katadrom (Alm. *katadrom*; Fr. *catadrome*; *thalassotoque*; İng. *catadromous*) **tar.** Bazı balık türlerinin içsulardan denizlere üreme göçü yapma özelliği.

katılma payı (Alm. *Geschäftsanteil*, m; Fr. *quote-part de participation*, f; İng. *business share; share in a business*) **tar.** Herhangi bir işletmeye ortak olan kişi veya kurumun, ortak olduğu işletme sermayesi içindeki payı.

katır (Alm. *Maultier*, n; Fr. *mulet*, m; İng. *mule*; Lat. *Equus mulus*) **tar.** Memeliler (Mamalia) sınıfının, tek tırnaklılar (Perissodactyla) takımının, atgiller (Equidae) familyasından, kısarak ile erkek eşeğin çiftleştirilmesinden meydana gelen, büyük başlı, uzun kulaklı, at büyüklüğünde, çok kuvvetli ve dayanıklı olduğu için yük ve çekim hayvanı olarak yararlanılan melez hayvan.

katırtırnağı çiçekseveni (İng. *rare jewel beetle*; Lat. *Anthaxia chevrieri*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia chevrieri* olan, 2,8-6 mm boyunda, metalik bronz renkli erginleri katırtırnağı çiçekleriyle, larvaları bitkide dallanmanın başlangıç kısımlarında galeriler açarak beslenen böcek türü.

katlı tip kümes (Alm. *Käfigbatterie*, f; Fr. *système d'élevage en batterie*, m; İng. *battery cage system; chicken coop with battery of cages*) **tar.** Özellikle yumurta tavuklarının barındığı, üst üste gelecek ve aralarında küçük açıklıklar olacak biçimde yerleştirilen kafeslerden oluşan kümes sistemi.

katma bütçe (Alm. *Nachtragsbudget*, n; *Zusatzbudget*, n; Fr. *budget annexe*, m; İng. *annexed budget*) **tar.** Harcamalarını kendi özel gelirleri ile karşılayan ve genel bütçe dışında yönetilen kamu kurumu bütçeleri.

katma değer (*Alm. Wertschöpfung, f; Fr. valeur ajoutée, f; İng. value added*) **1. endst.** Bir ürünün benzerlerinden farklı bir özelliğinin, o ürünün değerine ve satış fiyatına olan etkisi. **2. tar.** Herhangi bir malın veya hizmetin alış değeri ile satış değeri arasındaki fark.

katranardıcı tohumarısı (*Lat. Megastigmus amicornum*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının tohumarıları (Torymidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Megastigmus amicornum* olan, erginleri 3,8 mm boyunda, turuncu kahverengi, larvaları katranardıcı tohumlarında beslenen böcek türü.

katyon sabitlemesi (*Alm. Kation Fixierung, f; Fr. fixation de cations, f; İng. cation fixation*) **tar.** Çevre ve tarım açılarından toprağın yararlılığını etkileyen, pozitif yüklü iyonların genellikle de K^+ , NH_4^+ gibi besin elementlerinin levha yapılı silikat kil minerallerinin katları arasına girerek nispeten hareketsiz hale geçmeleri olayı; eşanlam: katyon fiksasyonu.

katyon takas kapasitesi (*Alm. Kationenaustauschkapazität, f; Fr. capacité d'échange cationique, f; pouvoir d'échange cationique, m; İng. cation exchange capacity*) **orm. tar.** Standart bir pH değerinde toprağın kendisine elektriksel çekimlerle bağlayabileceği katyonların eşdeğer gram cinsinden toplam değeri; birimi me/100g, mmol kg^{-1} ya da cmolc kg^{-1} olarak ifade edilir; eşanlam: katyon değişim kapasitesi.

katyon takası (*Alm. Kationenaustausch, m; Fr. échange de cations, m; İng. cation exchange*) **tar.** Toprak koloitlerine elektriksel çekimlerle bağlanmış katyonlarla toprak çözeltisinde yer alan katyonların, bir denge tepkimesi olarak eşdeğer oranlarda yerdeğişimi olayı, fazlar arasında katyon alışverişi; eşanlam: katyon değişimi.

kaudal seta (*Alm. kaudale Seta, f; Fr. sétta caudale, f; İng. caudal seta*) **tar.** Akarların vücutlarının sonunda yer alan, özellikle Eriophyoidea üstfamilyasındaki türlerde akarın uzun, kıvrık ve nadiren de kamçı şeklinde olan, akarın substrata veya konakçıya tutunmasını sağlayan seta; eşanlam: kauda setası.

kaulimoviridae (*Alm. Caulimoviridae, pl; Fr. caulimoviridae, pl; İng. caulimoviridae*) **tar.** Badnavirüs, Kaulimovirüs, Kavemovirüs, Petuvirüs, Soymovirüs, Tungrovirüs ve Solendovirüs cinslerini barındıran, viryonları çomak şeklinde, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, açık dairesel, çift sarmallı DNA içeren bitki virüsü familyası.

Kaulimovirüs (*Alm. Caulimovirus, n; Fr. Caulimovirus, m; İng. Caulimovirus*) **tar.** Adını tip üyesi Cauliflower mosaic virus'un baş harflerinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, zarfsız, dairesel, çift sarmallı DNA içeren, mekanik inokülasyonla ve yaprakbitleri ile taşınan bitki virüsü cinsi.

kavak altınoktalı süslüböceği (*Alm. Pappelprachtkäfer, m; Lat. Agrilus ater*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus ater* olan, yeşilimsi siyah renkte, 7-10 mm boyundaki erginleri kavak ve söğüt ağaçlarının yapraklarında larvaları ise gövde ve dallarında tüneller açarak beslenen böcek türü.

kavak büyük tekeböceği (*Alm. großer Pappelbock; Walzenbock, m; Fr. grande saperde, f; İng. large poplar borer; large poplar longhorn beetle; Lat. Saperda carcharias*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Saperda carcharias* olan, erginleri grimsi kahverengi, kanatlarının üzeri siyah noktacıklı, 20-30 mm boyunda, larvaları kavak ve söğüt ağaçlarının gövdelerinde kabuk ve odun kısmında galeriler açarak zarar veren böcek türü.

kavak çatalkuyrukluböceği (*Lat. Dicerca aenea*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dicerca aenea* olan, erginleri 18-24 mm boyunda, metalik bronz renkli, larvaları kavak ve söğüt ağaçlarının gövde ve dallarında galeriler açan böcek türü.

kavak çopurböceği (*Lat. Poecilonota variolosa*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Poecilonota variolosa* olan, erginleri 14-20 mm boyunda, bronzumsu siyah renkli, larvaları kavak ağaçlarının gövde ve dallarında galeriler açarak beslenen böcek türü.

kavak dipkurdu (*Lat. Capnodis miliaris*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Capnodis miliaris* olan, grimsi siyah renkli, 28-38 mm uzunlukta, erginleri kavak ve söğüt gibi bitkilerin yaprak ve sürgünlerinde, larvaları kökboğazında ve kökte açtığı galeri içinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kavak düğmeanteni yaprakarısı (*Lat. Pseudoclavellaria amerinae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının topuzluarılar (Cimbicidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pseudoclavellaria amerinae* olan, erginleri 17-22 mm

boyunda, siyah renkli, karın kısmının kenarları açık sarı renkte şeritli olup larvaları kavak ve söğüt ağaçlarının yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kavak galbiti (*Lat. Pemphigus immunis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pemphigus immunis* olan, erginleri 2-2,8 mm boyunda, siyah renkli, ergin ve nimfleri kavak sürgünlerinde beslenip genç sürgünlerin alt kısımlarında ur oluşturarak zarar veren böcek türü.

kavak kabuklubiti (*Alm. Miesmuschelschildlaus, f; Weidenschildlaus, f; İng. willow scale; Lat. Chionaspis salicis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chionaspis salicis* olan, dişileri kırmızımsı renkte, vücudunu örten kabuğu armut şeklinde, 2-3 mm uzunluğunda, şişkin ve beyazımsı renkli olup ergin ve nimfleri kavak, söğüt, karaağaç, akçaağaç, kızılbaş, kartopu, kurtbağrı, ıhlamur, meşe, leylak gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

kavak kök süslüböceği (*Alm. Suvorovs Schmalprachtkäfer, m; Lat. Agrilus suvorovi*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus suvorovi* olan, 4,5-10 mm boyunda, yeşilimsi bronz renkli erginleri kavak ağaçlarının yapraklarıyla, larvaları dal ve gövdelerde tüneller açarak zarara yol açan böcek türü.

kavak küçük tekeböceği (*Alm. kleiner Aspenbock; kleiner Pappelbock; Espenbock, m; Fr. petite saperde; saperde du peuplier, f; saperde du tremble, f; İng. small poplar borer; small poplar longhorn beetle; smaller poplar borer; Lat. Saperda populnea*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Saperda populnea* olan, erginleri siyah renkli ve sarı benekli, 10-14 mm boyunda, larvaları kavak, söğüt ve huş ağaçlarının bir iki yıllık dal ve sürgünleri ile genç fidanların odun dokusunda galeriler açarak zarar veren böcek türü.

kavak mozaik virüsü (*Alm. Pappel-Mosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque du peuplier, m; İng. poplar mosaic virus; PopMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, bilinen tek konakçısı kavak olan ve konakçısında mozaiklenme, beneklenme, damarlarda ve yaprak sapında nekrozlar ve küçük lezyonlar oluşturan, özsu ve aşı kalemi ile taşınan, bilinen bir vektörü olmayan karlavirüs.

kavak sarı yaprakarı (*İng. poplar sawfly; Lat. Cladius grandis*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının testereliarılar (Tenthredinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cladius grandis* olan, erginleri 6-9 mm boyunda, başı ve göğsü siyah, karın ve bacakları kırmızımsı sarı renkli, larvaları kavak yapraklarında beslenerek bunlara zarar veren böcek türü.

kavak sarılekeli süslüböceği (*Alm. gefleckter Zahnrand-Prachtkäfer; Lat. Trachypteris picta*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Trachypteris picta* olan, erginleri 9-14 mm boyunda, bronz renkte, kanatlarının üzeri 16 benekli, larvaları kavak ve söğüt ağaçlarının gövdelerinde galeriler açarak beslenen böcek türü; eşanlam: süslü kavakböceği.

kavak saydamkanatlı kelebeği (*Alm. kleiner Pappel-Glasflügler, m; Fr. petite sésie du peuplier, f; İng. dusky clearwing; Lat. Paranthrene tabaniformis*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının arıbenzeri kelebekler (Sesiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Paranthrene tabaniformis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 33-35 mm, kahverengi, larvaları kavak, söğüt, meşe gibi ağaçların dal ve gövdelerinde galeriler açarak zarar veren böcek türü; eşanlam: kavak yalancıarı.

kavak yaprakarı (*Lat. Pristiphora compressicornis*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının testereliarılar (Tenthredinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pristiphora compressicornis* olan, erginleri 5-6,5 mm boyunda, siyah renkli, larvaları kavak yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kavak yaprakbiti (*Lat. Pemphigus populi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pemphigus populi* olan, erginleri 1,8-2,7 mm boyunda, koyu yeşil renkli, ergin ve nimfleri kavak yapraklarında beslenip ur oluşturarak zarar veren böcek türü.

kavak yaprakböceği (*Alm. roter Pappelblattkäfer, m; Fr. chrysomèle du peuplier, f; İng. red poplar leaf beetle; Lat. Chrysomela populi*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chrysomela populi* olan, erginleri 8-12 mm boyunda, siyahımsı mavi renkli, kanatları tuğla kırmızısı renkte olup kavak ve söğüt fidan ve ağaçlarında yapraklarla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kavak yaprakpiresi (*Alm. goldener Erdflöhen, m; Lat. Crepidodera aurea*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Crepidodera aurea* olan, erginleri 2,5-4 mm

boyunda, kırmızımsı yeşilimsi renkli olup ergin ve larvaları kavak, söğüt, dişbudak, huş gibi bitkilerin yapraklarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kavak yapraksapı galbiti (*Lat. Pemphigus protospirea*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pemphigus protospirea* olan, erginleri 2 mm boyunda, açık yeşil renkli, ergin ve nimfleri kavakların yaprak saplarında beslenip spiral şekilde ur oluşturarak zarar veren böcek türü.

kavakkaplanı (*Lat. Monosteira unicostata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağkanatlı tahtakuruları (Tingidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Monosteira unicostata* olan, erginleri 2,5 mm boyunda, sarımsı gri renkli, ergin ve nimfleri kavak, söğüt, elma, armut, badem gibi bitkilerle beslenerek bitki özsuğunu emen ve sarımsı beyaz lekelerin oluşmasına yol açan böcek türü.

Kavemovirüs (*Alm. Cavemovirus, n; Fr. Cavemovirus, m; İng. Cavemovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan Cassava vein mosaic virus'ün baş harflerinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı çift sarmallı dairesel DNA içeren, yaprakbitleri ile taşınan bitki virüsü cinsi.

kavun (*Alm. Melone, f; Fr. melon, m; İng. melon; Lat. Cucumis melo*) **tar.** Kabakgiller (Cucurbitaceae) familyasına dahil, sarımsı ve sürünücü özellikte bitkilere sahip olan, yuvarlak veya silindirik şekilli, koyu yeşil, sarı veya yeşil veya sarı zemin üzerine benekli veya kırçilli, düz, dilimli veya ağ gibi işlemeli meyve kabuğu olan, meyve eti beyaz, sarı, krem sarı veya turuncu renkli, şeker miktarı yüksek olduğu için tatlı olan, çoğunlukla olgun meyvesi taze veya pişmiş olarak tüketilen, ülkemizde tohumları çerez olarak da tüketilen, sıcak iklimden hoşlanan sebze türü.

kavun Fusarium solgunluğu (*Alm. Fusariumwelke an Melone; Fr. fusariose du melon, f; İng. Fusarium wilt of melon*) **tar.** Kavunlarda iletim demetlerini tıkararak solgunluğa yol açan, *Fusarium oxysporum* f.sp. *melonis* adlı fungus tarafından oluşturulan hastalık.

kavun kızılböceği (*Alm. zinnoberroter Kürbiskäfer, m; Fr. galeruque du melon, f; İng. red pumpkin beetle; Lat. Aulacophora foveicollis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aulacophora foveicollis* olan, erginleri 6,5-7 mm boyunda, kırmızı renkli olup larvaları kavun, hıyar, karpuz gibi bitkilerin köklerinde, erginleri ise yaprak, sürgün ve çiçeklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kavun nekrotik benek virüsü (*Fr. virus de la tache nécrotique du melon, m; İng. melon necrotic spot virus; MNSV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, *Ospidium radicale* isimli chytrid fungusla taşınan, Cucurbitaceae familyasından bitkileri enfekte eden, konakçılarında nekrotik benekler, lezyonlar ve önemli ölçüde ürün kaybına neden olan karmovirüs.

kavun sineği (*Alm. vorderasiatische Melonenfliege, f; İng. Baluchistan melon fly; Lat. Myiopardalis pardalina*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının meyvesinekleri (Tephritidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Myiopardalis pardalina* olan, erginleri 7-8 mm boyunda, sarı renkli, üzerleri siyah benekli olup larvaları kavun, karpuz, acur gibi bitkilerin meyvelerinde beslenerek bunlara zarar veren böcek türü.

kavunağacı halkalı leke virüsü (*Alm. Papayaringfleckvirus, n; Fr. virus des taches en anneaux du papayer, m; İng. papaya ringspot virus; PRSV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve kalıcı şekilde pek çok yaprakbiti türü ile taşınan, başta kavunağacı olmak üzere Cucurbitaceae familyasındaki bitkileri enfekte eden, konakçılarında beneklenme, yapraklarda distorsiyon, halkalı lekeler, cüceleşme, meyve tutumunda azalma şeklinde belirtiler oluşturan potyvirus.

kavunağacı mozaik virüsü (*Alm. Papayamosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque du papayer, m; İng. papaya mosaic virus; PapMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, vektörü bilinmeyen, bilinen tek doğal konakçısı olan kavunağacında yapraklarda mozaik ve cüceleşme belirtilerine neden olan poteksvirus.

kavuz (*Alm. Spetze, f; Fr. glume, f; İng. glume; husk*) **1. gıda.** Buğdaygillerin başağında, başakçıkları veya çiçeği saran kabuk. **2. tar.** Meyve veya tohumların üzerini örten kısımların ayrılıp toplanmasıyla elde edilen, bitki dokularındaki hücre duvarları, lignin, kütin ve silis birikmesi sebebiyle parçalanamayan veya çok zor parçalanılan, ham selüloz bakımından zengin olduklarından yem ve besleme değeri düşük, sindirilebilirliği düşük olduğundan gevişgetirenler ve atlar için ancak dolgu yemi olarak kullanılan, kalitesiz kaba yem.

kavuzlu buğday (*Alm. Dinkel, m; Schwabenkorn, m; Spelt, m; Spelz, m; Fr. épeautre, m; İng. dinkel wheat; Emmer wheat; hulled wheat; spelt; Lat. T. aestivum ssp. spelta*) **tar.** Ekmeklik buğdayların (*T.aestivum L.*) kavuzlu kültür formu, bir çeşit yabanisi.

kaydi para (*Alm. Buchgeld, n; Depositengeld, n; Girageld, n; Fr. monnaie scripturale, f; İng. deposit money*) **tar.** Temel alınan kaynak bankadaki mevduat olmak üzere, ekonominin çarklarında kaydı olan ve çek ile ödenen vadesiz mevduat.

kayık biçimli (*Alm. kahnförmig; navikular; Fr. naviculaire; İng. navicular*) **tar.** Kayık şeklinde görünümüne sahip ve parankima dokusu içerisinde yer alan fungal yataklar, spor ya da leke şekli; eşanlam: naviküler.

kayın hortumluböceği (*Alm. Buchenspringrüssler, m; Fr. orcheste danseur, f; orcheste du hêtre, f; Lat. Orchestes fagi*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Orchestes fagi* olan, erginleri 2-2,8 mm boyunda, siyah veya koyu kahverengi olup erginleri ve larvaları kayın, huş gibi bitkilerin yaprak ve tomurcuklarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kayın süslüböceği (*Alm. Laubholz-Prachtkäfer; Buchenprachtkäfer, m; İng. beech splendor beetle; Lat. Agrilus viridis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus viridis* olan, yeşilimsi mavi, bronzumsu siyah renklerde ve 5-9 mm boyundaki erginleri kayın, kızılâğaç, huş, kestane, fındık, söğüt ve ıhlamur ağaçlarının yapraklarıyla, larvaları ise dal ve gövdede galeriler açarak beslenen böcek türü.

kayın yaprak süslübiti (*Fr. puceron des feuilles de hêtre, m; puceron laineux du hêtre, m; İng. woolly beech aphid; Lat. Phyllaphis fagi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phyllaphis fagi* olan, erginleri 2,5 mm boyunda, soluk sarıdan açık yeşile kadar değişen renklerde, vücudu mavimsi beyaz iplikçiklerle örtülü, ergin ve nimfleri kayın, meşe ve kızılâğaç yapraklarının alt yüzünde beslenerek bunlara zarar veren böcek türü.

kayın yaprak yumrusineği (*Alm. Buchenblattgallmücke, f; Fr. cécidomye du hêtre, f; İng. beech gall midge; Lat. Mikiola fagi*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ursinekleri (Cecidomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Mikiola fagi* olan, erginleri 5-10 mm boyunda, yeşilimsi kırmızı renkli, larvaları kayın yapraklarında beslenen böcek türü.

kayın yaprakbükücüsü (*Alm. schwarzer Birkenblattroller, m; İng. birch leaf-rolling weevil; birch leaf roller; Lat. Deporaus betulae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakoyucu hortumluböcekler (Rhynchitidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Deporaus betulae* olan, erginleri siyah renkli, -2,5-4 mm boyunda, gürgen, kayın, huş, kızılâğaç, kavak ve fındıklarda yaprakları S şeklinde keserek büken böcek türü.

kayısı tar. 1. (*Alm. Aprikose, f; Fr. abricotier, m; İng. apricot; Lat. Prunus armeniaca*) Gülgiller (Rosaceae) familyası üyesi, yaprağını döken, 8-12 metre arasında boylanabilen, çiçekleri erselik, ilkbaharda yapraktan önce çiçekleri açan meyve ağacı türü; eşanlam: kayısı ağacı. 2. (*Alm. Aprikose, f; Fr. abricot, m; İng. apricot*) Kayısı ağacının, sarımsı-turuncu renkte, 1,5-2,5 cm boylarında, dalında yeme olumuna gelen, soğuklama ihtiyacı düşük, sert çekirdekli meyvesi.

kayısı çekirdekkurdu (*Lat. Eurytoma schreineri*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının genişantenli arılar (Eurytomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eurytoma schreineri* olan, erginleri 4-6 mm boyunda, siyah renkli, larvaları kayısı ve erik meyveleri ile beslenerek zarara yol açan ve meyve dökümlerine yol açan böcek türü.

kayısı çiçekseveni (*Lat. Anthaxia kiesenwetteri*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia kiesenwetteri* olan, erginleri 6-6,7 mm boyunda, siyahımsı koyu kahverengi, ergin ve larvaları kayısı bitkileriyle beslenen böcek türü.

kayısı çil hastalığı (*Alm. Schrotschusskrankheit, f; Fr. criblure à coryneum, f; maladie criblée, f; İng. coryneum blight; shot hole disease; shothole blight*) **tar.** Daha çok kayısılarda olmak üzere sert çekirdekli meyve ağaçlarında görülen, meyvelerinde yuvarlak, koyu renkli lekeler oluşturan, yapraklarda ise mermi deliği olarak adlandırılan belirtilere yol açan *Wilsonomyces carpophilus* (*Stigmia carpophila* anamorph) adlı fungusun oluşturduğu hastalık; eşanlam: yaprakdelen hastalığı.

kayısı maymuncuğu (*Lat. Otiorynchus nefandus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Otiorynchus nefandus* olan, erginleri 5,9-8,3 mm boyunda, siyah renkli, ergin ve larvaları kayısı, meşe, armut gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kaymak bağlama (Alm. Bodenverkrustung, f; Fr. encroûtement du sol, m; İng. soil capping; soil crusting) **tar.** Yavaş kuruyan ve geç tava gelen hafif killi topraklarda yağmur veya sulama sonrası kaymak tabakasının oluşumu.

kaymak kırma (Fr. briser la croûte du sol; İng. breaking up a soil crust) **tar.** Kaymak bağlamış toprağın çimlenen fidelerin toprak yüzüne çıkabilmesi için hafif toprak işleme aletleri ile işlenmesi ve toprak sertliğinin giderilmesi.

kaymak tabakası (Fr. croûte du sol, f; İng. soil cap; soil crust) **tar.** Havalanma ve ısı tutma özelliği zayıf olan, yavaş kuruyan ve geç tava gelen hafif killi topraklarda yağmur veya sulama sonrası oluşan, tohumların çimlenip cücüklenen fidelerinin bu sertleşmeden dolayı yüzeye çıkamadığı, sert ve geçirimsiz tabaka.

kayromon (Alm. Kairomon, m; Fr. kairomone, f; İng. kairomone) **tar.** Bir bitki, mantar, hayvan ya da bakteri gibi organizmalar tarafından üretilen, üretici canlıya herhangi bir yarar sağlamayan ancak alıcı canlıda olumlu bir davranış değişikliğine yol açan, bu canlının avını ya da konakçısını bulmasında rolü olan, hava, su ya da toprağa salınıp özel sinyaller yayan kimyasal salgılar.

kaz (Alm. Gans, f; Fr. oie, f; İng. goose) **tar.** Anatidae familyasının Anser cinsi içerisinde yer alan, kuluçka süresi 28-32 gün olan ve başlıca et, yağ, karaciğer ve tüy verimi için yetiştirilen evcil bir su kanatlısı türü.

kaza sigortası (Alm. Unfallversicherung, f; Fr. assurance accident, f; assurance contre les accidents corporels, f; İng. accident insurance) **tar.** Sigortalı kişinin, karşılaştığı herhangi bir kaza veya hasar karşısında, uğradığı zararını veya hasarını karşılayan sigorta.

kazayağı mozaik virüsü (Fr. virus de la mosaïque du chénopode, m; İng. SoMV; sowbane mosaic virus) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve Liriomyza langei (Diptera: Agromyzidae), Circulifer tenellus (Hemiptera, Cicadellidae), Halticus citri (Hemiptera: Miridae) ve Myzus persicae (Heteroptera: Aphididae) gibi farklı böceklerle taşınan, kazayağı (Chenopodium spp.) türlerini enfekte eden, konakçılarında klorotik beneklenmeye neden olan sobemovirüs.

kazıcı bacak (Alm. Grabbein, n; Fr. jambe foussieur, f; İng. fossorial leg) **tar.** Bütün bacak segmentlerinin kalın ve kuvvetli yapıda olduğu, özellikle genişlemiş olan tibiyanın alt yüzünde bulunan dört büyük diş aracılığıyla bir kürek görevi gördüğü, tarsusun ilk iki segmentinin kuvvetli ve geniş olmasıyla birlikte son üç segmentinin normal yapıda olduğu, en tipik örneği danaburnunda (Gryllotalpa gryllotalpa) görülen, toprakta kazmaya ve galeri açmaya elverişli böcek bacağı tipi.

kazıcı tahtakuruları (Alm. Erdwanzen, pl; Fr. cydnidés, pl; İng. burrower bugs; burrowing bugs; Lat. Cydnidae) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, oval şekilli, parlak siyah renkli, kazıcı ön bacaklara sahip, taş altı, toprak içi, çayır bitkilerinin kökleri çevresinde bulunup bitki kökleri ve hayvansal maddelerle beslenen türleri içeren familya.

kazteresi mozaik virüsü (Fr. virus de la mosaïque de l'arabette, m; İng. Arabis mosaic virus; ArMV) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, ahududu, çilek, hıyar, marul, kereviz, uçkun gibi pek çok konakçısı olan, özsu ile ve Xiphinema diversicaudatum (Nematoda: Dorylaimoidea) ile taşınan, konakçılarında mozaik, sararma, kıvrıcılık, cücelik, beneklenme, nekroz ve sarı ağ şeklinde belirtiler oluşturan nepovirüs.

keçeli kayın koşnili (Alm. Buchenwolllaus, f; Buchenwollschildlaus, f; Fr. cochenille du hêtre, f; kermès du hêtre, m; İng. beech coccus; beech scale; woolly beech scale; Lat. Cryptococcus fagisuga) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının keçelikoşniller (Eriococcidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Cryptococcus fagisuga olan, dişileri 1 mm çapında, sarı renkte, vücut üzeri keçe şeklinde ince beyaz uzantılarla örtülü olup ergin ve nimfleri kayın ağaçlarında beslenen böcek türü.

keçelikoşniller (Fr. ériococcidés; İng. eriococcids; felt scales; Lat. Eriococcidae) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, dişileri uzunca oval, hafif şişkin vücutlu, üzeri keçeye benzeyen bir yapıyla örtülü, genellikle orman ağaç ve fidanlarında beslenen türleri içeren ve en bilinen türü karaağaç koşnili (Gossyparia spuria) olan familya.

keçi (Alm. Hausziege, f; Fr. chèvre domestique, m; İng. domestic goat; Lat. Capra aegagrus hircus; Capra hircus) **tar.** Çift tırnaklılar (Artiodactyla) takımının, Caprinae alt familyasının, Capra cinsinin, Capra hircus türüne giren ve eti, sütü, lifi ve derisi için yetiştirilen her yaş ve cinsiyetteki keçiler.

keçi eti (*Alm. Ziegenfleisch, n; Fr. viande de chèvre, f; İng. chevon; goat meat*) **tar.** Ergin keçilerden elde edilen, protein içeriği bakımından koyun ve sığır etine benzemekle beraber yağ içeriği %50-65 düzeyinde daha düşük olan kırmızı renkteki et.

keçi kaba kılı (*Alm. raues Ziegenhaar; Fr. poil de chèvre rugueuse; İng. goat coarse hair*) **tar.** Ankara keçisi dışındaki keçi ırklarında derideki primer foliküller tarafından üretilen, incelikleri 50-200 mikrometre arasında değişen uzun ve kaba liflere verilen isim.

keçi sütü (*Alm. Ziegenmilch, f; Fr. lait de chèvre, m; İng. goat milk*) **tar.** Keçiden elde edilen, bileşimindeki proteinli maddelerin yaklaşık %75'i kazeinden oluştuğu için kazeinli sütler gurubuna dahil, yağ küreciklerinin küçük olması ve yağ ve proteinin daha homojen bir dağılım göstermesi nedeniyle sindirimi kolay, A vitamini bakımından diğer sütlerle oranla iki-üç kat daha zengin, fazla miktarda fosfat içeren fakat başta B12 vitamini olmak üzere bazı vitaminler ile mangan ve demir bakımından fakir olan süt tipi.

keçi yetiştiriciliği (*Alm. Ziegenzucht, f; Fr. élevage de chèvres, m; İng. capriculture; goat breeding; goat husbandry*) **tar.** Geleneksel ve endüstriyel amaçlar ile yapılan keçi üretimi.

keçiboğan çiçekseveni (*Lat. Anthaxia myrmidon*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia myrmidon* olan, erginleri 2,5-6,1 mm boyunda, göğüs mavimsi yeşil, kanatlarının birleşim yeri yeşil diğer kısımları koyu pembemsi kırmızı, ergin ve larvaları keçiboğan, erguvan, hayıt gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

keçiboynuzu çiçekseveni (*Lat. Anthaxia cichorii*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia cichorii* olan, 5-6,5 mm boyunda, göğsü metalik mavimsi, kanatları metalik morumsu renkteki erginleri kiraz, mahlep, elma, incir, erik, armut ve zakkum bitkilerinin çiçekleriyle, larvaları genç bitkilerin gövde ve dallarında tüneller açarak beslenen böcek türü.

keçiyolu (*Alm. Fußsteig, m; Wanderweg, m; Fr. sentier, m; İng. trail*) **tar.** Genellikle yüksek ve engebeli yerlerde bulunan, taşıtların geçmesine elverişli olmayan, ancak bir kişinin geçebileceği dağ yolu.

kedi piresi (*Alm. Kattenfloh, m; Fr. puce du chat, f; İng. cat flea; Lat. Ctenocephalides felis*) **tar.** Pireler (Siphonaptera) takımının gerçek pireler (Pulicidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ctenocephalides felis* olan, erginleri 1-2 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, kedi, sığır, sığır ve insanlarda sokup emerek beslenen, kaşıntı ve gelişme geriliğine neden olan böcek türü.

kekik uzun tahtakurusu (*Lat. Nysius thymi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Nysius thymi* olan, erginleri 3-4 mm boyunda, kahverengi, üzeri koyu siyah desenli, ergin ve nimfleri kültür kekiki ve yabancı kekik gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

keklik (*Alm. Rebhuhn; Fr. perdrix, m; İng. partridge*) **tar.** Sülüngiller (Phasianidae) familyasının, Alectoris cinsinin içerisinde yer alan, kuluçka süresi 23-24 gün olan ve başlıca et verimi, doğal ve avlak alanlara stok takviyesi amacıyla yetiştirilen yarı evcil bir kanatlı hayvan türü.

kelat (*Alm. Chelat, n; Fr. chélate, m; İng. chelate*) **tar.** Akrep ve özellikle Mesostigmata ve Metastigmata taksonu içinde yer alan avcı akaralarda pedipalpusun ya da keliserinin avını yakalamak amacıyla kullanılan kesici dişli yapıda olan uç kısmı.

kelebek bezelyesi sarı damar virüsü (*İng. clitoria yellow vein virus; CYVV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, vektörü bilinmeyen, Papilionaceae familyasından pek çok bitkiyi hastalandıran, damarlarda sararma, koyu yeşil beneklenme şeklinde belirtiler oluşturan timovirüs.

kelebekler (*Alm. Schmetterlinge, pl; Fr. papillons, pl; İng. butterflies; moths; Lat. Lepidoptera*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, pullarla kaplı iki çift kanada sahip, vücutları pul ya da sık tüylerle kaplı, ağız parçaları erginlerde emici, larvalarda ısırıcı çiğneyici özellik gösteren, genellikle bitkilerle beslenen türleri içeren, bilimsel adı Lepidoptera olan takım; eşanlam: pulkanatlılar.

kelebeksi bitkipireleri (*İng. ricaniid planthoppers; Lat. Ricaniidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, erginleri kelebeğe benzer görünümde, ergin ve nimfleri bitkilerle beslenen türleri içeren familya.

kelebeksi hayıt bitkipiresi (*Lat. Ricania hedenborgi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kelebeksi bitkipireleri (Ricanidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ricania hedenborgi* olan, erginleri kelebeğe benzer görünümde, 6-8 mm boyunda, ergin ve nimfleri hayıt ve çalılarla beslenen böcek türü.

keliser (*Alm. Chelicere, f; Fr. chélicère, f; İng. chelicera*) **tar.** Akar, kene ve örümceklerde, prozoma (örümcek ve akreplerde) ya da gnatozoma (kenelerde) denilen bölümde yer alan, ağız parçalarının ana kısmını oluşturan ucu sivri diken, kısıkaç ve/veya çengel biçimli, pedipalpusla beraber besini kavramak, kesmek ya da sokup emmek için kullanılan, özellikle örümceklerde konakçıya zehir enjekte eden sivri uzantılar.

kelisera çengeli (*İng. cheliceral hook*) **tar.** Mesostigmata alt takımında bulunan akarların keliserasının dişli kısmına karşılık gelen çengel şeklinde uç kısmı.

keliserliler (*Alm. Kieferklaenträger, m; Chelicerate, pl; Fühlerlose, pl; Fr. chélicérates, pl; chélicérés, pl; İng. Chelicerata; Lat. Chelicerata*) **tar.** Yengeç, akrep, kırmızıörümcekler, deniz örümceklerinin yer aldığı Arthropoda şubesinde bulunan, beslenme organları kelisera olan, 77.000 tanımlanmış türü bilinen ve 500.000'e yakın henüz tanımlanmamış türü olduğu tahmin edilen, deniz ve karalarda yaşayan büyük bir alttakson.

Kemalpaşa genişantenli arısı (*Lat. Eurytoma kemalpasensis*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının genişantenli arılar (Eurytomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eurytoma kemalpasensis* olan, erginleri 2,8 mm boyunda, siyah renkli, meyve yazıcıböceği (*Scolytus rugulosus*)'nin larvalarıyla beslenen, Kemalpaşa'dan toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan asalak böcek türü.

kemer aşısı (*Fr. emplaçage, m; greffage en placage, m; İng. inarching*) **tar.** Kökleri zarar görmüş ağaçların kurtarılması için yanına dikilerek yetiştirilen bir veya daha fazla sayıda çöğür veya köklendirilmiş çeliğin ana gövde üzerinde kabuk altına takılması ve çoğunlukla çivilenerek aşılması.

kemikleşme (*Alm. Verknöcherung, f; Fr. ossification, f; İng. ossification*) **tar.** 1. Olgunlaşmayla birlikte kemik gelişiminin ortaya çıkması. 2. Sertleşerek kemik dokusu niteliği kazanma; eşanlam: osifikasyon.

kemikli balıklar (*Alm. Knochenfische, pl; Fr. ostéichthyens, pl; İng. bony fishes; Lat. Osteichtyes*) **tar.** Çeneli balıklar üst sınıfına ait, iskeletleri kemik olan, solungaç kapakları, deriden türevlenen pulları ve yüzgeçlerinde yumuşak veya sert ışınları olan balıklar.

kemirici yumuşakböcek (*Alm. weicher Nagekäfer; Pochkäfer, m; Fr. vrilette molle, f; İng. bark borer beetle; Lat. Ernobius mollis; pine bark anobiid*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tosvuran böcekler (Anobiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ernobius mollis* olan, erginleri açık kırmızımsı renkte, 3-7 mm boyunda, larvaları karaçam, kızılçam ve köknar ağaçlarının uç sürgünlerinde açtıkları galeriler içinde gelişen böcek türü.

kemoterapik indeks (*Alm. chemotherapeutischer Index; Fr. indice chimiothérapeutique, m; İng. chemotherapeutic index*) **tar.** 1. Kemoterapide kullanılan bir kimyasal maddenin yararlı olan en küçük dozun, zararlı olmaya başladığı en yüksek doza oranı. 2. Tarımda, bir pestisitinin patojeni öldürdüğü en düşük dozun, ilacın bitkiye zarar vermeye başladığı doza oranı.

kenar betonu (*İng. concrete curbing*) **tar.** Durak ile servis yolunu ayırmak, duraklarda bulunan yataklık malzemenin servis yoluna dökülmesini önlemek, yataklık kullanımını azaltmak, sığırlarda temizliği artırmak ve gübrenin durak dışında kalmasını sağlamak amacıyla durak ile servis yolu arasında 10-15 cm genişliğinde ve 20-30 cm yüksekliğinde betonarme biçimindeki yükselti.

kenarıdişli tohumböceği (*Lat. Bruchus emarginatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchus emarginatus* olan, erginleri 3,5-4 mm boyunda, siyah renkli, beyaz benekli ve üzeri kıllı olup ergin ve larvaları bezelye, nohut, mürdümük gibi bitkilerin tohumlarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kenarlı yaprakbiti (*Lat. Forda marginata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Forda marginata* olan, erginleri 1,7-3,1 mm boyunda, sarımsı kahverengi, ergin ve nimfleri otsu bitkilerin köklerinde ve antepfıstıklarında beslenen, ur oluşturabilen böcek türü.

kendi kendine cinsel doyum (*Alm. Masturbation, f; Selbstbefriedigung, f; Fr. masturbation, f; İng. masturbation*) **tar.** Erkek memelilerin kendi kendine ereksiyon ve ejakülasyon yapma durumu; eşanlam: masturbasyon, özdoyum.

kendigelen (Alm. Ausfallpflanze, f; Durchwuchspflanze, f; Fr. pousse spontanée; repousse spontanée; sauvageon, m; İng. volunteer; volunteer plant) **tar.** Bir önceki üründen tarlada kalan tohumlardan oluşan, kendiliğinden çıkan bitki.

kendileme (Alm. Selbstung, f; Fr. autofécondation, f; İng. self fertilization; selfing) **tar.** Yabancı döllen bitkilerde dışarıdan etki ile bitkinin kendisinin veya genetik yakınının (yumurta hücresiyle aynı genotipik yapıya sahip) çiçektozu ile döllenmesinin sağlanması.

kendilenmiş döl (Fr. descendance auto-fécondée; İng. self-fertilized progeny) **tar.** Yabancı dölenen bitkilerde dışarıdan etki ile bitkinin kendisinin veya genetik yakınının (yumurta hücresiyle aynı genotipik yapıya sahip) çiçektozuyla döllenmesinin sağlanması sonucunda elde edilen döl.

kendiliğinden ovulasyon (Alm. Spontaneisprung, m; Fr. ovulation spontanée, f; İng. spontaneous ovulation) **tar.** Servikal ve/veya vajinal uyarım gibi herhangi bir dış uyarım olmaksızın kendiliğinden meydana gelen ovulasyon tipi.

kendine döllenme 1. (Alm. Autogamie, f; Fr. autogamie, f; İng. autogamy) **orm.** Aynı çiçek üzerindeki yumurtanın çiçektozu ile dış bir etken olmadan birleşmesi sonucu gerçekleşen eşeyssel çoğalma. **2.** (Alm. Selbstbefruchtung, f; Fr. autopollinisation, f; İng. autogamy; self pollinisation) **tar.** Bir bitkinin kendisinin veya kardeşinin (yumurta hücresi ile aynı genotipik yapıya sahip) çiçektozuyla döllenmesi; eşanlam: kendilenme.

kendine uyumsuzluk (Alm. Selbstinkompatibilität, f; Fr. auto-incompatibilité, f; İng. self incompatibility) **tar.** Bir bitkinin çiçektozlarının kendi dişi çiçeklerini veya aynı çeşide ait diğer bitkilerin dişi çiçeklerini döleyememesi.

kendir küspesi (Alm. Hanfschrot, m; Fr. torteau de chanvre, m; tourteau de chènevis, m; İng. hemp meal) **tar.** Üretildiği yere, kabuklu veya kabuksuz oluşuna ve yağ çıkarma yöntemine göre besin maddesi kompozisyonu değişen, %26-%35 civarında ham protein içeren, ham selülozu yüksek, özellikle besi sığır ve koyunlarına yedirilmesi önerilen, gebe hayvanlarda yavru atmaya neden olabileceğinden önerilmeyen, fazlası sütün tadını bozan ve tereyağını yumuşatan, daha çok gevişgetiren hayvanların beslenmesinde kullanımı önerilen yağ sanayi kalıntısı; eşanlam: kenevir küspesi.

kene (Alm. Zecke, f; Fr. tique, f; İng. tick; Lat. Acarina) **tar.** Eklembacaklılar taksonunda, örümceğimsiler (Arachnida) sınıfında Metastigmata alttakımında yer alan, Ixodidae (sert keneler) ve Argasidae (yumuşak keneler) olmak üzere iki familyası olan, bacaklarının ucundaki çengeller ve vantuzlar aracılığıyla konakçılarının derilerine yapışan, kanlarını emerek zararlı olan, tam başkalaşım geçiren, yaşam döngülerini yumurta, larva, nimf ve ergin olarak tamamlayan, sivrisineklerden sonra insan ve hayvan hastalıklarının taşınmasında rol oynayan, Kırım Kongo kanamalı ateşi, Lyme hastalığı, Q humması, Kayalık Dağlar humması, ansefalitler vb. çok sayıda hastalığın vektörleri olan, sürüngenler, kuşlar, memeliler ve kurbağalar olmak üzere omurgalılarda zorunlu parazit olan zorunlu dışparazit araknitler; eşanlam: sakırğa.

kene felci (Alm. Zeckenlähmung, f; Fr. paralysie des tiques, f; İng. tick paralysis) **tar.** Kenelerin, insan, sığır, köpek ve diğer omurgalı konakçılarını sokup emmeleri sürecinde tükürük salgılarını akıtması ve bu toksinin yarattığı reaksiyonla konakçıda sinirsel iletimin bozulması sonucu, kasları uyuşan konakçının hareket etmesini ve duyu almasını engelleyen ve nadiren de solunum felcine bağlı ölüm görülen hastalık.

kenet bağlantısı (Alm. Schnalle, f; Fr. anse d'anastomose, f; İng. clamp connection) **tar.** Dikaryotik hücre çekirdeklerinde mitoz bölünmeyle eş zamanlı olarak meydana gelen aynı hifin bitişik iki hücrelerini birbirine bağlayan ve çekirdek bölünmesiyle meydana gelen, yavru çekirdeklerin birisinin öbür hücredeki farklı çekirdeğin yanına geçmesini sağlayan kısa hifal dal.

kenevir (Alm. Hanf, m; Fr. chanvre, m; İng. hemp; Lat. Cannabis sativa) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının ısırangiller (Urticales) takımının kenevirgiller (Cannabinaceae) familyasının Cannabis cinsinin C. sativa L. n=10 türü olan, yaprakları parçalı ve kenarları testere dişli, kökleri kazık, erkek ve dişi çiçekleri ayrı bitkilerde bulunan, odunsu gövde kabuğunun lifleri dokumacılıkta kullanılan, dişi çiçek ön yapraklarından esrar elde edilen, tohumlarında önemli oranda kuruyan yağ bulunan yıllık ve odunsu bitkiler; eşanlam: kendir.

kenevir tripsi (Alm. Frühjahrsackerblasenfuss, m; Kohlrübenblasenfuss, m; İng. cabbage thrips; field thrips; Lat. Thrips angusticeps) **tar.** Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Thrips angusticeps olan, erginleri 1-1,3 mm boyunda, ergin ve nimfleri kenevir, lahanagiller ve buğdaygil bitkilerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kenevir yaprakbiti (*Alm. Hanfblattlaus, f; Fr. puceron du chanvre, m; İng. bhang aphid; hemp aphid; Lat. Phorodon cannabis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phorodon cannabis* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, çok açık yeşil renkli, ergin ve nimfleri kenevir bitkisinin yaprak ve sürgünlerinde beslenen böcek türü.

kepek (*Alm. Kleie, f; Fr. son, m; İng. bran; miller's bran*) **tar.** Un üretiminde yan ürün olarak ortaya çıkan, pirinç, mısır, yulaf, buğday, arpa ve darı gibi tahılların öğütülmesi sırasında elekten geçirilmesiyle elek üzerinde kalan, nişasta, protein, vitamin, mineral içerikleri genelde zengin, hayvanların sindirebildiği ve zengin bir besin kaynağını oluşturan, tahıl tanelerinin pul şeklindeki dış kabukları.

keratinleşme (*Alm. Keratinisierung, f; Verhornung, f; Fr. kératinisation, f; İng. keratinisation; keratinization*) **tar.** Epidermis, lif, tüy, sperm baş bölgesi, tırnak ve boynuz gibi doku ve organlarda keratin hücreleri içerisinde yüksek düzeydeki disülfid çapraz bağları yoluyla çözünür olmayan keratin proteinlerinin gelişimi ve birikimi süreci; eşanlam: keratinizasyon.

kerevit vebası (*Alm. Aphanomycose, f; Krebspest, n; Fr. aphanomycose, f; peste de l'écrevisse, f; İng. aphanomycosis of crayfish; crayfish plague*) **tar.** Kerevitlerde etkeni *Aphanomyces astaci* olan, eklemelere ve eklem derilerine yerleşerek felce neden olan bulaşıcı ve öldürücü olabilen mantar hastalığı.

kereviz mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque du céleri, m; İng. celery mosaic virus; CeMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve pek çok yaprakbiti türü ile taşınan, başta kereviz, kişniş ve maydanoz olmak üzere sadece Umbelliferae familyasının belli üyelerini hastalandıran, konakçılarında yapraklarda beneklenmeler, oluşum kusurları, genç yapraklarda daralma, bükülme, cüceleşme, yaprak şekli bozukluğu gibi belirtiler oluşturan potivirüs.

kerevizsineği (*Alm. Sellerieflye, f; Fr. mouche du céleri, f; İng. celery fly; Lat. Philophylla heraclei*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının meyvesinekleri (Tephritidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Philophylla heraclei* olan, erginleri 5-6 mm boyunda, siyah renkli, başı sarımsı, ergin ve larvaları kereviz ve maydanozgillerin yapraklarında tünel açarak beslenen ve bunların kurummasına yol açan böcek türü.

kesecik (*Alm. Bläschen, n; Vesikel, n; Fr. vésicule, f; İng. vesicle*) **1. biyom.** 1. Hücre içerisinde iki katmanlı lipit yapıyla ayrılan küçük bölme; eşanlam: vezikül. 2. İçerisinde seröz sıvı bulunan kabarcık, küçük bir kese veya torba biçimindeki deri ve mukoza yapısı; eşanlam: küçük kese. **2. tar.** Zoospor oluşturan funguslarda görülen, çimlenmiş oosporların çim borusu ucunda oluşan ve zoosporların içinde bulunduğu ince balon şeklindeki yapı.

kesek (*Alm. Ackerscholle, f; Erdklumpen, m; Fr. motte, f; grumeau, m; İng. clod*) **tar.** Ağır tavlı toprakların pulluk veya benzeri toprak işleme aletleriyle sürülmesi sonucu oluşan ve tohum yatağı hazırlama öncesi parçalanması gereken, suya az dayanıklı toprak kümeleri.

keseli galerigüveleri (*Alm. Miniersackmotten, pl; İng. leafcutter moths; Lat. Incurvariidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, bitki yapraklarında tünel açarak beslenen larvalara sahip böcek türlerini içeren ailesi.

kesik otlatma (*Alm. zwischenzeitliche Beweidung; Fr. pâturage intermittent; İng. intermittent grazing*) **tar.** Bir meranın devamlı bir şekilde otlatılmayarak bitkilere dinlenme ve büyüme olanağının verilmesi şeklinde yapılan otlatma sistemi.

kesikkanatlılar (*Alm. Stutzkäfer, pl; Fr. histers, pl; İng. clown beetles; hister beetles; Lat. Histeridae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginlerinin kantlarının uç kısmı kesik yapıda olan, ergin ve larvaları çürüyen bitkiler, leşler ve dışkıları üzerinde yaşayan, avcı özellik gösteren, tehlike anında ölü taklidi yapan türleri içeren ailesi.

kesim (*Alm. Schlachten, n; Fr. abattage, m; İng. slaughter*) **tar.** Hayvanlarda gırtlığın nefes borusuyla birleştiği yerden ve başta gırtlak olmak üzere boyun omurlarına kadar bütün dokuların ve damarların bıçakla kesilmesi işlemi.

kesim kaybı (*Alm. Ausschachtungsverlust, m; Schlachtsverlust, m; Fr. perte à l'abattage, f; İng. loss at slaughter*) **tar.** Memeli çiftlik hayvanının kesim öncesi canlı ağırlığı ile karkas ağırlığı arasındaki farkın, kesim öncesi canlı ağırlığa oranı.

kesimhane (Alm. *Schlachthof*, m; Fr. *abattoir*, m; İng. *slaughterhouse*) **tar.** Kasaplık hayvanların et elde etmek amacıyla kesildikleri yer; eşanlam: mezbaha, kesimevi.

kesimhane ağırlığı (Alm. *Schlachthofgewicht*, n; Fr. *poids de l'abattoir*, m; İng. *slaughter house weight*) **tar.** Hayvanın en az 12 saatlik bir açlık devresinden sonra ve kesimden hemen önce tespit edilen canlı ağırlığı; eşanlam: mezbaha ağırlığı.

keski demiri (Alm. *Sech*, n; Fr. *coutre*, m; İng. *plough coulter*) **tar.** Toprağı düşey bir düzlem üzerinde kesen ve elde edilen toprak şeridini çığ tarafından ayıran bir pulluk organı.

keski solungaçlılar (Alm. *Plattenkiemer*, pl; Fr. *elasmobranchii*, pl; İng. *elasmobranches*; Lat. *Elasmobranchii*) **tar.** Kıkırdaklı balıklar sınıfından bir alt sınıf olup vatoz ve köpek balıklarını içine alan, solungaçları 5-7 çift arasında ve her birinin bir yarık içinde olduğu, erkeklerin genellikle karın yüzgeçlerinde bir çift miksopterygiumu bulunan balıklar.

kestane hortumluböceği (Alm. *Esskastanienbohrer*, m; Fr. *balanin de châtaignes*, m; *charançon des châtaignes*, m; İng. *chestnut weevil*; Lat. *Curculio elephas*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Curculio elephas* olan, erginleri 6-10,5 mm boyunda, gri-sarı ve kırmızımsı renkte, ince uzun hortumlu olup larvası kestane meyvelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kestane içkurdu (Alm. *Eichenwickler*, m; *späte Kastanienwickler*, m; Fr. *carpocapse des châtaignes*, m; İng. *acorn moth*; *chestnut tortrix*; Lat. *Cydia splendana*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüklenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cydia splendana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 14-22 mm, grimsi kahverengi, larvaları kestane meyvelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kestane kabağı (Alm. *Kürbis*, m; *Plutzer*, m; Fr. *citrouille*, f; İng. *pumpkin*; Lat. *Cucurbita maxima*) **tar.** Kabakgiller (Cucurbitaceae) familyasına dahil olan, sarımsı ve sürünücü özellikte olan, kalın ve sert, düz veya oluklu, gümüşü renkte kabağa sahip, iri meyveleri olan (2-12 kg), olgunlukta meyve eti sarı veya turuncu tonlarında olan, çoğunlukla pişirilerek tatlı ve yemek yapımında kullanılan, sıcak iklimden hoşlanan sebze türü.

kestane kanseri (Alm. *Kastanienrindenkrebs*, m; *Kastaniensterben*, n; Fr. *brûlure du châtaignier*, f; *chancre du châtaignier*, m; İng. *chestnut canker*; *chestnut bark disease*; *chestnut blight*) **tar.** Kestane dallarında ve gövdelerinde kabuk ölümleri (kanseri) oluşturarak ağaçların uçtan itibaren geriye doğru kurumasına yol açan, *Cryphonectria parasitica* adlı fungusun neden olduğu kestane üretimini tehdit eden bir hasta.

kestane mürekkep hastalığı (Alm. *Tintenkrankheit der Kastanie*, f; Fr. *maladie de l'encre du châtaignier*, f; İng. *ink disease in chestnut*) **tar.** Kestane ağaçlarının kökboğazını çürüterek bazen koyu mavi renkte akıntılara yol açan, kestaneleri kurutan, çoğunlukla *Phytophthora cambivora*, ama bunun yanında *P. cinnamomi* gibi diğer türlerin de katıldığı fungal hastalık.

kestane süslüböceği (Lat. *Agrilus laticornis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus laticornis* olan, 4,2-6,2 mm boyunda, yeşilimsi bronz renkli erginleri kestane, fındık ve meşe ağaçlarının yapraklarıyla, larvaları ise dallarında galeriler açarak beslenen böcek türü.

kestane taklaböceği (Lat. *Melanotus castanipes*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Melanotus castanipes* olan, erginleri 14-15 mm boyunda, parlak siyah, vücudunun üzeri gri renkli uzun tüylerle kaplı, kozalaklı ağaç ormanlarında bulunan ve kestane ağaçlarında beslenen böcek türü.

kestane urarısı (Alm. *Japanische Esskastanien-Gallwespe*, f; *Kastaniengallwespe*, f; Fr. *chalcide du châtaignier*, m; *cynips du châtaignier*, m; İng. *Asian chestnut gall wasp*; *chestnut gall wasp*; *Oriental chestnut gall wasp*; Lat. *Dryocosmus kuriphilus*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının urarıları (Cynipidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dryocosmus kuriphilus* olan, erginleri 2,5-3 mm boyunda, siyah renkte, larvaları kestane ağaçlarının dal ve yaprak tomurcuklarında beslenip ur oluşumuna yol açan böcek türü.

kestane yaprakbiti (Fr. *puçeron des feuilles du châtaignier*, m; İng. *sweet chestnut aphid*; Lat. *Myzocallis castanicola*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Myzocallis castanicola* olan, erginleri 2 mm boyunda, sarı ya da esmerimsi renkte, ergin ve nimfleri kestane ve meşe ağaçlarında yaprakların alt yüzünde beslenen böcek türü.

keşif incelemesi (Alm. *explorativer Überblick*; Fr. *enquête préparatoire, f; étude de reconnaissance, f*; İng. *exploratory survey; reconnaissance survey*) **1. inş.** Bir güzergâhın nerelerden geçirebileceğinin araştırılması ve seçenekler için gerekli bilgilerin elde edilmesi amacıyla önce harita üzerinde ve ardından araziye çıkmak suretiyle gerçekleştirilen çalışma; eşanlam: ön inceleme. **2. müh.** Daha sonraki ayrıntılı incelemenin öncüsü olarak hızlı ve düşük maliyetle yapılan inceleme. **3. tar.** Herhangi bir hastalık ve zararlının ülkede veya belirli bir bölgede var olup olmadığının saptanması çalışması.

Keşmir hasatı (Alm. *Ernte der Kaschmir*, f; Fr. *récolte du cashémire*, f; İng. *cashmere harvesting; harvesting of cashmere*) **tar.** Keşmir lifi üreten keçilerde ilkbahar mevsiminde sekonder foliküllerden dışarıya atılmış ve toplam lif gömleği içinde asılı olarak duran Keşmir liflerinin kırkım veya tarama uygulaması ile elde edilmesi.

Keşmir keçisi ırkı (Alm. *Kaschmirziegenrasse*, f; Fr. *race de chèvres de Cashemire*, f; İng. *Cashmere goat breed*) **tar.** Çin Lianoning, Rus Don, Moğolistan, Altay ve İran Keşmir keçisi ırkları gibi keşmir verimi ve kalitesi yüksek olan ve öncelikli olarak bu özellikleri için yetiştirilen keçi ırkları.

keten 1. (Alm. *Keten*, n; Fr. *cètène*, m; İng. *ketene*) **kim.** RR'C=C=O yapısında, bazı tepkimeler sırasında oluşan kararsız bir ara ürün. **2.** (Alm. *gemeiner Lein; Flachs*, f; Saat-Lein, m; Fr. *lin cultivé*; İng. *common flax; flax; linseed*; Lat. *Linum usitatissimum*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının *Geraniales* takımının ketengiller (*Lineceae*) familyasının *Linum* (keten) cinsinin *L. usitatissimum* L., n=30 türü, tekstil ve ilaç sanayisinde kullanılan tek yıllık bir lif ve yağ bitkisi.

keten çiçeği (Alm. *Prachtlein*, m; roter Lein, m; Fr. *lin à grandes fleurs*, m; İng. *crimson flax; flowering flax; red flax; scarlet flax*; Lat. *Linum grandiflorum*) **tar.** Ketengiller (*Linaceae*) familyasına ait, Kuzey Afrika orijinli, kolay yetişen, derin toprakları ve güneşli ortamları seven, tohumla çoğalan, tek yıllık sınırlı çiçeği.

keten güvesi (Alm. *dunkelgruener Flachserdfloh*; Fr. *altise du lin*, f; İng. *flax and linseed flea beetle; large flax flea beetle*; Lat. *Aphthona euphorbiae*) **tar.** Kınkatlılar (*Coleoptera*) takımının yaprakböcekleri (*Chrysomelidae*) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphthona euphorbiae* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, parlak mavimsi yeşil renkli olup larvaları keten bitkilerinin köklerinde, erginleri yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

keten tohumu küspesi (Alm. *Leinsamenmehle*, f; Fr. *repas de graine de lin*, m; İng. *flaxseed meal; linseed meal*) **tar.** Lifi için yetiştirilen bitkinin tohumlarından pres, ekspeller veya özütleme yöntemiyle yağı alındıktan sonra geriye kalan, ısıl işlemlerle zararlı etkisi azaltılabilen linamarin içerebilen, yağ alma yöntemine göre ham proteini %26-%40 civarında değişen, proteinin biyolojik değerini metionin ve lizin miktarlarının sınırlandırdığı, fosfor bakımından zengin, kalsiyum bakımından orta düzeyde bulunan, sindirilebilirliği %75'in üzerinde olan, hayvanlar tarafından sevilerek tüketilen, dış görünüş güzelliği sağlayan, diyetetik özelliklere sahip, daha çok gevişgetiren hayvanların beslenmesinde önerilen yağ sanayi kalıntısı.

keten yağı (*kim. beziryağı*) (Alm. *Leinöl*, n; *Leinsamenöl*, n; Fr. *huile de graines de lin*, f; *huile de lin*, f; İng. *flax oil; flaxseed oil; linseed oil*) **tar.** Keten bitkisinin (*Linum usitatissimum*) tohumlarından elde edilen, bileşiminde sıvı gliseritler (%85-90), katı gliseritler ve yağ asitleri bulunan, altın sarısı renkte, yanıcı ve hava ile temasta sertleşen, polimerleşme özelliğinden dolayı yağlıboyalarda bağlayıcı madde olarak, ahşap malzemede bitim ve lake işlemlerinde, muşamba imalinde vb. kullanılan bir yağ; eşanlam: bezir yağı.

ketencik (Alm. *Wilddotter*, m; Fr. *caméline*, f; İng. *false flax*; Lat. *Camelina sativa*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının Haçlıgiller (*Rhoadales*) takımının Turpgiller (*Crucifereae*) familyasının ketencik (*Camelina*) cinsinin *C. sativa* L., n=7, 20, 28 türü bulunan tek yıllık, otsu bir yağ bitkisi.

ketotaksi (Alm. *Chaetotaxie*, f; Fr. *chétotaxie*, f; İng. *chaetotaxy*) **tar.** Akarların sırt, karın ve bacaklarında bulunan, tanımlarında yardımcı olan setaların dizilimi ve yerleşim düzeni.

keyletit akarları (Alm. *Cheyletidae*; Fr. *Cheyletidae*; İng. *Cheyletidae*; Lat. *Cheyletidae*) **tar.** Prostigmata alttakımı içinde yer alan, 80 cinsi ve 500 tanımlanmış türü olan, tahıl, kurutulmuş meyve gibi depolanmış ürünlerde zararlı akar ve küçük böceklerin yumurtalarıyla beslenen, bazı türleri kuşlar ve memelilerde parazit olan, yaprak döküntüleri ve topraktaki biyolojik mücadelede önemli ve konakçılarında alerjiye neden olan akarlar.

kıdem tazminatı (Alm. *Abfindungsentschädigung*, f; *Trennungsgeld*, n; Fr. *indemnité de licenciement*, f; *prime de service*, m; İng. *seniority indemnity; service gratuity; severance pay*) **tar.** Belirli bir işte çalışmış olan kişiye, iş aktinin, iş kanununda belirtilmiş bulunan koşullar içeriğinde sona ermesi durumunda, işveren tarafından ödenmesi gereken para.

kıkırdaklı balıklar (Alm. Knorpelfische, pl; Fr. chondrichthyens, pl; İng. cartilagenous fishes; Lat. Chondrichthyes) **tar.** Çeneli balıklar üst sınıfına ait, günümüzde tek sınıfta temsil edilen, iskeletleri kıkırdak olan, solungaç yarıkları bulunan balıklar.

kıkırdaklı-kemikli balıklar (Alm. Knorpelganoiden, pl; Fr. chondrosteens, pl; İng. chondrosteans; Lat. Chondrostei) **tar.** Kemikli balıklar sınıfının altında yer alan, bir üsttakım olan, iskeletlerinin büyük kısmı kıkırdaktan oluşan, vücudunun belli bölgelerinde diğer balık gruplarından farklı tipte pul içeren balıklar.

kıl keçisi (İng. hair goat; Lat. Capra aegagrus hircus) **tar.** Türkiye'nin hemen her bölgesinde yetiştiriciliği yapılan, her türlü iklim ve arazi koşullarına uyum göstermiş, yetersiz bakım ve besleme koşullarında yetiştirilebilen, yürüme ve tırmanma yeteneği yüksek olan, vücut rengi beyazdan siyaha kadar değişen, dişiler ve erkekleri çoğunlukla boynuzlu olan kombine verim yönlü yerli keçi ırkı; eşanlam: karakeçi.

kıl kesenler (Lat. Bovicoliidae) **tar.** Bitler (Phthiraptera) takımında yer alan, kanatsız türleri içeren ve en bilinen türü ısırıcı siğiribiti (Bovicola bovis) olan familya; eşanlam: kıl yiyenler.

kıl kökü akarları (Alm. Haarbalgmilbe, f; Fr. demodex de l'homme, m; İng. follicle mite; Lat. Demodex) **tar.** Prostigmata alttakımı ve Demodicidae familyası içinde 86 türü olan, memelilerde ve hayvanlardan köpek, kedi, keçi, at ve sığırlarda kıl ve saç diplerinde dışparazit olan, insanlarda kirpik akarı olarak da bilinen Demodex brevis ve D. folliculorum türleri bulunan, alerjiye yol açan akarlar.

kılavuz yumurta (İng. pullet egg) **tar.** Yumurtacı tavuk sürülerinde verim dönemi başında alınan ilk yumurta.

kılcal su (yerb. kapiler su) (Alm. Kapillarwasser, n; Fr. eau capillaire, f; İng. capillary water) **1. kim.** Gözenekli bir ortamda katı yüzeylere kılcal kuvvetlerle yapışıp bir film oluşturan, basıncı ortam basıncından daha düşük olan su; eşanlam: kapiler su. **2. tar.** Toprakta 2,54-4,5 pF ya da 1/3-31 atmosfer basınç aralığında (bar) tutulan ve bitki büyümesinde rol alan su; eşanlam: kapiler su. **3. teks.** Tekstil endüstrisinde kullanılan liflerin yüzeyine çekim kuvvetleriyle bağlı olan, mekanik kuvvetlerle ancak bir kısmının uzaklaştırılabildiği su; eşanlam: kapiler su. **4. yerb.** Yeraltı su düzeyinin üzerinde yer alan doymamış bölgedeki kılcal boşlukların içerdiği moleküler çekim kuvvetleri ile tutulan su.

kılçık 1. (Alm. Granne, f; Fr. arête, f; barbe, f; İng. awn; beard) **tar.** Tahıllarda, özellikle serin iklim tahıllarında başakta taneyi sırt kısmından saran çiçek kavuzunun (iç kavuz) orta damarından çıkan ince, sert uzantı, baklagiller familyasındaki yeşil sebze olarak da değerlendirilen yemeklik tane baklagillerin meyve kabuğunda bulunan sert ve kıl gibi uzun lif. **2. teks.** 1. (Fr. étiquette volante; İng. swift; tag) Bitmiş hazır giysilere çeşitli etiketleri özel bir alet yardımıyla tutturulan plastik parça. 2. (İng. tacks) Uzun süre giyilmiş denim üründe doğal olarak kırışmış alanların altı ve üstü ya da kırışığın arasında kalmış bölge ile diğer bölgeler arasında oluşan kontrast görüntüyü yapay olarak kazandıran kuru terbiye işlemi.

kılçıklı (Alm. grannig; Fr. barbé; İng. awned) **tar.** Baklagil, buğdaygil gibi tarım ürünlerinde kılçık bulunması; örneğin, kılçıklı fasulye.

kılçiksız brom (Alm. unbegrante Tresse; unbewehrte Tresse; wehrlose Tresse; Fr. graminée cespiteuse; İng. bunchgrass; Lat. Bromus inermis) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının kavuzlu çiçekliler (Glumiflorales) takımının buğdaygiller (Poaceae) familyasına ait, Bromus inermis L. n= 21, 28, 35 türü, çok yıllık bir serin iklim bitkisi olup dünya genelinde kültürü çok yapılan, otu lezzetli ve kaliteli olduğu için hem otlatma hem de biçimi yapılabilen, baklagillerle karışık ekilebilen, sulu alanlarda verimi yüksek olan bir yem bitkisi.

kılıç çiçeği bkz. tar. glayöl.

kılıçlı çekirge (Fr. decticelle intermédiaire, f; Lat. Platycleis intermedia) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının yeşilçekirgeler (Tettigoniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Platycleis intermedia olan, erginleri 17-28 mm boyunda, grimsi kahverengi, ergin ve nimfleri buğdaygillerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kılıçlılarlar (Alm. Schwertwespen, pl; İng. xiphydriid wood wasps; Lat. Xiphydriidae) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, türleri bitkisel besinle beslenen ve en bilinen türü sarılekeli kılıçlıları (Xiphydria camelus) olan familya.

kılıçotu süslüböceği (Alm. Johanniskraut-Schmalprachtkäfer, m; İng. St. Johns wort beetle; St Johns wort root borer; Lat. Agrilus hyperici) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Agrilus hyperici olan, erginleri bakırımsı yeşil renkte, 4-7 mm boyunda, larvaları kılıçotu bitkisinin

kökleri içinde beslenerek kurumalara yol açan ve birçok ülkede bu otların biyolojik savaşında kullanılan böcek türü.

kılkuyruklular (*Alm. Zottenschwänze, pl; Fr. zygentomes, pl; Lat. Zygentoma*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, vücutları çıplak ya da pullarla kaplı, kanatları olmayan, vücutlarının sonunda üç uzantı taşıyan, ağız parçaları ısırıcı özellik gösteren, genellikle ev, pastane, lokanta, fırın gibi sıcak ve nemli yerlerde yaşayan, nişasta içeren besinlerle beslenen türleri içeren, bilimsel adı *Zygentoma* olan takım; eşanlam: püskül kuyruklular.

kıllı (*Fr. sétigère; İng. setose*) **tar.** Kaba kıllı, kıl ile kaplı; eşanlam: setoz.

kıllı darbaşı bitkipiresi (*Lat. Tachycixius pilosus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının darbaşı bitkipireleri (Cixiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tachycixius pilosus* olan, erginleri 4,5-5,5 mm boyunda, siyah vücutlu, beyaz kanatlı, üzeri siyah noktali ve kıllı, erginleri yaprağını döken ağaç ve çallarda, nimfleri otsu bitkilerle beslenen böcek türü.

kıllı kazıcı tahtakurusu (*Lat. Aethus pilosus*) **tar.** Yarım kanatlılar (Hemiptera) takımının kazıcı tahtakuruları (Cydniidae) familyasında yer alan, erginleri 7 mm boyunda, oval şekilli, parlak siyah renkli, kazıcı ön bacaklara sahip, taş altında, toprak içinde ve çayır bitkilerinin kökleri çevresinde bulunup bitki kökleri ve hayvansal maddelerle beslenen böcek türü.

kıllı korsan tahtakurusu (*Lat. Reduvius ciliatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının korsan tahtakuruları (Reduviidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Reduvius ciliatus* olan, kıllı vücutlu, diğer böcekleri avlayarak beslenen böcek türü.

kıllı küçükbaşı tahtakurusu (*Lat. Dicranocephalus setulosus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının küçükbaşı tahtakuruları (Stenocephalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dicranocephalus setulosus* olan, kıllı kahverengi vücutlu, otsu bitkilerle beslenen böcek türü.

kıllı uzun tahtakurusu (*Lat. Emblethis ciliatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Emblethis ciliatus* olan, erginleri 6 mm boyunda, kahverengi, siyah benekli, kıllı bacaklı böcek türü.

kıllı yaprakbiti (*Lat. Geoica setulosa*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Geoica setulosa* olan, erginleri 1,5-2,3 mm boyunda, yeşilimsi gri renkli, kıllı vücutlu, ergin ve nimfleri buğdaygiller ve antepfıstıklarında beslenen böcek türü.

kılliantenli bitkibitleri (*Lat. Homotomidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, kalın ve kıllı antenlere sahip, ağaçların yaprak damarlarında beslenen ve en bilinen türü incir psillidi (*Homotoma ficus*) olan familya.

kıllıbacaklı dikenlikarınlı kınkanatlı (*Lat. Mordellistena hirtipes*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının dikenlikarınlı kınkanatlılar (Mordellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Mordellistena hirtipes* olan, erginleri 4-6 mm boyunda, kahverengi renkli, vücutlarının üzeri ince tüylerle kaplı, vücudu geriye doğru diken şeklinde uzamış, genellikle çiçekli bitkiler üzerinde bulunan böcek türü.

kıllıbacaklı kadifemsi su tahtakurusu (*Lat. Hebrus pilipes*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kadifemsi su tahtakuruları (Hebridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hebrus pilipes* olan, bataklıklardaki nemli yosunlar arasında yaşayarak bitkilerle beslenen böcek türü.

kıllıduyargalı korsan tahtakurusu (*Lat. Oncocephalus pilicornis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının korsan tahtakuruları (Reduviidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oncocephalus pilicornis* olan, toprak rengi, üzeri siyah benekli, duyargaları kıllı, diğer böcekleri avlayarak beslenen böcek türü.

kıllıduyargalı uzun tahtakurusu (*Lat. Ischnopeza hirticornis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ischnopeza hirticornis* olan, kırmızımsı kahverengi vücutlu, siyah lekeli, uzun kıllı duyargalara sahip böcek türü.

kıllıduyargalı yaprakbiti (*Alm. Fichten-Rindenlaus, f; rotbraune bepuderte Fichtenrindenlaus, f; İng. brown spruce aphid; spruce shoot aphid; Lat. Cinara pilicornis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cinara pilicornis* olan, erginleri 2,1-4,7 mm boyunda, kahverengi, duyargaları kıllı, ergin ve nimfleri ladin sürgün ve yapraklarında beslenen böcek türü.

kıllıduyargalı yassıbacaklı tahtakurusu (*Lat. Coriomeris hirticornis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yassıbacaklı tahtakuruları (Coreidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Coriomeris hirticornis* olan, kahverengi, kıllı duyargalı böcek türü.

kıllısinekler (*Alm. Haarmücken, pl; Fr. bibions, pl; mouches de la Saint-Marc, pl; İng. lovebugs; march flies; Lat. Bibionidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, erginleri nektar ve yaprakbiti salgılarıyla, larvaları bitki köklerinde ya da bitkisel artıklarla beslenen türleri içeren ve en bilinen türü ekin köksineği (*Bibio hortulanus*) olan familya.

kıllıvücutlu ağkanatlı tahtakurusu (*Lat. Tingis ciliaris*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağkanatlı tahtakuruları (Tingidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tingis ciliaris* olan böcek türü.

kıllıvücutlu cambazböcek (*Lat. Agriotes pilosus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agriotes pilosus* olan, erginleri 4-6 mm boyunda, kahverengimsi bronz renkli, vücudu sarımsı kahverengi tüylerle kaplı, arpa, ayçiçeği, buğday, fasulye, patates, mısır, şekerpancarı ve yonca gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

kımıl (*Lat. Aelia*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, erginleri 8-12 mm boyunda, sarımsı kahverengi, ergin ve nimfleri buğdaygillerin sap, yaprak ve başaklarıyla beslenerek zarar verebilen ve önemli türleri arasında *Aelia albovittata*, *A. cognata*, *A. germari*, *A. klugii*, *A. rostrata* ve *A. virgata* gibi türlerin bulunduğu böceklerin genel adı.

kınkanatlılar (*Alm. Käfer, pl; Fr. coléoptères, pl; İng. beetles; Lat. Coleoptera*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, ön kanatları kın, arka kanatları zar şeklinde iki çift kanada sahip, ağız parçaları ısırıcı çiğneyici özellik gösteren, sucul ve karasal ortamlarda yaşayan, genellikle bitkisel ve hayvansal besinlerle beslenen türleri içeren, bilimsel adı Coleoptera olan takım.

kır mayısböceği (*İng. large cockchafer; Lat. Melolontha pectoralis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının mayısböcekleri (Melolonthidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Melolontha pectoralis* olan, erginleri 20-28 mm boyunda, siyahımsı renkte, kanatları küçük beyaz seyrek pulcuklarla örtülü, larvaları meşe, gürgen, kavak, fındık, elma gibi ağaçların köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kır uzunbacaklı tahtakurusu (*Lat. Apoplymus pectoralis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzunbacaklı tahtakuruları (Berytidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Apoplymus pectoralis* olan, dar ve uzun vücutlu, kırsal alanlarda yaşayan, küçük böcekler ve bitkisel besinlerle beslenen böcek türü.

kır yabanarısı (*Alm. Ackerhummel, m; Fr. bourdon de champs, m; İng. common carder bee; Lat. Bombus pascuorum*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının balarıları (Apidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Bombus pascuorum* olan, işçi arılar 9-15 mm, erkek arılar 12-14 mm, ana arı 15-18 mm boylarında olan, sarımsı kahverengi renkli, erginleri çiçekli bitkilerin döllemede önemli rol oynayan, sosyal yaşayışlı böcek türü.

kıraç toprak (*Alm. unbebaubarer Boden; Fr. terre inculte; terre impropre pour la cultivation, f; İng. land unfit for cultivation; uncultivated land*) **tar.** Tarımsal açıdan verimsiz, susuz, bitek olmayan topraklar.

kırık ağız (*İng. broken mouth; broken mouthed*) **tar.** Dişlerinin bir kısmını ve/veya tamamını kaybetmiş koyunlara verilen isim.

kırık dane (*Alm. gebrochene Körner; Fr. grain cassé, m; İng. broken grain; broken kernel*) **tar.** Genellikle ürünü tane olan tahıllarda ve özellikle buğdayda tane olgunlaştıktan sonra, hasat ve harman gibi işlemler sırasında farklı sebeplerle birden fazla parçaya ayrılmış tane.

kırıksıklık 1. (*Alm. Rippigkeit, f; Fr. ride, f; tigeure, f; İng. ribbiness*) **deri.** Yün tipi koyunlarda özellikle merinos tipinde gözlenen, boyundan başlayıp bel kısmına doğru paralel yükselti şeklinde şeritler oluşturan yapısal bir deri kusuru. **2.** (*Alm. Welligkeit, f; Fr. cambrure, f; ondulation, f; İng. waviness*) **müh.** Bir malzeme yüzeyinde titreşimlerden, malzeme işleme zorlamalarından, ısı işlemlerden vb. kaynaklanan, yüzey pürüzlülüğünden daha büyük ölçekteki düzensizlikler; eşanlam: dalgalılık. **3.** (*Alm. Rauigkeit, f; Fr. rugosité, f; İng. rugosity*) **tar.** Yapraklarda daha çok virüslerin yol açtığı damarların çökmesi sonucunda görülen deformasyon; eşanlam: buruşukluk.

kırkbayır (*tar. omasum*) (*Alm. Blättermagen, m; Kalender, m; Löser, m; Psalter, m; Fr. feuillet, m; omasum, m; İng. bible; fardel; manyplies; omasum; psalterium*) **tar.** Gevişgetirenlerde mikrobiyal sindirimin devam ettiği midenin üçüncü bölümü; eşanlam: yaprak mide, omasum.

kırkım makası (*Alm. Schafschere, f; Fr. tondeuse à moutons, f; İng. hand shears; sheep shears*) **tar.** Koyun ve keçilerin lif gömleklerini elle kırkım yöntemi ile hasat etmek için kullanılan özel olarak yapılmış makas; eşanlam: kırkma makası, kırklık.

kırkım makinesi 1. (*Alm. Pelzfellschermaschine, f; Fr. raseuse, f; İng. shearing machine*) **deri.** Kürklük olarak işlenen derilerin kıl ya da yünlerini belirli bir yükseklikte kesmek için kullanılan keskin bıçaklı dönen bir silindire sahip makine. **2.** (*Alm. Schermaschine, f; Fr. machine à cisailles, f; İng. shearing machine*) **tar.** Koyun ve keçilerin lif gömleklerinin kırkım yöntemi ile hasadında kullanılan, motordan alınan hareketin bir kol ile kesici ağza ulaştırıldığı makineli düzeneç.

kırkikinci yağışları tar. Anadolu'da yaz başlarında birkaç saat süreli, ancak kışlık tahıllara yarar sağlayacak kadar bol olan, konveksiyon kökenli yağışlar; genelde öğleden sonra, ikindi saatlerinde görüldüğü için ve gün sayısı yıldan yıla değişse de halk inancına göre kırk gün sürdüğüne inanıldığı için bu şekilde adlandırılan yağışlar; eşanlam: kırkikindiler.

kırlangıç kelebeği (*Alm. Segelfalter, m; Fr. flambé, m; İng. scarce swallowtail; Lat. Iphiclides podalirius*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının kuyruklu kelebekler (Papilionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Iphiclides podalirius* olan, erginlerinin kanat açıklığı 76-86 mm, sarı renkli, üzeri mavimsi siyah desenli, arka kanatlarının ucu kuyruk şeklinde uzamış, larvaları elma, erik, akdiken, üvez gibi bitkilerin yapraklarıyla beslenen böcek türü.

kırlangıçkuyruklu ağaç kelebeği (*Alm. Schwalbenschwanz, m; Fr. grand porte-queue, m; machaon, m; İng. old world swallowtail; Lat. Papilio machaon*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının kuyruklu kelebekler (Papilionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Papilio machaon* olan, erginlerinin kanat açıklığı 55-86 mm uzunluğunda, sarı renkli, üzeri mavimsi siyah desenli, arka kanatlarının ucu kuyruk şeklinde uzamış, larvaları sedefotu, havuç, rezene gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

kırma biti (*Alm. amerikanischer Reismehlkaefer, m; Fr. petit ver de la farine, m; tribolium brun de la farine, m; İng. confused flour beetle; Lat. Tribolium confusum*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kara toprakböcekleri (Tenebrionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tribolium confusum* olan, erginleri 3,5-4 mm boyunda, parlak koyu kırmızı renkli, ergin ve larvaları, depolanan buğdaygil kırmısı, un, makarna, bisküvi, kepek, nişasta gibi maddelerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kırmızı ahududu tar. 1. (*Alm. Himbeere, f; Fr. framboise, f; İng. red raspberry*) 3-5 g ağırlığında olan meyve birleşiklerinde yaklaşık 100 adet tohum bulunan, üzümü meyvecikten oluşan, kırmızı renkli tatlı üzümü meyve; eşanlam: kırmızı frambuaz. **2.** (*Alm. Himbeere, f; Fr. ronce du mont Ida, f; framboisier, m; İng. red raspberry; Lat. Rubus idaeus*) Gülgiller (Rosaceae) familyası üyesi, Avrupa'da ve Kuzey Asya'da doğada yetişen, yaprağını dökten, 1,5-2,5 metre boylanabilen, çalı formunda olan, 5-7 yapracıklı birleşik yaprağa sahip, yaz ve sonbahar mevsiminde kırmızı renkli ve tatlı meyve veren, üzümü meyve ağacı türü; eşanlam: kırmızı ahududu ağacı.

kırmızı çeltik (*Alm. wilder Reis, m; wilder roter Reis, m; Fr. riz rouge sauvage, m; İng. red rice; weedy rice*) **tar.** Kültürü yapılan çeltiğin (*Oryza sativa* L.) otsu bir biyotipi olan, olgunlaşma döneminde, çeltik hasatından önce tohumlarının çoğunu toprağa döken, bu tanelerin iki ila beş yıl canlı olarak kalıp çimlenme yeteneğini koruyan ve çeltiğin verimini düşürdüğü için mücadele edilmesi gereken bir bitki; eşanlam: mandık.

kırmızı et (*Alm. rotes Fleisch, n; Fr. viande rouge, f; İng. red meat*) **tar.** Sığır, manda, koyun, keçi, domuz gibi çiftlik hayvanlarından kesim yoluyla elde edilen ve kırmızı rengi, kas pigmenti olan miyoglobinden kaynaklanan kas dokusu.

kırmızı frenküzümü tar. 1. (*Alm. Garten-Johannisbeere, f; rote Johannisbeere, f; Fr. groseillier à grappes, m; İng. red currant; Lat. Ribes rubrum*) Bektaşi üzümgiller (Grossulariaceae) familyası üyesi, anavatanı Batı Avrupa olan, 1-1,5 metre boylanabilen, çalı forumda yaprağını döken, 5 loblu yaprakları olan, salkım şeklinde sarı-yeşil renkli çiçekleri olan, her salkımında 3-10 adet meyvesi olan üzümü meyve ağacı türü; eşanlam: kırmızı frenküzümü ağacı. **2.** (*Alm. rote Johannisbeere, f; Fr. groseillie à grappes, f; İng. red currant*) Kırmızı frenküzümünün olgunlaşınca şeffaf kırmızı yenilebilir 8-12 mm çapında meyveye dönüştüren, olgunluklu birlikte mayhoş tadı azalmaya başlayan, kırmızı renkli üzümü meyve.

kırmızı halka nematodu (İng. *red ring nematode*; Lat. *Bursaphelenchus cocophilus*) **tar.** Kırmızı halka hastalığına, taşıyıcısı olan palmye böceği [*Rhynchophorus palmarum* (Coleoptera: Curculionidae)] ile birlikte hindistanceviz mor halka hastalığına neden olan ve zararı sonucu bir palmyeyi 2-4 ayda öldürebilen canlı; eşanlam: kırmızı halka iplikci solucanı.

kırmızı karınca (Alm. *Riesenameise*, f; Fr. *fourmi charpentière*, f; *fourmi gâte bois*, f; İng. *carpenter ant*; Lat. *Camponotus ligniperdus*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının karıncalar (Formicidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Camponotus ligniperdus* olan, işçileri 6-14 mm, kraliçeleri 14-16 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi renkli, bitkisel tohumlar ve küçük böceklerle beslenen böcek türü.

kırmızı küçük korsan tahtakurusu (Lat. *Dysepicritus rufescens*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının küçük korsan tahtakuruları (Anthocoridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dysepicritus rufescens* olan, erginleri 2,5-3 mm boyunda, oldukça parlak, kırmızı renkli, toz bitleriyle beslenen böcek türü.

kırmızı ormankarıncası (Alm. *rote Waldmeise*, f; Fr. *fourmi rousse des bois*, f; İng. *horse ant*; *red wood ant*; *southern wood ant*; Lat. *Formica rufa*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının karıncalar (Formicidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Formica rufa* olan, işçileri 4,5-9 mm boyunda, siyah, kırmızımsı kahverengi, çeşitli böceklerle ve yaprakbitlerinin salgıladığı tatlı maddeyle beslenen sosyal yaşayışlı yararlı böcek türü.

kırmızı pancar (Alm. *Betenrot*, n; Fr. *betterave potagère*, f; *betterave rouge*, f; İng. *red beet*; Lat. *Beta vulgaris* var. *cruenta*) **tar.** Kazayıklılar (Amaranthaceae = Chenopodiaceae) familyasına dahil olan, koyu kırmızı, bordo renkli, genellikle yuvarlak, 4-5 cm çapında köklere sahip olan, erken dönemde yaprakları da tüketilebilen, serin iklimden hoşlanan sebze türü; eşanlam: yemeklik pancar.

kırmızı taklaböceği (İng. *rusty click beetle*; *rusty red click beetle*; Lat. *Elater ferrugineus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Elater ferrugineus* olan, erginleri 17-24 mm boyunda, kahverengi, vücudun üstü turuncu ya da kahverengi, altı siyah ya da kahverengi tüylerle kaplı, akçaağaç, kavak, limon, meşe gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

kırmızı tavuk biti (Alm. *rote Vogelmilbe*, f; Fr. *dermanysse des volailles*, f; İng. *chicken mite*; *red chicken mite*; *red fowl mite*; *red mite*; *red poultry mite*; *roost mite*; Lat. *Dermanyssus gallinae*) **tar.** Genel olarak beyaz ya da grimsi kahverengi, beslenmeleri sonucunda kırmızı ve koyu renk alan, kümes hayvanları ve diğer kuşlara geceleri ve dinlenme halinde iken saldıran, sokup emerek kanlarını emmeleri sonucunda kansızlığa neden olarak kanatlı hayvanlarda yoğun stres yaratan, canlı ağırlık kaybı, sürüde yem tüketiminde artış ve yumurta veriminde düşüşe neden olan, kümeslere yeni kanatlı girişiyle, ekipman ve giysilerin üzerinde, yabani kuşlarla ve kemiricilerle taşınabilen tavuk tifosu, çiçek hastalığı ve Salmonellosis gibi bazı hastalıkların taşıyıcılığını yapan, dış parazit olarak yaşayan bir araknit türü; eşanlam: kanatlı hayvan kırmızı akarı, tünek akarı, kümes akarı.

kırmızı tomurcuktırtılı (Alm. *roter Knospenwickler*, m; Fr. *tordeuse rouge des bourgeons*, f; *ver du bourgeon*, m; İng. *bud moth*; *eye-spotted bud moth*; Lat. *Spilonota ocellana*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüklenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Spilonota ocellana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 12-18 mm, grimsi kahverengi, larvaları elma, ayva, kiraz, muşmula, kayısı, armut ve gülda tomurcuk ve çiçeklerde beslenerek yapraklarda galeri açarak zarar veren böcek türü.

kırmızı uzun tahtakurusu (Alm. *Pandur*, m; İng. *milkweed bug*; Lat. *Spilostethus pandurus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Spilostethus pandurus* olan, erginleri 13-15 mm boyunda, parlak kırmızı, üzeri siyah ve sarı desenli, ergin ve nimfleri susam, bamy, pamuk, meyve ağaçları, asma gibi bitkilerin tohumlarıyla ve diğer böceklerle de beslenen böcek türü.

kırmızı ve siyah yassı akar (İng. *false spider mite*; *red and black flat mite*; Lat. *Brevipalpus phoenicis*) **tar.** Yassı akarlar içinde, 0,20 mm boyunda, erginlerinin ömür uzunluğu 5-6 hafta olup yıllık döl sayısı 4-6 arasında değişen, dişi başına yumurta sayısı 50-60 olan, çoğunlukla partenogenetik olarak çoğalan, tropik ve subtropik alanlarda yaygın olan, seralarda ekonomik boyutta zarar meydana getiren, ağ örmeyen, konakçıları arasında turuncgiller, çay, papaya, kahve gibi ürünler bulunan akarlar.

kırmızı yonca benek virüsü (Alm. *Scheckungs-Virus des Rotklecks*, n; Fr. *virus de la marbrure du trèfle rouge*, m; İng. *RCMV*; *red clover mottle virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece baklagiller (Leguminosae) familyası ile sınırlı bir konakçı dizisi olan, vektörü bilinmeyen, hafif mozaiklenme ve lokal nekrotik lezyonlar şeklinde belirtiler oluşturan komovirüs.

kırmızı yonca damar mozaik virüsü (*Alm. Adermosaikvirus der Rotklee, n; Fr. virus de la mosaïque des nervures du trèfle violet, m; İng. RCVMV; red clover vein mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Amaranthaceae, ıspanakgiller (Chenopodiaceae), baklagiller (Leguminosae) ve patlıcangiller (Solanaceae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, özsu ve *Acyrtosiphon pisum*, *Therioaphis ononidis*, *Myzus persicae*, *Cavariella aegopodii* ve *C. theobaldi* başta olmak üzere yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, konakçılarının yapraklarında, damarlarda mozaiklere, çiziklere ve cüceleşmeye yol açan karlavirüs.

kırmızı zürafagörünüşlü tahtakurusu (*Lat. Prostemma sanguineum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının zürafagörünüşlü tahtakuruları (Nabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Prostemma sanguineum* olan, erginleri 6 mm boyunda, başı siyah, göğsü erguvan kırmızısı renkte, küçük eklembacaklıları avlayarak beslenen böcek türü.

kırmızıbacaklı hububat akarı (*Alm. Wintergetreidemilbe, f; Fr. acarien de blé, m; İng. blue oat mite; redlegged earth mite; Lat. Penthalaeus major*) **tar.** Penthalaeidae familyasına ait, ortalama 1 mm boyunda, rengi koyu kahverengiden, yeşilimsi, mavi ve siyaha kadar değişen, bazen siklamen renginde de görülebilen, birinci ve dördüncü çift bacakları diğerlerinden daha uzun, bitki özsuğunu emerek zararlı olan, aşırı sıcak yaz aylarında yazlamaya giren ve açılmayan yumurtalar bırakan, zararları sonucunda yaprakların beyazlaşması yanında bitkide şekil bozuklukları, yaprak uçlarında kahverengileşme, bodurlaşma, gelişmede duraklama, tanelerde küçülme ve verimde düşüşe neden olan, buğdaygiller ve baklagiller arasında çok sayıda konakçısı olan akar türü.

kırmızıbacaklı taklaböceği (*Lat. Dicronychus rubripes*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dicronychus rubripes* olan, erginleri 5-9 mm boyunda, vücutları siyah renkte, üzeri grimsi bronz ya da pas renginde tüylü, çam ve aliç gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

kırmızıbacaklı uzun tahtakurusu (*Lat. Acompus rufipes*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acompus rufipes* olan, erginleri 3,6-4,4 mm boyunda, baş ve göğsü siyah, kanatları kahverengi, bacakları kırmızı olan, kediotuyla beslenen böcek türü.

kırmızıboyunlu tekeböceği (*Alm. gemeiner Bockkäfer; roter Halsbock; Rothalsbock, m; Fr. lepture rouge, m; İng. red longhorn beetle; Lat. Stictoleptura rubra*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Stictoleptura rubra* olan, erginleri kahverengimsi siyah, 12-18 mm boyunda, çam, ladin, porsuk ve fıstık çamlarında odun dokusunda beslenen böcek türü.

kırmızı kalkanböceği (*Lat. Cassida seraphina*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cassida seraphina* olan, erginleri 4 mm boyunda, yuvarlak şekilli, kahverengi ve yanları sarı lekeli olup şekerpancarı, sirken, ıspanak gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kırmızı kalkanlı tahtakurusu (*Lat. Odontotarsus rufescens*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kalkanlı tahtakuruları (Scutelleridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Odontotarsus rufescens* olan, kırmızımsı oval vücutlu böcek türü.

kırmızı kanatlı taklaböceği (*İng. red-horned cardinal click beetle; Lat. Ampedus rufipennis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ampedus rufipennis* olan, erginleri 9-12 mm boyunda, siyahtan altın sarısına kadar değişen renklere, kayın ve kızılçam gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

kırmızı kanatlı uzun tahtakurusu (*Lat. Lygaeosoma sardeum erythropterum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lygaeosoma sardeum erythropterum* olan, kahverengimsi siyah vücutlu, kırmızımsı kanatlı böcek alttürü.

kırmızı karınlı alev tahtakurusu (*İng. Mediterranean red bug; Lat. Scantius aegyptius*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kırmızı renkli tahtakuruları (Pyrrhocoridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Scantius aegyptius* olan, erginleri 7-11 mm boyunda, kırmızı renkli, üzeri siyah desenli, karın kısmının alt yüzü kırmızı renkli, ergin ve nimfleri otsu bitkilerin tohumlarıyla beslenen böcek türü.

kırmızı karınlı cambazböcek (*Alm. rotbauchiger Laubschnellkäfer, m; Lat. Athous haemorrhoidalis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Athous haemorrhoidalis* olan, erginleri 10-15 mm boyunda, vücudunun üstü parlak siyah, alt kısmı kırmızımsı kahverengi olup larvaları çayır ve mera bitkileri, buğdaygiller, domates, çilek ve patates köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kırmızımsı sarı çaliantenli yaprakarı (*Alm. rotgelbe Kiefernbuschhornblattwespe, f; Fr. diprion du pin sylvestre, m; tenthrede de pin d'Ecosse, m; İng. European pine sawfly; lesser pine sawfly; Lat. Neodiprion sertifer*) **orm. tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının çaliantenli yaprakaraları (Diprionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Neodiprion sertifer* olan, erginleri 6-10 mm boyunda, dişileri kırmızımsı sarı, erkekleri parlak siyah renkli, larvaları çam ağaçlarının yapraklarında beslenerek bunlara zarar veren böcek türü.

kırmızı örümcekler (*Alm. Spinnmilben, pl; Fr. tetranyches, pl; İng. spider mites; Lat. Tetranychidae*) **tar.** Örümcekgiller içinde yer alan, eklembacaklılar şubesi içinde Acari (veya Acarina) alt sınıfında büyük çoğunluğu Tetranychidae familyası içinde yer alan, gözle çok zor görülen, yeşilimsi sarı, kırmızı gibi farklı renklerde, 1200 türü olan, en önemli türleri arasında *Tetranychus urticae* olan, ayrıca *T. ludeni*, *T. evansi*, *T. pasificus* ve *T. desertorum* sayılabilen, antenleri ve kanatları bulunmayan, sekiz bacaklı, özel bir beslenme organına (stilet) sahip, genellikle yaprakların alt yüzünde beslenen, çoğunlukla ağ ören ve pestisitlere kısa sürede direnç geliştirebilen, bitki zararlısı organizmalar; eşanlam: bitki paraziti akarlar.

kırmızı renkli tahtakuruları (*Alm. Feuerwanzen, pl; Fr. pyrrhocoridés, pl; İng. cotton stainers; red bugs; Lat. Pyrrhocoridae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, uzunca oval, parlak kırmızı ve sarı renkli, bitki tohumlarıyla, bazıları da böcek yumurtaları ve ölü böceklerle beslenen türleri içeren ve en bilinen türü siyahkarınlı alev tahtakurusu (*Pyrrhocoris apterus*) olan familya.

kırsal alan (*Alm. ländliches Gebiet; Fr. aire rurale, f; terrain rural, m; İng. rural area*) **tar.** Üretim faaliyetleri tarıma dayanan, seyrek yerleşim düzenindeki nüfusun yaşadığı ve çalıştığı alan.

kırsal yerleşim (*Alm. Aussiedlung, f; Fr. habitat rural; İng. rural settlement*) **tar.** Kırsal alan üzerinde kurulmuş, geçim kaynağı tarımsal üretime dayanan ve genellikle nüfusu az olan yerleşim biçimi.

kırtırtılı avcısı (*Alm. großer Puppenräuber, m; Fr. calosome doré; calosome sycophante, m; grand calosome, m; İng. forest caterpillar hunter; Lat. Calosoma sycophanta*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının koşucuböcekler (Carabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Calosoma sycophanta* olan, erginleri yeşilimsi kırmızımsı pırıltılı, 30-40 mm boyunda, ergin ve larvaları başta çam keseböceği olmak üzere birçok kelebek türünün larvaları ve pupalarıyla beslenen avcı böcek türü.

kısa budama (*Alm. kurz Schnitt, m; Fr. taille courte, f; taille à cots, f; İng. short pruning; spur pruning*) **tar.** Asmalarda kış budaması sırasında bir yıllık dalların 2-4 göz üzerinden budanması.

kısa gün bitkisi (*Alm. Kurztagpflanz, f; Fr. plante de jours courts, f; plante nyctipériodique, f; İng. short-day plant*) **tar.** Günlük ışıklanma süresinin 12-14 saatin altına düşmesi durumunda generatif gelişme gösteren bitkiler; eşanlam: uzun gece bitkisi.

kısa gün ırkı (*Alm. Kurztagarten, pl; Fr. espèce de jours courts, f; İng. short-day breed; short-day race*) **tar.** Dişilerde döngüsel üreme aktiviteleri kısa fotoperiyotlarda (sonbahar ve erken kış) ortaya çıkan memeli hayvan türü ve ırkları.

kısa vadeli borç (*Alm. kurzfristige Anlahe, f; Fr. crédit à court term, m; emprunt à court term, m; İng. short term loan*) **tar.** Bir yıl veya daha kısa bir zaman içinde ödenmesi gereken borç.

kısa zürafagörünüslü tahtakurusu (*Lat. Nabis brevis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının zürafagörünüslü tahtakuruları (Nabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Nabis brevis* olan, küçük eklembacaklıları avlayarak beslenen böcek türü.

kısa antenli sinekler (*Fr. brachycères, pl; Lat. Brachycera*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, genellikle üç boğumdan meydana gelen kısa duyargalar taşıyan sineklerin yer aldığı alttakım.

kısa ayaklı (*Alm. blaues Gänseblümchen; Fr. brachycome à feuilles d'ibéride, m; İng. swan river daisy; Lat. Brachycome iberidifolia*) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae) familyasına ait, anavatanı Avustralya olan, tohumla çoğaltılan, verimli toprakları ve güneşli yerleri tercih eden, tuza dayanıklı, sınır, saksı ve teras çiçeği olabilen, kısa boylu ve tek yıllık süs bitkisi; eşanlam: nineotu.

kısabaşlı yabanarı (*Alm. Bergwaldhummel, f; Lat. Bombus wurflenii*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının balarıları (Apidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Bombus wurflenii* olan, işçi arılar 13-16 mm, erkek arılar 14-16 mm, ana arı 19-22 mm boylarında, siyah göğüslü ve sarı karınlı, özellikle dağlık alanlardaki çiçekli bitkilerin döllemesinde önemli rol oynayan sosyal yaşayışlı böcek türü.

kısaboylu cambazböcek (*Lat. Agriotes brevis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agriotes brevis* olan, erginleri 6-8 mm boyunda, koyu kahverengi, ısırğanotu ve kestane gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

kısaduyargalı ot tahtakurusu (*Lat. Corizus brevicornis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ot tahtakuruları (Rhopalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Corizus brevicornis* olan, erginleri 7,7-8,8 mm boyunda, açık kiremit kırmızısı renkli, üzerinde siyah lekeler bulunan, uzunca oval vücutlu böcek türü.

kısaduyargalı uzun tahtakurusu (*Lat. Megalonotus brevicornis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Megalonotus brevicornis* olan, baş ve göğsü siyah, kanatları kırmızı, kısa duyargalı böcek türü.

kısaduyargalı yassıbacaklı tahtakurusu (*Lat. Ceraleptus brevicornis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yassıbacaklı tahtakuruları (Coreidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ceraleptus brevicornis* olan, kahverengi vücutlu, kısa duyargalı, ergin ve nimfleri bitkilerin yaprak, sap ve tohumlarıyla beslenen böcek türü.

kısakanatlı uzunbacaklı tahtakurusu (*Lat. Neides brevipennis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzunbacaklı tahtakuruları (Berytidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Neides brevipennis* olan, dar ve uzun vücutlu, kısa kanatlı, çayırılık alanlarda yaşayan, küçük böcekler ve bitkisel besinlerle beslenen böcek türü.

kısalmiş trake (*Alm. Brachytrachea, f; Fr. brachytrachea, f; İng. brachytrachea*) **tar.** Çoğunlukla solunum açıklıkları gizli olan ve *Cryptostigmata* alt takımında yer alan araknitlerde bacak koksası ile akar vücudunun ön kısmında yerleşmiş ve duyuşal işlevi olan, yalancı stigma (pseudostigma) ile ilişkili olabilen, solunum görevi yapan ve normal trakelerden daha küçük görümlü, kütikulanın vücudun içine doğru meydana getirdiği sertleşmiş, tüp ya da torba benzeri küçük çöküntü.

kısıntılı sulama (*Alm. begrenzte Bewässerung; Fr. irrigation limitée; İng. deficit irrigation; limited irrigation; stress irrigation*) **tar.** Su kaynağı ya da sulama şebekesinin sınırlı olduğu ya da tam sulamanın ekonomik olmadığı koşullarda, bitkinin sulama gereksiniminin bir kısmının karşılandığı uygulama.

kısır böcek tekniğı (*Alm. sterile Insektentechnik, f; Fr. méthode du lâcher d'insectes stérilisés, f; technique de l'insecte sterile, f; İng. sterile insect release; sterile insect technique*) **tar.** Salgınlara yol açabilen, çok zararlı türlere karşı, klasik yöntemlerle mücadele etmenin zor olduğu durumlarda, erkek bireylerin özel koşullarda yetiştirilerek kısırlaştırılması, doğadaki dişiler ile çiftleşmek üzere 1:100 gibi çok yüksek oranlarda salınması esasına dayanan ve zaman içinde döllenmiş yumurtaya sahip dişi nüfusu azaltılarak zararlı popülasyonun baskılanmasının hedeflendiğı, genellikle çok izole alanlarda uygulanan türe özgü biyolojik mücadele yöntemi; eşanlam: kısırlaştırılmış böceklerle kontrol, kısır erkek salım tekniğı.

kısır koyun (*Alm. unfruchtbare Schaf; Fr. brebis sterile, f; İng. barren ewe; sterile ewe*) **tar.** Koç katımı mevsiminde çeşitli nedenlerle döllenemediğı için gebe kalmamış koyun.

kısırlık (*Alm. Sterilität, f; Unfruchtbarkeit, f; Fr. infertilité, f; stérilité, f; İng. infertility; sterility*) **1. biyom.** Bireylerin döl oluşturabilecek işlevsellikte gamet veya yaşayabilir döl üretmemesi hali. **2. tar.** Dişi ve erkek hayvanın sürekli ya da geçici olarak üreme yeteneğinden yoksun olması ya da dişi ve erkek üreme hücreleri üretmemesi durumu.

kısırlık oranı (*Alm. Sterilitätsrate, f; Unfruchtbarkeitsrate, f; Fr. taux d'infertilité, f; İng. infertility rate*) **tar.** Memeli çiftlik hayvanlarından çiftleşen ya da tohumlanan dişi hayvanlardan doğurmayanların, yani kısır kalanların oranını gösteren terim.

kısıtlı yemleme (*Alm. begrenzte Fütterung, f; restriktive Fütterung, f; Fr. alimentation limitée, f; alimentation rationnée, f; alimentation restrictive, f; İng. limited feeding; restricted feeding*) **tar.** Hayvanları semirtme ya da üretimi artırma amacı gütmeyen, olağan büyüme ve gelişmeyi destekleyen yemleme programı; eşanlam: sınırlı yemleme.

kısmi baskınlık (*Alm. unvollständige Dominanz, f; Fr. dominance incomplète, f; İng. incomplete dominance*) **tar.** Akşamsefası (*Mirabilis jalapa*) bitkisi renk skalasında heterozigotların beyaz fenotip ile kırmızı fenotip arasında kırmızıya daha yakın olması örneğinde olduğu gibi bir heterozigotun iki homozigotun arasından birisine daha yakın bir fenotip göstermesi; eşanlam: eksik baskınlık.

kısmi örtü (*Fr. voile partiel; vélum partiale; İng. inner veil; partial veil*) **tar.** Bir bazidyokarpın oluşumunda himenyumun gelişmesi esnasında pileusun ucuyla sapı birleştiren doku tabakası.

kısrak (Alm. Stute, f; Fr. jument, f; İng. mare) **tar.** Damızlıkta kullanılan dişi at.

kış dinlenmesi (Alm. Winterdormanz, f; Winterruhe, f; Fr. dormance hivernale, f; İng. winter dormancy) **tar.** Tohumlar için kış koşullarının yarattığı düşük sıcaklık, ışsızlık gibi fiziksel nedenlerle ortaya çıkan dinlenme; eşanlam: kış dormansi.

kış gözü (Alm. Winterknospe, f; Fr. bourgeon d'hiver, m; İng. winter bud) **tar.** Asmada bir yıllık dallar üzerinde boğumlarda bulunan, genellikle üç tomurcuk içermesi ile tanımlanan, salkımları taşıyan yaz sürgününü oluşturacak olan bileşik göz.

kış ilaçlaması (Alm. Winterspritzung, f; Fr. pulvérisation d'hiver, f; İng. dormant spray; winter spray) **tar.** Bitkinin aktif büyüme göstermediği, genellikle kış aylarında gözler uyanmadan önce gelecek ilkbaharda zararlıların popülasyonunu baskılamak amacıyla yapılan ilaçlama.

kış kurağı (Alm. Winter Trockenheit, f; Fr. sécheresse d'hiver, f; İng. winter drought) **tar.** Toprakta yeterli su bulunduğu halde sıcaklık düştüğü zaman suyun akışkanlığı azalır yapışkanlığı arttığı için bitki köklerinin topraktan yeteri kadar su alamamaları durumu.

kış merası (Alm. Winterweide, f; Fr. pâturage d'hiver, m; İng. winter pasture) **tar.** Kışları ılıman geçen bölgelerde hayvanların kış aylarında otlatılmaları için düşük sıcaklıklarda iyi gelişen bazı buğdaygil türleri gibi bitkilerle kurulan yapay meralar.

kış mücadele ilaçları (İng. winter tree wash; winter wash) **tar.** Bitki zararlılarından Avrupa kırmızı örümceği, kahverengi koşnil, virgül kabuklubiti, erik koşnili, kahverengi örümcek ve yaprakbitleri gibi yumurta veya ergin olarak kışlayan akar ve bazı böceklerin ilkbahar vejetasyon döneminde popülasyonlarını düşürmek amacıyla yapraklarını döken ağaçlarda bitki gözleri uyanmadan en az iki hafta önce yapılması gereken ilaçlamalarda kullanılan petrol yağları ve amonyum grubu kimyasallar.

kış otlatması (Alm. Winterbeweidung, f; Fr. pâturage d'hiver, m; İng. winter grazing) **tar.** Kışın hayvan otlatmak ve barındırmak amacıyla muhafaza edilen kışlaklar ve kış meraları üzerinde yapılan otlatma dönemi.

kış salkımı (Alm. Winter-Traube, f; İng. winter cluster) **tar.** Arıların kışın ısı üretmek ve üretilen ısıyı korumak amacıyla kümeleşmeleri.

kış tabakalaşması (Alm. Winter Schichteinteilung, f; Fr. stratification d'hiver, f; İng. winter stratification) **tar.** İliman bölgelerde derin su kütlelerinde kışın yüzeyden itibaren su sıcaklığının 0 °C'den dibe doğru +4 °C'ye yükselmesi ve yoğunluğun en yüksek düzeye ulaşması.

kış uykusu (Alm. Hibernation, f; Fr. hibernation, f; İng. hibernation; overwintering) **tar.** 1. Böcek ve akar gibi eklembacaklıların ve fungus gibi bazı mikroorganizmaların çok soğuk kış koşullarını atlatabilmeleri için girdikleri fizyolojik uyku ya da dinlenme dönemi; eşanlam: kışlama. 2. Vücut sıcaklığı ortama göre değişen, yani poikilotermal olan omurgalı ve omurgasız hayvanlarda, sıcaklığın düştüğü kış aylarında gözlenen metabolik ve fizyolojik yaşam durgunluğu ve buna bağlı olarak enerji tüketiminin en aza inmesinden kaynaklanan bir yaşam süreci.

kısa dayanıklı bitki (Alm. winterharte Pflanz, f; Fr. plant résistante au froid, f; plante résistants au rigueur d'hiver, f; İng. winter hardy plant) **tar.** Herdem yeşil bitkilerin yanında havuç ve lahanaya gibi kış koşullarında büyümelerini sürdüren ya da en azından canlılıklarını koruyan bitkiler.

kışlık bitki (Alm. Winterpflanze; Fr. plante hivernante, f; İng. plant requiring vernalization; winter plant) **tar.** Gelişmelerinin ilk devrelerinde belirli bir süre, belirli bir derecede düşük sıcaklığa ihtiyacı olan, her yıl (generatif devreye geçebilmek için) serin ve soğuk bölgelere uyumuş bitkiler.

kışlık ekim tar. Halk dilinde kışı tarlada geçirmek üzere sonbahardan yapılan tahıl ekimi.

kışlık kabak (Alm. Winterkürbis, m; Fr. courge d'hiver, f; potiron, m; İng. winter squash; Lat. C. moschata; Cucurbita argyrosperma; Cucurbita mixta) **tar.** Kabakgiller (Cucurbitaceae) familyasına dahil olan, bitkileri toprak yüzeyine yayılarak büyüyen, sarılıcı ve sürünücü özellikte olan, gümüşi, yeşil, turuncu zemin üzerine yeşil şeritli, sert veya yumuşak kabuğa sahip olan, yuvarlak veya lobut şeklinde meyveleri olan, turuncu et rengine sahip, olgunlaşmamış meyveleri veya çoğunlukla olgun meyveleri pişirilerek tatlı ve yemek yapımında kullanılan, ülkemizde balkabağı tipinde olanların yaygın olduğu, sıcak iklimden hoşlanan sebze türü.

kıtlık 1. (*Alm. Hungersnot, f; Fr. famine, f; İng. famine*) **meteo.** İnsanların çok az yiyecek maddesi bulabildiği durum. **2.** (*Alm. Knappheit, f; Fr. rareté, f; İng. scarcity*) **tar.** Gereksinimlerin sınırsızlığına karşılık, tüm bu gereksinimlerin karşılanmasına yönelik ekonomik kaynakların yetersiz olması.

kıvırcık koyunu (*Alm. kivircik Schaf, n; Fr. mouton kivircik, m; İng. kivircik sheep*) **tar.** Türkiye'de Trakya, Marmara ve Kuzey Ege bölgelerinde yetiştiriciliği yapılan, et ve süt verimi öncelikli iki farklı tipi bulunan, soğuk ve nemli iklim koşullarına iyi uyum sağlamış, vücut rengi beyaz, dişileri boynuzsuz, erkekleri öne doğru spiral boynuzlu, kaba-karışık yapağılı, yağsız, ince ve uzun kuyruklu ve kombine verim yönlü yerli koyun ırkı.

kıvrıkalkanlı tahtakurusu (*Lat. Odontotarsus plicatulus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kalkanlı tahtakuruları (Scutelleridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Odontotarsus plicatulus* olan, oval vücutlu böcek türü.

kıyı bankacılığı (*Alm. Offshore-Bankung, f; offshore Bankwesen, n; Fr. banque extraterritoriale, f; banque off-shore, f; İng. off-shore banking*) **tar.** Genellikle serbest bölgelerde faaliyet gösteren ve müdahale, kontrol ve vergilemenin en alt düzeyde tutulduğu, konvertibl paralar üzerinden uluslararası işletmelere hizmet veren banka türü.

kıyı kumulu (*Alm. Binnendüne, f; Fr. dune cotière, f; dune littorale, f; İng. coastal dune; shore dune*) **tar.** Hâkim rüzgârların olduğu deniz kıyılarında ya da nehir ağızlarında dalgaların taşıma etkisi ile yığılarak biriken kum tepeleri.

kıyı tahtakuruları (*Alm. Springwanzen, pl; Uferwanzen, pl; Fr. saldidés, pl; İng. shore bugs; Lat. Saldidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, oval vücutlu, koyu renkli, su kaynakları ve bataklıklar çevresinde yaşayan, küçük böcekleri avlayarak beslenen türleri içeren familya.

kıyısinekleri (*Alm. Salzpfliegen, pl; Sumpffliegen, pl; İng. shore-flies; Lat. Ephydriidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, deniz, dere, göl kıyılarında yaşayan, sucul, karasal canlılar ve çürüyen maddelerle beslenen türleri içeren familya.

kızandikeni yaprakbiti (*Lat. Macrosiphoniella tuberculata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Macrosiphoniella tuberculata* olan, erginleri 1,8-2,9 mm boyunda, yeşilimsi kahverengi, ergin ve nimfleri kızandikeni ve kılçıkdikeni bitkilerinde beslenen böcek türü.

kızgınlık (*Alm. Brunst, f; Östrus, m; Fr. oestrus, m; chaleurs, pl; İng. estrus; heat; oestrus*) **tar.** Memeli dişi hayvanda erginliğe ulaşmayla başlayan, fizyolojik ve davranışsal yollar ile gösterilen çiftleşme isteği; eşanlam: östrus.

kızgınlık döngüsü (*Alm. Brunstzyklus, m; Östruszyklus, m; Sexualzyklus, m; Fr. cycle de l'oestrus, m; cycle œstral, m; İng. estrus cycle; heat cycle; oestrus cycle*) **tar.** Memeli dişi hayvanlarda iki kızgınlık (östrus) arasında yer alan ve foliküler ve luteal faz olmak üzere iki ana fizyolojik dönemden oluşan dönem.

kızgınlık toplulaştırması (*Alm. Brunstsynchronisation, f; Östrus-Synchronisation, f; Synchronisation der Brunst, f; Fr. synchronisation des chaleurs, f; synchronisation d'oestrus, f; groupement des chaleurs, m; İng. estrous synchronization; heat synchronization; oestrus synchronization*) **tar.** Memeli dişi hayvanlarda dışarıdan hormonlar kullanılarak kızgınlıkların ve ovulasyonların benzer zamanda ortaya çıkmasını sağlayan uygulama; eşanlam: kızgınlık eşzamanlaması.

kızılağaç çatalkuyruklu süslüböceği (*Lat. Dicerca alni*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dicerca alni* olan, erginleri 15-22 mm boyunda, bronzumsu siyah renkli, larvaları kızılağaçların gövde ve dallarında galeriler açan böcek türü.

kızılağaç hortumluböceği (*Alm. Elerenrüssler, m; Elerenwürger, m; Fr. charançon de l'aune, m; İng. poplar and willow borer; Lat. Cryptorhynchus lapathi*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cryptorhynchus lapathi* olan, erginleri 6-9,5 mm boyunda, kahverengimsi beyazımsı renkli, genç erginler kırmızımsı pembe pullu olup ergin ve larvaları kızılağaç, söğüt, kavak türlerinde genç bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kızılağaç mühendistirtili (*Alm. rotgebänderter Blütenspanner, m; Fr. fausse eupithécie, f; phalène de l'olivier, f; İng. double-striped pug; Lat. Gymnoscelis rufifasciata*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının mühendisböcekleri (Geometridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Gymnoscelis rufifasciata* olan, erginlerinin kanat açıklığı 15-19

mm, kırmızımsı kahverengi desenli, larvaları kızılâğaç, elma, Trabzon hurması, zeytin, mısır, bakla, enginar, domates gibi bitkilerin çiçeklerinde beslenen böcek türü.

kızılâğaç süslüböceği (*Lat. Agrilus graminis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus graminis* olan, 4,5-7 mm boyunda, parlak siyah renkli erginleri meşe, fındık, kızılâğaç ve kayın gibi ağaçların yapraklarıyla, larvaları ise aynı bitkilerin gövde ve dallarında galeriler açarak beslenen böcek türü.

kızılâğaç yaprak süslübiti (*İng. green-barred alder aphid; Lat. Pterocallis maculata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pterocallis maculata* olan, erginleri 1,3-1,5 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri kızılâğaç yapraklarında beslenip yaprakları sigara biçiminde kıvrılarak zarar veren böcek türü.

kızılâğaç yaprakarası (*Alm. rotfleckige Erlen-Blattwespe; Fr. tenthrède lanigère de l'aune, f; İng. alder sawfly; woolly alder sawfly; Lat. Eriocampa ovata*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının testereliarılar (Tenthredinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eriocampa ovata* olan, erginleri 5-8 mm boyunda, parlak siyah renkli, larvaları kızılâğaç yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kızılâğaç yaprakbiti (*İng. common alder aphids; Lat. Pterocallisalni*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pterocallisalni* olan, erginleri 1,3-2 mm boyunda, mat sarımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri kızılâğaç bitkilerinin yapraklarında beslenen böcek türü.

kızılâğaç yaprakböceği (*Alm. blauer Erlenblattkäfer, m; Fr. chrysomèle de l'aune, f; galeruque de l'aune, f; İng. alder leaf beetle; Lat. Agelasticaalni*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agelasticaalni* olan, erginleri 6-7 mm boyunda, koyu mavi ve koyu menekşe renkli olup ergin ve larvaları kızılâğaç, fındık, huş, ıhlamur gibi bitkilerin yaprakları ile beslenen böcek türü.

kızılçık 1. orm. 1. (*Alm. Hartriegel, m; Hornstrauch, m; Fr. cornouiller, m; İng. dogwood; Lat. Cornus*) Cornaceae familyasından, çoğunluğu ağaç ve çalı formunda, birkaç türü dışında kışın yaprağını döken cinsin genel adı.
2. (*Alm. Kornelkirsche, f; Dirndlstrauch, m; Fr. cornouiller mâle, m; cornouiller sauvage, m; İng. cornelian cherry; European cornel; Lat. Cornus mas*) Kızılçıkğiller (Cornaceae) familyası üyesi, 5-12 metre boylanabilen, kışın yaprağını döken, tam kenarlı yaprakları sürgüne karşılıklı dizilen, yapraklanmadan önce küçük sarı çiçekler açan, kırmızı renkli eriksi meyvesi yenen, yoğunluğu fazla olduğu için suda batan odunu lifli, esnek ve dayanıklı, baston ve sopa yapımında kullanılan, Güney Avrupa, Türkiye, Kafkasya, İran, Suriye, Irak'ta doğal olarak yetişen çalı ya da küçük ağaç; eşanlam: kızılçık ağacı. 2. (*Alm. Korneliankirsche, f; Dimdl, n; Fr. cornouille, f; İng. cornelian cherry*) **tar.** Kızılçık ağacının, kırmızı renkli, eliptik şekilli, ekşi tatta, taze ya da kurutulmuş olarak tüketilen, şerbet ve reçel yapımında kullanılan, tek ve sert çekirdekli meyvesi.

kızılçam kozalakkelebeği (*Lat. Dioryctria mendacella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Dioryctria mendacella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 24-28 mm, grimsi beyaz renkli, larvaları kızılçam ve halepçami kozalaklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kızılçıkurt (*Alm. schwarze Ölbaumschildlaus; schwarze Olivenschildlaus; Fr. cochenille noire de l'olivier, f; kermes de l'olivier, m; İng. olive fruit midge; Lat. Lasioptera berlesiana*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ursinekleri (Cecidomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lasioptera berlesiana* olan, erginleri 1-1,1 mm boyunda, kırmızımsı renkli, zeytin sineği tarafından yumurta bırakılmış meyvelere yumurta bırakan, çıkan larvaları meyve içinde gelişerek erken meyve dökümüne yol açan böcek türü.

kızışma (*Alm. Selbstheizung, f; Fr. autochauffage, m; İng. self-heating*) **tar.** Daneli ürünlerin depolanmalarında, depo ortamında ürünün iyi bir şekilde muhafaza edilmesi için gerekli olandan daha fazla nem ve sıcaklığın bulunması nedeniyle, yeterli oksijenin bulunduğu ortamlarda çürümenin başlamasıyla, artan solunum neticesinde açığa çıkan enerji sebebiyle sıcaklığın artması.

kil katı (*Alm. Tonebene, f; Fr. banc d'argile, m; plan argileux, m; İng. claypan*) **tar.** Toprak oluşum sürecinde, kilin toprak derinliklerinde birikerek sert, geçirimsiz, bitki kök gelişimi ile suyun toprak derinliklerine olan hareketini engelleyen katman.

kil toprağı (*Alm. Tonboden, m; Fr. sol argileux; İng. clay soil; clayey soil; fine textured soil*) 1. **orm.** Çok plastik ve yapışkan, çok iyi şekil verilebilen ve yuvarlanabilen, ezilme ile çok parlak, cilamsı yüzeyler meydana getiren, kum tanecikleri el ile hissedilemeyen uluslararası tane çapı sınıflarına göre oluşturulan toprak türleri üçgeninde kum tane boyutları %0 ile 55, kil tane boyutu %45 ile 100, toz tane boyutu %0 ile 55 arasında bulunan toprak türü;

eşanlam: killi toprak. **2. tar.** Kil içerikleri %35'ten fazla olan ve iyi yapısal gelişim göstermeyen topraklar; eşanlam: killi toprak.

kiler böceği (*Alm. gemeiner Speckkäfer, m; Fr. dermeste du larde, m; İng. ham beetle; lard beetle; larder beetle; Lat. Dermestes lardarius tar.* Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının deriböcekleri (Dermestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dermestes lardarius* olan, erginleri 7-9 mm boyunda, koyu kahverengi, kanatlardaki sarı bant üzerinde altı tane koyu lekeye sahip olup kurutulmuş ya da işlem görmüş etler, peynir, yün, kuş tüyü, deri, böcek koleksiyonları, doldurulmuş hayvanlar, depolanmış buğdaygiller, evcil hayvanların kuru mamalarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kilim böceği (*İng. Australian carpet beetle; Lat. Anthrenocerus australis tar.* Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının deriböcekleri (Dermestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthrenocerus australis* olan, erginleri 2,2-2,5 mm boyunda, koyu kahverengi renkli, göğsü ve kanatlarında beyaz tüylerle kahverengi desenlere sahip olup larvaları yünlü kumaş, halı ve kilimlerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

Kilis keçisi (*Alm. Kilis Ziege, f; Fr. chèvre Kilis, m; İng. Kilis goat tar.* Türkiye'de Kilis, Gaziantep, Adıyaman ve Hatay illerinde yetiştiriciliği yapılan, vücut rengi esas olarak siyah olmakla birlikte, koyu kestane, kır, kızıl-kahverengi de olabilen, çoğunlukla çene altında bir çift küpe bulunan, çok iri ve sarkık kulaklara sahip, dişileri kısa, ince ve geriye kıvrık boynuzlu, erkekleri ise kalın, kuvvetli ve uzun boynuzlu, süt verimi yüksek, kombine verimli yönlü yerli keçi ırkı.

kilokalori (*Alm. Kilokalorie, f; Fr. grande calorie, f; kilogramme-calorie, f; İng. kilocalorie; kilogram calorie; major calorie tar.* Bir atmosfer basınçta, bir kilogram saf suyun sıcaklığını 14,5° C'den 15,5° C'ye çıkarmak için gerekli ısı miktarı; eşanlam: büyük kalori, kilogram kalori.

kimyasal dinlenme (*Alm. chemische Dormanz; Fr. dormance chimique, f; İng. chemical dormancy tar.* Tohumun çimlenmesine engel olan kimyasalların yol açtığı zorunlu dinlenme.

kimyasal gübre (*Alm. chemischer Dünger, m; Fr. engrais chimique, m; İng. chemical fertilizer tar.* Bitki büyümesini desteklemek ve toprak yapısını geliştirmek amacıyla bir ya da birden fazla bitki besin maddelerini içeren, kısmen ya da tümüyle sentetik olabilen anorganik bileşikler.

kimyasal kısırlaştırıcı (*Fr. chimio-stérilisant, m; İng. chemosterilant tar.* Organizmalarda kısırlık meydana getiren kimyasal madde; eşanlam: kemosterilant.

kimyasal mücadele (*Alm. chemische Regulierung; Fr. lutte chimique, f; İng. chemical control tar.* Tarımda bitki hastalıklarına ve zararlılara karşı kimyasal maddeler kullanılarak yapılan mücadele.

kimyasal sindirim (*Alm. chemische Verdauung, f; Fr. digestion chimique, f; İng. chemical digestion tar.* Vücuda alınan büyük moleküllü besinlerin ağızdan başlayarak su ve enzimler yardımıyla daha küçük moleküllere parçalanması.

kimyasala yönelim (*Alm. Chemotropismus, m; Fr. chimiotropisme, m; İng. chemotropism tar.* Bitkilerde kimyasal maddelerin etkilediği yönelim hareketleri; eşanlam: kemotropizm.

kinetin (*Alm. Kinetin, m; Fr. kinétine, f; İng. kinetin tar.* Bitkilerde hücre bölünmesini büyük ölçüde artıran ve ilk kez otoklavlanmış ringa balığının sperm DNA'sından izole edilen bir bileşik.

King yasası (*İng. King's law tar.* Tarımsal üretimin bol olduğu yıllarda, tarımsal ürünler talebinin elastik olmaması nedeniyle, fiyatların aşırı olarak düşmesi ve üretici gelirinin yüksek oranda azalması ve bolluğun zarar vermesi.

kira (*Alm. Miete, f; Fr. loyer, m; İng. rent tar.* Menkul veya gayrimenkul değer kullanım hakkının, belirli bir zaman süresinde ve belli bir kıymet karşılığında satın alınması.

kiraz tar. 1. (*Alm. Vogel-Kirsche, f; Fr. cerisier des bois, m; cerisier des oiseaux, m; cerisier sauvage, m; merisier, m; İng. cherry; gean; sweet cherry; wild cherry; Lat. Prunus avium*) Gülgiller (Rosaceae) familyası üyesi, yaprağını döken, 15-32 metre arasında boylanabilen, çiçekleri erselik olan, böceklerle tozlanan, karışık tomurcuklardan erken ilkbaharda salkım şeklinde çiçek ve yaprakları aynı anda süren meyve ağacı türü; eşanlam: kiraz ağacı. 2. (*Alm. Kirsche, f; Fr. cerise, f; İng. cherry*) Kiraz ağacının, sarı, pembe, parlak kırmızı, koyu mor renklerinde 1-2 cm boyutlarında meyveler dalında olgunlaşan sert çekirdekli meyvesi.

kiraz çiçekgüvesi (Alm. Kirschblütenmotte, f; Fr. teigne des fleurs du cerisier, f; teigne du cerisier, f; İng. cherry blossom tineid; cherry fruit moth; Lat. *Argyresthia pruniella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının parlakbaşı güveler (Argyresthiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Argyresthia pruniella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 10-13 mm, kanatlar kahverengi, üzeri beyaz kırçilli, kenarları uzun tüylü, larvaları kiraz, kayısı, şeftali, erik, armut, elma gibi bitkilerin tomurcuk, çiçek ve sürgünlerinde beslenen böcek türü.

kiraz çiçekseveni (Lat. *Anthaxia olympica*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia olympica* olan, 6-8 mm boyunda, göğsü metalik mavimsi yeşil, kanatları metalik morumsu yeşilimsi renkteki erginleri badem, kayısı, kiraz, mahlep, şeftali ve erik ağaçlarının çiçekleriyle, larvaları ise dallarda galeriler açarak beslenen böcek türü.

kiraz dipkurdu (Alm. Pfirsichprachtkaefer, m; Fr. bupreste du pêcher, m; capnode noir des rosacées fruitiers, m; İng. peach capnodis; Lat. *Capnodis tenebrionis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Capnodis tenebrionis* olan, grimsi siyah renkli, 15-30 mm uzunlukta, erginleri kiraz, şeftali, erik, kayısı ve diğer sert çekirdekli meyvelerin yaprak ve sürgünleriyle, larvaları ise kökboğazında ve kökte açtığı galeriler içinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kiraz eriği tar. 1. (Alm. Kirschkpflaume, f; Myrobalane, f; Fr. prunier-cerise, m; prunier myrobolan, m; İng. cherry plum; myrobalan plum; Lat. *Prunus cerasifera*) Gülgiller (Rosaceae) familyası üyesi, yaprağını döken, 6-15 metre boylanabilen, çalı veya ağaççık formunda, çiçekleri erselik, beyaz renkli çiçekleri ilkbaharda açan, genel olarak süs bitkisi olan sert çekirdekli meyve türü; eşanlam: kiraz eriği ağacı. 2. (Alm. Kirschkpflaume, f; Myrobalane, f; Fr. prunier-cerise, f; prunier myrobolan, f; İng. cherry plum; myrobalan plum) Kiraz eriği ağacının 2-3 cm boyunda, tatlı veya ekşi, sarı veya kırmızı renkli, temmuz-eylül aylarında olgunlaşan meyvesi.

kiraz maymuncuğu (Lat. *Otiorhynchus balcanicus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Otiorhynchus balcanicus* olan, erginleri 5,6-7,2 mm boyunda, siyahimsi kahverengi olup ergin ve larvaları kiraz, kayısı, asma, meşe, kestane, böğürtlen gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kiraz sineği (Alm. Kirschenfliege, f; Kirschenmade, f; Fr. mouche des cerises, f; ver des cerises, m; İng. cherry fruit fly; cherry maggot; Lat. *Rhagoletis cerasi*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının meyvesinekleri (Tephritidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhagoletis cerasi* olan, erginleri 3,5-5 mm boyunda, siyah renkli, kanatları desenli olup larvaları, kiraz ve vişne meyvelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kiraz siyah yaprakbiti (Alm. schwarze Kirschenblattlaus, f; Fr. puceron noir de cerisier, m; İng. black cherry aphid; Lat. *Myzus cerasi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Homoptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Myzus cerasi* olan, erginleri 2 mm boyunda, parlak siyah renkli, koyu esmer pırlıtlı, ergin ve nimfleri kiraz ve idris ağaçlarının yaprak ve sürgünlerini sokup emerek zarar veren böcek türü.

kiraz sülüğü (Alm. schwarze Kirschblattwespe, f; Fr. tenthreède limace, m; İng. cherry slugworm; Lat. *Caliroa limacina*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının testereliarılar (Tenthredinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Caliroa limacina* olan, erginleri 4-5 mm boyunda, siyah renkli, larvaları kiraz, ayva, armut, erik, kayısı, badem ve gül gibi bitkilerin yapraklarının üst yüzeyini yiyerek zarar veren böcek türü.

kiraz törpü yaprak virüsü (İng. cherry rasp leaf virus; CRLV) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve *Xiphinema americanum* (Nematoda: Dorylaimoidea) ile taşınan, çok geniş bir konakçı dizisi olan, *Prunus* türleri başta olmak üzere 22 familyadan bitkileri enfekte eden, konakçılarında yaprakların altında törpü benzeri enasyonlar, küçeleşme, boğumlar arasında kısılma, tepeden ölüm şeklinde belirtiler oluşturan çaravirüs.

kiraz yaprak galerigüvesi (Alm. Obstbaumminiermotte, f; Fr. mineuse des feuilles des arbres fruitiers, f; İng. apple leaf miner; Lat. *Lyonetia clerkella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprak galeriye açanları (Lyonetiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lyonetia clerkella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 6-9 mm, beyaz renkli, ön kanatlarının ucu kahverengi desenli, larvaları kiraz, elma, armut gibi meyve ağaçlarıyla bazı orman ağaçlarında yapraklarda galeriler açarak beslenen böcek türü; eşanlam: kiraz yaprak galeriye açanı.

kiraz yaprak kıvrılma virüsü (Fr. virus de l'enroulement du cerisier, m; İng. cherry leaf roll virus; CLRV) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, öz su, tohum, polen ve nematotlarla (*Xiphinema* spp.) taşınan, konakçılarında yapraklarında kıvrılma, halkalı lekeler, mozaiklenme, sarı ağ, meşe yaprağı formu, küçeleşme şeklinde belirtilere neden olan nepovirüs.

kiraz yaprakböceği (*Lat. Labidostomis propinqua*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Labidostomis propinqua* olan, erginleri 7,5-9,5 mm boyunda, baş ve göğsü siyahımsı, kanatları açık kahverengi ve üzerinde bir çift siyah leke taşıyan, kiraz ve alıç gibi bitkilerin yapraklarıyla beslenen böcek türü.

kireç birikimi (*Alm. Kalkablagerung, f; Fr. calcification, f; İng. calcification*) **1. biyom.** Dokuda kalsiyum ve tuzlarının birikmesi ve sonucunda dokunun sertleşmesi. **2. tar.** Kurak ve yarı kurak bölgelerde suda çözünüp hareketli hale geçen karbonatların toprağın belirli derinliklerinde suyun buharlaşmasıyla karbonatlar şeklinde birikmesi; eşanlam: kalsifikasyon.

kireç gereksinimi (*Alm. Kalkbedarf des Bodens, m; Fr. besoin en chaux, m; İng. lime requirement*) **tar.** Toprakların asitliğinin giderilmesi ya da belirli bir pH'a yükseltilmesi için verilmesi gereken kireç cinsinden baz miktarı.

kireçleme (*Alm. Kalkdüngung, f; Kalkung, f; Fr. chaulage, m; İng. liming*) **tar.** Fazla yağış alan bölgelerde toprakların aşırı asitleşmesi durumunda, toprak reaksiyonunu bitkilerin gelişimini engellemeyecek düzeye çıkarmak için çeşitli kireç materyallerinin gerekli miktarlarda uygulanması işlemi.

kirmitrenkli hortumluböcek (*Alm. rotbrauner Apfelfruchtstecher; Fr. rhynchite rouge du pommier, m; İng. apple fruit weevil; Lat. Tatiánaerhynchites aequatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakoyucu hortumluböcekler (Rhynchitidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tatiánaerhynchites aequatus* olan, erginleri kırmızımsı kahverengi bronz renkte, 2,5-5 mm boyunda, gülgillerden alıç, muşmula, erik, elma, kiraz, kayısı gibi ağaçların meyvelerinde beslenen böcek türü.

kirli dalgalanma (*Alm. unsaubere Emission; Fr. flottement manipulé; flottement administré, m; İng. dirty float*) **tar.** Ekonomik anlamda, herhangi bir ülkenin döviz gücünü koruması amacıyla yönelik, döviz kurlarına resmî olarak müdahale etmesi durumu.

kirpikkanatlılar (*Alm. Blasenfüße, f; Thripse, pl; Fr. thrips, m; thysanoptères, pl; İng. thrips; Lat. Thysanoptera*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, bitkilerle beslenen ya da avcılık yapan, kanatlarının kenarları kirpik şeklinde kıllı, bilimsel adı Thysanoptera olan takım; eşanlam: tripsler, törpüleyici böcekler.

kist nematodu (*Alm. Zystennematode, m; Zystenälchen, n; Fr. anguillule à kyste, f; İng. cystnematode; Lat. Globodera; Heterodera*) **tar.** Tylenchina takımının Heteroderidae familyasına bağlı *Heterodera* ve *Globodera* cinslerine ait olup kist meydana getirmeleri ile diğer bitki paraziti nematotlarından ayrılan bitkilerde beslenmeleri sonucu çok çekirdekli hücrelerden oluşan bir beslenme alanı oluşmasına yol açan, dişileri ergin oldukları zaman limon veya küre şekillerinde farklılaşan, erkekler tipik ince silindir şeklinde olan, önemli türleri arasında *Heterodera avenae*, *H. cajani*, *H. ciceri*, *H. fici*, *H. glycines*, *H. latipons*, *H. sacchari*, *H. schachtii*, *Globodera pallida*, *G. rostochiensis* ve *G. tabacum* bulunan canlılar.

kistlenme (*Alm. Einzystierung, f; Fr. enkystment, m; İng. encystment*) **tar.** Hareketli bir hücrenin (zoospor) kamçılarını çekip veya kaybedip kamçısız hale, dolayısıyla bir kist formuna dönüşmesi.

kişi başına ulusal gelir (*Alm. Pro-Kopf-Einkommen, n; Fr. produit national brut par habitant, m; İng. per capita income*) **tar.** Ekonomide, genellikle bir yıl olarak alınan, belirli bir dönemde yaratılan milli gelirden birey başına düşen pay.

kişisel gelir (*Alm. persönliches Einkommen; Fr. revenu personnel, m; İng. personal income*) **tar.** Genellikle bir yıllık bir dönemde, ulusal ekonomiden kişilerin eline düşen pay.

kitapbiti (*Lat. Liposcelis decolor*) **tar.** Kitap bitleri (Psocoptera) takımının gerçek tozbitleri (Liposcelididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Liposcelis decolor* olan, erginleri yaklaşık 1 mm boyunda, sarımsı esmer renkte, eski evler, ahşap binalar, kitap ciltleri, buğdaygil tohumları, bitki ve böcek koleksiyonları, doldurulmuş hayvanlarla beslenen böcek türü.

kitapbitleri (*Alm. Staubläuse, pl; Fr. psocoptères, pl; İng. barkflies; barklice; booklice; Lat. Psocoptera*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, besinlerini bazı bitkiler, bitkisel ve hayvansal artıklar, yosunlar, polenler ve kitap ciltlerinin oluşturduğu, bilimsel adı Psocoptera olan takım; eşanlam: toz bitleri.

kitin bağlanma alanı (*Alm. Chitinbindungsdomäne, f; Fr. domaine de liaison chitine, m; İng. chitin binding domain*) **tar.** Yapısında yer aldığı özel motiflere sahip sistein amino asitlerinin oluşturduğu disülfid köprüleri ile proteinlerin kitine bağlanmasını sağlayan protein alanları.

kitin deasetilaz (*Alm. Chitin-Deacetylase, f; Fr. chitine désacétylase, f; İng. chitin deacetylase*) **tar.** Kitinin monomeri olan N-asetilglikozamin molekülünü, kitosanın monomeri olan D-glikozamin moleküllerine dönüştüren, böcek integümenti, midesi, peritrofik matriksi ve trakelerinde bulunan enzim.

kivi yazıcıböceği (*Lat. Lymantria coryli*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Lymantria coryli* olan, erginleri 1,7-2,2 mm boyunda, koyu kahverengi, ergin ve larvaları kivi, fındık, gürgen, kayın, meşe, elma, karaağaç gibi ağaç türlerinde kabuk altında galeri açarak ve kivilerde meyveleri delerek zarar veren böcek türü.

kladantus (*Alm. Arabische Sprossenkamille, f; İng. Palm Springs daisy; Lat. C. proliferus; Cladanthus arabisicus*) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae) familyasından, Akdeniz orijinli, tohumla çoğalan, sarı çiçekli ve hızlı büyüyen, nemli ve güneşli ortamları seven, sınır çiçeği olarak kullanılabilen tek yıllık, otsu ve aromatik bir bitki.

Klamidospor (*Alm. Chlamydozspore, f; Fr. chlamydozspore, f; İng. chlamydozspore*) **tar.** Bazı fungusların ömürlerinin belirli bir döneminde, terminal (uç) veya interkalar (ara) hif hücrelerinin şişkinleşmesi, büyüyüp çoğunlukla kalın bir çeperle çevrilmesi, olgunlaştıktan sonra birbirinden ayrılarak her birinin yeni bir tallus oluşturmak üzere çimlenebilen ve yeni bir birey meydana getirebilen, olumsuz koşullara dayanıklı sporları.

klasper (*Alm. Klasper, m; Fr. clasper, m; İng. clasper*) **tar.** 1. Bazı keski solungaçlı balıkların erkeklerinde karın yüzgecinin parmağı uzantısı. 2. İki eşeyin birbirini tutmasına elverecek herhangi bir uzantı organı.

klastotesyum (*Fr. cléistothèce, f; İng. cleistocarp; cleistothecium*) **tar.** Askus ve askosporların yapı içinde dağınık durumda bulunduğu, zamanla askus çeperinin erimesi ile askosporların dışarı çıkarak serbest kaldığı, başlangıçta tamamen kapalı küre şeklindeki bir askokarp tipi.

klmaks aşaması (*Alm. Klimaxstadium, n; Fr. communauté végétale à maturité, f; groupement végétal climacique, m; groupement végétal à maturité, m; İng. climax state*) **tar.** Bir çevredeki baskın canlı türünün çevre koşullarına tümüyle uyum gösterdiği ve peş peşe komüniteler serisinde görülen olgunlaşmış aşama.

klmakterik (*Alm. Klimakterium, n; Fr. climatère, f; İng. climacteric; climacterium*) **tar.** Meyvenin olgunlaşma döneminde etilen üretiminin ve solunum hızının olgunlaşma ile bağlantılı olarak gösterdiği ani ve hızlı artışı.

klipeus (*Alm. Kopfschild, m; Klypeus, n; Fr. clypéus, m; İng. clypeus*) **tar.** Böceklerde başın alın (frons) bölgesi ile dudak (labrum) arasında kalan dış iskeletin kalkan şeklindeki sertleşmiş kısmı.

klon anaç (*Alm. Klon Wurzelstock, m; İng. clone root stock*) **tar.** Çelik, daldırma, kök sürgünleri gibi çoğaltılan vejetatif yapıardan elde edilen ve aşılama da kullanılan anaç; eşanlam: vejetatif anaç.

klon seleksiyonu (*Alm. Klon-Selektion, f; Fr. sélection clonale, f; İng. clonal selection*) **tar.** Sürekli eşeysiz çoğaltılan çeşitlere ait popülasyonlar içinden verim, kalite, hastalıklara dayanıklılık gibi üstün niteliklere sahip bireylerin seçilmesi.

klonal fragmentasyon (*Alm. klonale Fragmentierung; Fr. fragmentation clonale; İng. clonal fragmentation*) **tar.** Çok hücreli ya da koloni halindeki organizmalarda, organizmanın parçalara ayrılmasına dayalı eşeysiz üreme şekli.

klor (*Alm. Chlor, n; Fr. chlore, m; İng. chlorine*) **1. kim.** Halojenlerden, simgesi Cl, atom numarası 17, atom ağırlığı 35,5 olan, normal sıcaklıkta Cl₂ gazı olarak bulunan bir element. **2. tar.** Vücut dokularındaki hücrelerin hem içinde hem de hücreler arasında yüksek yoğunlukta bulunan, ozmotik basınç ve asit baz dengesinin korunmasında, besin maddelerinin hücreler içine geçişini kontrol etmede ve su metabolizmasında görev yapan, vücutta deri ve deri altı dokular da depolanabilen, mide salgısında serbest asit ve tuzları formunda bulunan, rasyona sofr a tuzu (NaCl) katılarak karşılanan, yetersizliğinde iştah azalması, büyümede yavaşlama, canlı ağırlık ve verim kaybına neden olan, Cl ile simgelenen makro element.

klor eksikliği (*Alm. Chloridmangel, m; Fr. carence en chlorure, f; İng. chloride deficiency*) **tar.** Bitkilerde yetiştirme ortamında yeterli klor bulunmaması durumunda, solma belirtileri ile birlikte yaprak yüzey alanının küçülürken kuru

madde ağırlıklarında da dikkat çekecek azalmalar ve olgun yapraklarda damarlar arasında kloroz şeklinde ortaya çıkan klora özgü noksanlık belirtisi.

klor zehirliliği (*Alm. Kupfertoxizität, f; Fr. toxicité de chlorure, f; İng. chloride toxicity*) **tar.** Toprak çözeltisindeki yüksek Cl derişiminin, toprak suyundaki osmotik potansiyelin artmasına neden olurken bitkilerin gereksinim duydukları suyu alamamalarına sebep olması; eşanlam: klor toksisitesi.

klorlanmış hidrokarbonlu insektisit (*Fr. insecticide hydrochloré, m; İng. chlorinated hydrocarbon insecticide*) **tar.** Kovalent bağlanmış en az bir klor atomu içeren, insan sağlığı ve çevre üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle çoğu üyesi kullanımdan kaldırılmış, merkezi ve periferik sinir sisteminde Na/K dengesini bozarak sodyum akışını zayıflatıp potasyumun hücreye girişini artırarak kısmi depolarizasyon nedeniyle ya da GABA reseptörlerine benzerliklerinden ötürü GABA'nın reseptörlerine bağlanmasını engelleyerek böcekleri öldüren, organik insektisit grubu; eşanlam: klorlu hidrokarbonlu insektisit.

klorofil b (*Alm. Chlorophyll b, n; Fr. chlorophylle b, f; İng. chlorophyll b; chlorophyll beta*) **tar.** Çoğunlukla mavi ışığı soğuran, gölge bitkilerinde fotosentezde görev alan hücre sitoplazmasındaki pigmentler.

klorofil a (*Alm. Chlorophyll a, n; Fr. chlorophylle a, f; İng. chlorophyll a; chlorophyll alpha*) **tar.** Turuncu-kırmızı ve mor-mavi bantlardaki ışığı soğuran, yeşil ışığı yansıtan, çoğunlukla güneş bitkilerinde fotosentezde görev alan, hücre sitoplazmasındaki yeşil pigmentler.

klorogenik asit (*Alm. Chlorogensäure, f; Fr. acide chlorogénique, m; İng. chlorogenic acid*) **tar.** Bitkide sentezlenen, lignin biyosentezinde önemli bir ara madde olan, aynı zamanda antibakteriyel ve antifungal özelliğe sahip fenolik maddelerden asit karakterli biri.

klorotik (*Alm. mit Chlorose; Fr. chlorotique; İng. chlorotic*) **tar.** Bitkilerde yeşil pigment azlığı ya da yokluğu nedeniyle meydana gelen sarı görünümlü hal.

klorotik lezyon (*Alm. Läsion mit Chlorose, f; Fr. lésion chlorotique, f; İng. chlorotic lesion*) **tar.** Hücre renk maddesi kloroplastların ve plastitlerin bozulması ve parçalanması sonucu oluşan lekeler.

Klosteroviridae (*Alm. Closteroviridae, pl; Fr. Closteroviridae, pl; İng. Closteroviridae*) **tar.** *Ampelovirüs, Klosterovirüs* ve *Krinivirüs* cinslerini içinde barındıran, viryonları ipliksi, zarfsız, oldukça esnek, genetik malzeme olarak tek veya iki parçalı, çizgisel, pozitif anlamlı RNA içeren bitki virüsü familyası.

klosterovirüs (*Alm. Closterovirus, n; Fr. closterovirus, m; İng. closterovirus*) **tar.** Viryonları ipliksi, zarfsız, oldukça esnek, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve böceklerle taşınan bitki virüsü cinsi.

klostridyum (*Alm. Clostridium, m; Fr. clostridium, m; İng. clostridium*) **tar.** Bitkilerin, özellikle buğdaygiller familyasındaki bitkilerinin, Mo, Co ve C gibi bazı elementleri almasında fonksiyonel olan bakteriler.

knitliler (*Alm. Nesseltier, n; Fr. cnidaire, m; İng. cnidaria; Lat. Cnidaria*) **tar.** Çoğunlukla denizlerde yaşayan, jelatinsi ters dönmüş fincan şeklinde veya sabit yaşayan tüpsü bir gövdesi olan, denizşakayıkları, mercanlar, denizanaları gibi omurgasızları kapsayan hayvan grubu; eşanlam: ısırğan hayvanlar, haşlamlılar, knidliler.

kobalt (*Alm. Kobalt, n; Fr. cobalt, m; İng. cobalt*) **1. kim.** Simgesi Co, atom numarası 27, atom ağırlığı 59 olan, oksidi boyacılıkta kullanılan, nikel ve demire benzeyen, çok iyi katalizör özelliği olan, gümüşü renkte metal element. **2. tar.** Vitamin B12'nin bir ögesi olan ve %4'ünü oluşturan, gevişgetirenlerde yeterli kobalt bulunduğunda rumen mikroorganizmaları tarafından B12 sentezlenebilen, sığır, koyun ve keçilerde hemoglobin düzeyinin azalmaması, iştahın korunması ve dolayısıyla normal büyümenin sağlanması için rasyonda bulunması gereken, yüksek düzeyde bulunduğunda zehirli etkisi olan, Co ile simgelenen iz element.

koca fiğ (*Alm. französische Wicke, f; Mauswicke, f; Narbonner Wicke, f; Fr. vesce de Narbonne, f; İng. moor's pea; Narbon bean; narbonous vetch; Lat. Vicia narbonensis*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının, gülgiller takımının baklagiller familyasının Vicia cinsinin V. narbonensis L., n =7, türü olup tanesi için yetiştirilen, dik gelişen, sapları kalın, yaprakları etli, iri tohumları kırılarak hayvanlara yedirilen bir yem bitkisi.

kocayemiş 1. (*Alm. Westlicher Erdbeerbaum, m; Fr. arbousier, m; İng. strawberry tree; Lat. Arbutus unedo*) **orm.** Her dem yeşil, yaprakları dar eliptik biçimde, parlak, koyu yeşil renkli, kenarları dişli, sonbaharda salkımlar halinde açan çan biçimindeki çiçekleri beyaz bazen pembe renkli, sert odunundan odun kömürü elde

edilen, Türkiye'de makilik alanlar ve çam ormanlarında geniş yayılışı olan küçük ağaç ya da çalı; eşanlam: davulga, ayı yemişi. **2.** (Alm. *Baumerdbeere*, f; Fr. *arbose*, f; İng. *Arbutus unedo fruit*) **tar.** Kocayemiş ağacının, reçel ve likör yapımında ve bal üretiminde kullanılan, olgunlaştığında kırmızı renkte, 1-2 cm çapında küre biçiminde, yüzeyi pürüklü, etli ve kendine özgü incirimsi bir tada sahip üzümü meyvesi.

kocayemiş yaprakbiti (Lat. *Wahlgreniella arbuti*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Wahlgreniella arbuti* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, sarımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri kocayemiş bitkilerinde beslenen böcek türü.

koç (Alm. *Schafbock*, m; Fr. *bélier*, m; İng. *ram*) **tar.** Koyun türünden en az 1,5 yaşında ve damızlıkta kullanılan erkek hayvan.

koç kuzu (Alm. *Bocklamm*, n; Fr. *agneau mâle*, m; İng. *ram lamb*; *tup lamb*) **tar.** Birinci yaşı içinde eşeyssel ve bedensel gelişimlerini tamamlayarak aşımında kullanılan erkek kuzu.

koç ve teke katımı mevsimi (Fr. *saison de rut*; *saison de reproduction d'ovines*, f; İng. *ram and buck breeding season*; *ram and buck mating season*; *rutting season*) **tar.** Koyun ve keçi yetiştiriciliğinde çiftleştirmelerin yapıldığı, Kuzey Yarımküre'de sonbahara, Güney Yarımküre'de ise ilkbahara karşılık gelen gün ışığının azaldığı mevsimler; eşanlam: koyun ve keçi çiftleşme mevsimi, koyun ve keçi aşım mevsimi.

koç yapağısı (Fr. *laine de béliers*, f; İng. *ram wool*) **tar.** Koçlardan elde edilen fakat yağ miktarının fazlalığından dolayı randımanı düşük olan, içinde kaba kıllar bulunan ve kokusu, dişi ve enenmiş erkek koyunların yapağılarından kokularından kolayca ayırt edilebilen ve bu nedenler ile de diğer yapağılara göre daha düşük fiyatlar ile satılan yapağı tipi.

kohezyon-emme kuramı (İng. *cohesion tension theory*) **tar.** Bitkilerde ksilem boruları boyunca suyun yer çekimi kuvvetini yenerek yukarı doğru taşınmasını açıklayan, moleküller arası çekim kuvvetine ve oluşan emme basıncına dayandırılan kuram; eşanlam: çekim-emme kuramı.

koinobiont parazitoit (İng. *koinobiont parasitoid*) **tar.** Konakçısını kısmen, geçici olarak paralyze ederek konakçısında beslenirken onun gelişimine izin veren ve olgunlaşma sonrasında ölümüne neden olan, her konakçı dönemini parazitleyebilen, endo- ya da ektoparazitoit özellikte olabilen parazitoit.

Kokadviroit (İng. *Cocadviroid*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Coconut cadang-cadang viroid*'den alan, tüm viroitler gibi viryonları olmayan ve protein kodlamayan, genetik materyal olarak tek bir dairesel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan bitki viroit cinsi.

kokon (Alm. *Kokon*, n; Fr. *cocon*, m; İng. *cocoon*; Lat. *cocon*; *eggpod*; *pod*) **tar.** Böceklerde özel bezler yardımıyla salgılanan ve bu salgıların yapışmaları ya da birleşmeleri ile oluşan yapıya ve pupanın, diğer bir ifade ile krizalitlerin içinde bulunduğu koruyucu kapsüle verilen ad.

koksa (Alm. *Coxa*, f; Fr. *coxa*, f; İng. *arthropod coxa*; *coxa*) **tar.** 1. Akar ve kenelerde bacak ve pedipalpus gibi vücut uzantılarının vücut duvarına eklem yapan, bacak segmentlerinin ilk bölümü; eşanlam: eklembacaklı kalçası. 2. Böceklerde bacağın toraks segmentine bağlanan, küt ve kısa yapıda tek parçalı ve türlere göre şekli değişebilen kısmı; eşanlam: eklembacaklı kalçası.

koku giderme tankı (Alm. *Deorizer*, m; Fr. *désodoriseur*, m; İng. *deodorizer*) **tar.** Süt fabrikalarında sütün ürünlere işlenmesinden önce çiğ sütteki kötü koku ve gazların alındığı vakum tanklarına verilen ad; eşanlam: deodorizatör.

kokulu üzüm (Alm. *Fuchsrebe*, f; Fr. *vigne lambruche*, f; İng. *fox grape*; Lat. *Vitis labrusca L.*) **tar.** Vitis cinsinin coğrafi sınıflandırmasında Kuzey Amerika kökenli türlerden olan, melez çeşit ve tiplerinin üzümleri yenilebilir nitelikte ve yalnız bu türe özgü yoğun kokulu aromasıyla farklılığı öne çıkan, Türkiye'de Karadeniz Bölgesi'ne getirilmiş ve yayılma alanı bulmuş olan Amerikan asma türü; eşanlam: kokulu siyah üzüm, İzabella üzümü.

kol (Fr. *baguette*, f; İng. *arm of grapevine*; *cordon*) **tar.** Asmalarda iki yıldan daha yaşlı olan dallar.

kolektif şirket (Alm. *private Körperschaft*; *Kollektivgesellschaft*, f; Fr. *société en nom collectif*, f; İng. *open partnership*; *unlimited company*) **tar.** Özel kişiler arasında kurulan ve borçlara karşı mevcut sermaye miktarı ile değil, kişilerin tüm mal varlığı ile sorumlu bulunduğu işletme türü.

Koleviroit (*İng. Coleviroid*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Coleus blumei viroid 1*'den alan, tüm viroitler gibi viryonları olmayan ve protein kodlamayan, genetik materyal olarak tek bir dairesel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan bitki viroit cinsi.

kolin (*Alm. Cholin, n; Fr. choline, f; İng. choline*) **tar.** Hayvanların büyümeleri için gerekli olan, hayvansal ve bitkisel hücrelerde serbest durumda veya lesitin, sifingomiyelin ve asetil kolinin yapısında bağlı olarak bulunan, hücre yapısının oluşumu ve korunmasında gerekli olan, karaciğerde anormal yağ birikimini önleyen, asetil kolin formunda sinir uyarımlarının iletilmesinde önemli rol alan, tüm doğal yağlar ve dolayısıyla tüm yemlerle sağlanabilen, vücutta kısmen sentezlenen, civcivleri perosistenkoruyan, hidroskopik, renksiz ve suda kolay eriyen, yapışkan, vücutta yağın kullanımını artıran, açık formülü $C_5H_{15}O_2N$ olan, B grubundan bir vitamin; eşanlam: lipotropik faktör.

kollinsiya (*Alm. Collinsie; İng. Chinese houses; collinsia; innocence; pagoda collinsia; Lat. C. bicolor; Collinsia heterophylla*) **tar.** Sıracautugiller (Scrophulaceae) familyasına ait, Kaliforniya orijinli, tohumla çoğaltılan, nemli ve yarı gölgeli ortamları tercih eden, sınır bitkisi ve kaya bahçesi için uygun olan, kesme çiçek olarak kullanılabilen, tek yıllık, otsu süs bitkisi.

kolon (*Alm. Säule, f; Fr. colonne, f; İng. column*) **1. inş.** Bir yapının taşıyıcı sisteminde, düşey yükleri ve aktarılan momentleri taşıma işlevini yerine getiren öge. **2. kim.** Genellikle, kimyasal ayırma işlemlerinde kullanılan diklemesine ince uzun, silindirik biçiminde aygıt. **3. (Alm. Dickdarm, m; Fr. cölon, m; gros intestin, m; İng. colon; large bowel; large intestine)** **tar.** Kalın bağırsağın körbağırsakla rektum arasında yer alan bölümü.

koloni (*Alm. Kolonie, f; Fr. colonie, f; İng. colony*) **1. biyom.** Tek bir ata hücreden türeyen, katı, yarı katı veya sıvı besiyerinde bölünerek çoğalan hücrelerin oluşturduğu gözle görülebilir küme. **2. tar.** 1. Akarlar, algler gibi bazı küçük canlıların ya da bakteri kültüründe bir araya gelen mikroorganizmaların oluşturduğu çıplak gözle görülen küçük topluluk ya da grup. 2. Tek türden oluşan ve birbirinden ayrılmayan bireyler topluluğu.

koltuk alma (*İng. axil pruning*) **tar.** Yaprak koltuklarından çıkan sürgünlerin kopartılması.

koltuk altı tomurcuğu (*Alm. Achsenknospe, f; Seitenknospe, f; Fr. bourgeon axillaire, m; İng. axillary bud*) **1. biyom.** Bitkilerde dalın ya da yaprak sapının gövde ile oluşturduğu üst açıda yer alan tomurcuk; eşanlam: yan tomurcuk. **2. tar.** Asmanın yaz sürgünleri üzerinde yaprak koltuğunda oluşan ve oluştuğu dönem içerisinde sürgün meydana getiren tomurcuk; eşanlam: yan tomurcuk.

koltuk sürgünü (*Alm. Achselspross, m; Fr. entre-coeur, m; İng. axillary shoot; lateral shoot; summer lateral*) **tar.** Bitkilerde yaprak koltuğunda oluşan tomurcuğun aynı gelişme dönemi içinde sürmesi ile oluşan sürgün; eşanlam: erkenci dal.

kolumella (*Alm. Columella, f; Kolumella, f; Fr. columelle, f; İng. columella*) **tar.** Bir sporangiyum veya bir fruktifikasyon içinde oluşan, *Mucor* spp. ve *Rhizopus* spp. de olduğu gibi, genellikle sporangiyoforum sporangiyum içinde yer alan, steril, eksenel durumdaki kısmı.

kolumnaris hastalığı (*Fr. myxobactériose à Flexibacter columnaris, f; İng. columnaris disease; saddleback disease*) **tar.** Tatlı su balıklarında *Cytophaga columnaris*, tuzlu suda yaşayan balıklarda ise *Flexibakter maritimus*'in neden olduğu, vücudun çeşitli bölgelerinde etrafı kırmızı çevrili, yuvarlak veya oval gri beyaz lekelerin, ülserlerin ve lezyonların oluştuğu, bulaşıcı ve öldürücü bakteriyel bir hastalık.

kolza (*Alm. Lewat, m; Raps, m; Reys, m; Fr. colza, f; İng. rapa; rape; rapeseed; Lat. Brassica napus ssp. oleifera*) **tar.** Turpgillerden, kökleri dik ve derine giden, sapı 70-100 cm boylanan, yaprakları açık yeşil renkte, tüysüz, çiçekleri dağınık salkım biçiminde, yağlı, taneleri küçük, yuvarlak ve siyah renkte, hem yağ hem de yem bitkisi olarak yetiştirilen yıllık bitki.

kolza hortumluböceği (*Alm. großer Rapsstängelrüssler, m; Fr. charançon de la tige du colza, m; İng. rape stem weevil; Lat. Ceutorhynchus napi*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ceutorhynchus napi* olan, erginleri 3,2-4 mm boyunda, koyu gri renkli, üzeri beyaz tüylü, ergin ve larvaları kolzalarda beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kolza tohumu küspesi (*Alm. Rapssaatmehl, f; Fr. farine de graines oléagineuses de colza, f; tourteau de colza, m; İng. rapeseed meal*) **tar.** Üretildiği yere ve küspenin elde edilmiş metoduna göre besin maddesi kompozisyonu değişen, %32-%35 civarında ham protein içeren, amino asitlerden lizince uygun, metionince fakir ve sistince zengin olan, rasyonlarda fosfor eksikliğini tamamlamaya hizmet eden, acı lezzeti dolayısıyla yem tüketimini

düşürebilen, %0,3'ten fazlası rasyonlarda kullanılmaması gereken hardalyağı glikoziti ve serbest hardalyağı içerebilen, ancak kuvvetli bir ısıtma ile önemli bir kısmı tahrip olan, domuz ve kanatlılardan çok gevişgetiren hayvanların beslenmesinde kullanımı önerilen yağ sanayi kalıntısı; eşanlam: kolza küspesi.

kolza toprakpiresi (*Alm. Rapserdfloh, m; Fr. altise d'hiver du colza, f; İng. cabbage stem flea beetle; rape flea beetle; Lat. Psylliodes chrysocephala*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Psylliodes chrysocephala* olan, erginleri 3-4,5 mm boyunda, parlak mavimsi yeşil renkli, başı altın renginde, ergin ve larvaları şalgam, kolza, hardal gibi bitkilerin sap ve yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

komandite ortak (*Alm. aktiver Teilhaber; persönlich haftender Gesellschafter; Komplementär, m; Fr. associé commandité, m; associé gérant, m; İng. full partner; general partner*) **tar.** Komandit ortaklıkta sorumluluğu sınırlandırılmamış ortak, yöneten ortak.

komanditer ortak (*Alm. Kommanditaktionär, m; Kommanditist, m; Fr. associé commanditaire, m; commanditaire, m; İng. limited partner*) **tar.** Komandit ortaklıkta sorumluluğu koyduğu sermaye ile sınırlandırılmış ortak.

kombine ekim makinesi (*Alm. kombinierte Sämaschine; Fr. semoir combiné; İng. combination drill; combined drill*) **tar.** Ekim makinelerinin genellikle tek tür ürün tohumu ekme yapısına sahip olmasına karşılık, birden çok ve farklı ürün tohumlarının ekilmesi amacıyla üretilmiş ekim makinesi tipi.

kombine koyun ırkı (*Alm. kombinierte Schafrasse; Mehrzweckrasse, f; Fr. race ovine combiné; race à fins multiples, f; race à multiples fins, f; İng. combined sheep breed; multi-purpose breed*) **tar.** Birden fazla verim özelliği esas alınarak geliştirilen koyun ırkları.

kombine toprak işleme (*Alm. kombinierte Bodenbearbeitung; Fr. travail des sols combiné; İng. combined tillage operation*) **tar.** Birincil ve ikincil toprak işleme aletlerinin tek tek kullanılması yerine, işlem sırasına uygun olarak arda bağlanarak birlikte kullanılması suretiyle gerçekleştirilen toprak işleme yöntemi; eşanlam: bileşik toprak işleme.

kombine verimli ırk (*Alm. Zweinutzungsrasse, f; Fr. race à double aptitude, f; race à double fin, f; İng. double purpose breed; dual purpose breed*) **tar.** Süt ve et gibi birden fazla verim yönü esas alınarak geliştirilmiş evcil çiftlik hayvanı ırkları.

Komovirüs (*Alm. Comovirus, n; Fr. comovirus, m; İng. comovirus*) **tar.** Adını *Cowpea mosaic virus*'un baş harflerinden alan, küçük izometrik partikülleri olan çok komponentli, genetik materyal olarak tek sarmallı iki çizgisel RNA içeren, mekanik olarak ve kınkanatlılarla taşınan virüs grubu.

kompoze gübre (*Alm. Komplexdünger, m; Mehrnährstoff-Dünger, m; Fr. engrais composé, m; İng. compound fertilizer; multinutrient fertilizer*) **tar.** Bünyesinde birden fazla bitki besin maddesi bulunduran kimyasal gübreler, örneğin, diamonyum fosfat (DAP) ya da NPK'yi bir arada bulunduran, etkili madde yüzdeleri 15.15.15 veya 20.20.0 olan gübreler.

konakçı bitki (*Alm. Wirtspflanze, f; Fr. plante hôte, f; İng. host plant*) **tar.** Bir parazit veya patojen tarafından saldırılan veya bunları barındıran bitki.

konakçı bitki dayanıklılığı (*Alm. Resistenz der Wirtspflanzen, f; Fr. résistance de la plante-hôte, f; İng. host plant resistance; resistance of host plant*) **tar.** Zararlı akar popülasyonunun gelişimini yavaşlatan, genellikle antibiyoz, tolerans ve tercih edilmeme gibi üç kategoride değerlendirilen, bitki paraziti zararlılara gösterilen tolerans.

konakçı erimi (*Alm. Wirtsbereich, m; Wirtsspektrum, n; Fr. gamme d'hôte, m; spectre d'hôte, m; İng. host range; range of host plants*) **tar.** Belirli bir virüs, bakteri veya parazitin hastalandırabildiği ya da parazitleyebildiği konakçı tür/türleri veya hücre tiptipleri; eşanlam: konakçı spektrumu.

konakçı indeksleme (*Alm. Wirtspflanze Indexierung, f; Fr. indexation de plantes hôtes, f; İng. host plant indexing*) **tar.** Bir bitkinin virüs, bakteri gibi hastalık etmenlerini taşıyıp taşımadığını saptamak için yapılan seri işlem.

konakçı işaretleme feromonu (*İng. epidietic pheromone; host marking pheromone; spacing pheromone*) **tar.** Dişi sineklerin konakçı meyveye yumurta bırakmasında meyve yüzeyini işaretleyerek ikinci bir yumurta konmaması, parazitoit ve avcılarının konakçı ya da avını işaretleyerek diğer parazitoit ve avcılarının

ortamdan uzaklaştırılması ya da çiftleşme davranışında bulunmak istemeyen dişilerin erkekleri uzaklaştırması amacıyla bireyler arasındaki rekabeti azaltmak için salgıladıkları feromonlar.

kondanse süt bkz. **tar. koyulaştırılmış süt.**

kondilifor (*Fr. condylophore; İng. condylophore*) **tar.** Özellikle Astigmata alttakımı akar türlerinde görülen, bacakların pretarsusun ucunda yer alan, empodyum ve yan tırnakların eklem yaptığı bir çift küçük sertleşmiş yapı.

kondisyon katsayısı (*Alm. Konditionskoeffizient, m; Fr. coefficient de condition, m; İng. condition factor*) **tar.** Balığın vücut ağırlığının, balığın boyunun küpüne oranının yüzle çarpımı ile elde edilen ve balıklarda bir beslenme ve gelişme ölçütü olarak kullanılan değer; eşanlam: kondisyon faktörü.

konformasyon (*Alm. Exterieur, n; Fr. conformation, f; İng. conformation*) **tar.** Belirli başarımlı ölçütlerine göre bir hayvanın şekli, boyutları ve tipi.

konidifer (*Alm. Konidifer; Fr. conidiphère; İng. conidiphère*) **tar.** Hife göre farklılaşmış ya da farklılaşmamış konidi meydana getirici misel dalı.

konidyofor (*Alm. Konidiophore, m; Konidioträger, m; Fr. conidiophore, m; İng. conidiophore*) **tar.** Özel fonksiyonu konidi üretimi olan, basit ya da dallanmış, bölmeli ya da bölmesiz, renkli ya da renksiz olabilen, kısa ya da uzun, somatik hiften oldukça farklı ya da farklılaşmamış olabilen hifler.

konidyogen hücre (*Alm. konidiogene Zelle; Fr. cellule conidiogène, f; İng. conidiogenous cell*) **tar.** Konidi verici hücre. Bunlar konidioforun ucunda veya yanlarında oluşan konidi üreten hücrelerdir. Genellikle ampul veya şişe şeklindedirler.

konidyoma (*Alm. Konidioma, f; Fr. appareil conidien, m; conidiome, m; İng. conidioma; conidiomata*) **tar.** Sporodokyum, aservulus ve piknidyum örneklerinde olduğu gibi konidileri ve konidioforları bir arada taşıyan fruktifikasyon organı.

konifer bkz. **tar. kozalaklı.**

konikbaşı çekirge (*Fr. pyrgomorphe à tête conique, f; Lat. Pyrgomorpha conica*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının konikbaşı çekirgeler (Pyrgomorphidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pyrgomorpha conica* olan, erginleri 15-30 mm boyunda, grimsi kahverengi, ergin ve nimfleri pamuk bitkisiyle beslenen böcek türü.

konikbaşı çekirgeler (*Alm. Kegelkopfschrecken, pl; Fr. pyrgomorphes, pl; İng. gaudy grasshoppers; Lat. Pyrgomorphidae*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımında yer alan, ergin ve nimfleri step bitkileriyle beslenen türlerin bulunduğu familya.

konkresyon (*Alm. Konkretion, f; Fr. concrétion, f; İng. concretion*) **1. tar.** Çeşitli büyüklükte, şekilde ve renkteki maddelerin kimyasal olarak katılaşmasından oluşmuş yerel ve bölgesel oluşumlar; eşanlam: yumurlaşma. **2. yerb.** 1. Düzensiz nodül, sferolit, jeot, septarya, kristal agregaları gibi birincil ve ikincil kökenli tüm mineral segregasyonları ve bunlara benzer oluşumları kabaca belirtmek için, zaman zaman kullanılan ortak terim. 2. Tortul veya piroklastik kayaların boşluklarında, tortul kayalarda genellikle diyajenez sürecinde, kireçtaşı ve şeyllerde olduğu gibi bazen tortul birikiminden kısa bir süre sonra, çevre kayaç ve/veya çimentosunda bulunan kalsit, amorf veya mikrokristalli silis (çört), dolomit, ankerit, siderit, götit, hematit, pirit, markazit, barit veya jips gibi bazı tali bileşenlerin sulu çözeltisinden derişerek, bir yaprak, kavki, diş, fosil veya bu tür organik bir kırıntıdan oluşan çekirdek çevresinde, belli bir süreçte, ardışık olarak genellikle kat kat çökelen, çevre kayaç ile aynı veya ona yakın bir renkte olsa da çoğu zaman oldukça farklı bir bileşimde ve ayrışmaya karşı daha dirençli, küçük bir peletten 3 m çaplı küresel bir kütleyle kadar değişen boyutta, çoğu zaman küresel-oval, bazen silindirik, disk ya da gelişigüzel şekilli veya ilginç bir görünümde olabilen, tıkız, sert bir kütle veya mineral agregası.

konositik (*Alm. coenocytisch; Fr. coénocytique; İng. coenocytic*) **tar.** Bazı alglerde funguslarda ve cıvık mantarlarda görüldüğü gibi tek bir septumla ayrılmış çok çekirdekli sitoplazma kütleleri, gerçek funguslardaki (Fungi alemi) hifin bölmesiz oluşu.

konsinye (*Alm. Konsignation, f; Fr. consignation, f; İng. consignment*) **tar.** Satılmak üzere bir komisyoncuya veya tüccara emanet edilen, satılmadığı takdirde mal sahibine kalacak olan mal.

kontak değişim kuramı (*İng. contact exchange theory*) **tar.** Topraktaki kil parçacıkları yüzeylerinde tutunan iyonların, toprak çözeltilisine geçmeden önce, doğrudan kök ucu tüyleri tarafından alınabildiğini kabul eden görüş.

kontrol çözeltisi (*Alm. Kontrollösung, f; Fr. solution de contrôle, f; İng. control solution*) **tar.** Analizi yapılan bir element, iyon ya da bileşiğin saf kimyasalından hazırlanmış, uygulanan analiz yönteminin uygunluğunun ve çalışıp çalışmadığının kontrolü için kullanılan çözelti.

kontrol grubu (*Alm. Kontrollgruppe, f; Fr. groupe contrôle, m; groupe témoin, m; İng. control group*) **tar.** İstatistiksel bir deneyde, üzerinde herhangi bir işlem yapılmayan, işlem yapılan gruplar için bir denektaşı işlevini üstlenen grup.

kontrol melezlemesi (*Fr. essai test-cross, m; İng. test crossing*) **tar.** Baskın fenotipli bireylerin homozigot ya da heterozigot olduklarını belirlemek üzere çekinik fenotipli bireyle çiftleştirilmesi.

kontrol sağımı (*İng. control milking*) **tar.** Süt veren çiftlik hayvanlarının laktasyon süt verimlerinin tahmin edilebilmesi için laktasyon boyunca belirli aralıklarda (kontrol günlerinde) günlük süt miktarının ölçülmesi amacıyla yapılan sağım işlemi.

kontrollü atmosfer (*Alm. kontrollierte Atmosphäre, f; Fr. atmosphère contrôlée; İng. controlled atmosphere*) **tar.** Oksijen, karbondioksit ve azot derişimleriyle birlikte sıcaklık ve nemin düzenlendiği, genellikle tarımsal ürünlerin depolanmasında kullanılan atmosfer ortamı.

kontrollü otlatma (*Alm. kontrollierte Beweidung; Fr. pâturage contrôlé; İng. controlled grazing*) **tar.** Yem niteliğinde olan meradaki ot miktarının ve niteliğinin kontrol edilerek otlatmanın yoğunluk ve süresinin ayarlandığı otlatma şekli.

konvertibilite (*Alm. Konvertibilität, f; Fr. convertibilité, f; İng. convertibility*) **tar.** Ulusal bir paranın resmî döviz piyasasında, başka bir ulusal paraya serbestçe dönüştürülebilmesi niteliği; eşanlam: çevrilebilirlik.

Konya ekin kamburböceği (*Lat. Zabrus iconiensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının koşucuböcekler (Carabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Zabrus iconiensis* olan, erginleri koyu siyah renkli, 18-20 mm boyunda, yabani ve kültürü yapılan buğdaygillerde başaklara tırmanarak tanelerde larvaları ise köklerde ve genç bitkilerin yaprak ve saplarında beslenen böcek türü.

Konya taklaböceği (*Lat. Dicronychus iconiensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dicronychus iconiensis* olan, erginleri 8-10,5 mm boyunda, Konya'dan toplanan örneklere dayalı olarak bilim dünyasına tanıtılmış böcek türü.

kooperatif (*Alm. Genossenschaft, f; Fr. coopérative, f; İng. cooperative*) **tar.** Kâr amacı gütmeyen insanların birbirlerinin sosyo-ekonomik çıkarlarını korumak amacıyla bir araya gelmeleri ve belirli ilkeler doğrultusunda piyasadan olan beklentilerini kendi çabaları ile gidermelerine yönelik tüzelkişiliğe sahip, değişir ortaklı kuruluş.

koprofaj akar (*Alm. koprofage Milbe; kottfressende Milbe, f; Fr. acarien coprophage, m; İng. coprophagous mite*) **tar.** Bazı Mesostigmata ve Crpyostigmata alttakımlarında olduğu gibi toprak kökenli olan, bazıları çürüyen ağaç kabukları, çürümekte olan böcek artıkları, hayvanların fekal malzemesi gibi organik artıklarla beslenen akar türleri; eşanlam: dışkı yiyen akar.

korazonin (*İng. corazonin*) **tar.** Beyin tarafından üretilerek hemolenfe salınan, özellikle kalp atışını eşgüdümleyen, trakelerdeki inka hücreleri üzerine etki ederek deri değiştirmeyi tetikleyen hormonunun salımını sağlayan, bazı böceklerde de vücut rengi oluşumuna etki eden, başta çekirgeler ve hamamböcekleri olmak üzere pek çok böcek türünde bulunan oldukça korunmuş yapıda olan nöropeptit.

korbikulalı bacak (*İng. corbiculate leg*) **tar.** Arıların bitkilerin polenini toplama ve yuvalarına taşıma işlevini gerçekleştirmede kullandıkları arka bacaklarının tibyasının dış yüzeyinde bulunan ve polen sepeti (korbikula) olarak ifade edilen (anatomik) yapıyı içeren bacak tipi, tipik olarak balansı (*Apis mellifera*)'nda görülen böcek bacağı tipi; eşanlam: toplayıcı bacak.

kordon terbiye şekli (*Alm. Kordonerziehung, f; Fr. taille en cordon, f; İng. cordon training*) **tar.** Bağda telli terbiye sisteminde, belirli bir gövde yüksekliği üzerinde, tek veya iki dalın (kol) bir yönde veya karşılıklı olarak tel üzerine yatırılması ve kollar üzerinde kısa budanmış "baş" adı verilen budama üniterleri ile bunlar üzerinde her yıl budanan bir yıllık dallardan meydana gelen terbiye şekli.

koremiyum (*Alm. Koremium, n; Fr. coremium, m; İng. coremium*) **tar.** Stilbellaceae familyasına ait-funguslarda paralel ve demet halindeki steril hiflerden oluşan bir sap ve spor taşıyan uçtan oluşan sporulasyon yapısı.

korioptik uyuz akarları (*İng. Chorioptes; chorioptic mange mite*) **tar.** Astigmata alttakımı, Chorioptidae familyasına ait *C. bovis*, sığır, *C. caprae*, keçi, *C. equi*, at ve *C. cuniculi*, tavşan ve lamaların bacaklarında, derilerinde uyuz benzeri görüntüler meydana getiren, alerji ve lezyonlara yol açan, enfeksiyonu bacaklarla sınırlı olan, sadece ölü dokularda beslenen akarlar.

koronal dikiş (*Alm. Koronanaht, f; Kranznaht, f; Fr. suture coronale, f; İng. coronal suture*) **tar.** Böcek başındaki epikranial dikişin kaide kısmına verilen isim.

korpora allata (*Alm. Corpora allata, pl; Fr. corps allates, m; İng. corpora allata*) **tar.** Böcek başında, genellikle bir çift halinde bulunan ve gençlik hormonu olarak bilinen juvenil hormon sentezinden sorumlu olan endokrin salgı bezi.

korpora kardiyaka (*Alm. Corpora cardiaca, pl; Fr. corps cardiaques, pl; İng. corpora cardiaca*) **tar.** Böcek başında, protorasik bezlerde genellikle bir çift halinde bulunan PTH hormonu, ekdisteroidimsi hormonlar, adifokinetik hormon ve bazı feromon aktive edici neuropeptitleri üreten, kalp ve bağırsak kaslarının kasılma olaylarını düzenleyen, ekdizon hormonunun salınımında rol oynayan endokrin salgı bezi.

korsan tahtakuruları (*Alm. Raubwanzen, pl; Fr. réduviidés, pl; İng. assassin bugs; Lat. Reduviidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, koyu renkli, uzunca başlı, genellikle diğer böcekleri avlayarak bazı türleri ise dış asalak olarak insan ve hayvan kanını emerek beslenen türleri içeren familya.

korteks içi (*Alm. intrakortikal; Fr. intracortical; İng. intracortical*) **tar.** Bir korteks içinde bulunan ya da oluşan; örneğin, bir parazitin konakçı bitkinin kabuğunun derinliklerine yerleşmesi; eşanlam: intrakortikal.

kortina (*Fr. cortine, f; İng. cortina*) **tar.** Bazı şapkalı mantarlarda bazidyokarpın olgun lamellerini örten ağ benzeri yapıdaki kısmi zar kalıntısı.

kortizol (*Alm. Cortisol, n; Fr. cortisol, m; İng. cortisol*) **tar.** Böbrek üstü bezinin kabuk bölgesi tarafından salgılanan ve fetüs tarafından doğumun başlatılmasında, süt sentezinde ve vücudun strese gösterdiği tepkinin kontrolünde görev alan steroid yapısındaki hormon.

koru çiçeği (*Alm. Hainblume, f; Liebeshainblume, f; Fr. némophile ponctuée, f; İng. baby blue eyes; Lat. Nemophila menziesii*) **tar.** Hodangiller (Boraginaceae) familyasından Kaliforniya orijinli, hafif bünyeli toprakları ve aydınlık ortamları seven, çok yönlü kullanımı olan, mavi çiçekli, tek yıllık, tohumla çoğalan süs bitkisi.

koruk (*Fr. raisin cuelli vert, m; İng. green grape; unripe grape*) **tar.** Üzümün gelişme evrelerinde tane tutumu ile ben düşme arasında yer alan, henüz yeşil renkli ve sert yapıda taneleri taşıyan üzüm salkımı ve taneleri.

korumacılık (*Alm. Schutzzollpolitik, f; Protektionismus, m; Fr. protectionnisme, m; İng. protectionism*) **tar.** Bir ülkenin kendi toplumunu yabancı ülkelerin ticari rekabetine karşı korumak için almış olduğu sosyo-ekonomik önlemler.

korunga (*Alm. Futter-Esparsette, f; Fr. sainfoin; esparcette, f; İng. common sainfoin; esparcet; Lat. Onobrychis sativa; Onobrychis viciifolia*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının gülgiller takımının baklagiller familyasının korunga (*Onobrychis*) cinsinin, *O. sativa* L., n = 7, 14, türü olan, hem yem bitkisi olarak hem de mera bitkisi olarak değerlendirilen, gerek sulak gerekse kıraç alanlarda yetişebilen, yoncadan sonra en önemli ve kaliteli yem bitkisi sayılan çok yıllık otsu bir bitki.

korunga çadırtırtılı (*Lat. Cymbalophora rivularis*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının çadırtırtılıları (Erebidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cymbalophora rivularis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 20-30 mm, sarımsı renkte, üzeri kahverengi desenli, larvaları korunga, yonca, üçgül, kazayağı, karahindiba gibi bitkilerde yapraklarda beslenerek ve ağlar örerek zarar yapan böcek türü.

korunga kökkurdu (*İng. six-belted clearwing; six-belted glearwing; Lat. Bembecia scopigera*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının arıbenzeri kelebekler (Sesiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Bembecia scopigera* olan, erginlerinin kanat açıklığı 12-24 mm, metalik kahverengimsi siyah renkli, larvaları korunga, yonca, üçgül gibi bitkilerin kökboğazı ve köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

korunga yüzükkelebeği (*Alm. Wolfsmilch-Ringelspinner, m; Fr. lasiocampe de l'euphorbe, f; livrée des prés, f; İng. ground lackey; Lat. Malacosoma castrensis*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının halkakelebekleri (Lasiocampidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Malacosoma castrensis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 13-21 mm, sarımsı kahverengi, larvaları korunga, sütleğen gibi bitkilerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

korunmuş protein (*Fr. protéine digestible dans l'intestin grêle, f; protéine soustraite à la dégradation ruminale, f; İng. protected protein; rumen-protected protein; rumen undegradable protein*) **tar.** Fiziksel veya kimyasal yollarla işkembede yıkılabilirliği ya da parçalanabilirliği azaltılmış yem proteinleri.

koruyucu aşılama (*Alm. Schutzimpfung, f; Fr. inoculation protectrice, f; İng. cross protection; preventive inoculation; protective inoculation*) **tar.** Virüsent bir patojen ırkının neden olacağı etkiyi azaltmak ya da önlemek için o patojenin zayıf bir ırkı veya hipovirulent bir ırkı ile yapılan ön aşılama; eşanlam: zıt koruma, karşıt korunma.

koruyucu otlatma (*Alm. konservative Beweidung, f; Fr. pâturage conservateur, m; İng. conservative grazing*) **tar.** Doğal meralar gibi habitatların biyoçeşitliliğini artırmak amacıyla mera kapasitesinin yüzde otuz beşinin altında yapılan otlatma.

koruyucu toprak işleme (*Fr. pratique aratoire antiérosive, f; İng. conservation tillage*) **tar.** Toprağı korumak amacıyla yürütülen şeritsel ekim, doğrudan ekim, azaltılmış toprak işleme, malçlı toprak işleme gibi yöntemler; eşanlam: korumalı tarım.

koryon (*Alm. Chorion, n; Fr. chorion, m; İng. chorion*) **tar.** Böcek yumurtasının dış tabakası.

kosta (*Fr. costa, f; İng. costa*) **tar.** Böceklerde kanadın ön kenarını oluşturan, dallanma göstermeyen, hümeral levha ile temas halinde olan damar.

koşan koşma tar. Orta ve Güneydoğu Anadolu'da sağım için koyunların bir ipe koşulur şekilde bağlanması durumu.

koşilis (*Alm. einbindiger Traubenwickler, m; Fr. cochylys, f; İng. grape berry moth; vine moth; Lat. Eupoecilia ambiguella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüklenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eupoecilia ambiguella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 12-15 mm, kahverengi, üzeri siyah desenli, larvaları asma, hanımeli, cehri gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

koşniller (*Alm. Napfschildläuse, pl; Fr. cochenilles, pl; İng. soft scales; tortoise scales; wax scales; Lat. Coccidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, dişileri uzunca, oval, yassı, küresel ya da yarı küresel vücutlu, çıplak ya da hafif mumsu bir tabaka ile örtülü, erkekleri kanatlı ya da kanatsız olup meyve ve orman ağaçları, çalılar ve süs bitkilerinin topraküstü ya da toprakaltı kısımlarıyla beslenen türleri içeren ve en bilinen türü şeftali koşnili (*Parthenolecanium persicae*) olan familya.

koşucu bacak (*Alm. Kaufbein, n; Fr. jambe coureur, f; İng. cursorial leg*) **tar.** Koşmaya elverişli, ince ve uzun yapıda olan tipik olarak Blattodea takımı türleri (hamamböcekleri) ve kınkanatlılar (Coleoptera) takımı Carabidae ve Cicindelidae familyalarındaki bazı türlerde görülen böcek bacağı tipi.

koşucuböcekler (*Alm. Laufkäfer, pl; Fr. carabes, pl; İng. ground beetles; Lat. Carabidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, genellikle gece hareket eden, birçok türü böcekleri avlayarak bazı türleri de bitkilerle beslenen ve en bilinen türü kırtırtılı avcısı (*Calosoma sycophanta*) olan familya.

koşula bağlı çürükçül (*Alm. fakultativer Saprophyt; Fr. saprophyte facultatif; İng. facultative saprophyte*) **tar.** Birçok bakteriyel patojen örneğinde olduğu gibi parazit olarak tanınan, ancak bazı koşullarda saprofit olarak da var olabilen organizmalar; eşanlam: fakültatif saprofit.

kotip (*Alm. Cotypus, m; Fr. cotype, m; İng. cotype; syntype*) **tar.** Bilimsel adlandırmada holotip ayrılmaksızın özgün tanıtımı yapılmış olan bir seri örnekten her biri; eşanlam: sintip.

kotonizasyon (*Alm. Kotonisierung, f; Einzelfasern, n; Fr. cottonisation, f; İng. cottonisation; cottonization*) **tar.** Sap, yaprak ve meyve gibi organlarından lif elde edilen bitkilerde havuzlamanın ileri devrelerinde gerek lif demetlerini bağlayan pektin maddesinin, gerekse liflerin bakteriler tarafından yenilerek parçalanması sonucu kısa, parça parça liflerin ortaya çıkması.

kotra 1. (Alm. Kutter, m; Fr. cotre à voile, m; İng. cutter; sail driven cutter) **denz.** Çoğunlukla bir direkli olan, yelkenli narin spor teknesi. **2. tar.** Koyun ve keçilerin elle sağımında kullanılan sağım düzeneği; eşanlam: sağım kotrası.

kovalı elevatör (Alm. Becherelevator, m; Eimerkettenaufzug, m; Gurtbecherwerk, n; Fr. élévateur à godets; İng. bucket elevator) **tar.** Değişik hammaddelerle, mamul ve yarı mamul ürünlerin belli bir yüksekliğe çıkartılarak silo, depo veya diğer taşıma organlarına veya ara elemanlara aktarılmasını sağlayan dikey taşıyıcı.

koyu kırmızıörümcek (Alm. Salbeispinnmilbe, f; İng. Tetranychus ludeni) **tar.** Tetranychidae familyası içinde bulunan, 0,3 mm boyunda, koyu kırmızı renkli, yaprakların alt yüzünden sokup emerek zararlı olan, dünyanın sıcak alanlarında yaygın, sebzeler ve yabancı bitkiler başta olmak üzere çok sayıda konakçısı olan, önemli bir kırmızıörümcek türü.

koyubaşlı uzun tahtakurusu (İng. elm seed bug; Lat. Arocatus melanocephalus) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Arocatus melanocephalus* olan, erginleri 6-7 mm boyunda, koyu kırmızımsı vücutlu, kırmızımsı siyah başlı, karaağaç tohumlarıyla beslenen böcek türü.

koyubenekli İzmir yeşilçekirgesi (Lat. Poecilimon izmirensis) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının yeşilçekirgeler (Tettigoniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Poecilimon izmirensis* olan, sırt kısmında kahverengimsi siyah benekler taşıyan, eşekdikenleri üzerinde yaşayan, İzmir'den toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

koyukanatlı kazıcı tahtakurusu (Lat. Canthophorus melanopterus) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kazıcı tahtakuruları (Cydnidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Canthophorus melanopterus* olan, erginleri 6-8 mm boyunda, oval şekilli, parlak siyah renkli, kazıcı ön bacaklara sahip, taş altında, toprak içinde, çayır bitkilerinin kökleri çevresinde bulunup bitki kökleri ve hayvansal maddelerle beslenen böcek türü.

koyukıllı darbaşlı bitkipiresi (Lat. Reptalus melanochaetus) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının darbaşlı bitkipireleri (Cixiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Reptalus melanochaetus* olan, siyah renkli, kanatları kahverengi benekli, bazı bitki hastalıklarının taşıyıcılığını da yapabilen böcek türü.

koyulaştırılmış süt (Alm. Kondensmilch, f; Fr. lait concentré; İng. condensed milk) **tar.** Yağlı, yağı kısmen veya tamamen alınmış süttan suyun doğrudan kısmi olarak uzaklaştırılması ile elde edilen, içine süttözu ve/veya krema katılabilen, şekerli veya şekerli sız ürün.

koyun (Alm. Mutterschaf, f; Zibbe, f; Fr. brebis, f; İng. ewe) **tar.** Bir yaşından büyük ve kuzulmuş dişi koyun; eşanlam: anaç koyun.

koyun eti (Alm. Hammelfleisch, n; Schafffleisch, n; Fr. viande de mouton, f; mouton, m; İng. mutton) **tar.** Ergin dişi, erkek ve enenmiş erkek koyundan elde edilen ve kuzu etine göre daha kalitesiz olan kırmızı renkli taze et.

koyun köpeği ırkı (Alm. Schäferhundrasse, f; Fr. race de chien-berger, f; İng. sheep dog breed) **tar.** Türk Kangal köpeği ırkı örneğinde olduğu gibi, koyun sürüsünü özellikle merada çeşitli tehlikelere karşı koruması ve sürünün sevk ve idaresinde çobana yardımcı olması amacıyla geliştirilmiş köpek ırkları.

koyun sütü (Alm. Schlafsmilch, f; Fr. lait de brebis, m; İng. ewe's milk; sheep's milk) **tar.** Koyundan elde edilen, bileşimindeki protein ve yağ oranının fazlalığı ile diğer sütlerden ayırt edilebilen, kuru madde ve yağ oranı inek sütüne göre daha yüksek olduğundan sindirimi daha güç olan, kendine özgü nispeten ağır bir tadı ve kokusu nedeniyle içme sütü için uygun olmayan, rengi inek sütüne oranla daha beyaz olan, kazein oranı yüksek olduğu için peynir ve yoğurt üretiminde, yağ oranı yüksek olduğu için de tereyağı üretiminde tercih edilen süt tipi.

koyun yassisineği (Alm. Schaflausfliege, f; Fr. mélophage du mouton, m; pou du mouton, m; İng. sheep ked; Lat. Melophagus ovinus) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının yassisinekler (Hippoboscidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Melophagus ovinus* olan, erginleri 4-6 mm boyunda, kahverengi, koyunların kanlarını emerek beslenen böcek türü.

koyungözü (Alm. einjähriges Gänseblümchen; Fr. pâquerette, f; İng. English daisy; true daisy; Lat. Bellis annua) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae) familyasına ait, anavatanı Avrupa olan, tohumla çoğaltılan, toprak seçici olmayıp güneşli ortamları tercih eden, sınır ve kaya bahçesi çiçeği olarak da kullanılan, yalınkat veya katmerli çiçek yapısına sahip küçük boylu ve tek yıllık bahçe çiçeği; eşanlam: düğme çiçeği.

koyunsineği (*Ing. sheep bot fly; Lat. Oestrus ovis*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının sığırsinekleri (Oestridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oestrus ovis* olan, erginleri 10-12 mm boyunda, grimsi siyah renkli, koyun, keçi, sığır gibi hayvanlarda asalak olarak yaşayan ve zarar veren böcek türü.

koyurenkli yaprakbiti (*Ing. dark periphyllus aphid; Lat. Periphyllus obscurus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Periphyllus obscurus* olan, erginleri 1,8-2,6 mm boyunda, koyu kahverengi, ergin ve nimfleri süs bitkileri ve çalılılarıyla beslenen böcek türü.

koza boğma (*Ing. silkworm pupa killing*) **tar.** Kopuksuz lif çekebilmek için koza içerisindeki pupanın gelişmesini sonlandırma işlemi; eşanlam: koza öldürme.

koza gömleği (*Ing. cocoon shell*) **tar.** İpekböceği kozasının ipek çekilebilen katmanı.

koza pamuğu tar. İpekböceğinin koza örmek için askıya tutunmak amacıyla salgıladığı karışık lif, kozanın dış katmanı.

kozalaklı (*tar. konifer*) (*Alm. zapfentragend; Fr. coniférien; Ing. cone-bearing; coniferous; Lat. conifer*) **tar.** Açıktohumlu bitkilerden özellikle çamgillerden çok çenekli, herdem yeşil, ibrelili de denilen iğne yapraklı, reçineli, çiçek örtüsüz, odunsu kozalaklı olması ile belirgin ağaç formunda birçok üye.

kozalaklı ağaçbitleri (*Alm. Fichtengallenläuse, f; Fr. chermès des conifères, pl; Ing. pine aphids; spruce aphids; Lat. Adelgidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, kanatlı ve kanatsız bireylere sahip, vücutları beyaz renkli, ince iplikçiklerle örtülü, iğne yapraklı ağaçlarda beslenen ve ur oluşumuna yol açan türleri içeren ve en bilinen türü ladin gal yaprakbiti (*Dreyfusia nordmanniana*) olan familya.

kozmoz (*Alm. Schmuckkörbchen, n; Fr. cosmos, m; Ing. cosmos; Lat. Cosmos spp.*) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae) familyasından olan, Meksika orijinli, tohumla çoğalan, parlak renkli çiçekleri olan ve çok hızlı büyüyen, her türlü toprakta yetişip güneş seven, ev bahçelerinde ve sınırlarda yetiştirilip kesme çiçek olarak kullanılabilen, tek yıllık bir süs bitkisi.

köfter tar. Üzüm sırasıyla nişasta kaynatılarak yapılan ve dilim dilim kesilerek kurutulan bir çeşit tatlı pestil.

kök boğulması (*Alm. Wurzel-Erstickung, f; Fr. asphyxie des racines, f; Ing. asphyxiation of roots; root asphyxiation*) **tar.** Bitkilerin fazla su nedeniyle köklerinin yeterli oksijen alamaması sonucunda ölüme gitmesi olayı.

kök bölgesi (*Alm. Boden-Wurzel-Grenzschicht, f; Wurzelzone, f; Wurzelbereich, m; Fr. interface sol-racine, f; zone des racines, f; Ing. root zone; soil-root interface*) **tar.** Bitki köklerinin en uç odunlaşmamış kısmında yer alan ve emici tüylerin bulunduğu toprak katmanı.

kök gövdesi tar. Bitki çoğaltma amacıyla hazırlanan çeliğin veya daldırma yapılan dalın ya da aşılı veya aşısız fidanın toprak içinde kalan ve üzerinde köklerin oluştuğu gövdesi.

kök katyon takas kapasitesi (*Fr. capacité d'échange cationique des racines, f; Ing. root cation exchange capacity*) **tar.** Bitki köklerinin yüzeyine tutunan iyonların yetiştirme ortamında topraktaki gibi sahip oldukları katyon değişirme gücü; örneğin mısır bitkisinde 17 me 100g⁻¹, yulaf bitkisinde 22,8 me 100 gr⁻¹, fiğ bitkisinde 44,1 me 100 gr⁻¹.

kök kını (*Alm. Koleorrhiza, f; Wurzelscheide, f; Fr. coléorhize, f; Ing. coleorhiza*) **tar.** İlk fidecik aşamasında, buğdaygillerin kök ucunu örten ve koruyan kın.

kök koşnili (*Alm. Kermeslaus, f; Polnische Karminschildlaus, f; Ing. Polish carmine scale; Polish cochineal; Lat. Porphyrophora polonica*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının devkoşniller (Margarodidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Porphyrophora polonica* olan, dişileri 4,5 mm boyunda, koyu kırmızı kahverengi, ergin ve nimfleri mercimek, buğday, arpa, kocafig, çilek, beşparmakotu, gıvışgan otu gibi bitkilerin kökboğazında ve köklerinde beslenerek bitki gelişmesini yavaşlatan, sararmalara, kurumalara neden olan böcek türü.

kök lezyon nematodu (*Alm. Wurzel Läsion Nematode, m; Fr. nématode des racines, m; nématode radicicole, m; Ing. lesion nematode; root-rot nematode; root lesion nematode; Lat. Pratylenchus*) **tar.** Tylenchina takımının Pratylenchidae familyasına bağlı, bazı türleri eşeyli ürerken diğerleri partenogenetik üreyen, tüm dönemleri kök korteksinde bulunan, "nematot yuvaları" olarak adlandırılan nematot kolonilerini içeren oyuklar şeklinde lezyonlar oluşturan, zararı sonucu bitkilerin sararmasına ve bodur kalmasına neden olan, önemli türleri

arasında *Pratylenchus brachyurus*, *P. coffeae*, *P. goodeyi*, *P. penetrans*, *P. thornei* ve *P. zaeae* bulunan gezici endoparazit canlılar; eşanlam: kök lezyon ipliksi solucanı.

kök sakızı (*Alm. russische Löwenzahn, f; İng. Kazakh dandelion; rubber root; Russian dandelion; Lat. Taraxacum kok-saghyz tar.* Çayırlarda ve tarlalarda yabani olarak yetişen sarı çiçekli ve kazık köklü bir bitki olup (*Taraxacum officinale* L.) kökleri söküldüğünde süt kıvamında bir sıvı salgılayan, bu sıvı hava ile temas ettiğinde katılaşarak elastiki bir yapı kazanan ve kauçuk imalatında kullanılabilen bir bitki.

kök yem (*Alm. Wurzeln zu Futterzwecken, pl; Fr. racines fourragères, pl; İng. fodder roots; forage root crop tar.* Havuç, hayvan pancarı, şekerpancarı, şalgam gibi yedek besin maddelerini köklerinde veya toprakaltı dallarında depo eden bitkilerden elde edilen yem.

kök-ur nematodu (*Alm. Wurzelälchen, n; Fr. anguillule des racines, f; nématode des nodosités des racines, m; nématode à galle, m; İng. root-knot nematodes; Lat. Meloidogyne tar.* Dişileri torba şeklinde, erkekleri iplik şeklinde olan, gözle çok zor görülebilen, bitki kökünde beslenmeleri sonucu dev hücrelerden oluşan bitki dokularının farklılaşmasına yol açan, bitki köklerinde karakteristik galeri veya urları meydana getirdikleri için varlıkları kolayca anlaşılın, önemli türleri arasında *Meloidogyne arenaria*, *M. atiellia*, *M. chitwoodi*, *M. fallax*, *M. exigua*, *M. graminicola*, *M. hapla*, *M. incognita*, *M. javanica* ve *M. mayaguensis* bulunan, çok sayıda konakçısı olan canlılar.

kökboğazı (*Alm. Kragen, m; Wurzelhals, m; Fr. collet, m; İng. collar; root collar; root neck tar.* Kökle gövdeyi ayıran, toprak yüzeyinden toprağa paralel çekilen hayali hattın bitkiyle kesiştiği kısmı.

kökçük (*Alm. Keimwurzel, f; Radicula, f; Fr. radicule, f; İng. radicle tar.* Büyüyen bitki embriyosunun çimlenme sürecinde ilk ortaya çıkan parçası; eşanlam: radikula.

kökdelenler (*Alm. Wurzelbohler, pl; Fr. hépialidés, pl; İng. ghost moths; swift moths; Lat. Hepialidae tar.* Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, çayır bitkilerinin kökleriyle beslenen larvalara sahip böcek türlerini içeren familya.

kökkereviz (*Alm. Sellerieknolle, f; Selleriewurzel, f; Fr. céleri-rave, m; İng. celery root; knob celery; turnip-rooted celery; Lat. Apium graveolens var. rapaceum tar.* Havuçgiller (Umbelliferae) familyası içinde yer alan, toprakaltı kazık kökü ile gövdesinin bir bölümünün kökleri yenen kereviz sebzesi.

kökknar taklaböceği (*Alm. blutroter Schnellkäfer, m; Lat. Ampedus sanguineus tar.* Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ampedus sanguineus* olan, erginleri 12-17 mm boyunda, siyah renkte, vücudu siyah ve kırmızımsı tüylerle kaplı, çam ve köknar gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

köksap (*Alm. Rhizom, n; Fr. rhizome, m; İng. rhizome tar.* Bitkilerin toprak içinde genellikle yatay olarak uzanan, boğumlarından aşağıya doğru kök, yukarıya doğru sürgün veren, yedek besin maddesi depo etme görevini üstlenmiş toprak altı gövdesi; eşanlam: rizom.

köksü (*Alm. Rhizoid, n; Fr. rhizoide, m; İng. rhizoid tar.* Bazı alglerde funguslarda ve bitkilerde görülen, biçim ve işlev bakımından kökleri andıran, ipliksi ya da dallanmış kök benzeri yapılar; eşanlam: rizoit.

kömür çürüklüğü (*Fr. pourriture charbonneuse, f; İng. charcoal rot tar. Macrophomina phaseolina* adlı fungusun neden olduğu, birçok kültür bitkisinin kök ve kökboğazında siyah çürüklük belirtileri oluşturan hastalık.

köpek demodeksi (*Alm. Haarbalmilbe des Hundes, f; Fr. demodex du chien, m; İng. dog follicle mite; Lat. Demodex canis tar.* Prostigmata alttakımı ve Demodicidae familyası içinde yer alan, köpeklerde parazit olan, özellikle yavru köpeklerde bağışıklık sistemini zayıflatarak deride kızarıklıklara neden olan akar türü.

köpek piresi (*Alm. Hundefloh, m; Fr. puce du chien, f; İng. dog flea; Lat. Ctenocephalides canis tar.* Pireler (Siphonaptera) takımının gerçek pireler (Pulicidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ctenocephalides canis* olan, erginleri 2-3 mm boyunda, kırmızımsı esmer renkte, köpek, kedi, tavşan, sıçan ve insanları sokup emerek beslenen, kaşıntı ve gelişme geriliğine neden olan, veba hastalığının taşıyıcılığını yapan böcek türü.

köpekdili (*Alm. Hundszunge, f; Chinesisches Vergissmeinnicht, n; İng. Chinese forget-me-not; hound's tongue; Lat. Cynoglossum amabile tar.* Hodangiller (Boraginaceae) familyasına ait, Uzakdoğu Asya orijinli, tohumla

çoğaltılan, mavi çiçekli, her türlü toprakta ve ortamda yetişen, iyi bir sınır ve grup çiçeği olan, tek yıllık bir süs bitkisi; eşanlam: pisiktediği.

köpekkanı emenbit (*Alm. Hundelaus, f; Fr. pou du chien, m; İng. dog sucking lice; Lat. Linognathus setosus*) **tar.** Bitler (Phthiraptera) takımının hayvankanı emenbitler (Haematopinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Linognathus setosus* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, sarımsı kahverengi, köpeklerin vücudunu sokup emerek zarar veren böcek türü.

köprü aşısı (*Fr. greffage de réparation, m; greffage en pont, m; İng. bridge grafting*) **tar.** Ağaç gövdesinde kabuk dokusunun zarar gördüğü koşulda ağacın kurtarılması için kabuk dokusunun zarar görmeyen kısımlarını köprü biçiminde birbirine bağlayacak kalemlerin takılması ile gerçekleştirilen aşısı tekniği.

köpüklü ağustosböcekleri (*Alm. Schaumzikaden, pl; Fr. aphrophoridés, pl; İng. spittlebugs; Lat. Aphrophoridae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, nimfleri tükürük görünümüne köpüksü sıvı salgılayan ve bu sıvının içinde yaşayan, erginleri genellikle buğdaygiller ve diğer otsu bitkilerle beslenen türleri içeren, bazı türleri ağaç ve çalılarda sap, dal ve sürgünlerle beslenerek bazı virüs hastalıklarını taşıyan ve en bilinen türü tükürükböceği (*Philaenus spumarius*) olan familya.

kör koza (*İng. blight boll*) **tar.** Pamukta pembekurt (*Pectinophora gossypiella*) larvasının koza içinde beslenmesi sonucunda kozanın açılmayıp kahverengileşerek kurumması şeklinde ortaya çıkan belirti.

körbağırsak (*Alm. Blinddarm, m; Fr. caecum, m; İng. cecum*) **tar.** Kalın bağırsağın ince bağırsakla birleştiği yerde bulunan kese şeklindeki ilk bölümü; eşanlam: sekum.

körgüven (*Alm. grüne Apfelwanze, f; Nordische Apfelwanze, f; Fr. capsid des bourgeons du pommier, m; capsid du pommier, m; İng. apple capsid; Lat. Lygocoris rugicollis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lygocoris rugicollis* olan, erginleri 5,5-7 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri söğüt, kavak, huş, elma, frenküzümü gibi bitkilerin yaprak, sürgün ve meyvelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

köşelikanatlı baklagilböceği (*Lat. Sphenoptera barbarica*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sphenoptera barbarica* olan, erginleri 10 mm boyunda, bronz renkli, larvaları korunga, tıfıl, lüferotu köklerinde galeriler açarak beslenen böcek türü.

köşelikanatlı enginarböceği (*Lat. Sphenoptera rauca*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sphenoptera rauca* olan, erginleri 9,5-15 mm boyunda, parlak bronz renkte, larvaları enginar, kangal ve devediken köklerinde galeriler açarak beslenen böcek türü.

köşelikanatlı gelindüğmesiböceği (*İng. knapweed root-boring beetle; Lat. Sphenoptera jugoslavica*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sphenoptera jugoslavica* olan, erginleri 10 mm boyunda, bronz renkli, larvaları gelindüğmesi köklerinde galeriler açarak beslenen böcek türü.

köşelikanatlı gevenböceği (*Lat. Sphenoptera antiqua*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sphenoptera antiqua* olan, erginleri 12-15 mm boyunda, bronzumsu siyah renkli, larvaları gevenotu ve korunga köklerinde galeriler açarak beslenen böcek türü; eşanlam: Erzurum korunga dipkurdu.

köşelikanatlı kirazböceği (*Lat. Sphenoptera tappesi*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sphenoptera tappesi* olan, erginleri 7-11 mm boyunda, siyahımsı bronz renkte, larvaları kiraz, şeftali, badem, erik, zerdali gibi ağaçların gövdelerinde galeriler açarak beslenen böcek türü.

köşelikanatlı korungaböceği (*Lat. Sphenoptera carceli*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sphenoptera carceli* olan, erginleri 9-11 mm boyunda, bronz renkli, larvaları korunga köklerinde galeriler açarak beslenen böcek türü; eşanlam: Eskişehir korunga dipkurdu.

köy ırkı (*Alm. Landrasse, f; Naturrasse, f; Fr. race naturelle; İng. landrace*) **tar.** Uzun bir dönem içinde sürdürülen yerel tarım ve hayvancılık sürecinde, başka popülasyonlardan yalıtılma ve doğal yetiştirilme çevresine uyum sağlaması sonucunda evcil bir hayvan ya da bitki türünün bölgesel ekolojik tipi; eşanlam: yerel ırk, köy çeşidi.

köygöçüren (*Alm. Kratzdistel, m; Fr. cirse, f; İng. thistle; Lat. Cirsium spp.*) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae) familyasına ait, çoğunluğu Akdeniz Havzası, Asya ve Avrupa orijinli olan, tohumla çoğalan, her türlü toprakta yetişip güneşli ve yarı gölgeli ortamları tercih eden, arka fon ve kaya bahçesi çiçeği olan bir bitki; eşanlam: deve diken, kangal diken, köy göçüren.

köynik (*Fr. malope à trois lobes, m; İng. annual malope; mallow wort; malope; purple Spanish mallow; Lat. Malope trifida*) **tar.** Ebegümeçigiller (Malvaceae) familyasından İspanya orijinli, kumsal toprakları ve güneşli ortamları seven, kesme çiçek ve çiçek parteri bitkisi olabilen, tek yıllık, tohumla çoğalan süs bitkisi.

kredi (*Alm. Kredit, m; Fr. crédit, m; İng. credit*) **tar.** Para değeri taşıyan bir kıymetin veya bir malın, belirli bir süre sonunda geri ödenmesi şartı ile karşılıklı/karşılıksız ödünç verilmesi.

kredi mektubu (*Alm. Kreditbrief, m; Akkreditiv, n; Fr. lettre de credit, f; accréditif, m; İng. letter of credit*) **tar.** 1. Bir bankanın, belirli bir miktar ve belirli bir süre zarfında, üçüncü bir kişi lehine kredi açılması için yabancı bir bankaya gönderdiği mektup; eşanlam: akreditif. 2. Genellikle bir finans kurumu tarafından verilen, vazgeçilemez ödeme üstlenmeli, ticari finansman sağlayan ve üzerinde adı yazılı kişi ya da kurumun belirtilen parayı çekme hakkı olduğunu belirten belge.

kredi stoku (*Alm. Kreditvorrat, m; Fr. réserve de crédit, f; İng. credit stock*) **tar.** Bir ekonomide, ticari bankalar, yatırım ve kalkınma bankaları ile merkez bankasının doğrudan oluşturdukları kredi miktarı.

kredili satış (*Alm. Kreditverkauf, m; Fr. vente à crédit, m; İng. credit sale; sale on account*) **tar.** Satılan bir malın tesliminde ücretinin ödenmeyip ücretin ödenmesinin, zaman limiti çok esnek tutularak daha sonraya bırakılması işlemi.

krema ayırıcısı (*Alm. Milchschleuder, m; Fr. écrémeuse, f; İng. cream separator*) **tar.** Sütün yağının kısmen veya tamamen ayrıldığı ve sütün yağ oranının ayarlandığı santrifüj (merkezkaç) ayırma prensibiyle çalışan aygıt; eşanlam: krema separatörü.

Krinivirüs (*Alm. Crinivirus, n; Fr. Crinivirus, m; İng. Crinivirus*) **tar.** Çok uzun, esnek ve zarfsız partikülleri olan, ayrı bir viryon kuyruğu olan, genetik malzeme olarak iki parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, *Bemisia tabaci* başta olmak üzere tripslerle taşınan bitki virüsü cinsi.

kriptofit bkz. tar. saklı bitki.

kriptonefridial sistem (*İng. cryptonephridial system*) **tar.** Özellikle kurak koşullara uyarlama sonucu oluşan, daha çok pulkanatlılar (Lepidoptera) ve kınkanatlılar (Coleoptera) takımlarına ait türlerde görülen ve Malpighi borucuklarının hemosol yerine rektum içerisindeki özel bir boşluğa açıldığı boşaltım sistemi.

kriptorşizm (*Alm. Kryptorchismus; Fr. cryptorchidie; İng. cryptorchidism*) **tar.** Erkek hayvanda bir veya iki testisin skrotuma inmeyerek karında veya inguinal kanalda kalması durumu.

kriptostigmat akarlar (*Fr. acarien oribate, m; İng. beetle mites; cryptostigmata; moss mites; Lat. Cryptostigmata*) **tar.** 0,2-1,4 mm boyunda, vücutları çok sertleştiği için böcek akarları olarak da adlandırılan, stigmaları gizli, 200 familya ve 6600 türü olan, yavaş gelişen ve hareket eden, üreme oranı düşük, erginleri birkaç aydan iki yıla kadar ömür uzunluğuna sahip, atık maddeler, funguslar ve likenler ile beslenen, bazı türleri avcı olan, bazı türleri ise toprağın organik maddesini parçalayan, çoğunlukla toprak kökenli ve toprak kirliliğinde belirteç olabilen akarlar; eşanlam: yosun akarları, böcek akarları.

Krisoviridae (*Alm. Chrysoviridae, pl; Fr. Chrysoviridae, pl; İng. Chrysoviridae*) **tar.** Fungusları ve bitkileri enfekte eden türleri bulunan *Krisovirüs* cinsini barındıran, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak çizgisel, çift sarmallı, dört parçalı RNA içeren virüs familyası.

Krisovirüs (*Alm. Chrysovirus, n; Fr. Chrysovirus, m; İng. Chrysovirus*) **tar.** Adını tip üyesi *Penicillium chrysogenum virus*'ten alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak çizgisel, çift sarmallı dört parçalı RNA içeren, fungusları ve bitkileri enfekte eden virüs cinsi.

Krispovirüs (*Alm. Crispovirus, n; Fr. Crispovirus, m; İng. Crispovirus*) **tar.** Adını tip (ve tek) üyesi olan *Cryptosporidium parvum virus* 1'in baş harflerinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak çizgisel, çift sarmallı, iki parçalı RNA içeren, protozoonları enfekte eden virüs cinsi.

kritik pH (Alm. *kritischer pH-Wert*; Fr. *pH critique*, m; *pH limite*, m; İng. *critical pH*) **tar.** Su bakımından zengin yemlerin silo edilerek konservasyonunda yem çeşidi ve yemin kuru madde içeriğine bağlı olarak pH'sının en kısa sürede 3-4,2'lik bir aralığa çekilmesi ile elde edilen pH değeri.

krizantem B virüsü (Fr. *virus B du chrysanthème*, m; İng. *chrysanthemum virus B*; CVB) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ve özsu ile taşınan, başta krizantem olmak üzere 5 çiftçenekli familyadan 10 türü enfekte eden, bazen gözle görülebilir belirtiler oluşturmayan, bazen de yapraklarda beneklenme, damar açılması, nekrotik çizgiler şeklinde belirtiler oluşturan karlavirüs.

kromoprotein (Alm. *Chromoprotein*, n; Fr. *chromoprotéine*, f; İng. *chromoprotein*) **1. gıda.** Prostetik grubu düşük molekül ağırlıklı pigment veya pigment benzeri madde olan, prostetik grupları çoğu kez bir metal içeren bileşik protein. **2. tar.** Hemoglobinler ve diğer solunum pigmentleri, klorofil proteinleri, karotenoid proteinleri, flavoproteinler ile bitki ve hayvanlardaki diğer renkli proteinler gibi proteinlerle çeşitli pigmentlerin oluşturdukları bileşik protein.

kronik arı felci virüsü (Alm. *chronisches Bienen-Paralyse-Virus*; Fr. *virus de la paralysie chronique de l'abeille*, m; İng. *CBPV*; *chronic bee paralysis virus*) **tar.** *Apis mellifera carnica*'da enfeksiyona neden olan, titreme ve nörolojik bozukluklar gibi klinik belirtiler gösteren, yetişkin arılarda görülen yatay ve dikey olarak bulaştığı bilinen, henüz sınıflandırılmamış olan, genetik materyali tek sarmallı RNA olan ve iki büyük RNA parçasından oluşan *Nodaviridae* ve *Tombusviridae* virüs ailelerine yakın olan virüs.

ksantin (Alm. *Xanthin*, n; Fr. *xanthine*, f; İng. *xanthine*) **tar.** 1. Çiçeklerde bulunan sarı renk pigmenti. 2. Adenin ve guanin gibi pürin bazlarının bozunması sonucu ortaya çıkan, insan vücudunda ve bazı bitkilerde bulunan bileşik.

ksantin dehidrogenaz (Alm. *Xanthinoxidase*, f; Fr. *xanthine oxydase*, f; İng. *xanthine dehydrogenase*; *xanthine oxydase*) **tar.** Yüksek bitki yapraklarında oluşan ürik asidin meydana gelmesinde ve pürinin oksidatif metabolizmasında rol oynayan, molibden içeren, hidroksilaz grubundan bir enzim; eşanlam: ksantinoksidaz.

kserofit bkz. **tar. kurakçıl bitki.**

kseroftalmi (İng. *xerophthalmia*) **tar.** Gözde kornea ve konjonktivinin kuruması, bulutlu görme, ülserleşme ve ilerlemiş durumda körlüğe neden olan, daha çok vitamin A yetersizliğinde ortaya çıkan hastalık durumu.

ksilan (Alm. *Xylan*, n; Fr. *xylane*, m; İng. *xylan*) **tar.** Kepek ve tahıl samanlarında bulunan, hidroliz edildiğinde D-ksiloz elde edilen, gevişgetirenlerin rumenlerinde yaşayan mikroorganizmalar tarafından parçalanarak uçucu yağ asitlerine dönüştürülerek değerlendirilebilen, tek midelilerde değerlendirilme dereceleri düşük olan homopolisakarit.

kubbeliböcekler (Alm. *Bohrkäfer*, pl; Fr. *Bostrichidae*, pl; İng. *auger beetles*; *false powderpost beetles*; *horned powderpost beetles*; Lat. *Bostrichidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, larvaları odun ya da tahtaları kemirerek toz haline getiren ya da depolanmış ürünlerde beslenen türleri içeren ve en bilinen türü ekin kamburbiti (*Rhyzopertha dominica*) olan familya; eşanlam: odun delenler.

kubitus (Alm. *Cubitus*, m; Fr. *cubitus*, m; İng. *cubitus*) **tar.** Böcek kanadında, bir kere ana daldan, bir kere de ön yan daldan olmak üzere iki kez çatal meydana getiren ve üç kolda kanat kenarına ulaşan, kaide kısmını orta levhanın oluşturduğu damarlar.

kudretnarı 1. (Alm. *Balsambirne*, f; *Bittere Spring-Gurke*, f; *Bittergurke*, f; *Bittermelone*, f; Fr. *margose*, f; İng. *bitter apple*; *bitter gourd*; *bitter melon*; *bitter squash*; Lat. *Momordica Charantia*) **gıda.** Tadı acı, hamken yeşil ve olgunlaştıkça turuncu-kırmızı renkte, 10 -20 cm uzunluğunda mekik şeklinde girintili çıkıntılı ve pütürlü yüzeyi olan ve olgunlaştıkça kabuğu açılarak içinde kırmızı çekirdekleri ortaya çıkan gıda ve ilaç olarak kullanılan meyve. **2.** (Alm. *Balsampfel*, m; *Wunderapfel*, m; Fr. *momordique*, f; *pomme merveille*, f; İng. *African cucumber*; *balsam apple*; *balsam pear*; Lat. *Momordica balsamina*) **tar.** Kabakgiller (Cucurbitaceae) familyasından Afrika ve Asya orijinli, sarmaşık şeklinde ve hızlı büyüyen, zengin ve geçirgen topraklar ile güneşli ortamları seven, çit ve perdelemelerde kullanılan, meyvesi ile de öne çıkan, tek yıllık ve tohumla çoğalan süs bitkisi.

kuissens bkz. **tar. duraklama.**

kukuletalı odundelen (İng. *capuchin beetle*; Lat. *Bostrichus capucinus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kubbeliböcekler (Bostrichidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Bostrichus capucinus* olan, erginleri 7-10 mm

boyunda ve kanatları kırmızımsı renkte, ergin ve larvaları atkestanesi, dut, kestane ve meşe ağaçlarının dallarıyla, bunlardan yapılan mobilyalarda tünel açarak beslenen böcek türü.

Kukumovirüs (Alm. *Cucumovirus*, n; Fr. *Cucumovirus*, m; İng. *Cucumovirus*) **tar**. Adını *Cucumber mosaic virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları ikosahedral, zarfsız, genetik materyal olarak çok parçalı (3), çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, bitki özsuyla ile ve yaprakbitleri ile döngülü olmayan şekilde taşınan bitki virüsü grubu.

kulağakaçan (Alm. *gemeiner Ohrwurm*, m; Fr. *perce-forficule*, f; *perce-oreille*, m; İng. *European earwig*; Lat. *Forficula auricularia*) **tar**. Derikanaatlılar (Dermaptera) takımının gerçek kulağakaçanlar (Forficulidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Forficula auricularia* olan, erginleri 11-14 mm boyunda, sarımsı kahverengi, ergin ve nimfleri patates, lahana, marul, kereviz, çilek, kayısı, karanfil, gül gibi bitkilerin yaprak, çiçek ve meyveleriyle, bazen yaprakbitleri ve tırtıllarla da beslenen böcek türü.

kulak etiketi (Alm. *Ohrmarke*, f; Fr. *étiquette d'oreille*, f; İng. *ear tag*) **tar**. Üzerinde esas olarak hayvanın numarası bulunan genellikle metal veya plastikten yapılmış kulağa takılan küpe şeklinde ufak etiket; eşanlam: kulak künyesi.

kulakçık (Alm. *Stipel*, f; *Nebenblatt*, n; Fr. *stipule*, f; İng. *stipule*) **1. orm**. Yaprığın sürgüne bağlandığı yerde karşılıklı olarak iki adet bulunan, yaprakçık, pul, diken gibi şekillerde olan, bazı bitkilerde belirgin olmayan, erken dökülen ya da hiç bulunmayabilen yapı. **2. tar**. Tahıllarda yaprak ayasının yaprak kını ile birleştiği yerde olan ve sapı iki yandan kerpeten ağız gibi saran bir çift organ.

kulaklı pulluk (Alm. *Scharpflug*, m; Fr. *charrue à socs*, f; İng. *mouldboard plough*) **tar**. Birincil toprak işleme uygulamalarında kullanılan ve sürüm sırasında 'kulak' olarak anılan özel biçimli gövde yapısı ile toprağın şeritler halinde kesilip devrilmesi suretiyle işlenmesini sağlayan pulluk tipi.

kulaktaşı (**tar. otolit**) (Alm. *Otolith*, m; *Statolith*, m; Fr. *otolithe*, m; İng. *otolith*) **tar**. Balıkların içkulaklarında bulunan ve kalsiyum karbonattan oluşan işitme ve denge cisimcikleri.

kullanılabilir gelir (Alm. *verfügbares Einkommen*; Fr. *revenu disponible*, m; İng. *disposable income*) **tar**. Kişilerin elde etmiş oldukları toplam kişisel gelirden, kişilerin ödemek zorunda oldukları dolaysız vergilerin çıkartılması sonucu kalan gelir.

kullanılabilir su tutma kapasitesi (Alm. *verfügbare Wasserkapazität*, f; Fr. *capacité de rétention utile du sol*, f; *capacité utile du sol*, f; *réserve d'eau utile du sol*, f; İng. *available water capacity of soil*; *available water holding capacity*) **tar**. Toprağın su tutma kapasitesi ile sürekli solma noktası arasındaki farktan hesaplanan, bitkilerin kullanabileceği topraktaki su miktarının en yüksek değeri; eşanlam: kullanılabilir su kapasitesi.

kuluçka (Alm. *Inkubation*, f; Fr. *incubation*, f; İng. *incubation*) **tar**. Kanatlı hayvanların yetiştiriciliğinde embriyonik gelişim için gerekli koşulların sağlandığı kuluçka makinesinde belirli bir süre tutulan döllenmiş yumurtalardan civciv çıkmasının sağlanması.

kuluçka gücü (Alm. *Schlupflähigkeit*, f; *Schlupfrate der befruchteten Eier*, f; Fr. *pouvoir d'éclosion*, m; *taux d'éclosion des œufs fertiles*, m; İng. *hatchability of fertilized eggs*; *hatching power*) **tar**. Döllülük kontrolünde, döllü olduğu belirlendikten sonra kuluçka makinesine konulan yumurtalardan kuluçka süresi sonunda çıkan pazarlanabilir canlı civcivlerin oranı; eşanlam: çıkış gücü.

kuluçka makinesi (Alm. *Inkubator*, m; Fr. *incubateur*, m; İng. *incubator*) **tar**. Kanatlı hayvan yetiştiriciliğinde döllenmiş yumurtalardan civciv çıkmasını sağlamak için kullanılan, embriyonik gelişim için gerekli koşulların sağlandığı makine.

kuluçka randımanı (Alm. *Schlupfrate*, f; Fr. *éclosabilité*, f; *éclosivité*, f; İng. *hatchability*) **tar**. Kuluçka makinesine konulan toplam yumurtalardan elde edilen pazarlanabilir canlı civcivlerin oranı; eşanlam: kuluçka performansı.

kuluçka süresi 1. (Alm. *Inkubationszeit*, f; Fr. *durée d'incubation*, f; *période d'incubation*, f; İng. *incubation period*) **malz**. Demir esaslı malzemelere hızlı suverme esnasında dönüşüm sıcaklığında ostenit çoklu kristallerinin ferit ve sementit kristallerine değişmeleri için geçen süre. **2.** (Alm. *Inkubationszeit*, f; Fr. *durée d'incubation*, f; *période d'incubation*, f; *période d'éclosion*, f; İng. *emergence period*; *hatching period*; *incubation period*) **tar**. 1. Balık yumurtasının döllenmesinden, yumurtadan embriyonun çıkışına kadar geçen süre. 2. Kanatlı hayvan yetiştiriciliğinde kuluçkada yumurtaların çıkması için gerekli süre.

kuluçkahane (Alm. Brüterei, f; Brutplatz, m; Fr. couvoir, m; İng. poultry hatchery) **tar.** Kanatlı hayvan yetiştiriciliğinde kuluçka makinelerinin bulunduğu ve kuluçka işlemlerinin gerçekleştirildiği bina.

kuluçkalık yumurta (Alm. Bruteier, n; Fr. œuf à couver, m; İng. hatching egg) **tar.** Kanatlı hayvan yetiştiriciliğinde, civciv çıkartma amacıyla kuluçka makinesine konulan dömlü yumurta.

kum kulağakaçanları (Fr. perce-oreilles, pl; İng. striped earwigs; Lat. Labiduridae) **tar.** Derikanatlılar (Dermaptera) takımında yer alan, ısırıcı çiğneyici ağız parçalarına sahip türleri içeren, ergin ve nimfleri canlı ve ölü böceklerle beslenen türlerin bulunduğu familya.

kum kültürü (Fr. culture dans le sable, f; İng. sand culture) **tar.** Topraksız tarımda kullanılan yetiştiricilik tekniklerinden olup toprağın 0,05-2,0 mm tane iriliğine sahip bölümünün kullanılması ile hazırlanan yetiştirme ortamı; eşanlam: kumda yetiştirme.

kum toprağı (Alm. Sandboden, m; Fr. sol léger; sol sableux; terre sableuse; İng. coarse-textured soil; sandy soil) **1. orm.** Toprak taneleri bağılı olmayan ve gözle ayırt edilebilen, ıslatıldığında parmaklara yapışmayan ve şekil verilebilen, kuru halde parmaklarla duyumsanan, ezildiğinde belirgin bir pürüzlük ve gıcırta hissi veren toprak türü; eşanlam: kumlu toprak. **2. tar.** Yüzde elliden fazla kum içeren, su tutma yetisi zayıf olan topraklar; eşanlam: kumlu toprak.

kumarin (Alm. Cumarin, n; Fr. coumarine, f; İng. coumarin) **tar.** C₉H₆O₂ formülünde, taze biçilmiş ot kokulu, acımsı tatta, otlatılan hayvanların yemekten kaçındığı hintbaklası, sıgırkuyruğu gibi bitkilerde bulunan, genellikle tohumların çimlenmelerini geciktiren ve ketleme özelliğine sahip, bitki büyümesini düzenleme özelliği taşıyan, renksiz kristalin bileşik.

kumsal taklaböceğı (Lat. Negastrius sabulicola) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Negastrius sabulicola* olan, erginleri 3-5,5 mm boyunda, siyah, vücudu sarımsı tüylerle kaplı, kumsal alanlarda ve akarsu kenarlarında bulunan böcek türü.

kunaksit akarlar (Alm. Cunaxidae, pl; Fr. Cunaxidae, pl; İng. Cunaxidae; Lat. Cunaxidae) **tar.** Prostigmata alttakımı içinde bulunan, bazı türleri parlak kırmızı bazıları ise soluk kahverengi olan, pedipalpusları kısa, kapitulum ve idiyozoma arasında belirgin bir boyun bölgesine sahip olan avcı akarlar familyası.

kurak bölge toprağı (Fr. sol des zones arides, m; İng. arid zone soil) **tar.** Yıllık yağış miktarı genellikle 250 mm'nin altında olan bölgelerde yer alan çoğunlukla kireç, tuz ve bazik iyonlar bakımından zengin, pH'sı 7'nin üzerinde olan topraklar; eşanlam: arid bölge toprağı.

kuraklık stresi (Alm. Trockenstress, m; Fr. stress de la sécheresse, m; İng. aridity stress; drought stress) **tar.** Bitkilerin yetiştiği ve geliştiği ortamda su noksanlığından ileri gelen, bütün bitki organlarında görülen daralma ve küçülmeler, hücre bölünme ve gelişmesinin bütün organlarında görülen yavaşlaması.

kursak (Alm. Kropf, m; Fr. poche ventrale, f; jabot, m; İng. craw; crop; ingluvies) **tar.** 1. Böcek ön bağırsağında yemek borusundan sonra gelen ve alınan besinin ön mideye taşınımını sağlayan, özellikle katı beslenen böceklerde gelişmiş, kaslı yapıda olan ve besinin depolanmasında rol alan kısım. 2. Kanatlılarda yemek borusunun genişlemesiyle meydana gelen, yemleri yumuşatarak sindirimine katkıda bulunan önemli bir depo organı.

kurtbağı yaprakbiti (Alm. Ligusterblattlaus, f; Fr. puceron du troène, m; İng. privet aphid; Lat. Myzus ligustri) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Myzus ligustri* olan, erginleri 1-1,5 mm boyunda, yeşilimsi sarı renkli, ergin ve nimfleri kurtbağı bitkilerinde beslenen böcek türü.

kurtboğazı tar. Kışlayan süne (*Eurygaster* spp.) erginlerinin ilkbaharda buğdaygil saplarında beslenerek bitkileri sarartıp kurutması şeklinde ortaya çıkan belirti.

kuru ağırlık (Alm. Trockengewicht, n; Fr. poids sec, m; İng. dry weight) **1. biyom.** Bir biyokütlenin içerdiği suyun uygun süre ve sıcaklıklarda yapılan kurutma işlemi ile uzaklaştırılması sonucunda geriye kalan ağırlığı. **2. tar.** Bitkisel yapılarda serbest suyun uçurulmasıyla elde edilen madde miktarı ya da ağırlığı.

kuru dönem beslemesi (Fr. alimentation pendant la période sèche, f; İng. dry period feeding; feeding in the dry period) **tar.** Metabolik hastalıklardan korumak, sağlıklı ve yaşam gücü yüksek yavru ve doğumdan sonra daha

fazla süt elde etmek amacıyla sağmal hayvanların gebeliklerinin son iki ayında, sağımına son verdikten sonra başlayıp doğuma kadar izleyen sürede yapılan özel besleme programı.

kuru kaba yem (*Alm. Trockenfutter, n; Fr. fourrage sec, m; İng. dry forage; dry roughage*) **tar.** Kurutulmuş yeşil yem bitkileri, saman, yulaf kavuzu gibi kuru madde içeriği yüksek kaba yem.

kuru ot (*Alm. Heu, n; Fr. fane, f; İng. hay*) **tar.** Yonca, fiğ, üçgül gibi suca zengin yeşil yemlerin su içeriklerinin doğal veya suni kurutma yöntemleri ile yemden uzaklaştırılarak kuru madde içeriğinin en az %88'e çıkarılmasıyla elde edilen hayvan yemi.

kuru soğan (*Alm. Gartenzwiebel, f; Küchenzwiebel, f; Speisezwiebel, f; Fr. oignon, f; İng. onion*) **tar.** Soğangiller (*Alliaceae*) familyasında *Allium cepa* L., n: 8): tür ismi ile yer alan, tohumdan tohuma iki yıllık ömre sahip, acı veya tatlı besin maddelerinin depolanması sonucu çoğunlukla şişkinleşerek soğan şeklini alan, çoğunlukla toprak altında gelişen yalancı gövdesi ve yaprakları tüketilen, soğanları yuvarlak, yassı veya uzun silindirik şekilli, kabukları kahverengi, sarı veya kırmızı, et rengi beyaz veya mor olan, tohumla veya küçük soğanlarla çoğaltılan, serin iklimden hoşlanan sebze türü; eşanlam: yemeklik soğan.

kuru şekerpancarı posası (*Alm. Zuckerrübenrockenschnitzel, m; Fr. pulpe sèche de betterave, f; pulpe séchée de betterave sucrière, f; İng. dried sugar beet pulp*) **tar.** Yaş şekerpancarı posasının hemen tüketilemediği durumlarda dayanıklılık süresini artırmak amacıyla kurutulmasıyla elde edilen, %85 civarında kuru madde, %6 civarında ham protein ve %19 civarında ham selüloz içeren, yüksek oranda pektin içermesi nedeniyle kabız yapıcı özelliğe sahip, gevişgetiren hayvanların beslenmesinde kullanılan, hayvanlara yedirilmeden 24 saat öncesinde 5-6 kat su ile ıslatılması gereken ve silo yemi katkı maddesi olarak da kullanılabilen yem.

kuru tarım (*Alm. Trockenfeldbau, m; Fr. aridoculture, f; İng. dry farming; dryland farming*) **tar.** Toplam yağış miktarı 400 mm'nin altında olan bölgelerde bitkilerin büyümeleri ve ürün vermeleri için gerekli olan suyun yağmur ile karşılandığı, sulama sistemlerine başvurulmayan tarım.

kuru yumurta (*İng. dry egg*) **tar.** Balıklarda üreme döneminde sağılan henüz döllenmemiş yumurta.

kuruda inek (*Alm. trockenstehende Kühe; Fr. vache sèche, f; vache tarie, f; İng. dry cow*) **tar.** Süt verimi sona ermiş veya buzağılamasına 60 gün kala sağımına son verilerek sütten çıkarılmış inek.

kuruda kalma dönemi (*Alm. Trockenzeit, f; Fr. période sèche, f; İng. dry period in dairy cows*) **tar.** Laktasyonun tamamlanmasından yani sağımın sonlandırılmasından yeni laktasyonun başlamasına kadar geçen süre; hayvanın süt vermediği iki laktasyon arası devre; eşanlam: kuru dönem.

kuruet böcekleri (*Alm. Speckkäfer, pl; Fr. dermestidé, pl; İng. carpet beetles; hide beetles; khapra beetles; leather beetles; skin beetles; Lat. Dermestidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, ergin ve larvaları deri, kürk, yünlü maddeler, depolanmış ürünler ve koleksiyonlardaki böceklerle beslenen türleri içeren ve en bilinen türü kapra böceği (*Trogoderma granarium*) olan familya.

kurucincir güvesi (*Alm. Feigenmotte, f; Fr. pyrale du raisin, f; İng. raisin moth; Lat. Cadra figulilella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Cadra figulilella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 18-26 mm, sarımsı kahverengi, larvaları kurutulmuş incir, üzüm gibi meyvelerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kurucincir kurdu (*Alm. Dattelmotte, f; tropische Speichermotte, f; Fr. pyrale des amandes, f; teigne de l'amandier, f; İng. almond moth; dried currant moth; tropical warehouse moth; Lat. Ephestia cautella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Ephestia cautella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 16-20 mm, sarımsı gri renkli, larvaları kurutulmuş incir, kestane, ceviz, antepfıstığı, yerfıstığı, badem, susam, ayçiçeği, buğdaygil ve ürünleriyle, baharat gibi maddelerle beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: incir kurdu.

kurukafalı kelebek (*Alm. Totenkopfschwärmer, m; Fr. sphinx tête de mort, m; İng. death's-head hawk-moth; Lat. Acherontia atropos*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının füzüvücutlu kelebekler (Sphingidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acherontia atropos* olan, erginlerinin kanat açıklığı 90-130 mm, kahverengimsi turuncu renkli, larvaları patates, domates, adaçayı, yasemin gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

kurumeyve böceği (*Alm. Getreidesaftkäfer, m; Fr. nitidule des fruits secs, f; İng. dried fruit beetle; Lat. Carpophilus hemipterus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının eşşilkböcekleri (Nitidulidae) familyasında yer

alan, bilimsel adı *Carpophilus hemipterus* olan, erginleri 2-4 mm boyunda, koyu esmer renkte, kanatlar üzerinde koyu sarı renkli lekelere sahip olup ergin ve larvaları kuru veya bozunmaya başlamış incir, üzüm, armut, elma, taş çekirdekli meyveler ile portakal, kavun gibi meyvelerde beslenerek ekşimelerine ve çürümelerine yol açan böcek türü.

kurumeyve güvesi (*Alm. kupferrote Dörrobstmotte, f; Fr. pyrle indienne de la farine, f; İng. Indian mealmoth; mealworm moth; Lat. Plodia interpunctella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Plodia interpunctella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 16-20 mm, sarımsı kahverengi, larvaları, depolanan tohumlar, kuru incir, kayısı, fındık, üzüm, buğdaygiller, un, kakao ve baharatla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

kurumlar vergisi (*Alm. Körperschaftssteuer, f; Fr. impôt sur les sociétés, m; İng. corporate tax; corporation tax*) **tar.** Kurumların, dolaysız olarak ve sadece kazançları üzerinden vermiş oldukları vergi.

kurutmalık üzüm (*Alm. Rosinentraube, f; Fr. raisin sec, m; İng. raisin grape*) **tar.** Kuru madde bakımından zengin, doğal olarak veya bandırma işlemi yapılarak kurutulan üzümler.

kuruya çıkarma (*İng. dry off in dairy cow; drying*) **tar.** İleri gebe ineklerin, dölütün iyi beslenmesi ve memenin onarımını sağlamak amacıyla doğuma iki ay kala süt üretiminin azaltılarak laktasyondan çıkarılması süreci.

kurye kredisi (*Fr. crédit de courriers, m; İng. mail credit*) **tar.** Dış ticaret işlemlerinde, aracı (amir) bankanın yetkili (muhabir) bankadan sağladığı kredi.

kusurlu çiçek (*Alm. eingeschlechtige Blüte, f; Fr. fleur imparfaite, f; fleur unisexuée, f; İng. imperfect flower; unisexual flower*) **tar.** Yalnızca erkek veya yalnızca dişi organı olan çiçek.

kuş piresi (*Alm. Hühnerfloh, m; Fr. puce de volailles, f; İng. European chicken flea; hen flea; Lat. Ceratophyllus gallinae*) **tar.** Pireler (Siphonaptera) takımının Ceratophyllidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Ceratophyllus gallinae* olan, erginleri 2-3,5 mm boyunda, esmer renkli, tavuk, güvercin, yabani ve evcil kuş türleri ve insanları sokup emerek beslenen, kaşıntı ve gelişme geriliğine neden olan böcek türü.

kuş ve kanatlı akarı (*Alm. Vogelmilbe, f; Fr. lypionisse de volailles, f; İng. northern fowl mite; Lat. Ornithonyssus sylviarum*) **tar.** Mesostigmata alttakımına ve Macronyssidae familyasına bağlı, tavuk ve yabani kuşlara sindirim sistemi ya da boşaltım açıklıkları çevresinden saldıran, bütün gelişimini 5-7 gün içerisinde tamamlayan, konakçısında kansızlık, alerji, kan kaybına neden olan ve tavuklarda en zararlı dışparazit olan araknit.

kuşburnu tar. 1. (*Alm. Hagebutte, f; Hagrose, f; Hundrose, f; Fr. rosier de chien, m; rosier sauvage, m; İng. dog rose; Lat. Rosa canina*) Gülgiller (Rosaceae) familyası üyesi, Avrupa, Kuzey Afrika ve Batı Asya'nın doğal bitkisi, 1-5 metre boylanabilen, yaprağını döken sarılgı, dikenli çalı formunda bulunan, 5-7 yaprakçıktan oluşan yaprakları olan, koyu pembeden beyaza kadar değişen renklerde çiçekleri bulunan, 1,5-2 cm boyutlarında kırmızımsı portakal renginde oval meyveleri olan üzüksü meyve ağacı türü; eşanlam: kuşburnu ağacı. 2. (*Alm. Hagebutte; Fr. cynorrhodon, m; fruit de l'églantier, m; İng. rose haw; rose hip*) Kuşburnu bitkisinin, içi tüylü ve çok sayıda tohumu olan, taze ve kurutulmuş tüketilen, çayı ve marmelatı yapılan, antioksidan açısından zengin üzüksü meyve.

kuşkonmaz (*Alm. gemeiner Spargel; Gemüsespargel, m; Fr. asperge, f; İng. asparagus; Lat. Asparagus officinalis*) **tar.** Asparagaceae familyasına dahil olan, toprakaltı gövdeden çıkan yaprakları pul şeklini almış, 10-20 cm uzunluğunda beyaz, yeşil veya hafif morumsu sürgünleri tüketilen, çok yıllık, serin iklimden hoşlanan ve soğuğa dayanıklı, dioik sebze türü.

kuşkonmaz böceği (*Alm. buntel Spargelhähnchen, n; gemeines Spargelhähnchen, n; Fr. criocère de l'asperge, m; İng. asparagus beetle; common asparagus beetle; Lat. Crioceris asparagi*) **tar.** Kinkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Crioceris asparagi* olan, erginleri 7-8 mm boyunda, göğsü kırmızımsı, baş ve kanatları mavimsi siyah renkte, kanatları üzerinde üçer adet sarımsı benek taşıyan, ergin ve larvaları kuşkonmaz bitkilerinin sap ve yapraklarında beslenerek bunlarda zarara yol açan böcek türü.

kuşkonmaz virüsü 2 (*İng. asparagus virus 2; AV-2*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, öz su ve tohumla taşınabilen, tek konakçısı olan kuşkonmazda gözle görülür bir belirti oluşturmayan, ancak üründe azalmaya neden olan ilarvirüs.

kuşyemi (Alm. Glanzgras, n; Kanariengras, n; Fr. phalaris des Canaries, m; graines de canaris, pl; İng. canary grass; Lat. Phalaris canariensis) **tar.** 1. Çiçekli bitkiler sınıfının kavuzlu çiçekliler takımının buğdaygiller familyasının Phalarideae oymağının Phalaris cinsinin Phalaris canariensis L. n=6 türü ve diğer türleri olup özellikle başta kanarya olmak üzere ötücü kuşlara yem olarak verilen, proteince zengin küçük tohumlara sahip bitki. 2. Kanatlı hayvan yemi olup daha ziyade kafes kuşlarının beslenmesinde kullanılan, %12-16 arasında ham protein ve %7-7,5 arasında ham selüloz içeren, arpa ve yulaftan daha fazla protein, yulaftan daha az selüloz içeren, sindirilebilirliği yüksek ve enerjice zengin, diğer hayvanların beslenmesinde de kullanılabilen, kırılarak yedirildiğinde daha iyi yararlanılabilen yoğun yem kaynağı buğdaygil tohumu.

kuşyüreği (Alm. grossblütiges Zittergras, n; großes Zittergras, n; Fr. grande brize, f; rande amourette, f; İng. large quaking grass; pearl grass; Lat. Briza maxima) **tar.** Buğdaygiller (Poaceae) familyasından olan, tohumla çoğaltılan, tohumları gümüşü kırmızı, kırmızımsı kahve veya morumsu yeşil renklerde olan, başakları aşağı sarkık ve genelde ok şeklinde, toprak seçici özelliği bulunmayan, tek yıllık önemli bir kuru çiçek ve dış mekân süs bitkisi; eşanlam: zembilotu, kuşekmeği, kadındili.

kuyruk kesme (Alm. Kupieren, n; Fr. amputation de la queue, f; caudectomie, f; İng. docking) **tar.** Memeli çiftlik hayvanlarında ve özellikle de yağsız ince uzun kuyruklu koyun ırklarının kuzularında esas olarak uzun kuyruk yoluyla vücuda gübre ve idrar bulaşmasını önlemek ve koyunların çiftleşme ve kuzulamalarını kolaylaştırmak için uygulanan bir yöntem.

kuyruk mili (Alm. Zapfwelle, f; Fr. prise de force, f; prise de puissance, f; İng. power takeoff) **tar.** Traktör motorundan tarım makine ve ekipmanlarına güç iletmekte kullanılan ve genellikle traktörün arka kısmında bulunan mil.

kuyruk mili gücü (Alm. Zapfwellenleistung, f; Fr. puissance à la prise de force; İng. power take-off power) **tar.** Traktör kuyruk milinde, standardize edilmiş olan 540 d/d veya 1000 d/d devir sayılarında geliştirilebilen maksimum güç.

kuyruk sokumu yüksekliği (Alm. Steißbein Höhe, f; Fr. hauteur du coccyx, f; İng. coccyx height) **tar.** Memeli hayvanda, tuber ischi'lerin yere olan dikey mesafesi.

kuyruk yüzgeci (Alm. Schwanzflosse, f; Fr. nageoire caudale, f; İng. caudal fin) **tar.** Balıklarda, vücudun kuyruk bölgesinde bulunan biçimi yüzme şekline göre değişen tek yüzgeç; eşanlam: kaudal yüzgeç.

kuyrukla sıçrayanlar (Alm. Springschwänze, pl; Fr. collemboles, pl; İng. springtails; Lat. Collembola) **tar.** Eklembacaklılar içinde yer alan, kanatsız, vücutlarında bulunan sıçrama çatalı adı verilen uzantıyla sıçrayabilen, ağız parçaları ısırıcı özellik gösteren, genellikle canlı ya da ölmekte olan bitkilerle beslenen türleri içeren, bilimsel adı Collembola olan takım; eşanlam: yay kuyruklular.

kuyruklu koşnil (Lat. Gueriniella serratulae) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının devkoşniller (Margarodidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Gueriniella serratulae olan, dişileri 3-8 mm boyunda, vücudunun üst kısmı şişkince, koyu kırmızıdan esmere kadar değişen renklerde, alt kısmı portakal sarısı renkte, yumurta torbası pamuksu görünüşte olup ergin ve nimfleri zeytin, antepfıstığı, kasımpatı ile bazı baklagillerde beslenen böcek türü.

kuyruklukelebekler (Alm. Ritterfalter, pl; Fr. porte-queues, pl; queues d'hirondelle, pl; İng. parnassians; swallowtail butterflies; swallowtails; Lat. Papilionidae) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları bitkilerin yapraklarıyla beslenen, erginleri arka kanatlarının uç kısmında birer uzantı taşıyan ve en bilinen türü kırılğıçkuyruklu ağaç kelebeği (Papilio machaon) olan familya.

kuzey tahıl mozaik virüsü (Fr. virus de la mosaïque des céréales du Nord, m; İng. NCMV; northern cereal mosaic virus) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınmayan, Fulgomorpha alt takımındaki böceklerle kalıcı olarak taşınan, sadece Gramineae familyasındaki bitkileri enfekte eden, konakçılarında klorotik şeritler ve şiddetli cücelik belirtileri oluşturan sitorabdovirüs.

kuzu (Alm. Lamm, n; Fr. agneau, m; İng. lamb) **tar.** Henüz anasından ayrılmamış veya yaklaşık altı ayla kadar olan erkek ve dişi koyun yavrusu.

kuzu besisi (Alm. Lämmermast, f; Fr. agneau d'embouche, m; İng. lamb fattening; primelamb) **tar.** Sütten kesilmiş kuzuların yoğun yemlerle beslenerek kısa sürede kesim ağırlığına ulaştırılması.

kuzulama (Alm. Ablammung, f; Fr. agnelage, m; İng. lambing) **tar.** Koyunların doğum yapması; kuzu doğumu.

kuzulama aralığı (Alm. Lammung Intervall, n; Fr. intervalle d'agnelage, m; İng. lambing interval) **tar.** Koyunlarda iki kuzulama arasında geçen süre.

kuzulama bölmesi (Alm. Ablammenbox, f; Ablammenstand, m; Fr. compartiment de l'agnelage, m; enclos d'agnelage, m; İng. lambing compartment; lambing pen) **tar.** Gebe koyunların ağıl içinde kuzulamadan 1-2 gün önce kapatıldıkları ve doğum yaptıkları bölme.

kuzulama oranı (Alm. Ablammergebnis, n; Fr. résultat d'agnelage, m; taux d'agnelage, m; İng. lambing percentage; lambing rate) **tar.** Bir doğum mevsimi içerisinde doğuran koyun sayısının, koç altı ya da tohumlanan koyun sayısına oranı.

kuzunlama (İng. parturition of a mare) **tar.** Kısrakların doğum yapması.

küçük ağustosböceği (Lat. Cicadatra atra) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağustosböcekleri (Cicadidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cicadatra atra* olan, erginleri 15-20 mm boyunda, siyah renkli, vücutlarının üzerinde sarı renkli lekelerle sahip olup ergin ve nimfleri erik, elma, armut ve badem ağaçlarında beslenen böcek türü; eşanlam: küçük kara ağustosböceği.

küçük ağustosböcekleri (Lat. Tibiciniidae) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, küçük vücutlu, nimf dönemini toprak içinde geçiren, erkekleri ses çıkaran, ağaç, çalı ve bazı tek yıllık bitkilerle beslenen, yumurta bıraktıkları bitki kısımlarına zarar veren ve en bilinen türü dağ ağustosböceği (*Cicadetta montana*) olan familya.

küçük boy traktör (Alm. Hofschlepper, m; Kleinschlepper, m; Fr. minitracteur, m; petit tracteur, m; İng. farmyard tractor; low-powered tractor; small tractor) **tar.** Traktör motor gücü 18 kW (25 BG)'a kadar olan ve genel olarak bahçe çapalama ve frezeleme gibi uygulamalarda kullanılan traktörler; eşanlam: küçük traktör.

küçük desenli tahtakurusu (İng. painted bagrada bug; Lat. Bagrada picta) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Bagrada picta* olan, erginleri 5-7 mm boyunda, siyah renkli, vücut üzeri sarımsı beyaz portakal renkli çizgili ve lekeli, ergin ve nimfleri lahanagiller, şekerpancarı, semizotu, ebegümece, ıspanak, yerbıstığı, patates gibi bitkilerin yaprak ve tohumlarında beslenerek kurumlara yol açan böcek türü; eşanlam: küçük desenli pentatomid.

küçük dikenli tahtakurusu (Alm. kleine bunte Blattwanze, f; Lat. Elasmotherus minor) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının dikenli tahtakuruları (Acanthosomatidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Elasmotherus minor* olan, erginleri 9-12 mm boyunda, yeşil renkli, göğüs kısmında öne doğru uzamış dikensi uzantı taşıyan böcek türü.

küçük döngülü (Alm. microzyclisch; Fr. microcyclique; İng. microcyclic) **tar.** Pas hastalıklarında, beş spor dönemini içermeyen, sadece belirli dönemleri gösteren paslara verilen ad; eşanlam: mikrosiklik.

küçük ekinbambulu (Lat. Anisoplia signata) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının bambulböcekleri (Rutelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anisoplia signata* olan, erginleri 10-12 mm boyunda, baş ve göğsünün ön kısmı mavimsi siyah renkte ve madensel pırlıtlı, kanatları kırmızımsı kahverengi renkte, erginleri buğdaygil başaklarıyla, larvaları ise kökleriyle beslenerek bunlara önemli zararlar veren böcek türü.

küçük Fas çekirgesi (Lat. Doclostaurus brevicollis) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Doclostaurus brevicollis* olan, erginleri 12-24 mm boyunda, sarımsı gri renkli, ergin ve nimfleri çayır bitkileri ve buğdaygillerle beslenen böcek türü.

küçük gelinböcekleri (İng. dusky lady beetles; Lat. Scymnus) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının gelinböcekleri (Coccinellidae) familyasının *Scymnus* cinsinde yer alan, erginleri 1,5-2,5 mm boyunda, kanatları siyah, kahverengi ya da sarımsı kahverengi olup larvaları unlubite benzeyen, ergin ve larvaları yaprakbitleri, kırpıkanatlılar, kırmızıörümceklerle beslenen ve önemli türleri arasında *Scymnus apetzii*, *S. interruptus*, *S. levallanti*, *S. rubromaculatus* ve *S. subvillosus* gibi türlerin bulunduğu avcı böceklerin genel adı.

küçük gülböceği (Alm. Gartenlaubkäfer, m; kleiner Rosenkäfer, m; Fr. hanneton des jardins, m; hanneton horticole, m; İng. garden chafer; Lat. Phyllopertha horticola) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının bambulböcekleri (Rutelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phyllopertha horticola* olan, erginleri 8-10 mm

boyunda, baş ve göğsünün ön kısmı madensel parlak yeşilimsi, kanatları parlak kırmızımsı renkli, larvaları gül, mera bitkileri, buğdaygil ve çeşitli sebzelerin köklerinde beslenerek bunlara zarar veren böcek türü.

küçük İtalyan çekirgesi (*Lat. Calliptamus tenuicercis*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Calliptamus tenuicercis* olan, erginleri 14-38 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, ergin ve nimfleri çeşitli bitkilerle beslenen böcek türü.

küçük kalkanlı tahtakurusu (*Lat. Odontoscelis minuta*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kalkanlı tahtakuruları (Scutelleridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Odontoscelis minuta* olan, koyu grimsi renkte, oval vücutlu böcek türü.

küçük kır haziranböceği (*Lat. Anoxia villosa*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının mayısböcekleri (Melolonthidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anoxia villosa* olan, erginleri 20-28 mm boyunda, siyahımsı renkli, kanatları kırmızımsı renkte, larvaları asma ve çeşitli meyve ağaçları ve fidanların köklerine zarar veren böcek türü.

küçük kırmabiti (*Alm. rotbrauner Leistenkopflattkäfer, m; Fr. cucujide roux, m; İng. rust red grain beetle; rusty grain beetle; Lat. Cryptolestes ferrugineus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının çizgili yassıkanatlılar (Laemophloeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cryptolestes ferrugineus* olan, erginleri 1,5 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, yassı vücutlu olup ergin ve larvaları depolanan buğdaygil kırmısı, un, makarna, bisküvi, kepek, nişasta gibi maddelerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

küçük korsan tahtakuruları (*Alm. Blumenwanzen, pl; Fr. anthocoridés, pl; İng. flower bugs; minute pirate bugs; Lat. Anthocoridae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, koyu renkli, uzunca oval ve yassı vücutlu, genellikle küçük eklembacaklıların ergin, nimf ve yumurtalarıyla beslenen, bitkilerin yaprak, çiçek, kabuk kısımlarıyla dökülmüş yaprakların altında, çürüyen mantarların içinde ve depolanmış ürünlerde bulunan türlere sahip ve en bilinen türü minik siyah korsan tahtakurusu (*Orius niger*) olan familya.

küçük kulağakaçan (*Alm. Zwerg-Ohrwurm, m; İng. lesser earwig; small earwig; Lat. Labia minor*) **tar.** Derikanatlılar (Dermaptera) takımının Spongiphoridae familyasında yer alan, bilimsel adı *Labia minor* olan, erginleri 4-7 mm boyunda, kahverengi renkli, vücudunun tamamı sarı kıllarla kaplı olup ergin ve nimfleri çürümekte ya da ayrışmakta olan bitki artıklarıyla beslenen böcek türü.

küçük lahana kelebeği (*Alm. kleiner Kohlweißling, m; Fr. piéride de la rave, m; İng. small cabbage white; small white; white butterfly; Lat. Pieris rapae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının lahana kelebekleri (Pieridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pieris rapae* olan, erginlerinin kanat açıklığı 40-45 mm, beyazımsı krem renkli ve üzeri siyah lekeli, larvaları lahana, karnabahar, turp, şalgam, hardal gibi bitkilerin yapraklarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

küçük lahana piskokuluböceği (*Alm. Kohlwanze, f; Fr. punaise potagère, f; İng. brassica bug; cabbage bug; crucifer shield bug; rape bug; Lat. Eurydema oleracea*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eurydema oleracea* olan, erginleri 5-6 mm boyunda, siyah renkli, madensel mavi pırıltılı, sarımsı ya da kırmızımsı lekeli, ergin ve nimfleri lahana, karnabahar, turp, kolza, şalgam, hardal, keditırnağı gibi bitkilerin yaprak, çiçek ve tohumlarında beslenen böcek türü.

küçük odasineği (*Alm. kleine Stubenfliege, f; Fr. petite mouche domestique, f; İng. lesser house fly; little house fly; Lat. Fannia canicularis*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının Fanniidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Fannia canicularis* olan, erginleri 3,5-6 mm boyunda, göğsü grimsi siyah, karnı sarımsı gri renkli, erginlerine bina içinde rastlanan, larvaları bozunmakta olan organik maddelerle beslenen ve bazı hastalıkların taşıyıcılığını yapan böcek türü.

küçük odundelen (*Lat. Scobicia chevrieri*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kubbeliböcekler (Bostrichidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Scobicia chevrieri* olan, erginleri kırmızımsı esmer renkte, 3-4 mm boyunda, ergin ve larvaları asma, dut, incir ve turunçgil dallarında tünel açarak beslenen böcek türü.

küçük petekgüvesi (*Alm. kleine Wachsmotte, f; Fr. petite teigne, f; İng. lesser wax moth; Lat. Achroia grisella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Achroia grisella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 16-24 mm, kahverengi, larvaları balarısı kovanlarındaki petekler, kuru meyveler ve ölü böceklerle beslenen böcek türü.

küçük tahtakuruları (*Alm. Flechtenwanzen, pl; Fr. microphysidés, pl; İng. minute bladder bugs; Lat. Microphysidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, 2,5 mm'den küçük vücutlu, dökülmüş yapraklarla yosun ve likenlerin altında, yaşlı ağaçların kabukları üzerinde ve karınca yuvalarında yaşayan, kene ve küçük böcekleri avlayarak beslenen türleri içeren familya.

küçük taklaböceği (*Lat. Nothodes parvulus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Nothodes parvulus* olan, erginleri 5-9 mm boyunda, koyu kahverengi renkli, vücutları sarımsı krem renkli tüylerle kaplı, meşe ağaçlarıyla beslenen böcek türü.

küçük tavuskelebeği (*Alm. kleines Nachtpfauenaug, n; Fr. petit paon de nuit, m; İng. small emperor moth; Lat. Saturnia pavonia*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının tavuskelebekleri (Saturniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Saturnia pavonia* olan, erginlerinin kanat açıklığı 60-80 mm, kahverengi renkli, kanatları üzerinde dört tane göz şeklinde lekesi bulunan, larvaları alıç, böğürtlen, huş, söğüt gibi bitkilerin yapraklarıyla beslenen böcek türü.

küçük tomurcukgüvesi (*İng. lesser bud moth; Lat. Recurvaria nanella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının pembekurtlar (Gelechiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Recurvaria nanella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 9-10 mm, kirli gri ve siyah renkli, larvaları elma, kayısı, kiraz, ayva, muşmula, erik, badem, şeftali, kuşburnu ve gül gibi bitkilerde birkaç yaprağı ağ ile tutturup aralarında beslenip galeriler açan böcek türü.

küçük yalancı Apollo kelebeği (*Fr. faux Apollon kurde, m; İng. small false Apollo; Lat. Archon apollinaris*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının kuyruklu kelebekler (Papilionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Archon apollinaris* olan, erginlerinin kanat açıklığı 40-45 mm, saydam kanatlı, üzeri mavimsi siyah desenli, larvaları lohusaotları gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

küçük yeşilkurt (*Alm. Bilsenkraut-Blüteneule, f; Fr. noctuelle peltigère, f; İng. bordered straw; Lat. Heliothis peltigera*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Heliothis peltigera* olan, erginlerinin kanat açıklığı 34-42 mm, açık kahverengi renkli, kanatlarının üzeri desenli, larvaları biber, bezelye, ayçiçeği, aynısafa, papatya, aspir, kadifeçiçeği gibi bitkilerin çiçeklerinde beslenerek bunlara zarar veren böcek türü.

küçükbaş hayvan derisi (*Alm. Schaffelle, f; Fr. peau ovine, f; İng. ovine hide*) **tar.** Koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvanların kesilmelerinden ve yüzlülerinden sonra elde edilen hiçbir işleme tabi tutulmamış taze derileri.

küçükbaş hayvan yetiştiriciliği (*Alm. Kleinviehzucht, f; Schaf- und Ziegenzucht, f; Fr. élevage de moutons et de chèvres, m; élevage de petit bétail, m; İng. breeding of lower cattle; sheep and goat breeding*) **tar.** Koyun, keçi ve domuz gibi çiftlik hayvanlarının yetiştiriciliğinin yapıldığı hayvancılık dalı.

küçükbaşlı tahtakuruları (*İng. spurge bugs; Lat. Stenocephalidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, uzun vücutlu, otsu bitkilerle beslenen türleri içeren familya.

kükürt (*Alm. Schwefel, m; Fr. soufre, m; İng. sulfur*) **1. kim.** Atom numarası 16, atom ağırlığı 32,06 olan, doğada arı ya da başka cisimlerle birleşik olarak bulunan, sarı renkli, 119 °C de eriyen ve 444 °C de kaynayan element. Simgesi **S**. **tar.** Hayvan vücudunda tamamına yakın bir bölümü organik bileşiklerde, özellikle proteinlerde bulunan, metiyonin, sistin ve sistein amino asitlerinde, tiyamin ve biyotin vitaminlerinde, kıkırdağın bir ögesi olan kondroitin sülfatta inorganik formda ve kanda az miktarda sülfat olarak bulunan, rumen bakterileri tarafından inorganik kükürttten kükürt kapsayan amino asitleri sentezlemek üzere yararlanılabilen, S ile simgelenen makro element.

kükürt bakterileri (*Alm. Schwefelbakterien, pl; Fr. bactéries du soufre, pl; İng. sulfur bacteria*) **tar.** Toprakta elementer kükürt ve sodyum tiyosülfat gibi kükürt bileşiklerinin oksitlenmesini sağlayan, oksijencil ve oksijencil olmayan koşullarda yaşayabilen türlere sahip bakteriler.

külleme (*Alm. echter Mehltau; Fr. maladie du blanc, f; İng. powdery mildew*) **tar.** *Erysiphales* takımından değişik fungusların oluşturduğu, bitkilerde özellikle yapraklarda ve diğer yeşil aksamda beyaz, tozumsu görünüşlü fungal bir örtüye neden olan hastalıkların genel adı.

külrenge etsineği (*Alm. Aasfliege, f; graue Fleischfliege, f; Fr. mouche grise de la viande, f; İng. common flesh fly; Lat. Sarcophaga carnaria*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının etsinekleri (Sarcophagidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sarcophaga carnaria* olan, erginleri 10-15 mm boyunda, grimsi siyah renkte, çürüme sürecindeki et ve hayvan dışkıları, ayrıca çiçeklerdeki nektarla beslenen böcek türü.

kültivatör (*Alm. Grubber, m; Kultivator, m; Fr. cultivateur, m; İng. cultivator*) **tar.** Toprağı devirmeden yırtarak işlemek, kabartmak, havalandırmak ve kesekleri parçalamak amacıyla kullanılan birincil toprak işleme aleti.

kültür asmaı (*Alm. Weinrebe, f; Fr. vigne cultivée, f; vigne de culture, m; İng. cultivated grapevine; culture vine*) **tar.** Vitis vinifera L. ssp. sativa alttürüne giren ve üzüm üretiminde kullanılan, genellikle erdişi çiçekli olan asma.

kültür ırkı (*İng. culture-breed cattle; culture breed*) **tar.** Özel koşullar altında geliştirilen, ekonomik olarak öneme sahip tek veya birden fazla verim bakımından üstün olan ırklar.

kültür mantarı (*Alm. Zucht-Champignon, m; zweisporiger Egerling, m; Fr. champignon de couche, m; champignon de Paris, m; İng. common mushroom; Lat. Agaricus bisporus*) **tar.** Funguslar aleminde yer alan, Agaricaceae familyasına dahil olan, kompost haline getirilmiş ortama misellerin sardırılması ve daha sonra da yetiştirme ortamının üzerine serilen beyaz veya krem renkli bir şapka ve saptan oluşan, yemeklik olarak taze veya pişirilerek tüketilebilen mantar.

kümeleşme (*biyom. agregasyon*) (*Alm. Aggregation, f; Fr. aggrégation, f; İng. aggregation*) **1. biyom.** 1. Bir sıvı içerisinde dağılmış taneciklerin bir araya gelerek küme oluşturması. 2. Hücrelerin, parçacıkların ya da moleküllerin bir araya gelerek küme oluşturması. **2. tar.** Toprakta bulunan katı parçacıkların bir araya gelmesi veya getirilmesi olayı.

kümes (*Alm. Geflügelstall, m; Hühnerstall, m; Fr. poullier, m; İng. henhouse; hennery; poultry house*) **tar.** Tavuk, hindi, kaz, ördek, bıldırcın gibi kanatlı çiftlik hayvanlarının barındırıldığı bina.

küremsisinekler (*Alm. Kugelfliegen, pl; Fr. acroceridés, pl; İng. small-headed flies; Lat. Acroceridae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, örümcekler ve örümceklerin yumurtalarında beslenen türlerin bulunduğu familya.

kürk akarları (*Alm. Listrophoridae; Fr. Listrophoridae; İng. Listrophoridae; Lat. Listrophoridae*) **tar.** Sarcoptoidea üstfamilyası içinde yer alan, tavşan, kedi, kemirgen ve yarasa gibi memelilerin kürklerinde ve tüylerinde dışparazit olarak yaşayan, yumuşak vücutlu, gnatozoma ve ön bacakları konakçı vücudundaki kıllara tutunacak biçimde değişikliğe uğramış, genellikle konakçılarının kıl diplerindeki yağ birikintileri ile beslenen üç cins ve altı türü bulunan araknitler.

kürk böceği (*Alm. gefleckter Pelzkäfer, m; gemeiner Pelzkäfer, m; Fr. attagène des fourrures, m; İng. fur beetle; two-spotted carpet beetle; Lat. Attagenus pellio*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının deriböcekleri (Dermestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Attagenus pellio* olan, erginleri 3,5-6,5 mm boyunda, siyah, koyu kahverengi, kanatları üzerinde iki tane beyaz lekeye sahip olup erginleri polen ve nektarla beslenirken, larvaları böcek ve diğer hayvanlara ait koleksiyonlarda, kuş, arı ve fare yuvalarında tüy, deri, kemik parçalarıyla, kürk, yün, deri, depolanmış buğdaygiller ve unlu gıdalarla beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: lekeli kürk böceği.

kürk hayvanları yetiştiriciliği (*Alm. Pelztierfarm, f; Fr. ferme d'élevage d'animaux à fourrure, f; İng. fur farming*) **tar.** Şiñşilla, mink, tilki ve tavşan gibi kürk örtüsüne sahip hayvanlardan çiftlik koşullarında kürk elde etmek amacıyla yapılan endüstriyel hayvancılık kolu.

kürk koyunları (*Alm. Haarschafasse, f; Fr. race mouton à poils, f; race ovine de la fourrure, f; İng. fur sheep breed; hair sheep breed*) **tar.** Karagül koyun ırkı gibi öncelikli olarak kürk (post) verimi ve kalitesi için yetiştirilen koyun ırkları.

kürk tavşanları (*Alm. Kaninchenfell Rasse, f; Fr. race de lapin de fourrure, f; İng. fur rabbit breed*) **tar.** Rex tavşan ırkı gibi öncelikli olarak kürk (post) üretimi için yetiştirilen, kürk verimi ve kalitesi yüksek olan tavşan ırkları.

kürleme 1. (*Alm. Pökeln, n; Fr. saumerage, m; İng. curing*) **gıda.** Et, balık gibi gıdaların genellikle tuz, şeker, nitrit ve nitrat benzeri malzemeler eklenerek nemini ozmos ile uzaklaştırmak ve böylece mikrobiyolojik gelişmeyi engellemek, lezzet, renk ve raf ömrünün artırmak için uygulanan yöntem. **2. tar.** Bazı meyve ve sebzelerde ürünün dayanma gücünü artırmak için derimden hemen sonra bir süre uygun koşullarda tutulması; örneğin patatesin 10-20 °C ve %85-90 nemde tutulması.

küspe (*Alm. Ölküchen, n; Pressküchen, n; Fr. tourteau, m; tourteau de presse, m; İng. feeding cake; oil cake; press cake; press meal*) **1. biyom.** Bitkisel kökenli tohumların yağını almak üzere sıkılmasından sonra geriye kalan, genellikle protein kaynağı olarak kullanılan, hayvan yemi ve biyosüreçlerde de substrat olarak

değerlendirilen katı atık. **2. tar.** Yağlı tohumlardan yağın baskı yoluyla ayrılması sonucu geriye kalan ve %6-10 arası yağ içeriği olan yan ürün; eşanlam: cendere küspesi, presyon küspesi, pres küspesi.

küt (Alm. *strumpf*; Fr. *obtus*; İng. *obtuse*) **tar.** Pileus, cystidia veya sporların yuvarlak veya küt olması bir cismin şeklinin açıkta kalan ucunun yuvarlağımsı olması, kıvrım açısının 90 ila 180 derece arasında olması; eşanlam: obtüz, küt.

küt kök nematodu (Fr. *nématode du genre Trichodorus, m*; İng. *stubby-root nematode*; Lat. *Paratrachodorus; Trichodorus*) **tar.** Diphtherophorina takımının Trichodoridae familyasına bağlı *Trichodorus* ve *Paratrachodorus* cinslerine ait olup hafif ve kumlu topraklarda, genellikle 30-40 cm derinlikte yaygın olarak bulunan, çok yıllık ve odunsu bitkilerin köklerinde yaşayan, kök ucunun hemen arkasında beslenmeye başlayan ve sonra kök ucuna ve yan kök başlangıcına saldıran, önemli türleri arasında *Trichodorus primitivus*, *T. similis*, *T. viruliferus*, *Paratrachodorus minor* ve *P. pachydermus* bulunan, bazı türleri virüs taşıyıcısı olan ektoparazit canlılar; eşanlam: kısa kök nematodu, güdük kök nematodu.

kütikula (Alm. *Cuticula, f; Kutikula, f; Oberhäutchen, n*; Fr. *cuticule, f; épidermicule superficiel, m*; İng. *cuticula; scale layer*) **1. biyom.** 1. Böcek derisinde epidermal hücrelerin üzerinde yer alan kitin ve proteinlerden meydana gelen cansız ve üstte bulunan koruyucu tabaka. 2. Bitkiler tarafından su kayıplarını engellemek üzere oluşturulan, yaprak ve gövdedeki koruyucu doku hücrelerinin dış çeperlerini kaplayan, kütinden oluşmuş ince mumsu örtü ya da katman. **2. deri.** Yün ya da kılın pulcuk yapılı en dış katmanı; eşanlam: pulcuk katmanı. **3. tar.** Nematotlarda hipodermis tarafından meydana getirilen, bütün vücudu saran, bütün açıklıklarda ince bir tabaka şeklinde olan cansız örtü.

kütle aktarımı (Alm. *Massenstrom, m; Massentransport, m; Stoffübergang, m; Fr. débit massique, m; transfert de masse, m; İng. bulk flow; mass flow; mass transfer*) **1. biyom.** Hücre biyolojisinde, proteinlerin hücrenin farklı bölümleri arasında gidip gelmeleri. **2. müh.** Maddenin fiziksel sistemler içinde soğurulma, yüzeye tutunma, kurutulma, damıtılma, membrandan süzülme gibi işlemlerle bir yerden başka bir yere taşınması. **3. tar.** Toprak çözeltisinde bulunan bitki besin elementlerinin, su potansiyel farkına bağlı olarak suyun hareketi ile kök etki alanına taşınması; eşanlam: kütle akışı.

labium (Alm. *Labium, n; Fr. lèvre inférieure, f; labium, m; İng. labium*) **tar.** Kaide kısmı olarak submentum, buna bağlı orta kısım mentum ve uç kısım prementumdan oluşan, prementuma bağlı birer çift palpus labialis, dil ve yandili içeren, besin alma ve nakletme görevini yapan, kaynaşmış yapıda bir ağız parçası; eşanlam: ikinci maksilla.

ladin büyük sekizdişli kabukböceği (İng. *European spruce bark beetle*; Lat. *Ips typographus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Ips typographus* olan, erginleri 4,2-5,5 mm boyunda, koyu kahverengi, üzeri kıllı olup ergin ve larvaları ladin, çam ve köknar türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren ve ağaçları kurutabilen böcek türü; eşanlam: sekiz dişli ladin kabukböceği.

ladin çiçekseveni (Lat. *Anthaxia godeti*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia godeti* olan, 3,5-7 mm boyunda, metalik bronz renkteki erginleri çam, köknar ve ladin ağaçlarının çiçekleriyle, larvaları ise dal ve gövdelerde tüneller açarak beslenen böcek türü.

ladin gal yaprakbiti (Alm. *Nordmannstannenstammlaus, f; İng. silver fir adelges; silver fir woolly aphid*; Lat. *Dreyfusia nordmannianae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kozalaklı ağaçbitleri (Adelgidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dreyfusia nordmannianae* olan, erginleri 1,7 mm boyunda, siyah renkli, baş ve göğsün üzerinde beyaz renkte mum salgısı bulunan, ergin ve nimfleri ladin ve göknar ağaçlarında beslenerek sürgün ve sürgünlere yakın dallar üzerinde tek tek ya da ikili urlar oluşturan böcek türü; eşanlam: göknar sürgünbiti.

ladin kabukgüvesi (Alm. *Fichtenrindenwickler, m; Fr. pyrale des verticilles, f; İng. spruce bark tortrix*; Lat. *Cydia pactolana*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbükenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cydia pactolana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 13-14 mm, kahverengi, larvaları ladin bitkileriyle beslenen böcek türü.

ladin kozalakkelebeği (Alm. *Fichtenzapfenzünsler, m; İng. dark pine knot-horn*; Lat. *Diorcyctria abietella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Diorcyctria abietella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 25-30 mm, ön kanatları siyahımsı kahverengi, arka kanatları beyazımsı renkte, larvaları ladin, çam, göknar gibi bitkilerin kozalaklarında, tepe ve yan sürgünlerinde beslenerek bunlarda zarara yol açan böcek türü.

ladin küçük kabukböceği (*Lat. Pityophthorus micrographus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Pityophthorus micrographus* olan, erginleri 1,3-2,5 mm boyunda, kahverengi renkli, üzeri kılıklı olup ergin ve larvaları ladin, çam, köknar türlerinde kabuk altında galeri açarak bunlara zarar veren böcek türü.

ladin örücü yaprakarısı (*Alm. gemeine Fichten-Gespinstblattwespe, f; Fr. pamphile de lépicéa, m; İng. spruce webspinning sawfly; spruce webworm; Lat. Cephalcia abietis*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının yaprakarıları (Pamphiliidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cephalcia abietis* olan, erginleri 11-14 mm boyunda, siyah renkli, vücutları üzeri açık sarı lekeli olup larvaları ladin ağaçlarının taze yapraklarını kemirip ağ örerek bunlara zarar veren böcek türü.

ladin sürgün galbiti (*Lat. Pineus orientalis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kozalaklı ağaçbitleri (Adelgidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pineus orientalis* olan, erginleri 1,6-1,9 mm boyunda, siyahımsı ya da kırmızımsı kahverengi, ergin ve nimfleri ladin ve çam ağaçlarının sürgünlerini sokup emerek beslenen ve ur oluşturarak zarar veren böcek türü.

ladin süslüböceği (*Lat. Buprestis rustica*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Buprestis rustica* olan, erginleri 12-19 mm boyunda, bronzumsu yeşil renkte, larvaları ladin, köknar ve çam ağaçlarının gövdelerinde tüneller açarak beslenen böcek türü.

ladin tekeböceği (*Alm. gemeiner Fichtensplintbock; zerstörender Fichtenbock; Fr. longicorne brun de l'épinette, m; İng. black spruce beetle; brown spruce longhorn beetle; European spruce longhorn beetle; Lat. Tetropium castaneum*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tetropium castaneum* olan, erginleri kahverengimsi siyah renkte, 9-18 mm boyunda, larvaları ladin ve çam ağaçlarının kabukları altında beslenen böcek türü.

ladin yuvarlak yaprakbiti (*Lat. Mindarus obliquus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Mindarus obliquus* olan, erginleri 1,2- 1,9 mm boyunda, sarımsı renkli, ergin ve nimfleri ladin bitkilerinin uç sürgünlerinde beslenen böcek türü.

lahana beyazsineği (*Alm. Kohlmottenschildlaus, f; Fr. mouche blanche du chou, f; İng. cabbage whitefly; Lat. Aleyrodes proletella*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının beyazsinekler (Aleyrodidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aleyrodes proletella* olan, erginleri 1,5 mm boyunda, limon sarısı renkte, kanatları iki koyu lekeli, ergin ve nimfleri lahanagiller, sütleğen gibi bitkilerin yapraklarında beslenip ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

lahana galböceği (*Fr. charançon de la graine du chou, m; İng. cabbage seed weevil; Lat. Ceutorhynchus assimilis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ceutorhynchus assimilis* olan, erginleri 2-3 mm boyunda, siyah ve üzeri beyaz kılıklı olup ergin ve larvaları lahana ve karalahana gibi bitki türlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: şalgam ur hortumlususu, şalgam ur kurdu.

lahana göbekturdu (*Alm. südeuropaeischer Kruziferenzünsler; Fr. pyrale du chou, f; İng. cabbage webworm; old world webworm; Lat. Hellula undalis*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Crambidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Hellula undalis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 15-21 mm, grimsi kahverengi, larvaları lahana ve karnabahar gibi bitkilerle beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: lahana ağkurdu.

lahana güvesi (*Alm. Kohleule, f; Fr. noctuelle du chou, f; brassicaire, m; İng. cabbage moth; Lat. Mamestra brassicae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Mamestra brassicae* olan, erginlerinin kanat açıklığı 38-40 mm, siyahımsı kahverengi, larvaları lahana, karnabahar, şekerpancarı, tütün, marul gibi bitkilerin yaprak ve çiçeklerinde beslenen böcek türü.

lahana hortumluböceği (*Fr. charançon de la tige du chou, m; İng. cabbage stem weevil; Lat. Ceutorhynchus pallidactylus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ceutorhynchus pallidactylus* olan, erginleri 2,3-3,5 mm boyunda, siyah renkli olup ergin ve larvaları lahanagillerde beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: lahana sap böceği, lahana sap hortumböceği.

lahana kelebeği (*Alm. großer Kohlweißling, m; Fr. piéride du chou, m; İng. cabbage butterfly; cabbage white; large cabbage white; large white; Lat. Pieris brassicae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının lahana kelebekleri (Pieridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pieris brassicae* olan, erginlerinin kanat açıklığı 40-60 mm,

beyazımsı krem renkli ve üzeri siyah lekeli, larvaları lahanada, karnabahar, turp, şalgam, hardal gibi bitkilerin yapraklarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

lahana kelekleri (Alm. *Weißlinge*, pl; Fr. *piérides*, pl; İng. *marbles*; *oranjetips*; *pierid butterflies*; *sulphurs*; *whites*; Lat. *Pieridae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları lahanagillerin yapraklarıyla beslenen ve en bilinen türü lahanada keleş (*Pieris brassicae*) olan familya; eşanlam: beyaz keleşler.

lahana sineği (Alm. *Kohlmade*, f; *Schnauzenwurzelfliege*, f; Fr. *mouche de la racine du chou*, f; *mouche du chou*, f; İng. *cabbage fly*; *cabbage root fly*; *root fly*; *turnip fly*; Lat. *Delia radicum*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının sebzesinekleri (Anthomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Delia radicum* olan, erginleri 5-6 mm boyunda, gri renkli, larvaları lahanagillere bağlı bitkilerin köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

lahana taklaböceği (Lat. *Aeoloderma crucifer*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aeoloderma crucifer* olan, erginleri 3-5 mm boyunda, vücutları sarımsı kahverengi renkli, lahanada, ayva, mısır gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

lahana tohumgüvesi (Alm. *Rübsaatpfeifer*, m; *Rübsaatzünsler*, m; Lat. *Evergestis extimalis*) **tar.** Keleşler (Lepidoptera) takımının Crambidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Evergestis extimalis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 27-31 mm olan, sarımsı kahverengi renkli, larvaları lahanagillerde beslenen böcek türü.

lahana yaprakbiti (Alm. *mehlige Kohlblattlaus*, f; Fr. *puceron blanc du chou*, m; *puceron cendré du chou*, m; İng. *cabbage aphid*; *cabbage aphid*; Lat. *Brevicoryne brassicae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Brevicoryne brassicae* olan, erginleri 2-2,5 mm boyunda, yeşilimsi esmer renkli, vücutları beyaz renkli mumsu bir tozla örtülü, ergin ve nimfleri lahanada ve karnabahar bağta olmak üzere birçok sebze ile diğer bazı bitki türlerinin yaprak, sürgün ve gövdelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: lahanada unlulu yaprakbiti.

lahana yaprakgüvesi (Alm. *Kohlmotte*, f; *Kohlschabe*, f; Fr. *eigne des choux*, f; *teigne des crucifères*, f; İng. *diamondback moth*; Lat. *Plutella xylostella*) **tar.** Keleşler (Lepidoptera) takımının yaprakgüveleri (Plutellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Plutella xylostella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 25-30 mm, grimsi kahverengi, larvaları lahanada, karnabahar, turp, şalgam, hardal gibi bitkilerin yapraklarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

laktasyon (Alm. *Laktation*, f; *Stillzeit*, f; Fr. *lactation*, f; İng. *lactation*) **tar.** Memeli hayvanlarda doğumdan hemen sonra meme bezlerinden süt salgılanmaya başlanması ve belirli bir süre devam etmesi; eşanlam: sütlenme.

laktasyon anöstrüsü (Alm. *Laktationsanöstrus*, m; Fr. *anoestrus de lactation*, m; *anoestrus d'allaitement*, m; İng. *lactational anestrus*) **tar.** Koyun, keçi ve at gibi bazı memeli çiftlik hayvanı türleri ve ırklarında dişi hayvanda laktasyon nedeniyle kızgınlığın görülmemesi durumu; eşanlam: sütlenme anöstrüsü.

laktasyon dönemi (Alm. *Laktationsperiode*, f; *Laktationszeit*, f; Fr. *période de lactation*, f; İng. *lactation period*) **tar.** 1. Hayvanın doğurmasından kuruya çıkarılıncaya kadar geçen aktif olarak süt salgıladıkları dönem; eşanlam: laktasyon süresi. 2. Memelilerde doğumdan sonra sütün alınabildiği veya yavrunun emzirildiği dönem; eşanlam: laktasyon süresi.

laktasyon eğrisi (Alm. *Laktationskurve*, f; Fr. *courbe de lactation*, f; İng. *lactation curve*) **tar.** Memeli çiftlik hayvanlarında laktasyon döneminde süt veriminin zamanla değişimini tanımlayan eğri.

laktasyon ortalaması (Fr. *moyenne de lactation*, f; İng. *lactation average*) **tar.** Memelilerde sütlenme süresince alınan süt miktarının süt alınan gün sayısına bölünmesiyle elde edilen değer; eşanlam: sütlenme ortalaması.

laktasyon piki (Alm. *Höhepunkt der Stillzeit*, m; Fr. *pic de lactation*, m; İng. *peak lactation*) **tar.** Laktasyon periyodunda süt veriminin en yüksek olduğu dönem; eşanlam: sütlenme doruğu.

laktasyon sayısı (Alm. *Laktationsnummer*, f; Fr. *nombre de périodes de lactations*, m; İng. *lactation number*) **tar.** Memeli dişi hayvanın yaptığı doğum sayısına eşit olan süt verdiği dönemlerin toplam sayısı.

laktasyon sırası (İng. *lactation order*) **tar.** Memeli dişi hayvanın birbirini izleyen süt verme dönemlerinin sırası, kaçıncısı olduğu.

laktasyon süt verimi (Alm. *Laktation Milchleistung*, f; Fr. *production laiti re pendant la lactation*, f; *rendement laitier pendant la lactation*, m; İng. *lactation milk yield; milk production during lactation*) **tar.** Evcil memeli dişilerin doğumdan kuruya çıkıncaya kadar verdiği süt miktarı.

laktasyona yarayan net enerji (Alm. *Nett Energie Laktation*, f; Fr. * nergie nette pour lactation*, f; İng. *net energy for lactation*) **tar.** Süt veren hayvanlarda yemde bulunan brüt enerjinin sindirim ve metabolik faaliyetler gibi yaşamsal olaylar için kullanıldıktan sonra kalan, sütün bileşimine yansayan kısmı; eşanlam: net enerji laktasyon, NEL.

laktasyonun devamlılığı (Alm. *Stillzeit Kontinuit t*, f; Fr. *continuit  de lactation*, f; *persistance de lactation*, f; İng. *milk persistency; persistency of lactation*) **tar.** Laktasyon içinde en yüksek verim düzeyine ulaŐıldıktan sonra izleyen günlerde bu düzeyin sürdürülme derecesi; eşanlam: laktasyonun devamlılık düzeyi.

laktasyonun uyarılması (Alm. *Stimulation der Laktation*; Fr. *stimulation de la lactation*; İng. *stimulation of lactation*) **tar.**  strojen, progesteron ve kortizol gibi hormonlar kullanılarak laktasyonda olmayan hayvanlarda süt salgısının baŐlatılması; eşanlam: s tleniminin uyarılması.

laktaz 1. (Alm. *Lactase*, f; Fr. *lactase*, f; İng. *lactase*) **gıda.** Genellikle dondurmacılıkta, kumlu veya taneli ürün elde edilmesine neden olan laktoz kristalleŐmesinin engellenmesi ve laktoz intoleransı olan bireylere laktozsuz ürün üretimi için kullanılan, disakarit olan laktozu monosakaritleri olan galaktoz ve glikoza dönüştüren enzim grubu. **2.** (Alm. *Laktase*, f; Fr. *lactase*, f; İng. *lactase*) **tar.** İnce bağırsaklarda mukozadaki epitel hücrelerinde üretilen, sütün temel karbondhidratı olan laktozu glikoz ve galaktoza parçalayan enzim.

laktoz (Alm. *Laktose*, f; Fr. *lactose*, m; İng. *lactose*) **tar.** Asitlerle ya da laktaz enzimi ile hidrolizi sonucu bir molekül α - ya da β -D-glikoz ile bir molekül β -D-galaktoza ayrılan, galaktoz ve glikozun birbirlerine β -1,4 glikozitik bağ ile bağlı olduğu, rombik kristal yapısında, $C_{12}H_{22}O_{11}.H_2O$ formülünde olup 140  C'de susuz hale geçen, 203  C'de eriyen, suda az c z nen, renksiz, polariz ışığı sağa  eviren, sakarozun altıda biri kadar tatlı, yavrunun doğal besini olan sütteki katı maddelerin yarısını oluşturduğundan beslemede önemli olan, sadece meme bezlerinin bir ürünü, bazı bitkilerin polen kanallarında bulunan, bitki ve hayvan vücudunun diğer kısımlarında bulunmayan disakarit; eşanlam: süt Şekeri.

lale renkkıran virüsü (Alm. *Lilienscheckungsvirus*, n; *Lily-Mottle-Virus*, n; Fr. *virus de la bigarrure des fleurs de la tulipe*, m; *virus de la panachure de la tulipe*, m; İng. *TBV; tulip breaking virus; tulip streak virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Liliaceae familyasındaki bitkileri hastalandıran, *Aphis gossypii*, *Doralis fabae* and *Macrosiphum euphorbiae* ile kalıcı olmayan Şekilde taşınan, konakçılarında çiçeklerde renk kırılmasına ve yapraklarda beneklenmeye neden olan potyv r s; eşanlam: lale mozaik virüsü.

lale X virüsü (Alm. *Tulpen-X-Virus*, n; Fr. *virus X de la tulipe*, m; İng. *tulip virus X; TVX*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsü ile taşınan, vektörü bilinmeyen, tek doğal konakçısı lale olan ve bu konakçısında klorotik ve nekrotik açık kahverengi-gri renkte eliptik çizgiler ve noktalar Şeklinde belirtilere neden olan poteksv r s.

lale yaprakbiti (Fr. *puceron de la tulipe*, m; İng. *tulip bulb aphid*; Lat. *Dysaphis tulipae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dysaphis tulipae* olan, erginleri 1,8-2,5 mm boyunda, griden açık sarımsı kahverengiye kadar değişen renklerde, ergin ve nimfleri lale, zambak, glayöl gibi soğanlı s s bitkilerinde beslenerek ve bazı virüs hastalıklarını taşıyarak zarar veren böcek türü.

lam daldırma yöntemi (İng. *slide-dip method*) **tar.** Genellikle kırmızır mcek ve fitoseit akar türlerine karşı denenen ve ekosistemde uygulanan pestisitlere karşı reaksiyonunun ortaya koyulması için dişilerin pestisit deriŐimlerinde belirli sürelerde tutulduktan sonra, canlı ve  l  bireyler sayılarak ilaç etki oranının belirlenmesi yöntemi.

lamel 1. (Alm. *Deckglas*, n; Fr. *lamelle couvre-objet*, f; İng. *cover-slide; cover glass; cover slip*) **biyom.** Mikroskop altında incelenecek nesnelere lama yerleŐtirildikten sonra üzerine kapatılan, genellikle kare Şeklinde çok ince cam parçası. **2.** (Alm. *Lamelle*, f; Fr. *lamelle*, f; *lamelle*, f; İng. *gill; lamella*) **tar.** Bazı Şapkalı mantarlarda Şapkanın altında bazidyospor oluşturan ince, ışınsal doğrultulu, yarık görünümlü zar.

langbaynit (Alm. *Langbeinit*, m; Fr. *langbeinite*, f; İng. *langbeinite*) **tar.** Kimyasal formülü ($K_2SO_4.2MgSO_4$) olan, ticari y nden önemli potasyum minerali.

larva parazitoidi (Fr. *parasitoide au stade larva*, m; İng. *larva parasitoid*) **tar.** Konakçısının larvası üzerine yumurtasını bırakıp gelişimini ve ergin çıkışını da konakçısının larva döneminde gerçekleştiren parazitoid.

larva-pupa parazitoidi (*Fr. parasitoïde au stade larve pupal, m; İng. larva pupal parasitoid*) **tar.** Konakçısının larvası üzerine ya da yanına yumurtalarını bırakıp ergin çıkışını konakçısının pupa döneminde gerçekleştiren parazitoit.

larvasit (*Alm. Larvizid, m; Fr. larvicide, m; İng. larvacide; larvicide*) **tar.** Zararlıların larva evresinde etkili olan pestisit, larva evresindeki böceklere zehir etkisi yapan; eşanlam: larvisit.

latent (*Alm. latent; Fr. latente; İng. latent*) **tar.** Mikroorganizmaların uyku halinde olması ve ancak belli şartlar oluşunca gelişme eğiliminde olması durumu.

lateral boru hattı (*Alm. Anschlussrohr, n; Fr. tuyau d'embranchement, m; İng. lateral pipe; lateral tubing*) **tar.** Tarla ve bahçe sulamada üzerinde belirli aralıklarla yağmurlama başlıkları ya da damlatıcılar bulunan boru hatları.

lateritleşme (*Alm. Laterization, f; Fr. latérisation, f; latérisation, f; İng. laterization; tropical weathering*) **tar.** Silisyum ve bazik katyonların toprağın üst katmanından yıkanarak uzaklaşması ve bunun sonucu olarak demir ve alüminyum oksit minerali bakımından zenginleşmesi; eşanlam: laterizasyon.

lay (*İng. coastal tidytips; tidytips; Lat. Layia platyglossa*) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae) familyasından Batı Amerika orijinli, balkon ve bahçe çiçeği olabilen, verimli toprakları ve güneşi seven, tek yıllık, tohumla çoğalan süs bitkisi.

Laym hastalığı (*Alm. Lyme-Borreliose, f; Fr. borrélieuse de Lyme, f; maladie de Lyme, f; İng. Lyme disease*) **tar.** Siyah bacaklı kene olarak adlandırılan *Ixodes scapularis* tarafından taşınan, *Borrelia burgdorferi* (spirochete) etmeni tarafından oluşturulan kenenin soktuğu yerde öküzcü olarak adlandırılan şişkinleşme ve kızarma meydana getiren, Amerika'nın doğu kısmında yaygın, vektör kenelerin insanlara taşıdığı mikroorganizmaların oluşturduğu yaygın hastalık türü.

legemogloblin (*Alm. Leghämoglobin, n; Fr. leghémoglobine, f; İng. leghemoglobin*) **tar.** Değişik şekillerde, bitki beslemede bakterilere oksijen taşımada yardımcı olan konak bitki tarafından sentezlenen protein yapısında bir madde.

lehdar (*Alm. Begünstigter, m; Benefizient, m; Remittent, m; Wechselnehmer, m; Fr. bénéficiaire, m; İng. beneficiary; payee of a bill of exchange*) **tar.** 1. Çek, bono, poliçe vb. senetlerde alacaklı kişiye verilen isim. 2. Lehine bir hak yaratılan kişi.

lekeli kazıcı tahtakurusu (*İng. cornish shieldbug; Lat. Geotomus punctulatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kazıcı tahtakuruları (Cydniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Geotomus punctulatus* olan, erginleri 3,5-4,5 mm boyunda, kanatları üzerinde kırmızı lekeler bulunan, uzunca oval şekilli, parlak siyah, kazıcı ön bacaklara sahip, taş altında, toprak içinde, çayır bitkilerinin kökleri çevresinde bulunup bitki kökleri ve hayvansal maddelerle beslenen böcek türü.

lekeli ot tahtakurusu (*Lat. Rhopalus maculatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ot tahtakuruları (Rhopalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhopalus maculatus* olan, erginleri 6,1-7,7 mm boyunda, kırmızimsı kahverengi ile sarımsı kırmızı arasında değişen renklerde, ergin ve nimfleri otsu bitkilerle beslenen böcek türü.

lekeli pancar tahtakurusu (*Lat. Piesma maculatum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının gri yaprak tahtakuruları (Piesmatidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Piesma maculatum* olan, erginleri 2,5-3 mm boyunda, grimsi renkte ve lekeli olup ergin ve nimfleri şekerpancarı, sirken, ıspanak bitkileriyle beslenen böcek türü.

lekeli uzun tahtakurusu (*Lat. Orsillus maculatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Orsillus maculatus* olan, kahverengi vücutlu ve üzeri koyu lekeli böcek türü.

lekelibacaklı kazıcı tahtakurusu (*Lat. Sehirus maculipes*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kazıcı tahtakuruları (Cydniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sehirus maculipes* olan, oval şekilli, üzeri lekeli kazıcı ön bacaklara sahip, taş altında, toprak içinde, çayır bitkilerinin kökleri çevresinde bulunup bitki kökleri ve hayvansal maddelerle beslenen böcek türü.

leklikanatlı küçük korsan tahtakurusu (*Lat. Xylocoris maculipennis*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının küçük korsan tahtakuruları (Anthocoridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Xylocoris maculipennis* olan, erginleri 2,5-3 mm boyunda, açık kahverengiden koyu kahverengiye kadar değişen renklerde, küçük eklem bacaklıları avlayarak beslenen böcek türü.

lektotip (*Alm. Lectotypus, m; Fr. lectotype, m; İng. lectotype*) **tar**. Bilimsel adlandırma yapılırken holotipin yokluğunda türün tanımlanması gereken durumlarda sintipler içinden seçilmiş holotipe eşdeğer bir tip örneği.

lentisel (*Alm. Lentizelle, f; Fr. lenticelle, f; İng. lenticel*) **tar**. Odunsu bitkilerde kabukta gevşek dizilmiş, hücreler arası alanları fazla, mercek şeklindeki kabarcıkların oluşturduğu, stoma gibi gaz alışverişi ile ilgili yapı, kovucuk.

lentisel terleme (*Alm. lentikuläre Transpiration, f; Fr. transpiration lenticulaire, f; İng. lenticular transpiration*) **tar**. Odunsu bitkilerin gövdelerinde bulunan mantar dokuda yer alan lentiseller aracılığıyla gerçekleşen buharlaşma; eşanlam: lentisel transpirasyon.

leptospor (*Alm. Leptospor, f; Fr. leptospore, f; İng. leptospore*) **tar**. Bir dinlenme dönemi geçirmeden çimlenebilen telöspor.

lesepsiyen tür (*Alm. lessepssche Art; Fr. espèce lessepsienne; İng. lessepsian species*) **tar**. Süveyş Kanalı ile Kızıldeniz'den Akdeniz'e geçen ve kendilerine uygun biyotoplarda çoğalarak popülasyonlar oluşturan omurgalı ve omurgasız organizmalar.

leş sineği (*Lat. Pyrellia cadaverina*) **tar**. Sinekler (Diptera) takımının karasinekler (Muscidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pyrellia cadaverina* olan, erginleri 6-7 mm boyunda, mat yeşil renkli, ergin ve larvaları at dışkıları, atık maddeler ve leşlerle beslenen böcek türü.

leşböceği (*Alm. flachstreifiger Aaskäfer, m; Lat. Silpha obscura*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının leşböcekleri (Silphidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Silpha obscura* olan, erginleri 13-17 mm boyunda, mat siyah renkli olup ergin ve larvaları canlı veya ölü hayvanlarla zaman zaman da bitkilerle beslenen böcek türü.

leşböcekleri (*Alm. Aaskäfer, pl; İng. burying beetles; carrion beetles; large carrion beetles; Lat. Silphidae*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, ergin ve larvaları hayvansal canlılar, leşler ve ayrışmakta olan bitkisel maddelerle beslenen türleri içeren ve en bilinen türü pancar leşböceği (*Aclypea undata*) olan familya.

levant (*Fr. crispé levant, m; maroquin du levant, m; İng. levant*) **tar**. Ankara keçisi derisinden yapılan ve ciltçilikte kullanılan çok iyi cinsi deri.

leylak güvesi (*Alm. Fliedermotte, f; Fr. mineuse du lilas, f; teigne des lilas, f; İng. lilac leafminer; privet leafminer; Lat. Gracillaria syringella*) **tar**. Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprak galerioyucuları (Gracillariidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Gracillaria syringella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 10-13 mm, kahverengi, larvaları leylak ve kurtbağrı yapraklarında galeriler açarak zarar veren böcek türü; eşanlam: leylak yaprakoyanı.

leylak halkalı benek virüsü (*Fr. virus de la marbrure annulaire du lilas, m; İng. lilac ring mottle virus; LiRMoV*) **tar**. Tek sarmallı RNA içeren, vektörü bilinmeyen, sadece leylak bitkisini enfekte eden, konakçısında halka ve çizgi desenlerine neden olan, fakat diğer leylak virüslerinden semptomatik olarak ayrılamayan ilarvirüs.

leylak klorotik yaprak lekesi virüsü (*Fr. virus de la tache chlorotique du lilas, m; İng. LiCLV; lilac chlorotic leafspot virus*) **tar**. Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, vektörü bilinmeyen, sadece leylağı (*Syringae vulgaris*) enfekte eden ve konakçısında belirtisiz kalan ya da yapraklarda hafif klorotik lekelerine neden olan virüs.

leylak tomurcukakarı (*Alm. Flieder-Gallmilbe, f; İng. lilac bud mite; Lat. Eriophyes lowi*) **tar**. Prostigmata alttakımı ve Eiohyidae familyasında yer alan, leylak bitkisi gözlerinde zarara yol açan, sürgünlerde cadı süpürgesi oluşumlarına neden olan, Avrupa ülkelerinde yaygın eriofit akar türü.

lezyon (*Alm. Läsion, f; Fr. lésion, f; İng. lesion*) **tar**. Genellikle hastalık veya travmadan dolayı organizmada dokunun tahrip olduğu alan.

lezzetli bitki (*Alm. schmackhafte Pflanze, f; Fr. plante sapide, f; İng. palatable plant*) **tar**. Herhangi bir merada hayvanların seversen yedikleri baklagiller veya yonca gibi bitkiler.

lezzetli yem (Alm. *schmackhaftes Futter*, n; Fr. *aliment sapide pour animaux*, m; İng. *palatable feed*; *palatable feedstuff*) **tar.** Hayvanın sorunsuzca ve istekle tükettiği yem.

lezzetlilik (Alm. *Gediegenheit*, f; Fr. *succulence et saveur*, f; İng. *deliciousness*; *tastefulness*) **tar.** İnsan ve hayvanların belirli yiyecek hayvan veya bitki türlerine ya da kısımlarına karşı gösterdikleri yeme isteği, lezzetli olma hali.

lezzetsiz bitki (Fr. *plante insipide*, f; İng. *insipid plant*; *tasteless fodder plant*) **tar.** Hayvanlar tarafından sevilmelikleri için hiç otlanmayan veya ender hallerde pek az otlanan, geniş yapraklı yabancı otlar ve dikenler gibi mera bitki türleri.

lezzetsiz yem (Alm. *unschmackhaftes Futter*, n; Fr. *aliment insipide pour animaux*, m; İng. *unpalatable feed*; *unpalatable feedstuff*) **tar.** İçerisinde bulunan çeşitli maddelerden dolayı hayvanın isteksiz tükettiği veya tüketmediği yem.

libido (Alm. *Libido*, n; Fr. *libido*, m; İng. *libido*) **tar.** Çiftlik hayvanlarında cinsel olgunluğa ulaşılmamasıyla birlikte ortaya çıkan çiftleşme arzusu; cinsel arzu; çiftleşme isteği.

Liebig minimum yasası (Alm. *Minimumgesetz*, n; Fr. *loi des facteurs limitants*, f; *loi du minimum*, f; *loi du minimum de Liebig*, f; İng. *Liebig's law*; *Liebig's law of the minimum*; *minimum law*) **tar.** Alman kimyacısı Justus von Liebig tarafından 1887 yılında ortaya konan "Toprakta tüm öteki bitki besin maddeleri optimum düzeyde bulansalar bile bunlardan birinin azlığı ya da yokluğu halinde topraktan kaldırılan ürün miktarını bu minimumdaki besin maddesi belirler" şeklinde ifade edilen bitki gelişim yasası; eşanlam: Liebig yasası.

lif çapı (Alm. *Faserdurchmesser*, m; Fr. *diamètre de la fibre*, m; İng. *fiber diameter*) **tar.** Hayvansal liflerin inceliklerini mikrometre olarak gösteren ve onların işlenme performansları ve elde edilecek olan son ürünlerin kalite özellikleri üzerinde en önemli etkiye sahip olan bir lif tekstil kalite özelliği.

lif dökümü (Alm. *Faserablösung*, f; Fr. *effusion de fibres*, f; İng. *fiber casting*; *fiber shedding*) **tar.** Lif üreten memeli hayvanlarda derideki folikül içerisindeki lifin dışarıya atılması olayı.

lif elastikliği (Alm. *Faserelastizität*, f; Fr. *élasticité de la fibre*, f; İng. *fiber elasticity*) **tar.** Çekilerek gergin hale getirilen hayvansal bir lifin serbest bırakıldıktan sonra başlangıçtaki uzunluğuna dönebilme yeteneği.

lif gelişme döngüsü (Alm. *Faserwachstumszyklus*, m; Fr. *cycle de croissance de la fibre*, m; İng. *fiber growth cycle*) **tar.** Lif üreten memeli hayvanlarda derideki folikül içerisindeki lifin sırasıyla büyüme (anagen), gerileme (katagen) ve dinlenme (telogen) aşamalarını geçirdiği fizyolojik döngü.

lif gömleği sınıflandırma (Alm. *Vliesklassifizierung*, f; Fr. *classement des toissons*, m; İng. *fleece grading*) **tar.** Hayvan üzerinden hasat edilen lif gömleklerinin incelik, uzunluk, mukavemet, randıman, bitkisel madde miktarı ve karakter gibi kalite özelliklerine göre sınıflandırılması.

lif kıvrımı (Alm. *Krause*, f; Fr. *frisure*, f; *pli de fibre*, m; İng. *crimp*) **tar.** Hayvansal lifler üzerinde doğal olarak oluşmuş, sentetik liflerde ise tekstüre işleme ile kazandırılan dalgalı yapı.

lif mukavemeti (Alm. *Faserfestigkeit*, f; Fr. *résistance des fibres*; İng. *fiber strength*) **tar.** Hayvansal liflerin fiziksel ve kimyasal etkilere karşı gösterdikleri dayanma gücü.

lif uzunluğu (Alm. *Faserlänge*, f; Fr. *longueur des fibres*, f; İng. *fiber length*) **tar.** Tekstil sanayisinde kullanılan hayvansal ve bitkisel liflerin, belirli bir büyüme döneminin sonunda ulaştıkları uzunluk.

lif yoğunluğu (Alm. *Faserdichte*, f; Fr. *densité de la fibre*, f; İng. *fiber density*) **tar.** Hayvan vücudunda birim alanda bulunan liflerin sayısı; eşanlam: lif sıklığı.

lignin (Alm. *Lignin*, n; Fr. *lignine*, f; İng. *lignin*) **1. orm.** Hücre çeperini oluşturan selüloz miselleri arasına girerek ve doku liflerini birbirine bağlayarak odunsu yapıyı oluşturan, her bitkininki kendine özgü yapıda olan sert ve odunsu polimer madde. **2. tar.** Bitki hücre duvarına yapısal olarak destek veren, bitkilerin koçan, kabuk gibi odunsu kısımlarında ve kök, sap ve yaprakların lifli dokularında bulunan, ester bağı asitlere ve alkalilere karşı dayanıklı olan ve yem analizlerinde yemlerin sindirim derecesi üzerinde önemli rolü bulunduğu varlığının saptanması önemli olan fenil propan birimlerinden oluşan kompleks yapıdaki bileşik.

lignin/protein oranı (Alm. Lignin / Protein-Verhältnis, n; Fr. rapport lignine / protéine, m; İng. lignin / protein ratio) **tar**. Toprak organik maddesinin yapısında zor ayrılan maddelerin, kolay ayrılan maddelere oranı.

likidite (Alm. Liquidität, f; Fr. liquidité, f; İng. liquidity) **tar**. 1. Bir işletmenin borçlarını ödeyebilme gücüne sahip olabilmesi, borç ödeme yeteneği. 2. Bir varlığın yazılı değeri en az değişime uğratarak paraya dönüştürülebilir derecesi; eşanlam: nakitlenirlik, parasal akıcılık.

likidite tercihi (Alm. Liquiditätspräferenz, f; Fr. préférence pour la liquidité, f; İng. liquidity preference) **tar**. Kişinin parasını her an istediği gibi kullanabilmek ve el altında tutmak amacıyla vadesiz mevduat, değerli maden gibi araçlardan yararlanması.

likidite tuzağı (Alm. Liquiditätsfalle, f; Fr. piège à liquidité, m; İng. liquidity trap) **tar**. Ekonomide, para sunumundaki bir artış dolayısıyla faiz oranlarının düşebileceği en alt düzeye inmesi ve kişilerin paranın getirisinden vazgeçmeleri.

likit varlık (Alm. liquide Mittel, pl; Fr. actif liquide, m; İng. liquid asset) **tar**. Bir işletmenin, değer yitirmeden ve en kısa bir zaman süresi içerisinde nakde çevirebileceği varlıklar; eşanlam: nakit varlık.

lima fasulyesi (Alm. Limabohne, f; Fr. haricot de Lima, m; İng. butter bean; Lima bean) **tar**. Latin Amerika (Guatemala) kökenli, tür adı Phaseolus lanatus L. olan, tek ya da çok yıllık, sarılıcı, bakla ve tane bakımından büyük farklılıklar gösteren, yetiştirme süresi çeşitlerine göre değişen, donlara karşı duyarlı, tane renkleri ve şekilleri çok değişik fasulye türü.

limit dekstraz (Alm. Grenzdextrin, n; Fr. dextrine résiduelle, f; İng. limit dextrin; residual dextrin) **tar**. Glikoz ve nişastanın parçalanmasında görev alan hidrolitik enzimlerden biri.

limitet ortaklık (Alm. Gesellschaft mit beschränkter Haftung, f; Fr. société à responsabilité limitée, f; İng. limited liability) **tar**. En az iki, en çok elli özel veya tüzel kişinin bir araya gelerek oluşturdukları sermayesi sınırlı ticari şirket; eşanlam: limited şirket.

limnetik bölge (Alm. limnetische Zone; Fr. zone limnétique; İng. limnetic zone; limnion) **tar**. Göl çukurunu dolduran, litoral bölgeden sonra gelen, fotosentez için yeterli ışığın ve canlılar için yeterli oksijenin bulunduğu, gölün genişliğine ve büyüklüğüne göre değişebilen açık su kütlesi.

limnoloji (Alm. Binnengewässerkunde, f; Limnologie, f; Seenkunde, f; Fr. limnologie, f; İng. limnology) **tar**. İçsuları kimyasal, fiziksel, biyolojik özellikleri ile inceleyen bilim dalı; eşanlam: gölbilim.

limon tar. 1. (Alm. Limone, f; Zitrone, f; Fr. citron, m; İng. lemon) Limon ağacının sarı renkteki elipsoidal şekilli, 7-12 cm boya sahip, çekirdekli veya çekirdeksiz, içerdiği %5-6 oranında sitrik asit nedeniyle tadı ekşi olan meyvesi. 2. (Alm. Zitronenbaum, m; Fr. citronnier, m; İng. lemon tree; Lat. Citrus limon) Sedefotugiller (Rutaceae) familyası üyesi, yaprağını dökmeyen, 6 metreye kadar boylanabilen, sürgün ve dalları dikenli, soğuğa hassas, başlangıçta mor olan çiçekleri tam açıldığında beyaz renge dönüşen turuncuğillere ait bir meyve ağacı; eşanlam: limon ağacı.

limon çiçekgüvesi (Alm. Zitrusmotte, f; Fr. teigne des fleurs d'orangier, f; İng. citrus blossom moth; citrus young fruit borer; Lat. Prays citri) **tar**. Kelebekler (Lepidoptera) takımının çiçekgüveleri (Praydidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Prays citri olan, erginlerinin kanat açıklığı 11-15 mm, grimsi kahverengi renkli, larvaları, limon çiçeklerinde ve limon ağacının küçük meyvelerinde beslenerek bunlara zarar veren böcek türü.

limon uçkurutan hastalığı (Alm. mal secco; Fr. mal secco, m; İng. mal secco; mal secco disease) **tar**. Limon ağaçlarında uç dallardan başlayan ve tepeden ölüme yol açan, Phoma tracheiphila adlı fungusun yol açtığı hastalık.

linamarin (Alm. Linamarin, n; Fr. linamarine, f; İng. linamarin) **tar**. Keten tohumu veya küspesinde bulunabilen, hayvanlarda zehirli etki gösteren siyanik asit içeren glikozit.

linnaeit (Alm. Linnaeit, m; Fr. linnéite, f; İng. linnaeite; linneite) **tar**. Kimyasal formülü CO₃SO₄ olan, doğal olarak bulunan ve kobalt kaynağı olan metalik mineral.

lint (Alm. Nähstaub, m; Fr. pelouche, f; duvet, m; İng. lint) **tar**. Pamuk tohumları (çiğit) üzerinde bulunan, 1-4 mm uzunluğundaki lifler, hav tabakası.

lipaz (*Alm. Lipase, f; Fr. lipase, f; İng. lipase*) **1. biyom.** Organizmalarda bağırsak öz suyunda bulunup öd ile birlikte yağların hidrolizini gerçekleştiren, doğal ya da sentetik olarak elde edilen, aynı zamanda uygun koşullar sağlandığında ters tepkimeyi de katalizleyen endüstriyel öneme sahip enzimler. **2. tar.** Pankreasta üretilen, mide ve pankreas öz suyunda bulunan, trigliseritlerin gliserol ve yağ asitlerine parçalanmasını sağlayan enzim olması nedeniyle hayvan beslemede kullanılan yem katkı maddesi.

lipoforin (*Alm. Lipophorin, n; Fr. lipophorine, f; İng. lipophorin*) **tar.** Canlılarda lipit moleküllerine bağlanarak bu moleküllerini yağ dokularından hedef organlara taşıyan servis proteinleri.

lipoprotein (*Alm. Lipoprotein, n; Fr. lipoprotéine, f; İng. lipoprotein*) **1. deri.** 1. Hem protein hem de lipitlerden oluşan biyokimyasal bileşimlere verilen ad. 2. Yapısında bir yağ içeren eşlenik proteinin bir türü. **2. tar.** Hücre çekirdeği, hücre zarı, yumurta sarısı, kan, süt ve bitkilerin kloroplastlarında yaygın olarak bulunan proteinlerin lipitlerle yaptıkları bileşik.

lister (*Alm. Lister, m; Fr. rayonneur-semoir lister, m; İng. lister*) **tar.** Mısır gibi sıra arası ekilen bitkilerin ekim yapılacak sırtlarını oluşturan sırt yapıcı makineler; eşanlam: sıralı sırt oluşturma makinesi.

litik enzim (*Alm. lytische Enzym, f; Fr. enzyme lytique, m; İng. lytic enzyme*) **tar.** Mantarlar ve diğer patojenlere karşı enfeksiyon bölgesinde hücre çeperlerini güçlendirerek cevap veren enzimler.

litik virüs (*Alm. lythisches Virus; Fr. virus lythique, m; İng. lytic virus*) **tar.** Üremesi sonunda konakçı hücreyi lizise, erimeye götüren virüs.

litofil (*Alm. lithophil; Fr. lithophile; İng. lithophilic; lithophile*) **tar.** Taşlık, kayalık yüzeyde yaşayan organizmaların özelliği.

litofit (*Alm. Epilith, m; Fr. épilithique; lithophyte, m; rupicole, m; épilythe, m; İng. epilithic plant; lithophyt*) **tar.** Kayaların, taşların üzerinde yaşamlarını sürdüren alglar, eğreltiotları gibi canlılar; eşanlam: epilistik bitki.

litoral bölge (*Alm. Litoralzone, f; Litoral, n; Fr. zone littorale, f; İng. littoral zone*) **tar.** Kıyı çizgisinden itibaren başlayıp yüksek yapılı su bitkilerinin kaybolduğu yere kadar olan devam eden, tamamen ışık alan deniz ya da göl bölgesi; eşanlam: kıyı bölgesi.

lobutsu seta (*Alm. klavate Seta; Fr. séta claviforme, f; İng. clavate seta*) **tar.** Bir lobut ya da copu andıran, ucu başından daha kalın sopa şeklindeki seta.

lofotrik kamçı (*Fr. ciliation lophotriche, f; İng. lophotrichous flagella*) **tar.** Bazı bakterilerde görülen, bir kutupta veya her iki kutupta, birden çok kamçı bulunması.

logotip (*Alm. Logotypus, m; Fr. logotype, m; İng. logotype*) **tar.** Bilimsel adlandırmada bir canlı örneğin aslının ya da çizimli bir tanımının bulunmadığı durumlarda yazılı bir tanımdan belirlenen tip.

lokal enfeksiyon (*Alm. Lokalinfection, f; Fr. infection locale, f; İng. local infection*) **tar.** Parazitin, konakçısının içine girdiği alanda veya organda sınırlı kalıp ve sadece orada gelişip konakçısının diğer organlarına geçmeyen enfeksiyon tipi.

lokal lezyon (*Alm. lokale Läsion; Fr. lésion locale; İng. local lesion*) **tar.** Patojenin enfekte ettiği konakçının bir yerinde sınırlı kalan lezyon.

lokavt (*Alm. Aussperrung von Arbeitern; Lock-out, n; Fr. lock-out, m; İng. lock-out*) **tar.** Yasaların öngördüğü koşullar altında, işverenin, işçilerin işine son verebilmesi durumu.

Lolavirüs (*Alm. Lolavirus, n; Fr. Lolavirus, m; İng. Lolavirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Lolium latent virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları ipliksi, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, taşınma şekli bilinmeyen bitki virüsü cinsi.

lomazom (*Alm. Lomasom, n; Fr. lomasome, m; İng. lomasome*) **tar.** Bazı algler, mantarlar ve bitkilere hücre zarının yapıtı girinti.

lonca (Alm. Gilde, f; Innung, f; Zunft, f; Fr. corporation, f; guild, f; corps de métiers, m; İng. guild) **tar.** Geçmiş dönemlerde belli bir iş kolunda usta, kalfa, çırak ilişkisini ortak çıkar ve karşılıklı yardım amacına yönelik sıkı bir hiyerarşik düzen içinde kabul eden zanaatçı örgütü.

lop (Alm. Lappen, n; Fr. lobe, m; İng. lobe) **1. biyom.** Anatomide, bir organın çıplak gözle görülebilen, oval veya yuvarlağımsı çıkıntılı kısmı. **2. orm.** Meşe, akçaağaç, karahindiba gibi bitkilerin yapraklarının kenarlarında bulunan çıkıntılardan her biri. **3. tar.** Bitkilerdeki yapraklar gibi yassı yapıların bölündüğü, birbirlerinden tümüyle kopuk olmayan parçaları; eşanlam: lob. **4. (Alm. Keule, f; Fr. lobe, m; İng. lobe) elk.** 1. Antenlerin açılabilir kazanç grafiğinde, kazancın görece yüksek olduğu bölge ya da bölgeler. 2. Kutupsal koordinatlarda çizilmiş bir grafikte tek bir doruğu olan bölge; eşanlam: kulak.

luteal faz (Alm. Lutealphase, f; Fr. phase lutéale, f; İng. luteal phase) **tar.** Memeli dişi hayvanlarda ovulasyondan hemen sonra başlayan ve korpus luteumun ortadan kalkmasından sonra sonlanan, korpus luteum tarafından salgılanan progesteron hormonunun dominant olarak işlevsel olduğu, metöstrüs ve diöstrüs aşamalarından oluşan kızgınlık döngüsü fazı.

lutein (Alm. Lutein, n; Fr. lutéine, f; İng. lutein) **tar.** Yeşil ve kahverengi alglerde, yeşil otlarda, ıspanak ve karalahana gibi yeşil sebzelerin yapraklarında bulunan, antioksidan özellik taşıyan, sarı, havuç kırmızısı karotenoid pigment.

luteinleşme (Alm. Luteinisierung, f; Fr. lutéinisation, f; İng. luteinization) **tar.** Memeli dişi hayvanlarda ovulasyon yapmış olan graff folikülündeki teka ve granuloza hücrelerinin luteinleştirici hormonun (LH) etkisiyle luteal hücrelere dönüşmeleri süreci.

luteinleştirici hormon (Alm. luteinisierendes Hormon; Fr. hormone lutéinisante, f; İng. luteinizing hormone) **tar.** Memeli dişi hayvanda yumurtalıklarda ovulasyona neden olan, ovulasyondan sonra korpus luteum oluşumunu ve devamlılığını sağlayan, erkek hayvanda ise testislerde Leydig hücrelerinden testosteron üretimini uyaran, hipofiz ön lobundan salgılanan glikoprotein yapısındaki hormon; eşanlam: LH.

luteoliz (Alm. Luteolyse, f; Fr. lutéolyse, f; İng. luteolysis) **tar.** Memeli dişi hayvanda korpus luteumu oluşturan luteal dokunun, dölyatağından salgılanan PGF_{2α} hormonunun etkisi ile gerilemeye uğraması.

Luteoviridae (Alm. Luteoviridae, pl; Fr. Luteoviridae, pl; İng. Luteoviridae) **tar.** Enamovirüs, Luteovirüs ve Polerovirüs cinslerini barındıran, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren bitki virüsü familyası.

luteovirüs (Alm. Luteovirus, n; Fr. lutéovirus, m; İng. luteovirus) **tar.** İzometrik partikülleri olan, genetik materyal olarak tek bir çizgisel RNA içeren, daha çok floem dokusuna yerleşmiş, mekanik olarak taşınmayan, yaprakbitleri ile kalıcı olarak taşınan bitki virüsü grubu.

Lübnan ekin saparısı (İng. Lebanese stem sawfly; Lat. Trachelus libanensis) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının saparıları (Cephalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Trachelus libanensis* olan, erginleri 7-10 mm boyunda, parlak siyah renkli, karın kısmı enine koyu sarı renkte şeritli olup larvaları buğday, arpa, çavdar gibi bitkilerin sapları içinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

lüks mallar (Alm. Luxusartikel, m; Luxusgegenstände, pl; Fr. produits de luxe, m; İng. luxury goods) **tar.** 1. İnsanların, zorunlu tüketim malı olarak kabul etmedikleri ve sadece zevklerini tatmin amacıyla kullandıkları mallar. 2. Talebin gelir esnekliği pozitif ve birden büyük olan mallar.

lüks potasyum tüketimi (Fr. consommation de luxe, f; İng. luxury consumption; luxury feeding of plants on potassium) **tar.** Yetiştirme ortamında optimum verimi sağlayacak miktarın üzerinde potasyum bulunduğunda bitkilerin ihtiyaç duyduğundan daha fazla potasyumu bünyelerine alması.

lüle 1. (Alm. Düse, f; Fr. buse, f; İng. nozzle) **mak.** Bir borunun ucundaki ya da haznenin çıkışındaki akışkanı hızlandırmak ve yönlendirmek için yapılmış parça. **2. (İng. cotton lock) tar.** Kozalar olgunlaştığında, çenetlerin birleşme yerlerinden çatlaması ile dışarı çıkan kütlü parçaları. **3. (Fr. floc de laine, m; İng. wool lock) teks.** Doğal olarak oluşmuş yün lifleri buklesi; eşanlam: yapağı buklesi, lif sakalı.

lüpen samanı (Alm. Lupineheu, n; Fr. foin de lupin, f; İng. lupin hay) **tar.** Baklagil samanları içerisinde en düşük yem değerine sahip, %4,5-12 arasında ham protein ve %28-47 arasında ham selüloz içeren, saplarının sert oluşu nedeniyle hayvanlar tarafından isteksiz yenen, kükürt ve kalsiyum bakımından zengin, acı lüpen çeşitleri zararlı

etkisi nedeniyle haşlanarak yedirilen, tatlı çeşitleri ise besin maddesi eksiklikleri diğer yemlerle karşılanarak daha fazla yedirilebilen baklagil grubu kaba yem.

Macar çiçekzını (*Lat. Protaetia ungarica*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının çiçekzınları (Cetoniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Protaetia ungarica* olan, erginleri metalik yeşil renkte, 17-25 mm boyunda, buğdaygiller, devedikeni gibi bitkilerin çiçekleriyle beslenen, ayçiçeğinde genç sürgün, yaprak ve çiçek tablalarına zarar veren böcek türü.

maddesel sermaye (*Alm. Sachanlagenvermögen, n; Fr. immobilisations corporelles, f; actifs physiques, m; biens corporels, m; İng. tangible capital*) **tar**. Bir işletmenin somut arsa, yapı, makine, araç gibi elle tutulup gözle görülebilen sermaye ögeleri.

maddi olmayan mallar (*Alm. immaterielle Güter, pl; Fr. biens immatériels; İng. intangible goods*) **tar**. Bir işletmenin sahip olduğu soyut, elle tutulamayan, gözle görülemeyen, marka, patent, şerefiye, yazılım, araştırma sonuçları, personelin eğitimi ve benzerleri türü varlıklar.

maddi olmayan sermaye (*Alm. nicht greifbare Aktiven; immaterielle Anlagewerte, pl; Fr. actif incorporel, m; immobilisations incorporelles, pl; İng. intangible capital assets; intangible fixed assets*) **tar**. Bir işletmenin soyut, elle tutulamayan, gözle görülemeyen, marka, patent, şerefiye, imtiyaz vb. türü ögelerden oluşan sermayesi.

madendireği tekeböceği (*Alm. dunkelbrauner Halsgrubenbock; Feldbock, m; Grubenhalsbock, m; Rollenschröter, m; İng. dusky long horn longhorn beetle; Lat. Arhopalus rusticus*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Arhopalus rusticus* olan, erginleri kahverengimsi, 10-30 mm boyunda, larvaları yaşlı çam ağaçlarının odun dokusunda beslenen böcek türü.

madeni para (*Alm. Metallgeld, n; Fr. monnaie métallique, f; pièces métalliques, pl; İng. metallic currency; metallic money*) **tar**. Madenden yapılmış, yasal yollarla basılmış ve para amacıyla kullanılan değerler.

madenselrenkli yusufoçuklar (*Alm. Falkenlibellen, pl; Fr. cordulidés, pl; İng. emerald dragonflies; green-eyed skimmers; Lat. Cordulidae*) **tar**. Yusufoçuklar (Odonata) takımında yer alan, ergin ve yavruları böceklerle beslenen türlerin bulunduğu familya.

madrap çekirgesi (*Alm. Europäische Wanderheuschrecke; Fr. criquet migrateur, m; İng. migratory locust; Lat. Locusta migratoria*) **tar**. Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Locusta migratoria* olan, ergin ve nimfleri buğday, arpa, pamuk ve bağ alanlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: çeltik çekirgesi.

magnezyum (*Alm. Magnesium, n; Fr. magnesium, m; İng. magnesium*) **1. kim**. Simgesi Mg, atom numarası 12, atom ağırlığı 24,30, yoğunluğu 1,7 g/cm³ olan, gümüş renginde, parlak bir alevle yanan, çok hafif bir element. **2. tar**. Hem vücutta dağılımı ve hem de metabolizması bakımından kalsiyum ve fosforla ilişkisi olan, aşırı kalsiyumla gereksinimi artan, özellikle ince bağırsak olmak üzere mideden kalın bağırsağa kadar soğurulan, kemik ve diş oluşumu ile enzimlerin aktive edilmesinde rol oynayan, eksikliğinde çayır tetanisine yol açan element.

magnezyum eksikliği (*Alm. Magnesiummangel, m; Fr. carence en magnésium, f; İng. magnesium deficiency*) **tar**. Bitkilerde yetiştirme ortamında yeterli magnezyum bulunmaması durumunda, yaşlı yapraklarda, damarların yeşil renk alması, damar aralarının sararması (kloroz) şeklinde ortaya çıkan magnezyuma özgü noksanlık belirtisi.

mağaraçekirgeleri (*Alm. Höhlenschrecken, pl; Fr. gryllacrides, pl; sauterelles cavernicoles, pl; İng. camel crickets; cave crickets; sand-treader crickets; spider crickets; Lat. Rhaphidophoridae*) **tar**. Düzkanatlılar (Orthoptera) takımında yer alan, türleri bitkisel ve hayvansal besinlerle beslenen ve en bilinen türü sera çekirgesi (*Tachycines asynamorus*) olan familya.

mahlep ağkurdu (*Lat. Yponomeuta mahalebella*) **tar**. Kelebekler (Lepidoptera) takımının ağkurtları (Yponomeutidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Yponomeuta mahalebella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 16-20 mm, ön kanatları beyaz, üzeri siyah benekli, arka kanatları kahverengi renkli, larvaları mahlep ağaçlarının yapraklarında ipeksi ağlar örüp beslenerek bunlara zarar veren böcek türü; eşanlam: idris ağkurdu.

mahmuz 1. (*Alm. Buhne, f; Fr. épi, m; İng. groin; groyne*) **inş**. Bir akarsu kenarında ya da deniz kıyısında akıntıya dik doğrultuda yapılan ve akıntının katı madde taşımamasını kontrol etmeyi amaçlayan yapı. **2.** (*Alm. Sprossnarbe, f;*

Fr. cicatrice raméale; İng. shoot scar) **orm**. İhlamur, akçaağaç, karaağaç gibi bazı ağaçlarda terminal tomurcuğun körelmesiyle sürgünün tepe kısmında kalan çok kısa çıkıntı. **3.** (*Alm. Sporn, m; Fr. ergot, m; İng. ergot; spur*) **tar**. Tavukgillerin ve bazı kuşların ayakları ardında bulunan, boynuz yapısında sivri uzantı.

mahmuzlu bitkipireleri (*Alm. Spornzikaden, pl; Fr. delphacidés, pl; İng. delphacid planthoppers; Lat. Delphacidae*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, arka bacaklarında mahmuz şeklinde çıkıntı bulunan, ergin ve nimfleri buğdaygiller ve diğer otsu bitkiler üzerinde beslenen ve bazı virüs hastalıklarını taşıyarak zararlı olan türleri içeren familya.

mahmuzlu yeşilçekirge (*Lat. Tettigonia caudata*) **tar**. Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının yeşilçekirgeler (Tettigoniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tettigonia caudata* olan, erginleri 25-35 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri buğdaygiller, pamuk, yonca ve bazı küçük böceklerle beslenen böcek türü.

mahmuzotu (*Alm. Feldrittersporn, m; Fr. dauphinelle, f; pieds-d'alouettes, m; İng. larkspur; Lat. Consolida spp.*) **tar**. Düğünçiçeğigiller (Ranunculaceae) familyasından olan, Avrupa-Türkiye orijinli, tohumla çoğaltılıp tohumları zehirli olan, verimli ve süzek toprakları seven, bahçe çiçeği ve kesme çiçek olarak kullanılabilen, tek yıllık ve çok gösterişli bir bitki.

mahsup çeki (*Alm. Verrechnungsscheck, m; Fr. chèque à porter en compte, m; İng. account-only check; collection-only check; crossed cheque; elimination cheque*) **tar**. Alacaklıya, bedeli nakden ödenmeyip mevcut bulunan hesabına aktarma yoluyla kaydedilen çek.

mahya açıklığı (*İng. dry vented ridge; ridge opening; ridge slit*) **tar**. Tarımsal yapılarda doğal havalandırma amacıyla mahya hattı uzunluğu boyunca bırakılan sürekli açıklık.

Makanavirüs (*Alm. Macanavirus, n; Fr. Macanavirus, m; İng. Macanavirus*) **tar**. Adını tip üyesi olan *Furcraea necrotic streak virus* ile enfekteli olan bitkilerde oluşturduğu macana hastalığından alan, viryonları izometrik, genetik materyal olarak tek parçalı çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve/veya tohumla taşınan bitki virüsü cinsi.

makaslıböcek (*Lat. Lethrus brachiicollis*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının makaslıböcekler (Geotrupidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lethrus brachiicollis* olan, erginleri 15-28 mm boyunda, koyu mat siyah renkte, vücudun alt kısmı hafif mavimsi pırıltılı olup erginleri ayçiçeği, asma, sebze ve baklagil bitkilerinin körpe kısımlarını keserek zarar veren böcek türü; eşanlam: ayçiçeği makaslıböceği.

makaslıböcekler (*Alm. Mistkäfer, pl; İng. earth-boring dung beetles; Lat. Geotrupidae*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri makas şeklindeki ağız parçalarıyla bitkileri kesen, toprağı oyarak içine yumurta bırakan, genellikle bitkilerin körpe kısımları ve döküntülerle beslenen türleri içeren ve en bilinen türü makaslıböcek (*Lethrus brachiicollis*) olan familya.

makine ile aşılama (*İng. machine grafting*) **tar**. Genellikle omega kesiti olmakla birlikte farklı kesitler açabilen, elde taşınabilir veya masa üzerine monte edilmiş, farklı otomasyon sistemleri ile çalışan aşı makineleri ile yapılan aşılama teknikleri; eşanlam: masa başı aşılama.

Maklomovirüs (*Alm. Machlomovirus, n; Fr. Machlomovirus, m; İng. Machlomovirus*) **tar**. Adını *Maize chlorotic mottle virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, bitkiler arasındaki temasla ve/veya tohumla taşınan bitki virüsü cinsi.

Makluravirüs (*Alm. Macluravirus, n; Fr. Macluravirus, m; İng. Macluravirus*) **tar**. Adını tip üyesi olan *Maclura mosaic virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları ipliksi, zarfsız, genellikle esnek, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve/veya yaprakbitleri ile taşınabilen bitki virüsü cinsi.

makro mineral (*Alm. Mikromineralstoff, m; Mengenmineral, n; Fr. macroélément, m; İng. macro mineral; macromineral*) **tar**. Hayvan vücudunun her kg'ında 50 mg'dan fazla olan Ca, P, Mg, Na, K, Cl ve S gibi elementlerin her biri.

makrokonidium (*Alm. Makrokonidie, f; Makrokonidium, n; Fr. macroconidie, f; İng. macroconidium*) **tar**. Farklı boyutlarda konidyum oluşturan funguslarda, büyük olan konidyuma verilen ad.

makroseta (Alm. *Makroseta*, f; Fr. *macroséta*, m; İng. *macroseta*) **tar.** Genellikle vücuttaki diğer normal setalardan daha kalın olan, kuvvetli uzun ve taksonomik olarak önem taşıyan, özellikle Mesostigmata türleri arasında bulunan avcı akarların IV. bacaklarında yer alan seta.

maksilla (*tar. birinci maksilla*) (Alm. *Maxilla*, f; Fr. *maxilla*, f; İng. *maxilla*) **tar.** 1. Böceklerde kaide kısmı olarak kardo, ana kısım olarak stipes, dokunma ve tat almada rol oynayan duyu organı palpuslar, dış çiğneyici ve iç çiğneyiciden oluşan mandibulaların arkasında, labiumun ise önünde bir çift olarak yer alan ağız parçası; eşanlam: yardımcı çene. 2. Omurgalılarda üst çene kemiği.

maksimum havalandırma kapasitesi (Alm. *maximales Belüftungsvermögen*; Fr. *capacité maximale de renouvellement d'air*, f; İng. *maximum ventilation capacity*; *summer ventilation capacity*) **tar.** Hayvansal üretim yapılarında yaz mevsimi için gerekli birim zamanda havalandırma miktarı; eşanlam: yaz havalandırma kapasitesi.

maktu vergi (Alm. *feste Steuer*, f; Fr. *impôt fixe*, m; İng. *fixed tax*) **tar.** Mükellefler arasında ayırım yapılmaksızın, her mükelleften aynı miktarda tahsil edilen baş vergisi, damga vergisi, yurt dışı çıkış vergisi vb. vergiler.

Makulavirüs (Alm. *Maculavirus*, n; Fr. *Maculavirus*, m; İng. *Maculavirus*) **tar.** Floemle sınırlı izometrik virüslerden olan, özsu ile taşınamayan ve bilinen bir vektörü olmayan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren bitki virüsü grubu.

malak (Alm. *Büffelkalb*, n; Fr. *bufflon*, m; İng. *buffalo calf*) **tar.** Doğumdan altıncı ay sonuna kadar olan erkek ve dişi manda yavrusu; eşanlam: manda buzağısı.

malakse bkz. **tar. tereyağının yoğrulması.**

malç (Alm. *Laubdecke*, f; *Mulch*, m; Fr. *paillis*, m; İng. *mulch*) **tar.** Bitki yetiştiriciliğinde, toprak yüzeyinde buharlaşmayı ve yabancı ot gelişimini önlemek, toprak sıcaklığını kontrol etmek, toprağı zenginleştirmek veya topraktaki patojen dağılımlarını önlemek, yüzeysel akışın yol açtığı erozyona karşı toprağı korumak amacıyla serilen odun parçaları, turba, yaprak gibi organik bitki materyali veya plastik örtü gibi inorganik materyalden oluşan koruyucu örtü.

malçlama makinesi (Alm. *Mulchen Maschine*, f; Fr. *machine pour effectuer le paillage*, f; *mulcheuse*, f; İng. *mulching machine*) **tar.** Bağ ve bahçelerde toprak yüzeyini organik materyal ya da plastik film ile kaplamada kullanılan makineler.

mali aracı (Alm. *Finanzintermediär*, m; Fr. *intermédiaire financier*, m; İng. *financial intermediary*) **tar.** Herhangi bir kişinin mali kıymet ifade eden değerlerinin alım ve satımını üstlenen ve bu değerleri sahibi adına idare eden, kontrolünü yürüten kişiye ya da kuruma verilen ad.

mali bunalım (Alm. *finanzielle Krise*, f; *Finanzkrise*, f; Fr. *crise de ressources financières*, f; *crise financière*, f; İng. *financial crisis*) **tar.** 1. Özel sektöre ait pay senedi ve tahvillerin el değiştirdiği sermaye piyasalarında beklentilerin olağanüstü kötümser duruma gelmesi. 2. Bir ülkenin yaşadığı nakit para sıkıntısı. 3. Herhangi bir firmanın kredi alabilme ve kullanabilme olanaklarını büyük oranda yitirmesi, ödeme güçlüğü içine düşmesi; eşanlam: mali kriz.

mali kaynaklar (Alm. *Finanzierungsquelle*, f; Fr. *ressources financières*, f; İng. *financial resources*) **tar.** Her anlamda özel ve kamu harcamalarını içeren parasal fonlar; eşanlam: parasal kaynaklar.

mali ortaklık (Alm. *geschäftliches Unternehmen*; *Konzern*, m; Fr. *entreprise commerciale*, f; İng. *business concern*; *concern*) **tar.** Tasarruf amacıyla iki veya daha çok işletmenin, ekonomi ve hukuk bakımından bağımsız kalmak şartı ile mali açıdan beraber hareket etmelerinin getirdiği avantajlardan yararlanmak için tek bir yönetim altında birleşmesi durumu; eşanlam: konsern.

mali sektör (Alm. *Finanzsektor*, m; Fr. *secteur de la finance*, m; *secteur financier*, m; İng. *financial sector*) **tar.** Bir ekonomide, ekonomik faaliyetlerin finansmanında rol oynayan ve bu alanda etkin olan tüm kurumları içinde barındıran sektör.

mali tekel (Alm. *Steuermonopol*, n; Fr. *monopole fiscal*, m; İng. *fiscal monopoly*) **tar.** Bazı mal ve hizmetlerin üretiminden tüketimine kadar olan tüm sürecin veya bu sürecin sadece bir kısmının devlet tarafından kontrol altına alınması.

mali yardım (Alm. *Zuwendung*, f; *Kapitalzuschuss*, m; Fr. *aide financière*, f; İng. *capital grant*; *financial aid*; *fiscal aid*) **tar.** Mali açıdan zor durumda kalan veya desteklenmesi öngörülen kamu kesimine ve özel kesime ait üretici/satıcı birimlerine yapılan ekonomik ve sosyal yardım.

mali yıl (Alm. *Finanzjahr*, n; *Geschäftsjahr*, n; Fr. *année fiscale*, f; İng. *financial/fiscal year*) **tar.** Bir ekonomide, devlete ait veya devlet tarafından kontrol edilen mali işlemler için belirlenen, takvim yılı olduğu gibi, takvim yılı dışında da olabilen 12 aylık süre.

maliye (Alm. *Finanz*, f; Fr. *finance*, f; İng. *finance*) **tar.** Bir ekonomide, kamusal faaliyetlerle ilgili gelir ve giderleri düzenleyen yasal kurallar.

maliyet değeri (Alm. *Werterhalten*, n; Fr. *coût total*, m; İng. *cost value*) **tar.** Bir ekonomik değer satın alınması veya kıymet artışına neden olan harcamaların toplam olarak ifadesi; eşanlam: elde edilmiş değeri.

maliyet enflasyonu (Alm. *kostendruck Inflation*, f; *kosteninduzierte Inflation*, f; Fr. *inflation due à la poussée des coûts*, f; *inflation par les coûts*, f; İng. *cost-push inflation*; *cost inflation*) **tar.** Gelirlerin sabit kalması durumunda, maliyetlerdeki artışın fiyatlar üzerine yansımaları ile oluşan enflasyon.

maliyet minimizasyonu (Alm. *Kostenminimierung*, f; Fr. *minimisation des coûts*, f; İng. *cost minimization*) **tar.** Ekonomide, belirli bir üretim değerini en az harcama ile gerçekleştirme.

maliyet muhasebesi (Alm. *Betriebsabrechnung*, f; *Kostenberechnung*, f; Fr. *comptabilité analytique*, f; *comptabilité des coûts de revient*, f; İng. *cost accounting*) **tar.** İşletmelerde üretilen ürün veya hizmetin maliyeti ile girdilerin temini için yapılan harcamaların oluşturduğu muhasebe sistemi.

Malpighi borucuğu (Alm. *malpighische Gefässe*, pl; Fr. *tube de Malpighi*, m; İng. *Malpighian tube*; *Malpighian tubule*) **tar.** Akarlar ve böceklerde besinlerin metabolizması sonucu oluşan üre, ürik asit, guanin gibi azotlu atıkların vücut dışına atılmasını sağlayan, orta ve art bağırsağın birleşme yerinin yakınında ortaya çıkan, uzun ince ve tüp benzeri yapılar; eşanlam: Malpighi tüpü.

malt (Alm. *Malz*, n; Fr. *malt*, m; İng. *malt*) **1. biyom.** Maltlama işlemi sonucu elde edilen ve içinde çeşitli enzimleri barındıran kurutulmuş kavrulmuş tahıl. **2. tar.** Bira üretiminde arpadaki nişastanın fermente olabilen şekerlere dönüşmesini sağlayacak gerekli enzim etkinliği ve kökçük oluşumu için arpanın çimlendirilmesi ve ardından çillenen arpanın ısıtılarak çillenmesinin durdurulması sonucunda elde edilen kökçüklerinden ayrılmış arpa tanesi; eşanlam: maltlaştırılmış arpa.

malt çili (İng. *malt freckle*) **tar.** Bira sanayisinde eleme kalıntıları dışında kuru olarak 100 kg arpadan 3 kg kadar ele geçen, %70-97 civarında kuru madde içerebilen, kuru maddeye bağlı olarak %15-33 civarında ham proteini ve %9-35 civarında ham selülozu bulunan, başta gevişgetirenler olmak üzere tüm hayvanların beslenmesinde kullanılabilen bira sanayisi kalıntısı.

malt posası (Alm. *Biertreber*, m; Fr. *drêches de brasserie*, pl; İng. *malt pulp*) **tar.** Maltlaştırılmış arpadan şıra ayrıldıktan sonra kalan, içerisinde arpa tanesinin kabuk ve kavuzunu, şekerleşmemiş nişastasını (%20 kadarı), nitrojenli maddelerin çözünmeyenlerini (%75 kadarı), tanedeki yağın (%80 kadarı) ve ham külün çoğunu içeren, yapısı ve besleme değeri kullanılan arpanın kalitesine, bira üretim yöntemine ve saf olup olmamasına göre değişen, ergin gevişgetirenler başta olmak üzere at ve domuzlara tazesi, silajı ve kuru sınırlı miktarlarda yedirilebilen biracılık sanayi kalıntısı; eşanlam: bira posası.

maltaz (Alm. *Maltase-Glucoamylase*, f; *Maltase*, f; Fr. *maltase*, f; İng. *maltase*) **tar.** İnce bağırsakta maltozu katalize ederek iki molekül glikoza indirgeyen enzim.

maltoz (Alm. *Maltose*, f; *Malzzucker*, m; Fr. *maltose*, f; *sucre de malt*, m; İng. *malt sugar*; *maltobiose*; *maltose*) **tar.** Nişastanın ya da hayvansal nişasta denilen glikojenin amilaz enzimi ile hidrolizi sonucu elde edilen, iki adet D-glikoz molekülünün glikozit bağı ile bağlanması sonucu oluşan, α-maltoz ve β-maltoz olmak üzere iki şekli bulunan, polarize ışığı kuvvetle sağa çevirme özelliğine sahip, disakaritlerin en basiti; eşanlam: malt şekeri.

malya koyunu (Alm. *Malya Schaf*; Fr. *Malya mouton*; İng. *Malya sheep*) **tar.** Akkaraman ırkı ile Alman Yapağı Et Merinosu'nun melezlenmesinden elde edilmiş, başta Kırşehir ili ve çevresi olmak üzere Orta Anadolu Bölgesi'nde yetiştiriciliği yapılan, bozkır iklimine ve kurak şartlara iyi uyum sağlamış, vücut rengi genellikle beyaz olmakla birlikte baş ve bacaklarında siyah lekeler bulunabilen, dişi ve erkekleri boynuzsuz, yarım yağlı kuyruklu ve kombine verim yönlü yerli koyun ırkı.

mamogenez (*Alm. Mammogenese, f; Fr. mammogènese, f; İng. mammogenesis*) **tar.** Meme salgı bezlerinin büyümesi ve gelişmesi.

mamogenik (*Alm. mammogen; Fr. mammogène; İng. mammogenic*) **tar.** Meme salgı bezlerinin büyümesini ve gelişmesini uyarıcı etki.

manas tip larva (*Fr. larve scarabaéiforme, f; İng. grub-like larva; scarabaeiform larva*) **tar.** Tombul, yumuşak yapılı, dolayısıyla vücudu sertleşmemiş, C harfi şeklinde kıvrık görünümlü, kısa, üç çift göğüs bacağına ve gelişmiş bir baş kapsülüne sahip olan, oldukça yavaş hareket eden, genellikle toprak altında veya ağaç dokusu içinde yaşayan, tipik olarak kınkanatlılar (Coleoptera) takımı Scarabaeidae familyası türlerinde görülen larva tipi; eşanlam: kadılokması larva, manas larva.

manda boğası (*Alm. Büffelstier; İng. buffalo bull*) **tar.** Damızlık olarak kullanılan erkek manda.

manda eti (*Alm. Büffelfleisch, n; Fr. viande de bison, f; İng. bison meat; buffalo meat*) **tar.** Mandalardan elde edilen, kimyasal içeriği, besin değeri ve tadı bakımından sığır etine benzeyen fakat rengi, sığır etine göre biraz daha koyu kırmızı olan et tipi.

manda ineği (*Alm. Büffelkühe, f; Fr. vache buffle, f; İng. buffalo cow*) **tar.** İlk yavrusunu doğurmuş olan dişi manda.

manda sütü (*Alm. Büffelmilch, f; Fr. lait de buffle, m; İng. buffalo milk*) **tar.** Mandalardan elde edilen, kuru madde, yağ, protein (kazein) ve mineral madde oranları diğer çiftlik hayvanlarının sütlerine göre daha yüksek, rengi, inek sütüne oranla daha beyaz ve yağ oranı, A vitamini ve fosfor içeriği bakımından zengin olması nedeniyle de özellikle çocukların beslenmesi için önerilen süt tipi.

mandakanı emenbit (*İng. buffalo sucking lice; Lat. Haematopinus tuberculatus*) **tar.** Bitler (Phthiraptera) takımının hayvankanı emenbitler (Haematopinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Haematopinus tuberculatus* olan, erginleri 3-5 mm boyunda, kırmızımsı renkli, mandaların vücudunu sokup emerek zarar veren böcek türü.

mandarin tar. 1. (*Alm. Mandarin, f; Fr. mandarine, f; İng. mandarin*) Mandarin ağacının turuncu sarı renkli, etli, sulu, tatlı, portakala göre daha küçük ve basık, yassı küresel, 8 santimetreye kadar boya sahip olabilen meyvesi; eşanlam: mandalina. 2. (*Alm. Mandarine, f; Fr. mandarinier, m; İng. mandarin; mandarine; Lat. Citrus reticulata*) Sedefotugiller (Rutaceae) familyası üyesi, anavatanı Güney Çin olan, yaprağını dökmeyen, en fazla 7 metre boylanabilen turunçgillere ait bir meyve ağacı türü; eşanlam: mandarin ağacı, mandalina ağacı.

Mandarivirüs (*Alm. Mandarivirus, n; Fr. Mandarivirus, m; İng. Mandarivirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Indian citrus ringspot virus*'ün konakçısı olan mandarinden (*Citrus reticulata*) alan, viryonları ipliksi, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, aşı yoluyla taşınan bitki virüsü cinsi.

mandibula tar. 1. (*Alm. Mandible, f; Fr. mandibule, f; İng. mandible*) Böceklerde ısırma, çiğneme, kesme gibi işlevleri yerine getiren, özellikle ısırıcı-çiğneyici ağız yapısına sahip böceklerde gelişmiş olan, bir çift olarak bulunan diş benzeri yapı. 2. (*Alm. Mandible, f; Unterkiefer, m; Fr. mâchoire inférieure, f; mandibule, f; İng. mandible*) Omurgalılarda, ay biçiminde bir gövde ile şakak kemiklerine uzanan, iki koldan oluşan ve alt dişleri taşıyan, yüzdeki en büyük kemik; eşanlam: alt çene kemiği.

mangan (*kim. manganез*) (*Alm. Mangan, n; Fr. manganèse, m; İng. manganese*) **1. kim.** Simgesi Mn, atom numarası 25, atom kütlesi 54,93, yoğunluğu 7,39 g/cm³ olan, 1244 °C'de eriyen, doğada oksit durumunda bulunan, çeliği sertleştirmek için kullanılan, çok sert ve kırılğan bir element. **2. tar.** Başlıca karaciğer olmak üzere çeşitli dokular, deri, kas ve kemiklerde bulunan, kemiklerin büyüme ve gelişmeleri için gerekli olan, arginaz, fosfataz, bazı peptidazlar gibi bazı metalloprotein enzimlerin aktive edilmelerinde rol oynayan, yetersizliğinde tavşan ve domuzlarda topallığa, kemik anormalliklerine ve döl veriminin gerilemesine, civcivlerde perozise, yumurtadan çıkış gücünün azalmasına, yumurtadan çıkan civcivlerde kemik bozukluklarına neden olan, Mn ile simgelenen iz element; eşanlam: manganез.

mangan eksikliği (*Alm. Manganmangel, m; Fr. carence en manganèse, f; İng. manganese deficiency*) **tar.** Bitkilerde, yetiştirme ortamında yeterli mangan bulunmaması durumunda, bodur gelişme ya da bodur büyüme göstermeleri ile genç yapraklarda damarlar arasında sararma (kloroz) şeklinde ortaya çıkan mangana özgül noksanlık belirtisi.

mango tar. 1. (*Alm. Mango, f; Fr. mangue, f; İng. mango*) Mango ağacının olgunlaşması 3-6 ay süren, olgunlaştığında meyve etinin reçineli tatlı bir kokusu olan, sarı, portakal, kırmızı renkli, yuvarlak, oval, kalp veya böbrek şeklinde olabilen, 8-12 cm boyutlarında, sert çekirdekli meyvesi. 2. (*Alm. Mangobaum, m; Fr. manguiet, m; İng. mango; Lat. Mangifera indica*) Sakız ağacıgiller (*Anacardiaceae*) familyası üyesi, ana vatanı Hindistan olan her dem yeşil, tropik ve tropik altı iklim meyvesi, 35-40 metreye ulaşabilen, uzun ömürlü ağaç formunda, olgunlaştıkça portakal-pembemsi renkten koyu yeşil renge dönüşen, 15-35 cm uzunluğunda ve 6-16 cm eninde basit yapraklı, 10-40 cm uzunluğunda bileşik salkımlı çiçekleri olan, meyvesinin %17-22'si çekirdek (4-7 cm uzunluk ve 3-4 cm eninde) olan, tropik iklim meyve ağacı türü; eşanlam: mango ağacı.

manifold boru hattı (*Fr. pipeline d'embranchement, m; İng. lateral line; lateral pipeline*) **tar.** Damla sulama yönteminde kullanılan, suyu, ana boru hattından lateral borulara ileten boru hattıdır.

mannan (*Alm. Mannan, n; Fr. mannane, m; İng. mannan*) **tar.** Bakteri, maya, mantar, hindistancevizi ve keçiyoynuzunda bulunan mannoz monosakarit birimlerinin polimerleşmeleri ile meydana gelen homopolisakarit.

mantar 1. (*Alm. Kork, m; Fr. liège, m; İng. cork*) **müh.** Mantar meşesinin kabuğundan sağlanan, şişe tapası ve yalıtkan malzeme olarak kullanılan, gözenekli, açık kahve renkli ve düşük yoğunluklu madde. **2.** (*Alm. Pilz, m; Fr. champignon, m; İng. mushroom*) **tar.** Makroskobik yapıda olan, etlmsi özellikli funguslara verilen ad; eşanlam: makroskobik fungus.

mantar yaka (*Alm. Korklinie, f; Fr. ralingue de flotteurs, f; ralingue supérieure, f; İng. float line; float rope*) **tar.** Su içerisinde mantar veya diğer yüzdürücüler yardımıyla ağın yüzmesini ve açılmasını sağlayan kısım.

mantarsinekleri (*Alm. Trauermücken, pl; Fr. mouches des terreaux, pl; İng. dark-winged fungus gnats; Lat. Sciaridae*) **tar.** Sinekler (*Diptera*) takımında yer alan, larvaları patates, kabak gibi bitkilerle ve kültür mantarıyla beslenen türleri içeren, en bilinen türü patates tatarcığı (*Phyxtia scabiei*) olan familya.

mantaryiyciler (*Alm. Baumschwammkäfer, pl; Fr. mycétophages des céréales, pl; İng. hairy fungus beetles; Lat. Mycetophagidae*) **tar.** Kinkanatlılar (*Coleoptera*) takımında yer alan, ergin ve larvaları döküntü ve mantarlarla beslenen türleri içeren familya.

manyetik metal ayırıcı (*Alm. magnetische Metallsortieranlage, f; magnetischer Entschrotter, m; magnetisches Metallabscheidegerät, n; Fr. déferrailleur magnétique, m; İng. magnetic metal separator*) **tar.** Genel olarak sanayide her tür öğütme öncesi, değirmene zarar verebilecek demir parçalarını tutmak amacıyla kullanılan mıknatıslı emniyet donanımı.

manyok adi mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque commune du manioc; İng. cassava common mosaic virus; CsCMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, vektörü bilinmeyen, *Amaranthaceae*, *Chenopodiaceae*, *Compositae*, *Euphorbiaceae*, *Malvaceae* ve *Solanaceae* familyasından bitkileri enfekte eden, konakçılarında tipik olarak mozaiklenmeye, yaprak oluşum kusuru ve ürün kayıplarına neden olan poteksvirüs.

manyok Amerikan latent virüsü (*İng. cassava American latent virus; CsALV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan, *Chenopodiaceae*, *Euphorbiaceae* ve *Solanaceae* familyasından bitkileri hastalandıran, konakçılarında mozaik belirtileri oluşturan nepovirüs.

manyok damar mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque des nervures du manioc; İng. cassava vein mosaic virus; CsVMV*) **tar.** Çift sarmallı DNA içeren, bilinen tek konakçısı manyok (*Manihot esculenta*, *Euphorbiaceae*) olan ve bu konakçıda damarlarda kloroz, mozaik desenleri şeklinde belirtiler oluşturan kavemovirüs.

manyok fildişi çubuk virüsü (*İng. cassava ivoiran bacilliform virus; CsIBV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, bitki özsuyla ile taşınan, bilinen tek konakçısı manyok (*Manihot esculenta*, *Euphorbiaceae*) olan ve bu konakçıda sistemik kloroz, klorotik ve nekrotik lezyonlar şeklinde belirtiler oluşturan alfamovirüs.

Marafivirüs (*Alm. Marafivirus, n; Fr. Marafivirus, m; İng. Marafivirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Maize rayado fino virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ile taşınan ve vektörlerinde çoğalan bitki virüsü cinsi.

marjinal gelir (*Alm. Grenzerlös, m; Grenzertrag, m; Fr. revenu marginal, m; İng. marginal revenue*) **1. müh.** Satışlardaki bir birimlik artışın toplam gelirden meydana getirdiği değişiklik. **2. tar.** 1. Üretim faktörlerinden birinin bir birim artması sonucunda gelirden meydana gelen değişim. 2. İşletmenin üretmiş olduğu ek bir birimin satıldığında, toplam gelirden meydana getirmiş olduğu değer.

marjinal hasıla değeri (Alm. Wertgrenzprodukt, n; Fr. recette marginale du facteur, f; İng. marginal revenue product; marginal value product) **tar.** Üretimde kullanılan herhangi bir faktörün en son biriminin işletmeye sağladığı fayda.

marjinal tasarruf eğilimi (Alm. Grenzneigung zum Sparen, f; Fr. propension marginale à épargner, f; İng. marginal propensity to save) **tar.** Gelirde meydana gelen değişim nedeniyle tasarruflarda oluşan değişimin gelirdeki değişmeye olan oranı.

marjinal tüketim eğilimi (Alm. Grenzneigung des Konsums, f; marginale Konsumneigung, f; Fr. propension marginale à consommer; İng. marginal propensity to consumption) **tar.** Gelirde meydana gelen değişim nedeniyle tüketim harcamalarındaki değişimin gelirdeki değişime oranı.

marjinal ürün (Alm. Grenzprodukt, n; Fr. produit marginal; İng. marginal product) **tar.** Girdi miktarları sabit kalmak şartı ile girdilerin dışındaki bir üretim faktörünün bir birim artması neticesinde, toplam üründe meydana gelen fark.

marjinal yatırım eğilimi (Alm. marginale Investitionskurve; Fr. propension marginale à investir, f; İng. marginal propensity to invest) **tar.** Belirli bir ülkede ve belirli bir dönemde, gelirden meydana gelecek olan artışın, yatırım miktarında yaratacağı artış.

markör (Alm. Reihenzieher, m; Fr. marqueur, m; İng. marker) **tar.** Ekim sırasında tarlada sıra aralarında ekilmemiş alan kalmaması amacıyla traktörün bir sonraki geçişte izleyeceği yolu işaretleyen ekim makinesinin donanımı.

marul 1. (Alm. Lattich, m; Fr. laitue, f; İng. lettuce) **gıda.** Lactuca sativa cinsi, genellikle salata yapımında kullanılan lif, potasyum, β-karoten, E ve C vitamini bakımından zengin, nadiren kırmızı da olabilen, yeşil yapraklı bir bitki. **2.** (Alm. Lattich, m; Fr. laitue, f; İng. lettuce; Lat. Lactuca sativa var. longifolia) **tar.** Birleşik çiçekliler (Compositae) familyasına dahil olan, uzun veya oval şekilli yaprakların birbirinin üzerini örtmesi ile baş oluşturan, yaprakları yenen, serin iklimden hoşlanan sebze türü.

marul beyaz çürüklük hastalığı (Alm. Weißfäule an Lattich, f; Fr. pourriture blanche de la laitue, f; İng. lettuce white rot) **tar.** Sclerotinia sclerotiorum ve S. minor adlı fungus türlerinin oluşturduğu, marullarda beyaz, pamuğa benzer çürüklük oluşturan hastalık.

marul bulaşıcı sarılık virüsü (Fr. virus de la jaunisse infectieuse de la laitue, m; İng. lettuce infectious yellows virus; LIYV) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, bitkide soymuk borularına sınırlı kalan ve mekanik olarak taşınamayan, beyaz sineklerle (özellikle Bemisia tabaci) yarı kalıcı şekilde taşınan hiyar, şekerpancarı, turpgiller, kabakgiller ve marul başta olmak üzere pek çok çift çenekli konakçısı olan, konakçılarında şiddetli cüceleşme ve sararma belirtileri oluşturan krinivirüs.

marul iri damar virüsü (İng. lettuce big vein varicosavirus) **tar.** Olpidium brassicae adlı fungus tarafından taşınan, lettuce big-vein varicosavirus adlı virüs tarafından oluşturulan, marul yapraklarında açık yeşil veya sarı renkte damar bantlaşmasına neden olan, Sonchus cinsine bağlı yabancı otları da hastalandıran virüs.

marul mildiyösü (Alm. falscher Mehltau an Lattich, m; Fr. mildiou de la laitue, m; İng. lettuce downy mildew) **tar.** Bremia lactucae adlı fungusun neden olduğu, marulda, özellikle serada yetiştirilen bitkilerde sık görülen, mildiyö belirtileri oluşturan hastalık.

marul mozaik virüsü (Alm. Lattichmosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque de la laitue, m; İng. lettuce mosaic virus; LMV) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren özsu ile marulda ise tohumla taşınan, ayrıca pek çok yaprakbiti türü ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, tüm marul türlerinde (Lactuca sativa ve L. sativa var. longifolia) mozaik ve beneklenme şeklinde belirtilere neden olan potyvirus.

marul nekrotik sarılık virüsü (Fr. virus de la jaunisse nécrotique da la laitue, m; İng. lettuce necrotic yellows virus; LNYV) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve iki yaprakbiti türü ile döngülü, çoğalıcı şekilde taşınan, marulda domates lekeli solgunluk virüsü veya marul mozaik virüsü benzeri şiddetli belirtiler oluşturan sitorabovirüs.

marul tohum tahtakurusu (İng. scentless plant bug; Lat. Liorhyssus hyalinus) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ot tahtakuruları (Rhopalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Liorhyssus hyalinus olan, erginleri 5-7,5 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, ergin ve nimfleri marul, ebegümeci, anason, tütün, keten, susam gibi bitkilerin tohumlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

marul yaprakbiti (Alm. *Pappelblattstielgallenlaus*, f; *Salatwurzellaus*, f; Fr. *puceron gallicole des pétioles de peuplier*, m; *puceron lanigère des racines de laitue*, m; İng. *lettuce root aphid*; *poplar-lettuce gall aphid*; Lat. *Pemphigus bursarius*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pemphigus bursarius* olan, erginleri 1,5-3 mm boyunda, yeşil ya da siyah renkli, ergin ve nimfleri kavakların yaprak saplarında ur oluşturan, marul bitkilerinin köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

marya (Fr. *brebis réformée*, f; İng. *cull ewe*; *killer*) **tar.** İki yaşından büyük ve damızlık dışı bırakılmış ya da yaşlanmış dişi koyu.

masif yapı (Alm. *massive Bodenstruktur*, f; Fr. *structure massive du sol*, f; İng. *massive soil structure*) **tar.** Agregaların parçalanması ile ortaya çıkan daha küçük taneciklerin (çapları 1 mm'den küçük), toprak boşluklarını doldurduğu, havalanması, ısınması, besin maddelerini tutması ve suyu sızdırması iyi olmayan, geç tava gelen sıkı yapılı topraklar.

maskelenmiş belirti (Fr. *symptôme masqué*; İng. *masked symptom*) **tar.** Virüslerin yol açtığı, bazı çevre koşullarında görülmeyen fakat konakçı bitki belli ışık ve sıcaklıkta tutulduğu zaman görülebilen belirtiler.

maskelibitler (Lat. *Thelaxinae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, yassı vücutlu, kayıngiller, huşgiller, salepgillere bağlı bitkilerle beslenen türleri içeren altfamilya.

maskülinizasyon (Alm. *Maskulinisierung*, f; *Vermännlichung*, f; Fr. *masculinisation*, f; *virilisation*, f; İng. *masculinization*; *virilization*) **tar.** Dişi hayvanda, erkek hayvana ait davranış ve görünümün ortaya çıkması ve gelişmesi durumu; eşanlam: erilleme.

mastigonem (Fr. *mastigonème*, m; İng. *mastigonem*) **tar.** Mikroorganizmaların kamçılarında bulunan kıl veya tüy benzeri yapılar.

mastit (Alm. *Brustdrüsenentzündung*, f; *Mastitis*, f; Fr. *mammite*, f; *mastite*, f; İng. *mastitis*) **tar.** Süt hayvancılığında görülen, memenin sertleşmesine, hayvanın acı duymasına, süt miktarı ve kalitesinin azalmasına yol açan son derece önemli meme enfeksiyonu; eşanlam: meme yangısı.

Mastrevirüs (Alm. *Mastrevirus*, n; Fr. *Mastrevirus*, m; İng. *Mastrevirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan maize streak virus'un baş harflerinden alan, viryonları ikiz ikosohedral, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, yuvarlak, tek sarmallı DNA içeren, mekanik olarak ve Cicadulina cinsi böceklerle kalıcı olarak taşınan bitki virüsü cinsi.

masura 1. (Alm. *Hochbeet*; Fr. *lit surélevé*; *plate-bande surélevée*, f; İng. *raised bed*; *raised planting bed*) **tar.** Toprağın belirli aralıklarla yükseltilmesiyle hazırlanan, 60-80 cm genişliğinde, aralarında 30-40 cm genişliğinde su arkları bulunan yetiştirme yerleridir. **2.** (Alm. *Garnrolle*, f; *Garnspule*, f; Fr. *bobbinot*, m; İng. *bobbin*; *tube*) **teks.** Karton, tahta, metal ya da plastikten yapılan, üzerine şerit, iplik gibi malzemelerin sarıldığı koni ya da silindir şeklindeki parça.

maş fasulyesi sarı mozaik virüsü (Fr. *virus de la mosaïque de l'ambérique verte*, m; *virus de la mosaïque du haricot mungo*, m; İng. *mungbean yellow mosaic virus*; *MYMV*) **tar.** Tek sarmallı DNA içeren, sadece Leguminosae familyasındaki bitkileri hastalandıran, Bemisia tabaci (Hemiptera: Aleyrodidae) ile kalıcı olarak taşınan, konakçılarında damar araları ya da yaprak ayası boyunca sarı beneklenmeler şeklinde başlayan sarı mozaikleşme, kapsüllerde inceleme ve yapraklarda yukarı doğru kıvrılma, sarı benek, nekrotik benek belirtilerine neden olan begomovirüs.

matris (Alm. *Matrix*, f; Fr. *matrice*, f; İng. *matrix*) **1. elk.** Kavşaklarında mantıksal işlemciler bulunan ve bir dizilim halindeki yatay ve dikey uçlardan oluşan mantıksal devre. **2. müh.** Dikdörtgen biçimde satır ve sütunlar halinde düzenlenen ve matris cebrine göre işlenen sayılar, çokterimliler, değişkenler, fonksiyonlar gibi öğeler topluluğu; eşanlam: dizey. **3. tar.** 1. Bağdokusu hücre ve fibrillerinin içinde bulunduğu hücreler arası ana madde. 2. Bir organın veya bir organizmanın yerleştirildiği materyal. 3. Nematotlarda, dişi vücudunun arkasında bulunan ve yumurtaların toplandığı kese.

mavi çam süslüböceği (Alm. *blauer Kiefernprachtkäfer*; İng. *steelblue jewel beetle*; Lat. *Phaenops cyanea*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phaenops cyanea* olan, erginleri 7-12 mm boyunda, parlak mavi renkli, larvaları çam ağaçlarının gövde ve dallarında galeriler açarak beslenen böcek türü.

mavi tekeböceği (*Alm. blauvioletter Scheibenbock, m; Veilchenbock, m; Fr. callidie violacée, f; İng. violet tanbark beetle; Lat. Callidium violaceum*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Callidium violaceum* olan, erginleri parlak mavi, 8-18 mm boyunda, larvaları çam, ladin, köknar ağaçlarında galeri açarak beslenen böcek türü.

mavi yaprakpiresi (*Lat. Altica oleracea*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Altica oleracea* olan, erginleri 4-5 mm boyunda, parlak mavi renkli olup ergin ve larvaları turp ve hardal gibi bitkilerin yaprakları ile beslenen böcek türü.

mavibaşlı tırtıl (*Alm. Blaukopf, m; Fr. double oméga, m; miloba à tête bleue, m; İng. figure of eight; Lat. Diloba caeruleocephala*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Diloba caeruleocephala* olan, erginlerinin kanat açıklığı 30-40 mm, kahverengi, larvaları akdiken, erik, yabani erik, üvez, badem, elma, armut, şeftali, kayısı, kiraz bitkilerinde tomurcuk ve yapraklarda beslenen böcek türü; eşanlam: mavibaş tırtılı.

mavigövdeli büyük odunarısı (*Alm. gemeine Holzwespe, f; İng. steely-blue wood wasp; Lat. Sirex juvencus*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının odunarıları (Siricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sirex juvencus* olan, erginleri 19-36 mm boyunda, çelik mavisi renkte olup larvaları ladin, çam, köknar ağaçlarının odun dokusunda galeriler açarak zarar veren böcek türü.

mavigövdeli küçük odunarısı (*Alm. blaue Fichtenholzwespe, f; Fr. sirex européen du pin, m; İng. sirex woodwasp; Lat. Sirex noctilio*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının odunarıları (Siricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sirex noctilio* olan, erginleri 8-32 mm boyunda, metalik koyu mavi renkte, larvaları ladin, çam, köknar ağaçlarının odun dokusunda galeriler açarak zarar veren böcek türü.

mavikanatlı çekirge (*Alm. blauflügelige Ödlandschrecke, pl; Fr. oedipode turquoise, f; İng. blue-winged grasshopper; Lat. Oedipoda caerulea*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oedipoda caerulea* olan, erginleri 15-28 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, kanatlarının dip kısmı mavi renkte olup ergin ve nimfleri tütün, yonca ve buğdaygillerle beslenen böcek türü.

mavikanatlı taklaböceği (*Lat. Cardiophorus cyanipennis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cardiophorus cyanipennis* olan, erginleri 6-7 mm boyunda, baş ve kanat siyah, göğüs kırmızımsı renkte, ayçiçeği, çam, çınar ve zeytin gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

mavisever (*Alm. zyanophil; Fr. cyanophile; İng. cyanophilous*) **tar.** Pamuk mavisi, çiçek moru gibi mavi renkli boya ları hızla soğurabilen spor veya benzeri yapıların özelliği; eşanlam: siyanofilos.

maydanoz (*Alm. Petersille, f; Peterle, n; Fr. persil, m; İng. parsley; Lat. P. crispum; Petroselinum hortense*) **tar.** Şemsiyegiller (Havuçgiller) familyasına dahil olan, düz veya kıvrıkcık baharatlı yaprakları veya beyaz veya sarı renkli havuç benzeri kökleri tüketilen, serin iklimden hoşlanan, çoğunlukla salata olarak tüketilen sebze türü.

mayısböceği (*Alm. Maikäfer, m; Fr. hanneton de mai, m; İng. cockchafer; doodlebug; May bug; Lat. Melolontha albida*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının mayısböcekleri (Melolonthidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Melolontha albida* olan, erginleri 20-26 mm boyunda, siyahımsı renkte, kanatları küçük beyaz pulcuklarla örtülü, larvaları asma, meşe, çeşitli orman ağaçları, kestane ve birçok meyve ağacının köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

mayısböcekleri (*Alm. Maikäfer, pl; Fr. hannetons et cétoines, pl; İng. june beetles; may beetles; Lat. Melolonthidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri bitkilerin yaprak ve çiçekleriyle, larvaları kökleriyle beslenen türleri içeren ve en bilinen türü adı mayısböceği (*Melolontha melolontha*) olan familya; eşanlam: haziranböcekleri.

maymun çiçeği (*Alm. Gauklerblume, f; Fr. mimule; İng. monkey flower; musk flower; Lat. Mimulus spp.*) **tar.** (Phrymaceae) Şili orijinli, çok sayıda türü olan, noktali ve abraş sarı ve kırmızı ağırlıklı çiçekleri olan, nemli ve gölgeli ortamları seven ender türlerden, tek yıllık ve çok yıllık, tohumla çoğalan süs bitkileri; eşanlam: mimulus.

mazi arısı 1. (*Alm. Gallwespe, f; Fr. cynips, m; İng. gall wasp*) **deri.** Mazılarda, tanen bakımından zengin urların büyümesine sebep olan *Cynips* türü bir böcek. **2.** (*Lat. Andricus gallaetinctoriae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera)

takımının urarıları (Cynipidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Andricus gallaetinctoriae* olan, erginleri 5-8 mm boyunda, sarımsı beyaz renkte, karınları üzeri parlak kahverengi lekeli olup larvaları meşe ağaçlarının sürgün tomurcuklarında beslenerek mazı adı verilen urları oluşturmasıyla zararlı; bu mazıların dericilikte, ilaç üretiminde, kumaş boyamada kullanılmasıyla yararlı olan böcek türü.

mazı kabuklubiti (*İng. bermuda cedar scale; Lat. Carulaspis minima*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Carulaspis minima* olan, dişilerin kabuğu 0,5-2 mm çapında, vücudu örten kabuk beyaz renkli, hafifçe şişkin, oval şekilli, ergin ve nimfleri mazı, servi, ardıç gibi iğne yapraklı ağaçların yaprak, sürgün ve kozalaklarında beslenerek sararma ve dökülmelere yol açan böcek türü.

Medine çiçeği (*Alm. echter Kugelamarant, m; Fr. amarante globe, f; amarantoide, f; İng. bachelor button; globe amarant; Lat. Gomphrena globosa*) **tar.** Horozibiğigiller (Amarantaceae) familyasına ait, tropik kuşak orijinli, üçgülden benzeri çiçeklere sahip, saksı çiçeği ve kuru çiçek olarak kullanılan, aynı zamanda bahçe sınırları için uygun ve bodur çeşitleri de bulunan, ani sıcaklık dalgalanmalarına dayanıklı, iyi drenajlı ve güneşli ortamları seven, tek yıllık, tohumla çoğalan süs bitkisi.

medullalı lif (*Alm. markhaltige Faser, f; Fr. fibre médullée, f; İng. medullated fiber*) **tar.** Lif dokusunun merkezinde içleri hava dolu olan hücrelerin uzunlamasına, fakat devamlı veya kesikli bir şekilde yerleşerek oluşturdukları, medulla ismi verilen dokuya belirli oranlarda sahip olan hayvansal lif tipi; eşanlam: mih kanallı lif.

medülla (*Alm. Medulla, f; Fr. médulle, f; İng. medulla*) **tar.** Herhangi bir organ ya da dokunun orta bölgesi.

medya (*Fr. media, f; İng. media*) **tar.** Böcek kanadında, bir kere ana dalda, iki kere de yan dallarda olmak üzere 3 kez çatal meydana getiren ve 4 kol halinde kanat kenarına ulaşan, orta levhalar ile temas halinde olan damarlar.

megaspor (*Alm. Megaspor, f; Fr. megaspore, f; İng. megaspore*) **tar.** Bitkilerde makrospor ana hücrelerinin mayoz bölünmesinden sonra, ortaya çıkan dört tane monoploit makrosporun arasından, diğer üçünün kaybolmasına karşın gelişmeye devam eden bir tanesi; megaspor, peş peşe 3 kez mitoz bölünme geçirerek 8 monoploit çekirdek oluşturur.

mekanik dinlenme (*Alm. mechanische Dormanz; Fr. dormance mécanique, f; İng. mechanical dormancy*) **tar.** Tohumun ya da embriyonun çimlenme esnasında genişlemesine elvermeyecek kadar sert bir örtü ile kaplı olmasının yol açtığı zorunlu dinlenme.

mekanik işildama (*Alm. Tribolumineszenz, f; Fr. triboluminescence, f; İng. triboluminescence*) **tar.** Bir malzemedeki sürtme, çizik atma, ezme ya da ovma gibi mekanik etkilerle kırılan kimyasal bağların yol açtığı işildama; eşanlam: tribölüminesans, sürtünmeli işildama.

mekanik inokülasyon (*Alm. mechanische Impfung; Fr. inoculation mécanique, f; İng. mechanical inoculation*) **tar.** Bitki virüslerinde tanı amacıyla virüsün bir bitkiden diğer bitkiye deneysel olarak hastalıklı bitkiden alınan özsuynun genellikle karborandum veya diğer bir aşındırıcı materyal ile deney bitkisinin tozlanan yaprak yüzeyine sürülmesi yöntemi ile bulaştırılması.

mekanik sindirim (*Alm. mechanische Verdauung, f; Fr. digestion mécanique, f; İng. mechanical digestion*) **tar.** Vücuda alınan büyük moleküllü besinlerin enzim kullanılmadan ağızda dişler, mide ve bağırsaklarda ise kaslar yardımıyla fiziksel olarak daha küçük parçalara ayrılması; eşanlam: fiziksel sindirim.

mekonyum (*Alm. Mekonium, n; Fr. méconium, m; İng. meconium*) **tar.** Fetüs gelişimi esnasında bağırsaklarda biriken ve doğumu takiben birkaç gün süre içinde dışarıya atılan koyu kıvamda yeşilimsi siyah madde; eşanlam: ilkdışkı.

melas (*Alm. Melasse, f; Zuckersirup, m; Fr. mélasse, f; İng. molasses*) **1. biyom.** Şekerpancarı ya da şekerkamışından şekerin elde edilmesi sırasında kristalleşemeyen yan ürün olan ve biyolojik süreçlerde substrat olarak kullanılabilen, düşük molekül ağırlıklı şekerler ile bazı mineralleri içeren yoğunlaştırılmış şurup. **2. tar.** Şekerpancarından şeker üretimi sonucunda elde edilen, koyu kahverengi ve pekmez kıvamında olan, %50 civarında şeker içerdiğinden tatlı, başta at, domuz ve kanatlılar gibi tek midelilerde olmak üzere bütün hayvanların beslenmesinde kullanılan, toz bağlayıcı özelliğe sahip olması nedeniyle pelet yem yapımında yararlanılan, silaj yapımında fermantasyonu hızlandırmada veya enerji sağlama amaçlı katkı maddesi olarak kullanılabilen şeker sanayi kalıntısı.

melas karıştırıcısı (Alm. *Melassiermaschine*, f; *Melassierer*, m; Fr. *mélangeur de la mélasse*, m; İng. *molasses mixer*) **tar.** Fabrikada üretilen hayvan yemine tat kazandırmak ve tozuma kayıplarını önlemek için yeme üretim aşamasında şekerpancarı melası, şeker kamışı melası gibi yan ürünlerin homojen olarak katılmasını sağlamakta kullanılan karıştırıcı; eşanlam: melas mikseri.

melaslı pancar posası (Fr. *pulpe sèche de betterave avec molasse*, f; İng. *beet-pulp with added molasses*; *dried sugar beet pulp with molasses*) **tar.** 1. Şeker fabrikalarında aynı zamanda elde edilen şekerpancarı yaş posaları ile melasın, 80 oC civarı sıcaklıkta, 1/3 melas kapsayacak şekilde kurutulması ve daha sonra büyük kalıplarda briketlenmesi sonucu elde edilen, %9 civarında ham protein ve %12-16 arasında ham selüloz içeren ve gevişgetirenlerin beslenmesinde kullanılan yem. 2. Şeker ve nişasta içeriği yüksek olduğundan proteince zengin yeşil yem bitkilerinin emniyetli silolanmasında kullanılabilen biyolojik silo yemi katkı maddesi; eşanlam: melaslı kuru şeker pancarı posası.

melatonin (Alm. *Melatonin*, n; Fr. *melatonine*, f; İng. *melatonin*) **tar.** Beyinde epifiz bezi tarafından karanlıkta salgılanan koyun, keçi, geyik ve at gibi hayvanlarda üremenin mevsime bağlılığını, lif üreten hayvanlarda lif büyümesi ve dökümünü, kanatlı hayvanlarda vücut sıcaklığını, yem ve su alımını, sindirim sistemini ve büyümeyi kontrol eden biyojenik amin yapısındaki hormon.

meleme 1. (Alm. *Tonhöenschwankung*, f; *Flutter*, m; Fr. *chevrotement*, m; İng. *flutter*) **elk.** Elektromekanik ses kayıt ve çalma düzenlerinde manyetik şerit ya da plak hızının düzensizlikleri sonucunda ortaya çıkan bozulma. **2.** (Alm. *Blöken*, n; *Mackern*, n; Fr. *bêlement*, m; İng. *bleat*) **tar.** Koyun, kuzu ve keçiler tarafından çıkartılan tipik ses tonu.

melez (deri. bastard) 1. (Alm. *Bastard*, m; Fr. *métis*, m; İng. *bastard*) **deri.** İki farklı tipteki hayvanın çiftleştirilmesinden oluşan hayvan; örneğin merinos ile kıl tipi farklı bir koyunun, tiftik ile düz kılılı bir keçinin çiftleştirilmesi. (Alm. *Hybride*, f; Fr. *hybride*, f; İng. *hybrid*) **2. orm.** Cins ya da tür seviyesinde, iki farklı cins ya da türe ait bireyin çiçeklerindeki polen ve yumurta hücrelerinin döllenmesi sonucu oluşan, genellikle üreyimli olan, morfolojik olarak iki bireyin bazı özelliklerini taşıyan bitki grubu. **3. tar.** 1. Genetik olarak farklı iki ebeveynin yavrusu; eşanlam: hibrit. 2. Herhangi bir çeşidin içerisinde değişik özelliklere sahip olan farklı taksonomi grubuna ait iki organizmanın doğada kendiliğinden ya da dışarıdan etki ile eşeyssel olarak birleşmesinden oluşan bireyler; eşanlam: hibrit.

melez çeşit (Alm. *hybrides Cultivar*, n; Fr. *cultivar hybrid*, m; İng. *hybrid cultivar*) **tar.** Kendilenmiş hat, çeşit, klon veya F1 melezlerinin, iki veya daha fazla homozigotlaştırılmış yapıda canlının melezlenmesinden elde edilmiş ve tescil ettirilip kayıt altına alınmış çeşidi.

melez koyun ırkı (Alm. *gekreuzte Schafrasse*, f; Fr. *brebis croisée*, f; *brebis de croisement*, f; *race de moutons croisés*, f; İng. *crossbred ewe*; *crossbred sheep breed*; *crossed ewe*) **tar.** Ana ve babası farklı saf ırk ya da hatların çiftleştirilmesiyle elde edilen koyun ırkları.

melez tohumluk (Alm. *Hybridsaatgut*, n; Fr. *semence hybride*, f; İng. *hybrid seed*) **tar.** İki veya daha fazla kendilenmiş hat, çeşit, klon veya F1 melezleri gibi homojen yapıda canlının, melezlenmesi sonucunda elde edilen tohum; eşanlam: hibrit tohumluk.

melez üstünlüğü (Alm. *Bastardwüchsigkeit*, f; *Heterosis*, f; Fr. *hétérosis*, f; *vigueur hybride*, f; İng. *heterosis*; *vigor of hybrids*) **tar.** Melez dölün, diğer bir deyişle ayrı alelli (heterozigot) bireylerin aynı alelli (homozigot) bireylere göre, büyüme, boy, işlevsellik ya da verim gibi herhangi bir ya da birden fazla tarımsal değer bakımından ana ve baba ortalamasına göre gösterdiği üstünlük; eşanlam: melez azmanlığı, heterozis.

melezleme (Alm. *Einkreuzung*, f; *Hybridisation*, f; Fr. *hybridation*, f; İng. *crossbreeding*; *hybridization*) **tar.** Farklı cins, tür ya da çeşide ait bitki ya da hayvanların birleşmesinden döl oluşturma; eşanlam: hibridasyon, hibritleşme.

membran ayırma teknikleri (Alm. *Filtrationstechnik Membran-Filtrationstechnik*; Fr. *système de filtration sur membrane*, m; İng. *membrane filtration system*) **tar.** Süt bileşenlerinin, özellikle protein fraksiyonlarının ayrılmasında kullanılan, mikrosüzgeçleme, ultrasüzgeçleme gibi süzgeçleme yöntemleri.

meme kırkımı (Alm. *Euterschur*, f; Fr. *tonte de la mamelle*, f; İng. *udder clipping*) **tar.** Bazı sığır ırklarında meme üzerinde fazlaca uzamış olan kılları, meme temizliğini sağlamak ve görüntü çirkinliğini önlemek amacıyla kırılması işlemi.

meme masajı (*Alm. Eutermassage, m; Fr. massage de la mamelle, m; İng. udder massage*) **tar.** Memede bol miktarda kan dolaşımı sağlayarak süt verimini yükseltmek amacıyla meme temizliğinden sonra memeye tatbik edilen masaj.

meme temizliği (*Alm. Eutereinigung, f; Fr. lavage de la mamelle, m; nettoyage de la mamelle, m; İng. udder cleaning*) **tar.** Her sağımdan önce temiz süt elde etmek ve bazı meme hastalıklarını önlemek amacıyla ılık su ve çeşitli dezenfektan maddelerle memede ve meme başlarında yapılan temizlik.

meme torbası (*Alm. Zitzenschutz, m; Fr. protecteur de mamelle, m; İng. breast bag; teat protector*) **tar.** İnek, koyun ve keçi gibi hayvanların yavrularının emmesini önlemek veya hasta, yaralı olan memeyi daha iyi muhafaza edebilmek amacıyla memelerine takılan torba.

memecik (*Alm. Papille, f; Fr. papille, f; İng. papilla*) **tar.** 1. Bazı canlıların herhangi bir organı üzerindeki oluşan küçük kabarcık ya da meme biçiminde çıkıntı; eşanlam: papilla. 2. Bitki yüzeyinde ya da mantarların şapkasının üstünde küçük, yuvarlak şekilli sivri kabarcık; eşanlam: papilla.

memecikli (*Alm. mammillar; Fr. mamelonné; İng. mammillary; mammillate*) **tar.** Bir yüzeyin meme ucu şeklinde çıkıntılara sahip olması özelliği.

menadion (*Alm. Menadion, n; Fr. ménadione, f; İng. menadion*) **tar.** K vitamini aktivitesinden ötürü besin katkı maddesi olarak kullanılan, K3 vitamini olarak da anılan, sentetik kimyasal bileşik.

Mendel'in birinci yasası (*tar. açılma kuralı*) (*Alm. Mendelsche Uniformitätsregel, f; Reziprozitätsregel, f; Fr. loi d'uniformité des hybrides de première génération; İng. Mendel's first law; the law of segregation*) **tar.** Mayoz esnasında bir gen çiftinin iki üyesinin birbirinden ayrılarak gametlere eşit oranlarda gitmesi; eşanlam: alellerin ayrışım ilkesi.

Mendel'in ikinci yasası (*tar. bağımsız açılma kuralı*) (*Alm. Mendelsche Segregationsregel, f; Mendelsche Spaltungsregel, f; Mendel's zweites Gesetz, n; Fr. loi de disjonction des allèles, f; assortiment indépendant des gènes, m; İng. law of independent assortment; Mendel's second law*) **tar.** Farklı kromozom çiftlerinde ve bağlı halde olmayacak şekilde bulunan genlerin eşey hücrelerine dört tip eşey hücresi meydana getirmek üzere eşit oranlarda ve rasgele dağılması prensibi; eşanlam: bağımsız ayrışım prensibi.

menekşe unlubiti (*İng. citrophilus mealy bug; Lat. Pseudococcus calceolariae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının unlubitler (Pseudococcidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pseudococcus calceolariae* olan, erginleri 2-4 mm boyunda, oval vücutlu, üzeri mumsu iplik şeklinde uzantılı, ergin ve nimfleri menekşe ve turuncgiller gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

menekşe ursineği (*İng. European violet gall midge; Lat. Dasineura affinis*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ursinekleri (Cecidomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dasineura affinis* olan, erginleri 1,5-3 mm boyunda, siyah, larvaları menekşe yaprak, çiçek ve sürgünlerinde ur oluşturarak zarar veren böcek türü.

menekşerenkli taklaböceği (*Alm. veilchenblauer Wurzelhalsschnellkäfer, m; Fr. tapin violacée, m; İng. violet click beetle; Lat. Limoniscus violaceus*) **tar.** violet click beetle, *Lat. Limoniscus violaceus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Limoniscus violaceus* olan, erginleri 10-12 mm boyunda, mavimsi siyah renkte, vücudu gri ya da kahverengi tüylerle kaplı, meşe ağaçlarıyla beslenen böcek türü.

menengiç galbiti (*Lat. Baizongia pistaciae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Baizongia pistaciae* olan, erginleri 2-2,2 mm boyunda, turuncu renkli, ergin ve nimfleri menengiç ve sakızağacı yapraklarında beslenerek ur oluşumuna yol açan böcek türü.

menengiç süslüböceği (*Lat. Agrilus sylviae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus sylviae* olan, erginleri 3,5-4,5 mm boyunda, mavimsi yeşil parlıtlı, ergin ve larvaları menengiç ve karaağaç bitkileriyle beslenen böcek türü.

menkul mallar (*Fr. biens amovibles; İng. moveable goods*) **tar.** Kolaylıkla yer değiştirebilen otomobil, beyzeşya gibi fiziksel varlıklar ya da kıymetli kâğıtlar gibi değerler.

mentum (*Alm. Mentum, n; Fr. méntum, m; İng. mentum*) **tar.** 1. Bazı omurgalılarda çene ya da benzeri yapı. 2. Böceklerde labiumda, submentum ve prementum arasındaki orta kısım.

mentzelya (Alm. *Lindley-Mentzelie*, f; Fr. *mentz lie   tiges lisses*, f; İng. *blazing star; evening star; golden bartonia; Lindley's blazingstar*; Lat. *Bartonia aurea; Mentzelia lindleyi*) **tar**. Ketengiller (Loazaceae) familyasından Kuzey Amerika orijinli, hoş kokulu ve gece açan sarı iekli, drenajı iyi olan toprakları ve guneşi seven, tek yıllık ve tohumla çoğalan önemli bir bahçe çiçeği.

mera (Alm. *Viehweide*, f; *Weide*, f; Fr. *pâture*, f; *p turation*, m; İng. *pasture; pastureland*) **tar**. Taban suyu çayıra göre daha derinde olan, genellikle otsu bitkilerden oluşan, hayvan otlatmak suretiyle değerlendirilen alan.

mera besisi (Alm. *Weide M sten*, n; Fr. *embouche au p turation*, f; *engraissement au pr *, m; İng. *fattening on pastures; pasture fattening*) **tar**. Merada otlatmaya ilave olarak kuru şekerpancarı posası, mısır silajı gibi enerji ihtiyacını karşılayacak ek yemlerin verildiği, diğer yöntemlere göre daha kolay ve ekonomik olan besi yöntemi.

mera bitkisi (Alm. *Weidepflanze*, f; Fr. *plante de parcours et de for t*, f; *plante pastorale*, f; İng. *range plant*) **tar**. Meralarda kendiliğinden yetişen veya yapay olarak yetiştirilen genellikle yem değeri olan tüm bitki türleri.

mera ekolojisi (Alm. *Weide kologie*, f; Fr. * cologie des p turages*, f; İng. *pastureland ecology*) **tar**. Herhangi bir merada tüm evre şartlarının ve bu arada özellikle otlatmanın mera vejetasyonu üzerindeki etkilerini inceleyen, ekolojinin bir alt dalı.

mera hayvan barınağı (Fr. *abri de p turation pour les animaux*, m; İng. *pasture animal shelter*) **tar**. Herhangi bir mera veya yaylağın yerleşim noktasından uzak yerlerinde hayvanların şiddetli yağmur, dolu, kar ve çok soğuk r zg rlardan korunmaları için değişik materyaller kullanılarak yapılan geçici veya devamlı, sabit basit yapılar.

mera yem bitkisi (Fr. *culture fourrag re destin e au p turation*, f; İng. *grazing crop*) **tar**. Mera arazisinde bulunan, otlatmayla değerlendirilen, genellikle yeşil ya da kuru ot olarak tüketilen, hayvanların sağlığına ve ürünlerine zararlı olmayan bitkiler.

mera yemlemesi (Alm. *Weidef tterung*, f; Fr. *alimentation au p turation*, f; İng. *feeding on pasture; pasture feeding*) **tar**. Herhangi bir ek yem takviyesi olmadan hayvanların merada otlatılması.

mercan şekilli (İng. *clavarioid*) **tar**. Mercan benzeri şekilde olan.

mercimek (Alm. *Linse*, f; Fr. *lentille*, f; İng. *lentils*) **1. gıda**. *Lens culinaris* ya da *L. esculenta* türü bitkilerin protein ve karbonhidrat bakımından zengin, çorba, yemek ve hazır gıdaların hazırlanmasında kullanılan, tohumlarının öğütülmesiyle elde edilen unu fırıncılık ürünlerinde ve bebek mamalarında kullanılan bir bakliyat türü. **2. tar**. Kırık tanelileri, düşük kaliteli olanları ve işleme kalıntıları hayvan yemi olarak kullanılan, %23-25,5 arasında ham protein ve %1-5 civarında ham selüloz içeren, protein bakımından baklagiller içerisinde zengin olanlardan, proteininin yapısı legumin, visilin ve leg melinden oluşan, ham yağ ve ham selülozca fakir, nitrojensiz öz maddelerinin esas kısmı nişasta olup şeker de içeren, B ve E vitaminleri yeterli iken, A ve D vitaminleri yetersiz olan, besleme değerleri yüksek ancak fazinin kanı koyulaştırıcı nedeniyle ıslatılarak veya pişirilerek yedirilmesi tavsiye edilen, domuz ve tavuk beslemede kullanılabilen yoğun yem kaynağı baklagil tohumu.

mercimek antraknozu (Fr. *antrachnose de lentille*, f; İng. *lentil antrachnose; lentil blight*) **tar**. *Ascochyta lentis* adlı fungusun neden olduğu, mercimek gövde, sap, kapsül ve yapraklarında çukurumsu lekeler oluşturan hastalık.

mercimek hortumluböceği (İng. *spotted pea weevil*; Lat. *Sitona macularius*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sitona macularius* olan, erginleri 3-5 mm boyunda, kahverengimsi gri renkli, hortumu kısa ve geniş olup erginleri mercimek, bezelye, yonca, fiğ, fasulye, korunga gibi bitkilerin yapraklarını yiyerek larvaları ise kök ve nodozitelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

mercimek mildiyösü (Alm. *falscher Mehltau an Linse*, m; Fr. *mildiou de la lentille*, m; İng. *lentil downy mildew*) **tar**. Mercimek ve diğer bazı baklagillerde *Peronospora viciae* adlı fungusun oluşturduğu hastalık.

mercimek samanı (Alm. *Linsestroh*, n; Fr. *paille de lentille*, f; İng. *lentil straw*) **tar**. Samanlar içerisinde en lezzetli ve besin maddeleri bakımından da en zengini, %14 civarında ham protein ve %34 civarında ham selüloz içeren, sindirilebilirliği diğer samanlara göre yüksek olan, sığır ve atların beslemede daha çok ek yem, buzağı ve kuzu gibi geniş hayvanlarda ise kaba yem ihtiyaçlarının büyük bir kısmının karşılanmasında kullanılabilen baklagil grubu kaba yem.

mercimek tohumböceği (*Alm. Linsenkaefer, m; Fr. bruche des lentilles, f; İng. lentil weevil; Lat. Bruchus lentis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchus lentis* olan, erginleri 3 mm boyunda, gri renkli ve beyaz benekli olup ergin ve larvaları mercimek ve fiğ tohumlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

meristematik yöre (*Alm. merismatische Zone, f; Fr. région méristématique, f; İng. meristematic region; meristematic zone*) **tar.** Bitki kökünün boyuna kesiti incelendiğinde; kök başlığını izleyen ve sarımsı rengeyle kolaylıkla ayırt edilebilen, göreceli olarak küçük ince duvarlı ve büyük çekirdekli hücrelerden oluşan, yüksek seviyede hücre bölünmesinin gözlemlendiği birkaç milimetre uzunluğundaki kök yöresi.

merkezi sinir sistemi (*Alm. Zentralnervensystem, n; Fr. système nerveux central, m; İng. central nervous system*) **tar.** Böceklerde başın dorsalinde beyin, ventralinde ise özofagus altı gangliyonlardan, toraks ve abdomende ise ventralde vücut boyunca uzanan her bir segmentte bir çift halinde ya da birleşik gangliyonların oluşturduğu sinir kordonundan meydana gelen sinir sistemi.

mermerleşme (*Alm. Marmorierung, f; Fr. marbrage, m; persillage, m; İng. marbling*) **tar.** Karkasta yağın, et (kas) içinde dağılarak veya onunla birlikte karışarak ete mozaik görünümü vermesi durumu; eşanlam: mozaikleşme.

meromiktik göl (*Alm. meromiktischer Binnensee, m; Fr. lac méromictique, m; İng. meromictic lake*) **tar.** Düşey yoğunluk değişimine bağlı olarak belli derinliğe kadar karışımın görüldüğü göl.

Mesostigmata (*Alm. Mesostigmata; Fr. mésostigmates, pl; İng. Mesostigmata*) **tar.** Parazitiformes takımı içinde yer alan, vücutlarında III. ve IV. bacak koksaları arasında bir çift stigmaya sahip, avcı ve parazit türleri içeren, toprakta ve bitkilerde yaşayabilen Phytoseiidae, Macrochelidae, Laelapidae, Ascidae, Rhodacaridae gibi familyaları, bazı küçük eklembacaklılar üzerinde avcı olan, *Varroa* türleri gibi balarısı kolonilerinde dışparazit yaşayan, çiçeklerin polenlerinde, bir kısmı fungus ve alglerde olmak üzere (Ameroseiidae, Uropodidae), beslenme özellikleri ve yaşam şekilleri yönünden çok fazla çeşitlilik gösteren türlere sahip alttakım düzeyinde araknit taksonu; eşanlam: mezostigmat akarlar.

meşe baykuşkelebeği (*Alm. kleine Kätzcheneule, f; Fr. téniocampe ambiguë, m; İng. small quaker; Lat. Orthosia cruda*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Orthosia cruda* olan, erginlerinin kanat açıklığı 28-32 mm, kanatları grimsi kahverengi, larvaları meşe ve söğüt gibi bitkilerin yapraklarıyla beslenen böcek türü.

meşe büyük tekeböceği (*Alm. großer Eichenbock; Heldbock, m; Riesenbock, m; Spießbock, m; Fr. capricorne du chêne, m; grand capricorne, m; İng. great capricorn beetle; Lat. Cerambyx cerdo*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cerambyx cerdo* olan, erginleri parlak siyahımsı kahverengi, 20-50 mm boyunda, larvaları meşe, akasya, ıhlamur, karaağaç, çınar, kestane, söğüt, kavak, gürgen, akçaağaç, kayın, servi, fındık, kayısı, zerdali, erik, şeftali, badem, elma, kiraz, vişne gibi ağaçların odun dokusu içinde beslenen böcek türü.

meşe çiçekseveni (*Alm. Ungarischer Prachtkäfer; Lat. Anthaxia hungarica*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia hungarica* olan, 7-15 mm boyunda, metalik yeşil renkteki erginleri meşe ağaçlarının çiçekleriyle, larvaları dal ve gövdelerde tüneller açarak beslenen böcek türü.

meşe hortumluböceği (*Alm. Eichenspringrüssler, m; Fr. orcheste du chêne, f; Lat. Orchestes quercus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Orchestes quercus* olan, erginleri 3,5 mm boyunda, kahverengimsi siyah renkte, üzeri beyazımsı tüylü olup ergin ve larvaları meşe türlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

meşe kabukböceği (*İng. European oak bark beetle; exotic wood borer; oak bark beetle; Lat. Scolytus intricatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Scolytus intricatus* olan, erginleri 2,4-4,2 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, üzeri kıllı olup ergin ve larvaları meşe, kestane, kayın, gürgen, huş türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren ve ağaçları kurutabilen böcek türü.

meşe kabuklubiti (*Lat. Diaspidiotus zonatus*) **tar.** Yarımkınkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Diaspidiotus zonatus* olan, dişileri sarı renkli, 1,5-1,8 mm çapında

grimsi renkte dışbükey bir kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri meşe, ceviz ve kayın ağaçlarının yaprak, sürgün dal ve gövdelerinde beslenen böcek türü.

meşe keseböceği (*Alm. Eichenprozessionspinner, m; Fr. procéssionnaire du chêne, m; İng. oak processionary; oak processionary caterpillar; Lat. Thaumetopoea processionea*) **1. orm.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının dişlikelekler (Thaumetopoeidae) familyasında yer alan, erginlerinin kanat açıklığı 25-35 mm, sarımsı gri renkli, larvaları meşe ağaçlarının yapraklarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü. **2. tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının dişlikelekler (Notodontidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Thaumetopoea processionea* olan, erginlerinin kanat açıklığı 25-35 mm, sarımsı gri renkli, larvaları meşe ağaçlarının yapraklarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

meşe maskelibiti (*Lat. Thelaxes suberi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Thelaxes suberi* olan, erginleri 1,6-1,8 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri meşe ağaçlarının sürgün ve yapraklarında beslenerek şekil bozukluklarına ve gelişmede duraklamaya yol açan böcek türü.

meşe odunoyucusu (*Alm. Eichenholzbohrer, m; Laub-Nutzholzborkenkäfer, m; Fr. scolyte du bois, m; İng. ambrosia beetle; ambrosia borer; Lat. Xyleborus monographus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Xyleborus monographus* olan, erginleri 2-2,5 mm boyunda, kahverengi, ergin ve larvaları meşe, kestane ve kayın türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren ve ağaçları kurutabilen böcek türü.

meşe öz odunböceği (*Alm. Eichenkernkäfer, m; İng. oak pinhole borer; Lat. Platypus cylindrus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Platypus cylindrus* olan, erginleri 4,7-5,8 mm boyunda, koyu kahverengi, üzeri sarı kıllı olup ergin ve larvaları meşe, kayın, dişbudak, kestane gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

meşe perçemligüvesi (*Alm. Eichenminiermotte, f; İng. oak-leaf mining moth; Lat. Tischeria ekebladella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının perçemli güveler (Tischeriidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tischeria ekebladella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 8-11 mm olan, kahverengi renkli, larvaları meşe yapraklarında tüneller açarak beslenen böcek türü.

meşe sarıçukurlu süslüböceği (*Fr. Goldgruben-Eichenprachtkäfer, m; Goldgruben-Prachtkäfer, m; İng. gold pit oak splendour beetle; Lat. Chrysobothris affinis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chrysobothris affinis* olan, erginleri 9-15 mm boyunda, bronzumsu siyah renkte, larvaları meşe, gürgen, kayın, dişbudak, karaağaç, yalancı akasya, erguvan, okalipütüs gibi bitkilerin gövde ve dallarında galeriler açarak beslenen böcek türü; eşanlam: sarıçukurlu süslüböcek.

meşe solgunluğu (*Alm. Eichenwelke, f; Fr. flétrissure du chêne, f; flétrissement du chêne, m; İng. oak wilt*) **tar.** 1. *Ceratocystis fagacearum* adlı fungusun neden olduğu, kabukböcekleri ile taşınan, meşelerde iletim demetlerinin tıkanması sonucunda solgunluğa neden olan hastalık. 2. Meşelerde *Phytophthora ramorum* adlı fungusun kök çürüklüğüne yol açarak oluşturduğu solgunluk hastalığı.

meşe sürgüngüvesi (*İng. black-dotted groundling; Lat. Stenolechia gemmella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının pembekurtlar (Gelechiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Stenolechia gemmella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 10-11 mm, kirli gri ve kahverengi, larvaları meşe ağaçlarının genç yaprak ve sürgünleriyle beslenen böcek türü.

meşe süslüböceği (*Lat. Agrilus hastulifer*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus hastulifer* olan, yeşil renkte ve 5-7 mm boyundaki erginleri meşe ağaçlarının yapraklarıyla, larvaları ise uç dallarında galeriler açarak beslenen böcek türü.

meşe taklaböceği (*Lat. Pittonotus theseus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pittonotus theseus* olan, erginleri 21-27 mm boyunda, açık renkli uzantıları bulunan vücudu koyu kahverengi, bitki kökleriyle beslenen böcek türü.

meşe tavuskelebeği **tar.** 1. (*İng. autumn emperor moth; Lat. Saturnia caecigena*) Kelebekler (Lepidoptera) takımının tavuskelebekleri (Saturniidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Saturnia caecigena* olan, erginlerinin kanat açıklığı 62-88 mm, pembemsi turuncumsu kahverengi renkli, kanatları üzerinde dört tane göz şeklinde küçük lekeli bulunan, larvaları meşe, kavak, söğüt, armut, dişbudak gibi bitkilerle beslenen böcek türü. 2. (*Lat. Cydia duplicana*) Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüklenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel

adı *Cydia duplicana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 13-19 mm, kahverengi renkli, ön kanatları mavimsi beyaz şeritli, larvaları ladin, köknar, ardıç ve çam gibi bitkilerin kabuklarında tünel açarak beslenen böcek türü.

meşe yaprakbiti (*Lat. Tuberculatus querceus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tuberculatus querceus* olan, erginleri 1,4-2,4 mm boyunda, sarımsı yeşilimsi renkli, ergin ve nimfleri meşe yapraklarının altında beslenen böcek türü.

meşe yaprakbükücüsü (*Alm. Eichenblattroller, m; İng. oak leaf-roller; oak leaf roller weevil; oak roller weevil; Lat. Attelabus nitens*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakbükücü hortumluböcekler (Attelabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Attelabus nitens* olan, erginleri kırmızımsı renkli, 4-6 mm boyunda, meşe, fındık, kızılâğaç, kestane ve huş ağaçlarının yapraklarını bükerek zarar yapan böcek türü.

meşe yaprakçekirgesi (*Alm. gemeine Plumpschrecke, f; İng. Krauss's bush-crick; Lat. Isophya amplipennis*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının Phaneropteridae familyasında yer alan, bilimsel adı *Isophya amplipennis* olan, erginleri 20-24 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri meşe, köknar ve ladin türlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

meşe yaprakpiresi (*Alm. Eichenerdfloh, m; İng. oak flea beetle; Lat. Altica quercetorum*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Altica quercetorum* olan, erginleri 4-5 mm boyunda, parlak yeşil ya da mavimsi yeşil renkli olup ergin ve larvaları meşe ve fındık gibi bitkilerin yaprakları ile beslenen böcek türü.

meşekaplanı (*Fr. punaise réticulée du chêne, f; İng. oak lace bug; Lat. Corythucha arcuata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağkanatlı tahtakuruları (Tingidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Corythucha arcuata* olan, erginleri 3-3,5 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri meşe ağaçlarının yapraklarında beslenerek bitki öz suyunu emen ve sarımsı beyaz lekelerin oluşmasına yol açan böcek türü.

metabazidyum (*Alm. Metabasidium, n; Fr. métabaside, f; İng. metabasidium*) **tar.** Basidiomycota bölümü fungus bireylerinde mayoz bölünmenin olduğu hücre.

metabolik ağırlık (*Alm. metabolisches Körpergewicht, n; Fr. poids métabolique, m; İng. metabolic weight*) **tar.** Çiftlik hayvanlarında, canlı ağırlığın (CA) $3/4$ üssü yani $CA^{0.75}$ formülüyle hesaplanan miktar.

metabolik asidoz (*Alm. metabolische Azidose, f; Stoffwechselazidose, f; Fr. acidose métabolique, f; İng. metabolic acidosis*) **tar.** Vücuttan fazla baz kaybedilmesine bağlı olan, rumen pH'sının düşmesi ile sonuçlanan hastalık durumu.

metabolik enerji (*Alm. metabolisierbare Energie; Fr. énergie métabolisable, f; İng. metabolizable energy*) **tar.** Bir yem maddesinde ham enerjiden kanatlılarda gübre enerjisi, gevişgetirenlerde gübre, idrar ve fermantasyon gazlarıyla kaybolan enerjinin çıkarılmasından sonra geriye kalan enerji; eşanlam: çevrilebilir enerji, metabolize olabilir enerji.

metabolizma (*Alm. Metabolismus, m; Stoffwechsel, m; Fr. métabolisme, m; İng. metabolism*) **1. biyom.** Bir hücrede gerçekleşen biyokimyasal tepkimelerin tümü. **2. tar.** 1. Bir hücrede gerçekleşen yapım ve yıkım aktivitelerinin ve bununla ilgili tepkimelerin tümü; eşanlam: özüşüm. 2. Canlıların beslenme ve gelişmeleri için dış ortamdan aldıkları maddeleri özümlemek üzere birçok değişikliğe uğratmaları ve bu arada ortaya çıkan değersiz ve zararlı artıkları dışarı atmaları olayının tümü. **3. gıda.** Gıdaların vücuda alınmasından hücrelerde kullanımına kadar geçen süreçteki biyokimyasal faaliyetler dizisi.

metalofit (*Alm. Metallophyt, m; Fr. plante métallophyte, f; métallophyte, m; İng. metallophyte; metallophyte plant*) **tar.** Doğal olarak kurşun, nikel, bakır gibi çeşitli ağır metallere dayanıklı olarak yetişen bitkiler.

metanotum (*Alm. Metanotum, n; Fr. métanotum, m; İng. metanotum*) **tar.** Böceklerde üçüncü göğüs segmentinin dorsalde kapladığı alan.

metaplazi (*Alm. Gewebeumbildung, f; Metaplasie, f; Fr. métaplasie, f; İng. metaplasia; metaplasia*) **tar.** Bir farklılaşmış hücre tipinin bir başka farklılaşmış hücre tipiyle yer değiştirmesi.

metapnöstik (*Alm. metapneustik; Fr. metapneustique; İng. metapneustic*) **tar.** Böceklerde sadece birinci ya da sonuncu abdomen segmentinde 1 sifon boruda açık stigmanın bulunduğu durum.

metatip (Alm. *Metatypus*, m; Fr. *métatype*, m; İng. *metatype*) **tar.** Bilimsel adlandırmada holotipin toplandığı alanda daha sonra özgün tanıtımı yapan uzman tarafından toplanan örnekler.

metatoraks (Alm. *Metathorax*, m; Fr. *métathorax*, m; İng. *metathorax*) **tar.** Ergin böceklerde tipik olarak bir çift bacak ve genellikle bir çift kanat içeren üçüncü göğüs segmenti.

Metaviridae (Alm. *Metaviridae*, pl; Fr. *Metaviridae*, pl; İng. *Metaviridae*) **tar.** *Errantivirüs*, *Metavirüs* ve *Semotivirüs* cinslerini içinde barındıran, virüs benzeri partikülleri düzensiz yumurta şekilli, zarflı, genetik malzeme olarak tek parçalı, pozitif anlamlı, tek sarmallı RNA içeren bitki virüsü familyası.

Metavirüs (Alm. *Metavirus*, n; Fr. *Metavirus*, m; İng. *Metavirus*) **tar.** Adını Yunanca yer değiştirme anlamına gelen metathesis kelimesinden alan, virüs benzeri partikülleri düzensiz, yumurta şeklinde, zarflı, genetik materyal olarak tek sarmallı RNA içeren bitki virüsü cinsi.

metil bromit (Alm. *Methylbromid*, n; Fr. *bromure de méthane*, f; *méthyle bromure*, f; İng. *bromomethane*; *methyl bromide*) **tar.** Depolarda, seralarda, toprak fumigasyonunda ve canlı bitkisel materyal sterilizasyonunda böcek, akar, nematot, mantar ve yabancı otlara karşı oldukça etkili olmasına karşın çevre ve ozon tabakası üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle kullanımı Montreal Protokolü ile yasaklanan, fumigant olarak kullanılan renksiz, zehirli gaz.

metöstrüs (Alm. *Metöstrus*, m; Fr. *metestrus*, m; İng. *metestrus*; *metoestrus*) **tar.** Memeli dişi hayvanlarda kızgınlık döngüsünün, ovulasyon ile fonksiyonel korpus luteum oluşumu arasındaki aşaması.

mevduat (Alm. *Bankeinlage*, f; *Bankdepot*, n; Fr. *dépôt bancaire*, m; *dépôt en banque*, m; İng. *bank deposit*) **tar.** Belirli bir müddet sonunda, istenildiğinde geri almak amacıyla bankaya ya da finansal kurumlara yatırılan para.

mevduat sertifikası (Alm. *Depositenzertifikat*, n; Fr. *certificat de dépôt*, m; İng. *certificate of deposit*) **tar.** Bankaya ya da finansal kurumlara yatırılan mevduat para karşılığında, mevduat sahibine, yatırdığı mevduatın değerini ve vadesini gösteren hamiline yazılı belge.

mevsime bağlı anöstrüs (Alm. *saisonabhängiger Anöstrus*, m; Fr. *anoestrus saisonnier*, m; İng. *seasonal anoestrus*) **tar.** Mevsime bağlı kızgınlık gösteren memeli hayvanlarda kızgınlık aktivitesinin, kızgınlığın görüldüğü mevsimler dışındaki mevsimlerde görülmemesi durumu; eşanlam: mevsimsel anöstrüs.

mevsime bağlı poliöstrüs (Alm. *saisonabhängiger Polyöstrus*, m; Fr. *polyoestrus saisonnier*, m; İng. *seasonal polyoestrus*) **tar.** Koyun, keçi ve at gibi bazı memeli hayvan türlerinde ve ırklarında dişi hayvanların cinsi olgunluğa ulaşmalarından sonra yılın belirli mevsimlerinde döngüsel olarak kızgınlık göstermeleri durumu; eşanlam: mevsimsel poliöstrüs.

mevsimsel şekil değişikliği (*tar. siklomorfoz*) (Alm. *Cyclomorphose*, f; *Zyclomorphose*, f; Fr. *cyclomorphose*, f; İng. *cyclomorphosis*) **tar.** Birinci derecede bazı planktonik Cladocera, ikinci derecede Protozoa, Dinoflagellata ve Rotifera üyelerinde ardışık nesiller boyunca bir organizmanın fenotipinde mevsimsel değişime bağlı olarak ortaya çıkan morfolojik değişiklikler.

mevye (Alm. *Früchte*, f; Fr. *fruit*, m; İng. *fruit*) **tar.** Çiçeğin yumurtalığının gelişmesiyle oluşan, bazen yakın dokuların da yapıya katıldığı, içinde tohumu taşıyan organ.

mevye çiçektripsi (İng. *peach thrips*; Lat. *Thrips meridionalis*) **tar.** Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Thrips meridionalis* olan, erginleri 1,4-1,6 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, ergin ve nimfleri taş çekirdekli meyve ağaçları, elma ve armutların çiçeklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

mevye dökümü (Fr. *chute des fruits*, f; İng. *fruit drop*; *fruit fall*) **tar.** Tozlanma gerçekleşikten sonra polen tüpünün gelişiminin engellenmesi nedeniyle döllemenin gerçekleşmemesi sonucu meydana gelen döküm.

mevye hasat makinesi (Alm. *Fruchterntemaschine*, f; *Obstauflesemaschine*, f; Fr. *récolteuse de fruits*, f; İng. *fruit harvester*) **tar.** Meyve hasadında, ağaçtan meyveyi koparma, temizleme, örselemeden depolama gibi işlemleri gerçekleştiren makineler.

meyve hortumluböceği (*Alm. goldgrüner Kirschfruchtstecher, m; Kirschfruchtstecher, m; Fr. anthonome du cerisier, m; İng. cherry weevil; Lat. Rhynchites auratus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakoyucu hortumluböcekler (Rhynchitidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhynchites auratus* olan, erginleri parlak kırmızımsı ve altın-kahverengi renkte, 7-9 mm boyunda, ergin ve larvaları yabani ve kültürü yapılan kiraz, erik ve diğer meyve ağaçlarının meyvelerinde beslenen ve döküme yol açan böcek türü.

meyve işleme kalıntıları (*İng. fruit processing industry residue; fruit processing residue*) **tar.** Şekerli meyvelerin sıkılarak çıkarılan sularının meyve suları, meyve şarapları veya rakıları, marmelatları ve benzeri şekillerde değerlendirildikten sonra arda kalan posaları olan, çok sulu olduklarından kısa zamanda bozulan, tazesini, silajı veya kurutulmuşu değişik değerlerde olmak üzere yem olarak değerlendirilen artıklar.

meyve tekeböceği (*Lat. Cerambyx dux*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cerambyx dux* olan, erginleri parlak siyahımsı kahverengi, 25-45 mm boyunda, larvaları şeftali, kayısı, badem, elma, ayva gibi meyve ağaçlarının odun kısmında beslenen böcek türü.

meyve tomurcuktırtılı (*Alm. Johannisbeerbreitwickler, m; Fr. tordeuse des arbres fruitiers, f; İng. barred fruit-tree tortrix; Lat. Pandemis cerasana*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüklenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pandemis cerasana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 16-25 mm, krem rengi, kahverengi desenli, larvaları elma, armut ağaçlarında meyvelerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

meyve yaprak galerigüvesi (*Lat. Stigmella pyri*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının cücekelebekler (Nepticulidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Stigmella pyri* olan, erginlerinin kanat açıklığı 4,2-5,2 mm, kahverengi, larvaları armut ağaçlarının yapraklarında galeriler açarak beslenen böcek türü.

meyve yaprakarı (*Alm. gesellige Pfirsich-Blattwespe, f; Steinobst-Gespinstblattwespe, f; Fr. tenthrede de pêcher, f; İng. European cherry web-spinning sawfly; Lat. Neurotoma nemoralis*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının yaprakarıları (Pamphiliidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Neurotoma nemoralis* olan, erginleri 7-10 mm boyunda, siyah renkte, baş ve karın kenarları beyaz benekli olup larvaları erik, kayısı, şeftali, kiraz ağaçlarının yapraklarında ördükleri ağlar içinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

meyve yazıcıböceği (*Alm. kleiner Obstbaumsplintkaefer, m; runzeliger Obstbaumsplintkaefer, m; Fr. scolyte des arbres fruitiers, m; scolyte rugueux, m; İng. fruit bark beetle; shothole borer; Lat. Scolytus rugulosus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Scolytus rugulosus* olan, erginleri 1,8-3 mm boyunda, kızıl kahverengi renkli, alını kılıklı olup ergin ve larvaları kiraz, badem, kayısı, ayva, şeftali, ıhlamur gibi ağaçların gövde ve dal kabukları altında, ayrıca tomurcuk gözleri içinde galeri açarak zarar veren ve ağaçları kurutabilen böcek türü.

meyvecik (*Alm. Früchtchen, n; Fr. petit fruit, m; İng. fruitlet*) **tar.** Böğürtlen, dut gibi agregat meyveleri oluşturan her bir küçük meyve.

meyvesinekleri (*Alm. Bohrfliegen, pl; Fruchtfliegen, pl; Fr. mouches des fruits, pl; téphrites, pl; İng. fruit flies; picture-winged flies; Lat. Tephritidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, larvaları genellikle meyve içinde beslenen, bazı türlerinin larvaları bitkilerin kök, gövde ya da çiçeklerinde beslenerek ur oluşturan türleri içeren, en bilinen türü Akdeniz meyvesineği (*Ceratitis capitata*) olan familya.

mezbaha artıkları (*Alm. Schlachtabfällen, pl; Fr. déchets d'abattoir, pl; İng. slaughterhouse waste*) **tar.** Kasaplık hayvanlardan kesimden sonra elde edilen deri, bezeler, testis harici üreme organları, göz ve göz kapağı, yemek borusu kıkırdağı, soluk borusu, kornea dokusu, kulak, boynuz ve tırnak gibi gıda olarak tüketilmeyen organlar.

mezbaha kalıntıları (*Alm. Schlachthofabfälle, pl; Fr. résidus d'abattoir, pl; İng. slaughterhouse residues*) **tar.** Mezbahalardan, sucuk, sos ve salam gibi et ürünleri yapan işletmelerden, konserve et işletmelerinden ele geçen ve yem maddesi olarak kullanılabilen et unu, et-kemik unu, kan unu, hayvansal yağ, karkas unu gibi hayvansal kalıntılar.

mezoderm (*Alm. Mesoderm, n; Fr. mésoderme, m; İng. mesoderm*) **1. biyom.** Omurgalılarda boşaltım ve üreme organları, derinin dermis tabakası, bağdoku, kan, kalp kası, iskelet kası ve kan damarlarını oluşturan, gastrulada dış deri ile iç deri arasında kalan embriyo katmanı; eşanlam: ortaderi. **2. tar.** Böceklerde embriyonal gelişme döneminde, ektodermin altında yer alan, kalp, kan, dolaşım sistemi, kaslar, endokrin bezleri, yağ cisimciği, yumurtalık ve testisleri oluşturan kısım.

mezofit (*Alm. Mesophyt, m; Fr. mésophyte, m; İng. mesophyte*) **tar.** Kısmen kurak, kısmen de nemli bölgelerde yetişebilen, kültür bitkilerinin çoğunun bulunduğu bitki türleri.

mezokarp (*Alm. Mesokarp, n; Fr. mésocarpe, m; İng. mesocarp*) **tar.** Perikarbin orta tabakasını oluşturan yaş meyvelerde farklılaşmış etli-sulu, yenebilen asıl dokusu.

mezonotum (*Alm. Mesonotum, n; Fr. mésonotum, m; İng. mesonotum*) **tar.** Böceklerde ikinci göğüs segmentinin dorsalde kapladığı alan.

mezospore tar. 1. (*Alm. Mesospore, f; Fr. mésospore, f; İng. mesospore*) Üç katlı spor duvarının orta katı. 2. İki veya daha çok hücreli telötöspor bulunan *Uredinales* takımı funguslarının telötöspor yatağında meydana gelen anormal tek hücreli telötöspor. 3. Makro ve mikrokonidyumu oluşturan funguslarda iki konidyum tipi ara özelliğini taşıyan konidyum. 4. (*Alm. Mesospore, f; Fr. amphispore, f; mésospore, f; İng. amphispore; mesospore*) Üredinyosporların özel tipte ikinci tip, genellikle daha kalın duvarlı ve daha koyu olan sporu; eşanlam: anfispor.

mezotoraks (*Alm. Mesothorax, m; Fr. mesothorax, m; İng. mesothorax*) **tar.** Ergin böceklerde tipik olarak bir çift bacak ve genellikle bir çift kanat içeren ikinci göğüs segmenti.

mezotrof göl (*Alm. mesotrophe Binnensee, f; Fr. lac mésotrophe, m; İng. mesotrophic lake*) **tar.** Orta derece besin maddesi ve fitoplankton verimliliğine sahip olan göl.

mırık tar. Göl dibinde anaerobik şartlarda, organik maddelerden zengin tortunun ayrışması sonucu oluşan, fazla miktarda sülfür ve metan içeren mavimsi siyah renkli, kötü kokulu sulu çamur.

mısır (*Alm. Mais, m; Fr. maïs, m; İng. corn; maize; Lat. Zea mays*) **tar.** 1. Çiçekli bitkiler sınıfının kavuzlu çiçekliler takımının buğdaygiller familyasının mısır cinsine mensup (*Zea mays*, n=10) en önemli türü olan, tek yıllık, otsu, içi boş gövdeli, koçan meyve durumlu, sağlam yapılı, erkek ve dişi çiçekleri aynı bitki üzerinde ve ayrı ayrı yerlerde bulunan, genellikle nemli iklim bölgelerinde yetiştirilen bir tahıl türü. 2. Enerji ve nişasta bakımından zengin, %7-14,5 arasında ham protein ve %1,5-6 arasında ham selüloz içeren, sarı taneliler vitamin A ve tiamince zengin, proteinin biyolojik değeri de düşük, kalsiyum, demir, bakır, kobalt, riboflavin bakımından fakir, hayvan çeşit ve durumuna göre bütün, kırılarak veya kabaca öğütülerek tüm hayvanlara yedirilebilen en lezzetli yemlerden biri olan, karbonhidratça zengin olduğundan semirtmeye uygun, sindirilebilirliği yüksek, eksik besin maddeleri tamamlandığında kanatlılar için çok değerli olan yoğun yem kaynağı buğdaygil tohumu.

Mısır arı virüsü (*Alm. Ägypten-Bienenvirus, n; Fr. virus d'Egypte de l'abeille, m; İng. EBV; Egypt bee virus*) **tar.** Arıları enfekte eden, ilk olarak ergin arılardan Mısır'da tespit edildiği için bu adı alan, pupalardaki enfeksiyonu yaklaşık 7-8 günde ölümle sonuçlanan, erginlerin gelişimlerini durduran, genetik materyal olarak tek sarmallı RNA içeren *Iflaviridae* familyasına dahil virüs.

mısır bakteriyel sap ve tepe çürüklüğü (*İng. maize bacterial stalk and head rot*) **tar.** *Erwinia carotovora* subsp. *carovora* ve *Erwinia chrysanthemi* pv. *zeae* adlı bakterilerden kaynaklanan, mısır saplarında ve başaklarında yumuşak çürüklüğe neden olan hastalık.

mısır beyaz çizgi mozaik virüsü (*İng. maize white line mosaic virus; MWLMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, toprakla ve muhtemelen funguslarla taşınan, mekanik olarak taşınmayan, tatlı mısırdaki (*Zea mays*) enfeksiyon yapan, konakçısında şiddetli cüceleşme, parlak mozaikleşme, şekilsiz oluşum gibi belirtilere neden olan *aureusvirus*.

mısır biti (*Alm. Maiskäfer, m; Fr. charançon du maïs, m; İng. maize weevil; Lat. Sitophilus zeamais*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının Dryophthoridae familyasında yer alan, bilimsel adı *Sitophilus zeamais* olan, erginleri 2,5-4 mm boyunda, kırmızimsı esmer renkli, kanatları kırmızimsı sarı lekeli, ergin ve larvaları depolanan mısır tanelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

mısır çekirgesi (*Alm. Ägyptische Knarrschrecke, f; Ägyptische Wanderheustrecke, f; Fr. criquet égyptien, m; İng. Egyptian locust; Lat. Anacridium aegyptium*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anacridium aegyptium* olan, erginleri 30-66 mm boyunda, kahverengimsi yeşilimsi renkte, ergin ve nimfleri tütün, pamuk, meşe, asma, badem, elma, turuncgiller, baklagiller ve bazı süs bitkilerinde beslenerek önemli zarara neden olan böcek türü.

mısır çizik virüsü (*Alm. Maisstreifenvirus, n; Fr. virus de la biggarure du maïs, m; İng. maize streak virus; MSV*) **tar.** Tek sarmallı DNA içeren, Cicadulina spp. (Hemiptera, Cicadellidae) ile taşınan, Gramineae familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında şiddetli çizikler ve cücelik belirtileri oluşturan mastrevirüs.

mısır esmer yaprakbiti (*İng. hedgehog grain aphid; Lat. Siphya maydis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Siphya maydis* olan, erginleri 1,7-2,2 mm boyunda, parlak siyah renkli, ergin ve nimfleri mısır, sorgum ve buğday gibi bitkilerin yapraklarında beslenip sarama ve kurumalara yol açan ve bazı virüs hastalıklarını taşıyan böcek türü.

mısır gluteni (*Alm. Maisschlempe, f; Maisglutenfutter, n; Maiskleberfutter, n; Fr. eau grasse de maïs, f; aliment de gluten de maïs, m; İng. corn gluten feed*) **tar.** Mısır tanesi veya tohumundan kepek ve embriyo kısımları dışında kalan endosperm kısmının nişastası alındıktan sonra ele geçen, ele geçtiği sırada yaş olduğundan kurutulduktan sonra piyasada satılan, fabrikasyon ve mısır çeşidine göre yapısı değişen ve buna göre isimler alan, proteince oldukça zengin ve ham selüloz içeriği düşük olduğundan bütün hayvanlar tarafından yararlanımı yüksek ve başarılı bir protein kaynağı vazifesi gören nişasta sanayi kalıntısı; eşanlam: mısır gluten unu, mısır gluteni yemi, mısır protein yemi.

mısır ince çizgi virüsü (*Fr. virus rayado fino du maïs, m; İng. maize rayado fino virus; MRFV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece Gramineae familyasından bitkileri enfekte eden, cüce ağustosböcekleri (Cicadellidae) familyasındaki böcek türleri (özellikle *Dalbulus maidis*) ile taşınan, konakçılarında klorotik benekler, şeritler, cüceleşme ve kloroz belirtileri oluşturan marafivirüs.

mısır karıncası (*Alm. fremde Wegameise, f; Fr. fourmi brune du bois, f; İng. cornfield ant; Lat. Lasius alienus*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının karıncalar (Formicidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lasius alienus* olan, erginleri 2-9 mm boyunda, kahverengi, çayırılık alanlarda, taş altlarında, kurak bölgelerde bulunan sosyal yaşayışlı böcek türü.

mısır kepeği (*Alm. Maiskleie, f; Fr. son de maïs, m; İng. maize bran*) **tar.** 1. Mısır tanesi veya tohumundan nişasta elde edilirken ele geçen, ele geçtiği sırada yaş olan ancak kurutulduktan sonra piyasada satılan, süt hayvanlarının beslenmesinde uygun olan, özellikle sarı mısırdan elde edilenlerin karotin ve benzeri maddelerden dolayı tereyağı ve yumurta sarısına olumlu etkileri bulunan ve A vitaminince zengin olduğu için fakir rasyonlarda kullanılması önerilen, selülozca zenginliği kanatlı rasyonlarında kullanımını sınırlandıran nişasta sanayi kalıntısı. 2. Mısır tanesi veya tohumundan un elde edilirken ele geçen, mısır tanesi kabuğu ile bir miktar mısır tanesinin iç kısmından oluşan, %9 civarında ham protein içeren un sanayi kalıntısı.

mısır klorotik benek virüsü (*Fr. virus de la tache chlorotique du maïs, m; İng. maize chlorotic mottle virus; MCMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece Gramineae familyasındaki bitkileri enfekte eden, konakçılarında klorotik beneklenme, nekroz, cüceleşme, başak tutumu ve kulak oluşumunda azalmalar, bitkide erken ölüm şeklinde belirtilere neden olan, yaprakböcekleri (Chrysomelidae) ile ve mekanik inokülasyonla taşınan maklomovirüs.

mısır klorotik cücelik virüsü (*Fr. virus du rabougrissement chlorotique du maïs; İng. maize chlorotic dwarf virus; MCDV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Gramineae familyasından türleri enfekte eden, ağustosböcekleri (Cicadellidae) familyasından böceklerle yarı kalıcı şekilde taşınan, konakçılarında cüceleşme, klorotik şeritler şeklinde belirtilere neden olan waikavirüs.

mısır klorotik mozaik virüsü (*İng. maize chlorotic dwarf waikavirus*) **tar.** Mısırdaki cüceleşme, kızarma, sararma ve damar bantlaşmasına neden olan, *Graminella nigrifrons*, *Graminella sonora* ve *Exitianus exitiosus* adlı cüce ağustosböcekleri ile yarı kalıcı (semi-persistent) olarak taşınan, maize chlorotic dwarf waikavirus adlı hastalık etmeni virüs.

mısır koçanı (*Alm. Maisspindel, m; Fr. épi de maïs, m; İng. corncob*) **tar.** Mısır bitkisinde koçan yaprakları, tane, tane eşiği, koçan püskülü, koçan sapı bütünü.

mısır koçankurdu (*Fr. noctuelle du maïs, f; İng. Mediterranean corn borer; pink stalk borer; West African pink borer; Lat. Sesamia nonagrioides*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sesamia nonagrioides* olan, erginlerinin kanat açıklığı 28-33 mm, devetüyü rengi, larvaları mısır, buğday, arpa gibi bitkilerin yaprak, gövde, koçan ve tepe püsküllerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

mısır kurdu (*Alm. Maiszünsler, m; Fr. pyrale du maïs, f; İng. European corn borer; European corn worm; Lat. Ostrinia nubilalis*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Crambidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Ostrinia nubilalis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 22-30 mm, sarımsı kahverengi, larvaları mısır, biber, patlıcan, fasulye, patates gibi bitkilerle beslenip kök dışındaki tüm organlarda zararlı olan ve önemli tarımsal zararlılar arasında yer alan böcek türü; eşanlam: darı kurdu.

mısır maymuncuğu (*Alm. grauer Maisrüssler, m; Maisblattrüssler, m; İng. maize leaf weevil; Lat. Tanymecus dilaticollis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tanymecus dilaticollis* olan, erginleri 8 mm boyunda, parlak siyah renkli, üzeri kirli sarı beyaz renkli pul ve tüylerle kaplı olup erginleri mısır, buğday ve sebze gibi bitkilerin fide döneminden itibaren yapraklarını, larvaları ise köklerini yiyerek bunlara zarar veren böcek türü.

mısır mozaik virüsü (*Alm. Maismosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque du maïs; İng. maize mosaic virus; MMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece Gramineae familyasındaki bitkileri hastalandıran, Peregrinus maidis (Hemiptera: Delphacidae) ile taşınan, konakçılarının yapraklarında sarı noktalar, şeritler ve cüceleşme şeklinde belirtilere neden olan nükleorabdovirüs.

mısır özü küspesi (*Alm. Maiskemmehl, n; Fr. farine de germes de maïs, f; İng. corn germ meal*) **tar.** Mısır tanesi veya tohumundan un, nişasta, glikoz vb. üretimi sonucunda ele geçen, yağca zengin olduğundan sıkılarak veya özütlemeye yağ alınır, %18 civarında ham protein içeren, nişasta değerinin yüksekliği nedeniyle aynı zamanda bir enerji yemi olan, başta besi hayvanları olmak üzere bütün hayvanların beslenmesinde kullanılabilen nişasta sanayi kalıntısı.

mısır pürüzlü cücelik virüsü (*Fr. virus du nanisme rugueux du maïs, m; İng. maize rough dwarf virus; MRDV*) **tar.** Çift sarmallı RNA içeren, Cicadellidae familyasındaki böceklerle taşınan, Gramineae familyasındaki bitkileri enfekte eden, konakçılarında şiddetli cüceleşme, dokunulduğunda pürüzlü yapısı hissedilen ve hastalığa adını veren enasyonlar, çok fazla adventif kök oluşumu ve hatta hiç ürün alamamaya kadar giden verim kaybına neden olan fivirüs.

mısır rastığı (*Alm. Maisbeulenbrand, m; Fr. charbon du maïs, f; İng. common smut of corn; corn smut; maize common smut*) **tar.** Mısırdaki daha çok koçanlarda görülen, koçanların tamamında veya bir kısmında gri renkli içi siyah spor dolu aşırı gelişmelere yol açan, *Ustilago zaeae* = *U.maydis*'in neden olduğu, rastık olarak da adlandırılan, sık görülen hastalık.

mısır samanı (*Alm. Maisstroh, n; Fr. fanes de maïs, pl; İng. corn straw; maize straw*) **tar.** Olgunlaşmış mısır bitkisinin hasat edilip geriye kalan sap ve yapraklarının kurutulduktan sonra saman makinesi veya dövenle öğütülmesi sonucu elde edilen, %4-4,5 civarında ham protein ve %33 civarında ham selüloz içeren, gevişgetirenler ve atlara ek yem olarak yedirilebilen, orta-iyi kalitedeki kuru bir çayır otu kadar yem değerine sahip, diğer samanlara göre daha değerli olan kaba yem.

mısır sap çürüklüğü (*Alm. Maisstielkäule, f; Fr. pourriture rouge des tiges du maïs, f; İng. maize stalk rot*) **tar.** Daha çok *Gibberella zaeae* ayrıca *Fusarium avenaceum*, *Fusarium moniliforme* gibi *Fusarium* cinsine bağlı diğer türlerle *Rhizoctonia zaeae*'nin oluşturduğu, sap, başak, fide kökleri ve tohumlarda çürüklüklere yol açan hastalık.

mısır silaj makinesi (*Alm. Maispflücker, m; Fr. ensileuse à maïs, f; faucheuse-hacheuse automotrice pour maïs, f; İng. forage maize harvester*) **tar.** Yeşil yem için yetiştirilen mısır bitkisini tarladan keserek alan ve kıyılmış yem haline getiren hasat makinesi.

Mısır sivrisineği (*Alm. Denguemücke, f; Gelbfiebermücke, f; Ägyptische Tigermücke, f; Fr. maringouin de la fièvre jaune, m; moustique de la fièvre jaune, m; İng. yellow fever mosquito; Lat. Aedes aegypti*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının sivrisinekler (Culicidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aedes aegypti* olan, erginleri 4-5 mm boyunda, siyah renkli ve boyunları beyaz bantlı, ergin dişileri sarıhumma virüsünü taşıyıp bulaştırarak önemli salgınlara yol açan böcek türü.

mısır şerit virüsü (*Fr. virus de la striure du maïs, m; İng. maize stripe virus; MSpV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Peregrinus maidis (Hemiptera: Delphacidae) ile taşınan, sadece Gramineae familyasından bitkileri hastalandıran, konakçılarında klorotik şeritler, çizikler ve apikal bükülme belirtilerine neden olan tenuivirüs.

Mısır taklaböceği (*Lat. Cardiophorus aegyptiacus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cardiophorus aegyptiacus* olan, erginleri 6,5-8 mm boyunda, kırmızı pas renginde, vücudu gri tüylerle kaplı böcek türü.

mısır tanesi koçan karışım yemi (*Alm. Corn-Cob-Mix; Korn-Spindel Gemisch, m; Fr. mélange graine-raffles, m; İng. corn-cob-mix*) **tar.** Mısır bitkisinin süt ya da hamur olumu vejetasyon evresinde iken mısır koçanından sadece tanelerin ayrı olarak hasat edilmesi ve silo edilerek konservasyonu sonucu elde edilen silo yemi; eşanlam: corn-cobs-mix silo yemi.

mısır tripsi (*Fr. thrips de l'orge, m; İng. barley thrips; Lat. Limothrips denticornis*) **tar.** Kirpikantatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Limothrips denticornis* olan, erginleri 1,5-2,3 mm boyunda, koyu kahverengi, ergin ve nimfleri mısır, arpa, buğday, yulaf ve çeltik bitkilerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

mısır yaprak yanıklığı (*Fr. helminthosporiose du Sud du maïs, f; İng. maize southern blight; southern corn leaf blight*) **tar.** *Cochliobolus* adlı fungusun neden olduğu, yapraklarda uzunca lekeler şeklinde yanıklığa yol açan, saplarda da çürüklük yapan hastalık; eşanlam: Güney mısır yaprak yanıklığı.

mısır yaprakbiti (*Alm. Maisblattlaus, f; Fr. puceron du maïs, m; İng. corn aphid; corn leaf aphid; Lat. Rhopalosiphum maidis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhopalosiphum maidis* olan, erginleri 2-2,5 mm boyunda, mavimsi yeşil ya da açık yeşil renkli, ergin ve nimfleri mısır, buğday, arpa gibi bitkilerin yaprak, sürgün ve koçanlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

mide (*Alm. Magen, m; Fr. estomac, m; İng. stomach*) **tar.** 1. Akarlarda kaslarla desteklenen ve ağız boşluğunu takip eden, yutağa bağlanan uzun yemek borusu ile bağırsak arasında yer alan ve sindirim yapılan bölge. 2. Omurgallılarda sindirim sisteminin, yemek borusu ile bağırsak arasında besinlerin sindirime hazır duruma getirildiği ve kuvvetli kaslarla desteklenen bölgesi.

mide sıvısı (*Alm. Magensaft, m; Fr. suc gastrique, m; İng. gastric fluid; gastric juice*) **tar.** Tek mideli hayvanlarda midedeki kardiya (mide ağzı), fundus, pilorustaki bezlerin salgıları, yutulan tükürük, içilen su, yemlerle tüketilen su vb. sıvıların oluşturduğu karışım.

mide topu (*Alm. Haarball, m; Trichobezoar, m; Fr. balle de l'estomac, f; İng. hairball; trichobezoar*) **tar.** Koyun, keçi ve Ankara tavşanı gibi lif üreten hayvanlarda liflerin yalanarak yutulmasından sonra kusulmayarak rumen ve midede yem ile karışması sonucunda oluşan top benzeri yapı.

midyebiçimli kabuklubit (*Alm. austernförmige Schildlaus, f; Deckelschildlaus, f; Fr. cochenille jaune des arbres fruitiers, f; cochenille ostréiforme, f; İng. European fruit scale; pear oyster scale; Lat. Aspidiotus ostreaeformis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Diaspidiotus ostreaeformis* olan, dişileri limon sarısı renkte, 1,5 mm çapında, gri renkli, hafif şişkin kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri elma, erik, zeytin, badem, armut gibi meyve ağaçlarıyla orman ağaçlarında yaşayan böcek türü.

mikofag (*Alm. mykophag; Fr. fongivore; mycophage; İng. fungus-feeding; mycophagous*) **tar.** Funguslar üzerinde beslenen; eşanlam: fungus yiyici.

mikoparazit (*Alm. Mykoparasit, m; Fr. mycoparasite, m; İng. mycoparasite*) **tar.** Konakçısı başka bir parazit fungus olan parazit fungus.

mikoplazma (*Alm. Mykoplasma, n; Fr. mycoplasme, m; İng. mycoplasma; mycoplasma*) **tar.** Mycoplasmataceae familyasında yer alan, parazit veya patojen olabilen, hücre duvarı olmayan, sterol gereksinimi duyan, katalaz-negatif prokaryotik organizma.

Mikoreovirüs (*Alm. Mycoreovirus, n; Fr. Mycoreovirus, m; İng. Mycoreovirus*) **tar.** Adını fungus (myco) ve reovirus kelimelerinden alan, viryonları izometrik, genetik materyal olarak çizgisel, çift sarmallı, çok parçalı (11-12) RNA içeren virüs cinsi.

mikovirüs (*Alm. Mykovirus, n; Fr. mycovirus, m; İng. mycovirus*) **tar.** Fungus hücrelerinde çoğalan, bazen fungusun işlevlerini değişik ölçülerde değiştiren virüs.

mikoz (Alm. Mykose, f; Pilzkrankheit, f; Fr. mycose; maladie fongique, f; İng. fungal disease; mycosis) **tar.** Hayvanlarda ve insanlarda fungusların yol açtığı hastalıklar.

mikro dozaj sistemi (Alm. Mikrodosierungssystem, n; Fr. système de microdosage, m; İng. micro dosing system) **tar.** Birden fazla katkı maddesinin çok hassas miktar ya da oranlarda karıştırılması gereken endüstriyel üretim uygulamalarında, çok küçük miktarlarda doz ölçümü yapabilen sistem.

mikroaşılama (Alm. Mikroveredelung, f; Fr. microgreffage, m; İng. micrografting) **1. biyom.** *In vitro* koşullarda tohum kökenli ya da mikroçoğaltılan bitkiciklerin tepe kısımları kesilerek elde edilen anaçlarda değişik şekillerde oluşturulan kesitler üzerine başka bir bitkiden alınan küçük boyutlu sürgün ucu veya meristemlerin yerleştirilme işlemi. **2. tar.** Meristem ya da sürgün uçlarının *in vitro* ya da *in vivo* koşullarda anaç üzerine aşılması.

mikrobiyal ekoloji (Alm. mikrobielle Ökologie; Fr. écologie microbienne, f; İng. microbial ecology) **tar.** Mikroorganizmaların çevreleri ile olan ilişkilerini, beslenmelerini, çoğalmalarını, yayılmalarını, birbirleriyle olan etkileşimlerini ve bunları etkileyen faktörleri inceleyen bilim kolu.

mikrobiyolojik gübreleme (Alm. mikrobiologischer Dünger, m; Fr. engrais microbiologique, m; İng. microbiological fertilizer) **tar.** Bitkiler tarafından doğrudan alımlanamayan bitki besin maddelerinin bakteriler aracılığıyla çözünmesinden sonra bitkiler tarafından özümsemesi.

mikroemülsiyon formülasyonu (Alm. Mikroemulsionformulierung, f; Fr. formulation comprenant une microémulsion, f; İng. microemulsion formulation) **tar.** Birbiriyle karışmayan iki sıvının bir yüzey aktif madde yardımıyla 0,01-0,1 mikrometre çapında damlacıklar oluşturması sonucu elde edilen, etkili maddenin yanı sıra emülgatör, solvent ve su içeren pestisit formülasyonu tipi.

mikrogametogenez (Alm. Mikrogametogenese, f; Fr. microgamétogenèse, f; İng. microgametogenesis) **tar.** Çiçekli bitkilerde bitkinin ericik başçığı içinde bir ana mikrospor hücre olduğunda, mikrogametofitin bir çiçektozu tanesinden üç hücreli aşamaya geçmesi ile gerçekleşen bitki üreme şekli; eşanlam: mikro eşey hücre oluşumu.

mikrokapsül formülasyonu (Alm. mikroverkapselte agrochemische Formulierung, f; Fr. formulation microencapsulée, f; İng. microencapsulated pesticide) **tar.** Pestisit 0,005-0,02 mm çapındaki damlacıklarının ya da kuru parçacıklarının özel plastik, nişasta bazlı ya da polimerik bir film tabakasıyla kaplanması sonucu elde edilen, suyla karıştırılıp kolayca püskürtülerek uygulanabilen, uygulanan ortama yavaş yavaş salgılama yapılarak kalıcılığı artırılan formülasyon tipi.

mikrokonidyum (Alm. Mikrokonidie, f; Mikrokonidium, n; Fr. microconidie, f; İng. microconidium) **tar.** Farklı boyutlarda spor oluşturan funguslardaki küçük veya kısa bir hücreli konidyum Askomiset funguslar tarafından meydana getirilen, ya erkek eşey hücreleri gibi davranan ya da miselyum vermek üzere filizlenen çok küçük konidyum.

mikromineral (Alm. Spurenelement, n; Fr. minéral en trace, m; İng. micro mineral; micromineral; trace mineral) **tar.** Bir kilogram yağsız vücut ağırlığında 50 miligramdan daha az miktarda bulunan esansiyel mineral elementlerin her biri; eşanlam: iz mineral.

mikronizasyon (Alm. Mikronisierung, f; Fr. micronisation, f; İng. micronization) **tar.** 1. Malzemenin mikron mertebesinde öğütülerek inceltmesi; eşanlam: mikronize etme. 2. Tahıllarda bulunan nişastayı dekstrinlerine ayırarak sindirilmesini kolaylaştırmak amacıyla kızılötesi ısıtıcılar aracılığıyla tahılların pişirilip bir silindir yardımıyla ezilerek pul ya da yassı küçük parçalar hale getirilmesi yöntemi.

mikrop proteini (Alm. bakterielles Protein; Fr. protéine bactérielle, f; İng. bacterial protein; microbial protein) **tar.** Gevişgetirenlerde ön midedeki bakteri ve protozoalardan oluşan protein; eşanlam: mikrobiyal protein.

mikropil *bkz. tar. kapıcık.*

mikrosklerozyum (Alm. Mikrosklerotium, n; Fr. microsclérote, m; İng. microsclerotium) **tar.** Genellikle kültürlerde, nadiren de konakçı dokuları içinde oluşturulan, gözle görülemeyen, az çok kalın duvarlı, koyu hücrelerden meydana gelen küçük yığılmalar.

mikrosporogenez (Alm. Mikrosporogenese, f; Fr. microsporogenèse, f; İng. microsporogenesis) **tar.** Tohumlu bitkilerin çiçektozu torbalarında (mikrosporangiyum) mikrosporların oluşum süreci.

mikrosüzme (*biyom. mikrofiltrasyon*) (*Alm. Mikrofiltration, f; Fr. microfiltration, f; İng. microfiltration*) **1. made.** Sıvı veya gaz akışkan içinden tane büyüklüğü 0,1-10 µm olan katı madde ve 100.000 g/mol den daha az moleküler ağırlığa sahip makro moleküllerin membran eleme etkisi ile fiziksel olarak ayrılması işlemi. **2. tar.** 1. Çiğ sütteki bakterileri süzmek, ayırmak ve proteinleri fraksiyonlandırmak amacıyla kullanılan bir membran ayırma yöntemi. 2. Su ve eriyiklerin geçtiği, buna karşı değişik boydaki parçacıkların mikrogözenekli bir membranda tutulduğu süzme işlemi; eşanlam: mikrofiltrasyon.

mikroyaşam alanı (*Alm. Mikrohabitat, n; Fr. microhabitat, m; İng. microhabitat*) **tar.** 1. Bir organizmanın bizzat içinde yaşadığı, organizmayı çevreleyen ve ona özgü iklim koşullarına sahip özel yaşam yerleri; örneğin, eriyofit akarların yaşadığı bitki urlarının içi. 2. Genel bir habitat içinde kendi çevre koşulları ile ayırt edilebilen küçük yer; eşanlam: mikrohabitat.

miksopterigyum (*Alm. Myxopterygium, n; Fr. myxopterygium, m; İng. myxopterygium*) **tar.** Kıkırdaklı balıkların erkeklerine özgü üremede etkin pelvik yüzgeçlerindeki parmaklı oluşum veya klasper.

mikzoameboa (*Alm. Myxamöbe, f; Fr. myxamibe, f; İng. myxoamoeba*) **tar.** Myxomycetes sınıfı funguslarda hareketli oğul hücrelerinin nispeten kuru ortamlarda oluşturdukları kamçısız plazmodyum hücre yığışımı.

mikzomikota (*Alm. Myxomycota; Fr. Myxomycota; İng. myxomycetes; myxomycota*) **tar.** Plazmodyum adı verilen amipimsi vejetatif protoplastlar ve parlak renkli *capitilia* adlı spor veren yapıları oluşturan akışkan küfler bölümü.

mildiyö (*Alm. Mehltau, m; Schimmelpilz, m; Fr. mildiou, m; İng. mildew*) **tar.** Oomycetes sınıfına bağlı fungusların bitkilerde oluşturduğu, genellikle yaprak yüzeyinde sarımsı, yaprak alt yüzeyinde sporangiyum ve sporangiyoforlardan oluşan kirlili beyaz yüne benzeyen bir örtü şeklinde görülen hastalık belirtisi.

mimoza (*Alm. Mimose, f; schamhafte Sinnpflanze, f; Fr. mimosa pudique, f; İng. humble plant; mimosia; sensitive plant; shy plant; sleepy plant; Lat. Mimosa pudica*) **tar.** Baklagiller (Fabaceae) familyasından Brezilya orijinli, drenajı iyi toprakları ve güneşli ortamları seven, tüysü yapraklı, dokununca yapraklarını kapatan, park ve bahçelerde kullanılan, çok sayıda çalı ve ağaççık formunda türleri olan, tek yıllık ve tohumla çoğalan süs bitkisi; eşanlam: küstüm otu.

mineral gübreler (*Alm. Mineraldünger, m; Fr. engrais mineral, m; İng. mineral fertilizer*) **tar.** Bitki besin maddelerini inorganik olarak içeren süperfosfat, amonyum nitrat ve amonyum sülfat gibi gübreler.

mineral ön karma (*Alm. Mineralstoff-Vormischung, f; Fr. mélange de minéraux, m; mélange mineral, m; İng. mineral premix*) **tar.** Hayvanların mineral ihtiyaçlarını karşılayamadığı durumlarda rasyonlara ilave edilen, daha çok mikro mineralleri içeren, farklı dolgu maddeleri ile seyreltilerek ön karışımdan geçirilmiş yem katkı maddesi.

mineral toprak (*Alm. Mineralboden, m; Fr. sol minéral; İng. mineral soil*) **tar.** Ana materyali kayalık ve mineraller olan, %20'den daha az organik madde içeren, yeryüzündeki toprakların çok büyük kısmını oluşturan organik orijinli olmayan topraklar.

mineral yem (*Alm. Mineralfuttermittel, n; Fr. aliment mineral, m; İng. mineral feed*) **tar.** Hayvanların ihtiyaç duydukları mineralleri yeterli miktarlarda, uygun oranlarda ve faydalanılabilen formda içeren yem; eşanlam: yemlik mineral.

minik korsan tahtakuruları (*Alm. Blumenwanze, f; İng. minute pirate bug; Lat. Orius*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının küçük korsan tahtakuruları (Anthocoridae) familyasında yer alan, erginleri 2-4 mm boyunda, vücudunun ön kısmı siyah, kanatları kahverengi desenli, nimfleri parlak kırmızımsı turuncu renkli olup kelebek yumurtası ve küçük larvaları, kirpikantlılar, kırmızıörümcekler, yaprakbitleri ve beyazsinekleri avlayarak beslenen ve önemli türleri arasında minik siyah korsan tahtakurusu (*Orius niger*), *O.minutus*, *O.pallidicornis* gibi türlerin bulunduğu böceklerin genel adı.

minik siyah korsan tahtakurusu (*Lat. Orius niger*) **tar.** Yarımkantlılar (Hemiptera) takımının küçük korsan tahtakuruları (Anthocoridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Orius niger* olan, erginleri 2 mm boyunda, siyah renkli, kelebek yumurtası ve küçük larvaları, kirpikantlılar, kırmızıörümcekler, yaprakbitleri ve beyazsinekleri avlayarak beslenen böcek türü.

minik taklaböceği (*Lat. Limonius minutus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Limonius minutus* olan, erginleri 6-7,5 mm boyunda, siyah renkli, vücudu

beyazımsı tüylerle kaplı, beyaz aypapatyası ve yabancı frenkmaydanozu gibi bitkilerin polenleri ve buğdaygillerin kökleriyle beslenen böcek türü.

minik uzun tahtakurusu (*İng. desert bug; Lat. Leptodemus minutus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Leptodemus minutus* olan, erginleri 5 mm boyunda, kırmızı, siyah benekli, buğdaygiller, meyve ağaçları, sebzeler ve yabancı otlarla beslenen, bazen insanları da sokan böcek türü.

minikkanatlı güdükçekirge (*Alm. kleine Höckerstrecke, f; İng. small banded grasshopper; Lat. Arcyptera microptera*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Arcyptera microptera* olan, erginleri 19-29 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri buğdaygil ve çayır bitkileriyle beslenen böcek türü.

minikkoşniller (*İng. Mediterranean scales; Lat. Micrococcidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, erginleri oval vücutlu, pembemsi kırmızı renkli, ergin ve nimfleri karınca yuvalarında bulunan ve otsu bitkilerin köklerinde beslenen türleri içeren familya.

minimal kültür ortamı (*Alm. Minimalmedium, n; Fr. milieu de culture minimum, m; milieu minimum, m; İng. minimal culture medium; minimal medium*) **tar.** Belirli bir organizmanın bazı veya tüm ogzotrof suşlarının gelişimini sağlamayan, ancak prototrof suşlarının gelişimini sağlayan belirli gelişme faktörlerinden yoksun kültür ortamı.

minimum havalandırma kapasitesi (*Alm. minimale Belüftungsvermögen, n; Fr. capacité minimale de renouvellement d'air, f; İng. minimum ventilation capacity; winter ventilation capacity*) **tar.** Hayvansal üretim yapılarında kış mevsimi için gerekli birim zamanda yapılan havalandırma miktarı; eşanlam: kış havalandırma kapasitesi.

minimum toprak işleme (*Alm. minimale Bodenbearbeitung; Fr. culture minimale, f; travail minimal du sol, m; İng. minimum tillage*) **tar.** Üretim için gerekli olan işlemlerin, üretimi olumsuz etkilemeden en aza indirilmesini amaçlayan toprak işleme yöntemi.

mirobalan latent halkalı leke virüsü (*Alm. latentes Ringfleckvirus des Myrobalans, n; Fr. virus de la tache annulaire latent du myrobalan, m; İng. MLRSV; myrobalan latent ringspot virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, Prunus cerasifera Myrobalan B ve Prunus çeşitlerinde enfeksiyon oluşturan, konakçılarında latent olarak bulunan nepovirüs.

misk tekeböceği (*Alm. Moschusbock, m; Fr. aromie musquée; İng. European longicorn beetle; musk beetle; Lat. Aromia moschata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aromia moschata* olan, erginleri metalik mavimsi yeşil renkte, 15-35 mm boyunda, larvaları zayıf düşmüş söğüt ağaçlarının dal ve gövdelerinde odun dokusu içinde derin galeriler açarak beslenen böcek türü.

misket aroması (*İng. muscat aroma*) **tar.** *Vitis vinifera* türü içinde yer alan bazı üzüm çeşitlerinde, Bornova misketi, Hamburg misketi ve İskenderiye misketi örneklerinde olduğu gibi çeşitlerin ismine de katılan, terpen alkollerinin neden olduğu özel tat ve koku.

mitospor (*Alm. Mitospore, f; Fr. mitospore, f; İng. mitospore*) **tar.** Mitoz bölünme ile oluşan tek çekirdekli haploit veya diploit spor.

Mitscherlich yasası (*İng. Mitscherlich law*) **tar.** Eilhard Alfred Mitscherlich tarafından 1910 yılında ortaya konan, bitkilerden elde edilecek ürün miktarı üzerine yalnız minimumda olan gelişme faktörlerinin değil bütün gelişim faktörlerinin etkili olduğunu, gelişim faktörlerinin üründe sağladığı artışın maksimum üründen eksik olan miktarla orantılı olduğunu ve maksimum ürüne yaklaştıkça sağlanacak artışın devamlı olarak azalacağını ifade eden bitki gelişim yasası.

mizan (*Alm. Probebilanz, f; Saldenbilanz, f; Fr. balance de vérification, m; balance des comptes, m; İng. trial balance*) **tar.** Muhasebe işlemlerinin kontrolü amacıyla belirli zamanlarda muhasebe kayıtlarının incelenmesi neticesinde borç, alacak ve bakiyelerin bir cetvelde toplu olarak ifade edilmesi.

mobilizasyon (*Alm. Mobilisation, f; Fr. mobilisation, f; İng. mobilization; nutrient mobilization*) **tar.** Toprakta katı fazda veya toprak mikroorganizmalarının bünyelerinde bağlı olarak bulunan bitki besin elementlerinin bitkiler tarafından yararlanılabilir şekilde çözünür hale geçmesi.

mobilya böceği (*Alm. gewöhnliche Nagekäfer; gemeiner Nagekäfer, m; Fr. petite vrillette, f; vrillette domestique, f; İng. common furniture beetle; common house borer; woodworm; Lat. Anobium punctatum*) **tar.** Kınkatlılar (Coleoptera) takımının tosvuran böcekler (Anobiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anobium punctatum* olan, erginleri kırmızımsı kahverengi ve sarımsı tüylerle kaplı olup 2,5-5 mm boyunda, ergin ve larvaları kızılbaş, kayın, köknar, kavak gibi geniş yapraklı ağaçların kabukları altındaki yumuşak odun dokularında, çam gibi iğne yapraklı ağaçların öz kısmında galeriler açarak beslenen, ağaçların kurumuş dallarına veya onlardan yapılmış mobilyalara ve tahta eşyalara da zarar veren böcek türü.

mobilya-halı böceği (*İng. furniture carpet beetle; Lat. Anthrenus flavipes*) **tar.** Kınkatlılar (Coleoptera) takımının deriböcekleri (Dermestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthrenus flavipes* olan, erginleri 2-3,5 mm boyunda, sarı, beyaz ve siyah benekli olup erginleri polen ve nektarla beslenirken, larvaları yün, kürk, kurutulmuş et ürünleri, böcek koleksiyonları, halı ve mobilyalarda beslenerek zarara yol açan böcek türü.

moder humus (*Alm. Moder Humus; Fr. moder humus; İng. moder humus*) **tar.** Mor humus ile mull humus arasında, diğer bir deyişle ham humus ile tamamiyle ayrılmış humus arasında kalan humus materyali.

moleküler izleyici (*Alm. molekulare Markierung, f; Fr. marqueur moléculaire, m; traceur moléculaire, m; İng. molecular marker; molecular tracer*) **tar.** Genomun özgül bölgelerinde bulunan, belirli bir genin veya özelliğin yerini belirlemede kullanılan işaretleyiciler; eşanlam: moleküler markör.

molliküt (*İng. mollicute*) **tar.** Mikoplazma ve Fitoplazmaların bulunduğu bakteriler aleminde yer verilen sınıf.

monilya hastalığı (*Alm. Monilia Krankheit an Kirschbaum, f; Fr. moniliose du cerisier; rot brun du cerisier, m; İng. cherry brown rot*) **tar.** Sert çekirdekli meyvelerde görülen, kirazda daha çok çiçekleri kurutan, kayısıda ince dalları öldüren ve yaygın olarak tarlada, depoda ve nakliye sırasında meyve çürüklüğüne yol açan, *Monilinia fructigena* ve *M. laxa* adlı fungusların oluşturduğu hastalık.

monoembriyoni (*Alm. Monoembryonie, f; Fr. monoembryonie, f; İng. monoembryony*) **tar.** 1. Bir embriyo kesesi içinde sadece tek bir embriyo oluşması. 2. Kapalıtohumlu bitkilerde tohum içinde tek bir embriyonun oluşması.

monogami (*Alm. Monogamie, f; Fr. monogamie, f; İng. monogamy*) **tar.** Hayvanlarda, bir hayvanın yalnızca bir çiftleşme mevsimi boyunca ya da ömrü boyunca tek bir hayvanla çiftleşmesi durumu; eşanlam: tekeşlilik.

monogenik dayanıklılık (*Alm. monogener Widerstand; Fr. résistance monogénique, f; İng. monogenic resistance; single-gene resistance*) **tar.** Tek bir genle belirlenen hastalığa dayanıklılık.

monograf (*Alm. Monografie, f; Fr. monographie, f; İng. monograph*) **1. müh.** Genellikle tek uzman yazar tarafından tek bir konu ya da bir konunun tek bir cephesi üzerine kaleme alınmış yapıt. **2. tar.** Biyolojik taksonomide, tek bir takson üzerinde, bütün bilinen türleri irdeleyen, grup içindeki morfolojik, morfometrik, ekolojik ve coğrafi özellik ve farklılıkları da ele alacak şekilde kapsamlı ve ayrıntılı çalışma.

monokaryotik (*Alm. monokaryotisch; Fr. monokaryotic; İng. monokaryotic*) **tar.** Hücrede tek çekirdek olması.

monomitik hifsel sistem (*Alm. monomitisches Hyphensystem; Fr. système de hyphe monomitique, m; İng. monomitic hyphal system*) **tar.** Bazidyokarpların yapısında sadece generatif hiflerden oluşan bir hifsel sistem tipi.

monomorf (*Alm. monomorph; Fr. monomorphe; İng. monomorphic; monomorphous*) **tar.** 1. Bir popülasyonda bütün bireylerin morfolojik ya da fenotipik olarak benzer olması. 2. Funguslarda sadece bir tip spor meydana getirme özelliği.

Mononikelus akarları (*İng. Mononychellus mites; Lat. genus Mononychellus*) **tar.** Kırmızıörümcekler içinde yer alan, 28 bitki paraziti olan akar türünün bulunduğu, tropik bölgelerde yaygın bulunan *Mononychellus tanajoa*, *M. caribbeanae*, *M. mcgregori* ve *M. planki* gibi zararlı türleri içeren cins düzeyinde bir takson.

monoplanetik (*İng. monoplanetic*) **tar.** Fungusların hayat dönemlerinde kamçı yapılarına göre tek tip hareketli hücre, yani zoospor, oluşturma özelliği.

monopolar nöron (*Alm. unipolare Nervenzelle, f; Fr. neurone unipolaire, m; İng. monopolar neuron; unipolar neuron*) **tar.** Böceklerdeki çoğu nöron tipini oluşturan, tipik olarak motor nöronlarında görülen, somadan tek bir aksonun çıktığı durum; eşanlam: tek aksonlu nöron.

monosakarit (*kim. basit şeker*) (*Alm. Monosaccharid, n; Fr. monosaccharide, m; İng. monosaccharide*) **tar.** Daha basit şekerlere hidroliz edilemeyen, tek bir polihidroksi aldehit ya da keton grubu ve karbon zinciri içeren, ancak birkaçı doğada serbest olarak bulunan, büyük bir bölümü daha kompleks bitkisel öğelerin hidrolitik veya fermentasyon ürünleri olarak elde edilen, basit şekerler olarak adlandırılan, tümü suda eriyen, tatlı lezzette, başlıca üyeleri glikoz, früktoz, riboz, deoksiriboz, gliserialdehit ve dihidroksiaseton olan karbonhidratlar.

monosentrik (*Alm. monozentrisch; Fr. monocentrique; İng. monocentric*) **1. müh.** Tek bir merkezi olan; eşanlam: tek merkezli. **2. tar.** 1. Funguslarda bir tallustan sadece tek bir tip üreme organı oluşması hali. 2. Koromozomun tek bir sentromeri olması hali.

monospermi (*Alm. Monospermie, f; Fr. monospermie, f; İng. monospermy*) **tar.** Hayvanlarda bir yumurta hücrenin tek bir sperm tarafından döllenişi.

monotip (*Alm. Monotyp, m; Fr. monotype, m; İng. monotype*) **tar.** Funguslarda yeni tanımı yapılan bir cinsin ya da türün tüm özelliklerini taşıyan birey.

monozomi (*Alm. Monosomie, f; Fr. monosomie, f; İng. monosomy*) **tar.** Diploit bir canlının bir kromozomunun eksik olması; bütün diğer kromozomlardan ikişer tane, bir kromozomdan bir tane olması (2n-1) durumu.

mor ahududu tar. 1. (*Alm. Zimt-Himbeere, f; Fr. framboisier pourpre, m; İng. purple raspberry; Lat. Rubus neglectus*) Gülgiller (Rosaceae) familyası üyesi, Avrupa'da ve Kuzey Asya'da doğada yetişen, yaprağını döken, kırmızı ve siyah ahududunun melezi olan üzüksü meyve ağacı türü. 2. (*Alm. Zimt-Himbeere, f; Fr. framboise pourpre, f; İng. purple raspberry*) Mor ahududu, yaz aylarında olgunlaşan mor renkli üzüksü meyve; eşanlam: mor frambuaz.

mor humus (*Alm. Rohhumus, m; saurer Humus, m; Waldhumus, m; Fr. humus acide, m; humus brut, m; İng. mor; mor humus; raw humus*) **tar.** Genellikle asidik (düşük pH) ve özellikle soğuk bölgelerde ve yüksek rakımda, iğne yapraklı orman alanlarında mineral toprak katmanı üzerinde yer alan içerisinde mantarlar gibi mikro organizmaların hâkim olduğu, kısmen ayrıştırılmış ham humus; eşanlam: organik F horizon.

morandiya (*İng. angels trumpet; Mexican viper; Lat. Maorandia barclaiana*) **tar.** Sinirotugiller (Plantaginaceae) familyasından Meksika orijinli, hızlı büyüyen, yayılıcı tırmanıcı, trampet şeklinde beyazdan mora kadar değişen çiçekleri olan, çit ve perdeleme amaçlı kullanılan, tek yıllık, tohumla çoğalan süs bitkisi.

Mordoğan ağustosböceği (*Lat. Cicada mordoganensis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağustosböcekleri (Cicadidae) familyasında yer alan, Mordoğan'dan toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan, bilimsel adı *Cicada mordoganensis* olan, erginleri 35-43 mm boyunda, kahverengi renkte, vücutları üzerinde gri renkli lekelerle sahip olup ergin ve nimfleri kiraz, zeytin, kavak, badem, erik, asma, şeftali, incir ağaçlarında beslenen böcek türü.

morfolojik dinlenme (*Alm. morphologische Dormanz; Fr. dormance morphologique, f; İng. morphological dormancy*) **tar.** Embriyonun yeterince gelişmemiş olmasından kaynaklanan ya da çimlenme aşamasında henüz farklı dokulara ayrılmamış, farklılaşmamış olmasının yol açtığı zorunlu dinlenme.

morfolojik erdişi fizyolojik dişi çiçek (*Fr. fleur morphologiquement hermaphrodite, f; physiologiquement femelle, f; İng. functional female flower; morphological hermaphrodite physiological female flower*) **tar.** Erdişi çiçek görünümde olduğu halde, dişi organları normal gelişmiş, erkeklik organlarında çiçektozları çimlenme yeteneğinde olmayan ve anterleri genellikle aşağı doğru kıvrılmış halde bulunan çiçek tipi; eşanlam: fonksiyonel dişi çiçek.

morfolojik erdişi fizyolojik erkek çiçek (*Fr. fleur morphologiquement hermaphrodite; physiologiquement mâle, f; İng. functional male flower; morphological hermaphrodite physiological male flower*) **tar.** Erdişi çiçek görünümde olduğu halde, erkek organları normal gelişmiş, dişi organları çok küçük ve kusurlu çiçek tipi.

morkaraman koyunu (*Alm. rotes Karaman Schaf, n; Fr. mouton Karaman rouge, m; İng. red Karaman sheep*) **tar.** Türkiye'de Doğu Anadolu Bölgesi'nde yetiştiriciliği yapılan, soğuk ve uzun kış koşullarına uyum sağlamış, vücut rengi kıızıdan mora kadar değişmekle birlikte göz, ağız ve burun etrafı daha açık, başı ve ayakları vücuduna nazaran daha koyu renkli olan, dişleri boynuzsuz veya zayıf boynuzlu, erkekleri çoğunlukla boynuzlu olan, kaba-karışık yapağılı, yağlı kuyruklu ve kombine verim yönlü yerli koyun ırkı.

moskof ördeği (*Alm. Moschusente, f; Fr. canard muet; canard de barbarie, m; canard musqué, m; İng. muscovy duck; Lat. Cairina moschata*) **tar.** Ördekçiller (Anatidae) familyasının Cairina cinsi içerisinde yer alan, kuluçka süresi 35 gün olan ve başlıca et verimi amacıyla yetiştirilen yarı evcil bir kanatlı hayvan türü.

motor nöronu (*Fr. Motoneuron, m; motoneurone, m; İng. motoneuron; motor neuron*) **tar.** Böceklerde merkezi sinir sistemine ulaşan mesajı hareket organı olan kaslara ya da bezelere ileten, tek kutuplu sinir hücreleri; eşanlam: hareket nöronu.

mozaik (*Alm. Mosaik, n; Fr. mosaïque, f; İng. mosaic*) **1. biyom.** Aynı döllenmiş yumurta hücresinden gelişen iki ya da daha fazla farklı genetik yapıda hücreden oluşan birey. **2. malz.** Harç içinde fayans gibi küçük renkli parçacıklar kullanılarak ortaya çıkarılan dekoratif tasarım ya da resim. **3. tar.** Birçok bitki virüsünün yol açtığı, yapraklarda koyu yeşil, açık yeşil ve bazen de ölü alanların belirgin olarak ayrıldığı tipte lekeler oluşturan yaygın bir hastalık belirtisi.

mozaik çiçeği (*Alm. Papageienblatt, n; Fr. alternanthere, f; İng. alternanthera; chaff flower; Lat. Alternanthera*) **tar.** Horozibiğigiller (Amaranthaceae) familyasına ait, Güney Amerika orijinli, çoğaltımı yeşil çelikle ve ayırma yöntemleri ile yapılan, yaprağının güzelliği nedeniyle süs bitkisi olarak yaygın kullanılan, soğuğa ve susuzluğa hassas tek yıllık bir bitki.

muamele (*İng. treatment*) **tar.** Belirli bir faktörün çeşitli hallerinin veya birden fazla faktöre ait hallerin kombinasyonlarının her biri.

muhasebe (*Alm. Buchhaltung, f; Fr. comptabilité, f; İng. accounting*) **tar.** İşletmelerde para ile ifade edilen işlemleri kayıtlara geçirmek ve bu işlemlerden oluşan sonuçları değerlendirme ve yorumlama yöntemleri; eşanlam: sayışım, sayışmanlık.

mukrone (*Alm. stachelspitzig; Fr. mucroné; İng. mucronate*) **tar.** Nematotlarda, sporlarda ve yapraklarda görüldüğü gibi şeklin sivri bir uçla sonlanması.

mukus 1. (*Alm. Schleim, m; Fr. mucus, m; İng. mucus*) **biyom.** Muköz membran üzerinde serbest olarak bulunan yapışkan, bez salgıları, çeşitli tuzlar, lökositler, glikoproteinler ve dökülmüş hücrelerden oluşan kıvamı içerdiği su miktarına göre değişen madde; eşanlam: sümüksü. **2.** (*Alm. Schleim, m; Fr. fraïchin, m; mucus, m; İng. mucus*) **tar.** Su soğurabilen glikoproteinlerden oluşan, balon ya da tüp biçimindeki bir hücreli bezlerden salgılanan, balıklara karakteristik kayganlığını ve kokusunu veren salgı.

mull humus (*Alm. milder Humus; Mull, m; Fr. humus doux; humus intermédiaire, m; mull, m; İng. finished humus; mild humus; mull humus*) **tar.** Sıcak, nemli iklimlerde asit olmayan toprak koşullarında, sert, odunsu, yapraklarını döken orman alanlarında ve otlaklarda, toprağa düşen yaprak ve organik döküntülerin hızla parçalanması ile mineral toprağa iyice karışmış halde bulunan bakteriler, solucanlar ve böceklerce zengin humus katmanı.

multipolar nöron (*Alm. multipolare Nervenzelle, f; Fr. neurone multipolaire, m; İng. multipolar neuron*) **tar.** Böceklerde bir nöronun bir akson ve çok sayıda dendritin çıktığı, genellikle bağlantı ve motor nöronlarında görülen tip.

mum borucuğu (*İng. corniculus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımı Aphidoidea üstfamilyası böcek türlerinde karının altıncı segmentinin sırt kısmında bir çift olarak bulunan, mum salgı ve alarm feromonu gibi maddelerin üretiminde rol alan organ.

mum tabakası (*Alm. Wachsschicht, f; Fr. couche mucilagineuse, f; İng. wax layer*) **tar.** Böcek derisinde epidermis hücreleri tarafından üretilerek kütikula ile dikine geçen por kanalları ile dış epikütikulanın üzerine salgılanan, sement tabakasının altında yer alan, vücut derisinden su kaybını engelleyen, 25-31 karbon atomlu hidrokarbonlar, 24-34 karbon atomlu alkoller ve yağ asidi esterlerinin karışımından oluşan, genellikle akuatik böceklerde yer almayan tabaka.

mumgüveleri (*Lat. Gallerinae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, larvaları balarısı kovanlarında balmumu ve polen artıklarıyla beslenen, peteklerde galeriler açarak zarar veren ve en bilinen türü petek güvesi (*Galleria mellonella*) olan altfamilya.

mumlama (*Alm. Paraffinieren, n; Wachsbeschichten, n; Fr. enrobage à la paraffine, m; paraffinage, m; İng. paraffin wax coating; paraffining; wax coating; waxing*) **tar.** Bazı meyvelere parlaklık vermek ve bu meyvelerde su kaybını azaltmak için kabuk yüzeyine karışım şeklinde mum çözeltisi uygulanması; eşanlam: paraffin kaplama.

mumlu mısır (*Alm. Wachsmais, m; Fr. maïs cireux, m; İng. waxy corn; Lat. Zea mays ceratina*) **tar.** Taneleri tam camsı ya da tam sert olmayıp puslu görünüşlü olan, endospermiumlu bir kesite sahip tane.

mumya hastalığı (*Alm. Mumienkrankheit, f; Fr. maladie de la momification, f; İng. mummy disease; wormhole disease*) **tar.** Meyvelerin bir fungus tarafından kolonize edilerek kuru, sertçe ve pörsümüş bir yapıya dönüştüğü bitki hastalığı.

mumya pupa (*Alm. Mumienpuppe, f; İng. obtect pupa; pupa obsecta*) **tar.** Anten, bacak ve kanat izlerinin vücut üzerine yapışık olarak bulunduğu, zaman zaman bir kokon içerisinde bulunabilen ve tipik olarak Lepidoptera takımına ait türlerde bunun dışında Diptera takımına ait bazı türlerde (tatarcık, sivrisinek, bostansineği gibi Nematocera alttakımındaki türler), zarkanatlılar (Hymenoptera) ve kınkanatlılar (Coleoptera) takımlarına ait birkaç türde görülen mumya görünümündeki pupa tipi.

mumyalaşma (*Alm. Mumifizierung, f; Fr. momification, f; İng. mummification*) **tar.** 1. Ölü dölütün dölütağında suyunu kaybederek kuruması. 2. Doku veya organın canlılığını kaybederek kuru, sert bir kitleye dönüşmesi. 3. Ölmüş bedenin çeşitli kimyasallar yardımıyla şekli bozulmaksızın, uzun süreli saklanmak üzere kurutulması.

muşmula 1. (*Alm. Mispel, f; Fr. néflier, m; néflier commun, m; İng. medlar; Lat. Mespilus germanica*) **orm.** Kışın yaprağını döken, 8 metreye kadar boylanabilen, koyu yeşil renkte, eliptik, 8-15 cm boyunda, 3-5 cm eninde, tüylü ve basit yapraklı, beyaz çiçekleri sürgün uçlarında tek tek açan, meyvesi olgunlaştığında yenen, yapraklı ormanlarda yetişen ya da meyvesi için bahçelerde yetiştirilen, dikenli, boylu çalı ya da küçük ağaç; eşanlam: beşbiyık, döngel. **2.** (*Alm. echte Mispel, f; Mispel, f; Fr. nèfle, f; İng. medlar*) **tar.** Muşmula bitkisinin hasat sonrası içi beyaz iken, olgunlaşması ile kahverengileşen, asitlik ve tanen miktarı azalan, şeker miktarı artan yumuşak çekirdekli meyvesi.

mutlak uyum değeri (*Alm. absolute Fitness, f; Fr. valeur sélective absolue, f; İng. absolute fitness*) **tar.** Genotip veya fenotipteki ortalama bir bireyin, bir sonraki nesle yaptığı katkının ölçüsü olarak erginlik yaşına kadar yaşayan döllerinin sayısı; eşanlam: uyum başarısı, uyum gücü.

muz tar. 1. (*Alm. Banane, f; Fr. banane, f; İng. banana*) Muz bitkisinin yenebilir özellikte, kolay soyulur olması yanında sağlık değeri açısından dünyada en fazla tüketilen kabuklu tohumuzsüz üzümü meyvesi. 2. (*Alm. Bananenstaude, n; Fr. bananier, m; İng. banana; banana tree; Lat. Musa cavendishii*) Muzgiller (Musaceae) familyası üyesi, Güneydoğu Asya'nın doğal bitkisi olan, herdem yeşil, çok yıllık, en büyük çiçekli otsul bitki olan, 7-8 metreye kadar boylanabilen yaprak sapından oluşan yalancı gövdesi olan, yaprakları 3 metre uzunluğunda 60 cm genişliğinde olan, partenokarp meyve veren, toprak altı yumrusu gerçek gövde olan tropik altı iklim meyve ağacı türü; eşanlam: muz ağacı.

muz çizik virüsü (*İng. banana streak virus; BSV*) **tar.** Çift sarmallı DNA içeren, unlubitlerle taşınan, sadece Musaceae familyasından bitkileri hastalandıran, yapraklarda zamanla nekroza dönüşen klorotik çizikle, yaprak ayasında daralma, kalınlaşma ve pütürlü görünüm, cüceleşme, tomurcuk dizilişinde bozulma şeklinde belirtiler oluşturan badnavirüs.

muz Fusarium solgunluğu (*Alm. Panamakrankheit, f; Fr. fusariose du bananier, f; maladie de Panama, f; İng. banana fusarium wilt; Fusarium wilt of banana; Panama disease*) **tar.** Muzlarda sararma ve solgunluğa yol açan, Fusarium oxysporum f.sp. cubensis adlı fungus tarafından oluşturulan, Türkiye'de saptanmamış olan, karantina listelerinde yer alan önemli bir hastalık; eşanlam: Panama hastalığı.

muz Sigatoka hastalığı (*Alm. Sigatokakrankheit, f; Fr. maladie de Sigatoka, f; İng. banana Sigatoka disease*) **tar.** Muzlarda yoğun yaprak lekelenmesine ve yanıklığa yol açan siyah sigatoka (*Mycosphaerella fijiensis*) ve sarı sigatoka (*Mycosphaerella musae*) olarak adlandırılan iki fungusun yol açtığı hastalık.

muz spiral nematodu (*Alm. Spiralematode, m; Fr. anguillule spirale, f; İng. spiral nematode; Lat. Helicotylenchus multincinctus*) **tar.** Vücudu iplik şeklinde, ortalama yarım milimetre (0.4-0,6 mm) boyunda, gömlek değiştirdiği veya öldüğü zaman spiral şeklini alan, yaşamını 30 ila 45 günde tamamlayan, tüm dönemleri muz köklerinin içinde bulunan, zararlı olduğu diğer bitkilerde ektoparazit olduğu halde yalnız muzlarda endoparazit olan, bitki kökleri üzerinde karakteristik makroskobik kahverengi lekeler oluşturan, bitkinin köklerinin çürümesi nedeniyle muz salkımlarının olgunluk döneminde rüzgâr ve şiddetli yağmurlar sonucu bitkinin devrilmesine neden olan canlı; eşanlam: muz spiral ipliksi solucanı.

muz tripsi (*İng. banana rust thrips; Lat. Chaetanaphothrips signipennis*) **tar.** Kirpikcanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chaetanaphothrips signipennis* olan,

erginleri 1-1,3 mm boyunda, sarı renkli, ergin ve nimfleri muz ve turunçgillerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

mühendisböcekleri (*Alm. Spanner, pl; Fr. arpeuseuses, pl; İng. geometer moths; geometrid moths; Lat. Geometridae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları bitki dokuları üzerinde bulunan, bazıları ince dal parçalarına benzeyen, göğüs ve karın bacaklarını karışılarcasına kullanarak yürüyen ve en bilinen türü noktaçizgili mühendisböceği (*Agriopsis marginaria*) olan familia; eşanlam: ölçmen güveler.

mülkiyet (*Alm. Eigentum, n; Fr. propriété, f; İng. ownership; property*) **tar.** Herhangi bir mal üzerinde, o malın sahibine kullanma, faydalanma ve tasarruf yetkisinin verilmesi.

mürdümük (*Alm. Saat-Platterbse, f; Fr. pois carré; gesse, f; İng. blue sweet pea; chickling vetch; grass pea; Lat. Lathyrus sativus*) **tar.** 1. Baklagiller (Fabaceae) familyasından *Lathyrus* cinsini oluşturan hoş kokulu, tırmanıcı ve kolay yetişen, özellikle Asya ve Afrika'da hayvan yemi ve insan besin kaynağı olarak kullanılan, kuraklığa dayanıklılık özelliği ile dikkat çeken bir sebze. 2. Baklagiller (Fabaceae) familyasından *Lathyrus* cinsini oluşturan hoş kokulu, tırmanıcı ve kolay yetişen, özellikle Asya ve Afrika'da hayvan yemi ve insan besin kaynağı olarak kullanılan, kuraklığa dayanıklılık özelliği ile dikkat çeken bir sebze bitkisi.

mürdümük tohumböceği (*Lat. Bruchus tristiculus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchus tristiculus* olan, erginleri 2,5-4 mm boyunda, esmer renkli ve üzeri grimsi benekli olup ergin ve larvaları mürdümük tohumlarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

mürver 1. (*Alm. Fliederbree, f; Holunder, m; Fr. sureau noir, m; İng. black elder; elder; Lat. Sambucus nigra*) **orm.** Anavatanı Avrupa, Batı Asya ve Kuzey Afrika olan, kışın yaprağını döken, sürgün özü geniş, beyaz, yumuşak, ovuşturulduğunda kötü kokan tek tüysü bileşik yaprakları sürgün üzerinde karşılıklı yer alan, beyaz çiçekleri sürgün uçlarında şemsiye tipinde kurullar halinde açan, küçük bir üzüm büyüklüğündeki yenebilen meyveleri olgunlaştığında parlak siyah renk alan, kök, dal yaprak gibi organları da tıbbi amaçla kullanılan, yapraklı ormanlarda doğal olarak yetişen, aynı zamanda bahçelerde süsü bitkisi olarak yetiştirilen boylu çalı veya küçük ağaç; eşanlam: mındar ağaç, kara mürver. **2.** (*Alm. Holunderbeere, f; Fr. baie de sureau, f; İng. elderberry*) **tar.** Mürver ağacının, kurullar halinde bulunan, kırmızı, siyah ya da mavi-siyah renklerde olan, şurup ve içki yapımında kullanılan meyvesi.

mürver ağacı yaprakbiti (*Alm. Holunderblattlaus, f; İng. elder aphid; Lat. Aphis sambuci*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis sambuci* olan, erginleri 1,4-3,1 mm boyunda, grimsi yeşil renkli, ergin ve nimfleri mürver ağacı, kuzukulağı, karanfil gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

mürver latent virüsü (*Alm. latentes Virus der Holunderbeere, n; Fr. virus latent du sureau, m; İng. elderberry latent virus; EILV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, bilinen bir vektörü olmayan, tüm dünyada sardunyalarda yaygın olarak görülen, çizgi şekilleri ve klorotik halkalı lekeler şeklinde belirtiler oluşturan karmovirüs.

mürver semptomsuz virüs (*İng. elderberry symptomless virus; EISLV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve *Myzus persicae* (Hemiptera: Aphididae) ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, tek konakçısı mürver (*Sambucus* spp.) olan ve bu konakçısında belirti oluşturmeyen karlavirüs.

müsilaj (*Alm. Schleimstoff, m; Fr. mucilage, m; İng. mucilage*) **tar.** Bitkiler tarafından salgılanan, su ve besin depolamada, tohumların çimlenmesinde ve membranların kalınlaşmasında rol oynayan, yapışkan, ağıdalı glikoprotein ve ekzopolisakaritlerden oluşan madde.

müsin (*Alm. Muzin, n; Fr. mucine, f; İng. mucin*) **tar.** Böceklerde başta sindirim ve solunum sistemi olmak üzere pek çok organda bulunan ve üzerinde buldukları epitel hücrelerini mekanik ve biyokimyasal zararlara karşı koruyan, O-tipi şekerlenme potansiyeli yüksek olan protein grubu.

müsin alanı (*Alm. Muzindomäne, f; Fr. domaine de mucine, m; İng. mucin domain*) **tar.** Müsin proteinlerini karakterize eden, yüksek O-tipi glikolizasyon potansiyeline sahip treonin ve serin amino asitleri bakımından zengin, bulunduğu peptid kısmını prolin amino asitleriyle sıkıştırarak proteazlara karşı korunaklı hale getiren protein alanları.

müteselsil borç (*Alm. gemeinsame Schulden; Fr. dette conjointe, f; İng. joint debt*) **tar.** Herhangi bir borç meselesinde, birden çok kişinin alacaklıya karşı aynı borçtan dolayı hakiki borçlu gibi sorumlu tutulması.

müze böceği (*Alm. Kabinettkäfer, m; Museumskäfer, m; İng. museum beetle; Lat. Anthrenus museorum*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının deriböcekleri (Dermestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthrenus museorum* olan, erginleri 2-4 mm boyunda, siyah renkli, göğüs ve kanatları beyazımsı veya altın renkli desenli, erginleri polen ve nektarla beslenirken, larvaları böcek koleksiyonlarında, depolanmış kürk, halı gibi eşyalarda beslenerek zarara yol açan böcek türü.

nadas (*Alm. Brache, f; Fr. jachère, f; İng. fallow*) **tar.** Sürüldükten sonra tarım arazisini bitekliğini artırmak üzere bütün bir mevsim ya da belirli bir sürede boş bırakma.

nadas merası (*İng. fallow pasture*) **tar.** Üzerinde hayvanların otlayabileceği nitelikte kendiliğinden yetişen bitkiler bulunan ve nadas yılında belirli bir süre otlatılan tarla arazisi.

nadir ekin kamburböceği (*Lat. Zabrus incrassatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının koşucuböcekler (Carabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Zabrus incrassatus* olan, erginleri koyu siyah renkli, 15 mm boyunda, yabani ve kültürü yapılan buğdaygillerde başaklara tırmanarak tanelerde larvaları ise köklerde ve genç bitkilerin yaprak ve saplarında beslenen böcek türü.

naftalin asetik asit (*Alm. Naphthyllessigsäure, f; Fr. acide naphthalène acétique, m; İng. naphthaleneacetic acid*) **tar.** Bitkilerin vegetatif olarak gövde, sürgün ve yaprak çeliklerinden çoğaltılması için kullanılan, köklendirici etkisi olan, oksin grubu bitki gelişim düzenleyicilerden biri.

nakil süt (*Alm. Anlieferungsmilch, f; İng. bulk transported milk*) **tar.** Süt üreticilerinden süt fabrikalarına nakledilen ve çoğunlukla özellikleri aylık olarak kontrol edilen, ülkelerin resmî süt tebliğine uygun süt.

nakit (*Alm. liquide Mittel; Bargeld, n; Geld, n; Fr. argent comptant, m; argent liquide, m; liquide, m; İng. cash*) **tar.** Ödeme aracı olarak elde hazır bulundurulmuş kâğıt veya madeni para; eşanlam: peşin para.

nakit akışı 1. (*Alm. Geldfluss, m; Fr. flux de trésorerie, m; flux d'encaissement, m; İng. cash flow*) **endst.** Ele alınan bir zaman diliminde ticari bir faaliyete, üretime ya da projeye ilişkin nakit giriş ve çıkışları. **2.** (*Alm. Cashflow, m; Fr. liquidité, f; flux de trésorerie, m; İng. cashflow*) **tar.** Bir işletmenin gelir ve giderleri için kasasında nakit olarak yer alan ve sürekli değişen para miktarı.

nakit bütçesi (*Alm. Kassenbudget, n; Liquiditätsbudget, n; Fr. budget de la caisse, m; budget de trésorerie, m; İng. cash budget; cash flow budget*) **tar.** Bir işletmenin belirli bir dönemde alacaklarını, ödemelerini ve net nakdini gösteren bir hesap programı.

nakit dönüşümü (*Alm. Bargeldauslauf, m; Liquiditätszyklus, m; Fr. cycle de fonctionnement; cycle d'exploitation, m; İng. cash conversion cycle; cash cycle; operating cycle*) **tar.** Bir işletmenin mal veya hizmet satımı ile kasasına giren para ile hammadde ve hizmet alımı için kasasından çıkan paranın tekrarlanması işlemi.

namlu hasat makinesi (*Fr. moissonneuse-andaineuse, f; İng. reaper and swather*) **tar.** Yem bitkisinin biçme ve ezme işini aynı anda yapan makineler.

nane (*Alm. Minze, f; Fr. menthe, f; İng. mint; Lat. Mentha piperita*) **tar.** Ballıbabagiller (Lamiaceae) familyasına dahil olan, baharatlı yapraklara sahip, taze veya kurutulmuş olarak yemeklerde ilaç ve kozmetik sanayisinde kullanılan, serin iklimden hoşlanan ve çelikle çoğaltılan, çok yıllık sebze türü.

nanoplankton (*Alm. Nanoplankton, n; Fr. nanoplancton, m; İng. nanoplankton*) **tar.** Boyutu 2-20 µm arasında değişen plankton.

nanosüzme (*Alm. Nanofiltration, f; Fr. nanofiltration, f; İng. nanofiltration*) **1. çevr.** Genellikle toplam çözünmüş katı içeriği düşük olan yüzey suları ve atıksu gibi bir akışkandan, 1-10 angstrom boşluk boyutlarına sahip ince film membranlar kullanılarak 1-0,1 nm boyutlarında katı tane, çok değerlikli iyonlar ve mikro moleküllerin (şeker molekülü gibi) basınçlı süzme ile ayrıldığı membran süzme yöntemi. **2. tar.** Peyniraltı suyu, salamura suyu, şebeke suyu gibi mineral maddeler ve tuz bakımından yüksek içerikli sıvıların minerallerinden arındırıldığı membran ayırma yöntemi; eşanlam: nanofiltrasyon.

Nanoviridae (Alm. *Nanoviridae*, pl; Fr. *Nanoviridae*, pl; İng. *Nanoviridae*) **tar.** Babuvirüs ve Nanovirüs cinslerini içinde barındıran, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak çok parçalı (6-11), tek sarmallı dairesel DNA içeren bitki virüsü familyası.

Nanovirüs (Alm. *Nanovirus*, n; Fr. *Nanovirus*, m; İng. *Nanovirus*) **tar.** Adını genom segmentlerinin küçüklüğünden dolayı Yunanca nanos'dan alan, viryonları izometrik, zarfsız genetik materyal olarak çok parçalı, (8 veya daha fazla), dairesel, tek sarmallı DNA içeren, yaprakbitleri ile (*Aphis fabae*, *Aphis craccivora*, *Acyrtosiphon pisum*) taşınan bitki virüsü cinsi.

nar tar. 1. (Alm. *Grenadine*, f; *Granatapfel*, m; İng. *pomegranate*; Lat. *Punica granatum*) Kinagiller (Lythraceae) familyası üyesi, 1-5 metre boyunda, kışın yaprağını döken, çalı veya ağaççık formunda, böceklerle tozlanan, nisan-haziran ayında çiçeklenen, ağustos-kasım ayında meyvesi olgunlaşan, ılıman iklim meyve ağacı türü; eşanlam: nar ağacı. 2. (Alm. *Granatapfel Frucht*, f; *Granatapfel*, m; Fr. *grenade*, f; İng. *pomegranate*) Nar ağacının, 5-14 cm çapında, iri, küresel, üstten hafif basık, yumuşak çekirdekli meyvesi.

nar beyazsineği (Alm. *Eschen-Weiße Fliege*, f; İng. *ash whitefly*; Lat. *Siphoninus phillyrae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının beyazsinekler (Aleyrodidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Siphoninus phillyrae* olan, erginleri 1 mm boyunda, açık yeşilimsi beyaz renkte, kanatlar ve vücut beyaz, mumsu bir maddeyle örtülü olup ergin ve nimfleri nar, zeytin, armut, elma ve dişbudak ağaçlarının yapraklarında beslenip balık oluşturarak zarar veren böcek türü.

nar meyve çürüklüğü (Alm. *Granatapfel Fruchtfäule*, f; İng. *pomegranate fruit rot*) **tar.** *Coniella granati*, *Alternaria alternata*, *Aspergillus* spp. gibi farklı fungusların nar meyvelerinde yüzeysel veya içsel çürüklüğe neden olduğu hastalık.

nar yaprak uyuzu (Alm. *Granatapfelbaumsgallmilbe*, f; Fr. *phytopte du grenadier*, m; İng. *pomegranate gall mite*; Lat. *Aceria granati*) **tar.** Eriophyidae familyası içinde yer alan, erginleri gözle görülemeyecek kadar küçük, sarımsı krem renkli, şeffaf, ince iğ şeklinde olan, iki çift bacaklı, nar ağacı yapraklarında emgileri sonucu yaprak kenarlarının kıvrılarak yuvarlak hale gelmesine ve deformasyonlara neden olan, nadiren meyvelerde de zararlı olan, çok sayıda döl verebilen bir akar türü.

nar yaprakbiti (Alm. *Granatapfelblattlaus*, f; Fr. *puceron du grenadier*, f; İng. *pomegranate aphid*; Lat. *Aphis punicae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis punicae* olan, erginleri 1-2 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri nar bitkisinin yaprak, sürgün, çiçek ve meyvelerinde özsu emerek zarar veren, çiçek ve meyve dökümüne, yaprak ve meyvelerin şeklinin bozulmasına ve bu sırada balık oluşumuna neden olan böcek türü.

narh (Alm. *amtlich festgesetzter Preis*, m; *Höchstpreis*, m; Fr. *prix imposé*, m; *prix officiel*, m; İng. *administered price*; *official fixed price*) **tar.** Mal ve hizmet alımlarında üreticileri ve tüketicileri korumak amacıyla fiyatların kamu yetkilileri tarafından tespiti ve ilan edilmesi.

narin taklaböceği (Lat. *Limoniscus elegans*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Limoniscus elegans* olan, erginleri 10-12 mm boyunda, kahverengi, orman alanlarındaki otsu bitkilerle beslenen böcek türü.

narin yaprakbiti (Lat. *Sipha elegans*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sipha elegans* olan, erginleri 1,5-2,2 mm boyunda, yeşilimsi renkli, ergin ve nimfleri buğdaygillerle beslenen böcek türü.

narinduyargalı yassıbacaklı tahtakurusu (Lat. *Ceraleptus gracilicornis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yassıbacaklı tahtakuruları (Coreidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ceraleptus gracilicornis* olan, kahverengi vücutlu, narin duyargalı, ergin ve nimfleri bitkilerin yaprak, sap ve tohumlarıyla beslenen böcek türü.

narinvücutlu ağkanatlı tahtakurusu (Lat. *Lasiacantha gracilis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağkanatlı tahtakuruları (Tingidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lasiacantha gracilis* olan böcek türü.

natrofil bitki (Alm. *natrophile Pflanz*, f; Fr. *plante natrophile*, f; İng. *natrophilic plant*) **tar.** Yetiştirme ortamından sodyumu almayan, sodyum uygulandığı koşullarda ise bünyesinde birörnek olarak dağıtmayıp kökte biriktiren mısır, ayçiçeği, fasulye gibi bitkiler; eşanlam: sodyum sever bitkiler.

natrofob bitki (*Alm. natrophobe Pflanz, f; Fr. plante natrophobe, f; İng. natrophobic plant*) **tar.** Sodyumu köklerden sürgünlere taşımayan, sodyumu köklerde ve aşağıda ksilem dokuda depolayan bitkiler; eşanlam: sodyum sevmeyen bitki.

nauplius (*Alm. Nauplius, n; Fr. nauplius, m; İng. nauplius*) **tar.** Sularda yaşayan kabuklu organizmaların ilk larva dönemi.

nylon kese (*Fr. sachets de nylon; İng. nylon bag*) **tar.** Yemlerin sindirilme derecelerini belirlemede kullanılan, işkembeye sindirilmeyen nylon kumaştan yapılmış, 40 mikron gözenek çapında ve 7-14 cm boyutlarında özel hazırlanmış kese; eşanlam: nylon torba.

nylon kese yöntemi (*Fr. technique de sachets de nylon, m; İng. nylon bag method; nylon bag technique*) **tar.** Nylon keseler kullanılarak gevişgetiren hayvanlarda yem maddelerinin sindirilme derecesini tahmin etmede kullanılan, in vivo yöntemlere göre daha basit, hızlı ve etkili bir yöntem; eşanlam: in sacco yöntem, nylon torba yöntemi.

neferiye tar. Koltuk sürgünleri üzerinde oluşan düşük kaliteli, küçük, dağınık üzüm salkımları; eşanlam: asker üzümü.

negatif fotoblastik bitkiler (*İng. negatively photoblastic plant*) **tar.** Çimlenmek için ışığa ihtiyaç duymayan, aydınlıktan olumsuz etkilenip çimlenmenin engellendiği bitkiler.

negatif gelir vergisi (*Alm. negative Einkommenssteuer; Fr. impôt négatif sur le revenu, m; İng. negative income tax*) **tar.** Bir ekonomide, gelir dağılımının düzenli olabilmesi için belirli bir gelir düzeyinin altındakilerden vergi alınmayıp üstüne para yardımında bulunulması.

negatif gravitropizm (*Alm. negativer Gravitropismus, m; Fr. rthogravitropisme negatif; İng. negative geotropism; negative gravitropism*) **tar.** Bitkilerin bazı organlarında büyümenin yerçekiminin tersi yönde gelişmesi; örneğin, bitkilerin gövdelerinin yerçekiminin tersi yönde büyümeleri ve gelişmeleri.

negatif heliotropizm (*Alm. negativer Heliotropismus, m; Fr. parhéliotropisme, m; İng. negative heliotropism; negative phototropism*) **tar.** Kurak ve çöller gibi çok ışıklı ortamlarda bazı bitkilerin yapraklarının daha az ısınması ve daha az su kaybetmesi amacıyla güneşe daha az maruz bırakmak için yaptıkları hareketler.

negatif sarmallı virüsler (*Fr. virus à ARN de polarité négative, m; İng. antisense-strand RNA virus; negative-strand RNA virus*) **tar.** Genetik bilginin tek bir RNA sarmalında yer aldığı, haberci RNA'yı kodlamayan ancak haberci RNA'yı tamamlayan nükleotit dizisine sahip virüs.

nekrotik leke (*Alm. nekrotische Flecke; Fr. tache nécrotique, f; İng. necrotic spot*) **tar.** Bitki doku ve organların üzerinde ölü hücrelerin oluşturduğu sınırları belli lekeler.

nekrotrof tar. 1. (*Alm. Nekrotroph, m; Fr. nécrotrophe, m*) Besinlerini ölü bitki veya hayvansal dokulardan sağlayan, beslendiği dokuların ölümünden sorumlu olan veya olmayan organizma. 2. (*Alm. Nekrotroph, m; Fr. nécrotrophe, m; İng. necrotroph*) Genellikle bitki patojenlerine atfedilen, besinlerini almadan önce konakçı organizmanın bir kısmını veya tamamını öldüren patojen.

nektar (*Alm. Nektar, m; Fr. nectar, m; İng. nectar*) **tar.** Çiçekli bitkilerin çiçeklerinde bulunan, başta arılar olmak üzere böceklerin ve kuşların ilgisini çeken ve dolaylı olarak bitkilerin döllenmesine de yardımcı olan kimyasal madde.

nektar akışı (*Alm. Nektartracht, f; Fr. miellée, f; flux de nectar, m; İng. nectar flow*) **tar.** Çiçeklenme döneminde işçi arıların çiçeklerinden kovana nektar getirme olayı.

nekton (*Alm. Nekton, n; Fr. necton, m; İng. necton; nektion*) **tar.** Sularda aktif olarak yüzebilen balıklar, kabuklu hayvanlar ve deniz memelileri gibi organizmalar.

nematisit (*Alm. Nematozid, n; Fr. nématicide, m; nématicide, m; İng. nematicide; nematocide*) **tar.** Organik ya da inorganik kökenli nematotları öldüren madde.

nematot (*Alm. Fadenwurm, m; Nematode, m; Älchenn, n; Fr. nématode, m; İng. nematode; roundworm; threadworm*) **tar.** Eumetazoa altaleminden Pseudocoelemata (yalancı vücut boşluğu olan hayvanlar)

altkumesinde yer alan, birçok habitatta yoğunluk açısından ilk sırada bulunan, hayvanlar âleminin "Nematoda" şubesine bağlı çift yanlı bakışimli canlılar; eşanlam: iplikli solucan.

nematot kisti (*Alm. Nematodenzyste, f; Fr. cyste de nématode, m; İng. nematode cyst*) **tar.** Kist nematotlarının birçok türünde tüm olgunlaşmış yumurtaları içeren jelatinimsi keseyi de içeren ve daha sonra ölüp sertleşerek kist halini almış dişi nematot vücudu.

nematotbilim (*Alm. Nematologie, f; Fr. nematologie, f; İng. nematology*) **tar.** Nematoda şubesinde yer alan, genellikle dişi ve erkekçi iplik şeklinde olan hayvanları inceleyen zooloji bilim dalı; eşanlam: nematoloji.

neme yönelim (*Alm. Higrotropismus, m; Fr. hygrotropisme, m; İng. higrotropism*) **tar.** Bitkilerin yaşam süreçlerinde yüksek oranda neme karşı yönelmeleri; eşanlam: higrotropizm.

nemli bölge toprakları (*Alm. Boden des Feuchtgebiets; Fr. sol des zones humides, m; İng. humid zone soil*) **tar.** Yıllık yağış miktarı genellikle 1000 mm'nin üstünde olan bölgelerde yer alan olgun, asit topraklar.

nemnemotu yaprakbiti (*Lat. Brachycaudus ballotae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Brachycaudus ballotae* olan, erginleri 1,7-1,9 mm boyunda, yeşilimsi siyah renkli, ergin ve nimfleri nemnemotu bitkilerinde beslenen böcek türü.

neometabol başkalaşım (*Alm. neometabolische Metamorphose, f; Fr. métamorphose néométabolique, f; İng. neometabolic metamorphosis*) **tar.** Thsanoptera takımındaki türlerde ve Hemiptera takımı Coccoidea üstfamilyasındaki türlerin sadece erkeklerinde görülen, nimf ve erginlerin aynı habitatta ve aynı tip besinle beslendiği, ancak larval gelişim esnasında, tam başkalaşımdaki pupa döneminden farklı olarak larvanın gerçek bir pupa ya da kokon içerisine girmeden bir ya da iki kez ara uyuşuk bir dinlenme dönemi geçirdiği başkalaşım şekli.

neonikotinoit insektisit (*Fr. insecticide à base de néonicotinoïdes, m; İng. neonicotinoid insecticide*) **tar.** Postsinaptik nikotini asetilkolin reseptörleri üzerine etki ederek aşırı asetilkolin birikimine yol açan, önce aşırı iyon geçişi yaratan, sonrasında ise iyon geçişini tamamen bloke eden, diğer bir deyişle düzensiz bifazik sinirsel iletim döngüsüne neden olan, organik fosfatlı ve karbamatlı insektisitlere göre daha az zehirliliğe sahip, nikotine benzer insektisit grubu.

Neoseiulus fallacis avcı akarı (*İng. Amblyseius fallacis; Neoseiulus fallacis*) **tar.** Phytoseiidae familyasının bir üyesi olan, erginleri oval görünümlü, renkleri açık şeffaf, ortalama 40-60 yumurta bırakabilen, süs bitkileri, sebzeler, çileklerde ve meyve bahçelerinde pek çok üründe zararlı akar türlerinin popülasyonlarını baskılamakta rol oynayan, yüksek sıcaklık dereceleri ve düşük nem koşullarına dayanabilen avcı akar türü.

neotip (*Alm. Neotyp, m; Neotypus, m; Fr. néotype, m; İng. neotype*) **tar.** Canlılar âleminde, orijinal tanımı yapılmış ama ilk tipinin kesin olarak bilindiği, fakat tahrip edilmiş olduğundan dolayı bu tip için seçilen yeni örnek birey.

Nepovirus (*Alm. Nepovirus, n; Fr. Nepovirus, m; İng. nematode transmitted polyhedral virus; nepovirus*) **tar.** Adını nematode polyhedral virus'ün baş harflerinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak iki parçalı, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve/veya nematotlarla taşınan bitki virüsü cinsi.

nergis büyük soğansineği (*İng. large narcissus fly; Lat. Merodon eques*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının çiçeksinekleri (Syrphidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Merodon eques* olan, erginleri 10-15 mm boyunda, siyah renkli, larvaları nergis soğanlarında beslenerek zarara yol açan, bitkilerin yapraklarında daralma, boylarında kısalma ve çiçek veriminde azalmaya neden olan böcek türü.

nergis galerisineği (*İng. daffodil flies; Lat. Norellia spinipes*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının Scathophagidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Norellia spinipes* olan, erginleri 7 mm boyunda, kahverengi, larvaları nergis bitkisinin yapraklarında galeriler açarak zarar veren böcek türü.

nergis geç mevsim sarılık virüsü (*İng. narcissus late season yellows virus; NLSYV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, tek konakçısı nergis olan, yaprakbitleri ile (özellikle *Myzus persicae*) ile taşınan, konakçısında klorotik çizikler, şeritler, çiçek saplarında ve yapraklarda elips şeklinde izler oluşturan potyvirus.

nergis küçük soğansineği (*Alm. kleine Narzissenfliege, f; Fr. mouche des narcisses, f; İng. lesser narcissus bulb fly; Lat. Eumerus narcissi*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının çiçeksinekleri (Syrphidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eumerus narcissi* olan, erginleri 6-9 mm boyunda, parlak siyah renkli, larvaları nergis ve sümbül

soğanlarında beslenerek zarara yol açan, bitkilerin yapraklarını daraltıp boylarını kısaltan ve çiçek verimini düşüren böcek türü.

nergis latent virüsü (*Alm. latentes Narzissenvirus, n; Fr. virus latent du narciss, m; İng. narcissus latent virus; NLV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, nergis, nerine ve soğanlı süsünde enfeksiyon yapan, çoğunlukla diğer virüslerle karışık enfeksiyon yapan, tek başına enfeksiyon yaptığında yaprak kenarlarında açık ve koyu renkli benekler, kloroz ve sarı şeritler şeklinde belirtiler oluşturan makluravirüs.

nergis mozaik virüsü (*Alm. Narzissenmosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque du narciss, m; İng. narcissus mosaic virus; NMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, vektörü bilinmeyen, tek doğal konakçısı nergis olan, konakçısında şiddetli mozaik belirtilerine neden olan poteksvirüs.

nergis sarı şerit virüsü (*Alm. Narzissengelbstreifenvirus, n; Fr. virus de la striure jaune du narciss, m; İng. narcissus yellow stripe virus; NYSV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve dokuz farklı yaprakbiti türü ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, doğal olarak sadece Amaryllidaceae familyasından bitkileri hastalandıran, konakçılarında mozaikleşme, yapraklarda, çiçek saplarında belli belirsiz klorotik şeritler, çiçek soğanlarının boyutunda küçülme, şiddetli cüceleşme belirtilerine neden olan potyvirüs.

nergis tepe nekroz virüsü (*İng. narcissus tip necrosis virus; NTN*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, bilinen tek konakçısı nergis olan, mekanik inokülasyonla taşınan, bilinen bir vektörü olmayan, klorotik ve nekrotik şeritler, yaprak uçlarında büyük nekrotik lezyonlar oluşturan karmovirüs.

nerine X virüsü (*İng. nerine virus X; NVX*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, doğal konakçıları sadece Nerine sarniensis (Amaryllidaceae) ve şefkat çiçeği (Agapanthus praecox, Liliaceae) olan, özsu ile taşınan, konakçılarında ya belirti oluşturmayan ya da çok hafif yaprak klorozuna neden olan poteksvirüs.

nesnel sinonim (*Alm. objektives Synonym, n; Fr. synonyme objectif, m; İng. objective synonym*) **tar.** Canlıların adlandırılmalarında, bir tip için verilmiş birden fazla addan biri; eşanlam: objektif sinonim.

net birincil üretim (*Alm. Primärproduktion, f; Primärproduktivität, f; Fr. production primaire, f; productivité primaire, f; İng. primary production; primary productivity*) **tar.** Klorofil içeren bitkiler tarafından özümleme sonucunda üretilen ve canlı bireyin kendi fonksiyonları için harcadığı kısmın dışında kalan, organik maddenin toplamı.

net defter değeri (*Alm. Neotbuchwert, m; Fr. valeur comptable nette, f; valeur nette comptable, f; İng. net book value*) **tar.** Bir işletmede, muhasebe kayıtlarında yer alan amortisman tabi kıymetler için maliyetlerden amortisman değerlerinin düşülmesi ile kalan değer.

net değer bkz. **tar. özsermaye.**

net faiz (*Alm. Nettozins, m; Fr. intérêt net, m; İng. net interest*) **tar.** Gayrisafi faiz tutarından vergiler, komisyonlar ve masrafların düşülmesinden sonra kalan değer.

net fiyat (*Alm. Nettopreis, m; Fr. prix net; İng. net price*) **tar.** Bir mal veya hizmetin satın alınabilmesi için varsa, tüm indirimler yapıldıktan sonra alıcının ödemeye razı olduğu fiyat.

net işletme sermayesi (*Alm. Betriebsvermögen, n; Nettoumlaufvermögen, n; Fr. actif net à court terme, m; fond de roulement net, m; İng. net working capital*) **tar.** Bir işletmenin cari mevcutları (döner varlıkları) ile kısa vadeli borçları arasındaki fark.

net özümleme oranı (*Alm. Nettassimilationsrate, f; reiner Assimilationsanteil, m; Fr. coefficient d'assimilation, m; taux net d'assimilation, m; İng. net assimilation rate*) **tar.** Özümleme yapabilen bir bitkinin belli bir süre içerisinde biriktirmiş olduğu net fotosentez ürününün, birim yaprak alanı başına aynı sürede üretmiş olduğu toplam fotosentez ürününe oranı; eşanlam: net asimilasyon oranı.

net satış kârı (*Alm. Nettoverkaufserlös, m; Fr. profits de ventes nets, pl; İng. net profit; net sales profit*) **tar.** Bir işletmenin belli bir dönemde elde ettiği satış gelirlerinden, o döneme ait tüm harcama ve vergilerin çıkartılması sonrası kalan değer.

nevruzotu (Alm. *zweiteiliges Leinkraut*, n; Fr. *linaire marocaine*, f; İng. *annual toadflax*; Moroccan *toadflax*; Lat. *Linaria maroccana*) **tar.** Sinirotugiller (Plantaginaceae) familyasından Fas orijinli, aslanağzına benzeyen ve çok farklı renkte çiçekleri olan, kısmen serin yerleri ve yarı gölgeli alanları seven, kaya bahçeleri için uygun ve aynı zamanda kesme çiçek, tek yıllık, tohumla çoğalan süs bitkisi.

neyat (Alm. *Najaide*, f; Fr. *naïade*, f; İng. *naiad*) **tar.** Yarı başkalaşım geçiren ve sucul ortamlarda yaşayan böceklerin yumurta ile ergin arasındaki dönemlerine verilen ad.

nicel özellik lokusu (Fr. *locus quantitatif*; QTL; *locus à caractère quantitatif*, m; İng. *QTL*; *quantitative trait locus*) **tar.** Sürekli varyasyon gösteren nicel bir özellik bakımından varyasyona katkıda bulunan ve etkisi belirlenecek kadar büyük olan genlerin bulunduğu lokus; QTL büyük etkili bir gen olduğu gibi, sürekli varyasyona katkıda bulunan küçük etkili poligenlerin bir grubu da olabilir; eşanlam: QTL.

Nicotiana velutina mozaik virüsü (Fr. *virus de la mosaïque de Nicotiana velutina*, m; İng. *Nicotiana velutina mosaic virus*; NVMV) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, tohumla ve mekanik inokülasyonla taşınan, tek konakçısı olan *Nicotiana velutina*'da parlak sarı mozaik oluşturan virüs.

Nif küçük cepkenliböceği (Lat. *Geostiba nifica*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının cepkenliböcekler (Staphylinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Geostiba nifica* olan, Nif Dağı'ndan toplanan örneklerle dayanılarak bilim dünyasına tanıtılan böcek türü.

niktasyon (Alm. *Nictatio*, f; Fr. *nictation*, f; İng. *nictation*) **tar.** Entomopatojen nematotların vücudunun yaklaşık %5'i hariç diğer kısmını bulunduğu ortamdan uzunca bir süre yükselterek dik olarak bulunma davranışı.

niktinasti (Alm. *Nyktinastie*, f; Fr. *nyctinastie*, f; İng. *nyctinasty*) **tar.** Yüksek bitkilerde taç yapraklarının kapanması, bazı sebzelerde yaprakların uyku hali gibi akşam karanlığına verdikleri gün ritimli tepki.

nimf (Alm. *Nymphe*, f; Fr. *nymphé*, f; İng. *nymph*; Lat. *Nympha*) **tar.** 1. Akarların larva döneminden sonraki genç, protonimf, deutonimf ve bazen de tritonimf diye adlandırılan gelişme evresi. 2. Yarı başkalaşım gösteren, hemimetabol olan böceklerin yumurta ile ergin arasındaki dönemlerine verilen ad; eşanlam: nemf.

nimf parazitoidi (Fr. *parasitoïde au stade nymphal*, m; İng. *nymphal parasitoid*) **tar.** Konakçısının nimfi üzerine yumurtasını bırakıp gelişimini ve ergin çıkışını da konakçısının nimfinden gerçekleştiren parazitoit.

nimf-ergin parazitoidi (Fr. *parasitoïde au stade nymphal adulte*, m; İng. *nymphal adult parasitoid*) **tar.** Konakçısının nimfi üzerine ya da içerisine yumurtasını bırakıp ergin çıkışını konakçısının ölmüş ergininden gerçekleştiren parazitoit.

nisbi dinlenme (Alm. *apikale Dormanz*, f; Fr. *dormance apicale*, f; İng. *apical dormancy*) **tar.** Bitkilerde sürgün ucu veya tepe tomurcuğunun alttaki tomurcuqları baskılaması, tepe tomurcuğu hâkimiyeti sonucunda oluşan alttaki gözlerin sürmemesi durumu; eşanlam: rölatif dinlenme.

nişasta (Alm. *Stärke*, f; Fr. *amidon*, m; İng. *starch*) **1. kim.** (C₉H₁₀O₅)_n formülünde, bitkilerde depo maddesi olan ve α-D-glikoz birimlerinden oluşan bir polisakarit. **2. tar.** Dane, yumru ve meyvelerde fazla miktarda bulunan, asit veya enzimle hidrolizinde dekstrin, maltoz ve sonunda glikoza dönüşen, iyotla karakteristik mavi renk veren, glikoz birimleri 1,4 α glikozit bağlarıyla birbirine bağlanmış, glikoz zincirlerinden oluşan amiloz birimleri ve 1,4 α - 1,6 α glikozit bağlarıyla birbirine bağlanmış, amilopektin birimleri olmak üzere iki çeşit monosakaritten oluşan bitkilerdeki en önemli depo karbonhidratı olan bir polisakarit.

nişasta birimi (Alm. *Stärkeinheit*, f; Fr. *unité amidon*, f; İng. *starch unit*) **tar.** 1.0 kg saf, susuz, sindirilebilir nişastanın ergin öküzlerde yapabildiği vücut yağı miktarını yapabilen herhangi bir yem ya da rasyonun miktarı.

nişasta fosforilaz (Alm. *Stärke-Phosphorylase*, f; Fr. *amidon phosphorylase*, f; İng. *starch phosphorylase*) **tar.** Nişastanın glikoza dönüşmesinin ilk adımı olan nişastanın glikoz-1-fosfata yıkımını katalizleyen enzim.

nişasta kını (İng. *starch sheath*) **tar.** Bitkilerin yerçekimine yönelim algılamasında sorumlu olan, sürgün ve koleoptilin iletim demetlerini çevreleyen, ayrıca kök endodermisinde sürekli bulunan, az sayıda kloroplast içerip sıkı dizilmiş parenkima hücrelerinden meydana gelen hücre tabakası.

nişasta olmayan polisakarit (Alm. *nicht-Stärke-Polysaccharid*, n; Fr. *polysaccharide non amylicé*, m; İng. *non starch polysaccharide*) **tar**. Yemdeki selüloz, arabinoksilan, pektin ve beta glukon gibi polisakarit yapısında olan, büyük bir kısmı mide ve bağırsaklardan çözünmeden geçebilen maddeler.

nişasta sanayi kalıntıları (Alm. *Abfälle der Stärkefabrikation*, pl; Fr. *résidus de fabrication de l'amidon*, pl; *résidus de l'amidonnerie*, pl; İng. *residues of the starch industry; starch industry residues*) **tar**. Buğday, mısır, pirinç, darı gibi nişastaca zengin tahıllardan ve patates gibi nişastaca zengin yumrularından nişasta elde edildikten sonra geriye kalan buğday posası, mısır kepeği, mısır glütenu, mısır özü (embriyosu) küspesi, patates posası, nişastacılığın diğer yan ürünleri hayvan yemi olarak kullanılan artıklar.

nişasta sentaz (Alm. *Stärke-Synthase*, f; Fr. *amidon synthase*, f; İng. *starch synthase*) **tar**. Bitkilerin nişasta sentezinde yararlandıkları, katalizlediği tepkimede ana girdi ve çıktının, sırasıyla, adenzin difosfat glikoz ve adenzin disfosfat olan enzim.

nitelikli işgücü (Alm. *gelernte Kräfte; gelernter Arbeiter*; Fr. *main-d'œuvre qualifiée*, f; İng. *skilled labour*) **tar**. Mesleki eğitim almış, bilgili, deneyimli, tecrübeli ve çalışacağı işte daha önce başarılı olmuş çalışanlar; eşanlam: vasıflı işgücü.

niteliksiz işgücü (Alm. *ungelernter Arbeiter; Hilfskräfte*, pl; Fr. *main-d'œuvre non qualifiée*, f; İng. *unskilled labour*) **tar**. Mesleki eğitim almamış, bilgisiz, deneyimsiz, tecrübesiz ve çalışacağı işte daha önce hiç çalışmamış kişiler; eşanlam: vasıfsız işgücü.

nitrat redüktaz (Alm. *Nitratreduktase*, f; Fr. *nitrate réductase*, f; İng. *nitrate reductase*) **tar**. Hücre sitoplazmasında nitratı nitrite dönüştüren enzim.

nitrit redüktaz (Alm. *Nitritreduktase*, f; Fr. *nitrite réductase*, f; İng. *nitrite reductase*) **tar**. Nitriti amonyağa indirgenmesini katalizleyen enzimlerden biri.

nitrojenaz (Alm. *Nitrogenase*, f; Fr. *nitrogénase*, f; İng. *nitrogenase*) **tar**. Bazı bakteriler ve mavi algler tarafından üretilen, nitrojenin amonyağa dönüşmesini katalizleyen, azot sabitleme sürecinde önemli bir rol oynayan enzim kompleksi.

nitrosomonas 1. (Alm. *Nitrosomonas*; Fr. *Nitrosomonas*; İng. *Nitrosomonas*) **çevr**. Oksijencil koşullar altında amonyağı nitrite dönüştüren ve enerjilerini yükseltgenme ile sağlayan, nitrit oluşturmalar olarak da adlandırılan, bitkiler için biyoremedyasyonda ve azot çevriminde önemli bir rol oynayan kemoototrof bakteriler. **2.** (Alm. *nitrosomonas*; Fr. *nitrosomonas*; İng. *nitrosomonas*) **tar**. Nitrikasyon tepkimelerinde amonyağı nitrite dönüştüren, bitkiler için biyoremedyasyonda ve azot çevriminde önemli bir rol oynayan, optimum pH isteği 8,5-8,8 olan, kemoototrof bakteri cinsi.

niyasin (Alm. *Nicotinsäure*, f; *Niacin*, n; Fr. *niacinamide*, f; *niacine*, f; *acide nicotinique*, m; İng. *niacin*) **1. gıda**. Protein ve yağın vücutta yapımı ve kullanımı, DNA oluşumu, deri, sinir ve sindirim sisteminin sağlıklı olması, kolesterolün düşürülmesine yardımcı olan, çoğunlukla tavuk, hindi, balık, mantar, buğday kepeği, yer fıstığı, peynir, süt, yumurta ve patatesten bulunan, gıda hazırlama sırasında çok az kayba uğrayan dayanıklı bir vitamin. **2. kim**. Formülü C₆NH₅O₂, ergime noktası 237 °C, yoğunluğu 1,473 g/cm³ olan, suda çözünen, renksiz, bir karboksilli asit grubu içeren piridin türevi. **3. tar**. Pellegra hastalığını önleyici ve tedavi edici etkisi olan, deri, sinir ve sindirim sistemi sağlığını koruyan, mısır dışındaki tahıllar ile et, balık ve bunlardan elde edilen fabrikasyon kalıntılarında zengin olan, domuz ve kanatlı rasyonlarında bulunması gereken, beyaz kristal formda, suda çözünen B grubundan bir vitamin; eşanlam: nikotinik asit, nikotinamid, niyasinamid, antipellagra vitamini.

nodul (Alm. *Stachel*, m; Fr. *aiguillon*, m; İng. *spike on a goad*) **tar**. Hayvanın yürüyüşünü hızlandırmak için üvendirenin veya kısa bir sopanın ucuna çakılmış sivri metal çivi.

nodül (Alm. *Knolle*, f; *Knöllchen*, n; Fr. *nodule*, m; İng. *nodule*) **1. biyom**. Bitki ve hayvanlarda genellikle yuvarlak kimi zaman düzensiz şekle sahip doku kütleleri, doku şişliği. **2. tar**. Baklagil kökleri ile *Rhizobium* bakterilerinin ortak yaşaması sonucu bitki köklerinde meydana gelen doku. **3. yerb**. 1. Bir zeminde, kalsiyum karbonat veya demir oksit gibi kimyasal bir bileşimin, belirgin bir içyapısı olmadan çimentolanmasıyla oluşan ve bulunduğu yerden bir bütün olarak kolayca ayrılabilen kütle. 2. Denizlerin tabanında yaygın bir şekilde dağılmış olarak yer alan manganez, kobalt, demir ve nikel yığın veya kümeleri. 3. Karasal veya denizel tortul kayalarda, kömür katmanının içerdiği bir pirit nodülü ya da kireçtaşıdaki bir çört nodülü gibi, çoğunlukla ikincil olarak veya çökme sonrası, çört, fosfat, kalsit, siderit, pirit, jips gibi bir mineral yığını, topağı veya agregasının, bir kısım tortulun veya aramaddenin yerini almasıyla oluşan, dolayısıyla onlardan farklı bir bileşimde olan, genellikle katlanmaya koşut

olarak sıralanan, düzenli bir mikroyapı göstermeyen, kolayca çevre kayadan ayrılabilen, küçük, yuvarlağımsı, elipsoidimsi, basık silindirimsi veya gelişigüzel şekilli, pütürlü veya girintili çıkıntılı yüzeyli bir kütle.

nohut (*Alm. Kichererbse, f; Fr. pois chiche, m; İng. chick pea*) **tar.** 1. Çiçekli bitkiler sınıfının, gülgiller takımının baklagiller familyasına mensup Cicer cinsinin *arietinum* türü, n=7, 8, 12, kökleri kazık, yaprakları bileşik tüylü, beyaz çiçekli, yenen tohumları için yetiştirilen tek yıllık otsu bir bitki. 2. Çiçekli bitkiler sınıfının, gülgiller takımının baklagiller familyasına mensup nohut cinsinin *Arietinum* türü, kökleri kazık, yaprakları bileşik tüylü, beyaz çiçekli yenen tohumları için yetiştirilen tek yıllık otsu bir bitki.

nohut antraknozu (*Fr. brulûre de pois chiche, f; İng. chickpea blight*) **tar.** Nohut yetiştirilen hemen hemen her yerde görülen, nohut gövdelerinde kırılmalara, kapsüllerde lekelere neden olan, *Ascochyta rabiei* adlı fungusun yol açtığı hastalık; eşanlam: nohut yanıklığı.

nohut siyah kök çürüklüğü (*Alm. schwarze Wurzelfäule der Kichererbse; Fr. pourridié noir de pois chiche, m; İng. chickpea black root rot*) **tar.** *Fusarium solani* adlı fungusun yol açtığı, nohut köklerinde siyah renkte ölü dokular oluşturan hastalık.

nohut yapraksineği (*Alm. Kirscherebseminiermotte, f; Fr. mineuse du pois-chiche, f; İng. chickpea leaf miner; Lat. Liriomyza cicerina*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının yaprakoyucu sinekler (Agromyzidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Liriomyza cicerina* olan, 1,1-1,6 mm boyunda, siyah renkli, ergin ve larvalarının nohut yapraklarında beslenmesi sonucunda sararma ve dökülmeye yol açan böcek türü.

nohut yeşilkurdu (*Alm. Karden-Sonneneule, f; İng. marbled clover; Lat. Heliothis virescens*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Heliothis virescens* olan, erginlerinin kanat açıklığı 25-30 mm, kahverengi, larvaları nohut, mercimek, yonca, keten, meyankökü gibi bitkilerin yaprakçık, çiçek, filiz, kapsül ve tohumlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

nokta biçimli (*Alm. punctiform; punctiförmig; Fr. punctiforme; İng. punctiform*) **tar.** 1. Bakteriyolojide çok küçük noktalar şeklinde kolonileri olma; eşanlam: punktiförm. 2. Nokta nokta görünen ya da noktalar halinde bir yapıya sahip olan.

noktacıklı alan (*İng. area punctata*) **tar.** Salkım görünümlü, birçok tanecik içeren topak şekilli, şekli tam belli olmayan alanlar.

noktaçizgili mühendisböceği (*Alm. graugelber Breitflügelspanner, m; Fr. hibernie hâtive, f; İng. dotted border; Lat. Agriopsis marginaria*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının mühendisböcekleri (Geometridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agriopsis marginaria* olan, erginlerinin kanat açıklığı 34-39 mm, grimsi kahverengi, larvaları meşe, gürgen, yabani gül bitkilerinin yapraklarını kemirerek beslenen böcek türü.

noktaçizgili taklaböceği (*İng. sandwich click beetle; Lat. Melanotus punctolineatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Melanotus punctolineatus* olan, erginleri 10-13 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, vücut üzeri grimsi tüylerle kaplı olup karaağaç ve patates gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

noktalı (*Alm. gepunktet; punktförmig; Fr. ponctué; İng. punctate*) **tar.** Yüzey noktaları, porları içermeyen; eşanlam: benekli.

noktalı seken su tahtakurusu (*Lat. Gerris maculatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının seken su tahtakuruları (Gerridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Gerris maculatus* olan, silindir şeklinde vücutlu, sucul ortamlarda yaşayan ve böceklerle beslenen böcek türü.

noktalı sırtüstüyüzen tahtakurusu (*Lat. Notonecta maculata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının sırtüstüyüzen tahtakuruları (Notonectidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Notonecta maculata* olan, erginleri 2 cm boyunda, açık kahverengi, ön kanatları alacalı tuğla renkli, iri kırmızı gözlü, ergin ve nimfleri sucul ortamlardaki küçük böceklerle beslenen böcek türü.

noktalı ağustosböceği (*İng. Cicada orni*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağustosböcekleri (Cicadidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cicada orni* olan, erginleri 25-30 mm boyunda, kahverengimsi, baş ve göğüste koyu lekelerle sahip olup birçok ağaç üzerinde bol ve yaygın olarak bulunan böcek türü.

noktalı gergedanböceği (*Ing. black flower scarab; Lat. Pentodon bidens punctatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının gergedanböcekleri (Dynastidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pentodon bidens punctatus* olan, erginleri 20 mm boyunda, siyah renkli, arkaya doğru genişleyen bombeli bir vücuda sahip olup ergin ve larvaları asma, tütün, ayçiçeği, buğdaygiller, şekerpancarı gibi bitkileri kemirerek zarar veren böcek alttürü.

noktalı korsan tahtakurusu (*Lat. Oncocephalus notatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının korsan tahtakuruları (Reduviidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oncocephalus notatus* olan, kahverengi vücutlu ve üzeri noktalı, diğer böcekleri avlayarak beslenen böcek türü.

noktalı taklaböceği (*Lat. Ampedus punctatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ampedus punctatus* olan, siyah renkli, üzeri noktalı, kırmızı kanatlı böcek türü.

noktalıkanatlı taklaböceği (*Lat. Selatosomus punctipennis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Selatosomus punctipennis* olan, erginleri 13-17 mm boyunda, siyah renkli, kanatları noktalı, meşe ağaçlarıyla beslenen böcek türü.

nominal fiyat (*Alm. nomineller Preis, m; Fr. prix nominal, m; Ing. nominal price*) **tar.** Bir mal veya hizmetin bir tahmine göre belirlenmiş ve piyasa değeri dışında olabilen fiyatı.

nominal gelir (*Alm. Nominaleinkommen, n; Fr. revenue nominal; Ing. nominal income*) **tar.** Gelirin nakdi para ile ifade edilen, sosyal hizmetlerin göz önüne alınmadığı şekli.

nominal sermaye (*Alm. eingetragenes Kapital; Grundkapital, n; Nominalkapital, n; Fr. capital nominal; capital souscrit; capital déclaré, m; Ing. declared capital; nominal capital*) **tar.** Bir şirket kurulurken ya da genişletilirken, şirket ortakları tarafından konulan katılım payları toplamı.

Norduz keçisi (*Alm. Norduz Ziege, f; Fr. chèvre Norduz, m; Ing. Norduz goat*) **tar.** Türkiye'de esas olarak Van ili Gürpınar ilçesi Norduz bölgesinde yetiştiriciliği yapılan, vücut rengi genellikle siyah olmakla birlikte, beyaz, krem, siyah-beyaz, gri, kül, kahverengi ve sütlü kahve renkli de olabilen, dişileri genel olarak boynuzsuz, erkekleri ise uzun, sağlam, yukarı doğru güçlü boynuzla sahip olan kombine verim yönlü yerli keçi ırkı.

Norduz koyunu (*Alm. Norduz Schaf, n; Fr. mouton Norduz, m; Ing. Norduz sheep*) **tar.** Türkiye'de Van ili Gürpınar ilçesi Norduz bölgesinde yetiştiriciliği yapılan, vücut rengi beyaz olmakla birlikte kül, gri ve kahverengi-beyaz renklilere de rastlanılabilen, dişilerinin yarısı, erkeklerinin ise tamamı boynuzlu olan, kaba-karışık yapağılı, yağlı kuyruklu ve et verimi öncelikli kombine verim yönlü yerli koyun ırkı.

normal fiyat (*Alm. normaler Preis; Fr. prix normal; Ing. normal price*) **tar.** Bir mal veya hizmetin arz ve talebe göre oluşmuş denge fiyatı.

normal kâr (*Alm. normaler Gewinn, m; Fr. profit normal, m; Ing. normal profit*) **tar.** Elde elden gelirin çalışılan iş kolunda kalmaya yeterli olması, üretim faktörlerinin alternatif maliyet toplamına eşit bulunması.

normal mallar (*Alm. Nichtsättigungsgüter, pl; normale Güter, pl; Fr. biens normaux, pl; Ing. normal goods*) **tar.** Gelirin artması ile birlikte, tüketimin de arttığı ve gelir esnekliğinin pozitif, fakat birden küçük olduğu mallar; eşanlam: zorunlu tüketim malları.

nosema (*Alm. Nosemose, f; Fr. nosémose, f; Ing. nosema; nosemosis*) **tar.** *Nosema apis* adında bir protozoanın neden olduğu bir ergin arı hastalığı.

nöral diken (*Alm. Neuralrückgrat, n; Fr. neurépine, f; épine neurale, f; Ing. neural spine; Lat. spina neuralis*) **tar.** Omurgalılarda nöral yayı oluşturan kıkırdak ya da kemik uzantıların birbiriyle kaynaşarak oluşturduğu dikensi çıkıntı.

nöral lamel (*Fr. lamelle neurale, f; Ing. neural lamella*) **tar.** Böceklerde sinir sisteminin mukopolisakarit ve mukoprotein yapısında hücresel olmayan en dış kısmı.

nöral yay (*Alm. Neuralbogen, m; Fr. arc neural, m; Ing. neural arch; Lat. arcus neuralis*) **tar.** Omurga boyunca her omurun dorsalinde omuriliği koruyan yay.

nöromast (Alm. *Neuromast*, f; Fr. *neuromast*, f; İng. *neuromast*) **tar.** Balık ve amfibilerde yan çizgi üzerinde ya da serbest olarak bulunan, uyarıları alan duyu almaçları.

nöropeptit (Alm. *Neuropeptid*, n; Fr. *neuropeptid*, m; İng. *neuropeptide*) **tar.** Sinir salgı hücreleri tarafından üretilen, polar yapıya sahip olduğu için hücre membranını geçemeyen ve hücre membranının dış yüzeyindeki G-protein çiftleri gibi reseptörlere bağlanarak işlevlerini yerine getiren peptit hormonlar.

nöston (Alm. *Neuston*, n; Fr. *neuston*, m; İng. *neuston*) **tar.** Tatlı ve tuzlu su kütlelerinin yüzey filmi üzerinde yaşayan organizmalar.

nötr deterjan çözeltisinde çözünmeyen lif (Fr. *cellulose au détergent neutre*, f; İng. *neutral detergent fiber*) **tar.** Hücre duvarının lifli karbonhidratlarını (selüloz ve hemiselüloz), lignini, ligninleşmiş ve sıcaklıkta zarar görmüş bir kısım proteinler ile silisyumu içeren ve yemin özgül ağırlığı hakkında da fikir veren önemli bir gösterge.

nötr gün bitkisi (Alm. *tagneutrale Pflanz*; Fr. *plante indifférente*, f; İng. *day-neutral plant*) **tar.** Generatif gelişmeleri gün uzunluğundan etkilenmeyen bitkiler.

nötron yöntemi (Alm. *Neutronensonde*, f; Fr. *humidimètre neutronique*, m; *humidimètre à neutrons*, m; İng. *neutron moisture gauge*; *neutron moisture meter*; *neutron probe*; *neutron soil-moisture meter*) **tar.** Toprağın hacimsel su içeriğinin nötronların saçılım prensibine dayanarak ölçülmesi yöntemi.

nuks (Alm. *Nuss*, f; Fr. *noix*, f; İng. *nut*; Lat. *nux*) **orm. tar.** Perikarpın tamamen kuruduğu, açılmayan ve normal koşullarda tek tohum taşıyan basit meyve tipi; eşanlam: nus, fındıksı meyve.

nullizomi (Alm. *Nullisomie*, f; Fr. *nullisomie*, f; İng. *nullisomy*) **tar.** Diploit bir canlının bir kromozom çiftinin eksik olması (2n-2) durumu.

numaralama (Fr. *étiquetage du bétail*, m; İng. *livestock identification*; *livestock numbering*; *livestock tagging*) **tar.** Çiftlik hayvanlarının tanınması, verim özelliklerine ait kayıtlarının tutulması ve pedigrilerine göre yetiştirilmeleri için plastik ve metal yapıda kulak, kuyruk, ayak ve bilek numaraları, boyun tasma ve kolyeleri, boya kalemleri, soğuk damgalama, tetovir-dövme ve bilgisayar destekli kimlik tanıma sistemleri gibi yöntemler ile numaralanması uygulaması; eşanlam: hayvan numaralama.

nutrient broth (Alm. *Nährbouillon*, f; Fr. *bouillon nutritif*; İng. *nutrient broth*) **tar.** İçerisinde dana eti özütü, maya özütü, pepton ve benzeri maddeleri içeren, birçok mikroorganizmanın, daha çok bakterilerin, geliştirilmesinde kullanılan sıvı ticari ortam.

nüfus (Alm. *Bevölkerung*, f; *Population*, f; Fr. *population*, f; İng. *population*) **1. müh.** Belirli bir coğrafi bölgede yaşayan insanların ya da belirli bir türe ait organizmaların oluşturduğu topluluk. **2. tar.** Belirli sınırlar içinde yaşayan yaş, cinsiyet, uyruk, öğrenim durumu, medeni durum, meslek, doğum yeri gibi özelliklerin göz önünde bulundurulduğu insan toplulukları.

nüfus artışı (Alm. *Bevölkerungszuwachs*, m; *Bevölkerungswachstum*, n; Fr. *accroissement de la population*, m; *accroissement démographique*, m; İng. *population growth*; *population increase*) **1. müh.** Belirli bir toplulukta yaşayanların sayısında belirli bir zaman aralığında gözlenen artış. **2. tar.** Bir ülkede, bir yıl gibi belirli bir zaman süresi için insan sayısında meydana gelen artış.

nükleoprotein (Alm. *Nukleoprotein*, n; Fr. *nucléoprotéine*, f; İng. *nucleoprotein*) **gıda. tar.** Hücre çekirdeğinin esas proteinleri ve kromatinin ana üyesi olarak hücre bölünmesi ve kalıtsal faktörlerin iletiminde önemli rol oynayan, bitki ve hayvansal dokularda yaygın olarak bulunan, protaminler ve histonlar gibi bazik basit proteinlerin, prostetik grup olarak nükleik asitlerle yaptıkları bileşik.

Nükleorabdovirüs (Alm. *Nucleorhabdovirus*, n; Fr. *Nucleorhabdovirus*, m; İng. *Nucleorhabdovirus*) **tar.** Viryonları değişken şekilli veya çomak şeklinde, zarflı, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve/veya böcek vektörlerle taşınan bitki virüsü cinsi.

nükleotit (Alm. *Nucleotid*, n; Fr. *nucléotide*, m; İng. *nucleotide*) **biyom. tar.** Riboz ya da deoksiriboz formundaki şeker molekülüne bağlı bir fosfat grubu ile bir pürin veya pirimidin organik bazından oluşan molekül; nükleik asitlerin yapıtaşı; fosfat grubuna bağlanmış bir nükleozit.

nükleus zarı (Alm. Kernhülle, f; Kernmembran, f; Fr. enveloppe nucléaire, f; membrane nucléaire, f; İng. karyotheca; nuclear envelope; nucleolemma; nucleus membrane) **tar.** Çekirdeği sitoplazmadan ayıran, hücre zarı yapısına benzer şekilde çift katlı olan, hücre zarındakilerden daha büyük porlar içeren, hücre bölünmesinde ortadan kalkan ve sitoplazma ile çekirdek arasındaki madde alışverişine izin veren endoplazmik retikulum uzantısı zar; eşanlam: çekirdek zarı.

obur alma (Fr. épemprage, m; İng. crown suckering; desuckering; suckering) **tar.** Omcanın toprak üstündeki yaşlı gövde ve kolları üzerinde oluşan obur ya da filiz olarak adlandırılan sürgünlerin kesilerek uzaklaştırılmasına dayanan yaz budaması işlemi; eşanlam: filiz alma.

obur kabuklubit (İng. greedy scale; Lat. Hemiberlesia rapax) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hemiberlesia rapax* olan, dişileri oval şekilli, grimsi beyaz renkte, 1-1,5 mm uzunluğunda, kahverengimsi dışbükey bir kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri defne, zeytin, ateşdikeni, gül gibi bitkilerin kabuk, dal, yaprak ve meyvelerinde beslenen böcek türü.

obur sürgün (İng. tree sucker) **tar.** Çok yıllık bitkilerde toprak üstü organları üzerinde adventif gözlerin sürmesiyle oluşan ve genellikle verimsiz olan sürgün; eşanlam: obur dal, filiz.

obur tozböceği (İng. darkling beetle; Lat. Opatrum sabulosum) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kara toprakböcekleri (Tenebrionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Opatrum sabulosum* olan, erginleri 7-10 mm boyunda, grimsi kahverengi ya da siyah renkli olup ergin ve larvaları buğdaygiller, şekerpancarı, keten, ayçiçeği, tütün, kabak, rezene, anason, hintyağı gibi bitkilerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

ocak (Alm. Saatbeet, n; Fr. lit de semence, m; İng. bed of seedlings; seedbed; seedling bed) **tar.** 1. Bitki yetiştiriciliğinde çeşitli bitkilerin tohum ya da fidelerini dikmek için hazırlanan toprak çukur, oluk, evlek. 2. Sulamanın iyi yapılabilmesi için fidelerin etrafında açılan yol çukurlar ve bunların ortasında kalan kabarık toprak ada.

occlusion-derived virus (ODV) tar. Bakulovirüs enfeksiyon döngüsünde, ağız yoluyla alınan occlusion body'lerin böcek midesinde çözülmesiyle birlikte açığa çıkarak mide epitel hücrelerinden enfeksiyon başlatan, virüsün primer fenotipi, temel enfeksiyon kaynağı.

odacık (Alm. Loculus, m; Fr. loge, f; İng. locule) **tar.** Fungus, hayvan ya da bitki gibi bir organizmanın bir organındaki küçük boşluk ya da kovuk; eşanlam: lokulus.

odunarıları (Alm. Holzwespen, pl; İng. horntail; wood wasp; Lat. Siricidae) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, türleri ağaçların odun dokusunda galeri açarak beslenen ve en bilinen türü köknar odunarısı (*Urocerus augur*) olan familya.

odunlaşma (Alm. Verholzung, f; Fr. lignification, f; İng. lignification) **tar.** Hücre duvarında lignin birikimi ile hücrenin sertleşmesi; eşanlam: lignifikasyon.

Ofiovirüs (Alm. Ophiovirus, n; Fr. Ophiovirus, m; İng. Ophiovirus) **tar.** Adını viryonlarını yılan benzeri görünümünden dolayı Yunanca ophis (yılan) kelimesinden alan, viryonları esnek, ipliksi, genetik materyal olarak çizgisel tek sarmallı çok parçalı RNA içeren, *Olpidium brassicae* (kökleri enfekte eden bir fungus) ve/veya aşılama ile taşınan virüs cinsi.

oğlak (Alm. Ziegenkitz, n; Fr. biquet, m; cabri, m; chevreau, m; İng. kid) **tar.** Doğumdan altıncı ay sonuna kadar olan erkek ve dişi keçi yavrusu.

oğlak eti (Alm. Zicklein Fleisch, n; Ziegenlammfleisch, n; Fr. viande de chevreau, f; İng. kid meat) **tar.** Oğlaktan elde edilen ve ergin dişi, erkek ve enenmiş erkek keçilerden elde edilen etlere göre daha kaliteli olan kırmızı renkli taze et.

oğlamlama (Alm. Zickeln, n; Fr. chevrotage, m; chevrottage, m; İng. kidding) **tar.** Keçilerin doğum yapması; keçicilikte doğurma eylemini belirten özel bir terim.

oğlamlama aralığı (Alm. Zickeln Intervall, n; Fr. période de chevrotage, f; İng. kidding interval) **tar.** Keçilerde iki oğlamlama arasında geçen süre.

oğul (*Alm. Bienenschwarm, m; Schwarm, m; Fr. essaim, m; İng. swarm*) **tar.** Bir balansı kolonisinde bulunan ana arı ile birlikte kovandan ayrılarak yeni bir yuva kurmaya giden işçi arı kitlesi.

oğullama (*Alm. Schwärmen, n; Fr. essaimage, m; İng. swarming*) **tar.** Balansı kolonisinde bulunan ana arı ile birlikte işçi arılarının bir kısmının başka bir yuva kurmak için kovandan ayrılması olayı.

oidium (*Alm. Oidium, n; Fr. oidie, f; İng. oidium*) **tar.** 1. Külleme funguslarında somatik hiflerin ucunda oluşan yuvarlağımsı sporlar. 2. Külleme funguslarının (*Erysiphales*) anamorf adı.

okaliptüs süslüböceği (*Lat. Acmaeodera pilosellae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acmaeodera pilosellae* olan, erginleri 6-10 mm boyunda, kahverengi, krem rengi lekeli, ergin ve larvaları okaliptüs, fındık, alıç, akçaağaç gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

okaliptüs tekeböceği (*İng. eucalyptus longhorned borer; Lat. Phoracantha semipunctata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phoracantha semipunctata* olan, erginleri kahverengi kanatları üzerinde sarımsı kahverengi kuşak taşıyan, 16-20 mm boyunda, larvaları zayıf gelişen veya devrilmiş okaliptüs ağaçlarının odun kısmında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

Okazaki fragmanı (*Alm. Okazaki-Fragment, m; Fr. fragment d'Okazaki, m; İng. Okazaki fragment*) **tar.** DNA'nın replikasyonu sırasında polimeraz enziminin replikasyon çatalının açılma yönüne ters yönde sentezlenen ve sonradan ligaz enzimiyle birbirine eklenen 1000-2000 nükleotitik DNA parçacıkları; eşanlam: Okazaki parçaları, Okazaki fragmenti.

oksidatif stres (*Alm. oxidativer Stress, m; Fr. stress oxydatif, m; İng. oxidative stress*) **tar.** Biyolojik sistemlerde reaktif oksijen türlerinin toksik olmayan hale getirilmesi ya da hücreye verebileceği zararın onarılmasında oluşan aksaklık.

oksidoz (*Alm. Oxydose, f; Fr. oxydose, f; İng. oxydosis*) **tar.** Hücre içi metabolizma esnasında hızlı elektron kaybindan ötürü aşırı enerji yitimi.

oksijenil bakteri (*Alm. aerobe Bakterie, f; luftbedürftige Bakterie, f; Fr. bactérie aérobe, f; İng. aerobic bacterium*) **tar.** Oksijen bulunan bir ortamda yaşayabilen bakteri; eşanlam: aerobik bakteri.

oksijenil organizma (*Alm. Aerobier, m; sauerstoffabhängiger Organismus, m; Fr. aérobe, m; organisme aérobie, m; İng. aerobe; aerobian; aerobic organism*) **tar.** Yaşayabilmek ve faaliyet gösterebilmek için oksijene gereksinim duyan canlı; eşanlam: aerobik organizma.

oksin (*Alm. Auxin, n; Fr. auxine, f; İng. auxin*) **tar.** Bitkilerde yaşam çevrimleri boyunca büyümeyi kontrol eden doğal veya sentetik fitohormon.

oksitosin (*Alm. Oxytocin, n; Fr. ocytocine, f; İng. oxytocin*) **tar.** Beyinde hipotalamustan sentezlenen, arka hipofizden salgılanan ve sperm nakli, doğum ve sütün indirilmesi için dişi ve erkek genital kanalında düz kaslarda kasılmalara, miyometrial kasılmalara neden olan oktapeptit yapısındaki hormon.

okzalik asit 1. (*Alm. Ethandisäure, f; Kleesäure, f; Oxalsäure, f; Fr. acide oxalique, m; acide éthanedioïque, m; sel d'oseille, m; İng. ethandioic acid; oxalic acid*) **kim.** HOCCOOH formülünde dikarboksilli, katı, zehirli asit; eşanlam: etandioik asit. **2.** (*Alm. Oxalsäure, f; Fr. acide oxalique, m; İng. oxalic acid*) **tar.** Çeşitli bitkilerde serbest asit veya kalsiyum oksalat halinde bulunan, şekerpançarı yapraklarında kalsiyum oksalat şeklinde zengin olan, tek mideli hayvanların iyi değerlendirmediği, gevişgetiren hayvanların ise kısmen parçalayarak kalsiyumundan yararlanabildiği asit.

Oleavirüs (*Alm. Oleavirus, n; Fr. Oleavirus, m; İng. Oleavirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Olive latent virus 2*'nin konakçısı olan zeytinden (*Olea europaea*) alan, viryonları yuvarlağımsıdan çomak şekline kadar değişebilen, genetik materyal olarak üç parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, aşı yoluyla taşınan bitki virüsü cinsi.

oleozom (*Alm. Oleosom, m; Fr. oléosome, m; İng. oleosome; spherosome*) **tar.** Kanola, ayçiçeği, pamuk tohumu gibi triaçilgliserollerini enerji kaynağı olarak depolayan, tek tabakalı fosfolipit zar ile çevrelenmiş, tohumlu bitkilerde yağları tutan özelleşmiş organel.

olgunlaşma 1. (*Alm. Reifung, f; Fr. maturation, f; İng. maturation; maturing; ripening*) **müh.** Bir ürünün uygun ortam ve koşullarda belirli bir süre kalarak istenen niteliğe ulaşması. **2.** (*Alm. Reifung, f; Fr. maturation, f; İng.*

maturation) **tar.** 1. Bitkilerin tam bir şekilde farklılaşmış ve işlevsel duruma gelmiş ve kaynak olma durumu. 2. Canlıların eşeysel olgunluğa erişme durumu. 3. Meyvenin bitki üzerinde derim aşamasındaki gelişme durumu. 4. Tarım ürünlerinin yararlanabilmek için hasat durumuna gelme hali, bitkilerde faydalanılmak istenen organların kalite ve miktar olarak en uygun seviyede olduğu durum; eşanlam: maturasyon.

olgunlaşma süresi (*Alm. Tage bis zur Reife, pl; Fr. précocité de maturation, f; İng. days to maturing; days to maturity*) **tar.** Tek yıllık bitkiler için tohum ekimiyle ilk hasat arasındaki gün olarak geçen süre.

olgunlaştırma 1. (*Alm. Reifung, f; Fr. viellissement, m; İng. ageing; aging*) **gıda.** Bazı fermente süt ürünlerinin (peynir) ve damıtık içkilerin üretimi sırasında var olmayan organoleptik özelliklerini kazanması amacıyla belirli tepkimelerin gelişimine olanak sağlayacak şekilde, uygun kaplarda ve seçilmiş ısı, nem ve özel ortam koşullarında belirli bir süre muhafaza edilmesi. **2.** (*Alm. Reifung, f; Fr. maturation, f; İng. maturation; maturing; ripening*) **malz.** Seramik bünye ya da kaplamanın istenen fiziksel ve kimyasal özelliklerinin geliştiği pişirim kademesi. **3.** (*Alm. Reifeprozess, m; Fr. mûrissement, m; İng. ripening*) **tar.** Hasattan sonra bazı meyvelerin (muz, armut, elma vb.) kısa zamanda tüketiciye sunulmak üzere özel koşullarda (etilen vb.) hızla yeme olgunluğuna getirilmesi. **4.** (*Alm. Nachreifung, f; Fr. maturation, f; İng. maturation; maturing*) **teks.** Viskoz yöntemine göre rejenere selüloz lifi elde edilmesi sırasında viskoz çözeltisinin 15-18 °C'de, 48-80 saat bekletilerek çözeltinin özelliklerinin bir düzeyde kararlı hale getirilmesi; eşanlam: art olgunlaştırma.

olgunluk indeksi (*Fr. index de maturité, m; İng. maturity index*) **tar.** 1. Üzümlerde olgunluğunun belirlenmesinde kullanılan suda çözünür kuru madde değeri ile titre edilebilir asit değeri arasındaki oran. 2. Meyvelerde olgunluğa işaret eden meyvenin boyu, şekli, rengi, dokusu, nişasta içeriği, şeker-asit oranı gibi göstergeler.

olgunluk periyodu (*Alm. Reifezeit, f; Fr. période de mûrissement, f; İng. ripening period; ripening phase*) **tar.** Bitkilerin morfolojik ve fizyolojik gelişmelerinin azaldığı, buna karşın generatif dönemlerinin de tamamlandığı, hasada en uygun hale geldiği aşama.

oligomiktik göl (*Alm. oligomiktischer Binnensee, m; Fr. lac oligomictique, m; İng. oligomictic lake*) **tar.** Her mevsimde ılıman olan, sıcaklık katmanlaması göstermeyen, ekvator bölgesi gölü.

Oligonikus akarları (*İng. Oligonychus species; Lat. genus Oligonychus*) **tar.** Kırmızıörümcekler (Tetranychidae) familyası içinde yer alan, 200 türü bulunan, Avokado kahverengi akarı (*O. punicae*), çimlerde şekerkamışında ve hurmada zararlı *O. pratensis* (Banks grass mite) çim akarı gibi otsu bitkilerde bağ, orman ağaçları ve çalimsı bitkilerde zararlı olan, nispeten az ağ ören, bitki paraziti ekonomik önemli türleri bulunduran cins düzeyinde takson.

oligopol (*Alm. Oligopol, n; Fr. oligopole, m; İng. oligopoly*) **tar.** Belli bir mal üretiminin sınırlı sayıda ve işbirliği içinde olan işletmeler tarafından yürütülmesi; eşanlam: takım tekeli.

oligosakarit (*Alm. Oligosaccharid, n; Fr. oligosaccharide, m; İng. oligosaccharide*) **1. biyom.** Yalnızca birkaç monosakarit biriminden oluşan bir polimer. **2. tar.** 1. Hidroliz sonucu monosakaritler oluşturan ve beher molekülü iki ile on monosakaritin su çıkarak birleşmesinden meydana gelen karbonhidratlar. 2. İki ya da daha fazla monosakaritin birbirine glikozitik bağ ile bağlanması suretiyle polimerleşmesi sonucu oluşan, başlıca üyeleri rafinoz, melezitoz, gentianoz, plantoz, verbaskoz ve linknoz olan karbonhidratlar.

oligotrof göl (*Alm. oligotropher Binnensee, m; Fr. lac oligotrophe, m; İng. oligotrophic lake*) **tar.** Oksijen bakımından zengin, çözünmüş besin elementleri ve bitki bakımından sınırlı, derin ve soğuk göl.

omasum *bkz. tar. kırkbayır.*

omca (*Alm. Weinstock; Fr. plant de vigne, f; İng. grapevine; vine*) **tar.** Üzüm meyvesinin elde edildiği *Vitis* cinsine bağlı sarılıcı bitki; eşanlam: bağ kütüğü, asma.

omega-6 yağ asidi (*Alm. Omega-6-Fettsäure, f; Fr. acide gras oméga-6, m; İng. omega-6 fatty acid*) **gıda. tar.** Çoğunlukla sebze yağlarında bulunan, yapısındaki metil grubundan itibaren ilk çift bağı 6'ncı karbon atomunda yer alan, özellikle kanser, felç ve koroner kalp hastalıkları riskinin azaltılmasında etkileri olan, araşidonik asit, linoleik asit, γ-linolenik asit gibi çoklu doymamış yağ asitleri.

ommatidyum (*Alm. ommatidium, n; Fr. ommatidium, m; İng. ommatidium*) **tar.** Eklembacaklıların bileşik gözlerini oluşturan, her biri pigment hücreleri, destek hücreleri ve ışığa duyarlı hücrelerden oluşan, bir akson demeti ile beyne bir görsel birimlik hayal yollayan yapı.

omurlu uzun tahtakurusu (*Lat. Ortholomus carinatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ortholomus carinatus* olan, kahverengi vücutlu ve üzeri omurlu böcek türü.

omuzlu mercimek tohumböceği (*Lat. Bruchus rufipes*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchus rufipes* olan, erginleri 2,5-3 mm boyunda, siyah renkli ve üzeri beyaz tüylü olup ergin ve larvaları fiğ ve mürdümük gibi bitkilerin tohumlarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

oogami (*Alm. Oogamie, f; Fr. oogamie, f; İng. oogamy*) **tar.** Plazmogaminin büyük hareketsiz bir yumurta hücresi ile küçük bir hareketli erkek gametin birleşmesi sonucu meydana gelen eşeyssel çoğalma veya bir anteridyumdan sitoplazma ile birlikte çekirdeklerin oogonyuma geçmesi ile oluşan birleşme.

oogenez (*Alm. Oogenese, f; Fr. oogenèse, f; İng. oogenesis*) **tar.** Hayvanlarda yumurtalık foliküllerinde primordiyal eşey hücrelerinden olgun ovum meydana gelmesi süreci.

oogonyum (*Alm. Oogon, n; Oogonium, n; Fr. ovogonie; ovogonie, f; İng. oocyst; oogonium; ovogonium*) **tar.** 1. Oomisetlerde dişi eşey organı; eşanlam: ovogonyum, yumurta ana hücresi. 2. Yumurtanın oluştuğu dişi eşey organı.

oomisetler (*Alm. Eipilze, f; Scheinpilze, f; Fr. oomycètes, pl; İng. oomycetes; Oomycota*) **tar.** Önceleri funguslar âleminde anılan, ancak son zamanlarda Chromista âleminde sınıflandırılan, bölmesiz miselyumlu, hücre duvarlarında kitin yerine selüloz içeren, eşeyli çoğalmaları oospor şeklinde oluşan iki kamçılı hareketsiz sporları içeren, fungus benzeri canlılar.

ooplazm (*Alm. Eiplasma, n; Ooplasma, n; Fr. ooplasm, m; İng. ooplasm*) **tar.** Oogonyumun içindeki oosferi oluşturan protoplazma.

oosfer (*Alm. Oosphäre, f; unbefruchtete Eizelle, f; Fr. oosphère, f; ovocyte ovule non fécondé, f; İng. oocyte unfertilized egg; oosphere*) **tar.** 1. Döllenmemiş dişi eşey hücresi. 2. Oogonyum içinde oluşan ve ooplazma denilen çıplak, oldukça büyük hareketsiz dişi yapı; eşanlam: döllenmemiş yumurta hücresi.

oosit (*Alm. Oocyte, f; Fr. ovocyte, m; İng. oocyte; oocyte; ovocyte*) **tar.** Dişi eşey organında, yani yumurtalıkta bulunan, mayoz hücre bölünmesi süreci öncesi evrede iki kromozom takımlı eşey hücresi.

oospor (*Alm. Oospore, f; Fr. oospore, m; İng. oospore*) **tar.** Oomiset sınıfı funguslarda ve bazı alglerde anteridyum adı verilen erkek gametin, dişi gametangiyum ile birleşmesiyle oluşan olumsuz koşullara dayanıklı eşeyli spor.

Ophioviridae (*Alm. Ophioviridae, pl; Fr. Ophioviridae, pl; İng. Ophioviridae*) **tar.** Sadece *Ofiyovirüs* cinsini içinde barındıran, viryonları ipliksi, genetik materyal olarak dört parçalı, çizgisel, tek sarmallı, negatif anlamlı RNA içeren bitki virüsü familyası.

opin (*Alm. Opin, n; Fr. opine, f; İng. opine*) **tar.** Agrobacterium cinsi bakterilerin bitkilerde yol açtığı taç tümörlerinde ve saç biçimli kök tümörlerinde bulunan, bitkiler tarafından sentezlenmeyen ve sözü edilen bakteriler tarafından besin kaynağı olarak kullanılan, düşük molekül ağırlıklı azotlu bileşikler.

opistognat (*Alm. opisthognath; Fr. opisthognathe; İng. opisthognathous*) **tar.** Böcek başının eğik olarak konumlandığı ve ağız parçalarının vücudun arkasına doğru yöneldiği ve tipik olarak yarımkanatlılar (Hemiptera) takımı türleri gibi bitki emici böceklerde görülen baş konumu; eşanlam: ara konumlu baş, ortognat.

opistozoma (*Alm. Hinterleib, m; Abdomen, n; Opisthosoma, n; Fr. abdomen, m; opisthosoma, m; İng. abdomen; opisthosoma*) **tar.** 1. Araknitlerde vücudun art bölgesi. 2. Eklembacaklılarda bedeninin arka kısmı.

opsiyon (*Alm. aktives Wahlrecht; Option, f; Wahlberechtigung, f; Optionsrecht, n; Fr. option, f; droit d'option, m; İng. option; right of option*) **tar.** Bir malın, belirli bir süre içerisinde belirli bir fiyata satımı için mal satıcısının malı alacak olan kişiye vermiş olduğu zaman süresi.

optimum yasası (*Alm. Gesetz vom Optimum durch Ewald Wolny, n; İng. optimum law*) **tar.** Alman toprak fizikçisi Ewald Wolny tarafından 1887 yılında ortaya konan ve Minimum Yasası'nın genişletilerek "bitkisel üretimde minimum seviyedeki gelişme faktörünün etkinliğinin artırılması ile ürün miktarının minimum seviyeden optimum

seviyeye kadar doğrusal bir artış gözlenirken, optimum seviyeden sonra gelişim faktörünün etkinliğinin artırılmasına rağmen ürün miktarında doğrusal bir düşüş olacağına savunan bitki gelişim yasası.

orakkanat (*Alm. Zitronenfalter, m; Fr. citron, m; İng. common brimstone; Lat. Gonepteryx rhamni*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının lahana kelebekleri (Pieridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Gonepteryx rhamni* olan, erginlerinin kanat açıklığı 52-60 mm, sarı renkli, üzeri turuncu benekli, larvaları akdiken bitkileriyle beslenen böcek türü.

orakkanatlı kelebekler (*Alm. Sichelflügler, pl; Fr. drépanidés, pl; İng. hooktip and false owlet moths; Lat. Drepanidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, ön kanatların ucu orak şeklinde sivri olan, ağaç ve çalılarda beslenen larvalara sahip böcek türlerini içeren familya.

oraklı yeşilçekirge (*Alm. gemeine Sichelschrecke, f; Fr. phanéoptère commun, m; İng. sickle-bearing bush-cricket; Lat. Phaneroptera falcata*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının Phaneropteridae familyasında yer alan, bilimsel adı *Phaneroptera falcata* olan, erginleri 14-20 mm boyunda yeşil renkli, ergin ve nimfleri asma, meyve ağaçları, ayçiçeği, tütün, fasulye bitkileriyle beslenen böcek türü.

oraksı (*Alm. sichelförmig; Fr. falciforme; İng. falcate*) **tar.** Orak şeklinde olan.

organik bileşiklerin taşınması (*Fr. transport de composés organiques, m; İng. transport of organic compounds*) **tar.** Fotosentez ürünlerinin yapraklar gibi kaynak organlardan başlayarak soymuk boruları boyunca bitkinin büyümekte olan alıcı hedef dokulara ya da depolama organlarına doğru basınç-akış modeline göre taşınması.

organik fosfatlı insektisit (*Alm. Organophosphat Insektizid, m; Fr. insecticide organophosphaté, m; İng. organophosphate insecticide*) **tar.** Asetilkolini taklit ederek asetilkolinesterazı kendilerine bağlayarak ketleyen ve bu şekilde nöronlar arasında asetilkolinin parçalanmaması sonucu birikimine neden olarak sinirsel iletimin aralıksız olmasına yol açan, zehirlilikleri yüksek olmakla birlikte çevredeki kalıcılıkları uzun olmayan, fosforik asit türevi insektisit grubu.

organik gübre (*Alm. organischer Düngel, m; organisches Düngemittel, n; Fr. engrais organique, m; fertilisant organique, m; İng. bio-manure; organic fertilizer*) **tar.** Topraktaki bitki besin maddelerini organik şekilde içeren, insan ve hayvan dışkıları, mezbaha artıkları, kompost haline getirilmiş bitkisel ve evsel artıklar ve benzeri maddelerden oluşan, gübre olarak kullanılabilirdiği gibi toprak düzenleyicisi amacıyla da kullanılabilen materyaller.

organik hayvancılık (*Alm. ökologische Tierhaltung; Fr. élevage de bétail biologique, m; élevage de bétail organique, m; İng. organic livestock farming*) **tar.** İnsan sağlığına zararlı maddeleri girdi olarak kullanmayan veya kullanımının zorunlu olduğu durumlarda minimum düzeyde kullanan, hayvan sağlığı ve refahını ve başta toprak olmak üzere ekosistemi ve çevreyi korumayı amaçlayan, her aşaması kontrollü ve sertifikalı olan hayvansal üretim yöntemi; eşanlam: biyolojik hayvancılık.

organik horizon (*Alm. organischer Bodenhorizont; Fr. horizon organique, m; İng. organic horizon*) **tar.** Organik kökenli maddelerin gerek aerobik, gerekse anaerobik koşullarda toprak yüzeyinde birikmeleri sonucunda oluşan katmanlar.

organik kalaylı ilaç grubu (*Fr. composés organostanniques, pl; İng. organotins*) **tar.** Bitki zararlısı akarların popülasyonlarını baskılamak için kullanılan sihegzatin, azosiklotin ve fenbutatin oksit gibi hidrokarbondan oluşan Oligonikus en özel akarisit etkiye sahip kimyasal ilaç grubu.

organik kırıntı (*tar. detritus*) (*Alm. Detritus, m; Fr. detritus, m; İng. detritus*) **tar.** Su ya da toprak gibi bir ortamda çözünmemiş olarak bulunan, göllerin dibini ya da toprağı zenginleştiren parça halindeki ölü organik maddeler.

organik kükürtlü akarisit (*Alm. Organoschwefel Akarizid, n; Fr. acaricide organosulfuré, m; İng. organosulphur acaricide*) **tar.** Bitki zararlısı akarların popülasyonlarını baskılamak için kullanılan tetradifon, klorfenon, propargit gibi özel akarisit etkiye sahip kimyasal ilaç grubu.

organik toprak (*Alm. organischer Boden; Fr. sol organique, m; İng. organic soil*) **tar.** Kil içermediği durumlarda organik karbon içeriği %12'den büyük, kil içermesi durumunda %18'den büyük olan, genellikle sulu fakat sürekli don olmayan arazilerde oksijen yetersizliğinden dolayı bitkisel döküntülerin yavaş bozunması ve birikmesi ile oluşan, 45 cm'den daha fazla kalınlığa sahip toprak.

organofosfatlı tarım ilacı (Alm. *Organophosphaten*, pl; Fr. *organophosphorés*, pl; İng. *organophosphate pesticide*) **tar.** Karbon-fosfor bağı içeren, güneş ışığı, hava ve toprakla teması sonucu bozunabilen, sinir sistemi üzerine tersinemez zarar verebilen tarım ilacı ve sarin gibi zehirli maddeler; eşanlam: organofosfatlı pestisit.

organometalik bileşikler (Alm. *organometallische Verbindungen*, pl; Fr. *composés organométalliques*, pl; İng. *organometallic compounds*) **tar.** Bir metal atomuna en az bir karbon atomunun bağlı bulunduğu bileşikler; eşanlam: metal-organik bileşikler.

organotin (Alm. *Organozinnverbindung*, f; Fr. *organostannique*, f; İng. *organotin*) **tar.** Kalayın hidrokarbonlarla oluşturduğu, deniz araçlarının gövdelerini, şamandıraları ve kazıkları deniz organizmalarından koruyan çürüme önleyici boyalarda kullanılan zararlı kimyasal bileşik.

orijinal tanımlama (Alm. *Erstbeschreibung*, f; Fr. *description des espèces*, f; İng. *species description*; type *description*) **tar.** Yeni keşfedilen bir canlıya ait bir örneğin, elde bulunan koleksiyon ve kaynakları incelemek suretiyle ne olduğunu, hangi taksonomik kategoriye bağlı olduğunu, diğer tür ve tiplerden nasıl ayrıldığını, bulup ortaya çıkarmak, bilim dünyası için tanıma amacıyla yapılan yayınlar; eşanlam: orijinal betimleme.

orijinal tohumluk (Alm. *Stiftung Saatgut*, m; Fr. *semences de base*, f; İng. *foundation class seed*; *foundation seed*) **tar.** Elit tohumluk veya kendisinden elde edilen, çeşit saflığını devam ettiren, ıslah ve deneme kuruluşlarında veya bunların denetimleri altında yetiştirilen tohumluk.

Orizavirüs (Alm. *Oryzavirus*, n; Fr. *Oryzavirus*, m; İng. *Oryzavirus*) **tar.** Adını tip üyesi rice ragged stunt virus'un konakçısı olan çeltiğin Latince adından (*Oryza sativa*) alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik material olarak çizgisel, çift sarmallı çok komponentli (yaklaşık 10 parçalı) RNA içeren, Delphacidae familyasındaki Fulgomorpha alt takımındaki böceklerle taşınan bitki virüsü cinsi.

orkide leke virüsü (Fr. *virus de la tache de l'orchidée*, m; İng. *OFV*; *orchid fleck virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, Cymbidium, Dendrobium ve Oncidium gibi pek çok orkide türünde klorotik veya nekrotik lekelerle neden olan virüs.

orkide yassı akarı (Lat. *Tenuipalpus pacificus*) **tar.** Prostigmata alttakımı, Teuipalpidae familyası içinde yer alan, 250-350 mikron uzunluğunda, yavaş hareket eden, orkide gibi süs bitkileri ve çit bitkilerinin yapraklarını sokup emerek zararlı olabilen, ağ örmeyen, yassı akarlar.

orman mayısböceği (Alm. *Waldmaikäfer*, m; Fr. *hanneton du marronnier*, m; İng. *forest cockchafer*; Lat. *Melolontha hippocastani*) **tar.** Kınkatlılar (Coleoptera) takımının mayısböcekleri (Melolonthidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Melolontha hippocastani* olan, erginleri 21-25 mm boyunda, siyahımsı renkte, larvaları çeşitli orman ağaçlarının fidanlarında köklerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

orman tekeböceği (Alm. *variabler Widderbock*; *veränderlicher Widderbock*; Fr. *chlorophore soufré*; Lat. *Chlorophorus varius*) **tar.** Kınkatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chlorophorus varius* olan, erginleri 8-14 mm boyunda, kanatlarının üzeri sarı ve siyah renkli desenlerle kaplı, larvaları kestane, asma, yalancı akasya gibi ağaçların odun dokusu içinde beslenen böcek türü.

ormanaltı merası (Alm. *Unterholtz Weide*, f; Fr. *pâturage en sous-bois*, m; İng. *underbrush*; *understory grazing*) **tar.** Orman ağaçlarının altında gelişen, hayvan olatmaya elverişli fidan, çalı ve otsu bitkilerle örtülü alanlar.

ornamentasyon (Alm. *Ornamentierung*, f; Fr. *ornamentation*, f; İng. *ornamentation*) **tar.** Yüzey deseni. Mikolojide, veriköz, ağsı, yıldızimsı gibi spor yüzey desenlerini betimleyen terim.

Ornithodoros keneleri (İng. *Ornithodoros soft ticks*) **tar.** Argasidae familyasına ait, otuz sekiz türü olan, *Ornithodoros hermsi*, ateşli hastalık etmenlerinin memeli hayvanlar ve insanlara taşıyıcısı olan, *Ornithonyssus bursa* (Macronyssidae), tropik kuş akarı, *Ornithonyssus sylviarum*, Kuzey Avrupa kuş akarı gibi önemli türlerin yer aldığı sürüngenler, kuşlar ve memelilerde parazit yaşayan ve bazı önemli hastalıkların taşıyıcısı olan yumuşak kene cinsi.

Orta Anadolu Merinos koyunu (Alm. *zentralanatolisches Merino Schaf*, n; Fr. *mouton mérinos d'Anatolie centrale*, m; İng. *central anatolian merino sheep*) **tar.** Akkaraman ırkı ile Yapağı Et Merinosunun melezlenmesinden elde edilmiş, %80 Yapağı Et Merinosu genotipi taşıyan, Orta Anadolu bölgesinde yetiştiriciliği

yapılan, vücut rengi beyaz, dişileri ve erkekleri boynuzsuz, yağsız, ince ve uzun kuyruklu ve kombine verim yönlü Türkiye yerli koyun ırkı; eşanlam: Konya merinosu.

orta bağırsak (*Alm. Mitteldarm, m; Fr. intestin moyen, m; İng. mesenteron; midgut*) **tar.** Böceklerde sindirim enzimlerinin üretildiği, sindirilen ürünlerin geri emilim işlemlerinin gerçekleştiği, embriyonal gelişme döneminde endodermden meydana gelen hücrelerden oluşan ve pek çok böcekte peritrofik matriksi de içeren organ; eşanlam: mezenteron, mide.

orta beyin lobu (*Alm. Deutocerebrum, n; Fr. deutocérébron, m; İng. deutocerebrum; mesocerebrum*) **tar.** Böceklerde antenler aracılığıyla toplanan bilgi ile ilişkili sinirsel iletim faaliyetlerini eşgüdümleyen beynin ikinci lobu; eşanlam: deutocerebrum.

orta boy traktör (*Alm. Mittegroßer Traktor; Fr. tracteur de taille moyenne, m; tracteur intermédiaire, m; İng. medium sized tractor; medium tractor*) **tar.** Traktör motor gücü 47 kW (65 BG)'a kadar, uygulamada en çok kullanılan traktör gurubu.

orta lamel (*Alm. Mittellamella, f; Fr. lamelle mitoyenne, f; İng. middle lamella*) **tar.** Bitkilerin hücreleri arasında plazmodezma oluşturmaları için gerekli, komşu hücrelerin duvarlarını birbirine yapıştıran pektin katmanı.

orta levhalar (*İng. median plates*) **tar.** Böceklerde ikinci ve üçüncü aksilar levhanın önünde yer alan, ortası eklemli, medya ve kubitusun kaidesini oluşturan 2 adet levha.

orta seta (*İng. median seta*) **tar.** Akarlarda dorsal levha boyunca, dorsal ve lateral setalar arasında yer alan ve sayıları, şekilleri ve yerleşim yerleri farklı olabilen ve tanıda kullanılan setalar.

orta şişkinlik (*İng. median bulb; metacarpus*) **tar.** Bazı nematod gruplarında sindirim sisteminin ön bağırsak bölümünün (özofagus) ortasında yer alan, kütikula ile kaplı, büyük kaslı pompa görevini yapan bölüm.

orta tesviye (*Fr. terrassement moyen; İng. medium level grading*) **tar.** Kazı hacmi 50-100 m³/da arasında olan arazi düzeltmesi; eşanlam: orta düzeyleme.

orta yoğunlukta otlatma (*İng. medium level grazing*) **tar.** Mera bitkilerinin hayatlarını normal bir şekilde sürdürmelerine olanak veren, gelişmelerine engel olmayan düzeyde yapılan otlatma; eşanlam: orta otlatma.

orta zincirli yağ asidi (*Alm. mittelkettige Fettsäure, n; Fr. acide gras à moyenne chaîne, m; İng. medium chain fatty acid*) **gıda. tar.** Yapısında karbon sayısı 6-12 arası olan kaprik asit, kaprilik asit gibi yağ asitleri.

Ortadoğu mercimek tohumböceği (*İng. Mediterranean pulse beetle; Lat. Bruchus ervi*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchus ervi* olan, erginleri 3-3,5 mm boyunda, siyah renkli ve beyaz tüylü olup ergin ve larvaları mercimek tohumlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

ortak ata (*Alm. gemeinsamer Vorfahr, m; Fr. ancêtre commun, m; İng. common ancestor*) **tar.** İki ya da daha fazla sayıda canlının soy hatları evrim ağacı üzerinde geriye doğru izlendiğinde soy hatlarının birleştiği noktada olan ve genetik olarak bu canlıların öncüsü sayılan canlı.

ortak atadan dolayı özdeşlik (*Fr. identité par descendance, f; İng. identity by descent*) **tar.** Aynı lokustaki iki genin geçmişteki bir genin kopyaları olması; eşanlam: müşterek ceden dolayı özdeşlik.

ortakçılık (*Alm. Erzeugergemeinschaft, f; Naturalpacht, f; Teilpacht, f; Fr. métayage, m; İng. sharecropping*) **tar.** Bir tarım işletmesinde, mülk sahibinin üretime katılmaması durumunda, üretim öncesi yapılan bir anlaşmaya bağımlı kalınarak elde edilen hasılanın mülk sahibi ile üretimi gerçekleştiren arasında paylaşılması.

ortakyaşar (*Alm. Symbiont, m; Fr. symbiont, m; symbiote, m; İng. symbiont; symbiote*) **tar.** Ortak yaşam ilişkisindeki organizmalardan her biri; eşanlam: simbiyont, simbiyot.

ortalama etkin basınç (*Alm. effektiver Mitteldruck; mittlerer effektiver Kolbendruck; Fr. pression moyenne effective, f; İng. mean effective pressure*) **1. mak.** İçten yanmalı motorun bir çevriminde elde edilen işin süpürme hacmine bölümü. **2. tar.** Doğrusal hareketli motorlarda motorun iş yapma yeteneğinin bir göstergesi olarak kullanılan ve dönüş sayısı çarpı silindir hacmi formülüyle hesaplanan basınç; eşanlam: efektif basınç.

ortalama gelir (Alm. Durchschnittserlös, m; Durchschnittseinkommen, n; Fr. recette moyenne, f; revenu moyen, m; İng. average revenue) **tar.** Belli bir satıştan elde edilen toplam gelirin, üretim birimi sayısına oranı.

ortalama ısı geçirgenlik katsayısı (Alm. mittlerer Wärmedurchgangskoeffizient, m; Fr. coefficient de transmission thermique moyen, m; İng. average heat transmission coefficient; average structure heat transmission coefficient) **tar.** Farklı bölgeleri olan bir yapı elemanının bir duvarın ısı geçirme niteliğinin bir göstergesi olan ve binanın iç ve dış yüzeyleri arasında 1°C sıcaklık farkı olduğunda birim zamanda kaybolan toplam ısı miktarının ısı geçiş alanına oranı (W/m²K).

ortalama maliyet (Alm. Durchschnittskosten, pl; Fr. coût moyen, m; İng. average cost) **tar.** Belli bir satıştan elde edilen toplam gelirin, üretim birimi sayısına oranı.

ortalama tasarruf eğilimi (Alm. mittlere Neigung zum Sparen, f; Fr. propension moyenne à épargner, f; İng. average propensity to save) **tar.** Bir ekonomide, yaratılmış olan gelirin belli bir dönem içinde ne kadarının tasarruf edildiğini gösteren ifade.

ortalama tüketim eğilimi (Alm. mittlere Konsumneigung, f; Fr. propension moyenne à consommer; İng. average propensity to consume) **tar.** Bir ekonomide, yaratılmış olan gelirin ne kadarının tüketime ayrıldığını gösteren ifade.

ortam kültürü (Alm. Substratkultur, f; Fr. culture de support, f; İng. substrate culture) **tar.** 1. Bitki köklerinin gelişip dağılabilmesi için besin eriyikleri ile zenginleştirilmiş ortamlarda bitkilerin yetiştirilmesi. 2. Topraksız tarımın organik ya da inorganik katı ortamlarda yapılan şekli.

ortanca (endst. medyan) **1.** (Alm. Medianwert, m; Fr. médiane, f; İng. median) **ist.** 1. Bir veri kümesi büyüklük sırasına göre dizildiğinde, verilerin yarısının altında, diğer yarısının üstünde kaldığı değer. 2. Olasılık dağılımını yüzde ellilik iki eşit parçaya bölen değer. **2.** (Alm. Hortensie, f; Fr. hortensia, f; İng. hortensia; hydrangea; Lat. Hydrangea spp.) **tar.** Ortancağiller (Hydrangeaceae) familyasından Amerika ve Asya orijinli, başta saksı olmak üzere çok yönlü kullanım alanı olan, kesme çiçek olarak da kullanılan, nemli, hafif asitli toprakları ve yarı gölgeli alanları seven, çok yıllık, çelikle çoğalan, oldukça önemli bir süs bitkisi.

ortanca halkalı leke virüsü (Alm. Hortensienringfleckvirus, n; Fr. virus des taches annulaires de la hortensia, m; İng. HdRSV; hydrangea ringspot virus) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, bilinen bir vektörü olmayan, tek konakçısı olan ortanca (Hydrangea macrophylla) da bazen hafif belirtiler gösterirken, bazen de kıvrırcıklaşma, kıvrılma, yapraklarda asimetri, çiçeklenmede azalma, şiddetli küçükleme, yapraklarda klorotik veya kahverengi lekeler şeklinde belirtiler oluşturan poteksvirüs.

ortanca kabuklubiti (Fr. kermès japonais, m; İng. Japanese baton shaped scale; Japanese maple scale; Lat. Lopholeucaspis japonica) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı Lopholeucaspis japonica olan, dişileri şarap kırmızısı renkte, 1,5-2 mm uzunlukta, siyah renkli virgül şeklinde kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri ortanca, diğer bazı süs bitkileri ve turuncgillerin gövde, dal ve sürgünlerinde beslenen böcek türü.

oseanodrom (Alm. ozeanodromisch; Fr. océanodromique; İng. oceanodromous) **tar.** Denizlerde yaşayan balıkların, yumurtlama ve beslenme gibi amaçlarla denizlerde göç etme özelliği.

Osmanlı yeşilböceği (Lat. Anomala osmanlis) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının bambulböcekleri (Rutelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Anomala osmanlis olan, erginleri 12-18 mm boyunda, parlak madensel yeşil renkli olup asma, söğüt ve meyve ağaçlarının yapraklarını yiyerek zarar veren böcek türü.

ostiyol (Alm. Ostiolum, n; Fr. ostiole, m; İng. ostiole; ostiolum) **tar.** Funguslarda eşeyli ve eşeysiz fruktifikasyon organlarının bazılarında bulunan ve sporların çıkış yaptığı, bazen gaga veya boyun şeklini alabilen delik veya açıklıklar.

ostiyum bkz. tar. böcek kalp kapakçığı.

ot (Alm. Kraut, n; Fr. herbe, f; İng. herb) **tar.** Gövdesi ağaç ve çalılarda olduğu gibi odunlaşmayıp sulu ya da etli sulu kalan, bir iki mevsim sonra tohum vererek hayatını tamamlayan ve kuruyan bitkiler.

ot kırma makinesi (Alm. Grashäcksler, m; Fr. hache-herbe, m; İng. grass chopper; grass chopping machine) **tar.** Karşılıklı olarak çalışan iki dişli silindir arasından geçen sapların eşit boylarda kırılmasını sağlayan makineler.

ot tahtakuruları (Alm. *Glasflügelwanzen*, pl; Fr. *rhopalidés*, pl; İng. *scentless plant bugs*; Lat. *Rhopalidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, uzunca oval, sarımsı kahverengi, otsu bitkilerin tohum ve meyveleriyle beslenen türleri içeren ve en bilinen türü marul tohum tahtakurusu (*Liorhysus hyalinus*) olan familya.

ot tırmağı (Alm. *Heuwendemaschine*, m; *Heuwender*, m; *Kreiselwender*, m; Fr. *faneuse*, f; *épandeuse d'herbe*, f; İng. *hay tedder*; *tedder*) **tar.** Biçilmiş otun tarlada yayılması, çevrilmesi, aktarılması ve namlu haline getirilmesi gibi işlemleri gerçekleştiren makineler; eşanlam: ot toplama tırmağı.

ot yem ezme makinesi (Fr. *broyeur de balles de fourrage*, m; *moulin broyeur de fourrage*, m; İng. *feed crushing machine*) **tar.** Hasat sırasında kurutulacak yeşil otun kuruma hızını artırmak amacıyla biçilmiş otun saplarını ezerek hücre suyunu çıkaran makineler; eşanlam: ot ezme makinesi.

ot yolucu (Alm. *Jätmaschine*, f; *Unkrautausstecher*, m; Fr. *désherbineuse*, f; *échardeur*, m; İng. *weeder*) **tar.** Yabani ot mücadelesinde kullanılan ve işleyici organları toprakla temas etmeksizin, yabancı otların dönen bir mile dolanarak yolunması ve tarla yüzeyinin temizlenmesi esasına göre çalışan alet.

otlak (Alm. *Grasland*, n; *Grünland*, n; Fr. *surface en prairie*, f; İng. *grassland area*; *rangeland*) **tar.** Kendiliğinden yetişen otsu bitkilerin oluşturduğu ve otlatılmaya elverişli alan.

otlak ayırığı (Alm. *Kammquecke*, f; Fr. *agropyre à crête*, m; İng. *crested wheat grass*; *crested wheatgrass*; *fairway crested wheat grass*; Lat. *Agropyron cristatum*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının kavuzlu çiçekliler takımının buğdaygiller familyasına mensup olan (*Agropyron cristatum* L. n=7, 14, 21), çok yıllık, kısa boylu, kışa ve kurağa dayanıklı, çevreye uyum yeteneği çok yüksek, İç Anadolu'nun kıraç koşullarına uyum gösterebilen, serin mevsim yem bitkisi.

otlandırılmış su yolu (Alm. *Grünwasserstraße*, f; Fr. *chenal enherbé*; *voie d'eau engazonnée*; İng. *grassed waterway*) **tar.** Tarım arazilerinden çıkan yüzey akışları toplayıp yönlendirmek amacıyla bir çayır şevi ile örtülmüş siğ ve geniş tabanlı doğal ya da bu amaçla inşa edilmiş kanallar.

otlatma (Alm. *Beweidung*, f; Fr. *pacage*, m; *pâturage*, m; İng. *grazing*; *pasturing*) **tar.** Mera ve diğer yem alanlarında üretilen yemlerin evcil hayvanlar beslenmesi için değişik yöntemlerle kullanılması.

otlatma alanı (Alm. *Naturweide*, f; *Weideland*, n; Fr. *parcours naturel*, m; *terrain de parcours*, m; İng. *grazing land*; *pasture land*; *rangeland*) **tar.** Genellikle hayvanların otlatılmaları için kullanılan, özellikle de doğal veya yapay meralar, otlaklar, çayırlar ve benzeri alanlar.

otlatma baskısı (Alm. *Weidedruck*, m; Fr. *pression de pâturage*, f; İng. *grazing pressure*) **tar.** 1. Bir merada, belirli bir zamanda hayvan biriminin birim alandan elde edilecek yem bitkisine oranı, hayvan birimi / bitki yemi kütesi. 2. Hayvan otlatmadan dolayı bir merada bitkiler üzerinde oluşan stres.

otlatma kapasitesi (Alm. *Besatzstärke*, f; *Weidebesatz*, m; Fr. *capacité de paissance*, f; *charge limite d'un pâturage*, f; İng. *grazing capacity*) **tar.** Belirli genişlikteki bir merada, belirli uzunluktaki bir otlatma mevsiminde uzun yıllar, bitki örtüsü, toprak ve diğer doğal kaynaklara sürekli bir zarar vermeden otlatılabilecek en fazla hayvan sayısı; eşanlam: otlatma gücü.

otlatma mevsimi (Alm. *Weidesaison*, f; Fr. *saison de pâturage*, m; İng. *grazing season*) **tar.** 1. Mera bitkilerinin büyük bir zarar görmeden otlatılabilecekleri ve hayvanların ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar yeşil veya kuru yem bulabilecekleri, yılın otlatmaya uygun dönemi. 2. Mera yem bitkilerinin otlatma olgunluğuna ulaştıkları tarih ile otlatmaya son verilmesi gereken tarih arasındaki dönem.

otlatma olgunluğu (İng. *maturity stage for grazing*) **tar.** Mera bitkilerinin kritik periyodu atlatarak otlatma ile gelişimlerini engellemeyecek bir devreye ulaştıkları, mera toprağının sıkışmasına neden olunmadan bitkilerin otlamaya elverişli boya eriştiği en uygun devre.

otlatma sistemi (Alm. *Beweidungssystem*, n; Fr. *système de pâturage*, m; İng. *grazing system*; *pasture grazing system*) **tar.** Herhangi bir meradan beklenen en fazla yararı, özellikle vejetasyona devamlı bir zarar vermeden elde etmek ve bununla birlikte meranın her tarafının aynı seviyede otlatılmasını sağlamak için uygulanan bir otlatma planı.

otlatma süresi (Alm. Weideperiode, f; Weidezeit, f; Fr. temps de pâture, m; İng. grazing period) **tar.** Meradaki otlatma kapasitesine uygun sayıdaki hayvanın otlatmaya başlama tarihiyle otlatmaya son verilmesi gereken tarih arasındaki gün olarak ifade edilen zaman dilimi; eşanlam: otlatma periyodu.

otlatma yoğunluğu (Alm. Beweidungsintensität, f; Fr. intensité de pâture, f; İng. grazing intensity) **tar.** Herhangi bir meranın tümü veya parselleri üzerinde belirli bir süre otlatılan hayvanların veya bunun eşdeğeri olan hayvan birimi sayısının tüm alana bölünerek ifadesi, örneğin, hektar başına hayvan birimi.

otlatma yönetimi (Alm. Weidebewirtschaftung, f; Weideführung, f; Fr. gestion des pâturages, f; İng. grazing land management; grazing management; pasture management) **tar.** Meraların sürdürülebilir şekilde kullanılmasını, hem vejetasyon, toprak ve diğer kaynakların korunması ve geliştirilmesini hem de azami hayvansal ürün elde edilecek şekilde planlamasını konu alan tarım ve ormancılık disiplini; eşanlam: mera amenajmanı.

otlu ekim tar. Şiddetli erozyona maruz küçük alanlarda, su yolları ve erozyon yarınlarında, hazırlanmış bir tohum yatağına dönüme uygun miktarda tohumlu kuru ot serpilip diskaro ile toprağa kısmen karıştırılması şeklinde uygulanan bir tohumlama yöntemi.

otluk tar. 1. (Alm. Heuraufe, f; Fr. fourragère, m; râtelier à fourrage, m; İng. feed rack; hay rack) Herhangi bir merada hayvanların merada veya gezi yerinde ilave olarak verilen kuru otu yedikleri parmaklıklı ahşap yemlik. 2. (Alm. Heubühne, f; Heuboden, m; Fr. fenil, m; İng. hayloft) Kışın hayvanlara verilecek kuru otların depolandığı yer. 3. (Alm. Grasebene, f; Fr. aire gazonnée; İng. grassy place) Otu bol olan yer.

oto seks (Fr. autosex, m; İng. autosexing) **tar.** Tavuk yetiştiriciliğinde, belirli tavuk hatlarında, civcivlerde cinsiyete bağlı tüy rengi ve tüylenme hızı özelliklerini dikkate alarak pratik ve kolay bir şekilde yapılabilen cinsiyet ayrımı.

Otobius keneleri (Alm. Otobius Zecken, pl; Fr. tiques d'Otobius, pl; İng. Otobius ticks) **tar.** Geyik, antilop, dağ koyunu gibi yaban hayatındaki hayvanların, gevişgetirenlerin ve insanların kulak kanallarında enfeksiyon oluşturan (otoacariasis) ve *O. megnini* ve *O. lagophilus* olmak üzere iki türe sahip Kuzey Amerika, Afrika ve Asya'da yaygın keneler.

otoekizm (Fr. autoécisme, m; İng. autoecism) **tar.** Bir parazit türünün hayat devresinin tamamını aynı konakçı üzerinde tamamlaması olayı; eşanlam: otoesizm.

otokton madde (Alm. autochtones Material, n; Fr. matière autochtone, f; İng. autochthonous material) **1. tar.** Göllerin kendi içerisinde biyolojik, fiziksel ve kimyasal olaylar sonucu oluşan organik ve inorganik kökenli maddeler. **2. yerb.** Bulunulan yerde oluşmuş olan, başka bir yerden taşınarak gelmemiş olan kayaç madde.

otokton tortu (Alm. autochthones Sediment, n; autochthone Sinkstoffe, pl; Fr. sédiment autochtone, m; sédiment indigène, m; İng. authogenic sediment; autochthonous sediment; autochthonous deposit; indigenous sediment) **tar.** Göllerin dibinde kimyasal ve organik süreçler sonucunda ortamda oluşan ve çökelen madde; eşanlam: iç kaynaklı tortu.

otolit bkz. tar. kulaktaşı.

otomatik sürme sistemi (Alm. automatisches Lenksystem, n; Fr. pilote automatique, m; système de pilotage automatique, m; İng. auto-steer; automatic steering system) **tar.** Tarımsal ekipmanı santimetre duyarlılığında otomatik olarak uydu konum sisteminden aldığı veriler ışığında arazi üzerinde çalışma esnasında yönlendiren sistem; eşanlam: otomatik direksiyon sistemi.

otomiktik partenogenez (Alm. automiktische Parthenogenese, f; Fr. parthénogenèse automictique, f; İng. automictic parthenogenesis) **tar.** Mayozun ilk safhalarının normal seyrederek yumurta içerisindeki kromozomun haploit olduğu, diploit yapının sperma aracılığıyla döllenme yoluyla değil de, aynı bireydeki yumurta çekirdeği ve polar somatik yapılı bir çekirdekle birleşmesi suretiyle oluştuğu ve pek çok böcek takımında sadece dişilerin, lepidopter türlerde ise ilaveten erkek bireylerin de meydana gelebildiği partenogenetik üreme şekli.

otopoliploit (Alm. Autopolyploid, m; Fr. autopolyploide, m; İng. autopolyploid) **tar.** Bir türe ait kromozom takımının tam katları kadar kromozoma sahip olan organizma.

ototrof bakteri (*Alm. autotrophe Bakterie, f; Fr. bactéries autotrophes, pl; İng. autotrophic bacteria*) **1. biyom.** Işık enerjisi ya da kimyasal enerji kullanarak anorganik maddelerden kendi organik besinini üretebilen bakteri; eşanlam: özbeslek bakteri. **2. tar.** Gereksinim duydukları karbonu havanın CO₂'i veya metan gibi inorganik bileşiklerden sağlarken, gerekli olan enerjiyi de inorganik (S, NH₄⁺, NO₃⁻, Fe⁺², Mn⁺² vb.) maddelerin oksitlenmesinden elde eden bakteri türü.

otozom (*Alm. Autosom, n; Fr. autosome, m; İng. autosomal chromosome; autosome*) **tar.** Türlerde çift halinde bulunan ve eşey kromozomu dışındaki kromozom grupları; eşanlam: eşey dışı kromozom.

ova saracağı (*Alm. Bechermalve, f; İng. royal mallow; Lat. Lavatera rosea; Lavatera trimestris*) **tar.** Ebegümeçigiller (Malvaceae) familyasından Akdeniz orijinli, çalı formu, çiçekleri hatmi benzeri ve farklı renklerde, dış mekânlarda fazlaca kullanılan, derin toprakları ve güneşli ortamları seven, tek ve çok yıllık, tohumla çoğalan süs bitkisi.

ovaryektomi (*Alm. Eierstockentfernung, f; Ovariektomie, f; Fr. ovariectomie, f; İng. ovariectomy*) **tar.** Dişi hayvanın ovaryumunun (yumurtalığının) birinin veya ikisinin ameliyatla çıkartılması; eşanlam: dişi hayvan enemesi.

ovipar (*Alm. eierlegen; ovipar; Fr. ovipare; İng. oviparous*) **tar.** Kanatlılarda olduğu gibi yumurtalık tarafından üretilen yumurtaların dışarıya bırakıldığı (yumurtlandığı) ve bu nedenle embriyo gelişiminin dış ortamda olduğu hayvanların özelliği; eşanlam: yumurtlayıcı.

ovoit (*Alm. eiförmig; ovoid; Fr. ovoïde; İng. egg-shaped; ovate; ovoid*) **tar.** İki ya da üç boyutta yumurta şeklini andıran; eşanlam: beyzi.

ovovivipar (*Alm. ovovivipar; Fr. ovovivipare; İng. ovoviviparous*) **tar.** Yumurta kabuğu içinde embriyo gelişiminin tamamlanması ve larvanın yumurtadan dişi cinsiyet organı içinde kalarak çıktığı çoğalma özelliği.

ovoviviparite (*Alm. Ovoviviparie, f; Fr. ovoviviparité, f; İng. ovoviviparity*) **tar.** Embriyonal gelişmenin ana vücudu içerisinde tamamlandığı, ancak yavrunun yumurtadaki rezerv ile beslenip anadan besin almadan vücudunu terk ettiği çoğalma biçimi.

ovulasyon (*Alm. Ovulation, f; Eisprung, m; Fr. ovulation, f; İng. ovulation*) **tar.** Memeli ve kanatlı çiftlik hayvanlarında yumurtalıklarda olgunlaşmış folikül içindeki yumurtanın serbest duruma geçmesi olayı.

oyuntu erozyonu (*Alm. Grabenerosion, f; Fr. ravinement, m; İng. gully erosion*) **tar.** Şiddetli yağmurlar ya da karların erimesinden sonra yüzey akışlarının toprak kütlelerini aşındırıp taşınmasıyla oluşturduğu ve normal toprak işleme aletleriyle düzeltilemeyecek kadar büyük olan yarıntılar; eşanlam: yarıntı erozyonu.

ozmoregülatör organ (*Alm. Osmoregulationsorgan, n; Fr. organe osmorégulateur, m; İng. osmoregulatory organ*) **tar.** 1. Kene ve akarlarda koksa salgı bezi gibi, atmosferden suyu soğurarak oransal nemin kritik eşik olan %70'den aşağıya düşmediği sürece havadan su dengesi veya iyon dengesinin ozmos yoluyla ayarlanmasında yardımcı olan yapılar. 2. Organizmalarda canlının sıvılarının çok seyreltik ya da çok derişik olmasını engellemek üzere ozmotik basıncı düzenleyen organ.

ozon hasarı (*Alm. Ozonschaden, m; Fr. dommage causé par ozone, m; dommage d'ozone, m; İng. ozone damage*) **tar.** Hava kirliliği koşullarında atmosferik ozon gazının bitkilerde yarattığı kloroz ve bronzlaşma gibi olumsuz etkiler.

ödem (*Alm. Gewebwwassersucht, m; Ödem, n; Fr. œdème, m; İng. dropsy; edema; hydropsy; oedema*) **1. biyom.** Dokuların hücreler arası boşluklarında aşırı miktarda sıvı birikmesi. **2. tar.** Ekolojik koşullar nedeniyle, özellikle fazla rutubet koşullarında bitkinin yaprak alt yüzeyi, sap ve gövdeler gibi çeşitli organlarında oluşan ve paranzim hücrelerinin normalden fazla azmaları nedeniyle meydana gelen şişil şeklindeki şişkinlikler.

ödeme (*Alm. Auszahlung, f; Bezahlung, f; Zahlung, f; Fr. reimbursement, f; paiement, m; İng. payment*) **tar.** Para işlemlerinde, ödeme ve tahsil işlerinin yapılmasında kullanılan genel ad. Ödeme ve tahsil işlerinde kullanılan terim; eşanlam: rambursman.

ödeme gücü (*Alm. Solvenz, f; Zahlungsfähigkeit, f; Fr. solvabilité, f; İng. ability-to-pay*) **tar.** Bir kişinin gereksinim duyduğu mal ya da hizmeti edinebilmesi için sahip olduğu parasal olanak.

öfotik kuşak *bkz. tar. ışıklı kuşak.*

ögütülmüş yem (*Alm. gemahlenes Futter; Fr. aliment moulu, m; İng. ground feed*) **tar.** Hayvanların çiğnemesine yardımcı olmak, yemden yararlanmayı artırmak ve özellikle karma yemlerde homojen karışım elde etmek amacıyla uygulanan, hayvan yaş ve türüne bağlı olarak tanecik büyüklüğü değişebilen, yem hammaddeleri veya karışık yem hammaddelerinin değirmenlerde öğütüldükten sonraki hali.

öhimenyum (*Alm. Euhymenium, n; Fr. euhymenium, m; İng. euhymenium*) **tar.** Funguslarda bazidyumların ve parafizlerin ilk ve ana elementlerinin oluştuğu katman.

ökarpik (*Alm. eukarpisch; Fr. eucarpique; İng. eucarpic*) **tar.** Funguslarda tallusun bazı kısımlarının normal somatik aktivitesini devam ettirmesine karşın, bazı özel kısımlarının ise üreme organlarına dönüşmesi durumunda olan fungusların nitelemesi.

ökaryotik (*Alm. eukaryotisch; Fr. eucaryotique; İng. eucaryotic*) **tar.** Hücrelerinde gerçek çekirdek yapısına sahip, yani hücre çekirdek zarı ve çekirdekçi taşıyan canlılar.

ökçe demiri (*İng. plough heel*) **tar.** Pullukta, taban demirinin çizi tabanına ve duvarına temas eden uç kısmına monte edilen ve aşındıkça değiştirilebilen sert döküm parça.

ökleme (*Alm. Tüderweide, f; Anpflocken, n; Fr. pâture au piquet, m; İng. tether grazing*) **tar.** Küçük işletmelerde hayvanların yere çakılan bir kazığa uzun bir urganla bağlanarak belirli bir daire içerisinde otlamalarına izin verilen ve bu alandaki yem tamamen otlandıktan sonra kazığın yeri değiştirilerek devam edilen bir otlatma sistemi; eşanlam: örükleme.

öksürükotu yaprakbiti (*Alm. grüne Birnentschengallenlaus, f; Huflattichwurzellaus, f; İng. pear coltsfoot aphid; Lat. Anuraphis farfarae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anuraphis farfarae* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, parlak yeşilden sarımsı yeşile kadar değişen renklerde, ergin ve nimfleri asıl konakçısı armut ve ara konakçısı öksürükotunda beslenen, armutların yapraklarını orta damar boyunca katlayan böcek türü.

öküz (*Alm. Ochse, f; Fr. boeuf, m; İng. ox; steer*) **tar.** Yaşı on iki aydan büyük olan kısırlandırılmış erkek sığır.

ölçeğe göre getiri (*Alm. Skalenerträge, f; Niveaugrenzprodukt, n; Fr. rendement d'échelle, m; İng. returns to scale*) **tar.** 1. Üretim miktarında meydana gelen değişimler karşısında, verimlilikte oluşan farklılık. 2. İşletmelerde girdilerde meydana gelen artış oranının üretimde meydana getirdiği farklılık.

öldürücü doz 95 (*Alm. letale Dosis 95; Fr. dose létale 95, f; İng. LD 95; lethal dose 95*) **tar.** Akar ya da kene gibi zararlı popülasyonlarına doğrudan uygulanan ve popülasyonunun %95'ini öldüren doz.

ölmezotu (*Alm. Garten-Strohblume, f; İng. immortelle golden everlasting; strawflower; Lat. Helichrysum bracteatum*) **tar.** Papatyağiller (Asteraceae) türü, Avusturalya orijinli, Anadolu'da da çok sayıda türü bulunan, kesme çiçek, kuru çiçek ve bahçe çiçeği olabilen, her türlü toprakta yetişen, güneşi seven, tek yıllık, tohumla çoğalan süs bitkisi; eşanlam: altın otu, gudema otu.

ön bağırsak (*Alm. Vorderdarm, m; Stomodaeum, n; Fr. intestin antérieur, m; stomodéum, m; İng. fore-gut; foregut; stomatodeum*) **tar.** Böceklerde ağızla başlayıp yutak, yemek borusu, kursak ve çiğneyici mide gibi bölümleri içeren, besinin daha çok mekanik parçalanması ve orta bağırsağa aktarılması işlevlerini yerine getiren, embriyonal gelişme döneminde ektodermden meydana gelen, hücre ve kütikula tabakası içeren sindirim sisteminin ilk kısmı; eşanlam: stomodaeum.

ön bağırsak kapağı (*Fr. valvule stomodéale, f; İng. cardiac valve; stomodeal valve*) **tar.** Böceklerde ön bağırsak ile orta bağırsak arasında bulunan, mekanik olarak ve çok az derecede biyokimyasal olarak sindirilen besin maddelerinin kademeli bir şekilde tek taraflı olarak mideye geçişine izin veren kapak; eşanlam: kardiyak kapak.

ön beyin lobu (*tar. protocerebrum*) (*Alm. Protocerebrum, n; Fr. protocérébron, m; İng. protocerebrum*) **tar.** Böceklerde görme ile ilişkili sinirsel iletim faaliyetlerini eşgüdümleyen beynin birinci lobu.

ön hipofiz (*Alm. Adenohypophyse, f; Hypophysenvorderlappen, m; Fr. hypophyse antérieure; İng. adenohypophysis; anterior pituitary*) **tar.** Embriyonun stomodeal ektodermden gelişen ve folikül uyarıcı hormon

(FSH), luteinleştirici hormon (LH), adrenokortikotropik hormon (ACTH), tiroit uyarıcı hormon (TSH), büyüme hormonu (BH) ve prolaktin hormonu (PRL) üretiminden sorumlu olan, hipofizin salgı bezi yapısındaki özel bölümü.

ön incik çevresi (*İng. front shank circumference*) **tar**. Memeli hayvanda, ön ayak metakarpus kemiğinin en ince yerinin çevresi.

ön karma (*Alm. Vormischung, f; Fr. prémélange, m; İng. premix*) **tar**. Karma yem gibi büyük karışımlar içerisine girmesi gereken küçük miktarlardaki besin maddelerinin homojen karışabilmesi için büyük karışıma dahil olmadan öncesinde farklı dolgu maddeleri ile seyreltilerek karıştırılması işlemi; eşanlam: ön karışım, premiks.

ön mide (*Alm. Proventriculus, m; Vormagen, m; Fr. proventricule, m; İng. proventriculus*) **tar**. Böcek ön bağırsağında kursaktan sonra gelen ve özellikle katı besinle beslenen böceklerde alınan besinin mideye geçişi öncesinde sahip olduğu kitin dişlerle iyice öğütülmesini sağlayan kısım; eşanlam: çiğneyici mide.

ön mide retikolorumen (*Alm. Ruminoreticulum, m; Fr. réticulo-rumen, m; İng. reticulorumen*) **tar**. Gevişgetirenlerde mikrobiyal sindirimin ve rüminasyonun gerçekleştiği işkembe ve petek mideden oluşan bölüm.

ön sağım (*Alm. Pre-Melken, n; Fr. pré-traite; İng. pre-milking*) **tar**. Esas sağıma geçmeden önce çok bakteri içerebilen meme uçlarındaki ilk birkaç damla sütün ayrı bir kaba alınması işlemi.

ön soğuklatma (*Fr. vernalisation préalable, f; İng. pre-vernalization*) **tar**. Vernalizyona ihtiyaç duyan fide, çelik, tohum gibi bitki büyüme materyallerin ekilmekten ya da dikilmekten önce soğuk uygulanması.

ön soğutma (*Alm. Vorkühlen, n; Fr. prérefrigération, f; prérefroidissement, m; İng. pre-cooling*) **tar**. Raf ömrünün uzatılması, doğal bozunmanın yavaşlatılması amacıyla yeni hasat edilmiş tarım ürününden ısının hızla alınması işlemi.

önceden satış (*Alm. Termingeschäft, n; Fr. vente à terme, f; İng. time bargain*) **tar**. Tarım ürünlerinin, yetiştirilmeden önce, hasadı alıcıya ait olmak üzere satılması; eşanlam: alivre satış.

öncü bitki (*Alm. erstbesiedelnde Spezies, f; Fr. espèce pionnière, m; İng. pioneer species*) **tar**. Herhangi bir sebeple çıplaklaşmış alanları ilk olarak istila eden bitki türleri.

önden yükleyicili traktör (*Alm. Frontlader, m; Traktor Frontlader, m; Fr. chargeuse frontale, f; chargeur avant, m; tracteur à chargement frontal, m; İng. tractor front loader*) **tar**. 50-200 beygir gücündeki traktörlerde kullanılan, balya ve silaj işleri gibi çeşitli çiftlik işlerini kotarmak için traktörün ön kısmına eklenen mekanizma; eşanlam: önden yükleyici.

öne yönelmiş ağız (*Alm. hypognath; Fr. hypognathe; İng. hypognathous*) **tar**. Böcek başının vücuda dikey olarak konumlandığı, ağız parçalarının aşağı doğru yöneldiği ve tipik olarak düzkanatlılar (Orthoptera) çekirge gibi otçul böceklerde görülen baş konumu; eşanlam: hipognat, dik konumlu ağız.

önkosta (*Fr. precosta, f; İng. precosta*) **tar**. Böcek kanadında nadiren görülen, kostanın üzerinde yer alan küçük damar.

önosit (*Alm. Oenozyt, m; Fr. œnocyte, m; İng. oenocyte*) **tar**. Ektodermal orijine sahip olan, böcek türü ve evresine göre genellikle epidermis ve yağ cisimciği hücreleriyle yakın ilişki içerisinde olan, lipit ve hidrokarbon metabolizması ve detoksifikasyonda görev alan, esas olarak abdominal segmentlerde yer almakla birlikte bazı böcek türlerinde toraks gibi diğer bazı vücut bölgelerde de görülebilen, çoğunlukla 60-100 µm çapa sahip olan salgı hücresi tipi.

önositoit (*Alm. oenozytoit; Fr. oenocytoide, m; İng. oenocytoid*) **tar**. Böceklerde, özellikle pulkanatlılarda (Lepidoptera) kan hücreleri içinde 30 mikron uzunluğunda, oval görünümlü, çekirdekleri küçük ve merkezi olmayan ve melanin sentezinden sorumlu fenoloksidazların sentezini kontrol eden hücre tipi.

önsoykütüğü (*Alm. provisorisches Herdbuch, n; provisorisches Zuchtbuch, n; Fr. registre d'élevage provisoire, m; registre généalogique provisoire, m; İng. provisional breed registry; provisional registry*) **tar**. Ana ve babası belirli, ancak ebeveynlerinin verim kayıtları olmayan, mensup olduğu ırkın özelliklerini taşıyan hayvanlar için oluşturulan ve Damızlık Sertifikası hazırlamaya olanak veren geçici kayıt sistemi.

öplöitlik (Alm. *Euploidie*, f; Fr. *euploïdie*, f; İng. *euploidy*) **tar.** Bir organizmanın hücrelerinde, normal kromozom sayısının tam katları kadar kromozom bulunması; bir gamette n adet kromozom varsa, somatik hücrelerinde n kromozom bulunan bireye monoplöit, 2n kromozom bulunana diploit, 3n kromozom triploit, 4n bulunana tetraploit denilir; eşanlam: öplöidi.

ördek (Alm. *Ente*, f; Fr. *canard*, m; İng. *duck*) **tar.** Anatidae familyasının Anas cinsi içerisinde yer alan, kuluçka süresi 28 gün olan ve esas olarak et, yumurta ve tüy verimi amacıyla yetiştirilen yarı evcil bir su kanatlısı türü.

örgü memesi (Alm. *Spinnwarze*, f; Fr. *filière*, f; İng. *spinneret*) **tar.** Pedipalpus tarsusunun ucunda yer alan, bazı akaralarda ipek salgılamakta yardımcı olan, örümceklerde ipek üreten ağ memesi ile benzeri işleve sahip, tanılamada kullanılan özel seta; eşanlam: ağ örme memesi.

örterm (Alm. *eurytherm*; Fr. *eurytherme*; İng. *eurythermic*; *eurythermous*) **tar.** Geniş sıcaklık aralığında yaşayabilen organizmaların özelliği; eşanlam: öritermik.

örohalin (Alm. *euryhalin*; Fr. *euryhaline*; İng. *euryhaline*) **tar.** Sularda geniş tuzluluk değişim aralıklarına dayanıklı organizmalar; eşanlam: öyrihalin.

örtü altı yetiştiriciliği (Alm. *Gewächshausproduktion*, f; *Unterglaskultur*, f; *Unterglasanbau*, m; Fr. *culture de serre*, f; *serriculture*, f; İng. *greenhouse cultivation*; *greenhouse production*; *protected cultivation*) **tar.** Tarımsal üretimin çevre koşullarının kısmen veya tamamen kontrol altına alınabildiği, yüzeysele örtüler, alçak ve yüksek tünel, sera gibi ortamlarda yapılan yetiştiricilik; eşanlam: seracılık.

örtü bitkisi (Alm. *Deckungspflanz*, f; *Gründecke*, f; Fr. *culture de couverture*, f; İng. *cover crop*) **tar.** Toprağın çıplak kaldığı zamanlarda su ve rüzgâr erozyonunu önlemek amacıyla yetiştirilen bitkiler.

örümce (Alm. *Feigen-Spreizflügelfalter*, m; İng. *fig-tree skeletonizer moth*; *fig leaf roller*; Lat. *Choreutis nemorana*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Choreutidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Choreutis nemorana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 16-20 mm, kırmızımsı kahverengi, larvaları incir yapraklarında beslenerek ağ örme böcek türü.

örümcek ağı kuramı (Alm. *Spinnewebe-Theorem*, n; *Spinnwebtheorem*, n; Fr. *modèle de la toile d'araignée*, m; İng. *cobweb model*; *cobweb theory*) **tar.** Belirli piyasalarda, fiyatlar ile üretim miktarlarının ters yönde periyodik olarak yükselip alçalmaları ve meydana gelen istikrarsızlığı açıklayan model.

örümcekbilim (Alm. *Arachnologie*, f; Fr. *arachnologie*, f; İng. *arachnology*) **tar.** Örümcekgiller, kırmızıörümcekler, akrepler ve yakın gruplar ile akrebimsiler ve yalancıakrepler üzerinde çalışmalar yapan bilim dalı; eşanlam: araknoloji.

örümcekler (Alm. *Webspinnen*, pl; Fr. *araignées*, pl; *Aranéides*, pl; İng. *Araneae*; *spiders*; Lat. *Araneae*) **tar.** Eklembacaklılar şubesinin örümceğimsiler (Arachnida) sınıfının örümcekler (Araneae) takımı içinde başı ve göğsü birleşmiş, boyları birkaç cm den 35 cm'ye kadar ulaşabilen, hemen hemen dünyanın her tarafında yaşayan, 43.000 üstünde türe sahip canlılar.

östradiol (Alm. *Estradiol*, n; *Östradiol*, n; Fr. *estradiol*, m; *œstradiol*, m; İng. *estradiol*; *œstradiol*) **tar.** Dişi memeli hayvanın yumurtalıklarında tersiyer ve graff foliküller tarafından, dişi kanatlı hayvanda ise sol ovaryumdaki küçük foliküller tarafından üretilen östrojenik etkiye sahip hormon.

ötrof göl (Alm. *eutropher Binnensee*, m; Fr. *lac eutrophe*, m; İng. *eutrophic lake*) **tar.** Çözünmüş besin elementlerince, fitoplankton ve bitki bakımından zengin sığ göl.

özdeş gen (Alm. *identisches Gen*, n; Fr. *gène identique*, m; İng. *genes identical by descent*; *identical gene*) **tar.** Ortak atadaki bir genin kopyası olan genler; eşanlam: ortak atadan dolayı özdeş gen.

özel besin gereksinimli (Alm. *anspruchsvoll*; Fr. *exigeant*; İng. *fastidious*) **tar.** Prokaryotik organizmalarda özel gelişme ve besin isteklerinin olması; eşanlam: fastidiyöz.

özel kombinasyon yeteneği (Alm. *spezifische Kombinationseignung*, f; Fr. *aptitude à la combinaison spéciale*, f; İng. *specific combining ability*) **tar.** İki hattın melezinin diğer kombinasyonlardan ortalama fenotipik üstünlüğü.

özendirme önlemleri (*Alm. Vergünstigungen, pl; Fr. mesures d'encouragement, f; mesures d'incitation, f; İng. incentives*) **tar.** Ekonomide, ulaşılması istenilen hedeflere varılması için devlet eli ile sağlanan maddi ve hukuki destek ve kolaylıklar; eşanlam: teşvik tedbirleri.

özerk sinir sistemi (*Alm. autonomes Nervensystem, n; vegetatives Nervensystem, n; viszerales Nervensystem, n; Fr. système nerveux autonome, m; système nerveux viscéral, m; système nerveux végétatif, m; İng. autonomous nervous system; vegetative nervous system; visceral nervous system*) **tar.** Böceklerde içsel fonksiyonların eşgüdümünde rol alan, temelde sindirim sistemi, kalp ve endokrin sistemlerini sinir sistemine bağlayarak besin alınımı, taşınımı, sindirimi ve atıkların atılımı gibi faaliyetleri eşgüdümleyen sinir sistemi; eşanlam: visseral sinir sistemi, otonom sinir sistemi.

özgül enzim aktivitesi (*İng. specific enzyme activity*) **tar.** Bir miligram enzim proteini başına elde edilen enzim birimi; eşanlam: spesifik enzim aktivitesi.

özgül iyon etkisi (*Alm. spezifischer Ionen-Effekt; Fr. effet spécifique des ions; İng. specific ion effect*) **tar.** Sulama sularında ya da toprak çözeltisinde bir iyonun (B^{+3} , Na^+ , Cl^- gibi) bitkilere zarar verecek kadar derişiminin yükselmesi; eşanlam: spesifik iyon etkisi.

özkaynak (*Alm. Ressource, f; Betriebsmittel, n; Fr. ressource, f; İng. resource*) **1. endst.** Malzeme, para, hizmetler, bilgi ve deneyimli personel gibi kullanılabilen ve yarar ortaya çıkarılmasında katkıda bulunan olanaklar; eşanlam: varlıklar. **2. tar.** İnsan ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olan mal ve hizmeti oluşturan temel unsurlar.

öznel sinonim (*Alm. subjektives Synonym, n; Fr. synonyme subjectif, m; İng. subjective synonym*) **tar.** Canlıların adlanmalarında, her biri farklı örneklere dayanarak tanımlanmış adlar arasındaki anlam eşliğı, örneğin, semenderler için kuyruklu anlamına gelen, sırasıyla Latince ve Yunanca kökenli Caudata ve Urodela nitelemeleri; eşanlam: subjektif sinonim.

özsermaye (*tar. net değer*) (*Alm. Eigenkapital, n; Fr. valeur nette, f; capital propre, m; İng. net worth; proprietary capital*) **tar.** 1. Bir işletmede aktiflerle pasiflerin arasındaki fark, diğer bir deyişle, işletmenin tüm varlığının nakde dönüştürüldükten sonra, bu nakitten borcun çıkarıldığında ortada kalan para; eşanlam: net aktifler. 2. Varlık maliyetinden amortismanların çıkartılması ile elde edilen değer; eşanlam: özvarlık.

özsu (*Alm. Saft, m; Fr. sève, f; İng. sap*) **tar.** Bitki ve hayvan dokularında bulunan, salgı ile oluşan ve içinde enzimler, inorganik maddeler, glikoz bulunan sıvı.

özümleme ürünü (*Alm. Photosyntheseprodukt, m; Fr. photosynthétat, m; İng. photosynthate; photosynthetic assimilate*) **tar.** Klorofil içeren bitkilerde fotosentez sonucunda ortaya çıkan, karbonhidrat ve protein gibi maddeler.

özümleme zarı (*Alm. Thylakoidmembran, n; Fr. membrane du thylakoide, m; İng. thylakoid membrane*) **tar.** Kloroplast taneciklerini oluşturan, zarlar üzerinde klorofil, fotosistem I ve II, elektron taşıma zinciri ve ATP sentezleyen zar katlanmalarından yapıllı kesecikler; eşanlam: tilakoit zarı.

özüt küspesi (*Alm. Extraktionsschrot, m; Fr. torteau produit par extraction, m; İng. extracted meal; extraction meal*) **tar.** Yağlı tohumlardan hegzan, eter, benzin gibi herhangi bir yağ çözücü yardımıyla %1-2 seviyesine kadar yağ alınmış proteince zengin yan ürün; eşanlam: ekstraksiyon küspesi.

paçal örnek (*Fr. sondage mixte, m; İng. mixed sample*) **tar.** Tohumluk partisinin alınan parça örneklerin karıştırılmasıyla elde edilen karışık örnek.

palamut hortumluböceğı (*Alm. grosser Eichelrüssler; Eichelbohrer, m; Fr. balanin des glands, m; İng. acorn weevil; Lat. Curculio glandium*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Curculio glandium* olan, erginleri 4-8 mm boyunda, sarı gri renkte, ergin ve larvaları meşe, kestane ve fındık türlerinde zarar veren böcek türü; eşanlam: büyük meşeyoyucusu, meşe palamutoyucusu.

palamutmeşesi süslüböceğı (*Lat. Acmaeodera ottomana*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acmaeodera ottomana* olan, erginleri 7,5-7,7 mm boyunda, mavimsi siyah, üzeri turuncumsu benekli, ergin ve larvaları palamut meşesi, incir, badem gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

palaz (*Alm. Putenküken, n; Fr. dindonneau, m; İng. poult*) **tar.** 0-8 haftalık hindi yavrusu.

palmiye kırmızıböceği (*Alm. roter Palmen-Rüsselkäfer, m; Fr. charançon rouge des palmiers, m; İng. Asian palm weevil; red palm weevil; sago palm weevil; Lat. Rhynchophorus ferrugineus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının Dryophthoridae familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhynchophorus ferrugineus* olan, erginleri 30-50 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, kanatları koyu kırmızı renkte ve üzeri boyuna siyah çizgili olup larvaları palmiye ve hurma ağaçlarının gövdelerinde beslenerek bitkileri kurutan, önemli zararlılar arasında yer alan böcek türü.

palmiye sarı kabuklubiti (*Alm. rote Tellerschilddlaus; rote Mittelmeerschilddlaus, f; Fr. kermes de l'oranger, m; pou rouge des orangers, m; İng. dictyospermum scale; palm scale; Lat. Chrysomphalus dictyospermi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chrysomphalus dictyospermi* olan, dişileri sarı renkli, 1,5-2 mm çapında, grimsi ya da kırmızımsı kahverengi, şişkin kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri palmiye, turunçgiller, akasya, zeytin, incir, asma, kurtbağrı, manolya gibi bitkilerde yaprak, dal, sürgün ve meyvelerle beslenerek kurumalara ve yaprak ve meyve dökümüne neden olan böcek türü.

palpus (*Alm. Pedipalpus, m; Fr. pédipalpe, m; İng. palp; palpus; pedipalp*) **tar.** 1. Araknidlerde ve örümceklerde çift halde, yürüme bacaklarının hemen önünde bulunan, duyu almada yardımcı olan, erkek örümceklerde spermlerin dişiyeye naklinde yardımcı olan, bazen bir kısıkaç şeklini alan küçük bacak şeklinde uzantılar; eşanlam: pedipalpus, duyu ayağı. 2. Böceklerin ağız parçalarının bir bölümüne verilen ad; eşanlam: pedipalpus, duyu ayağı.

palpus labialis (*Alm. Lippenpalpus, n; Fr. palpe labiale, f; İng. labial palpus; palpus labialis*) **tar.** Böcek ağızında, duyu organlarınca zengin, segmentli yapıda, bir çift olan labium palpusları.

palpus maksillaris (*Alm. Oberkieferpalpus; Fr. palpe maxillaire, f; İng. maxillary palpus; palpus maxillaris*) **tar.** Böcek ağızında, duyu organlarınca zengin, segmentli yapıda, bir çift olan maksilla palpusları.

pamuk (*Alm. Baumwolle, f; Fr. coton, m; İng. cotton; Lat. Gossypium hirsutum*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının ebegümecigiller takımının bamyagiller familyasının pamuk cinsinin lif veren türleri olup (*Gossypium hirsutum* L. n=13, 26) meyveleri koza, tohumlarına çiğit denilen, tohumlarından lif ve yağ elde edilen, lifleri tek hücreli, tek ve çok yıllıkları olan, otsu ve odunsu ağaç ve çalı şeklinde olanları da bulunan, derin ve kazık köklü, kuvvetli büyüyen yaprakları fuslu, bin tohum ağırlığı 85-120 g olan, çiçekleri ve lifleri beyaz bir bitki.

pamuk çiçek sokanı (*Lat. Lygus gemellatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lygus gemellatus* olan, erginleri 5 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri pamuk, yonca, fasulye, patates, ayçiçeği, yerbıstığı, mısır, havuç, pancar ile birçok sebze ve yabancı otlarla beslenen, pamuk bitkisinin özellikle tomurcuk, çiçek ve kozalarında beslenip dökülmelerine ve bitkide şekil bozukluklarına yol açarak zarar veren böcek türü.

pamuk çizgili yaprak kurdu (*Alm. Zuckerruebeneule, f; Fr. noctuelle de la betterave, f; İng. beet armyworm; lucerne caterpillar; small mottled willow moth; Lat. Spodoptera exigua*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Spodoptera exigua* olan, erginlerinin kanat açıklığı 18-30 mm, grimsi kahverengi, larvaları pamuk, biber, bezelye, fasulye, yonca gibi bitkilerin yaprak, çiçek ve meyvelerinde beslenerek zararlı olan böcek türü.

pamuk ekim makinesi (*Alm. Baumwollpflanze, m; Fr. sémoir à coton, m; İng. cotton planter; cotton planting machine*) **tar.** Pamuk tohumunu havlı olarak ekebilen makineler.

pamuk Fusarium solgunluğu (*İng. cotton Fusarium wilt*) **tar.** Pamuk bitkisinde, *Fusarium oxysporum* f.sp. *vasinfectum* adlı fungusun yol açtığı iletim demeti solgunluk hastalığı.

pamuk koza tahtakurusu (*Alm. kleine graue Baumwollwanze, f; İng. cotton seed bug; dusty cotton stainer; Lat. Oxycarenus hyalinipennis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oxycarenus hyalinipennis* olan, erginleri 3,5-4,5 mm boyunda, siyah renkli, ergin ve nimfleri pamuk, bamyaya, gülhatmi, ebegümeci gibi bitkilerde beslenip pamuk tohumlarında çimlenme gücünü düşürerek ve liflerin kirlenmesine yol açarak zarar veren böcek türü.

pamuk tahtakurusu (*İng. cotton shedder bug; Lat. Creontiades pallidus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Creontiades pallidus* olan, erginleri 7 mm boyunda, kızıl kahverengi ya da yeşil kızıl renkli, kızıl kahverengi lekeli, ergin ve nimfleri pamuk, yonca, fasulye, patates, ayçiçeği, yerbıstığı, mısır, havuç, pancar ile birçok sebze ve yabancı otlarla beslenen, pamuk bitkisinin

özellikle tomurcuk, çiçek ve kozalarında beslenip dökülmelerine ve bitkide şekil bozukluklarına yol açarak zarar veren böcek türü; eşanlam: bitki tahtakurusu.

pamuk tohumu küspesi (*İng. cottonseed meal*) **tar.** Tekstil hammaddesi olan pamuktan uzun pamuk lifleri ve linteri alındıktan sonra %20-25 oranında yağ içeren, çığitten pres, ekspeller veya özütleme yöntemiyle yağı alındıktan sonra geriye kalan, çığit çeşidi, linter tabakası, kabuk oranı ve yağ alma yöntemine göre besin maddesi kompozisyonu ve yem değeri değişen, kabuk arttıkça ham selülozu artan ve dolayısıyla sindirilebilirliği düşen, lizin, metionin ve sistin amino asitleri bakımından fakir olduğundan proteininin biyolojik değeri iyi olmayan, A ve E vitaminleri orta, kalsiyum düşük, fosforca zengin olan, fazlası süt ve tereyağını sertleştiren, gossipol denen beslenme önleyici faktör içerebildiğinden daha çok gevişgetiren hayvanların beslenmesinde önerilen yağ sanayi kalıntısı; eşanlam: çığit küspesi, pamuk küspesi.

pamuk Verticillium solgunluğu (*Alm. Verticillium-Welke der Baumwolle, f; Fr. flétrissement verticillien de cotton; flétrissure verticillienne de cotton, f; verticilliose de cotton, f; İng. cotton Verticillium wilt*) **tar.** *Verticillium dahliae* ve *V. albo-atrum* adlı fungusların neden olduğu, iletim demetlerinin tıkanmasına yol açan hastalık.

pamuk yaprakbiti (*Alm. Melonenblattlaus, f; Fr. puceron du melon, m; İng. cotton aphid; melon aphid; Lat. Aphis gossypii*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis gossypii* olan, ergin ve nimfleri pamuk, tütün, biber, kabak, fasulye, patates gibi bitkilerle beslenerek fidelerin uç noktalarında, sürgünlerde ve yapraklarda zarara neden olan, ballık meydana getiren ve önemli zararlılar arasında yer alan böcek türü.

pamuk yaprakkurdu (*Alm. aegyptische Baumwollraupe, f; aegyptischer Baumwollwurm, m; afrikaischer Baumwollwurm, m; Fr. noctuelle méditerranéenne; prodénia; ver du cotonnier; İng. African cotton leafworm; Egyptian cotton leafworm; Mediterranean brocade; Lat. Spodoptera littoralis*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Spodoptera littoralis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 22-45 mm, grimsi kahverengi, larvaları pamuk, biber, domates, bürülce, maydanoz gibi bitkilerin yaprak, çiçek, meyvelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

pamuklubitler (*İng. woolly aphids; Lat. Pemphiginae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, kanatlı ve kanatsız bireylere sahip olup kanatsız dişilerin vücudu beyaz renkli pamuksu iplikçiklerle kaplı, meyve ve orman ağaçlarının topraküstü ve toprakaltı kısımlarında beslenerek ur oluşturan türleri içeren altfamilya.

pancar batı sarılık virüsü (*İng. beet western yellows virus; BWYV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ile taşınan, başlıca konakçıları arasında pancar, ıspanak, marul, brokoli, karnabahar, turp ve keten yer alan ve bu konakçılarda cüceleşme, kloroz, beneklenme, yapraklarda kalınlaşma şeklinde belirtiler oluşturan polerovirüs.

pancar güvesi (*Alm. Rübenmotte, f; Fr. teigne de la betterave, f; İng. beet moth; Lat. Scrobipalpa ocellatella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının pembekurtlar (Gelechiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Scrobipalpa ocellatella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 12-14 mm, grimsi kahverengi, larvaları pancar yapraklarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

pancar hasat makinesi (*Alm. Zuckerrübenerntemaschine, f; Fr. machine de sucre de betterave à vendanger, f; İng. sugar beet harvesting machine*) **tar.** Şekerpancarını topraktan söken, ortamdaki toprak parçaları ve diğer yabancı maddelerden ayıran ve depoya yükleyen makine.

pancar hortumluböceği (*İng. sugarbeet weevil; Lat. Asproparthenis punctiventris*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Asproparthenis punctiventris* olan, erginleri 14,5-17 mm boyunda, grimsi siyah renkli olup ergin ve larvaları şekerpancarı yaprak ve köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: pancar maymuncuğu.

pancar leşböceği (*Alm. runzeliger Ruebenaaskäfer, m; schwarzer Ruebenaaskäfer, m; Fr. silphe noir de la betterave, m; silphe noir réticulé, m; İng. black carrion beetle; Lat. Aclypea undata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının leşböcekleri (Silphidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aclypea undata* olan, erginleri 11-15 mm boyunda, parlak koyu siyah renkte olup ergin ve larvaları şeker ve hayvanpancarı ile yonca, üçgül, bakla, buğday, arpa gibi bitkilerin yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: kabarcıklı pancar leşböceği.

pancar mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque de la betterave, m; İng. beet mosaic virus; BtMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ve özsu ile kolaylıkla taşınabilen, konakçıları arasında Chenopodiaceae,

Solanaceae ve Leguminosae familyasından bitkiler olan ve bu konakçılarda mozaik, oluşum kusuru, damar açılması, beneklenme şeklinde belirtiler oluşturan potivirüs.

pancar nekrotik sarı damar virüsü (*Alm. Virus der Vergilbungskrankheit bei Beta-Rüben, n; Fr. virus des nervures jaunes nérotiques de la betterave, m; İng. beet necrotic yellow vein benyvirus*) **tar**. Tek sarmallı RNA içeren, vektörü olan *Polomyxa betae* ile birlikte kök sakallanması (rhizomania) hastalığına neden olan, konakçılarda arasında pancar ve ıspanak başta olmak üzere Chenopodiaceae familyasındaki bitkiler yer alan ve bu konakçılarda kloroz, sararma, nekrotik damar bantlaşması, kıvrıkcıklaşma, solgunluk ve cüceleşme şeklinde belirtiler oluşturan benivirüs.

pancar sarı cücelik virüsü (*İng. beet yellow stunt virus; BYSV*) **tar**. Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ile taşınan, konakçılarda arasında pancar ve marul başta olmak üzere Chenopodiaceae, Compositae, Geraniaceae, Portulacaceae ve Solanaceae familyasından bitkiler olan ve bu konakçılarda damarlar arasında sararma veya kızarma, cüceleşme, nekroz ve ölüm gibi belirtiler oluşturan klosterovirüs.

pancar sarılık virüsü (*Fr. virus de la jaunisse grave de la betterave, m; İng. beet yellows virus; BYV*) **tar**. Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ile taşınan, konakçısı olduğu pancar ve ıspanak başta olmak üzere Chenopodiaceae familyasındaki bitkilerde sararma, damar açılması, yapraklarda şekil bozukluğu, erken ölüm gibi belirtiler oluşturan klosterovirüs.

pancar sineği (*Alm. Rübenfliege, f; Runkefliege, f; İng. beet leafminer; spinach leafminer; Lat. Pegomya hyoscyami*) **tar**. Sinekler (Diptera) takımının sebzesinekleri (Anthomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pegomya hyoscyami* olan, erginleri 5-6 mm boyunda, gri renkli, larvaları şekerpancarı, hayvanpancarı, pazı, ıspanak gibi bitkilerin yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

pancar tahtakurusu (*Alm. Rübenblattwanze, f; Rübenwanze, f; Fr. punaise de la betterave, f; İng. beat bug; beat lace bug; beat leaf bug; Lat. Piesma quadratum*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının gri yaprak tahtakuruları (*Piesmatidae*) familyasında yer alan, bilimsel adı *Piesma quadratum* olan, erginleri 3,7-7 mm boyunda, yeşilimsi ya da kahverengi, ergin ve nimfleri şekerpancarında beslenen ve pancar kıvrıkcık yaprak virüsü hastalığını taşıyarak zarar veren böcek türü.

pancar talaşı (*İng. beet powder; beet root powder*) **tar**. şekerpancarından şeker üretimi sonrası yan ürün olarak elde edilen ve suca zengin olan pancar posasının farklı uygulamalarla kurutulması sonucu ele geçen kurutulmuş pancar posası.

pancar tepe kıvrıkcıklığı virüsü (*Fr. virus de l'enroulement apical de la betterave, m; İng. BCTV; beet curly top virus*) **tar**. Tek sarmallı DNA içeren, *Circulifer tenellus* ve *C. opacipennis* (Homoptera: Cicadellidae) ile taşınan, başlıca konakçılarda arasında pancar başta olmak üzere ıspanak, fasulye, domates, patates ve Cucurbitaceae familyasından bitkiler yer alan, konakçılarda yaprak kıvrılması, şekil bozukluğu, sararma, damar açılması, cüceleşme, yapraklarda kusurlu oluşum, floem nekrozu ve ölüme neden olan kurtovirüs.

pancar testereliarısı (*Alm. Kohlrüben-Blattwespe, f; Rübsen-Blattwespe, f; Fr. tenthrede de la rave, f; İng. cabbage leaf sawfly; turnip sawfly; Lat. Athalia rosae*) **tar**. Arılar (Hymenoptera) takımının testereliarılar (*Tenthredinidae*) familyasında yer alan, bilimsel adı *Athalia rosae* olan, erginleri 6-8 mm boyunda, turuncu renkli, başı siyah olup larvaları pancar, lahanagiller ve maydanozgillere bağlı bitkilerin yapraklarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

pancar toprakpiresi (*Alm. Rübenerdfloh, m; Fr. altise de la betterave, f; İng. sugarbeet flea beetle; Lat. Chaetocnema tibialis*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (*Chrysomelidae*) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chaetocnema tibialis* olan, erginleri 2 mm boyunda, bronzumsu yeşil renkli olup şekerpancarı kök ve yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

pancar yaprak kıvrılma virüsü (*Fr. virus de la frisolée de la betterave, m; İng. beet leaf curl virus; BLCV*) **tar**. *Piesma quadratum* (Hemiptera: Cicadellidae) ile taşınan, konakçılarda olan şekerpancarı (Beta vulgaris) ve ıspanak (*Spinacia oleracea*)ta yapraklarda kıvrılma ve cüceleşmeye neden olan virüs.

pancar yaprakbiti (*Alm. Bohnenwurzellaus, f; İng. bean root aphid; Lat. Smynthurodes betae*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (*Aphididae*) familyasında yer alan, bilimsel adı *Smynthurodes betae* olan, erginleri 2-2,5 mm boyunda, sarımsı beyaz renkli, ergin ve nimfleri baklagiller, lahanagiller, havuç, patates ve şekerpancarı köklerinde beslenen böcek türü; eşanlam: mercimek kökbiti.

pangola cücelik virüsü (*Fr. virus du nanissement de pangola; İng. pangola stunt virus; PaSV*) **tar.** Çift sarmallı RNA içeren, Gramineae familyasındaki bitkileri hastalandıran, Delphacidae familyasından böceklerle taşınan, mekanik olarak taşınmayan ve pangola çiminde (*Digitaria decumbens*) şiddetli cüceleşme ve hasattan sonra zayıf yeniden gelişime neden olan fijivirüs.

Panikovirüs (*Alm. Panicovirus, n; Fr. Panicovirus, m; İng. Panicovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Panicum mosaic virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları izometrik, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve/veya tohumla taşınan bitki virüsü cinsi.

panmiktik indeks (*Alm. Panmixie-Index, m; Fr. indice de panmixie, m; indice panmictique, m; İng. panmictic index; panmixia index*) **tar.** Rasgele çiftleşen popülasyonlarda heterozigotlukta şansın etkisiyle oluşan azalmanın bir ölçüsü olarak mevcut heterozigotluk göreceli frekansının başlangıçtaki heterozigotluk frekansına oranı; eşanlam: rasgele çiftleşme indeksi.

panoistik yumurta borucuğu (*Alm. panoistische Ovariole, f; Fr. ovariole panoïstique, f; İng. panoistic ovariole*) **tar.** Çekirge ve termit gibi ilkel böceklerde görülen, yumurta borucuğu içerisinde özel besleyici hücreleri içermeyen ve yumurtaların etrafındaki folikül hücreleri tarafından beslendiği yumurta borucuğu tipi; eşanlam: panoistik ovariol.

pantotenik asit (*Alm. Pantothensäure, f; Fr. acide pantothénique, vitamine B5, f, m; İng. pantothenic acid, vitamin B5*) **1. gıda.** Kimyasal yapısı B-alanin-pentoik asit, aktif formu koenzim A ve açıl taşıyıcı protein (ACP) olan, asetil ve açıl gruplarının koenzim A ya taşınmasında rol oynayan, karbonhidrat, yağ ve protein metabolizması için gerekli olan, vücutta depolanamayan ve suda eriyen, doğal olarak brokoli, mercimek, buğday, yumurta ve yeşil yapraklı sebzelerde bulunan ve insan bağırsak florası tarafından da sentezlenen bir vitamin; eşanlam: B5 vitamini. **2. tar.** Hayvanların büyümeleri için gerekli olan, koenzim A'nın ögesi, birçok temel biyokimyasal tepkimeler ile yağ ve kolesterol sentezinde önemli rol oynayan, kolin ve diğer bileşiklerin asetilenmesini sağlayan, yenidoğanlar dışında gevişgetirenlerin rumenlerinde ve at ve tavşanların bağırsaklarında sentezlenebilen, diğer hayvanların yemlerle alması gereken, kuru yonca, yerfıstığı küspesi, melas, maya, pirinç ve buğday kepeği, tahıllar ve bunlardan elde edilen kalıntılarda zengin olan, nadir de olsa yetersizliğinde büyümenin durması, deri ve kıl bozuklukları, mide-bağırsak rahatsızlıkları, sinir sisteminde bozukluklar ve civcivlerde yumurtadan çıkış gücünün düşmesine yol açan, suda çözünen, B grubundan bir vitamin; eşanlam: B5 vitamini.

para benzeri (*Alm. Geldsubstitut, n; Geldsurrogat, n; Quasi-Geld, n; Quasigeld, n; Fr. disponibilités quasi monétaires, f; quasi-monnaie, f; autres dépôts de nature quasi monétaire, m; İng. money substitute; near-money; quasi-money*) **tar.** Tam anlamı ile para olmamakla birlikte, likiditesi çok yüksek bulunan ve kolaylıkla paraya çevrilebilir mallar.

para ekonomisi (*Alm. Geldwirtschaft, f; Fr. économie monétaire, f; İng. cash economy; monetary economy*) **tar.** Değişim aracı, hesap birimi ve tasarruf amacı için paranın kullanıldığı ekonomi.

para sistemi (*Alm. Geldsystem, n; Währungssystem, n; Fr. système monétaire, m; İng. monetary system*) **tar.** Para yönetimi için kabul edilmiş ve merkez bankası ile ticari bankalar tarafından yürütülen sistem.

para talebi (*Alm. Geldnachfrage, f; Fr. demande de monnaie, f; İng. demand for money*) **tar.** İşletmelerin veya kişilerin kasalarında ani para gereksinimlerini karşılamak için bulundurmaları istedikleri para miktarı; eşanlam: para istemi.

paraaminobenzoik asit (*Alm. p-Aminobenzoensäure, f; Fr. PABA; acide para-aminobenzoïque, m; İng. PABA; paraaminobenzoicacid*) **tar.** Folik asidin yapısında yer alan, gerçek vitamin olmayan, birçok bitkisel ve hayvansal dokularda hem serbest hem de bileşik olarak bulunan, bağırsak bakterileri tarafından sentezlenebilen, karaciğer, maya ve tohumlarda zengin olan, kobay, fare ve civcivlerin büyümeleri için gerekli olan vitamin benzeri bir madde; eşanlam: PABA, Bx vitamini.

parafinleme (*Alm. Wachsen, n; Fr. paraffinage, m; İng. waxing*) **tar.** Asmalarda makine ile masa başı aşılama aşılı çeliklerde anaç ve kalemin sıkı tutunması, kesim yerlerinden su kaybının önlenmesi, mantari hastalık etmenlerine karşı koruma, aşı yeri etrafından kök oluşumunun engellenmesi amaçları ile kalem ve aşı yerinin ana maddesi parafin olan erimiş haldeki karışıma daldırılarak kaplanması işlemi.

parafiz (*Alm. Paraphyse, f; Fr. paraphyse, f; İng. paraphysis*) **tar.** Bir himenyumda veya karışık spor yığınının bulunan, genellikle kalın, şeffaf veya renkli cidarlı, baş kısmı çomak şeklinde düz veya topuz şeklinde olan, steril, hif benzeri yapı.

parahaploit (*Alm. Parahaploidie, f; Fr. parahaploidie, f; İng. parahaploidy*) **tar.** Özellikle avcı akarlardan Phytoseiida familyası türlerinde görülen, tüm yumurtalar döllenmiş olmasına rağmen erkek meydana gelecek bireylerin, ebeveynlerden alınan kromozom sayısında kayıpların meydana gelmesi, erkeklerin haploit, dişilerin ise diploit oldukları çoğalma şekli; eşanlam: yalancı arhenotoki, sözde arhenotoki.

paraklimaks (*Alm. Paraklimax, f; Fr. paraclimax, m; İng. paraclimax*) **tar.** İnsanlar tarafından dikilen ve ekilen türlerin oluşturduğu klimaks.

paralektotip (*Alm. Paralectotypus, m; Fr. paralectotype, m; İng. paralectotype*) **tar.** Bilimsel adlandırmada lektotipin ayrılmasından sonra geri kalan örnekler.

paraprokt (*Alm. Paraprokt, m; Fr. paraprocte, m; İng. paraproct*) **tar.** Bazı böceklerde anüsün altında bir çift olarak yer alan ufak yapılı kitinsel çıkıntı.

parasal ücret (*Alm. Geldlohn, m; Fr. salaire nominal, m; İng. money wage*) **tar.** Ekonomide, cari para değeri ile ifade edilen ücret.

paraseksüel çoğalma (*Alm. Parasexualität, f; Fr. parasexualité; İng. parasexuality*) **tar.** Bazı mantarlarda olduğu gibi, farklı bireylerden gelen genlerin karışımının mayoz bölünme ya da döllenme ile oluşmadığı eşeyli çoğalma benzeri çoğalma; eşanlam: paraseksüellik.

parasıl bitkiler (*Alm. Handelsgewächs, n; Nutzwächs, n; Fr. commercial culture; culture de rente, f; İng. cash crop; commercial crop*) **tar.** Herhangi bir tarım işletmesinde ana ürün olarak yetiştirilen pazar ve piyasada kısa sürede paraya dönüştürülebilir buğday, pamuk ve tütün gibi bitkiler.

paratip (*Alm. Paratypus, m; Fr. paratype, m; İng. paratype*) **tar.** Bilimsel adlandırmada uzman tarafından yeni bir tür olarak kabul edilen ve içlerinden bir tanesinin holotip olarak ayrılmasından sonra geriye kalan tüm örnekler.

parazitlenme (*Alm. Parasitierung, f; Fr. parasitization, f; İng. parasitization*) **tar.** Bir canlının üzerinde parazit gibi yaşamak ya da parazit olarak istila etmek.

parazitoit (*Alm. Parasitoid, m; Fr. parasitoïde, m; İng. parasitoid*) **tar.** Konakçı böceklerin yumurta, larva, pupa gibi çeşitli biyolojik evrelerine yumurtalarını bırakarak döllerini devam ettiren, tek bir konakçı üzerinde biyolojisini tamamlayan ve belirli bir süre sonra konakçısının ölümüne neden olabilen organizmalara verilen ad.

parentozom (*Fr. parenthésoma; İng. parenthesoma*) **tar.** Fungus hiflerindeki dolipor septum yapısında endoplazmik retikulumun uzamasıyla oluşan ve gözenğin üst ve altını kuşatan paranteze benzeyen gözenek muhafazası; eşanlam: septal gözenek şapkası.

parlak siyah gelinböcekleri (*İng. spider mite destroyer; stethorus lady beetle; Lat. Stethorus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının gelinböcekleri (Coccinellidae) familyasının *Stethorus* cinsinde yer alan, erginleri 1,2-1,5 mm boyunda, parlak siyah renkli olup larvaları siyah renkli ve tüylü yapıda, ergin ve larvaları kırmızıörümceklerle beslenen ve önemli türleri arasında *Stethorus punctillum* ve *S.gilvifrons* gibi türlerin bulunduğu avcı böceklerin genel adı.

parlak taklaböceği (*Alm. Glanzschnellkäfer, m; İng. brilliant click beetle; Lat. Selatosomus aeneus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Selatosomus aeneus* olan, erginleri 11-17 mm boyunda, parlak mavi, yeşil, bakırımsı ya da morumsu renklere, mısır bitkileriyle beslenen böcek türü.

parlakbaşı güveler (*Fr. argyresthiidés, pl; İng. shiny head-standing moths; Lat. Argyresthiidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, beyaz renkli, üzeri turuncumsu kahverengi şeritli kanatlara sahip, larvaları kiraz, kayısı, şeftali, erik, armut, elma gibi bitkilerin tomurcuk, çiçek ve sürgünlerinde beslenen, en bilinen türü kiraz çiçekgüvesi (*Argyresthia pruniella*) olan familya.

parlakrenkli çiçekseven (*Lat. Anthaxia nitidula*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia nitidula* olan, parlak yeşilimsi mavimsi renkte ve 5-7 mm boyundaki erginleri badem, kiraz, mahlep, erik ve alıç ağaçlarının çiçekleriyle, larvaları ise dal ve gövdelerde tüneller açarak beslenen böcek türü.

parlaksinek (*İng. black fig fruit fly; fig fruit fly; Lat. Silba virescens*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının Lonchaeidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Silba virescens* olan, erginleri 4-5 mm boyunda, metalik yeşil renkli, larvaları incir meyvelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

parmak erozyonu (*Alm. Rillenerosion, f; Fr. érosion en rigoles, f; İng. finger erosion; rill erosion*) **tar.** Yüzey akış sularının toprak yüzeyinde oluşan kanalcıklar içinde ivme kazanmasıyla oluşan erozyon; eşanlam: oluk erozyonu.

parmakla sağım (*Alm. Knebeln, n; Knödeln, n; Fr. traite au pouce, f; İng. finger milking*) **tar.** Sadece parmakları kullanarak yapılan sağım şekli.

parmaklı ot biçme makinesi (*Alm. Heck-Mahlwerk, f; Grasmäher mit Mähbalke, m; Fr. faucheuse portée, f; machine à barre de coupe, f; İng. cutter bar mower*) **tar.** Makas kesme ilkesiyle çift bıçaklı ya da parmak bıçaklı olarak yem bitkilerini biçen makineler; eşanlam: düz bıçaklı ot biçme makinesi.

parsel (*Alm. Parzelle, f; Grundstück, n; Fr. parcelle, f; parcelle de terrain, f; İng. lot; parcel of land; plot*) **1. inş.** Belli bir amaç için ayrılıp sınırlanmış arazi parçası; örneğin, üzerine bir bina yapılmak üzere imar yasalarına göre ayrılıp sınırları belirlenmiş alan. **2. tar.** Tarla denemelerinde deney ünitesi olarak kullanılan küçük tarla parçası.

partenogenez (*Alm. Parthenogenese, f; Fr. parthénogenèse, f; İng. parthenogenesis*) **tar.** Erkek gametin katılımı olmadan dişi gametten embriyonun oluştuğu, bazı akarlar, nematotlar, böcekler ve bitkilerde görülen döllemesiz üreme şekli; eşanlam: döllemsiz çoğalma.

partenokarp meyve (*Alm. parthenokarpische Frucht; Fr. fruit parthénocarpique, m; İng. parthenocarp fruit; parthenocarpic fruit*) **tar.** Tohum taslağının döllemesiz yapay ya da doğal yolla, çekirdeksiz olarak gelişen meyve.

partenokarpi (*Alm. Jungfernrüchtigkeit, f; Parthenokarpie, f; Fr. parthénocarpie, f; İng. parthenocarpy*) **tar.** Dölleme olmadan doğal ya da yapay tetiklenmiş tohumuz meyve oluşumu.

partenospor (*Alm. Parthenospore, f; Fr. parthénospore, f; İng. parthenospore*) **tar.** Partenogenez yoluyla oluşan sporlar; örneğin, abospor, azigospor.

Partitiviridae (*Alm. Partitiviridae, pl; Fr. Partitiviridae, pl; İng. Partitiviridae*) **tar.** Alfakriptovirüs, Partitivirüs, Krispovirüs gibi bitki, fungus ve protozoonları enfekte eden virüs cinslerini içinde barındıran, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak çizgisel, çift sarmallı, iki parçalı RNA içeren virüs familyası.

Partitivirüs (*Alm. Partivirus, n; Fr. Partivirus, m; İng. Partivirus*) **tar.** Adını Latince bölünmüş demek olan partitus kelimesinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak iki parçalı, çizgisel, çift sarmallı RNA içeren, fungusları enfekte eden virüs cinsi.

pas (*Alm. Rost, m; Fr. rouille, f; İng. rust*) **1. malz.** Hava, nem, su ya da sulu çözeltilerin etkisiyle demir ve alaşımlarının yüzeyinde oluşan, hidroksit ve karbonatları da içeren kırmızı-kahverengi demir oksit. **2. tar.** *Urediniomycetes* sınıfı zorunlu parazit olan fungusların oluşturduğu, bitki yaprak ve saplarının kırmızı kahverengimsi renkler almasıyla karakterize edilen bitki hastalıkları.

pasif taşınma (*Alm. erleichterte Diffusion, f; passiver Transport, m; Fr. transport passif, m; İng. passive-mediated transport; passive transport*) **tar.** Atom ve moleküllerin ya da biyokimyasalların hücre zarının dışından herhangi bir enerji gereksinimi olmadan temelde hücre içindeki ve dışındaki değişim ve elektriksel potansiyel farkına bağlı olarak basit difüzyon, aracılı difüzyon ya da osmoz yöntemlerinden birini kullanarak geçmeleri.

Pasifik kırmızıörümceği (*Alm. pazifische Spinnmilbe, f; Fr. tétranyque du Pacifique, m; İng. Pacific spider mite; Lat. Tetranychus pacificus*) **tar.** Görünüş ve biyolojik olarak iki noktalı kırmızı örümceğe çok benzeyen, kışlayan dişileri portakal renkli ve ağaçların kabukları altında bulunan, vücut sırt bölgesinde koyu renkli iki küçük noktaya sahip, ılıman koşullarda hızla çoğalabilen, yılda çok sayıda döl veren, bitkilerin yeşil aksamalarını sokup emerek renk açılması ve erken meyve dökülmelerine neden olan, tarım ürünlerinde zararlı olan, ağ ören önemli bir kırmızıörümcek türü.

paskalya çiçeği (*Alm. Laugenblume; İng. pincushion flower; Lat. Cenia barbata; Cotula barbata*) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae) familyasına ait, anavatanı Güney Afrika olan, tohumla çoğalan, fakir

topraklarda ve güneşli yerlerde iyi gelişen, dar alanlar için uygun dış mekân çiçeği; eşanlam: çiçeği zer, kırtık otu, kotula, yer paskalyası.

paslanma 1. (*Alm. Rosten, n; Fr. corrosion par la rouille, f; İng. rusting*) **malz.** Metallerin nem ve oksijenle tepkimesi sonucu yenime uğraması. **2.** (*Alm. Berostung, f; Fr. roussissement, m; İng. russetting*) **tar.** Değişik nedenlerle, çoğunlukla meyveler üzerinde oluşan pas görünümü belirtiler.

pasrenkli kelebek (*Lat. Erannis bajoria*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının mühendisböcekleri (Geometridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Erannis bajoria* olan, erginlerinin kanat açıklığı 23-31 mm, kahverengimsi, larvaları ahlat, meşe gibi ağaçların yaprak, göz ve meyvelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

patates (*Alm. Kartoffel, f; Fr. pomme de terre, f; İng. potato; Lat. Solanum tuberosum*) **tar.** 1. Patlıcangiller familyasına dahil olan, toprak altında yuvarlak veya silindirik şekilli yumrular oluşturan, yumruları tüketilen, sıcak iklimden hoşlanan sebze türü. 2. Yüzde 22 civarında kuru madde, %2 ham protein ve %0,6 ham selüloz içeren, diğer sulu yemlere göre kışın saklanması daha kolay olan, selülozca fakir olduğundan sindirilebilirliği yüksek, nişasta içeriği yüksek, mineraller bakımından genelde fakir, fosfor içeriği orta, potasyum bakımından ise oldukça zengin olan, çiğ, buharda pişirilmiş, silolanmış veya kurutulmuş olarak hayvanlara yedirilebilen yumru yem.

patates A virüsü (*Alm. Kartoffel-A-Virus, m; Fr. virus A de la pomme de terre, m; İng. potato virus A; PVA*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece patlıcangiller (Solanaceae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, özsu ve yaprakbitleri ile (başta *Aphis frangulae*, *A. nasturtii* ve *Myzus persicae* olmak üzere 7 tür) kalıcı olmayan şekilde taşınan, konakçılarında yapraklarda ılımlı mozaik, yüzeyde pürüzlenme, yaprak kenarlarında dalgalanmaya neden olan potyvirus.

patates avkuba mozaik virüsü (*Alm. Aucuba-Mosaikvirus von Kartoffeln, n; Fr. virus de la mosaïque aucuba de la pomme de terre, m; İng. PAMV; potato aucuba mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, yumrular, mekanik inokülasyon ve yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, çoğalmak için yardımcı virüse ihtiyaç duyan, patates yapraklarında sarı benekler ve yumrularında nekrozlara neden olan poteksvirus.

patates beyaz kist nematodu (*Alm. Kartoffelnematode, m; Kartoffelälchen, n; Fr. nématode blanc de la pomme de terre, m; İng. pale potato cyst nematode; potato cyst nematode; white potato cyst nematode; Lat. Globodera pallida*) **tar.** En önemli konakçısı patates olmak üzere, Solanaceae familyasına ait bitkilerde zararlı, konakçı bitkilerinin bulunmaması halinde uzun yıllar (10-30 yıl kadar) toprakta bulunabilen yuvarlak ve küre benzeri şekillerde krem renginde kistlere sahip, erkekleri ince uzun iplik şeklinde, konakçı bitkilerin kökünde beslenmesi sonucu köklerde çatallanma, şişkinlik, kütleşmeye ve bitkilerin toprak üstü kısmında zayıflama, gelişme geriliği, solgunluğa neden olan canlılar.

patates böceği (*Alm. Kartoffelkaefer, m; Koloradokaefter, m; Fr. doryphore de la pomme de terre, m; İng. Colorado potato beetle; Lat. Leptinotarsa decemlineata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Leptinotarsa decemlineata* olan, erginleri 10-12 mm boyunda, sarımsı kırmızımsı renkli, kanatlar üzerinde beşer adet siyah şerit taşıyan, ergin ve larvaları patates, patlıcan ve domates gibi bitkilerin yaprak, çiçek ve sürgünleriyle beslenerek zararlı olan böcek türü.

patates buruşuk tepe virüsü (*Fr. virus de la fasciation de la pomme de terre, m; virus du sommet touffu de la pomme de terre, m; İng. PMTV; potato mop-top virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve toprak kökenli bir fungus olan *Spongospora subterranea* ile taşınan, sadece patlıcangiller (Solanaceae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, patatesten sarı benekler, parçalar, özellikle üst yapraklarda V şeklinde izlere ve tepe sürgünlerinde buruşuk tepe olarak isimlendirilen aşırı küçülmeye neden olan pomovirus.

patates çürüklük nematodu (*Alm. Kartoffelkrätzeälchen, n; Krätzeälchen, n; Fr. nématode de la pomme de terre, m; İng. iris nematode; potato rot nematode; potato tuber eelworm; potato tuber nematode; Lat. Ditylenchus destructor*) **tar.** Ortalama 1 mm boyunda, ipliksi formda, endoparazit, bitkideki canlı dokularda veya saprofit olarak funguslarla beslenen, az sayıda ırkı bulunan, yoğun popülasyonlarda su içinde nematot yumağı oluşturmeyen, dayanıklı dönemi olmayan, kuruluğa toleransı az olan, patates yumrularına göz ve benzeri açıklıklardan giren, patates kabuğu altında kuru, granüler dokudan oluşan bal peteği görünüşünde, çok sayıda nematodun bulunduğu açık kahverengi lezyonlar ve bütün yumruyu saran koyu kahverengi nekrotik lekeler meydana getiren, bitkilerin toprak üstü kısmında çalılışma, bodurluk ve kurumaya neden olan canlılar; eşanlam: patates çürüklük ipliksi solucanı.

patates ekim makinesi (Alm. *Kartoffellegemaschine*, f; Fr. *planteuse de pommes de terre*, f; İng. *potato planter*; *potato planting machine*) **tar.** Patates ekiminde toprağın iyi işlenmesi, sıra arası ve üzeri mesafe ile derinliğin eşit olması ve ekilen patatesin üzerinin kapatılması amacıyla kullanılan ekim makinesi türü.

patates hasat makinesi (Alm. *Kartoffelerntemaschine*, f; Fr. *machine de récolte de pommes de terre*, f; İng. *potato harvester*) **tar.** Topraktaki patates yumrularını çıkaran ve toprak, taş vb. yabancı maddeleri ayırarak deposuna yükleyen makine.

patates iğ yumru viroidi (Alm. *Spindelknollenviroid der Kartoffel*, n; Fr. *viroïde de la filosité de la pomme de terre*, m; *viroïde des tubercules en fuseaux de la pomme de terre*, m; İng. *potato spindle tuber viroid*; *PSTVd*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece patlıcangiller (Solanaceae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, yaprakların birbiri ile teması, kültürel işlemler ve yaprakbitleri, yaprak pireleri ve patates böceği ile taşınan, patates yumrularında iğ şeklinde oluşumlara ve domatestede tepelerde demetleşmeye neden olan pospiviroit.

patates M virüsü (Alm. *Kartoffel-M-Virus*, n; Fr. *virus M de la pomme de terre*, m; İng. *potato virus M*; *PVM*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, patatestede virüs suşuna ve patates çeşidine göre çok hafiften çok şiddetliye kadar değişik belirtiler gösteren, beneklenme, mozaik, yapraklarda bükülme ve sürgünlerde cüceleşme şeklinde belirtilere neden olan, sadece patlıcangiller (Solanaceae) familyasındaki bitkileri hastalandıran karlavirüs.

patates posası (Alm. *Kartoffelpülpe*, f; Fr. *pulpe de pomme de terre*, f; İng. *potato pulp*) **tar.** Patatesten nişasta elde edilirken ele geçen, daha çok siğir beslemede kullanılan, enerji bakımından zengin nişasta sanayi kalıntısı.

patates S virüsü (Alm. *Kartoffel-S-Virus*, n; Fr. *virus S de la pomme de terre*, m; İng. *potato virus S*; *PVS*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve bazı izolatları yaprakbitleri ile taşınan, patlıcangiller (Solanaceae) ve ispanakgiller (Chenopodiaceae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, patates yapraklarında hafif kloroz, yüzeyde pürüzlenme ve dalgalanmaya neden olan karlavirüs.

patates sarı cücelik virüsü (Alm. *Kartoffelgelbverzwergungsvirus*, n; Fr. *virus de la jaunisse nanisante de la pomme de terre*, m; İng. *potato yellow dwarf virus*; *PYDV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece çift çenekli bitkileri hastalandıran, Cicadellidae familyasındaki böceklerle taşınan, konakçılarında apikal sararma, nekroz, saplarda nekrotik noktalar, cüceleşme, yumruda çatlaklar şeklinde belirtiler oluşturan nükleorabdovirüs.

patates siğil hastalığı (Alm. *Kartoffelkrebs*, m; Fr. *gale verruqueuse de pomme de terre*, f; İng. *potato wart disease*) **tar.** Patates yumrularında düzgün olmayan yapıda urlar oluşturan, *Synchytrium endobioticum* adlı fungusun neden olduğu hastalık; eşanlam: patates kanseri.

patates siyah halkalı leke virüsü (Alm. *Kartoffelringfleckenvirus*, n; Fr. *virus des anneaux noirs de la pomme de terre*, m; İng. *PBRV*; *potato black ringspot virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, çok geniş bir konakçı dizisi olan, başta patlıcangiller (Solanaceae) familyası olmak üzere 11 çift çenekli familyadan bitkileri hastalandıran, patatestede yapraklarda sistemik nekrotik beneklenmeye neden olan, sadece Peru'da bulunan nepovirüs.

patates T virüsü (Alm. *Kartoffel-T-Virus*, n; Fr. *virus T de la pomme de terre*, m; İng. *potato virus T*; *PVT*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve tohumla taşınan, bilinen bir vektörü olmayan, patlıcangiller (Solanaceae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında genellikle latent kalan, bazen de hafif yaprak beneklenmesine neden olan tepovirüs.

patates tahtakurusu (Alm. *zweipunktige Kartoffelwanze*, f; *zweipunktige Wiesenwanze*, f; Fr. *calocoris de la pomme de terre*, m; İng. *potato bug*; *potato capsid*; Lat. *Closterotomus norwegicus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Closterotomus norwegicus* olan, erginleri 6-8 mm boyunda, açık yeşil renkli, göğsün ön kısmı iki siyah lekeli, ergin ve nimfleri baklagil yem bitkileri, şekerpancarı, patates, kenevir gibi bitkilerin yaprak, sürgün, tomurcuk ve çiçeklerinde beslenip çiçek ve meyve dökümüne yol açarak zarar veren böcek türü.

patates tatarcığı (Alm. *Kartoffelschorfmücke*, f; Fr. *moucheron de la pomme de terre*, m; İng. *potato scab-gnat*; Lat. *Pnyxia scabiei*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının mantarsinekleri (Sciaridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pnyxia scabiei* olan, erginleri 1-2 mm boyunda, kahverengi, larvaları patates ve kabak gibi bitkilerde beslenen böcek türü.

patates V virüsü (*Alm. Kartoffel-V-Virus, n; Fr. virus V de la pomme de terre, m; İng. potato virus V; PVV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, konakçılarında lokal nekrotik lekeler, şiddetli sistemik nekroz, yapraklarda distorsiyon, alt yapraklarda nekrotik benekler şeklinde belirtilere neden olan, sadece bazı patates çeşitlerinde enfeksiyon yapan potyvirus.

patates X virüsü (*Alm. Kartoffel-X-Virus, n; Fr. virus X de la pomme de terre, m; İng. potato virus X; PVX*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Solanaceae ve diğer on beş familyadan bitkileri hastalandıran, özsu ve mekanik temasla taşınan, konakçılarında ılımlı mozaik, beneklenme, nekrotik noktalar ve cüceleşme şeklinde belirtilere neden olan poteksvirus.

patates Y virüsü (*Alm. Kartoffel-Y-Virus, n; Fr. virus Y de la pomme de terre, m; İng. potato virus Y; PVY*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri (başta Myzus persicae olmak üzere Myzus ornatus, Macrosiphum euphorbiae, Aulacorthum circumflexum, Aphis nasturtii ve Aphis gossypii) ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, patlıcangiller (Solanaceae) başta olmak üzere ıspanakgiller (Chenopodiaceae) ve baklagiller (baklagiller (Leguminosae)) familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında yapraklarda beneklenme ve yaprakların alt kısmında damarlarda nekroz oluşturan, PVX ile birlikte "kırıksık mozaik" hastalığına neden olan potyvirus.

patates yaprak kıvrılma virüsü (*Alm. Blattrollkrankheitvirus, n; Fr. virus de l'enroulement de la pomme de terre, m; İng. PLRV; potato leafroll virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece patlıcangiller (Solanaceae) familyası ile sınırlı dar bir konakçı dizisi olan, özsu ile taşınmayan, yaklaşık 10 yaprakbiti türü ile kalıcı şekilde taşınan, patatesteki yapraklarda yukarı doğru kıvrılmaya, floemde nekrozlara ve yapraklarda karbonhidrat birikimine neden olan polerovirus.

patates yaprakbiti (*Alm. gemeine Kreuzdornlaus, f; Kreuzdornlaus, f; Fr. puceron de la pomme de terre, m; puceron du nerprun, m; İng. buckthorn-potato aphid; buckthorn aphid; Lat. Aphis nasturtii*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis nasturtii* olan, erginleri 1,2-1,5 mm boyunda, sarımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri patates, domates, haşhaş gibi bitkilerin yapraklarında beslenerek ürünü azaltıp kaliteyi bozarak ve bazı virüs hastalıklarını taşıyarak zarar veren böcek türü.

patlıcan (*Alm. Aubergine, f; Eierpflanz, f; Fr. aubergine, f; İng. aubergine; eggplant; Lat. Solanum melongena*) **tar.** Patlıcangiller familyasına giren, tek veya çok yıllık olarak yetiştirilebilen, siyahımsı mor veya beyaz renkli, yuvarlak, uzun, yumurta veya lobut şeklinde olgunlaşmamış meyveleri çoğunlukla pişirilerek tüketilen, sıcak iklimden hoşlanan sebze türü.

patlıcan benekli cücelik virüsü (*Fr. virus de la marbrure et du rabougrissement de l'aubergine, m; İng. eggplant mottled dwarf virus; EMDV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu, aşı, tohum ile ve cüce ağustosböcekleri (Cicadellidae) familyasındaki böceklerle taşınan, konakçıları arasında tütün, domates, patates, hıyar, biber ve sardunya gibi bitkiler olan ve bu konakçılarında beneklenme, cüceleşme, sararma, kıvrıkcıklaşma, yumru içlerinde kahverengileşme ve şiddetli mozaik gibi belirtiler oluşturan nükleorabdovirus.

patlıcan mozaik virüsü (*Alm. Auberginemosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque de l'aubergine, m; İng. eggplant mosaic virus; EMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, kınkanatlı böceklerle taşınan, tip suşu patlıcanı (*Solanum melongena*) ve domatesi (*Lycopersicon esculentum*), And patates latent (APL) suşu ise yabancı patatesi (*Solanum tuberosum*) enfekte eden ve konakçılarında belirtisiz kalan timovirus.

patogenez (*Alm. Pathogenie, f; Fr. pathogénèse, f; pathogénie, f; pathogénésie, f; İng. pathogenesis*) **tar.** Belirli bir hastalığın başlaması ve gelişimi süreci.

patojen duyarlı tip (*Alm. anfälliger Typ; Fr. type susceptible, m; İng. susceptible type*) **tar.** Belirli bir patojen saldırısına karşı kalıtsal karşı koyma yeteneği olmayan, bu patojene bağışık olmayan.

patojen duyarlılığı (*Alm. Pathogen Anfälligkeit, f; Pathogen Sensibilität, f; Fr. sensibilité aux pathogènes, f; susceptibilité aux pathogènes, f; İng. pathogen susceptibility*) **tar.** Bir bitkinin, vejetasyon topluluğunun ya da ekolojik topluluğun patojene maruz kaldığında etkilenme derecesi; eşanlam: patojen hassasiyeti.

patoloji (*Alm. Pathologie, f; Fr. pathologie, f; İng. pathology*) **tar.** Hastalıklar ve nedenleri ile uğraşan bilim dalı, sayırbilim, hastalık bilimi, sayrılık bilimi.

patolojik varyete (*Alm. Pathovar, n; Fr. pathovar, m; İng. pathological variant; pathovar*) **tar.** Sadece belli cins veya tür içerisindeki bitkileri hastalandırabilen bakteri türünün altında bir kademe.

patotip (*Alm. Pathotyp, m; Fr. pathotype, m; İng. pathotype*) **tar.** Bir patojenin diğerlerinden belli konakçılardaki patojenliklerine göre ayrılan tür altı taksonomik kademe.

patotoksin (*Alm. Pathotoxin, n; Fr. pathotoxine, f; İng. pathotoxin*) **tar.** Bazı patojenlerin salgıladığı, konakçılarında hastalığa yol açan toksinler.

pazar payı (*Alm. Marktanteil, m; Fr. part de marché, f; İng. market share*) **1. müh.** Bir üreticiye ait ürünün, serbest bir pazarda o ürüne ait gerçekleşen toplam satışlar içindeki payı. **2. tar.** 1. Bir işletmenin ürettiği ürünlerin satışının ekonomideki tüm satışlara oranı. 2. Bir işletmenin ürettiği bir ürününün, bu ürününün dahil olduğu mal sınıfının toplam satış miktarı içindeki payı.

pazarlık (*Alm. Feilschen, n; Verhandeln, n; Fr. négociation, f; marchandage, m; İng. bargaining; haggling*) **tar.** 1. Bir alışverişte alıcı ve satıcıların kendileri için en elverişli fiyatı karşısındakine kabul ettirmek amacıyla yaptıkları tartışma. 2. Tarafların bir sözleşmede karşılıklı tekliflerinin tartışıldığı ve birbirlerine olan getiri ve götürülerine göre kural ve politikaların belirlendiği süreç.

pazarlık gücü (*Alm. Verhandlungsmacht, f; Verhandlungsstärke, f; Fr. force de marchandage, f; İng. bargaining power*) **tar.** Mevcut piyasa koşullarında, alıcının veya satıcının görece büyüklüklerinden kaynaklanan, arzın düşük, talebin yüksek olduğunda satıcının, arzın yüksek, talebin düşük olduğunda ise alıcının elde ettiği ekonomik güç.

pazi (*Alm. römischer Kohl; Beißkohl, m; Fr. bette, f; bette à cardes, f; İng. chard; leaf chard; Swiss chard; Lat. Beta vulgaris var. cicla*) **tar.** Kazayaklılar (Amaranthaceae = Chenopodiaceae) familyasına dahil olan, koyu yeşil etli ve geniş bir yaprak ayasına ve 8-10 cm uzunluğunda açık yeşil, sarı veya mor renkli yaprak sapına sahip olan, yaprakları ve sapları yemeklik olarak tüketilebilen, serin iklimden hoşlanan sebze türü.

PBAN (*İng. pheromone biosynthesis activating neuropeptide*) **tar.** Feromon biyosentezinde görev alan enzimlerin aktivasyonundan sorumlu olan nöropeptit.

ped (*Fr. agrégat naturel, m; İng. pad*) **tar.** Toprak yapısı bakımından doğal süreçler sonucunda oluşmuş toprak kümeleri ya da blokları.

pedigri analizi (*Alm. Stammbaumanalyse, f; Fr. analyse de l'arbre généalogique, f; analyse génétique de l'arbre généalogique, f; İng. pedigree analysis*) **tar.** İnsanlarda ve kültür hayvanlarında bir aile içindeki birleşmeleri, birçok kuşak geriye doğru takip ederek yavruların fenotiplerinden ebeveyn fenotiplerinin ve genotiplerinin, yani özelliğin kalıtımının çıkarılması.

pedigri katsayısı (*Alm. Abstammungskoeffizient, m; Verwandtschaftskoeffizient, m; Fr. coefficient de consanguinité, m; coefficient de parenté, m; İng. coefficient of consanguinity; coefficient of kinship; coefficient of parentage; coefficient of relationship; relatedness coefficient*) **tar.** İki bireyin rasgele bir lokustaki rasgele birer geninin ortak atadan dolayı özdeş olma olasılığını gösteren ve akrabalık derecesinin yarısına eşit olan katsayı.

pedisel 1. tar. 1. (*Alm. Pedicellus, m; Fr. pédicelle, m; İng. pedicel; propodeum*) Örümceklerde (Areneidae) opistozomanın incelererek sefalotoraksa bağlantı yapması. 2. İnce belli olarak tanımlanan Apocrita alttakımında bulunan bazı arılarda abdomenin incelererek sap halini alıp toraksa bağlandığı kısım. 3. (*Alm. Pedicellus, m; Fr. pédicelle, m; İng. pedicel; pedicellus*) Böcek anteninde skapus ve flagellum arasında yer alan, işitme organı olarak görev alan Johnston organını içeren, antenin ikinci segmenti. 4. Sabit bir organizmanın ya da organın sapı. **2. bkz. biyom. çiçekçik sapı.**

pedoloji bkz. tar. toprak bilimi.

pedon (*Alm. Pedon, n; Fr. pédon, m; İng. pedon*) **tar.** Toprakların tanımlandığı en küçük geometrik yapı ve üç boyutlu birimi.

Pekluvirüs (*Alm. Pecluvirus, n; Fr. Pecluvirus, m; İng. Pecluvirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Peanut clump virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları çubuk şeklinde, zarfsız, genetik materyal olarak çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, başta *Polymyxa* spp. olmak üzere Plasmodiophorales takımındaki funguslarla taşınan bitki virüsü cinsi.

pekmez toprağı (*İng. grape molasses soil; pekmez soil*) **tar.** Geleneksel pekmez kaynatma işleminde, şıranın asitliğinin ve giderilmesi ve durultma için kullanılan, %50-90 oranında kireç içeren beyaz renkli bir tür toprak.

pektin (Alm. *Pektin*, n; Fr. *pectine*, f; İng. *pectin*) **1. kim.** Pamuk gibi bitkilerin primer hücre duvarlarının ortasında bulunan, rutenyum kırmızısıyla boyanarak mikroskopta tayin edilen arabinoz, galaktoz ve ramnoz içeren, D-galakturonik asit ünitelerinin alfa 1,4 bağları ile oluşturdukları uzun zincirli polisakarit. **2. tar.** Protopektinaz enziminin katalizörlüğü ile protopektinden oluşan ve meyve sularına jel benzeri özellik kazandıran, hidroliz edildiğinde galakturonik asit, galaktoz, asetik asit ve metil alkole ayrılan, meyve, yumru (özellikle kuru pancar posası) ve yeşil yemlerde fazla miktarda bulunan, gıda sanayisinde kıvamlaştırıcı katkı maddesi olarak kullanılan polisakarit.

pektolitik (Alm. *pektolitisch*; Fr. *pectolytique*; İng. *pectolytic*) **tar.** Pektini parçalayan; örneğin, pektolitik bakteri, pektolitik fungus.

pelajik balık (Alm. *pelagischer Fisch*; Fr. *poisson pélagique*, f; İng. *pelagial fish*; *pelagic fish*) **tar.** Hayatlarının büyük bölümünü su yüzeyi ile dip arasındaki serbest su kütlelerinde geçiren, çoğunlukla göçmen olan, belirli bir yere bağımlı olmayan balıklar.

Pelamoviroit (İng. *Pelamoviroid*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Peach latent mosaic viroid*'den alan, tüm viroitler gibi viryonları olmayan ve protein kodlamayan, genetik materyal olarak tek bir dairesel, tek sarmallı RNA içeren bitki viroidi cinsi.

pelet eleği (Alm. *Pelletsiebe*, f; Fr. *tamis de granules*, m; İng. *pellet sieve*) **tar.** Peletlenmiş yemden tozu ayırmada kullanılan elek düzeni.

pelet presi (Alm. *Pelletiermaschine*, f; *Pelletpresse*, f; Fr. *machine à agglomérés*, f; *presse à granules*, f; İng. *pellet mill*; *pellet press*; *pelleting machine*) **tar.** 1. Hayvan yemi üretim sürecinde, buharla harmanlanan toz yemin, delikli disk ve rulo donanımında mekanik olarak sıkıştırılıp birkaç milimetre çapında silindirik biçimli parçacıklardan oluşan yeme dönüştüren makine. 2. Toz halindeki herhangi malzemeyi sıkıştırarak pelet ya da tabletler haline getiren makine.

pelet soğutucu (Alm. *Kühler für Presslinge*, m; *Pelletkühler*, m; Fr. *refroidisseur d'agglomérés*, m; İng. *pellet cooler*) **tar.** Yem üretim sürecinde, pelet presinden çıkan yüksek sıcaklık ve rutubet içeren pelet yemin soğutulmasını sağlayan makine gurubu.

pelet yem (Alm. *pelletiertes Futter*; *Futterpresslinge*, f; Fr. *fourrage comprimé*; *alimentation en granules*, f; İng. *pellet feed*) **tar.** 1. Kuru kaba yem, yoğun yem ya da karma yemlerin nem, sıcaklık ve basınç altında matrislerden geçirilerek genellikle silindirik ve bazen de diğer formlarda biçimlendirilerek hayvanın yaş ya da türüne göre farklı olmak üzere belirli çap, uzunluk ve sertlikte hazırlanabilen yemin fiziksel formu. 2. Toz yemin şekil verilmiş hali.

pelin yaprakbiti (İng. *mugwort aphid*; Lat. *Macrosiphoniella artemisiae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Macrosiphoniella artemisiae* olan, erginleri 2,3-3,6 mm boyunda, grimsi yeşil renkli, ergin ve nimfleri pelin bitkilerinde beslenen böcek türü.

pelinotu süslüböceği (İng. *artemisia girdler*; Lat. *Agrilus albogularis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus albogularis* olan, erginleri yeşilimsi siyah renkte, 5-8 mm boyunda, larvaları pelinotu gövde ve köklerinde galeriler açarak beslenen böcek türü.

pellagra (Alm. *Pellagra*, f; Fr. *pellagre*, m; İng. *pellagra*) **tar.** Niyasin ve triptofan eksikliği ile ortaya çıkan, yetersizliğinde hayvanlarda genel olarak ağırlık kaybı, dermatit, kötü tüylenme, mide bağırsak rahatsızlıkları ve anemi ile kendini gösteren bir hastalık.

pembe kiskıs (Alm. *roter Pipau*, m; İng. *hawk's beard*; Lat. *Barkhausia rubra*; *Crepis rubra*) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae) familyasından, anavatanı Akdeniz Havzası olan, tohumla çoğalan, pembe çiçekli, zayıf topraklarda ve güneşli ortamlarda iyi gelişen, çit ve kaya bahçeleri için uygun, tek yıllık otsu bir süs bitkisi; eşanlam: hindiba.

pembe taklaböceği (Lat. *Melanotus purpureus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Melanotus purpureus* olan, pembe renkli böcek türü.

pembeçizgili kalkanlı tahtakurusu (Lat. *Odontotarsus purpureolineatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kalkanlı tahtakuruları (Scutelleridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Odontotarsus purpureolineatus* olan, erginleri 9-11,5 mm boyunda, oval vücutlu, göğüs ve kanatları boyuna pembe çizgili böcek türü.

pembekanlı çekirge (*Lat. Oedipoda miniata*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oedipoda miniata* olan, erginleri 18-29 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, kanatlarının dip kısmı pembemsi renkte olup ergin ve nimfleri pamuk, kabakgiller ve çayır bitkileriyle beslenen böcek türü.

pembekurt (*Alm. roter Baumwollkapselwurm; roter Kapselwurm; Fr. ver rose de la capsule, m; ver rose du cotonnier, m; İng. pink bollworm; Lat. Pectinophora gossypiella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının pembekurtlar (Gelechiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pectinophora gossypiella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 12-20 mm, grimsi kahverengi, larvaları pamuk ve bamyaya gibi bitkilerde beslenerek tarak, çiçek ve kozalarda zarara yol açan böcek türü.

pembekurtlar (*Alm. Palpenmotten, pl; İng. gelechiid moths; twirler moths; Lat. Gelechiidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, bazı türlerin larvaları yaprak, çiçek ve meyve içinde galeriler açan, bir kısmı ur oluştururken, bir kısmı da yaprakları kıvrarak zarar veren ve en bilinen türü pembekurt (*Pectinophora gossypiella*) olan familya; eşanlam: dokunaçlı güveler.

pencere sivrisinekleri (*Alm. Fenstermücken, pl; Fr. anisopodidés, pl; İng. window gnats; wood gnats; Lat. Anisopodidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, erginlerine bitkiler üzerinde, zaman zaman pencerelerde de küçük topluluklar halinde rastlanan, larvaları çürümekte olan odun, bitki artıkları ve dışkılarla beslenen türlerin bulunduğu familya.

pencerelikelebekler (*Alm. Fensterfleckchen, pl; İng. picture-winged leaf moths; window-winged moths; Lat. Thyrididae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, kanatları üzerinde pencere şeklinde pulsuz alan bulunan böcek türlerini içeren familya.

penetrasyon (*Alm. Penetration, f; Fr. pénétration, f; İng. penetration*) **1. biyom.** Bir maddenin hücre zarından hücre içine geçmesi. **2. tar.** Patojenin konakçısının stoma, yara, lentisel yoluyla ya da kütikula veya epidermis katını delerek konakçı dokusuna girmesi.

penetrasyon çivisi (*İng. penetration peg*) **tar.** Bazı bitki patojeni funguslarda, hücre epidermis duvarını delen bir apresoriumdan çıkan çivi benzeri hif.

pepino mozaik virüs (*Alm. Pepino-Mosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque du pépino, m; İng. pepino mosaic virus; PepMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, vektörü bilinmeyen ama bitkiler arası temasla taşınan, bilinen tek doğal konakçısı pepino (*Solanum muricatum*) olan, konakçısında sarı mozaik belirtisi oluşturan poteksvirüs.

pepsinojen (*Alm. Pepsinogen, n; Fr. pepsinogène, m; İng. pepsinogen*) **tar.** Mide sıvısında bulunan ve hidroklorik asitle aktive edilen pepsinin öncü maddesi.

perçemligüveler (*Alm. Schopfstirnmotten, pl; Fr. tischeriidés, pl; İng. trumpet leafminer moths; Lat. Tischeriidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları meşe ve gülgillerle beslenen böcekleri içeren, en bilinen türü meşe perçemligüvesi (*Tischeria ekebladella*) olan familya.

peridermiyum (*Fr. péridermium, m; İng. peridermium*) **tar.** 1. Cronartiaceae ailesine ait pas funguslarına, aynı adı taşıyan bir cinsi. 2. İyi gelişmiş bir peridyum ve nispeten uzun ve dar peridiyal hücrelere sahip ezidyum tipi.

peridiol (*Alm. Peridiol, n; Fr. péridiole, f; İng. peridiole*) **tar.** Kuş yuvası mantarları (Nidulariaceae) ailesinde içlerinde bazidyosporları taşıyan sert mumsu çeperli gleba çemberlerinden her biri ya da glebanın bir bölmesi.

peridyum (*Alm. Peridie, f; Fr. péridium, m; İng. peridium; Lat. peridium*) **tar.** Funguslarda bir sporangiyumu ya da diğer fruktifikasyon organlarını dıştan örten zar.

periferik sinir sistemi (*Alm. peripheres Nervensystem, n; Fr. système nerveux périphérique, m; İng. peripheral nervous system*) **tar.** Böcek derisinde yer alan ve dış dünya ile iletişimi sağlayan, duyu nöronlarının oluşturduğu sinir sistemi.

perifiton (*Alm. Aufwuchs, m; Periphyton, n; Fr. périphyton, m; İng. periphyton*) **tar.** Sularda canlı veya ölü organik veya inorganik yüzeyler üzerinde yaşayan alg, bakteri ve mantar gibi organizmalar.

perifiz (*Alm. Periphyse, f; Fr. périphyse, f; İng. periphyse; periphysis*) **tar.** Bir perites, spermagonyum ya da piknidyumun daha çok ağız (ostiyol) kısmına yakın bölgelerinde bulunan dik, steril ve kısa misel benzeri iplikler.

perikardial sinüs (Alm. *perikardialer Sinus*, m; Fr. *sinus péricardique*, m; İng. *pericardial sinus*) **tar.** Böceklerde dorsal diyaframın üstünde bulunan kalp bölmelerinin yer aldığı vücut boşluğu.

perikaryon (Alm. *Zellkörper*, m; Perikaryon, n; Fr. *corps cellulaire*, m; *pérycarion*, m; İng. *cell body*; perikaryon; soma) **tar.** Bir sinir hücresinin çekirdeğini barındıran ana gövde kısmı.

perinöral sinüs (Alm. *perineurales Sinus*, n; Fr. *sinus périneural*, m; İng. *perineural sinus*) **tar.** Böceklerde ventral diyaframın altında bulunan, sinir sisteminin yer aldığı vücut boşluğu.

perinöryum (Alm. *Perineurium*, n; Fr. *périnèvre*, f; İng. *perineurium*) **tar.** Bazı özelleşmiş glia hücreleri tarafından meydana getirilerek nöral lameli salgılayan, glikojen içeren ve çeşitli metabolizma ürünlerinin nöronlara transferinde rol aldığı düşünülen hücresel kısım.

periplazma (Alm. *Periplasme*, n; Fr. *périplasme*, m; İng. *periplasma*) **tar.** Bir oogonyum veya anteridyumun fonksiyonel olmayan protoplazması.

perispor (Alm. *Perisporie*, f; Fr. *périspore*, f; İng. *perisporie*) **tar.** Fungal sporları dıştan saran tabaka; gerçek spor duvarının dışındaki kın.

peritesyum (Alm. *Perithecium*, n; Fr. *périthèce*, f; İng. *perithecium*) **tar.** Ascomycota funguslarının eşeyli frükatifasyon organlarından birisi olup şişe şekline yakın, dış duvarı birkaç katlı fungal dokudan oluşan, bir açıklığı bulunan, kısa ya da uzun boyunlu, içinde askus ve askosporların bulunduğu yapı.

peritrem (Fr. *péritrème*, m; İng. *peritreme*) **tar.** Stigmaları dıştan çevreleyen, dış iskelet orijinli, Prostigmata alttakımına bağlı türlerde tüp şeklinde olan, bazen ucu çengel şeklinde ve bölmeli, bölme sayıları ve şekilleri taksonomik olarak da önemli olan küçük borucuk şeklinde, Mesostigmata alt takımında ise levha şeklinde olan, solunum fonksiyonu ile ilişkili yapılar.

peritrofik matris (Alm. *peritrophische Membran*; Fr. *matrice péritrophique*, f; *membrane péritrophique*, f; İng. *peritrophic matrix*; *peritrophic membrane*) **tar.** Pek çok böceğin midesini içten çepeçevre saran, mide epitel hücrelerini besin partikülleri, toksik maddeler ve patojenlere karşı mekanik ya da biyokimyasal olarak koruyan, kitin ve proteinlerden meydana gelen tüp benzeri gözenekli yapı; eşanlam: peritrofik membran.

periviseral sinüs (Alm. *perivisserales Sinus*, n; Fr. *sinus perivisceral*, m; İng. *perivisceral sinus*) **tar.** Böceklerde dorsal ve ventral diyaframlar arasında kalan, ön bağırsak, mide ve art bağırsağın bir kısmı ve iç eşey organlarının yer aldığı vücut boşluğu.

periyodisite bkz. **tar. var yılı yok yılı.**

pernisyöz anemi (Alm. *perniziöse Anämie*, f; Fr. *anémie pernicieuse*, f; İng. *pernicious anemia*) **tar.** Genellikle otoimmün bir hastalık olan, B12 vitamini yetersizliği sonucu gerçekleşen, ölümcül bir anemi tipi, B12 bağımlı megaloblastik anemi; eşanlam: kötücül anemi.

peronosporales takımı (Fr. *peronosporales*, pl; İng. *peronosporales*) **tar.** Oomisetler sınıfında, sucul ve karasal türleri kapsayan, çökerten fungusları, mildiyö etmenleri ve beyaz pas fungusları gibi özelleşmiş formda, hücre duvarlarının kitin içermediği bitki patojenleri takımı.

Peru domates mozaik virüsü (İng. *Peru tomato mosaic virus*; PTV) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve Myzus persicae (Hemiptera: Aphididae) ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, sadece Peru'da bulunan, patlıcangiller (Solanaceae) familyasından bitkileri hastalandıran, konakçılarında mozaik, epinasti, damar bantlaşması şeklinde belirtilere neden olan potyvirus.

pestisit (Alm. *Pestizid*, n; *Pflanzenbehandlungsmittel*, n; *Pflanzenschutzmittel*, n; *Schädlingsbekämpfungsmittel*, n; Fr. *pesticide*, m; İng. *pesticide*) **tar.** Tarımsal ürünlerin ve gıda maddelerinin verim, kalite, depolama ve pazarlama değerlerini azaltmanın yanı sıra, halk sağlığı açısından da olumsuzluklara yol açan, tarımsal ve ekonomik kayıplara neden olan nematod, akar, böcek, patojen, yabancı ot gibi her türlü zararlı organizmayı öldürmek, engellemek, kontrol altına almak ya da zararlarını azaltmak amacıyla kullanılan organik ya da inorganik kökenli madde.

pestisit direnci (Alm. *Pestizidresistenz*, f; Fr. *résistance aux pesticides*, f; İng. *pesticide resistance*) **tar.** Bir ekosistemde hastalık ve zararlı etmenlere karşı pestisitlerin öldürücü dozda uygulanmasına rağmen hedef

organizmanın morfolojik, davranışsal, metabolik (fizyolojik), çapraz ya da çok yönlü mekanizmalarla seçicilik göstererek canlılığını devam ettirmesi; eşanlam: pestisit dayanıklılığı.

pestisit formülasyonu (Alm. Formulierung von Pflanzenschutzmitteln, f; Fr. formulation d'un pesticide, f; İng. pesticide formulation) **tar.** Pestisitlerin uygulama esnasında etkinliğinin artırılması, bitki yüzeyinde daha homojen dağılabilmesi, su ile daha iyi karışabilmesi, stabilitesinin korunması, zehirliliğinin azaltılması ve maliyetinin düşürülmesi amaçlarıyla içindeki etkili maddenin dolgu ve yardımcı maddelerle işlenmesi.

pestisit kalıntısı (Alm. Schädlingsbekämpfungsmittelrückständen, pl; Fr. résidus de pesticides, pl; İng. pesticide residue) **tar.** Kullanılan pestisit, bozunma ürünlerinin ve metabolitlerinin belli bir süre sonunda kullanıldığı yüzeydeki kalıntısı.

pestisit toleransı (Alm. Pestizidtoleranz, f; Fr. tolerance aux pesticides, f; İng. pesticide tolerance) **tar.** Bir pestisit kimyasal yapısı, kullanım dozu, kültür bitkisi, ürün çeşidi, ilaçlamadan sonra geçen süre ve iklim koşullarına bağlı olarak düzeyi değişebilen, tarım ilaçlarının insan ve hayvan gıdası olarak kullanılan ürünler üzerinde bulunmasına izin verilen ve PPM birimi üzerinden ifade edilen en üst düzeyde kalıntı miktarı.

pestisit yitimi (Fr. dissipation du pesticide, f; İng. pesticide dissipation) **tar.** Tarım ürünlerine uygulanan pestisit miktarında bozunma, tutunma ve akıp gitme gibi nedenlerle azalması.

peşin piyasası (Alm. Kassamarkt, m; Lokomarkt, m; Spotmarkt, m; Fr. marché au comptant, m; İng. spot market) **tar.** 1. Mal, döviz ve taşınır değerlerin teslim edildiği anda ödemesinin nakit olarak yapıldığı piyasa türü; eşanlam: spot piyasa. 2. Yatırım ürünlerinin piyasadaki son fiyat üzerinden anında alım satımı ile el değiştirdiği piyasa; eşanlam: nakit piyasa.

petek aralığı (Alm. Wabenabstand, m; Fr. passage d'abeilles, m; İng. bee space) **tar.** Bal arılarının birbirlerine paralel olarak yaptıkları peteklerin tüm karşılıklı yüzeyleri ve kovan iç yüzeyi arasında bıraktıkları sabit uzaklık; eşanlam: arı uzayı.

petek güvesi (Alm. große Wachsmotte, f; Fr. fausse teigne de la cire, f; İng. greater wax moth; honeycomb moth; Lat. Galleria mellonella) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasının mumgüveleri (Gallerinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Galleria mellonella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 30-41 mm, kahverengi, larvaları balarısı peteklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

petek mide (tar. reticulum) (Alm. Netzmagen, n; Retikulum, n; Fr. réticulum, m; İng. honeycomb stomach; reticulum; second stomach) **tar.** Gevişgetirenlerde mikrobiyal sindirimin devam ettiği midenin ikinci bölümü; eşanlam: retikulum, börkenek.

petunya damar açılması virüsü (Fr. virus de la décoloration des nervure de la pétunia, m; İng. petunia vein clearing virus; PVCV) **tar.** Çift sarmallı DNA içeren, sadece *Petunia* cinslerini hastalandıran, konakçılarında damarlarda renk açılmalarına neden olan, aşılama ile taşınan petuvirüs.

Petuvirüs (Alm. Petuvirus, n; Fr. Petuvirus, m; İng. Petuvirus) **tar.** Adını tip üyesi olan *Petunia vein-clearing virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, dairesel, çift sarmallı DNA içeren, aşı ile taşınan bitki virüsü cinsi.

peygamber çiçeği (Alm. Flokenblume; Fr. centaurée, f; İng. centaury; centory; knapweeds; starthistles; Lat. Centaurea spp.) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae) familyasının en geniş cinslerinden, Ortadoğu orijinli, tohumla çoğalan, toprak ve iklim olarak seçici özelliği olmayan, uzun boylu tür ve çeşitleri son yıllarda kesme çiçek olarak değerlendirilen ve çok amaçlı kullanılabilen tek yıllık bir bitki; eşanlam: gelin düğmesi.

peygamberdeveleri (Alm. Fangschrecken, pl; Gottesanbeterinnen, pl; Fr. mantes religieuses, pl; İng. praying mantises; Lat. Mantodea) **tar.** Dictyoptera takımının peygamberdevelerini içeren, Mantodea olarak bilinen, ön bacakları avını yakalayıcı tipte gelişmiş ve en önemli türü peygamberdevesi (*Mantis religiosa*) olan alttakımı.

peygamberdevesi (Alm. Europäische Gottesanbeterin, f; Fr. mante religieuse, f; İng. European mantis; praying mantis; Lat. Mantis religiosa) **tar.** Dictyoptera takımının gerçek peygamberdeveleri (Mantidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Mantis religiosa* olan, erginleri 50-75 mm boyunda, yeşil ya da kahverengi, ergin ve nimfleri diğer böcek türleriyle beslenen böcek türü.

peynir hazırlama tankı (*Alm. Käsefertiger; Fr. machine de fabrication du fromage, f; İng. cheese-making machine*) **tar.** Modern peynir üretim hatlarında bulunan, süte ve telemeye uygulanan işlemlerin aynı anda otomatik yapıldığı tanklar.

peyniraltı suyu tozu (*Alm. Molkenpulver, n; Fr. poudre de lactosérum, f; lactosérum en poudre, m; İng. whey powder*) **1. gıda.** Peyniraltı suyunun püskürtmeli kurutucu ile kurutulması sonucu elde edilen protein içeriği yüksek toz. **2. tar.** Taze peynir suyunun kurutulmasıyla elde edilen yem materyali; eşanlam: peynir suyu tozu.

peynirsineği (*İng. cheese skipper; Lat. Piophilidae casei*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının peynirsinekleri (Piophilidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Piophila casei* olan, erginleri 4,4-5,2 mm boyunda, mavimsi siyah renkli, larvaları peynir, et gibi gıda maddelerinde gelişebilen ve sindirim sisteminde sorunlar da oluşturabilen böcek türü.

peynirsinekleri (*Alm. Käsefliegen, pl; Fr. piophilidés, pl; İng. cheese flies; cheese skippers; Lat. Piophilidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, peynir, et, dışkı ve çürümekte olan bitkisel maddelerle beslenen ve larvaları sıçrama yeteneğinde türlerin bulunduğu familya.

peyzaj atlası (*Alm. Landschaft Atlas, n; Fr. atlas de paysages, m; İng. landscape atlas*) **tar.** Peyzaj birimlerinin ve peyzaj açısından özellikli alanlarının tanımlandığı, peyzajın gelişim ve değişim stratejilerinin belirlenmesinde ve peyzajların korunması, yönetilmesi ve planlanması alanında öncelikleri tanımlamaya olanak veren bilgi aracı.

peyzaj kalite haritası (*Alm. Landschaftsgütekarte, f; Fr. carte de qualité d'un paysage, f; İng. landscape quality map*) **tar.** Peyzajın ekolojik ve görsel kalitesinin birlikte değerlendirildiği harita.

peyzaj karakter alanı (*İng. landscape character area*) **tar.** Bulunduğu bölgenin coğrafi özelliklerini yansıtan, kendine özgü eşsiz, olağanüstü özelliği olan alanlar.

peyzaj karakter tipi (*Fr. type de caractère d'un paysage, m; İng. landscape character type*) **tar.** Seyrek insan yerleşimli tarım alanları ya da bozkır ve kıraç topraklar örneklerinde olduğu gibi bir bölge içinde homojen olup o bölgeyi temsil edebilen peyzaj karakterlerinden her biri.

peyzaj karakteri (*Alm. Charakteristik der Landschaft, f; Fr. caractère d'un paysage, m; İng. landscape character*) **tar.** Bir peyzajı diğer peyzajlardan ayıran öğelerin bütünü.

peyzaj koruma (*Alm. Landschaftserhaltung, f; Landschaftsschutz, m; Fr. conservation des paysages; İng. landscape conservation*) **tar.** Bir peyzajı oluşturan doğal ve kültürel özelliklerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasına ait eylemlerin bütünü.

peyzaj koruma alanı (*Alm. Landschaftsschutzgebiet, n; Fr. zone de conservation des paysages, f; İng. landscape conservation area*) **tar.** Ekolojik, estetik, görsel, rekreasyonel, kültürel değerler ile geleneksel hayat biçiminin devamlılığı açısından korunması gereken, yöre halkının ekonomik aktivitelerinin desteklenmesi ve sosyo-kültürel dokunun korunması gereken alanlar.

peyzaj mimarlığı (*Alm. Landschaftsarchitektur, f; Fr. architecture paysagère, f; İng. landscape architecture*) **tar.** Doğal ve kültürel kaynakların insan gereksinimleri de dikkate alınarak korunması ve yönetilmesi temelinde oluşturulacak fiziksel çevrenin ekolojik, ekonomik, işlevsel ve estetik ölçütlere uygun olarak tasarlanması, planlanması, düzenlenmesi, korunması, geliştirilmesi ve yönetiminden sorumlu olan meslek disiplini.

peyzaj planı (*Alm. Landschaftsplan, m; Fr. aménagement du paysage, m; İng. landscape planning*) **tar.** Doğal ve kültürel kaynakları koruyarak insan istek ve gereksinimlerini gerçekleştirmek için mevcut ve planlanan kullanımların ilişki ve çelişkilerinin irdelendiği, en uygun öncelikli kullanım biçimlerinin belirlendiği; imar planı, turizm planı gibi büyük ölçekli planlara atlık oluşturan ekolojik ve teknik verilere göre hazırlanmış plan.

peyzaj politikası (*Alm. Landschaftspolitik, f; Fr. politique d'aménagement du paysage, f; İng. landscape politics*) **tar.** Peyzajın korunması, yönetimi ve planlanması amacıyla yönelik olarak özel önlemlerin alınmasına izin veren genel ilke, strateji ve rehber kurallar.

pH düzenleyici madde (*Alm. pH-Regulator, m; Fr. régulateur de pH, m; İng. pH modifier; pH regulator*) **tar.** Farklı asitliğe ya da bazikliğe sahip pestisitlerin karıştırılması esnasında, pH değerinin genel olarak pestisitler için uygun olan 5,5-7 sınırlarında tutulmasını sağlayan adjuvant.

pH'ya bağlı yükler (*Alm. pH-abhängige Ladung; Fr. charge dépendante du pH, f; İng. pH-dependent charge*) **tar.** Ortam pH'sına bağlı olarak toprak koloitlerinin elektriksel yük kazanımı ya da kaybı.

pırasa (*Alm. Lauch, m; Porree, m; Fr. poireau, m; İng. leek; Lat. A. porrum; Allium ampeloprasum*) **tar.** Soğangiller (Alliaceae) familyasından (*Allium ampeloprasum, A. porrum, n=8*), V şeklinde kırn yapraklardan oluşan düz veya hafif soğan oluşturan yalancı gövdesi ve gevrek yaprakları yenen, ilk yıl vejetatif organlarını oluşturan, ikinci yıl çiçeklenip tohum veren ve serin iklimden hoşlanan sebze türü.

pırasa güvesi (*Alm. Lauchmotte, f; Fr. teigne du poireau, f; İng. leek moth; onion leaf miner; Lat. Acrolepiopsis assectella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Glyphipterigidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Acrolepiopsis assectella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 15-16 mm, kırmızımsı kahverengi, larvaları pırasa, soğan, sarımsak yaprak ve çiçeklerinde galeriler açarak beslenen böcek türü; eşanlam: soğan yaprakgüvesi.

pırasa sarı şerit virüsü (*Alm. Porreegelbstreifenvirus, n; Fr. virus de la striure jaune du poireau, m; İng. leek yellow stripe virus; LYSV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve yaprakbiti türleri ile kalıcı olmayacak şekilde taşınan, pırasa (*Allium porrum*) ve diğer *Allium* türlerini enfekte eden, yaprak ayası boyunca sarı şeritler, yaprağın tamamında sararma gibi belirtiler oluşturan, hastalıklı bitkilerin daha susuz, dolayısıyla normalden daha hafif olmasına neden olan potyvirus.

pirlak koyunu (*Alm. Pirlak Schaf, n; Fr. mouton pirlak, m; İng. pirlak sheep*) **tar.** Türkiye'de Kütahya, Afyon ve Uşak'tan Manisa'ya kadar uzanan İç Batı Anadolu bölgesi ile Batı Akdeniz'in kuzeyinde Isparta ve Burdur illerinde yetiştiriciliği yapılan, vücut rengi beyaz olmakla birlikte göz çevresinde, kulak uçlarında ve ağız etrafında siyah lekeler bulunabilen, dişileri boynuzsuz, erkekleri yanlara doğru açılan kuvvetli spiral boynuzlu, yağsız ve ince kuyruklu ve kombine verim yönlü yerli koyun ırkı.

pigment (*Alm. Pigment, n; Fr. pigment, m; İng. pigment*) **1. malz.** Eklendiği maddeye rengini verme özelliği olan, doğal ya da yapay madde. **2. tar.** Hayvanlarda deri, yumurta sarısı, tereyağı ve etlik piliçlerde içyağların rengini oluşturan ve yeşil otlarda bulunan beta karoten ve lütein, mısırda bulunan zeaksantin, portakalda bulunan apokarotenal, kırmızıbiberde bulunan kapsantin ve kapsorubin, domatestede bulunan likopen gibi doğal boyarmaddeler.

piknidiospor (*Alm. Pycnidiospore, f; Fr. pycnidiospore, f; İng. pycnidiospore*) **tar.** Piknidyum içinde oluşan sporlar.

piknidyum (*Alm. Pyknidie, f; Pycnidium, n; Fr. pycnide, m; pycnidium, m; İng. pycnidium*) **tar.** Funguslarda genellikle küresel, şişe veya vazo şeklindeki konidyofor ve konidyumların üretildiği, çeperlerinin fungal dokulardan oluştuğu, ostiyollü ya da ostiyolsüz eşeysiz üreme yapısı.

pikniyospor (*Alm. Pycniospore, f; Spermatorium, n; Fr. pycniospore, f; spermatie, f; İng. pycniospore; spermatorium*) **tar.** Daha çok pasların yaşam devrelerinin birisinde rastlanan, bir pikniyumda üretilen haploit karakterde erkek sporlar, monokaryotik gametler; eşanlam: spermatyum, spermasyum.

pikniyum (*Alm. Pyknidium, n; Spermogonium, n; Fr. spermogonie, f; İng. pycnium; spermogonium*) **tar. 1.** Funguslarda içinde pikniyosporların oluştuğu yassı şişe benzeri, haploit üretim organı; eşanlam: spermogonyum. **2.** Pas fungusların gelişme devrelerinden biri olup basit, az çok yuvarlak veya armut ya da şişe biçiminde, konakçı epidermesinin altında veya kabuk arasında, yaprağın üst yüzünde ya da her iki yüzünde gelişen birincil miselyumdan oluşan, bir açıklığı olan, içinde pasların eşey hücrelerini taşıyan bir yapı; eşanlam: spermogonyum.

pileus (*Alm. Pileus, m; Fr. pileus, m; İng. pileus*) **tar.** Bir bazidyokarpın himenyumu destekleyen uzamış, şapka benzeri kısmı.

piliç (*Alm. Hühnchen, n; Fr. poulette, f; İng. pullet*) **tar.** Tavuğun küçüğü, erginleşmemiş 3-16 haftalar arasındaki tavuk veya horoz.

pireler (*Alm. Flöhe, pl; Fr. puces, pl; İng. fleas; Lat. Siphonaptera*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, memeli ve kuşların derisine tutunarak kanını emen, alerjiye neden olabilen ve veba gibi bazı hastalıkların taşınmasına yol açan, bilimsel adı Siphonaptera olan takım.

pirenomisetler (*Alm. Sordariomycetes, pl; Fr. pyrenomycetes, pl; sordariomycetes, pl; İng. pyrenomycetes; sordariomycetes*) **tar.** Eşeyli sporlarını (askosporlarını) genellikle bir gömlekli (unitunicate) askuslar içerisinde oluşturan ve bu spor yapıları şişe biçimli sporulasyon organı olan peritesyum içinde meydana gelen, habitat,

morfolojik ve renk bakımından büyük değişiklikler gösteren, toprak, hayvan dışkısı, çürüyen yaprak ya da odun gibi ortamlarda saprofit veya bitkilerde parazit olarak yaşayan fungusları içeren fungus sınıfı.

piridoksin (*İng. pyridoxine*) **tar.** Piridinden çıkarılan ve vücutta piridoksal ile piridoksamine çevrilen, nikotinik asitle yapısal ilişkisi olan, yenidoğanlar dışında gevişgetirenlerin rumenlerinde ve az da olsa atların körbağırsaklarında sentezlenebilen, diğer hayvanların yemlerle alması gereken, mayalar, et, süt, tahıllar ve bunların fabrikasyon artıkları ve sebzelerde zengin olan, nadir de olsa yetersizliğinde hayvanlarda aşırı duyarlılık, yavaş büyüme ve iştah azalmasına yol açan, suda çözünen, B grubundan bir vitamin; eşanlam: B6 vitamini.

pirinç 1. (*Alm. Messing, n; Fr. laiton, m; İng. brass*) **malz.** Çoğunlukla %67 bakır ve %33 çinko içeren, fakat genelde her oranda bakır ve çinkodan oluşan alaşımların genel adı. **2.** (*Alm. Reis, m; Fr. riz, m; İng. rice*) **tar.** 1. Kavuzları ayıklanmış çeltik. 2. Sulak ve bataklıklarda yetiştirilen, %5,5-6,8 arasında ham protein ve %1,5-4,5 arasında ham selüloz içeren, tahıl taneleri içerisinde proteince en fakir olanı, organik maddelerinin sindirilebilirliği yüksek, nitrojensiz öz maddeler ve nişastaca zengin, şeker ve dekstrin gibi suda eriyen karbonhidratlar içeren, başta A vitamini olmak üzere diğer eksik besin maddeleri tamamlanmak suretiyle tüm hayvanların beslenmesinde öğütürek veya pişirilerek kullanılabilen yoğun yem kaynağı buğdaygil tohumu.

pirinç biti (*Alm. Reiskafer, m; Reirsüssler, m; Fr. calandre du riz; charançon du riz, m; İng. rice weevil; Lat. Sitophilus oryzae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının Dryophthoridae familyasında yer alan, bilimsel adı *Sitophilus oryzae* olan, erginleri 2,5-4 mm boyunda, kırmızımımsı esmer renkli, kanatları üzerinde kırmızımımsı sarı lekeli, ergin ve larvaları depolanan buğdaygillerde beslenerek zararlı olan böcek türü.

pirinç güvesi (*Alm. Reismotte, f; Fr. pyrale du riz, f; teigne du riz, f; teigne grise des grains, f; İng. rice meal moth; rice moth; Lat. Corcyra cephalonica*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Corcyra cephalonica* olan, erginlerinin kanat açıklığı 14-15 mm, kahverengi, larvaları çeltik tohumları, un ve kuru meyvelerde beslenen böcek türü.

pirinç kepeği (*Alm. Reiskleie, f; Fr. son de riz, m; İng. rice bran*) **tar.** Pirinç tanesi veya tohumundan un elde edilirken ele geçen, incesinden kalınına kadar ham proteini %10,5-13,5 ve ham selülozu %1,9- 7,8 arasında değişebilen, vitamin B1 ve niasin bakımından zengin, yağca zengin olması dolayısıyla çabuk acılaştıran, fazla yedirildiğinde hayvanlarda ishale neden olan un sanayi kalıntısı.

pirinç kırmabiti (*Alm. rundköpfiger Reismehkkafer, m; Fr. ténbrion dur iz, m; İng. longheaded flour beetle; Lat. Latheticus oryzae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kara toprakböcekleri (Tenebrionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Latheticus oryzae* olan, erginleri 2,5-3 mm boyunda, parlak kırmızımımsı kahverengi, kanatlarının üzeri boyuna ve enine çizgili olup ergin ve larvaları depolanan buğdaygil kırmısı, un, makarna, bisküvi, kepek, nişasta gibi maddelerle beslenerek zararlı olan böcek türü; eşanlam: uzunbaşı unbiti.

pirokatekol (*Alm. Brenzkatechin, n; Fr. catéchol, m; pyrocatéchol, m; İng. 1,2-dihydroxybenzene; catechol; pyrocatechol*) **1. deri.** Bitkisel sepilme maddelerinin bir alt grubu olan yoğun tanenlerin temel yapılarından biri olan kateşinin yapısında bulunan, $C_6H_4(OH)_2$ moleküler formülünde, ergime noktası 105 °C, kaynama noktası 245 °C olan, rensiz kristal yapıda, fenol türevi organik bileşik; eşanlam: kateşol. **2. tar.** Beyaz renkli, tüy görünümlü kristal yapıda, suda kolayca eriyen, pestisit, esans ve aroma sanayisinde kullanılan, meyve ve sebzelerde de iz miktarlarda bulunan organik kimyasal bileşik; eşanlam: katekol.

pirzola alanı (*Fr. zone côtelées, f; İng. chops area; rib chops area*) **tar.** Kasaplık hayvanda omurganın iki yanındaki bölgeden dilimler halinde çıkarılan kemikli et parçaları; eşanlam: göz kası alanı.

piskokulu yeşilböcek (*Alm. grüne Reiswanze, f; Fr. punaise vert du sud, f; İng. green vegetable bug; southern green stink bug; Lat. Nezara viridula*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Nezara viridula* olan, erginleri 12-15 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri pamuk, tütün, fasulye, börülce, domates, biber, patlıcan, patates, hıyar, kavun, karpuz gibi bitkilerin yaprak, sürgün, çiçek ve meyvelerinde beslenerek zararlı olan böcek türü.

pislik böceği (*Alm. Dungkäfer, m; Mistkäfer, m; Fr. scarabée d'Égypte, f; İng. dung beetle; Egyptian scarab; Lat. Scarabaeus sacer*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakantenneliler (Scarabaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Scarabaeus sacer* olan, erginleri 25-35 mm boyunda, siyah renkli, bacakları hayvan dışkılarını yuvarlamaya özgü yapıda olup ergin ve larvaları hayvan dışkıları ile beslenen ve doğadaki dönüşüme katkı sağlayan böcek türü; eşanlam: bok böceği, gübre böceği.

pisliksinekerleri (Alm. *Schwingfliegen*, pl; İng. *black scavenger flies; ensign flies*; Lat. *Sepsidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, larvaları dışkılar içinde gelişen türlerin bulunduğu familya.

pişirilmiş yem (Alm. *Backfutter*, n; Fr. *aliment cuit*, m; İng. *cooked feed*) **tar.** Fasulye, soya fasulyesi, patates gibi yemlerin domuz ve kanatlı beslemede ya da keten tohumu veya ısıya maruz kalmamış keten tohumu küspesinin buzağı beslemede kullanım gerektiren özel durumlarda yemlerin pişirilmesi ile elde edilmiş yem.

ptyalin (Alm. *Speichel-Amylase*, f; *Ptyalin*, n; Fr. *ptyaline*, f; İng. *ptyalin; salivary amilase*) **tar.** Tükürükte bulunan ve nişastayı maltoza parçalayarak sindirilmesine katkıda bulunan bir enzim; eşanlam: tükürük amilazı.

piyasa (Alm. *Handel*, m; *Markt*, m; *Wirtschaftsraum*, m; Fr. *marché*, m; İng. *market*) **tar.** 1. Alıcılarla satıcıların ilişki kurmalarını sağlayan, arz ve talebin karşılaştığı, fiyatın oluştuğu, böylece mal ve hizmet değişimini gerçekleştirmeye yarayan ortam. 2. Talep edilen mal ve hizmet alıcıları ile arz edilen mal ve hizmet satıcılarının karşılaşma ilişkisi kurabildikleri yer ya da ortam.

piyasa ekonomisi (Alm. *Marktwirtschaft*, f; Fr. *économie de marché*, f; İng. *market economy*) **tar.** Birbirlerinden bağımsız alıcı ile satıcılardan meydana gelen ve fiyat sistemine dayanan, yatırım üretim ve dağıtım ile ilgili kararların arz ve talebe dayalı olduğu bir mal ve hizmet mübadele ortamı.

plakoyit pul (Alm. *plakoide Schuppe*, f; Fr. *écaille placöide*, f; İng. *placoid scale*; Lat. *placeo*) **tar.** Kıkırdaklı balıklarda deri içine gömülmüş yassı levha şeklinde kaidesi olan, üst deriden kuyruğa doğru uzanan taç kısmı bulunan pullar.

planogamet (Alm. *Planogamet*, m; Fr. *planogamète*, m; İng. *planogamete*) **tar.** Hareketli gamet, örneğin, sperma hücresi gibi kirpikli gamet.

planogametik birleşme (Alm. *planogametische Konjugation*; Fr. *conjugaison planogamétique*, f; İng. *planogametic conjugation*) **tar.** Funguslarda eşeyli üremede biri ya da ikisi de hareketli olan iki gametin birleşmesi.

plasenta 1. (Alm. *Plazenta*, f; *Mutterkuchen*, m; Fr. *placenta*, f; İng. *afterbirth; placenta*) **tar.** Fötüsün dış zarı (koryon) ve uterusun mukozası (endometriyum) arasında oluşan ve döl ile annenin dolaşım sistemini birbirinden ayırarak metabolik değişim sağlayan organ. **2. bkz. biyom. etene.**

plastik kıvam (Alm. *plastische Viskosität*; Fr. *viscosité plastique*, f; İng. *plastic viscosity*) **tar.** Toprağın nemli iken yoğrulabildiği, şekil alabildiği ve şeklini koruyabildiği ve Bingham plastik modelinde bir parametre olarak ifade edilen özellik.

plastosiyanin (Alm. *Plastocyanin*, n; Fr. *plastocyanine*, f; İng. *plastocyanin*) **tar.** İletim demetli bitkilerde bulunan, elektron taşımada rol alan, bakır içeren mavi renkli protein.

plazmatosit (Alm. *Plasmatozyt*, m; Fr. *plasmatoocyte*, m; İng. *plasmatoocyte*) **tar.** Böceklerde kan hücreleri içinde 15-20 mikron çapında, iğ ya da yuvarlak görümlü, yalancı ayakları bulunan ve fagositleme yeteneğine sahip, en fazla görülen hücre tipi.

plazmodyokarp (Alm. *Plasmodiokarp*, m; Fr. *plasmodiocarpe*, m; İng. *plasmodiocarp*) **tar.** *Myxomycota* bölümünün bazı üyelerinde plazmodyumun protoplazmasının yoğunlaşma etrafı peridyumla kuşatılmış, sapsız, damarimsı yapıda bir sporülasyon organı.

plazmodyum (Alm. *Plasmodium*, n; Fr. *plasmode*, m; İng. *plasmodium*) **tar.** *Myxomycota* üyelerinin vejetatif fazını oluşturan, belirli bir hücre duvarı olmayan, çok çekirdekli protoplazma kütlesi.

plazmogami (Alm. *Plasmogamie*, f; Fr. *plasmogamie*, f; İng. *plasmogamy*) **tar.** Birbiriyle uyuşabilen farklı karakterdeki eşey hücrelerinin plazmalarının birleşmesi şeklinde funguslarda eşeyli üremenin ilk evresi.

plektenkima (Alm. *Plektenchym*, n; *Scheingewebe*, n; Fr. *plektenchyme*, m; İng. *plektenchyma*) **tar.** Fungus yaşamının belirli dönemlerinde hiflerin gevşek ya da sıkı bir şekilde bir araya gelerek oluşturdukları fungal doku.

pleomorf (Alm. *pleomorph*; Fr. *pléomorphe*; İng. *pleomorphic*) **tar.** Funguslarda, bakterilerde hücrelerde vb. canlılarda değişken şekilli olabilme özelliği; eşanlam: pleomorfik, değişik şekilli.

pleomorfizm (*Alm. Pleomorphismus, m; Fr. pléomorphisme, m; İng. pleomorphism*) **tar.** Funguslarda, bakterilerde hücrelerde hayat döngülerinin içinde şekil ve büyüklük bakımından farklı olabilmeleri.

plerotik (*Fr. plérotique; İng. plerotic*) **tar.** Oosporun oogonyumu en az %65'inden fazlasını doldurmuş olması hali.

plesyotip (*Alm. Plesiotypus, m; Fr. plésiotype, m; İng. plesiotype*) **tar.** Bilimsel adlandırmada yetersiz olarak tanıtılmış bir türün yeniden tanıtılmasında şekillerin çizildiği örneğe verilen ad.

pleural dikiş (*Alm. Pleuralnaht, f; Fr. suture pleurale, f; İng. pleural suture*) **tar.** Böceklerde mezotoraks ve metatoraksta ayrı ayrı bulunan, kanatların kaidesinden bacakların koksa kısmına kadar uzanan dikiş izi.

pleuron (*Alm. Pleuron, n; Fr. pleuron, m; İng. pleuron*) **tar.** 1. Böcek vücudunda toraksı meydana getiren segmentin tegum ve sternum arasındaki yan kısımları. 2. Krustaselerin her segmentini örten, kitin kütikulasında bulunan, sırt plağının iki tarafında yer alan yan plaklar.

plezyonekroz (*Alm. Plesionecrosis, f; Fr. plésionecrose, f; İng. plesionecrosis*) **tar.** Henüz ölmemiş fakat ölmekte olan dokuların gösterdiği pörsüme, solgunluk gibi belirtiler.

plöston (*Alm. Pleuston, n; Fr. pleuston, m; İng. pleuston*) **tar.** Rüzgâr etkisiyle su yüzeyinde yer değiştiren organizmalar.

plumula (*Alm. Blattknospe, f; Plumula, f; Fr. plumule, f; İng. plumule*) **tar.** Bitki embriyosunda gövdeyi verecek olan yapı.

pnömatik gübre dağıtıcı (*Alm. pneumatischer Düngerstreuer, m; Fr. distributeur pneumatique d'engrais, m; İng. pneumatic fertilizer spreader*) **tar.** Gübre taneciklerini belirli basınç ve hıza sahip olan hava ile iletim borularına taşıyarak toprağa dağıtan makineler.

Poasevirüs (*Alm. Poacevirus, n; İng. Poacevirus*) **tar.** Adını konakçısı olan yulafgiller bitki familyasından (Poaceae) alan, viryonları ipliksi, zarfsız, genellikle esnek, genetik materyal olarak çizgisel, tek parçalı, tek sarmallı RNA içeren, akarlarla taşınan bitki virüsü cinsi.

podsollaşma (*Alm. Podzolization, f; Fr. podzolisation, f; İng. podzolization*) **tar.** Yağışlı ve serin, görece yüksek rutubet ve düşük sıcaklık içeren iklim koşulları ile genelde karışık orman bitki örtüsü altındaki toprak oluşum olayı.

Polatlı koyunu (*Alm. Polatli Schaf, n; Fr. mouton Polatli, m; İng. Polatli sheep*) **tar.** Akkaraman ırkı ile Lle de France koyun ırkının melezlenmesinden elde edilmiş, %75 Lle de France genotipi taşıyan, Orta Anadolu bölgesi ve çevresinde yetiştiriciliği yapılan, vücut rengi beyaz, dişileri ve erkekleri boynuzsuz, yağsız, ince ve uzun kuyruklu, et ve yapağı verim yönlü yerli koyun ırkı.

Polemovirüs (*Alm. Polemovirus, m; Fr. Polemovirus, m; İng. Polemovirus*) **tar.** Adını yakın akraba olduğu ve genomunun dörtte üçünün benzeştiği polerovirüs ve genomunun dörtte birinin benzeştiği sobemovirüs cinslerinin isimlerinin birleşmesinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, taşınma yolu bilinmeyen bitki virüsü cinsi.

Polerovirüs (*Alm. Polerovirus, n; Fr. Polerovirus, m; İng. Polerovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Potato leafroll virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve/veya yaprakbitleri ile taşınan bitki virüsü cinsi.

poliadenilik asit (*Fr. acide polyadénylique, m; İng. polyadenylic acid*) **tar.** Ökaryotlarda haberci RNA'ya bağlanarak bu molekülün sitoplazmaya taşınmasından önce daha kararlı kılan, adenilik asidin bir polimeri.

poliamin (*Alm. Polyamin, n; Fr. polyamine, f; İng. polyamine*) **tar.** Ökaryot ve prokaryot hücrelerin önemli yapıtaşlarından putresin, kadaverin, spermidin ve spermin gibi birincil amin gruplarından iki ya da daha fazla sayıda içeren organik bileşikler.

poliembriyoni (*Alm. Polyembryonie, f; Fr. polyembryonie, f; İng. polyembryony*) **tar.** Döllenmiş ya da döllenmemiş yumurta içinde, ikizlik, üçüzlük durumlarında olduğu gibi, birden fazla embriyo oluşması.

polifag (*Alm. polyphag; Fr. polyphage; İng. polyphagous*) **tar.** Çeşitli besinle beslenen canlılar; eşanlam: polifaj.

polifialit (Alm. *Polyphialid*, n; Fr. *polyphialide*, m; İng. *polyphialide*) **tar.** Sporların bazipetal olarak üretildiği birden fazla açık uca sahip olan fialit.

poligami (Alm. *Polygamie*, f; Fr. *polygamie*, f; İng. *polygamy*) **tar.** 1. Canlıların karşı cinsten birden çok bireyle çiftleşme durumu. 2. Hayvanlarda bir dişi hayvanın birden fazla erkek hayvanla çiftleşme, bir erkek hayvanın birden çok dişi hayvanla çiftleşme ya da çok sayıda erkek hayvanının çok sayıda dişi hayvanla çiftleşme durumu; eşanlam: çokeşlilik.

poligen (Alm. *Polygenie*, f; Fr. *polygène*, m; İng. *multiple factor*; *multiple gene inheritance*; *polygene*; *quantitative gene*) **tar.** Sürekli varyasyon gösteren nicel bir özellik bakımından fenotipik varyasyon katkıda bulunan küçük etkili birçok gen.

poligen hipotezi (Alm. *Polygenismus*, m; Fr. *polygénisme*, m; İng. *polygenism*) **tar.** Sürekli değişiklik gösteren nicel özellikler bakımından gözlemlenen genetik değişikliğin birçok lokusa dağılmış genlerin eklemeli ve etkileşimleri sonucu meydana geldiğini öne süren kuram; eşanlam: poligen görüşü.

poligenik karakter (Alm. *polygener Charakter*, m; Fr. *caractère polygénique*, m; İng. *polygenic character*) **tar.** Birçok gen tarafından kontrol edilen karakter.

polinasyon bkz. **tar. tozlaşma.**

polinevrit (Alm. *Polyneuritis*, n; Fr. *polynévrite*, f; İng. *polyneuritis*) **tar.** Zehirli maddeler, bazı ilaçlar, bazı metabolizma ve enfeksiyon hastalıkları, beslenme yetersizliği veya dengesizliği (özellikle B1 vitamini eksikliği sonucu meydana gelen berberi hastalığı sonrası) gibi nedenlere bağlı olarak çeşitli çevrel sinirlerin iki taraflı ve simetri olarak zayıflamasıyla gelişen hareket, duyu ve kas gücü bozukluklarına neden olan sinir hastalığı; eşanlam: sinir yangısı.

poliöstrüs (Alm. *Polyöstrus*, m; Fr. *polyoestrus*, m; İng. *polyoestrus*) **tar.** Sığır ve mandalar gibi bazı memeli hayvan türlerinde ve ırklarında dişi hayvanların eşeysel olgunluğa ulaşmalarından sonra yıl boyunca döngüsel olarak kızgınlık göstermeleri durumu.

poliplanetik (İng. *polyplanetic*) **tar.** Oomycota'nın bazı üyelerinin hayat çemberlerinde, her döneminde sadece tek tip zoosporun bulunduğu, ikiden fazla hareketli periyodun olması.

poliploitlik (Alm. *Polyploidie*, f; Fr. *polyploïdie*, f; İng. *polyploidy*) **tar.** Herhangi bir canlı hücrelerinde ikiden fazla kromozom takımı bulundurma hali; örneğin triploit (3) takım, tetraploit (4) takım; eşanlam: poliploidi.

politrofik yumurta borucuğu (Alm. *polytrophe Ovariole*, pl; Fr. *ovariole polytrophique*, f; İng. *polytrophic ovariole*) **tar.** Trafosit adı verilen özel besleyici hücrelerin yumurta borucuğu boyunca yumurta ile art ardına sıralandığı, genellikle kelebekler, arılar, sinirakanatlılar ve bazı kınkanatlılarda görülen yumurta borucuğu tipi; eşanlam: politrofik ovariol.

Pomovirüs (Alm. *Pomovirus*, n; Fr. *Pomovirus*, m; İng. *Pomovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Potato mop top virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları çubuk şeklinde, zarfsız, genetik materyal olarak çizgisel, tek sarmallı çok parçalı (3) RNA içeren, Plasmodiophorales takımından kökleri enfekte eden *Spongosopora* and *Polymyxa* spp. ile taşınan bitki virüsü cinsi.

popülasyon taşıma kapasitesi (Alm. *ökologische Belastbarkeit*; *ökologische Tragfähigkeit*, f; Fr. *capacité biotique*, f; *capacité de charge*, f; *capacité d'utilisation à des fins écologiques*, f; *capacité limite*, f; *capacité porteuse*, f; İng. *biotic capacity*; *carrying capacity*; *ecological capacity*) **1. orm.** Belirli büyüklükteki bir yaşam ortamında canlı ve cansız ekolojik faktörler göz önünde bulundurulduğunda barınabilecek maksimum yaban hayvanı sayısı. **2. tar.** 1. Balık yetiştirme amaçlı toprak havuzlardaki doğal yem miktarı ile ulaşılacak, büyümenin durduğu balık stok düzeyi. 2. Herhangi bir yetiştirme ortamında çevre faktörleri de göz önüne alınarak bulunabilecek maksimum canlı organizma sayısı. 3. Su ürünleri yetiştiriciliğinde sucul organizmaların büyüme oranlarını olumsuz yönde etkilemeden belirli bir tür stokunun ulaşabileceği maksimum üretim kapasitesi koşullarında ortama vereceği kirlilik yükü.

por (Alm. *Pore*, f; Fr. *pore*, f; İng. *pore*) **tar.** Biyolojik yapılarda çeşitli işlevleri olan, farklı çaplardaki delikler; eşanlam: delikçik.

por kanalı (*Alm. Porenkanal, m; Fr. canal poreire, m; İng. pore canal*) **tar.** Epikütikülada bulunan mum (vaks) tabakasının sentezi için epidermis hücreleri tarafından üretilen mumsu salgıları kütikulayı dikine keserek ileten kanallar.

porospor (*Alm. Porospore, f; Fr. porospora, f; İng. porospora*) **tar.** Konidyoforların hücre duvarlarının iç tarafından tomurcuklanarak oluşan ve dış hücre duvarında bir delik bırakan spor.

portakal tar. 1. (*Alm. Apfelsine, f; Orange, f; Fr. orange, f; İng. orange*) Portakal ağacının ovalden küreye farklı şekillerdeki, 7-10 cm çaplara sahip, çekirdekli veya çekirdeksiz, göbekli veya göbeksiz 10-14 dilimli, sulu ve tatlı meyvesi. 2. (*Alm. Orangenbaum, m; Fr. orange, m; İng. orange tree; Lat. Citrus sinensis*) Sedefotugiller (Rutaceae) familyası üyesi, yaprağını dökmeyen, Güney Çin orijinli, C.maxima x C.reticulata melezli, 9-10 metre boylanabilen, rengi sarıdan turuncu ve kırmızıya kadar değişen, turunçgillere ait meyve ağacı; eşanlam: portakal ağacı.

portakal güvesi (*Fr. pyrale des agrumes, f; İng. christmasberry moth; honeydew moth; Lat. Cryptoblabes gnidiella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Cryptoblabes gnidiella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 11-22 mm, ön kanatlar kahverengi, arka kanatlar beyaz renkli, larvaları portakal ve diğer turunçgillerle, elma ve mısırdaki beslenen böcek türü.

portakal koşnili (*Lat. Chloropulvinaria aurantii*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chloropulvinaria aurantii* olan, dişileri 4-5 mm uzunluğunda, 2-3 mm genişliğinde, kahverengi, ergin ve nimfleri turunçgillerin yaprak, sürgün ve ince dallarında beslenip balık oluşturarak zarar veren böcek türü.

portakal nergisi (*Alm. Garten-Ringelblume, f; Ringelblume, f; Fr. souci, m; souci officinal, m; İng. calendula; pot marigold; Lat. Calendula officinalis*) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae) familyasına ait, anavatanı Akdeniz Havzası olan, tohumla çoğaltılan, güneşli ve serin ortamlarda gelişip iyi tarım toprağı isteyen, çiçekleri gösterişli, kesme çiçek, saksı çiçeğı ve dış mekân süs bitkisi olarak yaygın bir şekilde kullanılan bir bitki; eşanlam: şamdan çiçeğı.

portföy yatırımları (*Fr. investissement de portefeuille; İng. portfolio investment*) **tar.** Kâr etmek amacıyla çeşitli kuruluşlara ait hisse senedi ve tahvil satın alınması.

Pospiviroidae (*Alm. Pospiviroidae, pl; Fr. Pospiviroidae, pl; İng. Pospiviroidae*) **tar.** Apskaviroit, Kokadviroit, Koleoviroit, Hostuviroit ve Pospiviroit cinslerini içinde barındıran, tüm viroitler gibi viryonları olmayan ve protein kodlamayan, genetik materyal olarak dairesel, tek sarmallı RNA içeren bitki viroit familyası.

Pospiviroit (*İng. Pospiviroid*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Potato spindle tuber viroid*'in baş harflerinden alan, tüm viroitler gibi viryonları olmayan ve protein kodlamayan, genetik materyal olarak tek bir dairesel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan bitki viroit cinsi.

post yapağısı (*Alm. Sterblingswolle, f; Wolle toter Schafe, f; Fr. laine morte, f; İng. dead wool; fallen wool*) **tar.** Herhangi bir nedenle ölmüş hayvanın postundan elde edilen yün.

postlarva (*Fr. postlarve, f; İng. postlarva*) **tar.** Balıklarda yumurta kesesini tüketmiş, henüz yüzgeç katları bulunan, pigmentasyonun sonraki evrelerden farklı olduğu balık larvası dönemi.

potamadrom (*Alm. limnodrom; potamadrom; Fr. limnodrome; potamadrome; İng. limnodromous; potamadromous*) **tar.** İç sularda yaşayan balıkların, yumurtlamak amacıyla göl ve nehirlerin yukarı kısımlarına gitmesi ve yumurtladıktan sonra eski yerlerine dönme özelliğı; eşanlam: limnodrom.

potansiyel asitlik (*Alm. Potenzial Azidität, f; Potenzial Säure, f; Fr. acidité potentielle; İng. potential acidity*) **tar.** Toprak çözeltilisinde toprak koloitlerince tutulan asidik katyonların toplam değeri; eşanlam: katyon değişim asitliğı.

potansiyel konakçı (*Fr. hôte virtuel; İng. potential host*) **tar.** Özel bir parazitin enfekte ettiğı, ona barınma, gelişme olanağı tanıyan organizma.

potasyum (*Alm. Kalium, n; Fr. potassium, m; İng. potassium*) **1. kim.** Simgesi K, atom numarası 19, atom ağırlığı 39,10 olan; 0,87 g/cm³ yoğunluğunda, 62,5 °C'de eriyen, 15 °C'de mum gibi yumuşayan, soğukta sert ve kırılğan olan element. **2. tar.** Hayvan vücudunda daha çok hücre içi sıvılarda bulunan, ozmotik basınç ve asit baz dengesinin korunmasında, besin maddelerinin hücreler içine geçişini kontrol etmede ve su metabolizmasında

görev yapan, aşırı tüketimi organizmayı sodyum ve klorca fakirleştiren, organizmada sodyumla belirli oranda bulunması gereken, yetersizliğinde iştah azalması, büyümede yavaşlama, canlı ağırlık ve verim kaybına neden olan makroelement.

potasyum bağlanması (Alm. *Kaliumfixierung*, f; Fr. *fixation du potassium*, f; İng. *potassium fixation*) **tar.** Toprakta bağlanmamış, değişim kompleksine geçebilir halde ve bitkiler tarafından yararlanılabilir halde bulunan K iyonun, kil minerallerinin tabakaları arasında tutularak değişmez yani bitkiler tarafından yararlanılmaz veya az yararlanılabilir hale dönüştürülmesi; eşanlam: potasyum fiksasyonu.

potasyum eksikliği (Alm. *Kaliummangel*, m; Fr. *carence en potassium*, f; İng. *potassium deficiency*) **tar.** Bitkilerde, yetiştirme ortamında yeterli potasyum bulunmaması durumunda, yaşlı yapraklarda yaprak kenarlarından başlayan homojen sararma (kloroz) şeklinde ortaya çıkan potasyuma özgü noksanlık belirtisi.

Potexvirüs (Alm. *Potexvirus*, n; Fr. *potexvirus*, m; İng. *potexvirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Potato Virus X* 'un baş harflerinden alan, viryonları ipliksi, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik yolla taşınan bitki virüsü cinsi.

potos latent virüsü (Alm. *latentes Efeututenvirus*; Fr. *virus latent du pothos*, m; İng. *PolV*; *pothos latent virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, bilinen bir biyolojik vektörü olmayan, ancak toprakla taşınan, sarmaşık potos ve güvercin bezelyesinde semptomsuz olan aureusvirüs.

Potyviridae (Alm. *Potyviridae*, pl; Fr. *Potyviridae*, pl; İng. *Potyviridae*) **tar.** *Bimovirüs*, *İpomovirüs*, *Makluravirüs*, *Potivirüs*, *Rimovirüs*, *Tritimovirüs*, *Brambivirüs* ve *Poasevirüs* cinslerini içinde barındıran, viryonları esnek ipliksi, zarfsız, genetik materyal olarak tek veya iki parçalı, çizgisel, tek sarmallı, pozitif anlamlı RNA içeren bitki virüsü familyası.

Potyvirüs (Alm. *Potyvirus*, n; Fr. *Potyvirus*, m; İng. *potyvirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Potato virus Y* nin baş harflerinden alan, viryonları ipliksi, zarfsız, genellikle esnek, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve yaprakbitkileri ile taşına bitki virüsü cinsi.

pozitif fotoblastik bitkiler (Fr. *plante photoblaste*, f; İng. *positively photoblastic plant*) **tar.** Çimlenmek için ışığa ihtiyaç duyan bitkiler.

pozitif gravitropizm (Alm. *positiver Gravitropismus*, m; Fr. *orthogravitropisme positif*, m; İng. *positive geotropism*; *positive gravitropism*) **tar.** Bitkilerin bazı organlarında büyümenin yerçekiminin doğrultusunda gelişmesi; örneğin, bitkilerin köklerinin yerçekimi yönünde büyümeleri ve gelişmeleri.

pozitif sarmallı virüs (Fr. *virus à ARN de polarité positive*, m; İng. *positive-strand RNA virus*; *sense-strand RNA virus*) **tar.** Genetik bilgi olarak mRNA (haberci RNA) ve protein kodlayan pozitif sarmal içeren virüsler.

pörsük (Alm. *schlaff*; Fr. *flasque*; İng. *flaccid*) **tar.** Solmuş, turgorunu muhafaza etmeyen.

pörsüme (Alm. *Pflanzenverwelkung*, f; Fr. *flétrissement*, m; İng. *plant wilting*; *wilting*) **tar.** Bir bitkinin kaybettiği suyun aldığı sudan fazla olduğu durumlarda, turgor basıncının azalması yüzünden tazeliğini, diriliğini, canlılığını kaybetmesi, odunsu olmayan kısımlarının gevşeyerek kendini bırakması hali; eşanlam: bitkinin solması.

prebiyotik madde (Alm. *Präbiotikum*, m; Fr. *prébiotique*, m; İng. *prebiotics*) **1. biyom.** Konakçının sindirim sistemindeki probiyotik mikrofloranın içeriğinde özgül değişiklikler yapabilen veya etkinliğini artıran, fermente edilemeyen galakto- ve fruktooligosakaritler ile inülin gibi çözünür liflerden oluşan bileşenler. **2. tar.** Sindirilmeyen kompleks karbonhidrat olan oligosakaritleri içerdiğinden hayvanların beslenmesinde kullanılan yem katkı maddesi.

preenfeksiyon (Alm. *subklinische Infektion*, f; Fr. *infection subclinique*, f; İng. *subclinical infection*) **tar.** Laboratuvar testleri ve klinik analizlerle varlığı saptanamayan enfeksiyon; eşanlam: subklinik enfeksiyon.

prelarva (Fr. *prélarve*, f; İng. *prelarva*) **tar.** Balıklarda yumurta kesesi bulunan larva dönemi; eşanlam: keseli larva.

prementum (*Alm. Prementum, n; Fr. préméntum, m; İng. prementum*) **tar.** Böceklerde labiumda birer çift palpus labialis, dil ve yandili taşıyan ön bölüm.

prepupa (*Alm. Propuppa, f; Vorpuppa, f; Fr. prépupe, f; İng. prepupa*) **tar.** Bir böceğin henüz beslenmediği, larva ile pupa aşamaları arasında bulunduğu durum.

preskutum (*Alm. Preskutum, m; Fr. préscutum, m; İng. prescutum*) **tar.** Böceklerde tergumun ön taraftaki birinci skleriti olan ve çoğu böcekte boyun bölgesinin altında kaldığı için dışarıdan görülemeyen kısım.

presternum (*Alm. Presternum, n; Fr. présternum, m; İng. presternum*) **tar.** Böceklerde sternumun ön skleriti.

pretarsus (*Alm. Pretarsus, m; Fr. prétarse, m; İng. pretarsus*) **tar.** Böcek bacağına tarsusun son segmentinin ucunda yer alan, tırnak olarak nitelendirilebilecek, unguis ve arolyumdan meydana gelen kısım.

primli tahvil (*Alm. Schuldverschreibungsgäo, n; Fr. obligation au dessus du pair, f; obligation à prime, f; İng. premium bond*) **tar.** Piyasaya çıkartılan tahvillerin, üzerinde yazılı bulunan nominal fiyatın altında bir değer ile işlem görmesi.

Privet yassı akarı (*Alm. orangenfarbene Teemilbe, f; rote Gewächshauspinnmilbe, f; Fr. acarien orange, m; acarien orange du théier, m; İng. privet mite; scarlet mite; Lat. Brevipalpus obovatus*) **tar.** Yalancı kırmızıörümcekler familyasına ait, 0,3 mm boyunda, kırmızı, yassı görünümlü, yavaş hareketli, sırt kısmı süslü, yumuşak ve sert çekirdekli meyve ağaçları ile çalimsı süs bitkilerinde sokup emerek önemli zararlara yol açan, yılda 4-6 döl verebilen, turunçgillerde özellikle Leprosis virüsünü taşıyan bir araknit türü.

probazidyum (*Alm. Probasidium, n; Fr. probaside, f; İng. primary basidial cyst; probasidium*) **tar.** Karyogaminin meydana geldiği bazidyumun morfolojik kısmı veya gelişme evresi; eşanlam: primer bazidyum hücresi.

probiyotik (*Alm. Probiotikum, m; Fr. probiotique, m; İng. probiotics*) **1. biyom.** Belirli miktarlarda alındıklarında zehir üreten ve hastalık yapan bakterileri ketleyerek bağırsak mikroflorasını dengeleyen, bağırsaktaki yangısal hastalıkları hafifleten, patojen kaynaklı ishal, ürogenital enfeksiyon ve alerjik hastalıkları önleyen veya tedavisini sağlayan, bu özellikleriyle konakçıya bir sağlık desteği sunan laktik asit bakterileri ve bifidobakteriler gibi mikroorganizmalar. **2. tar.** Bağırsak mikroflorası için faydalı mikroorganizmalar içerdiğinden hayvanların beslenmesinde kullanılan yem katkı maddesi.

profaj (*Alm. Prophage, m; Fr. prophage, m; İng. prophage*) **tar.** Bir bakteriyofaj genomunun bakteri genomuna katıldığı ve çoğaldığı, ancak henüz bakteriyi eritmediği (parçalamadığı) dönemi.

progametangium (*Alm. Progametangium, n; Fr. progaméntage, m; İng. progametangium*) **tar.** Zygomycota bölümünde zigospor oluşumunda gametanjiyal birleşme esnasında gamet görevi üstlenen farklı karakterdeki hiflerin uçlarının birbirine yaklaşip temas etmesiyle oluşan, şişkin, bir hif dalı şeklindeki gametangiyum ve suspensor hücre yapıları; eşanlam: öncül eşey hücresi kesesi.

progesteron (*Alm. Gelbkörperhormon, n; Progesteron, n; Fr. progestérone, f; İng. progesterone*) **tar.** Memeli dişi hayvanda korpus luteumlar ve plasenta tarafından üretilen, gebeliğin devamlılığı için gerekli olan, kanatlı dişi hayvanda ise yumurtalığın granuloza hücreleri tarafından salgılanan, üreme kanalının fonksiyonunu ve özellikle de albümin üretimini uyaran steroid yapısındaki hormon.

progesteron engeli (*Fr. blocage dü à la progestérone, m; İng. progesterone block*) **tar.** Memeli dişi hayvanda gebelik esnasında yüksek progesteron düzeyleri nedeniyle miyometriyal kasılmaların engellenmesi olayı.

prohemosit (*Alm. Prohämozyt, m; Fr. prohémoocyte, m; İng. prohaemocyte; prohemocyte*) **tar.** Böceklerde kan hücreleri içinde 4-5 mikron çapında olan, oval ya da eliptik görünümlü, kısmen büyük çekirdekli temel hücre tipi.

prokütikula (*Alm. Procuticula, f; Fr. procuticule, f; İng. procuticle*) **tar.** Böcek derisinde ekzokütikula ile endokütikulanın birlikte oluşturduğu kitin ve protein içeren yapı.

prolaktin (*Alm. laktotropes Hormon; Laktotropin, n; Prolaktin, n; Fr. prolactine, f; İng. prolactin*) **tar.** Hipofiz ön lobundan üretilen ve çiftlik hayvanlarında süt sentezi, analık davranışı ve lif büyümesinin ve dökümünün kontrolünden sorumlu olan protein yapısındaki hormon.

prolaps (Alm. *Prolapse*, *m*; *Vorfall*, *m*; *Fr. prolapsus*, *m*; *İng. prolapse; prolapsus*) **tar.** Bir organın, yapısal yetersizlik veya bağlarının gevşemesi nedeniyle, bulunduğu yerden ayrılarak aşağıya sarkması; eşanlam: sarkma.

proliferasyon (Alm. *Proliferation*, *f*; *Fr. prolifération*, *f*; *İng. proliferation*) **tar.** Yeni hücre, doku veya organların hızlı ve tekrarlı bir şekilde üretimi; özellikle normalde olması gereken büyüklüğe eriştikten sonra organların hızlı bir şekilde büyümeye devam ederek bitkide aşırı çoğalma belirtisi; eşanlam: çoğalarak yaygınlaşma.

prolifik (Alm. *fruchtbar*; *Fr. prolifique*; *İng. prolific*) **tar.** Çok sayıda döl üretebilme, hızlı çoğalabilme yeteneği; eşanlam: doğurgan, sayıca artma gücü.

promiselyum (Alm. *Promyzelium*, *n*; *Fr. promycélium*, *m*; *İng. promycelium*) **tar.** Üredinales ve ustilaginales takımlarında telyosporun çimlenmesiyle oluşan, mayozun meydana geldiği ve üzerinde bazidyosporları taşıyan iplik şeklindeki bazidyum.

pronotum (Alm. *Pronotum*, *n*; *Fr. pronotum*, *m*; *İng. pronotum*) **tar.** Böceklerde birinci göğüs segmentinin dorsalde kapladığı alan.

proovigenik parazitoit (İng. *pro-ovigenic parasitoid*) **tar.** Yumurtalarını larva döneminde beslenmeleri esnasında olgunlaştıran, ergin olarak konakçılarından çıktıklarında olgun yumurtalara sahip olan ve kısa bir süre sonunda başka konakçılarına yumurtalarını bırakabilen parazitoitler.

propodozoma (Alm. *Propodosoma*, *n*; *Fr. propodosome*, *m*; *İng. propodosoma*) **tar.** Akarların ön iki çift bacağına içine alan gnatozoma ve histerozoma arasındaki bölgeye verilen isim.

propozitus (Alm. *Proband*; *Fr. propositant*, *m*; *propositus*, *m*; *İng. index case; proband; propositus*) **tar.** Bir insan soyağacında, genetikçinin dikkatini çeken ve pedigriyi geriye doğru inceleme gereği uyandıran birey.

prosenkima (Alm. *Prosenchym*, *n*; *Fr. prosénchyme*, *m*; *İng. prosenchyma*) **tar.** Hücreleri orijinal şeklini koruyan, hiflerin gevşek bir şekilde ve bütünlükleri bozulmadan yan yana gelmesiyle oluşan fungal doku.

prosor (Alm. *Prosor*, *m*; *Fr. prosore*, *m*; *İng. prosorus*) **tar.** Sorus oluşturmak üzere farklılaşan hücresel bir yapı.

prostaglandin (Alm. *Prostaglandin*, *n*; *Fr. prostaglandine*, *f*; *İng. prostaglandin*) **tar.** Hayvan vücudundaki dokuların büyük çoğunluğunda bulunan, arahidonik asitten oluşan ve çok sayıda fonksiyonları olan, PGE, PGA, PGB ve PGF tipleri belirlenen fizyolojik olarak aktif biyolojik maddeler.

prostaglandin F2 α (Alm. *Prostaglandin F2 α* , *n*; *Fr. prostaglandine F2 α* , *m*; *İng. prostaglandin F2 α*) **tar.** Memeli dişi hayvanda dölyatağında üretilen ve burada kasılmaya, bazı vücut damarlarında daralmaya ve yumurtalıklarda korpus luteumların luteolizine neden olan lipit yapısındaki hormon.

prostigmat akarlar (Alm. *Prostigmata*, *pl*; *Fr. Prostigmata*, *pl*; *İng. Prostigmata*) **tar.** Büyüklükleri 0,08mm ile 16 mm arasında değişebilen, solunum açıklıkları vücudun ön bölgesinde bulunan, beslenme organları kelisera kaidesinin kaynaşarak stilete dönüşmüş ve 100 mikron derinliğe kadar inerek bitki parankima dokusuyla beslenecek yapıya dönüşmüş, larva ve iki nimf dönemi olan, erkeklerinde edeagus bulunan, Eriophyidae familyası türleri gibi ur akarları, Tetranychidae, Tenipalpidae, Tarsonemidae familyası türleri gibi bitki paraziti akarlar, Tydeidae, Stigmaeidae, Raphignathidae ve Cheyletidae gibi avcı türler, Demodicidae gibi omurgalılarda parazit olan, alerjiye neden olan ve balarılarında içparazit olan *Acarapis woodi* ve su akarlarının yer aldığı araknitler; eşanlam: gerçek akarlar.

proteaz (Alm. *Peptidase*, *f*; *Peptidbindungshydrolyase*, *f*; *Fr. enzyme protéolytique*, *f*; *peptidase*, *f*; *protéase*, *f*; *İng. peptidase; protease; proteinase*) **1. deri.** Polipeptitlerdeki peptit bağlarını hidrolize edebilen, dericilikte kıl sökme için yoğun kullanılan bir enzim; eşanlam: peptidaz. **2. tar.** Organizmalar tarafından üretilen ve peptit bağlarının hidrolizi ile proteinlerin parçalanmasını katalizleyen, endüstriyel öneme sahip enzim.

protein (Alm. *Protein*, *n*; *Fr. protéine*, *f*; *İng. protein*) **1. biyom.** Peptit bağları ile birbirine bağlanmış amino asit monomerlerinden oluşan bir ya da birbirlerine dolanmış birden fazla, uzun zincir şeklindeki polipeptitlerin küremsi veya iplikli yapılar meydana getirecek şekilde katlanması ile işlevsellik kazanan, üç boyutlu biyopolimer. **2. tar.** Hayvan vücudunda bulunan yumuşak doku ve organların ana ögesi olup büyüme, aşınan dokuların yenilenmesi ve ürün alınabilmesi için yaşam boyunca yemlerle alınması gerekli besin maddesi.

protein cisimciği (*Fr. corps d'occlusion, m; İng. occlusion body*) **tar.** Bakulovirüs, Reovirüs ve Entomopox virüs gibi böcek patojeni virüslerin virüs partiküllerini barındıran, virüs cinsine göre çokyüzlü, granül, sferoit gibi isimler alan, protein yapı, birincil inokülüm kaynağı.

protein indeksi (*tar. proteinden yararlanma indisi*) (*Fr. indice chimique de protéine, m; İng. chemical score of protein; protein index*) **tar.** Hayvansal üretimde 1.0 kg canlı ağırlık artışı için tüketilen yemde gereksinim duyulan protein miktarı.

protein kılıfı (*Alm. Proteinhülle, f; Capsid, n; Kapsid, n; Fr. capsid, f; envelope de proteine, f; enveloppe protéique, f; İng. capsid; protein coat*) **tar.** Virüslerin genetik materyalinin etrafını saran lipoprotein yapısındaki kılıf; eşanlam: kapsit, virüs kılıfı.

protein olmayan azotlu bileşik (*Alm. Nicht-Protein-Stickstoff, m; Fr. azote non protéique, m; İng. non-protein nitrogen*) **tar.** Geviş getiren hayvanların işkembelerinde bulunan mikroorganizmalar tarafından mikrobiyal protein üretiminde kullanılabilen üre, amonyum karbonat, amonyum fosfat, azotlu yağlar, aminler, amitler, pürin ve pirimidin bazları, nitratlar ve çeşitli alkaloitler gibi protein yapısında olmayan azotlu bileşikler; eşanlam: NPN.

proteinden yararlanma indisi *bkz. tar. protein indeksi.*

protocin (*Fr. protogyne, m; İng. protogyne*) **tar.** Erkeklerinden morfolojik olarak farklı olan ve çoğunlukla bitki gelişme sezonu sürecinde yaz aylarında meydana gelen aktif, ergin dişi eriofit akarlar.

protoesyum (*Alm. protécidie, f; Fr. protoaecium, m; İng. protoaecium*) **tar.** Funguslarda Uredinales takımında görülen, diplotleşmeden sonra (spermatizasyon) sonra fruktifikasyon yapısını, yani esyum ve esyosporları meydana getiren haploit bir yapı.

protonimf (*Alm. Protonymphe, f; Fr. protonymphe, f; İng. protonymph*) **tar.** Arachnida sınıfında yer alan Eriophyoidea üstfamilyası türleri hariç olmak üzere tüm akar ve kenelerde altı bacaklı larvadan sonra görülen, dört çift bacaklı ilk döneme verilen isim.

protoplasmodium (*Alm. Protoplasmodium, n; Fr. protoplasmodie, f; İng. protoplasmodium*) **tar.** Mikroskopik derecede küçük ve homojen bir yapı gösteren, tek bir sporangiyum oluşturan, üzeri damarsız bir plasmodyum tipi.

protoplazma (*Alm. Protoplasma, n; Fr. protoplasma, m; protoplasme, m; İng. protoplasm*) **1. biyom.** İçinde hücrenin yaşamsal fonksiyonlarını yerine getirebilmek için gerekli olan organellerin ve çeşitli maddelerin olduğu, hücre duvarı hariç, plazma zarı ile çevrili sitoplazma ve çekirdeğin oluşturduğu canlı kısım; eşanlam: canlıöz. **2. tar.** Hücrenin hücre çekirdeği, sitoplazma ve plastit gibi canlı kısımlarının toplamı.

protoraks (*Alm. Prothorax, m; Fr. prothorax, m; İng. prothorax*) **tar.** Ergin böceklerde tipik olarak bir çift bacak içeren birinci göğüs segmenti.

protoraks salgı bezi (*Alm. Prothoraxdrüse, f; Fr. glande prothoracique, f; İng. prothoracic gland*) **tar.** Embriyonal gelişme döneminde ektodermden meydana gelen, protoraksta yer alan, birçok böcek türünün larvalarında görülen ve deri değiştirme ve başkalaşım gibi olayları düzenleyen ekdison gibi ekdisteroitleri üreten içsalgı bezi.

protorasikotrofik hormon (*Alm. prothorakotropes Hormon; Fr. hormone prothoracicotrophique; İng. prothoracicotrophic hormone*) **tar.** Böceklerde ilk keşfedilen, beyindeki nörosalgı hücreleri, korpora kardiyaka veya korpora allata tarafından salgılanarak öngögüs (protoraks) salgı bezinin ekdison hormonu salgılamasını uyaran hormon; eşanlam: PTHH.

protoserebrum *bkz. tar. ön beyin lobu.*

protoserk kuyruk yüzgeci (*Alm. protocerke Schwanzflosse, f; Fr. nagoire caudale protocerque, f; İng. protocercal caudal fin*) **tar.** Gelişme düzeyi evrimin alt basamaklarında olan akciğerli ve yuvarlak ağızlı balıklarda görülen, omurganın vücudun sonuna kadar ucu düz olarak uzaması sonucu omurganın dorsalinde ve ventralinde simetrik oluşan yüzgeç.

prozoma (*Alm. Prosoma, n; Fr. prosoma, f; İng. prosoma*) **tar.** Akarlarda gnatozoma olarak adlandırılan besin alma organları ve propodozoma olarak adlandırılan birinci ve ikinci çift bacakları içine alan histerozomaya kadar olan vücudun ön bölgesi.

psammon (Alm. *Psammon*, n; Fr. *psammon*, m; İng. *psammon*) **tar.** Sularda, kum birikintileri arasında yaşayan organizmalar topluluğu.

pseudoparafiz (Alm. *Pseudoparaphyse*, f; Fr. *pseudo-paraphyse*, f; İng. *pseudoparaphysis*) **tar.** Bazı askokarpların boşluğunda yukarıdan aşağı doğru gelişen ve genellikle dipte birleşen steril bir iplikçik.

pseudotesiyum (Alm. *Pseudothecium*, n; Fr. *pseudothèce*, f; İng. *pseudothecium*) **tar.** Peritesyuma benzeyen, gerçek perites cidarı olmayan yani askusları bir himenyum gibi düzgün bir araya gelmemiş, çift duvarlı olup su aldığında genişleyen, sporlarını dağıtmak amacıyla çevreye fırlatan bir lokullu askusların stroma içinde büyüdüğü, yani askostroma tipi.

Pseudoviridae (Alm. *Pseudoviridae*, pl; Fr. *Pseudoviridae*, pl; İng. *Pseudoviridae*) **tar.** *Hemivirüs*, *Psöydovirüs* ve *Sirevirüs* gibi fungusları, omurgasızlar ve protozoonları enfekte eden cinsleri içinde barındıran, virüs benzeri partikülleri zarfsız, yumurtamsı veya yuvarlak, genetik materyal olarak pozitif anlamlı tek sarmallı RNA içeren virüs familyası.

psikrometri (Alm. *Psychrometrie*, f; Fr. *psychrométrie*, f; İng. *psychrometrics*) **tar.** Hava ve su buharı karışımının termodinamik özelliklerinin belirlenmesi ve bu özelliklerin nemli hava ile ilgili işlemlerin analizi.

psikrometrik diyagram (Alm. *Psychrometerdiagramm*, n; Fr. *abaque psychrométrique*, m; *diagramme psychrométrique*, m; İng. *psychrometric chart*) **tar.** Nemli havanın özgül ve bağıl nem değeri, çiyleşme sıcaklığı, kısmi buhar basıncı, entalpi, özgül hacim gibi özelliklerinin grafik gösterimi.

psikrometrik işlem (Alm. *psychrometrisches Verfahren*; Fr. *procédé psychrométrique*, m; İng. *psychrometric process*) **tar.** Isı enerjisi ve su buharının ayrı ayrı ya da birlikte ilave edilmesi veya uzaklaştırılması sonucunda nemli havanın durumunda ortaya çıkan değişiklikler.

Psoroptes cinsi uyuz akarları (Alm. *Psoroptes*, pl; Fr. *Psoroptes*, pl; İng. *Psoroptes*) **tar.** Astigmata alttakımı, Psoroptidae familyasına dahil, *Psoroptes equi*, *P. ovis* ve *P. bovis* gibi türlerinin koyun, siğir, keçi, atlar ve bazı yabani hayvanlarda deri altında alerji ve uyuz oluşturduğu, konakçılarında dışparazit olarak beslenen, bulaşık hayvanlardan yeni bulaşmaların doğrudan temasla kolaylıkla gerçekleşebildiği, yoğun kaşıntı, tüy dökümü ve kilo kaybına neden olan, uzunca oval şekilli, gözle görülebilecek boyutlarda akarlar; eşanlam: psoroptik uyuz akarı.

pteralya (İng. *pteralia*) **tar.** Böcek kanadında bir hümeral levha, dört aksilar levha ve iki adet orta levhanın oluşturduğu alan.

pterotoraks (Alm. *Pterothorax*, m; Fr. *ptérorothorax*, m; İng. *pterothorax*) **tar.** İkinci ve üçüncü göğüs segmentlerinin kanatları içermesi sebebiyle bu iki göğüs segmentine birlikte verilen ad.

pul (Alm. *Schuppe*, f; Fr. *écaille*, f; İng. *scale*) **1. deri.** Kıl ve yün liflerinin yüzeyini örten hücre; eşanlam: kütikula pulcuğu. **2. tar.** 1. Balıklardan yılan ve kaplumbağalara kadar birçok hayvanda, altderiden köken almış ve yükselerek üstderinin üzerine kaplayan, kemik ya boynuzsal bir maddeden ya da kitinden yapılmış oluşumlar. 2. Bitkilerde epidermisten oluşan yassı küçük yapılar. **3. (Alm. Wafer, m; Fr. galette, f; tranche, f; İng. slice; wafer) elk.** Üzerinde transistörler, diyotlar gibi yarıiletken elemanların yahut tümdevrelerin gerçekleştirildiği ince, yarıiletken disk.

pul formülü (İng. *scale formula*) **tar.** Balıklarda, yan çizgi üzerinde pulların sayısı ve yan çizgi ile sırt, yan çizgi ile karın arasındaki pul sırası üzerindeki pul sayısını veren formül.

pulcuk (Fr. *squamule*, f; İng. *squamule*) **tar.** 1. Bazı likenlerde pul görünümünde tallus lobu. 2. Küçük bir pul, kabuk veya lop. 3. Kelebeklerin kanatlarını ya da kınkanatlıların gövdelerini kaplayan türden küçük pullar.

pulla kaplı (Alm. *squameus*; *squamös*; Fr. *squameux*; İng. *squamous*) **tar.** Pullarla kaplı veya pullardan oluşan; örneğin kelebek kanatlarının yapısı.

pulluk (Alm. *Pflug*, m; Fr. *charrue*, f; İng. *plough*; *plow*) **tar.** İşleyici organ tipine bağlı olarak kulaklı veya diskli olabilen, toprağı şeritler halinde kesmekte ve altüst etmekte kullanılan bir toprak işleme aleti.

pulluk diski (Alm. *Pflugscheibe*, f; Fr. *disque de charrue*; İng. *plough disc*) **tar.** Birincil toprak işleme aletlerinden olan diskli pulluklarda kullanılan ve tarlanın sürülmesi sırasında toprağın kesilmesi, devrilmesi ve parçalanmasını sağlayan, serbest dönerek çalışan, içbükey ve daire biçimli bir tarım makine elemanı.

pulluk kulağı (*Alm. Streichblech mit Streichschiene, n; Fr. versoir, m; İng. breastboard; moldbord; mouldboard*) **tar.** Belirli bir yapıda bükülmüş ve pulluk hareket yönünde belirli bir açı yapacak şekilde pulluk payandasına monte edilmiş, toprağı devirmeye yarayan çelik levha.

pulluk sarhoş tekeri (*Alm. Führungsrad, n; Fr. roue de guidage, f; İng. guide wheel; regulating wheel*) **tar.** Askılı pulluklarda bulunan ve tarladaki sürüm sırasında dengeli çalışmayı sağlayan metal teker; eşanlam: dengeleyici teker.

pulluk tabanı (*Alm. Pflugsohle, f; Fr. semelle de labour, f; İng. plough pan; plow pan; tillage pan*) **tar.** Tarlaların sürekli aynı derinlikte sürülmesi ile pulluk kesici ucunun ve tekerleklerin sıkıştırması ve dikey erozyon sonucunda oluşan sıkışık, geçirimsiz toprak katmanı.

pulluk uç demiri (*Alm. Schar, f; Fr. soc, m; İng. ploughshare; ploughshear*) **tar.** Toprak şeridini alttan yatay olarak kesen ve kesilen kısmı kulağa doğru yükselten pulluk organı.

pulluk yan kavrama payı (*İng. share plow side handle*) **tar.** Pulluğa yön veren ve dengeli çalışmasını sağlayan, kulaklı pulluk uç demirinin uç kısmı ile taban demirinin işlenmemiş tarafındaki çıkıntısı arasındaki mesafe.

pullukanatlı taklaböceğı (*Lat. Lacon lepidopterous*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lacon lepidopterus* olan, erginleri 13-16 mm boyunda, kahverengimsi siyah renkli, çam ağaçlarıyla beslenen böcek türü.

pupa 1. (*Alm. achtern; nach achtern; Fr. arrière; à l'arrière; İng. astern*) **denz.** Geminin arka tarafına doğru. **2.** (*Alm. Puppe, f; Fr. pupe, f; İng. pupa; Lat. Pupa*) **tar.** Tam başkalaşım (holometabol) geçiren böceklerde larva evresi ile ergin evre arasında görülen, larvaya özgü organların ergine özgü organlara dönüştüğü, genellikle hareketin kısıtlandığı ve deri değişiminin görüldüğü, serbest, mumya ya da fiçı olmak üzere üç tipinin görüldüğü biyolojik evre.

pupa parazitoidi (*Fr. parasitoïde au stade pupal, m; İng. pupal parasitoid*) **tar.** Konakçısının pupası içerisine yumurtasını bırakıp gelişimini ve ergin çıkışını da konakçısının pupasından gerçekleştiren parazitoid.

pus tabakası (*Alm. epikutikuläres Wachs, n; Fr. cire épicuticulaire, f; İng. epicuticular wax*) **tar.** Üzüm tanesinin kabuğunu örten, ince, kütikular ve mum tabakalarından oluşan, tane su kaybına, mekanik zararlanmalara, güneş yanıklığına ve fungal hastalık etmenlerine karşı koruyan puslu görünüme sahip tabaka.

pülverizatör (*Alm. Zerstauber, m; Sprühgerät, n; Fr. pulvérisateur, m; İng. sprayer*) **tar.** Tarım ilaçlamasında, ilaçlama sıvısını basınç altındaki hazneden alarak püskürtme memelerine ileten ve çok küçük damlacıklar halinde bitkiye ulaştıran makineler.

pürüzlü kalkanlı tahtakurusu (*Lat. Phimodera tuberculata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kalkanlı tahtakuruları (Scutelleridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phimodera tuberculata* olan, oval vücutlu, üzeri pürüzlü, grimsi kahverengi böcek türü.

püskül çiçeğı (*İng. Flora's paintbrush; Lat. Emilia flamma*) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae) familyasından, Tropik Amerika ve Hindistan orijinli, albenili çiçekleri olan, sınır bitkisi ve kesme çiçek olarak kullanılabilen, tek yıllık, tohumla çoğalan bir süs bitkisi; eşanlam: emilya.

püskürtmeli kurutucu (*Alm. Zerstäubungstrockner, m; Fr. séchoir-atomiseur, m; İng. spray drier*) **1. kim.** Sıvı-katı karışımları sıcak gazların içine doğrudan püskürterek kurutan bir aygıt. **2. made.** Genellikle sıcaklığa duyarlı katı malzemeden oluşan çamur veya çözeltilerden belirli parçacık boyut dağılımına sahip malzemenin kurutucu içerisine püskürtücü bir ağız veya yüksek basınçlı enjektör meme verilerek sıcak gaz yardımıyla hızlı bir şekilde kurutulmasını sağlayan düzenek. **3. tar.** Süt sanayisinde süt kökenli toz ürün üretiminde kuru sıcak hava yardımıyla kurutmanın yapıldığı kurutma kuleleri; eşanlam: sprey kurutucu.

püstül (*Alm. Pustel, f; Fr. pustule, f; İng. pustule*) **tar.** 1. Hayvanların derisinde irin içeren, sınırları belli kabartı; eşanlam: irinli kesecik. 2. Yaprak epidermisinin altında gelişen sporların epidermisi dışı doğru itmesi ile oluşan kabarcıktaki epidermisin yırtılması ile sporların açığa çıkması sonucu oluşmuş yapı; sorusun patlamış hali.

pütürlü (*Alm. schuppig; Fr. scabre; İng. scabrous*) **tar.** Kısa sert çıkıntılar ile pürüzlü kaba yapılı.

rabdom (Alm. *Rhabdom*, n; Fr. *rhabdom*, m; İng. *rhabdom*) **tar.** Eklembacaklıların bileşik gözlerinde, bulunan, kristal yapıda, saydam ışığa duyarlı yapılar; eşanlam: optik hat.

radika (Alm. *Radicchio*, m; Fr. *radicchio*, m; İng. *Italian chicory*; *radicchio*; *red endive*; Lat. *Cichorium endivia* var. *foliosum*) **tar.** Birleşik çiçekliler (Compositae) familyasına dahil olan, düz veya dilimli, baharatlı yaprakları salata olarak tüketilen, serin iklimden hoşlanan sebze türü.

radyal taşınma (İng. *radial movement*) **tar.** Bitkilerin kökleri aracılığıyla alınan su ve suda çözünmüş besin elementlerinin yanal olarak taşınarak ksilem iletim sistemine aktarılması; eşanlam: yanal taşınma.

radasyon stresi (İng. *radiation stress*) **tar.** Özellikle morötesi ışınım ile işleme tabi tutulan bitkilerde görülen fotosentezin azalması, protein ve DNA'nın yozlaşması, oksidasyonun artması gibi olumsuz etkiler.

radius (Fr. *radius*; İng. *radius*) **tar.** Böcek kanadında, bir kere ana kolda, iki kere de yan kollarda damarlanma gösteren, beş kolda kanat kenarına ulaşan, ikinci aksilar levha ile temas halinde olan, böcek kanadının en güçlü damarı.

raf ömrü 1. (Alm. *empfohlene Aufbrauchfrist*, f; *Verfallsdatum*, n; Fr. *durée d'étalage*, f; İng. *shelf life*) **müh.** Et ve peynir gibi gıda maddeleri ya da ecza kimyasallarının üretimden sonra bozulup yararsız ve kullanılamaz hale gelene değin saklanabildiği süre. **2.** (Alm. *Lagerbeständigkeit*, f; Fr. *durée d'étalage*, f; İng. *shelf life*) **tar.** Meyvelerin ve sebzelerin pazarlama koşullarında niteliklerini kaybetmeden durabildikleri en uzun süre.

rafinoz (Alm. *Raffinose*, f; Fr. *raffinose*, m; İng. *raffinose*) **1. kim.** D-glikoz, D-galaktoz ve D-früktozdan oluşan ve formülü C₁₈ H₃₂ O₁₆ olan trisakarit. **2. tar.** Özellikle şekerpancarı ve pamuk tohumunda bulunan, şekerpancarından şeker üretilirken ele geçen, melasta fazla miktarda olması nedeniyle hayvan beslemede önem taşıyan, D-glikoz, D-galaktoz ve D-früktozdan oluşan bir trisakarit.

ramliç koyunu (Alm. *Ramlic Schaf*, n; Fr. *mouton Ramlic*, m; İng. *Ramlic sheep*) **tar.** Dağlıç ırkı ile Rambouillet ırkının melezlenmesinden elde edilmiş, %65-70 düzeyinde Rambouillet genotipi taşıyan, Orta Anadolu ile Batı Anadolu geçit bölgelerinde yetiştiriciliği yapılan, vücut rengi beyaz, dişileri boynuzsuz, erkekleri boynuzlu, yağsız, ince ve uzun kuyruklu ve kombine verim yönlü Türkiye yerli koyun tipi.

rant (Alm. *Pacht*, n; *Pachtgeld*, n; *Pachtzins*, n; Fr. *fermage*; İng. *farm rent*; *rent*) **tar.** Tarımsal ürünler için maliyet faktörü olarak ele alınan toprağa ait değer; eşanlam: toprak kirası.

rasyon (Alm. *Ration*, f; Fr. *ration*, f; İng. *feed ration*; *ration*) **tar.** 24 saat içerisinde protein, enerji ve benzeri besin maddeleri gereksinimini karşılamak üzere hayvana sunulan toplam yem miktarı.

Raymovirüs (Alm. *Rymovirus*, n; Fr. *Rymovirus*, m; İng. *Rymovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Ryegrass mosaic virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları ipliksi, genellikle esnek, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, akarlarla (*Abacarus hystrix*) taşınan bitki virüsü cinsi.

reçine kelebeği (Alm. *Harzzünsler*, m; Fr. *pyrale du tronc*, f; İng. *new pine knot-horn*; Lat. *Dioryctria sylvestrella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Dioryctria sylvestrella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 28-35 mm, kahverengi, beyaz desenli, larvaları çam ağaçlarında beslenen böcek türü.

redeskripsiyon bkz. **tar. yeniden tanımlama.**

redoks çifti (Alm. *Redoxpaar*, n; Fr. *couple oxydant-réducteur*, m; *couple redox*, m; İng. *redox pair*) **tar.** Bir kimyasal tepkimede elektron vericisi ve elektron alıcısı, yükseltgeyen ve indirgeyen bileşikler.

referans bitki su tüketimi (Alm. *Referenzverdunstung*; *Referenzevapotranspiration*, f; Fr. *évapotranspiration de référence*, f; İng. *reference crop evapotranspiration*; *reference evapotranspiration*) **tar.** 8-10 cm yüksekliğinde, yeknesak boylu, etkili olarak büyüyen, alanı tam örten, yeterli düzeyde sulanmış çayır bitkileri ile kaplı geniş bir alandaki bitki su tüketimi; eşanlam: karşılaştırmalı bitki su tüketimi.

reflasyon (Fr. *reflation*; İng. *reflation*) **tar.** 1. Deflasyona kaymakta olan bir piyasanın yeniden dengeye getirilmesi. 2. Ekonomide, enflasyona yol açmadan istihdam hacminin artırılmasına yönelik önlemler.

rekombinasyon 1. (Alm. *genetische Rekombination, f; Neukombinierung, f; Rekombination, f; Fr. recombinaison, f; recombinaison génétique, f; İng. genetic recombination; genetic reshuffling; recombination*) **biyom.** 1. İki ayrı kaynaktan gelen genetik elementlerin tek bir elemanda bir araya getirilme süreci. 2. Mayoz bölünmede homolog kromozomlarda gerçekleşen genetik materyalin karşılıklı değiş tokuşu sonucunda döllerde ortaya çıkan ebeveyn özelliklerinin yeniden düzenlenmesiyle ebeveynlerden farklı genotiplerin oluşması. **2. gıda.** Su ilave edilerek veya edilmeyen süt kuru maddesi ile süt yağının, elde edilecek ürün kompozisyonuna uygun oranda karıştırılması. **3.** (Alm. *genetic reshuffling; genetische Rekombination, f; Neukombinierung, f; Rekombination, f; Fr. recombinaison, f; recombinaison génétique, f; İng. genetic recombination; recombination*) **tar.** İki veya daha fazla özellik bakımından birleşen ebeveynlerin döller arasında ebeveyn kombinasyonlarından farklı olarak oluşan fenotip kombinasyonları; eşanlam: yeni kombinasyon.

rekreasyon alanı (Alm. *Entlastungsort, m; Erholungsgebiet, n; Fr. aire de loisirs, f; espace de récréation, m; espace réservé aux loisirs, m; İng. recreation area*) **tar.** Kentte ve yakın çevresinde, günübirlik kullanıma yönelik ve imar planı kararıyla belirlenmiş, eğlence ve dinlenmeye elverişli ormanlık, yeşillik, su kenarları, park gibi alanlar.

rektal yastık (İng. *rectal pad; rectal papillae*) **tar.** Böceklerde rektumda suyun ve bazı iyonların geri kazanımında rol oynayan epitel hücrelerinin genişleyerek oluşturduğu yapı.

rektum (Alm. *Mastdarm, m; Fr. rectum, m; İng. rectum*) **tar.** 1. Böceklerde atıkların atılımının yanı sıra suyun ve bazı faydalı minerallerin geri kazanımında görev alarak bu maddeleri böcek kanına geri ileten, bazal membranları olmayan genişlemiş sütun biçimli hücrelere ve genellikle asidik pH'ya sahip, art bağırsağın son kısmı; eşanlam: göden bağırsağı. 2. Hayvanlarda sindirim kanalının son parçası olan ve dışkıının geçici olarak depolandığı kalın bağırsağın son bölümü; eşanlam: göden bağırsağı.

relaksin (Alm. *Relaxin, n; Fr. relaxine, f; İng. relaxin*) **tar.** Memeli hayvanda plasenta ve gebelik korpus luteumu tarafından üretilen ve doğum esnasında dölyatağı serviksinin ve pelvis bölgesindeki ligamentlerin gevşemesine ve yumuşamasına neden olarak doğum kanalının genişlemesini sağlayan polipeptit yapısındaki hormon; eşanlam: rölaksin.

remigiyum (İng. *remigium*) **tar.** Böcek kanadında, aksilar alandan kanadın ön kısmına doğru uzanan alan.

renksizlik (Alm. *Farblösigkeit, f; Achromatismus, m; Fr. achromatisme; İng. achromatism*) **1. müh.** Bir cismin renksiz olması, renk ışımaması durumu. **2. tar.** Bitkinin yaprak, meyve ve diğer organlarında normal rengin oluşmaması; eşanlam: akromatizm, renksizlik.

Reoviridae (Alm. *Reoviridae, pl; Fr. Reoviridae, pl; İng. Reoviridae*) **tar.** *Akuareovirüs, Koltivirüs, Sipovirüs, Dinovernavirüs, Fijivirüs, İdnoreovirüs, Mikoreovirüs, Ortoreovirüs* ve *Orizavirüs* gibi omurgalıları, omurgasızları, fungusları ve bitkileri enfekte eden cinsleri içeren, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak çizgisel, çift sarmallı, çok parçalı (9-12) RNA içeren virüs familyası.

resim (Alm. *Abgabe, f; Fr. taxe, f; droit, m; İng. duty*) **tar.** Devlet birimlerinde ve kimi kamu kurumlarında görülen hizmetlerin giderlerinin karşılığı olarak yalnız o işlerle uğraşan gerçek ya da tüzelkişilerden alınan vergi türü.

resupinat (Alm. *resupiniert, f; Fr. résupiné; İng. resupinate*) **tar.** Bir sübstrat üzerinde düz veya yassı bir şekilde gelişmiş üretken fungal yapının duruşu.

reticulum bkz. **tar. petek mide.**

retret (Alm. *Rücktratte, f; Fr. retraite, f; İng. cross bill; redraft*) **tar.** Muhatap tarafından ödenmeyen poliçe için poliçe hamilinin borçlulardan biri üzerine yasal şikayeti doğrultusunda, borçlunun görüldüğü yerde ödemesi zorunlu olan poliçeye verilen ad.

revizyon (Alm. *Revision, f; Fr. révision, f; İng. revision*) **tar.** Bilimsel sınıflandırmada bir üyenin dış görünümü başta olmak üzere iç görünümü, kromozom sayımı ve irdelemesi, kimyasal ayrımı, DNA dizisi, etnobotaniği, yerel adlarının saptanması, sayısal değerlendirilmesi, soyağacının ortaya konması gibi özelliklerinin yeniden gözden geçirilmesi; eşanlam: revize etmek, gözden geçirip düzeltme.

rezene (Alm. *Fenchel, f; Fr. fenouil, m; İng. fennel; Lat. Foeniculum vulgare*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının şemsiye çiçekliler (Umbeliflorales) takımının maydanozgiller (Umbelifloreae) familyasına mensup *Foeniculum vulgare* L.

(Rezene) n=11 türü olup boyu 1-2 m, sarı çiçekli, parçalı yapraklı, kuru ve taze yaprakları yemeklere koku ve tat vermek için katılan, yuvarlak küçük meyveleri gaz giderici olarak kullanılan otsu ve tek yıllık bir bitki.

rezene yaprakbiti (*İng. carrot root aphid; fennel aphid; Lat. Dysaphis foeniculus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dysaphis foeniculus* olan, erginleri 1,5-2,5 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri rezene, çakşırotu ve havuç bitkileriyle beslenen böcek türü.

Rhabdoviridae (*Alm. Rhabdoviridae, pl; Fr. Rhabdoviridae, pl; İng.*

Rhabdoviridae) **tar.** Efemerovirüs, Lissavirüs, Novirhabdovirüs, Perhabdovirüs, Sigmavirüs, Tibrovirus ve Vesiculovirus gibi omurgalıları ve omurgasızları enfekte eden virüs cinslerini içinde barındıran, viryonları değişken çomak veya mermi şeklinde, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı, negatif anlamlı RNA içeren virüs familyası.

riboflavin (*İng. riboflavin*) **tar.** Yapısında riboz ve flavin pigmenti içeren, yağsız süt, yeşil bitkiler, mayalar ve butil alkol fermantasyonu artıklarında zengin olan, yenidoğanlar dışında gevişgetirenlerin rumenlerinde sentezlenebilen, diğer hayvanların yemlerle alması gereken, yetersizliğinde hayvanlarda büyüme hızında gerileme, yemden yararlanmada düşme ve sinir bozuklukları, civcivlerde ayak felci, yumurta tavuklarında yumurta veriminde azalma ve yumurtadan çıkış gücünde düşme, domuzlarda deri bozuklukları, gözlerinde perde ve katarakt şeklinde kendini gösteren, kristal formda ve ticari yemlik kalitede üretilen, suda çözünen, B grubundan bir vitamin; eşanlam: B2 vitamini, laktoflavin, G vitamini.

ribonükleotit (*Alm. Ribonukleotid, m; Fr. ribonucléotide, m; İng. ribonucleotide; ribotide*) **tar.** Adenin, guanin, sitozin ya da urasil gibi bir nükleik baz, bir riboz ve bir ya da birkaç fosfat grubu içeren, hücre işaretleşme ve düzenleyici işlevleri olan, ATP'ye dönüşebilen bileşik.

riketsia benzeri organizma (*Fr. rickettsioide, m; İng. rickettsia like organism*) **tar.** Birçok özellikleri itibarıyla sıcakkanlılardaki riketsiyalara benzeyen, sadece canlı konakçı hücreleri içinde gelişip çoğalabilen ve eklem bacaklılar ile taşınan, hastalıklı bitkilerin ksilem ve floem boruları içinde bulunan mikroorganizmalar.

riketsiya (*Alm. Rickettsia, f; Fr. rickettsie, f; İng. rickettsia*) **tar.** İnsan ve hayvanlarda, hastalık yapan, kültürü yapılamayan, yani sadece canlı hücrelerde yaşayan ve çoğalan, omurgalıları ve insanlara bit, pire, kene ile geçen ve çeşitli ateşli hastalıklara yol açan, değişken şekilli, Gram negatif bir bakteri cinsine verilen ad.

risin (*Alm. Die Rizinusölpflanze Rizin, n; Ricin, n; Fr. ricine, f; İng. ricin*) **tar.** Hint yağı bitkisinin tohumlarında bulunan, yağ geçmeyen zehirli bir alkaloid.

risturn (*Alm. Dividend, m; Fr. ristourne, m; İng. dividend*) **tar.** Kooperatiflerde dönem sonu elde edilen kazancın, ortakların kooperatif ile yapmış olduğu işlem hacmine göre geri dağıtılması.

rizobiyum (*Alm. Knöllchenbakterie, f; Rhizobium, n; Fr. rhizobium, m; İng. rhizobium*) **tar.** Baklagiller familyası bitkilerinin köklerinde bitki ile ortak yaşayan ve havanın serbest azotunu nodüller halinde toprağa bağlayan bakteriler.

rizomiselyum (*Alm. Rhizomyzelium, n; Fr. rhizomycélium, m; İng. rhizomycelium*) **tar.** Özellikle Chytridiomycetes sınıfı fungusların gelişmiş türlerinde görülen, giderek incelen kök benzeri hif dallanması.

rizomorf (*Alm. Myzelstrang, m; Rhizomorph, m; Fr. rhizomorphe; İng. mycelial cord; mycelial strand; rhizomorph*) **tar.** Birbirine az çok paralel hiflerin kaynaşarak meydana getirdikleri, halat veya ipe görünümünde kök benzeri fungal yapılar.

RNA girişimi (*Alm. RNA-Interferenz, f; Fr. interférence par ARN, f; İng. RNA interference;*

RNAi) **tar.** Ökaryotlarda iki sarmallı RNA (dsRNA)'lara *dicer* enziminin bağlanması ile başlayan ve mikroRNA (miRNA) ve küçük girişim RNA'sı (siRNA) gibi RNA moleküllerinin faaliyetlerinin artması ya da azalması suretiyle özgül mRNA'ların degradasyonuna yol açan, gen ifadesini engelleyen biyolojik süreç; eşanlam: RNA interferans, RNAi.

RNaz (*Alm. Ribonuklease, f; RNase, f; Fr. ARN-ase, f; ribonucléase, f; İng. ribonuclease; RNAase; RNase*) **tar.** RNA'ya bağlanmaları engelleyen bir enzim; eşanlam: ribonükleaz, RNAaz.

rodentisit (Alm. Rodentizid, m; Fr. rodenticide, m; İng. rodenticide) **tar.** Fare gibi kemirgenleri öldürmek, tarımsal ürünlerden uzak tutmak ve zarar vermelerini önlemek amacıyla kullanılan pestisitlerin hedef organizmaya göre bir alt çeşidi olan kimyasal veya biyolojik madde; eşanlam: kemirgen öldürücü.

Rodos otu çizikli mozaik virüsü (Fr. virus de la mosaïque striée du Chloris, m; İng. chloris striate mosaic virus; CSMV) **tar.** Tek sarmallı DNA içeren, başta Rodos otu (*Chloris gayana*) olmak üzere sadece Gramineae familyasındaki bitkileri enfekte eden, Nesoclutha pallida (Hemiptera: Cicadellidae) ile taşınan, konakçılarında çizgi mozaik ve cüceleşme şeklinde belirtiler oluşturan mastrevirüs.

roka (Alm. Rucola, f; Rukola, f; Fr. roquette, f; İng. arugula; roquette; Lat. Eruca sativa) **tar.** Lahanagiller (Cruciferae) familyasının, Eruca cinsi içinde yer alan, baharatlı yaprakları ve sapları salata olarak kullanılan, serin iklimden hoşlanan, kısa vejetasyona sahip sebze türü.

rotasyonlu sulama (Alm. Wechselbewässerung, f; Fr. irrigation au tour d'eau, f; irrigation par rotation, f; İng. rotation irrigation) **tar.** Sulama suyunun belirli zamanlarda, belirli ikincil ve üçüncül kanallara belirli bir sıra ile verilmesi yöntemi.

rototil (Alm. Bodenfräse, f; Fr. fraise rotative, f; motoculteur à fraise rotative, m; İng. rotary tiller; rototiller) **tar.** Hareketini kuyruk milinden alan ve tohum yatağı hazırlamada kullanılan, pulluk, diskaro, tırmık, sürgü gibi ekipmanın işlevlerini tek operasyonda gerçekleştiren, fonksiyonların kombine edilmiş olduğu birincil toprak işleme aleti.

rozet (Alm. Blattrosette, f; Rosette, f; Fr. rosette, f; İng. rosette; rosette of foliage leaves) **tar.** Bir bitkide, hemen hemen aynı boy ve yükseklikte olan yaprakların gövde üzerinde ışınsal olarak yerleşmesi.

rozet çiçek (İng. rosetted bloom) **tar.** Pamukta pembekurt (*Pectinophora gossypiella*), turunçgillerde turunçgil tomurcukakarı (*Aceria sheldoni*) gibi canlıların çiçeklerde beslenmesi sonucunda çiçeklerin açılmaması şeklinde ortaya çıkan belirti.

rozetleşme (Alm. Rosettierung, f; Fr. formation de rosette, f; İng. rosetting) **tar.** 1. Haçlıgiller gibi bazı bitki familyalarında, bitki büyümesinin ilk dönemlerinde yaprakların hızla gelişerek değişik çevre koşullarına dayanıklılık sağlayacak şekilde iyi gelişmesi. 2. Hastalıklar ve zararlılar nedeniyle sürgünlerde boğumlar arasının kısalması, çiçeklerin ve yaprakların ışınsal olarak üst üste gelerek bir rozet halini alması.

rumen bkz. **tar. işkembe.**

rumen sıvısı (Alm. Pansenflüssigkeit, f; Pansensaft, m; Fr. liquide ruminal; fluide de rumen, m; İng. rumen fluid) **tar.** Gevişgetirenlerde alınan yemlerin sıvı kısımları, tüketilen su ve yutulan salyadan oluşan sıvı işkembe içeriği; eşanlam: işkembe sıvısı.

rumenden geçiş hızı (Alm. Passagegrate des Futters in der Pansen; İng. rumen flow rate; rumen outflow rate; rumen passage rate) **tar.** Tüketim sonrası yemin rumene gelişi ve yıkılma sonrası rumeni terk ettiği arasındaki, genelde dakika ya da saat olarak ifade edilen zaman süresi; eşanlam: yemin rumenden geçiş hızı.

rumene dayanıklı yağ (Fr. gras enrobé, m; İng. protected fat; rumen protected fat) **tar.** Yağ asitlerinin kalsiyum ile tuz oluşturmaları ya da ham yağlardan değişik fiziksel ve kimyasal işlemler sonucu elde edilen stabil yağ; eşanlam: bypass yağ, korunmuş yağ.

rüzgâr erozyonu (Alm. Winderosion, f; Fr. érosion éolienne, f; İng. wind erosion) **tar.** Rüzgâr etkisiyle toprakların aşınıp küçük toprak parçacıklarının başka bir yere taşınması sonucunda toprağın ve bitki örtüsünün fakirleşmesi.

rüzgâr havalandırması (Alm. Naturzuglüftung, f; windgetriebene Zirkulation, f; Fr. ventilation par tirage éolien, f; İng. wind driven ventilation; wind effect) **tar.** Rüzgârın esme yönü üzerinde bulunan bina yüzeylerinde basma, diğer bina yüzeylerinde ise emme etkisi sonucu binanın içinde oluşan hava hareketleri.

rüzgâr perdesi (Alm. Windschutz, m; Windschutzstreifen, m; Fr. plantation brise-vent, f; brise-vent, m; coupe-vent, m; rideau abri, m; İng. shelter belt; shelterbelt; wind-break; windbreak; windbreaker) **tar.** Rüzgârın insan, hayvan, bitki, yapı ve toprak üzerinde, özellikle de rüzgâr erozyonunun etkili olduğu bölgelerde rüzgâr hızını azaltmak ya da kesmek için rüzgâr esiş yönüne dik olarak ağaçlandırma yoluyla bitkilerle oluşturulan engel; eşanlam: rüzgârkıran.

rüzgâr şeritli ekim (*Alm. Wind Streifen Anbausystem, n; Fr. système de culture de bande du vent, m; İng. wind strip cropping system*) **tar.** Ekilen arazi şeritlerinin arazi eğimi dikkate alınmadan rüzgâr erozyonunu önlemek amacıyla rüzgârın hakim esiş yönüne dik olarak ekilmesi.

rüzgârın fizyolojik zararı (*Fr. dommage physiologique du vent, m; İng. physiological damage of wind*) **tar.** Rüzgârın toprak yüzeyindeki buharlaşmayı artırması ve dolayısıyla toprağın neminin hızlı yitirilmesi sonucu bitkilerde yol açtığı kuraklık zararı.

rüzgârın mekanik zararı (*Fr. dommage mécanique du vent, m; İng. mechanical damage of wind; mechanical effects of wind*) **tar.** Belirli hızların üzerinde esen rüzgârın, çiçek dökme, meyve dökme, yaprak ve dalları kırıp parçalama, hatta bitkileri yatırma, ağaçları devirmeye kadar varabilen bitkilerde mekanik olarak ortaya koyduğu hasar.

rüzgârla yayılma (*Fr. dispersion éolienne; İng. dispersal by wind*) **tar.** Çiçektozu, yaprak, meyve, tohum ve benzeri bitkisel aksamın bir yerden başka bir yere götürülmesi.

sabit kelisera dişi (*İng. fixed cheliceral digit; Lat. digitus fixus*) **tar.** Mesostigmata alttakımı içinde yer alan, gnatozomada bulunan keliseranın kesmeye yarayan, en uçtaki çengel şeklinde hareketsiz uzantısı; eşanlam: sabit kelisera parmağı.

sabit sermaye (*Alm. Anlagekapital, n; Festkapital, n; Fr. capital fixe, m; İng. fixed capital*) **tar.** Değişmeden olduğu gibi kalan ve üretime uzun dönem hizmet ederek yavaş yavaş tükenen veya üretimde kullanılamaz hale gelmesine karşın muhasebe açısından amortisman ile geri kazanılan değerler.

sabit yemlik (*Fr. mangeoire fixe, m; İng. fixed manger*) **tar.** Hayvan barınaklarında, içerisine yem konulan ve farklı malzemelerden farklı şekillerde yapılabilen sabit yemlikler.

sabit yükseklik yüzeyi (*Alm. konstante Höhenfläche, f; Fr. surface à niveau constant, f; İng. constant-height surface; constant-level surface; isohypsic surface*) **tar.** Meteorolojide ortalama deniz seviyesinin üzerindeki sabit bir geometrik ya da ölçülen jeopotansiyel yükseklik yüzeyi.

sabitlenme (*deri. fiksasyon; teks. fiksaj*) (*Alm. Fixierung, f; Fr. fixation, f; İng. fixation*) **1. deri.** Deri üretiminde kullanılan yağlar, boyalar, sepileme maddeleri vb. kimyasalların kolajene kimyasal bağlarla bağlanması, deri içerisinde kalıcı şekilde tutulmasının sağlanması işlemi. **2. tar.** Herhangi bir canlı türüne veya doku parçasına birtakım uygun kimyasal maddeler uygulayarak en kısa sürede ve mümkün olduğunca dış ve iç yapısını bozmadan ve kimyasal yapısını değiştirmeden gerçekleştirilen saklama işlemi. **3. (Alm. Farbfixierung, f; Fixieren, n; Fr. fixage tinctorial; fixage, m; İng. color fixation; fixation)** **teks.** Boyacılıkta ve basmacılıkta, boyarmadde moleküllerinin ya da iyonlarının kuru ısı ya da buhar yardımıyla liflere bağlanması, liflerin içerisine kalıcı şekilde yerleşmesi işlemi.

sabitlenme indeksi (*Fr. indice de différenciation, m; indice de fixation, m; İng. F-statistics; fixation index*) **tar.** Bir popülasyonda rasgele bir bireyin sahip olduğu iki alelin ortak atadan gelme ihtimali ile ilişkili bir terim olup bir bölge içindeki alt popülasyonlarda heterozigotlarda azalmanın bölgeler arası heterozigotluğa oranı; eşanlam: fiksasyon indeksi.

sabitlenme maddesi (*Alm. Fixiermittel, n; Fixierungsmittel, n; Fr. agent de fixage, m; agent fixatif, m; fixateur, m; İng. fixation agent; fixer; fixing agent*) **1. deri.** Deri endüstrisinde boyama, yağlama, yeniden sepileme ve bitim işlemlerinde kullanılan malzemelerin deriye bağlanmasını sağlayan ve/veya haslıklarını geliştiren yardımcı madde; eşanlam: bağlayıcı. **2. tar.** Bitki veya hayvan dokusunu son haliyle bozulmadan muhafaza edecek şekilde öldüren veya tespit eden kimyasal madde; fiksasyonda kullanılan öldürme sıvısı; eşanlam: fiksatif. **3. teks.** Tekstil endüstrisinde boyama ya da baskı işleminden sonra boyamanın ya da baskının haslıklarını artırmak için kullanılan yardımcı madde; eşanlam: fiksaj maddesi, fiksator.

saçak gülü (*Alm. Spinnenblume, f; İng. bee plant; spider flower; spider plant; spider weed; Lat. Cleome lutea; Cleome pungens; Cleome spinosa*) **tar.** Saçakgülügillerden (Cleomaceae) tropik Amerika orijinli, tohumla çoğalan, hoş kokulu, uzun boylu, kurak ve güneşli ortamları seven, arka fon ve teras çiçeği olabilen, otsu ve tek yıllık bir bitki.

saçak yüzgeçliler (*Alm. Quastenflosser, pl; Fr. crossoptérygiens, pl; İng. crossopterygians; Lat. Crossopterygii*) **tar.** Kemikli balıklardan kıkırdak iskeleti bulunan, kuyruk yüzgeci heteroserik olan, türlerinin çoğu kaybolmuş balık grubu.

Sadwavirus (Alm. *Sadwavirus*, n; Fr. *Sadwavirus*, m; İng. *Sadwavirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Satsuma dwarf virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak iki parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, nematot ve/veya aşı ile taşınan bitki virüsü cinsi.

saflat (Alm. *reine Linie*, f; Fr. *lignée pure*, f; İng. *pure line*; *pure strain*) **tar.** Genetik olarak varyasyon göstermediği düşünölen canlı topluluğu; genetikteki tanımı bakımından ırk, hat, arı döl, çeşit, varyete eşanlamlıdır.

safi milli hasıla (Fr. *produit national net*; İng. *net national product*) **tar.** Gayri safi milli hasıladan amortismanların çıkartılması ile elde edilen değer.

safran 1. (Alm. *Safran*, m; Fr. *safran*, m; İng. *saffron*) **gıda.** Süsengiller (Iridaceae) familyasından, sonbaharda çiçek açan, 20-30 cm boyunda, çiğdem (*Crocus*) cinsinden soğanlı bir kültür bitkisi ve bu bitkiden elde edilen baharat. **2. bkz. tar. çiğdem.**

saguaro kaktüsü virüsü (Fr. *virus du Cereus giganteus*, m; İng. *saguaro cactus virus*; SgCV) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan, vektörü bilinmeyen, doğal olarak sadece dev saguaro kaktüsünü enfekte eden, konakçısında belirti oluşturmayan karmovirüs.

sağaltıcı doz (Alm. *kurative Dosis*, f; Fr. *dose curative*, f; İng. *curative dose*) **tar.** Bir ilacın patojeni öldüren dozu.

sağım (Alm. *Melken*, n; Fr. *traite*, f; İng. *milking*) **tar.** Süt veren hayvanın memesinden sütün elle veya makine ile alınması işlemi.

sağım aralığı (Alm. *Melkintervall*, n; Fr. *intervalle de traite*, m; İng. *milking interval*) **tar.** Bir memeli dişi hayvandan birbirini izleyen iki sağım arasındaki süre.

sağım durağı (Alm. *Melkbuchte*, f; Fr. *stalle de traite*, f; İng. *milking stall*) **tar.** Çiftlik hayvanlarının sağılmaları için alındıkları bireysel bölmeler.

sağım hijyeni (Alm. *Melkhygiene*, f; Fr. *hygiène de traite*, f; İng. *milking hygiene*) **tar.** Süt kalitesinin artırılması, sağım sonrası mikrobiyal bulaşmanın önlenmesi, mastit başta olmak üzere salgın hayvan hastalıklarının önlenmesi, tedavi masraflarının azaltılması, hayvan kayıplarının önlenmesi ve verim artışına ve insan sağlığına katkıda bulunulması için başta süt sığırları olmak üzere sütlerinden yararlanan çiftlik hayvanlarında sağımıcı tarafından sağımın, tüm aşmalarda, hijyen kurallarına uyularak yapılması.

sağım makinesi (Alm. *Milchmaschine*, f; Fr. *machine à traire*, f; *trayeuse*, f; İng. *milker*; *milking machine*) **tar.** İnek, koyun, keçi veya manda gibi süt hayvanlarının sütünü sağmak için kullanılan yarı otomatik veya otomatik makineler.

sağım merkezi (Alm. *Milchzentrale*, f; Fr. *centrale laitière*, f; İng. *milking center*) **tar.** Çiftlik hayvanlarının sağıldığı, sütün toplandığı ve depolandığı birimler.

sağım ünitesi (Alm. *Melkeinheit*, f; *Melkzeug*, m; Fr. *poste de traite*, f; *unité de traite*, f; *point de traite*, m; İng. *milking cluster*; *milking unit*; *teat cup cluster*) **tar.** Süt sağım makineleri, süt tankı, süt boruları, sağım sıraları, kompresör ve farklı sayıda süt sağım pençeleri içeren sağım yerine monte edilmiş sağım kompleksi.

sağım yeri (Alm. *Melkplatz*, m; Fr. *lieu de traite*, m; İng. *milking place*) **tar.** Barınak içerisinde ayrı bir odada veya barınak dışında ayrı bir binada makine ile sağım için özel olarak yapılmış yer.

sağımıcı platformu (İng. *milker platform*) **tar.** Sağım yapan operatörün bulunduğu, sağım duraklarından daha aşağıda kalan bölüm; eşanlam: sağım platformu.

sağlam para (Alm. *harte Währung*; *Hartwährung*, f; Fr. *monnaie solide*, f; İng. *hard currency*) **tar.** Nominal değeri ile satın alma değeri birbirine denk olan istikrarlı para.

sağrı yüksekliği (Alm. *Kruppe Höhe*, f; Fr. *hauteur croupe*, f; İng. *croup height*; *rump height*) **tar.** Memeli hayvanda, tuber coxae'ları birleştiren hattın yere olan dikey mesafesi.

sahil kulağakaçanı (*İng. maritime earwig; seaside earwig; Lat. Anisolabis maritima*) **tar.** Derikanatlılar (Dermaptera) takımının Anisolabididae familyasında yer alan, bilimsel adı *Anisolabis maritima* olan, erginleri 25-30 mm boyunda, grimsiden siyahımsıya kadar değişen renkte olup çeşitli böceklerle beslenen böcek türü.

sakallı karanfil (*Alm. Bartnelke, f; Fr. œillet barbu, m; œillet de poète, m; İng. sweet William; Lat. Dianthus barbatus*) **tar.** Karanfilgillerden (Caryophyllaceae) Avrupa ve Batı Asya orijinli, tohumla çoğalan, güneşli ortamları ve geçirgen toprakları seven, dış mekân saksı ve kesme çiçeği olarak kullanılabilen, iki yıllık otsu bir bitki; eşanlam: hüsnyusuf.

Sakız koyunu (*Alm. Chios Schaf, n; Fr. mouton Chios, m; İng. Chios sheep*) **tar.** Türkiye'de esas olarak İzmir ili ve çevresinde yetiştirilen, vücut rengi beyaz olmakla birlikte göz, ağız ve burun ucu, kulak ve ayaklarda siyah lekeler bulunan, dişileri boynuzsuz, erkekleri güçlü spiral boynuzlu, kaba-karışık yapağılı, erken gelişen, süt ve döl verimi yüksek, yarım yağlı kuyruklu yerli koyun ırkı.

sakızağacı yaprakbiti (*Lat. Apononeura lentisci*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Apononeura lentisci* olan, erginleri 1,1-3 mm boyunda, açık sarı renkli, ergin ve nimfleri sakızağacı yapraklarında beslenerek ur oluşumuna yol açan, buğdaygil köklerinde de beslenen böcek türü.

sakızlık süslüböceği (*Lat. Acmaeodera saxicola*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acmaeodera saxicola* olan, erginleri 1,5-3 mm boyunda, siyah renkli, üzeri turuncumsu sarı benekli, ergin ve larvaları sakızlık ve meşe gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

sakin ovulasyon (*Fr. ovulation silencieuse, f; chaleurs muettes, pl; İng. concealed ovulation; hidden estrus; silent ovulation; undetected estrus*) **tar.** Memeli dişi hayvanlarda kızgınlık belirtilerinin gözlenmediği fakat ovulasyonun gerçekleştiği fizyolojik durum.

sakkaroz (*Alm. Saccharose, f; Rohrzucker, m; Fr. sucrose, f; saccharose, m; İng. saccharose; sucrose*) **tar.** Şeker kamışı veya şekerpancarından elde edilen, kamış şekeri, pancar şekeri veya sükröz da denen, olgun meyveler ve akçaağaç gibi ağaçların özlerinde de bulunan, suda çok kolay, alkolde ise zor eriyen, hidroliz edildiğinde invert şeker elde edilen, halk dilinde sofr şeker olarak da bilinen, früktoz ve glikozdan oluşan, molekül formülü C₁₂H₂₂O₁₁ olan disakarit adı sofr şeker.

saklı bitki (*tar. kriptomfit*) (*Alm. Kryptophyt, m; Fr. cryptophyte, m; İng. cryptophyte; Lat. cryptophyta*) **tar.** Elverişsiz mevsimi kış tomurcuklarını genellikle yumru, soğan ya da yatık köküyle toprak ve su altında geçiren çok yıllık bitki.

saklı durgun evre (*Alm. Kalyptostase, f; Fr. calyptostase, f; İng. calyptostase; Lat. Calyptostase*) **tar.** Pek çok parazit ve saprofit akar türünde görülen, besin yetersizliği ya da olumsuz çevre koşullarını atlama üzere larva, protonimf ve tritonimf gelişme evreleri aralarında meydana gelen, besin alma organlarının gelişmediği ve hiçbir bacak izinin bulunmadığı normal gelişme evreleri dışında durgun ara dönem; eşanlam: kaliptostaz.

saklı pay (*Alm. erblicher Teil; gesetzlicher Teil; Pflichtteil, m; Fr. part réservée, f; réserve héréditaire, f; İng. compulsory portion; legal portion*) **tar.** Terekede payı olan mirasçılara ödenmesi zorunlu bulunan, miras hazırlayanın dışında hiç kimsenin değiştiremediği hisse; eşanlam: mahfuz hisse.

salgın (*Alm. Epidemie, f; Fr. épidémie, f; İng. epidemic*) **tar.** Bir popülasyonda belirli bir zamanda belirli bir hastalık ile ilgili hasta birey sayısının normalin çok üstüne çıkması; eşanlam: epidemi.

salkım güvesi (*Alm. bekreuzter Traubenwickler, m; Fr. tordeuse de la grappe, f; insecte du mide, m; İng. European grapevine moth; Lat. Lobesia botrana*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüktenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lobesia botrana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 10-12 mm, ön kanatları kahverengi, arka kanatları grimsi sarı renkli, larvaları asma, defne, hünnap, böğürtlen gibi bitkilerin tomurcuk, çiçek ve meyvelerinde beslenen ve özellikle bağlarda önemli zarara yol açan böcek türü.

salkım seyreltmesi (*Fr. éclaircissage des grappes, m; İng. cluster thinning; removal of grape clusters*) **tar.** Asmalarda tane tutumundan hemen sonra bazı salkımları kesilmesi ile yapılan seyreltme işlemi.

salkımsı (*Alm. aziniform; azinös; Fr. aciniforme; en grappe; İng. aciniform; grapelike*) **tar.** Salkım görünümlü, birçok tanecik içeren toprak şekilli, şekli tam belli olmayan görünümlü; eşanlam: asiniform, salkım biçiminde.

salma sulama (Alm. *Überstauung-Bewässerung*, f; Fr. *irrigation par déversement*, f; İng. *wild-flooding irrigation; wild irrigation*) **tar**. Tarla başı kanalı ya da boru hatlarından tarla parseline alınan suyun parsel üzerinde rasgele yayılmaya bırakılması ile yapılan sulama; eşanlam: vahşi sulama.

salyangozsinekleri (Alm. *Hornfliegen*, pl; Fr. *sciomycidés*, pl; İng. *marsh flies; snail-killing flies*; Lat. *Sciomycidae*) **tar**. Sinekler (Diptera) takımında yer alan, erginleri nektarla, larvaları ise salyangoz ve sümüklüböceklerle beslenen türleri içeren familya.

saman (Alm. *Stroh*, n; Fr. *paille*, f; İng. *straw*) **tar**. Elde edildiği bitkinin sap ve yapraklarından meydana gelen, bitkilerin hayat devrelerini tamamlamış durumdaki ham selülozca zengin kısımları olduklarından yem ve besleme değeri düşük, bitki dokularındaki hücre duvarları olan lignin, kütin ve silis maddesinin birikmesi nedeniyle parçalanamayan veyahut çok zor parçalanmış, sindirilebilirliği düşük olduğundan gevişgetirenler ve atlar için ancak balast (dolgu) yemi olarak kullanılan kalitesiz kaba yem.

saman makinesi (Alm. *Aufbereiter*, m; *Konditionerer*, m; Fr. *conditionneur de fourrage*, m; İng. *conditioner; hay conditioner; haymaker*) **tar**. Yeni kesilmiş otları daha nitelikli bir yeme dönüştürmek üzere ezerek ve kıvrarak otun daha hızlı ve birörnek kurumasını sağlayan makine; eşanlam: patoz.

saman yapma makinesi (Alm. *Heuwerbungsmaschine*, f; Fr. *matériel de fenaison*, m; İng. *hay machine; straw making machine*) **tar**. Biçerdöver ya da harman makinesinden çıkan hububat saplarını tarladan toplayıp saman haline getiren makineler.

samanrenkli kabuklubit (Alm. *Citrus-Löffelschildlaus*, f; İng. *chaff scale*; Lat. *Parlatoria pergandii*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Parlatoria pergandii* olan, dişileri şarap kırmızısı renkte, 1,2-2 mm uzunlukta, 1 mm çapta beyazımsı gri ya da saman renkli armut biçiminde kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri iğde ve turunçgil ağaçlarının yaprak ve meyvelerinde beslenerek genç bitkilerde gelişmeyi durdurabilen böcek türü.

San Jose kabuklubiti (Alm. *San-José Schildlaus*, f; Fr. *pou de San José*, m; İng. *San Jose scale*; Lat. *Diaspidiotus perniciosus*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Diaspidiotus perniciosus* olan, dişileri sarımsı renkte, 1,5-2 mm çapında, koyu gri renkli orta kısmı şişkin kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri elma, armut, şeftali, kiraz, erik başta olmak üzere genç ve orta yaşlı ağaçların gövde, dal, yaprak, sürgün, tomurcuk ve meyvelerinin özsuğunu emerek birkaç yıl içinde bitkileri kurutabilme gücüne sahip böcek türü.

sanitasyon (Alm. *Sanitärtechnik*, f; Fr. *assainissement*, m; İng. *sanitation*) **tar**. Atıksuların ve lağım sularının tekniğine uygun bir şekilde uzaklaştırılması ve insanların bulaşıcı hastalık etmenleri ile temasının önlenmesi tedbirleri.

santrifüjlü gübre dağıtıcı (Alm. *Schleuder-Düngerstreuer*, m; Fr. *distributeur centrifuge*, m; *distributeur d'engrais centrifuge*, m; İng. *broadcaster distributor; fertilizer broadcaster*) **tar**. Granüller halindeki gübreyi yüksek hızda dönen diskli bir dağıtıcı düzeneğe, yüksek hız ve enerji kazandırarak tarla yüzeyine atan makineler.

sap parçalayıcı (Alm. *Schlegelmähwerk*, m; Fr. *broyeur à axe horizontal*, m; İng. *flail mower*) **tar**. Hareketini kuyruk milinden alan, tarladaki organik maddelerin sap, yeşil ot ve her türlü bitki artıklarının parçalanmasını sağlayarak toprağa karıştıran ve aynı anda arka kapağın toprağı tesviye ettiği birincil toprak işleme aleti olan bir toprak işleme aleti; eşanlam: sap parçalama makinesi.

sapa kalkma (Alm. *Schossen*, n; Fr. *montaison*, f; *montée à graines*, f; İng. *bolting*) **tar**. Bazı genetik ve çevre faktörlerinin etkisi ile özellikle pancar, ıspanak, lahana ve benzeri iki yıllık bitkilerin birinci yıllarında çiçeklenmeden hemen önce boğum aralarının uzaması ve tohum üretmeye başlaması.

sapanları (Alm. *Halmwespen*, pl; Fr. *cèphes*, pl; İng. *stem sawflies*; Lat. *Cepidae*) **tar**. Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, türleri çoğunlukla bitki dokusu içinde beslenen ve en bilinen türü gül filizarısı (*Syrista parreyssi*) olan familya.

sapkereviz (Alm. *echte Sellerie*, f; Fr. *ache des marais*, f; *céleri*, m; *persil des marais*, m; İng. *celery*; Lat. *Apium graveolens* var. *dulce*) **tar**. Havuçgiller (Umbelliferae) familyasına dahil olan, gerek oluklu 20-25 cm uzunlukta, açık yeşil veya açık sarı renge sahip sapları ve gerekse maydanoz yapraklarının irisine benzeyen, aromalı yaprakları taze veya pişirilmiş olarak tüketilen, serin iklimden hoşlanan sebze türü.

saplı spor (*Alm. Stylospore, f; Fr. stylospore, f; İng. stylospore*) **tar.** Bir sap veya hifsel uzantısı olan spor; eşanlam: stilospor.

saprofit akar (*Alm. saprofae Milbe, f; Fr. acarien saprophage, m; İng. saprophagous mite*) **tar.** *Rhizoglyphus echinopus* ve *Caloglyphus berlessei* gibi bazı Astigmata türlerinde görülen, organik artıkları ayrıştırıp inorganik maddelere dönüştürerek beslenen, toprakta ölü böcekler, ölü bitki dokuları, böcek ve fungal etmenlerden zarar görmüş soğanlarda beslenen akarlar.

saprogenez (*Alm. Saprogenese, f; Fr. saprogénèse, f; İng. saprogenesis*) **tar.** Bir patojenin canlı bir yapıda aktif olarak hastalığa neden olmadan yaşamını sürdürdüğü ya da büyümeye devam ettiği evre.

saptırıcı 1. (*Alm. Ablenkplatte, f; Fr. baffle, m; İng. baffle*) **kim.** İçinde akış olan bir kapta burgaç oluşumunu önlemek, kesiti düşürmek, akışkanın hızını artırmak, içindeki katı parçacıkların çarpıp düşmesini sağlamak ve daha iyi bir karışma sağlamak için kullanılan ve akışı tamamen engellemeden kabı birkaç bölmeye ayıran plaka. **2.** (*Alm. Ablenker, m; Fr. déviateur, m; İng. diverter*) **tar.** Hammadde veya mamul madde bant ve benzeri taşıyıcılarının çıkışlarına konulan ve taşınan materyalin, gerektiği zaman farklı depo, bunker veya bir başka makineye kontrollü olarak sevk edilmesine yarayan yönlendirici donanım.

sararma (*Alm. Vergilben, n; Fr. jaunissement, m; İng. yellowing*) **1. deri.** Bir sepileme maddesinin ya da beyaz derinin renginin istenmeyen bir şekilde sarıya dönmesi. **2. müh.** Herhangi bir maddenin yüzeyinin ısınma, eprime, yaşlanma gibi nedenlerle özgün rengini yitirip sarıya çalması. **3.** (*Fr. jaunisse, f; İng. yellows*) **tar.** Fungusların (örneğin *Celery yellows*), virüslerin (örneğin *Sugar beet yellows virus*) ya da bakterilerin (örneğin *Coconut lethal yellowing*) yol açtığı yaprakların ve/veya diğer bitki parçalarının düzenli veya düzensiz sararması.

sarartma (*Alm. Entgrünung, f; Fr. déverdissage, m; İng. degreening*) **tar.** Meyvesi olgun, kabuğu yeşil turuncuğil meyvelerinin, özel koşullarda (etilen vb.) klorofil parçalanarak alttaki renkli pigmentlerin açığa çıkarılması ile renklendirilmesi.

sardunya renk kıran virüsü (*İng. pelargonium flower break virus; PFBV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sardunya türlerinde enfeksiyon yapan, konakçılarında çiçeklerde renk kırılmasına neden olan ve özsu ile taşınan, vektörü bilinmeyen karmovirüs.

sarhoş teker (*Alm. Kugelrolle, f; Fr. roulette-boule, f; roulette-sphère, f; sphéroulette, f; İng. ball caster; roller caster*) **tar.** Ruleti bir küre olan teker.

sarı akrep (*Fr. Leiurus abdullahbayrami, m; İng. yellow scorpion; Lat. Leiurus abdullahbayrami*) **tar.** Eklembacaklı hayvanlardan örümceğimsiler sınıfının akrepler takımında oldukça büyük, uzunlukları 85-100 mm arasında değişen, duyu kısıkaçları ince yapılı, kuyrukları kalın olan, kuyruğunun 5. segmenti siyah vücudu açık saman renginde, Türkiye 'ye endemik 3-4 yıl ömür uzunluğuna sahip, Buthidae familyası içinde yer alan çok zehirli bir tür.

sarı cisim (*Alm. Gelbkörper, m; Fr. corps jaune, m; corps progestatif, m; İng. corpus luteum*) **tar.** 1. Dişi böceklerde olgunluğa erişen yumurtaların inmesiyle, eşey organı içerisinde foliküler epitelyumdan geride kalan, böceğin yumurtlamış olduğunu gösteren, sarımsı, yağlı kitle. 2. Memeli dişi hayvanda graff folikülünün ovulasyonundan sonra teka ve granuloza hücrelerinin, lütein hücrelerine farklılaşmasıyla oluşan ve esas olarak progesteron ve oksitosin hormonunun üretiminden sorumlu olan turuncu-sarı renkli geçici endokrin yapı.

sarı çay akarı (*Alm. gelbe Teemilbe, f; Fr. acarien jaune, m; tarsonème trapu, m; İng. broad mite; yellow tea mite; Lat. Polyphagotarsonemus latus*) **tar.** Prostigmata içinde yer alan, *Tarsonemidae* familyasına bağlı *Stenotarsenomus latus* Banks olarak da bilinen, dişisi 0,2 mm boyunda, açık sarı, yeşilimsi ya da amber renkli, vücut sonu yuvarlak, şişkin görümlü, dişilerinin son arka bacakları kamçı şeklinde değişikliğe uğramış, erkekleri dişilerinden biraz daha küçük, arka bacakları dişiyi taşıyacak biçimde değişmiş, yumurta, larva, nimf ve ergin dönemlerine sahip olan, bitkilerin genç yapraklarını ve meyvelerini sokup emerek zararlı olan, bitkilerde şekil bozuklukları ve küçük meyve oluşumu, meyve dökümü, boğum aralarında kısılma, yapraklarda bakır kahverengimsi renk değişikliklerine neden olan, çayda, süs bitkilerinde, biber ve çilek bitkileri gibi özellikle sera ve örtüaltı yetiştiriciliği sebzelerinde zararlı olan canlılar.

sarı çiçektripsi (*Alm. Rosen-Blasenfuß, m; İng. dandelion thrips; Lat. Tenothrips frici*) **tar.** Kirpiknatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tenothrips frici* olan, erginleri 0,9-1,2 mm boyunda, kahverengimsi siyah renkli, ergin ve nimfleri papatyagiller familyasına bağlı sarı çiçekli bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

sarı gözlü fasulye (*Fr. haricot à hile jaune, m; haricot à oeil jaune, m; İng. yellow eye bean*) **tar.** Daneleri orta uzunlukta (10-15 mm), kalınlıkları uzunluklarının yarısından fazla, hilum etrafında sarı, büyük bir oval leke bulunan, uzun silindirik beyaz taneli, sarı göz ve bu çeşitten seçilmiş olan steuben fasulye çeşitleri.

sarı İtalyan çekirgesi (*Fr. caloptène ochracé, m; criquet de barbarie, m; Lat. Calliptamus barbarus*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Calliptamus barbarus* olan, erginleri 10-46 mm boyunda, grimsi kahverengi, ergin ve nimfleri çeşitli bitkilerle beslenen böcek türü.

sarı pamukbambulu (*Lat. Adoretus sterbae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının bambulböcekleri (Rutelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Adoretus sterbae* olan, erginleri 10-12 mm boyunda, açık sarımsı kahverengiden kırmızımsı kahverengine kadar değişen renkte, pamuk yapraklarını yiyerek zarar veren böcek türü.

sarı trips (*Alm. Falber Blasenfuß, m; Gelber Blasenfuß, m; İng. honeysuckle thrips; Lat. Thrips flavus*) **tar.** Kirpiknatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Thrips flavus* olan, erginleri 1,2-1,6 mm boyunda, portakal sarısı renkte, ergin ve nimfleri katırtırnağı, kanaryaotu, sıgırkuyruğu gibi bitkilerin çiçeklerinde beslenen böcek türü.

sarıbacaklı mercimek tohumböceği (*Fr. bruche de la lentille, f; İng. lentil bruchid; Lat. Bruchus signaticornis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchus signaticornis* olan, erginleri 3-3,5 mm boyunda, koyu kahverengi ve üzeri bantlı olup ergin ve larvaları mercimek ve kara mercimek tohumlarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

sarıca arı (*Alm. Französische Feldwespe, f; Gallische Feldwespe, f; Fr. poliste, m; İng. European paper wasp; paper wasp; Lat. Polistes gallicus*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının eşekarıları (Vespidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Polistes gallicus* olan, erginleri 10-16 mm boyunda, parlak siyah ve sarı lekeli, larvaları için böcekleri avlayan ve yuvalarına bal taşıyan böcek türü.

sarıgövdeli odunarısı (*Alm. Riesenholzwespe, f; Fr. sirex géant, m; İng. banded horntail; giant woodwasp; greater horntail; Lat. Urocerus gigas*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının odunarıları (Siricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Urocerus gigas* olan, erginleri 15-48 mm boyunda, sarı-siyah renkli, larvaları ladin, köknar, çam, sedir ağaçlarının odun dokusu içinde galeriler açarak zarar veren böcek türü.

Sarıkamış taklaböceği (*Lat. Agrypnus sarikamisensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrypnus sarikamisensis* olan, erginleri 12 mm boyunda, parlak siyah, çayırlık alanlarda bulunan, Sarıkamış'tan toplanan örneklerle dayalı olarak bilim dünyasına tanıtılmış böcek türü.

sarıkuşaklı meşe tekeböceği (*Alm. Eichenwiderbock, m; Eichenzierbock, m; Wespenbock, m; Fr. clyte arqué; İng. yellow bowed longhorn beetle; Lat. Plagionotus arcuatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Plagionotus arcuatus* olan, erginleri siyah renkli kanatları üzerinde enine sarı çizgiler taşıyan, 6-20 mm boyunda, larvaları meşe, kestane, kayın ve gürgen ağaçlarının odun dokusuna zarar veren böcek türü.

sarılekeli kılıçları (*Alm. Erlenholzwespe, f; Fr. sirex du bouleau, m; İng. alder wood-wasp; Lat. Xiphydria camelus*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının kılıçlarılar (Xiphydriidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Xiphydria camelus* olan, erginleri 8-21 mm boyunda, siyah renkli, larvaları kesilmiş ve hastalıklı huş ve kızılâğaçların odun dokusunda galeri açarak yaşayan böcek türü.

sarımsak (*Alm. Knoblauch, m; Fr. ail commun; ail, m; İng. garlic; Lat. Allium sativum*) **tar.** Tek çenekli bitkiler sınıfında soğangiller (Alliaceae) familyasında yer alan, *Allium sativum* L. n=8 adıyla anılan, toprak altında krem veya hafif mor renkli kabukları olan, farklı irilikte çoğunlukla 2-15 adet, acımsı ve aromalı dişlerin çevresinin bir kabukla sarılması sonucu bir baş oluşturan, dişleri ve V şeklindeki yeşil, uzun yaprakları tüketilen, serin iklimden hoşlanan sebze türü.

sarımsak sineği (*Lat. Suillia lurida*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının Heleomyzidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Suillia lurida* olan, erginleri 5-8 mm boyunda, kahverengi, ergin ve larvaları sarımsak bitkilerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

sarımsı yeşil kalkanböceği (*Alm. kleiner glanzstreifiger Schildkäfer, m; Fr. casside noble, f; İng. gold striped tortoise beetle; Lat. Cassida nobilis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cassida nobilis* olan, erginleri 4,3-6 mm boyunda, toprak renginde ve kanatların birleşim kısmında altın rengi iki çizgi taşıyan, sirken, pazı gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

sarkık (*Alm. herablaufend; Fr. décurrent; İng. decurrent*) **tar.** Bazidiomikota bölümü funguslarının bazidyokarpı lamelli olanlarda lamelin sapa doğru, yani aşağı doğru sarkması hali; eşanlam: dekurent.

sarmaşık kabuklubiti (*Alm. Oleanderschildlaus, f; Fr. cochenille du laurier-rose, f; İng. aucuba scale; oleander scale; Lat. Aspidiotus nerii*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aspidiotus nerii* olan, dişilerin kabuğu 1,5-2,5 mm çapında, açık sarı renkli, vücudu örten esmer renkli kabuk oval şekilli olup ergin ve nimfleri duvar sarmaşığı, zeytin, turunçgiller, keçiboynuzu, zakkum, elma, dut, palmiye, yasemin, kuşkonmaz gibi bitkilerin yaprak, dal ve gövdelerinde beslenerek gelişmede duraklamaya neden olan böcek türü; eşanlam: duvarsarmaşığı kabuklubiti.

satıcı piyasası (*Alm. Verkäufermarkt, m; Fr. marché des vendeurs, m; İng. seller's market*) **tar.** Pazara satıcıların hâkim olduğu ve satıcıların belirlediği koşulların alıcılara kabul ettirildiği piyasa türü.

satranç dikim (*Alm. Kreuzpflanzung, f; Fr. plantation en quincoce, f; İng. diamond planting; quincunx planting*) **tar.** Dört fidanın karenin köşelerine bir fidanında karenin ortasına dikilmesini esas alan dikim sistemi.

satsuma cücelik virüsü (*Fr. virus du nanisme du satsuma, m; İng. satsuma dwarf virus; SDV*) **tar.** Tek sarmalli RNA içeren, mekanik olarak taşınan, vektörü bilinmeyen, Rutaceae familyasından bitkileri hastalandıran, konakçılarında cüceleşme, yapraklarda kusurlu oluşum ve satsuma portakalında rozetleşmeye neden olan sadwavirus.

Say kanunu (*İng. Say's law*) **tar.** Her arz kendi talebini yarattığı esasına dayanan ve arzın yarattığı istemin işsizliği önlediğini savunan klasik ekonominin temel düşüncesini; eşanlam: mahreçler kanunu.

saydam ağustosböceği (*Lat. Cicadatra hyalina*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağustosböcekleri (Cicadidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cicadatra hyalina* olan, erginleri 19-22 mm boyunda, sarımsı siyah renkli, vücut üzerinde kahverengi desenlere sahip olup ergin ve nimfleri kiraz, zeytin, şeftali, asma, kayısı, kanyaş, sirken gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

sebze hasat makinesi (*Alm. Gemüseerntemaschine, f; Fr. machine de récolteuse de légumes, f; İng. vegetable harvester*) **tar.** Yer altında ve yer üstünde yetişen çeşitli sebzeleri tarladan toplama, temizleyip depolama gibi işlevler olan, farklı sebzeler için farklı ek donatımları olabilen makineler.

sebzesinekleri (*Alm. Blumenfliegen, pl; İng. root-maggot flies; Lat. Anthomyiidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan bitkisel, hayvansal ya da çürükçül maddelerle beslenen türleri içeren ve en bilinen türü soğan sineği (*Delia antiqua*) olan familya.

seçici böcek öldürücü (*Alm. selektives Pestizid, n; selektives Schädlingbekämpfungsmittel, n; Fr. pesticide sélectif, m; pesticide à spectre étroit, m; İng. selective pesticide*) **tar.** 1. Etki spektrumu çok dar olan, yalnızca küçük bir organizma topluluğuna etki eden, diğer bitki ve hayvan türlerine zarar vermeyen böcek öldürücü kimyasal madde. 2. Hedef alınan bitki zararlısı organizma popülasyonunu baskılayacak şekilde etkili olan, ancak parazitoitler, avcılar ve balarıları gibi faydalılara yan etkisi olmayan kimyasallar.

seçici otlatma (*Alm. Weideselektion, f; Fr. pâturation sélectif; İng. selective grazing*) **tar.** Geniş yapraklı yabancı otların çoğaldığı meraların koyunlarla, çalı türlerinin çoğaldığı meraların da keçilerle, birkaç yıl süre ile otlatılarak bu yabancı ot ve çalıların aşırı bir şekilde koyun ve keçilere yedirilmesi ve böylece yok edilmelerini veya azalmalarını temin edecek şekilde alınan bir önlem.

seçilenlerin üstünlüğü (*Alm. Differentialelektion, f; Fr. sélection différentielle; İng. selection differential; selective advantage*) **tar.** Kültüre alınmış popülasyonlarda ebeveyn olarak seçilenlerin ortalamasıyla popülasyon ortalaması arasındaki farklılık; eşanlam: seleksiyon üstünlüğü.

seçilim değeri (*Alm. Fitness, f; Selektionswert, m; Fr. valeur adaptative, f; valeur sélective, f; succès reproducteur, m; İng. adaptive value; fitness*) **tar.** Bir genotipin veya fenotipin döl verme yaşına (ergin yaşa) kadar

yaşayan tüm döllerin sayısına bakılarak o genotipin ya da fenotipin bir sonraki neslin gen havuzuna yaptığı katkıda diğer genotiplere/fenotiplere göre ne kadar başarılı olduğunu gösteren ölçü; eşanlam: fitness.

sedefotu psillidi (*Lat. Agonoscena succincta*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının sıçrayan bitkibitleri (Psyllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agonoscena succincta* olan, erginleri 1-1,8 mm boyunda, sarımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri sedefotu bitkilerinin yapraklarında beslenip ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

sedir çiçekseveni (*Lat. Anthaxia corinthia*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia corinthia* olan, erginleri 4-6 mm boyunda, kahverengimsi siyah, ergin ve larvaları sedir ve çam gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

sedir dişli kabukböceği (*Lat. Orthotomicus tridentatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Orthotomicus tridentatus* olan, erginleri 2,5-3,9 mm boyunda, kahverengimsi siyah renkli, üzeri kılıklı olup ergin ve larvaları sedir ağaçlarında kabuk altında galeri açarak zarar veren ve ağaçları kurutabilen böcek türü.

sedir kozalakkelebeği (*Lat. Gravitar mata osmana*) **orm. tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüklenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Gravitar mata osmana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 21-25 mm, ön kanatları koyu kahverengi-siyah zemin üzerine beyazımtırak gri lekeli, arka kanatları ise siyahımtırak esmer renğinde ve genişçe saçaklı, larvaları sedir ağaçlarının kozalaklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

sedir tohumarısı (*İng. cedar seed chalcid; Lat. Megastigmus schimitscheki*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının tohumarıları (Torymidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Megastigmus schimitscheki* olan, erginleri 4,2-5,2 mm boyunda, parlak siyah renkli, larvaları sedir tohumlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

sedir yaprak kabuklubiti (*Lat. Acanthomytilus cedricola*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acanthomytilus cedricola* olan, dişileri 1,3 mm boyunda, esmer renkli, ergin ve nimfleri sedir ağaçlarının yapraklarında beslenerek sararma ve dökülmelere yol açan böcek türü.

sedir yaprakbiti (*İng. cedar aphid; Lat. Cinara cedri*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cinara cedri* olan, erginleri 3-4,4 mm boyunda, siyahımsı esmer renkli, ergin ve nimfleri sedir ağaçlarının alt dallarının sürgün uçlarındaki yapraklarda beslenerek ballık oluşturan böcek türü.

sedir yaprakkelebeği (*İng. cedar leaf moth; Lat. Acleris undulana*) **orm. tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüklenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acleris undulana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 12-14 mm, grimsi kahverengi, larvaları sedir ağacı yapraklarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

sefalotoraks başçası (*Fr. bouclier céphalothoracique, m; İng. cephalothoracic shield*) **tar.** Özellikle örümcekler ve Eriophioidea üstfamilyası içinde yer alan akar türlerinde görülen ve önbacaklar ile kısmen de beslenme organlarını üstten (dorsalden) örten ve tür ayrımında da yardımcı olan levha başçası; eşanlam: sefalotoraks levhası.

sehpada kurutma (*Alm. Flächentrocknung, f; Hordentrocknung, f; Fr. séchage à plateaux, m; İng. tray drying*) **tar.** Yerde kurutmanın mümkün olmadığı çok yağış alan bölgelerde otun çürümmesini önlemek ve güneşten yoksunluğunu hava akımı ile telafi etmek amacıyla çayır biçilir biçilmez konulabilen veya biçilip yerde pörsüdükten sonra yerleştirilen tipleri ve çeşitli geometrileri olan sehpalarda otun serilmesi.

seis (*Alm. Zicklein, n; İng. male yearling goat*) **tar.** Bir yaşından iki yaşına kadar olan erkek keçiler.

seken su tahtakuruları (*Alm. Wasserläufer, pl; Fr. gerridés, pl; İng. Jesus bugs; pond skaters; water bugs; water skippers; water striders; Lat. Gerridae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, silindirik şekilde vücutlu, sucul ortamlarda yaşayan ve böceklerle beslenen türleri içeren familya.

sekizbenekli çam süslüböceği (*Alm. achtpunktiger Kiefernprachtkäfer; İng. eight spotted Buprestis; Lat. Buprestis octoguttata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Buprestis octoguttata* olan, erginleri 9-14 mm boyunda, parlak lacivert kanatlarının üzerinde sekiz turuncu leke taşıyan, larvaları çam ve ladin ağaçlarının gövde ve dallarında galeriler açarak beslenen böcek türü.

seksual (*İng. sexual*) **tar.** Çok yıllık bitkilerde görülen, sonbaharda çiftleşerek yumurta meydana getiren kanatsız dişi ya da kanatlı ya da kanatsız erkek yaprakbitleri formları.

seksupar (*İng. sexupara; sexuparous insect*) **tar.** Genellikle tek yıllık otsu bitkilerde gelişen, yaz sonunda genellikle primer konakçıya geçen, yaprakbitlerinin dölemlü üreyen bireylerini meydana getirecek olan, partenogenetik vivipar kanatlı ya da kanatsız dişiler.

Sekuivirüs (*Alm. Sequivirus, n; Fr. Sequivirus, m; İng. Sequivirus*) **tar.** Adını yardımcı virüs olmadan taşınmadığı için Latince işbirliği anlamındaki sequi'den alan, viryonları izometrik, genetik materyal olarak tek parçalı, tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ile taşınan bitki virüsü cinsi.

seleksiyon (*Alm. Auswahl, f; Fr. sélection, f; İng. selection*) **tar.** 1. Bir materyalde belli genotiplerin oranını gelecek nesilde artırılması maksadı ile yapılan seçim. 2. Herhangi bir canlı türü veya ırkında yeni bir soy, çeşit veya ırk geliştirmek için ıslahta başvurulmuş bir seçme yöntemi.

selenyum (*Alm. Selen, n; Fr. selenium, m; İng. selenium*) **1. kim.** Atom numarası 34, yoğunluğu 4,8 g/cm³ olan, 217 °C'de eriyen, ısı ve elektriği ileten, yarı iletken olarak kullanılan bir element. Simgesi Se. **2. tar.** Hücre zarlarını serbest radikallere karşı koruyan, böylece kromozomların zarar görmesini engelleyen, bağışıklığı uyaran, zehirli ağır metallere karşı vücudu koruyan, antioksidan özellikli, Se ile simgelenen esansiyel iz element.

selobiyoz (*Alm. Cellobiose, f; Fr. cellobiose, m; İng. cellobiose*) **tar.** Biri α-glikoz, diğeri β-glikoz olmak üzere iki glikoz molekülünün β-1,4 glikozit bağı ile bağlanmaları sonucu oluşan, hidrolizi sonucu D-glikoza ayrılan, selülozun yapıtaşı olan ve selülozun sindirimi sırasında mikroorganizmalar tarafından salgılanan selülaz enzimleri yardımıyla serbest hale geçen, doğada serbest halde bazı genç ağaçların özsuvarlarında bulunan, suda kolay eriyen, indirgeyici şeker.

selülaz (*Alm. Cellulase, f; Fr. cellulase, f; İng. cellulase*) **1. biyom.** Mikroorganizmalar, mantarlar ve bazı protozoa canlılar tarafından üretilen, selülozun parçalanmasını katalizleyen, endüstriyel öneme sahip, tarımsal ve endüstriyel atıkların enzimatik olarak daha basit bileşenlere parçalanmasını sağlayan, tekstil endüstrisinde ise biyoparlatma ve taş yıkama amaçlı kullanılan enzim; eşanlam: tüy dökücü enzim. **2. tar.** Selülozun organik parçalanmasında *Aspergillus niger* ve *Trichoderma viridae* mikroorganizmalarından yararlanılarak selüloz sindirimi üzerine etkili olduğundan hayvan beslemede yem katkı maddesi olarak kullanılan enzim.

selüloz (*Alm. Zellulose, f; Zellstoff, m; Fr. cellulose, f; İng. cellulose*) **1. kim.** Bitkilerde glikozun 1. ve 4. karbon atomları üzerinden oksijen köprüleriyle birbirlerine bağlanması sonucu oluşan, (C₆H₁₀O₅)_n genel formülü ile gösterilen, bitki gövdesine çekme direnci ve hidrofil olma özelliğini kazandıran bir polisakarit. **2. tar.** 1. Bitkilerin koruyucu hücre duvarı ve özellikle ağaç dal, gövde ve odunsu dokularında yer alan, lifli yapıda, sert, suda çözünmeyen, zayıf asitlerden etkilenmeyen, kuvvetli asitlerle ısıtıldığında selobiyoz ve D-glikoz birimlerine parçalanan, D-glikoz birimleri birbirine 1,4 β-glikozit bağları ile bağlanmış ve bitkilerde en fazla bulunan yapısal polisakarit. 2. Odunun %50'si, keten ve pamuğun %97-99'u ve buğday samanının %30-43'ünü oluşturan polisakarit grubunda olan bir karbonhidrat.

sement katmanı (*Alm. Zementschicht, f; Fr. couche de cement, f; İng. cement layer*) **tar.** 1. Akarların epikütikulasının üstünde yer alan, kimyasal maddelerin emiliminin azaltılmasında rol oynayan, mumsu görünümde ve genellikle farklı desenlemelere sahip, epiderminin üst tabakası. 2. Deri bezleri tarafından üretilerek böcek derisinin en dış kısmını oluşturan, altında mum tabakasının yer aldığı, pek çok böcekte bulunmakla birlikte balarılarında bulunmayan, lipoproteinlerce zengin, koruyucu sert tabaka.

seminal plazma (*Alm. Samenflüssigkeit, f; Fr. plasme séminale, f; İng. seminal plasma*) **tar.** Erkek hayvanda yardımcı cinsiyet bezleri tarafından salgılanarak spermiler ile birlikte spermayı oluşturan, hücresel olmayan sıvı kısmı; eşanlam: ersuyu, meni.

semiokimyasal (*Alm. Infochemikalie, f; Semiochemikalie, f; Botenstoff, m; Fr. sémiachimique, f; İng. semiochemical*) **tar.** Aynı türün farklı cinsten bireyleri ya da farklı türler arasında iletişim amaçlı kullanılan, bir organizma tarafından dışarıya salgılanan ve diğer bir organizma tarafından algılandığında bu bireyin davranışında değişikliklere yol açan feromon, allomon, kayromon, cezbedici veya uzaklaştırıcı türden kimyasal bileşikler veya karışımlar; eşanlam: iletişim kimyasalı.

semizotu (*Alm. Burzelkraut, m; Portulak, n; Fr. pourpier potager; pourpier gras, m; İng. common purslane; purslane; Lat. Portulaca oleracea*) **tar.** Semizotugiller (Portulacaceae) familyasına dahil olan, tek yıllık, yayılarak büyüyen, kısa boylu, küçük sarı çiçekli, kırmızı veya yeşil etli sap ve etli küçük yapraklara sahip olan, yaprak ve sapsuları tüketilen, serin iklimden hoşlanan sebze türü.

Semotivirüs (*Alm. Semotivirus, n; Fr. Semotivirus, m; İng. Semotivirus*) **tar.** Adını Latince uzak anlamındaki semotus kelimesinden alan, virüs benzeri partikülleri değişken, yuvarlak, zarflı, bazen zarfsız, pozitif anlamlı, tek sarmallı RNA içeren, omurgasızları enfekte eden virüs cinsi.

semptomatoloji (*Alm. Symptomatik, f; Symptomatologie, f; Fr. symptomatologie, f; İng. symptomatology*) **1. biyom.** Toksik bir maddeye maruz kalma, hastalık ya da bozukluk sonucunda ortaya çıkan bütün belirti ve bulguların toplamı. **2. tar.** Tanı amacıyla hastalık ve zararlı belirtilerinin ve patojen emarelerinin incelenmesi.

semptomsuz taşıyıcı (*Alm. asymptomatischer Träger; Fr. porteur asymptomatique, m; porteur sain, m; İng. asymptomatic carrier; healthy carrier; symptom-free carrier; symptomless carrier*) **tar.** Enfekte edici bir hastalığı almış, ancak bu hastalığa ilişkin hiçbir belirti göstermeyen canlı.

sentaz (*Alm. Synthase, f; Fr. synthase, f; İng. synthase*) **tar.** Ligaz sınıfına ait, biyokimyasal sentez sürecini enerji kaynağı olarak ATP kullanmadan katalizleyen enzimler; örneğin, ATP sentaz, nişasta sentaz.

sentetik piretroitli insektisit (*Fr. insecticide pyrèthroïde synthétique, m; insecticide à base de pyrèthrine de synthèse, m; İng. synthetic pyrethroid insecticide*) **tar.** Kasımpatılarda doğal olarak bulunan bir pestisit olan Pyrethrin'in sentetik olarak imal edilmesiyle geliştirilen, doğrudan sodyum kanallarının yavaş açılmasına veya kapanmasına neden olarak aşırı sodyum birikimi sonucunda birbirini takip eden stabil-aşırı reaktif sinirsel iletim döngüsü yaratarak hücreye zarar veren, bunun yanı sıra sinir, kas ve tükürük bezindeki klor ve kalsiyum kanallarını da hedefleyebilen, akut toksik etkileri oldukça yüksek insektisit grubu.

septum (*Alm. Scheidewand, f; Septum, n; Fr. septum, m; İng. septum*) **1. biyom.** 1. Anatomik yapılarda bir kovuğu ya da bir yapıyı ikiye bölen duvar; eşanlam: bölme. 2. Hücre bölünmesi sürecinde bölünen iki hücre arasındaki sınır bölgesi; eşanlam: bölme. **2. tar.** Funguslarda görülen bölmeli hiflerde iki hücre arasındaki bölme.

sera (*Alm. Gewächshaus, n; Glashaus, n; Treibhaus, n; Fr. serre, f; İng. glasshouse; greenhouse*) **tar.** Çevre koşullarının istenilen ölçüde kontrol altına alınabildiği, her türlü tarımsal üretime olanak sağlayan yüksek örtü altı yapısı.

sera beyazsineği (*Alm. weiße Gewächshausfliege, f; Fr. aleurodes des serres; mouche blanche des serres, f; İng. glasshouse whitefly; greenhouse whitefly; Lat. Trialeurodes vaporariorum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının beyazsinekler (Aleyrodidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Trialeurodes vaporariorum* olan, erginleri 1-1,5 mm boyunda, beyaz renkli, ergin ve nimfleri domates, patlıcan, hıyar gibi bitkilerle beslenerek ballık oluşturan ve zarara yol açan böcek türü.

sera çekirgesi (*Alm. Gewächshauschrecke, f; Fr. grillon des serres, m; İng. greenhouse camel cricket; greenhouse stone cricket; Lat. Tachycines asymorus*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının mağaraçekirgeleri (Rhopidophoridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tachycines asymorus* olan, erginleri 13-20 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri bitkisel ve hayvansal besinlerle beslenen böcek türü.

sera çizgili tripsi (*Alm. Gewächshausblasenfuß, m; Fr. thrips des serres, m; İng. black tea thrips; glasshouse thrips; greenhouse thrips; Lat. Heliothrips haemorrhoidalis*) **tar.** Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Heliothrips haemorrhoidalis* olan, erginleri 1,2-1,7 mm boyunda, esmer renkli, ergin ve nimfleri asma, turunçgil ve süs bitkilerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

sera tripsi (*Alm. Chrysanthenenblasenfuss, m; Fr. thrips rayé des serres, m; İng. banded glasshouse thrips; banded greenhouse thrips; Lat. Hercinothrips femoralis*) **tar.** Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hercinothrips femoralis* olan, erginleri 1,2-1,4 mm boyunda, sarımsı kahverengi, ergin ve nimfleri süs bitkileri, fasulye, muz, hıyar, pamuk, şekerpancarı, asma ve incirde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

sera unlubiti (*Alm. langdornige Schmierlaus, f; Fr. cochenille farineuse des serres, f; İng. long-tailed mealybug; Lat. Pseudococcus longispinus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının unlubitler (Pseudococcidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pseudococcus longispinus* olan, erginleri 3 mm boyunda, oval vücutlu, beyaz, üzeri mumsu iplik şeklinde uzantılı, ergin ve nimfleri patates, erik, şeftali, incir, armut, asma, turunçgiller ve süs bitkilerinin sap, dal, yaprak ve meyve gibi kısımlarında beslenip yaprakların ve meyvelerin dökülmesine, bodurlaşmaya, ballık oluşumuna yol açan ve bazı virüs hastalıklarını taşıyan böcek türü.

serbest aşım (Alm. *freie Paarung*, f; Fr. *libre accouplement*, m; İng. *free mating*; *pasture mating*) **tar.** Evcil memeli hayvanlarda denetimsiz çiftleştirme yöntemi.

serbest aşım uygulaması (Alm. *Panmixie*, f; Fr. *panmixie*, f; İng. *free mating application*; *panmixia*; *panmixis*) **tar.** 1. Çiftlik hayvanları yetiştiriciliğinde erkek hayvan ya da hayvanların sürü içerisine bırakılarak dişiler ile serbestçe çiftleştirilmelerinin sağlanması; eşanlam: serbest çiftleştirme uygulaması. 2. Bir popülasyonda genetik ya da davranışsal olarak hiçbir engel olmaması ile rastlantısal olarak çiftleşme eylemi; eşanlam: rasgele çiftleşme.

serbest bıçaklı ot biçme makinesi (Alm. *Kreiselmäher*, m; Fr. *faucheuse rotative*, f; İng. *rotary mower*; *rotary scythe*) **tar.** Döner kesici bıçaklarla yüksek hız ve devirlerde yem bitkilerini biçen makineler; eşanlam: döner bıçaklı ot biçme makinesi.

serbest durak (Fr. *logette*, f; İng. *free stall*) **tar.** Büyükbaş hayvancılıkta, yemlik, suluk, bağlama düzeni ve sağım sisteminin bulunmadığı ve yalnızca hayvanların dinlenme amacıyla kullandığı bölümler.

serbest duraklı ahır (Alm. *Boxenlaufstallhaltung*, f; *Boxenlaufstall*, m; Fr. *stabulation en logette*, f; *stabulation libre à logette*, f; İng. *cubicle housing system*; *free-stall barn*; *loose barn*) **tar.** Büyükbaş hayvanların, tabanına yataklık serilmiş duraklarda serbest bir biçimde ayrı ayrı yatabilecekleri şekilde planlanmış, hayvanların bağlanmadığı, yemliklerinin başka bir yerde bulunduğu sistem; eşanlam: serbest ahır.

serbest mallar tar. 1. (Alm. *freigegeben Waren*; Fr. *produits libérés*, m; İng. *liberalized products*) Dışalım kontrol altında tutan ülkelerin, yasaklamadıkları ya da kısıtlamaya bağlamadıkları mallar. 2. (Alm. *freie Güter*; Fr. *biens gratuits*, m; İng. *free goods*) Hava, güneş, çölde kum, kutupta buz, çok yağışlı bölgelerde su gibi gereksinimleri tümüyle karşılayacak kadar bol olan, dolayısıyla bir fiyatı olmayan mallar.

serbest piyasa (Alm. *freier Markt*, m; Fr. *marché libre*, m; İng. *free market*) **tar.** Ürünün fiyatının sadece alıcı ve satıcının karşılıklı etkileşimleriyle belirlendiği, arz ve talebe hükümet gibi herhangi bir kurum ya da otorite tarafından müdahalenin yapılmadığı piyasa.

serbest piyasa ekonomisi (Alm. *freie Marktwirtschaft*, f; Fr. *économie de libre marché*, f; İng. *free market economy*) **tar.** Arz ve talebin belirleyici olduğu ve devletin ekonomiye müdahalesinin bulunmadığı, tam rekabet koşullarında ekonomik sorunların fiyat mekanizması aracılığıyla çözüldüğü, fiyatların serbestçe belirlendiği piyasa türü; eşanlam: serbest pazar ekonomisi.

serbest pupa (Alm. *freie Puppe*, f; İng. *exarate pupa*; *pupa libera*) **tar.** Anten, ağız parçaları, bacak ve kanat izlerinin vücut üzerinde serbest olarak bulunduğu ve az da olsa hareket ettirilebildiği, genellikle bir kokon içerisinde yer almayan, kınkanatlılar (Coleoptera), zarkanatlılar (Hymenoptera) ve sinekler (Diptera) takımlarına ait pek çok türde görülen pupa tipi; eşanlam: açık pupa.

serbest rekabet (Alm. *freier Wettbewerb*; Fr. *libre concurrence*, f; İng. *free competition*) **tar.** Devlet müdahalesinin olmadığı, tekeli firmaların bulunmadığı ve tam rekabetin geçerli olduğu ticari ortam.

serbest ticaret bölgesi (Alm. *Freihandelszone*, f; Fr. *zone de commerce franche*, f; *zone de commerce libre*, f; *zone franche*, f; İng. *free trade area*; *free trade zone*; *free zone*) **tar.** Herhangi bir ülkenin egemenlik sınırları içinde olmasına karşın, gümrük sınırları dışında kabul edilen ve devlet düzenlemelerinin geçerli olmadığı veya kısmen uygulandığı bölgeler; eşanlam: serbest bölge.

serbest yağ asitleri (Alm. *freie Fettsäure*, f; Fr. *acide gras libre*, m; İng. *free fatty acid*) **tar.** Yağın yapısında trigliserit yapıya bağlı olmayıp serbest halde bulunan yağ asitlerini ifade eden, yağın acılaştırılmışlığının önemli göstergelerinden birisi olan, ham yağda fazla miktarda bulunan, yağın rafine edilmesiyle miktarları belirli bir düzeye indirgenen, yağda raf ömrü takip parametresi olarak kullanılan, artması ya da yüksek bulunması oksidasyona neden olan stabilitenin düşmesi anlamını taşıyan, yemlik yağ kalite kriteri.

serbest yemleme (Alm. *Ad libitum*; Fr. *ad libitum*; İng. *ad libitum*) **tar.** Hayvanların gün boyu önlerinde yem bulabilecek şekilde yapılan yemleme şekli; eşanlam: ad libitum.

seri tarımsal üretim (Alm. *landwirtschaftliche Großproduktion*, f; Fr. *production agricole en masse*, f; İng. *agricultural mass production*; *mass produced agriculture*) **tar.** Aynı tarımsal ürünün, aynı üretim sistemi ile sürekli olarak aynı işletmede tekrarlanması; eşanlam: kütleli tarım üretimi.

serin iklim bitkisi (*Fr. plante d'hiver, f; plante de saison fraîche, m; İng. cool-season crop; cool-season plant*) **tar.** Ortalama 15 °C sıcaklıkta ya da büyümesinin çoğu kısmını geç sonbahar, kış ve erken ilkbaharda gerçekleştiren, ispanak, marul, havuç, turp, brokoli, karnabahar gibi sebzeler.

serisin (*Alm. Seidenbast, m; Seidenleim, m; Sericin, n; Fr. sericine, f; İng. sericin; silk glue; silk gum*) **tar.** İpek lifinin yapısında fibroin proteinine göre çok daha düşük düzeyde bulunan, ipekböceği larvasından salgılan ipek tellerinin bir arada tutulmalarını sağlayarak ipek liflerinin sertlik kazanmalarını sağlayan, serin, glisin ve aspartik asitçe zengin ipek proteini; eşanlam: serizin.

serkus (*Alm. Cercus, m; Fr. cercus, m; İng. cercus*) **tar.** Böceklerde çoğunlukla duyu organı olarak görev yapan ve son abdomen segmentinin dorsalinden bir çift olarak çıkan, Thysanura, Orthoptera, Isoptera, Ephemeroptera, Plecoptera ve Dermaptera takımlarına ait türlerde görülebilen sokma ya da çiftleşme amaçlı da kullanılabilen uzantı; eşanlam: kuyruk çatalı.

sermaye kazancı (*Alm. Vermögenszunahme, f; Kapitalzuwachs, m; Fr. gain de capital, m; gain en capital, m; İng. capital gain*) **tar.** Bir aktifin satın alma fiyatıyla belli bir süre sonraki satış fiyatı arasındaki olumlu artış, anamal kazancı. Taşınır veya taşınmaz malların satın alındığı tarih ile satıldığı tarih arasındaki değer artışı.

serolojik yöntem (*Alm. serologische Methode, f; Fr. méthode sérologique, f; İng. serological method*) **tar.** Antikor-antijen tepkimesine dayalı, mikroorganizma, protein vb. maddelerin saptanma tekniği.

seroza (*İng. serosa*) **tar.** Böcek embriyonal gelişimi sürecinde gastrulasyon sonucunda dışta meydana gelen ve küçük blastoderm hücrelerinden oluşan zar.

serpme ekim (*Alm. Breitsaat, f; Fr. semis plein; semis à la volée, m; İng. broadcast sowing*) **tar.** Tohumluğun elle veya gübre serpme makineleri ile toprağa gelişi güzel saçıldığı ve toprak işleme aletleri ile toprağa karıştırıldığı ekim türü.

serpme ekim makinesi (*Alm. Breitsämaschine, f; Fr. semoir à la volée, m; İng. broadcast seeder*) **tar.** Tohumu tarla yüzeyine ya da toprak altına serpererek eken makineler.

sert buğday (*Alm. Hartweizen, m; Fr. blé dur; blé durum, m; İng. durum wheat; flint wheat; macaroni wheat; triticum wheat; Lat. Triticum durum L.*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının kavuzlu çiçekliler takımının buğdaygiller familyasının buğday cinsinin (*Triticum durum L. n= 14*) makarnalık buğday türü olup öğütülmesi sonucunda irmik elde edilen, makarnada aranan sarı rengi veren pigment maddesi yüksek, protein kalitesi fazla olan yıllık otsu bir bitki; eşanlam: durum buğdayı.

sert çekirdekli meyve (*Alm. Steinfrucht, f; Fr. drupe, f; fruit à noyau, m; İng. drupe; stone fruit; stonefruit*) **tar.** İç kısmında odunlaşmış, kırılması zor bir çekirdek bulunan, çevresi meyve türünün özelliğine göre etli ve sulu bir meyve eti ile sarılmış tek tohumlu basit meyve tipi; örneğin, erik, şeftali, kiraz; eşanlam: drupe, taşçekirdekli meyve.

sert kene (*Alm. Schildzecken, f; Fr. tique dure, f; İng. hard tick*) **tar.** Dişileri ve erkekleri farklı renklerde, dişileri kısmen daha büyük, sırtlarında levhaları bulunan, beslenme organları üstten bakıldığında görülebilen, dişileri bir defada yaklaşık 10.000 adet yumurta bırakıp ölen, bir ile üç konakçıya sahip olabilen, yumurta, larva ve ergin dönemlerine sahip olan, yaşam süresi 2 aydan 3 yıla kadar değişebilen, konakçısını gündüz arayıp beslenen, önemli hastalıkların çoğunu taşıyarak insan ve hayvanlara bulaştıran, Ixodoidea üstfamilyasında bulunan, Ixodidae familyasında yer alan dış parazit yaşayan canlılar.

sert kıvam (*Alm. harte Bodensteifigkeit, f; Fr. consistance du sol dure, f; İng. hard consistency*) **tar.** Toprağın kuru iken hafif basınca dayanması, iki parmak arasında kırılmayıp ancak el kuvvetiyle kırılabildiği durumu.

sert soğan (*Alm. Wurzelknolle, f; Fr. corne, f; İng. corm*) **orm. tar.** Çiğdem, siklamen gibi bitkilerin besin maddesi ve su depo eden kısa, yuvarlakça, üst kısmında tomurcuklar alt kısmında kökler süren toprak altı gövdesi; eşanlam: korm.

sertifika (*Alm. Zertifikat, n; Fr. certificat, m; İng. certificate*) **tar.** Herhangi bir ülkedeki mevcut mevzuata göre gerekli bütün denetimleri yapılmış, tüm yönleri ile standartlara uygun olduğu belirlenen ürünlere, yetkili kurumlarca verilen belge.

sertifikalı tohumluk (*Alm. zertifiziertes Pflanzgut; zertifiziertes Saatgut; Fr. semence certifiée; semence homologuée; İng. certified seed*) **tar.** Elit, orijinal veya anaç sınıftaki tohumluktan veya kendisinden elde edilen, yapılan tarla ve laboratuvar kontrollerinde elde edilen tohumluk değerlerinin standartlara uygunluğu tespit edilen, sertifikalı sınıfın tarla ve laboratuvar standartlarını geçen tohumluk.

sertleştirme tüneli (*Alm. Erhärtungstunnel, m; Fr. tunnel de durcissage, m; İng. hardening tunnel; quick-freeze tunnel*) **tar.** Dondurma üretiminde karışımın dondurulması ve ambalajlanmasından sonra -35 °C -40 °C'lerde sertleştirmenin yapıldığı tünel.

servi beyaz kabuklubiti (*Lat. Lineaspis striata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lineaspis striata* olan, dişileri sarımsı renkte, 1-2 mm uzunlukta, parlak beyaz renkli armut biçiminde kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri servi, mazı, ardıç gibi ağaçların yaprak, sürgün, dal ve kozalaklarında beslenerek yaprakların dökülmesine ve gelişmede durgunluğa neden olan böcek türü.

servi büyük kabukböceği (*Alm. Zypressen-Borkenkäfer, m; Zypressenborkenkäfer, m; İng. cypress shoot beetle; Lat. Phloeosinus armatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Phloeosinus armatus* olan, erginleri 4-4,5 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, ergin ve larvaları servi ve badem türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren böcek türü.

servi küçük kabukböceği (*Lat. Phloeosinus aubei*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Phloeosinus aubei* olan, erginleri 2-2,5 mm boyunda, kahverengimsi siyah renkli, ergin ve larvaları servi, ardıç ve mazı türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren böcek türü.

servi süslüböceği (*Lat. Buprestis cupressi*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Buprestis cupressi* olan, erginleri parlak siyah renkli, 22-26 mm boyunda, larvaları servi, ardıç ve mazı ağaçlarının gövde ve dallarında galeriler açan böcek türü.

servi tohumarısı (*Alm. Zypressensamenwespe, f; İng. cypress seed chalcid; Lat. Megastigmus wachtli*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının tohumarıları (Torymidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Megastigmus wachtli* olan, larvaları servi tohumlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

servi yaprakbiti (*Lat. Cinara juniperi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cinara juniperi* olan, erginleri 2,1-3,4 mm boyunda, kahverengi, üzeri mumsu örtülü, ergin ve nimfleri servi bitkilerinin sürgün ve yapraklarında beslenen böcek türü.

servis (*Fr. lutte, f; İng. service; serving*) **tar.** Çiftlik hayvanları yetiştiriciliğinde memeli erkek ve dişi hayvanın çiftleşmesi işlemi.

servis faktörü (*Alm. Betriebsbeiwert, m; Betriebsfaktor, m; Fr. coefficient de service, m; facteur de service, m; İng. service factor*) **tar.** Bir motor, makine, aygıt ya da herhangi bir bileşenin kısa süreli olarak bozulmadan taşıyabileceği yükün, çıkarabileceği işin, nominal değerlerine oranı.

servis periyodu (*Alm. Deckperiode, f; Fr. période de lutte, f; İng. service period*) **tar.** İneklerin buzağılamalarıyla gebe kalmaları arasında geçen süre.

servis yolu 1. (*Alm. Andienungsstrasse, f; Anliegerstraße, f; Fr. voie de desserte, f; voie de service, f; İng. service road*) **inş.** Bir yolun bakım, onarım, hasar, yeni inşaat gibi nedenlerle geçici olarak kapatılması durumunda, bu yolun trafiğinin kullanması amacıyla geçici olarak oluşturulan yol. **2.** (*Fr. couloir de service, m; İng. service alley; service chute*) **tar.** Çiftliklerde barınağa giriş çıkış, yemleme, sağım, temizlik amaçları ile kullanılan, iki durak sırası arasında ya da bir durak sırası ile yemlik arasında ya da bir durak sırası ile bina yan duvarı arasında bulunan yol.

sesil (*Alm. sessil; Fr. sessile; İng. sessile*) **tar.** 1. Bir sap, ayak ile veya doğrudan bir yüzeye kendini tespit ederek yaşayan organizmaların özelliği. 2. Nematotlarda kalıcı olarak bağlanmış, hareket edemeyen; eşanlam: sapsız. 3. Yaprak, yaprakçık, çiçek, çiçekçik, meyve, askokarp, bazidyokarp gibi bir yapının, sap veya ayak olmadan bir yüzeye sabitlenmiş olması.

seskiterpen (*Fr. sesquiterpène, m; İng. sesquitherpen*) **tar.** Ampirik formülü $C_{15}H_{24}$ olan, üç izopren biriminden oluşan terpen sınıfına ait, bitki ve böceklerde savunma etkeni ya da feromen olarak görev yapan bileşik.

seston (*Alm. Seston, n; Fr. seston, m; İng. seston*) **tar.** Su içerisindeki canlı ve cansız organik ve inorganik maddelerin tümü.

seta (*Alm. Seta, f; Fr. seta, m; İng. seta*) **tar.** 1. Bazı Acervulus ve Basidiomata (Basidiocarp) gibi fungal sporulasyon organlarında oluşan uzunca, sert ve koyu renkli kıl gibi steril yapılar. 2. Hayvanlar, böcekler ve akarlarda, yüzeylere tutunmak, kimyasal maddeleri duyumsama gibi çok farklı işlevleri olan, yoğun biçimde yerleşmiş, uzunca, sert mikroskobik kıl gibi yapılar.

seta kökü (*Fr. pore sétagère, f; İng. setal pit; setal socket*) **tar.** Kırmızı örümceklerin vücutlarının sırt ve karın bölgesi ile bacaklarında bulunan setaların gövdesinin çıktığı kütikül kese ve halka yapısı.

seyreltme makinesi (*Alm. Ausdünnmaschine, f; Vereinzelmachine, f; Fr. distancieuse, f; démarieuse, f; İng. crop thinning machine; down-the-row thinner; singler; thinner*) **tar.** Ekim normundan daha fazla miktarda ekilen pancar, pamuk, mısır gibi bitki tohumlarının çimlenmesinden sonra seyreltme işlemini yapan makine.

seyyar buzağı kulübesi (*Alm. mobiler Kälberstand; Fr. cabine de veau mobile, f; İng. mobile calf hutch*) **tar.** Yeni doğmuş buzağuların, gerek ergin hayvanlar ile bir arada tutulmalarından kaynaklanan enfeksiyonlar ve hastalıklardan, gerekse ahır içindeki olumsuz çevre faktörlerinden korunmaları için ahır dışında büyütülmeleri amacıyla hayvan refahı açısından genişliği ayaktaki buzağının cidago yüksekliğinden, uzunluğu ise burun ucundan kuyruğa kadar olan uzunluğunun 1,1 katından daha az olmayacak boyutlardaki seyyar kulübeler.

seyyar yemlik (*Fr. mangeoire mobile, m; İng. mobile manger*) **tar.** Gerek hayvan barınaklarında, gerekse barınağın dışında yem konulan ve farklı malzemelerden farklı şekillerde yapılabilen sabit yemlikler.

sferulosit (*Alm. Spherulozyt, m; Fr. sphérulocyte, m; İng. spherulocyte*) **tar.** Böceklerde kan hücreleri içinde küresel görünümlü yapıda olan, ancak rolleri tam olarak bilinmeyen hücre tipi.

sıcak ahır gübresi tar. Göreceli olarak az su içeren, kuru madde ve bitki besin maddeleri bakımından zengin olan at ve koyun gibi hayvanların gübreleri.

sıcak fermantasyon (*Alm. Heißgärung, f; Fr. fermentation chaude; İng. hot fermentation*) **tar.** Yeşil yemlerin silo edilerek konservasyonu sırasında fermantasyonun yem yığınının 30 ila 45 °C arasında meydana gelmesi.

sıcak karkas ağırlığı (*Alm. Warmschlachtgewicht, n; Fr. poids de la carcasse chaude, m; İng. hot carcass weight*) **tar.** Kasaplık hayvanın kesildikten hemen sonra belirlenen karkas ağırlığı.

sıcak yastık (*Alm. Mistbeet, n; Fr. couche chaude, f; İng. hotbed*) **tar.** Domates, biber, patlıcan gibi sıcak mevsim sebze fidelerinin yetiştirildiği, ısıtılmasında elektrikli ısıtıcılar, kalorifer sistemleri ve organik gübrelere dayanarak üretilen fide yetiştirme yerleri.

sıcakkanlı hayvan (*Alm. Warmblüter, m; gleichwarmes Tier, n; homöothermes Tier, n; Fr. endotherme; animal homéotherme, m; animal à sang chaud, m; İng. endotherm; homoiotherm animal; warm-blooded animal*) **tar.** Kuşlar ve memeliler gibi vücut sıcaklıklarını devamlı olarak aynı seviyede tutarak çevre koşullarına göre değiştirmeyen hayvanlar grubu; eşanlam: endoterm.

sıcaklık sabiti (*Alm. thermische Konstante, f; Fr. constante thermique, f; İng. thermal constant; thermometric constant*) **tar.** Bir bitkinin tohum aşamasından olgunlaşma aşamasına, bir meyvenin tomurcuk aşamasından olgun bir meyve olma aşamasına geçebilmesi, belirli bir fizyolojik oluş ya da bir dölün tamamlanabilmesi için gereken gün-derece cinsinden sıcaklık toplamı; eşanlam: termometrik sabit.

sıcaklık zararı (*Alm. Hitzschaden, m; Wärmeschaden, m; Fr. dommages par échauffement, pl; İng. heat damage; heat stress*) **tar.** Yüksek sıcaklığın bitkilerde meydana getirdiği, fotosentezin azalması, solunumun artması, turgor basıncının azalması, dolayısıyla üretimin düşmesi gibi çeşitli olumsuz etkiler.

sıcakta kurutma (*Alm. Heißlufttrocknung, f; Fr. séchage à l'air chaud, m; İng. convective drying; hot air drying*) **tar.** Öncelikle iklim şartlarının kurutmaya elverişli olmadığı bölgelerde olmak üzere tüm iklim ve bölge şartlarında yeşil yemleri doğrudan doğruya kapalı mekânda sıcak hava etkisi olarak kurutan, protein, nişasta ve karoten bakımından zengin olması nedeniyle kaliteli yeşil yem elde edilebilen ot kurutma yöntemi.

sıçan piresi (*Alm. europäischer Rattenfloh, m; Fr. puce du rat, f; İng. european rat flea; northern rat flea; Lat. Nosopsyllus fasciatus*) **tar**. Pireler (Siphonaptera) takımının Ceratophyllidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Nosopsyllus fasciatus* olan, erginleri 3-4 mm boyunda, kahverengi, sıçan, fare ve insanları sokup emerek beslenen, kaşıntı ve gelişme geriliğine neden olan, veba ve yalancı verem gibi hastalıkları bulaştıran böcek türü.

sıçrama çatalı (*Alm. Furka, f; Fr. furca, f; İng. furca; furcula*) **tar**. Collembola takımı böcek türlerinde 4. abdomen segmentinin ventralinden çıkan ve böceğin sıçramasını sağlayan abdomen uzantısı.

sıçramalı değişim (*Alm. Saltation, f; Fr. saltation, f; İng. saltation*) **tar**. Organizmalarda olağan küçük değişikliklere göre bir kuşaktan diğer kuşağa geçilirken olagelen büyük şekil ve/veya işlev değişikliği; eşanlam: saltasyon.

sıçramalı taşınım (*Alm. Saltation; Fr. saltation, f; İng. saltation*) **tar**. Bir akarsuda suyun etkisiyle, çöl veya düz arazide rüzgârın etkisiyle, katı parçacıklarının ardışık sıçramalarla kesikli şekilde uğradıkları ilerleme hareketi; eşanlam: sıçramalı sürüklenme.

sıçrayan ağaç tahtakuruları (*Fr. isométridés, pl; İng. jumping tree bug; Lat. Isometopidae*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, oval vücutlu, ağaç kabukları ve kuru dallar üzerinde yaşayarak küçük böcekleri avlayarak beslenen türleri içeren familya.

sıçrayan bitkibitleri (*Alm. Blattflöhe, pl; Fr. psyllidés, pl; İng. jumping plant lice; psyllids; Lat. Psyllidae*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, erginleri saydam kanatlı, sıçrayarak ve uçarak hareket eden, ağaç ve çalılarda beslenip balık oluşturarak fotosentezi engelleyen türleri içeren ve en bilinen türü armut psillidi (*Cacopsylla pyricola*) olan familya.

sıçrayan toprak tahtakuruları (*Lat. Dipsocoridae*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, oval yapılı, kahverengi, sıçrayarak kaçan, nemli topraklar, göl ve nehir kenarları, yaprak döküntüleri ve yosunlar arasında bulunan ve küçük böceklerle beslenen türleri içeren familya.

sıçrayıcı bacak (*Alm. Springbein, n; Sprungbein, n; Fr. jambe saltatoire, f; İng. saltatorial leg*) **tar**. Femurun kuvvetli ve kaslı yapıda olduğu, tibiyanın ise normalden daha uzayarak sıçramaya elverecek güçlü bir şekilde kuvvet uygulamaya olanak sağlayan, tipik olarak Orthoptera (çekirgeler) ve Siphonaptera (pireler) ve bazı yarımkanatlılar (Hemiptera) takımlarına ait türlerde görülen sıçrama hareketine elverişli böcek bacağı tipi.

sığır demodeksi (*Alm. Haarbalgmilbe der Rinder, f; Fr. demodex de boeuf, m; İng. cattle follicle mite; Lat. Demodex bovis*) **tar**. Prostigmata alttakımı ve Demodicidae familyası içinde yer alan, sığırlarda deri pullaşmaya, kılların dökülmesine ve alerjiye neden olan akar türü.

sığır eti (*Alm. Rindfleisch; Fr. bœuf, m; İng. beef*) **tar**. Öküz ve inek gibi hayvanların yenilebilir eti.

sığır kenesi (*Alm. Rinderzecke, f; Fr. tique du bétail, f; İng. cattle tick; Lat. Rhipicephalus microplus*) **tar**. Yaz kenesigiller (Ixodidae) içinde yer alan, tek konaklı, bütün evreleri sığır, manda, geyik başta olmak üzere, at, eşek, keçi, koyun, domuz, köpek ve bazı yabani hayvanlarda asalak olarak geçen, pek çok tehlikeli hastalığın taşıyıcısı olan, özellikle de sığır humması, anaplazmoz, Q humması, Uzakdoğu kene tifüsü, Lyme hastalığı gibi çok önemli hastalıkların taşıyıcısı, yaygın sert kene türü.

sığır topraksineği (*Alm. Rinderdasselfliege, f; Fr. hypoderme, m; İng. ox warble fly; Lat. Hypoderma bovis*) **tar**. Sinekler (Diptera) takımının büvelekler (Oestridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hypoderma bovis* olan, erginleri 15 mm boyunda, yeşilimsi kahverengi, erginleri sığırların derisine yumurta koyarak larvaları dokularda beslenip et ve süt verimini ve hastalıklara direnci düşürerek zarar veren böcek türü.

sığır tutacı (*Alm. Fanggerät für Rinder, n; Fr. appareil de contention pour bovins, m; İng. cattle catcher; cow catcher*) **tar**. Serbest halde dolaşan sığırları kolayca yakalamak için bir ucu sığırın burnuna girecek şekilde tasarlanmış yuvarlak demirden yapılmış alet.

sığırdili (*Alm. Afrikanische Ochsenzunge, f; kapische Ochsenzunge, f; İng. bugloss; cape forget-me-not; summer forget-me-not; Lat. Anchusa capensis*) **tar**. Güney Afrika orijinli olan ve hodangiller (Boraginaceae) familyasına ait, çoğaltılması tohumla yapılan, çiçek rengi mavi, lavanta ve pembe olan, güneşli ve yarı gölgeli ortamlarda iyi gelişip humuslu, nemli toprakları tercih eden, sık demetler şeklinde büyüyen, çiçek tarhlarında ve bahçe kenarlarında etkin bir şekilde kullanılan, tek yıllık bir süs bitkisi.

siğırkanı emenbit (*Fr. grand pou du bétail, m; İng. shortnosed cattle louse; Lat. Haematopinus eurysternus*) **tar.** Bitler (Phthiraptera) takımının hayvankanı emenbitler (Haematopinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Haematopinus eurysternus* olan, erginleri 4 mm boyunda, koyu kahverengi, siğirlerin vücudunu sokup emerek zarar veren böcek türü.

siğirkuyruğu tripsi (*İng. mullein thrips; Lat. Neoheegeria verbasci*) **tar.** Kirpikcanatlılar (Thysanoptera) takımının karatripsler (Phlaeothripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Neoheegeria verbasci* olan, erginleri 2-2,5 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, siğirkuyruğu, armut, kiraz gibi bitkilerin çiçeklerinde rastlanan böcek türü.

siğirkuyruğu uzun tahtakurusu (*Lat. Emblethis verbasci*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Emblethis verbasci* olan, erginleri 6 mm boyunda, kahverengi vücutlu, siğirkuyruğu bitkilerinde beslenen böcek türü.

siğirkuyruğu yaprakbiti (*Lat. Aphis verbasci*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis verbasci* olan, erginleri 1,7-2,5 mm boyunda, sarımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri siğirkuyruğu ve sıracaotu bitkileriyle beslenen böcek türü.

siğirkuyruğu yaprakkurdu (*Alm. brauner Mönch, m; Königskerzen-Mönch, m; Fr. brèche, f; cucullie du bouillon blanc, f; İng. mullein moth; Lat. Cucullia verbasci*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cucullia verbasci* olan, erginlerinin kanat açıklığı 45-56 mm, kanatları kahverengi, larvaları siğirkuyruğu, sıraca ot gibi bitkilerin yapraklarıyla beslenen böcek türü.

siğirsinekleri (*Alm. Bremsen, pl; Fr. tabanidés, pl; İng. bulldog flies; clegs; copper heads; deer flies; gad flies; greenheads; horse flies; yellow flies of the dismal swamp; Lat. Tabanidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, bazı türlerin erginleri bitki özsuyuyla, bazı türlerin dişileri hayvanlarda kan emerek beslenen ve çeşitli hastalıkları bulaştıran, larvaları organik maddeler, böcek larvaları, solucan ve salyangozlarla beslenen türlerin bulunduğu familya.

sığla tekeböceği (*Lat. Rhaesus serricollis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhaesus serricollis* olan, erginleri siyahımsı kahverengi, 48-58 mm boyunda, larvaları zayıf düşmüş veya kurumakta olan sığla, söğüt, çınar, kayın, meşe, kestane, karaçam, ihlamur gibi ağaçlarda beslenerek zarara yol açan böcek türü.

sıkıştırma kapısı (*İng. compression door*) **tar.** Hayvanların sağım merkezine girerken tek sıra halinde girmelerini sağlamak ve kaçmalarını önlemek amacıyla bırakılan dar alandır; eşanlam: sıkıştırma bölmesi.

sınıf usulü aşım (*Alm. Klasse Paarung, f; Fr. accouplement par classes; İng. class mating*) **tar.** Memeli çiftlik hayvanlarının belli özellikler bakımından sınıflandırılması ve sınıflara ıslah edici erkeklerin bırakılmasıyla yapılan aşım yöntemi.

sınıflandırma incelemesi (*Alm. Klassifikationsbesichtigung, f; Fr. visite de classification, f; İng. classification survey*) **tar.** Bir bölgede yeni veya öteden beri var olan hastalık ve zararlılar ile bunların parazit ve predatörlerinin yayılış alanlarının saptanması.

sınırlı büyüme (*Alm. begrenztes Wachstum; Fr. croissance déterminée; İng. determinate growth*) **tar.** Çiçek veya üreme yapılarının (funguslarda spor oluşumu) oluşturulmasından sonra büyümenin ve çiçek veya üreme yapılarının oluşumunun durması şeklinde gelişme.

sınırsız büyüme (*Alm. unbegrenztes Wachstum; Fr. croissance indéterminée; İng. indeterminate growth*) **tar.** Çiçek veya üreme yapılarının oluşumundan, funguslarda spor oluşumundan sonra büyümenin ve çiçek veya üreme yapılarının gelişiminin devam etmesi.

sıracaotu benek virüsü (*Fr. virus de la marbrure de la scrofulaire, m; İng. ScrMV; scrophularia mottle virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Cionus cinsi kınkanatlı böceklerle ve özsu ile taşınan, bilinen tek doğal konakçısı *Scrophularia nodosa* olan ve bu konakçısında beneklenme ve damar açılması belirtilerine neden olan timovirüs.

sırada karışık ekim (*Alm. vergesellschafteter Anbau; Mischkultur, f; Fr. culture associée; culture compagne, f; İng. associated crop; companion crop; mixed cropping*) **tar.** İki ya da daha fazla kültür bitkisi tohumunun birbirinden ayrılmadan ya da birbirini izleyerek aynı sıra üzerinde yapılan mısır, fasulye ekimi gibi aynı sıraya karışık olarak ekme.

sıralı dikim (Alm. *Reihenpflanzung*, f; Fr. *plantation en lignes*, m; İng. *planting in rows*; row planting) **tar**. Eşit mesafelerdeki sıralara yapılan fide dikim şekli.

sıralı ekim (Alm. *Drillsatt*, n; *Reihensaat*, n; Fr. *semis en lignes*, m; *semis en rayons*, m; İng. *row seeding*; row sowing) **tar**. Önceden hazırlanmış tohum yatağına istenilen miktar, sıra arası mesafe ve derinlikte bırakarak gömmek suretiyle yapılan tohum ekim şekli.

sıralı otlatma (Alm. *turnusmäßiges Beweiden*; *Rotationsweide*, f; Fr. *pâturage en rotation*; *pâturage tournant*; *paissance en rotation*, f; İng. *cyclic grazing*; *rotation grazing*; *rotational grazing*) **tar**. Bir meranın, otlatma kapasiteleri birbirlerine yakın kısımlara bölünerek her kısmın sıra ile bir süre otlatılması ve bu otlatmadan sonra kısım sayısına orantılı bir süre dinlendirilmesi; eşanlam: rotasyonlu otlatma, münavebeli otlatma, dönüşümlü otlatma.

sıraya ekim makinesi (Alm. *Drillmaschine*, f; Fr. *semoir en lignes*, m; İng. *drilled seed*) **tar**. Tohumları belirli sıra arası uzaklıklarla açtığı çizilere kesiksiz olarak bırakan ve çizi içine rasgele dağılan bu tohumların üzerini toprakla kapatarak bastıran ekim makineleri.

sıraya karışık ekim (Alm. *Reihe Zwischenfruchtbau*, m; Fr. *culture intercalaire*, f; *plantation intercalaire*, f; İng. *row intercropping*) **tar**. İki ya da daha fazla bitki çeşidinin, bir sıra mısır bir sıra fasulye örneğinde olduğu gibi ayrı sıralar halinde yetiştirilmesi.

sırlama 1. (Alm. *Glasieren*, n; Fr. *glassure*, f; İng. *glazing*) **malz**. Kil, toprak ürün, seramik gibi malzeme yüzeylerine, ham ya da fırıtlı sır çamurlarının, son ürüne bezeme, pürüzsüzlük, saydamlık, opaklık, matlık, mekanik mukavemet ve çizilme dayanımı gibi özellikler kazandırmak ereğiyle, daldırma, akıtma ya da püskürtme yoluyla uygulanması. **2.** (İng. *capping*) **tar**. İşçi arıların, pupa dönemine geçecek larvaların bulunduğu petek gözlerini balmumu ve propolis karışımı ile olgunlaştırılmış balın bulunduğu petek gözlerini ise balmumu ile kapatmaları işlemi.

sırt borusu (Alm. *dorsales Gefäß*, n; Fr. *vaisseau dorsal*, m; İng. *dorsal blood vessel*; *dorsal vessel*) **tar**. Böcek vücudunu, böcek derisinin altında dorsalde abdomenden göğse doğru vücuda paralel olacak şekilde geçen, kanın vücudun arka kısmından baş kısmına doğru pompalanmasını sağlayan, kalp ve aort olmak üzere iki kısımdan oluşan, dolaşım sisteminin ana parçası.

sırt ipliği (Alm. *Notochord*, n; Fr. *corde dorsale*, f; İng. *notochorda*) **tar**. Bütün omurgalıların embriyosunda ve bazılarının erginlerinde iç iskelet görevi yapan, ön-arka doğrultusunda uzanan çubuk şeklindeki yapı; eşanlam: notokord.

sırt teras (İng. *back-slope terrace*) **tar**. Kurak bölgelerde yağışlar sonucu oluşan yüzey akış sularının toprakta depolanmasını sağlamak için oluşturulmuş setler.

sırt yüksekliği (Alm. *Firsthöhe*, f; Fr. *hauteur crête*, f; İng. *ridge height*) **tar**. Memeli hayvanda, sırt ile yer arasındaki dikey mesafe.

sırt yüzgeci (Alm. *Rückenflosse*, f; Fr. *nageoire dorsale*, f; İng. *dorsal fin*) **tar**. Balıklarda sırt bölgesinde türlere göre bir veya birden fazla bulunabilen tek yüzgeç; eşanlam: dorsal yüzgeç.

sırtüstüyüzen tahtakuruları (Alm. *Rückenschwimmer*, pl; Fr. *notonectes*, pl; İng. *backswimmers*; Lat. *Notonectidae*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, uzun vücutlu, sucül ortamlarda yaşayan, sırtüstü yüzen, kurbağa yavruları ve küçük böceklerle beslenen türleri içeren familya.

sıtma sivrisineği (İng. *anopheles giant mosquito*; Lat. *Anopheles maculipennis*) **tar**. Sinekler (Diptera) takımının sivrisinekler (Culicidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anopheles maculipennis* olan, erginleri 5,7-7 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, boyuna çizgili, ergin dişiler sıtma hastalığını taşıyıp bulaştırarak önemli salgınlara yol açan böcek türü.

sıvı gübre dağıtıcı (Alm. *Gülleverteiler*, m; Fr. *épandeur d'engrais liquide*, m; İng. *liquid manure spreader trailer*; *sludge spreader trailer*) **tar**. Sıvı gübreyi bir pompa aracılığıyla tanktan alarak toprak yüzeyine ya da toprak altına bir meme aracılığıyla dağıtan makineler.

sıvı gübreleme (Alm. Flüssigdüngung, f; Flüssiggas-Düngung, f; Fr. fertilisation liquide, f; İng. liquid fertilization; liquid gas fertilization) **tar.** Yüksek basınç altında sıvı haline getirilmiş gübre ya da bu gübreyi toprağın altına enjekte etme; eşanlam: sıvılaştırılmış gaz gübreleme.

sıvı kimyasal gübre (Alm. flüssiger Dünger, m; flüssiges Düngermittel, n; Fr. engrais fluide, m; engrais liquide, m; İng. liquid fertilizer) **tar.** Amonyakın sulu çözeltileri, üre ya da amonyum nitratın sulu çözeltileri olarak toprağa verilen gübreler; eşanlam: kimyasal sıvı gübreler.

siyırıcı (Alm. Schaber, m; Fr. grattoir, m; İng. barn scraper) **tar.** Hayvan barınaklarından gübrenin çıkarılmasını sağlayan düzenekler.

sızdırma sulama (Alm. Rieselbewässerung, f; Fr. irrigation par infiltration, f; İng. in-ground irrigation; infiltration irrigation) **tar.** Suyun bitki kök bölgesine toprak altından sızdırılarak verilmesi ile yapılan sulama.

Sigmavirüs (Alm. Sigmavirus, n; Fr. Sigmavirus, m; İng. Sigmavirus) **tar.** Adını tip üyesi olan *Drosophila melanogaster sigmavirus*'ten alan, viryonları mermi veya koni şeklinde, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı, negatif anlamlı RNA içeren, omurgasızları enfekte eden virüs cinsi.

sigmoid bükümü (Alm. sigmoidale Flexure, f; Fr. flexure sigmoïdale, f; İng. penile sigmoid flexure; sigmoid flexure) **tar.** Domuz, koyun, sığır ve keçi gibi memeli erkek çiftlik hayvanlarında görülen ve cinsel uyarımın olmaması durumunda katlanarak ve geriye çekilerek vücudun içine giren, cinsel uyarım ve ereksiyon esnasında ise düzleşerek vücudun dışına çıkan "S" şeklindeki penis tipi.

siğilli tırtıl (Alm. Pfeileule, f; Psi-Eule, f; Schleheneule, f; Fr. psi, m; İng. grey dagger moth; Lat. Acronicta psi) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acronicta psi* olan, erginlerinin kanat açıklığı 35-45 mm, grimsi kahverengi, larvaları huş, akdiken, elma, fındık, kızılağaç, gül, söğüt, meşe, kavak gibi bitkilerin yaprak ve sürgünlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

siklamen akarı (Alm. Zyklamenmilbe, f; Fr. tarsonème du fraisier, m; İng. cyclamen mite; cyclamen tarsonemid mite; strawberry mite; Lat. Phytoneumus pallidus; Steneotarsonemus pallidus) **tar.** Prostigmata alttakımı, Tarsonomidae familyası içinde yer alan, dişileri soluk kahverengi, erkekleri sarı renkli ve dişilerinden daha küçük, dördüncü çift bacakları nimf ve dişilerini taşıyacak biçimde önemli ölçüde değişmiş, bitkilerde emgileri sonucu yapraklarda deformasyon ve çalimsı görünüm, gövdelerinde kalınlaşma, gevrekleşme, renk değişiklikleri ve sararma oluşturan, siklamen başta olmak üzere pek çok süs bitkisi ve çilekte zararlı akarlar; eşanlam: çilek akarı.

siklomorfoz bkz. **tar. mevsimsel şekil değişikliği.**

sikloyit pul (Alm. Cycloidschuppe, f; Rundschuppe, f; Fr. écaille cycloïde, f; İng. cycloid scale) **tar.** Kemikli balıklarda pul cebi dışında kalan kenarları düz biçimde olan pul tipi.

silaj inokülantı (Alm. ImpfmittelfürSilagen; Fr. inoculant de silagem; İng. silage inoculant) **tar.** Silaj fermantasyonunu kısa sürede kontrol altına almak ve geliştirmek suretiyle daha kaliteli silaj elde etmek amacıyla silaj materyaline katılan laktik asit üreten bakteriler.

Silevirüs (Alm. Cilevirus, n; Fr. Cilevirus, m; İng. Cilevirus) **tar.** Adını tip üyesi olan *Citrus leprosis virus C*'nin baş harflerinden alan, viryonları çomak şeklinde, genetik materyal olarak iki parçalı, çizgisel tek sarmallı RNA içeren, *Brevipalpus* cinsinden akarlarla taşınan bitki virüsü cinsi.

silindir kurutma 1. (Alm. Walzentrocknung, f; Fr. séchage au cylindre, m; İng. drum drying) **deri.** Bir ürünün ısıtılmış, dönen bir silindir ile temas ettirilmesi yoluyla kurutulması işlemi. (Alm. roller drier; Fr. séchoir à rouleaux, m; İng. Roller-Drier) **2. müh.** Bir tünel içinde dönen silindirlerden oluşan bir palet üzerinde hareket eden ürünün üflenen sıcak hava etkisiyle kurutulması. **3. tar.** Süt veya süt kökenli akışkan konsantratların içerden buharla ısıtılmış paslanmaz çelik silindir yüzeyinde kurutulduğu kurutma yöntemi.

silindirbacaklı tahtakuruları (İng. spiny-legged bugs; Lat. Leptopodidae) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, iri gözlü, silindir şeklinde bacaklı, nehir kenarları ve taş atlarındaki nemli ortamlarda yaşayan, küçük böcekleri avlayarak beslenen türleri içeren familya.

silindirik mide hücresi (Fr. cellule cylindrique d'estomac, f; İng. columnar midgut cell) **tar.** Böcek midesinde sindirim enzimlerinin salgılanması ve sindirilen besinlerin geri emiliminden sorumlu olan ve yüzey alanını artırmayı sağlayan bol sayıda mikrovilüs içeren temel hücre tipi; eşanlam: sütunsu mide hücresi.

silo suyu (*Alm. Gärsoft, f; Fr. jus de silage, m; İng. silage liquid; silage liquor*) **tar.** Suca zengin yemlerin silo edilerek konservasyonu sırasında yem yığnında bitki hücre ölümü gerçekleşene kadar ortama verilen, şeker, alkol ve organik asitlerce zengin, çevre kirliliği yaratabilen atıksu.

silo yemi (*Alm. Silage, f; Silofutter, m; Fr. fourrage ensilé; ensilage, m; İng. ensiled feed; silage*) **tar.** Su yönünden zengin, dayanıklılığı düşük, her tür kaba yemin silo kabı adı verilen kaplarda, havasız ortamda, belli bir süre süt asidi bakterileri sayesinde mayalanması sonucu elde edilen, daha çok gevişgetirenlerin kış beslenmesinde hayvanların tüketimine sunulan, çiftçiler arasında yem turşusu, ot turşusu veya hayvan turşusu olarak da bilinen ekşitilmiş yem; eşanlam: silaj.

silo yemi katkı maddesi (*Alm. Silierzusatz, m; Fr. additif pour l'ensilage, m; İng. silage additive*) **tar.** Suca zengin yemlerin süt asidi bakteri fermentasyonu yardımıyla konservasyonu sırasında ortam pH'sının en kısa sürede 3.9-4.2 civarına düşürülmesi, başlangıç yem besin madde içeriğinin korunması, süt asidi bakterileri dışındaki mikroorganizmaların faaliyetinin en alt düzeye indirilmesi, elde edilecek silo yemi niteliğinin yebeni özelliğinin artırılması gibi amaçlarla silo yemine ilave edilen hayvan sağlığına zararlı etkisi bulunmayan maddeler.

silvinit (*Alm. Sylvinit, n; Fr. sylvinite, f; İng. sylvinite*) **tar.** KCl ya da potasyum klorür (silvit) ile NaCl ya da sodyum klorürün (halit) mekanik karışımı olan ticari potasyum kaynağı.

simbidyum amozaik virüsü (*Alm. Cymbidiummosaikvirus, m; İng. cymbidium mosaic virus; CymMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, hemen hemen tüm orkide türlerinde hastalık oluşturan, bilinen bir vektörü olmayan, konakçılarında mozaik ve nekroza neden olan poteksvirüs.

simbidyum halkalı leke virüsü (*Alm. Cymbidiumringfleckvirus, n; Fr. virus de la tache annulaire du cymbidium, m; İng. cymbidium ringspot virus; CymRSV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, vektörü bilinmeyen ancak hastalıklı bitki köklerinin olduğu topraklara sağlıklı bitki dikildiğinde toprakla taşınan, konakçıları arasında simbidyum orkideleri ve beyaz yonca (*Trifolium repens*) bulunan, konakçılarında hafif klorotik beneklenme, klorotik lekeler ve hafif cüceleşme şeklinde belirtiler oluşturan ve bu belirtiler simbidyum mozaik virüsü ile karışık enfeksiyon yaptığında ağırlaşabilen tombusvirüs.

simbiyotik azot bağlanması (*Alm. symbiotische Stickstofffixierung, f; Fr. fixation symbiotique de l'azote, f; İng. symbiotic nitrogen fixation*) **tar.** Havanın serbest azotunun baklagil bitkilerinin köklerinde ortaklaşa yaşayan azot bakterileri (*Rhizobium japonicum* L. benzeri bakteriler) tarafından tutulması.

sinameki sarı leke virüsü (*İng. cassia yellow blotch virus; CYBV*) **tar.** Çift sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, bilinen tek konakçısı sinameki (*Cassia pleurocarpa*, Leguminosae) olan ve konakçısında parlak sarı lekeler oluşturan bromovirüs.

sinamon (*Alm. Synamon, m; Fr. synamone, f; İng. synamone*) **tar.** Bir organizma tarafından salındığı zaman, hem salıcıya hem de alıcıya avantaj sağlayan allelokimyasal.

sinanamorf (*Alm. Synanamorph, m; Fr. synanamorphe, m; İng. synanamorph*) **tar.** Aynı fungus tarafından oluşturulan iki veya daha fazla morfolojik olarak farklı anamorfun herhangi birisi.

sinaptik temas (*Alm. synaptischer Kontakt, m; Fr. contact synaptique, m; İng. synaptic contact*) **tar.** Böceklerde iki sinir hücresi arasında dendritler aracılığıyla gerçekleşen sinirsel iletim; eşanlam: sinaptik dokanak.

sindirilebilir enerji (*Alm. verdauliche Energie, f; Fr. énergie assimilable, f; énergie digestible, f; İng. digestible energy*) **tar.** Genellikle gevişgetiren hayvanlarda yemin ham enerjisinden dışkı enerjisinin çıkarılmasıyla elde edilen enerji birimi.

sindirim derecesi (*Alm. Verdaulichkeit, f; Fr. coefficient d'utilisation digestive, m; İng. digestibility coefficient; digestion coefficient*) **tar.** Yemlerin içerdiği herhangi bir besin maddesinin günlük tüketilen miktarından hayvansal organizma tarafından emilime uğratılan yüzde (%) miktar.

sindirim kanalı (*Alm. Verdauungsapparat, m; Verdauungskanal, m; Verdauungstrakt, m; Fr. appareil digestif, m; tractus digestif, m; tube digestif, m; İng. alimentary canal; digestive canal; digestive system; digestive track; digestive tube*) **tar.** Canlılarda besin maddelerinin sindirilip soğurulmalarını ve işe yaramayan maddelerin dışarı atılmasını sağlamak üzere bir araya gelmiş ağız, yutak, yemek borusu, mide, ince ve kalın bağırsaklar ve anüsle sonlanan yapı; eşanlam: sindirim borusu.

sinекler (Alm. *Zweiflügler*, pl; Fr. *diptères*, pl; İng. *flies*; *midges*; *true flies*; Lat. *Diptera*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, bir çift kanada sahip, vücutları sık tüylerle kaplı, ağız parçaları genellikle sokucu emici, bazılarında kısmen yalayıcı özellik gösteren, bitkilerle beslenen türlerin yanı sıra insan ve hayvan sağlığı yönünden önemli türleri içeren, bilimsel adı Diptera olan takım; eşanlam: çifte kanatlılar, ikikanatlılar.

sinerjik madde (Alm. *synergetischer Stoff*, m; Fr. *synergétique*, f; *composé synergique*, m; İng. *synergic agent*; *synergic compound*; *synergistic*) **1. çevr.** Kimyasal süreçlerde öngörülemeyen kombinasyonlar oluşturarak beraber tepkimeye girme ve bunun sonucunda da tek başlarına sahip olduklarından belirgin bir biçimde daha güçlü ya da bütünüyle farklı bir etki gösterme eğilimleri olan maddeler. **2. tar.** Zararlı organizma üzerinde öldürücü etkisi olmayan ya da çok az olan, ancak düşük etkili bir ilaç ile karıştırıldığında pestisit etkisini artıran madde.

singami (Alm. *gametische Zytogonie*, f; *Syngamie*, f; Fr. *syngamie*, f; İng. *syngamy*) **1. biyom.** Bir hücrelerde görülen morfolojik olarak benzer iki hücrenin birleşmesi ile gerçekleşen üreme biçimi. **2. tar.** Dişi hayvanda yeni döllenmiş olan oositin sitoplazması içinde erkek ve dişi ön çekirdeklerinin kaynaşarak zigotu oluşturma olayı.

singangliyon (Alm. *Synganglion*, n; Fr. *synganglion*, m; İng. *synganglion*) **tar.** Akarlarda özofagusu çevreleyen, sinir ganglionlarının kaynaşmasıyla meydana gelen, beslenme organları ve bacaklara gibi vücut uzantılarına sinir kordonları gönderen ve beyin olarak kabul edilen sinir kümesi.

sinir salgı hücresi (*biyom. nöroendokrin hücre*) (Alm. *neuroendokrine Zelle*, f; *neurosekretorische Zelle*, f; Fr. *cellule neuroendocrine*, f; *cellule néuro-sécrétoire*, f; İng. *neuroendocrine cell*; *neurosecretory cell*) **tar.** Temelde bir nöron olup salgı bezi gibi çalışan ve çeşitli nöropeptit ve hormonları üreten özelleşmiş sinir hücresi; eşanlam: nöro-salgı hücresi.

sinirakanatlılar (Alm. *Netzflügler*, pl; Fr. *névroptères*, pl; İng. *net-winged insects*; Lat. *Neuroptera*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, çoğunluğu başka böcekleri avlayarak beslenen, bol damarlı kanatlara sahip türlerin yer aldığı, bilimsel adı Neuroptera olan takım.

sinirotu mozaik virüsü (Alm. *Spitzwegerich-Mosaikvirus*, n; Fr. *virus de la mosaïque du plantain lancéolé*, m; İng. *ribgrass mosaic virus*; *RMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, bilinen bir vektörü bulunmayan, özellikle patlıcangiller (Solanaceae), Plantaginaceae, turpgiller (Cruciferae) ve Scrophulariaceae familyaları olmak üzere 10 bitki familyasından 50 türü hastalandıran, konakçılarında sistemik klorotik beneklenme, halkalı lekeler, klorotik çizikler ve nekrotik mozaik şeklinde belirtilere neden olan tobamovirüs.

sinnema (Alm. *Synnema*, n; Fr. *synnema*, f; İng. *synnema*) **tar.** Bazı funguslarda, konidyoforların bir demet oluşturacak şekilde bir araya gelerek bir sap ve ucunda konidyumlardan ibaret bir spor kümesi veya spor başçığı oluşturdukları yapı.

sinonim (Alm. *Synonym*, n; Fr. *synonyme*, m; İng. *synonym*) **tar.** Yayın tarihleri dikkate alınarak canlıların Latince adlarının birden fazla olduğu durumda, aynı taksona verilen farklı adlar; eşanlam: eşadlılık.

sinovigenik parazitoit (İng. *synovigenic parasitoid*) **tar.** Ergin olarak konakçılarında çıktıklarında tamamen olgun yumurtalara sahip olmayan ve yumurtalarını ergin dönemdeki beslenmeleri esnasında olgunlaştıran, yumurtalarını ancak bu beslenme sonucunda konakçılarında bırakabilen parazitoitler.

sinsityum (Alm. *Synzytium*, n; Fr. *syncytium*, m; İng. *syncytium*) **tar.** Kist nematotları gibi bazı yerleşmiş bitki paraziti nematotların beslenme salgıları ile oluşan, hücre duvarlarının erimesiyle köklerde meydana gelen çok çekirdekli yapı.

Sipovirüs (Alm. *Cypovirus*, n; Fr. *Cypovirus*, m; İng. *Cypovirus*) **tar.** Adını enfekteli hücrelerde oluşturduğu cytoplasmic polyhedrosis (sitoplazmik polihedroz) kelimesinden alan, viryonları izometrik, genetik materyal olarak çizgisel, çift sarmallı, çok parçalı (10) RNA içeren, omurgasızları enfekte eden virüs cinsi.

Sirevirüs (Alm. *Sirevirus*, n; Fr. *Sirevirus*, m; İng. *Sirevirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Glycine max SIRE-1* virus'ün baş harflerinden alan, virüs benzeri partikülleri zarflı, yumurtamsı veya yuvarlak şekilli, genetik materyal olarak tek sarmallı RNA içeren, taşıma şekli bilinmeyen bitki virüsü cinsi.

sirken (Alm. *weißer Gänsefuß*, m; Fr. *ansérine blanche*, f; *chénopode blanc*, m; İng. *goosefoot*; *lamb's quarters*; *melde*; Lat. *chenopodium album*) **tar.** Ispanak gibi pişirilebilen, vitamin ve mineral yoğunluğu bakımından zengin, lifli bir sebze.

sirkesineği (Alm. *schwarzbäuchige Taufliege*, f; Fr. *mouche du vinaigre*, f; İng. *common fruit fly; vinegar fly*; Lat. *Drosophila melanogaster*) **tar**. Sinekler (Diptera) takımının sirkesinekerleri (Drosophilidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Drosophila melanogaster* olan, erginleri 2,5 mm boyunda, kahverengi, ergin ve larvaları olgunlaşan meyvelerle beslenen ve hızlı üreyen, aynı zamanda deney hayvanı olarak kullanılan böcek türü.

sirkesinekerleri (Alm. *Essigfliegen*, pl; *Fruchtbliegen*, pl; *Obstfliegen*, pl; *Taufliegen*, pl; İng. *fruit flies; pomace flies; vinegar flies*; Lat. *Drosophilidae*) **tar**. Sinekler (Diptera) takımında yer alan, ergin ve larvaları olgunlaşan meyveler, çürümekte olan besinler, şarap, sirke, meyve suyu gibi sıvılarla beslenen türleri içeren ve en bilinen türü sirkesineği (*Drosophila melanogaster*) olan familya.

sisleme (Alm. *Vernebelung*, f; *Nebel*, n; Fr. *brumisation*, f; *nébulisation*, f; İng. *fogging; mist spraying; misting; nebulization*) **tar**. Sıvıları bir memeden püskürterek damlacık çapı 50 mikrometreden küçük tanecikler halinde, sis benzeri, ilaçlama uygulaması.

sisleyici (Alm. *Nebelgenerator*, m; *Nebler*, m; *Nebelgerät*, n; Fr. *nébulisateur*, m; İng. *fog generator; mist generator*) **tar**. Bir hava akımı içine yerleştirilmiş çok yüksek devirli bir disk üzerine küçük debili yüksek derişimli ilaç sıvısını damlacık çapı 50 mikrometreden küçük tanecikler halinde püskürten makineler.

sismonasti (Alm. *Seismonastie*, f; Fr. *sismonastie*, f; İng. *seismonasty*) **tar**. Bitkilerin herhangi bir sarsıntıya karşı gösterdikleri tepki.

sistemik (Alm. *systemisch*; Fr. *circulant; systématique*; İng. *systemic*) **tar**. 1. Bir kimyasal veya patojenin tüm bitki bünyesi içinde taşınıp dağılması özelliği. 2. Bir organizmanın bir parçasıyla değil, tümüyle ilgili.

sistemik bitki ilacı (Alm. *systemisches Pestizid*; Fr. *pesticide systématique*, m; İng. *systemic pesticide*) **tar**. Bitki öz suyuna geçerek iletim demetleri ile taşınan ve bitki paraziti zararlılarının popülasyonunu baskılayan kimyasallar; eşanlam: sistemik pestisit.

sistemik enfeksiyon (Alm. *systemische Infektion*, f; Fr. *infection systemique*, f; İng. *systemic infection*) **tar**. Bir enfeksiyon noktasından kaynaklanan virüs, fungus, bakteri, fitoplazmanın vb. organizma enfeksiyonlarının bitkinin tüm hücrelerine veya hücrelerinin çoğuna dağıldığı enfeksiyon durumu.

sistemik etki (Alm. *systemische Wirkung*, f; Fr. *action générale*, f; *action systématique*, f; İng. *general action; systemic action*) **tar**. Bir patojenin ya da kullanılan bir pestisitinin bitki içerisinde öz suya geçmek suretiyle bitki içerisinde dolaşabilme özelliği.

sisterna (Alm. *Cisterna*, f; Fr. *cisterne*, f; İng. *cisterna*) **tar**. Hücrelerdeki endoplazmik retikulum veya Golgi kompleksinin membranları arasında bulunan yassı ya da kese benzeri kısım.

sistidiyum (Alm. *Cystidium*, n; Fr. *cystidium*, m; İng. *cystidium*) **tar**. Bazidyomikota bölümü fungusların himenyumlarında bazidyumlar arasında bulunan ucu bazidyumlardan daha genişçe olan ve bazidyospor taşımayan steril oluşuklar.

sitogenetik (Alm. *Zytogenetik*, f; Fr. *cytogénétique*, f; İng. *cytogenetics*) **tar**. Canlının yapıtaşı olan hücrenin çekirdeğindeki genetik materyalin taşıyıcısı olan kromozomları inceleyen, sitoloji ve genetiğin yöntemlerini kullanan ve elde edilen değerleri bir araya toplayan bilim dalı.

sitokinin (Alm. *Zytokinine*, f; *Cytokinin*, n; *Phytokinin*, n; Fr. *cytokinine*, f; İng. *cytokinin; phytokinin*) **tar**. Bitki köklerinde sentezlenip bitkilerde büyüme ve gelişmeyi teşvik eden adenin veya aminopürin türevleri olan bitki büyüme düzenleyici gruptan biri.

Sitorabdovirüs (Alm. *Cytorhabdovirus*, n; Fr. *Cytorhabdovirus*, m; İng. *Cytorhabdovirus*) **tar**. Adını Yunanca cyto = hücre ve rhabdos = çubuk kelimelerinden alan, viryonları basil şeklinde, zarflı, konakçı bitki hücresinde olgunlaşan, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel tek sarmallı RNA içeren yaprakbitleri ve Fulgomorpha alt takımındaki böceklerle taşınan bitki virus cinsi.

sitozin (Alm. *Cytosin*, n; Fr. *cytosine*, f; İng. *cytosine*) **tar**. Nükleik asitlerin yapısında bulunan, pirimidin grubundan tek halkalı olup iki eksenli DNA molekülünde pürin grubundan çift halkalı guanin ile eşleşen, sembolü C ve kimyasal formülü C₄H₅N₃O olan bir pirimidin bazı.

Sitrivirüs (*Alm. Citrivirus, n; Fr. Citrivirus, m; İng. Citrivirus*) **tar.** Adını tip (ve tek) üyesi olan *Citrus leaf bloch virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları ipliğimsi ve esnek, zarfsız, genetik malzeme olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, portakal, greyfurt, mandarin ve limon dahil tüm turuncgilleri enfekte eden, aşı uyuşmazlığı benzeri belirtiler gösteren, vektörü bilinmeyen bir bitki virüsü cinsi.

sivri taşçık (*Fr. étoile du Sud, f; İng. southern star; star of the Argentina; Lat. Oxypetalum caeruleum*) **tar.** Zakkumgiller (Apocynaceae) familyasından Güney Amerika orijinli, geçirgen toprakları ve güneşli ortamları seven, dış mekân ve kesme çiçek olarak kullanılabilen, tek veya çok yıllık, tohumla çoğalan süs bitkisi.

sivri uçlu (*Alm. angeschärft; zugespitzt; Fr. acuminé; İng. acuminate*) **tar.** Bitkilerde ve hayvanlar için uca doğru daralıp sivrilen şekil; eşanlam: akumine.

sivribaşlı bitkipireleri (*İng. dictyopharid planthoppers; Lat. Dictyopharidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, başları öne doğru sivrilerek uzamış, kanatları dar, ergin ve nimfleri bitkilerle beslenen türleri içeren familya.

sivribaşlı yaprakpinesi (*Lat. Asymmetrasca decedens*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının cüce ağustosböcekleri (Cicadellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Asymmetrasca decedens* olan, erginleri 3,3 mm boyunda, açık yeşil renkli, göğsün ön kısmında beyaz lekeli olup ergin ve nimfleri tütün, pamuk, mısır, bağ, patlıcan, biber, kavun, karpuz gibi bitkilerin yapraklarında beslenerek zarar oluşturan böcek türü.

sivrisinekler (*Alm. Stechmücken, pl; Fr. moustiques, pl; İng. mosquitoes; tumblers; wigglers; Lat. Culicidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, erginleri karasal, larvaları sucul ortamda yaşayan, erkekleri su ve bitki özsuyla, bazı türlerinin dişileri bitkisel besinlerle, bazı türlerinin dişileri kan emerek beslenen ve birçok hastalığı taşıyabilen türleri içeren, en bilinen türü sitma sivrisineği (*Anopheles maculipennis*) olan familya.

siyah ahududu tar. 1. (*Alm. Oregon- Himbeere; weißrindige Himbeere, f; Fr. ronce occidentale, f; framboisier noir, m; İng. black raspberry; Lat. Rubus occidentalis*) Gülgiller (Rosaceae) familyası üyesi, Avrupa'da ve kuzey Asya'da doğada yetişen, yaprağını döken 2-3 metre boylanabilen çalı formunda, güçlü sürgünlerde beş yaprakçıklı birleşik yaprağa, çiçekli sürgünlerde üç yaprakçıklı birleşik yaprağa sahip, 12-15 mm çapında yuvarlak agrega birleşik meyveye sahip üzümü meyve ağacı türü; eşanlam: siyah frambuaz. 2. (*Alm. schwarze Himbeere; Fr. framboise noire, f; İng. black raspberry*) Siyah ahududu yüksek oranda antosiyanin içeren, tadı kırmızı ahududu veya böğürtlenden farklı benzersiz olan, yaz aylarında olgunlaşan koyu mor-siyah renkli meyve.

siyah askersineği (*Alm. Soldatenfliege, pl; İng. black soldier fly; Lat. Hermetia illucens*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının askersinekler (Stratiomyidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hermetia illucens* olan, erginleri 16 mm boyunda, siyah renkli, larvaları organik atıklarla beslenen, hayvan beslemede yem olarak da kullanılabilen böcek türü.

siyah frenküzümü tar. 1. (*Alm. schwarze Johannisbeere, f; Fr. cassissier, m; groseillier noir, m; İng. black currant; Lat. Ribes nigrum*) Bektaşiüzümgiller (Grossulariaceae) familyası üyesi, anavatanı Kuzey Avrupa ve Kuzey Asya olan, orta boyda çalı formunda, yaprağını döken, 3-5 cm boyutunda beş loblu yaprağa sahip, 10-20 adet çiçek 8 cm uzunluğunda salkımlarda bulunan üzümü meyve ağacı türü; eşanlam: siyah frenküzümü ağacı. 2. (*Alm. schwarze Johannisbeere, f; Fr. cassis; İng. black currant*) Siyah frenküzümünün en fazla 10 mm çapında, siyaha yakın koyu mor renkte, parlak kabuklu yenilebilen, iç pilav ve aşure yapımında kullanılan üzümü meyvesi.

siyah halı böceği (*Alm. dunkler Pelzkäfer, m; Fr. attagène des tapis, m; İng. black carpet beetle; Lat. Attagenus unicolor*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının deriböcekleri (Dermestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Attagenus unicolor* olan, erginleri 3-5 mm boyunda, siyah ya da koyu kahverengi olup erginleri polen ve nektarla beslenirken, larvaları yün, kürk, depolanmış buğdaygiller ve unlu gıdalarla beslenerek zarara yol açan ve alerjik belirtilere yol açabilen böcek türü.

siyah kesegen (*Lat. Opatroides punctulatus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kara toprakböcekleri (Tenebrionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Opatroides punctulatus* olan, erginleri 9-10 mm boyunda, siyah renkli, ergin ve larvaları asma, karpuz, dut, pamuk, tütün gibi bitkilerle ve depolanmış ürünlerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

siyah küçük kabukböceği (*Alm. japanischer Nutzholzborkenkaefer, m; schwarzer Nutzholzborkenkaefer, m; Fr. petit scolyte noir du Japon; xylebore germanique, m; İng. black timber bark beetle; Lat. Xylosandrus germanus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasının yazıcıböcekler (Scolytinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Xylosandrus germanus* olan, erginleri 2,1-2,3

mm boyunda, siyah renkli, ergin ve larvaları karaağaç, kızilağaç, meşe, fındık, çam gibi ağaç türlerinde kabuk altında galeri açarak zarar veren böcek türü.

siyah mercimek benek virüsü (*Alm. Scheckungs-Virus der Linsenbohne, n; Fr. virus de la marbrure du haricot mungo, m; İng. black gram mottle virus; BMoV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, kınkanatlı böceklerle taşınan, baklagiller (Leguminosae) familyasından bitkilerde hastalık oluşturan, konakçılarında beneklenme ve cüceleşmeye neden olan karmovirüs.

siyah uzun tahtakurusu (*Lat. Lamprodema maura*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lamprodema maura* olan, erginleri 4-4,5 mm boyunda, siyah vücutlu, kanatları koyu kahverengi böcek türü.

siyah yapağı (*Alm. schwarze Wolle; Fr. laine noire, f; İng. black wool*) **tar.** İçlerinde düşük sayılarda siyah, koyu ve açık kahverengi renkli lifler içeren ve bu nedenle genellikle siyah renge boyanmak zorunda olan kusurlu yapağılar.

siyah yuvarlak tahtakurusu (*Lat. Coptosoma maurum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yuvarlak tahtakuruları (Plataspidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Coptosoma maurum* olan, parlak siyah renkli ve yarı küresel vücutlu, baklagillerle beslenen böcek türü.

siyahboyunlu tahtakurusu (*Alm. grüne Tabakwanze, f; Fr. capside du tabac, m; İng. zoophytophagous plant bug; Lat. Nesidiocoris tenuis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Nesidiocoris tenuis* olan, erginleri 4 mm boyunda, oval başlı, baş gerisi belirgin siyah bantlı, ince yapılı, yeşilimsi renkli, ön kanatları koyu kahverengi lekeli, ergin ve nimfleri domatestede beyazsinekler, domates güvesi ve diğer kelebeklerin yumurta ve larvaları, cüce ağustosböcekleri ve yaprakbitleriyle beslenen, av yokluğunda domates bitkileriyle de beslenen böcek türü.

siyahçizgili uzunbacaklı tahtakurusu (*Lat. Berytinus hirticornis nigrolineatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzunbacaklı tahtakuruları (Berytidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Berytinus hirticornis nigrolineatus* olan, erginleri 11 mm boyunda, dar ve uzun vücutlu, boyuna ince siyah çizgiler bulunan, çayırlık alanlarda yaşayan, küçük böcekler ve bitkisel besinlerle beslenen böcek alttürü.

siyahduyargalı küçük korsan tahtakurusu (*Lat. Elatophilus nigricornis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının küçük korsan tahtakuruları (Anthocoridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Elatophilus nigricornis* olan, erginleri 3-3,5 mm boyunda, kahverengiden siyaha kadar değişen renklerde, siyah duyargalara sahip, kabuklubitlerle beslenen böcek türü.

siyahgövdeli mühendisböceği (*Lat. Amorphogynia necessaria*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının mühendisböcekleri (Geometridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Amorphogynia necessaria* olan, erginlerinin kanat açıklığı 27-42 mm, beyaz ve üzeri kahverengi benekli, larvaları meşe, gürgen, ılgın gibi bitkilerin yapraklarını yiyerek zarar veren böcek türü.

siyahkarınlı alev tahtakurusu (*Alm. gemeine Feuerwanze, f; Fr. gendarme, m; pyrrhocore, m; İng. firebug; linden bug; red firebug; red soldier bug; sap sucking bug; Lat. Pyrrhocoris apterus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kırmızırenkli tahtakuruları (Pyrrhocoridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pyrrhocoris apterus* olan, erginleri 7-11 mm boyunda, kırmızı renkli, üzeri siyah desenli, karın kısmının alt yüzü siyah renkli, ergin ve nimfleri ebeğümeci ve bamya gibi bitkilerin tohumlarıyla beslenen böcek türü.

siyahrenkli taklaböceği (*Lat. Cardiophorus nigratissimus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cardiophorus nigratissimus* olan, erginleri 4-6 mm boyunda, parlak siyah renkte, ergin ve larvaları ayçiçeği bitkileriyle beslenen böcek türü.

siyanazin (*Alm. Cyanazin, n; Fr. cyanazine, f; İng. cyanazine*) **tar.** Siyanür içeren, küçük ve büyük yapraklı otların kontrolü için kullanılan, hormon bozucu, mutajen ve kanser yapıcı etkileri olan bitki öldürücü.

siyanofaj (*Alm. Cyanophage, m; Fr. cyanophage, m; İng. cyanophage*) **tar.** Mavi-yeşil algleri enfekte eden, onların patojeni olan virüsler.

skapus (*Alm. Skapus, n; Fr. scape, m; İng. scape; scapus*) **tar.** 1. Böcek antenini başa bağlayan, başa gömülü vaziyetteki birinci segment; eşanlam: anten kaidesi. 2. Kuşlarda tüyün kök ve gövdeden meydana gelen eksen parçası; eşanlam: tüy eksen.

sklerit (Alm. Sklerit, m; Fr. sclérite, f; İng. sclerite) **tar.** 1. Bazı tohumların örtücü kabuğunu ya da meyve çekirdeklerinin kabuğunu meydana getiren kalın, ligninleşmiş çeperli, sklerenkima hücresi. 2. Keratin, kitin ya da kalsiyum karbonattan oluşan sert ve dayanıklı yaprağımsı katman ya da çıkıntı. 3. Omurgasızlarda kitinleşerek oldukça sertleşen deri parçası.

Sklerodarnavirüs (Alm. Sclerodarnavirus, n; Fr. Sclerodarnavirus, m; İng. Sclerodarnavirus) **tar.** Adını tip üyesi olan *Sclerotinia sclerotiorum debilitation-associated virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları tanımlanmamış, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren mikovirüs cinsi.

sklerosyum (Alm. Sklerotium, n; Fr. sclérote, m; İng. sclerotium) **tar.** 1. Bazı fungus hiflerinin birbirlerine çok sıkı sarılarak meydana getirdikleri, uygun olmayan çevre şartlarına dayanıklı, fungusun uzun zaman canlılığını koruyan ve uygun şartlarda tekrar çimlenebilen, sert, sözde-parankimatik yapılar. 2. Cıvık mantarlarda, plazmodyumun uygun olmayan şartlarda sert bir küme şeklini almış dinlenme yapısı.

skolekospor (Alm. Skolekospor, f; Fr. scolécospore, f; İng. scolecospore) **tar.** Uzunluk / genişlik oranı 15:1'den daha fazla olan çok uzun, ince spor.

skototropizm (Alm. Skototropismus, m; Fr. scototropisme, m; İng. scototropism) **tar.** Az ışık alan orman altı bitkilerinde karanlığa doğru yönelme; eşanlam: karanlığa yönelim.

skrotum çevresi (Alm. Hodensackumfang, m; Fr. circonférence du scrotum, f; İng. scrotum circumference) **tar.** Memeli erkek hayvanda bir çift testisin en geniş yerinden alınan çevre uzunluğu.

skutum (Alm. Hornschuppe, f; Fr. scutelle, f; İng. scute; scutum) **tar.** Böceklerde tergumun ikinci skleriti olan, esas olarak mezonotumun ön kısmında yer alan notumun alt katmanı.

smut sporu (İng. smut spore) **tar.** Sürme ve rastık hastalıklarının kalın duvarlı dinlenici sporları.

Sobemovirüs (Alm. Sobemovirus, n; Fr. Sobemovirus, m; İng. Sobemovirus) **tar.** Adını tip üyesi olan *Southern bean mosaic virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, kınkanatlılarla taşınan bitki virüsü cinsi.

sodaotu yaprakbiti (Lat. *Aphis salsolae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis salsolae* olan, erginleri 1,4-1,9 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, ergin ve nimfleri sodaotu ve süpürgeçiçeği bitkilerinde beslenen böcek türü.

sodyum (Alm. Natrium, n; Fr. sodium, m; İng. sodium) **1. kim.** Simgesi Na, atom numarası 11, atom ağırlığı 22,99 olan, yoğunluğu 0,971 g/cm³ olan, 97,5 °C'de eriyen, doğada deniz ve kaya tuzlarında çok yaygın bulunan, beyaz, parlak, mum gibi yumuşak bir element. **2. tar.** Vücut sıvıları ve yumuşak dokularda bulunan, ozmotik basınç ve asit baz dengesinin korunmasında, besin maddelerinin hücreler içine geçişini kontrol etmede ve su metabolizmasında görev yapan, yaygın kullanılan yemler vücut gereksinmesini karşılamadığından rasyona sofra tuzu (NaCl) katılarak karşılanan, yetersizliğinde iştah azalması, büyümede yavaşlama, canlı ağırlık ve verim kaybına neden olan makroelement.

sodyum adsorpsiyon oranı (Alm. Natrium-Adsorptionsverhältnis, n; Fr. rapport d'adsorption du sodium, m; İng. sodium adsorption ratio) **tar.** Tarımda, sulama suyunun kalite sınıflandırılmasında sodyum zararının bir ölçüsü olarak kullanılan ve sodyum miktarının, kalsiyum ve magnezyum miktarlarının kareler toplamının yarısının kareköküne bölümü ile elde edilen değer.

sodyum bikarbonat (Alm. Backsoda, f; Backsoda, n; doppelkohlensaures Natron, n; Natriumhydrogencarbonat, n; Natron, n; Speisesoda, n; Fr. bicarbonate de sodium, m; bicarbonate de soude, m; carbonate acide de sodium, m; carbonate monosodique, m; hydrogénocarbonate de sodium, m; pain de soude, m; İng. baking soda; soda bread; sodium bicarbonate; sodium hydrogen carbonate) **1. kim.** Kimyasal formülü NaHCO₃, özgül ağırlığı 2,22 ve Mohs sertliği 1-1,5 olan, monoklinik sistemde kristalleşen, suda çözünen, alkolde çözünmeyen, oda sıcaklığında duraylı, 32 °C'de Na₂CO₃·7H₂O, 37-38 °C'de ise Na₂CO₃·H₂O olarak kristalleşen, antiasit ve pH düzenleme özelliği olan, doğada nokolit minerali olarak bulunan, sodyum karbonatı andıran hafif alkali tuz tadında, tarımda, tıpta, mikrop öldürücü olarak vücut ve mutfak hijyeninde, temizlik ürünleri ve CO₂ üretiminde, salin solüsyonu bileşiminde, haşere ile mücadelede, yangın söndürücülerde, gıda endüstrisinde E 500 kodlu katkı maddesi ve kabartma tozu olarak kullanılan, ergimiş olarak madensularının bileşiminde yer alan, nakolit, natron ve tronadan doğal olarak üretilen, genellikle pudra şeklinde ak renkli kristalli, bazen agrega şeklinde bulunan,

sodyum tuzlarından katı inorganik kimyasal bileşim; eşanlam: kabartma tozu, yemek sodası. **2. tar.** Hayvan yetiştirilmede, asidoz tedavisi ve iyon tuzağı oluşturarak idrarı alkalileştirerek zehirlerin atılımında kullanılan ilaç.

sodyum potasyum oranı (*Fr. taux de sodium à potassium; İng. sodium/potassium ratio; sodium to potassium ratio*) **tar.** Herhangi bir yem ya da rasyonda birim kilogramda her g sodyuma karşılık bulunan potasyum miktarı; eşanlam: Na - K- oranı.

sofralık balık (*İng. portion fish*) **tar.** Balık yetiştiriciliğinde, insan tüketimi için uygun olan, balığın türlere göre değişen erişmesi arzu edilen büyüklüğü.

sofralık üzüm (*Alm. Tafeltraube, f; Fr. raisin de table, m; İng. fresh grape; table grape*) **tar.** Taze olarak tüketilmek üzere yetiştirilen, yeme kalitesi yüksek, görünüşleri çekici, nakil ve muhafaza edilmeye uygun üzümler.

soğan kızkıurdu (*Alm. Lauchbohrrer, m; Lauchzwiebelbohrrer, m; Zwiebelbohrrer, m; İng. garlic moth; Lat. Dyspessa ulula*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının ağaç kurtları (Cossidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dyspessa ulula* olan, erginlerinin kanat açıklığı 18-26 mm, sarımsı gri-sarımsı kahverengi, larvaları soğanların içinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

soğan latent virüsü (*Fr. virus latent de l'échalote, m; İng. shallot latent virus; SLV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Allium türlerini hastalandıran, Myzus ascalonicus başta olmak üzere yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, konakçılarında klorotik ve beyaz renkli çizikler şeklinde belirti oluşturan karlavirüs.

soğan psillidi (*Alm. Zwiebelblattsauger, m; Fr. psylle de l'onion, m; İng. onion psyllid; Lat. Bactericera tremblayi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının Triozidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Bactericera tremblayi* olan, erginleri 2-3 mm boyunda, siyahımsı renkte, ergin ve nimfleri soğan, lahan ve bazı yabancıotların yapraklarında beslenen böcek türü.

soğan sarı cücelik virüsü (*Alm. Zweibelgelbverzwergungs-Virus, n; Fr. virus de la jaunisse nanisante de l'onion, m; İng. onion yellow dwarf virus; OYDV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve pek çok yaprakbiti türü ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, Allium türlerinde enfeksiyon yapan, konakçılarında cüceleşme, yapraklarda düzensiz sarı şeritler, sararma, aşağı doğru kıvrılma, kıvrıcıklaşma ve yassılaşıma neden olan potyvirus.

soğan sineği (*Alm. Zwiebelfliege, f; Fr. mouche de l'oignon, f; İng. onion fly; onion maggot; Lat. Delia antiqua*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının sebzeseinekleri (Anthomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Delia antiqua* olan, erginleri 6-7 mm boyunda, gri renkli, larvaları soğan, sarımsak ve soğanlı süs bitkilerinin bitki dokusunda beslenerek zarara yol açan böcek türü.

soğan X virüsü (*Fr. virus X de l'échalote, m; İng. shallot virus X; ShVX*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve *Aceria tulipae* (Acarina, Eriophyidae) taşınan, Allium türlerini hastalandıran, konakçılarında belirtisiz olarak bulunan aleksivirüs.

soğan-sak nematodu (*Alm. Kleeälchen, n; Rübenkopfälchen, n; Stängelälchen, n; Fr. anguillule des tiges et des bulbes, f; İng. onion bloat; stem and bulb eelworm; stem nematode; Lat. Ditylenchus dipsaci*) **tar.** Dişi ve erkeği iplik formunda, yaklaşık 1,0-1,3 mm uzunluğunda, endoparazit, bitkilerin köklerinde nadiren bulunan, mantar miselleri üzerinde de yaşayabilen, yoğun popülasyonlarda su içinde nematot yumağı oluşturan, bitki dokusu içinde ve özellikle killi topraklarda 4. dönem larva halinde uzun yıllar canlı olarak kalabilen, soğan saklarının genellikle şişkin, bodur ve kıvrılmasına neden olan, soğan yapraklarında merdivenimsi şekil bozukluğu, şişkinlik, eğrilmiş, bükülmüş, yer yer renk açılması şeklinde belirti gösteren, patates yumrusunda oluşturduğu belirtiler patates çürüklük nematodu belirtisinden daha derin olup bitkide tipik bodurluk, kalınlaşma ve çarpıklıklar meydana getirebilen ve yapraklarda lekeler oluşturan canlılar; eşanlam: soğan-sak ipliksi solucanı.

soğuk ahır gübresi tar. Göreceli olarak daha çok su içeren, kuru madde ve bitki besin maddeleri açısından fakir olan, sığır ve domuz gibi çiftlik hayvanlarının gübreleri.

soğuk barınak (*İng. unheated barn*) **tar.** Barınak iç koşullarının dış koşullardan korunması için herhangi bir ısı düzenleme sistemin kullanılmadığı, içerdeki ortalama sıcaklığın dışarıdakinden göre çok az farklılık gösterdiği yapılar.

soğuk dayanıklılığı (*Alm. Kältebeständigkeit, f; Kaltwiderstand, m; Fr. résistance au froid, f; İng. cold resistance; cold strength*) **tar.** Organizmaların kalıcı zarar görmeden dayanabilecekleri ve yaşamsal faaliyetlerini devam ettirebilecekleri en düşük sıcaklık ya da düşük sıcaklık derecelerinde belirli bir süre direnç gösterebilme yeteneği.

soğuk fermantasyon (*Alm. Kaltgärung, f; Fr. fermentation froide; İng. cold fermentation*) **tar.** Yeşil yemlerin silo edilerek konservasyonu sırasında fermantasyonun yem yığnında 10 ila 30 °C arasında meydana gelmesi.

soğuk karkas ağırlığı (*Alm. Kaltschlachtgewicht, n; Fr. poids de la carcasse froide, m; İng. cold carcass weight*) **tar.** Kasaplık hayvanın karkasının, +4 °C'de 24 saat dinlendirilmesinden sonraki ağırlığı.

soğuk yastık (*Alm. Frühbeet, n; Fr. châssis de couche, m; châssis froid, m; İng. cold frame*) **tar.** Serin iklim sebzelerinin fidelerinin yetiştiriciliğinde kullanılan, güneş ışığı dışında ısıtılma yapılmayan fide yetiştirme yerleri.

soğukkanlı hayvan (*Alm. Kaltblütler, m; wechselwarme Tiere, pl; Fr. animal poikilotherme, m; animal à sang froid, m; İng. coldblooded animal; poikilotherm; poikilothermic animal*) **tar.** Amfibiler, sürüngenler, balıklar, böcekler ve diğer omurgasızlar gibi vücut sıcaklıklarını, yaşadıkları ortamın sıcaklığına göre değiştirebilen hayvanlar grubu.

soğuklanma isteği (*Alm. Vernalisation, f; Fr. vernalisation, f; İng. vernalization*) **tar.** 1. Bir bitkinin türüne ve çeşidine göre değişen bir sürede kış soğuğuna maruz kaldıktan sonra ilkbaharda çiçek açma yeteneğine kavuşması; eşanlam: vernalizasyon. 2. Bitkilerin generatif döneme geçebilmek için türlere ve çeşitlere göre değişen sürelerde +7 °C'nin altında ihtiyaç duyduğu düşük sıcaklık isteği; eşanlam: soğuklama.

soğurgan uçlu emici ağız tipi (*İng. haustellate mouth type; sponging mouth type*) **tar.** Tipik olarak ev sineklerinde görülen, emme görevini gören kaide kısmı rostrum, uç kısmı ise haustellum olarak adlandırılan, labium ve maksillaların birleşmesinden meydana gelen bir hortum ve labiumun ucunda süngerimsi delikli yapılara sahip olan ve tükürük salgısıyla sıvı hale gelen besini emen labellum adı verilen bir kanala sahip olan, palpus maksillarının labiumun üzerinde bulunduğu, mandibulaların ise tamamen kaybolduğu ağız tipi.

soğurma (*kim. absorplama; kim. absorpsiyon*) (*Alm. Absorption, f; Fr. absorption, f; İng. absorption*) **1. müh.** 1. Bir maddenin başka bir maddeyi, enerjiyi ya da kuvveti özümleyerek başka biçim ya da türlere dönüştürmesi. 2. Madde ile etkileşimi sonucunda elektromanyetik ya da akustik türü enerjilerin tersinmez olarak başka bir hale, örneğin ısıya, dönüştürülmesi. **2. tar.** Bir organizmada metabolik olaylar sırasında su ve iyonların elektrik yüküne bağlı olarak (aktif) veya difüzyon yoluyla (pasif) emilimi.

sokan tahtakuruları (*Lat. Joppeicidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, yassı vücutlu, kahverengi, ağaç, çalı ve depolanan ürünlerde küçük böcekleri avlayarak beslenen ve *Joppeicus paradoxus* türü ile temsil edilen familya.

sokucu-emici ağız tipi (*Alm. stechend-saugende Mund, f; Fr. bouche de type piqueur-suceur; bouche de type perceur-suceur, f; İng. piercing - sucking mouth type*) **tar.** Hayvan veya insanların kanı ya da bitki özsuğunu sokup emmeye elverişli yapıda olan, esas olarak sinekler (Diptera) takımında yer alan bazı türlerin erginleri (dış sivrisinek, tatarcık, kum sineği vb.) ile yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan türlerde labiumun emici bir hortum haline, mandibula, maksilla, hipofarenks ve labrum-epifarenks gibi organların hepsinin ya da bir kısmının dokuyu delme ya da tükürük salgısını bırakmak için iğne haline dönüştüğü, pirelerde (Siphonaptera) ise daha yaygın yapıda olan, üçte ikilik kısmı dişli, üçte birlik uçtaki kısmı hipofarenksle temas halinde olan mandibulaların, tükürük salgısının bırakıldığı tüpe, labrum-epifarenksin ise kanı emmeye yarayan tüpe dönüştüğü, ayrıca çeşitli düzenlemelerle bitler (Phthiraptera) ve kirpikkanatlılar (Thysanoptera) da da görülen ağız tipi.

soldurulmuş silo yemi (*Alm. vorgewelktes Grassilage; Fr. ensilage préfané; İng. wilted grass silage; wilted silage*) **tar.** Başlangıçta suca zengin olan yem bitkilerinin soldurma (pörsütme) yoluyla kuru madde içeriklerinin %30-35 civarına yükseltilmesiyle elde edilen materyalin silolanmasıyla elde edilen yem.

Solendovirüs (*Alm. Solendovirus, n; Fr. Solendovirus, m; İng. Solendovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Tobacco vein clearing virus*'ün konakçısı olan Solanacea familyası ile özelliği olan *endogenous virus* kelimelerinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, dairesel, çift sarmallı DNA içeren, tohumla taşınan bitki virüsü cinsi.

solma noktası (*Alm. permanenter Welkepunkt, m; Welkepunkt, m; Fr. point de flétrissement permanent, m; İng. permanent wilting percentage; permanent wilting point; wilting point*) **tar.** Bitkilerin devamlı solmaya başladığı, kökleri aracılığıyla topraktan su alamadığı, toprağa su verilse bile eski durumlarına dönemedikleri koşuldaki ve ortalama 15 atmosfer basınç altında tutulabilen topraktaki nem miktarı; eşanlam: sürekli pörsüme nemi.

solodizasyon (*Alm. Solodisation, f; Fr. solodisation, f; İng. dealkalinization; solodization*) **tar.** Alkali haldeki toprakların alkaliliğe neden olan sodyum iyonlarının kalsiyum iyonları ile uzaklaştırılması ve yıkanması olayı.

solucan biçimli (*Alm. wurmförmig; Fr. vermiculaire; vermiforme; İng. vermicular; vermiform*) **tar.** Biyolojide ve anatomiye, bir tüpü andıran, dokusu yumuşakça solucanımsı şekiller için kullanılan niteleme; eşanlam: vermiform.

soluk borusu (*Alm. Luftröhre, f; Trachea, f; Fr. trachée, f; İng. trachea; windpipe*) **tar.** 1. Akciğerleriyle solunum yapan hayvanlarda gırtlak ve yutağı akciğerlere bağlayan kıkırdak dokulu organ; eşanlam: trake. 2. Böcekler ve akarlarda alınan oksijenin tüm vücuda taşınımını ve solunum sonucunda karbondioksitin vücut dışına atılmasını sağlayan, kitin ve proteinden oluşan borucukların meydana getirdiği ağısı yapı; eşanlam: trake.

solukbacaklı korsan tahtakurusu (*Lat. Reduvius pallipes*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının korsan tahtakuruları (Reduviidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Reduvius pallipes* olan, bacakları ve karın kısmı soluk sarı renkli, diğer kısımlar siyah, başka böcekleri avlayarak beslenen böcek türü.

solukbacaklı küçük korsan tahtakurusu (*Lat. Xylocoris flavipes*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının küçük korsan tahtakuruları (Anthocoridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Xylocoris flavipes* olan, erginleri 1,7-2,2 mm boyunda, sarımsı kahverengiden koyu kahverengiye kadar değişen renklerde, depolanmış ürünlerde zararlı akarları avlayarak beslenen böcek türü.

solukbacaklı uzun tahtakurusu (*Lat. Ischnopeza pallipes*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ischnopeza pallipes* olan, kahverengi vücutlu, soluk kahverengi bacaklı böcek türü.

solukbacaklı zürafagörünüslü tahtakurusu (*Lat. Alloerhynchus flavipes*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının zürafagörünüslü tahtakuruları (Nabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Alloerhynchus flavipes* olan, küçük eklembacaklıları avlayarak beslenen böcek türü.

solukçizgili maydanozgil piskokuluböceği (*Lat. Tholagmus flavolineatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tholagmus flavolineatus* olan, erginleri 5-7 mm boyunda, toprak renkli, boyuna çizgili, ergin ve nimfleri anason, havuç, maydanoz, kereviz, dereotu gibi bitkilerin çiçek sapı ve tohumlarını sokup emerek zararlı olan böcek türü.

solukduyargalı küçük korsan tahtakurusu (*Lat. Orius pallidicornis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının küçük korsan tahtakuruları (Anthocoridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Orius pallidicornis* olan, erginleri 1,8-2,3 mm boyunda, siyahımsı renkli, başta eşekhiyarı olmak üzere çeşitli bitkilerin çiçeklerinde erkek ve dişi üreme organlarında beslenen böcek türü.

solukduyargalı uzun tahtakurusu (*Lat. Peritrechus flavicornis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Peritrechus flavicornis* olan, duyargaları soluk sarımsı renkli böcek türü.

solukduyargalı yassı tahtakurusu (*Lat. Aradus flavicornis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yassı tahtakuruları (Aradidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aradus flavicornis* olan, geniş ve yassı vücutlu böcek türü.

solukkanatlı uzun tahtakurusu (*İng. big-eyed bug; Lat. Geocoris pallidipennis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Geocoris pallidipennis* olan, erginleri 3-5 mm boyunda, baş ve göğüs siyah, kanatlar soluk sarı, gözler iri, ergin ve nimfleri kırmızıörümcekleri avlayarak beslenen böcek türü.

solukrenkli taklaböceği (*Lat. Pseudocrepidophorus flavescens*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pseudocrepidophorus flavescens* olan, erginleri 10 mm boyunda, açık kahverengiden kızılımsıya kadar değişen renkte, vücudu beyazımsı sarı tüylerle kaplı böcek türü.

solukrenkli uzun tahtakurusu (*Lat. Brachyplax palliata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Brachyplax palliata* olan, erginleri 3 mm boyunda, siyah vücutlu, kahverengi benekli, sedefotlarıyla beslenen böcek türü.

soluksarı korsan tahtakurusu (*Lat. Holotrichius ochraceus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının korsan tahtakuruları (Reduviidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Holotrichius ochraceus* olan, soluk sarı renkli, diğer böcekleri avlayarak beslenen böcek türü.

soluksarıkanatlı taklaböceği (*Lat. Ampedus ochropterus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ampedus ochropterus* olan, erginleri 12 mm boyunda, vücut siyah, kanatlar soluk sarımsı turuncu, çam ağaçlarıyla beslenen böcek türü.

solungaç (*Alm. Kieme, f; Fr. branchie, f; İng. gill*) **tar.** Balıklarda başın gerisinde her iki tarafta sayıları ve yerleşim şekilleri balık gruplarına göre değişen, suda erimiş oksijeni alıp karbondioksit ve bazı metabolit artıkları veren solunum organı.

solungaç dikenleri (*Alm. Kiemenreuse, f; Fr. branchicténie, f; branchiospine, f; İng. gill rake; gill raker*) **tar.** Kemikli balıklarda solungaç yaylarının iç kısmında yer alan, solunum amaçlı alınan suyun içindeki partikülleri süzerek solunum sırasında filament yüzeyinin kapanmamasını sağlayan, sayısı ve şekli balık türlerine göre değişen yapılar.

solungaç filamenti (*Alm. Kiemenfaden, pl; Fr. branchies, pl; İng. gill filament*) **tar.** Balıklarda solungaç yayının dış tarafında yer alan, gaz değişiminin yapıldığı yüzey.

solungaç kapakçığı (*Alm. Kiemendeckel, m; Fr. opercule de branchies, m; İng. gill cover; gill lid*) **tar.** Kemikli balıkların solungaçlarının içinde yer alan solungaç boşluğunu örten kapakçık.

solungaç sepeti (*Alm. Kiemensack, m; Fr. sac branchial, m; İng. branchial basket*) **tar.** Yuvarlak ağızlı balıklarda solungaçları destekleyen sepet şeklindeki kıkırdak yapı.

solungaç yarığı (*Alm. Kiemenhöhle, f; Fr. chambre branchiale, f; chambre respiratoire, f; İng. gill cavity; gill chamber*) **tar.** Kıkırdaklı balıklarda her bir solungacın içinde bulunduğu yarıklardan biri.

solungaç yayı (*Alm. Kiemenbogen, m; Fr. arc branchial, m; İng. branchial arch*) **tar.** Balıklarda her bir solungacı destekleyen kıkırdak ya da kemik iskelet yapı.

solunum açıklığı (*Alm. Atemloch, n; Spritzloch, n; Fr. spiracle, m; İng. spiracle*) **tar.** Akarlarda oksijen ve karbondioksit değişiminde rolü olan, varlığı ya da yokluğuna ve bulunuş yerlerinin konumlarına göre Prostigmata, Mesostigmata, Metastigmata ve Astigmata gibi takım ayırımı yapılan, solunumda yardımcı olan trake borucuklarının dışarı doğru açıklığı.

solunum hızı (*Alm. Atemfrequenz, f; Fr. rythme respiratoire, m; İng. respiration frequency; respiration rate; respiratory rate*) **tar.** Bitkisel yapıların birim ağırlığının birim süre içinde çıkardığı karbondioksit, kullandığı oksijen miktarları (ml-mg/kg.h) veya verdiği ısı (kcal/ton.gün).

solunum ısısı (*Alm. Atmungswärme, f; Fr. chaleur de la respiration, f; İng. heat of respiration; respiration heat*) **tar.** Birim ağırlıktaki tarım ürününün kcal/ton.gün olarak ölçülen çıkardığı ısı miktarı.

soluyan çatı (*İng. free-breathing roof*) **tar.** Özellikle hayvan barınaklarında kirliliği ve nemli havanın dışarı atılmasına yardımcı olmak için üzerinde bu amaçla bırakılmış delikleri kapsayan çatı örtüsü.

somatik hücre melezlemesi (*Alm. Körperzellehybridisierung, f; Fr. hybridisation de cellules somatiques, f; İng. somatic cell hybridization*) **tar.** Farklı genetik yapıda hücrelere ait iki protoplazmanın kaynaşma (füzyon) yoluyla birleştirilmesi ve bu hücrelerin kromozomlarının ortak çekirdekte toplanması ile melez hücreler oluşturulması.

somatik hücre sayısı (*Alm. Gehalt an somatischen Zellen, n; Fr. teneur en cellules somatiques, f; titre en cellules somatiques, f; comptage des cellules somatiques, m; İng. somatic cell count*) **tar.** Süt veren hayvanlarda özellikle mastitte artış gösteren sütteki akyuvar ve epitel hücre sayısı.

somatogami (*Alm. Somatogamie, f; Fr. somatogamie, f; İng. somatogamy*) **tar.** Eşey organları veya eşey hücreleri olmayan farklı karakterdeki iki somatik hifin hücrelerinin çekirdekleri birleşmeden sadece plazmalarının karışması ile meydana gelen birleşme.

son don tarihi (*Alm. lätzter Frosttag, m; Fr. date de la dernière gelée, f; İng. last frost date*) **tar.** İlkbaharda hava sıcaklığının bitkiye zarar verecek sürede olmak üzere -0,1 °C'nin altına düştüğü gün.

sonbahar karışımı (*Alm. Herbstzirkulation; Fr. circulation automnale, f; inversion automnale, f; İng. autumn circulation; autumn overturn*) **tar.** Sonbaharda mevsim değişikliğine bağlı olarak su katmanlarının karışması ve göllerde su sıcaklığının yüzeyden dibe doğru aynı olması.

sonsuz alel modeli (*İng. infinite alleles model*) **tar.** Bir genin nükleotit dizisinde oluşan her mutasyonun popülasyonda daha önce bulunmayan yeni bir alel meydana getirdiği, böylece bir genin sonsuz sayıda aleli olabileceğini öngören model.

sonsuz site modeli (*İng. infinite sites model*) **tar.** Bir geni oluşturan DNA dizisinde, her biri bir nükleotitten oluşan sonsuz sayılabilecek kadar çok sayıda sitede bulunduğunu, bu sitelerin her birini bir mutasyon birimi olduğunu öngören model.

sopa çekirgesi (*Alm. Indische Stabschrecke, f; Fr. bâton du diable, m; dixippe morose, m; phasme bâton, m; phasme morose, m; İng. common stick insect; Lat. Carausius morosus*) **tar.** Değnek çekirgeleri (Phasmatodea) takımının Phasmatidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Carausius morosus* olan, erginleri 80-100 mm boyunda, açık yeşilimsi kahverengi, sopa şeklinde, ergin ve nimfleri kurtbağrı, sarmaşık gibi bitkilerle beslenen Güneydoğu Asya kökenli böcek türü.

sorgum (*Alm. Sorgho, m; Sorghum, m; Fr. gros mil, m; sorgho, m; İng. great millet; guinea corn; kaffir corn; sorghum; Lat. Sorghum vulgare*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının kavuzlu çiçekliler takımının tahıllar (buğdaygiller) familyasının, *Sorghum vulgare* L. türü olup n=10, sıcak iklim tahıllarından tek yıllık bir kısa gün bitkisi.

soruz (*Alm. Sorus, n; Fr. sore, f; İng. sorus; Lat. sorus*) **tar.** 1. Çoğunlukla pas etmenlerinde görülen yazlık ve kışlık sporların kısa sapları ile konakçı epidermisi altında bir araya gelerek meydana getirdikleri şişkince yapılar; eşanlam: sorus. 2. Eğreltiotlarında ilkel üreme birimli keselerin, içinde bulunduğu yuvarlak ya da şeritsi yapı; eşanlam: sorus.

sosyal servet (*Fr. patrimoine social, m; İng. social wealth*) **tar.** Devletin toplumun refahına yönelik olarak yapmış olduğu karşılıksız yardımların toplamı.

soya fasulyesi (*Alm. Sojabohnen; Fr. soja, f; graines de soja, pl; İng. soya bean; soybean*) **tar.** %22-36 arasında ham protein, %3-12 arasında ham selüloz ve %10-%23 arasında yağ içeren, proteini suda %80'e kadar çözülebilen, çoğunluğu globülin ve glisininden oluşan ve biyolojik değeri yüksek, ham selüloz ve nitrojeniz öz madde oranı düşük, mineralleri yeterli vitaminleri ise yetersiz düzeyde içeren, organik maddeleri ve ham proteini gevişgetirenler ve domuzlarca %85'in üzerinde sindirilen, çabuk acılaşılabilen, domuz ve kanatlılar için düşük değerde olan, fazla yedirildiğinde süt verimini olumlu ancak sütün bileşimi ve tereyağını arzu edilmeyen bir şekilde yumuşatarak değiştirebilen yoğun yem kaynağı baklagil tohumu.

soya fasulyesi bakteriyel yanıklığı (*Fr. bactériose du soja, f; bactériose à pseudomonas du soja, f; İng. bacterial blight of soybean; soybean bacterial blight*) **tar.** Soya fasulyesinde *Pseudomonas savastanoi* adlı bakterinin oluşturduğu, yapraklarda önce ortaları kahverengi, kenarları açık sarı renkli (haleli) küçük lekeler oluşturan, sonar tüm yaprakların kurummasına yol açan hastalık.

soya fasulyesi cücelik virüsü (*Alm. Verzweigungs-Virus der Sojabohne, n; Fr. virus du rabougrissement du soja, m; İng. SbDV; soybean dwarf virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, konakçıları baklagiller (Leguminosae) familyasındaki bitkilerle sınırlı olan, Acyrthosiphon (*Aulacorthum*) solani (Heteroptera: Aphididae) ile kalıcı şekilde taşınan, konakçılarında şiddetli cüceleşme, damarlar arasında sararma ve bitkide genel sarılık şeklinde belirtiler oluşturan, bazen belirtisiz kalan luteovirüs.

soya fasulyesi klorotik benek virüsü (*Fr. virus de la tache chlorotique du soja, m; İng. SbCMV; soybean chlorotic mottle virus*) **tar.** Çift sarmallı DNA içeren, mekanik olarak taşınabilen, vektörü bilinmeyen, sadece baklagiller (Leguminosae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarının yapraklarında klorotik beneklenme, mozaik, cüceleşme ve verim kaybına neden olan soymovirüs.

soya fasulyesi mozaik virüsü (*Alm. Sojabohnen-Mosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque du soja, m; İng. SMV; soybean mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, bilinen tek doğal konakçısı soya fasulyesi olan (*Glycine max*), özsu, tohum ve başta *Acyrthosiphon pisum*, *Aphis fabae* ve *Myzus persicae* olmak üzere en az 16 yaprakbiti türü ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, konakçısında mozaiklenme belirtisine neden olan potyvirus.

soya fasulyesi samanı (*Alm. Sojastroh, n; Fr. paille de soja, f; İng. soya bean straw*) **tar.** Baklagil samanları içerisinde sindirilebilirliği ve besleme değeri yüksek olan, hayvanların kaba yem ihtiyaçlarının bir kısmını karşılayan, %5-6 arasında ham protein ve %39-40 arasında ham selüloz içeren baklagil grubu kaba yem.

soya kapsül ve gövde yanıklığı (*İng. soybean pod and stem blight*) **tar.** Daha çok soya fasulyesinin gövdelerini ve kapsüllerini etkileyen, buralarda kanserlere ve lekelerle neden olan ve bitkilerin ölümüne yol

açan, *Diaporthe phaseolorum* (*Phomopsis sojae*, anamorph) adlı fungus tarafından oluşturulan, tohumla da taşınan hastalık.

soya küspesi (*Alm. Sojaschrot; Fr. tourteau de soya, m; İng. soybean meal*) **tar.** Pres, ekspeller veya özütleme gibi elde edilme yöntemlerine bağlı olarak besin maddesi kompozisyonu ve yem değeri oldukça değişen, uygulanan sıcaklığa bağlı olarak çığ soyada bulunan tripsin baskılayıcı, üreaz ve soyin gibi beslenme engelleyen faktörleri içerebilen, %42-%46 civarında yüksek oranda ham protein içeren, proteinin biyolojik değeri bitkisel protein kaynakları arasında en değerli olan, lizin amino asidi bakımından zengin olmakla birlikte metionin amino asidi bakımından fakir olan, ham selüloz içeriği düşük olduğundan besin maddelerinin sindirilebilirliği yüksek, başta kanatlı ve domuz olmak üzere bütün çiftlik hayvanlarının beslenmesi için çok değerli yağ sanayi kalıntısı.

soya mildiyösü (*Alm. falscher Mehltau an Sojabohne; Fr. mildiou de soja, m; İng. soybean downy mildew*) **tar.** Soya fasulyesinde yeşil aksamda, daha çok yapraklarda lekelenmelere yol açan, tohumda beyaz bir örtü şeklinde gelişen, *Peronospora manshurica* adlı etmen tarafından oluşturulan, tohumla da taşınan hastalık.

soyaçekim (*Alm. genetische Erbe, f; Fr. patrimoine génétique, m; İng. genetic inheritance*) **tar.** Çeşitli özelliklerin ve bunları belirleyen genlerin gametler yoluyla ebeveynden döle aktarılması ve bu yüzden döllerin ebeveyne benzemesi.

soyağacı (*Alm. Stammbaum, m; Fr. arbre généalogique, m; tableau généalogique, m; İng. family tree; genealogical table; pedigree chart*) **tar.** 1. Bir ailedeki bireylerin ortak ata geçmişini gösteren çizelge; eşanlam: şecere, pedigrî çizelgesi. 2. Bir organizmayı, atalarını ve bazen onların bilinen fenotiplerini gösteren diyagram.

soykütüğü (*Alm. Zuchtbuch, n; Zuchtstammbuch, n; Fr. registre généalogique; İng. breed registry*) **tar.** Hayvan yetiştiriciliğinde, pedigrî düzenlemeye esas olacak bilgilerin düzenli olarak toplandığı veritabanı.

Soymovirüs (*Alm. Soymovirus, n; Fr. Soymovirus, m; İng. Soymovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Soybean chlorotic mottle virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, tek parçalı, dairesel çift sarmallı DNA içeren yaprakbitleri ile taşınan bitki virüsü cinsi.

söğüt ağkurdu (*Alm. Weiden-Gespinstmotte, f; İng. willow ermine moth; Lat. Yponomeuta rorella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının ağkurtları (Yponomeutidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Yponomeuta rorella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 19-24 mm, ön kanatlar beyaz, üzeri siyah benekli, arka kanatlar kahverengi, larvaları söğüt ve bazı süs bitkilerinin yapraklarında ipeksi ağlar örüp beslenerek zarara yol açan böcek türü.

söğüt galsineği (*İng. shot-hole gall midge; willow shot-hole midge; Lat. Rabdophaga saliciperda*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ursineklere (Cecidomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rabdophaga saliciperda* olan, erginleri 2 mm boyunda, sarımsı kahverengi, larvaları söğüt dallarında beslenerek şişkinlik ve çatlaklar oluşturan böcek türü.

söğüt geniş yaprakböceği (*Alm. breiter Weidenblattkäfer; Fr. galeruque du saule, f; İng. imported willow leaf beetle; Lat. Plagioderia versicolora*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Plagioderia versicolora* olan, erginleri 2,5-4,5 mm boyunda, mavimsi yeşil ya da bronz renkli olup ergin ve larvaları söğüt ve kavak gibi bitkilerin yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

söğüt güzelkelebeği (*Alm. großer Feuerfuchs, m; östlicher große Fuchs, m; Fr. vanesse du saule, f; vortue à pattes jaunes, f; grand-renard, m; İng. scarce tortoiseshell; yellow-legged tortoiseshell; Lat. Nymphalis xanthomelas*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının alacakelebekler (Nymphalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Nymphalis xanthomelas* olan, erginlerinin kanat açıklığı 63-68 mm, turuncu renkli, üzeri siyah desenli, larvaları söğüt, çitlembik gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

söğüt lekeli yaprakböceği (*Alm. gefleckter Weidenblattkäfer; Fr. chrysomèle tachetée du saule, f; İng. spotted willow leaf beetle; willow leaf beetle; Lat. Chrysomela vigintipunctata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chrysomela vigintipunctata* olan, erginleri 6,5-8,5 mm boyunda, parlak yeşilimsi siyah renkte ve kanat üzerleri on adet siyah lekeli olup ergin ve larvaları söğüt ve kavak gibi bitkilerin yapraklarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

söğüt mavi yaprakböceği (*İng. brassy willow beetle; Lat. Phratora vitellinae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phratora vitellinae* olan, erginleri

3,5-5 mm boyunda, parlak bronz veya yeşil renkli olup ergin ve larvaları söğüt ve kavak gibi bitkilerin yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

söğüt sürgün yumrusineği (*Lat. Rabdophaga salicis*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ursinekleri (Cecidomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rabdophaga salicis* olan, erginleri 2 mm boyunda, kızıl kahverengi, larvaları söğüt sürgünlerinde ve yaprak saplarında beslenerek ur oluşturan böcek türü.

söğüt süslüböceği (*Lat. Agrilus salicis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrilus salicis* olan, 5-9 mm boyunda, yeşilimsi bronz renkli erginleri söğüt ağaçlarının yapraklarıyla, larvaları dal ve gövdelerde tüneller açarak ve ur oluşturarak zarara yol açan böcek türü.

söğüt taklaböceği (*Lat. Synaptus filiformis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Synaptus filiformis* olan, erginleri 8-11 mm boyunda, vücut kahverengimsi, kanatları soluk ya da kırmızımsı kahverengi, vücudun üzeri gri ya da sarı uzun tüylerle kaplı, söğüt, ceviz, kavak gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

söğüt tekeböceği (*Alm. bunter Linienbock; rothalsiger Weidenbock; Weiden-Linienbock, m; İng. eyed longhorn beetle; twin spot longhorn beetle; Lat. Oberea oculata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oberea oculata* olan, erginleri grimsi yeşil kanatlı göğüs kısmında iki tane siyah leke taşıyan, 15-21 mm boyunda, larvaları söğüt ağaçlarında dalların odun kısmında galeriler açarak zarar veren böcek türü.

söğüt tüylü yaprakböceği (*Alm. behaarter Weidenblattkäfer; kleiner gelber Blattkäfer; Fr. galeruque de l'osier; f; İng. willow-feeding leaf beetle; yellow willow leaf beetle; Lat. Galerucella lineola*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Galerucella lineola* olan, erginleri 4,5-6,5 mm boyunda, kahverengimsi kırmızımsı sarı renkli olup ergin ve larvaları kızılâğaç ve fındıkların yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

söğüt yaprakarısı (*Lat. Pristiphora conjugata*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının testereliarılar (Tenthredinidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pristiphora conjugata* olan, erginleri 5-7 mm boyunda, sarı renkli, üzeri siyah lekeli olup larvaları söğüt ve kavak fidanlarının yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

söğüt yaprakbiti (*İng. giant willow aphid; Lat. Tuberculachnus salignus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tuberculachnus salignus* olan, erginleri 4-5,5 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri söğüt ve halep çamlarının gövde ve ince sürgünlerinde beslenen böcek türü.

söğüt yaprakböceği (*Alm. roter Espenblattkäfer, m; Fr. chrysomèle du tremble, f; chrysomèle du peuplier tremble, f; İng. aspen leaf beetle; poplar leaf beetle; unspotted aspen leaf beetle; Lat. Chrysomela tremulae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chrysomela tremulae* olan, erginleri 6-10 mm boyunda, siyahımsı mavi renkli, kanatları tuğla kırmızısı renkte olup kavak ve söğüt fidan ve ağaçlarında yapraklarla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

söğüt yaprakpiresi (*İng. willow flea beetle; Lat. Crepidodera aurata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Crepidodera aurata* olan, erginleri 2,5-3,5 mm boyunda, parlak mavimsi yeşil renkli olup ergin ve larvaları kavak ve söğütlerde yapraklarla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

söğüt yassı tahtakurusu (*Lat. Calisius salicis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yassı tahtakuruları (Aradidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Calisius salicis* olan, geniş ve yassı vücutlu böcek türü.

sölom 1. (*Alm. Coelom, m; Zölom, n; Fr. cavité cœlomique, f; cœlome, m; İng. coelome*) **tar.** Canlıların vücutlarının içine yer alan, sindirim sistemi ile birlikte diğer organları çevreleyen, gelişmiş hayvanlarda mezodermal epitel ile kaplı, işlevsel olarak bir mekanik darbeyi soğurmaya ve hidrostatik iskelet yapısına yardımcı olan, içinde serbestçe dolaşabilen sölomitler şeklinde bağışıklık sistemi desteğini de oluşturan çok hücreli hayvanların çoğunda ana vücut boşluğu için kullanılan bir terim. **2. bkz. biyom. vücut boşluğu.**

sölomsuzlar (*Alm. Acoelomaten, pl; Fr. acoelomates, pl; accœlomés, pl; İng. acoelomata*) **tar.** Sünger, hidra, medüz, mercan gibi endoderm ve ektoderm arası tamamen mezoderm ile dolu, vücut boşluğu olmayan canlılar; eşanlam: sölom boşluğu olmayanlar.

sözde dayanıklılık (*Alm. Pseudoresistenz, f; Fr. pseudo-résistance, f; İng. pseudoresistance*) **tar.** Bir konakçının, kalıtsal olmayan, geçici bir özelliğinden, çevre koşullarından ya da tesadüflere bağlı olaylardan kaynaklanan dayanıklılığı; eşanlam: yalancı dayanıklılık.

sözde parenkima (*Alm. Pseudoparenchym, n; Fr. pseudo-parenchyme, m; İng. pseudoparenchyma*) **tar.** Bazı funguslarda ve kırmızı alglerde bitki dokusunu andıran, hif ve iplikçilerden örülmüş tıkız yapı; eşanlam: pseudoparenkima.

sözde spor (*Alm. Pseudospore, f; Fr. pseudospore, f; İng. pseudospore*) **tar.** Bazı funguslarda görülen özel bir üreme hücresi; eşanlam: pseudospor.

sözde-kapilityum (*Alm. Pseudocapillitium, n; Fr. pseudocapillitium, m; İng. pseudocapillitium*) **tar.** Gerçek akışkan fungusların (*Myxomycota*) frükifikasyonları içinde yer alan sporlar arasındaki düzensiz iplikçikler, tabaka veya kapilityum benzeri düzensiz yapılar.

sperm iletim kanalı (*Alm. Spermatoctyl, m; Fr. spermatoctyl, m; İng. spermatoctyl*) **tar.** Bazı Mesostigmata erkeklerinde keliseranın değişikliğe uğramasıyla meydana gelen ve sperm kesesinin dışıya naklinde kullanılan organcık; eşanlam: spermatoctil.

sperm kabul odacığı (*Alm. Samentasche, f; Spermathek, f; Samenbehälter, m; Fr. spermathèque, f; réceptacle séminal, m; İng. seminal receptacle; sperm pouch; spermatheca; Lat. receptaculum seminis*) **tar.** 1. Bazı böcekler, yumuşakçalar, akarlar ile omurgalı ve omurgasızların dişilerinde bulunan ve çiftleşmeden sonra erkek eşey hücrelerinin geçici olarak depo edildiği bir kese; eşanlam: spermatek, spermateka. 2. Nematotlar ve akarlarda spermlerin saklanması fonksiyonunu gösteren, yumurta kanalı ve dölyatağı arasında yer alan dışı gamet üreten yapının büyümüş bir kısmı; eşanlam: spermatek, spermateka.

sperm kapasitasyonu (*Alm. Spermienkapazitation, f; Fr. capacitation des spermatozoïdes, f; İng. sperm capacitation*) **tar.** Dışı üreme kanalına bırakılan spermlerin baş bölgelerindeki akrozomlarına yapışarak ovumu dölemelerini engelleyen yüksek moleküllu seminal plazma bileşenlerinin, özellikle dölyatağı ve ovidukt tarafından üretilen sıvılar yoluyla temizlenmesi sonucunda tekrar döleme yeteneklerini kazanmaları olayı.

sperm kesesi tar. 1. (*Alm. Spermatorphor, f; Fr. spermatorphore, m; İng. spermatorphore*) Akarların erkek bireyleri tarafından meydana getirilen ve farklı akar gruplarında farklı yollarla dişilere nakledilen, Mesostigmata alttakımı türlerinde doğrudan dışı sperm kabul odacıklarına sperm iletim kanalı aracılığıyla, Prostigmata türlerinde, edeagus gibi özel yapılar aracılığıyla nakledilebilen, Erioyhidae türlerinde ise dişinin dolaşacağı yerlere havayla temas ettiğinde sertleşen sapçıklar üzerine bırakılması ve daha sonra dışı tarafından toplanması ile dolaylı olarak nakli gerçekleşen sperm dolu keseler. 2. (*Alm. Samenblase, f; Fr. vésicule séminale, f; İng. seminal vesicle; vesicula seminalis*) Erkek hayvanda bulunan ve gelişmelerini tamamlayan spermlerin geçici olarak depo edildiği kese. 2. Erkek böceklerde spermlerin olgunlaştığı ve depolandığı bir çift kese; eşanlam: sperma kesesi.

sperm motilitesi (*Alm. Beweglichkeit der Spermien, f; Fr. motilité des spermatozoïdes, f; İng. sperm motility*) **tar.** Dışı hayvanın kanalı yolunda ya da bir sıvı ortamda, birim sperma içindeki bir yönde güçlü hareketleri olan spermlerin oranı.

sperm yoğunluğu (*Alm. Spermien Rate, f; Fr. taux de spermatozoïdes, m; İng. sperm rate*) **tar.** Birim sperma içindeki toplam sperm sayısı.

sperma hacmi (*Alm. Samen Volumen, n; Fr. volume de sperme, m; İng. semen volume*) **tar.** Bir memeli erkek hayvanın birim zamanda boşalım başına üretilen, ölçü silindiri veya dereceli bir kapla ölçülebilen spermanın santimetre küp olarak miktarı.

sperma kanalı (*Alm. Samenleiter, m; Fr. canal déférent, m; spermiducte, m; İng. ductus deferens; vas deferens*) **tar.** 1. Erkek böceklerde olgunlaşan spermlerin, sperm depolama organları olan vesikula seminalise taşınmasını sağlayan kanal. 2. Erkek hayvanda epididimisin kuyruğu ile ampulla arasında bulunan, boşalma esnasında spermayı penise ileten testisin kassal yapıdaki boşaltıcı kanalı; eşanlam: vas deferens, duktus deferens.

spermasitogenez (*Alm. Spermatoctyotogenese, f; Fr. spermatoctyotogenèse, f; İng. spermatoctyotogenesis*) **tar.** Erkek hayvanda testislerde sperma ana hücrelerinden mitoz bölünmeler sonucunda birincil spermatositlerin meydana geldiği spermatogenez aşaması.

spermatizasyon (*Alm. Spermatisierung, f; Fr. spermatization, f; İng. spermatization*) **tar.** Funguslarda görülen bir eşeyli üreme yolu olup spermasıyum denilen erkek karakterli haploit hücrelerin çeşitli döllenme yollarıyla dişi karakterli hife ya da askogonyuma ulaşarak temas noktasında çekirdeğini dişi karakterli hife ya da askogonyuma aktararak birleşmesi olayı.

spermatogenez (*Alm. Spermatogenese, f; Fr. spermatogenèse, f; İng. spermatogenesis*) **tar.** Testislerde seminifer kanalları içerisinde spermasitogenez ve spermiogenez aşamasını içeren sperm oluşum süreci.

spermatogonyum (*Alm. Ursamenzelle, f; Spermatogonium, n; Fr. spermatogonie, f; İng. spermatogonium*) **tar.** Bir erkek eşey hücresinin oluşumunun başlarında görülen, seminiferi tübünün duvarına yapışık olarak bulunan ve mitozla sperm hücrelerine yol açan hücre.

spermatosit (*Alm. Samenmutterzelle, f; Spermatozyt, m; Fr. spermatocyte, f; İng. spermatocyte*) **tar.** Erkek memeli hayvanların testislerinde sperm oluşumunu başlatan, mayoz bölünmeyle kromozom sayısının yarısını içeren hücreleri meydana getiren ana hücreler.

spermatozoit (*Alm. männliche Geschlechtszelle, f; Spermatozoon, n; Fr. spermatozoïde, m; İng. sperm cell; spermatozoon*) **tar.** Testislerde spermatogenez sonucunda oluşan, X veya Y cinsiyet kromozomuna sahip, baş (çekirdek) ve kamçı (flagellum) kısımları olan ve uygun fizyolojik çevreye maruz kaldığında hareketlilik gösteren erkek üreme hücresi; eşanlam: erkek gamet, sperm hücresi, erkek eşey hücresi.

spermatozoit fertil ömrü (*Alm. fruchtbares Leben der Spermien; Fr. vie féconde du spermatozoïde, f; İng. sperm fertile life*) **tar.** Dişi memelilerin üreme kanalına bırakılan spermatozoitlerin yumurtayı başarı ile döleyebilmesine kadar geçen süre.

spermatyofor (*Alm. Spermatiophor, m; Fr. spermatiophore, m; İng. spermatiophore*) **tar.** 1. Bazı hayvanların erkeğinde meydana gelen ve birçok spermanın bir arada taşınmasını sağlayan kapsül. 2. Funguslarda üzerinde spermasıyumları oluşturan özelleşmiş bir hif.

spermiyogenez (*Alm. Spermiogenese, f; Fr. spermiogenèse, f; İng. spermiogenesis*) **tar.** Erkek hayvanda testislerde spermasitogenez süreci sonucunda oluşan birincil spermatositlerin golgi, kap, akrosomal ve olgunlaşma fazları geçirerek yüksek düzeyde özelleşmiş erkek eşey hücrelerine (sperm) morfolojik olarak dönüşümlerinin gerçekleştiği spermatogenez aşaması; eşanlam: spermlenme.

spesifik vergi (*Fr. taxe spécifique, f; İng. specific tax*) **tar.** Verginin hesaplanmasında, vergi matrahının adet, sayı, metre, kilo, litre vb. fiziksel ölçülerin göz önüne alındığı vergi türü.

spikül (*Alm. Nadel, f; Spikule, f; Fr. spicule, f; İng. spicule; spiculum*) **tar.** 1. Erkek nematod bireylerinde vücudun sonunda ve kuyruk bölümünde bir çift olarak bulunan çiftleşme organı. 2. Funguslarda sterigmanın spor taşıyan uç kısmındaki çıkıntı. 3. Omurgasız hayvanlarda rastlanan silis ya da kalkerden yapılmış iğne biçiminde yapı ya da herhangi bir çıkıntı.

spirakulum (*Alm. Spirakulum, n; Fr. spiracle, m; İng. spiracle*) **tar.** Kıkırdaklı ve kemikli-kıkırdaklı balıklarda gözün hemen arkasında bulunan, birinci solungaç açıklığından türevlenmiş, solungaçlara gelen suyun bir kısmının alındığı açıklık.

spiroplazma (*Alm. Spiroplasma, n; Fr. spiroplasma, m; İng. spiroplasma*) **tar.** Birçok omurgasız hayvan ve bitkide hücreler arası ve hücreler içinde patojen veya parazit olan veya epifit olarak bulunan, hücre duvarı bulunmayan, spiral şekilli olan bir prokaryotik organizma.

sporangiyofor (*Alm. Sporangiothor, m; Fr. sporangiophore, m; İng. sporangiophore*) **tar.** Sporangiyumu taşıyan bir sporofor.

sporangiyolum (*Alm. Sporangiole, f; Fr. sporangiole, m; İng. sporangiole; sporangiolum*) **tar.** İçinde sayılabilecek kadar az spor bulunan küçük bir sporangiyum.

sporangiyospor (*Alm. Sporangiospore, f; Fr. sporangiospore, f; İng. sporangiospore*) **tar.** Bazı funguslarda özel bir spor kesesi içinde oluşan hareketli ya da hareketsiz, eşeysiz sporlar.

sporangiyum (*Alm. Sporangium, n; Fr. sporange, m; İng. sporangium; Lat. sporangium*) **tar.** 1. Fungusların, içinde hareketli veya hareketsiz eşeysiz sporlarını oluşturduğu kese. 2. İlkel bitkilerin eşeysiz üremeyi gerçekleştirmek için oluşturduğu içinde ilkel üreme birimleri (sporlar) bulunan kese; spor kesesi.

sporidyum (*Alm. Spordie, f; Fr. spordie, f; İng. sporidium*) **tar.** Fungusların *Uredinales* ve *Ustilaginales* takımlarının bazidyumları ya da promisyumları üzerinde oluşan haploit sporlar, yani bazidyosporlar.

sporodokyum (*Fr. sporodochie, f; İng. sporodochium*) **tar.** Fungus konidyoforlarının yan yana gelerek doku dışında oluşturdukları, çoğu kez yastık biçimindeki stromatik oluşuklar halindeki görülen, eşeysiz bir sporulasyon organı, bir konidyomata tipi.

sporofit (*Alm. Sporophyt, m; Fr. sporophyte, m; İng. sporophyte*) **tar.** Bitkilerde mitoz bölünme geçirerek gelişen, iki kromozom takımlı hücrelerden oluşan, sona ermeden önce ilkel üreme birimlerini oluşturan, kendisinden sonra da gametofit evreye ulaşılan evre.

sporofor (*Alm. Sporophor, m; Fr. sporophore, m; İng. sporophore*) **tar.** Funguslarda tallusun spor taşıyan kısmı.

sporogen (*Alm. sporogenous; Fr. sporogénique; İng. sporogenic; sporogenous*) **tar.** Spor meydana getiren hifin özelliği.

sporokarp (*Alm. Sporenfrucht, f; Sporokarp, n; Fr. sporocarpe, m; İng. fruiting body; sporocarp*) **tar.** Funguslarda sporların üretilip salındığı çok hücreli yapılar.

sporotallus (*Alm. Sporothallus, m; Fr. sporothalle, m; İng. sporothallus*) **tar.** Spor oluşturan eşeysiz yapı.

sporulasyon (*Alm. Sporulation, f; Fr. sporulation, f; İng. sporulation*) **tar.** Spor oluşturma yetisi olan funguslarda eşeyli ve eşeysiz olarak spor oluşturma olgusu.

standart maliyet (*Fr. coût de revient préétabli, m; İng. standard cost*) **tar.** Üretilen ürün için kullanılan giderlerin gerçek değerleri yerine, fiyat standartlarının esas alınarak hesaplanan maliyeti.

standart süt (*Alm. Fett korrigierte Milch, f; Fr. lait standarde; İng. standard milk*) **tar.** %4 yağ içerikli inek sütüne verilen ad, yağı düzenlenmiş süt; eşanlam: yağı düzeltilmiş süt, standardize süt.

statismospor (*Alm. Statismospore, f; Fr. statismospore, f; İng. statismospore*) **tar.** Bazı funguslarda, sporulasyon organından herhangi bir güç kullanılmaksızın bırakılan spor.

staurospor (*Alm. Staurospore, f; Fr. staurospore, f; İng. staurospore*) **tar.** Yıldız şeklinde bir veya çok hücreli spor.

stenohalin (*Alm. stenohalin; Fr. sténohalin; İng. stenohaline*) **tar.** Dar bir tuzluluk değişim aralığında yaşayabilen organizmalar.

stenospermokarpi (*Alm. Stenospermokarpie, f; Fr. sténospermocarpie, f; İng. stenospermocarpy*) **tar.** Asmada tozlanma ve döllenenin normal meydana geldiği, ancak dölllenme sonrasında embriyo ve endospermin gelişmemesi sonucu iz halinde çekirdeklere sahip tanelerin meydana geldiği meyve tutumu.

stenoterm (*Alm. stenotherm; Fr. sténotherm; İng. stenothermic; stenothermous*) **tar.** Dar bir sıcaklık değişim aralığında yaşayabilen organizmalar.

stenoyit pul (*Alm. Ctenoidschuppe, f; Fr. écaille cténoïde, f; İng. ctenoid scale*) **tar.** Kemikli balıklarda pul cebi dışında kalan, kenarları pürtüklü pul tipi.

step süslükelebeği (*Fr. aurore de Grèce, f; aurore des Balkans, f; İng. Grüner's orange tip; Lat. Anthocharis gruneri*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının lahana kelebekleri (Pieridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthocharis gruneri* olan, erginlerinin kanat açıklığı 30-40 mm, soluk sarı renkli, ön kanatların yarısı turuncu, larvaları dağ yamaçları ve steplerdeki bülbülotu bitkileriyle beslenen böcek türü.

sterigma (*Alm. Sterigma, n; Fr. stérigmate, m; İng. sterigma*) **tar.** Bir sporangiyum, bir konidyum ya da bir bazidyosporun sporofora tutunduğu veya bağlandığı küçük bir hif dalı veya yapısı.

steril fungus (*Alm. steriles Fungus; Fr. fungus stérile; İng. sterile fungus*) **tar.** Herhangi bir spor ürettiği bilinmeyen fungus.

sternellum (*Alm. Sternellum, n; Fr. sternellum, m; İng. sternellum*) **tar.** Böceklerde sternumun arka skleriti.

sternum (*Alm. Sternum, n; Fr. sternum, m; İng. sternum*) **tar.** Böcek vücudunda toraksı meydana getiren segmentlerin ventral kısımdaki orta sklerit.

Stigmaeidae (*Alm. Stigmaeidae, pl; Fr. Stigmaeidae, pl; İng. Stigmaeidae*) **tar.** Prostigmata içinde yer alan, dişileri turuncu sarımsı renkte, 0,2-0,5 mm boyutunda, oval şekilli, keliseraları stilet benzeri, yumurta, larva, proto ve deytomim ile ergin dönemler sahip, *Eugamasus*, *Zetzellia*, *Agistemus* ve *Stigmaeus* gibi biyolojik savaşım açısından önemli avcı cinsleri olan, toprakta ve bitkilerde yaşayan türleri olan, rüzgârla çevreye dağılılabilen, daha çok akar, böcek yumurtaları, koşnillerde ve eriofitler ile beslenen, bazıları ise funguslarda beslenen avcı akarlar.

stilet (*Alm. Stylet, n; Fr. stylet, m; İng. stylet*) **tar.** Bazı nematot gruplarında stomanın yerini alan, özellikle bitki paraziti nematotlarda bulunan, bitki özsuyunun alınmasında görevli, "connus" ve "shaft" olmak üzere iki bölümden oluşan, genellikle tabanında tokmaklar bulunan, genellikle ince ve sivri, bir enjektörü andıran beslenme organı.

stilet benzeri kelisera (*İng. stylet-like chelicera*) **tar.** Bitki paraziti akarlarda özellikle Tetranychidae ve Eriophidae türlerinde kelisera kadesinin kaynaşmasıyla meydana gelen ve önemli ölçüde farklılaşarak sokup emmeye yarayacak iğne şeklinde değişikliğe uğramış beslenme görevini yapan organlar.

stilet tokmakları (*İng. telorhabdion*) **tar.** Bitki paraziti nematotlarda beslenme organı olan stiletin tabanında yer alan, önemli bir teşhis karakteri olan biri dorsal, ikisi ventral, üç adet yuvarlak görünümlü yumru.

stilostoma (*Fr. stylostome, m; İng. stylostome*) **tar.** Trombiculidae familyası akarlarının gnatozomasında görülen, beslenmeleri sırasında konakçısında şiddetli kaşıntıya neden olan salgıları akıtmaya yarayan tüp benzeri yapı.

stilus (*Alm. Stylus, m; Fr. stylus, m; İng. stylus*) **tar.** Bazı böceklerde hareket esnasında abdomenin yukarıda tutulmasını sağlayan, segmentsiz 1 ya da 2 adet olarak bulunabilen uzantı.

stok 1. (*Alm. Bestand, m; Fr. stock, m; İng. stock*) **endst.** Belirli veya belirsiz bir talebi, istenilen düzeyde karşılamak amacıyla elde tutulan ürünler. **2.** (*Alm. Grundbrühe, f; Kraftbrühe, f; Fond, m; Fr. fond; İng. broth; stock*) **gıda.** Bir çok çorbanın ve sosların temeli olan aromatik sıvı. **3.** (*Alm. Fischbestand, m; Fr. stock, m; stock de poissons, m; İng. fish stock; stock*) **tar.** Sınırı belirli bir su kütlesi içindeki su ürünleri miktarı. **4.** (*Alm. Gangstock, m; Intrusionkörper, m; Fr. stock, m; İng. stock*) **yerb.** Yüzey alanı 100 km²'den daha az olan düzensiz şekilli ve çevre kayaçlarıyla uyumsuz plutonik sokulum.

stok değer değişimi (*Alm. Bestandsveränderung, f; Fr. variation de valeur du stockage, m; İng. change of stock value*) **tar.** Belli bir hesap döneminde, makro ekonomik veya firma düzeyinde mevcut stok toplam değerinde meydana gelen fiyat azalması veya fiyat artışı şeklindeki değişim.

stoklama (*Alm. Lagerung, f; Besatz, m; Fr. stockage, m; İng. stocking*) **tar.** Bir işletmede hammadde, yardımcı madde, işletme malzemesi, hazır parçalar, yarı mamuller ve mamullerin toplanması ve en ekonomik şekilde koruma altına alınıp saklanması.

stolon (*Alm. Stolo, m; Ausläufer, pl; Fr. stolon, m; İng. runner; stolon*) **tar.** 1. Botanikte toprağın üstünde ya da hemen altında yatay olarak büyüyen ve arazi yeni kökler oluşturan bitkisel yapı. 2. Funguslarda besi ortamı yüzeyinde yatay olarak gelişen, iki ucunda kök benzeri hifsel oluşumlar meydana getiren gelişme.

stoma (*Alm. Spaltöffnung, f; Stoma, n; Fr. stomate, m; İng. stoma*) **1. orm.** Bitkilerin başta yaprakları olmak üzere odunsu olmayan dış kısımlarında bulunan, dış ortamla su buharı ve gaz alışverişini sağlayan ve canlı iki kilit hücrelerinin açılıp kapanma mekanizmasından oluşan bitki kısmı. **2. tar.** Nematotlarda sindirim sisteminin kütikula ile kaplı olan ilk bölümü, ağız boşluğu.

stomatogastrik sinir sistemi (*Alm. stomatogastisches Nervensystem, n; Fr. système nerveux stomagastique, m; İng. stomatogastric nervous system*) **tar.** Frontal gangliyon, hiposerebral gangliyon, ventriküler gangliyondan oluşan, özgül olarak ön bağırsak ve mide kaslarının sinirsel faaliyetlerini eşgüdümleyen, özerk sinir sisteminin bir parçası.

stres (Alm. *Anspannung*, f; *Stress*, m; Fr. *stress*, m; İng. *stress*) **1. endst.** Yapılan işin mahiyetinden, akışından ve çevre koşullarından doğan ve iş sırasında insandan beklenen görevlerin insan üzerinde oluşturduğu baskı; eşanlam: yüklenme. **2. tar.** Çeşitli faktörlerin neden olduğu, hayvan vücudunun çalışmasında dengesizlik, sinir sisteminde bozukluk ve psikik gerilimle birlikte sağlığı tehdit edici durum.

stroma (Alm. *Stroma*, m; Fr. *stroma*, m; İng. *stroma*) **1. biyom.** Herhangi bir organın bağdokusundan oluşan, organa bağ ve destek sağlayan kesimi. **2. tar.** 1. Funguslarda miselyumların gelişmesi ile oluşan ve spor verici yapıları içeren yoğun somatik yapılar. 2. Kloroplast ve mitokondrilerin iç zarının içindeki renksiz, sıvımsı temel madde.

su akarları (Alm. *Süßwassermilbe*, f; Fr. *hydrachne*, m; *hydrachnidé*, m; İng. *aquatic mite*; *water mite*) **tar.** Acari altsınıfı, Prostigmata alttakımı içinde Hydrachnellae grubunda bulunan, 40 familya, 5000 türü ve 300'den fazla avcı türü bulunan, parlak renkli, sulara yaşayan, bacaklarında yüzmeye elverişli kılları olan, küçük kabuklu deniz hayvanları ve böceklerle beslenen, bazı türleri balıklarda parazit olan, tatlı sular, göller, termal sular ve denizlerde yaşayan canlılar.

su akrebi (Alm. *Wasserskorpion*, m; Fr. *nèpe*, f; *scorpion d'eau*, m; İng. *water scorpion*; Lat. *Nepa cinerea*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının akrepbenzeri su tahtakuruları (Nepidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Nepa cinerea* olan, erginleri 18-22 mm boyunda, siyahımsı kahverengi, ergin ve nimfleri sucul ortamlarda yaşayarak kınkanatlılar, sivrisinekler gibi böcekler ve küçük balıklarla beslenen böcek türü.

su bitkisi (Alm. *Wasserpflanze*, f; *Hydrophyt*, m; Fr. *plant aquatique*, f; *hydrophyte*, m; İng. *aquatic plant*; *hydrophyte*) **tar.** Yaşam ortamları su olan, tamamen sucul ya da kökleri su veya çamur içinde fakat gövde ve yaprakları su üzerinde bulunabilen bitkiler; eşanlam: akuatik bitki, hidrofit, sucul bitki.

su dağıtım sistemi (Alm. *Wasserverteilungssystem*, n; Fr. *réseau de distribution d'eau*, m; *système de distribution d'eau*, m; İng. *water distribution system*) **tar.** Sulama suyunu, proje alanındaki tarım işletmelerine kadar taşıyan bağlantılı kanallar.

su dağıtım verimliliği (Alm. *Wasserverteilungseffizienz*, f; Fr. *rendement de distribution de l'eau*, m; İng. *water distribution efficiency*) **tar.** Tarla parsellerinin farklı yerlerinde depolanan su miktarlarının, depolanan ortalama su miktarından olan mutlak sapmalarının ortalamasının alınması ile hesaplanan ve yüzde olarak ifade edilen oran; eşanlam: su dağıtım randımanı.

su erozyonu (Alm. *Bodenabspülung*, f; *Wassererosion*, f; Fr. *erosion hydrique*, f; İng. *water erosion*) **tar.** Toprakların yağmur ve yüzey akış sularıyla aşınıp taşınması.

su kesmesi (Alm. *Vernässung*, f; Fr. *engorgement d'un sol*, m; İng. *waterlogging*) **tar.** Toprağın, tarım yapılamayacak, bitki köklerinin oksijen alamayacak denli su ile dolması.

su keteni (Alm. *Mähdchenaugé*, f; *Schöngesicht*, n; İng. *calliopsis*; *coreopsis*; *tickseed*; Lat. *Coreopsis spp.*) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae)'den, Kaliforniya orijinli, tohumla çoğalan, parlak sarı çiçekli, her türlü toprakta yetişip güneşli ortamları seven, kesme çiçek olarak kullanılıp sınır bitkisi olan, tek yıllık otsu bir bitki; eşanlam: kızgözü.

su keteni benek virüsü (Fr. *virus de la marbrure du bidens*; İng. *bidens mottle virus*; *BiMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ve özsu ile taşınan, marul ve hindiba başta olmak üzere Compositae familyası bitkilerinde beneklenmeye neden olan potivirüs.

su kınkanatlıları (Alm. *Wasserkäfer*, pl; Fr. *hydrophilidés*, pl; İng. *water scavenger beetles*; Lat. *Hydrophilidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri genellikle bitkilerle, larvaları böceklerle beslenen, çoğunlukla sulara yaşayan türleri içeren ve en bilinen türü buğday sapböceği (*Helophorus nubilus*) olan familya; eşanlam: sucul böcekler, su böcekleri.

su kültürü bkz. **tar. akuakültür.**

su potansiyeli (Alm. *Wasserpotential*, m; Fr. *potentiel hydrique*, m; İng. *water potential*) **tar.** Suyun osmoz, yerçekimi, mekanik basınç, kılcal etki gibi nedenlerle bir bölgeden başka bölgeye taşınması eğilimini ifade eden, suda çözülmüş madde derişimiyle ters orantılı olan ve saf suya göre suyun birim hacimdeki potansiyel enerjisi ile ölçülen özelliği.

su stresi (Alm. Wasser-Stress, m; Fr. stress hydrique, m; İng. water stress) **1. meteo.** Su talebinin su kaynaklarını aştığı, kişi başına yılda 1000-1666 metreküp tatlı su temin edilebildiği iklim koşulları. **2. tar.** Bitkilerin ihtiyaçları olan suyu alamadıkları zaman gösterdikleri büyüme ve gelişme durgunluğu ya da geriliği.

su toplama yapısı (yerb. kaptaj) **1.** (Fr. galerie d'adjonction, f; İng. catch drain; catchwater) **tar.** Eğimli bir arazide, toprağı sulamak için oluşturulan su yolları ağı. **2.** (Alm. Sammeldr n, n; Fr. ouvrage de captage, m; İng. catch drain; catchwater; catchwork; spring tapping) **yerb.** Bir yeraltı suyu kaynağının kullanıma alınabilmesi için kaynak başında oluşturulan su yapısı.

su  r nleri (Alm. Fisch und Meeresfr chte, pl; Meeresfr chte, pl; Fr. fruits de mer, pl; produits de la mer, pl; ressources de la p che et de l'aquaculture, pl; İng. aquacultural resources; seafood; seafood products) **1. gıda.** Denizden veya tatlı sudan elde edilen, yüksek oranda protein, doymamış yağ asitleri, vitamin ve mineral içeren, düşük yağ içeriğine sahip balık, ıstakoz, karides, bitki ve algler gibi her türlü yenilebilir ürün. **2. tar.** Denizlerde ve içsularda doğal olarak bulunan algler, bitkiler ve hayvanlar.

su ürünleri kalıntıları (Fr. r sıdu de la p che et de l'aquaculture, pl; İng. residues of the fisheries and aquaculture) **tar.** Sularda yaşayan hayvanlar, bunların bazı işlemlerden geçirilerek veya insan yiyeceği olarak kullanılabilir kısımları alındıktan sonraki hayvan yemi olarak değerlendirilen artıkları.

su verimliliği (Alm. Wasserproduktivit t, f; Fr. productivit  de l'eau, f; İng. water productivity) **tar.** Tarla, balıkçılık, hayvancılık ve orman ürünlerinden elde edilen net gelirin bu ürünlerin yetiştirilmesi için gereken su miktarına oranı.

subalpin kuşak (Alm. subalpin; Fr. zone subalpine, f; İng. subalpine) **tar.** Dağlarda ağaç sınırının hemen altında yer alan, çoğunlukla iğne yapraklı ağaçlardan oluşan orman kuşağı; eşanlam: yarı dağ kuşağı.

suberize (Alm. verkorkt; Fr. sub ris ; İng. suberized) **tar.** Bitkilerde hücre duvarlarının dönüşümü ile şişe mantarı görünümünde sertleşmiş hali.

subikulum (Alm. Subiculum, n; Fr. subiculum, m; İng. subiculum) **tar.** Funguslarda fr ktifikasyon organlarının yaslandığı yoğunlaşmış bir miselyum katmanı.

subitkisi tahtakuruları (Alm. H ftwasserl ufer, pl; Zwergteichl ufer, pl; İng. water treaders; Lat. Mesoveliidae) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, silindirik yapılı, yeşilimsi sarı renkli, g l havuz gibi su birikintilerindeki bitkiler üzerinde yaşayan, su üzerinde hızla hareket eden ve k  k canlılarla beslenen türleri içeren familya.

submentum (Alm. Submentum, n; Fr. subm ntum, m; İng. submentum) **tar.** Böceklerde labiumun ağıza bağlandığı kısım.

suboperkulat (Fr. sous-operculaire; İng. subopercular; suboperculata) **tar.**  st kısmında kalın bir apikal halka bulunan operkulumlu askus.

sucul (Alm. aquatisch; Fr. aquatique; İng. aquatic) **orm. tar.** Suda ya da suyun kenarında yaşayan bitki ve hayvan.

su ekirgeleri (Alm. Ruderwanzen, pl; Fr. corixid s, pl; İng. water boatmen; Lat. Corixidae) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, başları  ne eğik olup göğsün altında yer alan, sularda yaşayan, sivrisinek larvaları ve alglerle beslenen türleri içeren familya.

suda  z nebilir konsantre (Fr. formulation soluble dans l'eau, f; İng. water solution formulation) **tar.** Etkilli maddenin suda kolaylıkla  z nebilmesi nedeniyle emülgatör ya da solvent içermeyen, ayrıca ıslatıcı madde, korozyon önleyici ve suyun sertliğinin giderilmesinde yardımcı olan maddeler de içerebilen sıvı pestisit formülasyonu tipi; eşanlam: solüsyon.

suda  z n r kuru madde (Fr. mati res solides solubles totales, pl; İng. total soluble solids) **tar.** Suda  z n r kuru maddelerin toplam miktarı (%) veya  zeltinin Brix değerini.

suda dağılabilir granül formülasyon (Alm. Wasser dispergierbare agrochemische Formulierung, f; Fr. formulation granul e dispersable dans l'eau, f; İng. water-dispersible granule formulation) **tar.** Aktif maddenin toz

içermeyen, granül büyüklüğündeki partiküllere sıkıştırıldığı, ancak su ile karıştırılarak uygulanan ve su ile karışımı takiben granüllerin ince toz haline geçtiği, bir islanabilir toz, katı pestisit formülasyon tipi.

sugüzelleri (Alm. Bläulinge, pl; Fr. lycénidés, pl; İng. gossamer-winged butterflies; Lat. Lycaenidae) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, değişik bitkilerle beslenen larvalara sahip, bazı türleri karıncalarla yaşayan böcek türlerini içeren familya.

sulama (Alm. Bewässerung, f; Fr. irrigation, f; İng. irrigation) **tar.** Optimum bitki gelişimi için gerekli olan, ancak doğal yollarla karşılanamayan suyun sulama kanalları, yağmurlama ve diğer yöntemlerle uygun zaman ve miktarda kontrollü olarak bitki kök bölgesindeki toprağa verilmesi.

sulama aralığı (Alm. Bewässerungsintervall, n; Fr. intervalle d'arrossage, m; İng. watering interval) **tar.** Belirli bir ortamda yetiştirilen belirli bir bitki türü için uygulanan sulamalar arası gün olarak süre.

sulama gereksinimi (Alm. Bewässerungsabgabe, f; Bewässerungsbedarf, m; Fr. tâche de l'eau d'irrigation, f; besoins en eau d'irrigation, pl; İng. duty of water; irrigation requirement; water duty) **tar.** Belirli bir tarım ürününü olgunluğa eriştirmek için doğal yağışlarla karşılanamayan ve kök bölgesine verilmesi gerekli toplam su hacmi.

sulama miktarı (Alm. Bewässerungsdosis, f; Fr. dose d'irrigation, f; İng. irrigation dose) **tar.** Her sulamada hesaplanarak bitkiye verilmesi gereken mm olarak ifade edilen su miktarı.

sulama modülü (Alm. Bewässerungs-Modul, n; Fr. module d'arrossage, m; İng. irrigation module) **tar.** Birim alanda, birim zamanda uygulanacak ve genellikle L/s/ha olarak ifade edilen su miktarı ya da sulama suyu ihtiyacı.

sulama periyodu (Alm. Bewässerungszyklus, m; Fr. cycle d'arrossage, m; İng. watering cycle) **tar.** Düzenli tekrarlanan sulamalar arası gün sayısı.

sulama programı (Alm. Bewässerungsprogramm, n; Fr. calendrier d'irrigation, m; İng. irrigation program; irrigation scheduling; irrigation scheme) **tar.** Bitki yetiştiriciliğinde her sulamada ne kadar su verileceğini ve ne zaman sulama yapılacağını belirleyen çizelge ya da zaman planı.

sulama sekisi (Alm. Bewässerungsterrasse, f; Fr. terrasse d'irrigation, f; İng. irrigation terrace) **tar.** Özellikle sulu tarım yapılan (pirinç tarımı) Çin, Vietnam, Filipinler vb. ülkelerde %100 eğime kadar uygulanan seki tipi.

sulama sistemi (Alm. Bewässerungssystem, n; Fr. système d'irrigation, f; İng. irrigation system) **tar.** Suyun kaynaktan alınması, sulama alanına iletilmesi ve alan içerisinde dağıtılması için gerekli olan yapıların tümü.

sulama verimliliği (Alm. Bewässerungswirkungsgrad, m; Fr. efficience d'irrigation, f; rendement d'irrigation, m; İng. irrigation efficiency) **tar.** Bir arazideki bitki köklerin emilen suyun, bu araziye sulamak için kaynağından taşınan suyun miktarına oranı; eşanlam: sulama randımanı.

sulama yapısı (Alm. Bewässerungsstruktur, f; Fr. structure d'irrigation, f; İng. irrigation structure) **tar.** Suyun temin edildiği yerdeki ve su dağıtımında kullanılan bütün yapılardır. Amacı membada tesis edilen bir giriş yapısının kullanılmasıyla suyun doğrudan kaynağından alınması, kontrol edilmesi, düzenlenmesi veya çevrilmesi olan yapı ya da bu yapının öğeleri.

sulama yöntemi (Alm. Bewässerungstechnik, f; Fr. méthode d'irrigation, f; technique d'irrigation, f; İng. irrigation method; irrigation technique) **tar.** Suyun toprağa, bitki kök bölgesine basınçlı kapalı borularla ve açık kanallarla ya da bunların damla, yağmurlama, karık gibi alt yöntemleriyle farklı biçimlerde verilmesi.

sulu kaba yem (Alm. frisches Futter; Fr. fourrage frais, m; İng. fresh forage; fresh roughage) **tar.** Kök ve yumru yemler, silaj ve yeşil yem bitkileri gibi hayvana yedirildiği sırada su oranı yüksek yem.

sulu ortam süksesyonu (Alm. Hydroserie, f; Verlandungssukzession, f; Fr. hydrosère, f; İng. hydrosere; hydrosere plant succession) **tar.** Tipik olarak metruk menderes gibi durgun bir tatlı su yüzeyinde başlayan bitkilerin, zaman içinde giderek bataklık, orman bitkilerine dönüşüp klimaks vejetasyonuna erişmesine kadar devam eden gelişim süreci.

sulu tarım (Alm. Bewässerungslandwirtschaft; Fr. agriculture irriguée; culture irriguée; İng. irrigated agriculture; irrigated farming) **tar.** Bitkilerin büyümeleri ve ürün vermeleri için gerekli olan suyun sulama ile karşılandığı tarım sistemi.

suluk (Alm. Viehränke, f; Wassertrog, m; Tränkebecken, n; Fr. abreuvoir, m; İng. drinking bowl; drinking trough; waterer) **tar.** Hayvanların barınak içerisinde ve dışarısında su içmelerini sağlamak için farklı materyallerden yapılmış çeşitli tip ve şekillerdeki kaplar veya sistemler.

sumak süslüböceği (Lat. *Polyctesis rhois*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Polyctesis rhois* olan, erginleri 11,5-12 mm boyunda, mavimsi yeşilimsi parlıtlı, ergin ve larvaları sumak bitkileriyle beslenen böcek türü.

sundurma 1. (Alm. Schuppen, m; Fr. remise, f; İng. shed) **müh.** Üstü kapalı, yanları açık ya da kapalı olan, araçları ve malzemeleri barındırmaya yarayan tek katlı basit yapı. **2.** (Alm. einseitig offener Schuppen, m; Fr. hangar ouvert d'un côté, m; İng. open front shed) **tar.** Sığır, keçi ve koyun gibi çiftlik hayvanlarının iklim faktörlerine karşı korunduğu, yemlendiği ve iklimi uygun bölgelerde devamlı barındırıldığı bir tarafı kapalı üstü örtülü yapı.

sunu ve istem kuramı (Alm. Angebot-und Nachfragetheorie, f; Fr. théorie de l'offre et de la demande, f; İng. theory of supply and demand) **tar.** Ürün talebinin artması durumunda, o ürünün fiyatının da artacağına yönelik kuram.

Suriye ekin bambulu (Lat. *Anisoplia syriaca*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının bambulböcekleri (Rutelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anisoplia syriaca* olan, erginleri 12-13 mm boyunda, baş ve göğsün ön kısmı madensel bronzumsu siyah, kanatlar kırmızımsı kahverengi, erginleri buğdaygil başaklarıyla, larvaları ise kökleriyle beslenerek büyük zararlar veren böcek türü.

Suriye kımılı (Lat. *Aelia syriaca*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aelia syriaca* olan, erginleri 8,5-10,5 mm boyunda, açık sarımsı renkli, ergin ve nimfleri buğdaygillerin sap, yaprak ve başaklarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

Suriye taklaböceği (Lat. *Cardiophorus syriacus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cardiophorus syriacus* olan, erginleri 8-9 mm boyunda, baş siyah, göğüs kırmızımsı, kanatlar kahverengimsi siyah, çalılık alanlar ve taş altlarında bulunan böcek türü.

Suriye tüylüvücutlu süslüböceği (Lat. *Julodis syriaca*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Julodis syriaca* olan, erginleri 25-30 mm boyunda, yeşilimsi bronz renkli böcek türü.

Suriye uzun tahtakurusu (Lat. *Dieuches syriacus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dieuches syriacus* olan, baş ve göğüs kahverengimsi siyah, kanatları kahverengi şeritli böcek türü.

susam 1. (Alm. Sesamsamen, m; Fr. graine de sésame, m; İng. sesame seed) **gıda.** Susam bitkisinden öğütülerek elde edilen, baharat ve lezzet verici olarak kullanılan küçük sarımtırak tohum; eşanlam: küncü. **2.** (Alm. Sesam, m; Fr. sésame, m; İng. sesame; Lat. *Sesamum indicum*) **tar.** Susamgiller (Pedaliaceae) ailesine ait, anavatanı Afrika olan, kapsül meyvelerinin içinde çok sayıda tohumu bulunan, baharat ve susam yağı ediniminde yararlanılan bir bitki türü.

susam güvesi (İng. sesame leaf webber and capsule borer; sesame leafroller; sesame leafroller moth; sesamum shoot and leaf webber; Lat. *Antigastra catalaunalis*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Crambidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Antigastra catalaunalis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 20 mm, sarımsı kahverengi, larvaları susam yapraklarını enine kıvrarak ve çiçeklerini ağlarla birbirine bağlayarak zarara neden olan böcek türü.

susam Macrophomina solgunluğu (Fr. pourriture charboneuse de sésame, f; İng. sesame charcoal rot) **tar.** Susam gövdelerinde, toprak yüzeyine yakın yerlerde ve köklerde siyah renkli çürüklüğe yol açan, susam dışında birçok bitkide de hastalık oluşturan, *Macrophomina phaseoli* adlı fungusun yol açtığı hastalık.

susam tohumu küspesi (Alm. Sesamsaatmehl, f; Fr. tourteau de graines de sésame, m; İng. sesameseed meal) **tar.** Üretildiği yere ve küspenin elde edilme metoduna göre besin maddesi kompozisyonu değişen, %36-%45 civarında ham protein içeren, metionin ve sistin yüksek amino asitleri bakımından orta, lizin amino asidince fakir olan, fosfor, kobalt, kalsiyum, magnezyum, demir, mangan ve bakır bakımından ise zengin, tohumundaki kadar zararlı olmamakla birlikte oksalik asit içeren, yüksek miktarları tereyağını yumuşatan, yağının bir kısmı değişmeden süte geçebilen, daha çok gevişgetiren hayvanların beslenmesinde önerilen yağ sanayi kalıntısı.

susavağı (Alm. *Hydathode*, f; *Wasserspalt*, f; Fr. *hydathode*, m; İng. *hydathode*; *water stoma*) **tar.** Nemli ortamlarda yetişen bazı bitkilerde yaprak yüzeyinde ya da ucunda yer alan, kök basıncının etkisiyle suyun damlalar halinde dışarı atılmasını sağlayan, yarık şeklindeki salgı dokusu; eşanlam: hidatot.

suyn verim gücü (Alm. *Pflanzenverdunstungsverhältnis*, n; *Transpirationsverhältnis*, n; Fr. *efficence de l'eau*, f; *coefficient de transpiration*, m; İng. *transpiration ratio*; *water efficiency*) **tar.** Bitkilerin birim kuru madde üretmek için harcadıkları su miktarı.

sübvansiyon (Alm. *staatliche Unterstützung*; *staatliche Subvention*, f; Fr. *subvention*, f; İng. *subsidy*) **tar.** Üreticileri korumak veya teşvik etmek amacıyla devlet tarafından verilen faizsiz kredi ya da karşılıksız para, mal veya para yerine geçen değerlerle yapılan mali yardım; eşanlam: destek akçe.

sülün (Alm. *Fasan*, m; Fr. *faisan*, m; İng. *pheasant*; Lat. *Phasianus colchicus*) **tar.** Sülüngiller (Phasianidae) familyasının Phasianus cinsi içerisinde yer alan, kuluçka süresi 24-25 gün olan ve et verimi, süs, doğal ve avlak alanlara stok takviyesi amacıyla yetiştirilen yarı evcil bir kanatlı hayvan türü.

sümbül fasulyesi (Alm. *Helmbohne*, f; *Indische Bohne*, f; *Ägyptische Bohne*, f; Fr. *dolique d'Égypte*, m; *lablab*, m; *pois antaue*, m; İng. *bonavist bean*; *dolichos bean*; *hyacinth bean*; *lablab-bean*; Lat. *Lablab purpureus*) **tar.** Baklagiller (Fabaceae) familyasına ait, tropik orijinli, tohumla çoğalıp hızlı büyüyen, mor çiçekli, güneşli ve yarı gölgeli ortamları seven, toprak seçici olmayan, sarılıcı-tırmanıcı, tek yıllık bir dış mekân süs bitkisi; eşanlam: karnıkara börülce, börülce, karnıkara.

süne (İng. *corn bug*; *sunn pest*; Lat. *Eurygaster integriceps*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kalkanlı tahtakuruları (Scutelleridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eurygaster integriceps* olan, erginleri 10-12,5 mm boyunda, toprak rengi, ergin ve nimfleri buğdaygillerin sap, yaprak, başak gibi kısımlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

sünger örücü (Alm. *Schwammspinner*, m; Fr. *bombyx disparate*, m; İng. *gypsy moth*; Lat. *Lymantria dispar*) **orm. tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının çadırtırtılları (Erebidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lymantria dispar* olan, erginlerinin kanat açıklığı 35-70 mm, grimsi kahverengi, larvaları başta erik, elma gibi meyve ağaçları olmak üzere, geniş yapraklı orman ağaçlarıyla süs bitkilerinde yaprak ve meyvelerle beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: kırtırtıl.

süngerler (Alm. *Spongia*, pl; Fr. *Spongia*, pl; İng. *Spongia*) **tar.** Çoğunlukla denizlerde yaşayan duyu, kas ve sinir hücreleri olmayan, hücreleri tam doku oluşturmayacak şekilde dağınık, çok hücreli organizmalar içinde en ilkel omurgasızlar grubu.

süper enfeksiyon (Alm. *Superinfektion*, f; Fr. *superinfection*, f; *surinfection*, f; İng. *superinfection*) **tar.** Bir konakçının, ilk enfekte eden virüs suşundan farklı ikinci bir suş ile enfeksiyonu.

süper ovulasyon (Alm. *Super-Ovulation*, f; Fr. *süper-ovulation*, f; İng. *superovulation*) **tar.** Memeli dişi hayvanlarda doğal ya da dışarıdan hormon uygulamasıyla yumurtalıklarda çok sayıda folikülün gelişmesi ve ovulasyon yapmaları olayı; eşanlam: çoklu ovulasyon.

süperparazitizm (Alm. *Superparasitismus*, m; Fr. *superparasitisme*, m; İng. *superparasitism*) **tar.** Tek bir konakçıya aynı bireysel türe ait birden fazla parazitoidin yumurta bırakması.

süpürge darısı mozaik virüsü (Alm. *Aleppohirsensmosaikvirus*, n; Fr. *virus de la mosaïque du sorgho d'alep*, m; İng. *JGMV*; *johnsongrass mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve pek çok yaprakbiti türü ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, tahıllar, yem bitkileri, süpürge darısı türleri (*Sorghum almum*, *S. bicolor* ve *S. sudanense*) ve mısır (*Zea mays*) doğal konakçıları olan, konakçılarında mozaikleşme, nekrotik lekeler, cüceleşme, ürün miktarında azalma gibi belirtiler oluşturan potyvirus.

süürülebilir tarım (Alm. *nachhaltige Landwirtschaft*; Fr. *agriculture durable*, f; İng. *sustainable agriculture*) **tar.** Verimliliğin artırılmasının yanında, insan ve hayvan sağlığını, topraktaki besin maddelerini, su kaynaklarını, yararlı toprak organizmalarını, özetle çevreyi korumak amaçlı yürütülen tarım.

süürülebilirlik paradigması (Fr. *paradigme de la durabilité*, m; İng. *sustainability paradigm*) **tar.** Üretim paradigmasının yarattığı çevresel sorunlar nedeniyle 1980'lerin ortalarından 2000'in ilk çeyreğine dek süregelen, üretimde verim ve kalite artışı yanında çevrenin ve doğal kaynakların korunarak sürdürülebilirliğini hedefleyen üretim modeli.

sürekli kısırılık (Alm. *dauerhafte Unfruchtbarkeit*, f; Fr. *stérilité définitive*; *infécondabilité définitive*, f; *stérilité permanente*, f; İng. *permanent infertility*; *permanent sterility*) **tar.** Dişi ve erkek hayvanların, genetik veya çevre faktörlerinin etkilerine bağlı olarak üreme yeteneklerinin tamamen kaybolması durumu.

sürekli otlatma (Alm. *kontinuierliche Beweidung*; Fr. *pâturage continu*; İng. *continuous grazing*) **tar.** Bir zaman kısıtı konmadan belirli bir çitle çevrilmiş ve otlatma olgunluğuna gelmiş bir merada hayvanların otlatılmaları.

sürgün (Alm. *Sprosse*, f; Fr. *pousse*, f; *pousse de la plante*, f; İng. *shoot*) **orm. tar.** Bitkilerde yaprak koltuğunda bulunan bir tomurcuktan gelişen, üzerinde yaprak, tomurcuk, çiçek ve meyveleri taşıyan, diğer bir deyişle ana bitkiyi oluşturan bitki kısmı.

sürü (Alm. *Herde*, f; Fr. *troupeau*, m; İng. *flock*; *herd*) **tar.** Çiftlik hayvanları yetiştiriciliğinde aynı ırktan küçük hayvan gruplarına verilen isim.

sürü büyüklüğü (Alm. *Herdengröße*, f; Fr. *taille d'un troupeau*, f; İng. *herd size*) **tar.** Hayvansal tarımda, genellikle en iyi ürün verimi için boyutlandırılması istenen, belirli yaş ve nitelikteki hayvan sayısı.

sürü defteri (Alm. *Herdbuch*, n; *Zuchtbuch*, n; Fr. *livre généalogique*, m; İng. *herd book*; *herdbook*) **tar.** Özellikle damızlık hayvan yetiştiren ve yetiştirme derneklerine kayıtlı olan hayvancılık işletmelerinde hayvanların ırk, yaş, süt ve/veya et verimi, büyüme, yem değerlendirme gibi bütün bilgi ve performans kayıtlarını içeren defter.

sürü kompozisyonu (Alm. *Zusammensetzung der Herde*, f; Fr. *composition d'un troupeau*, f; İng. *herd composition*) **tar.** Bir hayvancılık işletmesinde yetiştirilen hayvanların yaşa ve cinsiyete göre dağılımını gösteren kompozisyon.

sürücül parazitoit (Fr. *parasitoïde grégaire*, m; İng. *gregarious parasitoid*) **tar.** Tek bir konakçı içerisine birden fazla yumurta konması sonucu birden fazla parazitoidin geliştiği parazitoit türler; eşanlam: gregar parazitoit.

sürüklenme önler madde (Alm. *Antidriftmittel*, n; Fr. *agent antidérive*, m; İng. *antidrift agent*; *deposition aid*; *drift control additive*) **tar.** Ortalama damlacık çapını büyüterek ya da çok küçük damlacıkların sayısını azaltarak pestisit, rüzgâr gibi faktörlerden dolayı hedef alınmayan ortamlara sürüklenmesini engelleyen adjuvant; eşanlam: sürüklenmeyi önleyici madde.

sürütme ağı (Alm. *Schleppnetz*, f; Fr. *chalut*, m; İng. *dreging net*; *trawling net*) **tar.** İnsan gücü veya mekanik bir güçle üretim alanın dibinden sürütülerek çekilen, toplanıp karaya veya gemiye alınabilen direç, iğrip, trol, manyat ve kankava gibi su ürünleri avlama araçları.

süs kabağı (Alm. *Flaschenkürbis*, m; Fr. *calebasse*, f; *gourde*, f; İng. *bottle gourd*; *calabash*; *gourds*; *long melon*; *ornamental squash*; Lat. *Lagenaria vulgaris*) **tar.** Kabakgiller (Cucurbitaceae) familyasına ait, tropik orijinli, birden fazla cins (*Cucurbita pepo*, *Benincasa spp.*, *Luffa spp.*, *Cucumis spp.*, *Trichosanthes spp.*) içerisinde yer alan, sarılıcı tırmanıcı, çok farklı şekil ve renklerde uzun ömürlü meyvelere sahip, meyveleri olgunlaşınca gerçek rengini alan, her türlü toprakta ve ortamda yetişebilen, tek yıllık, tohumla çoğalan süs bitkileri; eşanlam: su kabağı.

süs lahanası (Alm. *Federkohl*, m; *Grünkohl*, m; Fr. *chou frisé d'ornement*, m; *chou frisé ornamental*, m; İng. *flowering cabbage*; *ornamental cabbage*; *ornamental kale*; Lat. *Brassica oleracea capitata*) **tar.** Renkli yaprakları ile öne çıkan turpgiller (Brassicaceae) familyasına ait, Avrupa-Asya orijinli, tohumla çoğaltılan, birinci yıl vegetatif olup ikinci yıl tohum veren, soğuğa dayanıklı, sıralar veya gruplar halinde kullanılan, iki yıllık süs bitkisi.

süsen (Alm. *Iris*, f; *Regenbogenhaut*, f; Fr. *iris*, m; İng. *iris*; Lat. *Iris spp.*) **tar.** Süsengiller (Iridaceae) familyasına ait, toprak altı gövdeleri genelde köksaplı olan, 40 kadar türü doğal olarak yetişen, kesme çiçek ya da bahçelerde ve sucul ortamlarda süs bitkisi olarak yetiştirilen türleri olan, halk arasında mezarlık zambağı olarak da bilinen bir bitki.

süsen ılımlı mozaik virüsü (Fr. *virus de la mosaïque modérée de l'iris*, m; İng. *IMMV*; *iris mild mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, soğanlı ve köksaplı süsenlerde ve *Ferraria undulata*'da enfeksiyon yapan, özsu ile ve yaprakbitleri ile kalıcı olarak taşınan, konakçılarında ılımlı yaprak klorozu, açık ve koyu yeşil beneklere neden olan potyvirus.

süsen şiddetli mozaik virüsü (Fr. *virus de la mosaïque sévère de l'iris*, m; İng. *iris severe mosaic virus*; *ISMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, soğanlı ve köksaplı süsenlerde ve çiğdem türlerinde (*Crocus spp.*) hastalık

yapan, mekanik inokülasyonla ve yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, konakçılarında klorotik çizgiler, mozaik desenleri, çiçeklerde renk kırılması şeklinde belirtilere neden olan potyvirus.

süslübitler (*Lat. Callaphidinae tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, uzun vücutlu, sarı yeşil ya da beyazımsı renkli, genellikle meyve ve orman ağaçlarıyla beslenen, ballık oluşturarak fotosentezi engelleyen türleri içeren altfamilya.

süslüböcekler (*Alm. Prachtkäfer, pl; Fr. buprestidés, pl; İng. jewel beetles; metallic wood-boring beetles; Lat. Buprestidae tar.* Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri genellikle metalik parlak renkli, bitkilerin yaprak, sürgün gibi kısımlarıyla, larvaları ağaçların kabukları altında ya da doku içinde beslenen türleri içeren ve en bilinen türü *Capnodis tenebrionis* olan familya.

süslüçekirge (*Fr. oedipode soufrée, f; Lat. Oedaleus decorus tar.* Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oedaleus decorus* olan, erginleri 18-38 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri pamuk, yonca ve çayır bitkilerinde beslenen böcek türü.

süslükoşnil (*Alm. Pockenschildlaus, f; Lat. Cerococcus perowskiae tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının süslü koşniller (Cerococcidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cerococcus perowskiae* olan, dişileri 1-1,5 mm boyunda, kahverengimsi renkte, oval şekilde, vücut üzerindeki koruyucu örtü donuk beyaz ya da grimsi renkli olup ergin ve nimfleri papatyagiller ve marul gibi bitkilerde açılan yara yerlerine yerleşerek beslenen böcek türü.

süslükoşniller (*Fr. cerococcidés, pl; İng. cerococcids; ornate pit scales; Lat. Cerococcidae tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, dişileri uzunca, armut şeklinde, vücut üzerindeki koruyucu örtü donuk beyaz, açık gri, turuncu, kırmızımsı renkli olup çıplak ya da hafif mumsu bir tabaka ile örtülü, erkekleri kanatlı ya da kanatsız olup zeytin ve diğer konakçılarının dal, gövde ve sürgünlerinde beslenen türleri içeren ve en bilinen türü yara koşnili (*Pollinia pollini*) olan familya.

süspansör (*Alm. Suspensor, m; Fr. suspensoir, m; İng. suspensor tar.* 1. Funguslarda bir gametangiyumu ve ucunda da bir zigosporu destekleyen özelleşmiş hifsel yapı. 2. İletim demetli bitkilerin pek çoğunda embriyonun kaidesini oluşturan ve embriyoyu dişi gametin besince zengin dokularına doğru iten yapı.

süt ikame yemi (*Alm. Milchaustauschstoff, m; Fr. aliment d'allaitement, m; lait de remplacement, m; İng. milk replacement; milk replacer; milk substitute tar.* Kuzu ve buzağılar için süt yerine geçen enerji, protein, vitamin, iz element katkılarıyla süt özelliği kazandırılmış toz yem.

süt keçisi ırkı (*Alm. Milchziegenrasse, f; Fr. race de chèvres laitières, f; İng. dairy goat breed tar.* Saanen, Toggenburg ve Alpin keçi ırkları gibi öncelikli olarak sütü için yetiştirilen, süt verimi ve kalitesi yüksek olan keçi ırkları.

süt kuzusu (*Alm. säugendes Tier; Fr. agneau en lactation, m; İng. suckling tar.* Doğumdan ikinci ayın sonuna kadar olan ve ana sütü emen erkek veya dişi kuzu.

süt odası (*Alm. Melkstand, m; Melkhaus, n; Fr. salle de traite, f; local de traite, m; İng. milking parlor; milking room tar.* Sağım merkezinde ya da barınak içerisinde sütün depolandığı, soğutulduğu, sağım ekipmanlarının yıkandığı ve saklandığı bölüm.

süt olumu (*Alm. Milchreife, f; Fr. stade laiteux, m; İng. milk stage tar.* Tohumun gelişimi ve olgunlaşması sırasında endospermin süt kıvamında olduğu safha.

süt toplama tankeri (*Alm. Milchsammelwagen, m; Fr. camion-citerne à lait, m; İng. bulk milk tanker; bulk milk transport vehicle tar.* Çiğ süt üretim noktalarından süt işletmelerine sütün nakledilmesinde kullanılan tanker tipi araçlar.

süt verimi (*Alm. Milchleistung, f; Milchertrag, m; Fr. production laitière, f; rendement en lait, m; İng. milk production; milk yield tar.* Belirli bir zaman aralığı içerisinde bir memeli dişi hayvandan elde edilen süt miktarı.

sütçü koyun ırkı (*Alm. Milchschafrasse, f; Fr. race de brebis laitières, f; İng. dairy sheep breed tar.* Doğu Friz ve Langhe koyun ırkları gibi öncelikli olarak süt verimi için yetiştirilen, süt verimi ve kalitesi yüksek koyun ırkları.

sütçü sığır ırkı (*Alm. Milchrinderrasse, f; Fr. race de bovins laitiers, f; İng. dairy cattle breed*) **tar.** Siyah-Alaca (Holstein Friesian) ve Jersey sığır ırkları gibi esas olarak süt verimi için yetiştirilen veya süt verimi yüksek olan sığır ırkları.

sütleğen (*Alm. Poinsettien-Wolfsmilch, f; Fr. euphorbe hétérophylle, f; İng. desert poinsettia; fire-on-the-mountain; Japanese poinsettia; Mexican fireplant; painted spurge; Lat. Euphorbia heterophylla*) **tar.** Sütleğengiller (Euphorbiaceae) familyasından, Kuzey Amerika orijinli, kristmas çiçeğine benzeyen, hafif ve geçirgen toprakları tercih eden, güneşli ortamlarda yetişen, tek yıllık sınır bitkisi ve nadiren de kesme çiçek olarak kullanılan, tohumla çoğalan bir süs bitkisi; eşanlam: cin sütleğen.

sütleğen yaprakbiti (*Alm. gestreifte Kartoffelblattlaus, f; grünstreifige Kartoffelblattlaus, f; Fr. puceron vert et rose et de la pomme de terre, m; puceron à stries vertes de la pomme de terre, m; İng. potato aphid; Lat. Macrosiphum euphorbiae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Macrosiphum euphorbiae* olan, erginleri 2,3-2,5 mm boyunda, zeytin yeşili ya da pembemsi renkte, ergin ve nimfleri sütleğen, domates, biber, patlıcan, lahanaya, şekerpancarı, patates, gül ve kasımpatı gibi bitkilerin sürgün ve büyümekte olan kısımlarında beslenip bitkilerin bodurlaşmasına, ballık oluşumuna ve birçok virüs hastalığının taşınmasına neden olan böcek türü.

sütten kesim ağırlığı (*Alm. Absetzgewicht, n; Fr. poids au sevrage, m; İng. weaning weight*) **tar.** Memeli çiftlik hayvanlarında yavrunun sütten kesimde veya standart bir sütten kesim yaşında belirlenen ağırlığı.

sütten kesme (*Alm. Ablaktation, f; Absetzen, n; Fr. ablactation, f; sevrage, m; İng. ablactation; weaning*) **tar.** Doğumdan itibaren anasının sütünü emen veya ana sütü ile beslenen yavrunun süt emmesine veya ana sütü ile beslenmesine son verilmesi.

süttozu (*Alm. Milchpulver, n; Fr. lait sec; poudre de lait, f; lait en poudre, m; İng. dry milk; milk powder; powdered milk*) **gıda. tar.** Yağı kısmen veya tamamen alınmış sütten veya bu ürünlerin karışımından suyun doğrudan koyulaştırma ve kurutma teknikleri yoluyla uzaklaştırıldığı ve son üründe nem içeriğinin ağırlıkça en fazla %5 oranında olduğu toz halindeki süt ürünü.

sütün durultulması (*Alm. Milch Abklärung, f; Fr. clarification du lait, f; İng. milk clarification*) **tar.** Çiğ sütün merkezkaç kuvveti ile çapı 4-5 mikron olan asıltı halde ya da koloit türünde olan yabancı madde ve bakterilerin klarifikatör adı verilen özel ayırıcı düzeneklerle sütten ayrılması ve temizlenmesi işlemi; eşanlam: sütün klarifikasyonu.

sütün evaporasyonu (*Alm. Eindampfen der Milch, n; Fr. évaporation du lait, f; İng. milk evaporation*) **tar.** Yoğuşuk süt (evapore süt, kondanse süt) veya süttozu üretiminde sütün suyunun uzaklaştırılması ile kuru madde oranının yükseltilmesi işlemi.

sütün homojenleştirilmesi (*Alm. Homogenisieren der Milch, n; Fr. homogénéisation du lait, f; İng. milk homogenization*) **tar.** Sütün yağ küreciklerinin küçültülmesi, homojen hale getirilmesi ve yüzeyde krema toplanmasını önlemek amacıyla homojenleştiricilerde uygulanan yüksek basınç işlemi; eşanlam: sütün homojenizasyonu.

sütün indirilmesi (*Alm. Milchejektion, f; Milchspende, f; Fr. éjection du lait, f; İng. milk ejection; milk let down*) **tar.** Emme ve sağım uyarımı ile ortaya çıkan nörohormonal etkiye bağlı olarak alveol ve süt kanallarının kasılması sonucunda memedeki sütün serbest bırakılması işlemi.

süvari yıldız mozaik virüsü (*Alm. Amaryllismosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque de l'amaryllis, m; İng. HiMV; hippeastrum mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ile taşınan, sadece Amaryllidaceae familyasından bitkileri hastalandıran, konakçılarında mozaik belirtilerine neden olan potyvirus.

şalgam (*Alm. Kohlrübe, f; Rübe, f; Fr. navet potager; navet, m; İng. turnip; Lat. Brassica campestris subsp. rapa*) **tar.** 1. Lahanagiller familyasına dahil olan, toprak altında irileşmiş, yuvarlak veya konik şekilli üst kısmı mor, alt kısmı beyaz renkte olan serin iklimden hoşlanan sebze türü. 2. Yüzde 10 civarında kuru madde içeren, çok sulu olduğundan dayanıksız, fazla yedirildiğinde sütün tat ve kokusunu bozan, yağını azaltan, rengini değiştiren, etin tadını olumsuz etkilediğinden besi hayvanlarına semirtmenin ilk yarısında ek yem olarak yedirilmesi gereken, içerdiği proteinin yarıya yakını öz protein olan, nitrojensiz öz maddelerin onda birini şeker oluşturduğundan lezzetli ve hayvanlar tarafından istekle tüketilen kök yem.

şalgam kelebeği (*Alm. Rapsweißling, m; Fr. piéride du navet, m; İng. green-veined white; Lat. Pieris napi*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının lahanana kelebekleri (Pieridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pieris napi* olan, erginlerinin kanat açıklığı 38-40 mm, beyazımsı krem renkli ve üzeri siyah lekeli, larvaları şalgam, lahanana, karnabahar, turp, hardal gibi bitkilerin yapraklarıyla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

şalgam kıvrıcıklık virüsü (*Fr. virus de pli du navet, m; İng. TCV; turnip crinkle virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Brassica türlerini enfekte eden, Phyllotreta (9 tür) ve Psylliodes (2 tür) (Coleoptera: Chrysomelidae) familyasındaki böceklerle taşınan, konakçılarında yapraklarda kıvrıcıklaşma, beneklenme ve hafifi cüceleşme şeklinde belirtilere neden olan karmovirüs.

şalgam mozaik virüsü (*Alm. Rüben-Mosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque du navet, m; İng. TuMV; turnip mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve Myzus persicae and Brevicoryne brassicae ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, başta lahanana, karnabahar ve şalgam olmak üzere *hardalgiller* (Brassicaceae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında beneklenme, siyah nekrotik halkalar, yapraklarda distorsiyon, cüceleşme şeklinde belirtilere neden olan potyvirus.

şalgam rozet virüsü (*Alm. Gelbe Rüben-Mosaikvirus, n; İng. TRoV; turnip rosette virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece turpgiller (Cruciferae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, özsu ile ve muhtemelen Phyllotreta ve Psylliodes (Coleoptera: Chrysomelidae) ile taşınan, konakçılarında petiyol ve damarlarda nekrozlar, şiddetli cüceleşme, yapraklarda kıvrılma, rozetleşme, damar bantlaşması ve cüceleşmeye neden olan sobemovirüs.

şalgam sarı mozaik virüsü (*Alm. gelbes Kohlrüben-Mosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque jaune du navet, m; İng. turnip yellow mosaic virus; TYMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, turpgiller (Cruciferae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında mozaiklenmeye neden olan, özsu ve Phyllotreta ve Psylliodes (Coleoptera: Chrysomelidae) türü böceklerle taşınan timovirüs.

şalgam sineği (*Alm. große Kohlflye; Fr. mouche du navet, f; İng. summer cabbage fly; turnip maggot; turnip root fly; Lat. Delia floralis*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının sebzeselekleri (Anthomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Delia floralis* olan, erginleri 7-8 mm boyunda, açık gri renkli, sarımsı kanatlı olup larvaları şalgam, lahanana, turp gibi bitkilerin köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

şans papatyası (*Alm. Kapaster, f; Fr. marguerite du Cap, f; pâquerette bleue, f; İng. blue daisy; blue marguerite; Lat. Felicia amelloides*) **tar.** Papatyagiller (Asteracea) familyasından, Güney Afrika orijinli, papatya benzeri, mavi çiçekli, kurak ortamlarda yetişen, güneşli ortamları seven, rüzgârlara dayanıklı, kaya bahçeleri, bahçe sınırları ve balkonlarda sık kullanılan, tek yıllık ve tohumla çoğalan süs bitkisi; eşanlam: felicya, felicya papatyası, kadın papatyası.

şapkalı (*Fr. pileaté; İng. pileate*) **tar.** Botanik ve zoolojide, tepesinde şapka görünümlü bir yapı içeren; pileus içeren; eşanlam: pileat.

şarap aroması (*Alm. Aroma im Wein, n; Fr. arôme du vin, m; İng. aroma of wine*) **tar.** Şarabın yapıldığı üzüm tür ve çeşitlerinden kaynaklanan, fermantasyon sürecinde farklı kimyasal yapıları ile ortaya çıkan ve yillandırma, eskitme süreçlerinde olgunlaşan tat ve kokular.

şarap mayası (*Alm. Weinhaefe, f; Fr. levure de vin, f; İng. wine yeast*) **tar.** Fermantasyona bırakılmış üzüm şirasından şarap elde edildikten sonra kalan, protein, vitamin ve mineral maddeler bakımından zengin, yaş veya kurutulmuşu sığırlara yedirilebilen şarapçılık sanayi kalıntısı.

şarapçılık sanayi kalıntısı (*Fr. sous-produit de vinification, m; İng. wine industry by-product*) **tar.** Başta üzüm olmak üzere diğer meyvelerden şarap elde edildiği sırada ele geçen posa (cibre) ve maya gibi kalıntılar.

şarka virüsü (*Alm. Scharka-Virus, n; Fr. virus de la sharka du prunier, m; virus de la variole du prunier, m; İng. plum pox virus; PPV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Prunus türleri ile sınırlı bir konakçı dizisi olan, özsu ile ve yirmiden fazla yaprakbiti türü ile (Brachycaudus cardui, B. helichrysi, Phorodon humuli ve Myzus persicae başta olmak üzere) kalıcı olmayan şekilde taşınan, tohumla taşınmayan, şeftalide damar açılması, klorotik beneklenme, meyvelerde sarımsı halka ve benekler, kayısıda yapraklarda soluk halkalı lekeler ve çizgiler, meyvelerde deformasyon ve nekrotik halkalar şeklinde belirtiler oluşturan potyvirus.

şebboy (*Alm. Abendlevoje, f; Fr. giroflée odorante, f; İng. evening stock; Grecia stock; night-scented stock; Lat. Matthiola longipetala*) **tar.** Turpgiller (Brassicaceae) familyasından Akdeniz orijinli, verimli toprakları, güneşli ve serin ortamları seven, hoş kokulu, kesme çiçek olarak kullanılabilen, tek yıllık ve tohumla çoğalan bahçe çiçeği.

şeffaf kıkırdak bölümü (*Ing. hyaline portion tar.* Bazı nematot gruplarında özellikle kuyruk ucunda kütikula ile altderi arasındaki şeffaf görünümü kalınlaşmış kısım.

şeftali akarı (*Ing. peach mite; Lat. Eriophyes insidiosus tar.* Prostigmata alttakımı, Eriophyidae familyası içinde, erginleri iğ şeklinde, açık sarımsı renkli, şeftali ağaçlarının yapraklarını sokup emerek renk değişikliği ve yanıklıklara neden olan, şeftali mozaik virüsünün vektörü olan akar türü.

şeftali glock hastalığı (*Alm. Kräuselkrankheit, f; Fr. cloque du pêcher, f; İng. peach leaf curl tar.* Ülkemizde çok yaygın görülen, şeftali genç yapraklarının kıvrılmalarına ve kızarmalarına yol açan, aynı zamanda yaprakbiti zararına da benzeyen, *Taphrina deformans* adlı fungusun oluşturduğu hastalık.

şeftali gövde kanlıbiti (*Ing. giant black aphid; giant black bark aphid; Lat. Pterochloroides persicae tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pterochloroides persicae* olan, erginleri 3,5-4 mm boyunda, grimsi esmer renkli, hafif tozlu görünüşlü olup ergin ve nimfleri şeftali, kayısı, badem, erik, kiraz ağaçlarının gövde ve dallarının öz suyunu emerek zayıflamasına ve kurumalarına neden olan, ayrıca ballık oluşumuna da yol açan böcek türü.

şeftali gümüşü akarı (*Alm. Zwetschgengallmilbe, f; Fr. tétranyque argenté du pêcher, m; İng. peach silver mite; Lat. Aculus cornutus tar.* Eriophyidae familyasına ait, şeftali ve bademlerin yapraklarını sokup emerek gümüşü renk oluşturan, popülasyonların yoğunlaşması halinde ağaçların büyümelerinde gerileme, meyvelerin küçük kalması ve dökülmelerine neden olan eriofit türü.

şeftali güvesi (*Alm. Pfirschnotte, f; Fr. petite mineuse du pêcher, f; İng. peach twig borer; peach twig borer moth; Lat. Anarsia lineatella tar.* Kelebekler (Lepidoptera) takımının pembekurtlar (Gelechiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anarsia lineatella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 14-16 mm, grimsi boz renkli, larvaları şeftali, nektarin, badem, kayısı, erik, kiraz ve elma gibi bitkilerin tomurcuk, çiçek, sürgün ve meyve gibi kısımlarında beslenerek zararlı olan böcek türü.

şeftali koşnili (*Alm. Pfirsichschildlaus, f; İng. peach scale; Lat. Parthenolecanium persicae tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Parthenolecanium persicae* olan, dişileri 6-10 mm uzunluğunda, 3-4 mm genişliğinde, koyu sarı ya da kırmızımsı esmer renkte, ergin ve nimfleri şeftali, dut, asma gibi bitkilerin yaprak, dal ve gövdelerinde beslenip ballık oluşturan böcek türü.

şeftali latent mozaik viroidi (*Ing. peach latent mosaic viroid; PLMVd tar.* Tek sarmallı RNA içeren aşı ile mekanik ve daha seyrek olarak yaprakbitleri ile taşınan, tek konakçısı olan şeftalide kremi, sarımsı mozaik desenleri, klorotik mozaikleşme, etrafı nekrotik sınırlarla çevrili küçük klorotik yapraklar, dikimden 2 yıl sonra ise yapraklanma, çiçeklenme ve olgunlaşmada gecikme, şekilsiz, renksiz ve çatlak yüzeyli meyve oluşumu gibi belirtilere yol açan pelamoviroit.

şeftali rozet mozaik virüsü (*Fr. virus de la rosette de la pêche; İng. peach rosette mosaic virus; PRMV tar.* Tek sarmallı RNA içeren *Xiphinema americanum sensu lato* ve *Longidorus diadecturus*'un bir popülasyonu ile taşınan, asma, şeftali ve yabanmersininde hastalık yapan, asmada dormansinin kırılmasında gecikme, geç çiçeklenme, küçük salkım oluşumu, yapraklarda deformasyon, beneklenme, şemsiye benzeri gelişim ve ölüm, şeftalide rozet mozaik hastalığı, geç yapraklanma, klorotik beneklenme, yapraklarda distorsiyon, yabanmersininde ise kayış veya hilal şeklinde yapraklanmaya neden olan nepovirus.

şeftali siyah yaprakbiti (*Alm. Kurzschwanzblattlaus, f; Fr. puceron noir du pêcher, m; İng. black peach aphid; Lat. Brachycaudus persicae tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Brachycaudus persicae* olan, erginleri 2 mm boyunda, parlak siyah renkli, ergin ve nimfleri şeftali ağaçlarının dalları üzerinde beslenerek sürgünlerde şekil bozukluklarına, ballık oluşumuna yol açan ve bazı virüs hastalıklarının taşınmasına neden olan böcek türü.

şeftali virgül kabuklubiti (*Ing. hall scale; hall's scale; Lat. Mercetaspis halli tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Mercetaspis halli* olan, dişileri sarımsı ya da sarımsı kahverengi, 1,2 mm uzunlukta, 0,5 mm genişlikte, beyazımsı ya da açık kahverengi kabukla örtülü olup şeftali, erik, kayısı, badem, armut, kiraz, vişne, ayva, elma, nar gibi bitkilerin dal, sürgün, tomurcuk, yaprak ve meyvelerini sokup emerek zararlı olan, tomurcuk, çiçek ve sürgünleri azaltarak meyvelerin pazar değerini düşüren ve yoğun bulaşmalarda ağaçların kurummasına yol açan böcek türü; eşanlam: ağaç veremi.

şeftali yaprakbiti (*Alm. grüne Pfirsichblattlaus; Fr. puceron vert du pêcher, m; İng. green peach aphid; peach-potato aphid; Lat. Myzus persicae tar.* Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae)

familyasında yer alan, bilimsel adı *Myzus persicae* olan, erginleri 1,5-2,5 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri şeftali ve diğer sert çekirdekli meyve ağaçlarıyla, tütün, lahanana, patates, domates, ispanak, karnabahar, turp ve bazı süs bitkilerinin sürgün, tomurcuk ve yapraklarıyla beslenen, ballık oluşturan ve bazı virüs hastalıklarının taşıyıcısı olan böcek türü.

şeker böceği (*Alm. Silberfischchen, pl; Fr. lépisme, m; poisson d'argent, m; İng. fishmoth; silverfish; Lat. Lepisma saccharina*) **tar.** Kalkuyruklular (*Zygentoma*) takımının gerçek kalkuyruklular (*Lepismatidae*) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lepisma saccharina* olan, erginleri gümüş renginde, 10-12 mm boyunda, nişastalı besinleri seven, bu nedenle duvar kâğıtları, kitap cilt yapışkanları, pamuklu ve yünlü kumaşlarla beslenen, daha çok evlerde yaşayan ve nemli yerleri tercih eden böcek türü; eşanlam: gümüşböceği, gümüşçün, kalkuyruk, kağıt böceği.

şeker sanayi kalıntıları (*Alm. Zuckerindustrie Reststoffe, pl; Fr. déchets d'industrie sucrière, pl; İng. sugar industry residues*) **tar.** Şeker sanayisinde şeker elde etmek amacıyla başta şekerpancarı ve şeker kamışı olmak üzere mısır, buğday, havuç, patates (nişasta şekeri veya glikoz) gibi bitkilerden şeker elde edildikten sonra geriye kalan şekerpancarı posası, melas gibi hayvan yemi olarak kullanılan artıklar.

şekerciboyası mozaik virüsü (*Alm. Amerikanische Kermesbeeren-Mosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque du raisin d'Amérique, m; İng. PKMV; pokeweed mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, tek konakçısı şekerciboyası olan, konakçısında klorotik benek ve mozaik belirtilerine neden olan potyvirus.

şeker kamışı (*Alm. Zuckerrohr, n; Fr. canne à sucre, f; İng. sugar cane; Lat. saccharum officinarum*) **tar.** Kalın gövdesinden şeker üretilen bir tropikal bitki.

şeker kamışı Fiji hastalığı virüsü (*Fr. virus de la maladie de Fidji, m; İng. FDV; Fiji disease virus*) **tar.** Çift sarmallı RNA içeren, sadece buğdaygiller (*Gramineae*) familyasındaki bitkileri hastalandıran, özsu ile taşınmayan, başta *Perkinsiella saccharicida* olmak üzere *P. vitiensis* ve *P. vastatrix* (*Hemiptera: Delphacidae*) ile kalıcı şekilde taşınan, konakçılarında şiddetli cüceleşme, deformasyon ve hassas çeşitlerde ölümle sonuçlanan Fiji hastalığına yol açan fiji virüsü.

şeker kamışı mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque de la canne à sucre, m; İng. SCMV; sugarcane mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece buğdaygiller (*Gramineae*) familyasındaki bitkileri hastalandıran, özsu ve *Dactynotus ambrosiae*, *Hysteroneura setariae*, *Rhopalosiphum maidis*, *Toxoptera graminum* ve daha birçok yaprakbiti türü ile (*Heteroptera: Aphididae*) kalıcı olmayan şekilde taşınan, konakçılarında mozaiklenme belirtileri oluşturan potyvirus.

şekerpancarı tar. 1. (*Alm. Zuckerrübe, f; Fr. betterave sucrière, f; İng. sugar beet; Lat. beta vulgaris*) Beyaz renkli, ters koni görünümlü, iri köklerinden şeker üretilen bir sanayi bitkisi. 2. (*Alm. Zuckerrübe, f; Fr. betterave sucrière, f; İng. sugar beet; sugarbeet; Lat. Beta vulgaris var. altissima*) Çoğunluğunu şeker oluşturmak üzere %19-30 arasında kuru madde, %1 civarında ham protein ve ham selüloz içeren, mineral maddeler bakımından sadece potasyum ve demirce yüksek olan, sert olduğundan doğranarak hayvanlara yedirilmesi gerekli olan, yeşil yemler gibi silolanmaması gereken kök yem.

şekerpancarı kist nematodu (*Alm. Rübennematode, m; Rubenzystälchen, n; Fr. anguillule de la betterave, f; nématode de la betterave, m; İng. beet cyst eelworm; sugarbeet nematode; Lat. Heterodera schachtii*) **tar.** Dişisi armut veya limon, erkeği iplik şeklinde, başlıca konakçısı şekerpancarı, lahanana, brokoli ve turp olan, dişiler öldüklerinde vücudunun dış tabakası kalınlaşarak yumurtaları muhafaza eden koyu kahverengi kist halini alan, kist olarak toprakta uzun süre kalabilen (6-10 yıl kadar), uygun şartlarda yılda 1-4 nesil verebilen, tarlada bitkilerin kuruması sonucu yer yer boşluklar oluşturan, zararı sonucu bitki köklerinde tipik dallanma ve çalılışmalara (şekerpancarı ve diğer yumrulu bitkilerde meydana gelen bu dallanmaya "sakallanma" adı verilir) neden olan canlılar; eşanlam: pancar kist nematodu.

şekerpancarı kök sakallanması (*İng. rhizomania of sugarbeet; sugarbeet rhizomania disease*) **tar.** Beet necrotic yellow vein *forovirus* adlı, 4 parçalı çubuk şeklinde partiküllü, RNA yapısında, şekerpancarı yapraklarında sararma, damarlarda sararma, cüceleşme, aşırı kök oluşumu nedeniyle kök sakallanmasına ve dolayısıyla şeker oranının düşmesine yol açan, *Polymyxa betae* adlı fungus tarafından taşınan, tohumla taşınmayan, çok yaygın bir virüs hastalığı; eşanlam: şekerpancarı rhizomania hastalığı.

şekerpancarı posası (*Alm. Zuckerrübenpulpe, f; Fr. pulpe de betterave, f; pulpe de betterave sucrière, f; İng. beet pulp; sugar beet pulp*) **tar.** Yüzde 15 civarında kuru madde, %1,3 civarında ham protein ve %3 civarında ham selüloz içeren, pektin oranı yüksek, ele geçtiği sırada su içeriği yüksek olduğundan çabuk bozulan, besi

hayvanlarına fazla yedirildiğinde yalancı besiyeye neden olan, gevişgetiren hayvanlara taze olarak ya da silajı yapılarak yedirilebilen veya silo yemine katkı maddesi olarak katılabilen şeker sanayi kalıntısı.

şekil bozukluğu (*Alm. Deformität, f; Fr. difformité, f; İng. deformity; dysmorphic feature; dysmorphism*) **tar.** Biyotik ve abiyotik nedenlere bağlı olarak bir organda olağan şekle göre anormal şekil oluşumu.

şerbetçi otu posası (*Alm. Hopfenpulp, f; Fr. pulpe du houblon, f; İng. hop pulp*) **tar.** Biraya dayanıklılık, özel tat ve aroma kazandırmak amacıyla kullanılan şerbetçiotunun dişi çiçeklerinden yaş posa halinde ele geçen, içerdiği tanen ve acı lezzet dolayısıyla taze iken hayvanlara yedirilmeyen, kurutularak ve melas benzeri diğer yemler ile karıştırılarak az miktarlarda olmak üzere sığırlara yedirilebilen, domuzlar, gebe hayvanlar ve yavrulara yedirilmeyen, kuru %15-23 civarında ham protein, %15-28 civarında ham selüloz ve %6-11 civarında ham kül içeren bira sanayi kalıntısı.

şerbetçiotu (*Alm. Japanischer Hopfen, m; Fr. houblon du Japon, m; houblon japonais, m; İng. Japanese hop vine; Lat. Humulus japonicus; Humulus scandens*) **tar.** Kenevirgiller (*Cannabaceae*) familyasından, Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika orijinli, hızlı büyüyen, sarımsı tırmanıcı, albenili yaprakları ile öne çıkan, kamuflaj özelliği olan, çift evcikli, nemli ve serin topraklar ile güneşli ortamları seven, tek yıllık, tohumla çoğalan süs bitkisi.

şerbetçiotu cücelik viroiti (*Fr. viroïde du rabougrissement du houblon, m; viroïde nanifiant du houblon, m; İng. hop stunt viroid; HSVd*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, tek konakçısı şerbetçiotu olan, mekanik olarak ve aşılama ile taşınan, konakçısında cüceleşme, boğumlar arasında kısalma, koza sayısında azalma şeklinde belirtilere neden olan hostuviroit.

şerbetçiotu çadırtırtılı (*Alm. Hopfen-Zünslereule, f; Hopfenschnabeleule, f; Fr. toupet, m; İng. buttoned snout; Lat. Hypena rostralis*) **tar.** Kelebekler (*Lepidoptera*) takımının çadırtırtılları (*Erebidae*) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hypena rostralis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 27-32 mm, kahverengi, larvaları şerbetçiotu bitkileriyle beslenen böcek türü.

şerbetçiotu latent virüsü (*Alm. latentes Virus der Hopfen; Fr. virus latent du houblon, m; İng. hop latent virus; HpLV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, tek konakçısı şerbetçiotu (*Humulus lupulus*) olan, mekanik olarak ve yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, konakçısında belirti oluşturmadan kalabilen karlavirüs.

şerbetçiotu mozaik virüsü (*Alm. Hopfenmosaikvirus, m; Fr. virus de la mosaïque du houblon, m; İng. hop mosaic virus; HpMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, tek konakçısı şerbetçiotu (*Humulus lupulus*) olan, mekanik olarak ve yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, konakçısında klorotik damar bantlaşması, yaprak uçlarında kıvrılma, cüceleşme, erken ölüm ve klorotik mozaik gibi belirtilere neden olan karlavirüs.

şerbetçiotu tahtakurusu (*Alm. Binnenwanze, f; Hopfenwanze, f; Fr. lithiase des poires, f; punaise des poires pierreuses, f; İng. hop capsid; needle-nosed hop bug; shy bug; Lat. Closterotomus fulvomaculatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (*Hemiptera*) takımının bitki tahtakuruları (*Miridae*) familyasında yer alan, bilimsel adı *Closterotomus fulvomaculatus* olan, erginleri 6-7,5 mm boyunda, siyah ya da esmer renkli, ergin ve nimfleri şerbetçiotu, armut, elma, böğürtlen, yabani gül, fındık ve şemsiyegillere bağlı bazı bitkilerin taze yaprak, sürgün, tomurcuk ve meyvelerinde beslenen böcek türü.

şerbetçiotu yaprakbiti (*Alm. Hopfenblattlaus, f; Fr. puceron du houblon, m; İng. damson hop aphid; hop aphid; Lat. Phorodon humuli*) **tar.** Yarımkanatlılar (*Hemiptera*) takımının yaprakbitleri (*Aphididae*) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phorodon humuli* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri asıl konakçılar şeftali ve erik gibi meyve ağaçlarıyla, ara konakçısı şerbetçiotunda yapraklarla beslenip zarar veren böcek türü.

şeritli alev tahtakurusu (*Lat. Pyrrhocoris marginatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (*Hemiptera*) takımının kırmızırenkli tahtakuruları (*Pyrrhocoridae*) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pyrrhocoris marginatus* olan, erginleri 7 mm boyunda, uzunca oval, vücudunun kenarları açık renk şeritli, koyu kahverengi böcek türü.

şeritsel ekim (*Alm. Streifenkultur, f; Fr. culture en bandes, f; İng. strip cropping; strip sowing*) **tar.** Eşyükselti eğrileri boyunca ve arazinin doğal eğimine dik yönde dar şeritler halinde sık büyüyen bitkilerle erozyonu önlemek için uygulanan ekim yöntemi.

Şeyletielle akarı (*Lat. Cheyletiella blakei*) **tar.** Cheyletidae familyası içinde yer alan, kedi, köpek, tavşan ve insan gibi memelilerde yaygın olan, kaşıntı, saç dökülmesi ve yumuşak deri hastalıklarına yol açan, şeyletieloz

(şeyletielle dermatitis) hastalığı nedeni olan, ayrıca pek çok türü depolanmış üründe zararlı akarların avcısı olan bir akar türü.

şeytan elması (*Alm. Indischer Stechapfel, m; Stechapfel, m; Fr. métel, m; İng. angel's trumpet; thorn apple; Lat. Datura metel*) **tar.** Patlıcangiller (Solanaceae) familyasından tropik orijinli, tohumla çoğalıp tohumları zehirli olan, genelde trampet şeklinde beyaz çiçekli, iki metre boy yapabilen, güneşli ortamları seven, tek yıllık ve otsu bir dış mekân süs bitkisi; eşanlam: boru çiçeği, tatula, trampet çiçeği.

şıralı zenk (*İng. Sulamicerus stali*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının cüce ağustosböcekleri (Cicadellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sulamicerus stali* olan, erginleri 3-3,5 mm boyunda, sarımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri antepfıstığı, çitlembik ve yabani fıstık ağaçlarının taze sürgün, yaprak, meyve ve saplarında beslenirken çıkardığı tatlı maddeler ve ağaçların çıkardığı zamkların yüzeyi örtmesiyle bitkileri zayıf düşüren, verim ve kaliteyi etkileyen böcek türü; eşanlam: kezvi, övez, fıstık üvezi.

şıralık üzüm (*Fr. raisin de moût, m; İng. must grape*) **tar.** Salkım ve tane özellikleri farklılık göstermekle birlikte ince kabuklu ve yüksek şıra verimine sahip, pekmez, cevizli sucuk, pestil gibi geleneksel üzüm ürünlerinin yapımında kullanılan üzümler.

şiddetli erozyon (*Alm. starke Erosion; Fr. érosion forte; İng. severe erosion*) **tar.** Orman örtüsünün kalkması, yanlış tarım uygulamaları gibi nedenlerle toprağın normal erozyondan daha hızlı ve fazla miktarda, su ve rüzgâr etkisiyle aşınması ve taşınan toprağın suyollarını, kanalları tıkama riski yaratması.

Şigger akarı (*Alm. Sandfloh, m; Fr. aoûtat, m; İng. chigger*) **tar.** Prostigmata alttakımı içinde yer alan, 0,17 ve 0,21 mm boyunda, açık parlak kırmızı renkli, vücudu kıllı, hızlı hareket eden, yoğun kaşıntı ve alerjiye neden olan lekeli humma tifüsünü taşıyan, larvaları, insanlar da dahil olmak üzere omurgalılar, kemirgenler, yılanlar, kümes hayvanları ve kuşlarda dışparazit yaşayan, çoğunlukla toprak yüzeyinde yaşayan, ergin ve nimfleri avcı olan akarlar.

Şili avcı akarı (*İng. Chilean predatory mite; Lat. Phytoseiulus persimilis*) **tar.** Özellikle sera ve örtü altında yetiştirilen pek çok tarım ürününde zararlı kırmızıörümceklerin popülasyon yoğunluklarını baskılamak amacıyla biyolojik mücadele etkeni olarak çok yaygın kullanılan, ticari olarak üretilen, avcı akar türü.

şimşir galsineği (*İng. box leaf-mining; boxwood leaf miner; Lat. Monarthropalpus flavus*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ursineklere (Cecidomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Monarthropalpus flavus* olan, erginleri 1-1,5 mm boyunda, portakal rengi, larvaları şimşir yapraklarının alt yüzünde urlar oluşturarak zarar veren böcek türü.

şirden (*Alm. Labmagen, m; Fr. caillette, f; abomasum, m; İng. abomasum; maw; reed tripe; rennet-bag*) **tar.** Gevişgetiren hayvanlarda yemlerin ağırlıklı olarak enzimatik sindirime uğratıldığı dördüncü mide bölümü; eşanlam: gerçek mide, abomasum.

şirket birleşmesi (*Alm. Unternehmensfusion, m; Unternehmenszusammenschluss, m; Fr. amalgamation, f; fusion, f; İng. business combination; merger*) **tar.** İki veya daha çok sayıda şirketin tek bir şirket haline gelmesi durumu; eşanlam: şirket evliliği.

şişek (*Alm. Jungschafe, f; Fr. antenais, m; İng. shearing; yearling sheep*) **tar.** Bir yaşından 1,5 ve ya 2 yaşına kadar olan çiftleştirilmemiş erkek ve dişi genç koyunlar.

şişkinvücutlu tahtakuruları (*Fr. phymatidés; İng. ambush bugs; Lat. Phymatidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, vücutları karın kısmına doğru şişkinleşen, çiçekler içinde bulunan ve çiçeklere gelen arı, sinek ve diğer böcekleri avlayarak beslenen türleri içeren familya.

şişme 1. (*Alm. Quellung, f; Fr. gonflement, m; İng. swelling*) **deri.** Genellikle su gibi bir çözücünün bünyeye fiziksel ve/veya kimyasal olarak alınmasıyla hacimdeki artış . **2.** (*Alm. Magenblähung, f; Aufblähen, n; Fr. ballonnement, m; İng. bloat*) **tar.** Sığır ve koyunlarda, genellikle fazla miktarda sulu baklagil yemlerin tüketilmesi veya merada yabancı otların çokluğu halinde sindirim sisteminde gaz birikmesi sonucunda hayvanın sol tarafında sağrı kemiğinin ön kısmında bariz bir şekilde meydana gelen ve genellikle ölüme sonuçlanan şişkinlik durumu; eşanlam: karın şişmesi.

şişmiş yumurta (*İng. egg swolled; swollen egg*) **tar.** Balıklarda yumurtanın döllenmesi için spermin yumurtaya zarındaki bir açıklıktan girişinden sonra yumurta içindeki ozmotik basıncın yükselmesi ve dışardan yumurtanın su alması ve hacminin genişlemesi durumu.

şok belirtiler (*İng. shock symptom*) **tar.** Bitkilerin bazı virüslerle enfeksiyonu sonucunda ilk yeni gelişme belirtileri sonrasında oluşan çoğunlukla nekrotik olan şiddetli belirtiler.

şüpheli alacak (*Alm. wertlose Forderung; Fr. créances irrécouvrables, f; İng. bad debt*) **tar.** Alacaklar arasında bulunmakla beraber, tahsil edilmesi belirsiz hale gelmiş veya ödenmesi ihtimali çok düşük bulunan alacaklar; eşanlam: batık kredi.

T göz aşısı (*Alm. Augenveredelung, f; Schildveredelung, f; T-Okulation, f; Fr. greffe en écusson, f; greffage d'yeux, m; İng. shield budding; T budding*) **tar.** Aşılama yapılabilen bitkilerde kabuk dokusunun odun dokusundan ayrılabilirdiği gelişme dönemlerinde, aşı kaleminden üzerinde tek göz bulunan kabuk dokusuna ait parçanın alınarak anaçta açılan T şeklindeki kesit içine yerleştirilmesi ile yapılan göz aşısı tekniği.

taban demiri (*Alm. Landseite, f; Fr. contre-sep, m; İng. landside*) **tar.** Pulluk gövdesinin karşılaştığı gerilmenin bir kısmını toprağa iletmek ve aynı zamanda pulluk için kılavuzluk ederek doğrusal hareketini desteklemek amacıyla kullanılan organ.

taban fiyat (*Alm. niedrigster Kurs; Grundpreis, m; Mindestpreis, m; Fr. prix de base, m; prix minimum, m; prix plancher, m; İng. base price; minimum price*) **tar.** Üreticiyi korumak amacıyla devlet tarafından belirlenen, piyasa fiyatının üzerinde olup daha aşağıya düşürülmesine izin verilmeyen fiyat.

taban yaprağı (*İng. boot leaf*) **tar.** Buğdaygillerde sapa kalkma zamanı süren ilk yaprak.

tabandan uca (*biyom. akropetal*) (*Alm. akropetal; Fr. acropète; basifuge; İng. acropetal*) **1. biyom.** 1. Bitkilerde kökler aracılığıyla alınan çeşitli maddelerin su ile yukarıya doğru taşınması ya da hareket etmesi, aşağıdan yukarıya. 2. Bitkilerde ya da çiçek durumlarında yaprak veya çiçek gibi organların tabandan uca yani aşağıdan yukarıya doğru ya da tepeye doğru ilerlemesi, gelişmesi veya olgunlaşma göstermesi. 3. Yaprak ya da sürgün uçlarında oluşan hormon gibi bileşiklerin bitki gövdesinde bazipetal yönde ilerleyerek bitki tabanından kök ucuna olan hareketi. **2. tar.** Bir konidi veya spor zincirinde en genç sporun en uçta olması halindeki gelişme şekli.

tabantaşı (*Alm. Ortstein, m; Fr. horizon induré; carapace calcaire, f; İng. hardpan; oukclip*) **tar.** Kimi yağışlı iklim koşulları veya podsolik oluşumlarda organik madde, demir ve kilin toprak derinliklerinde oluşturdukları sert yapılar.

tabtoksin (*İng. tabtoxin; wildfire toxin*) **tar.** Pseudomonas syringae pv. tabaci adlı bakterinin oluşturduğu, tütün hücrelerinde nekroza yol açan toksin.

taç tümörü (*Alm. Wurzelhalsgalle, f; Fr. galle du collet, f; İng. crown gall*) **tar.** Gövdenin, yaralanan kısımlarına toprakta yaşayan *Agrobacterium tumefaciens* bakterisinin bulaşması sonucu oluşan ve bitkide hastalık oluşturan bir tümör.

tahıl kaşınıtısı akarı (*Alm. Gerstenkrätzemilbe, f; Fr. gale des céréales, f; İng. grain itch mite; straw itch mite; Lat. Pyemotes ventricosus*) **tar.** Prostigmata alt takımı ve Pyemotidae familyasında yer alan, gözle zor görülecek kadar küçük, tahıl taneleri, saman ve bitkisel kökenli maddelerde zararlı olan, ısırmaları sonucu yoğun alerji, ürtiker ve deride küçük lekeler oluşturup çiftliklerde çalışan insanlarda kaşınıtıya yol açan, pek çok böcek ile arı larva ve pupalarında ektoparazit olarak yaşayan, konakçılarında beslenmeye başlamalarıyla birlikte opistozoma sonları şişen, yumurtaları dışı vücudu içinde açılan, yüksek çoğalma kapasitesine sahip, gelişmelerini 4-7 günde tamamlayan, tüm dünyada yaygın akarlar; eşanlam: buğday Pyemotid akarı, saman alerji akarı.

tahıl kist nematodu (*Fr. nématode des racines de céréales, m; nématode à kystes des céréales, m; İng. cereal cyst nematode; Ustinov cyst nematode; Lat. Heterodera avenae*) **tar.** Dişileri genellikle tipik limon, erkekleri iplik şeklinde, başlıca konakçısı arpa, yulaf, buğday ve çavdar olan, bitkinin köklerinde oluşturduğu kistlerle tanınan, bitkilerin toprak üstü aksamında tipik belirtiler göstermeyen, yapraklarda özellikle azot ve fosfor gibi elementlerin eksikliğine benzer renk açılmaları ile büyümede gerilemeye neden olan, önemli türleri arasında *Heterodera avenae*, *H. filipjevi*, *H. mani*, *H. bifenestra*, *H. iri*, *H. hordecalis* ve *H. latipons* bulunan kist formundaki nematotlar.

tahıl klorotik benek virüsü (*Fr. virus de la marbrure chlorotique des céréales, m; İng. CCMoV; cereal chlorotic mottle virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Cicadellidae familyasına ait böceklerle taşınan, sadece Graminae

familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında klorotik çizgiler, cüceleşme ve püskül kısırlığı şeklinde belirtiler oluşturan nükleorabdovirüs.

tahıl temizleyici (*Alm. Getreidereiniger, m; Fr. nettoyeur de grains, m; İng. grain cleaner*) **tar**. Ekin hasatından sonra yapılan eleme işlemine rağmen, ürün yığnında kalan yabancı tohum ve maddelerin ayıklanmasını ve ürünün sınıflandırılmasını sağlayan makine.

tahıl tripsi (*Lat. Frankliniella tenuicornis*) **tar**. Kirpikkanatlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Frankliniella tenuicornis* olan, erginleri 1,3-1,6 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri buğday, arpa, çeltik, yulaf, mısır bitkilerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

tahtakurusu (*Alm. gemeine Bettwanze, f; Fr. punaise des lits, f; İng. bed bug; bedbug; Lat. Cimex lectularius*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının gerçek tahtakuruları (Cimicidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cimex lectularius* olan, erginleri 5 mm boyunda, açık ya da koyu kırmızımsı kahverengi, ergin ve nimfleri insanlarda kan emip beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: ev tahtakurusu, yatak tahtakurusu.

takas edilebilir bazik katyon (*Alm. austauschbares basisches Kation; Fr. cation basique échangeable, f; İng. exchangeable base cation*) **tar**. Toprak tutunma yüzeylerine, toprak koloitlerine elektriksel çekimle bağlanmış pozitif yüklü Ca^{+2} , Mg^{+2} , Na^{+} , K^{+} gibi bazik (alkalin) iyonlar; eşanlam: değişebilir bazik katyon, değiştirilebilir bazik katyon.

taksi (*Alm. Taxien, n; Fr. tactisme, m; İng. taxis*) **tar**. Hareket serbestisi olan küçük organizmaların ışık, sıcaklık gibi bir uyarana doğru yerdeğişim hareketi.

taksitle satış (*Alm. Teilzahlungsverkauf, m; Verkauf auf Ratenzahlung, m; Verkauf in Raten, m; Fr. vente à tempérament, f; İng. installment sale*) **tar**. Ödemenin, malın tesliminden sonra, önceden belirlenen süre sonunda yapılması işlemi.

taksonomik basamak (*Alm. taxonomische Kategorie, f; Fr. catégorie taxonomique, f; İng. taxonomic category; taxonomic rank*) **tar**. Sınıflandırılan varlıkların sıralanmasında kullanılan âlem, sınıf, takım, familya, cins, tür gibi düzeylerin her biri; eşanlam: taksonomik kategori.

taksonomik sinonim (*Alm. taxonomisches Synonym; Fr. synonyme taxonomique, m; İng. heterotypic synonym; taxonomic synonym*) **tar**. Birbirine benzeyen ancak ayrı tip örneklerine dayanan ve ayrı adlar verilen sinonimler.

taksonomist (*Alm. Systematiker, m; Fr. taxinomiste, m; taxonomiste, m; İng. systematist; taxonomist*) **tar**. Canlıların, kural ve ilkeler ışığında sınıflandırılması ve adlandırılması ile uğraşan kişi.

talep enflasyonu (*Alm. Nachfrageinflation, f; Fr. inflation par la demande, f; İng. demand-pull inflation; demand inflation*) **tar**. Talepte meydana gelen artışı karşılayacak yeterli arzın olmaması neticesinde oluşan fiyat artışı.

tallofit (*Alm. Thallophyt, m; Fr. thallophyte, m; İng. thallophyte*) **tar**. Kök, gövde ve yaprak oluşturmayan bir somatik yapıya sahip canlılar; eşanlam: talluslu bitki.

tallospor (*Alm. Thallospore, f; Fr. thallospore, f; İng. thallospore*) **tar**. Tallusun mevcut hücrelerinin ya şekil değiştirerek veya her bir hücrenin zamanı gelince birbirinden ayrılmasıyla oluşan eşeysiz sporlar.

tallus (*Alm. Thallus, m; Fr. thalle, m; İng. thallus*) **tar**. Bir fungusun veya yosun gibi basit bir bitkinin vejetatif bünyesi.

tam besin çözeltisi (*Alm. Hydrokultur Nährlösung, f; Fr. solution de nutriment hydroponique, f; İng. complete nutrient solution; hydroponic nutrient solution*) **tar**. Topraksız tarım yönteminde (hidroponik sistem), bitkinin topraktan gereksinim duyduğu tüm besin elementlerini uygun oran ve miktarda içeren besin çözeltisi.

tam büyümüş yapağı (*Alm. ausgewachsene Wolle, f; İng. full-grown wool*) **tar**. Merinos gibi yapağı verim yönlü koyun ırklarında bir yıl süren büyüme ve uzama dönemi sonunda elde edilen yapağı; eşanlam: tam kırkım yünü.

tam çiçek (*Fr. fleur complète; İng. complete flower*) **tar**. Çanak yaprak, taç yaprak, erkek ve dişi organların hepsine sahip çiçek.

tam istihdam (*Alm. Vollbeschäftigung, f; Fr. plein emploi, m; İng. full employment*) **tar.** Ekonomide mevcut tüm üretim faktörlerinin kullanıma alınması ve atıl üretim faktörlerinin kalmaması.

tam olum (*Alm. volle Reife; Fr. pleine maturité, f; İng. full maturity*) **tar.** Bitkilerde tohumların tamamen sertleşmiş ve bitkilerin tamamen sararmış, ürünün hasat edilebilecek hale gelmiş olması durumu.

tam parazit (*Alm. Holoprazit, m; Fr. holoparasite, m; İng. holoparasite*) **tar.** Tümüyle konakçısına bağlı, inorganik besin maddelerinden yararlanamayan parazit; eşanlam: holoprazit.

tam parçalanmış organik toprak (*Alm. Moorerde, f; Fr. terre noire, f; terre tourbeuse, f; İng. muck soil*) **tar.** Orman vejetasyonu altında oluşmuş, ağaçlardan düşen bitkisel döküntülerin çok büyük kısmı bozuşup değişime uğramış, %20-50 oranında organik madde katkılı, su tutma kapasitesi düşük ve havalanması sınırlı, turbaya göre daha fazla mineral bulunduran organik toprak katmanı.

tam rekabet piyasası (*Alm. vollständige Konkurrenz, f; vollkommener Markt, m; Fr. marché de concurrence parfaite, m; İng. perfect competition market*) **tar.** Hiçbir satıcı ya da alıcının ürünlerin fiyatını tek başına etkileme gücüne sahip olmadığı, çok sayıda alıcı ve satıcının yer aldığı, hiçbir dış etki olmadan bu fiyatın sadece arz ve talep ile ortaya çıktığı piyasa türü.

tam sulama (*Alm. volle Bewässerung; İng. full irrigation; thorough irrigation*) **tar.** Bitkinin sulama gereksiniminin tamamının karşılandığı uygulama.

tam yağlı süttozu (*Alm. Vollmilchpulver, n; Fr. poudre de lait entier, f; lait entier en poudre, m; İng. dried whole milk; whole-fat milk powder; whole milk powder*) **tar.** Tam yağlı sütün %5'ten fazla su içermeyecek ve hiçbir şey ilave etmeden kurutulmasıyla elde edilen, yağca zengin olduğundan dayanıksız, özel durumlarda memeli yavrularının beslenmesinde süt yerine kullanılan yem.

tam yalıtımlı depolama (*Alm. hermetische Lagerung, f; Fr. stockage hermétique, m; İng. hermetic storage*) **tar.** Depolanmış ürünlerin hava ve su almayacak şekilde kapalı ve yalıtımlı şekilde plastik ya da PVC varil, poşet ya da çuval gibi özel taşıyıcılarda depolandığı, ortam içerisindeki CO₂ artışı ve O₂ azalışına bağlı olarak zararlı ve hastalıkların kontrolüne izin veren depolama sistemi; eşanlam: hermetik depolama.

tamamlayıcı gen etkisi (*İng. genes in the same pathway*) **tar.** Alel olmayan dominant iki genin, birlikte olduğu zaman bir fenotipi ortaya çıkarma etkileri.

tamamlayıcı mal (*Alm. komplementäres Gü; Komplementärgut, n; Fr. bien complémentaire, m; İng. complementary good*) **tar.** Kullanılması, başka bir malın kullanılması için gerekli olan, birlikte kullanılması zorunlu olan, birinin eksikliği durumunda, diğerinin kullanımı mümkün olmayan mal.

tamamlayıcı tozlama (*Alm. komplementäre Befruchtung, f; Fr. pollination complémentaire, f; İng. complementary pollination*) **tar.** Tamamen kendi kendini tozlayamayan bitki çiçeklerinin, örneğin, daha çok sayı ve sıklıkta arı kovani yerleştirilerek başka çiçeklerden alınıp getirilen çiçektozları ile tozlanmalarının tamamlanması.

tamamlayıcılık testi (*biyom. komplementasyon testi*) (*Alm. Komplementationstest, m; Fr. test de complémentation, m; İng. cis-trans test; complementation test*) **tar.** İki mutasyonun aynı gen içinde mi (tamamlayıcı değil), yoksa ayrı genlerde mi (tamamlayıcı) olduğunu anlamaya yarayan test; eşanlam: cis-trans test.

tamburlu biçme makinesi (*Alm. Trommelmäher, m; Fr. tondeuse à tambour, f; İng. drum mower*) **tar.** Traktöre üç nokta askı düzeniyle bağlanan, yatay düzlemde dönen biçme tamburlarına sahip olan, geniş alanlarda üretimi yapılan yonca, fiğ gibi bitkilerin biçilmesinde kullanılan tarım makinesi; eşanlam: döner biçme makinesi.

tampon şerit (*Alm. Ackerrandstreifen, m; Fr. zone tampon, f; İng. buffer strip*) **tar.** Hava, su ve toprak kalitesini korumak ve özellikle tarım arazilerindeki erozyon ve yüzey akışlarının kontrolü gibi çevre problemlerine bir önlem olarak kullanılan şerit şeklinde arazi parçası.

tampon şeritli ekim (*Alm. Pufferstreifen Anbausystem, n; Fr. culture en bandes tampon, f; İng. buffer strip sowing*) **tar.** Arazinin, eşyükselti konturları boyunca 10-20 m genişliğindeki parseller arasında, genişlikleri 2-4 m olmak üzere genellikle ot kaplı şerit biçiminde arazi parçalarının bırakıldığı ekim yöntemi.

tandem diskaro (*Alm. Tandem-Scheibenegge; Doppelscheinegge, f; Fr. pulvériseur double tandem; pulvériseur tandem; İng. double-action harrow; double-disk harrow; tandem disc harrow*) **tar.** Pulluktan sonra kesekleri

parçalamak, toprağı karıştırmak, hasattan sonra bitki artıklarını ve yabancı otları parçalamak, toprak yüzeyinde oluşan kaymak tabakasını kırmak gibi çeşitli işlemlerde kullanılan, işleme elemanları şaseye çift 'V' şeklinde sıralanmış disklerden oluşan birincil toprak işleme aleti.

tane sap oranı (*İng. ratio of grain yield to stalk yield*) **tar.** Buğdaygil ya da baklagil yem bitkilerinde vejetasyon sonrası birim alandan hasat sonunda elde edilen tane miktarının sap miktarına olan oranı; eşanlam: sap tane oranı.

tane seyreltmesi (*Alm. Ausbeeren, n; Fr. ciselage, m; İng. berry thinning; bunch cutting*) **tar.** Büyük salkım oluşturan üzüm çeşitlerinde tane tutumundan sonra salkımın uç, yan veya sık tane tutan salkım dalcıklarının kesilmesi ile yapılan seyreltme işlemi.

tane yem (*Alm. Futtergetreide, n; Fr. céréale fourragère, m; İng. grain feed; grain fodder*) **tar.** Yemlik olarak kullanılan arpa, darı, yulaf gibi besin maddelerinin çoğunluğu karbonhidrat (nişasta) olan buğdaygiller, bakla, fiğ, burçak gibi besin maddelerinin çoğunluğu protein olan baklagiller ve pamuk tohumu, keten tohumu gibi besin maddelerinin çoğunluğu yağ olan yağlı tohumlar ve diğerleri.

tanı anahtarı (*Alm. Bestimmungsschlüssel, m; Fr. clef de détermination, f; İng. identification key*) **tar.** Bilimsel adlandırmada varyete, alttür, tür, cins, altfamilya, familya ve diğer yüksek kategorilerin tanısı için gerekli olan, ayırt edici ve birleştirici karakterleri özel bir yol takip ederek gösterme aracı; eşanlam: teşhis anahtarı.

tank çekirgesi (*Lat. Bradyporus dasyopus*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının Bradyporidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Bradyporus dasyopus* olan, erginleri 30-45 mm boyunda, yeşilimsi kahverengi, ergin ve nimfleri çeşitli bitkilerle beslenen böcek türü.

taragımsiantenli tosvuranböcek (*Alm. Bücherbohrer, m; gekämmter Pochkäfer, m; Kammhornkäfer, m; Fr. scolyte, m; İng. fan-bearing wood-borer; wood-boring beetle; wood borer beetle; Lat. Ptilinus pectinicornis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tosvuran böcekler (Anobiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ptilinus pectinicornis* olan, erginleri kırmızımsı kahverengi, 3-6 mm boyunda, ergin ve larvaları meşe, gürgen, kestane, karaağaç, kavak ve söğüt gibi ağaçların kurumuş dal ve gövdeleriyle, bunlardan yapılmış mobilya ve ahşap malzemelerde galeriler açarak beslenen böcek türü.

tarak seta (*İng. comb seta*) **tar.** Özellikle Prostigmata alttakımı, Cheyletidae familyası üyesi akarlarda pedipalpusun uç kısmına yerleşmiş bulunan, tarak şeklinde dişlere sahip olan ve ayrıca tanıda da kullanılabilen seta.

tarakaltı yapağı *bkz. tar. döküntü yün.*

tarakduyargalı peygamberdeveleri (*Fr. empuses, pl; empusidés, pl; İng. cone-headed mantids; Lat. Empusidae*) **tar.** Dictyoptera takımında yer alan, erkeklerinde tarak şeklinde duyarga bulunan, ısırıcı çiğneyici ağız parçalarına sahip türleri içeren, ergin ve nimfleri diğer böcek türleriyle beslenen türlerin bulunduğu familya.

taraklıllı tahtakuruları (*İng. bat bugs; Lat. Polyctenidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, vücutları tarak şeklinde bol kıllı, yarasalar üzerinde dış asalak olarak yaşayan türleri içeren familya.

taraklı anten (*İng. bipectinate antenna*) **tar.** Böceklerde antenin tarak ya da telek şeklinde tek yönlü dişli çıkıntılara sahip olması.

tarım (*Alm. Agrikultur, f; Landwirtschaft, f; Fr. agriculture, f; İng. agriculture*) **tar.** Bitki yetiştirme (fitotekni), hayvan yetiştirme (zootekni), bitkisel ve hayvansal ürünleri elde etme, bitkisel ve hayvansal ürünlerin nitelik ve niceliklerini iyileştirme ve geliştirme, pazara hazırlama, teknolojik olarak saklama ve depolama gibi faaliyetlerin bilim ve zanaatı.

tarım alanı yönetimi (*Fr. aménagement des zones, m; İng. zone management*) **tar.** Bir tarımsal arazinin, verimlilik faktörleri göz önüne alındığında, tek bir tarım ürününün yetiştirilmesinin en uygun olduğu alt bölümlere ayırma; eşanlam: tarım zonu yönetimi.

tarım aleti (*Alm. landwirtschaftlicher Werkzeug, m; Fr. outillage agricole, m; İng. agricultural tool*) **tar.** Tarımsal üretim aşamalarının bir ya da birkaçında kullanılan, canlı gücü ya da harici bir güç kaynağı ile çalıştırılan herhangi bir alet.

tarım alım kooperatifi (Alm. *landwirtschaftliche Einkaufsgenossenschaft*, f; Fr. *coopérative d'approvisionnement*, f; İng. *agricultural purchasing association; agricultural purchasing cooperative society; purchasing cooperative*) **tar.** Ortaklarına tohum, gübre, yem, tarım alet-makineleri gibi ihtiyaçları olan üretim girdilerini mümkün olan en iyi fiyat ve kalite koşullarıyla sağlayan ve teknik yardım götüren kooperatifler.

tarım arazisi (Alm. *Kulturläche*, f; *landwirtschaftliche Nutzfläche*, f; Fr. *surface agricole utile*, f; *terres agricoles*, pl; İng. *agricultural area; agricultural land; cropland; farming land; farmland*) **tar.** Tarla tarımı yapmaya, çiftlik hayvanı yetiştirmeye, işlenerek gıda ve endüstriyel tarım ürünleri elde etmeye elverişli toprak parçaları; eşanlam: tarım alanı.

tarım dışı faaliyet (Alm. *nichtlandwirtschaftliche Tätigkeit*, f; Fr. *activité non-agricole*, f; İng. *non agricultural activity*) **tar.** İşletmelerin arazilerinin bir kısmını kiraya vermeleri ile çiftçi aile fertlerinin bir kısmının tarım dışı çeşitli işlerde çalışmaları.

tarım ekolojisi (Alm. *Agroökologie*, f; Fr. *agro-écologie*, f; *écologie agricole*, f; İng. *agricultural ecology; agroecology*) **tar.** Tarımsal üretim süreçlerinde ekolojik sorunları ele alan, kültür bitkileri ve çiftlik hayvanlarının kendi aralarındaki ve çevre koşulları arasındaki ilişki ve etkileşimleri inceleyen, sürdürülebilir, daha yüksek verimli ve daha nitelikli ürün elde etmeye yönelik tarım uygulamalarını konu alan disiplin; eşanlam: agroekoloji.

tarım ekonomisi (Alm. *Agrarökonomie*, f; *Agrarwirtschaft*, f; Fr. *agroéconomie*, f; *économie agricole*, f; İng. *agricultural economics*) **tar.** Ekonominin temel prensiplerini tarımsal faaliyetle ilgili sorunlara çözüm aramada kullanan bir bilim dalı.

tarım hizmet kooperatifi (Alm. *landwirtschaftliche Dienstleistungskooperative*, f; Fr. *coopérative de service agricole*, f; İng. *agricultural service cooperative*) **tar.** Makine kullanma kooperatifi, sulama kooperatifi, tarımsal muhasebe kooperatifi örneklerinde olduğu gibi, tarıma hizmet götüren tek amaçlı kooperatifler.

tarım işçisi (Alm. *landwirtschaftlicher Arbeiter; Landarbeiter*, m; Fr. *ouvrier agricole*, m; İng. *agricultural labourer*) **tar.** Kendisine ait olmayan topraklarda tarımın gerektirdiği her türlü işte, para ve/veya ürün ya da her ikisi karşılığında çalışan kişi.

tarım işletmesi (Alm. *landwirtschaftlicher Betrieb*, m; *landwirtschaftliches Unternehmen*, n; Fr. *entreprise agricole*, f; *exploitation agricole*, f; İng. *agricultural enterprise; farm business; farming enterprise*) **tar.** Bitki ve hayvan yetiştiriciliğinin yapıldığı, ürünlerin depolandığı ve bu ürünlerden bazılarının işlenerek mamul ya da yarı mamul tüketim maddeleri haline dönüştürüldüğü ekonomik birimler.

tarım kooperatifi (Alm. *landwirtschaftliche Produktivgenossenschaft; Agrargenossenschaft*, f; Fr. *coopérative agricole*, f; İng. *agricultural cooperation*) **tar.** Üreticilerin tek başlarına karşılayamadıkları ya da birlikte yapıldığında daha fazla fayda sağlayabilecekleri işleri başarmak üzere gönüllü olarak ekonomik güçlerini bir araya getirdikleri demokratik örgüt; eşanlam: tarımsal kooperatif.

tarım kredi kooperatifi (Alm. *landwirtschaftliche Kreditgenossenschaft; ländliche Kreditgenossenschaft; Agrarkreditgesellschaft*, f; Fr. *coopérative de crédit agricole*, f; İng. *agricultural credit cooperative*) **tar.** Ortaklarına olabildiğince düşük faiz ve uygun vade ile aynı ya da nakdi kredi sağlayan kooperatifler.

tarım politikası (Alm. *Agrarpolitik*, f; Fr. *politique agraire*, f; İng. *agricultural policy*) **tar.** Kırsal toplum refahını yükseltmek, çiftçilerin ekonomik yaşantılarını iyileştirmek, tarımsal kaynakları etkin ve rasyonel şekilde kullanmak, tarımsal üretimi kamu yararına düzenlemek, tüketicilere nitelikli ve uygun fiyatla ürünler sunmak vb. amaçlarla uygulanan önlemler bütünü.

tarım politikası araçları (Alm. *landwirtschaftspolitische Instrumenten*, pl; Fr. *instruments de politique agricole*, pl; İng. *agricultural policy instruments; instruments of agricultural policy*) **tar.** Tarım politikası ile belirlenen amaçlara ulaşabilmek için başvuru fiyat politikası, sosyal politika, yapısal politika gibi değişik yollar.

tarım römorku (Alm. *Ackerwagen*, m; Fr. *remorque agricole*, m; İng. *agricultural trailer*) **tar.** Tarım işletmesindeki gübre, toprak, pancar tahıl yeşil ve kuru ot saman vb. materyalleri taşımada kullanılan araçlar; eşanlam: çiftlik römorku.

tarım satış kooperatifi (Alm. *Verkaufsgenossenschaft der Landwirtschaft*, f; Fr. *coopérative agricole de vente*, f; İng. *agricultural sales cooperative*) **tar.** Tarım ürünleri yetiştiricilerinin devletin koruyuculuğu altında kurdukları, aracıyı kaldırarak ürünlerini daha iyi koşullarda pazarlamak, ortaklarının ürünlerini gerektiğinde işleyerek en iyi

biçimde değerlendirerek değer fiyata satışını gerçekleştiren, tüketicinin ödediği paranın olabildiğince fazlasının ortakların eline geçmesi için çalışan kooperatifler.

tarım sektörü (Alm. *landwirtschaftlicher Sektor*; Fr. *secteur agricole*, m; İng. *agricultural sector*) **tar.** Tarımsal kökenli ihtiyaçları karşılayan ürünleri ve hammaddeleri üretmek için yapılan çalışmaların yürütüldüğü sektör.

tarım sigortası (Alm. *Agrarversicherung*, f; *landwirtschaftliche Versicherung*, f; Fr. *assurance agricole*, f; *assurance exploitation agricole*, f; İng. *agricultural insurance*; *farming insurance*) **tar.** Tarımsal üretimde aynı tehlikelerle karşı karşıya kalanlar arasında rizikonun paylaşılması esasına dayanan organizasyon üzerinden zararın, grubun her bir üyesinin önceden prim adı altında yaptığı ödemelerle karşılanması; eşanlam: tarımsal sigorta.

tarımda tabana yayma (Alm. *landwirtschaftliche Beratung*; Fr. *vulgarisation agricole*, f; İng. *agricultural extension*) **tar.** Çiftçilere eğitim yoluyla tarımsal üretim şekilleri ve tekniklerinin geliştirilmesinde, üretimde etkinliğin ve tarımsal gelirin artırılmasında, hayat standartlarının iyileştirilmesinde, kırsal hayatın sosyal ve eğitimsel seviyesinin yükseltilmesinde yardımcı olan bir hizmet veya sistem.

tarımsal akaçlama (Alm. *Drainage für Landwirtschaft*, m; Fr. *drainage agricole*, m; *drainage pour l'agriculture*, m; İng. *agricultural drainage*) **tar.** Toprak yüzeyinden veya bitki kök bölgesinden fazla suların uzaklaştırılması; eşanlam: tarımsal drenaj.

tarımsal biyoteknoloji (Alm. *landwirtschaftliche Biotechnologie*, f; Fr. *agro-biotechnologie*, f; *biotechnologie agricole*, f; İng. *agricultural biotech*; *agricultural biotechnology*; *agritech*; *agrobiotech*) **tar.** Mikroorganizmalara tarım bitkilerine ve hayvanlarına zararlılara ve/veya kuraklığa dayanma, daha verimli olma, daha gür büyüme gibi istenen özellikleri kazandırmak amacıyla kullanılan genetik mühendisliği, doku kültürü, aşular, moleküler teknikler gibi yöntemler bütünü.

tarımsal destek akçe (Alm. *landwirtschaftliche Subvention*, f; Fr. *subvention agricole*, f; İng. *agricultural subsidy*) **tar.** Tarımsal üretimi koruma, çiftçiyi destekleme, uluslararası pazarlarda ürünlerin maliyet ve tedarikini etkilemek amacıyla devletin yaptığı dolaylı ya da dolaysız ödeme; eşanlam: tarımsal sübvansiyon.

tarımsal faaliyet (Alm. *landwirtschaftliche Tätigkeit*, f; Fr. *activité agricole*, f; İng. *agricultural activity*) **tar.** Toprak, su, biyolojik kaynaklar ile birlikte tarımsal girdiler kullanılarak yapılan bitkisel, hayvansal, su ürünleri, mikroorganizma ve enerji üretimi.

tarımsal finansman (Alm. *landwirtschaftliche Finanzierung*, f; Fr. *financement agricole*, m; İng. *agricultural financing*) **tar.** Tarımda, girdilerin temininden, üretime, dağıtımına, toptan satış, ürün işleme ve pazarlamaya değin tüm değer zinciri faaliyetleri için sermaye temini ve kullanımının ekonomik yönü.

tarımsal işletmecilik (Alm. *landwirtschaftliche Betriebslehre*; Fr. *science de la gestion agricole*, f; İng. *agricultural management science*) **tar.** Ekonomik bir ünite olan tarımsal işletmeden mümkün olan en yüksek gelirin sağlanması için kıt üretim kaynaklarının nasıl kullanılacağına, işletmede neyin, nasıl, ne miktarda, nerede ve ne zaman yetiştirileceğine karar vermede, ekonomik yönden işletmeciye tüm bilgileri sunan bilim.

tarımsal kalkınma (Alm. *landwirtschaftliche Entwicklung*; Fr. *développement agricole*, m; *développement de l'agriculture*, m; İng. *agricultural development*) **tar.** Tarımsal üretim tekniklerinde ve tarım işletmelerinde daha iyiye, istenilen duruma doğru değişim.

tarımsal mekanikleşme (Alm. *Mechanisierung der Landwirtschaft*, f; Fr. *mécanisation agricole*, f; İng. *agricultural mechanization*) **tar.** Tarımsal üretimin tarla sürmeden ürün depolamaya kadar olan her aşamasında insan bedeni ve hayvan gücü yerine mekanik araçların ve makinelerin kullanılması kavramı; eşanlam: tarımsal mekanizasyon.

tarımsal motorizasyon (Alm. *landwirtschaftliche Motorisierung*; Fr. *motorisation agricole*; İng. *agricultural motorization*) **tar.** Bir tarımsal işletmenin teknik gelişmişlik düzeyini ifade etmekte kullanılan, işlenen alanın traktör sayısına oranı, traktör başına düşen ekipman sayısı, traktör başına düşen ekipman ağırlığı gibi kriterlerle ifade edilen kavram.

tarımsal nano-biyoteknoloji (İng. *agri-nano-biotechnology*; *nanotechnology in agri-food production*) **tar.** Tarım, biyoloji, mühendislik ve nano teknolojilerinin tarımsal üretimde kullanılmak üzere kesişim yaptığı ortak alanda yapılan çalışmaların genel adı.

tarımsal pazarlama (Alm. Agrarmarketing, n; Fr. commercialisation des produits agricoles, f; İng. agricultural marketing) **tar.** İşletmede üretilen gıda maddeleri ile hammaddeler ve bunlardan elde edilen işlenmiş ürünlerin üreticiden son tüketiciye kadar geçirdiği işlemleri ve bu işlemlerin üretici, aracı ve tüketici üzerindeki etkilerini inceleyen bir bilim dalı.

tarımsal sanayi (Alm. Agro-Industrie, f; Fr. agro-industrie, f; İng. agri-industry; agriculture-based industry; agro-industry) **tar.** Hammaddesinin büyük bir kısmını tarım sektöründen alarak işleme, muhafaza, ambalajlama ve pazarlama dahil çeşitli üretim süreçleri uygulayarak kitlesel ölçekte gıda ve gıda dışı ürünler sunan sanayi dalı; eşanlam: agroendüstri.

tarımsal üretim (Alm. Landwirtschaftsproduktion, f; Fr. agricultural production; İng. production agricole) **tar.** İnsan besini olabilecek ve ekonomik değeri olan her türlü bitkisel-hayvansal ürünün bakım, besleme, yetiştirme, koruma ve mekanizasyon faaliyetlerinin tamamı ile durgun sularda veya özel alanlarda yapılan balıkçılık faaliyetlerinin tümü.

tarımsal verimlilik (Alm. landwirtschaftliche Produktivität; Fr. productivité agricole, f; İng. agricultural productivity) **tar.** Tarımda, tarımsal girdilere karşı elde edilen tarımsal çıktı oranı.

tarımsal yapı (Alm. landwirtschaftliches Bauwerk, n; Fr. bâtiment agricole, m; İng. agricultural building) **tar.** Kırsal konutlar, hayvansal ve bitkisel üretim yapıları, ürün koruma ve depolama yapıları, ürün değerlendirme ve pazarlama yapıları, köy yapıları, yol, içme-kullanma suyu getirme tesisleri gibi kırsal alanda bulunan ve tarımsal faaliyetlerde kullanılan her türlü yapı ve tesis.

tarımsal yenilikçilik (Alm. landwirtschaftliche Innovation, f; Fr. innovation agricole, f; İng. agricultural innovation) **tar.** Tarımda faal birey ya da işletmelerin, global ölçekte yeni olup olmamasından bağımsız, kendileri için yeni olan mal ve hizmetleri öğrenip benimsemeleri.

tarla (Alm. Acker, m; Fr. champ, m; İng. field) **tar.** Bitki yetiştirmeye, daha çok da tek yıllık veya birkaç yıllık otsu bitkilerin yetiştirilmesine elverişli sınırlı ve belirli arazi parçası.

tarla demirbaşı (Fr. capital agricole; İng. farm capital) **tar.** Tarlada ekimden hasata kadar giderek değeri artan, henüz yararlanılamayacak durumda olan bütün kültürü yapılan bitkiler.

tarla kapasitesi (Alm. Feldkapazität, f; Speirfeuchte, f; Fr. capacité au champ, f; humidité du sol au champ, f; İng. field capacity; field moisture capacity) **1. inş.** Bir arazinin yağışlardan, sulama işleminden ya da eriyen kardan gelen sularla doygunluğa eriştikten ve ardından yeterli bir süre akaçlandıktan sonra kalan su içeriği; eşanlam: arazinin su tutma kapasitesi. **2. tar.** Su ile doymuş topraktan yerçekimi etkisi ile suyun aşağı katmanlara sızmasından sonra 1/3 atm veya 2,54 pF veya 4,83 PSI gerilimle tutulan su miktarı.

tarla merdanesi (Alm. Ackerwalze, f; Glattwalze, f; Fr. rouleau agraire, m; rouleau brise-mottes, m; İng. land roller; surface roller) **tar.** Tarlanın birincil toprak işleme aletleri ile işlenmesinin ardından, toprağı sıkıştırmak, kesekleri ezerek parçalamak ve düzgün tarla yüzeyi oluşturmak amacıyla kullanılan, silindirik gövde yapısına sahip ikincil toprak işleme aleti.

tarla pülverizatörü (Alm. Feldspritze, m; Fr. pulvérisateur agricole, m; İng. field sprayer) **tar.** Püskürtme elemanı dağıtma borusu ve bunun üzerinde belirli aralıklarla dizilmiş memelerden oluşan tarla tarımında kullanılan ilaçlama makinesi.

tarla sulama sistemi (İng. field irrigation system) **tar.** Üçüncül seviyenin altındaki sulama sistemleri, çiftlik sulama sistemleri, tarla içi su dağıtım sistemleri örneklerinde olduğu gibi bir ya da birkaç tarım işletmesine hizmet götüren küçük kapasiteli sulama sistemleri.

tarla sürgüsü (Alm. Planierer, m; Planiergerät, n; Fr. niveleuse-surfaceuse, f; niveleuse, f; İng. field plane; land grader; land leveller; land smoother; terracer) **tar.** Pullukla yapılan sürme işleminden sonra kullanılan, tarla toprağını bastırma, kesek ezme işlemlerini yapan basit yapılı toprak işleme aleti; eşanlam: tapan.

tarla şeritli ekim (Alm. Feldstreifen Anbausystem, n; Fr. culture de la bande de terrain, f; İng. field strip cropping; field strip sowing) **tar.** Düzensiz topografyaya sahip arazilerde eşyükselti eğrilerini izlemenin zor olduğu durumlarda, bu eğrilere her yerde paralel olmayabilen ekim yöntemi; eşanlam: tarla şeritsel ekim.

tarla tarımı (Alm. *Feldbestellung*, f; *Ackerbau*, m; Fr. *agriculture de labour*, f; İng. *arable agriculture*; *arable farming*) **tar**. Tarla nitelikli arazilerde genellikle yıllık veya birkaç yıllık otsu bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi ve elde edilmesi teknikleri.

tarla toprağı (Alm. *landwirtschaftlicher Böden*, m; Fr. *sol agricole*, m; İng. *agricultural soil*) **tar**. Kayaçların parçalanması ile oluşan mineral maddeler, bitkisel ve hayvansal maddelerin biyolojik parçalanma ürünleri olan humus ve mikroorganizmalar, hava, su ve suda erimiş besin maddelerinden oluşan ve idealde hacimce %45 mineral madde, %5 organik madde, %25 hava ve %25 su içeren toprak.

tarlaçekirgeleri (Alm. *Kurzfühlerschrecken*, pl; Fr. *caelifères*, pl; *criquets*, pl; İng. *short-horned grasshoppers*; Lat. *Acrididae*) **tar**. Düzkanatlılar (Orthoptera) takımında yer alan, türleri bitkilerle beslenen ve en bilinen türü Fas çekirgesi (*Dociostaurus maroccanus*) olan familya; eşanlam: gerçek çekirgeler.

tarsonemid akarlar (İng. *tarsonemid mites*; *Tarsonemidae*; Lat. *Tarsonemidae*) **tar**. Çıplak gözle görülmeyen, şeffaf renkli, 40 cins ve 500 türü bulunan, sarı çay akarı, *Polyphagotarsonemus latus*, çilek akarı *Steneotarsonemus pallidus* ve çeltik kavuz akarı *Steneotarsonemu spinki* gibi önemli bitki paraziti türleri olan, bazıları fungus ve likenlerle beslenen, bazıları böcek paraziti, bazıları balarılar trakelerinde parazit yaşayan (*Acarapis woodi*), bitkilerde beslenmeleri sonucu gevrekleşme, boğum aralarının kısılması ve deformasyona yol açan, çok farklı ekolojik özelliklere sahip habitatlarda bulunabilen familya düzeyinde bir takson.

Tarsonemus confusus (İng. *Tarsonemus confusus*) **tar**. Prostigmata alttakımı, Tarsonemidae familyasında yer alan, seralarda sebze ve süs bitkilerinde zararlı, funguslarda da beslenebilen ve geniş konakçı yelpazesine sahip akar türü.

tarsus (Alm. *Tarsus*, m; Fr. *tarse*, m; İng. *tarsus*) **tar**. 1. Akar ve örümceklerde bacak, palpus ve kelisera gibi vücut uzantılarının, üstte tıbya ile eklem yapan, bölütlerinin sonucusu. 2. Böceklerde kendi içinde 1-5 alt bölme ya da üniteden meydana gelen bacakların pretarsustan önce gelen parçası.

tasarruf (Alm. *Ersparnis*, n; *Sparen*, n; Fr. *épargne*, f; İng. *saving*) **tar**. Elde edilen gelirin tüketilmeyen bölümü.

tasarruf paradoksu (Alm. *Sparparadoxon*, n; Fr. *paradoxe de l'épargne*, m; İng. *paradox of saving*; *paradox of thrift*) **tar**. Yapılan tasarrufun, ekonominin dengeli olan gelir düzeyinde azalmaya yol açması ve ekonomik dengeleri tümü ile bozarak üretim ve tüketim üzerinde olumsuzluklar yaratması.

tasarruf sandığı (Alm. *Sparkassenfonds*, m; Fr. *fond d'épargne*, m; İng. *savings bank fund*; *savings fund*) **tar**. Tasarruf sahiplerinden mevduat kabul eden, bu mevduatları faizli olarak nemalandıran, tasarruf sahipleri dışındakilere kredi kullandırmayan kurumlar.

tasfiye 1. (Alm. *Liquidation*, f; Fr. *liquidation*, f; İng. *liquidation*) **müh**. Bir ticari kuruluşun varlığının sona erdirilmesi, borçlarının ödenmesi, aktiflerinin ve mallarının yeniden dağıtımının yapılması ve satılması. **2.** (Alm. *Liquidation*, f; Fr. *liquidation*, f; İng. *dissolution*; *liquidation*; *winding-up*) **tar**. Bir tüzel kişiliğin sona ermesi durumunda, bu kişiliğin mal durumunun geleceğini düzenleyen işlemlerin tümüne verilen ad.

taş ayırıcı (Alm. *Steinabschneider*, m; *Steinausleser*, m; Fr. *epierreuse*, f; *séparateur épierreur*, m; İng. *stone separator*) **tar**. Ayçiçek, çeltik, pirinç, buğday, mercimek, mısır, fındık vb. kuru taneli tarım ürünlerinin tohumlarının taş, kum, tahta, sap gibi yabancı maddelerden farklı özgül ağırlıklarına dayanarak arındırılmasında kullanılan makineler; eşanlam: taş ayırma makinesi.

taş seki (Alm. *Steinbank*, m; Fr. *banc de pierre*, m; İng. *stone bench*) **tar**. Yüzde kırk eğime kadar olan arazilerde taş malzemesinin bol olduğu ve zeytin, meyve gibi ekonomik bitkilerin yetiştirildiği bölgelerde her ağaç için ayrı ayrı cepler şeklinde projelendirilen seki tipi; eşanlam: cep seki.

taş toplayıcı (Fr. *ramasseuse de pierres*, f; İng. *stone collector*) **tar**. Genelde traktörle çekilen, toprağı şeritler halinde alarak elekten geçirmek suretiyle tarla yüzeyindeki ve üst toprak katmanındaki taşların ayıklanmasında kullanılan tarım makinesi.

taş yabanarısı (Alm. *Steinhummel*, f; Fr. *bourdon des pierres*, m; *bourdon lapidaire*, m; İng. *red-tailed bumblebee*; Lat. *Bombus lapidarius*) **tar**. Arılar (Hymenoptera) takımının balarılar (Apidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Bombus lapidarius* olan, işçi arılar 11-16 mm, erkek arılar 14-16 mm, ana arı 20-22 mm boyunda, siyah göğüslü ve kırmızı turuncu karınlı, çiçekli bitkilerin döllelenmesinde önemli rol oynayan sosyal yaşayışlı böcek türü.

taşıma kanalı (*İng. transmission canal*) **tar.** Sulama suyunu kaynaktan alıp proje alanına taşıyan ve ana kanala ileten kanal.

taşınır sermaye geliri (*Alm. Wertpapierertrag, m; Fr. revenu de capitaux mobiliers, m; İng. interests and dividends; moveable capital income; returns on stock and bonds*) **tar.** Taşınır değerlerin sahiplerine sağladığı para ile ölçülebilir değerler; eşanlam: menkul sermaye iradı.

taşınmaz mal (*geom. emlak*) **1.** (*Alm. Immobilie, f; Fr. immobilier, m; İng. real estate*) **geom.** Bir arsa, üzerindeki binalar ve tarla ürünleri gibi her türlü değeri olan malları kapsayan, taşınır ve taşınmazlar. **2.** (*Alm. Immobilie, f; Realbesitz, m; Grundeigentum, n; Fr. propriété immobilière, f; bien immeuble, m; biens réels, pl; İng. immovable property; real estate; real propety; realty*) **tar.** 1. Özüne bir zarar verilmeksizin bir yerden diğer bir yere taşınması mümkün olmayan, yerinde sabit duran mallar. 2. Sahibinin yasalar çerçevesinde dilediği gibi kullanabileceği tapu kütüğünde kayıtlı arsa ve bina gibi mallar; eşanlam: gayrimenkul, taşınmaz.

taşlı toprak (*Alm. steiniger Boden, f; Fr. sol pierreux, m; İng. stony soil*) **tar.** 80 cm derinliğe kadar olan toprak profilinde çakıl, taş ve kayalığın egemen olduğu durum.

taşlık (*Alm. Kaumagen, m; Muskelmagen, m; Fr. gésier, m; İng. gastric mill; gigerium; gizzard; ventriculus*) **tar.** Kanatlı hayvanların sindirim kanalları üzerinde bulunan öğütücü, kaslı mide.

taşlık bitkiler tar. Taşlık, kayalık yerlerde taş ve kayaların çatlakları arasında toplanan az miktardaki toprak üzerinde yaşayan, taşlı topraklara uyum sağlayabilmiş bitkiler.

taşsinekleri (*Alm. Steinfliegen, pl; Fr. mouches de pierre, pl; plécoptères, pl; İng. stoneflies; Lat. Plecoptera*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, iki çift kanada sahip, vücutları silindirik yapıda, vücut sonunda bir çift uzantı taşıyan, ergin öncesi dönemleri su içinde, ergin dönemi karasal ortamda geçen, ağır parçaları ısırsıcı çığneyici özellik gösteren, su içindeki organik maddeler ve bitkilerin çiçek, tomurcuk, yaprak gibi kısımlarını yiyerek beslenen türleri içeren, bilimsel adı Plecoptera olan takım.

taşyoncası nekrotik mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque nécrotique du mélilot, m; İng. SCNMV; sweet clover necrotic mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan, doğal olarak sadece taşyoncası ve yonca türlerini hastalandıran, konakçılarında daha sonra cüceleşme ve şekil bozukluğu ile sonuçlanan mozaiklenme, halkalı lekeler ve damar nekrozuna neden olan diantovirüs.

tatarcık (*Lat. Phlebotomus papatasi*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının tatarcıklar (Psychodidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phlebotomus papatasi* olan, erginleri 1,5-3 mm boyunda, kambur vücutlu, bol tüylü, geceleri etkin olan, dişileri kan emen, şark çıbanına neden olan ve bazı hastalıkları insanlar arasında taşıyan böcek türü.

tatarcıklar (*Alm. Schmetterlingsmücken, pl; İng. big drain flies; moth flies; sewer gnats; sink flies; Lat. Psychodidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, geceleri etkin olan, dişileri kan emen, şark çıbanına neden olan ve bazı hastalıkları insanlar arasında taşıyan böcek türlerini içeren familya.

tatlı bezelye (*Alm. duftende Platterbse, f; Fr. pois de senteur, m; İng. sweet pea; Lat. Lathyrus odoratus*) **tar.** Baklagiller (Fabaceae) familyasından Akdeniz orijinli, hızlı büyüyen, hoş kokulu, renk yelpazesi geniş, çoğunlukla sarımsı-tırmanıcı olan, verimli ve derin topraklar ile güneşli ortamları seven, çok yönlü kullanımı olan, kesme çiçek olarak da beğenilen, tohumla çoğalan, çok popüler süs bitkisi; eşanlam: külür yalancı bezelye, mürdümük çiçeği, tavşan bezelyesi.

tatlı mısır (*Alm. Süßmais, m; Zuckermals, m; Fr. maïs doux, m; maïs sucré, m; İng. sugar corn; sweet corn; Lat. Zea mays var. rugosa*) **tar.** Tek çenekliler sınıfında Poaceae familyasında yer alan, mısırın bir alt türü olan, taneleri süt olumu devresinde yüksek oranda şeker bulundurduğu için taze ve sofralık olarak tüketilen, sebze türü.

tatlı patates (*Alm. Süßkartoffel, m; Fr. patate douce, f; İng. sweet potato; Lat. Ipomea batatas*) **tar.** 1. Biçim ve renk bakımından değişiklikler gösteren, %2,5 civarında ham protein, %1,5 civarında ham selüloz içeren, kuru madde ve nişasta bakımından diğer patatesten daha zengin protein bakımından ise fakir olan, proteininin tamamına yakını protein tabiatında olmayan nitrojenli bileşiklerden oluşan, karotence zengin, bütün hayvanlar tarafından lezzetli bulunan, sindirilebilirliği yüksek, protein ve mineral eksiklikleri bulunan yumru yem. 2. Patlıcangiller (Solanaceae) familyasına dahil olan, çok yıllık, toprakaltı yumruları patates gibi tüketilen, köklerin tatlı olmasından dolayı tatlı olarak da tüketilebilen, uzun, söbü şekilli, koyu kahverengi veya kırmızimsı kabuk rengine sahip, yumru et rengi, beyaz, sarı veya turuncu renkli olan, ılıman iklimlerde yetiştirilebilen sebze türü.

tatlı patates ılımlı benek virüsü (*Fr. virus de la mosaïque nécrotique de la patate douce, m; İng. SPMMV; sweet potato mild mottle virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve Bemisia tabaci (Hemiptera: Aleyrodidae) başta olmak üzere beyaz sineklerle taşınan, doğal olarak sadece tatlı patatesi hastalandıran, konakçılarında yapraklarda beneklenme, küçükleme ve ürün kaybına neden olan ipomovirüs.

tatlıkurt (*Alm. Tabakkäfer, m; Fr. vrilette du tabac, f; İng. cigar beetle; cigarette beetle; tobacco beetle; Lat. Lasioderma serricorne*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tosvuranböcekler (Anobiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lasioderma serricorne* olan, ergin ve larvaları depolanan tütün, kuru meyve, tarhana, baharat, un ve kepekte beslenerek zarara yol açan böcek türü.

tava tar. 1. Etrafı toprak seddelerle çevrilmiş, genellikle dikdörtgen biçimli, bitki yetiştirmek için ayrılmış tarla bölümleri; örneğin, çeltik tavaları. 2. Fide yetiştirmek için ayrılmış toprak bölümü.

tava sulama (*Alm. Stauberieselung mit parallelen Dämmen, f; Streifenbewässerung, f; Fr. irrigation par calants, f; irrigation par planches, f; İng. border-ditch irrigation; border-strip irrigation; border irrigation*) **tar.** Sulanacak tarla parsellerinde etrafı toprak seddelerle çevrilmiş eğimsiz kanallarda suyun göllendirilmesi ile yapılan sulama.

tavlı toprak (*Fr. terre meuble, f; İng. mellow soil; tilthy soil*) **tar.** Tıkızlaşmadan kolayca işlenebilen, gözenekli, yumuşak tanecikli toprak.

tavşan barınağı (*Alm. Kaninchenkasten, m; Kaninchenstall, m; Fr. lapinière, f; abris de lapin, m; clapier, m; İng. rabbit house; rabbit hutch; rabbit shelter*) **tar.** Tavşanların barınmaları ile birlikte başta gübre yönetimi olmak üzere etkin bir şekilde yönetilmelerini sağlayacak şekilde yapılmış binalar; eşanlam: tavşan kümesi.

tavşancılotu latent virüsü (*Alm. Bärenklaumosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque de la berce commune, m; İng. heracleum latent virus; HLV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve yaprakbitleri ile (*Cavariella* spp.) yarı kalıcı olarak taşınan, tek konakçısı *Heracleum sphondylium* olan ve bu konakçıda belirtisiz olarak bulunan vitivirüs.

tavşankuyruğu (*Alm. Hasenschwanzgrass, n; Samtgras, n; Fr. lagure ovale, f; gros-minet, m; İng. bunnygrass; hare's-tail-grass; rabbit-tail-grass; Lat. Lagurus ovatus*) **tar.** Buğdaygiller (*Poaceae*) familyasından Akdeniz orijinli, ideal bahçe sınırı ve yaya yolu kenarı bitkisi olabilen, kuru çiçek olarak kullanılabilen, drenajı iyi toprakları ve güneşli ortamları seven, tek yıllık, tohumla çoğalan süsü bitkisi.

tavuk tar. 1. (*Alm. Huhn, f; Fr. poule, f; İng. hen*) Cinsel olgunluğa ulaşarak yumurtlamaya başlamış 18-20 haftalık yaşın üzerindeki dişi tavuk. 2. (*Alm. Haushuhn, n; Fr. poulet domestique, m; İng. chicken; Lat. Gallus gallus domesticus*) Sülüngiller (*Phasianidae*) familyasının *Gallus* cinsi içinde yer alan, başta eti ve yumurtası için yetiştirilen evcil çiftlik hayvanı türü.

tavuk ayak uyuzu akarı (*Alm. Kalkbeinmilbe, f; Fr. sarcopte des pattes des volailles, m; İng. beak mite; scaly leg mite*) **tar.** Astigmata alttakımı, Knemidocoptidae familyası yer alan ve aralarında *Knemidocoptes gallinae*, *Knemidocoptes laevis*, *Knemidocoptes mutans* (*Astigmata: Knemidocoptidae*) türlerinin yer aldığı, küçük yuvarlak görünümlü, yaşamlarını 14-21 günde tamamlayan, pek çok kanatlıların ayaklarının pulları arasında yaşayarak kaşıntı ve uyuza neden olarak pullarda kalınlaşma, kabuklaşma ve şekil bozukluklarına yol açan, kanatlar ve göğüsler üzerinde epidermiste dışparazit yaşayarak tüy ve teleklerin kolayca dökülmesine yol açan, dökülen tüylerin dokularının çevresinde koyu renkli lezyonlar meydana getiren, gagada ve göz kenarlarında alerji yapan, hayvanlarda yürüme ve beslenmede güçlük meydana getiren, Avrupa başta olmak üzere pek çok ülkede yaygın tavuk, hindi, güvercin, sülün, papağan ve başka birçok ötücü kuşun "taşayak" hastalığı etkeni olarak önem kazanan uyuz akarları; eşanlam: knemidokoptik uyuz akarı.

tavuk kist akarı (*Alm. Geflügen-Zystenmilbe, f; Fr. sarcopte cysticole, m; İng. fowl cyst mite; Lat. Laminosioptes cysticola*) **tar.** Laminosioptidae familyası içinde yer alan, kümes hayvanları ve güvercinlerin hava keseleri, solunum organları ve göğüs boşluklarına yerleşerek küçük nodüller, kistler ve şişkinlikler oluşturan, ölümlere dahi yol açabilen akarlar.

tavukbiti (*İng. poultry fluff louse; Lat. Goniocotes gallinae*) **tar.** Bitler (*Phthiraptera*) takımının *Goniodidae* familyasında yer alan, bilimsel adı *Goniocotes gallinae* olan, erginleri 0,8-1,3 mm boyunda, sarımsı kahverengi, tavukların tüyleri arasında dolaşarak ve beslenerek rahatsızlığa yol açan böcek türü.

tavus kelekleri (*Alm. Augenspinner, pl; Pfauenspinner, pl; Fr. saturnidés, pl; İng. giant silkworms; royal moths; saturniids; Lat. Saturniidae*) **tar.** Kelebekler (*Lepidoptera*) takımında yer alan, larvaları ağaçların yapraklarıyla

beslenen, erginlerin kanatları üzerinde göz şeklinde lekeler bulunan ve en bilinen türü büyük tavus kelebeği (*Saturnia pyri*) olan familya.

tavuskuşu akarı (*İng. peacock mite*) **tar.** Prostigmata alttakımı, Tuckerellidae familyasına bağlı, yirmi türü tanımlanmış olan, tarım ürünlerinde zararlı sadece birkaç türü bulunan, bir türü bitki köklerinde, diğerleri bitkinin toprak üstü organlarında yaşayan, tropik ve subtropik alanlarda yaygın, vücut sonlarında bulunan çok sayıda, parlak kırmızı renkli, geniş setaları ile dikkat çekici olan ve bu görünümüleri ile tavuskuşlarına benzetilen, meyve ve orman ağaçlarında yaygın, stigmaları vücutlarının ön bölgesinde yer alan araknitler.

tavusotu (*Alm. Schleier-Straußgras, n; İng. bent grass; cloud grass; Lat. Agrostis nebulosa*) **tar.** Akdeniz elemanı olan bu cins içerisinde çok güzel çim türleri yer alan, buğdaygillerden (Gramineae) ailesine ait, tohumla çoğaltılan, Türkiye'de çok sayıda doğal türü bulunan, ince yapılı başak şeklindeki çiçekleri dikkat çeken, kuru çiçek olarak ya da buketlerde görseiliği artırmak için kullanılan bir süs bitkisi.

tay (*Alm. Fohlen, n; Fr. poulain, m; İng. colt; foal*) **tar.** Üç yaşına kadar olan dişi veya erkek at.

Tayland tulumsu yavru çürüklüğü virüsü (*Alm. Thai-Sackbrutvirus, n; Fr. virus du couvain sacciforme thaï, m; İng. Chinese sacbrood virus; CSBV; Thai sacbrood virus; TSBV*) **tar.** Arıları enfekte ettiği bilinen, Avrupa balarısı *Apis mellifera*'nın yanı sıra Asya balarısı *Apis cerana*'yı da enfekte eden ve Asya balarısı *Apis cerana*'da daha yoğun zarar meydana getiren, yumurta, larva, pupa farklı gelişim aşamalarında da enfeksiyon oluşturan, dikey olarak gıda kaynaklı taşınan, belirtileri arasında larvanın pupaya dönüşmemesi, deri değiştirme sıvısı ile dolu olması, larva renginin inci beyazından soluk sarıya dönmesi ve kısa sürede ölüm olan, koloni çöküşüne sebep olan, genetik materyal olarak tek sarmallı RNA içeren *İflaviridae* familyasına dahil virüs; eşanlam: Çin tulumsu yavru çürüklüğü virüsü.

taze soğan (*Alm. Frühlingzwiebel, f; Jungzwiebel, f; Schalotte, f; Fr. cébette, f; foignon vert, m; jeune oignon, m; İng. green onion; salad onion; scallion; spring onion*) **tar.** Soğangiller familyasına dahil olan, acı veya tatlı, gevrek yalancı gövdesi yenen, yuvarlak, yassı veya uzun silindirik şekilli, kabukları kahverengi, sarı veya kırmızı, et rengi beyaz veya mor, tohumla veya küçük soğanlarla çoğaltılan, serin iklimden hoşlanan sebze; eşanlam: yeşil soğan.

tefecilik (*Alm. Kreditwucher, m; Wucher, m; Fr. usure, f; İng. usury*) **tar.** İhtiyaç sahiplerine, içinde buldukları zor koşullardan fırsat bilerek ve bu fırsattan yararlanmaya yönelik yasal faiz oranının üstünde para satılması ya da borç verilmesi.

tek alıcılı piyasa (*Alm. Monopson, n; Fr. monopsonne, m; İng. monopsony*) **tar.** Çok sayıda satıcının olduğu ve buna karşılık tek bir alıcının bulunduğu mal ya da hizmet piyasası.

tek aşamalı homojenleştirme (*Alm. einstufige Homogenisierung, f; Fr. homogénéisation en une étape, f; İng. one-step homogenization*) **tar.** Genellikle düşük yağ içerikli süt ürünlerinde kullanılan, sadece bir başlıklı (memeli) homojenleştiricilerde sütün yağ yuvarları çapının yüksek basınç altında küçültülerek homojen hale getirilmesi işlemi; eşanlam: tek aşamalı homojenizasyon.

tek bitki seçme (*İng. single plant selection*) **tar.** Bitki ıslahında istenilen bir ya da birden fazla genetik özelliğe sahip uygun bitkilerin tek tek seçilmesi.

tek daneli buğday (*Alm. Einkorn, m; Fr. engraine, m; petit épeautre, m; İng. Einkorn wheat; one-grained wheat; small spelt; Lat. Triticum monococum L.*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının kavuzlu çiçekliler takımının buğdaygiller familyasına mensup buğday cinsinin (*Triticum monococum L. n= 7*) yarı yabani türlerinden biri olan otsu ve tek daneli bir bitki.

tek döngülü (*Alm. monozyklisch; Fr. monocyclique; İng. monocyclic*) **tar.** 1. Bir hastalığın veya patojenin bir büyüme mevsiminde bir kuşak aşı kültürü (inokülüm) ve bir enfeksiyon döngüsü oluşturması. 2. Kimyada, tek bir halkadan oluşan moleküler yapıya sahip olan; eşanlam: monosiklik.

tek erişimli anahtar (*Alm. Einfach-Zugang Schlüssel, m; Fr. clef à access unique, f; İng. analytical key; branching key; pathway key; sequential key*) **tar.** Bilimsel adlandırmada karşıt karakterleri kullanan, sabit bir yolak üzerinde her aşamada iki ya da daha çok seçenekten birine karar verilip yola devam edilen, iki seçenekli anahtar ve çok seçenekli anahtarla tanı yordamları.

tek eşeyde etkili olan genler (*Alm. Geschlecht begrenzte Eigenschaft; Fr. gene limité au sexe, m; İng. sex-limited gene*) **tar.** Hem erkek hem de dişide bulunduğu halde yalnız birisinde etkisi ortaya çıkan gen.

tek eşeyde görülen özellik (*Fr. attribut caractéristique du sexe, m; İng. sex-limited trait*) **tar.** Diğer eşeyde de ilgili genler olduğu halde o genlerin fenotipik etkisinin sadece bir eşeyde ortaya çıktığı özellikler; örneğin, dişilerin yumurtlaması, erkeklerin sakala sahip olması gibi ikincil eşey özelliklerini belirleyen genler diğer eşeyde de olmasına rağmen etkileri çeşitli yollarla engellenir.

tek genli (*Alm. monogenisch; Fr. monogénique; İng. monogenic*) **tar.** 1. Nematotların sadece bir eşeyli bireyler oluşturması. 2. Tek bir genle bağlantılı ya da tek bir gen tarafından kontrol edilen; eşanlam: monogenik.

tek gömlekli (*Fr. unitunique; İng. unitunicate; unituniquate*) **tar.** Askusların tek zarlı olması durumu.

tek hücre proteini (*Alm. Einzelzellprotein, n; Fr. protéine d'organisme unicellulaire, m; İng. single cell protein*) **1. biyom.** Bir biyolojik süreç ile üretilen alg, bakteri, maya ve küflerin ayrılıp kurutulması ile elde edilen ve besin amaçlı kullanılabilen protein. **2. tar.** Alg, mantar, maya, bakteri gibi tek hücreli canlıların kurutulup öğütülmesiyle endüstriyel olarak elde edilen, esansiyel amino asitler bakımından zengin ve biyolojik değer bakımından bitkisel proteinlerden yüksek olması nedeniyle insan ve hayvan beslenmesinde katkı maddesi olarak kullanılan tek hücreli mikroorganizmalar.

tek hücreli (*Alm. einzellig; Fr. unicellulaire; İng. unicellular*) **tar.** Tek bir hücreye sahip canlı.

tek kamçılı (*Alm. eingeißelig; monotrisch; Fr. monotriche; İng. monotrichate; monotrichous; uniflagellate*) **tar.** 1. Bir kutbunda sadece bir adet kamçıya sahip bakterinin özelliği. 2. Kamçılı funguslarda tek kamçı içeren zoosporların özelliği.

tek konakçılı kene (*Fr. tique à un hôte, f; İng. one-host tick*) **tar.** Larva, nimf ve erginlerinin meydana çıkıp beslenme ve çiftleşmelerini, biyolojik gelişimini ilk konakçısı üzerinde tamamlayan ve konakçısını ara evrelerde terk etmeyen, bütün evreleri sığır başta olmak üzere at, geyik ve bazen de koyun, keçi ve kirdide dışparazit olarak yaşayan, sadece erginleri yumurtalarını toprağa bırakan, Lyme hastalığı, kene felci, Q- humması, Uzakdoğu kene virüsü gibi hastalıkların taşıyıcısı olan ve tropik ve subtropik bölgelerde yaygın, sığır kenesi *Rhipicephalus (Boophilus) annulatus* gibi bazı Ixodidae türlerine verilen ad.

tek mideli (*Alm. Monogastrier, m; Fr. monogastrique, m; İng. monogastric; non-ruminant*) **tar.** Tek veya basit mide sistemine sahip olan köpek, domuz vb. hayvanlar, ruminant olmayanlar.

tek parçalı genom (*Alm. einteiliges Genom, n; monopartites Genom, n; Fr. génome monoparti, m; génome monopartite, m; İng. monopartite genome*) **tar.** Virüsün genetik yapısının tek parça nükleik asit molekülü içerdiğini ifade eden ve virüslerin sınıflandırılmasında kullanılan bir özellik.

tek ruşeyimli tohum (*Alm. einkeimiger Samen, m; Monogermesamengut, n; Fr. semence monogerm, f; İng. monogerm seed; single-germ seed*) **tar.** Normalde birden çok bitki meydana getirirken, genetik olarak değiştirildiği için bir tek embriyo içeren ve bir tek bitki meydana getiren tohum; eşanlam: monogerm tohum.

tek sarmallı DNA virüsü (*Alm. einzelsträngiges DNA-Virus, n; Fr. virus à ADN monocaténaire, m; virus à ADN simple brin, m; İng. single stranded DNA virus*) **tar.** Genetik materyal olarak tek sarmallı DNA içeren virüsler; eşanlam: ss DNA virüsü.

tek sarmallı RNA virüsü (*Alm. einzelsträngiges RNA-Virus, n; Fr. virus à ARN monocaténaire, m; virus à ARN simple brin, m; İng. single stranded RNA virus*) **tar.** Genetik materyal olarak tek sarmallı RNA içeren virüsler; eşanlam: ss RNA virüsü.

tek ürün yetiştiriciliği (*Alm. Einfelderwirtschaft, f; Monokultur, f; Fr. monoculture, f; İng. monoculture; one-crop system; single-crop farming*) **tar.** Belirli bir bitki ya da hayvan türünün bir bölgede ya da bir kültür ortamında uzun yıllar boyunca yetiştirilmesine dayanan tarımsal yöntem; eşanlam: monokültür, tekli kültür.

tek yıllık Çin gülü (*Alm. Maniok-Bisameibisch, m; Maniok-Hibiskus, m; Fr. aibika, f; İng. hibiscus manihot; sunset hibiscus; sunset muskmallow; Lat. Hibiscus manihot*) **tar.** Ebegümeçigiller (Malvaceae) türü, Uzakdoğu orijinli, uzun boylu, dış mekân çiçeği olarak kullanılabilen, tek yıllık, tohumla çoğalan süsü bitkisi.

tekdüzelik denemesi (*Alm. Blindversuch; Fr. essai d'uniformité, m; essai à blanc, m; İng. blindfold experiment; dummy experiment; dummy trial; uniformity trial*) **tar.** Bir faktörün halleri veya belirli muameleler arasındaki farkları araştırmak için değil de doğal varyasyonu belirlemek ve/veya sonraki denemeleri planlamak amacıyla bir

muameleyi bütün deney ünitelerine uygulayarak yapılan tarımsal denemeler; eşanlam: kalibrasyon kontrol denemeleri.

teke (Alm. *Geißbock, m; Ziegenbock, m; Fr. bouc, m; chèvre mâle, m; İng. billy-goat; buck; he-goat*) **tar**. Bir yaşından büyük ve aşımında kullanılan erkek keçi.

tekeböcekleri (Alm. *Bockkäfer, pl; Fr. cérambycidés, pl; longicornes, pl; İng. longhorn beetles; longhorn beetles long-horned beetles; longicorns; Lat. Cerambycidae*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri genellikle parlak renkli, vücutlarından uzun duyargalara sahip, larvaları odun dokusunda tüneller açarak beslenen türleri içeren ve en bilinen türü meşe büyük tekeböceği (*Cerambyx cerdo*) olan familya.

tekel piyasası (Alm. *Monopolmarkt, m; Fr. marché monopolistique, m; İng. monopoly market*) **tar**. İkame olanakları sınırlı olan bir malın arzının ve/veya dağıtımının bir kişi, bir firma ya da bir ortaklık olabilen tek bir satıcının kontrolü altında olduğu ve bu tek satıcının fiyatları istediği gibi saptadığı piyasa türü.

tekelci rekabet (Alm. *monopolistische Konkurrenz; monopolistischer Wettbewerb; Fr. concurrence monopolistique, f; İng. monopolistic competition*) **tar**. Çok sayıda alıcı ve satıcının bulunduğu, fakat, malın homojenliğinin ürün farklılaştırılmasına gidilerek ortadan kaldırıldığı piyasa türü; benzer ancak aynı olmayan ürünlerin alınıp satıldığı bir piyasa.

tekeşeyli (Alm. *diklin; eingeschlechtig; Fr. dicline; İng. diclinous; unisexual*) **tar**. Bir çiçeğin yalnızca erkek organlara ya da yalnızca dişi organlara sahip olması; eşanlam: diklin.

tekil eşekarları (Alm. *solitären Faltenwespen, pl; Fr. guêpes maçonnes, pl; guêpes solitaires, pl; İng. mason wasps; potter wasps; Lat. Eumenidae*) **tar**. Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, yavruları için diğer böcekleri avlayarak yuvalarına taşıyan avcı türlerin bulunduğu familya.

tekiz doğuran hayvan (Alm. *unipares Tier, n; Fr. animal unipare, m; İng. uniparous animal*) **tar**. Bir batında tek yavru doğuran hayvan.

tekli yüzgeç (Alm. *einzig Flosse, f; mediane Flosse, f; Fr. nageoire impaire, f; nageoire médiane, f; İng. median fin; single fin*) **tar**. Balıklarda vücudun sadece orta çizgisi boyunca yer alan, sırt yüzgecinde bir ya da birden fazla, anal yüzgeç ve kuyruk yüzgecinde bir tane bulunan yüzgeçler.

teknik madde (Alm. *technischer Inhaltsstoff, m; Fr. matière technique, f; produit technique, m; İng. technical ingredient; technical substance*) **tar**. Pestisit içerisindeki aktif maddenin saf hali.

tekrarlı spor (Fr. *spore répétitive; İng. repetitive spore*) **tar**. Çimlenerek tekrar kendine benzer bir spor oluşturabilme yeteneğine sahip spor.

tekrenkli ot tahtakurusu (Lat. *Stictopleurus unicolor*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ot tahtakuruları (Rhopalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Stictopleurus unicolor* olan, erginleri 6,3-7,8 mm boyunda, sarımsı yeşil ya da açık grimsi yeşil renkli, ergin ve nimfleri otsu bitkilerle beslenen böcek türü.

tekrenkli taklaböceği (Lat. *Lacon unicolor*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lacon unicolor* olan, erginleri 17-21 mm boyunda, koyu kahverengi, vücudu beyazımsı sarı tüylerle kaplı, çalı şeklinde bitkilerle beslenen böcek türü.

Teksas turuncgil akarı (Fr. *tétranyque de Banks, f; İng. Eutetranychus banksi*) **tar**. Prostigmata alttakımı ve Tetranychidae familyası içinde, turuncgil, badem, incir gibi meyve ağaçları ve bazı sebzelerde zararlı olan kırmızıörümcek türü.

teksel yapı (Alm. *Einzelkornbodenstruktur, f; Fr. structure particulière, f; İng. single grain structure; single grained structure*) **tar**. Toprak taneciklerinin birbirinden ayrı olarak yalın halde bulunduğu topraklar; örneğin, gevşek kumlu toprak.

telafi büyümesi (Alm. *komplementäres Wachstum; Fr. croissance complémentaire, f; İng. complementary growth*) **tar**. Hayatın herhangi bir dönemindeki yetersiz veya sınırlı besleme nedeniyle düşük kalan canlı ağırlığının, besleme yeterli olduğunda hızlı bir şekilde olması gereken seviyeye yükselmesi.

telamon (*Alm. Telamon, n; Fr. télamone, m; İng. telamon*) **tar.** Bazı nematod gruplarında gubernakulumun, kloak ventral duvarı ile bağlantılı olarak gelişmiş bir parçası.

telekantenli mühendisböceği (*Alm. federfühler-Herbstspanner, m; İng. feathered thorn moth; Lat. Colotois pennaria*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının mühendisböcekleri (Geometridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Colotois pennaria* olan, erginlerinin kanat açıklığı 38-45 mm, larvaları kırmızımsı kahverengi, meşe, kestane, gürgen gibi bitkilerin yapraklarını yiyerek zarar veren böcek türü.

teleksinekleri (*Alm. Gefiederfliegen, pl; Fr. carnidés, pl; İng. bird flies; filth flies; Lat. Carnidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, kuş telekleri ve yuvalarında yaşayan ve kuş derilerinden çıkan salgılarla beslenen türlerin bulunduğu familya.

teleme (*Alm. Käsebruch, m; Fr. caillé de fromagerie, m; fromage en grains, m; İng. cheese curd*) **tar.** Maya ve/veya asit ile pıhtılaştırılmış olan sütün pıhtısının kırılması ile elde edilen taze peynir parçaları.

telgraf bitkisi sarı benek virüsü (*Fr. virus de la marbrure jaune du desmodium, m; İng. desmodium yellow mottle virus; DYMoV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, bilinen bir vektörü bulunmayan, sadece baklagilleri enfekte eden, konakçılarında sarı benekler ve yapraklarda deformasyona neden olan timovirüs.

telitoki (*Alm. Thelytokie, f; Fr. thélytoquie, f; İng. thelytoky*) **tar.** Akar, nematod ve böceklerde döllenmemiş yumurtalardan sadece dişi bireylerin ortaya çıktığı partenogenetik üreme şekli.

telkurdu tipi larva (*Fr. larve élateriforme, f; İng. elateriform larva; wireworm-like larva*) **tar.** Vücutları oldukça sertleşmiş, çok kısa bacaklara sahip, ince, uzun tel gibi görünen, genellikle toprakta yaşayan, kınkanatlılar (Coleoptera) takımı Elateridae familyasında görülen larva tipi; eşanlam: klik böceği larvası.

telkurtları (*Alm. Schnellkäfer, pl; Fr. élatéridés, pl; İng. click beetles; elaters; skipjacks; snapping beetles; spring beetles; Lat. Elateridae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, ergin ve larvaları genellikle bitkisel besinle beslenen türleri içeren, bazı türleri ışık verebilen ve en bilinen türü çizgili cambazböcek (*Agriotes lineatus*) olan familya; eşanlam: taklaböcekleri, demirci böcekleri.

telotrofik ovariol (*Alm. telotrophe Ovariole, f; Fr. ovariole télotrophique, f; İng. telotrophic ovariole*) **tar.** Trafosit adı verilen özel besleyici hücrelerin yumurta borucuğunun üst kısmı olan germariumda toplandığı ve besinin germariumdan vitellaryuma bir kordon aracılığıyla iletiildiği bazı yarımkanatlılar ve kınkanatlılarda görülen yumurta borucuğu tip.

telöytosorus (*Alm. Teleutolager, m; Telium, n; Fr. télie, f; téléutosore, m; İng. teleutosorus; telium*) **tar.** Konakçı bitki üzerindeki pas funguslarında, içinde telöytosporların oluştuğu sorus; eşanlam: telium.

telyospor (*Alm. Teleutospore, f; Winterspore, f; Fr. spore d'hiver, f; téliospore, f; téléutospre, f; İng. teleutospore; teliospor; winter spore*) **tar.** Pas mantarlarında bulunan, kış koşullarında canlılığını sürdüren, kalın duvarlı sporlar; eşanlam: telöytospor.

temel kaynak ayırma (*Alm. Betriebsmittelzuweisung, f; Ressourcenallokation, f; Ressourcenbelegung, f; Fr. allocation des ressources, f; İng. resource allocation*) **1. endst.** Para, işgücü, hammadde gibi sınırlı miktarda var olan özkaynağın belirli amaçlar doğrultusunda birden çok üretim ve/veya hizmet faaliyeti arasında dağıtılması; eşanlam: özkaynak atama. **2. tar.** Bir ülke ekonomisinin sahip olduğu özkaynakların, o ülke içerisinde bulunan alternatif kullanım alanlarına bölüştürülmesi; eşanlam: özkaynak tahsisi.

temel petek (*Alm. Wachsböden, m; Fr. cire de fondation, f; cire gaufrée, f; İng. comb foundation; honeycomb foundation*) **tar.** Balarılarının üzerine düzgün petek örmelerini sağlamak için kullanılan her iki yüzeyi altıgen petek gözleri baskılı ince balmumu levha.

temizleme seperatörü (*Fr. clarificateur de lait, m; séparateur-clarificateur, m; İng. clarifying separator; milk clarifier*) **tar.** Çiğ sütün içindeki gözle görülen veya görülmeyen tüm yabancı maddelerin temizlendiği ayırıcı donanım.

temizleyici bacak (*İng. cleansing leg*) **tar.** Antenleri üzerindeki polen ve tozları temizlemek için ön bacaklarını kullanan Hymenoptera (arılar) takımına ait böceklerde ve ön bacaklarını yürümede değil, başlarının temizlenmesinde kullanan Nymphalidae familyasına ait bazı kelebeklerde görülen bacak tipi.

temsili örnek (Alm. *repräsentative Stichprobe*, f; Fr. *échantillon représentatif*, m; İng. *representative sample*) **tar**. Tohumluk olarak elde edilmiş ürünlere tohumluk partisinden alınan, tohumluğun fiziksel ve biyolojik analizlerinin belirlenmesi için kullanılan, tohumluk kontrol ve sertifikasyon kurumuna gönderilen numune.

tenidyum (İng. *taenidium*) **tar**. Böcek trakelerinde hava basıncından ötürü trake borularının zararlanmasını engelleyen, epikütikulanın kalınlaşarak spiral şeklinde meydana getirdiği yapı.

tentüriye (Alm. *Färbertraube*, f; Fr. *raisin teinturier*, m; İng. *teinturier grape*) **tar**. Tane kabuğu ile birlikte tane etinde renk pigmentleri (antosiyenin) bulunduran üzüm çeşitleri.

Tenuivirüs (Alm. *Tenuivirus*, n; Fr. *Tenuivirus*, m; İng. *Tenuivirus*) **tar**. Adını Latince ince veya zayıf demek olan *tenui* kelimesinden alan, viryonları ipliksi, zarfsız, genetik materyal olarak çok parçalı (4-6), Tek sarmallı RNA içeren, Fulgomorpha alt takımındaki böceklerle kalıcı olarak taşınan bitki virüsü cinsi.

tepe alma (Alm. *Beschneiden des Sprosses*, n; Fr. *élagage des rejets*, m; İng. *shoot pruning*) **tar**. Bitkilerin büyüme uçları kopartılarak büyümelerinin sınırlandırılması.

tepe daldırması (Fr. *marcottage en butte*, m; İng. *mound layering; stool layering*) **tar**. Bitkinin dinlenme döneminde tepesinin toprak yüzeyinden kesilmesi ve yeni gelişen taze sürgünlerin dip kısımlarının ilkbaharda örtülerek yapılan daldırma ile çoğaltma.

tepe kırma (Alm. *Entgipfeln*, n; Köpfen, n; Fr. *écimage*, m; İng. *topping*) **tar**. 1. Asmalarda kuvvetli gelişen yaz sürgünlerinin uçtan 30-40 santimetrelik kısımlarının kesilerek alınması esasına dayanan yaz budaması. 2. Tütün yetiştiriciliğinde, tütün yapraklarından daha fazla verim elde etmek için tütün çiçeklerinin tomurcuk oluşumu sırasında koparılması olayı.

tepe nokta göz (Alm. *Dorsalocellus*, m; Fr. *ocelle dorsal*, m; İng. *dorsal ocellus*) **tar**. Böcek başının tepe kısmında bir üçgen oluşturacak şekilde üç adet, bileşik gözler arasında bulunan, özellikle kanatlı ergin böceklerde ya da hemimetabol başkalaşım gösteren böceklerin nimflerinde görülen, merceklerle birlikte ışığa duyarlı retinula hücreleri, bunların bir kısmının oluşturduğu rbdomun içerdiği ışığı emen, görme pigmentlerini içeren, cisim algısından ziyade ışığa yönelim, yön belirleme, havada uçuş esnasında dönüş ve hareketi tayin etme gibi işlevlere sahip böcek gözü tipi; eşanlam: basit göz.

tepe püskülü (Alm. *Quaste*, f; Fr. *inflorescence mâle*, f; *panicule*, f; İng. *corn tassel; tassel*) **tar**. Mısır bitkisinde, bitkinin tepesinde oluşan erkek organlar topluluğu.

tepe püskülü alma (Alm. *Entfahnen von Mais*, n; Fr. *écimage de mais*, m; İng. *corn tipping; detasseling*) **tar**. Mısırdaki melezleme yapmak için bitkinin tepesinde oluşan erkek organların, tepe püskülünün, çiçek sapı ile birlikte alınması.

tepe püskülü çıkışı (Fr. *stade de la panicle*, f; İng. *tassel emergence; tassel stage*) **tar**. Mısır bitkisinde, bitkinin en üst yaprağının karınlanması ve buradan tepe püskülünün çıkması olayı.

tepeden ölüm (Alm. *Abserben*, n; Fr. *mort en cime*, f; *dépérissement terminal*, m; İng. *dieback*) **tar**. Pek çok biyotik (fungus, bakteri ya da virüs) ve abiyotik (asit yağmurları, ağır metal kirliliği, aşı gibi kültürel işlemler sırasında bitkinin yaralanması) faktör tarafından meydana getirilen bitkinin tepeden aşağı doğru ölümü; eşanlam: geriye doğru ölüm.

tepki (Alm. *Reaktion*, f; Fr. *réaction*, f; İng. *reaction*) **1. mak**. Bir cismin kendini iten ya da sıkıştıran başka bir cisme gösterdiği karşı etki. **2. tar**. Bir organizmada bir uyarıya karşı oluşturulan fizyolojik ve biyokimyasal değişiklikler. **3.** (Alm. *Antwort*, f; Fr. *réponse*, f; İng. *response*) **müh**. Dinamik bir sisteme bir dürtü ya da basamak şeklinde uyarı verildiğinde çıkışındaki işaret; eşanlam: yanıt.

Tepovirüs (Alm. *Tepovirus*, n; Fr. *Tepovirus*, m; İng. *Tepovirus*) **tar**. Adını tip (ve tek) üyesi olan *Potato virus T* den alan, viryonları ipliksi, esnek, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, başta *Solanaceae*, *Leguminosae* ve *Chenopodiaceae* olmak üzere 8 dikotiledon familyadan 46 türü enfekte eden, konakçılarında nekroz, mozaik, beneklenme gibi belirtiler oluşturan, polenle ve/veya tohumla taşınan bitki virüsü cinsi.

teras 1. (Alm. *Terrasse*, f; Fr. *terrasse*, f; İng. *terrace*) **tar**. 1. Yüksek eğimli alanların tarım yapmak amacıyla eğime dik yönde, basamak biçiminde düzeltilerek ve duvarlarla desteklenerek gerçekleştirilen arazi düzenlenmesi.

2. Yüzey suyunun akışını ve/veya zeminin aşınmasını kontrol etmek veya önlemek için eğimli arazilerde yatay basamak şeklindeki setler. **2. bkz. yerb. seki.**

terbiye (Alm. *Erziehung*, f; Fr. *taille*, f; İng. *training*; *tying*) **tar.** Çok yıllık bitki türlerinde gövde, ana dallar ve sürgünlerin çeşit, anaç, çevre koşulları, kültürel uygulamalar ve görsel nedenlere bağlı olarak destek sistemleri üzerinde veya geleneksel yöntemler kullanılarak farklı şekillendirilme uygulamaları.

terbiye sistemi (Alm. *Erziehungsart*, f; Fr. *taille*, f; *palissage*, m; İng. *training system*; *trellising*) **tar.** Asmalar ve bazı meyve türlerinde, toprak üstü organlarına budamalarla verilen şekil ve bu şekle uygun dayanak sistemi; eşanlam: terbiye şekli.

tereyağının yoğrulması (*tar. malakse*) (Fr. *malaxage du beurre*, m; İng. *butter working*) **tar.** Tereyağı üretiminde, kremanın yayılanmasından ve yayıkaltının ortamdaki uzaklaşmasından sonra, tereyağın su içeriğinin düzenlenmesi ve tat ve aroma açısından homojen bir ürün elde edilmesi amacıyla yapılan yoğurma işlemi.

tergum (Alm. *Tergum*, n; Fr. *tergum*, m; İng. *tergum*) **tar.** Böcek vücudunda toraksı meydana getiren segmentin dorsal kısmı; eşanlam: notum.

termik etkisizleşme noktası (Alm. *thermischer Inaktivierungspunkt*, m; Fr. *temperature d'inactivation thermique*, f; İng. *thermal inactivation point*) **tar.** Virüsün 10 dakika boyunca ısıtılan ham bitki öz suyunda tamamen etkisiz hale gelmesi için gereken en düşük sıcaklık derecesi; eşanlam: termal inaktivasyon noktası.

termitbenzeri böcekler (Alm. *Bodenläuse*, pl; Fr. *zoraptères*, pl; İng. *angel insects*; *Zorapterans*; Lat. *Zoraptera*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, kanatsız ya da iki çift kanada sahip, bazı türleri gözsüz olan, toprakta, çürüyen odun altlarında ve beyazkarınca yuvalarında yaşayan, ağız parçaları ısırıcı çiğneyici özellik gösteren, genellikle mantarlarla beslenen türler içeren, bilimsel adı Zoraptera olan takım.

termonasti (Alm. *Thermonastie*, f; Fr. *thermonastie*, f; İng. *thermonasty*) **tar.** Bitkilerde sıcaklığa bağlı olarak meydana gelen yaprakların açılması ya da kapanması, bitki ekseninin şekil ya da konumunu değiştirmesi gibi davranışlar.

termoperiyodizm (Alm. *Thermoperiodismus*, m; Fr. *thermopériodisme*, m; İng. *thermoperiodism*) **tar.** Canlıların, özellikle de bitkilerin, günlük sıcaklık değişikliklerine karşı gösterdiği tepkiler.

termoperiyot (Alm. *Thermoperiode*, f; Fr. *thermopériode*, f; İng. *thermoperiod*) **tar.** Bitkilerin çimlenme, büyüme gibi faaliyetleri bağlamında günlük sıcaklık değişimleri ve bitkilerin belirli sıcaklıklara maruz kaldığı süreler.

termotaksi (Alm. *Thermotaxie*, f; Fr. *thermotaxie*, f; İng. *thermotaxis*) **tar.** Bir organizmanın hareketini artıran ya da azalan sıcaklık gradyanı yönüne uyarlaması; eşanlam: ısı yönelimli devinim.

termoterapi (Alm. *Thermotherapie*, f; *Wärmebehandlung*, f; Fr. *thermothérapie*, f; İng. *heat therapy*; *thermotherapy*) **tar.** 1. Bitkilerde özellikle virüs ve fitoplazma hastalıklarının ısıyla etkisiz hale getirilmesi. 2. Herhangi bir canlıda ısı kullanımı ile hastalık etmenin bertaraf edilmesi.

terofit bitki (Alm. *Terophyt*, m; Fr. *térophyte*, m; İng. *terophyte*) **tar.** Tohum ya da spora üreyen, kış gibi zor çevre koşullarını tohum halinde geçirecek yaşama süresini sürdürebilen tek yıllık bitkiler.

terpenoit (Alm. *Terpenoid*, n; Fr. *isoprénoïde*, m; *terpénoïde*, m; İng. *isoprenoid*; *terpenoid*) **1. gıda.** Çeşitli bitkilerde ve elzem yağlarda bulunan, yükseltgenme önler, kanser önler ve mutasyon önler gibi çeşitli özelliklere sahip olan, doymamış hidrokarbonların yanı sıra fonksiyonel gruplar içeren lezzet için önemli uçucu bileşikler. **2. tar.** Böcekler tarafından üretilen, beş karbonlu izopren birimlerinin birleşmesiyle meydana gelen, terpenlere benzer, hidrokarbonların geniş bir sınıfı.

ters yumurtamsı (Alm. *gekehrt eiförmig*; *umgekehrt eiförmig*; Fr. *obovale*; *obové*; İng. *oboval*; *obovate*) **tar.** Bağlantı noktasının ters yönünde, dışa doğru açılan tarafı geniş olan; eşanlam: obovat.

tersane böcekleri (Alm. *Werftkäfer*; İng. *ship-timber beetles*; Lat. *Lymexylidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, larvaları ağaçların odun kısmında silindirik şekilde galeri ve delikler açan türleri içeren ve en bilinen türü testereanteni tersaneböceği (*Hylecoetus dermestoides*) olan aile.

tersiyer miselyum (*Alm. tertiäres Myzel; Fr. mycelium tertiaire, m; İng. tertiary mycelium*) **tar.** İkincil miselyumdan oluşan ve sadece yüksek bazidyomisetler sınıfı üyelerinin sporofor yapısında bulunan miseller.

tescilli tohumluk (*Alm. registrierter Samen; Fr. semence enregistrée, f; İng. registered seed*) **tar.** Anaç tohumluktan üretilmiş ve ticari sertifikalı tohum üretiminde kullanılan tohumluk.

tespihböcekleri (*Alm. Asseln, pl; Fr. isopodes, pl; İng. pillbugs; slaters; woodlice; Lat. Isopoda*) **tar.** Eklembacaklılar içinde yer alan, sucul ya da karasal ortamlarda yaşayan, bir tehlike anında vücutlarını yuvarlaklaştırarak tespih tanesi şeklini alan türleri içeren, bilimsel adı Isopoda olan takım; eşanlam: eşbacaklılar.

testere dişi seta (*Alm. gesägte Seta, f; gezahnte Seta, f; Fr. séta dentéle, m; séta serré, m; İng. serrate seta; serrated seta*) **tar.** Bazı akar türlerinde görülen testere dişi şeklinde çıkıntılara sahip seta.

testereantenli tersaneböceği (*Alm. sägehörniger Werftkäfer; İng. large timberworm beetle; Lat. Hylecoetus dermestoides*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tersaneböcekleri (Lymexylidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hylecoetus dermestoides* olan, erginleri 6-18 mm boyunda, açık sarıdan siyaha kadar değişen renklerde olup larvaları meşe, gürgen, akçaağaç, huş, kızılbaş, erik, çam, ladin gibi ağaçların gövdelerinde galeriler açarak zarar veren böcek türü.

testere suböcekleri (*Alm. Sägekäfer, pl; Fr. hétéroceridés, pl; İng. variegated mud-loving beetles; Lat. Heteroceridae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri kahverengi ve basık vücutlu, ön bacaklarının üzeri testere dişi şeklinde kıllarla kaplı, göl ve dere kenarlarındaki organik madde yönünden zengin topraklarda yaşayan ve bitkisel kökenli maddelerle beslenen türleri içeren familya.

testere tekeböceği (*Alm. Gerberbock, m; Sägebock, m; Fr. prione coriace, m; prione tanneur, m; İng. tanner beetle; Lat. Prionus coriarius*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Prionus coriarius* olan, erginleri kahverengi, 23-44 mm boyunda, larvaları yaşlı fındık, kestane, meşe, gürgen, karaağaç, akasya, kiraz, vişne ve çam gibi ağaçların odun kısmında beslenen böcek türü.

testereli arılar (*Alm. echten Blattwespen, pl; İng. common sawflies; tenthredinid sawflies; true sawflies; Lat. Tenthredinidae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, türleri bitkilerin yaprak ve çiçek gibi kısımlarında beslenen ve en bilinen türü kiraz sülüğü (*Caliroa limacina*) olan familya.

testere liböcek (*Alm. Getreideplattkäfer, m; Getreideschmalkäfer, m; Fr. cucujide dentelé des grains, m; silvain, m; ver denté des grains, m; İng. sawtoothed grain beetle; Lat. Oryzaephilus surinamensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının dişliböcekler (Silvanidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oryzaephilus surinamensis* olan, erginleri 2-3,5 mm boyunda, parlak kırmızıdan koyu kahverengine kadar değişen renkte, dar ve yassı vücutlu olup ergin ve larvaları depolanan un ve unlu gıdalar, tütün, kurutulmuş meyve ve sebzelerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

testis (*Alm. Hoden, m; Fr. testicule, f; İng. testicle; testis*) **tar.** 1. Erkek böceklerde spermlerin meydana getirildiği tüp şeklindeki foliküllerden meydana gelen çift eşeyssel bez. 2. Erkek omurgalılarda skrotum içinde bulunan ve spermatozoitlerin ve erkeklik hormonunun üretildiği iki cinsiyet bezinden her biri; eşanlam: erbezi, husye, erkek gonadı, erkek eşeylik organı.

testis çapı (*Alm. Hodendurchmesser, m; Fr. diamètre des testicules, m; İng. testis diameter*) **tar.** Memeli erkek hayvanda her bir testisin en geniş yerinden metal kompas ile belirlenen çapı.

testis hacmi (*Alm. Hodenvolumen, n; Fr. volume des testicules, m; İng. testicular volume*) **tar.** Memeli erkek hayvanda ortalama testis uzunluğu ile ortalama testis çapının çarpımı ile elde edilen nicelik.

testosteron (*Alm. Testosteron, n; Fr. testostérone, m; İng. testosterone*) **tar.** Erkek hayvanda testiste interstisyel Leydig hücreleri tarafından üretilen ve erkek üreme fonksiyonlarının ve özelliklerinin ortaya çıkmasını ve devam etmesini uyaran steroid yapısındaki erkek cinsiyet hormonu.

tetç (*Fr. feutre racinaire, m; İng. thatch*) **tar.** Yeteri kadar kompostlaşmamış veya kısmen çözünmüş bitki artıklarının toprak üstünde birbirine sıkı bir şekilde örülmüş katmanı.

tetovirleme (Alm. *Tätowierung*, f; Fr. *tatouage*, m; İng. *tattooing*) **tar**. Memeli çiftlik hayvanlarında, hayvanın kulağının içi veya karın bölgesi gibi lif bulunmayan veya çok düşük düzeyde bulunan kısımlara özel tetovir aleti ve tetovir boyası ile numara veya diğer gerekli kayıtları işleme uygulaması.

tetraploit (Alm. *Tetraploid*, m; Fr. *tétraploïde*, m; İng. *tetraploid*) **tar**. Somatik hücrelerinde dört genom ($2n=4x$) bulunduran (dört haploit kromozom kümesi) organizmalara verilen ad; örneğin, şekerpancarı (Beta vulgaris L. $2n=4x=36$), tetraploit buğday (Triticum durum L. $2n=4x=28$).

tezek (Alm. *Kuhdung*, m; Fr. *aggloméré de fumier*, m; *torteau de bouse*, m; İng. *cow dung*; *cow manure*; *cow pat*; *cow pie*; *dung cake*) **tar**. Yakıt olarak kullanılan kurutulmuş büyükbaş hayvan dışkısı.

tıknaz ekin kamburböceği (Lat. *Zabrus politus*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının koşucuböcekler (Carabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Zabrus politus* olan, erginleri koyu siyah renkli, 15-18 mm boyunda, yabani ve kültürü yapılan buğdaygillerde başaklara tırmanarak tanelerde larvaları ise köklerde ve genç bitkilerin yaprak ve saplarında beslenen böcek türü.

tınlı toprak (Alm. *lehmiger Boden*; Fr. *sol limoneux*; İng. *loamy soil*) **tar**. Kum, toz ve kil taneciklerinin yaklaşık aynı oranlarda bulunduğu, bahçecilik ve tarım için çok uygun olan topraklar.

tırfıl tohumböceği (Lat. *Bruchidius trifolii*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının baklagil tohumböcekleri (Bruchinae) altfamilyasında yer alan, bilimsel adı *Bruchidius trifolii* olan, erginleri 1,5-2,3 mm boyunda, siyah renkli ve sarımsı tüylü olup ergin ve larvaları tırfıl tohumlarıyla beslenen böcek türü.

tırmık (Alm. *EGge*, f; Fr. *herse*; İng. *harrow*) **tar**. Tarla yüzeyinin kabartılması, kaymak tabakasının kırılması, yabani otların sökülmesi ve tohum yatağının hazırlanması amacıyla kullanılan basit yapıllı ikincil tarım aleti.

tırnak kesimi tar. 1. (Alm. *Klauenpflege*, f; *Krallenschneiden*, n; Fr. *coupe des ongles*, f; *parage des onglons*, m; İng. *claw cutting*; *claw trimming*) Köpek ve kedi gibi ev hayvanlarında uzamış tırnakların çeşitli aletler ile kesilmesi uygulaması. 2. (Alm. *Hufpflege*, f; Fr. *parage des onglons*, m; *soin des sabots*, m; İng. *cattle hoof trimming*; *hoof care*) Sığır, koyun, keçi gibi çiftlik hayvanlarında uzamış tırnakların, hayvanların hareketlerini güçleştirerek beslenme ve çiftleşme gibi yaşamsal fonksiyonlarını engellememesi ve çeşitli duruş bozukluklarına neden olmaması için çeşitli aletler ile kesilmesi.

tırtıklı sütleğen (Alm. *Schnee auf dem Berge*, f; *Weißrand-Wolfsmilch*, f; Fr. *euphorbe panachée*, f; İng. *smoke-on-the-prairie*; *snow-on-the-mountain*; *variegated spurge*; *whitemargined spurge*; Lat. *Euphorbia marginata*) **tar**. Sütleğengiller (Euphorbiaceae) familyasından, Kuzey Amerika orijinli, sınır çiçeği ve bazen de kesme çiçek olarak kullanılan, fakir topraklarda dahi rahatça yetişen, güneşli ortamları seven, tek yıllık ve tohumla çoğalan süs bitkisi.

tırtıl tipi larva (Fr. *larve éruciforme*, f; İng. *caterpillar-like larva*; *eruciform larva*; *polypod form larva*) **tar**. Çok iyi hareket edebilen, üç çift göğüs bacağına ilaveten abdomen bacakları da bulunan, gelişmiş bir baş kapsülüne sahip olan ve oldukça kısa antenleri bulunan, genellikle vücutları az sertleşmiş olan, pulkanatlılar (Lepidoptera), akrepsinekleri (Mecoptera) gerçek tırtılları ve Geometridae (Lepidoptera) familyası mühendis tırtılları ve zarkanatlılar (Hymenoptera) takımı Symphyta alttakımı türlerinde yer alan yalancı tırtıl ve nadiren bazı kınkanatlılarda (Coleoptera) da görülen, farklı kategorilere ayrılan larva tipi.

tırtılsinekleri (Alm. *Raupenfliegen*, pl; *Schmarotzerfliegen*, pl; Fr. *tachinaires*, pl; İng. *tachinid flies*; Lat. *Tachinidae*) **tar**. Sinekler (Diptera) takımında yer alan, böceklerde asalak olarak yaşayan türlerin bulunduğu familya.

tiamin (Alm. *Aneurin*, n; *Thiamin*, n; *Vitamin B1*, n; Fr. *aneurine*, f; *thiamine*, f; İng. *aneurine*; *thiamin*; *thiamine*) **tar**. Tahıl taneleri, bunların fabrikasyon ürünleri ve bira mayasında zengin olan, yetersizliği beriberi hastalığı, karbonhidrat metabolizmasında bozukluk ve kanatlılarda polinevrite sebep olan, yenidoğanlar dışında gevişgetirenlerin rumenlerinde sentezlenebilen, diğer hayvanların yemlerle alması gereken, ticari yemlik kalitede üretilebilen, suda çözünen, B grubundan bir vitamin; eşanlam: B1 vitamini, anörin, antiberiberik vitamin, antinöritik vitamin, antipolinevritik vitamin.

tibya tar. 1. (Alm. *Tibia*, f; Fr. *tibia*, f; İng. *tibia*) Akarlarda vücut uzantılarında görülen segmentlerden beşincisi olan genu ve tarsus arasında yer alan segment. 2. Böcek bacağına ince ve uzun yapıda olan, çoğunlukla dikensi

çıkıntılar içeren, dipten dördüncü parçası olan segmenti. 3. (Alm. *Tibia*, f; *Schienbein*, m; Fr. *tibia*, m; İng. *shinbone*; *tibia*) Omurgalı hayvanların diz ile ayak bileği arasında, içte bulunan kemik; eşanlam: kaval kemiği.

ticari işletme (Alm. *Betrieb*, m; *Unternehmen*, n; Fr. *entreprise*, f; *maison*, f; *commerce*, m; *établissement*, m; İng. *business enterprise*; *business firm*; *undertaking*) **tar.** 1. Kâr sağlamak amacıyla sermaye yatırılarak kurulmuş olan ve mal ya da hizmet üretimi yapılan işyeri; eşanlam: girişim, işletme. 2. Toplumun gereksindiği mal ve hizmetleri üretmek amacıyla piyasada, en yüksek geliri sağlayacak mal ve hizmet üretiminin işleme alınması; eşanlam: girişim, işletme.

ticari kazanç (Alm. *gewerblicher Gewinn*; *Betriebsgewinn*, m; Fr. *gain commercial*, m; İng. *commercial earning*) **tar.** Gerçek kişilerin ticari, hizmet ve sanayi faaliyetlerden elde ettikleri para veya para ile ölçülebilen çıkarlar.

ticari kota (Alm. *Quote*, f; *Kontingent*, n; Fr. *contingent*, m; *quota*, m; İng. *trade quota*) **tar.** Dışalımına ya da dışsatımına izin verilecek olan mal hacminin miktarına veya değerine devletler tarafından sınırlandırma getirilmesi.

ticari yem (Alm. *Handelsfutter*, m; Fr. *aliments du commerce*, pl; *aliments industriels*, pl; İng. *commercial feed*; *manufactured feed*) **tar.** Şeker, nişasta ve yağ sanayi kalıntıları, mezbaha kalıntıları, muhtelif deniz hayvanlarından elde edilen mahsuller, yem sanayi karma yemleri ile mineraller vb. katkı maddeleri içeren yemler gibi piyasada satıldığı duruma bir fabrikasyon işleme sonucu girmiş olan yem.

tiftik (Alm. *Angora wolle*, f; Fr. *mohair*; İng. *mohair*) **tar.** Ankara keçilerinde derideki birincil ve ikincil foliküller tarafından üretilen, ortalama incelikleri ve uzunlukları sırasıyla 22-45 mikron metre ve 7,5-15 cm arasında değişim gösteren ve tekstil sanayisinde önemli bir yeri olan doğal lif tipi.

tigmomorfonogenez (Alm. *Thigmomorphogenese*, f; Fr. *thigmomorphogenèse*, f; İng. *thigmomorphogenesis*) **tar.** Bir bitkinin, aşırı ve sürekli rüzgâr sonucu sallanması ve sarsılması örneğinde olduğu gibi, dışarıdan mekanik bir etki sonucunda boy uzamasının engellenmesi, gövdenin enine büyüyerek kalınlaşması olayı.

tigmonasti (Alm. *Thigmonastie*, f; Fr. *thigmonastie*, f; İng. *thigmonasty*) **tar.** Bir bitkinin temas ya da titreşime karşı gösterdiği tepki; örneğin, etobur bitkilerin ya da tozlaşma sürecindeki birçok bitkinin gösterdiği kapanma davranışı.

tigmotropizm (Alm. *Haptotropismus*, m; *Thigmotropismus*, m; Fr. *haptotropisme*, m; *thigmotropisme*, m; İng. *haptotropism*; *thigmotropism*) **tar.** Bitkilerin özellikle sarmaşık ve sülüklerin temasa tepki olarak gösterdikleri yönlü büyüme eğilimi.

tilakoit (Alm. *Thylakoid*, n; Fr. *thylakoïde*, m; İng. *thylakoid*) **tar.** Tilakoit lümeni ve onu çevreleyen tilakoit zarından oluşan, fotosentezdeki ışık tepkimelerinin yer aldığı kloroplastları ve siyanobakterileri içeren bölme.

tilkikuyruğu mozaik virüsü (Alm. *Fuchsschwanzmosaikvirus*, m; Fr. *virus de la mosaïque du vulpin*, m; İng. *FoMV*; *foxtail mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, vektörü bilinmeyen, kirpi darı (*Setaria viridis*) ve cin darıda (*S. Italica*) sistemik mozaik belirtisine neden olan poteksvirüs.

tiloz (Alm. *Thyllen*, f; Fr. *thylle*, f; İng. *thylosis*) **tar.** 1. Bitkinin ksilem borularına bitişik canlı parankimatik hücrelerin protoplastlarının gelişmesi sonucu ksilem boruları içerisinde yer alan, savunma mekanizması sonucu balon benzeri çıkıntılar veya bu çıkıntılarının oluşumu. 2. Kallus oluşumu. 3. Kronik bir baskı veya sıkma ile insanlarda oluşan derinin dış sert kısmının kalınlaşması.

timin (Alm. *Thymin*, n; Fr. *thymine*, f; İng. *thymine*) **tar.** Nükleik asitlerin yapısında bulunan, pirimidin grubundan tek halkalı olup iki eksenli DNA molekülünde pürin grubundan tek halkalı adenin ile eşleşen, sembolü T ve kimyasal formülü C₅H₆N₂O₂ olan bir pirimidin bazı.

timovirüs (Alm. *Tymovirus*, n; Fr. *tymovirus*, m; İng. *tymovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Turnip yellow mosaic virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, kınkanatlı böcekler ile taşınan bitki virüsü cinsi.

tip (Alm. *Typ*, m; Fr. *type*, m; İng. *type*) **1. blşm.** 1. Bilgisayar programlamasında bir değişkeninin alabileceği değerlerin oluşturduğu kümenin tanımı. 2. Bir belgede kullanılan karakterlerin font ve yazıyüzü özellikleri;

eşanlam: karakter tipi. **2. tar.** 1. Özel amaç için yetiştirilen bir hayvanın değerini belirleyen tüm fiziksel özelliklerinin kombinasyonu. 2. Bilimsel adlandırmada bir taksonun, bilimsel betimlemesi için temel oluşturan seçili örnek ya da örnekler. 3. Hayvanının fiziksel yapısı. 4. Melezleme ve seleksiyon ile oluşturulan, belirli fizyolojik ve morfolojik özellikleri bakımından birbirine benzeyen, bu özellikleri yavrularına belli ölçüde aktarabilen ırk aşamasından önceki hayvan.

tiriotesyum (Alm. *Thyriothecium*, n; Fr. *thyriothecie*, f; İng. *thyriothecium*) **tar.** Şekil olarak ters çevrilmiş fincan tabağına benzeyen yassılaştırmış küçük bir askostroma.

titila (İng. *titila*) **tar.** Bazı nematot gruplarında gubernakulumun uç kısmında yer alan iki lateral loplulu yapı.

titreksinekler (Alm. *Schwarmmücken*, pl; *Tanzmücken*, pl; *Zuckmücken*, pl; Fr. *chironomidés*, pl; İng. *chironomids*; *nonbiting midges*; Lat. *Chironomidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, erginlerinin ağız parçaları körelmiş olduğundan beslenemeyen, larvaları bitkisel ya da hayvansal besinle beslenen türlerin bulunduğu familya.

titersinek (Alm. *Federmücke*, f; Fr. *chironome plumeux*, m; İng. *buzzer midge*; Lat. *Chironomus plumosus*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının titreksinekler (Chironomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chironomus plumosus* olan, erginleri 12 mm boyunda, soluk yeşilimsi kahverengi, larvaları suda bulunan algler ve organik maddelerle beslenen böcek türü.

titreşimli akışkan yatağı (Alm. *Instantizer*, m; Fr. *instantanéiseur*, m; İng. *instantizer*; *vibro fluidizier*) **tar.** Toz haldeki gıdaların kolay ve çabuk erir tanecikli yapıya dönüştürülmesinde kullanılan püskürtmeli kurutma kulesiyle bütünleştirilmiş titreşimli yatak.

titreşimli dipkazan (Alm. *vibrierender Tieflockerer*, m; *vibrierender Untergrundlockerer*, m; Fr. *sous-soleuse vibrante*, f; *cultichaum vibrant*, m; İng. *vibrating subsoiler*) **tar.** Toprakta oluşan tabantaşını kırmak için kullanılan, çatı ve üç nokta askı düzeni ile traktöre bağlanan, hareketini kuyruk milinden alan işleyici parça uç demiri titreşimli hareketlerle çalışan ve gövdeyi çatıya bağlayan ayaktan oluşan birincil bir toprak işleme aleti.

Tobamovirüs (Alm. *Tobamovirus*, n; Fr. *Tobamovirus*, m; İng. *Tobamovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Tobacco mosaic virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları çubuk şeklinde, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, özsu ve bazen de tohumla taşınabilen bitki virüsü cinsi.

Tobravirüs (Alm. *Tobravirus*, n; Fr. *Tobravirus*, m; İng. *Tobravirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Tobacco rattle virus*'ün baş harflerinden alan, viryonları çubuk şeklinde, zarfsız, genetik malzeme olarak iki parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren *Trichodorus* ve *Paratrachodorus* cinsi nematotlarla taşınan bitki virüsü cinsi.

tohum aşındırıcı (Alm. *Skarifikator*, m; Fr. *scarificateur*, m; İng. *scarifier*; *seed scarifier*) **tar.** Sert ve geçirimsiz kabuklu tohumlarda çimlenmeyi çabuklaştırmak için tohum kabuklarını perdahlayan makine.

tohum bankası (Alm. *Saatbank*, f; *Samenbank*, f; Fr. *banque de grains*, f; İng. *seed bank*) **tar.** 1. Tohumların kontrollü depolama yoluyla tür ve çeşit bazında koruma altına alındığı tesis. 2. Yabancı ot tohumlarının topraktaki birikimi.

tohum dezenfeksiyonu (Alm. *Samen Desinfektion*, f; Fr. *désinfection de semences*, f; İng. *seed disinfection*) **tar.** Bir dezenfektan ile tohumun üzerinde bulunan zararlı organizmaları yok etme.

tohum fizyolojisi (Alm. *Saatphysiologie*, f; *Samenphysiologie*, f; Fr. *physiologie des semences*, f; İng. *seed physiology*) **tar.** Herhangi bir tohumdaki solunum, terleme ve benzeri hayat olaylarının incelenmesi.

tohum gücü (Fr. *vigueur de sémence*, f; İng. *seed vigour*) **tar.** Tohumların gerek normal, gerek stres koşullarında, normal çimlenme ve fide gelişimi ile hızlı çıkış gösterme yeteneği.

tohum indeksi (İng. *seed index*) **tar.** Pamukta 100 adet havlı tohumun gram cinsinden ağırlığı.

tohum işleme (Alm. *Samen Bearbeitung*, f; Fr. *conditionnement des semences*, m; İng. *seed processing*) **tar.** Hasat edilen tohumların üretim amacına göre kurutulması, temizlenmesi, ayıklanması, sınıflandırılması, test edilmesi, ilaçlanması ve paketlenmesi gibi işlemler.

tohum kabuğu aşındırma (Alm. *Skarifizierung*, f; Fr. *scarification*, f; İng. *scarification*; *seed scarification*) **tar**. Sert kabuklu tohumlarda çimlenmeyi çabuklaştırmak için tohum kabuğunun kimyasal yollarla ya da aşındırma ile kırılması veya çatlatılması; eşanlam: skarifikasyon.

tohum kaplama (Alm. *Saatgutbeschichtung*, f; Fr. *pelliculage des semences*, m; İng. *seed coating*) **tar**. Tohumları küçük olan türlerde makine ile ekim kolaylığı sağlamak, tohumun çimlenmesini hızlandırma veya ekim sonrası toprak zararlılarına karşı koruma amacıyla tohumların çevresinin talaş, kum, perlit ve benzeri maddelerle kaplanması.

tohum katlama (Alm. *Stratifikation*, f; Fr. *stratification*, f; İng. *layering*; *stratification*) **tar**. Tohumların çimlenmesini sağlamak ya da yeniden kullanıncaya kadar verimliliklerini yitirmeden belli bir süre saklamak amacıyla kat kat hazırlanmış kum, turba veya nemli toprak gibi uygun gereçlerden yapılmış düzeyler arasında bir kat oluşturacak şekilde yerleştirme.

tohum morfolojisi (Alm. *Saatmorphologie*, f; *Samenmorphologie*, f; Fr. *morphologie de semences*, f; İng. *seed morphology*) **tar**. Tohumların boyut, şekil, yüzey dokusu, göbekçik yapısı gibi özellikleri.

tohum partisi (Alm. *Saatgutpartie*, f; Fr. *lot de semences*, m; İng. *seed batch*; *seed lot*) **tar**. Çimlenme oranı dahil tohuma ait birçok özellikleri bakımından aynı olan ve belli bir bitkiden bir defada toplanan tohumlar.

tohum tutma 1. (İng. *mast fruiting*; *mast seeding*; *masting*) **orm**. Ağaç türlerinin zamanı geldiğinde çimlenebilir tohumlara sahip olması. **2.** (Alm. *Samenansetzen*, n; Fr. *grenaison*, f; İng. *seed set*; *seed setting*) **tar**. Çiçekli bitkilerin döllenme sonucunda canlı tohum meydana getirmesi.

tohum yatağı (Alm. *Saatbett*, n; Fr. *couche de semis*, f; İng. *seed bed*) **tar**. Ekilen tohumun çimlenmesine ve kök gelişimine olanak sağlayan toprak ya da benzeri ortam.

tohumarıları (Lat. *Torymidae*) **tar**. Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, bazı türleri ur arılarında, bazı türleri bitki tohumlarında beslenen ve en bilinen türü gül tohumarısı (*Megastigmus aculeatus*) olan familya; eşanlam: tohum kalsitleri.

tohumculuk (Alm. *Saatgutkultur*, f; Fr. *culture de semences*, f; *agriculteur multiplicateur*, m; *producteur des semences*, m; İng. *seed farming*; *seed growing*) **tar**. Tohumluk materyalin çoğaltılması, elde edilmesi, depolanması, ambalajlanması ve pazarlanması faaliyetlerinin tamamını kapsayan tarım kolu.

tohumluk (Alm. *Saatgut*, n; *Sämereien*, pl; Fr. *semences*, pl; İng. *seeds*) **tar**. Tüketim ya da gıda amaçlı işleme için düşünülmeyen, bitkisel üretimde kullanılan vegetatif ve generatif bitki kısmı.

tohumluk ekolojisi (Alm. *Saatökologie*, f; *Samenökologie*, f; Fr. *écologie des semences*, f; İng. *seed ecology*) **tar**. Herhangi bir bitki türü ve çeşidinin tohumluğunun yetiştirilmesi için toprak ve iklim gibi uygun şartların bulunduğu çevre.

tohumluk teknolojisi (Alm. *Saattechnologie*, f; Fr. *technologie des semences*, f; İng. *seed technology*) **tar**. Daha üstün nitelikli tohum elde edebilmek için tohum üretimi, kalite kontrolü, depolanması, sertifikalandırılması, araştırma ve dağıtım faaliyetleri.

tohumluk üretim izni (Alm. *Samenproduktionslizenz*, f; Fr. *permis de production de semences*, m; İng. *seed production license*) **tar**. İslah edilen ve geliştirilen bir bitki çeşidi tohumluğunun, çeşit tescile sunulup biyolojik, teknolojik özellikleri ile hastalıkları, zararlıları ve tarımsal özellikleri tespit edildikten sonra, tescilden önceki resmî olarak üretilip pazarlanmasına verilen süreli izin.

tohumlukta durulmuşluk (Alm. *Saatgut Stabilität*, f; Fr. *stabilité de la semence*, f; İng. *seed stability*) **tar**. Tohumluk sertifikalama işleminde, çeşidin tekrarlanan üretimlerden sonra tüm özelliklerinin değişmeden kalması.

tohumlukta farklılık (İng. *seed variation*) **tar**. Tohumluk sertifikalama işleminde, çeşidin mevcut çeşitlerden tescile esas özelliklerinden en az bir veya birkaçının farklılık göstermesi.

tohumlukta tekdüzelik (Alm. *Saatgut Homogenität*, f; Fr. *homogénéité de la semence*, f; *uniformité de la semence*, f; İng. *seed homogeneity*; *seed uniformity*) **tar**. Tohumluk sertifikalamasında, çoğaltılma sırasında çeşidin kimi özellikleri yönünden homojen olması.

tohum sineği (*Alm. Saatenfliege, f; Fr. mouche des légumineuses, f; İng. bean seed fly; seedcorn maggot; Lat. Delia platura*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının sebzesinekleri (Anthomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Delia platura* olan, erginleri 6 mm boyunda, gri renkli, larvaları kabak, kavun, hıyar, fasulye gibi bitkilerin çimlenen tohumlarında ve fidelerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

tohum taslağı gömleği (*tar. integument*) (*Alm. Integument, n; Fr. tégument, m; épisperme, m; İng. integument; Lat. integumentum*) **tar.** Çiçek tozu tüpünün embriyo kesesine giriş yaptığı geçit kısım hariç olmak üzere yumurtalıklaki tohum taslaklarını örterek koruyan ağıktohumlularda bir, kapalıtohumlularda ise iki tabakalı yapı.

tohumun hayvanlarla yayılması (*Fr. dispersion des grains par animaux, f; dissémination des grains par animaux, f; İng. dispersal of seeds by animals; seed propagation by animals*) **tar.** Çayır ve mera bitkisi tohum, meyve ve diğer üreme organlarının hayvanların vücutlarına, tüyelerine, yapağı ve postlarına takılarak veya bazı tohumlarda olduğu gibi, hayvanların sindirim sistemlerinde uzak mesafelere taşınmaları.

toklu (*Alm. Schaf kurz vor der ersten Schur, f; Fr. agneau antenais, m; İng. hogg yearling; hogget*) **tar.** Yedinci ayın başından bir yaşına kadar olan erkek veya dişi genç koyunlar.

tokmakçık (*Alm. Halter, m; Fr. haltere, m; İng. haltere*) **tar.** Diptera erginlerinde üçüncü toraks segmentindeki kanatların körelerek denge ve yönlenme organı olarak görev alan topuz benzeri yapı; eşanlam: halter.

toksik doz (*Alm. toxische Dosis; Fr. dose toxique, f; İng. toxic dose*) **tar.** Zararlı yan etkiler oluşturan ya da zehirlenme belirtilerine neden olan madde miktarı.

tokurcun (*Alm. Heuhafen, m; Heuschober, m; Fr. meule, f; İng. rick; stack*) **tar.** Biçilerek veya yolunarak hasat edilen bazı bitkilerin bağlanarak demetler haline getirilmesi ve bu demetlerin 3-5 tanesinin birbirine destek yapılarla kurutmak amacıyla tarlada bırakılması; eşanlam: dokurcun, gümül.

tolerant (*Alm. tolerant; widerstandfähig; Fr. tolérant; İng. tolerant*) **tar.** Bir bitki, hayvan ya da bir sistemin belirli koşullara ya da üzerinde yapılan belirli işlemlere dayanabilmesi.

tolere edilebilir en yüksek doz (*Alm. maximal verträgliche Dosis, f; Fr. dose d'innocuité, f; dose maximale tolérée, f; İng. highest nontoxic dose; maximum tolerable dose; maximum tolerated dose*) **1. biyom.** 1. Klinik ilaç denemelerinde herhangi bir yan etkinin görülmediği en yüksek ilaç dozu. 2. Test hayvanı üzerinde denendiğinde ölümüyle sonuçlanmayan en yüksek doz; simgesi LD₀. **2. tar.** Bir farmakolojik ya da radyolojik tedavide zarar vermeden uygulanabilecek en büyük doz.

tombul yeşilçekiğe (*İng. big-bellied glandular bush-cricket; Lat. Bradyporus macrogaster*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının Bradyporidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Bradyporus macrogaster* olan, erginleri 48-55 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri çeşitli bitkilerle beslenen böcek türü.

tombusvirüs (*Alm. Tombusvirus, n; Fr. tombusvirus, m; İng. tombusvirus*) **tar.** Adını *Tomato bushy stunt virus*'un baş harflerinden alan, tek bir çizgisel moleküllü RNA içeren, izometrik partiküllü, özsu ve toprakla taşınabilen bitki virüsü grubu.

tomurcuk dinlenmesi (*Alm. Knospennruhe, f; Fr. dormance du bourgeon, f; İng. bud dormancy*) **tar.** Bitkilerin, sıcaklık, ışık gibi faktörlerdeki değişikliklerin yarattığı olumsuz çevresel etkileri algılayıp büyüme hızlarını yavaşlatmaları ve tomurcuklarının uyuluk dönemine girmesi; eşanlam: tomurcuk dormantlığı.

tomurcuk pulu 1. (*Alm. Knospenschuppe, f; Fr. échelle bourgeon; İng. bud scale*) **orm.** Bitkilerin çoğunda bölünme özelliğinde ve hassas bir yapıda olan tomurcuğu böcek, mantar, sıcak ve soğuk gibi olumsuz çevre koşullarından koruyan ve tomurcuğu sıkıca saran değişime uğramış yaprak; eşanlam: örtü pulu. **2.** (*Alm. Knospenschuppe, f; Fr. écailles, pl; İng. bud scales*) **tar.** Tomurcuğu meydana getiren ve genellikle pulu bir durum gösteren yapraklar.

tomurcuk seyreltme (*Alm. Abknospenn, n; Entfernen von Augen, n; Fr. éborgnage, m; ébourgeonnage, m; ébourgeonnement, m; İng. debudding; disbudding*) **tar.** Kaliteli ürün miktarını artırmak için seçilmiş meyve tomurcuklarının eksiltilmesi.

tomurcuk virüs (*İng. budded-virus*) **tar.** Bakulovirüs enfeksiyon döngüsünde birincil fenotip olan gömülü virüsün mide epitel hücrelerine girişi sonrasında diğer doku ve organların sistemik bir şekilde enfekte edilmesi amacıyla oluşturulan virüsün ikincil ya da hücre kültürlerinin de inokülasyonunda kullanılan fenotipi.

tomurcuk yaprakbükeni (*Fr. tordeuse des bourgeons de l'épinette, f; İng. eastern spruce budworm; Lat. Choristoneura fumiferana*) **tar**. Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbükener (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Choristoneura fumiferana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 18-20 mm, grimsi kahverengi, larvaları ladin, göknar, çam gibi ağaçlarda beslenerek zarar yapan böcek türü.

tomurcukakarı (*Alm. Knospenmilbe, f; Fr. phytopte, m; İng. bud mite*) **tar**. *Eriophyoidea* taksonu içinde yer alan fındık tomurcuk (kozalak) akarı, *Phytoptus avellanae* (*Phytoptidae*), fındık bitkilerinin sürgün ve tomurcuk gözlerini sokup emmesi sonucunda tomurcukların şişmesi, gözlerde şişkinleşme ve irileşme, kozalak oluşturma gibi deformasyonlara neden olan iki çift bacaklı araknitler; eşanlam: büyük göz akarı, kozalak akarı.

tomurcuktırtılı (*Alm. Obswickler, m; rotbrauner Schalenwickler, m; İng. dark fruit-tree tortrix; Lat. Pandemis heparana*) **tar**. Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbükener (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pandemis heparana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 16-24 mm, ön kanatlar kıvılcak kahverengi, arka kanatlar krem rengi, larvaları meşe, huş, elma, armut, söğüt, hanımeli, üvez bitkilerinin tomurcuklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

top (*Alm. Wollkammgarne, f; Fr. péignéés de laine, pl; İng. tops; tops of wool; wool top*) **tar**. Yıkanmış, temizlenmiş, taranarak lifleri kıvrımsız, düz ve paralel hale getirilmiş ve incelik, uzunluk ve randıman gibi kalite özellikleri tanımlanmış, ticarete standart olan yapağlar.

topallık (*Alm. Lahmheit, f; Fr. boiterie, f; claudication, f; İng. boiterie*) **1. biyom**. Ayaklarda, bacaklarda ya da vücudun alt bölümündeki eklemlerde herhangi bir sorun nedeniyle oluşan yürüme bozukluğu. **2. tar**. Çiftlik hayvanlarında bir veya birden fazla bacakta görülen ve özellikle süt sığırlarında çok önemli düzeyde ekonomik kayıplara neden olan yürüyüş bozukluğu.

toplam arz (*Alm. Gesamtangebot, n; Fr. offre globale, f; İng. aggregate supply*) **tar**. Bir ekonomide, belirli bir dönem için toplam talebi karşılamaya yönelik üretilen ve dışalım yapılan mal ve hizmet toplamı; eşanlam: toplam sunum.

toplam asitlik (*Alm. Titrationsazidität, f; Fr. acidité titrable, f; İng. titration acidity; total acidity*) **grda. tar**. Aktif ve potansiyel asitliğin toplamı olan ve titrasyon yöntemiyle saptanan asitlik; eşanlam: titrasyon asitliği.

toplam ısı geçirgenliği (*Alm. Gesamtwärmedurchgangskoeffizient, m; Fr. coefficient de transfert thermique global, m; İng. overall heat transmission coefficient*) **tar**. Çeşitli malzemelerden oluşan duvar, çatı, döşeme vb. yapı elemanının her iki tarafında bulunan hava sıcaklıkları arasındaki fark 1K olduğunda, yapı elemanının birim alanından birim zamanda geçen ısı miktarı (W/Km^2).

toplam karışım rasyonu (*Alm. totale Mischung, f; Totalmischung, f; Fr. ration totale melangée; İng. total mixed ration*) **tar**. Hayvana verilecek olan ve kaba ve yoğun yemlerden oluşan rasyonun topluca bir karışım halinde aynı yem dağıtım zamanında sunulduğu durum.

toplam marya etkinliği (*İng. ewe lifetime productivity; total ewe efficiency*) **tar**. Koça verilen her yüz kilogram canlı koyundan sütten kesimdeki toplam kuzu ağırlığı.

toplam talep (*Alm. gesamtwirtschaftliche Nachfrage; volkswirtschaftliche Gesamtnachfrage; Gesamtnachfrage, f; Fr. demande effective, f; demande globale, f; demande totale, f; İng. aggregate demand*) **tar**. Bir ekonomide mal ve hizmetler için iç ve dış piyasalar tarafından yaratılan istemin toplamı; eşanlam: toplam istem.

toplam yarar (*Alm. Gesamtnutzen, m; Fr. utilité totale, f; İng. total utility*) **tar**. 1. Bir malın toplam tüketiminin tüketiciye sağladığı yarar. 2. Herhangi bir mal tüketimi veya hizmet karşılığının tüketiciye/alıcıya sağlamış olduğu tatmin.

toplama donatımı (*Fr. ramasseuse, f; İng. pickup header*) **tar**. Hasadı yapılmış, tarla yüzeyinde yayılı veya namlu halde bulunan bitki materyalinin toplanmasını sağlayan ekipmanlar.

toplama feromonu (*Fr. phéromone d'agrégation, m; İng. aggregation pheromone*) **tar**. Her iki böcek cinsi tarafından korunma, saldırı, kışlağa çekilme gibi amaçlar için salgılanan, uzun etki alanına sahip, genellikle kompleks kimyasal yapıları olan ve stabil olmayan feromon.

toplayıcı kanal (Alm. *Sammeldr n*, m; Fr. *drain collecteur*, m; İng. *collector drain*) **tar.** İkincil kanalların beslediği parsellerden akaçlama hendekleri ile toplanan artık suları ana akaçlama kanalına ileten kanallar; eşanlam: kolektör kanal.

toplu kırsal yerleşim (Alm. *kollektive l ndliche Siedlung*, f; Fr. *agglom ration rurale*, f; *colonie collective de peuplement rurale*, f; İng. *collective rural settlement*) **tar.** Kırsal alanlarda işletme merkezlerinin yerleşim alanının bir bölümünde, tarım arazilerinin ise yerleşim alanının dışında bulunduğu yerleşim biçimi.

toplumsal maliyet (Alm. *Sozialkosten*, pl; Fr. *coût social*, pl; İng. *social cost*) **tar.** Toplumun tamamına ait olan kaynakların en iyi ekonomik politika yerine insanı göz önüne alan en iyi alternatif kullanımı ile diğer kişi ve kurumlara y kllediği maliyet artışı; eşanlam: sosyal maliyet.

toplumsal yardım (Alm. *Sozialhilfe*, f; Fr. *aide sociale*, f; İng. *social relief*) **tar.** Ekonomik ve sosyal açıdan g cs z kimselere, herhangi bir menfaat beklemezsizin yapılan maddi ve manevi destek.

Topokuvir s (Alm. *Topocuvirus*, n; Fr. *Topocuvirus*, m; İng. *Topocuvirus*) **tar.** Adını tip  yesi olan *Tomato pseudo-curly top virus*' n baş harflerinden alan, viryonları ikiz ikosahedral, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, dairesel, tek sarmallı DNA içeren, başta *Micrutalis malleifera* olmak üzere Membracid e familyasından böceklerle taşınan bitki virüsü cinsi.

topotip (Alm. *Topotypus*, m; Fr. *topotype*, m; İng. *topotype*) **tar.** Bilimsel adlandırmada holotipin toplanmış olduğu alanda daha sonra başka araştırmacılar tarafından toplanan örneklere verilen ad.

toprağın alkalileşmesi (Alm. *Bodenalkalisierung*, f; Fr. *alkalisation du sol*; İng. *alkalinization; alkalization of soil*) **tar.** Toprakların ve içerisinde yer alan killerin negatif yüklü değişim yerlerinin alkali (sodyum ve magnezyum) iyonlarına doyurulması ve bu birikimin sonucunda toprağın sıkışık ve geçirimsiz bir hal alması.

toprağın altüst olması (Alm. *Pedoturbation*, f; Fr. *p doturbation*, f; İng. *pedoturbation*) **tar.** Toprak hayvan ve böceklerinin eşelemeleri, bitki köklerinin basınç etkisi, şişen ve çatlayan killerin etkileri ve insanların etkileri ile toprağın birbirine karışma işlemi sonucunda oluşan durum.

toprağın elektriksel iletkenliği (Alm. *elektrische Bodenleitf higkeit*, f; Fr. *conductivit   lectrique du sol*, f; İng. *electrical conductivity of soil; soil electrical conductivity*) **tar.** Toprak analizlerinde, örneğe uygulanan elektriksel alan etkisiyle toprağın tuzluluğu, katyon takas kapasitesi, organik madde içeriği gibi birçok özelliğinin saptanmasına olanak sağlayan toprağın elektrik akımını geçirme özelliği.

toprağın hacim ağırlığı (Alm. *Boden Sch ttdichte*, f; Fr. *masse volumique apparente du sol*, f; İng. *bulk density of soil*) **tar.** Doğal durumdaki kuru toprağın birim hacimdeki kütlesi.

toprağın havalanma kapasitesi (Alm. *Bodenbel ftungskapazit t*, f; Fr. *capacit  d'a ration des sols*, f; İng. *soil aeration capacity*) **tar.** Tarla kapasitesindeki nem miktarına sahip bir toprağın, hava ile dolu gözeneklerinin miktarı veya hacmi.

toprağın maksimum su tutma kapasitesi (Alm. *maximales Wasserhalteverm gen des Bodens*; Fr. *capacit  maximale de r tention d'eau du sol*, f; İng. *maximum water holding capacity of the soil*) **tar.** Toprak boşluklarının tümünün suyla dolu olduğundaki su miktarı.

toprağın mekanik analizi (Alm. *Bodentexturanalyse*, f; Fr. *analyse de la texture du sol*, f; İng. *soil texture analysis*) **tar.** Toprağı oluşturan değişik boyuttaki taneciklerin, yani kum, mil ve kilin yüzde olarak miktarlarını saptamak için yapılan işlem; eşanlam: toprağın bünye analizi.

toprağın parçacık ağırlığı (Alm. *tats chliche Bodendichte*, f; Fr. *densit  r elle du sol*, f; *masse volumique r elle du sol*, f; İng. *actual density of the soil*) **tar.** İçindeki hava hariç, birim hacimli bir toprak örneğinin kuru kütlesi, toprağın gerçek ağırlığının, toprağın hacim ağırlığından her zaman büyük olması.

toprağın tampon etkisi (Alm. *Pufferwirkung des Bodens*, f; Fr. *effet tampon du sol*, m; İng. *buffer effect of soil*) **tar.** Toprakların dışarıdan gelebilecek asit ya da bazik girdilere karşı mevcut pH'sını koruyabilme gücü ya da yeteneği.

toprağın yere bağlı değişkenliği (Alm. *räumliche Variabilität von Boden*, f; Fr. *variabilité spatiale de terrain*, f; İng. *spatial variability of soil*) **tar.** Tarım yapılan arazilerde, gerek jeolojik oluşumlar, gerekse uygulanan tarım yöntemleri sonucu toprağın gözlemlenen özelliklerindeki yerden yere farklılıklar.

toprak (Alm. *Boden*, m; Fr. *sol*, m; İng. *soil*) **tar.** Kayaçların fiziksel, kimyasal ve biyolojik süreçlerle ayrışması ve parçalanmasıyla kırıntıların, olduğu yerde veya başka bir yere taşınarak birikmesiyle, değişik oranlarda kayaç ve/veya mineral kırıntıları ile humustan oluşan, inorganik ya da organik kökenli, katı faz ile gaz ve sıvı şeklinde ögelerin koşullara bağlı olarak oranlarının değiştiği, dinamik bir denge yapısına sahip, canlı ve üç boyutlu, bitki, hayvan ve mikroorganizmaların yaşam bulduğu doğal ortam; eşanlam: tarım toprağı.

toprak akarları (Alm. *Bodenmilben*, pl; Fr. *acariend du sol*, pl; İng. *soil mites*) **tar.** Topraktaki bitki kökleri, yumrular da dahil olmak üzere canlı ve cansız etkenler ile ilişki içinde olan, toprak verimliliğini etkileyen, aralarında Prostigmata, Mesostigmata ve Cryptostigmata alttakımında bulunan zararlı ve yararlı akarların yer aldığı organizmalar topluluğu.

toprak altı çimlenme (Alm. *hipogäische Keimung*, f; Fr. *germination hypogéale*, f; İng. *hypogeal germination*) **tar.** Bitkilerde tohumun çimlenmesi sırasında depo organlarının toprak altında kalması; eşanlam: hipogeal çimlenme.

toprak asitleşmesi (Alm. *Bodenversauerung*, f; Fr. *acidification de la terre*, f; İng. *soil acidification*) **tar.** Çevre kirliliği, asit yağmurları, hatalı gübreleme gibi çeşitli yollarla toprakta proton düzeyinin artması sonucu pH'nın düşmesi.

toprak aşınabilirliği (Alm. *Bodenerodierbarkeit*, f; Fr. *érodabilité de terrain*; İng. *soil erodibility*) **tar.** Toprakların erozyona karşı duyarlılığı; eşanlam: erozyon yatınlığı.

toprak aşınması (Alm. *Bodenerosion*, f; Fr. *érosion des sols*, f; İng. *soil erosion*) **tar.** Toprakların su, rüzgâr, buzul gibi doğal dış etmenlerle başka bir yere taşınması; eşanlam: toprak erozyonu.

toprak bakterileri (Alm. *Bodenbakterien*, pl; Fr. *bactéries du sol*, pl; İng. *soil bacteria*) **tar.** Sayı ve tür zenginliği bakımından ilk sırada yer alan ve büyüklükleri 1-100 mikron arasında değişen çok farklı morfolojik ve fizyolojik özelliklere sahip, yaşamları için daha çok işlenmiş topraklar ile bitki kök bölgelerini tercih eden tek hücreli canlılar.

toprak bozunması (Alm. *Bodendegradierung*, f; Fr. *dégradation du sol*, f; İng. *soil degradation*) **tar.** Yanlış arazi kullanımı, yönetim ve bitki kullanımına bağlı olarak toprağın niteliğinde görülen kayıplarla oluşan durum.

toprak burgusu (Alm. *Erdbohrer*, m; Fr. *tarière*, f; İng. *soil auger*) **tar.** Toprakların tanımlanması, verimlilik ve ya sorunlarının analiz edilmesi için arazi ve tarladan örnek toprak almaya yarayan farklı şekillerde yapılmış burgu aleti.

toprak bünyesi (Alm. *Bodentextur*, f; Fr. *texture du sol*, f; İng. *soil texture*) **tar.** 2 mm'den küçük kum, mil ve kilin büyüklük bakımından dağılışı ve oranları.

toprak çözeltisi (Alm. *Bodenlösung*, f; Fr. *solution du sol*, f; İng. *soil solution*) **tar.** Toprak sıvı fazı, içerisinde çözülmüş çeşitli iyon, molekül ve diğer bileşikler kapsayan sıvı ortam.

toprak emme basıncı (Alm. *Bodensog*, m; *negativer hydrostatischer Druck*, m; Fr. *pression hydrostatique negative*, f; *suction capillaire du sol*, f; *suction du sol*, f; İng. *negative hydrostatic pressure*; *soil suction*; *soil water suction*) **tar.** Bitkilerde hava-su arayüzünde kılcal etki sonucunda su ve hidrofil yüzeyler arasındaki çekim kuvveti nedeniyle oluşan ve topraktaki su basıncının atmosfer basıncından düşük olmasına yol açan, dolayısıyla negatif olan basınç.

toprak frezesi (Alm. *Bodenfräse*, f; *Rotorkrümler*, m; Fr. *bineuse rotative*, f; *rotavator*, m; *rotoculteur*, m; İng. *pulvimixer*; *rotary cultivator*; *rotovator*) **tar.** Toprağı yüzeysel olarak kabartan, ufalayan ve karıştıran, özellikle bağ ve bahçelerde toprak işleme ve tohum yatağı hazırlamada kullanılan birincil toprak işleme aleti.

toprak haritası (Alm. *Bodenkarte*, f; Fr. *carte pédologique*, f; İng. *soil map*) **tar.** Toprakların önemli morfolojik, fiziksel ve kimyasal özelliklerini gösteren, gösterdikleri özelliklere göre sınıflandıran, alansal sınırlarını gösteren, amaca uygun doğru kullanım ve yönetimini sağlayan haritalar.

toprak hava kapasitesi (Alm. Boden-Luftkapazität, f; Fr. capacité de l'air du sol, f; İng. soil air capacity) **tar.** Su ile doymun bir topraktan yerçekimine bağlı su ayrıldıktan sonra toprağın içerdiği hava oranı; diğer bir deyişle tarla kapasitesindeki nem içeriğine sahip topraktaki hava miktarı.

toprak havası (Alm. Bodenluft, f; Fr. atmosphère du sol, f; air du sol, m; İng. soil air; soil atmosphere; soil gas) **tar.** İçinde yaşıyan organizmaların ve bitki köklerinin ihtiyaçlarını karşıladıkları, topraktaki su miktarı ile ters orantılı olan, toprak boşluklarında bulunan hava.

toprak işleme (Alm. Bodenkultivierung, f; Fr. Ackerbau, m; labour, m; İng. soil tillage) **tar.** Ürünlerin yetişmesi için uygun ortamı sağlamak amacıyla toprak yapısının düzeltilmesini sağlayan işlem veya işlemler dizisi.

toprak işlemez tarım (Alm. pfluglose Bodenbearbeitung, f; Fr. culture sans labour, f; İng. no-till planting; no-till seeding; no tillage farming; plowless farming; zero cultivation) **tar.** Toprağı işlemeden özel ekim makineleri ile ekimin direkt olarak anıza gömülerek yapıldığı ve ürünün gelişme süresince hiçbir toprak işleminin uygulanmadığı tarım yöntemi.

toprak iyileştirici (Alm. Bodenverbesserer, m; Bodenverbesserungsmittel, n; Fr. substance pour l'amélioration du sol, f; İng. soil conditioner; soil improver) **tar.** Toprak yapısını iyileştirmek için topraklara uygulanan çeşitli organik ve inorganik doğal veya yapay özellikteki maddelerin tümü; eşanlam: toprak düzenleyici.

toprak kaybı tahmin denklemi (Alm. Universal-Bodenverlust Gleichung, f; Fr. équation de perte de sol universel, f; İng. universal soil loss equation) **tar.** Erozyonla meydana gelebilecek toprak kayıplarının tahmini hesabında kullanılan eşitlik.

toprak kıvamı (Alm. Bodensteifigkeit, f; Fr. consistance du sol, f; İng. soil consistency) **1. tar.** Toprağın farklı nem düzeylerinde adezyon, yani farklı madde moleküllerinin yapışmaları ve kohezyon, yani aynı madde moleküllerinin birbirlerine tutunumu sonucunda toprak kütlesinin bir arada tutulma yeteneği. **2. yerb.** Bir zeminin su içeriğinin ve hangi ölçüde şekil değiştirebilme kolaylığına sahip olduğunun göstergesi.

toprak koruma etüdü (Alm. Bodenschutz-Studie, f; Fr. étude de la conservation des sols, f; İng. soil conservation survey) **tar.** Arazi kullanım kabiliyetleri sınırları içersinde toprakların; su ve rüzgâr erozyonundan, kirlilikten, aşırı su birikmesinden, tuzlulaşmadan aşırı otlatmadan korunması ve gerekli önlemlerin alınması amacıyla yapılan arazi çalışmalarının tümü.

toprak kökenli avcı akar (Alm. bodenbewohnende Raubmilbe, f; Fr. acarien prédateur vivant dans le sol, m; İng. soil-dwelling predatory mite) **tar.** Sera bitkilerinde zararlı sineklerin yumurtaları, toprakta yaşıyan nematotlar ve bazı depolanmış ürün zararlısı akarların avcıları olan, bazen de zararlıların yoğunluklarını düşürmek amacıyla kitle halinde salımları yapılan, ticari olarak üretilebilen ve toprak mikrofaunası üzerine etkili avcı akar türleri.

toprak makrofaunası (Alm. Bodenmakrofauna, f; Fr. macrofaune du sol, f; İng. soil macrofauna) **tar.** Toprakta, 1 cm'den daha büyük olan yaşıyan canlılar.

toprak mezofaunası (Alm. Bodenmesofauna, f; Fr. mésofaune du sol, f; İng. soil mesofauna) **tar.** Toprakta 100 mikron ile 1 cm arasında yaşıyan canlılar.

toprak mikrofaunası (Alm. Bodenmikrofauna, f; Fr. microfaune du sol, f; İng. soil microfauna) **tar.** Toprakta yaşıyan 100 mikrondan küçük canlılar.

toprak nem gerilimi (Alm. Bodenfeuchtespannung, f; Bodenwasserspannung, f; Fr. tension hydrique, f; tension hydrique du sol, f; İng. moisture tension; soil moisture tension) **tar.** Toprak suyunda erimiş halde bulunan tuzların yol açtığı ozmotik basınç ihmal edildiğinde, negatif basınç olarak ifade edilen toprak neminin toprak taneleri tarafından tutulma gücü.

toprak rantı (Alm. Bodenrente, f; Fr. loyer foncier, m; İng. soil rent) **tar.** Toprağın bir başkası tarafından işlenmesi durumunda, toprak sahibine ödenen kira, toprağın kira geliri.

toprak rengi (Alm. Bodenfarbe, f; Fr. couleur du sol, f; İng. soil color) **tar.** Toprağın içerdiği organik demir gibi renk oluşturucu element ve bileşiklerin, doğal akaçlama, havalanma ve nem durumuna bağlı olarak güneş ışığının gözümüze yaptığı yansıma.

toprak sertleşmesi (Alm. Bodenzementierung, f; Fr. cementation du sol, f; İng. soil cementation) **tar.** Toprak parçacıklarının, koloidal kil, demir hidrat veya karbonat gibi bağlayıcılarla tutturularak, değişik ölçeklerde çimentolanması.

toprak sıcaklığı (Alm. Bodentemperatur, f; Fr. température du sol, f; İng. soil temperature) **tar.** Toprağın ısı içeriğinin gözlemlenebilir fiziksel bir göstergesi.

toprak sınıflaması (Alm. Bodenklassifikation, f; Fr. classification des sols, f; İng. soil classification) **tar.** Karmaşık yapıdaki toprakların ortak yönlerini ortaya çıkararak uygun taksonomik birimler içerisine yerleştirilmesi.

toprak solarizasyonu (Alm. Boden Solarisation, m; Fr. solarisation du sol, f; İng. soil solarization) **tar.** Güneş enerjisinden yararlanılarak özellikle sera gibi ortamlarda, genellikle toprak içinde bulunan nematod ve diğer zararlıların, yabancı ot veya patojenlerin popülasyonlarının azaltılması veya öldürülmesi amacıyla kullanılan çevre dostu bir yöntem; eşanlam: solarizasyon.

toprak tavı (Alm. Bodengare, f; Fr. état d'ameublissement, m; İng. soil tilth) **tar.** Bitki yetiştiriciliğinde toprağın fiziki yapı, nem, sıcaklık, bünye ve yapı bakımından uygun olması.

toprak tepkisi (Alm. Bodenreaktion, f; Fr. réaction du sol, f; İng. soil reaction) **tar.** Toprağın en önemli fiziksel-kimyasal göstergelerinden biri olup toprak kalitesini ve verimliliğini etkileyen ve toprağın asitliğini, bazlığını ya da nötrlüğünü gösteren ölçüt.

toprak tuzlanması (Alm. Versalzung, f; Fr. salinisation du sol, f; İng. soil salinization) **tar.** Genellikle buharlaşmanın yağıştan çok yüksek olduğu bölgelerde taban suyunun yukarı doğru hareketiyle çözünmüş klorür, sülfat gibi iyonları taşınması sonucu toprak katmanlarında tuz birikimi; eşanlam: salinizasyon.

toprak üstü aksamı (İng. aerial part of plant) **tar.** Bir bitkinin toprak üstünde yaşayan kısımları.

toprak üstü çimlenme (Alm. epigäische Keimung, f; Fr. germination épigéale, f; İng. epigeal germination) **tar.** Bitkilerde tohumun, kotiledon yapraklarının çimlenme sonrası toprak içinde oluşup sonradan hipokotil itmesiyle bu yaprakların toprak yüzeyine çıkması ve açılmasıyla oluşan çimlenme.

toprak verimliliği (Alm. Bodenfruchtbarkeit, f; Fr. fertilité du sol, f; İng. soil fertility) **tar.** Işık, ısı ve toprak fiziksel koşulları gibi faktörlerin uygun olduğu koşullarda bitki gelişimi için toprakta bitki besin elementlerinin uygun miktarda ve dengede bulunması; eşanlam: toprak bütüklüğü.

toprak vurgunculuğu (Alm. Bodenspekulation, f; Fr. spéculation foncière, f; İng. land speculation) **tar.** Taşınmazların pazar değerindeki yükselmelerinden yararlanarak para kazanmak amacıyla yapılan toprak alım satımı; eşanlam: arsa ve arazi spekülasyonu.

toprak yabanarısı (Alm. dunkle Erdhummel, f; Fr. bourdon terrestre, m; İng. buff-tailed bumblebee; large earth bumblebee; Lat. Bombus terrestris) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının balarılar (Apidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Bombus terrestris* olan, işçi arılar 11-17 mm, erkek arılar 14-16 mm, ana arı 20-22 mm boyunda, sarı siyah renkli, iri yapılı olup erginleri çiçekli bitkilerin döllenmesinde önemli rol oynayan sosyal yaşayışlı yararlı böcek türü.

toprak yapısı (Alm. Bodenstruktur, f; Fr. structure du sol, f; İng. soil structure) **orm. tar.** Toprak taneciklerinin bir araya gelerek oluşturdukları istiflenme düzeni; eşanlam: toprak strüktürü.

toprak yapısının bozulması (Alm. Bodenstruktur Degradierung, f; Bodenverfestigung, f; Fr. dégradation de la structure des sols, f; İng. soil compaction; soil stratification; soil structure degradation) **tar.** Toprağın ağır tavrda olduğu bir dönemde ağır toprak işleme aletlerinin kullanılması gibi değişik nedenlerle toprak yapısının bitki köklerinin gelişemeyeceği şekilde sertleşmesi olayı.

toprak yorgunluğu (Alm. Bodenauslagung, f; Bodenerschöpfung, f; Fr. épuisement du sol, m; İng. soil depletion; soil exhaustion) **tar.** 1. Özellikle tekli yetiştiricilik (monokültür) yapılan arazilerde toprağın, bitkinin fazla tükettiği besin maddeleri bakımından fakirleşmesi ve mikroorganizma dengesinin bozulması, bazı zararlı bileşiklerin oluşması, hastalık ve zararlı etmenlerin artması nedeniyle verimliliğin azalması olayı. 2. Aynı ya da akraba kültür bitkilerinin aynı toprakta arka arkaya yetiştirilmesi sonucu toprak verimliliğinin azalması.

toprak yorgunluğu fakirleşme kuramı (*İng. depletion theory of soil fatigue*) **tar.** Toprak yorgunluğunu, uzun yıllar aynı bitkilerin aynı toprakta yetiştirilmesi sonucu topraktaki besin maddeleri arasındaki dengenin bozulması ile açıklayan kuram.

toprak yorgunluğu mikroorganizma kuramı (*İng. microorganism theory of soil fatigue*) **tar.** Toprak yorgunluğunu, uzun yıllar aynı bitkinin aynı yerde yetiştirilmesi ile bir kısım mikroorganizmaların gelişmesinin uyarılması, bir kısmının ise engellenmesi sonucunda toprağın biyolojik dengesinin bozulması ile açıklayan yaklaşım.

toprak yorgunluğu toksin kuramı (*İng. toxin theory of soil fatigue*) **tar.** Toprak yorgunluğunu, topraktaki bitki artıklarının mikroorganizmalar aracılığıyla parçalanması ile ortaya çıkan toksik maddelerin birikmesi ile açıklayan yaklaşım.

toprak yönetimi (*Alm. Bodenbewirtschaftung, f; Fr. gestion du sol, f; İng. soil management*) **tar.** Toprağı korumak ve kullanım verimliliğini artırmak için yapılan çalışmaların tümü.

toprakaltı büyüyen (*Alm. hypogenisch; Fr. hypogène; hypogénique; İng. hypogean; hypogeanic; Fr. hypogean discomycetes*) grubu funguslardan *Tuber* sp.'nin apotesyumunun toprak altında gelişmesi örneğinde olduğu gibi toprak altında büyüme özelliği; eşanlam: hipogen.

toprakaltı termitleri (*Lat. Rhinotermitidae*) **tar.** Dictyoptera takımında yer alan, en bilinen türü Akdeniz toprak termiti (*Reticulitermes lucifugus*) olan familya.

toprakla taşınan buğday mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque rosette, m; İng. SBWMV Furovirus; soil-borne wheat mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, sadece buğdaygiller (Gramineae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, *Polymyxa graminis* fungusu ile taşınan, konakçılarında mozaik, köklerde cüceleşme, rozetleşme, aşırı filizlenme şeklinde belirtiler oluşturan furovirüs.

toprakla taşınan virüs (*Alm. Boden übertragenes Virus, n; Fr. virus terricole, m; İng. soil borne virus*) **tar.** Nematotlar ve funguslar gibi toprakta yaşayan vektörlerle taşınan virüs.

toprakların bünye sınıfları (*Alm. Klassen der Bodenstruktur, pl; Fr. classes de la structure du sol, pl; İng. classes of soil structure*) **tar.** Topraklar içerdikleri kum, mil ve kil oranlarına göre birbirlerinden farklı olarak adlandırılması.

toprakpireleri (*Alm. Erdflöh, m; Flohkäfer, m; Fr. altise, f; puce de terre, f; İng. flea beetles; Lat. Phyllotreta*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasının *Phyllotreta* cinsinde yer alan, erginleri 1,5-3 mm boyunda, parlak siyahımsı yeşil renkli olup buğdaygiller, şekerpancarı, patates, domates, tütün, şalgam, lahana gibi bitkilerin yapraklarında larvaları kökboğazında beslenerek zarara yol açan ve önemli türleri arasında *Phyllotreta atra*, *P. diademata*, *P. nemorum* ve *P. undulata* gibi türlerin bulunduğu böceklerin genel adı.

topraksız tarım (*Alm. erdfreie Kultur, f; Hydrokultur, f; Hydroponik, f; hydroponische Kultur, f; Fr. agriculture hors-sol, f; culture hydroponique, f; culture sans sol, f; hydroponie, f; İng. hydroculture; hydroponics; soilless cultivation; soilless culture*) **tar.** Toprak kullanmadan besin solüsyonlarında ya da besin solüsyonları ile beslenmiş katı ortamlarda bitkisel üretim tekniği; eşanlam: suda bitki yetiştirme.

toprakta hidratlaşma (*Alm. Hydratation von Boden, f; Fr. hydratation du sol, f; İng. hydration in soil*) **tar.** Toprakta bulunan bazı minerallerin yapısına su molekülü katarak yeni bir bileşik oluşturması.

toprakta tampon madde (*Fr. agent tampon pour pH, m; İng. soil pH buffer*) **tar.** Topraklarda hızlı pH değişmelerine karşı koyan karbonat, bikarbonat, toprak koloitleri ve değişebilir katyonlar gibi maddeler; eşanlam: tamponluk.

topraktan çıkış oranı (*Alm. Auflaufrate, f; Fr. densité de levée, f; taux d'émergence, m; İng. emergence rate*) **tar.** Belli bir zaman diliminde toprak yüzeyine çıkan bitki sayısının yüzdesi; eşanlam: çıkış oranı.

topraktan çıkış süresi (*Alm. Auflaufzeit, f; Fr. temps d'émergence, m; İng. emergence time*) **tar.** Tohumların çimlenip %50sinin toprak yüzeyine çıkmasına kadar geçen süre.

toptan bitki seçme (*Alm. Massenselektion, f; Fr. sélection massale; İng. mass selection*) **tar.** Bitki ıslahında istenilen bir ya da birden fazla genetik özelliğe sahip olan ve tek tek seçilen uygun bitkilerin tohumlarının karıştırılması.

topuzluarılar (*Alm. Knopf- bzw. Keulenhornblattwespen, pl; Knopfenhornblattwespen, pl; İng. cimbicid sawflies; Lat. Cimbicidae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, türleri yapraklarla beslenen ve en bilinen türü badem yaprakarı (*Cimbex quadrimaculatus*) olan familya; eşanlam: düğmeanteni yaprakarıları.

torbalama kantarı (*Alm. Absackwaage, f; Fr. peseuse-ensacheuse, f; İng. bagging scale*) **tar.** Taneli, granüle ve toz maddelerin, örneğin yem üretim tesislerinde toz ve pelet yemin, hassas tartım yapılarak torbalanmasında kullanılan makine.

torbalıgüveler (*Alm. echten Sackträger, pl; Fr. chenilles burcicoles, pl; chenilles à bourse, pl; İng. bagmoths; bagworm moths; bagworms; case moths; Lat. Psychidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları torba biçiminde yapılar içinde yaşayan ve çeşitli ağaçların yapraklarıyla beslenen türleri içeren familya.

torbalıkoşnil (*Alm. Australische Wollschildlaus, f; Fr. cochenille australienne, f; İng. cottony cushion scale; Lat. Icerya purchasi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının devkoşniller (Margarodidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Icerya purchasi* olan, dişileri 4-5 mm boyunda, vücudun üst kısmı şişkince, koyu kırmızıdan esmere kadar değişen renklerde, alt kısmı portakal sarısı renkte, yumurta torbası beyaz renkli ve üzeri çizgili, ergin ve nimfleri turuncgiller ve süs bitkilerinin dal ve yapraklarını sokup emerek zarara yol açan ve ballık oluşumuna da neden olan böcek türü.

torbalıtırtil (*Alm. Laichkraut-Zünsler, m; Seerosenzünsler, m; İng. brown China mark; Lat. Elophila nymphaeata*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Crambidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Elophila nymphaeata* olan, erginlerinin kanat açıklığı 16-20 mm, kahverengi ve üzeri desenli, larvaları nilüfer, su zambağı gibi bitkilerde beslenen böcek türü.

Toros taklaböceği (*Lat. Elater tauricus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Elater tauricus* olan, erginleri 19 mm boyunda, koyu kahverengi, mazı, sedir, söğüt gibi bitkilerle beslenen, Toros Dağları'ndan toplanan örneklerle dayalı olarak bilim dünyasına tanıtılmış böcek türü.

Torradovirüs (*Alm. Torradovirus, n; Fr. Torradovirus, m; İng. Torradovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Tomato torrado virus*'tan alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak iki parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve/veya beyaz sineklerle taşınan bitki virüsü cinsi.

torsiyon (*Alm. Torsion, f; Verdrehung, f; Fr. torsion, f; İng. torsion*) **tar.** 1. Başta virüsler olmak üzere değişik etkenler nedeniyle dal veya sürgünlerin kendi eksenini etrafında burulması veya kıvrılması. 2. Yumuşakçalar içinde gastropodların embriyolojik gelişmeleri sırasında görülen, başın gerisindeki dorsal konumlu manto, manto boşluğu ve iç organlar kütleleri gibi vücut bölümlerinin, 180 derecelik saat yönünün tersine dönüş yaparak anterior konuma geçmesi ve ağzın üzerinde yer alması durumu; eşanlam: burulma.

tospovirüs (*Alm. Tospovirus, n; Fr. tospovirus, m; İng. tospovirus*) **tar.** Adını *Tomato spotted wilt virus*'un baş harflerinden alan, küçük yuvarlak partiküllü ve genetik materyal olarak 3 RNA içeren, tripslerle kalıcı olarak taşınan bitki virüsü grubu.

tosun (*Alm. junger Stier, m; Fr. jeune taureau, m; İng. yearling bull; young bull*) **tar.** Yaşı 12 aydan büyük, fakat damızlık olarak kullanılmayan erkek sığır.

tosvuran böcekler (*Alm. Klopfkäfer, pl; Nagekäfer, pl; Pochkäfer, pl; Fr. anobides, pl; İng. deathwatch beetles; woodborers; woodworms; Lat. Anobiidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, larvaları ağaçların odun dokusu içinde ya da depolanmış ürünlerde galeri açarak beslenen türleri içeren ve en bilinen türü tatlıkurt (*Lasioderma serricornis*) olan familya; eşanlam: ağaç kemirenler, kemirici böcekler.

totonim (*Alm. Tautonym, n; Fr. tautonyme, m; İng. tautonym*) **tar.** Bir canlının tür isminin, cins ismi ile aynı şekilde yazılması; örneğin, *Vulpes vulpes* ya da *Gazella gazella*.

toz akarı (*Alm. Hausstaubmilbe, f; Staubmilbe, f; Fr. acarien de la poussière de maison, m; acarien dermatophagoide, m; İng. dust mite*) **tar.** Astigmata alttakımı, Pyroglyphidae familyasına bağlı, en yaygın türleri *Dermatophagoides pteronyssinus* ve *D. farinae* olan, evlerde yataklar, perdeler, yer döşemelerinde birikmiş

ev tozlarına yerleşerek nemli iyi havalanmayan alanlarda kolaylıkla çoğalabilen, insanlarda alerjiye neden olan akar türleri.

toz formülasyon (*Fr. formulation d'insecticide en poudre, f; İng. insecticide dust formulation*) **tar.** İçeriğinde %1-10 arasında bir ya da birden fazla etkili madde bulunduran ve bu etkili maddenin talk pudrası, tebeşir tozu, kil veya volkan külü gibi oldukça ince yapılı dolgu maddesine emdirildiği, suda çözünmeyen, kuru toz halinde uygulanan pestisit formülasyonu.

toz yem (*Fr. aliment en poudre pour animaux, m; İng. powder feed; pulverized feed*) **tar.** Yem hammaddelerinin belirli standart inceliğe kadar öğütülmüş formdaki karışımı.

tozlaşma (*tar. polinasyon*) (*Alm. Befruchtung, f; Bestäubung, f; Fr. pollinisation, f; İng. pollination*) **tar.** Bitkilerde eşeyli çoğalma amacıyla çiçektozlarının rüzgârın yanı sıra, böcek, su, kuş ya da diğer hayvanların yardımıyla dişi çiçeklerin dişiçik tepesine taşınması; eşanlam: polenleşme.

tozlukanatlılar (*Alm. Staubhafte, pl; İng. dustywings; Lat. Coniopterygidae*) **tar.** Sinirkanatlılar (Neuroptera) takımında yer alan, türleri eklembacaklıları avlayarak beslenen ve en bilinen türü *Conwentzia pineticola* olan familya.

Trabzon hurması tar. 1. (*Alm. Kaki, f; Fr. figuier caque, m; fruit du plaqueminier, m; plaqueminier, m; İng. persimmon; Lat. Diospyros kaki*) Abanozgiller (Ebenaceae) familyası üyesi, 5-6 metre boylanabilen, kışın yaprağını döken, parlak koyu yeşil renkli yaprakların üst yüzü düz alt yüzü tüylü, tek evcikli, tanence zengin meyveleri sonbaharda olgunlaştıkça yeşil-sarı-turuncu-kırmızı renge değişen, subtropik iklim meyve ağacı türü; eşanlam: cennet hurması, Trabzon hurması ağacı. 2. (*Alm. Kaki, f; Fr. fruit du plaqueminier, m; İng. persimmon*) Trabzon hurmasının, 1,5-9 cm boyutlarında, çekirdekli veya çekirdeksiz olabilen, tadı buruk veya buruk olmayan diye ayrılan, turuncu kırmızı renkli meyvesi.

trakeobakteriyoz (*Alm. Tracheobacteriose, f; Fr. tracheobacteriose, f; İng. tracheobacteriosis*) **tar.** Bakterilerin bitki iletim demetlerini tıkaması sonucu ortaya çıkan solgunluk.

trakeol (*Alm. Tracheole, n; Fr. trachéole, m; İng. tracheole*) **tar.** Böceklerde stigmalarından giren oksijenin doku ve organlara etkili bir şekilde taşınımı sağlayan, ana trake borularının dallanmasıyla oluşan 0,2-0,3 mikron çapındaki çok ince, şeffaf, kılcal borucuklar.

trakeomikoz (*Alm. Tracheomykose, f; Fr. trachéomycose, f; İng. tracheomycosis*) **tar.** Fungusların bitki iletim demetlerini tıkaması sonucu ortaya çıkan solgunluk.

traktör (*Alm. Traktor, m; Trecher, m; Fr. tracteur, m; İng. tractor*) **tar.** İki veya dört tekerlekli veya tırtıllı tipte yürüme organlarına, düşük hızlarda büyük bir dönme momenti verebilen tarımsal işlerde kullanılan motorlu araç.

trama (*Alm. Trama, n; Fr. trama, f; İng. trama*) **tar.** Şapkalı mantarlarda, şapka yüzeyi ile tabanında yer alan lamel, diş veya porlar arasında kalan doku tabakası.

trampa (*Alm. Verrechnung, f; Austausch, m; Tausch, m; Fr. troc, m; İng. barter*) **tar.** İç ve dış ticarete, para kullanmadan yapılan mal veya hizmet mübadelesi.

transfer harcamaları (*Alm. Ausgaben der Übertragung, pl; Übertragungskosten, pl; Fr. dépenses de transfert, f; İng. transfer expenditure*) **tar.** Devlete mal vermeden hizmet ödemedi alınan karşılıksız çıkar, karşılıksız olarak yapılan devlet harcamaları.

transgenik (*Alm. transgenisch; Fr. transgénique; İng. transgenic*) **tar.** Genetik mühendisliği yöntemleriyle kendine ait olmayan genler aktarılmış bitki veya hayvanın özelliği.

translaminar etkili pestisitler (*Alm. systemisches Pestizid, n; Fr. produit translaminaire, m; İng. translaminar compound; translocated compound*) **tar.** Avermektin gibi sadece bitkilerin yaprak dokularında hareket edebilen ancak iletim dokularına ulaşamayan, bitkinin yaprak üstüne uygulandıklarında yapraklar ve dallar tarafından soğrulup alt yüzeyine de ulaşarak biriktirilen, kırmızıörümceklerin beslenmeleri sonucunda hareketli evrelerini hemen öldürmese de paralyze ederek beslenmesini durdurarak etkili olan, ancak yumurtada etkili olmayan pestisitler.

trehaloz (Alm. *Trehalose*, f; Fr. *tréhalose*, f; İng. *mycose; trehalose; tremalose*) **tar.** Bakteri, fungus, bitki ve omurgasız hayvanlar tarafından üretilebilmekle beraber böcek kanının temel şekerini oluşturan disakarit.

trihibrit (Alm. *Trihybride*, f; Fr. *trihybride*, f; İng. *trihybrid*) **tar.** Üçlü melezleme sonucunda üç gen çifti bakımından heterozigot olan, diğer bir deyişle, üç gen lokusunda farklı olan ebeveynlerden üremiş olan birey.

trikoblast (Alm. *Trikoblast*, m; Fr. *trichoblast*, m; İng. *trichoblast*) **tar.** 1. Özellikle alglerde görülen, bir organizmanın yanından çıkan saç biçiminde filamanlar. 2. Kök epidermisinde kök tüyleri haline gelen özelleşmiş hücreler.

trikogin (Fr. *trichogyne*, m; İng. *receptive hif; trichogyne*) **tar.** Bazı algler, funguslar ve likenlerin döllenme olmadan önce erkek gametleri alan dişi üreme organlarının bir uzantısı; eşanlam: alıcı hif.

trikom (Alm. *Pflanzenhaar*, n; Fr. *Trichome*, n; Fr. *trichome*, m; İng. *trichome*) **tar.** Bitkilerde alglerde likenlerde çeşitli işlevlere sahip ve şekillerde olabilen, pul, kıl, tüy, papilla gibi uzantılar.

Trikovirüs (Alm. *Trichovirus*, n; Fr. *Trichovirus*, m; İng. *Trichovirus*) **tar.** Adını, viryonlarının benzediği Yunanca saç demek olan *thrix*'den alan, viryonları ipliksi, esnek, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, aşı ve/veya çoğaltım materyali ile taşınabilen bitki virüsü cinsi.

trimitik hifsel sistem (Alm. *trimitisches Hyphensystem*, n; Fr. *système de hyphe trimitique*, m; İng. *trimitic hyphal system*) **tar.** Üç tip hifin, generatif, iskelet ve bağlayıcı hif tiplerinin kombinasyonundan oluşan hifsel sistem.

tripsin baskılayıcısı (*tar. antitripsin faktör*) (Alm. *Trypsin-Inhibitor*, m; *Trypsininhibitor*, m; Fr. *inhibiteur de la trypsine*, m; İng. *trypsin inhibitor*) **1. gıda.** Soya fasulyesi, fıstık, bezelye, mercimek ve yumurta beyazında bulunan ve tripsin enzimini kitleyen proteinler; eşanlam: tripsin kitleyici. **2. tar.** Çiğ soya fasulyesinde tripsin ve erepsin enzimlerinin etkisine engel olan, başta kanatlı ve domuzlar olmak üzere proteinden ve özellikle metionin, sistin ve lizin amino asitlerinden yararlanmayı azaltan, enzim karakterinde olduğundan sıcaklık etkisi ile aktivitesini az veya çok kaybeden, 100-105 °C civarındaki bir sıcaklıkta 15 dakika kadar bir süre ısıtıldığında küspede %95 inaktif olan, gevişgetirenlerde ısıtılması gerekli olmayan madde.

tripsinojen (Alm. *Trypsinogen*, n; Fr. *trypsinogène*, m; İng. *trypsinogen*) **tar.** Pankreas ve onikiparmak bağırsağından salgılanan enterokinazla aktive edilen tripsinin öncü maddesi.

triptofan (Alm. *Tryptophan*, n; Fr. *tryptophane*, m; İng. *tryptophan*) **tar.** Serotonin üretiminde etkili, B6 vitamini üretimini uyaran, büyüme hormonlarının salınmasında ve niyasin sentezinde gerekli esansiyel bir amino asit.

tripton (Alm. *Tripton*, n; Fr. *tripton*, m; İng. *tripton*) **tar.** Su içerisinde asılı olarak bulunan cansız organik ve inorganik maddeler.

tritikale (Alm. *Triticale*, n; Fr. *triticale*, m; İng. *triticale*; Lat. *Triticosecale Wittmarck*) **tar.** Buğday ile çavdarın melezlenerek kromozom sayısının iki katına çıkartılması sonucu elde edilen, hem buğdayın beslenme değerine hem de çavdarın fakir topraklarda yetişebilme dayanıklılığına sahip olan, genelde hayvan yemi olarak kullanılan, unlu mamuller sanayisinde de yaygınlaşan yapay bir tahıl cinsi.

Tritimovirüs (Alm. *Tritimovirus*, n; Fr. *Tritimovirus*, m; İng. *Tritimovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Wheat streak mosaic virus*'ün konakçısı olan *Triticum*'dan alan, viryonları ipliksi, zarfsız, genellikle esnek, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren ve bir akar türü olan *Aceria tulipae* ile taşınan bitki virüsü cinsi.

tritonimf (Alm. *Tritonymphe*, f; Fr. *tritonympe*, f; İng. *tritonymph*) **tar.** Özellikle Astigmata olmak üzere bazı akar türlerinde görülen üçüncü nimf dönemi.

tritocerebrum bkz. **tar. arka beyin lobu.**

trizomi (Alm. *Trisomie*, f; Fr. *trisomie*, f; İng. *trisomy*) **tar.** Bütün kromozomlardan ikişer tane ve bir kromozomdan üç tane olan diploit organizma (2n+1).

trokofor (Alm. *Trochophoralarve*, f; Fr. *trocophore*, f; İng. *trochophore*) **tar.** Bazı yumuşakçalar ve halkalı solucanlarda görülen yumurtadan çıkan, serbest yüzen, kabuksuz ve kirpikli larva formu.

tropik alerji akarı (*Alm. tropische Geflügelmilbe, f; Fr. tique des poulets, f; tique des volailles, f; İng. tropical fowl mite; Lat. Ornithonyssus bursa*) **tar.** Mesostigmata alttakımında ve Macronyssidae familyasında yer alan, şeffaf görünümlü, kuşlarda parazit olan, 7 günde yaşam döngüsünü tamamlayan, insanlarda ve evlere yakın kuş yuvalarında bulunan, alerjiye neden olan, tropik ve subtropik iklim bölgelerinde yaygın dışparazit araknit türü; eşanlam: tropik kuş akarı.

tropik sıçan akarı (*Alm. afrikanische Rattenmilbe, f; İng. tropical rat mite; Lat. Ornithonyssus bacoti*) **tar.** Mesostigmata alttakımında Macronyssidae familyasında bulunan, şeffaf görünümlü, sıçanlarda dışparazit, insanlara da geçebilen, deriyi enfekte etmeleri sonucu acı veren ve yangılara neden olan, fare tifüsünü taşıyan, tropik bölgelerde yaygın araknit.

tropizm (*Alm. Tropismus, m; Fr. tropisme, m; İng. tropism*) **tar.** Organizmaların, özellikle de bitkilerin, tamamının veya herhangi bir kısmının, çevreden gelen bir uyartıya doğru yönelmesi; eşanlam: tropizma, uyarıcıya yönelim.

tropofit (*Alm. Tropophyt, m; Fr. tropophyte, m; İng. tropophyte*) **tar.** Uzun süren kuraklıkları, bünyesinde yapmış olduğu yaprak dökme, geçişme basıncını artırma, gözenekleri kapatma gibi fizyolojik değişikliklerle atlatabilen ve tekrar yağışlı mevsim geldiğinde gelişmesine devam edebilen bitkilere verilen isim.

tröst (*Alm. Trust, m; Fr. trust, m; İng. trust*) **tar.** Birden çok işletmenin, serbest rekabeti ortadan kaldırmak ve üretim ile pazarlamayı kontrol altına almak amacıyla iktisadi, mali ve teknik güçlerini birleştirerek tek bir işletme haline dönüşmeleri.

tuj koyunu (*Alm. Tushin Schaf, n; Fr. Tushin mouton, m; İng. Tushin sheep*) **tar.** Türkiye'de Kars ili Çıldır ilçesi ve Ardahan ve Iğdır illerinde dağlık alanlarda yetiştiriciliği yapılan, küçük vücut yapısına sahip, vücut rengi parlak beyaz olmakla birlikte burun, göz ve ağız etrafında siyah pigmentler bulunabilen, dişileri çoğunlukla boynuzsuz, erkekleri öne doğru helezon yapıda boynuza sahip, kaba-karışık yapağılı, oyluğu yağlı kuyruklu ve kombine verim yönlü yerli koyun ırkı.

tulumsu yavru çürüklüğü virüsü (*Alm. Sackbrutvirus, n; Fr. virus du couvain sacciforme, m; virus SBV, m; İng. sacbrood virus; SBV*) **tar.** *A. mellifera* ve *Apis cerana indica*'da enfeksiyon yapan, larvalarda deri değiştirme sıvısı oluşumuna engel olan, enfekte olmuş larvalarda inci beyazı olan rengin soluk sarı renge dönüşmesine neden olan ve öldükten sonra koyu kahverengi gemi şeklinde kabuksu yapı oluşturan, daha çok larvalarda hastalık yapmakla birlikte yetişkin (ergin) arılarda da semptom göstermeden enfeksiyona neden olan, genetik materyal olarak tek sarmallı RNA içeren Iflaviridae familyasına dahil virüs.

Tunceli sarımsağı (*İng. Tunceli garlic; Lat. Allium tuncelianum*) **tar.** Soğangiller familyasına ait olan, Munzur dağları ve eteklerinde yayılma gösteren, ülkemize endemik 2,5-3,5 cm çapında, 10-50 g irilikte, yuvarlak veya hafif silindirik şekilli, beyaz veya krem renkli tek dişi olan, 1-3 adet krem renkli kabuğa sahip, kabukları arasında küçük diş oluşumları bulunan, mor renkli soğan çiçeklerine benzer çiçekler oluşturan ve tohum verebilen sarımsak türü; eşanlam: kaya sarımsağı, dağ sarımsağı.

tundra formasyonu (*Alm. Tundra Formation, f; Fr. formation de toundra, f; İng. tundra formation*) **tar.** Kutuplara yakın bölgelerde ve yüksek dağlarda kar ve buzullarla kaplı bitkisiz alanın hemen altında, çıplak araziden kara yosununa, likenlerden kısa çalılara, geniş yapraklı otlardan, ekşi otlar ve çayır otlarına kadar değişen bir bitki örtüsü taşıyan ağaçsız bitki formasyonu.

Tungrovirüs (*Alm. Tungrovirus, n; Fr. Tungrovirus, m; İng. Tungrovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan Rice tungro bacilliform virus'ten alan, viryonları basil şeklinde, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, dairesel, çift sarmallı DNA içeren, Fulgomorpha alt takımındaki böceklerle yarı kalıcı olarak taşınan bitki virüsü cinsi.

tunika-korpus (*Alm. Tunica-Corpus, n; Fr. tunique-corpus, m; Lat. tunica-corpus*) **tar.** Çiçekli bitkilerin çoğunda ve bazı açıktohumlu bitkide sürgün ucunun, çevresinde yer alan bir ya da birden fazla hücre tabakası (tunika tabakası) ve bir iç kısımdan (korpus) oluşan düzenlenişi.

Turnkurtovirüs (*Alm. Turncurtovirus, n; Fr. Turncurtovirus, m; İng. Turncurtovirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan Turnip curly top virus ve benzediği fakat filogenetik olarak farklı olduğu Kurtovirüs cinsinden alan, viryonları ikiz ikosohedral, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, dairesel, tek sarmallı DNA içeren, Fulgomorpha alt takımındaki böceklerle taşınan bitki virüsü cinsi.

turp (*Alm. Gartenrettich, m; Radieschen, n; Fr. radis cultivé; radis, m; İng. radish; Lat. Raphanus sativus*) **tar.** Lahanagiller (Cruciferae) familyasının Raphanus cinsi içinde yer alan, yuvarlak veya uzun silindirik, beyaz, kırmızı, siyah renkli kabuğa sahip, toprakaltı irileşmiş kökleri tüketilen, serin iklimden hoşlanan sebze türü.

turp mozaik virüsü (*Alm. Radischen-Mosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque du radis, m; İng. radish mosaic virus; RaMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve başta Phyllotreta spp., Epitrix hirtipennis ve Diabrotica undecimpunctata olmak üzere kınkanatlı böceklerle taşınan, doğal olarak sadece turpgiller (Cruciferae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, yapraklarda halkalı lekeler ve kıvrıkcıklaşma, sistemik nekroz, damar nekrozu ve bazen de enasyonlar meydana getiren komovirüs.

turp sarı kenar virüsü (*Fr. virus du bord jaune du radis, m; İng. radish yellow edge virus; RYEV*) **tar.** Çift sarmallı RNA içeren, sadece turbu (Raphanus sativus) enfekte eden, tohumla taşınan, bilinen bir biyolojik vektörü olmayan, bazı çeşitlerde belirti oluşturmayan, bazılarında ise yaprak kenarlarında sararmaya neden olan alfakriptovirüs.

turuncubenekli süslüböcek (*Lat. Ptosima undecimmaculata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ptosima undecimmaculata undecimmaculata* olan, ergin ve larvaları badem, kayısı, kiraz, erik gibi bitkilerle beslenen, larvaları odun dokusu içinde tüneller açarak zarar veren, erginleri yapraklarla beslenen böcek türü.

turuncusüslü doğu kelebeği (*Fr. aurore de Sicile, f; İng. Eastern orange tip; Lat. Anthocharis damone*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının lahanana kelekleri (Pieridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthocharis damone* olan, erginlerinin kanat açıklığı 35-45 mm, sarı renkli, üzeri turuncu siyah desenli, larvaları çivitotu bitkileriyle beslenen böcek türü.

turuncusüslü kelebek (*Alm. Aurorafalter, m; Fr. aurore, f; İng. orange tip; Lat. Anthocharis cardamines*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının lahanana kelekleri (Pieridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthocharis cardamines* olan, erginlerinin kanat açıklığı 31-50 mm, erkeklerin kanat ucu turuncu, dişilerin beyazımsı renkli, larvaları çobançantası, acı tere gibi lahanagillerden bitki türleriyle beslenen böcek türü.

turuncuşeritli incebelli arı (*Alm. gemeine Sandwespe, f; Fr. ammophile des sables, m; İng. red-banded sand wasp; Lat. Ammophila sabulosa*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının incebelli arılar (Sphecidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ammophila sabulosa* olan, erginleri 15-25 mm boyunda, baş, göğüs ve karnın ucu siyah, diğer kısmı turuncu, larvalarını avladıkları böceklerle besleyen böcek türü.

turunç tar. 1. (*Alm. saure Orange; Bitterorange, f; Sevilla-Orange, f; Fr. oranger amer, f; bigaradier, m; İng. bigarade orange; bitter orange tree; marmalade orange; Seville orange; sour orange; Lat. Citrus aurantifolia*) Sedefotugiller (Rutaceae) familyası üyesi, dikenli ve yapraklarını dökmeyen, uzun süre -4 derecenin altında kaldığında zarar görebilen, 2,5-5 m boylanabilen, çiçekleri ve ham meyveleri eterik yağ elde etmek için kullanılan, turunçgillerin önemli bir anacı olarak da kullanılan turunçgillere ait bir meyve ağacı türü; eşanlam: turunç ağacı. 2. (*Alm. Bitterorange, f; Fr. bigarade, f; orange amère, f; orange de Séville, f; İng. bigarade orange; marmalade orange; Seville orange; sour orange*) Turunç ağacının, görünüş bakımından portakala benzeyen, 7-10 cm çapında, kırmızımsı sarı renkte, üzeri gözenekli, 0,5-1 cm kalınlığında ve ekşi-acımsı tadında meyve kabuklarına sahip, kabukları çay, tentür ve doğal ilaç ve eterik yağ yapımında kullanılan meyvesi.

turunçgil beyazsineği (*Alm. weisse Fliege; Zitrusmottenschildlaus, f; Fr. mouche blanche des agrumes, f; İng. citrus whitefly; Lat. Dialeurodes citri*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının beyazsinekler (Aleyrodidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dialeurodes citri* olan, erginleri 1,5 mm boyunda, açık turuncu renkli, kanatlar ve vücut beyaz, mumsu bir maddeyle örtülü olup ergin ve nimfleri turunçgiller ve Trabzon hurması gibi bitkilerin yapraklarının alt yüzünde beslenerek sarımsı lekeler oluşturan ve gelişmeyi yavaşlatarak verimi azaltan, ayrıca salgılanan tatlımsı madde nedeniyle ballık oluşturan böcek türü; eşanlam: narenciye beyazsineği.

turunçgil cüceleşme viroiti (*Fr. viroïde du exocortis, m; İng. CEVd; citrus exocortis viroid*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, bilinen bir vektörü olmayan, mekanik olarak taşınan, başta turunçgiller olmak üzere Rutaceae, Solanaceae ve Compositae familyasından bitkileri hastalandıran, konakçılarında kabuklarda çatlama, kavlanma, yarıma, kabuk ölümü, şiddetli bodurluk, kloroz, şişe boynu adı verilen anaç kalem uyumsuzluğu ve bazen de zamk akıntısı şeklinde belirtilere neden olan pospiviroit.

turunçgil çiçek sokanı (*İng. orange blossom bug; Lat. Dionconotus cruentatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dionconotus cruentatus* olan, erginleri 6-9 mm boyunda, siyah renkli, ergin ve nimfleri turunçgiller, buğdaygiller, baklagiller ve soğanlı bitkilerle beslenerek turunçgillerde çiçek dökümüne yol açan böcek türü.

turunçgil depo çürüklükleri (*Alm. Lagerkrankheit der Zitrusfrüchte, f; Fr. pourriture d'entrepôt d'agrumes, f; İng. citrus storage rot*) **tar.** Turunçgil meyvelerinde genellikle *Penicillium* türleri tarafından, daha az sıklıkla ise diğer bazı funguslarca oluşturulan depo çürüklükleri.

turunçgil kara kabuklubiti (*Alm. rote Florida Schildlaus, f; schwarze Tellerschildlaus, f; Fr. pou rouge de Floride, f; pou de Floride, m; İng. circular scale; Florida red scale; Lat. Chrysomphalus aonidum*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Chrysomphalus aonidum* olan, dişileri sarımsı renkte, 1,2-2,3 mm çapında grimsi siyah renkli kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri turunçgiller, servi, palmye, nar, muz, zeytin, zakkum gibi bitkilerde yaprak ve meyvelerde beslenerek yaprak ve meyve dökümlerine yol açan böcek türü.

turunçgil kavlama virüsü (*İng. citrus leaf rugose ilarvirus*) **tar.** Citrus leaf rugose ilarvirus adlı, aşı veya mekanik yolla ya da tohumla taşınan, bitkilerde yaprak kırışıklığına ve kabuklarda kavlamaya yol açan, düzensiz izometrik partiküllü bir RNA virüsü veya bu virüsün oluşturduğu hastalık.

turunçgil kavlanma virüsü (*Fr. virus de la psorose des agrumes, m; İng. citrus psorosis virus; CPs*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, her türlü aşı materyali ile taşınan, ağaçların gövde ve kalın dal kabuklarının kuruyup kavlanmasına ve pul veya parçalar halinde dökülmesine neden olan ofiovirüs.

turunçgil kırmızı kabuklubiti (*Alm. Kalifornische rote Schildlaus, f; Fr. cochenille rouge de l'oranger, f; pou rouge de Californie, m; İng. California red scale; Lat. Aonidiella aurantii*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aonidiella aurantii* olan, dişilerin kabuğu 1-1,5 mm çapında, turuncu esmer renkli, vücudu örten portakal kırmızısı kabuk daire şeklinde, hafif şişkin olup ergin ve nimfleri turunçgil, zeytin, zakkum, akasya, asma ve pek çok süs bitkisinde özsu emerek ve salgıladığı zehirli maddelerle hücreleri parçalayarak zararlı olan böcek türü.

turunçgil kırmızıörümceği (*Alm. rote Citruspinnmilbe, f; rote Zitrusmilbe, f; Fr. araignée rouge de l'oranger, f; İng. citrus red mite; Lat. Panonychus citri*) **tar.** Tetranychidae familyası içinde yer alan, vücudu parlak kırmızı, kılları kırmızı renkli küçük şişkinlikler üzerine yerleşmiş, sert ve fırça görünümlü, yumurtaları soğan renkli saplı, turunçgil ağaçlarının çok önemli bir zararlısı olan, bunun yanında badem, armut ve subtropik bölgelerde geniş yapraklı süs bitkilerinde de yaprakları sokup emerek zarar veren, ağaçlardan kendini çok gevşek yapılı balon şeklinde ördüğü ağlar yardımıyla aşağı doğru atıp çevreye dağılabilen, dünyanın pek çok ülkesinde yaygın bir araknit türü.

turunçgil nematodu (*Alm. Orangenwurzel nematode, m; Fr. anguillule des agrumes, f; anguillule des racines des agrumes, f; İng. citrus nematode; citrus root nematode; Lat. Tylenchulus semipenetrans*) **tar.** Boyları yarım milimetrenin altında (0,3-0,5 mm), dişileri böbrek veya fasulye tohumu şeklinde, başını boyun bölgesine kadar kılcak köklere sokup vücut asılı vaziyette tek veya koloniler halinde yaşayan, erkekleri iplik şeklinde ve kök etrafındaki toprakta serbest olarak bulunan, larvaları 8-10 yıl kadar toprakta canlı olarak kalabilen, kökün korteks tabakasında bitki özsuyunu emerek beslenen, ağaçta durgunluk, gerileme ve susuzluk belirtilerine küçük meyve oluşumuna ve mahsullün düşmesine neden olan, yapraklarda manganez, demir, bakır, fosfor gibi mineral noksanlık belirtileri oluşturan canlı.

turunçgil pamuklu beyzsineği (*Alm. wollige Zitrusmottenschildlaus; İng. woolly whitefly; Lat. Aleurothrixus floccosus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının beyzsinekler (Aleyrodidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aleurothrixus floccosus* olan, erginleri 1,5 mm boyunda, sarı renkli, mumsu beyaz bir maddeyle örtülü olup ergin ve nimfleri turunçgillerin yapraklarını sokup emerek beslenen, ballık oluşumuna yol açan, ekonomik öneme sahip böcek türü.

turunçgil pas akarı (*Alm. Zitrusgallmilbe, f; Fr. acarien des agrumes, m; İng. citrus rust mite; Lat. Phyllocoptruta oleivora*) **tar.** Eriophyidae familyasına ait, turunçgil meyvelerinin suyunu emerek zarar veren, çok hızlı çoğalan, yaz aylarında 7-10 günde gelişimini tamamlayan, dişi başına 20-30 yumurta bırakabilen, erginlerinin ömür uzunluğu ortalama 20 gün olan, meyve kabuğunda kırmızımsı kahverengi pas renkli sertleşme ve derimsi bir görünüme yol açan, yaprakların alt yüzeyini sokup emerek döküme neden olan, turunçgil bahçelerinde yaygın ve önemli bir eriofit türü.

turunçgil posası (*Alm. Zitruspulpe, f; Fr. pulpe d'agrumes, f; İng. citrus pulp*) **tar.** Portakal, limon ve diğer turunçgil meyveleri, meyve suyu, reçel, marmelat ve benzeri ürünler elde etmek amacıyla işlendiklerinde posa veya kabuk şeklinde çok sulu olarak ele geçen, taze, kurutulmuş, silolanmış veya diğer yemlerin silolanmasında karbonhidrat kaynağı gibi farklı şekillerde ergin gevişgetirenlerin beslenmesinde kullanılabilen ve buna göre yem değeri değişen, protein ve mineraller bakımından fakir, %95 civarında sindirilebilen zengin azotsuz öz maddeler içeren meyve işleme kalıntısı.

turunçgil sarı kabuklubiti (*Alm. gewöhnliche Gelbflechte, f; İng. yellow scale; Lat. Aonidiella citrina*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aonidiella citrina* olan, dişilerin kabuğu 1-1,5 mm çapında, turuncu esmer renkli, vücudu örten sarı renkte kabuk daire şeklinde yassı olup ergin ve nimfleri turunçgil, zeytin, zakkum, akasya, asma ve pek çok süs bitkisinde özsu emerek ve salgıladığı zehirli maddelerle hücreleri parçalayarak zararlı olan böcek türü.

turunçgil siyah yaprakbiti (*Alm. schwarze Zitrusblattlaus, f; Fr. puceron du caféier, m; puceron du théier, m; puceron noir de l'oranger, m; İng. black citrus aphid; ü black orange aphid; Lat. Toxoptera aurantii*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Toxoptera aurantii* olan, erginleri 1,5-2 mm boyunda, kahverengimsi ya da yeşilimsi siyah renkli, ergin ve nimfleri turunçgillerin sürgün, tomurcuk ve yapraklarıyla beslenerek ballık oluşturan böcek türü; eşanlam: çay yaprakbiti.

turunçgil tomurcukakarı (*Alm. Zitrusknospenmilbe, f; Fr. phytopte des bourgeons des agrumes, m; İng. citrus bud mite; Lat. Aceria sheldoni*) **tar.** İki çift bacaklı, iğ şeklinde, boyları 100- 500 mikrometre, en çok limon olmak üzere tüm turunçgil ağaçlarında zararlı, başta bitki tomurcuk gözleri olmak üzere çiçek, yaprak ve filizleri sokup emerek meyvelerde şekil bozuklukları, irileşme, yapraklarda simetri bozulması, deformasyon ve rozet çiçek oluşumu gibi önemli şekil bozukluklarına neden olan Eriophyidae familyasında yer alan mikroskopik canlılar.

turunçgil tripsi (*Alm. Orangenblasenfuss, m; Zitrusblasenfuss, m; Fr. thrips d'agrumes, m; İng. citrus thrips; Lat. Pezothrips kellyanus*) **tar.** Kirpikantlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pezothrips kellyanus* olan, erginleri 2-3 mm boyunda, siyah renkte, patlıcangiller, papatyagiller, lahanagiller, baklagiller, maydanozgiller ve gülgiller familyalarına bağlı bitki türlerinde beslenerek zarara yol açan ve bazı virüs hastalıklarını taşıyan böcek türü.

turunçgil tristeza virüsü (*Fr. virus de la tristeza des agrumes, m; İng. citrus tristeza virus; CTV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, az sayıdaki yaprakbiti türü ile ve mekanik olarak taşınan, sadece Rutaceae familyasındaki bitkilerde enfeksiyon yapan, konakçılarında hızlı solma, tepeden ölüm, bulaşık bitkinin aşı yerinde şişkinlikler, kabuk altında gövdede balık dişi gibi çıkıntılar ve kloroz şeklinde belirtiler oluşturan klosterovirüs.

turunçgil unlubiti (*Alm. Zitruschmierlaus, f; Fr. cochenille blanche de l'oranger, f; cochenille farineuse de l'oranger, f; İng. citrus mealybug; Lat. Planococcus citri*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının unlubitler (Pseudococcidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Planococcus citri* olan, dişileri 3-5 mm boyunda, sarımsı renkli, üzeri beyaz mum tabakasıyla örtülü olup ergin ve nimfleri asma, turunçgil, armut, nar, kayısı ve süs bitkilerinde yaprak, sürgün, gövde ve meyvede zarar veren, emgi sonunda bitkinin zayıflamasına ve kurummasına, verimin azalmasına neden olabilen, ayrıca salgıladığı tatlımsı maddelerle ballık oluşturan ve ürünün kalitesini düşüren böcek türü.

turunçgil uzun kabuklubiti (*Alm. schmale Kommaschildlaus, f; İng. Glover scale; long scale; Lat. Lepidosaphes gloverii*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lepidosaphes gloverii* olan, dişileri açık sarı renkli, 2-3 mm uzunlukta, 0,5 mm genişlikte, sarı ya da kırmızımsı esmer renkte kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri turunçgiller, palmye ve kamelya gibi bitkilerin yaprak, sürgün ve meyvelerinde beslenen böcek türü.

turunçgil virgülcabuklubiti (*Alm. Citruslommasschildlaus; Zitruslommasschildlaus, f; Fr. cochenille virgule des oranges, f; İng. citrus mussel scale; comma scale; mussel purple scale; mussel scale; orange scale; purple scale; Lat. Lepidosaphes beckii*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lepidosaphes beckii* olan, dişileri açık sarı renkli, 3-3,5 mm uzunlukta, 1mm genişlikte, virgül şeklinde kırmızımsı esmer renkte kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri turunçgil, zeytin, antepfıstığı ve bazı süs bitkilerinde sürgün, yaprak ve meyvelerle beslenerek yaprakların sararıp dökülmesine, ağaçların zayıf kalmasına, meyvelerin verim ve kalitesinin düşmesine neden olan böcek türü.

turunçgil yaprak galerigüvesi (*Alm. Citrusminiermotte, f; Fr. mineuse des agrumes, f; mineuse des feuilles de l'oranger, f; mineuse du citronnier, f; İng. citrus leafminer; Lat. Phyllocnistis citrella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprak galerioyucuları (Gracillariidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phyllocnistis citrella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 5 mm, beyazımsı renkte, larvaları turunçgil fidanları ile genç ağaçlarının yaprak ve sürgün sapında galeriler açarak zarara yol açan, özellikle yaz ve sonbahar sürgünlerindeki zararı önemli olan böcek türü.

turunçgil yaprak kırışıklık virüsü (*Fr. virus de la rugosité des feuilles des agrumes, m; İng. CiLRV; citrus leaf rugose virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile taşınan, bilinen bir vektörü olmayan, sadece turunçgilleri enfekte eden ve yapraklarda kırışıklık, beneklenme, cüceleşme şeklinde belirtilere neden olan ilarvirüs.

turunçgil yassı akarı (*Alm. falsche Spinnmilbe, f; Fr. acarien jaune de la gale de la vigne, m; İng. citrus flat mite; Lat. Brevipalpus californicus*) **tar**. Tenuipalpidae familyasına ait, yassı akarlar olarak bilinen, vücutları küçük ve yassı, dört aktif biyolojik döneme sahip, sokup emerek bitkiye zarar veren, renk değişimi ve meyve dökümüne neden olan, acı portakalda emgileri sonucu ur oluşturabilen, halkalı leke virüs hastalıklarını taşıyan ve konakçıları arasında öncelikle turunçgiller ve çok sayıda süs bitkisi bulunan araknit türü.

turunçgil yeşil yaprakbiti (*Alm. Spierstrauchblattlaus, f; Fr. puceron de la spirée, m; İng. green citrus aphid; spirea aphid; Lat. Aphis spiraecola*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis spiraecola* olan, erginleri 1,2-2,2 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri turunçgiller, ayva, erik, elma gibi bitkilerin sürgün, tomurcuk ve yapraklarında sokup emerek beslenen ve ballık oluşturan böcek türü.

turunçgillerde Alternaria yaprak lekesi (*Fr. alternariose, f; tache alternarienne, f; İng. Alternaria black spot; Alternaria leaf blight; Alternaria leaf spot*) **tar**. Turunçgillerde yapraklarda ve meyvelerde kahverengi lekeler oluşturan, meyve dibi çürüklüğü ve siyah çürüklüğe neden olan *Alternaria citri* adlı fungusun yol açtığı hastalık.

tutucu bacak (*İng. clinging leg*) **tar**. Tipik olarak Dytiscus türlerinde ön bacakların tarsuslarındaki modifikasyonla çiftleşme esnasında dişinin, bazı durumlarda da avın tutulmasında kullanılan bacak tipi.

tutunma (*inş. aderans*) **1.** (*Alm. Anhaften, n; Fr. adhérence, f; İng. adhesion*) **inş.** Karayolu ve demiryolunda tekerleklerin, dönerken patinaj yapmayarak ilerlemeleri için, yol ve ray yüzeyine temas noktasında oluşan çekim kuvvetine karşıt yönde ve çekim kuvvetine eşit ya da daha büyük bir kuvvetin varlığı. **2.** (*Alm. Fasthaften, n; Fr. adhérence, f; İng. adherence; tacking*) **tar**. Pestisit gibi bir zararlılarla mücadele maddesinin, uygulandığında, bitkiler üzerinde yapışıp kalması özelliği; eşanlam: yapışma.

tuz stresi (*Alm. Salz-Stress, m; Fr. stress salin, m; İng. plant salinity stress; salinity stress; salt stress*) **tar**. Bitki köklerinin toprak çözeltisinde bulunan inorganik iyon derişiminde, özellikle Na⁺ ve Cl⁻ gibi iyonların fazlalığının bitki büyüme ve gelişmesindeki yarattığı negatif etki.

tuzak bitki (*Alm. Fangpflanze, f; Lockpflanze, f; Fr. culture piège, f; plante piège, f; İng. bait crop; trap crop*) **tar**. Kültür bitkilerine zararlı organizmaları kendine çekerek hedef bitkinin korunmasını sağlayan, pestisit kullanımını azaltarak zararlı mücadelesini gerçekleştirmekte aracı olan hassas bitki.

tuzakçı nematot (*Alm. Ansitzjäger Nematod, n; İng. ambusher nematode; sit-and-wait nematode*) **tar**. Özellikle entomopatojen nematotlarda, otur ve bekle stratejisi kullanan, niktasyon davranışı gösteren, konakçılarına pusu kurarak avlayan, toprağın üst bölümlerinde gezinen konakçıları bulan *Steinernema carpocapsae* gibi çok hareketli olmayan nematotlar; eşanlam: pusucu nematot.

tuzlaşma (*Alm. Versalzung, f; Fr. salinisation, f; İng. salinization*) **tar**. Toprakta bulunan tuzların sulama veya yüzey sularıyla taşınarak arazilerin düz ve çöküntü alanlarında birikerek derişimlerinin artması.

tüccar tahılböceği (*Alm. Erdnussplattkäfer, m; Fr. cucujide des grains oléagineux, m; cucujide marchand, m; sylvain marchand, m; İng. merchant grain beetle; Lat. Oryzaephilus mercator*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının dişliböcekler (Silvanidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oryzaephilus mercator* olan, erginleri 3 mm boyunda, kahverengi, ince uzun vücutlu olup ergin ve larvaları ev ve depolardaki buğdaygil taneleri, un, unlu gıdalar, kurutulmuş meyveler, kuru evcil hayvan yemleriyle beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: dişliböcek.

tükel ağızlılar (*Alm. Teleostomi, pl; Fr. téléostomes, pl; téléostomiens, pl; İng. teleostomes; Lat. Teleostomi*) **tar**. İskeletleri kemikleşmiş, çeneli ve solungaç boşlukları solungaç kapağı ile örtülü, gerçek kemikli balıkları içine alan alt sınıf.

tüketici dengesi (*Alm. Konsumentengleichgewicht, n; Fr. équilibre du consommateur, m; İng. consumer's equilibrium*) **tar**. Tüketicilerin, ellerindeki mevcut bütçe olanakları ile mal ve hizmetler için en yüksek fayda seviyesine ulaşabilmeleri durumu.

tüketici egemenliği (*Alm. Konsumentensouveränität, f; Käufersouveränität, f; Verbrauchersouveränität, f; Fr. souveraineté du consommateur, f; İng. consumer's sovereignty*) **tar**. Mevcut ekonomik kaynakların, devletin yönlendirmesinden çok, tüketicilerin dileği doğrultusunda dağıtılması.

tüketilen su 1. (Alm. Wasserverbrauch, m; Fr. consommation d'eau, f; consommation en eau, f; İng. consumptive use of water; consumptive water) **inş.** İçme suyu, sanayi suyu veya sulama gibi tüketici amaçlarıyla kullanılan, ancak kullanım sonrası bir havuza, ırmağa ya da su arıtma tesisine geri verilmeyen su. **2.** (Alm. Wasserverlust durch Verdunstung und Transpiration, m; Fr. consommation en eau, f; İng. consumptive use of water) **tar.** Ürün bitkileri tarafından soğurulup bitkinin doku yapımında kullanılan ya da terlemeyle atmosfere atılan su.

tüketim 1. (Alm. Konsumtion, f; gesamtwirtschaftlicher Verbrauch, m; Fr. consommation, f; İng. consumption) **enj.** Üretilen mal ve hizmetlerin tüketici tarafından kullanılıp harcanması. **2.** (Alm. Konsum, m; Verbrauch, m; Fr. consommation, f; İng. consumption) **tar.** Mal ve hizmetlerin belirli bir bedel karşılığında, insan gereksinim ya da istekleri doğrultusunda kullanılması. **3. bkz. deri. alım.**

tükürük cebi (Alm. Salivarium, n; Fr. salivarium, m; İng. salivarium) **tar.** Böceklerin ağız boşluğunda tükürük bezlerinin açıldığı, hipofarenksin altında yer alan, tükürük salgısını içeren, ağıza alınan besinlerin yumuşatıldığı küçük cep.

tükürükböceği (Alm. Wiesenschaumzikade, f; Fr. philène spumeuse, f; cercope des pres, m; İng. common froghopper; meadow froghopper; meadow spittlebug; Lat. Philaenus spumarius) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının köpüklü ağustosböcekleri (Aphrophoridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Philaenus spumarius* olan, erginleri 5,8-6,7 mm boyunda, sarımsı, kahverengimsi siyah renkli, nimfleri otsu bitkilerde köpüksü bir sıvı salgılayarak altına gizlenen, erginleri ise yonca, tırfıl, buğdaygiller, kasımpatı, kavak, söğüt, çınar, huş, asma gibi bitkilerin yaprak, sap, sürgün gibi kısımlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü; eşanlam: adi köpüklü ağustosböceği.

tüm başkalaşım (Alm. Holometabolie, f; Fr. holométabolie, f; İng. holometaboly) **tar.** 1. Akarlarda, larva ve nimf gelişme evrelerinden sonra ergin ve diğer biyolojik gelişme dönemlerinden morfolojik olarak farklı, hareketsiz, beslenmeyen, iç organların kaynaşarak ergine özgü hale dönüştüğü, biyolojik gelişme döneminin olduğu yaşam biçimi; eşanlam: tam başkalaşım. 2. Böceklerde larvaların ergin olabilmek için gerekli fizyolojik değişiklikleri pupa adı verilen gerçek bir ara uyusuk dönemde geçirdiği, larvanın morfolojik olarak ergine benzemediği, Lepidoptera, Hymenoptera, Diptera, Coleoptera, Neuroptera, Trichoptera, Siphonoptera gibi böcek takımlarına ait türlerde görülen, biyolojik gelişme döneminin olduğu yaşam biçimi; eşanlam: tam başkalaşım.

tüm sırt bağı (Fr. bouclier holodorsal, m; İng. holodorsal shield) **tar.** Özellikle Mesostigmata grubu akarlarda görülen, bacaklar ve idyozoma bölgesinin sırt kısmındaki levhaların kaynaşmasıyla meydana gelen ve bu iki bölgeye ait levhalar arasında belirgin bir dikiş bulursa dahi tam bir bölünmenin gerçekleşmediği, tanılama yardımcı olan, sırt bölgesini tamamen kaplayan, tüm bir plaka görünümünde bağa; eşanlam: sırt karapaksı.

tümleşik akar mücadelesi (Fr. suppression intégrée des acarions, f; İng. integrated mite management) **tar.** Zararlı akar popülasyonlarını baskılamak amacıyla kimyasal mücadele yöntemleri yanında, özellikle konakçı bitki dayanıklılığı, biyolojik savaşım, biyoteknik yöntemler, kültürel önlemler gibi alternatiflerin değerlendirildiği, doğal düşmanlara en az zararlı, çevre dostu yöntemlerin seçimine özen gösteren taktik ve stratejiler bütünü; eşanlam: entegre akar mücadelesi.

tümleşik bitki besin yönetimi (Fr. gestion intégrée des éléments nutritifs, f; İng. integrated plant nutrient management) **tar.** Toprakta arzu edilen bitkisel üretim kapasitesinin sağlanması ve gelecek nesiller için toprak verimliliğinin korunabilmesi amacıyla kimyasal ve organik kaynaklı bitki besin elementlerinin birlikte kullanılarak tarımsal ekosistemi ve doğal ekosistemi korumayı hedefleyen, 2000'li yılların üretim alanına özel bitki besleme yaklaşımı.

tünek (Alm. Stange, f; Ast, m; Fr. perchoir, m; İng. perch) **tar.** Kuş, tavuk, horoz gibi kanatlı hayvanların üzerinde oturdukları dal veya sırık.

tünekli kümes (Alm. Volierenhaltung, f; Fr. volière, f; İng. perchery; perchery poultry system) **tar.** Kümes taban alanının %30-35'inde tüneklerin bulunduğu, genellikle her birinin birçok tünek içerdiği kafeslerle ayrılmış, entansif yumurta üretim sistemi.

tür içi avlanma (Alm. Intraguild Prädation, f; Fr. prédation intraguilde, f; İng. intraguild predation) **tar.** Avcı böcek ve akarların kendileriyle rekabet edebilecek alternatif tüm diğer avcı böcek ve akarların genç dönemleri ve yumurtalarıyla beslenerek canlılığın kendi türüne ait avcılık şansını yükseltmesi durumu.

tür içi melez (*Alm. Arthybride, f; intraspezifische Hybride, f; Fr. hybride intraspécifique, m; İng. intraspecific hybrid*) **tar.** Aynı türe mensup çeşitlerin birbirleri ile kombinasyonu neticesinde oluşan bireyler; örneğin, iki ekmeçlik buğday çeşidinin çaprazlanmasından elde edilen melez.

türler arası melez (*Alm. Arthybride; interspezifische Hybride; Fr. hybride interspécifique, m; İng. interspecies hybrid; interspecific hybrid*) **tar.** Aynı cinse mensup iki ayrı türün birbirleri ile kombinasyonu neticesinde oluşan bireyler; bitkiler için örneğin, iki ayrı tür pancarın, *Beta vulgaris* L. ile *Beta procumbens* L.'in çaprazlanması.

türler arası rekabet (*Alm. interspezifische Konkurrenz, f; zwischenartliche Konkurrenz, f; Fr. compétition interspécifique, f; İng. interspecies competition; interspecific competition*) **tar.** Aynı cinse mensup türlerin belli bir ekolojik ortamda yaşam kaynaklarından ve yaşama alanlarından daha fazla yararlanabilmek için birbirlerine üstünlük sağlama mücadelesi.

türler içi rekabet (*Alm. innerartliche Konkurrenz, f; intraspezifische Konkurrenz, f; Fr. compétition intraspécifique, f; İng. intraspecific competition; intraspecific competition*) **tar.** Aynı tür içinde bulunan bireylerin belli bir ekolojik ortamdaki yaşam kaynaklarından daha fazla yararlanabilmek için birbirlerine üstünlük sağlama mücadelesi.

türlerin birlikteliği (*Alm. interspezifische Assoziation, f; Fr. association interspécifique, f; İng. interspecific association*) **tar.** İki veya daha fazla bitki türünün düzgün bir şekilde, birbirlerinin yanında veya yakın çevresinde, bir arada yetişme, iki ya da daha fazla türün aynı yaşam alanını paylaştıklarında, bir uçta ortak yaşama, diğer uçta avlayan-avlanan ilişkisine değin uzanan çeşitlilikte olabilen etkileşim ve ilişkileri bütünü; eşanlam: türlerin birliği.

tütsüleme ile akar kontrolü (*İng. application of smoke for mite control; mite knockdown with smoke; smoking and dropping mite*) **tar.** Balarısı kovanlarında ektoparazit yaşayan *Varroa* akarlarının zararından korumak amacıyla uygulanan ve gaz halinde etkili olan bazı ilaçların yakılmasıyla solunum etkisine maruz bırakılan akarın konakçısından ayrılarak kovanın tabanına düşmesi; eşanlam: dumanlama ile akar kontrolü.

tütün (*Alm. Tabak, m; Fr. tabac, m; İng. tobacco; Lat. Nicotiana tabacum*) **tar.** Patlıcangillerden (*Solanaceae*) familyasından *Nicotiana* cinsine ait pek çok türü olan, kültürü yapılan türü *Nicotiana tabacum* olan, kromozom sayısı $n = 12,24$, yaprakları almaşlı, basit yapraklı, tepe kısmında çiçekleri salkım şeklinde, çanak yaprak ve taş yaprakları birleşik, boru şeklinde, bölmeli, kapsül meyveli, Amerika kökenli, kültürü yapılanları tek yıllık otsu bir bitki.

tütün beyazsineği (*Alm. Batatenmottenschildlaus, f; Tabakmottenschildlaus, f; Fr. mouche blanche du tabac, f; İng. sweetpotato whitefly; Lat. Bemisia tabaci*) **tar.** Yarımkanatlılar (*Hemiptera*) takımının beyazsinekler (*Aleyrodidae*) familyasında yer alan, bilimsel adı *Bemisia tabaci* olan, erginleri 1-1,4 mm boyunda, sarımsı renkte, kanatlar ve vücut beyaz mumsu bir maddeyle örtülü olup ergin ve nimfleri pamuk, tütün, patates, kabak, hıyar, domates, biber, patlıcan, fasulye gibi bitkiler ve süs bitkilerinin yaprak, sürgün ve meyvelerinde sokup emerek beslenen, ballık oluşturan ve önemli zararlılar arasında yer alan böcek türü.

tütün cücelik virüsü (*Fr. virus du rabougrissement du tabac, m; İng. tobacco stunt virus; TStV*) **tar.** Çift sarmallı RNA içeren, *Olpidium brassicae* (*Olpidiaceae*) fungusu ve özsu ile taşınan, bilinen tek doğal konakçısı tütün olan ve konakçısında şiddetli cüceleşme ve gövdede karakteristik nekrotik bant oluşumuna neden olan varikosavirüs.

tütün çiçeği (*Alm. Flügel-Tabak, m; Fr. tabac d'ornement, m; tabac odorant, m; İng. flowering tobacco; jasmine tobacco; Lat. Nicotiana alata grandiflora; Nicotinia affinis*) **tar.** Patlıcangiller (*Solanaceae*) familyasından Güney Amerika orijinli, toprak seçici olmayan, güneşli ve yarı gölgeli ortamları seven, hoş kokulu, beyaz, pembe ve sarı renkli çiçekleri olan, kesme çiçek ve dış mekân süs bitkisi olabilen, tek yıllık ve tohumla çoğalan bitki.

tütün çizik virüsü (*Fr. virus de la striure du tabac, m; İng. tobacco streak virus; TSV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, tripslerle taşınan, 30 tekçenekli ve çiftçenekli familyadan oluşan çok geniş bir konakçı dizisine sahip ve bu konakçılarda damarlarla sınırlı nekrotik çizgiler, beneklenme, sarı halkalı leke, deformasyon gibi çok farklı belirtiler gösteren ilarvirüs.

tütün damar beneklenmesi virüsü (*Fr. virus de la marbrure des veins du tabac, m; İng. tobacco vein mottling virus; TVMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve *Myzus persicae*, *Macrosiphum euphorbiae*, *Aphis craccivora*, *A. gossypii*, *Rhopalosiphum maidis* ve *R. padi* başta olmak üzere yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, konakçıları sadece *Solanaceae* familyasından bitkiler olan, konakçılarında damarlar boyunca kesikli lekeler şeklinde belirti oluşturan potyvirus.

tütün gebesi (*İng. potato tuber moth; potato tuberworm; tobacco splitworm; Lat. Phthorimaea operculella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının pembekurtlar (Gelechiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phthorimaea operculella* olan, larvaları tütün, patates, patlıcan, domates ve biber gibi bitkilerle beslenen, tütün yapraklarında beslenerek yaprağın zarar görmesine yol açan, tütün gövdesindeki beslenmesi sonucunda gövdede şişkinlik yaratan ve bu nedenle "tütün gebesi" adını alan, patatesten ise yumrularında da zararlı olan önemli bir böcek türü; eşanlam: patates güvesi.

tütün güvesi (*Alm. Heumotte, f; Speichermotte, f; Tabakmotte, f; Fr. pyrale du tabac, f; İng. cacao moth; tobacco moth; warehouse moth; Lat. Ephestia elutella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Ephestia elutella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 16-24 mm, grimsi sarı renkli, larvaları depolanan tütün yapraklarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

tütün halkalı leke virüsü (*Alm. Tabakringfleckenvirus, n; Fr. virus des taches annulaires du tabac, m; İng. tobacco ringspot virus; TRSV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve bazı konakçılarında tohumla taşınan, otsu ve odunsu bitkilerden oluşan çok geniş bir konakçı dizisi olan *Xiphinema americanum* nematodu ile taşınan, konakçılarında uç tomurcukta kıvrılma, diğer tomurcularda kahverengileşme ve gevrekleşme, yaprakların petiyollerinde ve gövdede kahverengi çizgiler, tohum kabuğunda zayıf gelişim şeklinde belirtilere neden olan nepovirüs.

tütün ılımlı yeşil mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque verte légère du tabac, m; İng. TMGMV; tobacco mild green mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan, bilinen bir vektörü olmayan, tütün başta olmak üzere patlıcangiller (Solanaceae) familyasındaki bitkileri enfekte eden, konakçılarında açık sarı mozaiklenme, ılımlı yeşil mozaiklenme, nekroz ve yaprak dökümü şeklinde belirtilere neden olan tobamovirüs.

tütün kapsülkurdu (*Alm. Amerikanische Tabakknospeneule, f; Bsaumwolleule, f; Fr. noctuelle des bourgeons du tabac, f; noctuelle verdoyante, f; İng. tobacco budworm; Lat. Heliothis virescens*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Heliothis virescens*, erginlerinin kanat açıklığı 28-35 mm, kahverengi, larvaları tütün, yonca, pamuk, biber, domates, keten, soya fasulyesi, lahana gibi bitkilerin tomurcuk, meyve ve yapraklarında beslenen böcek türü.

tütün küllemesi (*Alm. echter Mehltau der Tabak; Fr. blanc de tabac, m; İng. tobacco powdery mildew*) **tar.** Tütünlerde *Erysiphe cichoracearum* ve diğer *Erysiphe* spp. tarafından oluşturulan külleme hastalığı.

tütün mantarimsı halkalı leke virüsü (*Fr. virus du bruissement du tabac; virus de rattle du tabac, m; İng. tobacco rattle virus; TRV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Trichodoridae familyasından *Paratrichodorus* and *Trichodorus* türü nematotlarla taşınan, patlıcangiller (Solanaceae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında mantarimsı halkalı lekeler, gövdede beneklenme, cüceleşme ve avkuba belirtilerine neden olan tobavirüs; eşanlam: tütün rattle virüsü.

tütün mildiyösü (*Alm. falscher Mehltau an Tabak; Fr. mildiou du tabac, m; İng. downy mildew of tobacco*) **tar.** *Peronospora tabacina* adlı oomisetin neden olduğu, fidelik ve tarlalarda tütünlerde ani kurumalara yol açan bir hastalık.

tütün mozaik virüsü (*Alm. Tabakmosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque du tabac, m; İng. TMV; tobacco mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, bilinen bir vektörü olmayan ama çiğneyici ağız yapısına sahip olan böceklerle taşınabilen, aynı zamanda mekanik olarak taşınan, 30 farklı bitki familyasından en az 199 türü enfekte eden, konakçılarında tipik mozaiklenme belirtilerine neden olan, en çok çalışılan virüs olması nedeniyle oluşturduğu ekonomik kayıptan çok temel virolojik araştırmalarda önemi olan tobamovirüs.

tütün nekrotik cücelik virüsü (*Alm. nekrotisches Tabakverzwergungs-Virus, n; Fr. virus du nanisme nécosant du tabac, m; İng. TNDV; tobacco necrotic dwarf virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, başta *Myzus persicae* olmak üzere yaprakbitleri ile kalıcı olarak taşınan, doğal olarak sadece patlıcangiller (Solanaceae) familyasını enfekte eden, konakçılarında cüceleşme, erken sararma şeklinde belirtilere ve alt ve orta yapraklarda ölüme neden olan virüs.

tütün nekroz virüsü (*Fr. virus de la nécrose du tabac, m; İng. TNV; tobacco necrosis virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan, *Olpidium brassicae* isimli chytrid fungus ile taşınan, 37 çift çenekli bitki familyasından 88 türü enfekte eden, konakçılarında nekrozlar, çizikler, halkalı lekeler şeklinde belirtiler oluşturan tobusvirüs.

tütün piresi (*Alm. Tabakerdfloh, m; Fr. altise du tabac, f; İng. tobacco flea beetle; Lat. Epitrix hirtipennis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Epitrix hirtipennis* olan, erginleri 3,5-5 mm boyunda, parlak kahverengi olup tütün, domates, patlıcan gibi bitkilerin yapraklarında, larvalar fide köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

tütün sarı cücelik virüsü (*Fr. virus de la jaunisse nanissante du tabac, m; İng. tobacco yellow dwarf virus; TYDV*) **tar.** Tek sarmallı DNA içeren, *Orosius argentatus* (Hemiptera: Cicadellidae) ile taşınan, konakçısı tütün ve fasulye olan ve bu konakçılarda şiddetli cüceleşme ve ölümcül nekrotik hastalığa neden olan mastrevirüs.

tütün tripsi (*Alm. Tabakblasenfuß, m; Zwiebelblasenfuß, m; Fr. thrips du tabac, m; İng. onion thrips; Lat. Thrips tabaci*) **tar.** Kirpikantlılar (Thysanoptera) takımının darkanatlı tripsler (Thripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Thrips tabaci* olan, erginleri 0,8-0,9 mm boyunda, soluk sarı kahverengi, ergin ve nimfleri tütün, soğan, domates, patlıcan, kabak, hıyar, patates gibi bitkilerle beslenen, yapraklardaki beslenmesi sonucunda tütün yapraklarının damarlarında beyazlaşmaya yol açan ve bu belirti "akdamar" olarak anılan, önemli zararlılar arasında yer alan böcek türü; eşanlam: soğan tripsi.

tütün uzun tahtakurusu (*Lat. Nysius cymoides*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Nysius cymoides* olan, erginleri 3-4 mm boyunda, kahverengi, üzeri koyu siyah desenli, ergin ve nimfleri tütün bitkilerinin tohum kapsüllerinde beslenen böcek türü.

tütün yanıklık virüsü (*Fr. virus de la gravure du tabac, m; İng. TEV; tobacco etch virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve başta *Myzus persicae*, *Macrosiphum euphorbiae* ve *Aphis fabae* olmak üzere 10 yaprakbiti türü ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, doğal olarak patlıcangiller (Solanaceae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında yapraklarda daralma, beneklenme, nekrotik yanıklık, yaprak ve meyvelerde mozaiklenme ve distorsiyon, bitkide cüceleşme şeklinde belirtilere neden olan potyvirus.

tütün yaprak kıvrıklığı virüsü (*Fr. virus de l'enroulement du tabac, m; İng. TLCV; tobacco leaf curl virus*) **tar.** Tek sarmallı DNA içeren, *Bemisia tabaci* (Homoptera: Aleyrodidae) başta olmak üzere beyaz sineklerle kalıcı şekilde taşınan, patlıcangiller (Solanaceae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında cüceleşme, kıvrık sürgün, küçük yaprak, damarlarda kalınlaşma, enasyon şeklinde belirtilere neden olan begomovirus.

tüy akarı (*Alm. Federmilbe, f; Fr. acarien des plumes, m; İng. feather mite*) **tar.** Mesostigmata alttakımı, Dermanysoidea ve Analgoidea üstfamilyasında yer alan, *Dermanyssus gallinae*'nin de aralarında bulunduğu, genellikle doğadaki kuşlarda, nadiren iç mekânlarda yaşayan, kuşlarda da görülen, kanatlı hayvanların yuvalarına yerleşerek konakçının kansızlık sonucu zayıf düşmeleri ve ölümlerine neden olabilen, kaşıntılara yol açan, kuş gibi pek çok omurgalı hayvan, balarısı ve bazı böceklerde dışparazit olan, ayrıca serbest avcı olarak da önemli olan araknit taksonu.

tüy dökümü (*Alm. Mauserung, f; Mausern, n; Fr. mue, f; İng. molting; moulting; shedding; sloughing*) **tar.** Yumurtlama devresindeki tavuklarda genellikle yılda bir defa yaklaşık 2-5 ay süreyle vücuttaki tüylerin belirli bir sırayla döküldüğü, dökülen tüylerin yerine yine aynı sırayla yenilerinin geldiği, yumurta veriminin düştüğü ve erkeklerde aşım arzusunun kaybolduğu fizyolojik dönem.

tüy tırnak (*İng. feather claw*) **tar.** Eriophyoidea üstfamilyası akar türlerinde görülen ve türlerin tanılanmasında da yardımcı olan, bölünmüş, çatallı empodium.

tüylü kanatlılar (*Alm. Köcherfliegen, pl; Fr. trichoptères, pl; İng. caddisflies; Lat. Trichoptera*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, kıllarla kaplı iki çift kanada sahip, vücutları kelekleri andıran görünümde, ergin öncesi dönemleri sucul, ergin dönemleri karasal ortamlarda yaşayan, ağız parçaları ısırıcı çiğneyici özellik gösteren, larvalarının çoğu bitkilerle beslenen, bazı türleri avcı özellik gösteren türler içeren, bilimsel adı Trichoptera olan takım; eşanlam: güve benzerleri.

tüylü kınkanatlılar (*Alm. Federflügler, pl; Zwergkäfer, pl; Fr. ptiliidés, pl; İng. featherwing beetles; featherwinged beetles; Lat. Ptiliidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri tüylü duyargalara sahip, siyah ya da kahverengi, 0,3-1 mm uzunlukta olan, çürümekte olan organik maddeler üzerinde bulunan ve mantar sporlarıyla beslenen türleri içeren familya.

tüylü küçük haziranböceği (*Lat. Anoxia pilosa*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının mayısböcekleri (Melolonthidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anoxia pilosa* olan, erginleri 20-25 mm boyunda,

kahverengimsi, kanatları ince sarımsı tüylü, larvaları asma ve çeşitli meyve ağaçlarının köklerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

tüylüduyargalı korsan tahtakurusu (*Lat. Oncocephalus plumicornis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının korsan tahtakuruları (Reduviidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Oncocephalus plumicornis* olan, duyargaları tüylü, diğer böcekleri avlayarak beslenen böcek türü.

tüylüsinekler (*Alm. Hummelfliegen, pl; Trauerschweber, pl; Wollschweber, pl; Fr. bombyliidés, pl; İng. bee flies; Lat. Bombyliidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, vücutları arıya benzeyen yapıda, yoğun tüylerle kaplı ve uzun hortumları olan erginleri polen ve nektarla, larvaları ise böcek larvalarında gelişerek beslenen türleri içeren familya.

tüysüz ve düz (*Alm. haarlos; Fr. glabre; İng. glabrous*) **tar.** Bir yüzeyin tüysüz, kılsız ve pürüzsüz olma niteliği.

tüyyiyenler (*İng. bird lice; Lat. Philopteridae*) **tar.** Bitler (Phthiraptera) takımında yer alan, kanatsız türleri içeren ve en bilinen türü *Lipeurus caponis* olan familya.

Tydeidae (*Alm. Tydeidae, pl; Fr. Tydeidae, pl; İng. tydeid mites; Tydeidae; Lat. Tydeidae*) **tar.** Prostigmata içinde yer alan, 60 cins, 370 türü tanımlanmış olan, yumuşak vücutlu, sarı renkli, vücut yüzeyi desenli ya da çizgili, gözle görülemeyecek kadar küçük, bitkilerde, toprakta, bitkisel artıklarda, depolanmış ürünlerde ve kuş yuvalarında bulunan, biyolojileri değişken, bazı türleri fungus, polen, nektarla beslenen ve bazı türleri saprofit ya da avcı olan genel akar familyası.

Typhlodromus pyri (*Alm. Typhlodromus pyri; Fr. Typhlodromus pyri; İng. Typhlodromus pyri; Lat. Typhlodromus pyri*) **tar.** Mesostigmata alttakımı ve Phytoseiidae familyasında yer alan, meyve bahçelerinde, bağlarda ve süs bitkilerinde bulunan, *Panaonychus ulmi*, *Tetranychus urticae*, *Eriophyes vitis* ve *Epitrimerus vitis* gibi bitki zararlısı akar türlerinde avlanan, polenlerle de beslenebilen, serin ve nemli iklim koşullarında zararlılarla savaşımında çok etkili, yaygın bir avcı akar türü.

Tyrophagus longior (*Alm. Tyrophagus longior; Fr. Tyrophagus longior; İng. Tyrophagus longior; Lat. Tyrophagus longior*) **tar.** Astigmata alttakımında yer alan, büyüklükleri 0,3-0,4 mm olan, açık bej renkli, çok yavaş hareket eden, vücut sonlarında (idyozoma ucunda) uzun seta demeti bulunan, çoğunlukla depolanmış ürünler, bazen de sebze ve süs türü gibi sera bitkileri ve yumrulu bitkilerde zararlı olan, fungus sporlarını taşıyan, kuş yuvalarında da bulunan Acaridae familyasına bağlı bir araknit türü.

Tyrophagus neiswanderi (*Alm. Modernmilbe, f; Fr. acarien de la moisissure, m; İng. mould mite; pollen cap mite; Lat. Tyrophagus neiswanderi*) **tar.** Astigmata alttakımında Acaridae familyasında yer alan, 0,4 mm boyunda, açık şeffaf renkli, ağır hareketli, depolanmış ürünlerde, kuş yuvalarında ve bazen de sera bitkileri, soğanlı ve yumrulu bitkiler üzerinde ve kuş yuvalarında bulunan, yaygın önemli bir araknit türü; eşanlam: polen akarı.

uç alma (*Alm. Pinzieren, n; Fr. pincement, m; İng. pinching; tipping*) **tar.** 1. Asmalarda yaz sürgünlerinin 7-15 santimetrelik uç kısımlarının elle kopararak veya kesilerek alınması esasına dayanan yaz budaması. 2. Tütün bitkisinde daha fazla yaprak verimi almak, tohumluk üretilen şekerpancarı bitkilerinde ise homojen bir olgunlaşma elde etmek örneklerinde olduğu gibi, bitkilerin belli bir yükseklikten tepelerinin koparılması işlemi.

uç daldırması (*Fr. marcottage aérien; İng. tip layering*) **tar.** Sürgün ucunun kıvrılarak veya toprağa gömülerek yapılan daldırma ile çoğaltma.

uçta gelişen (*tar. akrojen*) (*Alm. akrogenisch; Fr. acrogène; İng. acrogenic; acrogenous*) **tar.** Yosunlar ve eğreltiotlarında olduğu gibi, üreme organlarının, dolayısıyla büyümenin sadece uçta geliştiği çiçeksiz bitkilerin özelliği.

uçucu yağ (*Alm. ätherisches Öl, n; Fr. huile essentielle, f; İng. essential oil; ethereal oil; volatile oil*) **1. biyom.** Bitkilerin yaprak, meyve, kabuk veya kök kısımlarından elde edilen, oda sıcaklığında sıvı halde olan, kolaylıkla kristalleşebilen genellikle renksiz veya açık sarı renkli, uçucu, kuvvetli kokulu yağlar; eşanlam: esans, eterik yağlar. **2. tar.** Akar, nematot ve böcek gibi canlılarda öldürücü etkiye sahip farklı bitkilerden elde edilen, kuvvetli koku ve aromaya sahip bitkisel yağlar.

ultrayapı (*Alm. Ultrastrukture, f; Fr. ultrastructure, f; İng. ultrastructure*) **tar.** Bir makromolekül, hücre veya dokunun mikroskopik yapıdan da detaylı, nano ölçekteki yapısı; eşanlam: ultrastrüktür.

Umbravirüs (Alm. *Umbravirus*, n; Fr. *Umbravirus*, m; İng. *Umbravirus*) **tar**. Adını taşınması için özgül bir yardımcı virüse ihtiyacı olduğu için Latince gölge demek olan *umbra* kelimesinden alan, viryonları zarflı, mermi şeklinde, genetik materyal olarak tek sarmallı RNA içeren, mekanik yolla ve/veya yaprakbitleri ile kalıcı olarak taşınan bitki virüsü cinsi.

un biti (Alm. *Reismehlkäfer*, m; *rotbrauner Reismehlkäfer*, m; Fr. *tribolium rouge de la farine*, m; İng. *red flour beetle*; *rust red flour beetle*; Lat. *Tribolium castaneum*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kara toprakböcekleri (Tenebrionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tribolium castaneum* olan, erginleri 3,5-4 mm boyunda, parlak koyu kırmızı renkli, ergin ve larvaları depolanan buğdaygil kırmısı, un, makarna, bisküvi, kepek, nişasta gibi maddelerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

un güvesi (Alm. *Mehlzünsler*, m; Fr. *pyrale de la farine*, f; İng. *meal moth*; Lat. *Pyralis farinalis*) **tar**. Kelebekler (Lepidoptera) takımının Pyralidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Pyralis farinalis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 22-60 mm, kırmızımsı kahverengi, larvaları depolanan un ve un ürünleri, buğdaygiller, kuru meyveler, sebze, kakao, baharat gibi maddelerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

un kurdu (Alm. *gemeiner Mehlkäfer*, m; *Mehlwurm*, n; Fr. *ver de farine*, f; *ténébrion meunier*, m; İng. *mealworm*; *mealworm beetle*; *yellow mealworm*; Lat. *Tenebrio molitor*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kara toprakböcekleri (Tenebrionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tenebrio molitor* olan, erginleri 14-17 mm boyunda, parlak koyu kahverengi veya siyah renkte, kanatlarının üzeri boyuna ince çizgili olup ergin ve larvaları depolanan buğdaygil kırmısı, un, makarna, bisküvi, kepek, nişasta gibi maddelerle beslenerek zararlı olan böcek türü.

un sanayi kalıntıları (Alm. *Müllereiabfälle*, pl; Fr. *résidus de meunerie*, pl; İng. *flour industry residues*; *waste products of the flour industry*) **tar**. Un elde edilecek olan tane veya tohumun öğütülmesi sırasında birbirini izleyen çeşitli kademelerde ve 4 ya da 5 fraksiyon halinde unun dışında yapı ve içerik bakımından birbirinden farklı olarak ele geçen buğday kepeği, buğday embriyosu, çavdar kepeği, yulaf kalıntıları, mısır kepeği, pirinç kepeği, baklagil kepekleri gibi hayvan yemi olarak kullanılan artıklar.

un sarıkurdu (Alm. *dunkler Mehlkäfer*, m; Fr. *ténébrion obscur*, m; İng. *dark mealworm*; *mini mealworm*; Lat. *Tenebrio obscurus*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının kara toprakböcekleri (Tenebrionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tenebrio obscurus* olan, erginleri 12-18 mm boyunda, açık kahverengi olup ergin ve larvaları depolanan buğdaygiller, un, unlu gıdalar, et artıkları, ölü böceklerle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

ungues (İng. *ungues*) **tar**. Böceklerde pretarsusun en ucunda, empodyumun her iki yanında yer alan, çift tırnak şeklindeki uzantı.

unlubıt gelinböceği (İng. *mealybug destroyer*; *mealybug ladybird*; Lat. *Cryptolaemus montrouzieri*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının gelinböcekleri (Coccinellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cryptolaemus montrouzieri* olan, erginleri 4-5 mm boyunda, sarımsı kırmızı başlı, siyah kanatlarının arka kenarı sarımsı kırmızı lekeli olup ergin ve larvaları unlubitlerle beslenen avcı böcek türü.

unlubitler (Alm. *Schmierläuse*, pl; *Wollläuse*, pl; İng. *mealybugs*; Lat. *Pseudococcidae*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, dişileri genellikle uzunca oval vücutlu, unlu görünümde mumsu maddeyle kaplı, erkekleri kanatlı ya da kanatsız, asma, meyve ve orman ağaçlarıyla seralarda yetiştirilen bitkilerde beslenen türleri içeren ve en bilinen türü turuncuğil unlubiti (*Planococcus citri*) olan familya.

unutmabeni (Alm. *Wald-Vergissmeinnicht*, n; Fr. *myosotis des bois*, m; *myosotis des forêts*, m; İng. *wood forget-me-not*; *woodland forget-me-not*; Lat. *Myosotis sylvatica*) **tar**. Hodangiller (Boraginaceae) familyasından Avrupa ve Kuzey Afrika orijinli, her türlü toprakta yetişen, yarı gölgeli ve serin mekânları tercih eden, dış mekân ve kesme çiçek olarak kullanılabilen, tek yıllık, tohumla çoğalan bitki.

urarıları (Alm. *Gallwespen*, pl; Fr. *guêpes à galls*, pl; *mouche à galls*, pl; İng. *gall wasps*; *gallflies*; Lat. *Cynipidae*) **tar**. Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, türleri bitki dokularında ur oluşturan ve en bilinen türü mazi arısı (*Andricus gallaetinctoriae*) olan familya; eşanlam: mazi arıları, yumru arıları.

urasil (Alm. *Uracil*, n; Fr. *uracile*, m; İng. *uracil*) **tar**. Pirimidin grubundan tek halkalı olup DNA'daki timin yerine RNA moleküllerinde bulunan ve gerektiğinde purin grubundan çift halkalı hem adenin hem de guanin ile eşleşebilen, kimyasal formülü C₄H₄N₂O₂ olan bir organik baz.

uredospor (Alm. *Uredospore*, f; Fr. *spore d'été*, f; *urédiniospore*, f; *urédospore*, f; İng. *summer spore*; *urediniospore*; *uredospore*) **tar.** Pas funguslarında eşeysiz, tek tek meydana gelen, iki çekirdekli sporlar.

uredyum (Alm. *Uredosporanlager*, m; Fr. *urédie*, f; *urédosore*, f; İng. *uredinium*; *urediosorus*; *uredium*) **tar.** Pas funguslarında, uredospor oluşturan spor verici yapı; eşanlam: uredinyum.

Urmiyavirüs (Alm. *Ourmiavirus*, n; Fr. *Ourmiavirus*, m; İng. *Ourmiavirus*) **tar.** Adını tip üyesi Ourmia melon virus'ün ilk bulunduğu yer olan Ourmia (Urmiye, İran)'dan alan, viryonları çomak şeklinde, genetik materyal olarak çizgisel, tek sarmallı, üç parçalı RNA içeren, mekanik yolla, aşı, tohum ve polenle taşınan bitki virüsü cinsi.

ursinekleri (Alm. *Gallmücken*, pl; Fr. *cécidomyies*, pl; İng. *gall gnats*; *gall midges*; Lat.

Cecidomyiidae) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan bitkisel, hayvansal ya da çürükçül maddelerle beslenen türleri içeren ve en bilinen türü biber galsineği (*Asphondylia capparidis*) olan familya; eşanlam: galsinekleri, yumrusinekleri.

ustospor (Alm. *Ustilospore*, f; Fr. *ustilospore*, f; İng. *ustilospore*) **tar.** Rastık ve sürme funguslarının sporları; eşanlam: ustilospor.

uterus involüsyonu (Alm. *Gebärmutter Rückbildung*, f; Fr. *involution de l'utérus*, f; İng. *uterus involution*) **tar.** Memeli dişi hayvanlarda doğumdan sonra uterusun yapısal ve işlevsel bakımdan gebelik öncesi duruma dönüşmesi; eşanlam: dölyatağının geri dönüşümü.

uyarıcıdan uzaklaşma (Alm. *negativer Tropismus*; Fr. *tropisme négatif*; İng. *negative tropism*) **tar.** Bir organizmanın bir uyarıcı kaynağından uzaklaşma eğilimi.

uyarıcıya yönelim (Alm. *positiver Tropismus*; Fr. *tropisme positif*; İng. *positive tropism*) **tar.** Bir organizmanın uyarıcı yönündeki devinimi.

uyarımlı ovulasyon (Alm. *induzierte Ovulation*, f; Fr. *ovulation induite*, f; İng. *induced ovulation*) **tar.** Kedi, tavşan, tek ve çift hörgüçlü deve, lama ve alpaka gibi memeli hayvanlarda çiftleşme veya çiftleşme yerine geçen vajinal, servikal uyarımlar sonucunda meydana gelen ovulasyon.

uyarlanma yeteneği (Alm. *Anpassungsfähigkeit*, f; *Anpassungsvermögen*, n; Fr. *adaptabilité*, f; İng. *adaptability*) **tar.** Herhangi bir canlının değişen çevre koşullarına uyum sağlama özelliği.

uydu virüs (Alm. *Satellitvirus*, n; Fr. *virus satellite*, m; İng. *satellite virus*) **tar.** Çoğalması için gerekli fonksiyonları sağlayan yardımcı bir virüse gereksinim duyan eksik, kusurlu virüs.

uyku döneminde (Alm. *inaktiv*; *ruhend*; Fr. *dormant*; *quiescent*; İng. *dormant*; *quiescent*) **tar.** Bir canlıda biyolojik aktivitenin minimuma inmiş olması; eşanlam: dormant, eylemsiz durum.

uyluk bileziği (Alm. *Trochanter*, m; Fr. *trochanter*, m; İng. *trochanter*) **tar.** 1. Akar ve kenelerin bacak, pedipalpus ve kelisera gibi vücut uzantılarının koksa ve femurları arasında yer alan ikinci segment. 2. Böcek bacağında koksa ile femur arasında kolay hareketi sağlayan, bilye görevi gören bacak parçası; eşanlam: trohanter. 3. İnsanlarda femuru kalça kemiğine bağlayan anatomik kısım; eşanlam: trohanter.

uyluk kaidesi (Alm. *Basifemur*, n; Fr. *basifémur*, f; İng. *basifemur*) **tar.** Akar, kene ve örümceğimsilerde bacak veya duyarlarının üçüncü bölgesi olan ve Latince femora olarak adlandırılan uyluk bölgesinin bir dikişle ayrılan ekleme yakın taban bölgesi.

uyluk kemiği (Alm. *Femur*, n; *Oberschenkelbein*, n; Fr. *fémur*, m; İng. *femur*; *thigh bone*) **tar.** Omurgalı hayvanlarda arka bacakların kalça kemeri ile diz kapağı arasında bulunan uzun kemik; eşanlam: femur.

uyumlu bitki tar. Herhangi bir merada rekabet güçleri birbirlerine yakın, birbirlerine baskı yapmayan, zarar vermeyen bitki türleri.

uyuz akarı (Alm. *Grabmilbe*, f; Fr. *sarcoptes*, pl; İng. *sarcoptes*; Lat. *Sarcoptes scabiei*) **tar.** Acari alt sınıfı Sarcoptiformes takımında yer alan, yuvarlak biçimli, deride oyuklar oluşturarak tünel açan, yumurtalarını bu tünellere bırakan, uyuz hastalığı ve alerjiye yol açan, insanlar ve köpeklerin derisinde kuvvetli kaşıntı, kıl dökülmesi, kabuklanma, deride kalınlaşmaya neden olan, baş, boyun ve bacaklarda az kıllı ve kılsız bölgelere yerleşen, lezyon, kanama ve kilo kaybına neden olan akarlar.

uyuz akarları (*Alm. Krätzmilbe, f; Fr. acarien de la gale, m; İng. mange mites*) **tar.** 1. Astigmata alttakımı, Choriopidae familyası içinde yer alan, 45.000 türü tanımlanmış olan, at, koyun, keçi, tavşan, sığır, lama ve diğer pek çok omurgalı hayvanlarda deride oyuklar açarak alerji ve deri hastalıkları, aşırı kaşıntı yapan ve kıl dökülmesine yol açan, ölü doku üzerinde beslenerek uyuz hastalığı ve alerjiye neden olan, dünyada her yerde yaşayabilen, ilk tanımlanmış hayvan grupları arasında olan canlılar. 2. Prostigmata alttakımı ve Eriophyidae familyasında yer alan ve bitkilerin yaprak ve meyve yüzeylerinde pürüzlü, kabuk şeklinde ve bazen de ur şeklinde oluşumlara neden olan akarlar.

uzatma ağırları (*Alm. Stellnetz, n; Fr. filet droit, m; filet maillant, m; İng. gill net; trammel net*) **tar.** Genellikle körfez, nehir ağızı, su kanalı ve kıyısız bölgede genellikle su içinde askıda kalan göçmen balıkların avlanmasında kullanılan, balıkların solungaçlarından takılmaları ya da ağa girdikleri esnada ağa dolanarak yakalanmalarını sağlayan, balık türleri için çeşitli özellikleri olan fanyalı ya da fanyasız avlama gereçleri.

uzun budama (*Alm. langer Schnitt, m; Fr. taille longue, f; taille à astes, f; İng. cane pruning; cane training; long pruning*) **tar.** Asmalarda kış budaması sırasında bir yıllık dalların 5-7 ya da daha fazla göz üzerinden budanması.

uzun gün bitkisi (*Alm. Langtagpflanz, f; Fr. plante de jours longs, f; plante héméroperiodique, f; İng. long day plants*) **tar.** Işıklanma süresinin 14 saat veya daha uzun olması durumunda çiçek oluşturarak generatif döneme girebilen bitkiler; eşanlam: kısa gece bitkisi.

uzun gün ırkı (*Alm. Langtagarten, pl; Fr. espèce de jours longs, f; İng. long-day breed*) **tar.** Dişilerde döngüsel üreme aktiviteleri uzun fotoperiyotlarda (ilkbahar ve erken yaz) ortaya çıkan memeli hayvan türü ve ırkları.

uzun otlatma (*Fr. pâturage prolongé; İng. extended grazing*) **tar.** Herhangi bir merada otlatma mevsiminin başından ve sonundan uzatılarak koşullar uygun olduğu sürece, normalden daha uzun bir zaman diliminde yapılan otlatma.

uzun tahtakuruları (*Alm. Bodenwanzen, pl; Langwanzen, pl; Fr. lygaeidés, pl; İng. milkweed bugs; seed bugs; Lat. Lygaeidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, koyu renkli ve parlak vücutlu, toprakta, taş altı ya da döküntüler arasında yaşayan, bitkiler üzerinde tohumlarla beslenen, bazı türleri küçük böcekler ve yumurtalarını avlayan, kimi türleri ise memelilerde dış asalak olarak yaşayan türleri içeren ve en bilinen türü pamuk koza tahtakurusu (*Oxycarenus hyalinipennis*) olan familya.

uzun tava sulama (*Alm. Konturgrabenmethode, f; Fr. irrigation par rigoles suivant les courbes de niveau; irrigation par rigoles de niveau, f; irrigation par rigoles suivant les courbes de niveau, f; İng. contour-grade ditches irrigation; contour irrigation; hillside irrigation*) **tar.** Tarla parselinin hâkim eğim doğrultusunda birbirine paralel toprak seddelere bölünmesi ile oluşan, en ve boyları 3-30 ile 100-800 m arasında değişen, tava sulamasında olduğu gibi göllendirilme yapılmayıp suyun diğer uçtan akaçlandığı sulama.

uzun vade (*Alm. langfristig; Fr. long terme, m; İng. long term*) **tar.** İşletmelerin üretimlerini artıracabilecekleri her türlü olanağa sahip oldukları, üretim için hiçbir engelin bulunmadığı bir yılın üzerindeki zaman aralığı.

uzun zincirli yağ asidi (*Alm. langkettige Fettsäure; Fr. acide gras à longue chaîne, m; İng. long chain fatty acid*) **gıda. tar.** Yapısında karbon sayısı 12 ve daha fazla olan behenik asit, eikosapentaenoik asit (EPA) gibi yağ asitleri.

uzunantenneli güveler (*Alm. Langhornfalter, pl; Langhornmotten, pl; Fr. adélidés, pl; İng. fairy longhorn moths; Lat. Adelidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, bitkilerin taze ve dökülen yapraklarıyla beslenen larvalara sahip böcek türlerini içeren familya.

uzunbacaklı tahtakuruları (*Alm. Stelzenwanzen, pl; Fr. bérytidés, pl; İng. stilt bugs; Lat. Berytidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, dar ve uzun vücutlu, çayırılık alanlarda yaşayan, küçük böcekler ve bitkisel besinlerle beslenen türleri içeren familya.

uzunbacaklı sinekler (*Alm. Langbeinfliegen, pl; Fr. dolichopodidés, pl; İng. longlegged flies; Lat. Dolichopodidae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, erginleri küçük böceklerle, larvaları bitkiler ya da küçük böceklerle beslenen türleri içeren familya.

uzunboyunlu tekeböceği (*Alm. gelbbindiger Zangenbock; zweibindiger Zangenbock; zweistreifiger Zangenbock; İng. two-banded longhorn beetle; Lat. Rhagium bifasciatum*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının tekeböcekleri (Cerambycidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Rhagium bifasciatum* olan, erginleri siyah renkli,

10-22 mm boyunda, larvaları çürümekte olan çam, köknar, ladin, melez çam gibi ibreli yapraklı ağaçlarla kayın, kavak, kestane ve dişbudak gibi geniş yapraklı ağaçların kütük ve odunlarında beslenen böcek türü.

uzunhortumlu dikenli tahtakurusu (*Lat. Elasmucha longirostrata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının dikenli tahtakuruları (Acanthosomatidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Elasmucha longirostrata* olan, kahverengi desenli, uzun hortumlu, göğüs kısmında öne doğru uzamış dikensi uzantı taşıyan böcek türü.

uzunhortumlu yaprakbiti (*Lat. Cinara longirostris*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cinara longirostris* olan, erginleri 2,5-3 mm boyunda, kahverengimsi siyah renkli, hortumu uzun böcek türü.

uzunkanatlı bitkipireleri (*İng. derbid planthoppers; Lat. Derbidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, uzun kanatlara sahip, narin vücutlu, erginleri bitkilerle, nimfleri mantarlarla beslenen türleri içeren familya.

uzunkanatlılar (*Alm. Schnabelfliegen, pl; Schnabelhafte, pl; Fr. mécoptères, pl; İng. scorpionflies; Lat. Mecoptera*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, ölü organizmalarla beslenen ya da avcılık yapan uzun kanatlı türlerin yer aldığı, bilimsel adı Mecoptera olan takım; eşanlam: akrepsineklere.

uzunkıllı uzun tahtakurusu (*Lat. Megalonotus longipilis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Megalonotus longipilis* olan, erginleri 4,2 mm boyunda, uzun kıllı böcek türü.

uzunluğuna arkadan geliş (*Alm. posterior-Präsentation; Fr. présentation postérieure; İng. posterior presentation*) **tar.** Doğum esnasında yavru hayvanın ilk önce arka ayaklarının ana rahminden çıktığı pozisyon.

uzunluğuna önden geliş (*Alm. Kopfendlage, f; Kopflege, f; Fr. présentation de la tête, f; İng. head presentation*) **tar.** Dişi memeli hayvanda doğum esnasında yavrunun önce ön ayaklar ve başı ile döllyatağından çıktığı pozisyon.

ücret (*Alm. Lohn, m; Fr. salaire, m; traitement, m; İng. wage*) **tar.** 1. Belli bir hizmet ya da yarar karşılığı ödenen parasal bedel. 2. Bir emeğin ve hizmetin karşılığı olarak işveren ya da üçüncü kişilerce sağlanan, süre sınırlaması olmayan ve para olarak ödenen tutar.

ücret dışı yarar (*Alm. zusätzlicher Lohn; Fr. supplément de salaire, m; İng. fringe benefit*) **tar.** Çalışanlara, ücretleri ya da maaşları dışında yapılan sosyo-ekonomik destekler.

ücretli (*Alm. Lohnempfänger, m; Fr. salarié, m; İng. wage earner*) **tar.** Bir başkasının iş yerinde mal ya da para karşılığında çalışan, ücret karşılığında emeğini satan veya kiralayan kişi.

üç nokta askı düzeni (*Alm. Dreipunkt-Anschluss, m; Dreipunkt-Kraftheber, m; Fr. attelage à trois points, m; İng. three-point hitch; three-point linkage*) **tar.** Traktörün arka kısmında diferansiyel üzerine izostatik olarak monte edilmiş bir gövde, iki adet kaldırma kolu, ana mil, krank kolu, piston kolu, silindir, piston ve kontrol valfinden meydana gelen hidrolik kaldırma sistemi.

üç parçalı genom (*Alm. tripartites Genom; dreiteiliges Genom, n; Fr. génome triparti, m; génome tripartite, m; İng. tripartite genome*) **tar.** Virüsün genetik yapısının üç parça nükleik asit molekülü içerdiğini ifade eden ve virüslerin sınıflandırılmasında kullanılan bir özellik.

üç yapraklı portakalı tar. 1. (*Fr. poncire, m; İng. trifoliolate orange*) Üç yapraklı ağacının 3-4 cm boyunda, acı olduğu için yenmeyen, ancak reçel yapımında ya da kurutulmuş baharat olarak kullanılan meyvesi; eşanlam: üçyaprak portakalı, Japon portakalı. 2. (*Alm. dreiblättrige Orange, f; Fr. citronnier épineux, m; oranger trifolié, m; İng. trifoliolate; trifoliolate orange; Lat. Citrus trifoliata*) Sedefotugiller (Rutaceae) familyası üyesi, kışın yaprağını döken, 1-5 metre boylanabilen, 4 cm uzunlukta dikenleri, 3 (ya da nadiren 5) loblu yaprakları olan, soğuklara dayanımı nedeniyle turunçgillerin en önemli anacı olarak kullanılan turunçgillere ait meyve ağacı ve bu ağacın meyvesi; eşanlam: üçyapraklı ağacı.

üç çizgili kalkanlı tahtakurusu (*Lat. Ellipsocoris trilineata*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kalkanlı tahtakuruları (Scutelleridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ellipsocoris trilineata* olan, vücut üzerinde üç çizgi taşıyan böcek türü.

üçgen çapa (Alm. *Haue*, f; Fr. *houe*, f; İng. *hoe*) **tar.** Hafif bir sapa tutturulmuş, kesici ağız kısmı geniş ve üçgen şekilli toprak işleme aleti; eşanlam: gelberi.

üçgen dikim (Alm. *Dreieckspflanzung*, f; *Pflanzen in Dreiecksverband*, n; Fr. *plantation en hexagone*, f; *plantation en triangle*, f; İng. *hexagonal planting*; *triangular planting*) **tar.** Fidanların eşkenar üçgenin köşelerine dikilmesini esas alan dikim sistemi; eşanlam: altıgen dikim.

üçgül akarı (Alm. *Kleemilbe*, f; *Stachelbeerspinmilbe*, f; Fr. *tétranyque du trèfle*, m; İng. *clover mite*; Lat. *Bryobia praetiosa*) **tar.** Büyük kırmızıörümcekler arasında yer alan, 0,75-0,85 mm uzunluğunda oval görünümlü, ön bacakları vücudundan daha uzun, kırmızımsı kahverengi, yumurtaları parlak kırmızı ve oval şekilli, çok sıcak mevsimlerde özellikle yerleşim alanlarında da görülebilen, konakçıları arasında, özellikle yonca ve üçgül gibi yem bitkileri ile çok sayıda otsu bitki, sebze, süs ve soğanlı bitkilerin bulunduğu tür.

üçrenkli uzun tahtakurusu (Lat. *Megalonotus tricolor*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Megalonotus tricolor* olan böcek türü.

üçüncü koltukaltı levhası (Fr. *troisième plaque axillaire*, f; İng. *third axillary plate*) **tar.** Böceklerde vanal veya anal damarların çıktığı levha; eşanlam: üçüncü aksilar levha.

üçüncü tip hata (Alm. *Fehler 3. Art*, m; Fr. *erreur de troisième espèce*, f; İng. *error of third kind*; *type III error*) **tar.** Kontrol hipotezi yanlışken, yanlış karşıt hipotezi kabul etmek hatası; örneğin, iki ortalamanın farkı sıfırdır hipotezi yanlışken ve bunu reddederken gerçekte fark sıfırdan büyük olduğu halde küçükmiş karşıt hipotezini kabul etmek.

üçüncül kanal (Alm. *tertiärer Kanal*; Fr. *canal tertiaire*, m; İng. *distributary*; *tertiary canal*) **tar.** İkincil kanaldan aldıkları suyu tarım işletmelerine veren, eşyükselti eğrilerine paralel olup eğimi 0.0002-0.0005 m/m arasında olan sulama kanalı; eşanlam: tersiyer kanal.

üçüncül tomurcuk (Alm. *tertiäre Knospe*, f; Fr. *bourgeon tertiaire*, m; İng. *tertiary bud*) **tar.** Asmada kışlık göz içerisinde bulunan, sürgünü üzerinde salkım oluşturmayan üçüncü derecedeki tomurcuk; eşanlam: tersiyer tomurcuk.

üniversal örtü (Fr. *voile général*, m; *voile universel*, m; İng. *universal veil*) **tar.** Bazı mantarlarda, genç bazidyokarpı tümüyle örten, geçici zar.

üre (*tar. karbamit*) (Alm. *Urea*, f; *Harnstoff*, m; Fr. *urée*, f; *carbamide*, m; İng. *carbamide*; *urea*) **1. kim.** H₂NCONH₂ formülünde, iki amin ve bir karbonil grubundan oluşan, memelilerde ve balıkların çoğunda azot metabolizmasının son ürünü, hayvansal organizmada proteinlerin sentezlenmeleri ya da yıkılmaları sırasında ortaya çıkan ve idrar yoluyla vücuttan uzaklaştırılan, beyaz, kokusuz, suda çözünür, katı bileşik. **2. tar.** %46.1 azot içeriği ile tarımda kullanılan en zengin azotlu gübre.

üreaz (Alm. *Urease*, f; Fr. *uréase*, f; İng. *urease*) **tar.** Soya gibi bazı baklagil tohumlarında bulunan, üreyi amonyak ve karbondioksite ayıran enzim.

üreit (Alm. *Ureid*, n; Fr. *uréide*, m; İng. *ureide*) **tar.** Ürenin açillenmesi sonucu oluşan, genel formülü R-CO-NH-CO-NH₂ ya da R-CO-NH-CO-NH-CO-R olan, bitkilerde azot taşınmasında görev alan, pürin nükleotidlerinin oksidasyonu sonucu oluşan kimyasal bileşik.

üreme hormonu (Alm. *Fortpflanzungshormon*, n; Fr. *hormone de la reproduction*, f; İng. *hormone of the reproductive system*; *reproductive hormone*) **tar.** Hayvanlarda üreme süreçlerinin başlamasını, gelişmesini ve sonlanmasını kontrol eden hormonlar.

üremsel (Alm. *generativ*; Fr. *génératif*; İng. *generative*; Lat. *generativus*) **tar.** Üreme yeteneği olan; eşanlam: generatif, jeneratif.

üretici rantı (Alm. *Produzentenrente*, f; Fr. *surplus des producteurs*, m; İng. *producer's surplus*) **tar.** Üreticilerin ürünlerini satmaya razı oldukları fiyat ile bu ürünü piyasada sattıkları fiyat arasındaki artı fark.

üretim (Alm. *Erzeugung*, f; *Produktion*, f; Fr. *production*, f; İng. *production*) **1. endst.** 1. Ekonomik bir anlamı olan herhangi bir şeyi, hizmeti ya da ürünü ortaya çıkarmak amacıyla yapılan her türlü eylem. 2. Hammadde, yarımamul, makine gibi elle tutulabilir girdileri fikir, bilgi gibi elle tutulamayan girdiler ile birleştirerek kullanıcı için

bir değere sahip olan sanayi veya hizmet ürünü ortaya çıkarılması. 3. Temel amacı topluma değer yaratmak olan ve insan gereksinimlerinin, doğa tarafından tam olarak karşılanmaması sonucu ortaya çıkan ve insanlar tarafından geliştirilen bir aktivite. **2. tar.** Kıt malların miktarını veya talep edilen faydayı artırmak için yapılan çalışmaların tümü.

üretim faktörü (Alm. Produktionsfaktor, m; Fr. facteur de production, m; İng. factor of production; production factor) **tar.** Ekonomik faaliyetlerde üretim girdilerinin her birine verilen ad.

üretim izni (Alm. Produktionslizenz, f; Fr. licence de production, f; İng. production licence) **tar.** Uluslararası organizasyonlara üye ülkelerde tescil edilmiş olan bitki çeşitleri için tescile başvurmak koşulu ile bir defaya özgü sınırlı süre için verilen izin.

üretim malları (Alm. Anlagegüter, pl; Produktionsgüter, pl; Fr. biens de production, pl; İng. indirect goods; instrumental goods; producer goods; production goods) **tar.** Aletler ve hammadde gibi diğer malların üretimine olanak sağlayan ve insanların gereksinimlerini dolaylı olarak karşılayan mallar.

ürik asit (Alm. Harnsäure, m; Fr. acide urique, m; İng. uric acid) **tar.** Formülü $C_5H_4N_4O_3$ olan, azot, oksijen, karbon ve oksijenin heterosiklik bir bileşiği olup pürin nükleotitlerinin yıkımı sonucunda ortaya çıkan bir son ürün.

ürün budaması (Fr. taille fruitière, f; İng. fruit tree pruning) **tar.** Odunsu bitkilerde her yıl düzenli ürün almak için dinlenme döneminde yapılan budama işlemleri.

ürün dalı (Alm. Tragrute, f; Fr. rameau porteur, m; İng. fruiting cane) **tar.** Ürün budaması sırasında ürün almak amacıyla kısa veya uzun budanan bir yıllık dallar.

ürün farklılaştırması (Alm. Produktdifferenzierung, f; Fr. différenciation de produit, f; İng. product differentiation) **tar.** Aynı ihtiyacı karşılayan ve birbirleri yerine ikame edilebilecek ürünlerin farklı görünüşlerde paketlenerek farklı isimler altında piyasaya sürülmeleri ve pazar bölütünde payını artırabilmesi durumu.

ürün rotasyonu (Alm. Wechselwirtschaft, f; Fruchtwechsel, m; Fr. rotation des cultures, f; İng. crop rotation) **tar.** Aynı tarlada birbirini izleyen dönemlerde çeşitli bitkilerin ardı ardına yetiştirilmesi.

üst renk (Fr. coloration sur la côtéé ensoleillée, f; İng. overcoloration) **tar.** Elma, şeftali gibi bazı meyve türlerinde zemin rengi üzerinde, özellikle güneş vuran tarafta gelişen genellikle kırmızı renk.

üst dudak (Alm. Oberlippe, f; Labrum, n; Fr. labrum, m; İng. labrum) **tar.** Çiğneyici ağız parçasına sahip böceklerde ağız parçalarının dıştan görülen ve çift olmayan üst kısmı; eşanlam: labrum.

üstten tohumlama (Alm. Nachsäen, n; Fr. sursemis, m; İng. overseeding; oversowing; sodseeding) **tar.** Herhangi bir merada mevcut bitki örtüsüne yeni bitki türlerinin eklenmesi için tohumların toprak işlenmesi yapılmadan meraya serpilmesi veya ekim makinesi ile ekilmesi.

üsttoprak (Alm. Kulturboden, m; Mutterboden, m; Oberboden, m; Fr. couche arable, f; İng. topsoil) **1. orm.** Toprağın, biyolojik faaliyetlerin çoğunun yer aldığı, mikroorganizmalar bakımından zengin ve alt topraklardan belirgin olarak ayrılan kısım olup tarım topraklarında ekim faaliyetlerinin yapıldığı, üstteki 5-20 cm katman. **2. tar.** Toprağın, biyolojik faaliyetlerin çoğunun yer aldığı, mikroorganizmalar bakımından zengin, tarım topraklarında ekim faaliyetlerinin yapıldığı, üstteki 5-20 cm arasındaki katmanı; eşanlam: yüzey toprağı.

üstün baskınlık (Alm. Überdominanz, f; Fr. superdominance, f; İng. overdominance) **tar.** Heterozigotta, üstün olduğu düşünülen homozigotun fenotipinden de öte ya da uçta fenotipin ortaya çıkması; eşanlam: üstün başatlık.

üstün melezi (Alm. Heterobeltiosis, f; Fr. hétérobeltiose, f; İng. heterobeltiosis) **tar.** Melez dölün herhangi bir özellik bakımından üstün ebeveyne göre gösterdiği üstünlük; örneğin, dölün boyunun, ana ve babasından uzun olanından daha uzun olması; eşanlam: heterobeltiyoz.

üşüme zararı (Alm. Kälteschaden, m; Fr. accident causé par réfrigération, m; trouble au froid, m; İng. chilling injury) **tar.** Kültürü yapılan bitkilerin donma noktası üzerindeki düşük sıcaklık derecelerinde hasar görmesi; eşanlam: üşüme hasarı.

üvendire (Alm. Treibstock, m; Fr. aiguillon, m; İng. goad) **tar.** Kağrı, çift ve benzeri işlerde çalıştırılan koşu hayvanlarını yönlendirmek için kullanılan ucuna nodul takılmış uzun değnek; eşanlam: gönder.

üvez tar. 1. (Alm. *Vogelbeere*, f; Fr. *corme*, f; sorbe d'Europe, f; İng. *serviceberry*) Üvez, serin ve kuru şartlarda depolanan ve olgunlaşarak tatlanıp tropik meyve tadında taze olarak tüketilebildiği gibi bira ve şarap gibi içeceklerin birincil ve ikincil tatlandırıcıları olan meyve. 2. (Alm. *Speierling*, m; Fr. *amelanchier*, m; *cormier*, m; *sorbier domestique*, m; İng. *juneberry*; *serviceberry*; *shadbush*; *shadwood*; Lat. *Sorbus domestica*) Gülgiller (Rosaceae) familyası üyesi, Avrupa, kuzey Afrika ve güneybatı Asya'da doğada yetişen, yaprağını döken 15-20 metre boylanabilen ağaç ve 2-3 metre boylanabilen çalı formunda, 3-6 cm uzunluğunda 13-21 yaprakçıktan oluşan 15-25 cm uzunluğunda yaprağa sahip, erselik, böceklerle tozlanan, beyaz renkli çiçekleri olan, 2-3 cm uzunluğunda yeşilimsi kahverengi renkte, elma veya armut şekilli meyvesi olan yumuşak çekirdekli meyve ağacı türü; eşanlam: üvez ağacı.

üvez yaprakbiti (İng. *rowan aphid*; Lat. *Dysaphis sorbi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Dysaphis sorbi* olan, erginleri 1,8-3,4 mm boyunda, sarımsı yeşilimsi renkli, ergin ve nimfleri üvez ve çançığeği bitkilerinde beslenen böcek türü.

üzerlikotu yaprakbiti (Lat. *Brachyunguis harmalae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Brachyunguis harmalae* olan, erginleri 1,5-2,5 mm boyunda, yeşilimsi beyaz renkli, ergin ve nimfleri üzerlikotu bitkilerinde beslenen böcek türü.

üzüm (Alm. *Traube*, f; Fr. *raisin*, m; İng. *grape*) **tar.** Vitis cinsine ait bitkilerin salkım şeklindeki meyveleri olup taze, kuru veya şarap, şıra vb. hallerde tüketilebilen ürünü.

üzümsü meyve (Alm. *Beere*, f; Fr. *baie*, f; İng. *berry fruit*) **tar.** Tohumun etli kısmına gömülü olduğu basit meyve tipi.

vade (Alm. *Frist*, f; *Laufzeit*, f; Fr. *terme*, m; İng. *due-date*; *maturity*; *term*) **tar.** Borç alan bir kişinin, borcu aldığı tarih ile ödemesi gereken tarih arasında kalan süre; bu süre bir yıldan az bir zaman ise kısa vade, bir yıldan çok bir zaman ise uzun vade adını alır.

vadesiz mevduat (Alm. *Sichteinlage*, f; *Sichtdepositum*, n; Fr. *dépôt à vue*, m; *fonds à vue*, pl; İng. *call deposit*; *demand deposit*; *sight deposit*; *sight fund*) **tar.** Bankaya, istenildiği zaman geri alınmak kaydı ile yatırılan para.

vajina (Alm. *Scheide*, f; *Vagina*, f; Fr. *vagin*, m; İng. *vagina*) **tar.** Serviks (dölyatağı boynu) uteri ile vulva arasında kalan, çiftleşme esnasında spermanın bırakıldığı dişi üreme organı kısmı; eşanlam: dölyolu.

vaks (Alm. *Wachs*, n; Fr. *cire*, f; İng. *wax*) **1. deri.** Balmumunun sanayide mat yüzeyleri parlak ve kaygan duruma getiren türü. **2. tar.** Koyun derisinde yağ bezleri tarafından salgılanarak yapağı yağının bileşimine katılan, yapısında birçok organik madde bulunan ve yapağı liflerini, üzerlerini kaplayarak çevre şartlarının etkilerine karşı koruyan organik koruyucu kılıf.

vakumla soğutma (Alm. *Vakuumkühlung*, f; Fr. *réfrigération sous vide*, f; *refroidissement par le vide*, m; İng. *vacuum cooling*) **tar.** Ortamdaki suyu, hava basıncını düşürerek buharlaştırıp uzaklaştırma ile elde edilen ısı alınması olayı.

valikültür (Alm. *Lagunenfischzucht*, f; Fr. *valliculture*, f; İng. *valliculture*) **tar.** Denizlerden bentlerle ayrılan acı suda, mevsimsel göçe dayalı balık yetiştiriciliği.

valör (Alm. *Valutatag*, m; Fr. *jour de valeur*, m; İng. *effective data*; *numbers*; *value date*) **tar.** Bankaya yatırılan paraya faizin fiilen uygulanmaya başlatılacağı tarih.

Van kedisi (Alm. *Schwimmkatze*, f; Türkisch *Van*, f; *Vankatze*, f; Fr. *Turc de Van*, m; İng. *Turkish Van*; *Van cat*) **tar.** Etçiller (Carnivora) takımının kedigiller (Felidae) familyasından, yuvarlak şekilli ve mavi-kehribar olmak üzere çift renkli göz yapısına sahip, Ankara kedilerinin mavi gözlü olanlarında görülen sağırlığın görülmediği, beyaz renkli ve uzun tüylü ve gen orijini Van ili ve çevresi olan Türkiye yerli kedi ırkı.

vanal katlanma yeri (İng. *vannal fold*) **tar.** Böceklerde vannus ile remigiyum arasında bulunan katlanma yeri.

vantuzlusinekler (Alm. *Lidmücken*, pl; Fr. *blépharicéridés*, pl; İng. *mountain midges*; *net-winged midges*; Lat. *Blephariceridae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, erginleri küçük böceklerle, sucul ortamlarda yaşayan ve bir vantuzla bulunduğu ortama tutunan larvaları ise yosunlarla beslenen türleri içeren familya.

vapur dumanı (Alm. *Strandkresse*, f; *Steinkraut*, n; *Strand-Silberkraut*, n; Fr. *alysson maritime*, m; İng. *sweet alysson*; *sweet alyssum*; Lat. *Alyssum maritimum*; *Lobularia maritima*) **tar.** Turpgiller (Brassicaceae) familyasından Akdeniz Havzası orijinli, hoş kokulu, beyaz, lavanta ve pembe çiçekleri olan, kısa boylu, saksı, balkon ve bahçe çiçeği olarak kullanılabilen, her türlü toprakta yetişen, güneş isteyen, tek yıllık, tohumla çoğalan süs bitkisi; eşanlam: ak kuduzotu.

vapurdumanı (Alm. *Leberbalsam*, m; Fr. *agératum*, m; İng. *ageratum*; *flossflower*; Lat. *Ageratum houstonianum*) **tar.** Papatyağiller (Asteraceae) familyası içerisinde yer alan, Meksika orijinli, tohumla çoğaltılan, güneşli ortamları tercih eden, küçük boylu, derli toplu yapılı mavi ve açık pembe çiçekleri olan bir süs bitkisi.

var yılı yok yılı (*tar. periyodisite*) (Alm. *Periodizität*, f; Fr. *périodicité*, f; İng. *alternate bearing*; *biennial bearing*; *periodicity*) **tar.** Meyve tür ve çeşitlerinin bazılarında görülen bir yıl meyve verip ertesi yıl ya hiç meyve vermemesi veya çok az meyve vermesi.

Varikosavirüs (Alm. *Varicosavirus*, n; Fr. *Varicosavirus*, m; İng. *Varicosavirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan *Lettuce big-vein associated virus*'ün oluşturduğu tipik belirtileri ifade eden genişlemiş damarlardan (varikosa) alan, viryonları çubuk şeklinde, zarfsız, genellikle düz veya hafif esnek, genetik materyal olarak iki parçalı tek sarmallı RNA içeren, Chytridiomycetes sınıfından bir fungus olan *Olpidium brassicae* ile taşınan bitki virüsü cinsi.

varlık hesapları (Alm. *Aktivkonten*; Fr. *comptes actifs*, m; İng. *asset accounts*) **tar.** Bir işletmenin bilançosunun aktif kalemlerini oluşturan hesapların tümüne birden verilen ad; eşanlam: aktif hesaplar.

varroa (Alm. *Varroamilbe*, f; Fr. *varroa*, m; İng. *varroa mite*; Lat. *Varroa destructor*) **tar.** Mesostigmata alt takımı, Varroidae familyası içinde yer alan, 3-4mm boyunda, yavru, pupa ve ergin balarılarının hemolenfini emerek zarar veren ve kovanların çökmesine neden olabilen dışparazit akar.

Varroa destructor virüsü-1 (Alm. *VDV-1*, n; Fr. *VDV-1*, m; İng. *Varroa destructor virus-1*; *VDV-1*) **tar.** Arıları enfekte ettiği bilinen, bal arısı *Apis mellifera*'nın yanı sıra özellikle virüsün adını aldığı Varroa akarlarını da enfekte eden, arı yumurtalarında tespiti gerçekleştirilemeyen, daha çok ergin arılarda ve DWV ile birlikte bulunan, belirgin bir semptom göstermeyen, genetik materyal olarak tek sarmallı RNA içeren *Iflaviridae* familyasına dahil virüs.

vasküler kambiyum (Alm. *vaskuläres Kambium*; Fr. *cambium vasculaire*, m; İng. *vascular cambium*) **tar.** Bir odunsu bitkinin dal veya gövdesinin dışına doğru ikincil floem ve içine doğru ikincil ksilem dokusunu oluşturan meristematik hücreler silindiri; eşanlam: lateral meristem.

vasküler solgunluk hastalığı (Fr. *flétrissure vasculaire*, f; İng. *vascular wilt disease*) **tar.** Bitkilerde normal su ve mineral madde alımını bozan, daimi pörsümeye yol açan, bazen sararma ile beraber görülen bir bitki iletim demeti hastalığı.

vazektomi (Alm. *Vasektomie*, f; Fr. *vasectomie*, f; İng. *vasectomy*) **tar.** Erkek hayvanda testisin boşaltıcı kanalının (sperma kanalı, vas deferens) cerrahi yolla çıkarılması işlemi.

vejetasyon (Alm. *Vegetation*, f; Fr. *végétation*, f; İng. *vegetation*) **tar.** Bir bölgede ya da bir alanda yetişen bitkilerin tümü; eşanlam: bitki örtüsü.

vejetatif büyüme evresi (Alm. *vegetatives Wachstum*, m; Fr. *croissance végétative*; İng. *vegetative growth*) **tar.** 1. Çok yıllık bitkilerde sürgün oluşturma ve yapraklanma ile tanımlanan çiçeklenmeye kadar devam eden gelişme evresi; eşanlam: vejetatif büyüme dönemi. 2. Bitkilerde tohumun çimlenmesi ile başlayan, sürgün ve yaprakların oluştuğu gelişme evresi.

vejetatif dönem (Alm. *vegetatives Wachstumstadium*, n; Fr. *étape de croissance végétative*, f; İng. *vegetative growth stage*; *vegetative stage*) **tar.** Bitki yaşamında tohum çimlenmesinden çiçeklenme aşamasına kadar geçen, kökün, gövdenin, sapların, yaprak ve diğer somatik aksamın büyüdüğü süre; eşanlam: vejetatif büyüme devresi.

vekaletname (Alm. *Kuppelei*, f; Fr. *acte de procuration*, m; İng. *procuration*) **tar.** Bir kişiye, başka bir kişi adına iş yapmak için verilen yasal yetki belgesi.

vektör akar (Alm. *Milben als Überträger*; Fr. *vecteur acarien*, m; İng. *vector mite*) **tar.** Özellikle eriofit akarlar ve kene türlerinde görülen, çeşitli hastalık etmenini bir konakçıdan sokup emerek kazanan veya dışkıdaki kistik evrelerle bulaşık yiyeceklerle taşıyarak bitki, omurgalı ve omurgasız canlılardan oluşan diğer konakçılara bu etmeni taşıyabilen hastalıklara sebep olan araknitler.

veliger (*Fr. larve véligère, f; İng. veliger; veliger larva*) **tar.** Bazı yumuşakçalarda kabuğun oluştuğu, kirpiklerinin uzadığı ve yüzebildiği larva formu.

ventral diyafram (*Alm. ventrales Diaphragma, m; Fr. diaphragme ventral, m; İng. ventral diaphragm*) **tar.** Böceklerde kanın dikine dolaşımını kolaylaştırmak için vücudun alt kısmında yer alan, üstünde periviseral sinüsün, altında ise perineural sinüsün yer aldığı, kasılma ve gevşeme yeteneğinde olan kas ya da zar benzeri yapı.

vergi konusu (*Alm. Steuerobjekt, n; Fr. objet de l'impôt, m; İng. tax object*) **tar.** Vergi vermesi öngörülen ya da dolaylı şekilde vergi kaynağı kabul edilen iktisadi unsur.

vergi tabanı (*Alm. angesetzter Steuerwert; Steuerbemessungsgrundlage, f; Steuerveranlagung, f; Fr. base d'imposition, f; base d'impôt, f; İng. tax base*) **tar.** Bir verginin miktarını belirtmek için temel olarak alınan değer; eşanlam: vergi matrahı.

vergi yükü (*Alm. Steuerbelastung, f; Steuerlast, f; Fr. charge fiscale, f; İng. tax burden*) **tar.** 1. Vergi ödenmesi neticesinde, vergi yükümlüsünün mal varlığında meydana gelmiş olan azalma. 2. Vergi ve vergiye benzer kamu gelirlerinin gayrisafı ulusal gelirdeki payı.

vergi yükümlüsü (*Alm. Steuerpflichtiger, m; Fr. contribuable; İng. taxpayer*) **tar.** Yasal gerekçeler nedeniyle vergi ödemesi gereken kişi veya kurum.

verici doku (*İng. source tissue*) **tar.** Bitkinin kendi gereksiniminden daha fazla fotosentez ürünü oluşturabilen ve diğer organlara bu fotosentez ürünlerini gönderen organlar; örneğin gelişmiş yapraklar.

verici hayvan (*Alm. Spendertier, n; Fr. animal donneur, f; İng. donor animal*) **tar.** Memeli çiftlik hayvanları üretiminde embriyo aktarım uygulamasında üstün verim yeteneğine sahip veya zor bulunan ve kendisinden kısa sürede çok sayıda embriyo alınması amaçlanan dişi hayvanlar.

verim haritalama (*Alm. Ertragskartierung, f; Fr. cartographie de rendements, f; İng. yield mapping*) **tar.** Bir tarım ürününün arazi üzerinde verim dağılımını gösteren haritalar ve bu tür haritaların hazırlanması.

verim monitörü (*Alm. Ertrags-Monitor, m; Fr. capteur de rendement, m; dispositif de surveillance de rendement, m; İng. yield monitor*) **tar.** Tarımsal ürünün verim ve nemini hasat sırasında sürekli olarak ölçen ve kaydeden elektronik birimi.

verim özellikleri (*Alm. Produktionsspezifikationen, pl; Fr. caractéristiques d'efficacité, pl; İng. production characteristics*) **tar.** Çiftlik hayvanlarında genellikle çok sayıda, ancak etkileri küçük olan gen çiftlerince oluşturulan et, süt ve lif gibi fizyolojik özellikler.

verimli toprak (*Alm. fruchtbarer Boden, m; Fr. terre fertile, f; İng. fertile soil*) **tar.** Bitkilerin gereksinim duyduğu bitki besin elementlerini yeterli miktarda içeren ve bunların bitki kökleri tarafından alınmasını engellemeyecek şekilde, fiziksel ve kimyasal özelliklere sahip olan toprak.

vernalın (*Alm. Vernalin, n; Fr. vernaline, f; İng. vernalin*) **tar.** Bitkilerde soğuklanma sürecini başlatmakla sorumlu olduğu varsayılan bitki hormonu.

verteks (*Alm. Vertex, m; Fr. vertex, m; İng. cranial vertex; vertex*) **tar.** Böcek başının tepe kısmı; eşanlam: baş tepeciği.

viral hemorajik septisemi (*Alm. Forellenseuche, f; virale hämorrhagische Septikämie, f; Fr. septicémie hémorragique virale, f; İng. viral haemorrhagic septicaemia*) **tar.** Balıklarda Rhabdoviridae familyasından bir virüsün neden olduğu, deri renginin koyulaştığı, karında şişkinlik, vücut yüzeyinde çeşitli yerlerde ve yüzgeçlerin tabanında kanamaların oluştuğu bulaşıcı ve öldürücü viral hastalık.

viral örtü proteini (*Alm. virales Kapsidprotein, n; Fr. protéine virale de surface, f; İng. viral coat protein*) **tar.** Virüsün nükleik asidinin etrafını saran koruyucu protein tabakası.

virgül kabuklubiti (*Alm. gewöhnliche Kommaschildlaus, f; Fr. cochenille virgule du pommier, f; İng. apple mussel scale; oystershell scale; Lat. Lepidosaphes ulmi*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Lepidosaphes ulmi* olan, dişileri sarımsı beyaz renkli, 3-4,5 mm

uzunlukta, 1,2-2 mm genişlikte, parlak koyu esmer renkte virgül şeklinde kabukla örtülü olup armut, şeftali, kayısı, badem, elma, ceviz, asma, kavak, karaağaç, söğüt, kayın, gül gibi bitkilerin gövde, dal, yaprak ve meyvelerini sokup emerek beslenen, ayrıca salgıladığı zehirli maddelerle bitkilere zarar veren, yoğun bulaşmalarda ağaç ve fidanların kurumasına yol açan böcek türü.

virman (Alm. *Überweisung*, f; *Überweisung von Geldern*, f; *Geldtransfer*, m; Fr. *transfer de fonds*, m; *virement*, m; *virement de fonds*, m; İng. *transfer*; *transfer of funds*) **tar.** Banka hesabında bulunan herhangi bir fonun, bir başka hesaba aktarılması durumu.

viroplazm (Alm. *Viroplasma*, n; Fr. *viroplasma*, m; İng. *viroplasm*) **tar.** Virüs yapıtaşlarının sentezlendiği ve virüs partiküllerinin toplandığı hücresele plazma.

virülans (Alm. *Virulenz*, f; Fr. *virulence*, f; İng. *virulence*) **1. biyom.** Herhangi bir patojen mikroorganizma suşunun hastalık oluşturma yeteneği. **2. tar.** Patojen mikroorganizmalar tarafından oluşturulan hastalığın şiddet derecesi.

virüs aktarma beslenmesi (Fr. *alimentation de transmission*, f; İng. *transmission feeding*) **tar.** Bir böceğin bir virüsü ya da bir patojeni sağlıklı bitkiye aktarmasında rol oynayan o bitkiden beslenmesi.

virüs alım beslenmesi (Fr. *alimentation d'acquisition*, f; İng. *acquisition feeding*) **tar.** Bir böceğin bir virüsü ya da bir patojeni enfekte olmuş bitkiden kapması için gereken beslenme süreci; eşanlam: kazanma beslenmesi.

virüs replikasyonu (Alm. *Virusreplikation*, f; Fr. *réplication virale*, f; İng. *viral replication*; *virus replication*) **tar.** Virüslerin hücresele alıcılara tutunma, hücre içine giriş, protein kılıfı soyulması, biyosentez, genom replikasyonu, gen ifadesi (viral proteinlerin sentezi), bir araya gelme, salım ve olgunlaşma aşamalarından geçerek hücre içinde çoğalmaları.

virüs saflaştırma (Alm. *Viruspurifikation*, f; Fr. *purification de virus*, f; İng. *virus purification*) **tar.** Antiserum üretimi ve moleküler tanıda kullanmak üzere virüs partiküllerinin konakçı dokusundan ve özsudaki diğer kimyasal içeriklerden ayrıştırılarak saf halde elde edilmesi işlemi.

virüs taşıyıcı nematot (Alm. *Trägervirus Nematode*, f; Fr. *nématode vecteur de virus*, m; İng. *nematode vector of plant viruses*; *virus-vector nematode*) **tar.** Bitkilerde oluşturdukları doğrudan zararın yanında bitki virüsü hastalıklarını taşıyan, larva, dişi, erkek tüm bireylerin solucan benzeri ince uzun ve silindirik şeklinde olduğu, stiletleri oldukça uzun, *Dorylaimida* takımının *Longidoridae* ve *Trichodoridae* familyalarına dahil, hem bir yıllık hem de çok yıllık bitkilerin köklerinde ektoparazit olarak yaşayan nematotlar; eşanlam: virüs vektörü nematot.

virüsoit (Alm. *Virusoid*, m; Fr. *virusoide*, m; İng. *virusoid*) **tar.** Replikasyon için yardımcı virüs RNA'sına ihtiyaç duyan, diğer bir deyişle, konakçı hücre içindeki yardımcı virus RNA'sı ile çoğalabilen virotler.

virüstaşıyan (Alm. *virusbefallen*; Fr. *virulifère*; İng. *viruliferous*) **tar.** Virüs içeren ve onu taşıma kapasitesi olan vektör; eşanlam: virülifer.

vişne tar. 1. (Alm. *Sauerkirschenbaum*, m; *Weichselkirschenbaum*, m; Fr. *cerisier aigre*, m; *griottier*, m; İng. *sour cherry*; Lat. *Prunus cerasus*) Gülgiller (Rosaceae) familyası üyesi, anavatanı Hazar Denizi ile Kuzey Anadolu dağları arasında kalan bölge olan, dalları kirazinkinden ince ve yay gibi olup sarkık, yaprağını döken, 5-7 metre boylanabilen, salkım şeklinde 1-6 adet beyaz renkli erselik, kendine verimli çiçek veren meyve ağacı türü; eşanlam: vişne ağacı. **2.** (Alm. *Sauerkirsche*, f; *Weichselkirsche*, f; Fr. *cerise aigre*, f; *griotte*, f; İng. *sour cherry*) Vişne ağacının bol sulu, olgunları siyaha yakın kırmızı renkte olan, meyveleri kiraza benzer ancak tadı daha ekşi olan, Temmuz ayı ortasında olgunlaşan, kısa veya uzun saplı sert çekirdekli meyvesi.

vişne monilya hastalığı (İng. *sourcherry brown fruit rot*) **tar.** *Monilia laxa* ve *M. fructigena* adlı fungusların oluşturduğu, vişne ile birlikte diğer sert çekirdekli meyvelerde de görülen, çiçek yanıklığı, ince dallarda kuruma ve meyvelerde kahverengi çürüklüğe yol açan hastalık.

vitamin ön karma (Alm. *vitaminhaltige Vormischung*, f; Fr. *prémélange vitamine*, m; *prémélange vitaminique*, m; İng. *vitamin premix*) **tar.** Hayvanların vitamin ihtiyaçlarını karşılamadığı durumlarda rasyonlara ilave edilen, daha çok yağda eriyen vitaminlerden A, D, E ve K, suda eriyenlerden vitamin B₁, B₂, B₆, B₁₂, pantotenik asit, vitamin C ve H, folik asit, nikotinik asit, kolin ve biyotin bulunmuş, farklı dolgu maddeleri ile seyreltilerek ön karışımdan geçirilmiş yem katkı maddesi.

vitellin zar (Alm. *Dotterhaut*, f; *Vitellinmembran*, f; Fr. *membrane vitelline*, f; İng. *vitelline membrane*) **tar.** Böcek yumurtasında koryonun alt kısmında yer alan ve yolk rezervinin etrafını kuşatan iç tabaka.

vitellogenin (Alm. *Vitellogenin*, n; Fr. *vitellogénine*, f; İng. *vitellogenin*) **tar.** Böcek yağ dokusu tarafından üretilen, esas olarak dişilere özgü olan ve oositler tarafından kullanılan bir yolk proteini.

Vitivirus (Alm. *Vitivirus*, n; Fr. *Vitivirus*, m; İng. *Vitivirus*) **tar.** Adını tip üyesi *Grapevine virus A*'nın konakçısı olan *Vitis*'den (bağ) alan, viryonları ipliksi, esnek, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, Pseudococcidae familyasından böcekler ve yaprakbitleri ile taşınan bitki virüsü cinsi.

viviparite bkz. **tar. canlı doğurma.**

vivotoksin (Alm. *Vivotoxin*, n; Fr. *vivotoxine*, f; İng. *vivotoxin*) **tar.** Patojen tarafından konakçının vücudunda oluşturulan zehir.

voli yeri (İng. *rich fishing ground*) **tar.** Denizlerde ve içsulara su ürünleri üretimine elverişli, kıyıya bitişik ve sınırları belirli su alanları.

voltinizm (Alm. *Voltinismus*, m; Fr. *voltinisme*, m; İng. *voltinism*) **tar.** İpekböceklerinin bir yıl içerisinde verdikleri kuşak sayısı özelliği.

volva (Alm. *Scheide*, f; *Volva*, f; Fr. *volve*, f; İng. *volva*) **tar.** Bazı şapkalı mantarların saplarının tabanında yer alan fincan şeklindeki yapı.

volva (Alm. *Vulva*, f; Fr. *vulve*, f; İng. *vulva*) **tar.** 1. Memelilerin dişilerinde üreme organının dışı açılım bölgesi. 2. Olgun dişi akar, böcek ve nematotların üreme sisteminin dışı açılım yeri.

volva ardı dölyatağı kesesi (İng. *postvulval uterine sac*) **tar.** Bazı dişi nematotların üreme sisteminin işlevsiz olan torba veya kese şeklindeki posteriyör kolu; eşanlam: postvulval uterin sak.

vurgunculuk (Alm. *Spekulation*, f; Fr. *spéculation*, f; İng. *speculation*) **tar.** Ucuza alınarak saklanan ve fiyatların artması ile piyasaya çıkarılıp pahalıya satılarak yasaların tanıdığı kâr marjının üzerinde gelir elde etmeye yönelik uygulamalar; eşanlam: spekülasyon.

vücut banyoluğu (Alm. *Tauchbad*, n; Fr. *baignoire*, m; İng. *cattle dip*; *dipping bath*; *dipping vat*; *livestock bath*) **tar.** Koyun, keçi, sığır, domuz gibi çiftlik hayvanlarının dış parazitler ve çeşitli hastalıklara karşı vücutlarının yıkandığı betondan, galvanizli saçtan veya tahtadan yapılabilen özel havuzlar.

vücut biti (Alm. *Kleiderlaus*, f; Fr. *pou de corps*, m; İng. *body louse*; *human lice*; Lat. *Pediculus humanus*) **tar.** Bitler (Phthiraptera) takımının gerçek insanbitleri (Pediculidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pediculus humanus* olan, erginleri 2-6 mm boyunda, kirli beyaz ya da grimsi siyah renkli, insan vücudunda ve çamaşırlar arasında dolaşarak rahatsızlığa yol açan, kan emerek beslenen ve tifüs, borelia humması gibi hastalıkların taşıyıcılığını yapan böcek türü.

vücut kondisyon puanı (Alm. *Körperkonditionsbeurteilung*, f; Fr. *note d'état corporel*, f; İng. *body condition score*) **tar.** Sığır, koyun ve keçi gibi memeli çiftlik hayvanlarında vücudun yağlanma durumunu gösteren ve 1-5 arasında değişen sayısal değer.

vücut uzunluğu (Alm. *Körperlänge*, f; Fr. *longueur du corps*, f; İng. *body length*) **tar.** Memeli hayvanda, omuz ucundan (articulus humeri) oturak yumrusu ucuna kadar olan yatay mesafe.

Waikavirüs (Alm. *Waikavirus*, m; Fr. *Waikavirus*, m; İng. *Waikavirus*) **tar.** Adını tip üyesi olan Rice tungro spherical virus'un Japonca adından alan, viryonları izometrik, zarfsız, genetik materyal olarak tek parçalı, Tek sarmallı RNA içeren, Fulgomorpha alt takımındaki böceklerle taşınan bitki virüsü cinsi.

Willameti akarı (İng. *Eotetranychus willamettei*; Lat. *Eotetranychus willamettei*) **tar.** Prostigmata alttakımı ve Tetranychidae familyasında yer alan, Kaliforniya'da bağlarda zararlı, Rosaceae, Fagaceae, Ulmaceae ve Vitaceae türleri gibi çok sayıda konakçıya sahip kırmızıörümcek türü.

Wolbachia (Alm. *Wolbachia*; Fr. *Wolbachia*; İng. *Wolbachia*) **tar.** Özellikle konakçılarının üreme sisteminde doğal olarak bulunan, konakçılarıyla genellikle parazitik, bazen de mutualizm ilişkisi içerisinde olan, partenogenez,

enfekte ettiği cinsiyete göre sitoplazmik uyumsuzluk, erkek birey ölümü ve feminizasyona yol açabilen, yarımkanatlılar, kelebekler, zarkanatlılar, sinekler, düzkanatlılar, kirpikcanatlılar, kınkanatlılar böcek türleri, bazı akarlar ve tespihböcekleri üyeleri ve bazı nematotları da enfekte edebilen bakterilerin yer aldığı cinsin adı.

yaban hamamböcekleri (*Lat. Ectobiidae*) **tar.** Dictyoptera takımında yer alan, çoğunlukla ormanlık ve meralık alanlarda bulunan türleri içeren familya.

yaban hıyarı (*Alm. Igelgurke, f; Stachelgurke, f; Wilde Gurke, f; Fr. concombre grim pant, m; concombre sauvage, m; échinocyste lobé, m; İng. mock cucumber; prickly cucumber; wild cucumber; Lat. Echnocytis lobate*) **tar.** Kabakgiller (Cucurbitaceae) familyasına ait, Kuzey ve Güney Amerika orijinli, yayılıcı, yoğun tüylü, tek yıllık, her türlü toprakta yetişen, güneşli ortamları seven, tohumla çoğalan yaygın bir tür; eşanlam: acı kök, kirpi hıyarı.

yabanarısı (*Alm. gemeine Wespe, f; Fr. guêpe commune, f; İng. common wasp; Lat. Vespula vulgaris*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımının eşekarları (Vespidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Vespula vulgaris* olan, erginleri 12-17 mm boyunda, sarı siyah desenli olup larvaları için böcekleri avlayan, nektar ve meyveyle beslenen böcek türü.

yabancı dölleme (*Alm. Allogamie, f; Fremdbefruchtung, f; Fr. fertilisation croisée, f; pollinisation indirecte, f; İng. allogamy; cross-fertilization*) **1. biyom.** Bir bireyin yumurtasının başka bir bireyin spermatozoası ile döllemesi. **2. tar.** Bir çiçeğin poleninini başka bir çiçeği döllemesi olayı; eşanlam: alogami.

yabancı ot (*Alm. Unkraut, n; Fr. plante nuisible, f; mauvaises herbes, pl; İng. weed*) **tar.** Kültürü yapılan, genellikle otsu ve tek yıllık olan, herhangi bir bitkinin kendi tür ve çeşidinin dışında kalan, yetiştiriciliği yapılmayan bitki türleri; eşanlam: yabani ot.

yabangülü çiçekseveni (*Lat. Anthaxia podolica*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia podolica* olan, 4,5-6,5 mm boyunda, mavimsi pırlıtlı metalik yeşil renkteki erginleri yabangülü, kızılalık ve dişbudak bitkilerinin çiçekleriyle, larvaları ise dal ve gövdelerde tüneller açarak beslenen böcek türü.

yabani asma (*Alm. wilde Weinrebe, f; Fr. vigne sauvage, m; İng. wild grapevine*) **tar.** *Vitis vinifera* L. ssp. *silvestris* alt türüne giren ve genellikle iki evcikli olan, sülükleri sayesinde çok yükseklere tırmanabilen, ırmak boyları, yol kenarları, orman sınırlarında büyüyen, yaprakları ve meyveleri yenebilen üzüm bitkisi.

yabani bitki (*Alm. Wildpflanze, f; wildwachsende Pflanz, f; Fr. plante sauvage, f; İng. wild plan*) **tar.** Henüz kültüre alınmamış, yetiştiriciliği yapılmayan bitki türlerine verilen isim.

yabani havuç mozaik virüsü (*Alm. Pastinakmosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque du panais, m; İng. ParsMV; parsnip mosaic virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve yaprakbitleri ile taşınan, başta yabani havuç (*Pastinaca sativa*) olmak üzere maydanozgiller (Umbelliferae) familyasında enfeksiyon yapan, konakçılarında hafif mozaikleşme belirtilerine neden olan potyvirus.

yabani havuç sarı leke virüsü (*Fr. virus de la moucheture jaune du panais; İng. parsnip yellow fleck virus; PYFV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, *Cavariella aegopodii* ve *Cavariella pastinacae* (Hemiptera: Aphididae) ile yarı kalıcı şekilde ve akbaldıran sarılık virüsü isimli yardımcı virüs ile taşınan, Umbellifera familyasından bitkileri hastalandıran, konakçılarında damarlarda sararma, sarı-yeşil mozaik belirtileri sarı ağ ve yaprak bükülmesi şeklinde belirtiler oluşturan sekuivirüs.

yabani lahana tohumgüvesi (*Alm. Kohlzünsler, m; İng. garden pebble moth; Lat. Evergestis frumentalis*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Crambidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Evergestis frumentalis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 29-35 mm, kahverengi, larvaları yabani lahanagillerde beslenen böcek türü.

yabani yulaf (*Alm. tauber Hafer, m; Fr. avoine stérile, f; İng. animated oat; sterile oat; wild oat; wild red oat; winter wild oat; Lat. Avena sterilis*) **tar.** Buğdaygiller (Poaceae) familyası türünden olan, Kuzey Afrika orijinli, çoğaltılması tohumla yapılan, aşağıya doğru sarkık çiçek salkımına sahip olan, park ve bahçelerde ve kurak alanlarda rahatlıkla ve tekin bir şekilde kullanılan gösterişli tek yıllık süs bitkisi.

yabanmersini tar. 1. (*Alm. Blaubeerenbaum, m; Fr. bleuetier, m; İng. blueberry; blueberry bush; Lat. Vaccinium corymbosum*) Fundagiller (Ericaceae) familyası üyesi, anavatani Kuzey Amerika olan, 2-4 metre boylanabilen,

yaprğını döken çalı formunda, üzüksü bir bitki türü; eşanlam: likapa, çalı çileği, yaban mersini ağacı. 2. (*Alm. Blaubeere, f; Kulturheidelbeere, f; Fr. bleuet, m; bluet, m; İng. blueberry*) Yabanmersini ağacının, çapları 5-16 mm arasında değişen, olgunlaştığında rengi çivit mavisi olan, gerek şekerleme sanayinde, gerekse reçel, şarap, meyve suyu olarak değerlendirilen meyvesi.

yabanmersini bağcık virüsü (*İng. blueberry shoestring virus; BSSV tar*. Tek sarmallı RNA içeren, sadece *Vaccinium corymbosum* ve *V. angustifolium*'u enfekte eden, *Masonaphis pepperi* (Hemiptera.: Aphididae) ile taşınan, konakçılarında genç sürgünlerde kırmızimsı çizgiler, yaprğın bağcığa benzer şekilde cılızlaşması, çiçeklerde renk kırılması, damar bantlaşması şeklinde belirtiler oluşturan sobemovirüs.

yabanmersini kırmızı halka leke virüsü (*İng. blueberry red ringspot virus; BRRV tar*. Çift sarmallı DNA içeren, sadece *Vaccinium* türlerini enfekte eden, vektörü bilinmeyen, konakçılarında kırmızı halkalı leke, noktalar, yamalar şeklinde belirtiler oluşturan soymovirüs.

yabanmersini yanıklık virüsü (*Fr. virus de la brunissure nérotique du bleuet, m; İng. BScV; blueberry scorch virus tar*. Tek sarmallı RNA içeren, yaprakbitleri ile taşınan, konakçılarında belirtisiz kalabilen veya çiçek ve yapraklarda nekroz, gümüşi renk değişimi gibi belirtiler oluşturan karlavirüs.

yabanmersini yaprak benek virüsü (*İng. BLMoV; blueberry leaf mottle virus tar*. Tek sarmallı RNA içeren, yabanmersini (*Vaccinium corymbosum*) ve asmada enfeksiyon yapan, doğal taşınma yolu bilinmeyen, konakçılarında yapraklarda beneklenmeyle birlikte tepeden ölüm, tomurcuk kırılması, meyvelerde düzensiz uzama, açık yeşil yaprak, seyrek meyve salkımı oluşumu şeklinde belirtiler oluşturan nepovirüs.

yabantavşanı (*Alm. Hase, m; Fr. lièvre, m; İng. hare tar*. *Lepus* cinsinin tavşangiller (*Leoporidae*) familyasına ait, otobur, kulakları arka ayakları kadar uzun olabilen, çok hızlı koşabilen tavşan çeşidi.

yağ bitkisi (*Alm. Öpflanze, f; Fr. plante oléagineuse, f; İng. oil plant; oilseed plant; oleaginous plant tar*. Meyvelerinden ve tohumlarından bitkisel yağ elde etmek için yetiştirilen çeşitli otsu ya da odunsu bitkiler.

yağ cisimciği (*Alm. Fettkörper, m; Fr. corps adipeux; İng. fat body tar*. 1. Böceklerde bağırsağın dorsal tarafında bulunan ve omurgalı karaciğerine analog olan, yağ, glikojen ve protein depolayan yaygın bez. 2. Bitki ve hayvanlarda diğer yağ depo eden organlar.

yağ görelilik derecesi (*tar. besi görelilik derecesi*) (*Alm. Teilwirkungsgrad für Fettbildung, m tar*. Hayvanların besiyeye alınmasında organizmada yağ yapımı için herhangi bir yem ya da rasyonun net enerji içeriğinden olan yararlanma oranı.

yağ şalgamı (*İng. turnip rape; Lat. Brassica campestris ssp. oleifera L.; Brassica rapa ssp. oleifera tar*. Çiçekli bitkiler sınıfının haçlı çiçekliler takımının turpgiller familyasının şalgam cinsinin *Brassica rapa ssp. oleifera L* türü olup n=10, kazık köklü, yan kökleri de iyi gelişmiş, sapları 50-150 cm, sert, kuvvetli ve odunsu yapıdadır, yaprak ve çiçekleri kolzaya benzer, yağlık olarak yetiştirilen yıllık bitki.

yağ terkipli pestisit (*Fr. pesticide à base d'huile, m; İng. oil-based pesticide tar*. Yazlık ya da kışlık olmak üzere iki tipi olan, yazlık tipi petrol kökenli, kışlık tipi ise madansel olan, özellikle zararlı organizmaların oksijenle temasını keserek etkinlik gösteren formülasyon tipi.

yağ tipi domuz (*Alm. Fettschwein, n; Spechschwein, n; Fr. porc de type gras, m; porc lourd, m; İng. fat-type pig; lard-type pig; larder tar*. Yağ verimi yönünde yetiştirilen domuz tipi.

yağ yüzgeci (*Alm. Fettflosse, f; Fr. nageoire adipeuse, f; İng. adipose fin tar*. Alabalıkgillerde sırt yüzgeci ile kuyruk yüzgeci arasında bulunan ve ışın içermeyen yüzgeç; eşanlam: adipoz yüzgeç.

yağgüllu yaprakbiti (*İng. lesser rose aphid; Lat. Myzaphis rosarum tar*. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Myzaphis rosarum* olan, erginleri 1,2-2,4 mm boyunda, sarımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri yağgüllu, yabani gül ve diğer gül türlerinde yaprakların üst ve alt yüzünde beslenen böcek türü.

yağlı kuyruklu koyun ırkı (*Alm. Fettschwanzschaf rasse, f; Fettsteißschaf rasse, f; Fr. race ovine à grosse queue, m; race ovine à queue grasse, m; İng. fat-tailed sheep breed tar*. Karaman, ivesi ve dağlıç koyun ırkları gibi kuyruk kısımlarında yaklaşık 2-4 kg yağ birikimine sahip olan koyun ırkları.

yağlıböcekler (Alm. *Blasenkäfer, pl; Ölkäfer, pl; Pflasterkäfer, pl; İng. blister beetles; Lat. Meloidae*) **tar.** Kinkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri genellikle bitkisel besinle, larvaları hayvansal besinle beslenen, vücutlarında kantaridin maddesi taşıyan türleri içeren ve en bilinen türü İspanyol yağlıböceği (*Lytta vesicatoria*) olan familya; eşanlam: kabarcıklıböcekler, yakıböcekleri.

yağmurlama başlığı (Alm. *Sprinklerdüse, f; Sprinklerkopf, m; Fr. tête d'arroseur, f; tête d'asperseur, f; bec d'asperseur, m; gicleur, m; İng. sprinkler head; sprinkler nozzle*) **tar.** Sulama sistemlerinde, suyun basınçla atmosfere verilmesini ve püskürtülmesini sağlayan ve su püskürtme açılırları, başlıkların dönme hızı ve işletme basınçları uygulamaya göre değişen başlık.

yağmurlama sulama (Alm. *Sprinklerbewässerung, f; Fr. irrigation par aspersion, f; İng. spray irrigation; sprinkler irrigation*) **tar.** Arazi üzerine belirli aralıklarla yerleştirilen yağmurlama başlıklarından basınç altında suyun atmosfere verilmesi biçiminde yapılan sulama.

yağsız uzun kuyruklu koyun ırkı (Alm. *langschwänziges Schaf; Langschwanz-Schaf rasse, f; Fr. race ovine à queue longue, f; İng. long-tailed sheep breed*) **tar.** Merinoslar, kıvrırcık ve karayaka koyun ırkları gibi yaklaşık 60-70 cm uzunluğunda yağsız ince uzun kuyruğa sahip olan koyun ırkları.

yaka 1. (İng. *corner of a sail; edge of a sail*) **denz.** Yelkenlerin kenar ve köşelerine verilen ad. **2. tar.** Kaliteli bütün yetiştirilen, azotça fakir, oldukça meyilli araziler. **3.** (Alm. *Kragen, m; Fr. col, m; İng. collar*) **teks.** Giysilerin boyun kısmındaki farklı açıklıkları ya da boyun kısmını saracak şekilde üst giysiye dikilerek ya da başka yöntemlerle sabitlenmiş olan giysi parçası.

yakacık (Alm. *Ligula, f; Blatthäutchen, n; Fr. ligule, f; İng. ligula; ligule*) **tar.** 1. Bazı tekçenekli bitkilerde yaprak kını ile yaprak ayasının birleşim yerinde bulunan zar ya da tüy biçimindeki dils çıkıntı. 2. Buğdaygiller familyasında yaprak kınının sapı sardığı yerdeki iki taraflı yaka şeklindeki çıkıntı.

yakalayıcı bacak (Alm. *Greifenbein; Fr. jambe raptorale, f; İng. raptorial leg*) **tar.** Koksanın oldukça uzayarak ön bacağın avlanmaya elverişli yapıya dönüştüğü, femur ile tibyanın ön kenarlarının karşılıklı olarak diken çıkıntıları içermesi nedeniyle avların bu iki kısım arasında sıkıştırılabildiği, tipik olarak Peygamberdevesinin de içinde bulunduğu *Mantis* türlerinde görülen, avcı böcek bacak tipi.

yakiotu (Alm. *Nachtkerze, f; İng. basket evening primrose; birdcage evening primrose; devil's lantern; lion in a cage; Lat. Oenothera deltoides; Oenothera trichocalyx*) **tar.** Yakiotugiller (Onagraceae) familyasına ait, Kuzey Amerika'daki Kayalık Dağlar'ın bitkisi olan, geçirgen toprakları ve güneşli ortamları seven, saf beyaz çiçekli, hoş kokulu, geceleri açan, tek yıllık, tohumla çoğalan bahçe çiçeği.

yakma (İng. *fostering*) **tar.** Anası ölmüş ya da ikiz doğmuş fakat anası tarafından beslenemeyen yavruların laktasyondaki başka bir anaya alıştırılması işlemi.

yalama taşı (Alm. *Leckstein, m; Fr. pierre à lecher, f; İng. animal lick; mineral lick; salt lick*) **tar.** Gevişgetirenlerin mineral ihtiyaçlarını karşılamak için çiftliklerde hayvanların yalayabilecekleri bir kütle halinde açıkta duran ya da pres haline getirilerek yemliklerine konan mineral.

yalancı Apollo kelebeği (Alm. *falscher Apollo, m; Griechischer Apollo, m; Osterluzei-Apollo, m; Fr. faux Apollon, m; İng. false Apollo; Lat. Archon apollinus*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının kuyruklu kelebekler (Papilionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Archon apollinus* olan, erginlerinin kanat açıklığı 45-60 mm, saydam kanatlı, üzeri mavimsi siyah desenli, larvaları lohusaotlarından yılanotu, kargakavunu, kedikirpiği gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

yalancı duvar (Alm. *Pseudoseptum, n; Fr. pseudo-septum, m; İng. pseudoseptum*) **tar.** Hif içinde bulunan, hücre duvarına birleşmeyen bölme; eşanlam: sözde septum.

yalancı gebelik (Alm. *falsche Schwangerschaft; Scheinschwangerschaft; Fr. fausse grossesse, f; pseudocyesis, f; İng. false pregnancy; pseudo pregnancy; pseudocyesis*) **tar.** Özellikle köpeklerde, nadiren de olsa kedilerin de içinde bulunduğu bütün evcil hayvanlarda kızgınlık döngüsünün metaöstrus döneminde prolaktin hormonu düzeyindeki artış, progesteron hormonunu düzeyindeki azalış nedeniyle ortaya çıkan, gebelik olmadığı halde gebelik dönemindeki histolojik ve klinik belirtilerinin görüldüğü durum.

yalancı gövde tar. Genellikle soğan, pırasa gibi bitkilerde birbirinin üzerine sarılmış yaprak kın veya ayalarının oluşturduğu, sap görünümünde, bitkinin büyüme ucuna sahip toprak üstü kısmı; eşanlam: toprak üstü gövde.

yalancı hif (*Alm. Pseudohypha, f; Fr. pseudohyphe, m; İng. pseudohypha*) **tar.** Bazı mayalar tarafından oluşturulan hücrelerin uç uca gelerek bir zincir halinde oluşan ve bu haliyle bölmeli bir miseli andıran hif benzeri yapı; eşanlam: pseudohif, sözde hif.

yalancı kırmızıörümcekler (*İng. false spider mites*) **tar.** Prostigmata alttakımı ve Tenipalpidae familyası içinde yer alan, küçük, kırmızımsı renkte, bacakları kısa ve küt, yavaş hareket eden, ağ örmeyen, yassı görümlü, çok sayıda tarımsal ürün ve süs bitkilerinin yaprakların alt yüzünde sokup emerek zarar yapan, bazıları da önemli bitki virüsü hastalıklarının vektörü olan ve çok sayıda akar türleri.

yalancı kızgınlık (*Alm. Pseudoestrus, m; Fr. pseudoestrus, m; İng. pseudoestrus*) **tar.** Memeli çiftlik hayvanlarında dışarıdan östrojen hormonu verilerek oluşturulan kızgınlık.

yalancı kordon bağı ile canlı doğurma (*Alm. pseudo-planzentale Viviperie, f; Fr. viviparité pseudo-placentaire, f; İng. pseudoplacental viviparity*) **tar.** Yavrunun ananın genital odasında ana ya da yavru tarafından oluşturulan plasenta benzeri bir yapıyla beslendiği canlı doğurma tipi; eşanlam: yalancı plasentalı canlı doğurma.

yalancı peygamberdeveleri (*Alm. Fanghafte, pl; İng. mantid lacewings; mantidflies; mantis-flies; mantispids; Lat. Mantispidae*) **tar.** Sinirkanatlılar (Neuroptera) takımında yer alan, türleri eklembacaklıları avlayarak beslenen ve en bilinen türü *Mantispa styriaca* olan familya.

yalancı septum (*Alm. adventives Septum; Fr. septum adventif; İng. adventive septum*) **tar.** Fungus hiflerinde, mayoz ve mitoz çekirdek bölünmesi ile ilişkisi olmayan, hif sitoplazmasının yerel derişimlerdeki değişikliklerden kaynaklanarak oluşan bölme; eşanlam: adventif septum.

yalancı sölomlar (*Alm. Pseudocoelomaten, pl; Fr. pseudo-coelomates, pl; pseudo-coelomés, pl; İng. pseudocoelomates*) **tar.** Nematotlar ve bazı diğer küçük şubelerde yer alan, mezoderm dışında iç boşluğuna sahip, sadece dış kısmı mezoderm ile çevrili, deri kas kılıfı ile bağırsak arasında ikinci karın boşluğu (sölom) bulunan, ancak gerçek sölomlularda bulunan periton zarın olmadığı bazı canlılar; eşanlam: sözde sölomlar.

yalancı stroma (*Alm. Pseudostroma, n; Fr. pseudo-stroma, m; İng. pseudostroma*) **tar.** Funguslarda frükifikasyon organlarını oluşturan bitki hücrelerinin de karıştığı stroma; eşanlam: pseudostroma.

yalancı tekeböcekleri (*Alm. Engdeckenkäfer, pl; Scheinbockkäfer, pl; Schenkelkäfer, pl; Fr. oedéméridés, pl; İng. false blister beetles; pollen-feeding beetles; Lat. Oedemeridae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri uzun vücutlu, göz alıcı renklere sahip olan, erginleri polen ve nektarla beslenen, larvaları bitkiler içinde gelişen türleri içeren familya.

yalancı virüs (*Alm. Pseudovirus, n; Fr. pseudovirus, m; İng. pseudovirus*) **tar.** Tam olarak virüs olup olmadıkları belli olmadığı için "pseudo" nitelemesini alan, virüs benzeri partikülleri zarfsız, yumurtamsı veya yuvarlak olabilen, genetik materyal olarak tek sarmallı RNA içeren, fungusları ve bitkileri enfekte eden virüs cinsi; eşanlam: psöydovirüs.

yalancıhortumlu kınkanatlılar (*Alm. Drachenkäfer, pl; Fr. pythidés, pl; İng. dead log bark beetles; dead log beetles; Lat. Pythidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri 2-5 mm kadar uzunlukta, hortum taşıyan, değişik renklere olan, odun ve kabuk dokusu arasında beslenen türleri içeren familya.

yalayıcı-emici ağız tipi (*Fr. bouche de type lécheur-suçeur, f; İng. chewing and lapping mouth type*) **tar.** Tipik olarak balarılarında görülen, üstdudağa (labrum) sahip, poleni çiğnemek için mandibulaların oldukça geliştiği, glossanın sıvı besini emmek için hortum şeklinde uzadığı, labiumun yanlarında palpus labialis'lerin bulunduğu, palpus maksillaris'lerin ise köreldiği ağız tipi.

yalı sarmaşığı (*Alm. himmelblaue Prunkwinde, f; Fr. tlilitzin, m; İng. Mexican morning glory; morning glory; Lat. Ipomoea tricolor*) **tar.** Tarlasarmaşığıgiller (Convolvulaceae) familyasından anavatani Meksika olan, çok hızlı büyüyen, sarılcı tırmanıcı, normal topraklı ve güneşli ortamları seven, çok yıllık veya bazen tek yıllık, tohumla çoğalan bitki; eşanlam: üç renkli sarmaşık.

yalıtım (*kim. izolasyon*) (*Alm. Dämmung; Isolierung, f; Fr. isolation, f; İng. insulation; isolation*) **1. müh.** Bir nesnenin ya da bir yerin çevresi ile her türlü enerji veya madde alışverişini ya da etkileşimini sınırlamak için yapılan işlem. **2. tar.** Yapı elemanlarında, ısı ve nem yalıtımı özelliği güçlü olan malzemelerin kullanımı.

yam latent virüsü (*Alm. latentes Virus der Jamswurzel, n; Fr. virus latent des dioscorea, m; İng. dioscorea latent virus; DLV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, bilinen bir vektörü olmayan ancak özsu ile taşınabilen, sadece Orta Amerika'da bulunan ve *Dioscorea composita* ve *D. floribunda* bitkilerini hastalandıran, konakçılarında göze çarpan bir belirti oluşturmayan poteksvirüs.

yan çizgi (*Alm. Seitenlinie, f; Fr. ligne latérale, f; İng. lateral line; linea laterale*) **tar.** Balığın sudaki ses ve basınç dalgalarını, dolayısıyla akıntının yönünü, av ve predatörlerinin yerlerini belirleyebilmelerini, sürüdeki konumlarını koruyabilmelerini sağlayan, başta gözün üzerinde ve altında, alt çenede ve gövdede ise başın gerisinden kuyruk yüzüncüye kadar her iki yanda uzanan değişik yoğunlukta duyu hücrelerinin barındıran kanal ya da oluk.

yan kabarcık (*Alm. Pulvillus, n; Fr. pulville, m; İng. pulvillus*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan çeşitli türlerde orta kabarcığın her iki yanında bulunan ve cilalı ya da cam gibi yüzeylere tutunmasına yardımcı olan, balon benzeri yapı; eşanlam: pulvillus.

yan nokta göz (*Alm. Lateralocellus, m; Fr. ocelle latéral, m; İng. lateral ocellus; stemmata*) **tar.** Tam başkalaşım gösteren böcek larvalarında bulunan ve başkalaşım ile birlikte genellikle ergin dönemde kaybolan, tepe nokta gözlerinden ziyade bileşik gözlere benzeyen, ancak bileşik gözler kadar kaliteli görüntü sağlayamayan, ışık elementi olarak kütikular yapıdaki merceğin (kornea) gerisinde kristal bir yapı, rabdomer ve pigment maddelerine sahip olabilen, dolayısıyla da kabaca hayal oluşumu, renk ve uzaklık tahminine elverişli olan böcek gözü tipi.

yanaştırma aşısı (*Alm. Ablaktieren, n; Fr. greffe en approche, f; İng. approach grafting*) **tar.** İki bağımsız büyüyüp gelişen bitkinin birbirlerine aşı ile birleştirilmesi.

yandil (*Alm. Paraglossa, f; Fr. paraglossa, f; İng. paraglossa*) **tar.** Böceklerde labiumda prementuma bağlı olup glossanın sağında solunda birer çift olarak yer alan, tat duyası, besini kavrama ve geriye itme görevlerinde dile yardımcı olan ağız parçası.

yapağı karakteri (*Alm. Wolle Zeichen, n; Fr. caractère de laine, m; İng. wool character*) **tar.** Kirli yapağının kalitesinin değerlendirilmesinde kıvrım ve lüle durumunu gösteren öznel bir yapağı özelliği.

yapağı koyun ırkı (*Alm. Wollschafasse, f; Fr. race ovine à laine; İng. wool sheep breed*) **tar.** Merinos koyunları gibi öncelikli olarak yapağı verimi için yetiştirilen, yapağı verimi ve kalitesi yüksek olan koyun ırkları.

yapağı üretim etkinliği (*Alm. Wolle Produktionstätigkeit, f; Fr. activité de production de laine, f; İng. wool production efficiency*) **tar.** Koyun tarafından yenilen yemin miktarına bağlı olarak büyütülen yapağının miktarı.

yapay büyütme (*Alm. künstliche Aufzucht, f; Fr. élevage artificiel, m; İng. artificial rearing*) **tar.** Memeli çiftlik hayvanlarında yavruların ağız sütünü emdikten sonra analarının yanından ayrılarak sıvı besinlerle büyütülmesi uygulaması.

yapay dölleme (*tar. yapay tohumlama*) (*Alm. künstliche Befruchtung, f; künstliche Insemination, f; Fr. fécondation artificielle, f; insémination artificielle, f; İng. artificial fertilization; artificial insemination*) **tar.** 1. Çiftlik hayvanlarında teknik eleman tarafından pipet ve/veya diğer aletler kullanılarak canlı erkek eşey hücrelerini içeren semenin, dişi üreme kanalına bırakılması. 2. Balık yetiştiriciliğinde, kuluçkahanedeki, sağımla alınan dişi yumurtanın, erkek balıktan alınan spermle döllenmesi.

yapay kuluçka (*Alm. Kunstbrut, f; Fr. incubation artificielle, f; İng. artificial incubation*) **tar.** Embriyonik gelişim için gerekli koşulların sağlandığı kuluçka makinesinde belirli süre tutulan döllenmiş yumurtalardan civciv çıkmasını sağlama.

yapay kurutulmuş ot (*Alm. künstliche getrocknetes Futter; Fr. fourrage séché artificiellement, m; İng. artificially dried feed*) **tar.** Kapalı bir mekânda ısıtılmış ya da ısıtılmamış hava dolaşımı sayesinde kurutulmuş yeşil yem.

yapay mera (*Alm. angebaute Weide; Kulturweide, f; Kunstweide, f; Fr. prairie artificielle, f; İng. artificial pasture; artificial grazing land; sown pasture*) **tar.** Hayvanların otlatılması amacıyla ekimle yetiştirilen ve sulama, biçme, gübreleme, toprağın işlenmesi gibi yoğun bir şekilde bakım uygulanan mera.

yapay ot kurutma (*Alm. künstliche Heutrocknung, f; Fr. séchage artificiel de foin, m; İng. artificial hay drying*) **tar.** Yeşil yem bitkilerinin kendi kendine kurumasını kolaylaştırmak için bir ambarda sehpalara yerleştirilerek normal veya sıcak hava uygulamasıyla kuru ot elde etme yöntemi; eşanlam: suni ot kurutma.

yapay perde (Alm. *künstlicher Zaun*, m; Fr. *clôture artificielle*, m; İng. *artificial fence*) **tar.** Rüzgârın hareket yönüne dik olarak değişik boyutlarda kazıkların toprak içine sabitlenmesi ile oluşturulan rüzgâr erozyonunu önleme ve ekili ve dikili araziyi koruma sistemi.

yapay seçilim (Alm. *künstliche Auslese*, f; *künstliche Selektion*, f; *selektive Züchtung*, f; Fr. *reproduction sélective*, f; *sélection artificielle*, f; *élevage sélectif*, m; İng. *artificial selection*; *selective breeding*) **tar.** Bir popülasyondaki belli genotiplerin istenilen fenotip özelliklerini belirlemelerinden dolayı doğal olmayan yöntemler ile seçilerek çoğaltılmaları; eşanlam: yapay seleksiyon, soy iyileştirme.

yapay tohumlama bkz. **tar. yapay dölleme.**

yapay yağmur (Alm. *künstlicher Niederschlag*, m; Fr. *pluie artificielle*, f; *pluie provoquée*, f; *précipitation artificielle*, f; İng. *artificial precipitation*; *artificial rainfall*; *rainmaking*) **tar.** Kuraklık tehlikesini azaltmak için bulutları gümüş iyodür ve tozlaştırılmış tuzlar ile aşılayarak yağışı artırma yöntemleri.

yapay yağmurlama (Alm. *Beregnung*, f; Fr. *irrigation par aspersion*, m; İng. *overhead irrigation*; *sprinkling*) **tar.** Arazide ya da laboratuvarlarda yapay yağmurlayıcılar yardımıyla toprak yüzeyine yağdırılan yağış; eşanlam: yağmurlama.

yapısal karbonhidrat (Alm. *Aufbaukohlenhydrat*, n; Fr. *carbohydrate structuré*; İng. *structural carbohydrate*) **tar.** Yemlerle tüketilen karbonhidratlardan sadece mikrobiyal olarak yani mikrobiyal kaynaklı enzimlerle sindirilebilen ve hücre çeperinde bulunan selüloz, hemiselüloz, lignin vb. karbonhidratlar.

yapısal olmayan protein (Alm. *nicht strukturelles Protein*, n; Fr. *protéine non structurée*, f; İng. *non structural protein*) **tar.** Viral partikül tarafından değil, virüsün kendisi tarafından kodlanan protein.

yapısal polisakarit (Alm. *strukturelles Polysaccharid*, n; Fr. *polysaccharide structurel*, m; İng. *structural polysaccharide*) **tar.** Başlıca üyeleri selüloz, kitin, hemiselüloz ve glikopolisakaritler olan, bitki hücre duvarını oluşturan, bitkiye dayanıklılık kazandıran, bazı eklemebacaklılarda dış iskeleti oluşturan polisakaritler.

yapışım potansiyeli (Alm. *Haftungspotential*, m; Fr. *potentiel d'adhésion*, m; İng. *adhesion potential*) **tar.** Birbiri ile temas eden sıvı ya da katı yüzeylerin, alanları ve pürüzsüzlüğüne orantılı olan moleküller arasındaki çekim kuvveti; eşanlam: adezyon potansiyeli.

yapışkan kıvam (Alm. *Haftfähigkeit*, f; *klebende Bodensteifigkeit*, f; Fr. *adhésivité*, f; *consistance du sol collante*, f; İng. *stickiness*; *sticky consistency*) **tar.** Toprağın nemli iken diğer cisimlere yapışması ya da ellendiğinde, parmaklara yapışıp gerildiğinde parmaklardan kopmayıp toprak kütesinin ortadan ayrıldığı durumu; eşanlam: toprağın yapışkanlığı.

yapışkan otu (Alm. *Waldmeister*, m; İng. *annual woodruff*; *oriental woodruff*; Lat. *Asperula orientalis*) **tar.** Kökboyasıgiller (Arubiaceae) familyası içerisinde yer alan, Kafkas orijinli olan, tohumla çoğaltılan, tohum ekiminden 3 ay sonra çiçek açan, hoş kokulu, küçük yapılı, soluk mavi çiçekleri olan, yere yakın büyüyen, nemli ve yarı gölgeli ortamları tercih eden, grup halinde kullanılmaları durumunda görselliği daha fazla olabilen tek yıllık bir bitki.

yapıştırıcı madde (Alm. *Backenmittel*, n; Fr. *agent adhésif*, m; İng. *adhering agent*; *sticker*; *sticking agent*) **tar.** Bitkilere püskürtülerek verilen bitki besin çözeltileri, bitki gelişim düzenleyicileri ve pestisit gibi maddelerin, yüzey gerilimi azalmış ince film tabakası halinde yaprak yüzeyinde kalmasını sağlamak için eklenen, özellikle yağmur ve sulama gibi nedenlerden ötürü ilgili maddenin yüzeyden yıkanmasını azaltan formülasyon maddesi; eşanlam: tutucu madde.

yaprağı güzel 1 viroidi (İng. *CbVd-1*; *Coleus blumei viroid 1*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik inokülasyonla taşınan, tek konakçısı yaprağıgüzel (*Coleus blumei*) olan ve bu bitkide hafif kloroz veya mor pigmentasyona neden olan koleviroid.

yaprak delen (Fr. *criblure*, f; *maladie criblée*, f; İng. *shot hole*; *shothole*) **tar.** Yaprığın hastalıklı bitki kısımlarının düşmesi ve yerine küçük delikler bırakması ile oluşan belirti; eşanlam: mermi deliği.

yaprak dizilişi (Alm. *Blattstellung*, f; *Phyllotaxis*, f; *Blattstand*, m; Fr. *phyllotaxis*, f; İng. *leaf arrangement*; *phyllotaxis*; *phyllotaxy*) **tar.** Bitki yapraklarının gövde veya dallar üzerinde alması, karşılıklı, sarmal, çevrel gibi düzenli bir şekilde sıralanışı; eşanlam: filotaksi.

yaprak galeriaçanları (Alm. Langhorn-Blattminiermotten, pl; Schlangenminiermotten, pl; Lat. Lyonetiidae) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları bitkilerin yapraklarında galeri açarak beslenen ve en bilinen türü kiraz yaprak galerigüvesi (*Lyonetia clerkeella*) olan familya.

yaprak galerioyucuları (Alm. Blatt-Tütenmotten, pl; Miniermotten, pl; İng. leaf blotch miner moths; leaf miners; Lat. Gracillariidae) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları yaprak, kabuk ya da meyveleri delerek zarar veren ve en bilinen türü turunçgil yaprak galerigüvesi (*Phyllocnistis citrella*) olan familya; eşanlam: yaprak deliciler, yaprak kesegüveleri.

yaprak kını (Alm. Blattscheide, f; Fr. gaine foliaire, f; İng. leaf sheath) **tar.** 1. Çimensi bir bitkinin gövdesini saran, yaprağın silindirik alt kısmı. 2. Özellikle buğdaygiller familyasında, yaprak sapçığının çıktığı boğumla ve onun üstündeki boğum arasında kalan ve bu boğum arasını saran kısım.

yaprak kıvrılması (Fr. enroulement, m; İng. leaf roll) **tar.** Çoğunlukla bir virüs belirtisi olarak görülen, diğer zararlı organizmalar tarafından oluşturulabilen, yaprak kenarlarının kıvrılması veya aşağı veya yukarı doğru bükülmesi şeklindeki belirti.

yaprak lahana (Alm. Grünkohl, m; Fr. chou frisé, m; İng. borecole; kale; Lat. Brassica oleracea var acephala) **tar.** Lahanagiller (Cruciferae) familyasına dahil olan, koyu yeşil mavimsi yeşil renkli düz beyaz kıvrıcık yaprakları tüketilen, ilk yıl yapraklarını ikinci yıl tohumlarını oluşturan, serin iklimden hoşlanan, ılıman kışları olan yerlerde kışı tarlada geçirebilen sebze türü; eşanlam: kara lahana.

yaprak lekesi (Alm. Blattfleckenkrankheit, f; Fr. tacheture foliaire, f; İng. leaf spot) **tar.** Karakteristik bir büyüklüğe ulaştıktan sonra gelişimi tipik olarak sınırlanmış bir hastalık lekesi.

yaprak salata (Alm. Blattsalat, m; Pflücksalat, m; Fr. laitue frisée, f; laitue à couper, f; İng. leaf lettuce; Lat. Lactuca sativa var. crispata) **tar.** Birleşik çiçekliler (Compositae) familyasına dahil olan, düz veya kıvrıcık yapraklara sahip olan, baş oluşturmeyen ya da küçük bir baş oluşturan, yaprakları salata olarak tüketilen, serin iklimden hoşlanan sebze türü; eşanlam: kıvrıcık salata.

yaprak tomurcuğu (Alm. Blattknospe; Fr. bourgeon à feuilles, m; oeil à feuilles, m; İng. leaf bud) **tar.** Bitkilerde fotosentez yapan yaprakları oluşturan ve daha ziyade konik biçimli, yaprak ve sapının ilk evresi.

yaprak yanıklığı (Alm. Blattbräune, f; Fr. brûlure des feuilles, f; brûlure helminthosporienne, f; İng. leaf blight; leaf scorch) **tar.** Enfeksiyon veya uygun olmayan çevre koşulları sonucunda yaprak dokusunun tümünün, uçları ve kenarlarının yanık benzeri görünümü sararması, esmerleşmesi, bazı durumlarda pörsüyüp düşmesi.

yaprak yeşiltirtili (Alm. grauer Knospwickler, m; Fr. pique-bouton bigarré, m; İng. green budworm moth; marbled orchard tortrix; Lat. Hedya nubiferana) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüklenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hedya nubiferana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 18-21 mm, kahverengi, larvaları erik, ayva, muşmula, kayısı, kiraz, armut ve gül gibi bitkilerde yaprağı ikiye katlayarak ya da iki yaprağı meyveye veya dala yapıştırarak beslenip zarar veren böcek türü.

yaprak yüzeyi (Alm. Blattoberfläche, f; Fr. surface foliaire, f; İng. foliar surface; leaf surface) **tar.** Bir bitki örtüsünün yapraklarının oluşturduğu yüzey.

yaprakanteniiler (Alm. Scarabaeoidea, f; Fr. Scarabées, pl; İng. scarabaeoid beetles; Lat. Scarabaeoidea) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, yaprak şeklinde duyargalara sahip olan, genel olarak dışkılarla, bitkilerle, mantarlarla, çürümekte olan maddelerle beslenen türleri içeren bambulböcekler (Rutelidae), bokböcekleri (Scarabaeidae), çiçekzınları (Cetoniidae), gergedanböcekleri (Dynastidae), makaslıböcekler (Geotrupidae), mayısböcekleri (Melolonthidae) gibi familyaların yer aldığı üstfamilya.

yaprakarıları (Alm. Gespinstblattwespen, pl; İng. leaf-rolling sawflies; web-spinning sawflies; Lat. Pamphiliidae) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, türleri yapraklarda ağ oluşturan ya da yaprakları bükten ve en bilinen türü erik yaprakarısı (*Neurotoma inconspicua*) olan familya; eşanlam: örücü yaprakarıları.

yaprakbitleri (Alm. Röhrenblattläuse, pl; Röhrenläuse, pl; Fr. aphidiens, pl; İng. aphids; Lat. Aphididae) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, saydam vücutlu, kanatlı ve kanatsız bireylere sahip olup eşeysiz ya da eşeyli üreyebilen, meyve ve orman ağaçları, sebze, endüstri ve süs bitkileri, buğdaygiller ve yabancı otlarla beslenen, tatlı madde salgılayıp fotosentezi engelleyerek önemli zararlara yol açan, bazı virüs

hastalıklarını taşıyan türleri içeren ve en bilinen türü pamuk yaprakbiti (*Aphis gossypii*) olan familya; eşanlam: püseronlar, bitkibitleri, karıncamarazları, afitler.

yaprakböcekleri (*Alm. Blattkäfer, pl; Fr. chrysomélidés, pl; İng. leaf beetles; Lat.*

Chrysomelidae) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri bitkilerin yaprak ve çiçekleriyle, larvaları yaprak veya köklerinde beslenen türleri içeren ve en bilinen türü patates böceği (*Leptinotarsa decemlineata*) olan familya.

yaprakbüküenler (*Alm. Wickler, pl; Fr. tortricidés, pl; İng. leafroller moths; tortrix moths; Lat.*

Tortricidae) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları yaprak, sürgün, meyve gibi bitki kısımlarında beslenerek zarar yapan, çok hızlı hareket edebilen ve en bilinen türü elma yaprakbüküeni (*Archips rosana*) olan familya.

yaprakbükücü hortumluböcekler (*Alm. Blattroller, pl; Fr. Attelabidae, pl; İng. leaf-rolling weevils; Lat.*

Attelabidae) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri ağaçların yapraklarını sigara şeklinde kıvrıran, ağız parçaları öne doğru hortum şeklinde uzamış türleri içeren ve en bilinen türü fındık yaprakbükücüsü (*Apoderus coryli*) olan familya.

yaprakdelen böcek (*Lat. Smaragdina viridana*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri

(Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Smaragdina viridana* olan, erginleri 6 mm boyunda, parlak mavimsi yeşil renkli olup kiraz ve idris gibi bitkilerin yapraklarıyla beslenen böcek türü.

yaprakdelen maviböcek (*Lat. Scelolyperus altaicus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakböcekleri

(Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Scelolyperus altaicus* olan, erginleri 6 mm boyunda, parlak mavi renkli olup ergin ve larvaları otsu bitkilerin yapraklarıyla beslenen böcek türü.

yaprakgüveleri (*Alm. Schleier- und Halbmotten, pl; Fr. fausse-teignes des crucifères, pl; İng. diamondback*

moths; Lat. Plutellidae) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, larvaları lahanagiller ve soğanlı bitkilerde beslenen, en bilinen türü lahana yaprakgüvesi (*Plutella xylostella*) olan familya.

yaprakoyucu hortumluböcekler (*Alm. Trichterwickler, pl; Triebstecher, pl; İng. tooth-nosed snout weevils; Lat.*

Rhynchitidae) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginlerinin çoğu metalik parlak renkli, ergin ve larvaları bitkilerin yaprak, sürgün ve meyvelerini delerek beslenen, yapraklarda kıvrılmalara, bitkilerde özsu iletiminde sorunlara yol açan türleri içeren ve en bilinen türü meyve hortumluböceği (*Rhynchites auratus*) olan familya.

yaprakoyucu sinekler (*Alm. Minierfliegen, pl; İng. leaf-miner flies; Lat. Agromyzidae*) **tar.** Sinekler (Diptera)

takımında yer alan, larvaları yaprak dokusu içinde galeri açarak beslenen türleri içeren ve en bilinen türü nohut yapraksineği (*Liriomyza cicerina*) olan familya.

yapraksılanma (*Alm. Phyllodie, f; Fr. phyllodie, f; İng. frondescence; phyllody; phyllomorphy*) **tar.** Çiçek

yapraklarının kendi normal renkleri yerine yaprak benzeri yeşil bir yapıya dönüşmesi şeklinde görülen ve genellikle fitoplazma ve virüslerin neden olduğu bitki hastalık belirtisi; eşanlam: filoidi.

yaprakyaşırtıran (*Alm. Fruchtschalenwickler, m; Fr. tordeuse de la pelure Capua, f; İng. summer fruit tortrix; Lat.*

Adoxophyes orana) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüküenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Adoxophyes orana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 17-22 mm, kahverengi, larvaları elma, armut gibi bitkilerin yapraklarında beslenip ağ ören böcek türü.

yaprakyaşırtıran tırpankurdu (*İng. dart gregson; gregson's dart; Lat. Agrotis spinifera*) **tar.** Kelebekler

(Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Agrotis spinifera* olan, erginlerinin kanat açıklığı 32-34 mm, ön kanatları kahverengi, arka kanatları beyazımsı krem rengi, larvaları tütün, mısır gibi bitkilerin kökleriyle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

yara kabuğu (*Alm. Schorf, m; Fr. gale, f; galle, f; İng. scab*) **tar.** 1. Omurgalı canlıların derisinde, bitkilerin

yüzeylerinde pürüzlü, kabuk şeklinde (uyuz benzeri) belirtiler gösteren ve farklı etmenlerden meydana getirilen, değişik hastalıkların belirtisi. 2. Yara, böcek ısırması, yanık gibi bir hasar sonrasında iyileşme sürecinde deri üzerinde oluşan kuru kabuk.

yara koşnili (*Lat. Pollinia pollini*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının süslü koşniller (Cercococcidae)

familyasında yer alan, bilimsel adı *Pollinia pollini* olan, dişileri 1-1,5 mm boyunda, portakal kırmızısı renkte, armut

şeklinde, vücut üzerindeki koruyucu örtü donuk beyaz ya da açık gri renkli olup ergin ve nimfleri zeytin ağaçlarının dal, gövde ve sürgünlerinde açılan yara yerlerine yerleşerek beslenen böcek türü; eşanlam: yassı zeytin koşnili.

yara sürgünü (*Alm. Adventivtrieb, m; Fr. pousse adventive, f; İng. adventitious shoot*) **1. orm.** Ağaç ya da çalı gövdelerinin yaralanması sonucu yara yerine en yakın canlı paranzim hücrelerinin, bitkinin canlılığını devam ettirmek üzere oluşturduğu yeni sürgün; eşanlam: adventif sürgün. **2. tar.** Yaprak koltuğundaki tomurcuktan süren sürgün haricinde bitkide şiddetli budama gibi etkenlere tepki ya da ya da güneş yanıklığından korunma gibi amaçlarla meydana gelen bütün sürgünler; eşanlam: adventif sürgün.

yara tümör virüsü (*Fr. virus des tumeurs de blessure, m; İng. wound tumor virus; WTV*) **tar.** Çift sarmallı RNA içeren, ilk olarak *Melilotus officinalis*'te tespit edilmiş olmakla birlikte 50'den fazla potansiyel bitki konakçısı olan, ancak bunlarda belirti göstermeyen, vektörü olan *Agallia constricta* ve *Agalliopsis novella*'yı (Hemiptera, Cicadellidae) hastalandıran fitoreovirüs.

yardımcı cinsiyet salgı bezleri (*Alm. akzessorische Geschlechtsdrüse, pl; Fr. glandes sexuelles accessoires, pl; İng. accessory sex glands*) **tar.** Memeli erkek hayvanlarda seminal plazma üretimine katkıda bulunan ve pelvis üretrası üzerinde öncelik sırasına göre yer alan ampulla, vesikula seminalis, prostat ve cowper bezlerine verilen isim.

yardımcı levha (*Fr. plaque accessoire, f; İng. accessory plate; accessory shield*) **tar.** Akar ve kenelerde dişi ve erkek vücudunun karın bölgesinde yer alan ve üzerlerinde setalar bulunan bir çift levha.

yardımcı seta (*Alm. akzessorische Borstenfeder; Fr. sétta accessoire, m; İng. accessory seta*) **tar.** Akarlarda özellikle Eriophyidae'da vücudun sonunda veya karın bölgesinde yer alan, akarın çevreye yayılmasında rol alan kıl; eşanlam: yardımcı kıl.

yardımcı stilet (*Alm. auxiliärer Mundstachel, m; Fr. stylet auxiliaire, m; İng. auxiliary stylet*) **tar.** Eriophyidae familyasına bağlı akarlarda, bitki dokusunu delerek bitkiden özsu emmeye yardımcı olan ve 7-9 iğneden meydana gelen organ.

yardımcı virüs (*Alm. Helfervirus, n; Fr. virus assistant, m; İng. helper virus*) **tar.** Eksik (kusurlu) bir virüsün çoğalması için gerekli fonksiyonları sağlayan virüs.

yarı açık ahır (*Alm. offene Scheune, f; Fr. grange ouverte, f; İng. semi open barn; semi open stable*) **tar.** Bir tarafı tamamen açık, üzeri çatı ile örtülü ve içerisinde büyükbaş hayvanların serbest veya duraklarda bağlı olarak barındırıldığı ahır.

yarı asılır tip pulluk (*Alm. Aufsattelpflug, m; Fr. charrue semi-portée, f; İng. semi-integral plough; semi-integral plow; semi-mounted plough; semi-mounted plow*) **tar.** Traktör üç nokta askı sistemi ile hidrolik kaldırıcının kollarına bağlı olarak taşınan, sürüm sırasında ise, çatı konstrüksiyonuna bağlı, tarla yüzeyine temas eden tekerleği ile çalışma derinliği ayarlanabilen pulluk; eşanlam: yarı asma pulluk.

yarı başkalaşım (*Alm. hemimetabole Metamorphose; Hemimetabolie, f; Fr. hémimétabolie, f; métamorphose hémimétabole, f; métamorphose progressive, f; İng. hemimetabolous metamorphosis; incomplete metamorphosis; Lat. hemimetaboly*) **tar.** Yumurtadan çıkan larvanın morfolojik olarak küçük boylu bir ergine benzediği, ancak kanatlarının olmadığı, ergine benzer nimf evresinin görüldüğü, bu dönemden sonra gerçek bir pupa evresinin görülmediği, fiziksel olarak büyüyerek ve cinsel olgunluğa erişerek doğrudan ergin dönemine geçildiği, düzkanatlılar (Orthoptera), yarıkanatlılar (Hemiptera) gibi böcek takımlarına ait türlerde görülen kısıtlı başkalaşım şekli; eşanlam: hemimatobol başkalaşım.

yarı entansif balık yetiştiriciliği (*Alm. halb-extensive Fischaufzucht, f; Fr. pisciculture semi-extensive, f; système d'élevage semi-intensif, m; İng. semi-extensive fish culture; semi-intensive fish culture*) **tar.** Balık havuzlarında doğal yeme ilave olarak gübreleme ve tamamlayıcı yemleme ile yapılan yetiştiricilik.

yarı işlenmiş (*Alm. halbfertige Erzeugnisse; Halbfabrikate, pl; Halbwaren, pl; Fr. semi-produits, m; İng. semi-manufactured goods*) **tar.** Üretim sürecine girmesine karşın tam anlamı ile kullanılabilir mamul durumuna gelmemiş, yarı işlenmiş ürünler.

yarı yaka tar. Kaliteli tütün yetiştirilen, azotça fakir, nispeten az meyilli, tabana yakın araziler.

yariasalak (*Alm. Hemiparasite, m; Fr. h miparasite, m; İng. hemiparasite*) **tar.** Beslenmesi için gerekli su, organik ve inorganik maddeleri konakısından alan ve aynı zamanda besin maddelerini fotosentez yoluyla da kendisi hazırlayabilen parazit; eşanlam: hemiparazit, yarıparazit.

yarıküresel koşnil (*Alm. braune Kaffeeschildlaus, f; Fr. cochenille brune du caf ier, f; kermes hemisph rique, m; İng. hemispherical scale; Lat. Saissetia coffeae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Saissetia coffeae* olan, dişileri 2-3,5 mm uzunluğunda, 1,5-2,5 mm genişliğinde ve yüksekliğinde, kırmızımsı esmer ya da koyu esmer renkli ve yarı küresel Şekilli olup ergin ve nimfleri turunĐgil, çay, zeytin, incir, zakkum, palmiye ve serada yetiştirilen bitkilerde beslenip gelişmeyi duraklatarak bitkileri zayıflatarak ve balık oluşturarak zarar veren böcek türü.

yarımkanatlılar (*Alm. Schnabelkerfe, pl; Fr. h mipt res, pl; İng. hemipterous insects; hoppers; true bugs; Lat. Hemiptera*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, genellikle bitkilerle beslenen, bazı türleri avcılık yapan, genellikle arkaya doğru daralan vücutlu, ağız parçaları sokucu emici tipte, kanatlı ve kanatsız bireylere sahip olabilen, eşeyli ya da eŐseysiz üreyen, bitki zsuyuyla beslenen, bitki dokularına zehirli madde salgılayarak balık oluşturarak bazı virüs hastalıklarının taşıyarak zararlı olan türleri içeren, Heteroptera, Cicadomorpha, Fulgoromorpha ve Sternorrhyncha alttakımlarıyla temsil edilen, bilimsel adı Hemiptera olan takım.

yarisaklı bitki (*tar. hemikriptofit*) (*Alm. Hemikryptophyt, m; Fr. h micryptophyte, m; İng. hemicryptophyte*) **tar.** Elverişsiz mevsimi çok yıllık organları, kök tacı veya sap dipleri toprak yüzeyine çok yakın ve bitki artıkları ile kapatılmış olarak geçiren hindiba gibi genellikle goncamsı bitkiler.

yarka (*Alm. Junghenne, f; Fr. poulette, f; İng. pullet*) **tar.** 16-18 haftalık yaşta yumurtlamaya baŐlayacak olan tavuk.

yarma aşı (*Fr. greffe en fente double, f; İng. cleft graft*) **tar.** Dinlenme dönemindeki ağaç ve omcaların gövde veya ana dal ve kolları üzerinde ekvator düzleminde yapılan kesim yüzeyine dik olarak açılan yarma kesiti içine, dinlenme halindeki tek veya yarma kesiti ile aynı düzlemde karşılıklı olarak iki kalem yerleştirilmesi ile yapılan kalem aşısı.

yassı tahtakuruları (*Alm. Rindenwanzen, pl; Fr. aradid s; İng. flat bugs; flatbugs; Lat. Aradidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, geniş ve yassı vücutlu, kahverengi, ağaç kabuklarının altında, l ağaçların yarık ve çatlakları ile mantarlar içinde bulunan, bazı türleri am ağaçlarının özsuyunu emen, bazı türleri ise mantarlarla beslenen türleri içeren familya.

yassıbacaklı am tohum tahtakurusu (*Alm. Amerikanische Kiefernwanze, f; Amerikanische Zapfenwanze, f; Fr. punaise am ricaine du pin, f; İng. western conifer seed bug; Lat. Leptoglossus occidentalis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yassıbacaklı tahtakuruları (Coreidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Leptoglossus occidentalis* olan, erginleri 15-20 mm uzunlukta, kırmızımsı kahverengi, ergin ve nimfleri amgillerin kozalaklarıyla beslenen böcek türü.

yassıbacaklı kuzukulağı tahtakurusu (*Alm. Lederwanze, f; Saumwanze, f; Fr. cor e margin e, f; İng. dock bug; Lat. Coreus marginatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yassıbacaklı tahtakuruları (Coreidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Coreus marginatus* olan, erginleri 11-15 mm uzunlukta, kahverengi, ergin ve nimfleri kuzukulağı, Şekerpancarı, böğürtlen ve frenküzümü gibi bitkilerin yaprak, sap ve tohumlarıyla beslenen böcek türü.

yassıbacaklı pancar tahtakurusu (*Lat. Centrocoris variegatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yassıbacaklı tahtakuruları (Coreidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Centrocoris variegatus* olan, erginleri 10 mm uzunlukta, siyahımsı renkte, ergin ve nimfleri Şekerpancarı bitkilerinin yaprak, sap ve tohumlarıyla beslenen böcek türü.

yassıbacaklı Şimşir tahtakurusu (*Alm. braune Randwanze, f; Haselrandwanze, f; Fr. punaise des noisettes, f; İng. box bug; Lat. Gonocerus acuteangulatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yassıbacaklı tahtakuruları (Coreidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Gonocerus acuteangulatus* olan, erginleri 10-15 mm uzunlukta, sarımsı kırmızımsı renkte, ergin ve nimfleri Şimşir, kızağağa, meşe, fındık gibi bitkilerin meyveleriyle beslenen böcek türü.

yassıbacaklı tahtakuruları (*Alm. Lederwanzen, pl; Randwanzen, pl; Fr. cor id s, pl; İng. leaf-footed bug; squash bugs; tip-wilters; twig-wilters; Lat. Coreidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, sarımsı

kahverengi vücutlu, kabakgiller, baklagiller, buğdaygillere bağlı bitkilerin tohumlarıyla beslenen türleri içeren familya.

yassikoşniller (Alm. Pockenläuse, pl; Fr. asterolecaniidés, pl; İng. asterolecaniids; pit scales; Lat. Asterolecaniidae) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, dişilerin vücudu küre, böbrek, uzunca oval şekilli olup zeytin gibi bitkilerin dal gövde ve sürgünlerinde beslenen türleri içeren familya.

yassısinekler (Alm. Lasfliegen, pl; Fr. hippoboscidés, pl; İng. bizarre biting flies; keds; louse flies; Lat. Hippoboscidae) **tar.** Sinekler (Diptera) takımında yer alan, hayvanların kanlarıyla beslenen türleri içeren ve en bilinen türü koyun yassısineği (*Melophagus ovinus*) olan familya.

yassıvücutlü süne (Alm. asiatische Getreidewanze, f; Lat. Eurygaster austriaca) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kalkanlı tahtakuruları (Scutelleridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Eurygaster austriaca* olan, erginleri 11-14 mm boyunda, toprak rengi, ergin ve nimfleri buğdaygillerin sap, yaprak, başak gibi kısımlarında beslenerek zarara yol açan böcek türü.

yaş ağırlık (Alm. Feuchtgutmasse, f; Frischgewicht, n; Fr. poids humide, m; poids à l'état frais, m; İng. wet weight) **tar.** Bir biyokütlein içerdiği suyun uzaklaştırılmadan önceki ağırlığı.

yaş halkası (Alm. Altersring, m; Jahresring, m; Fr. anneau annuel, m; anneau de croissance, m; İng. age circle; age ring; annual ring; annulus; growth ring) **tar.** Pullar, yüzgeç ışını, kulak taşı, operkulum, omur gibi yapılar üzerinde mevsimsel iç içe halkalar halinde oluşan ve balıkların yaş tayininde kullanılan açık ve koyu renkli halkalar.

yaşam formu (Alm. Lebensform, f; Fr. forme de vie, f; forme vivante, f; İng. life form; lifeform) **tar.** Geniş anlamda bitkilerin büyüklük, şekil, dallanma, çeşitli organlarının dış görünüşleri ve ömürlerinin süresi, dar anlamda ise bitkilerin çok yıllık organlarının kışı geçirme durumlarına göre aldıkları şekiller; eşanlam: hayat formu.

yaşama gücü (Alm. Vitalität, f; Fr. vitalité, f; İng. vitality) **tar.** Hayvanların çeşitli olumsuz çevre koşullarına karşı koyarak yaşamlarını sürdürme gücü.

yaşama oranı (Alm. Überlebensrate, f; Fr. taux de survie, m; İng. survival rate) **tar.** Belirli bir periyot sonunda, canlı kalan balık sayısının başlangıçtaki balık sayısına oranı; eşanlam: sağkalım oranı, canlı kalma oranı.

yaşama payı gereksinimi (Alm. Anforderung an Instandhaltung, f; Erhaltungsbedarf, m; Fr. besoin énergétique d'entretien, m; İng. maintenance requirement) **tar.** Hayvanlarda dinlenme durumunda yani hiçbir verim vermeyen fizyolojik halde iken kan dolaşımının sağlanması, kalbin çalışması, vücut sıcaklığının korunması, ilgili sekretlerin salgılanması gibi hayvanın yaşamsal olayların gerçekleştirilmesi amacıyla besin maddelerine duyulan günlük gereksinim miktarı.

yaşarlık (Alm. Lebensfähigkeit, f; Lebenskraft, f; Fr. viabilité, f; İng. viability) **tar.** Bir türün belirli koşullarda yaşayabilme kapasitesi; yaşama, büyüme ve gelişme yeteneği; eşanlam: yaşayabilirlik.

yaşlı sinonim (Alm. älteres Synonym, n; Fr. synonyme plus ancien, m; İng. senior synonym) **tar.** Bilimsel adlandırmalarda, aynı taksona verilen farklı adlardan ilk verilen ad; eşanlam: kıdemsiz sinonim.

yaşlıçam hortumluböceği (Alm. Kiefernaltholzrüssler, m; Kiefernbestandsrüssler, m; Fr. pissode du pin, m; İng. pissodes weevil; Lat. Pissodes pini) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Pissodes pini* olan, erginleri 7-9 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi olup ergin ve larvaları çam, köknar ve ladin gibi bitki türlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

yataklık (Alm. Schütte, f; Einstreu, n; Fr. litière, f; İng. bedding; litter) **tar.** Sığır, koyun, keçi, tavuk gibi çiftlik hayvanları için barınma alanına, tabanın kuru kalması, hayvanlara konforlu dinlenme ve gezinme alanı sağlanması ve soğuktan korunmaları için serilen sap, saman, hızar talaşı, kum veya kauçuk gibi materyaller; eşanlam: altlık.

yatay dayanıklılık (Alm. horizontale Resistenz, f; horizontale Widerstandsfähigkeit, f; Fr. résistance horizontale, f; İng. horizontal resistance; partial resistance; race-non-specific resistance) **tar.** Bitkilerde birden çok hastalığa karşı çok genle yönetilen, her bir hastalığa karşı özgül olmayan, bir patojenin bütün ırklarına karşı yakın düzeylerde dayanıklılığın sağlandığı durum; eşanlam: ırka özgül olmayan dayanıklılık.

yavaş arı felci virüsü (*İng. SBPV; slow bee paralysis virus*) **tar.** *Apis mellifera* türü bal arılarının yanı sıra *Bombus terrestris* ve *B. hortorum* arılarında da enfeksiyon yapan, yetişkinleri ve pupaları hastalandıran, *Varroa akarıyla* birlikte yüksek virülent etkiye sahip olan ve aksi durumda asemptomatik etki gösteren, virüsün bulaşımından itibaren yaklaşık on gün içerisinde arının ön iki ayağında felç etkisi göstererek ölüme neden olduğu bilinen, genetik materyal olarak tek sarmallı RNA içeren *İflaviridae* familyasına dahil *İflavirus*.

yavru atma (*Alm. Abortieren, n; Fr. avortement, m; İng. abortion*) **tar.** Memeli çiftlik hayvanlarında gebeliğin tamamlanmasından önce genetik ve fitotoksinler ve mikotoksinler gibi beslenme sorunları, sıcaklık, yüksek ateşle seyreden genel ve spesifik enfeksiyonlar, çoğuz gebelikler, üreme sistemindeki yapısal anomaliler ve kötü yönetim uygulamaları gibi birçok faktöre bağılı olarak fetüsün uterustan dışarıya atılması; eşanlam: düşük.

yavru balık (*Alm. Fischbrut, f; Setzling, m; Fr. fretin, m; İng. fry*) **tar.** Ergin balığa benzeyen, henüz cinsiyet organları oluşmamış, balıkçık büyüklüğüne kadar olan balık.

yavru sanayi (*Alm. junge Industrie, f; Fr. industrie naissante, f; İng. infant industry*) **tar.** İleride gelişip karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olması beklenen ya da planlanan bir sanayinin, optimum duruma gelinceye dek koruma altına alınması.

yayıcı madde (*Alm. Spreiter, m; Fr. agent de diffusion, m; agent d'étalement, m; İng. spreader; spreading agent*) **tar.** Bir pestisit preparatına eklenen, ilaç ve ilaçlama yüzeyi arasında homojen bir kaplama tabakası oluşturarak teması iyileştiren bir madde.

yayık (*Alm. Rührtrommel, f; Fr. baratte, f; İng. churn; churn barrel*) **tar.** Tereyağı elde etmek amacıyla sütün, yoğurdun içinde çalkalandığı deri, ahşap ya da paslanmaz çelikten yapılmış kap veya makin.

yaylak (*Alm. Almwirtschaft, f; Alpwirtschaft, f; Fr. pâturage d'été, m; İng. summer pasture*) **tar.** Yaz mevsiminde, genellikle köylülerin hayvanlarla beraber geçici olarak konakladıkları, hayvan otlatmak için kullanılan yüksek rakımlı alan.

yaz bitki yağı (*İng. summer oil*) **tar.** Bitki zararlıların popülasyonlarını düşürmek amacıyla vejetasyon döneminde turunçgiller, yapraklarını döken ağaçlar ve süs bitkilerinde uygulanabilen, bazı önemli böcek ve kırmızıörümceklerin sinir ve kas sistemine etkili olabilen ve bazen de kaçıracı etkiye sahip petrol türevi kimyasal maddeler.

yaz budaması (*Alm. Grünschnitt, m; Sommerschnitt, m; Fr. taille d'été, f; taille en verte, f; İng. green pruning; summer pruning*) **tar.** Omcalara şekil vermek, ürün verim ve kalitesini iyileştirmek ve güneşin olumsuz etkisinden korumak amacıyla yapılan yaprak, koltuk, uç ve tepe alma, salkım ve tane seyreltme, bilezik alma ve dip sürgünlerinin alınması gibi uygulamalar; eşanlam: yeşil budama.

yaz otlatması (*Alm. Sommerung, f; Sommerweide, f; Fr. estivage, m; İng. summer grazing; summer pasturing; summering*) **tar.** Doğal ya da yapay meraların yılın sadece yaz aylarında otlatılması.

yaz sürgünü (*Alm. Augustsaft, m; Johannistrieb, m; Fr. pousse d'août, f; pousse d'été, f; İng. Lammas growth; second shoot; summer shoot*) **tar.** Normal koşullarda ertesi yıl sürmesi gereken tomurcukların bir sonraki seneyi beklemeden aynı yıl içerisinde sürerek oluşturdukları ikincil ya da üçüncül sürgün.

yaz tabakalaşması (*Alm. Sommer Schichteinteilung, f; Fr. stratification d'été, f; İng. summer stratification*) **tar.** Ilıman bölgelerde sularda yazın su sıcaklığının artışıyla yüzeyde sıcak su tabakasının ve diplerde soğuk su tabakasının oluşması.

yazıcıböcekler (*Alm. Borkenkäfer, pl; Fr. scolytidés, pl; İng. ambrosia beetles; bark beetles; bark boring beetles; wood boring beetles; Lat. Scolytinae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, ağaçların kabuk ya da odun dokusunda galeriler açarak beslenen türleri içeren ve en bilinen türü badem yazıcıböceği (*Scolytus amygdali*) olan altfamilya; eşanlam: kabukböcekleri.

yazılı değer (*Alm. Nennwert, m; Nominalwert, m; Fr. valeur faciale, f; valeur nominale, f; İng. face value; par value; stated value*) **tar.** Taşınır varlıkların üzerinde yazılı bulunan cari değeri; eşanlam: itibari değer.

yazlama (*Alm. Sommerruhe, f; Ästivation, f; Sommerschlaf, m; Fr. estivation, f; İng. aestivation; estivation*) **tar.** Böcek ve akar gibi eklembacaklıların ve fungus gibi bazı mikroorganizmaların çok sıcak ve kurak yaz koşullarını atlatabilmeleri için girdikleri fizyolojik uyku ya da uyuşukluk dönemi.

yazlık kabak (*Alm. Sommerkürbis, m; Fr. courge d'été, f; courgette, f; courgeron, m; İng. summer squash*) **tar.** Kabakgiller (Cucurbitaceae) familyasına dahil olan, dikine veya yayılarak da büyüeyebilen, geniş, tüylü veya dikenli yaprak ayasına sahip olan, genç dönemdeki 15-20 cm uzunluğu meyveleri yemeklik olarak olgun meyvelerdeki tohumları da çerezlik olarak kullanılan, sıcak iklimden hoşlanan, yemeklik olarak tüketilen sakız kabağı, Girit kabağı ve bazı süs kabaklarını içeren sebze türü.

yedinoktalı gelinböceği (*Alm. Siebenpunkt Marienkäfer; Fr. cochinelle à sept points, f; İng. seven-spot ladybird; seven-spotted ladybug; Lat. Coccinella septempunctata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının gelinböcekleri (Coccinellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Coccinella septempunctata* olan, erginleri 6-8 mm boyunda, başı ve göğsü siyah, kanatları kırmızı renkli ve üzerinde yedi tane siyah leke taşıyan, ergin ve larvaları yaprakbitleri, kelebek yumurta ve larvaları ile beslenen, yaz mevsimi başında ve sonunda doğada bol miktarda görülen avcı böcek türü.

yediverenleşme (*İng. citrus stubborn*) **tar.** Turunçgillerde yapraklarda küçülme, çalılışma ve cüceleşmeye neden olan, ağaçlarda her mevsim çiçek açılmasına yol açan, cüce ağustosböcekleri ile taşınan, *Spiroplasma citri* adlı fitoplazma etmeni tarafından oluşturulan bir hastalık.

yelpazeduyargalı kınkanatlılar (*Alm. Fächerkäfer, pl; Fr. rhipiphoridés, pl; İng. wedge-shaped beetles; Lat. Ripiphoridae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginleri sarımsı kırmızımsı renkli, yelpaze şeklinde duyargalara sahip, diğer böceklerde asalak olan türleri içeren familya.

yem (*Alm. Futtermittel, n; Tierfutter, n; Fr. aliment pour animaux, m; İng. animal feed; feed; feedstuff*) **tar.** Hayvanların besin maddeleri gereksinimlerini karşılamak üzere belli sınır ve koşullarda yedirildiğinde sağlıklarına herhangi bir zararlı etkisi bulunmayan, yararlanılabilecekleri formda organik ve/veya inorganik besin maddelerini içeren, bitkisel veya hayvansal kökenli veya doğada serbest olarak bulunan maddeler.

yem bitkileri hasat makinesi (*Alm. Futterpflanzen Erntemaschine, f; Feldhäcksler, m; Fr. ramasseuse-hacheuse, f; récolteuse-hacheuse, f; İng. feeding plant harvester; forage harvester; forager; silage harvester*) **tar.** Hayvan beslemede kullanılan yem bitkileri hasadında kullanılan, ot, mısır gibi bitkileri hasat edip küçük parçalara bölen ve silo yemi haline getiren makineler.

yem değerlendirme sayısı (*Alm. Fütterungseffizienz, f; Futtermittelverwertung, f; Fr. capacité de transformation des aliments, f; capacité d'utilisation du fourrage, f; efficacité alimentaire, f; İng. feed conversion efficiency; feed evaluation value*) **tar.** 1. Hayvanlarda her kilogram canlı ağırlık artışı için tüketilen yem miktarı; eşanlam: yem dönüşüm oranı. 2. Süt veren hayvanlarda her kilogram süt sentezi için tüketilen yem miktarı; eşanlam: yem değerlendirme indisi.

yem enerji değeri (*Alm. Energieverwer des Futters, f; Fr. valeur énergétique des aliments pour les animaux, f; İng. feed energy value*) **tar.** Herhangi bir yem materyalinde bulunan ve hayvan türlerine göre değişen, brüt enerji, sindirilebilir enerji, metabolik enerji, net enerji, toplam sindirilebilir besin maddesi, nişasta birimi gibi farklı birimlerle ifade edilebilen enerji miktarı.

yem enerji yoğunluğu (*Alm. Energiedichte des Futters, f; Fr. densité énergétique des fourrages, f; İng. feed energy density*) **tar.** Her kilogram yem kuru maddesinde bulunan enerji miktarı.

yem kanyaşı (*Alm. Aleppohirse, f; wilde Mohrenhirse, f; Fr. sorgho d'Alep, m; İng. Johnson grass; Johnsongrass; Lat. Phalaris arundinacea*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının kavuzlu çiçekliler (Glumiflorales) takımının buğdaygiller (Poaceae) familyasına ait, *Phalaris arundinacea* L. n= 7,14 asitli ve nemli topraklarda kolay yetişen, kuraklığa dayanıklı olan, bir dönem yem bitkisi olarak ve erozyonu durdurma amacıyla yetiştirilmiş, ancak istilacı olduğu, kuruyan ya da donan yapraklarının çok yendiğinde çiftlik hayvanlarına zararlı madde içermesi gibi nedenlerle istenmeyen bir yem bitkisi türü.

yem katkı maddesi (*Alm. Futteradditiv, n; Fr. additif pour alimentation animale, m; İng. feed additive; feedstuff additive*) **tar.** Besin maddesi olmadığı halde yemden yararlanmayı veya elde edilen ürünlerin miktar ve kalitesini artırmak, hayvanları sağlıklı tutmak gibi çok çeşitli amaçlarla karma yemlere düşük düzeyde katılan ilaç veya etkili maddeler.

yem kayıpları (*Alm. Futtermittelverluste, pl; Fr. pertes de distribution d'aliment, pl; pertes d'afforage, pl; İng. feeding losses*) **tar.** Hayvanlara servis edilen toplam yem miktarından tüketilmeden yemlikte kalan ve etrafa

dökülen ya da bir şekilde hayvan tarafından tüketilmemiş yem miktarı ya da yüzdesi; eşanlam: yem tüketim kayıpları.

yem niteliği (Alm. Futterqualität, f; Fr. valeur alimentaire des fourrages, f; İng. feed value) **tar.** Yemin sahip olduğu fiziksel, kimyasal, yapısal, yebeni vb. özelliklerine göre belirlenen öznel bir ölçüt.

yem tüketimi (Alm. Futterraufnahme, f; Fr. consommation de fourrage, f; İng. feed consumption; feed intake) **tar.** Bir hayvanın doğal halde ya da kuru madde de olarak ifade edilebilen 24 saat süresince tüketmiş olduğu toplam yem miktarı.

yem yolu (Alm. Förderkanal, m; Futtergang, m; Fr. couloir d'affouragement, m; couloir d'alimentation, m; İng. feeding passage; feed alley) **tar.** Hayvan barınaklarında yemin yemliklere dağıtımında ve yemliğin temizlenmesinde kullanılan yol.

yemde kuru madde (Alm. Trockensubstanzgehalt, m; Fr. matière sèche; İng. dry matter) **tar.** Bitkisel yapılarda bağlı ya da serbest tüm suyun uçurulmasıyla elde edilen madde miktarı, su veya nem içermeyen madde miktarı; eşanlam: yemin kuru maddesi.

yemde oksidasyon (Alm. Futter-Oxidation, f; Fr. oxidation des aliments pour animaux, f; İng. feed oxidation; oxidation in animal feed) **tar.** Çoğunlukla karma yemlerde kullanılan yemlik yağların bozulması veya acılaşması ile ortaya çıkan, yemlerde bulunan besin maddelerinin sindirimini azalmasına ve oksidasyonun derecesine göre hayvanlarda zehirlenmeye neden olabilen bozulma.

yemde organik madde (Alm. organische Rohstoffe; Fr. matière organique brute, f; İng. organic matter in animal feed) **tar.** Yemin kimyasal bileşiminde bulunan protein, yağ, selüloz ve azotsuz öz maddelerin tamamı.

yeme olumu (Alm. Frucht reife, f; Fr. maturité gustative; maturité de consommation, f; İng. edible maturity; ripe-stage eating quality; ripeness) **tar.** Meyvelerin yenmeye uygun olduğu, tat ve aroma bakımından tüketicinin istediği seviyeye geldiği hasat olumu sonrası, ilerlemiş olgunluk durumu.

yemek borusu (Alm. Speiseröhre, f; Ösophagus, n; Fr. oesophage, f; İng. esophagus; foodpipe; oesophagus) **tar.** Sindirim kanalının yutak ile mide arasında uzanan bölgesi; eşanlam: özofagus.

yemeklik yumurta (Alm. essbares Ei, n; Fr. œuf comestible, m; İng. edible egg) **tar.** İnsan tüketimine yönelik olarak üretilen dölsüz yumurta.

yemin protein enerji oranı (Alm. Protein-Energie-Index des Futters, m; Fr. rapport protéine/énergie des aliments pour les animaux, m; İng. protein to energy ratio; protein to energy ratio of feed) **tar.** 1. Herhangi bir yem ya da rasyonun içerdiği her birim enerji miktarına karşılık içerdiği protein miktarı. 2. Yem ya da rasyondaki proteinin enerjiye oranı; eşanlam: protein enerji oranı.

yemin tampon kapasitesi (Alm. Pufferkapazität vom Futter, f; Fr. pouvoir tampon de fourrage, m; İng. feed buffer capacity) **tar.** 1. Silo yem materyalinin silolanmaya, asitlenmeye karşı gösterdiği direnç; eşanlam: yemin silolanma yeteneği. 2. Silo yeminin elde edilmesinde silo yem çeşidine bağlı olarak silo materyalinin pH'sının en kısa sürede 3,9 ila 4,2 arasına düşmesine engel olan özellik.

yemin yapısal özellikleri (Alm. Struktureffekt, m; Strukturmerkmal, n; Fr. caractéristique structurelle; İng. structural characteristics; structural effect) **tar.** Özellikle kuru kaba yemlerin (saplar, samanlar, kavuzlar, kesler, kuru otlar vb.), gevişgetirenlerde tükürük salgılamasını uyarma, yemin çiğnenmesini zorunlu kılma, böylece rumene daha fazla tükürük yutulmasını sağlama, dolayısıyla rumen pH'sının yükselmesini (asidik yöne kaymasını) engelleme gibi fizyolojik etkileri bulunan fiziksel özelliği; eşanlam: strüktürel etki.

yemin yebeni özelliği (Alm. Fresseigenschaften vom Futter, pl; İng. livestock feed choice) **tar.** Birden fazla yemin aynı zaman diliminde hayvanın tüketimine sunulması durumunda, her bir yemin hayvan tarafından tercih edilerek öncelikli tüketim özelliği; eşanlam: yem seçimi.

yemleme alanı (Alm. Futterplatz, m; Fr. aire d'alimentation, f; İng. feeding area) **tar.** Çiftliklerde yemlerin kısmen depolanarak hayvanların tüketimine sunulduğu alanlar.

yemleme aralığı (Alm. Fütterungsintervall, m; Fr. intervalle des repas, m; İng. feeding interval) **tar.** Hayvancılıkta iki öğün arasındaki süre.

yemleme sıklığı (Alm. *Fütterungsfrequenz*, m; Fr. *fréquence des repas*, f; İng. *feeding frequency*) **tar.** Hayvancılıkta, genellikle öğün sayısı olarak ele alınan 24 saat süresince hayvanlara yapılan yem servisi sayısı.

yemleme süresi (Alm. *Fütterungsdauer*, f; Fr. *durée des repas*, f; İng. *feeding duration*) **tar.** Hayvanın 24 saat süresince yem tükettiği zaman süresi.

yemlik (Alm. *Fresstrog*, m; *Futtertrog*, m; Fr. *auge*, f; *cuve à nourriture*, f; *mangoire*, f; İng. *crib*; *feeding trough*; *feeding tub*; *headboard*; *manger*) **tar.** Hayvan barınaklarında yemlerin konulduğu sabit ya da taşınabilir kısımlar.

yemlik maya (Alm. *Futterhefe*, f; Fr. *levure fouragère*, f; *levure pour animaux*, f; İng. *feeding yeast*; *feed yeast*) **tar.** Yem olarak kullanılmak üzere üretimi yapılan, melas, odun şekeri çözümleri, sülfat suyu, melas suyu, peynir suyu, alkol şilempesi ve petrol artıkları gibi besi ortamlarından yararlanılan *Candida utilis*, *Candida tropicalis* ve alkol üretiminde kullanılan *Saccaromyces cerevisiae*.

yemlik üre (Alm. *Futterharnstoff*, m; Fr. *urée fourragère*, f; İng. *feed grade urea*; *feedstuff urea*) **tar.** Enerji değeri bulunmayan, %42 azot içeren, gevişgetiren hayvanların rasyonlarına protein kaynağı olarak katılabilen, 1 gramı 2,62 gram ham proteine denk azotlu madde.

yengeçbitleri (Alm. *Läuse*, pl; Fr. *poux*, pl; İng. *lice*; Lat. *Phthiridae*) **tar.** Bitler (Phthiraptera) takımında yer alan, kanatsız türleri içeren ve en bilinen türü kasık biti (*Phthirus pubis*) olan familya.

yeni bağcılık (İng. *modern viticulture*) **tar.** Filoksera ile bulaşık alanlarda Amerikan asma anaçları üzerine kültür çeşitlerinin aşılınması yöntemi ile bağların kurulması; eşanlam: modern bağcılık.

yeni kombinasyon oranı (Alm. *Rekombinationshäufigkeit*, f; Fr. *fraction de recombinaison*, f; *fréquence de recombinaison*, f; *pourcentage de recombinaison*, m; İng. *frequency of recombination*; *recombinant frequency*; *recombination fraction*; *recombination frequency*) **tar.** Kontrol melezlemede elde edilen döller arasında yeni kombinasyonların bütün döllerin yüzdesi cinsinden oranı.

yenice dönemi tar. Bağcılıkta, dikimi takiben ilk ürün yılı olarak kabul edilen üçüncü yılı da kapsayan dönemdeki genç omcalar.

yeniden dışsattım (Alm. *Wiederausfuhr*, f; Fr. *réexportation*, f; İng. *re-export*) **tar.** Bir ülkenin ithal etmiş olduğu malların, genellikle üzerinde önemli bir değişiklik yapılmadan bir başka ülkeye satılması; eşanlam: reeksport.

yeniden tanımlama (*tar. redeskripsiyon*) (Alm. *Wiederbeschreibung*, f; Fr. *redescription*, f; İng. *redescription*) **tar.** Yüzeysel tanıtılmış taksonomik kategorilerin daha detaylı bir şekilde yeniden tanıtılması amacıyla yapılan yeniden tanımlama yayınları; eşanlam: yeniden betimleme.

yenidünya tar. 1. (Alm. *Japanischer Wollmispel*, m; Fr. *bibacier*, m; *néflier du Japon*, m; İng. *loquat*; Lat. *Eriobotrya japonica*) Gülgiller (Rosaceae) familyası üyesi, 5-10 metreye kadar boylanabilen, herdem yeşil çalı veya ağaççık formunda, koyu yeşil renkli derimsi yaprakları 10-25 cm boyunda, sonbaharda veya kış başında çiçek açan, meyveleri kış sonu veya erken ilkbaharda olgunlaşan, subtropik iklim meyve ağacı türü; eşanlam: Malta eriği ağacı, yenedünya ağacı. 2. (Alm. *Japanischer Wollmispel*, m; Fr. *bibasse*, f; *néfle du Japon*, m; İng. *loquat*) Yenedünya ağacının, oval veya armut şekilli, çekirdekli, 3-5 cm boyutlarında, genellikle sarı ya da portakal renginde, şeftali, mango, narenciye karışımı bir tada sahip meyvesi; eşanlam: Malta eriği.

yenileme dalı (Alm. *Rebzapfen*, m; Fr. *courson à bois*, m; İng. *renewal spur*) **tar.** Ürün budaması sırasında bir sonraki yılın ürün ve yenileme dallarını oluşturmak üzere kısa budanan bir yıllık dal.

yenileyici mide hücresi (Fr. *cellule régénérative de l'intestin moyen*, f; İng. *nidi*; *regenerative midgut cell*) **tar.** Böcek midesinde olgun silindirik hücrelerin dibinden tomurcuklanarak eski hücrelerin yerini alan mide hücreleri.

yer açelyası (Alm. *Atlasblume*, f; *Sommerazalee*, f; İng. *farewell-to-spring*; Lat. *Clarkia amoena*; *Godetia amoena*) **tar.** Ebegümecigiller (Malvaceae) familyasına ait, Batı Amerika orijinli, gösterişli çiçeklere sahip, uzun boylu, bahçe çiçeği ve kesme çiçek olarak kullanılan, hafif toprakları, güneşli ve yarı gölgeli ortamları seven, tek yıllık ve tohumla çoğalan süs bitkisi; eşanlam: Ankara çiçeği.

yer yer otlama (*Ing. localized grazing*) **tar.** Hayvanların mera üzerinde her yeri otlamayıp sevdikleri otların bulunduğu alanları tam olarak otlamaları.

yeraltı üçgülü benek virüsü (*Alm. Erdklee-Motte-Virus, n; Fr. virus de la marbrure du trèfle souterrain, m; İng. SCMoV; subterranean clover mottle virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan, baklagiller (Leguminosae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarında yapraklarda beneklenme, distorsiyon, yaprak boyutunda küçülme ve bitkide cüceleşme belirtilerine neden olan sobemovirüs.

yeraltı üçgülü cücelik virüsü (*Fr. virus du nanisme du trèfle souterrain, m; İng. SCSV; subterranean clover stunt virus*) **tar.** Tek sarmallı DNA içeren, sadece baklagiller (Leguminosae) familyasındaki bitkileri hastalandıran, Aphis craccivora, A. gossypii, Macrosiphum euphorbiae ve Myzus persicae (Heteroptera: Aphididae) ile çoğalıcı şekilde taşınan, konakçılarında büyümede yavaşlama, tepe sararması, yaprak kıvrılması, erken ölüm şeklinde belirtilere neden olan nanovirüs.

yerçekim suyu (*Alm. gewinnbares Wasser; Gravitationswasser, n; Schwerpunkt Wasser, n; Fr. eau de gravité, f; eau gravitaire, f; İng. gravitational water; gravity groundwater; gravity water*) **1. orm.** Arazinin doymuluk nemi ile arazi kapasitesi arasındaki toprakta su miktarı. **2. tar.** Toprakta 2.54 pF ya da 1/3 atmosfer basınçtan daha düşük güçle tutulan su. **3. yerb.** Yer altında kılcal dirençleri yenerek yerçekimi etkisiyle doymuk bölgeye doğru hareketini sürdürebilen su.

yerçekimine ters yönelim (*Alm. Apogeotropismus, m; Fr. apogéotropisme, m; İng. apogeotropism*) **tar.** Bitkilerin yerçekimi yönünün tersi doğrultusunda büyüme göstermeleri.

yerçekimiyle sulama (*Alm. schwere Bewässerung; gravimetrische Bewässerung, f; Gravitationsbewässerung, f; Fr. irrigation par gravité, f; İng. flow irrigation; gravity irrigation*) **tar.** Pompa gücü kullanılmadan suyun ana kanaldan alınması ve oradan da tarla içi ve tarla başı kanallarından geçirilerek tarla yüzeyine kendi cazibesiyile iletilmesi; eşanlam: cazibeli sulama.

verde kurutma (*Fr. séchage sur le sol, m; İng. drying on the ground; sun drying on the ground*) **tar.** Kurutulacak olan yeşil yem bitkilerinin biçildikten sonra suyunun en fazla %20'ye düşüncüye kadar toprak üzerinde hafif yoğunlukta ve şerit şeklinde bir araya getirilerek bırakılması işlemi.

yerel çek (*Alm. Platzscheck, m; Fr. chèque locale; İng. local cheque*) **tar.** Düzenlenme yeri ile ödeme yeri aynı olan çekler.

yerelması (*Alm. Erdartischöcke, f; Jerusalemartischöcke, f; Fr. poire de terre, f; soleil tubéreux, m; topinambour, m; İng. Jerusalem artichoke; topinambour; Lat. Helianthus tuberosus L.*) **tar.** 1. Çiçekli bitkiler sınıfının kampanaçiçekliler takımının topluçiçekliler familyasının Helianthus cinsinin tuberosum (*Helianthus tuberosus* L. n=102) türü olup yer altında şişkin ve şekilsiz yumrular oluşturan, sebze ve ilaç bitkisi olarak yararlanılan, ayçiçeğinin yakın akrabası, sarı çiçekli bir bitki. 2. Yüzde yirmi civarında kuru madde içeren, nitrojensiz öz maddeleri inülin, dekstroz ve levülozdan oluşan, sulu ve tatlımsı olduğundan lezzetli, kolay sindirilebilir, fazla yedirildiğinde midede ekşime, ishal vakaları, ölümlü sonuçlanan koliklere neden olabilen ve sütü sulandıran, çiftlik hayvanları için yumru yem.

yerfıstığı (*Alm. Erdmandel, f; Fr. arachide, f; cacahouète, f; İng. American earthnut; groundnut; peanut*) **tar.** 1. Çiçekli bitkiler sınıfının gülgiller takımının baklagiller familyasının Arachis cinsinin (*A.hypogaea* L., n=20) türü olup sarı çiçekli, otsu, kapsül şeklinde yumruları içinde 1-4 adet tohum bulunan, tek yıllık, yağ ve çerez olarak kullanılan bir bitki. 2. Yüzde 25 civarında ham protein, %36 civarında ham yağ ve kabukluda %17,5 civarında ham selüloz içeren, yağ, protein ve kabuklularda ham selüloz oranı yüksek olup çeşitten çeşide değişen, kolay bozulduğundan depolama süresi kısa, proteini araşin ve konaraşin olan globülin ve bir miktar albümin içeren, arjinince ise zengin olan, kabuksuz olanları sınırlı miktarlarda bütün hayvanlara yedirilebilen, iç ve tereyağını yumuşatıcı etkide bulunan, yoğun yem kaynağı baklagil tohumu.

yerfıstığı benek virüsü (*Alm. Erdnußscheckungs-Virus, n; Fr. virus de la marbrure de l'arachide, m; İng. peanut mottle virus; PeMoV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu, yaprakbitleri ve yerfıstığında tohumla taşınan, konakçıları arasında yerfıstığı, bezelye, soya fasulyesi ve fasulye olan ve konakçılarında sistemik beneklenme ve nekroz oluşturan potyvirus.

yerfıstığı cücelik virüsü (*Fr. virus du rabougrissement de l'arachide, m; İng. peanut stunt virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ve yaprakbitleri ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, sadece ABD ve Japonya'da bulunan, konakçıları arasında başta yerfıstığı, tütün ve yonca olmak üzere baklagiller (Leguminosae), ispanakgiller

(Chenopodiaceae), bileşikgiller (Compositae), kabakgiller (Cucurbitaceae) ve patlıcangiller (Solanaceae) familyasından bitkiler yer alan, konakçılarına cüceleşme, meyvede kusurlu oluşum, epinasti, yapraklarda bükülme ve beneklenme şeklinde belirtilere neden olan kukumovirüs.

yerfistiği kahverengi yaprak lekesi (*Alm. Erdnuss Dürrfleckenkrankheit, f; Fr. alternariose de l'arachide, f; İng. brown leaf spot of peanut tar. Cercospora arachidicola (teleomorph: Mycosphaerella arachidis)* adlı fungusun oluşturduğu, yapraklarda kahverengi lekelenmelere yol açan hastalık; eşanlam: yerfistiği erken yaprak lekesi.

yerfistiği küspesi (*Alm. Erdnußmehl, f; Fr. farine d'arachides, f; İng. groundnut meal; peanut meal tar. Genellikle tohumundan kabuğu, zarı ve embriyosu ayrılmış olandan yağ çıkarıldıktan sonra kalan, üretildiği yere, kabuklu veya kabuksuz oluşuna ve yağ çıkarma yöntemine göre besin maddesi kompozisyonu değişen, %32-%50 civarında ham protein içeren, metionin ve lizin bakımından fakir olduğundan proteininin biyolojik değeri tek mideliler için düşük olan, fosfor, demir ve kobalt bakımından zengin, çinko, bakır ve iyot bakımından orta ve kalsiyum bakımından fakir olan, fazla tüketildiğinde sütün lezzet ve tereyağının özelliğine olumsuz etki yaratabilen, daha çok gevişgetiren hayvanların beslenmesinde kullanımı önerilen yağ sanayi kalıntısı.*

yerfistiği rozet virüsü (*Fr. virus de la rosette des apios d'Amérique, m; İng. groundnut rosette virus; GRV tar. Tek sarmallı RNA içeren, çoğalmak için yerfistiği rozet yardımcı virüsüne ihtiyaç duyan, Aphis craccivora (Hemiptera: Aphididae) ile kalıcı olarak taşınan, sadece Afrika'da bulunan, konakçısı yerfistiği (Arachis hypogaea) olan ve bu her ikisi ayrı ayrı belirti göstermezken yardımcı virüsü ile birlikte bulduklarında bu konakçıda klorotik, yeşil ve mozaik rozet belirtilerini oluşturan, cüceleşme, boğumlar arasında kısalma, çalılışma, kapsül sayısında azalma şeklinde belirtilere neden olan umbravirüs.*

yerfistiği rozet yardımcı virüsü (*İng. groundnut rosette assistor virus; peanut rosette assistor virus GRAV tar. Nükleik asit olarak tek sarmallı RNA içerdiği düşünülen, Leguminosae familyasındaki bitkileri hastalandıran, konakçılarına belirti oluşturmayan, yaprakbitleri ile (özellikle Aphis craccivora) kalıcı olarak taşınan virüs.*

yerfistiği samanı (*Alm. Erdnussstroh, n; Fr. paille d'arachide, f; İng. peanut straw tar. Bitki kökleri ile birlikte sökülerek sehpa veya kerevetler üzerine serilen ve kuruduktan sonra fıstık kısımları bitkiden koparılıp alınan, geriye kalan bitki aksamı samandan ziyade bir ot durumunda olan, %12,5 civarında ham protein ve %40,5 civarında ham selüloz içeren, baklagil samanları içerisinde en değerlilerinden olan kaba yem.*

yerfistiği siyah yaprak lekesi (*Alm. Erdnuss Bakterienbrand, f; Fr. tache bactérienne de l'arachide, f; İng. black leaf spot of peanut tar. Phaeoisariopsis personata ya da Cercosporidium personatum, (teleomorf: Mycosphaerella berkeleyi) adlı fungusun oluşturduğu, yerfistiğinde koyu renkli yuvarlak yaprak lekelerine neden olan hastalık; eşanlam: yerfistiği geç yaprak lekesi.*

yerfistiği topak virüsü (*Fr. virus de rabougrissement de l'arachide, m; İng. PCV; peanut clump virus tar. Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak taşınan, tohumla ve Polymyxa graminis ile taşınan, geniş bir konakçı dizisi olan, (Aizoaceae, Amaranthaceae, Chenopodiaceae, Cucurbitaceae, Gramineae, Leguminosae, Scrophulariaceae ve Solanaceae familyasından bitkiler), yerfistiğinde cüceleşme, topaklanma, sarılık, iç içe sarı çizgiler oluşturan peklavirüs.*

yerli çekirge (*İng. Anatolian cross-backed grasshopper; Lat. Notostaurus anatolicus tar. Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı Notostaurus anatolicus olan, erginleri 15-33 mm boyunda, sarımsı renkli, kahverengi benekli olup ergin ve nimfleri çayır bitkileriyle beslenen böcek türü.*

yerli güney sarısı (*İng. native southern yellow cattle tar. Türkiye'nin Toros ve Amanos dağları ile Akdeniz arasındaki dağlık bölgelerde yetiştirilen, engebeli arazilerde otlayabilme yeteneğinde olan, vücut rengi kirlili sarıdan kırmızı ve tarçın rengine kadar değişim gösteren ve küçük yapılı ve kısa boynuzlu kombine verimli yerli siğir irki.*

yerli irk (*Alm. einheimische Rasse; Fr. race autochtone, f; İng. indigenous breed; local breed; native breed tar. Doğal koşulların etkisi altında oluşan, yaşadıkları çevre koşullarına iyi uyum gösteren ve olumsuz çevre faktörlerine ve hastalıklara karşı dayanıklı olan hayvan ırkları.*

yerli kara siğir (*İng. Anatolian black; domestic black cattle; native black cattle tar. Esas yayılma alanı Orta Anadolu Bölgesi olan, küçük yapılı, kısa boynuzlu, vücut kıl rengi kuzguni siyah, yetersiz bakım ve besleme*

koşullarına oldukça dayanıklı, hastalık ve zararlılara karşı direnci yüksek ve et ve süt verimi için yetiştirilen Türkiye yerli siğir irki.

yerli koyun irki (*Alm. einheimische Schafrasse, f; Hausschaf, f; Fr. espèce ovine domestique, f; race ovine autochtone, f; İng. domestic sheep breed; indigenous sheep breed*) **tar.** Bir ülkedeki farklı coğrafi bölgelerin iklim ve doğal çevre koşullarına uyum gösterme yoluyla meydana gelmiş koyun ırkları.

yeşil sırtüstüyüzen tahtakurusu (*Lat. Notonecta viridis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının sırtüstüyüzen tahtakuruları (Notonectidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Notonecta viridis* olan, uzun vücutlu, yeşil renkli, sucul ortamlarda yaşayan, sırtüstü yüzen, sivrisinek larvaları ve diğer küçük eklembacaklılarla beslenen böcek türü.

yeşil ağustosböceği (*Lat. Triglina virescens*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağustosböcekleri (Cicadidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Triglina virescens* olan böcek türü.

yeşil dut kımılı (*Lat. Acrosternum heegeri*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının anteni beşparçalı tahtakuruları (Pentatomidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Acrosternum heegeri* olan, erginleri 9-11 mm boyunda, yeşil renkli, ergin ve nimfleri dut, baklagiller gibi bitkilerde beslenip salgıladıkları pis kokulu sıvılarını meyvelere bulaştıran böcek türü.

yeşil gübreleme (*Alm. Gründüngung, f; Fr. fertilisation avec engrais verts, f; engrais vert, m; İng. green manuring*) **tar.** Toprakta gerekli organik maddeyi sağlamak amacıyla yetiştirilen ve bol vejetatif aksam meydana getiren bitkilerin, gelişmelerinin erken yeşil devresinde iken, örneğin, yem bezelyesinde %10 çiçeklendiği zaman veya turpgillerin rozet dönemlerinde, sürülerek toprak altına alınması ile yapılan gübreleme şekli.

yeşil kuşak (*Alm. Anlagengürtel, m; Fr. ceinture verte, f; İng. green belt*) **tar.** Bir yerleşim alanı çevresinde yer alan, üzerinde yapılaşma olmayan, bitkilendirilmiş ve yapısal büyümeden korunmuş alan.

yeşil meşe bükücüsü (*Alm. grüner Eichenwickler, m; Fr. chape verte, f; tordeuse verte du chêne, f; İng. European oak leafroller; green oak moth; green oak tortrix; Lat. Tortrix viridana*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprakbüküenler (Tortricidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Tortrix viridana* olan, erginlerinin kanat açıklığı 17-23 mm, yeşilimsi kahverengi, larvaları meşe, ladin, göknar ağaçlarının tomurcuk ve yapraklarını tepeden aşağıya doğru yiyerek ağaçları yapraksız bırakan, ayrıca salgıladıkları ipeksi ağlarla da dal ve yaprakları bağlayarak bitkinin gelişimini engelleyen böcek türü.

yeşil ot tahtakurusu (*Lat. Leptoceraea viridis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ot tahtakuruları (Rhopalidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Leptoceraea viridis* olan, erginleri 5,5-7,5 mm boyunda, sarımsı gri, grimsi yeşil ve açık yeşil arasında değişen renklerde, ergin ve nimfleri buğdaygillerde beslenen böcek türü.

yeşil su (*Alm. grünes Wasser, n; Fr. eau verte, f; İng. green water*) **1. meteo.** Yüzeysel akışa geçmeyen veya yeraltı suyunu beslemeyen, toprakta depolanan veya geçici olarak toprak veya bitki örtüsünün üstünde kalan yağış suyu. **2. tar.** Kabuklu ve yumuşakça larvası ve balık larva ve yavrularının yetiştiriciliğinde kullanılan, kaplarda veya havuzlarda üretilen fitoplankton.

yeşil yem (*Alm. Grünfütter, n; Fr. fourrage vert, m; İng. green fodder; greenfeed*) **tar.** Erken çiçeklenme evrelerinde elde edilen baklagil veya buğdaygil yemleri, hayvanlara otlatılarak veya biçilerek yedirilen doğal veya suni çayır-mera otları, hasıllar ve kök-yumru yemlere ait dal ve yapraklardan oluşan yemler.

yeşil yol (*Alm. Grünzug, m; Fr. voie verte, f; couloir de verdure, m; İng. greenway*) **tar.** Doğa koruma, estetik, rekreasyonel ve kültürel amaçlara uygun olarak oluşturulan çok işlevli, doğrusal peyzaj yapıları.

yeşil zürafagörünüslü tahtakurusu (*Lat. Nabis viridulus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının zürafagörünüslü tahtakuruları (Nabidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Nabis viridulus* olan, küçük eklembacaklıları avlayarak beslenen böcek türü.

yeşilböcek (*Lat. Anomala dubia*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının bambulböcekleri (Rutelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anomala dubia* olan, erginleri 10-15 mm boyunda, parlak madensel mavi, yeşil, bakır kırmızısı ya da parlak siyahımsı mavi renkli, Türkiye'de ender bulunan böcek türü.

yeşilçekirgeler (*Alm. Laubheuschrecken, pl; Fr. sauterelles, pl; tettigoniidés, pl; İng. bush crickets; katydids; long-horned grasshoppers; Lat. Tettigoniidae*) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımında yer alan, türleri genellikle

bitkilerle beslenen, bazı türleri avcı olan ve en bilinen türü beyazalınlı yeşilçekiğe (*Decticus albifrons*) olan familia; eşanlam: uzunantemli çekirgeler, ot çekirgeleri.

yeşilkurt (*Alm. Baumwoll-Kapseleule, f; Baumwolleule, f; Fr. noctuelle de la tomate, f; İng. African bollworm; corn earworm; cotton bollworm; old world bollworm; scarce bordered straw; Lat. Helicoverpa armigera*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Helicoverpa armigera* olan, erginlerinin kanat açıklığı 35-40 mm, yeşilimsi kahverengi, larvaları pamuk, tütün, domates, patlıcan, biber, fasulye, mısır ve süs bitkilerinin yaprak, çiçek, meyve gibi kısımlarında beslenen ve önemli tarımsal zararlılar arasında yer alan böcek türü.

yeşillekeli mühendisböceği (*Alm. Schneespanner, m; Fr. phalène de l'aulne, f; phalène velue, f; phigalie velue, f; İng. pale brindled beauty; Lat. Phigalia pilosaria*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının mühendisböcekleri (Geometridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Phigalia pilosaria* olan, dişileri kanatsız, erkeklerinin kanat açıklığı 35-44 mm, kahverengi, üzeri gri benekli, yeşil lekeli olan larvaları meşe, gürgen, kavak, kestane, kızılğaç, kayın, cehri gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

yeşillenme (*Alm. Vergrünung, f; Fr. virescence, f; İng. virescence*) **tar.** Bitkilerde normalde klorofil olmayan beyaz veya renkli olan dokuların, örneğin, çiçek taç yapraklarının, yeşil olma durumu veya koşulu; eşanlam: viresens.

yeşilrenkli yassibaş böceği (*Lat. Perotis xerxes malachitica*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Perotis xerxes malachitica* olan, erginleri 13-21 mm boyunda, metalik mavi-yeşil renkli, larvaları ağaçların kökboğazında galeriler açarak beslenen böcek türü.

yeşiltırtıl (*Alm. variable Kätzcheneule, f; violettgraue Frühlingseule, f; Fr. orthosie variable, f; İng. clouded drab; Lat. Orthosia incerta*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının gecekelebekleri (Noctuidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Orthosia incerta* olan, erginlerinin kanat açıklığı 35-40 mm, kahverengi, larvaları meşe, huş, yabanmersini, yonca, üçgül gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

yetiştirici birliği (*Alm. Zuchtverband, m; Fr. association des éleveurs, f; İng. breeders association*) **tar.** Tür veya ırk bazında ıslah ve kayıt tutma amaçlı yetiştiricilik yapan gerçek, tüzel kişi ve kuruluşların oluşturdukları birlikler.

yıkanmayla taşınma (*Alm. Einspülung, f; Fr. illuviation, f; İng. illuviation*) **tar.** Üsttopraktan taşınarak gelen kil gibi toprak bileşenlerinin alt derinliklere taşınması ve bunun sonucu olarak kaba toprak taneciklerinin oran olarak arttığı bir durum olması; eşanlam: illivasyon.

yıl boyunca çok sayıda döl veren (*Alm. mehrere Generationen im Jahr hervorbrügend; multivoltin; Fr. multivoltin; İng. multivoltine; polyvoltine*) **tar.** Bir organizmanın yılda birden fazla döl meydana getirmesi olgusu; eşanlam: multivoltin.

yılda bir kızgınlık dönemi (*Alm. monoöstrisch; Fr. mon-oestrien; İng. monoestrous*) **tar.** Memeli hayvanlarda yılda yalnızca bir defa kızgınlık gösterme özelliği; eşanlam: monöstrik.

yıldız 1. (*Alm. Nordwind, m; Fr. vent du nord, m; İng. north wind*) **meteo.** Kutupsal yüksek basınç merkezlerinin güneye doğru hareketi sonucu kış boyunca Türkiye'de kuzeyden (360 derece, N) esen, yazın serin, kışın ise çok soğuk hava taşıyan rüzgâr. **2.** (*Alm. Dahlie, f; Georgine, f; Fr. dahlia, m; İng. dahlia; Lat. Dahlia spp.*) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae)'den anavatanı Meksika olan, tek yıllıkları tohumla, çok yıllıkları ise tohum ve yumru ile çoğalan, nemli, geçirgen toprakları ve güneşli mekânları seven, bahçe, saksı ve kesme çiçeği olarak kullanılabilen tek veya çok yıllık bir bitki; eşanlam: adalya, dalya.

yıldız çiçeği mozaik virüsü (*Alm. Dahliemosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque de la dahlia, m; İng. dahlia mosaic virus; DMV*) **tar.** Çift sarmallı DNA içeren, özsu ile ve on üçten fazla yaprakbiti türü ile taşınan, sadece yıldız çiçeğini enfekte eden, tüm dünyada yaygın olan, konakçılarında mozaikleşme, yaprak bükülmesi ve cüceleşme şeklinde belirtilere neden olan kaulimovirüs.

yıldız koşnili (*Alm. Floridaschildlaus, f; Floridawachsschildlaus, f; Fr. céroplaste de floride, m; İng. Florida wax scale; Lat. Ceroplastes floridensis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Ceroplastes floridensis* olan, dişileri 2,5-4 mm uzunluğunda, kırmızımsı renkte, vücut bombeli olup kirli beyazımsı bir mum tabakasıyla örtülü, ergin ve nimfleri zakkum, incir, dut, defne, nar, muz, elma ve turunçgillerde yaprak, sürgün ve dallarda beslenip balık oluşturarak zarar veren böcek türü; eşanlam: mumkoşnili.

yıllık tar. 1. At, eşek ve katır gibi yük taşımakta kullanılan hayvanların kışın besleme masraflarından kurtulmak isteyen sahipleri tarafından tabiata salıverilmeleri olayı. 2. Başıboş bırakılmış at, eşek ya da katır.

yıllık büyüme (*Alm. jährliches Wachstum, n; Fr. pousse annuelle, f; İng. annual growth*) **tar.** Bitkilerin bir yıl içinde toprak üstü ve toprak altı organlarının yaptıkları toplam ağırlık ve hacim artışı.

yıllık sürü yenileme oranı (*Alm. jährliche Bestandeseerneuerung, f; jährliche Erneuerung der Herde, f; Fr. renouvellement annuel de troupeaux, m; İng. annual herd renewal rate*) **tar.** Sürüden her yıl herhangi sebeplerle (hastalık, kısırlık, ölüm vb.) ayıklanan hayvanların yerine koyulan hayvanların, sürü mevcuduna oranı.

yıllık süt verimi (*Alm. jährliche Milchproduktion; Fr. production annuelle de lait, f; İng. annual milk production*) **tar.** Memeli çiftlik hayvanlarında dişi hayvanın bir yıllık verim döneminde verdiği süt miktarı.

yıpranma (*Alm. Abnutzung, f; Wertverzehr, m; Fr. dépréciation physique, f; usure, f; İng. wear and tear*) **tar.** Duran varlıkların kullanımdan ya da doğal nedenlerden ötürü yıpranma, bozulma ve değer kayıpları; eşanlam: aşınma ve eskime.

yırtarak toprak işleme (*İng. tilling by cutting up the soil*) **tar.** Kazayağı, kırlangıç kuyruğu gibi ikinci sınıf toprak işleme aletleri ile toprağın 10-15 cm derinliğinde devrilmeden yüzeysel, yabancı otların kökboğazından kesilmesi şeklinde yapılan toprak işleme.

yenilenim (*Alm. Replikation, f; Fr. réplication, f; İng. replication*) **tar.** Deney planlamada karşılaştırılacak muamelelerin her birinin uygulanacağı deney birimlerinin sayısı; eşanlam: tekrür.

yirmidört noktalı gelinböceği (*İng. twenty-four-spot ladybird; Lat. Subcoccinella vigintiquatuorpunctata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının gelinböcekleri (Coccinellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Subcoccinella vigintiquatuorpunctata* olan, erginleri 3-4 mm boyunda, kırmızı kahverengi kanatlı ve üzeri yirmi dört adet siyah lekeli olup ergin ve larvaları baklagiller, şekerpancarı, sera karanfilleri ve bazı yabancı otlarla beslenen böcek türü.

yirmiiki noktalı gelinböceği (*Alm. Pilz-Marienkäfer, m; Zweiundzwanzigpunkt-Marienkäfer, m; Fr. coccinelle à vingt-deux points, f; İng. twenty-two-spot ladybird; Lat. Psyllobora vigintiduopunctata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının gelinböcekleri (Coccinellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Psyllobora vigintiduopunctata* olan, erginleri 3,5-4,2 mm boyunda, limon sarısı renkte ve üzerinde 22 adet leke bulunan, ergin ve larvaları külleme hastalığına yol açan mantarlarla beslenen böcek türü.

yirmiyüzlü (*Alm. zwanzigflächig; Fr. icosaédrique; İng. icosahedral*) **tar.** Bir virüs partikülü için çok yüzlü nesnelere için 20 eşit üçgen yüze sahip olma; eşanlam: ikosahedral.

yoğun yem (*Alm. Kraftfutter, n; Fr. fourrage concentré, m; İng. concentrated feed*) **tar.** Sindirilebilir besin maddeleri yüksek, ham selüloz oranı %18'den az ve kaba yem karakterinde olmayan yem, fabrika yemi; eşanlam: konsantre yem.

yoksulluk kısır döngüsü (*Alm. Teufelskreis der Armut, m; Fr. circle de la pauvreté; İng. cycle of poverty; development trap*) **tar.** Gelirin düşük olmasından ötürü tasarruf, talep ve yatırımların aşama gösterememesi; eşanlam: fakirlik çemberi.

yonca (*Alm. Luzerne, f; Fr. luzerne, f; İng. alfalfa; lucerne; Lat. Medicago sativa*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının gülgiller takımının baklagiller familyasındaki en önemli yem bitkisi cinsi (*Medicago sativa* L. n=16) olan, 55-60 türü bulunan, bunların 35 adedi tek yıllık, 17'si çok yıllık ve ikisi de iki yıllık olan, baklagil yem bitkileri içinde %4-4,5 ile yüksek protein oranına sahip olan bitki.

yonca ağkurdu (*Fr. tisseuse de la luzerne, f; İng. alfalfa webworm; Lat. Loxostege commixtalıs*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Crambidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Loxostege commixtalıs* olan, erginlerinin kanat açıklığı 20-26 mm, mavimsi gri renkli, larvaları yonca, şekerpancarı gibi bitkilerin yapraklarıyla beslenen böcek türü.

yonca Avusturalya latent virüs (*Fr. virus australien latent de la luzerne, m; İng. LALV; lucerne Australian latent virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile ve tohumla taşınan, sadece Avustralya ve Yeni Zelanda'da olduğu rapor edilen, tek konakçısı olan yoncada (*Medicago sativa*) belirtisiz olarak bulunan nepovirüs.

yonca benekli yaprakbiti (*Alm. Luzernezierblattlaus, f; Luzernezierlaus, f; İng. spotted alfalfa aphid; Lat. Therioaphis trifolii*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Therioaphis trifolii* olan, erginleri 1,3-2 mm boyunda, sarı renkli, ergin ve nimfleri yonca ve tırfıl gibi bitkilerin yapraklarında beslenerek bitkilerin kurummasına neden olan böcek türü.

yonca geçici çizik virüsü (*Fr. virus de la striure transitoire de la luzerne, m; İng. LTSV; lucerne transient streak virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, doğal taşınma yolu bilinmeyen, sadece yoncada ve sadece Avusturalya'da bulunduğu rapor edilen, konakçısında damarlar boyunca klorotik çizikler ve bazen de yapraklarda bükülmelere neden olan, belirtileri çoğunlukla geçici olan ya da hiç belirti göstermeyen sobemovirüs.

yonca hortumluböceği (*Alm. altweltlicher Baumwollkapselwurm; Fr. chenille des épis du maïs, f; ver de la capsule, f; İng. alfalfa weevil; Lat. Hypera postica*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hypera postica* olan, erginleri 5-6 mm boyunda, kahverengiden griye kadar değişen renklerde, ergin ve larvaları yonca ve fiğ gibi yem bitkilerinin yaprak ve sürgünleriyle beslenerek tarlaların gümüşi boz renk almasına neden olan böcek türü.

yonca kök hortumlusu (*Fr. charançon des racines du trèfle, m; İng. clover root curculio; clover weevil; Lat. Sitona hispidulus*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sitona hispidulus* olan, erginleri 3,2-4 mm boyunda, siyahımsı kahverengi olup ergin ve larvaları yonca, üçgül ve diğer yem bitkilerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

yonca mozaik virüsü (*Fr. virus de la mosaïque de la luzerne, m; İng. alfalfa mosaic virus; AIMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, *Leguminosae* familyasındaki bitkileri enfekte eden, yaprakbitleri ile taşınan, konakçılarında mozaik, beneklenme, şekil bozukluğu, nekroz, cüceleşme, solgunluk gibi belirtiler oluşturan alfamovirüs.

yonca piresi (*Alm. Luzerneflöh, m; Fr. collembole sminthure vert, m; İng. clover springtail; lucerne earth flea; lucerne flea; Lat. Sminthurus viridis*) **tar.** Kuyrukla sıçrayanlar (Collembola) takımının Sminthuridae familyasında yer alan, bilimsel adı *Sminthurus viridis* olan, erginleri 2 mm boyunda, sarımsı yeşilimsi renkte, yonca, kaba yonca, buğdaygiller, sebze fideleri ve sera bitkilerinin yapraklarında beslenerek zarara yol açan kuyrukla sıçrayan türü; eşanlam: baklagil kuyrukla sıçrayanı.

yonca samanı (*Alm. Kleeheu, n; Fr. foin de trèfle, f; İng. alfalfa straw*) **tar.** Yonca kuru otunun yem değerinin yarısı civarında yem değerine sahip olan, %9 civarında ham protein ve %40,5 civarında ham selüloz içeren, yanı sıra iyi kalitede diğer kaba yemlerle başarılı bir şekilde yedirilebilen baklagil grubu kaba yem.

yonca sarı mozaik virüsü (*İng. clover yellow mosaic virus; CIYMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, vektörü bilinmeyen, özsü ile taşınan, baklagiller familyasından bitkileri enfekte eden, konakçılarında sarı veya açık yeşil çizgiler, cüceleşme, yapraklarda şekil bozukluğu belirtileri oluşturan poteksvirüs.

yonca siyahhortumlu böceği (*Alm. grüner Kleebluetennager, m; Fr. charançon de trèfle, m; phytonome des trèfles, m; İng. lesser clover leaf weevil; Lat. Hypera nigrirostris*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Hypera nigrirostris* olan, erginleri 3-4 mm boyunda, parlak yeşil renkli olup ergin ve larvaları yonca ve üçgül gibi bitki türlerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

yonca tırtılı (*Fr. coliade du trèfle, m; İng. clouded sulphur; common sulphur; yellow butterfly; Lat. Colias philodice*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının lahana kelebekleri (Pieridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Colias philodice* olan, erginlerinin kanat açıklığı 32-54 mm, sarı renkli, kanat kenarları kahverengi desenli, larvaları yonca, soya fasulyesi, üçgül gibi bitkilerin yapraklarıyla beslenen böcek türü.

yonca tohum tahtakurusu (*Alm. Gänsefußschönwanze, f; Fr. capsid de la luzerne, m; İng. alfalfa plant bug; lucerne bug; Lat. Adelphocoris lineolatus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Adelphocoris lineolatus* olan, erginleri 7,5-10 mm boyunda, yeşil renkli, kahverengi lekeli, ergin ve nimfleri yonca, tırfıl gibi baklagil yem bitkilerinde yaprak, sürgün, çiçek, tomurcuk ve tohum kapsüllerinde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

yonca yaprakhöceği (*İng. lucerne beetle; lucerne leaf beetle; Lat. Goniocena fornicata*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının yaprakhöcekleri (Chrysomelidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Goniocena fornicata* olan, erginleri 6-7 mm boyunda, kırmızı renkli, göğsünde iki ve kanatlarında beşer siyah leke taşıyan, ergin ve larvaları yonca ve üçgül gibi bitkilerin sap, yaprak ve çiçekleriyle beslenerek zarara yol açan böcek türü.

yongalı göz aşısı (*Fr. implant tissulaire, m; İng. chip budding*) **tar.** Aşılama yapılabilen bitkilerde kabuk dokusunun odun dokusundan ayrılmasına gerek duyulmadan tek gözlü kabukla birlikte bir parça odun dokusu bulunacak şekilde hazırlanan parçanın buna uygun olarak anaçta kabuk ve bir parça odun dokusu kesilerek hazırlanan yüzey üzerine yerleştirilen göz aşısı tekniği.

yosun yaykuyrukluları (*Alm. Laufspringer, m; Fr. entomobryidés, pl; İng. slender springtails; Lat. Entomobryidae*) **tar.** Kuyrukla sıçrayanlar (Collembola) takımında yer alan, kanatsız vücut yapısına sahip eklembacaklı türlerini içeren familya.

Yozgat taklaböceği (*Lat. Athous yozgatiensis*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının telkurtları (Elateridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Athous yozgatiensis* olan, Yozgat çevresinden toplanan örneklerle bilim dünyasına tanıtılmış, gürgen ve meşe gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

yukarı doğru besin taşınması (*Fr. transport ascendant des éléments nutritifs, m; İng. upward nutrient transport*) **tar.** Bitkilerde bir yandan kök basıncının yarattığı kuvvet, bir yandan bitki terlemesi sonucunda yukarıda oluşan negatif basınç sonucunda odun borularından besin maddelerinin köklerden en üst noktaya hareketi.

yulaf (*Alm. Hafer, m; Fr. avoine, f; İng. oat*) **tar.** Yem değeri tanenin cılız veya dolgun, kavuzlu veya kavuzsuz olup olmamasına göre değişen, kavuz tanenin %30'una kadar çıkabildiğinden selüloz ve silisyumca zengin, %9-16 arasında ham protein ve %9,5-15,5 arasında ham selüloz içeren, buğdaygil tohumları içinde vitamin E ve ham yağı (ort. %6.5) en yüksek olan, lizin ve triptofan bakımından fakir olduğundan proteininin biyolojik değeri düşük, nitrojeniz öz maddelerinin büyük bir kısmı nişastadan oluşan, kalsiyum, bakır, kobalt, vitamin A, vitamin D, riboflavin ve niasince fakir, fosfor, demir ve manganca zengin olan, başta atlar olmak üzere gevişgetiren hayvanlara kırılarak ya da ezilerek yedirilen, hayvanlar üzerinde özel olumlu etkileri bulunan yoğun yem kaynağı buğdaygil tohumu.

yulaf kavuzu (*Alm. Haferschalen, pl; Fr. écaïles d'avoine, pl; écorces d'avoine, pl; İng. oat glume; oat hulls; oat husk*) **tar.** Temiz yulaftan sofralık hububat üretimi amacıyla kavuzunun soyulması işlemlerinden elde edilen ve esas olarak yulafın dışını örten kabuktan oluşan, %5 civarında ham protein ve %29 civarında ham selüloz içeren yan ürün.

yulaf kepeği (*Alm. Haferkleie, f; Haferschälkleie, f; Fr. son d'avoine, m; İng. oat bran*) **tar.** Yulaf tanesi veya tohumundan un elde edilirken ele geçen, içerdiği kavuz oranına göre besin maddesi kompozisyonu değişen, %7-16 arasında ham selüloz içeren, daha yüksek ham selüloz içerenleri yem olarak kullanılmaya uygun olmayan, yüksek oranda yağ içerdiğinden depolama sırasında kısa sürede acılaştıran ve dolayısıyla lezzetini kolayca kaybeden un sanayi kalıntısı.

yulaf kısır cücelik virüsü (*Fr. virus du nanisme stérile de l'avoine, m; İng. oat sterile dwarf virus; OSDV*) **tar.** Çift sarmallı RNA içeren, sadece Gramineae familyasından bitkileri hastalandıran, Delphacidae familyasındaki böceklerle taşınan, konakçılarında cüceleşme, aşırı filiz oluşumu, çiçek oluşumunu baskılama ve dolayısıyla çim benzeri görünüm, yapraklarda koyu yeşil renk oluşumu ve distorsiyon gibi belirtiler oluşturan fiji virüsü.

yulaf klorotik cücelik virüsü (*Fr. virus du rabougrissement chlorotique de l'avoine, m; İng. oat chlorotic stunt virus; OCSV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, özsu ile çok az oranda taşınan, şimdiye kadar herhangi bir vektörü belirlenmemiş olan, sadece kışık yulafı (*Avena sativa*) enfekte eden ve konakçısında şiddetli cüceleşme, daha sonra nekrotik hale gelen parlak sarı klorotik çizgiler şeklinde belirtiler oluşturan avenavirus.

yulaf mavi cücelik virüsü (*Fr. virus du nanisme bleuté de l'avoine, m; İng. oat blue dwarf virus; OBDV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, tohumla ve özsu ile taşınmayan, Cicadellidae familyasındaki böceklerle (*Macrostelus fascifrons*'ta çoğalabilir) taşınan, yulafta cüceleşme, yapraklarda mavimsi yeşil renklenme, yaprak ve sap damarlarında enasyona ve kısır çiçek oluşumuna, ketende yaprak kıvrıklaşması, cüceleşme ve çiçek tutumunda azalma şeklinde belirtilere neden olan marafivirüsü.

yulaf mozaik virüsü (*Alm. Hafermosaikvirus, n; Fr. virus de la mosaïque de l'avoine, m; İng. oat mosaic virus; OMV*) **tar.** Tek iplikçikli RNA içeren, mekanik olarak çok zor taşınan, sadece *Avena* türlerini hastalandıran, *Polymyxa graminis* adlı Plasmodiophorid fungusla taşınan bimovirüs.

yulaf nekrotik benek virüsü (*Fr. virus de la marbrure chlorotique de l'avoine, m; İng. oat necrotic mottle virus; ONMV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, yulaf ve diğer Gramineae türlerini enfekte eden, özsu ile taşınan, vektörü bilinmeyen, hafif mozaikleşme, cüceleşme, çiçeklerde yanıklık şeklinde belirtiler oluşturan veya belirtisiz olarak bulunabilen tritimovirüsü.

yulaf samanı (*Alm. Haferstroh, n; Fr. paille d'avoine, f; İng. oat straw*) **tar.** Olgunlaşmış yulaf bitkisinin hasat edildikten sonra geriye kalan sap ve yapraklarının kurutulduktan sonra saman makinesi veya dövenle öğütülmesi sonucu elde edilen, %3-6 arasında ham protein ve %33-42,5 arasında ham selüloz içeren, gevişgetirenler ve atlara ek yem olarak yedirilebilen, orta-iyi kalitedeki bir kuru çayır otu kadar yem değerine sahip, ham protein, ham selüloz ve mineral maddeler bakımından diğer samanlara göre daha değerli olan bir kaba yem.

yulaf tav kesiksineği (*Lat. Mayetiola avenae*) **tar.** Sinekler (Diptera) takımının ursinekleri (Cecidomyiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Mayetiola avenae* olan, erginleri 1,7-2,3 mm boyunda, kırmızımsı kahverengi, larvaları yulafarla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

yulaf yaprakbiti (*Alm. große Getreideblattlaus, f; Fr. puceron des grains, m; İng. English grain aphid; grain aphid; Lat. Sitobion avenae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Sitobion avenae* olan, erginleri 2,2 mm boyunda, açık yeşil renkli, ergin ve nimfleri yulaf, buğday, mısır, arpa, kuşkirazı ve erik gibi bitkilerin yaprak ve sürgünlerinde beslenerek ballık oluşturan, bazı virüs hastalıklarının da taşıyıcısı olan böcek türü.

yumru (*Alm. Pflanzknoll, m; Fr. tubercule, m; İng. tuber*) **tar.** 1. Bazı bitkilerde yedek besin maddelerinin toplanmasıyla toprak altında irileşmiş olan, çoğaltmada ve besin maddesi olarak kullanılan kısımlar. 2. Zeytinin gövde ve kökboğazı kısımlarında oluşan, üzerlerinde hem kök hem de sürgün geliştirecek gözler bulunan bulunan şişlik yapılar.

yumru koşnili (*Alm. große Fichtenquirlschildlaus, f; Fr. kermès des bourgeons de l'épinette, m; İng. spruce bud scale; Lat. Physokermes piceae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Physokermes piceae* olan, dişileri 3 mm çapında, tozlu görünümde, kırmızımsı kahverengi, ergin ve nimfleri ladin, çam ve süs ağaçlarının alt dallarında, gözlerde ve kabukta beslenen ve ballık oluşturan böcek türü.

yumru kök (*Alm. Knollenwurzel, m; Fr. racine tuberculeuse, f; racine tubéreuse, f; İng. storage root; tuberous root*) **tar.** Bitkilerde işlevi ve görünüşü yumru gövdeye benzeyen, ancak toprak altında yer alan, tomurcukları ve pul yaprakları olmayan şişkin yapı.

yumru yem (*Alm. nolliges Futter, n; Fr. tubercules fourragers, pl; İng. tuber fodder*) **tar.** Patates, tatlı patates, yerelması gibi yedek besin maddelerini toprak altı dallarında depo eden ve başlıca besin maddesi nişasta olan bitkilerden elde edilen sindirebilirliği yüksek yem.

yumrulu bitki akarı (*Alm. gemeine Wurzelmilbe, f; Fr. acarien des bulbes, m; ciron des bulbes, m; İng. bulb mite; Lat. Rhizoglyphus echinopus*) **tar.** Astigmata alttakımında Acaridae familyası içinde yer alan, depolanmış ürünler, soğan ve nergis gibi yumrulu ve soğanlı bitkilerde zararlı, bazı fungal hastalıkları taşıyan, yüksek nemi tercih eden, çok hızlı çoğalan ve depolarda ve toprak faunasında bulunan araknit türü.

yumrulu bitki pul akarı (*Alm. Narzissenzwiebelmilbe, f; Zwiebelschalenmilbe, f; Fr. tarsonème des bulbes, m; İng. bulb scale mite; Lat. Steneotarsonemus laticeps*) **tar.** Tarsonemidae familyası içinde bulunan, erginleri 200 mikron büyüklüğünde, şeffaf görünümlü, yavaş hareketli, özellikle nergis gibi yumrulu süs bitkilerinde zararlı olan, bitki yumrularının üst yüzeyindeki pul ve katmanlarda epidermisi sokup emerek boyun bölgesinde, siyah halka şeklinde lekeler meydana getirerek yapraklarda ve çiçeklerde şekil bozuklukları, boğum aralarında kılma, sertleşme, renk değişikliğine ve ölüme neden olan, yumrularında şişme, çürüme, sulanma ve yaralanmalar oluşturan, yaygın bir organizma; eşanlam: yumrulu bitki kabuk akarı.

yumruluk (*Alm. Nodositas, f; Nodosität, f; Fr. nodosité, f; İng. nodosity*) **tar.** 1. Bitkilerde yumru yumru olma. 2. Yumru şeklinde bir şişkinlik.

yumurta asalakları (*Lat. Scelionidae*) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, böcek veya örümcek yumurtalarında asalak olan türlerin bulunduğu familya.

yumurta borucuğu (*Fr. gaine ovigère, f; ovariole, f; İng. ovariole*) **tar.** Dişi böceklerde yumurtalık içerisindeki yumurtaları içeren uzun tüp şeklinde olan uç iplikçığı, germeryum ve vitellaryum olmak üzere 3 kısımdan meydana gelen borular.

yumurta hücresi fertil ömrü (*Alm. fruchtbare Eizelle Lebensdauer, f; Fr. vie fertile de l'ovule, f; İng. fertile ovum lifespan*) **tar.** Dişi memelilerde ovulasyondan sonra yumurta hücresinin, sperm ile başarılı bir şekilde döllenmesine kadar geçen süre; eşanlam: ovum fertil ömrü.

yumurta kanalı tar. 1. (Alm. Ovidukt, m; Fr. oviducte, m; İng. oviduct) Dişi akar ve böceklerde olgunluğa erişen yumurtaların genital odacığa inmesini sağlayan kanal. 2. (Alm. Eileiter, m; Ovidukt, m; Fr. trompe de Fallope, f; trompe utérine, f; İng. Fallopian tube; uterine tube) Dişi memelilerde embriyolojik olarak Müller kanallarından gelişen, ovaryumun ön ucu ile uterusun boynuzu arasında, dişi kanatlılarda ise ovaryum ile kloak arasında yer alan, ovulasyondan sonra ovumun bırakıldığı ve döllemenin gerçekleştiği dişi üreme organı kısmı; eşanlam: ovidukt.

yumurta öldürücü (Alm. Ovizid, n; Fr. ovicide, m; İng. ovicide) **tar.** Böcek ve akarların yumurtalarını öldürme özelliği taşıyan pestisit; eşanlam: ovisit.

yumurta parazitoidi (Fr. parasitoïde des oeufs, m; İng. egg parasitoid) **tar.** Konakçısının yumurtası içerisine yumurtasını bırakıp gelişimini konakçısının yumurtası içerisinde tamamlayıp erginleri konakçı yumurtası içerisinden çıkış yapan parazitoit.

yumurta parazitoitleri (Lat. Trichogrammatidae) **tar.** Arılar (Hymenoptera) takımında yer alan, konakçısı olan böceklerin yumurtalarında asalak olarak yaşayan türlerin bulunduğu familya.

yumurta verim indeksi (Alm. Eierproduktion Index, m; Fr. indice de la production d'oeuf, m; İng. egg production index) **tar.** Yumurta tavukçuluğunda Tavuk/Gün Yumurta Verimi (Bir üretim periyodunda yumurtlanan toplam yumurta sayısının aynı periyotta günlük toplam tavuk sayısına oranı) ve ya Tavuk/Kümes Yumurta Verimi (Bir periyotta yumurtlanan toplam yumurta sayısının periyot başlangıcındaki toplam tavuk sayısına oranı) şeklinde olmak üzere iki yolla belirlenen indeks.

yumurta-larva parazitoidi (İng. egg larval parasitoid) **tar.** Konakçısının yumurtası içerisine yumurtasını bırakıp gelişimini tamamlayabilmesi için konakçısının larva dönemine girmesine ihtiyaç duyan ve ergin çıkışını da konakçısının larvasından gerçekleştiren parazitoit.

yumurta-pupa parazitoidi (İng. egg pupal parasitoid) **tar.** Konakçısının yumurtası içerisine yumurtasını bırakıp gelişimini tamamlayabilmesi için konakçının pupa dönemine girmesine ihtiyaç duyan ve ergin çıkışını da konakçının pupasından gerçekleştiren parazitoit.

yumurtacı tavuk (Alm. Legehennen, f; Fr. poule pondeuse; İng. laying hen) **tar.** Yalnızca yumurta üretimi için yetiştirilen dişi tavuk.

yumurtacı tavuk ırkı (Alm. Legehennen Rasse, f; Fr. race de poules pondeuses, f; İng. layer breed; laying hen breed) **tar.** Öncelikli olarak yumurta verimi ve kalitesi için yetiştirilen hafif tavuk ırkları.

yumurtalık (Alm. Ovar, n; Ovarium, n; Fr. ovaire, m; İng. ovarium; ovary; Lat. Ovarium) **1. biyom.** 1. Çiçeklerde bulunduğu konum değişebilen, dölleme ile tohumların meydana geldiği bir ya da çok sayıda tohum taslağını içeren, dişicik borusunun şişkinleşmiş kısmı; eşanlam: karıncık, ovaryum. 2. Omurgalı dişilerin büyük çoğunluğunda bulunan, üremede birincil öneme sahip yumurta hücrelerini oluşturan, aynı zamanda östrojen, progesteron ve testosteron hormonlarını üreterek doğrudan kan sistemine salan, memelilerde döllyatağının sağında ve solunda yerleşik dişi üreme organı. **2. orm.** Kapalıtohumlularda dişi çiçekteki bir ya da daha fazla karpelin kaynaşmasıyla kapalı bir ortam oluşturan, içerisinde tohum taslaklarını taşıyan ve gelişmesiyle meyve oluşumuna katılan çiçek kısmı, ovaryum. **3. tar.** Dişi akar ve böceklerde yumurtaları içeren yumurta borucuklarından meydana gelen bir çift eşeyssel bez.

yumurtayla çoğalm (Alm. Oviparie, f; Fr. oviparité, f; İng. oviparity) **tar.** Böcek gibi canlılarda görülen yumurta ile çoğalma biçimi; eşanlam: oviparite.

yumurtlama tar. 1. (Alm. Eiablage, f; Fr. oviposition, f; İng. oviposition) Balıklar, sürüngenler, kuşlar, kurbağalar ve eklembacaklılar gibi dişi hayvanlar tarafından yumurtanın yumurta kanalından dış dünyaya atılması. 2. (Alm. Eierlegen, n; Fr. ponte, f; İng. egg laying; oviposition) Kanatlı hayvanlarda yumurtalıktan ovulasyonla yumurta kanalına geçen yumurtanın burada oluşumunu tamamladıktan sonra kloaktan dışarıya atılması olayı.

yumurtlama borusu (Alm. Ablegröhre, f; Ovipositor, m; Fr. organe des oeufs, f; ovipositeur, m; İng. ovipositor) **tar.** 1. Bazı balık türlerinin dişilerinde yumurta yerleştirmeye yarayan tüp şeklindeki yapı. 2. Dişi böceklerde abdomen sonunda yumurta koymaya yarayan, morfolojik olarak mızrak, iğne gibi farklı şekillerde olabilen borumsu bir yapı.

yumuşak borç (*Alm. zinsgünstiger Kredit; Darlehen mit niedrigen Zinsen, n; Fr. prêt à des conditions avantageuses, m; prêt à des conditions de faveur, m; prêt à faible taux d'intérêt, m; İng. soft loan*) **tar.** Hiç faiz ödemedi veya cari faiz haddinin çok altında bir değer ile alınan borç.

yumuşak çekirdekli meyve (*Alm. Apfelfrucht, f; Fr. piridion, m; İng. pome fruit*) **tar.** Elma, armut, ayva, muşmula gibi meyve oluşumuna çiçek tablasının da karıştığı, çekirdeğinde birçok küçük tohumun yer aldığı, etrafında sert yenilebilir etli bir yapının yer aldığı meyve türü.

yumuşak ışın (*Fr. rayon mou, m; İng. soft ray*) **tar.** İki lateral yarımından oluşmuş, segmentli ve çoğunlukla serbest uçları çatallanmış oluşumlar; eşanlam: lepidotrihyum.

yumuşak kene (*Alm. Lederzecke, f; Fr. tique molle, f; İng. soft tick*) **tar.** Vücutları levha içermeyen yumuşak görünümlü, dişi ve erkekleri aynı büyüklükte, ağız parçaları yukarıdan bakıldığında belirgin olmayan, Ixodoidea üst familyasında bulunan, dişileri her defasında 20- 50 civarında yumurta bırakan ve hayatı boyunca birçok kez yumurtlayan, hızlı beslenerek konakçısını kısa sürede terk eden, farklı bir konakçı kanında beslenmeye başlayan, çok sayıda nimf evresine sahip, 16 yıla kadar yaşayabilen, konakçısını gece arayıp beslenen Argasidae familyasında yer alan dışparazit canlılar.

yumuşak keneler (*Alm. Argasidae; Fr. Argasidae; İng. Argasidae; Lat. Argasidae*) **tar.** Örümceğimsiler (Arachnida) sınıfının akarlar (Acarina) alt sınıfında yer alan, larvaları konakçısına bağımlı, kış kenesi, mesken kenesi, ağıl kenesi ya da ahır kenesi gibi yumuşak kenelerin yer aldığı ahır, ağıl, kümes gibi kapalı alanlarda yaşayan, 87 tanımlanmış türü olan, kuş ve yarasalarda parazit olan familya; eşanlam: kışkenesigiller.

yumuşak kıvam (*Alm. weiche Bodensteifigkeit; Fr. consistance molle, f; İng. soft cohesiveness of the soil; soft consistency*) **tar.** Toprağın kuru iken küçük bir basınç altında bile kırılıp toz haline gelebilme özelliği.

yumuşak yüzgeçliler (*Alm. Weichflosserfisch, pl; Fr. poissons aux nageoires à rayons mous, pl; İng. soft-finned fish; Lat. Malacopterygii*) **tar.** Yüzgeçlerinde sadece yumuşak ışınlar içeren balıkların grubu; eşanlam: yumuşak ışınlılar.

yumuşakböcekler (*Alm. Soldatenkäfer, pl; Weichkäfer, pl; Fr. Cantharidae, pl; İng. sailor beetles; soldier beetles; Lat. Cantharidae*) **tar.** Kınkanatlılar (Coleoptera) takımında yer alan, erginlerinin vücutları ve üst kanatları ince ve yumuşak olan, erginleri ve larvaları hayvansal ve bitkisel besinle beslenen türleri içeren familya.

yumuşakça (*Alm. Molluske, f; Weichtier, n; Fr. mollusque, m; İng. mollusc; mollusk; Lat. Mollusca*) **tar.** Çoğunlukla koruyucu kabukları bulunan, salyangoz, midye, mürekkep balığı, ahtapot gibi segmentsiz, yumuşak vücutlu omurgasızlar.

yusufçuklar (*Alm. Libellen, pl; Fr. libellules, pl; Odonates, pl; İng. damselflies; dragonflies; Lat. Odonata*) **tar.** Böcekler içinde yer alan, bol damarlı ve parlak desenli iki çift kanada sahip, vücutları büyük, ince, uzun, silindirik yapıda ve göz alıcı renklerde, ergin öncesi dönemleri sucul ortamlarda, ergin dönemleri karasal ortamlarda geçen, ağız parçaları ısırıcı çiğneyici özellik gösteren, genellikle hayvansal besinlerle beslenen türleri içeren, bilimsel adı Odonata olan takım; eşanlam: su bakireleri, kızböcekleri, çingirekler.

yutak altı gangliyon (*Alm. Unterschlundganglion, n; Fr. ganglion sub-œsophagien, m; İng. subesophageal ganglion*) **tar.** Böcek başında beyin loblarından sonra yer alan, yemek borusunun ventral kısmında bulunan 3 adet birer çift gangliyondan meydana gelen, temel olarak mandibula ve maksilla gibi ağız parçalarının faaliyetleri ile ilişkili sinirsel iletimi koordine eden merkezi sinir sistemi parçası; eşanlam: özofagus altı gangliyon.

yutak dişleri (*tar. farinks dişleri*) (*Alm. Schlundzähne, pl; Fr. dents pharyngiennes, pl; İng. pharyngeal teeth; pharynx teeth*) **tar.** Bazı balık türlerinde balığın yutak bölgesinde farinks kemiği üzerinde bulunan sayıları ve şekilleri türlere göre değişen dişler; eşanlam: farinks dişleri.

yutak üstü gangliyon (*Alm. Oberschlundganglion, n; Fr. ganglion supra-œsophagien, m; İng. cerebrum; supraesophageal ganglion*) **tar.** Böcek başında ilk 3 segmentte, yemek borusunun dorsal kısmında yer alan birer çift gangliyonun birleşmesiyle meydana gelen, sırasıyla protoserebrum, deutocerebrum ve tritoserebrumdan oluşan, göz, anten ve üst dudak ile ilişkili mesajların sinirsel iletimini sağlayan merkezi sinir sistemi parçası; eşanlam: özofagus üstü gangliyon.

yuvarlağımsı küçük korsan tahtakurusu (*Lat. Xylocoris obliquus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının küçük korsan tahtakuruları (Anthocoridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Xylocoris obliquus* olan, erginleri

1,8-2,5 mm boyunda, koyu kahverengiden siyaha kadar değişen renklerde, küçük eklembacaklıları avlayarak beslenen böcek türü.

yuvarlak sırtüstüyüzen tahtakurusu (*Lat. Notonecta obliqua*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının sırtüstüyüzen tahtakuruları (Notonectidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Notonecta obliqua* olan, erginleri 14-17 mm boyunda, sucul ortamlarda yaşayan, sırtüstü yüzen, küçük eklembacaklılarla beslenen böcek türü.

yuvarlak başlı seta (*Alm. kopfförmige Seta; Fr. sétta capitée, f; İng. capitata seta; head-shaped seta*) **tar.** Akarların vücudunda yer alan, uç kısımlarında yuvarlak şişkinlik veya şişkinleşmiş baş benzeri yapıya sahip setalar; eşanlam: kapitat seta.

yuvarlak tahtakuruları (*Alm. Kugelwanzen, pl; Fr. plataspidés, pl; İng. plataspidés; Lat. Plataspididae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, yuvarlak şekilli, parlak renkli ve yarı küresel vücutlu, özellikle baklagillerle beslenen türleri içeren familya.

yuvarlakağızlılar (*Alm. Rundmäuler, pl; Fr. cyclostomata, pl; İng. cyclostomes; Lat. Cyclostomata*) **tar.** Çenesiz balıklar üst sınıfına ait, günümüzde sadece tek bir sınıfla temsil edilen, iskeletleri kıkırdak olan, sırt ipliği yaşamları boyunca kalan, derisi pulsuz, çeneleri ve çift yüzgeçleri olmayan, dış görünüşü yılanı andıran, çene yerine geniş emici bir ağız olan, solungaç sepeti bulunan balıklar; eşanlam: çenesizler.

yuvarlakalınlı güveler (*Alm. Rundstirmotten, pl; Wippmotten, pl; İng. sedge moths; Lat. Glyphipterigidae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımında yer alan, kahverengi kanatlı, üzeri turuncumsu grimsi şeritli, larvaları hasırotlarıyla beslenen türleri içeren familya.

yuvarlakbaşlı yaprakpiresi (*Fr. cicadelle verte, f; İng. green leafhopper; Lat. Empoasca decipiens*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının cüce ağustosböcekleri (Cicadellidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Empoasca decipiens* olan, erginleri 3-4 mm boyunda, açık yeşil renkli, ergin ve nimfleri tütün, pamuk, mısır, bağ, patlıcan, biber, kavun, karpuz gibi bitkilerin yapraklarında beslenerek zarar oluşturan, önemli tarımsal zararlılar arasında yer alan böcek türü.

yuvarlakkanatlı ağustosböceği (*Lat. Cicadatra platyptera*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının ağustosböcekleri (Cicadidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Cicadatra platyptera* olan, erginleri 22-24 mm boyunda, sarımsı siyah renkli, vücut üzerinde kahverengi desenlere sahip böcek türü.

yüksek basınçlı sulama (*İng. high-pressure irrigation*) **tar.** Yağmurlama ve damla sulama yöntemlerinde olduğu gibi suyun bitkiye kadar yüksek basınca dayanıklı boru hatları ile ulaştırıldığı sistemler.

yüksek çatılı traktör (*Alm. Hochradschlepper, m; Fr. tracteur enjambour, m; İng. high-clearance tractor; high-wheel tractor; straddle tractor*) **tar.** Pamuk, mısır gibi bitkilerin yetiştirilmesi sırasında ilaçlama ve ara çapa işlerinde ihtiyaç duyulan, özel çatı yapısıyla traktör gövdesi tarla yüzeyinden yükseltildiği için sıralı bitkilere zarar vermeden takılı ekipmanla sıra aralarına çalışmayı mümkün kılan traktör.

yüksek hacimli püskürtme (*Alm. Massen-Zerstäubung, f; Fr. pulvérisation à haute densité, f; İng. high-volume spraying*) **tar.** Bitki koruma amaçlı, hektar başına 700 ve üstü litre miktarlarda yapılan ilaç püskürtmesi.

yüksek kaliteli protein (*Alm. Qualitätsprotein, n; Fr. protéine de haute qualité, f; İng. high quality protein*) **1. gıda.** Kolaylıkla sindirilebilen ve içerdieği tüm amino asitleri insan gereksinimine uygun miktarlarda bulunduran yumurta albümini ve kazein gibi protein. **2. tar.** Amino asit kompozisyonu bakımından değerli, biyolojik değerliliği yüksek protein.

yüksek otlak ayrığı (*Alm. langjährrige Quecke, f; Riesenweizengras, n; Fr. agropyre élevé, f; İng. Eurasian quackgrass; rush wheatgrass; tall wheatgrass; Lat. Agropyron elangatum*) **tar.** Çiçekli bitkiler sınıfının kavuzlu çiçekliler takımının buğdaygiller familyasına mensup olan (*Agropyron elangatum* L. n=7), çok yıllık, uzun boylu, serin mevsim yem bitkisi.

yüksek tünel (*Alm. Folientunnel; Fr. abri-serre, m; abri-serre plastique, m; İng. high tunnel; plastic greenhouse; tunnel greenhouse*) **tar.** Bitki yetiştiriciliğinde kullanılan, yarım daire kesitli, plastik örtü ile kaplı, çevre koşullarının orta düzeyde kontrolünün sağlanabildiği, çoğunlukla ısıtılmayan, içerisine çalışılanların girebildiği büyüklüğe sahip örtüaltı yapısı.

yüksekdağ bitkisi (Alm. Gebirgspflanze; alpine Pflanze, f; Fr. plante alpine; végétation alpine, f; İng. alpine vegetation) **tar.** Orman üst sınırından ötede, yüksekliğe bağlı olarak değişen yetiştirme ortamı koşulları nedeniyle ağaç, ağaççık gibi odunsu bitkilerin yaşayamadığı bölgelerde yaşamını sürdürebilen karayosunları, likenler, ayakotu gibi bitkilere verilen ad; eşanlam: alpin bitki.

yüksekdağ kuşağı (Alm. Alpenzone, f; Fr. zone alpine, f; İng. alpine zone) **tar.** Yeryüzünün çeşitli bölgelerinde değişmekle birlikte, genelde denizden 2.000-2.500 m yüksekliğinin üzerinde olan, orman formasyonunun ulaşamadığı ancak alpin bitkilerin yaşamını sürdürebildiği alanlar; eşanlam: alpin bölge.

yükselti faktörü (Fr. facteur d'altitude, m; İng. altitude factor) **tar.** Yükseltinin artması ile sıcaklığın ve yağış rejiminin değişmesinin bitkilerin, özellikle de kültür bitkilerinin yetiştirme alanlarını sınırlandırması olayı.

yüksük şekilli (Alm. zyphelloid; Fr. cyphelloide; İng. cyphelloid) **tar.** Yüksük veya meşe palamudu şeklinde olan; eşanlam: sifeloit.

yüksükotu (Alm. roter Fingerhut, m; Fr. digitale pourpre, f; grande digitale, f; İng. foxglove; lady's glove; purple foxglove; Lat. Digitalis purpurea) **tar.** Sinirotugiller (Plantaginaceae)'den Batı Avrupa orijinli, tohumla çoğalan, geçirgen toprakları ve gölgeli ya da yarı gölgeli yerleri seven, tek yıllık ve otsu bir dış mekân süs bitkisi.

yün güvesi (Alm. Pelzmotte, f; Fr. teigne porte-case, f; İng. case-bearing clothes moth; casemaking clothes moth; Lat. Tinea pellionella) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının güveler (Tineidae) familyasında yer alan, bilimsel adı Tinea pellionella olan, erginlerinin kanat açıklığı 9-16 mm, kahverengi, larvaları yün ve yünlü giysiler, halı, kilim, battaniye gibi eşyalarla beslenerek zarara yol açan böcek türü.

yüzde elli öldürücü derişim (Alm. mittlere letale Konzentration, f; Fr. CL50; concentration létale moyenne, f; concentration létale médiane, f; İng. LC50; median lethal concentration) **1. biyom.** Deney ortamındaki organizma popülasyonunun yüzde ellisinin ölümüne neden olan derişim. **2. tar.** Test edilen bir madde, molekül ya da etmenin bir canlı popülasyonu üzerindeki zehirliliğinin ya da öldürücü etkinliğinin belirlenmesinde kullanılan, artışıyla birlikte zehirliliğin düştüğünü gösteren, ortama uygulandığında, test popülasyonunun yarısını öldüren derişim; eşanlam: yüzde elli öldürücü konsantrasyon.

yüzten çekirge (Lat. Eyprepocnemis plorans) **tar.** Düzkanatlılar (Orthoptera) takımının tarlaçekirgeleri (Acrididae) familyasında yer alan, bilimsel adı Eyprepocnemis plorans olan, erginleri 26-42 mm boyunda, kahverengi, ergin ve nimfleri pamuk, bamyaya, yonca gibi bitkilerle beslenen böcek türü.

yüzgezer (Alm. amphibisch; beidlebig; Fr. amphibie; İng. amphibious) **tar.** Hem karada ve hem de suda yaşayabilme durumu; eşanlam: iki yaşayışlı, amfibi.

yüzey aktif madde (biyom. sürfaktan) (Alm. oberflächenaktiver Stoff, m; Tensid, n; Fr. agent de surface, m; composé tensio-actif, m; surfactif, m; İng. surface-active agent; surfactant; tenside) **1. kim.** Bir sıvının gaz-sıvı, sıvı-sıvı ya da sıvı-katı sınır yüzeyindeki gerilimi azaltan madde; eşanlam: yüzeyetkin madde. **2. tar.** Özellikle bitki yüzeyine püskürtülen pestisit uygulamalarında yüzey gerilimini fiziksel olarak değiştirerek damlacıkların bitki yüzeyindeki dağılıma ve ıslatma özelliklerini teşvik eden anyonik, katyonik ya da iyonik olmayan tipleri bulunan adjuvant. **3. teks.** Molekül yapılarında suyu seven ve suyu sevmeyen kısımlar bulunan, deri ve tekstil yardımcı maddelerinde ıslatıcı, yıkama maddesi, asıltı oluşturucu gibi amaçlarla kullanılan bileşikler; eşanlam: tensit.

yüzey bitkileri (Alm. Chamaephyt, m; Fr. chaméphyte, m; İng. chamaephyte; dwarf-shrub) **tar.** Gerek toprak üstü kısımlarını üreten tepe tomurcuklarından meydana gelen bitkiler, gerek yüzeye çok yakın toprak altında bitki artıkları ile kapatılmış olan bitkiler, gerek sürünen, asılan, çalı ve yarı çalılar gibi yüzey bitkilerinin oluşturduğu bitki grupları; eşanlam: kamefit.

yüzey erozyonu (Alm. Flächenerosion, f; Fr. érosion en nappe, f; İng. sheet erosion) **tar.** Yağmur ve yüzey akış suları ile arazi yüzeyinden tabakalar şeklinde toprak materyalinin hemen hemen eşit kalınlıkta ve yüzeysel olarak aşınıp taşınması.

yüzey horizonu (tar. epipedon) (Alm. Epipedon, n; Fr. épipedon, m; İng. epipedon) **tar.** Üst toprak, 0-18 cm derinlik olarak tanımlanan, kayaçlarının çoğunun parçalanıp fiziksel, kimyasal değişime uğradığı ve organik madde bakımından zengin olan horizonlar.

yüzey ısı iletkenliği (Fr. coefficient de transmission de surface, m; coefficient de transmission superficielle, m; İng. film coefficient of heat transfer; surface conductance; surface film conductance; surface heat

transmission) **tar**. Birim sıcaklık farkı başına birim yüzey alanı başına bir malzeme yüzeyinden bir akışkana ya da bir akışkandan yüzeye geçen ısı miktarı.

yüzey sulama (*Alm. Oberflächenbewässerung, f; Fr. irrigation de surface, f; irrigation superficielle, f; İng. surface irrigation*) **tar**. Yerçekimi sulama sistemi, açık kanal sistemi örneklerinde olduğu gibi suyun iletiminin ve dağıtımının toprak kanalları ya da beton kaplamalı kanallarla yapıldığı sistem; eşanlam: açık kanal sistemi.

yüzeyde yetişen (*Alm. epigenisch; Fr. épigène; İng. epigenous*) **tar**. Toprak üstünde gelişen bitkinin özelliği; eşanlam: epijen.

yüzgeç (*Alm. Flosse, f; Fr. nageoire, m; İng. fin*) **tar**. Balığın su içinde hareketini sağlayan, iki katlı bir deri kıvrımıyla onu destekleyen ışın ve yüzgeç kasları ögelerinden oluşmuş yaprak şeklinde yapı.

yüzgeç ışını (*Alm. Flossentachel, m; Fr. rayon de nageoire, m; İng. fin ray*) **tar**. Yüzgeçleri destekleyen, çenesiz balıklarda segmentsiz kıkırdak çubuk, kıkırdaklı balıklarda dermal kökenli segmentsiz çatallanmamış keratin ışınlar, kemikli balıklarda kemikten yapılmış, kökeni pullar olan yumuşak ışınlar ya da kökeni yumuşak ışınlar olan diken ışınlar.

yüzme kesesi *bkz. tar. gaz kesesi.*

yüzsineği (*Alm. Kopffliege, f; Fr. mouche d'automne, f; mouche faciale, f; İng. autumn house-fly; face fly; Lat. Musca autumnalis*) **tar**. Sinekler (Diptera) takımının karasinekler (Muscidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Musca autumnalis* olan, erginleri 7-8 mm boyunda, grimsi renkli, göğüs üzerinde boyuna dört koyu renk şerit taşıyan, özellikle at ve sığırların göz ve derilerindeki yaralarda beslenerek ayrıca bazı at ve sığır hastalıklarını taşıyıp bulaştırarak zarar veren böcek türü.

yüzücü bacak (*Alm. Schwimmbein, n; Fr. jambe natatoire, f; İng. natatorial leg*) **tar**. Tibia ve tarsusun plaka şeklinde genişleyerek bir kürek görevi gördüğü ve bu plakaların ventral yüzeyinde boyuna bir sıra kıl bulunduran, kınkanatlılar (Coleoptera) takımından Dytiscidae ve Hydrophilidae, yarımkanatlılar (Hemiptera) takımından da Notonectidae ve Belostomatidae familyaları türleri gibi sucul böceklerde görülen, yüzmeye elverişli yapıdaki böcek bacağı tipi.

yüzücü tahtakuruları (*Alm. Zwergrückenschwimmer, pl; Fr. pléidés, pl; İng. pygmy backswimmers; Lat. Pleidae*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, tümsek vücutlu, sucul ortamlarda yaşayan ve sudaki küçük canlılarla beslenen türleri içeren familya.

yüzükkelebeği (*Alm. Ringelspinner, m; Fr. livrée des arbres, f; bombyx à bague, m; bombyx à livrée, m; İng. lackey moth; Lat. Malacosoma neustria*) **tar**. Kelebekler (Lepidoptera) takımının halkakelebekleri (Lasiocampidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Malacosoma neustria* olan, erginlerinin kanat açıklığı 35-40 mm, sarımsı kahverengi, larvaları elma, armut, ayva, erik, kayısı, badem gibi meyve ve orman ağaçlarında tomurcuk ve yapraklarla beslenerek zararlı olan böcek türü; eşanlam: bülbülgözyaşı kelebeği, halkaören, bülbülgözyaşı.

zakkum çiçekseveni (*Lat. Anthaxia umbellatarum*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının süslüböcekler (Buprestidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Anthaxia umbellatarum* olan, 4,5-7 mm boyunda, parlak çimen yeşili renkteki erginleri zakkum, meşe, dişbudak, şeftali, antepfıstığı, menengiç bitkilerinin çiçekleriyle, larvaları ise dal, sürgün ve bazen de gövdede galeriler açarak beslenen böcek türü.

zakkum uzun tahtakurusu (*Lat. Caenocoris neri*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının uzun tahtakuruları (Lygaeidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Caenocoris neri* olan, erginleri 9,5-10 mm boyunda, siyah vücutlu, kırmızı benekli, zakkumlar üzerinde rastlanan böcek türü.

zakkum yaprakbiti (*Alm. Oleanderblattlaus, f; Fr. puceron du laurier rose, m; İng. milkweed aphid; nerium aphid; oleander aphid; sweet pepper aphid; Lat. Aphis neri*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aphis neri* olan, erginleri 1,8-2,6 mm boyunda, koyu sarı renkli, ergin ve nimfleri zakkum bitkisinin yaprak ve sürgünlerinde beslenip ballık oluşturan ve bazı virüs hastalıklarını taşıyan böcek türü.

zaman izolasyonu (*Fr. isolement temporel, m; İng. time isolation*) **tar**. Yabancı döllenmiş bitkilerde tohumluk elde edebilmek için mesafe izolasyonu uygulamasının dar arazilerde mümkün olmadığı durumlarda, bitkilerin farklı zamanlarda ekilerek çiçeklenip tozlaşma ve döllenme olmasının önlenmesi.

zamanlilik maliyeti (*Ing. timeliness cost*) **tar.** Tarımda, zamanında yapılamayan işlemlerin üründe yol açtığı değer kaybı ve bunların meydana getireceği verim kaybının parasal değeri.

zambak semptomsuz virüs (*Fr. virus du lis sans symptomes, m; İng. lily symptomless virus; LSLV*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, Liliaceae familyasındaki bitkileri enfekte eden, özsu ile ve Myzus persicae ile kalıcı olmayan şekilde taşınan, konakçılarında şeritler oluşturan, hiyar mozaik virüsü ile birlikte karışık enfeksiyon yaptığında nekrotik leke hastalığına neden olan karlavirüs.

zamk (*Alm. Gummi, f; Fr. gomme, f; İng. gum*) **1. gıda.** Bitkilerde bulunan ve 5 ve 6 karbonlu monosakaritlerle, üronik asitlerin polimeri olan gıdalarda kıvam artırıcı olarak kullanılan madde. **2. tar.** Bitki dokuları tarafından sentezlenen, ağaçların kabuklarından sızarak donan, eskiden eriyiği yapıştırıcı olarak kullanılan, renksiz veya sarı kırmızimsı renkte jelatinimsi madde.

zamklanma (*Alm. Gummosis, f; Fr. Gommose, f; İng. gumming disease; gummosis*) **tar.** Özellikle meyve ağaçlarında olumsuz hava koşulları, enfeksiyon, böcekler ya da mekanik zararlar sonucu yüzeylerindeki özsuyun yaralardan sızarak çıkması sonucu oluşan zamksı kütleler.

zararlı istilası (*Alm. Infestation, f; Fr. infestation, f; İng. infestation*) **tar.** Bir zararlının belli bir alanda, bir yerde, bir üründe çok sayıda bulunması, bürümüş olması.

zararlı izleme ve erken uyarı sistemi (*Alm. Schädlinge-Monitoring System und Schädlinge-Warn- und Beratungsdiensten; İng. pest monitoring and forecasting*) **tar.** Tarımsal savaş uygulamalarına başlama zamanının ve zararlı yoğunluğunun, iklimin sıcaklık verileri, feromon ve ışık tuzakları gibi araçlarla ve pratik gözlemlerle önceden belirlenmesiyle üreticilerin uyarılması ve zamanında savaşımın uygulanması için geliştirilen sistem.

zararlılarla kültürel savaşım (*Alm. kulturelle Schädlingbekämpfung, f; Fr. lutte culturelle contre les ravageurs, f; İng. cultural control; cultural pest control*) **1. orm.** Ormanı zararlılara karşı dayanıklı hale getirmek üzere ormanın karışımını ile kapalılığını düzenleme, meşcere kurma, yetiştirme, kesim tekniği yöntemleri uygulama, dayanıklı türler yetiştirme, gıda kaynaklarını değiştirme ve toprak bakımı gibi çeşitli yöntemlerden yararlanılarak yapılan mücadele; eşanlam: zararlılarla kültürel mücadele. **2. tar.** Sağlıklı bitki yetiştirme, dayanıklı ve bağışık çeşitlerin kullanımı, ekim ve hasat zamanlarının ayarlanması, yabancı ot ve bitki artıklarının yok edilmesi, toprak işleme ve bitki münavebesi gibi yöntemlerin kullanımına dayalı zararlı popülasyonlarının baskılanması; eşanlam: zararlılarla kültürel mücadele.

zarflı virüs (*Alm. umhülltes Virus, n; Fr. virus à enveloppe, m; İng. enveloped virus*) **tar.** Protein kılıfları viral zarfla kaplanmış olan virüsler.

zarif tabla (*Alm. Anmutkörnchen, n; İng. charieis; Lat. Charieis heterophylla*) **tar.** Papatyagiller (Asteraceae)'den Güney Afrika orijinli, tohumla çoğalan, hoş kokulu ve parlak mavi çiçekli, hafif toprakları ve güneşli ortamları sevip rüzgâra ve yağmura dayanıklı olan, bahçe kenarları ve kaya bahçeleri için ideal olan, tek yıllık otsu bir bitki.

zavot sığırı (*İng. zavot breed cattle*) **tar.** Türkiye'de Kars ve Ardahan illeri ve çevresinde yetiştiriciliği yapılan, karasal iklimin hüküm sürdüğü olumsuz çevre koşullarına dayanıklı, vücut rengi genellikle beyaz, orta vücut yapılı ve boynuzlu olan kombine verimli yerli siğir ırkı.

zeaksantin (*Alm. Zeaxantin, n; Fr. zéaxantine, f; İng. zeaxantin*) **tar.** Kırmızıbiber, mısır, safran gibi bitkilere karakteristik rengini veren, bitki ve bazı mikroorganizmalarda sentezlenen, gıdalarda boyarmadde olarak kullanılan, hayvan beslemede deri, yumurta sarısı gibi ürünlere istenen rengi vermede pozitif rol oynayan, karotenoid alkollerden biri.

zeatin (*Alm. Zeatin, n; Fr. zéatine, f; İng. zeatin*) **tar.** Yüksek bitkilerde adeninden kaynaklanan ve sitokinin grubuna ait olan bir bitki büyüme düzenleyicisi.

Zeavirüs (*Alm. Zeavirus, n; Fr. Zeavirus, m; İng. Zeavirus*) **tar.** Adını tip üyesi *Maize necrotic streak virus*'ün konakçısı olan mısırın Latince adından (*Zea mays*) alan, viryonları izometrik, genetik materyal olarak tek parçalı, çizgisel, tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve/veya tohumla taşınan bitki virüsü cinsi.

zehir bezi (*Alm. Giftdrüse, f; Fr. sac à venin, m; İng. poison gland*) **tar.** Çoğunlukla kıyıya yakın sığ sularda, dipte, kayalar, mercanlar arasına saklanarak ya da kuma gömülerek yaşayan ve yavaş hareket eden balıkların savunma ve saldırmasında etkin, deriden kaynaklanan, kemik dikenlerindeki olukların içinde bulunan tüp veya ampul biçimindeki zehir üreten bez.

zehirli bitki (*Alm. Giftpflanze, f; Fr. plante vénéneuse, f; İng. poisonous plant; toxic plant*) **tar.** Alkaloit, glikozit, glikosinolat gibi toksik maddeler içeren, önemli bir kısmı ilaç hammaddesi de içeren, yabani veya kültürü yapılan, genellikle insan ve hayvanları zehirleyen bitkiler.

zemheri (*Fr. coeur de l'hiver, m; İng. depth of winter; intense cold*) **tar.** 21 Aralık ile 1 Şubat tarihleri arasındaki 40 günlük yılın en soğuk olarak geçen günlerine halk dilinde verilen ad.

zemin rengi (*Alm. Grundfarbe, f; Fr. couleur de fond, f; İng. ground colour*) **tar.** Meyve kabuğunda baskın olan ve zamanla üst renk gelişse bile altta görülebilen renk.

zencefil klorotik leke virüsü (*Fr. virus de la moucheture chlorotique du gingembre, m; İng. GCFV; ginger chlorotic fleck virus*) **tar.** Tek sarmallı RNA içeren, mekanik olarak ve enfekte bitkilerin köksaplarıyla taşınan, vektörü bilinmeyen, tek konakçısı olan zencefil yapraklarında klorotik lekelerle neden olan sobemovirüs.

Zetzellia mali (*Alm. Zetzellia mali; Fr. Zetzellia mali; İng. Zetzellia mali*) **tar.** Prostigmata alttakımında Stigmaeidae familyasında bulunan, dişileri çıplak gözle görülemeyen, parlak turuncu renkli, *Tetranychus urticae*, *Panonychus ulmi* ve *Bryobia* türlerinin üzerinde avcı olan ve özellikle elma pas akarı (*Aculus schlechtendali*) gibi eriofit akarlar ile beslenen, eriofitlerin popülasyonlarını ekonomik olarak baskılayabilen avcı akar türü.

zeytin 1. (*Alm. Olivenbaum, m; Fr. olivier, m; İng. olive tree; Lat. Olea europea*) **orm.** Akdeniz kıyıları, Asya ve Afrika'da yayılış gösteren, ülkemizde doğal olarak yetişen, yabanasına delice denilen, herdem yeşil, şerit-mızrak biçimindeki tam kenarlı, basi, deri gibi sert yaprakları sürgüne karşılıklı dizilen, önceleri yeşil daha sonra siyah renkli çekirdekli sulu meyvesi yenen, uzun ömürlü ağaç veya çalı; eşanlam: zeytin ağacı. **2.** (*Alm. Olive, f; Fr. olive, f; İng. olive*) **tar.** Zeytin ağacının, 1-2,5 cm uzunluğunda, zeytinyağı elde edilen ve sofralık olarak da işlendikten sonra yenen meyvesi.

zeytin beyazsineği (*Fr. aleurode noir de l'olivier, m; İng. olive whitefly; Lat. Aleurolobus olivinus*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının beyazsinekler (Aleyrodidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Aleurolobus olivinus* olan, erginleri 1,6-1,7 mm boyunda, beyaz renkli, ön kanatları üzerinde küçük koyu lekelerle sahip olup ergin ve nimfleri kültür ve yabani zeytin ağaçlarının yapraklarını sokup emerek beslenen böcek türü.

zeytin çiçeksokanı (*Lat. Closterotomus trivialis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının bitki tahtakuruları (Miridae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Closterotomus trivialis* olan, erginleri 6,5-8 mm boyunda, kahverengi ya da yeşilimsi sarı renkte, ergin ve nimfleri zeytin çiçeklerini tomurcuk döneminden meyve bağlama dönemine kadar sokup emerek zarar veren, ayrıca genç sürgünlere yumurta bırakılması sırasında da bu kısımlarda zarar oluşturan böcek türü.

zeytin dal uru (*Alm. Tuberkelkrankheit des Ölbaums, f; Fr. tuberculose de l'olivier, f; tumeur bactérienne de l'olivier, m; İng. olive knot; olive tubercule*) **tar.** *Pseudomonas savastanoi* adlı bakterinin oluşturduğu, dallarda urlar meydana getiren bir hastalık.

zeytin darbaşlı bitkipiresi (*Lat. Reptalus oleae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının darbaşlı bitkipireleri (Cixiidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Reptalus oleae* olan, kahverengi benekli, ergin ve nimfleri zeytin bitkilerinde beslenen böcek türü.

zeytin fidan tırtılı (*Alm. Jasminzünsler, m; Fr. pyrale de l'olivier, f; pyrale du jasmin, f; İng. jasmine moth; olive-tree pearl; Lat. Palpita vitrealis*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının Crambidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Palpita vitrealis* olan, erginlerinin kanat açıklığı 22-33 mm, parlak beyaz renkli, larvaları zeytin, dişbudak, yasemin gibi bitkilerin sürgün, yaprak ve meyveleriyle beslenerek zarara neden olan böcek türü.

zeytin güvesi (*Alm. Olivenmotte, f; Fr. teigne de l'olivier, f; İng. olive kernel borer; olive moth; Lat. Prays oleae*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının çiçekgüveleri (Praydidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Prays oleae* olan, erginlerinin kanat açıklığı 13-16 mm, gümüş renkli, larvaları zeytin ağaçlarının yaprak, çiçek ve meyvelerinde beslenerek önemli ölçüde zararlı olan böcek türü.

zeytin kabuklubiti (*Alm. Obstbaum-Loeffelschildlaus, f; Fr. cochenille de l'olivier, f; İng. olive parlatoria scale; Lat. Parlatoria oleae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Parlatoria oleae* olan, dişileri şarap kırmızısı renkte, 1,2-2 mm çapta beyaz ya da beyazımsı gri renkli, dişbükey kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri zeytin, şeftali, kiraz, vişne, erik, kayısı, asma, kestane ve bazı süs

bitkilerinin gövde, dal, sürgün, yaprak ve meyvelerinde beslenerek zarara yol açan, beslenirken zehirli madde salgıladığı için meyve üzerinde kırmızimsı mor renkli lekeler oluşturan, önemli zararlılar arasında yer alan böcek türü.

zeytin kahverengi maymuncuğu (*Lat. Otiorhynchus aurifer*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Otiorhynchus aurifer* olan, erginleri 10-13 mm boyunda, koyu kahverengi olup ergin ve larvaları zeytin, meşe, sandal ağacı, kuşburnu gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

zeytin karakoşnili (*Ing. black scale; olive scale; Lat. Saissetia oleae*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Saissetia oleae* olan, dişileri 4-6 mm uzunluğunda, 3-5,5 mm genişliğinde, 2,5-4 mm yüksekliğinde, koyu esmerden siyaha kadar değişen renklerde, vücut şişkince, ergin ve nimfleri zeytin, turuncgiller, ayva, nar gibi bitkilerin özsuyunu emerek ve ballık oluşturarak zarara yol açan, zararın artışına bağlı olarak yaprak ve meyve dökümü ile dallarda kurumalara neden olan böcek türü.

zeytin kurdu (*Lat. Coenorrhinus cribripennis*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının Rhynchitidae familyasında yer alan, bilimsel adı *Coenorrhinus cribripennis* olan, ergin ve larvaları zeytin sürgün, yaprak, çiçek ve meyvelerinde beslenerek renk değişimi, döküm ve ürün kaybına neden olan böcek türü.

zeytin latent halkalı leke virüsü (*Alm. latentes Ringfleckvirus der Olive, n; Fr. virus latent des taches annulaires de l'olivier, m; Ing. olive latent ringspot virus; OLRSV*) **tar**. Tek sarmallı RNA içeren, özsü ile taşınan, doğal taşınma yolu bilinmeyen, zeytinde (*Olea europaea*) belirtisiz olarak bulunan nepovirüs.

zeytin latent virüs-2 (*Fr. virus latent d'olivier 2; Ing. olive latent virus 2; OLV-2*) **tar**. Tek sarmallı RNA içeren, konakçıları olan zeytinde (*Olea europaea*) belirti oluşturmayan, hintyağında (*Ricinus communis*) ise yapraklarda beneklenme ve damar açılmalarına neden olan oleavirüs.

zeytin maymuncuğu (*Fr. otiorhynque de l'olivier, m; Ing. apple weevil; Lat. Otiorhynchus cribricollis*) **tar**. Kınkanatlılar (Coleoptera) takımının hortumlu kınkanatlılar (Curculionidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Otiorhynchus cribricollis* olan, erginleri 6-8 mm boyunda, siyah renkli olup ergin ve larvaları zeytin, armut, elma, incir, asma gibi bitkilerde beslenerek zarara yol açan böcek türü.

zeytin pamuklu yaprakbiti (*Lat. Prociphilus oleae*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının yaprakbitleri (Aphididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Prociphilus oleae* olan, erginleri 3,2 mm boyunda, beyaz renkli, vücut üzeri pamuksu görünümde, ergin ve nimfleri zeytin ve akçakesme bitkilerinde beslenen böcek türü.

zeytin pamuklubiti (*Alm. Ölbaumblattsauger, m; Olivenblattsauger, m; Fr. maladie du coton de l'olivier, f; psylle de l'olivier, f; Ing. olive psylla; olive psyllid; Lat. Euphyllura olivina*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının sıçrayan bitkibitleri (Psyllidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Euphyllura olivina* olan, erginleri 2-3 mm boyunda, sarımsı yeşil renkli, ergin ve nimfleri zeytin, yabani zeytin ve akçakesme gibi bitkilerin tomurcuk, çiçek ve sürgünlerinde beslenerek çiçek ve tomurcuk dökümüne yol açabilen ve ballık oluşturarak zarar veren böcek türü.

zeytin pamuklu koşnili (*Ing. olive cushion scale; Lat. Filippia follicularis*) **tar**. Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının koşniller (Coccidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Filippia follicularis* olan, dişileri 3,5-7 mm uzunluğunda, kırmızimsı renkli, pamuksu bir örtü altında bulunan, ergin ve nimfleri, zeytin, çitlembik, yasemin sürgün ve yapraklarında bitki özsuyunu emerek zayıflamaya ve dallarda kurumaya neden olan, ayrıca ballık oluşturan böcek türü.

zeytin sineği (*Alm. Olivenfliege, f; Olivenfruchfliege, f; Fr. mouche des olives, f; Ing. olive fruit fly; Lat. Bactrocera oleae*) **tar**. Sinekler (Diptera) takımının meyvesinekleri (Tephritidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Bactrocera oleae* olan, erginleri 4-6 mm boyunda, kahverengi, kanat ucu benekli olup larvası zeytinin meyve etinde ve çekirdek çevresinde galeri açarak beslenen, zarar gören meyvelerin çürüyerek dökülmesine ve yağ asitliğinin yükselmesine yol açan böcek türü.

zeytin tripsi (*Alm. Olivenblasenfuss, m; Oliventhrips, m; Fr. thrips d'olivier, m; Ing. olive thrips; Lat. Liothrips oleae*) **tar**. Kirpikantlılar (Thysanoptera) takımının karatripsler (Phlaeothripidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Liothrips oleae* olan, erginleri 2-3 mm boyunda, siyah renkte, ergin ve nimfleri zeytinde sürgün, çiçek, yaprak ve meyvelerde beslenerek zarara yol açan ve zeytin dal kanseri (*Pseudomonas savastanoi*) etmenini taşıyan böcek türü.

zeytin Verticillium solgunluğu (Alm. Welkelkrankheit des Ölbaums; Fr. flétrissure verticillienne d'olivier, f; İng. blue stem; verticillium wilt of olive) **tar.** Birçok konakçısı olan *Verticillium dahliae* adlı fungusun oluşturduğu, zeytin yanında antepfıstığı, pamuk gibi diğer bitkilerde de görülen, bitkilerde uçtan itibaren geriye doğru kurumalara yol açan bir iletim demeti solgunluk hastalığı.

zeytin virgülkabuklubiti (İng. white olive scale; Lat. *Leucaspis riccae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının kabuklubitler (Diaspididae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Leucaspis riccae* olan, dişileri şarap kırmızısı renkte, 1,5-2,5 mm uzunlukta, 0,5 mm genişlikte, kırmızımsı esmer renkli virgül şeklinde kabukla örtülü olup ergin ve nimfleri zeytin ağaçlarında ince dal, sürgün ve yapraklarda beslenerek şekil bozukluklarına, kurumalara ve dökülmelere yol açan böcek türü.

zeytindelen güve (İng. olive leaf miner moth; Lat. *Metriochroa latifoliella*) **tar.** Kelebekler (Lepidoptera) takımının yaprak galeriyocuları (Gracillariidae) familyasında yer alan, bilimsel adı *Metriochroa latifoliella* olan, erginlerinin kanat açıklığı 7-9 mm, kahverengi, larvaları zeytin yapraklarında galeri açarak beslenen böcek türü; eşanlam: küçük yaprakgüvesi.

zigofor (Alm. Zygothore, m; Fr. zygothore, m; İng. zygothore) **tar.** Funguslarda zigosporları taşıyan özelleşmiş yapıdaki hif.

zigomisetler (Alm. Zygomyceten, pl; Fr. zygomycètes, pl; İng. zygomycetes) **tar.** Eşeyli çoğalmalarını zigospor olarak adlandırılan özel bir spor şeklinde meydana getiren fungus sınıfı.

zigospor (Alm. Zygospor, f; Fr. zygospor, f; İng. zygospor) **tar.** Bazı alg ve funguslarda, gametangiyum birleşmesi yoluyla gametangiyum görevi üstlenen farklı karakterdeki iki hif hücrelerinin birleşmesiyle meydana gelen kalın çeperli eşeyli bir spor.

zigot (Alm. Zygote, f; Fr. zygote, m; İng. oosperm; zygote) **tar.** Haploit kromozomlu dişi ve erkek üreme hücrelerinin, sırasıyla erkek gametlerden birinin yumurta hücrelerinin çekirdeği ile birleşmesi sonucunda meydana gelen diploit kromozomlu hücre; eşanlam: döllenmiş yumurta.

zincir dizilimli (Fr. caténulé; İng. catenate; catenulate) **tar.** Sporların bir sıra ya da zincir oluşturacak şekilde birbirine bağlı olması özelliği.

zoofaj (Alm. Zoophage, m; Fr. zoophage, m; İng. zoophage) **tar.** İnsan ve hayvanları enfekte eden, onlarda patojen olan virüsler.

zooplankton (Alm. Zooplankton, f; Fr. zooplancton, f; İng. zooplankton; Lat. Zooplankton) **tar.** Suyun hareketi ile pasif olarak sürüklenen, ortamdaki organik parçacık veya organizmalarla beslenen, çoğunlukla mikroskop ile ayırt edilebilen, plankton içinde yer alan hayvansal.

zoospor bkz. tar. kamçılı spor.

zoosporangiyum (Alm. Zoosporangium, n; Fr. zoosporange, m; İng. zoosporangium) **tar.** İçinde hareketli sporların, yani zoosporların, bulunduğu sporangiyum.

zootekni (Alm. Tierzuchtlehre, f; Zootechnik, f; Fr. science animale, f; zootechnie, f; İng. animal science; zootechnics; zootechny) **tar.** Ekonomik olarak hayvan ve hayvan ürünleri üretmek üzere evcil hayvanların yetiştirilmesi, çoğaltılması, bakımı, beslenmesi ve genetik ıslahı konuları ile uğraşan bir bilim dalı.

zorunlu asalak (Alm. obligater Parasit; Fr. parasite obligatoire, m; İng. obligate parasite) **tar.** Yaşamlarını sadece canlı organlar üzerinde sürdüren ve çoğalabilen parazitler, obligat parazit.

zorunlu çürükçül (Alm. obligater Saprophyt; Fr. saprophyte obligatoire, m; İng. obligate saprophyte) **tar.** Yaşamlarını sadece ölü organik madde ve inorganik maddelerde sürdüren, canlı organizmalarda yaşayamayan organizmalar; eşanlam: obligat saprofit, mutlak saprofit.

zorunlu dinlenme (Alm. erzwungene Dormanz, f; erzwungene Keimruhe, f; Fr. dormance exogène, f; İng. ecodormancy; enforced dormancy; exogeneous dormancy) **tar.** Tohumlar ya da tomurcuklar için düşük sıcaklık, su azlığı, iyi havalandırma olmaması gibi fiziksel, kimyasal ve mekanik dış koşullar nedeniyle ortaya çıkan dinlenme; eşanlam: ekolojik dinlenme.

zuger şişesi (*Fr. bouteille de Zoug, f; carafe de Zoug, f; İng. Zoug jar; Zouger hatching jar*) **tar.** Balık yumurtaların kuluçka döneminin tamamlandığı ve larvaların yumurtadan çıkması amacıyla kullanılan, hacmi 7-9 litre olabilen huni tipi kuluçkalık.

zürafagörünüşlü avcı tahtakuruları (*Lat. Nabis*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımının zürafagörünüşlü tahtakuruları (Nabidae) familyasında yer alan, erginleri 7-8 mm boyunda, kirli sarı renkte, uzunca vücutlu, ergin ve nimfleri yaprakbitleri, cüce ağustosböcekleri, beyazsinek, kırmızıörümcek ve kelebek yumurta ve küçük larvalarıyla beslenen ve önemli türleri arasında *Nabis pseudoferus*, *N.ferus*, *N.capsiformis* gibi türlerin bulunduğu böceklerin genel adı.

zürafagörünüşlü tahtakuruları (*Alm. Sichelwanzen, pl; Fr. nabiées, pl; İng. damsel bugs; Lat. Nabidae*) **tar.** Yarımkanatlılar (Hemiptera) takımında yer alan, vücutlarının ön kısmı dar olup arkaya doğru genişleyen, bitkiler üzerinde bulunan ve küçük vücutlu böceklerle beslenen türleri içeren familya; eşanlam: zürafabenzeri tahtakuruları, hanımböcekleri.

β-ekdison *bkz. tar. 20-hidroksiekdison.*